DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

L 1-10

D.^ve Agostino Comerio
1808

Gatti...

H
4
1

NATALIS COMITIS
MYTHOLOGIA.

NATALIS COMITIS
MYTHOLOGIAE
SIVE EXPLICATIONIS FABVLARVM
LIBRI DECEM.

IN QVIBVS OMNIA PROPE NATVRALIS ET Moralis Philoſophiæ dogmata in Veterum Fabulis contenta fuiſſe perſpicuè demonſtratur.

Opus cuiusvis Facultatis ſtudioſis perutile ac propè neceſſarium.

ACCESSIT G. LINOCERII MVSARVM MYTHOLOGIA, & Anonymi Obſeruationum in totam de Dijs Gentium narrationem

LIBELLVS.

Adiectæ ſunt inſuper nouiſsimæ huic, poſt Germanicam & Gallicam, Editioni elegantiſsimæ Deorum imagines, & eruditiſsimæ Mythologiæ

M. Antonij Tritonij Vtinenſis.

Omnia ſummo ſtudio, & exquiſito labore denuò emendata.

PATAVII, Ex Typographia Pauli Frambotti. 1637.

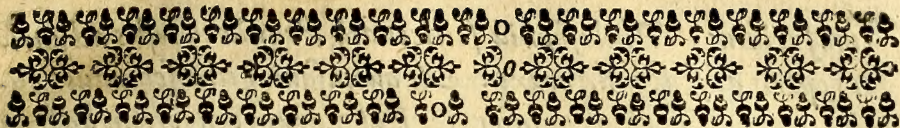
Superiorum Permiſſu.

91088

4/29/27
Budget F.
Fm
L. Antiquaria
$4.02
English

University Library

Tr. R.
C762MA

Perillustri & Excellentiss.

D. SARTORIO VRSATO,

PATRITIO PATAVINO,

Philosophiæ Doctori.

Paulus Frambottus Bibliopola Patavinus S.

SApientiam Divinitatis imaginem, quam inter mortales prudentissimus Socrates cælitus demissam credidit, varie propagarunt veteres. Aegyptii namque diversis eam figuris velabant, Græci fabulis, quas ab iis Romani non invite acceptas cum ipsa bonarum rerum scientia ad nos transmiserunt: Illi quidem disciplinæ compendio, cæteri ad ingenii oblectationem augendamq; æstimationis magnitudinem, ad morum vitæq; honestatem omnes, quam digne sustineri plurimum intererat. Vere enim Poeta: Prima docens rectum Sapientia. *Cujus vias optime Pindarus sublimes cecinit, quum difficile sit occultorum verborum portas invenisse. Ingens profecto labor, quiq; multorum ingenia non eodem successu occupavit. Aristotelis quidem tenebris luculentam adeo lucem attulerunt omnis ævi interpretes, ut pauca posterorum desiderio intacta reliquerint. Platonis decreta necdum omnes percepere, quamuis non paucos ipse invenerit sectatores. At vero in veteris Sapientiæ adyta qui penetraverint rari admodum visi, quocunq; aciem cir-*

91088

cum-

cumferimus. Philosophia scilicet atq; Vrania cœlestis adjutrices operis adsciscendæ erant. At quotusquisq; id assequutus? Iulius, quæso, Hyginus quid præter Fabularum congeriem adfert? quid succincta Deorum Iconologia Albricus Philosophus proficit? Post Salustii Philosophi doctissimam de Diis & Mundo sermocinationem V. C. Leonis Allatii industria propediem utraq; lingua prodituram, Fabii Planciadis Fulgentii Mythologia ritu quidem Christiano rebus Naturæ abditis velum subduxit, veram simul benè viuendi rationem ostendens: quod neq; Julius Aurelius post Ficinum, Giraldum, aliosq; scriptores clarissimos frigidè præstitit. Nemo tamen eruditiorum judicio plenius aut planiùs mysticas veterum Artes persequutus fuit, quàm Natalis Comes, ob summam ingenii fœcunditatem variamq; rerum cognitionem omnibus ita expetitus, ut mea omninò cura in lucem revocandus videretur. Patrocinio fateor ei opus erat nullo, quem nemo rectè criminabatur. Contubernio tamen ille tuo non indignus erit, Nobilissime Juvenis, mei in Te tuosq; obsequii argumento, qui præclaro majorum tuorum exemplo inflāmatum à pueritia ad bonas literas animum sic excoluisti, ut ætatem summus à Sapientiæ studio Honor longè superet. Cujus incrementis ne quid porrò desit, annos Tibi mecum vovent melioris animi omnes; quibus relictam ab utroq; Ioanne, Gaspare, Reprandino, Antonio, cæterisq; tuæ Illustris familiæ Viris fide, prudentiâ, autoritate, spectatissimis, Scientiæ ac Virtutis gloriam feliciter expleas.

CATALOGVS
Nominum variorum Scriptorum, & operum,

Quorum sententiæ vel verba in his libris Mythologicis citantur.

sta-

Dio-

SEMPER EADEM

Index Deorum, Dearumque, Heroum, rerrum ab ipsis gestarum, Fabulorum, sententiarum, quæ in hoc volumine continetur.

Aescu-

Con-

D

De-

Iouis

Astro-

Gigantes

Huius

Mira-

In

multa

Huius

Tartari

Huius

F I N I S.

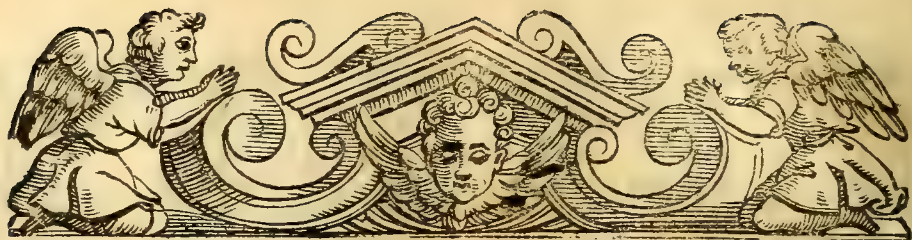
INDEX

INDEX FABVLARVM.

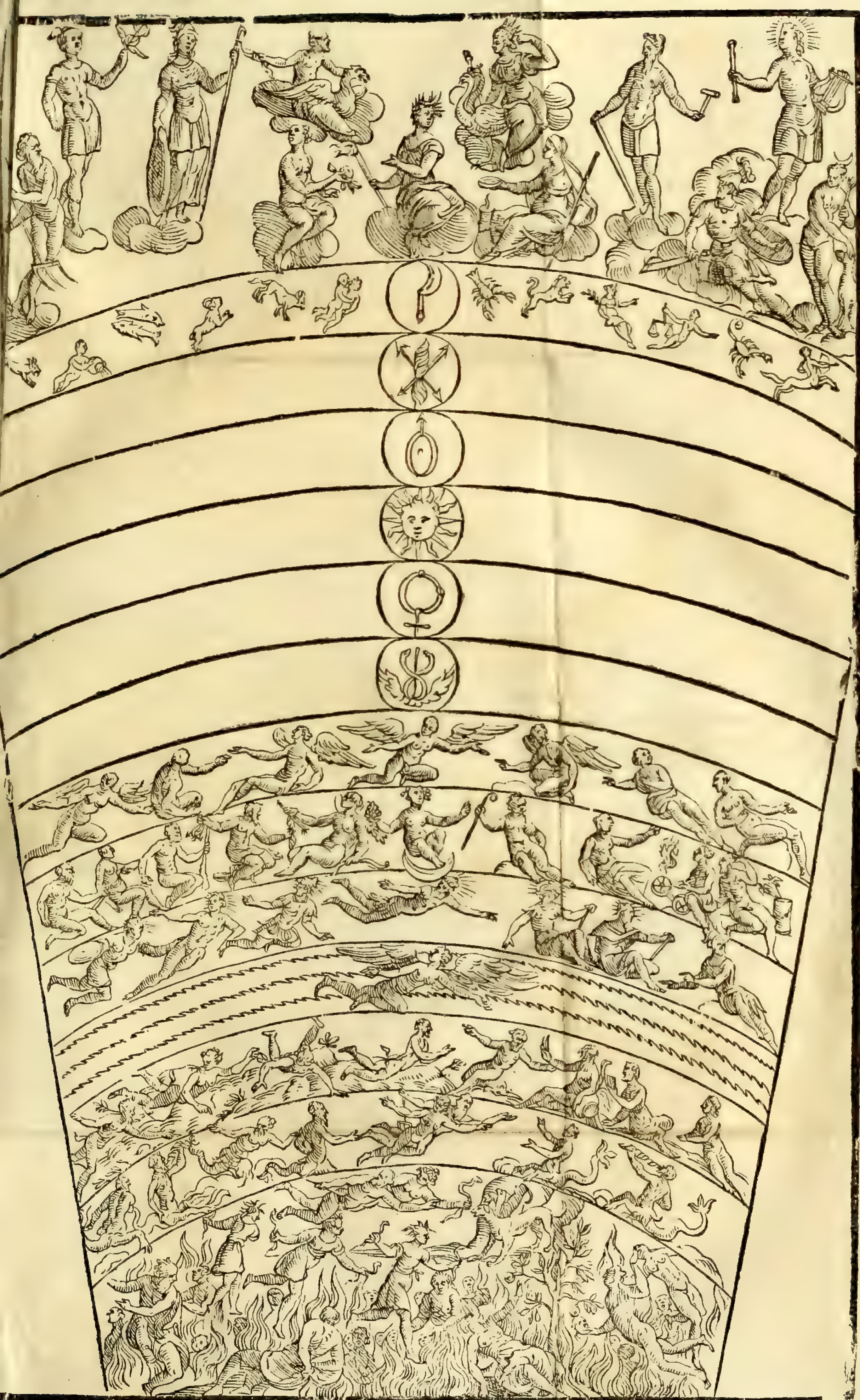
Huius operis auctor in libris IX. fabularum argumenta, earumque explicationem abunde, & cumulate perfecit. Postea vero in Decimo, quæ ante a in medium posuit, breuissime scribere voluit. Quare te admonere velim, lector, alterum numerum pag. illorum IX. librorum ostendere: alterum autem lib. Decimi tantum. Cum igitur fabulam breuiter scriptam optaueris legere, eam tibi postremus numerus statim, ac percommode indicabit.

Memno-

F I N I S.

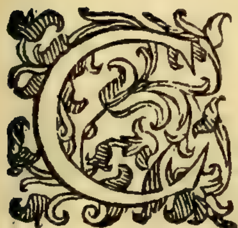

A Carte 1.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum. CAP. I.

VM tantam esse perspicio cognitionis antiquarum fabularum vtilitatem, illustriss. atque optime Ioan. Baptista Campeggi, quas poetæ, veteresque sapientes suis scriptis inseruerunt; quantam nullo orationis genere complecti possem, admirabile quiddam profectò mihi videri solet, cur nullus ex antiquis scriptoribus, ad hanc vsque diem, vniuersam insignium fabularum explicationem susceperit. Atque id eò magis, quòd vniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis fabulis antiquitus continebantur: quippe cùm non ita multis annis ante Aristotelis, Platonis & cæterorum philosophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non apertè, sed obscurè sub quibusdam integumentis traderentur. Græci enim, cùm occultam philosophandi rationem ab Ægyptijs in patriam adduxissent, ne res admirabiles in vulgus ederentur, quòd illis malè perceptis ab religione & ab omni probitate plerumque id facile desciscat, & ipsi per fabulas philosophari clam cœperunt. Deinde cùm sequentibus temporibus res fuisset denudata, omnisque recta philosophandi ratio ex his in lucem educta, pauci fabulas, antiquum philosophiæ domicilium, vt ita dicam, respexerunt: easque modò vanam theologiam stultorum hominum, modò aniles nugas, futiliaque mendacium poetarum figmenta fuisse crediderunt. Præclarè idcircò sacri, integerrimique veræ theologiæ scriptores, & orthodoxi patres abusus pluribus verbis insectantur eorum, qui sequentibus temporibus, per vanam superstitionem, diuinos cultus, diuinosque honores in res naturales, figmentaque antiquorum à vero, sempiterno, perfectissimo viuente Deo transtulerunt. Hæc vna res fuit, vt ego equidem sentio, ignoratio fabularum artificij scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas susceperit: aut si quis nonnullas explicauerit, eam tantum declarationem attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc est, ad simplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui vero altissima & occultissima fabularum secreta denudauerit, qui philosophiæ dogmata ex obscuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires actionesque naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos, vitamque rectè instituendam, aut ad vires motusq; astrorum intelligendos, adhuc repertus est nemo, vt mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile, quòd neque poetarum, neque philosophorum, neque vllorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectè possumus, cum illius cognitionis præsertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quæ cum ita sint, ego dabo operam pro viribus, quantum mihi à diuina bonitate concedetur, vt illa quæ ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionem prætermissa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conspicua sint scripta nostra legentibus; quod scriptionis genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturum certò scio. Quis est enim, per Deos immortales, adeò disciplinarum contemptor, qui ea sapientiæ præcepta scire non magnopere cupiat, quæ, ne exirent in vulgus, fuerunt sub varijs figmentis ab antiquis sapientibus occulata? Veruntamen ne quis illud à nobis expectet, quod scribentibus iniucundum, legentibusque foret inutile; nullas hominum in arbores mutatorum, aut in corpora vel sensu, vel ratione carentia, afferemus interpretationes, nisi quæ vtiliter afferri poterunt; nullamque habebimus fabularum illarum rationem, quæ insulsè fuerunt à nonnullis excogitatæ. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturæ opificium; cùm eas tantùm fabulas simus explanaturi, quæ homines ad rerum cœ-

etiam cognitionem erigunt, quæ instituunt ad probitatem, quæ deterrent ab illegitimis voluptatibus, quæ patefaciunt arcana naturæ, quæ vel ad scientias denique rerum necessariarum humanæ vitæ, vel quæ ad integritatem perducunt; & quæ plurimum faciunt ad optimos quosque scriptores rectè intelligendos.

De Fabularum vtilitate. CAP. II.

TANTA est sanè vtilitas, quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullius verbis explicari possit: quod tamen nemini ferè est perspicuum, nisi si quis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multaque antiquorum scripta diligentiùs considerarit. Nos igitur, sicut solent medici, qui è venenatis etiam vel herbis, vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit, secernunt è singulis; atque vel perniciosa temperamentorum beneficio sanitati perquã accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ vitæ sub illis contineatur debemus inuestigare; ex quo plurimũ reportabimus vtilitatis: illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione consequemur, vel illud maximum est argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit in libro secundo Reipub. cùm inquit; τὰς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφὰς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισί, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί: *Selectas autem fabulas matres, ac nutrices pueris narrare hortabimur, animosq́ illorum fabulis diligentius, quàm corpora ipsa manibus informare.* Nam profectò quis nesciat, omnia propè Deorum gentium mysteria fuisse antiquis sub fabulis occultata? cum enim turbæ fœminarum, & imperitæ multitudini religio, & Deorum metus, & fides & probitas, & temperantia esset in animis inserenda, qui neque Dei naturam intelligerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent: non solum fabulosæ de Diis narrationes à sapientibus fuerunt excogitatæ; sed etiam fabulosæ imagines, & picturæ monstris propè similes introductæ. Sic fulmina Ioui tributa sunt, tridens Neptuno, sagittæ Cupidini, fax Vulcano, ac varia terrorum instrumenta Dijs cæteris. Nam cùm minimè sit inexpugnabilis mortalium natura, neque validissimus machinas expectet; quippe quæ omnium calamitatum semina intra se contineat; si vel paululum oculos ab illius custodia Deus deflexerit, per se, sine alijs pugnę instrumentis, continuò labefactabitur. Hanc tantam percipiendam esse ex fabulis vtilitatem apertè declarauit ita Dionysius Halicarnasseus lib. 1. Rerum antiquarum; καὶ μηδεὶς ὑπολάβοι με ἀγνοεῖν ὅτι τῶν ἑλληνικῶν μύθων εἰσί τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι· οἱ μὲν ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι' ἀλληγορίας· οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν· οἱ δὲ ταραχὰς ἐξαιρούμενοι ψυχῆς, καὶ δείματα, καὶ δόξας καθαίροντες οὐχ ὑγιεῖς οἱ δὲ ἄλλης τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας: *Neque mihi obscurum esse quis existimet, quòd è Græcis fabulis nonnullæ sunt hominibus perutiles: aliæ siquidem sunt, quæ naturæ opera sub allegoriis continent; aliæ humanarum calamitatum habent consolationem; aliæ terrores; animorumque perturbationes à nobis depellunt, opinionesque parum honestas destruunt, aliæ alterius cuiuspiam vtilitatis causa fuerunt inuentæ.* Nos idcirco vniuersam fabularum diuisionem ita faciendam censuimus; quòd aliæ fabulæ naturæ secreta continent; vt illa, quòd Venus è spuma sit genita, quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quòdque illi fulmina Ioui fabricarint. Aliæ fortunæ inconstantiam declarant, nosque ad eam forti animo ferendam instruunt, vt ea, quæ de Phœbo dicta sunt, quòd armenta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionibus, & à crudelitate, atque ab omni perfidia & impura libidine nos retrahunt, vt Lyaconis fabula. Aliæ ad deterrendos homines à rebus turpibus sunt inuentæ, vt Ixionis supplicium apud inferos. Aliæ cohortantur ad strenuitatem, vt ea quæ tradita sunt de Hercule. Aliæ ex auaritiæ sordibus nos erigunt, vt sitis Tantali. Aliæ ad deprimendam temeritatem confinguntur, vt calamitas Bellerophontis & cæcitas Marsyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciunt, ad integritatem vitæ, ad fidem, ad æquitatem, ad religionem, vt mirifica Elysiorum camporum amœnitas. Aliæ ab omnibus denique flagitijs reuocant, vt seuerissimi Triumuiri apud inferos singulorum animas defunctorum indicantes, & grauissima consceleratorum supplicia. Equidem sic existimo, quasi suauissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum, quas in vita patimur, non mediocre solatium: quas etiam idcirco a sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus, vi-

tæ

tæ rectè degendæ præcepta, quibus sine suauitate fabularum terga continuò verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minimè possunt ii, qui altiora fabularum sensa non inspexerunt, quique primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius sub illo inesse crediderunt. Hi etenim, tanquam parui pueri per brumam apud ignem sessitantes, aniles nugas fabellasque è poetis imbibunt, cùm interim de vtiliore sanctioreque sententia minimè sint solliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVNT autem plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Cilissæ, Sybariticæ. Cum multi fuerint earum inuentores, obtinuit consuetudo vt omnes Æsopicæ dicerentur, cæteris inuentoribus silentio prætermissis, quia in confingendis fabulis Æsopus omnium aliorum fuit artifex ingeniosissimus. Illæ, quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis. quæ Æsopicæ, de hominibus. Politicæ dictæ sunt, quibus vsi sunt sapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rursus morales, aliæ rationales sunt vocatæ, aliæ ex his ambabus formis commistæ. Inter politicas fabulas argumenta Comœdiarum & Tragœdiarum sunt connumeranda, quia etsi ab agresti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia sunt nomina: quia aliæ togatæ, à togis histrionum dicuntur; aliæ palliatæ, à palijs Græcorum; aliæ tabernariæ, pro vestibus & conditione introductarum personarum; aliæ planipediæ, quod neque soccis, neque cothurnis, vt in cæteris, horum argumentorum histriones vterentur; aliæ Attellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cum tamen simplex sit tragœdiarum nomen. Aristoteles in Rhetoricis Libycas fabulas ad Æsopicis disiunxit, quia Libycæ de hominibus, Æsopicæ de brutis agerent: id autem idcirco factum est, quia cum Æsopicis aliorum complures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi, quæ figmenta sunt Æsopica, quam fabulæ, quæ sunt poetarum argumenta, continentur, vt formæ sub suis generibus. Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorum sapientum, in nullum horum generum simpliciter incidunt, sed virtute cum omnibus hic ferè commistæ sunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto constant. Quippe cùm, vel generationem rerum naturalium contineant, vel agant de natura Deorum immortalium, vel de vi planetarum, vel de vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natura paulo post a nobis explicabitur.

De apologorum fabularum, aliorumque differentia.
CAP. IV.

SED antè quàm poeticarum fabularum, & earum, quas explanare instituimus explicationem aggrediamur, operæ precium me facturum esse censeo, si demonstrauero, quæ sit inter hæc ipsa genera differentia. E fabulis igitur aliæ sunt, quæ logi, siue apologi dicuntur a Græcis, aliæ vocantur μῦθοι, siue fabulæ simpliciter. Apologi, vel de brutis fiunt solis, vel cum his homines colloquentes faciunt; apologorumque illud est munus, vt pro exemplis sint in concionibus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis. Fabulæ illæ quæ μῦθοι dicuntur, cum argumenta Tragœdiarum & Comœdiarum complectantur, & omnem vim denique poeseos, quæ fit per imitationem, communi nomine poeticas etiam, quas tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi, vel agendarum rerum, vel omitterandum sunt in concionibus exempla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores hominum vel corrigendos vel informandos: quod etiam testantur musicæ formæ singulis generibus poematum attributæ, vt Comico generi Lydia, Tragico Dorica, Satyræ Satyrica. His præterea generibus propriæ fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libello de Musica. Censuerunt enim ex maioribus nonnulli nihil omninò rectè fieri posse, quod musicæ rationi non conueniret, nihilque tantoperè in moribus posse hominum informandis, quam numerorum concinnitatem, & vocum, ac fidium harmoniam, ad quarum modulationem omnes, & animi, & corporis motiones componerentur. Sed quoniam summatim de generibus poematum mentionem fecimus, non erit fortasse iniucundum, si quæ de his in mentem veniunt paucis explicauero; vel quia cum his permistæ sunt fabulæ, de quibus tractabimus, vel certè quia non longè ab his dissident. Omnium igitur poematum fons est id, quod poema communi nomine appellatur ob suam præstantiam: hoc enim generibus reliquis impertit argumenta. Hæc

inter se differunt tempore, vt ait Arist. in poetica, quod poeta dictus ob præstantiam longi temporis res gestas complectitur, cùm reliqua poemata intra vnum diem suum negotium absoluant, vnamque tantum contineant actionem. In hoc rursus hi poetæ omnes conueniunt, quod omnibus idem est scopus, & ad vnum finem omnes animum intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atque omnibus virtutibus cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phæacum delicias & blanditias Circes iniungit, & Cyclopum pericula proponit, & monstrorum marinorum terrores, à quibus eius socij perdantur; cùm tamen ipsum admirabili quadam prudentia, ac diuino consilio hæc omnia superantem faciat. Idem rursus Agamemnonem multis facit difficultatibus circumuentum, fortissimorum Heroum contentiones excitat, exercitum ira Apollinis propè labefactatum introducit, Troianis aliquando diuinam vim adesse, ac Deos illis præbere admirabilem strenuitatem, commemorat; quò ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinem, & constantiam declaret: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamum debellarit. Fuit enim gloriosum pro tuenda ęquitate, & pro violato iure hospitij, non pro recuperanda meretricula, forti animo pericula subire, cùm in arduis difficillimisque rebus gloria collocata sit, nihilque egregium ignauis & desidiosis hominibus sit expositum. Accedit propius Tragœdia, quàm prior inuenit Glaucus, ad poema ob maiestatem personarum, quod in ea nihil non regium aut heroicum sit: quare nullum habent prologum Tragœdiæ, sicuti Comœdia; cuius inuentor fuit Susario: quippè cum res priuatas nemo nisi edoctus sciret, publicas calamitates, vel si velit, nemo ignorare possit. Quis enim Regnorum ruinas, fragoremque euersarum ciuitatum, ex quibus oriuntur Tragœdiæ, non audiuit? aut quis incensarum Vrbium, & Oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poeta hæc duo poemata tempore, ac inter se personarum dignitate. Atque de his poematum argumentis satis. Differt ænus ab apologis, quia nuda sit in his brutorum sententia, nisi admonitum, quod ἐπιμύθιον vocant, addideris: in eo vnà cum sententia admista est admonitio, vt ait in his Aristophanis interpres: αἶνος δὲ μύθου διαφέρει, τῷ τὸν αἶνον μὴ πρὸς παῖδας ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας πεποιῆσθαι. καὶ μὴ πρὸς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν τινά. βούλεται γὰρ ἐπικρυπτόμενος παραινεῖν τι καὶ διδάσκειν. *Differt ænus ab apologo, quia fit ænus virorum causa, at non habetur ad pueros; neque delectationis tantum fit causa, sed habet præterea admonitionem, nam conatur clàm docere & adhortari.* Neque apologus igitur simplex, neque fabulæ illæ, quæ sunt poematum argumenta, dicuntur æni: sed quòd ex his vtrisque quodammodo compositum fuerit, cum admonitione intra se inclusa. Atque hæc sufficiant de apologorum, ænorum, fabularumque differentia.

De partibus fabularum. CAP. V.

FABVLARVM partes, earum scilicet, quæ apologi dicuntur, præcipuè duæ sunt; rei explicatio, & id cuius causa: siquidem æni & poematum argumenta eam vim habent, vt insitas partes has intra se contineant quas nemo prope est, qui suoptè ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnesque fabulæ probitatis & prudentiæ causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatum, quasi præcedens fabulæ admonitus. Vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium non habuerint, sed intra se inclusam, collocandæ sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt Deorum genealogicæ simpliciter, illæ, quoniam his maximè vsi sunt poetæ suis poematis exornandis, poeticæ vocantur; quæ vel ad generationem elementorum attinent, vel ad res arcanas naturæ, vel ad motus & vim planetarum; omnes siquidem hę haud simplicem habent narrationē. Cùm fabulas ad veram interpretationem deducimus, esset interpretationi proprium nomen tribuendum; sed adhuc sine illo persistit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ solæ propè fabulæ, quæ iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poemata, eaque locupletarunt. Nam si fabulæ hæ de scriptis poetarum eximerentur, nihil propè esset in ijs admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus. CAP. VI.

APOLOGORVM & fabularum poeticarum antiqui fuerunt scriptores complures: qui tamen ad ætatem nostram peruenerint, non adeò multi. Fuit Æsopus Samius ingeniosissimus confingendorum apologorum

gorum artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorum ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius Porphyrium etiam libros composuisse, in quibus fabulosas Deorum genealogias ad naturæ rationem & opificium perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus, vt ait Cicer. in libris de Natura Deorum, fabularum antiquarum expositiones in suis voluminibus complexi fuerant, quæ tamen ad nos non peruenerunt. Istud ipsum fecit Orpheus, Musæus, Mercurius, Linus, antiquissimi poetæ, & Phurnutus, & Palæphatus Stoicus, Dorotheus, Euanthes, & Ponticus Heraclides, Silenus Chius, & Anticlides, & Euartes, & alij complures mythologi, quorum commentarij vnà cum scriptorum nominibus penè interciderunt; è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorum corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantam aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? At hęc de fabularum scriptoribus.

De Dijs variarum gentium. CAP. VII.

ENIM verò, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluraque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum Deorum spectantia, necessariò dicendum videtur, quàm variæ fuerint diuersarum nationum de Dijs ipsis sententiæ, antequam ipsas fabulas explanandas aggrediar: quæ res quantum afferet vtilitatis, & commodi ad susceptum laborem, omnibus postea fiet manifestum, vt censeo. Atqui in primis ita facienda est Deorum diuisio. Ex antiquis Dijs alij coelestes, alij terrestres, alij aquatici sunt crediti: & aquaticorum alijs maris, alijs fluuiorum, alijs fontium cura fuit commissa. E terrestribus rursus alij montani, alij syluarum & pastorum præsides, alij agricolarum fuerunt, atque hi in planis locis habitare plerumque putabantur. Coelestium alij summæ rerum humanarum præerant, alij consultores, alij præfuerunt tempestatibus & certis cæli regionibus: alij loca tantùm inferna habitare, & sceleratorum præesse supplicijs putabantur: neque vlli, præter hos, Dij posse esse crediti sunt. Nam tametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullæque fuerunt tam feræ gentes, (vt insulsissimorum hominum, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceam) quæ hunc mundum aut fortuitò genitum esse existimarint; aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari, cùm sit è tàm varijs rebus tàm concinno ordine coagmentatus: tamen paucæ fuerunt, quæ Deos introducere ausæ sint, nisi ab alijs acceptos. Cum enim suos Magos haberent Persæ, Prophetas Ægyptij, Chaldæos Assyrij, aliosque sacerdotes alijs nominibus vocatos aliæ nationes, omnium propè religionum origo ab Ægyptijs in Græciam, & in Persas priùs, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes vno isti ordine falluntur, quòd ante Ægyptios, primi omnium mortalium Hebræi non solum religionem, sed etiam verum Dei cultum acceperunt; & non humanis consilijs, sed diuinis præceptis ad veram religionem fuerunt instituti. Græcia postea sequentibus temporibus, cum bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorum ritus immutauit, & tantum Deorum numerum auxit, quamuis disciplinarum cognitionem acquireret, vt magnam Deorum coloniam ad cæteras ciuitates postea transmiserit. In hoc vnum tamen omnium propè populorum, ac gentium sententiæ primùm conuenerant, vt diuina illa quæ videntur, superna corpora, Solem, Lunam, reliquaque astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse crediderint; vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est, quæ aliud esse Deos, quam ipsa coelestia corpora primum crediderit. Hanc opinionem secutus videtur Homerus, cùm Solem omnia audire, omniaque videre inquiat, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solius Dei munus. Ita verò se habet Homeri carmen;

ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

Sol, qui cuncta audis, quiq; omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerunt Ægyptij, a quibus & templorum extruendorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum Græci in patriã reportarunt, sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis; δυώδεκα Θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων αναλαβεῖν, βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσιν ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῷα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι. *Duodecim Deorum nomina primos Ægyptios existimasse, atque Græcos ab illis cepisse: eosque primos aras, & imagines, & templa Dijs sibi erexisse.* Neque horum tamen solam rationem extruendorum in Græciam Ægyptij transmiserunt, sed etiã ipsa nonnullorum Deorum nomina, vt idem scriptor testatur in eodem libro: σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα: *omnia ferè Deorum nomi-*

nomina ex AEgypto in Græciam commigrarunt. ac deinde: ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, (ὥς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται) καὶ Ἥρης, καὶ Ἱστίης, καὶ Θέμιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηΐδων, καὶ τῶν ἄλλων Θεῶν Αἰγυπτίοισιν αἰείκοτε τὰ οὐνόματά ἐστιν ἐν τῇ χώρῃ. *Nisi profectò Neptuni & Dioscurorum (sicut antea dictum à me fuit) et Iunonis, & Vestæ, & Themidis, et Charitum, & Nereidum, & aliorum Deorum nomina semper sunt in AEgyptiorum regione*. Neque solos hos Deos coluit Ægyptia simplicitas, sed monstra quædam, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus in eodem libro; νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλεύμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ τὴν ἔγχελυν, καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὔνομα Φοῖνιξ. *Existimarunt è piscibus squammosum sacrum esse, & anguillam, & ex auibus vulpanserem. est item alia auis sacra cui nomen est phœnix*. cùm paulatim ab ipsa religione ad superstitionem lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, vt parsimonia auaritiæ, vitium propinquum. Nam vt ait Diuus Paulus ad Romanos 12. rationi conueniens sit obsequium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comicus poeta, his carminibus ita Ægyptiorum deridet insaniam.

οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγὼ
οὐδ' οἱ τρόποι γὰρ ὁμονοοῦσ'. οὐδ' οἱ νόμοι
ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσιν πολύ.
βοῦν προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς Θεοῖς.
τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
ἡμεῖς δὲ τῶν ὀψωνμαέγιστον παρὰ πολύ.
οὐκ ἐσθίεις ὕεια, ἐγὼ δὲ γ' ἥδομαι
μάλιστα τούτοις. κύνα σέβεις, τύπτω δ' ἐγὼ
τοὖψον κατεσθίουσαν ἡνίκ' ἂν λάβω.

Haud esse vobiscum queo commilito.
Concordibus nec moribus, nec legibus,
Per maxima interualla differentibus.
Bouem Colis, Deis ego macto bouem.
Tu maximum anguillam Deum putas, ego
Obsoniorum credidi suauissimum.
Carnes suillas tu caues, at gaudeo
His maximè. Canem colis, quem verbero
Edentem vbi deprehendo fortè obsonium.

Neque tamen his brutis Dijs contenti fuerunt Ægyptij, sed multa herbarum genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis, vbi Ægyptiam simplicitatem carpit hoc pacto,

—— quis nescit qualia demens (alibi
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat. &c
Porrum & cæpe nefas violare, at frangere morsu,
O sanctas gētes quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

Atqui non hæc ab Ægyptijs monstra tam absurda acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multò fortasse meliora. Qui Dij fuerint in Græciam primùm translati, declarauit Homerus in lib. 3. Iliadis, ita inquiens,

Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε μέγιστε,
ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις
καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
ἀνθρώπους τίννυσθον.

Iupiter ex Ida clarissime, maxime, et vna
Sol qui cūcta audis, quiq; omnia conspicis vnus:
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui castigatis.

Atque infinita est propè illorum Deorum multitudo, quos Græcia postea ceremonijs, altaribus, ac templis magnificentissimis auxit. Persæ hos propè Deos existimàrunt, quos antiqui Græci, qui non nati essent è mortalibus hominibus vt asserit Herodotus in Clio his verbis; οἱ δὲ νομίζουσι, Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ, καὶ πυρὶ, καὶ ὕδατι, καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν δὴ μούνοισι θύουσιν ἀρχῆθεν. *Istis vero sancitum est, vt in altissimos montium vertices ascendentes Ioui sacrificent, Iouem vniuersum cœli ambitum appellantes. Sacrificant et Soli, & Lunæ, & Telluri, & Igni, & Aquæ & Ventis: his enim solis vt sacrificient, antiqua obtinuit consuetudo*. Hi cùm priscam tantùm Theologiam retinerent, nouos Græcorum Deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam cum exercitu traiecisset, omnia Deorum Græciæ templa Magis autoribus inflammarunt, quòd nullum in locum dicerent Deorum numen esse includendum, quibus cuncta debent esse libera & patentia, vt testatur Cicero in libro secundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos, qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in his verbis: Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τούτοισι χρεωμένους ἀγάλματα μὲν, καὶ νηοὺς, καὶ βωμοὺς, οὐκ ἐν νόμῳ ποιουμένους ἱδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιοῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι. *Persæ, vt ego cognoui, his legibus vtuntur, imagines quidem, & templa; & aras non erigunt, pro suis institutis, sed & illos qui hæc faciunt, accusant insaniæ.* Atque Romani nullam Deorum effigiem per multos annos habuerunt: quia docuit Numa Deum esse mentem puram, minimè ge-

mè gentium, aut visui subiectã mortalium, quęue alia humana industria exprimi possit: cùm iniqniat etiam Demosthenes contra Aristogitonem, pectus mortalium esse templum Deo gratum, & optimum, & augustissimum, iustitia, verecundia, & obseruantia legum communitum. Hęc ratio non esset magnopere fortasse improbanda, si vel omnes essent sapientes vel si sapientum etiam mens semper opportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neque humanis cogitationibus ab instituto cultu distraheretur. Sed cùm res aliter se habeat; & templa, quò ad diuinum cultum conuenirent, & imagines Dei & sanctorum hominum, tanquam monumenta amicorum Dei, fuerunt instituendę. Nam si statuę clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuissent, iure apud Roman. & cęteras nationes, tanquam pręclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem; quo pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro veritate, Christianaque rep. fortiter occubuerunt, tanquam pręclara monumenta virtutis, & fidei, & constantię, quibusque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo vbique imagines erigendę? Est enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulęis institutum & communitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim deficeret, quę anima est ciuitatum, & omnis humanę vitę stabilimentum, & templa, & imagines, & dies solennes, & sacrorum ritus, & publicę ceremonię fuerunt in ciuitatibus prudenter institutę. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recenset: Θεὺς δὲ μούνυς τούσδε ἱλάσκονται, Ἱςίην μὲν μάλιςα, ἐπὶ δὲ Δία τε ϗ γῆν, νομίζοντες την γῆν τῦ Διος εἶναι γυναικο μετὰ δὲ τούτυς Ἀπόλλωνά τε, ϗ οὐρανίην Ἀφροδίτην, ϗ Ἡρακλέα, ϗ Ἄρεα. τυτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι. *Deos autem solos hos placant, Vestam quidem pracipuè, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis vxorem existimantes. post hos Apollinem, cęlestem Venerem, et Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scytha Deos putarunt.* Ac in eodem libr. scribit deinde Libyę populos Soli, ac Lunę sacra facere, neque vllos pręterea Deos putare. At Iudęi, vt memorię prodidit Cornelius Tacitus lib. vigesimo primo, solam mentem antiquitus, vnumque numen intellexere, profanosque esse putarunt eos, qui Deorum imagines mortalibus materijs in species hominum effingerent: summũ illud, & ęternũ, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt. At Strabo libro decimo septimo Geographię varios fuisse diuersarum nationum Deos ita tradidit, vt singulę propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cùm tria ex terrestribus animalibus vniuersa Ægyptus coleret, bouem, canem, felem; ex auibus accipitrem, ibim; ex aquaticis squammosum, oxyrinchum; tum Saitę, vt inquit, & Thebani ouem colebant pręcipue: Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalum Hermopolitani; cetum Babylonij, qui colebant iuxta Memphim; aquilam Thebani, leonem Leontopolitani; capram & hircum Mendesij; murem & araneum Athribitę. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potius delirationes de Dijs recensere, qui cùm religionis originem ab Ægyptijs accepissent, vel antiquam non retinentes Theologiam deriserunt magistros postea, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hanc igitur Deorum notionem cùm homines primùm habuissent, perspicerentque quòd mundus prouidentia gubernaretur; neque tamen cuius intelligere possent; quippe cum sidera in humanis rebus agere per multa intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione capti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt, atque alij alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cùm nimio Deorum metu homines opprimuntur, ad humilia, & sordida quęque declinent, nihilque posse committi tam paruum putent, quod Dij maxima cum iracundia ac supplicio non vlciscantur. Hęc res fecit, vt ijdem Gręci, qui Ægyptiorum, aliarumque nationum acceptas ab ijs superstitiones deriserant, in multò maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros, & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriores, pro Dijs coluerunt: quare cùm de Dijs loquerentur, adulteria, furta, parricidia, pręlia, crudelitatemque illis iniunxerunt, quę propria sunt latronum & sceleratorum hominum facinora, vt res Dijs talibus conuenientes. Athenienses tamen cùm sapientiores essent, ac horum Deorum turpitudinem intelligerent, neque vllum nisi sempiternum & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent; qui esset, ignorarent, aut etiam fateri ob cęterorum Grecorum metum non auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tantam Deorum multitudinem tot fabularum inuolucris postea im-

implicarunt, cùm liceret omnibus quidquid de Dijs collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamen hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc complures implicati permanent, & in perpetuum fortasse nonnulli mansuri sunt. Qui enim omnia, quę de Dijs ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deducturum putarit, idem speret se omnia nauigia quę vbique nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper cum ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poetę in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tempora, qui priscam Gręcorum theologiam quodammodo immutauit, cùm vnum esse Deum crederet & eum vniuersum assiduè gubernare, quem modò mundi animam, modò mundum ipsum appellauit, modò vim illam, quę esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras. Atque horum vterque rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. Nam cęterorum, qui se appellabant sapientes, nugas lubens prętereo. Romani postea, Gręcia, subacta quasi captiuam Gręcorum religionem in patriam transtulerunt, cùm & antea Grecorum sacrorum ritus permultos haberent, & si quid ad absolutam superstitionem deficeret, illud totum ex Hetruria sępius acciuerint: donec omnium superstitionum euersor Christus, non modò tantam Deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus saluberrimam religionem introduxit: quę nulla vnquam vel leuitate gentium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hereticorum calumnijs labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque hęc breuiter dicta sint de diuisione Deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus.

CAP. VIII.

ET si res est, quę ad veram theologiam potiùs, quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint Dij, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco, vt breuiter declarentur ea, quę de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre: quasi verò alia sit omnibus vtilior, aut magis necessaria cognitio, quam omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Nisi fortasse ita inquiat, nulla oportere vulgus teneri Dei religione ac riuerentia, & nescio quid colere, & beneuolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multę sunt igitur rationes, quę vnum esse, ac non plures Deos ostendunt: nam si plures sint Dij, hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Ii si sint imbecilli, quo pactò sunt Dij appellandi? fient enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient; quorum vtrumque cùm miserum sit, Dei naturę qui conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturę prouidentiam, vt, quantò quęque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tantò plura ex his producantur, fœcundioraque sint. Quod si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminę, breui futurum erat, vt tot Dijs deficerent magistratus, & imperia, & nisi otiosi ac desides viuere mallent, cerdones, & agricolas, & fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse, & plures esse, & esse mares ac fœminas, terra tota hominibus relinquitur. Preterea si plures sint Dij, necesse est eos esse vel pari, vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint Dij, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, nolensque alius volentem impediat; res iam neque fieri, neque non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnę assiduę inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternę intercedent causę, quę numquam cessabunt: neque enim par parem vnquam, nisi fortuna, profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Dijs etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vllo pacto potest. Est igitur Deus vnus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dij, cùm plures sint, cùm cœlum contentionibus sit plenum, cùm multò sint mortalibus miseriores, cum eos & dormire dixerint poetę, & potationibus atque conuiuijs indulgere, & Veneris stimulis mirificè exagitari. Quis enim nesciat somnum & epulas

esse ob corporis debilitatem, cùm ille ad labores corpus reficiat, hæ ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est, vt Alexander Macedo se Deum esse adulatoribus prædicantibus responderit, se longè diuersa à diuina natura experiri, cùm & somnum & Veneris titillationes sentiat. Quod si horum Deorum natura, deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illis incitantur, qui possunt non esse mortales, aut qui potest eorum genus nisi reparetur, non deficere? Non sunt igitur Dij illi antiquorum, sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent, partim mores informant, partim sunt inania vulgi figmenta, vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerint sempiterni.

CAP. IX.

ATQVE, vt patet, vera esse illa quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit a Poetis, consideremus; quē modò patrem, modò Regem omnium Deorum vocarunt, sicuti Homerus in primo Odysseæ,

τοῖσι δὲ μύθων ἦρχε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Hos ita compellat hominum pater, atq; Deorū.

modò sempiternum, vt Virgilius lib. 1. Æneid. in his significauit:

— ò qui res hominumq; Deumq;
Aeternis regis imperijs & fulmine terres.

& Orpheus in hymnis.

Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄφθιτε.
Iuppiter ò venerande, Iuppiter sempiterne

quem eundem facit rerum omnium autorem, vt ex his patet,

ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε πάντα,
Γαῖα θεὰ μήτηρ ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,
καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.
Iuppiter alme tuo sunt omnia munere nata:
Diua parens Tellus, præcelso vertice montes,
Et maria et quidquid cœlum complectitur altum.

Hunc tamen sempiternum Iouem, & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretæ nutritum existimauit, quem etiam ab apibus educatum fuisse scribit lib. 4. Georgicorum, vt patet in his carminibus.

Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ,
Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur, quod neque tamen certum est, vbi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum Deorum pater. Messenij enim apud se natum, & educatum fuisse Iouem contendebant, cuius ostendebant apud se incunabula, & à Neda Ithomeq; nutricibus, & à Curetibus seruatum fuisse affirmabant, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Hanc ipsam de Iouis ortu contentionem ita attigit Callimachus in hymnis:

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ. πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο;
Iuppiter Idæis aiunt te in montib. ortū,
Iuppiter Arcadicis: Vtri sunt falsa locuti?

Quod si nutricum varietatem perspiciamus, si modò vera est sententia Aetij medici clarissimi, quòd ingenium, & mores nutricum in lacte referuntur, nonne fera potiùs Iupiter, quam homo videbitur; qui tot brutorum lac suxerit? qui truculentissimas feras habuerit nutrices? qui ab Apibus, à Capris, ab Vrsis fuerit educatus? atq; quòd capræ lac hauserit, ita Ouidius in quinto Fastorum libro ait:

Oleniæ surget sidus pluuiale capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Hanc Iouis capram idcirco nominauit Aratus in Phænomenis, vt est in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διός καλέουσ' ὑποφῆται.
Oleniam, capramque Iouis dixere poetæ.

Atque de vrsis, cuius lac Iupiter suxerit, ita meminit idem Aratus in his:

Ἄρκτοι ἅμα τροχόωσι, τὸ δὴ καλέονται ἅμαξαι.
Αἱ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
ἀλλήλων· αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται,
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. εἰ ἐτεὸν δή,
Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
Δίκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν,
Δικταῖοι Κούρητες, ὅτε Κρόνον ἐψεύσαντο.
Vrsæ vertuntur, quas dicunt nomine Plaustrū,
Alternè quarum semper caput ilia tangit:
Inq; humeros versæ his pronis illæ vsque ferūtur
E Creta, si vera ferunt, conscendere cœlum
Consilio meruere Iouis, quia cùm puer esset.
Dicto in odorifero vicino collibus Idæ
Deposuere Iouem quem nutriuere per annum,
Fallere Saturnum Curetes cum potuere.

Hunc ipsum Iouem, quem Hesiodus in Theogonia hominum patrem, atque Deorum appellauit, mortuum, ac sepultum fuisse apud Cretenses sermo vulgatus fuit; quamuis eam famam conatur frustra Callimachus refellere, vt patet in his carminibus:

—— καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες. ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

tuum

—tuum Rex magne sepulchrum
Cretes struxerunt: es semper, viuis.& usque.
Quòd si fatorum necessitati subijciebatur, uti testatur Æschylus in Prometheo ita inquiens:
πρ. Μοῖραι τρίμορφοι, μνήμονές τ' Ἐρινύες.
χορ. τούτων ἄρ' ὁ Ζεὺς ἐστιν ἀσθενέστερος.
Prom. *Parcæ triformes, et memores Erinnyes*
Chor. *His ergo cunctis Iupiter impotentior.*
quo pacto Deus, & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat? Sed non hominum sermones tantùm, at Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus. hunc vel à Mercurio ipse finxit Plautus in procœmio Amphitryonis mortalem appellari his verbis:
Mirari non est æquum sibi si prætimet:
Atque ego quoque & qui Iouis sum filius,
Contagione mea matris metuo malum.
Etenim ille quoius huc iussu venio,
Iuppiter, non minus quam nostrum quiuis formidat malum,
Humana matre natus, humano patre.
Quare si ipse natus est, ut cæteri homines, & mortuus, & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit? siquidem omnia quæ nascuntur, aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, uti dicetur cum de illo tractabimus, cum gloriæ cupidus maximè fuerit templaq; sibi extrui ubique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum, qui magistratus & imperia admirantur, ut summus Deus putaretur quare postea nunc vim fatorum, nunc prouidētiam Dei, nunc Deum ipsum, quam mundi animam appellarunt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt: quæ cùm sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum sic, ubi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus, pro Vulcano ignis, pro Venere naturalis procreandi libido, pro Cerere terræ feracitas. Nam si hoc pacto Dij antiquorum accipiantur, erunt sempiterni ex illorum sententia qui mundum eiusque elementa sempiterna putarunt. sin eorum genealogiam inuestigemus omnes fuerint mortales, & ab hominibus procreati, ut patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæque prouidentiæ splendorem sub his humanis velare integumentis, quippè cùm minimè conueniat res ad mirabiles horum profanorum nominum colluuione inquinare. At quia viderent sapientes animos multitudinis apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horum figmentorum suauitate illos ad se allexerunt, quæ sola causa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De sacrificijs superorum Deorum.

CAP. X.

VT autem pateat elementorum, rerumque naturalium virtutes, & vires dæmonum eorum, qui in ijs inhabitarent, qui Dij à multitudine imperitorum fuerunt existimati, his nominibus vocatas fuisse à sapientibus; non erit absurdum si genera sacrificiorum Dijs singulis attributorum breuiter explicauero, quippè cùm multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimæ variæ, & varia suffimentorum ratio, & non idem habitus sacrificantium. Neque enim omnibus molæ offerebantur, neque omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant semper super sublimibus aris, neque semper per diem. Diuersa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorū natura sacrificia ubique offerebantur; quod alia cælestibus, alia terrestribus, alia aquaticis, alia Dijs inferis conueniebant, quorum alia priuatim alia fiebant publicè. Primum igitur omnium scire conuenit non solùm in animalibus, aut in plantis, ad vires, bonitatemque singulorum plurimum conferre ciborum vim aerisque temperiem, sed etiā in illis Dæmonibus quibus plenum esse hoc uniuersum, quod intuemur, tradiderunt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis habitant, multum sunt magis & immites & feri & crassiore quadam materia, quippè quæ propius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in ijs libris, quos scripsit de Dæmonibus, quam illi sint Dæmones qui regionem ignis, vel aeris incolunt; quod accidit ob habitationis naturam ac vim syderum. Quid enim mirum est astra in his plurimum posse cùm & metallis & durissimis lapidibus & plantis dominari putentur? aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio, alia alijs astris propter quasdam proprietates ac similitudines, quod alijs etiam contingit corporibus esse attributas? omnem igitur vim sacrorum, omnemque Deorum ritè expiandorum rationem in cognoscenda Dæmonum natura consistere arbitrabantur. Quare cum cælestia corpora ignea esse crederēt, quæ opinio non solùm fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum, in horum sacrificijs & lumina, & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt, quorum aræ sublimes struebantur, super

quibus

quibus accendebantur lumina: & victimæ cæsæ imponebantur. Cum igitur sacra fiebant superis, ac Ioui præcipuè aræ in sublimibus locis extruebantur, vt inquit Melanthes in libro de sacrificijs hoc pacto:

πᾶν δὲ ὄρος τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ Θεῷ, ἐν ὑψει θυσίας ποιεῖσθαι. *Omnis autem mons, Iouis mons appellatur, quoniam mos fuit antiquorum, vt altissimo Deo existenti in loco sublimi sacrificarent.* Sic etiam è Iouis ipsius oraculo sacra fiunt in montibus apud Apollonium in libro 2. Argonaut.

καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς ἰκμαίοιο,
ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διΐ. τοῖο δ' ἕκητι.

& vt est apud Herodotum in Clio, quem locum citaui, cùm de Dijs variarum gentium loquerer. Quin etiam & Apollini aram in littore erexerunt Argonautæ, atque cùm mons ibi nullus esset sublimem illam fecerunt, vt in his ait idem poeta.

Ingentem Iouis humentis tunc extruit aram.
Et sacra imponit in montibus; hic quoq; sacra
Sirius accepit, sic Iupiter ipse volebat.

——τὰ δὲ ῥέξομεν οἷα πάρεστι,
βωμὸν ἀρὰ στήσαντες ἐπακτιον.

Iustaq; soluentes in primo ereximus aram
Littore sublimem.

Huius rei vel illud argumento est, quòd etiam apud Latinos altare, quasi alta area, vocatum fuit. Erat præterea illa templorum erigendorum consuetudo, vt non modò sublimia & ampla extruerentur, sed etiam quæ orientem Solem statim exciperent, vt ait Plutarchus in Numa Pompilio, neque vlla re impedirentur, sed forent vndique libera, & minimè occupata, vt testatur Promachidas Heracleota, atque Dionysius Thrax his verbis in libro 3. diæreseon.

οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ὑπερκύψαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι εἰώθεσαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ὅπου καὶ τὰ ἱερὰ ἔρρεξαν. *Antiquorum enim templa exorientem Solem statim excipere solebant, & statim orto lumine fenestris ac foribus patefactis repleri, vbi sacrificia fiebant.* Neque illud sanè prætermittendum duxerim, quod voluerunt antiqui genera etiam ædificiorum Deorum illorum naturæ, quibus dicabantur, plurimum conuenire Nam Ioui, Marti, Herculi non nisi Doricum; Baccho, Apollini, Dianæ, Ionicum; Corinthiacum virgini Vestæ conuenire præcipuè creditum est: quamuis aliquando omnibus his generibus in eodem templo vtebantur. Nam in delubro Aleæ Mineruæ, cuius architectus fuit Scopas Parius apud Tegeatas, cùm triplex esset columnarum ordo, primus ordo, qui ingredientibus se se offerebat, erat Dorici operis: secundus Corinthiaci; tertius qui iuxta templum fuit, erat Ionico artificio elaboratus. Istud autem fiebat, cùm delubra essent Dijs varijs consecrata, vel cùm Dijs illis essent dicata, quorum multiplex esset facultas, & ad Mares ac fœminas elementa spectarent. Nam cùm Ioui Olympio apud Eleos templum erectũ Dorica ex ædificatione, cuius in exteriore parte columnæ cum Doricis epistylijs ostendebantur: tùm Iunonis etiam templum Triphyliæ, quod fuit ab Oxylo artifice erectum, cum operis figura Dorica extructum fuit columnis eiusdem artificij circumquaque illud ambientibus; ad explicandam, credo, maximam vim aeris, & ad significandum quòd Iuno Iouis esset soror, aer scilicet ab ignis natura non longo interuallo in suprema parte dissentiens. atqui extruebantur ita ipsa templa, vt apertis fenestris statim ortum Solem exciperent, sicuti testatur Posidippus epigrammatum Poeta in his carminibus.

ἦρι δ' ἀνοιγόμενοι πρῶτον λάβον ἠελίου φῶς
ναοὶ Λητοΐδαο καὶ Ἡφαίστοιο Θεοῖο.

Vulcani ac Phœbi radios cepere priores
Surgentis Solis foribus delubra reclusis.

Non inscitè itaque Virg. lib. 12. Æneidos sacrificantes inducit ad Solem orientem conuerti, cũ ita inquiat:

Illi ad surgentem conuersi lumina Solem.

Erat præterea consuetudo vt Dijs superis manè sacra fierent Sole oriente: sicuti vita defunctis & inferis occidente Sole; velut ait Callixenus Rhodius in ijs quæ scripsit de Alexandria hoc pacto:

τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις περὶ τοῦ ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν τοῖς δὲ οὐρανίδαις ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερεύομεν. *vita defunctis sanè circa occasum Solis parentamus; at cælestibus Dijs auroræ tempore sub exortum Solis sacrificamus.* Coronabantur autem in ipsis sacrificijs & victimæ, & altaria, & homines sacrificantes: vt testantur hæc carmina oraculi Delphici, quæ sunt in oratione Demosthenis contra Midiam.

αὐδῶ Ἐρεχθείδαισιν ὅσοι Πανδίονος ἄστυ
ναίετε, καὶ πατρίοισι νόμοις ἰθύνεθ' ἑορτάς,
μεμνῆσθαι Βάκχοιο, καὶ εὐρυχόρους κατ' ἀγυιὰς
ἱστάναι ὡραίων Βρομίῳ χάριν ἄμμιγα πάντας,
καὶ κνισᾶν βωμοῖσι κάρη στεφάνοις πυκάσαντας.

Imperio Erechthidis vobis Pandionis vrbem
Qui colitis, patrio & facitis solennia ritu,
Vt memores Bacchi sitis latéq; per vrbem

Primi-

Primitias Bromio cuncti statuatis, et ijdem
Soluatis grates passim fumantibus aris
Tempora sacratis redimite ritè coronis.

Quod etiam significauit idem Demosthenes in oratione contra Neæram seruari in aliorum Deorum sacrificijs in his: ἁγιστεύω, καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπό τῶν ἄλλων τῶν οὐ καθαρευόντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας. *sum enim pudica, & pura, & casta ab alijs puritati aduersantibus, et à viri congressu.* Et quoniam aliæ arbores Dijs alijs fuerunt consecratæ, idcirco Dijs varijs sacrificaturi sacerdotes varijs coronis ornabantur; vt potè in Dionysiacis myrto; vt ait Timachidas in libro de' Coronis: & Aristophanes in Ranis in his attigit:

πολύκαρπον μὲν τινάσσων
ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
στέφανον μύρτων.
Fructiferam quidem quatiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

At in Cerealibus quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficij memoriã: vt significauit in his Virg. in primo lib. Georgicorum.

—— neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis.
Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

In sacris Herculis populo coronabantur, vt testatur idem lib. 8. Æneid.

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificijs Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollon. lib. 2. Argon.

ξανθὰς δ' ἐρεψάμενοι δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα;

Flauaque sunt viridi redimiti tempora lauro.

Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris: quem locum etiam declarauit enarrator Apollonij. cùm alij capiti superius coronas imponerent, alij ad tempora vsque deprimerent, alij ad collum vsque detraherent: Verum non solùm coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificantes; sed etiam vasa quibus vtebantur, & victimæ, quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earumque cornua inaurabantur, ac vittis coloribus Dijs quibusque gratis innectebantur, vt illud est Ouid. lib. 7. Metam.

—— Feriuntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

Quòd autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virgil. lib. 3. Æneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero, diuosque vocauit.

Neque verò victimæ quęuis eligebantur in sacrificia; sed quæ præstantiores essent, multò antè reseruabantur: quare cùm è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ sunt; at cùm eximerentur ex armentis, quibus notæ inurerentur sacrę, eximię. Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cùm aliam partem destinarent fœturę, aliam laboribus, aliam reseruarent ad altaria, vt innuit Virg. lib. 3. Georg.

Continuoque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint submittere habendo,
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram.

Erant autem singulari diligentia delectę victimę, quę Deorum sacrificijs dicabantur, non solum ob eximiam pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris, cùm diuersi omninò reijcerẽtur, neque liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atque hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificijs: ἀλλ' οἵγε θύοντες στεφανώσαντες τὸ ζῶον, καὶ πολύγε πρότερον ἐξετάσαντες εἰ ἐντελὲς εἴη, ἵνα μηδὲ τῶν ἀχρήστων τι κατασφάττωσι, προσάγουσι τῷ βωμῷ. *enimuero sacrificantem victimam coronant, multòq; prius studio perquirunt, num perfecta sit, nequid inutile iugulent, atque ad aram deducant.* Deinde vestes sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt. quod ita innuit Virg lib. 12.

——puraq; in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsamq; bidentem
Attulit, admouitq; pecus flagrantibus aris.

Nam neque laboribus assuetas victimas, neque illas, ex quibus aliqua vtilitas capta fuisset, Dijs cõuenire arbitrabãtur. Deinde alijs Dijs alterius coloris vestes magis erant idoneę: Nam Dijs inferis atræ vestes, cœlestibus purpureę, vt ait Menander in libro de Mysterijs, conueniebant; quibusdam verò albę; vt sacrificijs Cereris, sicut testatur Ouid. lib. 10.

Festa piæ Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

& lib. 4. Fast.

Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite; nunc pulli velleris vsus abest.

Deinde Dijs alijs fœminę victimę tantum, alijs soli mares immolabantur. in omnibusque sacrificijs committebatur piaculum, si quis cęde pollutus, vel alio flagitio, ad aras accessisset, minimeque grata erant sacrificia, quę ab impuris manibus sceleratorum hominum offerebantur.

Idcirco per nouem dies noctesq; saltem oportebat ab omni libidine sacerdotes, aut mulieres æditas, aut initiaturas abstinere, vt est in his:

Perq; nouem noctes Venerem, tactusq; virorũ
In vetitis memorant.

Sic & Cybeles sacerdotes membrum genitale sibi quodã lapide abscindebãt, vt casti viuerẽt; & Athenis alii bibebant cicutã, vt uim mẽbri genitalis amitterẽt, & mulieres præterea initiaturæ sibi lectos è viticis foliis substernebãt, vt refrænarent libidinem: quare iure scripsit Demosthenes in oratione contra Timocratem hæc de præsidibus sacrorum: ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι δεῖν τὸν εἰς ἱερὰ εἰσιόντα, καὶ χερνίβων καὶ κανῶν ἁψόμενον καὶ τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας προστάτην ἐσόμενον, οὐχὶ προειρημένον τακτὸν ἡμερῶν ἀριθμὸν ἁγνεύειν, ἀλλὰ τὸν βίον ὅλον ἡγνευκέναι τοιούτων ἐπιτηδευμάτων. *ego sanè sic existimo, eum qui ad sacra accedit, & res sacras sit tractaturus, aut res ad Deos spectantes curaturus, oportere non prædictum, aut statutum dierum numerum esse castum; sed per vniuersum vitæ suæ cursum ab huiusmodi turpibus studijs abstinuisse.* Neque enim ad sacra accedere cuiquam licebat, nisi lotis manibus: quare & Æneas sacra attingere ita vel per summam pietatis opportunitatem recusat apud Virg. lib. 2.

Tu genitor cape sacra manu patriosq; Penates,
Me bello è tanto digressum, & cæde recenti
Attrectare nefas; donec me flumine viuo
Abluero.

Et Homerus lib. ζ Iliad.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον
ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse cruore
Turpatũ me & cæde virũ Dijs fundere vota.

Existimabant enim antiqui eandem esse animi, quam etiam corporis purgationem; vt cùm quis in flumine manus, aut corpus abluisset post cædem, ille purus statim efficeretur: quare ita scribit Anticlides libro 74. redituum: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνον ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀενάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν. *Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam seruatur, vt qui cædem hominum, vel aliorum animalium cõmisissent perenni aqua manus abluerent, ad commissi piaculi lustrationem.* quare iussit Hesiodus nulli Deorum sacra fieri oportere antequam manus lotæ fuerint manè cùm ita scribat in Operibus.

μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον
χερσὶν ἀνίπτοισιν μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι.

Nunquam vina Ioui, superisuè rubentia libes
Ante manum fluuij quam pura laueris vnda.

Nam cùm purus sit Deus, & ab omni prorsus sorde immunis, non conuenire crediderunt illi ministro, qui ad eius altare accederet, manus aut aliquam corporis partem habere inquinatam, aut impuram. Quare si quis neglecta purgatione ad sacrificia accessisset, illius preces Deos neque audire, neque respicere arbitrabantur. Erat præterea non parua diligentia in eligendis lignis, quæ conuenirent singulis sacrorum generibus: quoniam non ex quibusuis lignis ignis accendebatur, sed ex lignis in legibus sacrificiorũ nominatis. Sic in sacris Bacchi antiquitùs nulla ligna nisi oporobasilidis, aut phibaleæ ficus, aut viticis cum folijs vitium vrebantur, vt ait Hegemon. lib. 2. Georgicorum. in sacris Veneris Myrto vrebantur. at apud Sicyonios ignis non fiebat nisi è lignis Iuniperi, quibus folia addebãtur pæderotis, vt ait Paus. in Corinthiacis. In Iouis sacris ilicis ligna: in Martis fraxinorum: in sacris Herculis albæ Populi, Cerri, aut Æsculi, aut Corni, vt scriptum est ab Ephoro lib. 2. de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. Sunt autem huic rei argumento illa quæ scripta sunt à Timæo Siculo in libr. secundo historiarum, in hunc modum: μετὰ τῆς Τροίας ἅλωσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν περὶ τὰς Γηρίας ναυαγησάντων ἀνῃρέθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μόλις εἰς Λοκρίδα διεσώθησαν. Φθορᾶς δὲ καὶ λοιμοῦ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ἐχόντων διὰ τὴν μίξιν ἀθέμιτον Αἴαντος τῇ Κασσάνδρᾳ, ἔχρησεν ὁ Θεὸς δεῖν εἰς ἔτη χίλια τὴν Ἀθηνῆν τὴν ἐν Ἰλίῳ ἱλάσκεσθαι, πέμποντας δύο παρθένους ἐπὶ κλήρῳ καὶ λαχήσει. καὶ μετὰ ταῦτα ἔθος ἦν τοῖς Τρωσὶ πεμπομένας προυπαντοῦσι κατασχεῖν, καὶ ἀναιρεῖν καὶ τοῖς ἀκάρποις καὶ ἀγρίοις τῶν ξύλων καίειν. ὅπερ ἐποίουν μέχρι τοῦ Φωκικοῦ πολέμου. τότε γὰρ ἐπαύσαντο ταύτης τῆς θυσίας, μᾶλλον δὲ ἀσεβείας. *Post captam Troiam multi ex Locris naufragium iuxta Gereas passi perierunt: reliqui verò cùm Aiace per summas dificultates in Locridẽ tandem euaserunt. At verò anno deinde tertiò cùm fames et pestilentia eorum regionem inuasisset, quia neglecta religione Aiax cum Cassandra rem illegitimè habuisset, responsum est redditum ab oraculo; oportere per mille annos placare Palladem Troianam duas virgines è suis quotannis sortito Troiam mittentes. Mansit postmodo illa consuetudo Troianis, vt missas virgines obuij caperent, ac iugularent, quas postea*

sterili-

sterilibus & agrestibus lignis comburerent, qui ritus ad belli Phocensis usque tempora perdurauit. Tunc enim immunitatem eius sacrificij, vel potius eius impietatis Locrenses obtinuerunt. Est autem illud argumentò quòd summam diligentiam adhiberent antiqui in eligendis lignis ad sacrificia, quod cum æditius, auguribus, fæcialibus, interpretibus, lignitores etiam vocati præerant sacrificijs, quibus id tantùm curæ erat, vt legitima ligna pararentur, & concinnè igni imponerentur. Nam nisi omnia seruarentur legitima in sacrificijs publicæ indè calamitates oriebantur: cuius rei vel illud est argumento, quod siquis in Iouis Lycæi templum, aut etiam in aream, minimè peractis priùs lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omninò mori necesse erat, vt scripsit Hegesander lib. 17. & Paus. in Arcadic. Idcircò scriptum est à Paus. in prioribus Eliacis, in Iouis Olimpij fano, vbi magistratus nigro ariete faciebant, neque vlla portio victimæ dabatur vati, sed collum tantùm lignatori more maiorum, mandatum fuisse negocium lignatori, vt ad sacrorum vsum ligna certo precio daret, vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuilibet, quæ non erant ex alia arbore, quàm ex alba Populo: qui honor habitus est arbori, quòd eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acherontem Thesprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur esse in Lydiis Persicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypæpe & Hierocæsarea, in quibus vtrisque templum erat amplissimum cum cellis & aris, super quibus erat cinis longè diuerso colore à cinere communi. Huc ingressus sacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat, caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen; cùm recitasset carmen ex libro lingua planè ignota Græcis ac perorasset, spontè sua è lignis, nullo igne ad moto, purissima flamma omnibus procul absistentibus emicabat, vt ait Theagenes in lib. de Dijs, & Paus. in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obseruātiæ & reuerentiæ Deorum templa fuerunt apud maiores; nam si quis supplex ad aras Deorum cōfugisset, eum indè diuellere per religionem non licebat. vt scribitur à Paus. in Achaicis: quare cùm Atheniensium magistratus in eos sæuiissent, qui cùm Cydone in arcem Mineruæ confugerāt, & ipsi, & omnes eorum posteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonii cum violassent eos, qui supplices in templum Neptuni confugerant, tàm ingentibus, tàmque crebris terræmotibus Sparta concussa est, vt nulla propè domus expers ruinæ fuerit: atque longum esset calamitates eorum memorare, qui propter neglectam, vel falsam antiquorum religionem in summum capitis descrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ solæ nonnullorum Deorum sacris initiarentur, sicut Herculi Pinarii, vt est apud Vir. lib. 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrauit, vt testatur Acelodorus his verbis: κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τούς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον τινὲς δὲ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύνησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δημητρι καὶ Κόρη. *Habitasse in Eleusine priùs indigenas narrant, at deinde Thraces, qui cum Eumolpo suppetias tulerunt per bellū quod fuit cum Erechtheo: at alij inquiunt, Eumolpum inuenisse sacrificia, quæ fiunt anniuersaria in Eleusine, Cereri, et Proserpinæ*. Androtio verò lib. 2. de sacrificijs, non eum Eumolpum inquit illa sacrificia inuenisse, sed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnauit aduersus Erechtheum. sic enim inquit: Εὔμολπον γὰρ γενέσθαι κήρυκα, τοῦ δὲ Εὔμολπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητήν, τοῦ δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν, καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. *Nam Eumolpum fuisse præconem, ex quo nascitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Mosæus poeta, ex hoc Eumolpus. qui ritum sacrorum demonstrauit atque functus fuit sacerdotio.* Erat illa præterea consuetudo, vt victimæ inauratis cornibus ad aras candidæ adducerentur, vt testatur Valerius Flaccus in primo Argonauticorum:

——Dabit auratis et cornibus igni
Colla pater, niueique greges altaria cingent.

Neque parua adhibebatur præterea diligentia in obseruandis victimis, vbi ad aras adductæ fuissent, an libenter astarent: nam si reluctarentur, remouebantur ab aris, quia Dijs minimè gratæ esse putabantur. quare ita scripsit Virg. lib. 2 Georg.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Experiebantur preterea voluntatem victimarum per molarum inspersiones, cùm illis & cultri, & victimarum tergora conspergerentur, & cultrum obliquum à fronte ad caudam ante immolationem deducere solebant, quod innuit Virgi. lib. 12.

Dant

Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

Enim verò tantum erat in obseruandis victimis studium, vt non sufficere videretur, si quietę ad aram astitissent, nisi etiam annuerent sacrificijs, vt ait Myrti. lib. 2. rerum Lesbicarum his verbis: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβαλεῖν εἰς τὸ οὖς τῷ ἱερείῳ ὡς ἐπινεύηται ταῖς τελεταῖς. *Nam sanè sacerdotes aquam infundere in aurem victima consueuerunt, vt illa annuat illis sacrificijs.* Erant aquæ præterea propriæ singulis sacrificijs magis aptæ creditæ, nam in sacris & in nuptijs Athenis nulla aqua, nisi Callirhoes, fontis vti mos fuit. In Delo aqua templi nulla alia in re, nisi in sacris vti solebant; ac neque fluuiorum quidem cæterorum omnium aquæ omnibus sacrificijs aptæ putabantur: siquidem Ioui Olympio aqua Alphei grata fuit, vt in Arcadicis rebus testatur Pausanias. At Amphiarai fontis vocati, qui erat in Oropiorum agro Amphiarai & Apollinis templo proximus aqua neque ad lustrandum, neque ad lauandas manus vti fas esse censebant: Tāta erat antiquorum in rebus sacris ritè peragendis industria, ac diligentia. Obseruabatur præterea ex institutis sacrificiorum, vt ternarius numerus in sacris vsurparetur: nam, vt scripsit Porphyrius in lib. de sacrificijs, mos fuit antiquorum, vt cum florib. herbas, & ramos arborum, & animalia dæmonib. prius offerrent, cùm essent altissimo Deo immolaturi: quod quidem ter faciebant, vt illi Dæmones ipsi summo Deo vota ac preces hominum sacrificantium asportarent, quos Dei supremi nuncios esse arbitrabantur. His enim & gratias agebant pro impetratis à Deo beneficijs, & salubria precabantur, & hos venerabantur, vt summi & excelsi illius Dei ministros. His ita obseruatis: tùm sacerdotes preces incipiebāt, ac paucis præmissis vinum inter cornua victimarū effundebant, vt innuit Ouid. lib. 7. Metam.

Admo. quoties templis dum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum

Atque Virg. non solum sacerdotes, sed illos etiā quorum ergò sacra fiebant, vinum inter cornua fundere solitos ait lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Deindè paucis interiectis precibus farina hordei cum sale permisto primùm in tergus victimæ spargebatur; quæ ista de causa tenui aqua, tanquam leui imbre fuerat à ministro perfusa, atque illæ molæ dicebantur: quas Græci ὀλοχύτας vocarunt, cùm sit ὀλη hordeum, χέω fundo. Vbi igitur ita consperlę victimæ aliquamdiù stetissent, dum preces à sacerdotibus, sacrorumque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas, aut secures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus ministrorum. Deinde post nonnullas precationes aliam molarum partem cum villis è fronte victimæ euulsis in ignem super aram tunc accensum conijciebant, quæ prima libamina vocabantur hoc ita significauit Hom. lib. 3. Odyss.

Χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο, πολλὰ δ' Ἀθήνῃ
εὔχετ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.

Fudit aquas fudit q; molas, ac multa precatus
Pallada, dat flammæ euulsos de vertice villos.

Atque postea idem poeta lib. etiam ξ.

ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν
ἀργιόδοντος ὑὸς, καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.

Verùm hic sacra ferens tot flammæ fortè suillos
E capite euulsos villos Diuosq; precatur.

Sic Virg. lib. 6. Æneid.

Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Erat illa præterea consuetudo, vt illi quorum causa fiebant sacrificia, altera manu cum precibus, dextera scilicet, aram tenerent: quem ritum ita attigit. Virg. lib. 4. Æneid.

Talibus orantem dictis, aramq; tenentem.

Nec longo sanè interuallo peractis quibusdam precationibus victimas securi percutiebant, vt patet ex libr. 3. Odyss. vbi hæc sunt carmina:

—πέλεκυν δὲ Νεοπτόλεμος θρασυμήδης
ὀξὺν ἔχων χειρὶ παρίστατο βοῦν ἐπικόψων.

Sumpta Neoptolemo est audace deinde securis
Ille bouem cæsurus erat quo proximus aræ.

Atque si sacra fiebant superis, nulla ratio sanguinis habebatur. Enimuerò hunc fuisse ritum sacrorum apud Romanos etiam, eaq; in sacris seruari quæ diximus, ita summatim complexus fuit Dionys. Halicarnass. lib. 7. rerum antiquarum: συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς ἐβουθύτουν εὐθὺς οἵ ὕπατοι καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον, καὶ τῶν θυηπόλων, τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ Δημήτρος καρποὺς ἐπιρράναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. τῶν δὲ οἱ μὲν, ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον. οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας. καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους. ἃς ἀλφίτοις ἀναδεύσαντες ζέας

προσέφερον

προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν. οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιτιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν ἁγιαζομένων. *Vbi transacta fuisset pompa, Consules statim boues immolabant, et ex sacerdotibus aut ministris cuicumque munus illud conuenire putaretur, erat idem, qui est apud nos ritus. Nam manus ipsi lauantes, puraque aqua victimas lustrãtes, ac Cereris fructibus illarum capita spargentes, postea precati, iubent ministris illas mactare. Ex ijs verò, alij stantis adhuc victimæ tempora scytale percutiebant, alij sub illam cadentem sigilla supponebant, ac postea corio nudantes, membratimque discecantes è singulis intestinis primitias capiebant; cæterorumque mẽbrorum: illas igitur farina hordei conspergentes in canistris ad sacrificantes afferebant. Illi super altare imponentes ignem accendebant, vinumque libantes in eas victimarum primitias effundebant.* Hæc summatim à Dionysio. Adhibebantur & alia lumina in sacrificijs Deorum cœlestium præter ignem vrendis sacrificijs necessarium: per quæ significabãt vim clarissimam Deorum patere in rebus omnibus; atque per ipsa lumina puritatem etiam ipsorum Deorum demõstrabant; ad quorum sacrificia nõ liceret nisi puros accedere. Vbi igitur purgatæ, & molis conspersæ, & dissectæ fuissent victimæ; antequam illarum membra incensis altaribus imponerentur, thus in flammas iniiciebatur, & in illud vinum è pateris in flammas in Deorum honorem, quod ita innuit Ouid. lib. 13. Metam.

Thure dato flammis vinoque in thura profuso,
Cæsarumq; boum fibris de more crematis.

Postquam hæc egissent, elegissentque partes victimæ, quas Diis offerrent, reliquas in conuiuia quæ per omnes solemnitates in honorem Deorũ fiebant, reseruabant. at illæ partes, quæ electæ forent sacrificijs, vt ignẽ facilius admitterẽt, molis conspergebãtur, sicut patet ex lib 8. Apollon.

Ἀγκαῖος δ' ἑτέροιο κατὰ πλατὺν αὐχέ α κόψας
χαλκείῳ πελέκει κρατερὰς διέκερσε τένοντας.
ἤριπε δ' ἀμφοτέροισι περιῤῥηδὴς κεράεσσιν.
τοὺς δ' ἕταροι σφάξαν τε θοῶς, δεῖράν τε βοείας
κόπτον δαιτρεύοντέ, καὶ ἱερὰ μῆρ' ἐταμοντο.
κὰδ δ' ἄμυδις τάγε πάντα καλύψαντες πύκα δημῷ.
καῖον ἐπὶ σχίζησιν ὁ δ' ἀκρήτους χέε λοιβὰς.
Αἰσονίδης.

Tum boui alterius percussit colla securi
AErea ibi Ancæus fortes neruosque cecidit.
Prolapsus ceciditq; ingens in cornua humi bos.
Hos socij iugulare citi, his & tergora costis
Diripere: & coxas, & cadere singula embra:
Hæc adipe & tegere, & sacris imponere flãmis
AEsonides: atque inde molas cõspergere salsas.

Cùm ignis postea exarsisset, vt etiam magis extolleretur, supra hæc vinum effundebant, sicut ait Hom. 1. Iliad.

καῖε δ' ἐπὶ σχίζης ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον λεῖβε.

Vssit ligna super senior: tum munera Bacchi.
Libauit, fuditq; merum.

In sacrificijs illorum Deorum qui aerij putabantur, præter ignem cantilenas etiam addiderunt, cùm illos harmonia delectari arbitrarentur, atque Dei huiusmodi credebantur omnes illi dæmones qui a terra & ab aqua omnem regionem vsque ad locum stellarum supremum gubernarent. Nam ad triginta millia dæmonum esse scribit Hesiodus, qui Iouis sint ministri, & obseruent quæ fiant à singulis hominibus: ita nihil quod Deo cognitum non sit, esse existimarunt. Sic enim inquit:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.
οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα,
ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.

Millia triginta terras habitantia Diuum
Sunt Iouis. hi obseruãt hominũ mortalia facta
Obseruant pariter peragrantes fasq; nefasq;
Aeris induti velamine.

At Iamblichus & Trismegistus, & Psellus, & reliquorum sapientum complures non solùm triginta millia dæmonum esse censuerunt: sed vniuersum aera, & cœlos plenos esse dæmonibus crediderunt, qui latè per aera vagarentur, & ad nidores sacrificiorum accurrerent. His igitur dæmonibus aeris cùm sacra fierent, præter lumina, & nidores cæsarum victimarum, cantus etiam, & odores multos, & thus adhibebant, vt testatur id Virg. lib. 3. Æneid.

Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores. (ra sic li. 5. *Farre pio, et plena suplex veneratur acer*

Idcirco Medea vt potè venefica, sacrorum rituũ peritissima, cùm ventis sacrificaret apud Apollonium Rhodium libro 4. maximè odorifera ac suauia offert sacrificia, vt est in his: (σεν

τοῖα παραιφαμένη θελκτήρια φάρμακ' ἐπασσαιθέρι καὶ πνοιῇσι, τὰ κεν καὶ ἄπωθεν ἐόντα
ἄγριον ἠλιβάτοιο κατ' οὔρεος ἤγαγε θῆρα.

Tantũ effata lenes mulcentia pharmaca vẽtos,
Aeteraq; inspersit, procul illa à montibus altis
Deduxere feram syluestrem, quo illa cupiuit.

& Hom. lib. 1. Iliadis pro depellenda pestilentia nidores victimarũ Apollini etiam obtulit in his:

αἴ κέν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων
βούλεται ἀντιάσας, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι.

Si vult

Si vult caprarum, si vult nidoribus ille
Obuius agnorum fieri, ac depellere pestem.

Et quoniam cantus, & harmonia, musicorumque instrumentorum soni non sine quadam voluptate aera permouent: illa de causa cantu etiã delectari illi dæmones crediti sunt. quare vt ait ibid. Hom.

οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
μέλποντες ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων

Phœbæas iras placabant carmine Graij
Per luces totas pulchrum pæana canentes
Cãtãtes Phœbum: huic mulcebãt gaudia pectus.

Sic in sacris matris Deum, vt nonnullorum Deorum, addebantur etiam musica instrumenta. quare inquit Ouid. in lib. primo de Ponto.

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Istud autem efficere putabantur, vt tibij vterentur in sacris, quo animi præsentium hominum diuerteretur à priuatis cogitationibus ad Deorum immortalium reuerentiam, quia nescio quid diuinum imprimit in animis nostris vis musica. Ioui, cùm mens illa suprema diuina credebatur, non adhibebantur nisi lumina in sacrificijs; at cùm Iupiter pars esset summa aeris, tunc adhibebantur musica instrumenta, vt cœterorum Deorum sacris nonnullorum; quippe cùm simulatis sacrificiis etiam paruus per illorum strepitum paternæ crudalitati dicatur fuisse surreptus. In antiquis huius sacrificijs strophe & antistrophe moduli canebantur ad imitãtionem motuum stellarum; & ait Aristoxenus in lib. 1. de foraminibus tibiarum, & Bito in libro, quem scripsit ad Attalum de musicis instrumentis. Nam modò huc, modò illuc inter illa sacra saltantes voluebantur; atque per strophen motum primum huius vniuersi; per antistrophen proprias singulorum planetarum motiones, significabãt. Erant autẽ cantilenę in sacris nihil aliud quam commemorationes eorum beneficiorum, quæ Dii ipsi in homines benignè contulerant, cũ virium ipsorum Deorum, & clementiæ, liberalitatis amplificatione, & cùm pręcibus vt benigni ac faciles precantibus, accederent, vt ait Philochorus in libro de sacrificiis, vtj significant hymni Orphei, & iubet omnis ratio conscribendorum hymnorum; quale est id Apol. lib. 2.

ἀμφὶ δὲ δαιομένοις εὐρὺν χορὸν ἐστήσαντο,
καλὸν ἰηπαιὸν ἰηπαίονα φοῖβον
μέλποντες· σὺν δὲ σφιν ἐὺς παῖς Οἰάγροιο,
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς·
ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνασσοῖο
δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθὼς
ἱλήκοις·

Incensa statuere choros altaria circum.
Cuncti ibi Iopæaona Iopæaona Phœbum
Cantantes, vnaque OEagri filius Orpheus
Bistonia sumpta cithara canere incipit altè,
Horrendum vt fixit serpentem ritè sagittis
Ad iuga Parnassi saxosi paruulus infans
Phœbus adhuc nudusq;, & gaudens crinibus au-
Sis placidus, facilisque veni. (reis.

Sic apud Virgilium Euandrus accedenti AEneæ commemorat post conuiuium, quę causa ipsum compulerit ad illa sacrificia instauranda: quippe cùm non solùm inter sacrificia, sed etiam in conuiuijs, & in omnibus solennitatibus antiquorum essent sermones de rebus ab illis Dijs gestis. Laudes autem Deorum & hymni, dum vrerentur victimarum partes aræ impositæ, circa ipsam arã canebantur; at cùm vstę fuissent illę, & quę reseruatę erant in conuiuium coctæ, his vescebantur. Deinde post conuiuium antequam discederent, gratias Diis agentes, quòd eos in conuiuium accepissent, vltimam sacrificiorum partem linguas victimarum in sacros ignes conijciebant, & vini parum super illas, vt testatur Apollon. lib. 1.

——τέως ἐπὶ τε γλώσσῃσι χέοντας
αἰθομέναις·

Interea accensis fundunt libamina linguis.

Sic etiam Homerus lib. 3. Iliad. γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον: *inijciunt igni linguas.* Istud autem fiebat vbique in honorem Mercurij, cui linguę erant consecratę, atque post exustas linguas gratias Dijs agentes vnusquisque lęti ex illis sacriacijs domus discedebant. at nunc de sacrificijs marinorum dicamus.

De sacrificijs marinorum Deorum. Cap. XI.

At verò quoniam dæmones illi, qui mari preerant, pro natura loci crassiores esse putabantur; idcirco in eorum sacris crassiora quædem corpora, quàm essent vel nidores, vel cantus offerebantur, quæ ad gustum pertinerent, corpusq; haberent magis solidum. Nam cùm vinum in sacrificij Deorum superorum offerretur, & delecte partes victimarum, tamen ex illis in ignem coniectis et concrematis nihil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstulatorum animalium fumus perueniebat, vel odor thuris. At in sacrificijs marinorum Deorum res longè aliter se habere credita est. nam cùm Taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligebatur in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ.

ſed cultris ingulabantur. Erant autem nigræ illę victimę, quæ vel Diis inferis, vel tempeſtatibus, Diis marinis offerebantur, vt patet ex lib. 3. Odyſſ. cùm ſemper in littore maris ſacra fierent marinis.

τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον,

ταύρους παμμέλανας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.

Ad maris vndiſoni faciebant littora ſacrum,

Nigranti Taure Neptuno qui regit vndas.

Atque cùm turbato Neptnno Taurus immolaretur, tunc vbi eſſet placidus, mactabatur Agnus, & Aper aliquando: quę etiam animalia cùm maris naturam variis temporibus indicarent, omnia ſimul aliquando cædebantur in Neptuni ſacrificiis, vt indicat Hom. lib. λ. Odiſſicæ.

ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι

ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συῶν τ' ἐπιβήτορα κάπρον.

Legitime regi Neptuno ſacra peregit,

Agno, Tauro, Aproq; ſues qui ſueuit inire.

Iugulatarum deinde victimarum in ſacris marinorum ſanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à ſacrificantibus in littore ſeruabatur. ſin autem in naui initiarentur, victimas non in pateram, ſed in mare cum precibus ingulabant, vt ait Apollonius lib. 4. in his.

ἦ ῥ', ἅμα δ' εὐχωλῇσιν ἐς ὕδατα λαιμοτομήσας

ἧκε κατὰ πρύμνης.

Ille preces fundens iugulauit in æquoris vndã,

Mox de puppe iacit.

Cùm iugulaſſent igitur ac diſſecuiſſent victimas, priùs exta cum precibus, deinde vinum in aquam deijciebant, vt ait Virgilius lib. 5. his carminibus:

Ipſe caput tonſę foliis ornatus oliuę,

Stans procul in prora paterã tenet: extaq; ſalſos

Porrigit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

& Valerius Flaccus lib. 2. Argonauticorum qui ita ſcribit:

Tum pelago vina inuergen: dux talibus inſit.

Neque verò conuenire horum Deorum naturę videtur illud, quod ſcribitur ab Ouid. lib. 11. Metamorph. qui thuris etiam odorem Diis marinis tribuit, cùm aeris tantùm numinibus, vt diximus, at non etiam aquaticis, id genus ſacrificii ad altiora tendentis conueniat: ſic enim inquit:

Isq; Deos pelagi vino ſuper æquora fuſo,

Et pecori fibris et fumo thuris adorat.

Apud Virg. præterea lib. 4. Georg. in ſacrificiis Oceani, quæ fiunt à Nymphis, vinum in flammas, at non in mare funditur; quod non fiebat contra ius ſacrorum, cũm illę eſſent ſub aquis, quamuis mathematicus & philoſophus acutiſſimus Hector Auſonius de antiquorum ſapientum ſententia ad chemicam artẽ hanc rem pertinere arbitratur. neque etiam ob eam cauſam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum modò partem omnium, modò humorem diuinitus in omnia naturalia corpora, omnemq; materiam diffuſum, antiqui ſignificarunt. ſic autem ait Virg.

Oceano libemus, ait ſimul, ipſa precatur

Oceanumq; patrem rerum, Nymphasq; ſorores,

Centum quæ ſyluas, centũ quæ flumina ſeruãt.

Ter liquido ardentem perfudit nectare veſtã:

Ter flamma ad ſummũ tecti ſubiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in ſacrificiis, quoniam ille numerus perfectus eſt, non ſolùm ob dimenſiones corporum, vt ait Ariſt. in primo Cęli, ſed etiam quia Deus eſt omnium, quę videntur, & quę videri non poſſunt, moderator: non aliter atque paris & imparis vim habet trias, cùm omnes ſint numeri pares aut impares: atq; ſicut Deus eſt principiũ omnium, quę aguntur, ita primus ternarius numerus omniũ reliquorũ per ſe ipſum auctus triangulum conſtituit parium laterum, quę prima eſt earum figurarum quæ pluribus conſtant lateribus. Atqui quòd eo numero in ſacris vterentur, ita teſtatur Valer. lib. primo Argonaut.

Ipſe ter æquoreo libans carcheſia patri.

Nam non quouis impare gaudere dictus eſt Deus à Virgilio, ſed eo qui primus eſt numerorum imparium, & initium corporum ſolidorum conſtantium è pluribus areis. In ſacrificiis etiã fluuiorum & patriorum Deorum, ac heroum, ſi qui per flumen nauigarent (nam mos fuit antiquis, vt Diis eorum locorum ad quæ nuper accedebant, ſacrificarent, antequã de naui exirent, vt ii benigni ac fauſti exciperent accedentes) idẽ ritus ſeruabatur, cùm vina in fluuios effunderentur cnm precibus, vt ait Apollon. lib. 2.

αὐτὸς δ' Αἰσονίδης χρυσέῳ ποταμόνδε κυπέλλῳ

οἶνον ἀκηρασίοιο μελισταγέας χέε λοιβὰς,

γαίῃ τ' ἐνναέταις τε θεοῖς, ψυχαῖς τε καμόντων

ἡρώων· γουνοῦντο δ' ἀπήμονας εἶναι ἀρωγοὺς

εὐμενέως.

Ipſe merum è cyatho libamen fudit, & auro,

Aeſonides liquidũ influuium: ſic inde precatur

Tellurẽ, indigetesq; Deos, animasq; ſepultorum

Heroum placidi vt veniant, facilesq; profectis.

Nymphæ item cùm aquarum Deæ eſſe putarentur, craſſiora quędam & ipſa ſacrificia requirebant: quibus mel & lac offerebatur, et mulſum, at nunc de ſacris inferorum.

De

De sacrificiis inferorum. CAP. XII.

SACRIFICIA illa, quę Diis inferis fiebant, non solo tempore, sed etiam colore victimarum & ritu plurimum differebant: nam, vt diximus, hæc sacrificia non nisi per noctem fieri consueuerunt, vt ait Virg. lib. 6.

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras.

Quòd autem nigrę victimę Diis inferis immolarentur, testatur ita idem poeta:

——huc casta Sibylla
Nigrarum pecudum multo te sanguine ducet.

Vt autem victimę quæ superis mactabantur, cùm ingularentur, cogebantur iugulum superius vertere: ita quę mactabantur inferis, caput ad terram depressum tenebant: vt ait Cleon in primo Argonauticorum: & Myrtilus in secundo rerum Lesbicarum his verbis: εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενα ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλάς. οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις. τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφουσι τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάζοντες. *Consueuerunt sacerdotes victimis quę mactãtur inferis humi capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. At cœlestibus immolantes colla sursum conuertentes iugulant.* In horum igitur Deorum sacrificijs victimę in effossas foueas iugulabantur, vt est in libr. 3. Apollon.

πηχύϊον δ᾽ ἄρ ἔπειτα πέδῳ ἐνὶ βόθρον ὀρύξας
νήησε σχίζας, ἐπὶ δ᾽ ἀρνειοῦ τάμε λαιμόν.

Inde in planitie foueam defodit in vlnam,
Atque Agni iugulum ferro cultròque cecidit.

Sic etiam Ouid. lib. 7. Metam.

Aut procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultròsque in guttura velleris atri
Coniicit, & patulas perfudit sanguine fossas.

Cum iugulassent in foueam, vinum deinde cum precibus in sanguinem effundebant: quare ita inquit idem:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi,
Alteraq; inuergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse, sanguine tantum conspergi foueas, at non eo totum infundi. Colligebatur aliquando sanguis etiam victimarum iugulatarum in his sacrificijs, non autem in foueas effluebat, vt est apud Virg. lib. 6.

Supponunt alij cultros, tepidumque cruorem
Suscipiunt pateris: ipse atri velleris Agnam
Æneas matri Eumenidum magnæq; sorori
Ense ferit, sterilemq; tibi Proserpina vaccam.

Cùm verò sacra fierent Plutoni inferorum Regi, isq; mens diuina putaretur, quæ in vniuersam terræ molem esset diffusa, omniaq; gubernando penetraret, sicut Oceanus per mare penetrare creditus est: eius sacra non prorsus abhorrebant à superorum sacrificijs: quare addebatur ignis huius sacris, & illi delectæ cęsarum victimarum partes imponebantur comburendæ, vt patet ex eodem:

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras:
Et solida imponit Taurorum viscera flammis,
Pingue superq; oleum fundens fumãtibus extis.

Nam oleum pro uino sacrificiis Plutonis adhibebatur, omninò verò Dijs illis qui erant benefici, & albę victimę, & placidę mactabantur: at maleficis, nè nocerent, & nigræ & ferociores putabantur conuenire: ea tamen lege seruata; vt maribus mares, at fœminis fœminæ, victimæ cęderentur. uinum prçterea omnium propè Deorum sacris erat accommodatum, at nõ in sacris Cereris: nam in eius sacrificia uinum inferri nõ oportebat, ut testatur Plautus in Aulularia:

Cererin' mi Strobile, hi sunt facturi nuptias;
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Verùm qui ritus sacrorum singulis generibus dæmonum conueniant, & quę uictimæ singulis fuerint dicatę, atque omnia propè, quę seruabantur in his sacris, non solum in legibus sacrificiorum fuerunt diligenter perscripta; sed etiam ex oraculi mandato ad unguem seruare cogebantur antiqui, quorum omnium leges ita tradnntur ab Apolline:

Ἐργάζευ φίλε τὴνδε θεόσδοτον ἐς τρίβον ἐλθών.
μηδ᾽ ἐπιλήθεο τῶν μακάρων θυσίας ἐναρίζων·
τῇ μὲν ἐπιχθονίοις, τῇ δ᾽ οὐρανίοις ποτὲ δ᾽ αἴθρης
αὐτοῖσιν βασιλεῦσι, καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο,
ἠὲ θαλασσίοις, καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι. (δὲ
πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μεσώματι τῶν
ζώων δ᾽ ὡς δέμις ἐστὶ τελευτῆσαι καθαγισμοὺς
ἀείσω, δέλτοις δέ χαράσσετε χρησμὸν ἐμοῖο.
τρεῖς μὲν ἐπιχθονίοις, τρεῖς δ᾽ οὐρανίοισι θεοῖσι.
φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ᾽ ἐναλίγκια χροιῇ.
τῶν χθονίων διάειρε τρικῇ θυσίας ἐναρίζων.
νερτερίων κατάθαπτε, καὶ εἰς βόθρον αἷμα ἴαλλε.
χεῦε μέλι Νύμφαισι Διωνυσίοιο τε δῶρα.
ὅσσοι δ᾽ ἀμφὶ γέαν πωτώμενοι αἰὲν ἔασι,
τοῖς, δὲ φόνου πλήσας πάντη πυριπληθέα βωμόν,
ἐν πυρὶ βάλλε δέμας, θύσας ζώοιο ποτανοῦ,
καὶ μέλι φυρήσας δηΐῳ ἀλφίτῳ ἔνθεν,
ἀτμοὺς τε λιβάνοις, καὶ οὐλοχύτας ἐπίβαλλε.
εὖτε δ᾽ ἐπὶ ψαμάθοισιν ἴῃς γλυκὺν ἅλα χεύας
κὰκ κεφαλῆς θυσίας τε, καὶ ἐς βαθὺ κῦμα θαλάσσης

ζῶον ὅλον προΐαλλε. τελευτήσας τὰ δὲ πάντα
ἐς πλατὺν ἠερίων χορὸν ἔρχεο οὐρανιώνων.
ἀστραίοις δ' ἔπειτα καὶ αἰθερίοις ἐπὶ πᾶσιν
αἷμα μὲν ἐκ λαιμῶν κρουνώμασιν ἀμφὶ θυηλὰς
λιμνάζειν τὰ γυῖα θεοῖς ἐν δαιτὶ πονεῖσθαι.
ἄκρα μὲν Ἡφαίστῳ δόμεναι, τὰ δὲ λοιπὰ πάσασθαι.
ἀτμοῖσιν λαροῖσιν ἐνιπλήσαντας ἅπαντα
ἠέρα ῥευσαλέον ἐπὶ δ' εὐχὰς πέμπετε τοῖσδε.

Hæc age qui nutu Diuorum ingressus amice es
Huius iter aita mactanda est hostia cunctis
Multa Deis, seu qui terras, seu qui mare vastũ,
Aera seu qui habitãt, latũ seu qui æthera seu qui
Alta tenent cœli, seu qui infima regna barathri
Quæ quibus obseruãda modis sint singula dicã:
Tu memori percepta animo mea dicta teneto.
Terna quidem diuis cœlestibus hostia, & ipsa
Cãdida mactãda est, terna & terestribus, atq;
Atra eadem: gaudent porrò et capiũtur apertis
Cœlestes aris, foueas cùm numina contra
Exposcant atro imbutas inferna cruore.
Nec placeat, nisi quæ terræ mandetur humata
Hostia; mel verò Nymphę, atque liquẽtia vina
Offerri lętantur; at ignem accendier aris,
Quę circumuolitant terrã sibi numina quærũt,
Imponiq; atrum corpus, tum thura simulque
Inijcier salsas fruges, et dulcia liba.
Hæc facito. verũ quibus est data cura profũdi,
His ipso semper fer sacra in littore, totum
Porriceq; in fluctus animal. cœlestibus autem
Extremas reddes partes, atque igne cremabis.

Fuit autem illa causa cur Dijs inferis sacrificaretur, quòd illi putabantur esse omnium malorum autores, ut significauit Sophocles in Electra in scribens.

κακῶς ὄλοιο, μηδέ σ' ἐκ γόων ποτὲ
τῶν νῦν ἀπαλλάξειαν οἱ κάτω θεοί.

Perdere pessime. è malis pręsentibus
Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab ijs qui ab aliquo morbo cõualuissent, tãquam pepercissent, quod genus καθαρισμὸς, quasi lustratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum sacrificia, quę illum pręcipuum ritum habuerunt, ut à tacitis sacerdotibus agerentur, qui Hescychidę dicti fuerunt, ante quę sacrificia Hero. Hesycho Aries immolabatur: ut testatur Polemo in ijs quę scripsit ad Eratosthenem, his uerbis, τὸ δὲ τῶν γένος εὐπατριδῶν, οὐ μετέχει τῆς θυσίας ταύτης, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἡσυχίδαι. ὃ δὴ γένος ἐστὶ παρὰ τὰς σεμνὰς θεὰς, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καὶ προθύονται πρὸ τῆς θυσίας κριὸν Ἡσύχῳ ἱερὸν ἥρωϊ, τοῦτον οὕτω καλοῦντος διὰ γοῦν εὐφημίαν, οὗ τὸ ἱερόν ἐστι παρὰ τὸ Κυδώνιον, ἐκτὸς τῶν ἐννέα πυλῶν. *At nobilioribus ad hæc sacrificia accedere nefas est: sed solis Hesychidis, quod genus est deabus seueris gratum, principatumq; obtinet in illis sacrificiis, solent immolare ante sacrificia arietem Hesycho heroi sacrum, quem ita nominant boni ominis causa, cuius sacellum est iuxta Cydonium extra nouem portas.* Induebantur nigris vestibus Diis inferis sacrificantes nigro, hoc est, nocturno tempore, vt patet ex his carminibus Apollonii lib. 3. Argonaut.

ἑπτάκι δὲ Βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέσασα,
Βριμὼ νυκτιπόλον χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν,
λυγαίῃ ἐνὶ νυκτὶ σὺν ὀρφναίοις φαρέεσσιν.

Tunc almã Bri mo stans terq; quaterq; vocauit,
Brimo nocturnã, terrẽstrẽ, quę imperat vmbris,
Induta obscuram, per noctem vestibus atris.

Mactabatur his Ouis nigra pręgnans, vt suo loco dicetur, neque vinum harum dearum sacrificiis erat accommodatum, cùm Nephaliæ dicerentur, at nunc de sacrificiis defunctorum dicamus.

De sacrificiis mortuorum. Cap. XIII.

Neque verò Dijs solùm qui res humanas gubernare putabantur sacrificia fiebant ab antiquis, sed etiam mortuis, tanquam dęmones quidam & ipsi existerent, sacra offerebantur, siue cùm quis ad inferos descendere putaretur, siue cũ anniuersarijs solennitatibus, aut alijs de causis, ab inferis euocarẽtur, his parentabant. Cum aliquis igitur propinquus mortuus fuisset, mos fuit antiquorum, vt capillos deciderent, & lugerent in eius honorem qui mortuus esset, vt significauit Hom. lib.4 Odyss.

νεμεσσῶμαί γε μὲν οὐδὲν
κλαίειν ὅς κε θάνῃσι βροτῶν, καὶ πότμον ἐπίσπῃ.
τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι,
κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.

——Illum nec enim reprehendere fas est,
Qui fleat hunc: cuius fregerunt stamina parcæ.
Solus honor sequitur mortales ille misellos,
Et tondere comã. & lachrymas in funere spargi.

Sicut etiam Alcæus epigrammatographus in his carminibus.

πᾶσά σοι οἰχομένῳ Πυλάδη κωκύεται Ἑλλὰς
ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροῒ κειραμένη.

Extinctum luget Pylades te Gracia tota,
Ad viuam tonsis crinibus vsque cutem.

Hos verò capillos qui cædebantur, mos fuit tanquam

tanquam inferias mortuis consecrare, & cum lacrymis in tumulum extremum donum conijcere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

τύμβον τε χῶσον, κἀπίθες μνημεῖά μοι
καὶ δάκρυ' ἀδελφὴ, καὶ κόμας δότω τάφῳ.
Tumulumq́ congere, et monumenta imponito:
Comas sepulchro det soror cum lacrymis

Nam mos fuit antiquorum, vt per triduum mortuos antè lugerent, quàm iusta persoluerent, sicuti testatur Apollonius libr. 2. Arg. in his.

ἀμφὶ δὲ κηδείη νέκυος μένον ἀσχαλόωντες.
ἤματα δὲ τρία πάντα γόων: ἑτέρῳ δὲ μὲν ἤδη
ταρχυον μεγαλωστὶ, συνεκτερέϊζε δὲ λαὸς
αὐτῷ ὁμοῦ βασιλῆϊ Λύκῳ. πὰρ δ' ἄσπετα μῆλα
ἣ θέμις οἰχομένοισι ταφήϊα λαιμοτόμησαν.
καὶ δή τοι κέχυται τοῦδ' ἀνέρος ἐν χθονὶ κείνῃ
τύμβος, σῆμα δ' ἔπεσι καὶ ὀψιγόνοισιν ἰδέσθαι.
At circumsteterant curantes funera tristes.
Assiduos luxere dies tres: lumine quarto
Magnificè exequias struxerunt; tota parentat
Vrbs cum rege Lyco. Iugulant in funera multas
Lanigeras pecudes, defunctis munera sueta.
Illa dies tumulum erexit regionibus illis,
Quem seri poterunt etiam monstrare nepotes.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulentiores, illis pyra struebatur insignis: & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vtebantur, vt innuit Virg. lib. 11.

Vinxerat, & post terga manus, quos mitteret vmbris
Inferias, caeso sparsuros sanguine flammas.

Verumtamen non solùm captiui, sed etiam res cariores in pyram vna mittebantur, vel animalia, quibus maximè delectarentur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

ἐννέα τῷ γε ἄνακτι τραπεζῆες κύνες ἦσαν.
καὶ μὲν τῶν ἐνέβαλλε πυρῇ δύο δειροτομήσας,
δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
χαλκῷ δηϊόων.
Namq́ noue assueti mẽsæ huic catuli antè fuere,
Atq; pyræ geminos iugulatos tradidit horum;
Magnanimũ Troum bis senaq́ pignora ferro
Occidit.

Sic Virg. lib. 10.

Quatuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfẽs.
Viuentes rapit inferias, quos immolet vmbris:
Captiuoq́ rogi perfundat sanguine flammas.

Vbi has inferias obtulissent, cadauer ad pyram afferebatur: quo pyræ imposito, ignis à propinquiore subijciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant, vel ad odorem, vel ad gustum pertinentia, vel vt pyra facilius cremaretur, deinde cineres, & quod reliquum erat ossium colligebatur, vinoque rigabatur, vt cum suaui odore extinguerentur, & in vasa modò aurea, modo argentea, modò ęrea includebatur, vt ait Virg lib. 6.

—— & subiectam more parentum
Auersi tenuere facem, congesta cremantur
Thurea dona, dapes fuso crateres oliuo.
Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,
Reliquias vino & bibulam lauere fauillam:
Ossaq́ lecta cado texit Chorineus aheno.

At vbi anniuersariæ fierent exequiæ, nihilominus munera super aras extructas deponebantur, vt est in libro quinto apud eundem:

Nec non et socij, quæ cuiq; est copia, læti
Dona ferũt, onerant q; aras, mactantq; iuuencos.

Erat tamen consuetudo, vt sterilis vacca animabus mortuorum plerunque mactaretur, vt ait Homerus lib. 11. Iliad.

πολλὰ δὲ γουνούμην νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη,
ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.
Defunctorũ animas supplex sũ multa precatus:
Inq́ Ithaca sterilem vaccam mactare domi sum
Pollicitus, multisq́ pyram contexere donis.

Cùm colligerentur ossa, & cineres mortuorum pyra exusta, non facilè intelligere possum, cur potiùs cedaueris, quam lignorum essent illi cineres, qui colligebantur, si corpus super pyra impositum cremaretur. quare facilè venio in eam opinionem, vt credam, aliquas fuisse lapideas arcas, in quibus inclusa cadauera vrerentur: cùm præsertim inquiat Theophrastus in lib. de Igne, omnia, quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem conuerti cadauera, cùm vsta alioquin deserant reliquias: *καὶ πάλιν διὰ τί τὸ μὲν ἐν πυρὶ τακόμενον νεκρὸν γίνεται λείψανον, ὁ δὲ κύκλῳ λίθος ἐξ οὗ τοὺς σωροὺς ποιοῦσι, καὶ ὅπου ἄλλοθι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, καὶ ἐν ἑαυτῷ τέφραν ποιεῖ; ac rursus cur cadauer, quod cõbustum sit in igne reliquias deserit: at lapis circularis, ex quo struem faciunt, et vbi alibi talis extiterit omnia consumit, & intra se incisa vertit omnia in cinerem?* Sin domi mortui essent, qui vrebantur, neq; vlli essent captiui, qui iugularẽtur in pyrã, res, quæ cariores extitissent viuis, vna comburebantur: quare Virg. Didonem facit inter cętera Æneę res relictas secum in pyram deferentem. Sin exequię fierent pro iis, qui mortui fuissent absentes, erigebantur illis tumuli pro aris, atque his vinum & sanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant, & aliquando lac cum

sanguine, vt ait Lucianus in Necyomantia & in Charonte, animasq; vocabant ad bibendum sanguinem, vt innuit Virg. lib. 3. Æneid.

Ante vrbem in luco falsi Simoentis ad vndam
Libabat cineri Andromache: manesq; vocabat
Hectoreum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ, siue tumuli, quæ pro absentibus defunctis erigebantur, cupresso, quæ arbor funebris putabatur, & vittis nigris, aut cæruleis: mulieresque adesse his exequijs non solebant, nisi solutis capillis: cuiusmodi exequiæ illæ sunt apud Virg. lib. 3. Æneid.

Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
Aggeritur tumulo tellus, stant manibus aræ
Cæruleis mœstæ vittis; atraq; cupresso,
Et circum Iliades crinem de more solutæ.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animamq; sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

Hæc fieri cōsueuerunt pro absentibus, quæ omnia facile possunt è poetarum scriptis à quouis cognosci. Erat etiam consuetudo, vt fores illarum domorum, in quibus aliquis mortuus esset, cyparisso ornarentur, ne quis nescius ingrediens pollueretur: quæ arbor iudicata fuit funebris, quia semel cæsa non amplius repullulet. At cineres eorum, qui vsti fuissent, domi sepeliebantur, vt testatur Sophocles in OEdipode tyranno. Cum verò anniuersariæ fierent exequiæ, nigræ oues mactabantur, & sanguis earum in crateres collectus cum precibus in effossas foueas effundebatur: animæq; vocabantur ad bibendum, vt significauit Euripides in Hecuba:

δέξαι χοάς μου τάσδε κηλητηρίυς
νεκρῶν ἀγωγὺς ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν
κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅσοι δωρύμεθα.
Has mortuorum inferias meas cape
Mulcimen, adsis, vt bibas hunc sanguinem
Castæ puellæ, quem tibi donauimus.

Sic Hom. etiam lib. 3. Odyss.

αὐτὰρ ἐγὼν αὐτῦ μένον ἐμπεδον ὄφρ' ἐπὶ μήτηρ
ἤλυθε, καί πίεν αἷμα κελαινεφές.
Ast ibi ego mansi genitrix donec mea venit,
Sanguinem & illa bibit atrum.

Neq; vero sanguinem solum, sed vinum etiam in terram effundebant, vt est Iliad. lib. 23.

οἶνον ἀφυστόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.
Ad terram fudit vinum, terramq; rigauit,
Patrocliq; animam suprema voce vocauit.

His etiam fuit mos lac addere, vt superiùs patuit in exequijs Polydori. Quibus flores etiam addidit Virgil. lib. 5. in his:

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum magna medius stipante caterua.
Hic duo rite mero libans carchesia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro:
Purpureosq; iacit flores, ac talia fatur:
Salue sancte parens, iterum saluete recepti
Nequidquã cineres, animæq; vmbræq; paternæ.

Mulsum præterea, & aqua, & molæ supra vinum & sanguinem in foueam iaciebantur, vt in his ait Hom. lib. 11. Odyss.

ἔνθ' ἱερήια μὲν Περιμήδης Εὐρύλοχός τε
εἶχον ἐγὼ δ' ἄορ ὀξὺ, ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
βόθρον ὄρυξα, ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα.
ἀμφ' αὐτῷ δὲ χοὰς χέομεν πᾶσι νεκύεσσι,
πρῶτα μελικρήτῳ μετέπειτα δὲ ἡδεῖ οἴνῳ.
τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνον.
Sacra simul ducunt Perimedes, Eurylochusq;.
Ast ipse eripui vagina protinus ensem:
Effodi foueam, quæ descendebat in vlnam,
Inferias in quam cunctis effudimus vmbris:
Ac primũ mulsum, plena hinc carchesia Bacchi,
Rursus aquam, niuea tertia quæ deinde farina.

Omnino vero & res aliæ complures in foueam iaciebantur; & quod putabatur superfuisse mortuis, siue quæ res è fouea non euanuissent, post absolutas exequiarum ceremonias non longo tẽporis interuallo vrebantur: vt significauit Lucianus ita in Charonte; *καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες καίουσί τε ταυτὶ τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ εἰς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσιν. Atque foueam quandam excauantes magnificas istas cœnas vrunt, & in foueas vinum et mulsum, vt mihi quidem videntur, infundunt.* Vbi animas aduocarent, supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorum mortuorum, vt ait Euripides in Oreste:

μελίκρατον ἀφές, γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην,
καὶ στᾶσ' ἐπ' ἄκρυ χώματος λέξον τάδε.
Mulsumq; sparge, lactis atque aspergimem,
Tumuloq; summo stans. eq; quare talia.

Quod si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur. quare ita scripsit Virg. lib. 1. Æneid.

Spemq; metumq; inter dubij, seu viuere credãt,
Siue extrema pati: nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequijs satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus. CAP. XIV.

ET quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem, & ad metum Deorum deducendos spectabat; idcirco minime gra-

ta Dijs immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: sed leges ritè faciendorum sacrorum, omnem prius iniquitatem, omnemque crudelitatem deponere iubebant, cum illi, qui aliquo flagitio polluti ad aras accessissent, nullo pacto à Dijs audiri, sed magis etiam illorum iram in se concitare crederentur. Ea de caussa non solùm homines sed animalia etiam, & loca, & vasa prius purgabantur, quàm ad aram admitterentur. Fiebant autem lustrationes, siue expiationes, non simplici modo: nam antequam ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam prorsus sordem haberent, atque loca vel animalia vel vasa a sacrificaturis, sulphuris odore leuiter perfundebantur; sicut testatur illud Iuuenalis:

——— cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tædis.

Sic etiam apud Homerum in lib. 16. Iliad. poculum expiatur atque purgatur priùs sulphure, quo vsuri sunt in sacrificijs, deinde aqua perennis fluuij lauitur, vt patet in his:

τὸ ῥά τοτ᾽ ἐκ χηλοῖο λαβὼν ἐκάθηρε θεείῳ
πρῶτον ἔπειτα δὲ νίψ᾽ ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι.
νίψατο δ᾽ αὐτὸς χεῖρας, ἀφύσσατο δ᾽ αἴθοπα οἶνον.

Deprompsit theca: purgauit sulphure primum
Post lauit puris lympha labentibus vndis,
Inde manus lauit, tunc hausit munera Bacchi.

Enimuero fuerunt etiam propria Dijs quibusdã vasa, sicuti videtur innuisse Hom. lib. v. Iliad. ad vsum certorum Deorum reseruata, cùm ita inquiat de Achille:

ἔνθα, δὲ οἱ δέπας ἔσκε τετυγμένον, οὐδὲ τις ἄλλων
οὔτ᾽ ἀνδρῶν πίνεσκεν ἀπ᾽ αὐτοῦ αἴθοπα οἶνον,
οὔτε θεῷ σπένδεσκε, θεῶν ὅτε μὴ Διὶ πατρί.

Poculũ erat prõpriũ, vnde ardentia vina bibebat
Ex alijs nemo mortalibus, atque Deorum
Nulli libabat, nisi ad aram forte Tonantis.

Addebantur a Romanis cępę etiam, & crines, & mænides pisciculi, vt ait Plut. in Num. accedebant oua etiam his lustrationibus, quibus vnà cum sulphure vtebantur, vt est apud Ouid. lib. 2. de arte.

Et veniat, quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Præferat & tremula sulphur, et oua manu.

Nã cùm aliquis sui purgandi caussa sacrificia instituisset propter commissum scelus, vel cædẽ, tunc Porcellus paruus mactabatur a sacerdotibus; eiusque manus sanguine illius Porcelli luebantur, quo sanguine animarum quoque maculæ putabantur purgari: cuius consuetudinis ita mentionem fecit Apollonius Rhod. lib. 4.

πρῶτα μὲν ἀτρέπτοιο λυτήριον ἤγε φόνοιο,
τειναμένη καθύπερθε συὸς τέκος, ἧς ἔτι μαζοὶ
πλήμυρον λοχίης ἐκ νηδύος, αἵματι χεῖρας
τέγγεν ἐπιτμήγουσα δέρην.

Adduxit duræ, sęuæq; piacula mortis
Porcellum tenerũ, tum matris ab vbere raptũ,
Cuius abundabant etiam tunc vbera lacte.
Huius dissecuit collum, atro sanguine lauit
Inde manus.

In his lustrationibus parui Porcelli vtebantur, quos nominarunt *καθάρσια*. Postea verò quam loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat salem in aquam conijcere, & ramo vel lauri, vel oliuæ, vel alterius arboris, quę esset illi Deo, cui sacra fiebant, consecrata, in illam aquam demerso, locum leuiter irrorare, quod fiebat iure lustrationum, vt significauit Theocr. in paruo Hercule;

——— καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ
πρῶτον ἔπειτα δ᾽ ἅλεσσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
θαλλῷ ἐπιρραίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

Incenso purganda domus est sulphure primùm
Puro: tum sal (lex velut est) mittatur in vndã,
Atque coronatum decet hac perfundere ramo.

Neq; vlla satis legitima putabatur fuisse lustratio, nisi quę fieret ab ijs, qui ad orientem solem fuissent conuersi: velut scriptum reliquit his uerbis Cratinus in Chirone.

ἄγε δὴ πρὸς ἕω πρῶτον ἀπάντων ἵσω,
καὶ λάμβανε χερσὶ σχῖνον μεγάλην,
χέε ταδὲ. τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κρατήρων χέε.

Age verò ad auroram primum omnium cõsiste,
Et cape manibus iuncum magnum;
Funde hæc, aquam è crateribus funde.

Spargebantur autem ter illi, qui lustrationis aqua irrorabantur, ut ait Virg. lib. 6.

Idem ter socios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuę.

Cum fierent etiam lustrationes anniorum, ter hostię circa fruges agebantur, ut ait idem in primo Georg.

Terq; nouas circum felix eat hostia fruges.

Si quis igitur, ubi aliquis fuisset mortuus, uel in locum impurum ingressus esset, ille hac aqua ita perfundebatur. quare cùm Iuno descendisset ad inferos, ad superos reditura, ita lustratur ab Iride, ut est lib. 4. Metam.

Læta redit Iuno: quam cœlum intrare parantē
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Verumtamen nõ sine quibusdam precibus hac aqua spargebantur. vt est apud Ouid. lib. 5.

Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita fundere voce preces.

quem à vulgo secernere non video: nisi dicamus syluestres arbores, quæ plurimum fimum circa se habuerint, esse ceteris nobiliores, non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint. Putabatur igitur piaculum committi, si quis taurum Ioui mactasset. mactabatur tamen bos arator aliquando, vt Dodonæo, vti patet ex oratione Demosthenis in Midiam. Homerus in Iliade lib. τ. suem cicurem immolari facit Ioui, & Soli, quod animal sanè non immite est, neque ferum. sic autem inquit:

κάπρον ἑτοιμησάτω ταμέειν Διΐ τ' ἠελίῳ τε.
Mactandùmq; suem Soliq; Iouiq; superno
Preparet.

Sic & Theocr. in paruo Herc.

Ζηνὶ δ' ἐπιρρέξαι καθυπερτέρῳ ἄρσενα χοῖρον.
Atque marem mactare Ioui decet è grege porcũ.

Lucianus in dialogo Ganymedis ait arietem Ioui etiam immolari solitum. Hom. alibi Soli, & Telluri, & Ioui agnos obtulit in sacrificijs, cum ita inquiat:

οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν.
γῇ τε καὶ ἠελίῳ· Διΐ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον.
Ferte agnũ niueum, et nigram portabitis agnã
Telluri, Solique: Ioui portabimus ipsi.

Mactabantur tamen aliquando Libero patri cum Apolline, & Cereri, & Iunoni iuuencæ iniuges, vt est apud Virgil. lib. 4. Æneidos.

mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœboq; patriq; Lyeo,
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Illud non est visum silentio prætermittendum, quod in rebus firmis ac stabilibus futuris crescentes victimas adhibebant. at in parum firmis senescentes. quare ait Virg. lib. 12.

Setigeræ fœtum suis, intonsamq; bidentem
Attulit.

Dianę cerua immolari solebat, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum.

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Fauno capra cędebatur, vt idem ait lib. 2.

Capripedi Fauno cęsa de more capella.

quamuis aliquando res sacra illi fiebat agna, vel hędo, vt ait Horatius lib. 1. carminum.

Nũc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, siue malit hœdum.

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis, & vino, & agno litabatur, vt ait Ouid. in 2. lib. Fast.

Inde vbi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parua fauos,
Vina tenent alij, libantur singula flammis,
Spectant, & linguis candida turba fauent.
Spargitur & cæso communis Terminus agno.

Nymphis verò lac & mulsum conueniebant, variaque sacrificiorum genera Diis varijs offerebantur, vt suo loco pertractabitur, cùm de singulis agemus. atq; sacrificia vel ab iis fiebant, qui ab aliquo morbo conualuissent, vel ob commissum piaculum, quæ victimę animales vocabantur. Alię mactabantur consultandi gratia, quæ vocabantur Consultatoriæ. in his cæsis hepatis & fibrarum situs ab aruspicibus diligenter obseruabatur, ex quibus Deorum voluntatem prædicebant, nam pluribus de causis antiqui Diis sacrificarunt: nunc vbi gratias agerent: nunc vbi aliquid peterent: nunc vbi iratos placarent; nunc autem honoris gratia tantum, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi, aut ab aspectu auium, vnde erant auspicia; aut à cibo, vnde solistimum ac tripudium; à garritu auguria, à cantu oscinæ, à volatu præterea vel dextero vel sinistro, ab afflatu diuino vaticinia, à fulgurum obseruatione, astrorumque peritia, vt ait Virg. lib. 3. Æneid.

Troiugena, interpres Diuũ, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis:
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ,

Sic Ouid. primo Tristium:

Hoc mihi non ouium fibræ, tonitrusve sinistri,
Linguave seruatæ, pennave dixit auis.

Diuinabant præterea inspicientes ignem, vel aquam, vel terram & visis ostentis, aut prodigijs, portentis, monstris, somnijs, alijsq; huiusmodi signis: diuinabant etiam vates, qualis fuit Amphiaraus, vnde Iophon Gnosius oracula vatum multa carminibus complexus est. Qui consulendi caussa ad templum accedebant, omnes prius lustrabantur, deinde arietes immolabant, quorum substratis pellibus dormientes nocturna visa expectabant, de quibus fit mentio à Paus. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

Hinc Italæ gentes, omnisque OEnotria tellus
In dubijs responsa petunt: huc dona sacerdos
Contulit, et cæsarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnosq; petiuit.
Multa modis simulacra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque Deorum
Colloquio.

Hæc vbi contigissent, opus esse Deos placare per sacrificia crediderunt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de sacrificiorum ritibus & obseruationibus, & victimis satis; nunc reliqua prosequamur.

Quid

nis, idololatriæq; vinculo astringere nitebantur neq; vllam liberè respirandi animis, illis superstitionibus oppressis, concedebant facultatem, vt possent tantum fallaciarum secum parumper considerare, & aliquando cognoscere, quàm absurdam, quàm vanam, quàm ridiculam, quàm omni scelerum genere contaminatam religionem complecterentur. Atque, vt faciliùs cognoscere possimus, quam multiplex, quamque diligens esset illorum Deorum cultus, præter illas obseruationes Deorum, temporum, victimarum, lustrationum, templorum, rituum, ac cæterorum, quæ superiùs fuerunt à nobis commemorata: illud etiam poterit rem demonstrare, quòd in illis sacrificiis anniuersariis, quæ Patrenses patrio ritu Dianæ, Laphryæ cognomento, instituerunt, mos fuit, vt sexdecim cubitorum longitudinis ligna viridia in orbem circa aram illius Deæ digererentur, atque intra hæc ipsa aridissima & aræ propinqua. Tum cœno locum in morem septi vndique obstruere consueuerunt. quibus peractis pompam cum magnificentissimo apparatu Deæ transmittebant. Per eam pompam virgo nubilis, quæ foret omnium pulcherrima & sapientissima iudicata, sacerdotio in his sacris perfungebatur, quæ sequebatur pompam postrema omnium, bigis inuecta, ceruis pro equis currum trahentibus. deinde die postero eius diei, quo pompa ad templum transmissa fuisset, cum magno finitimorum omnium, tum priuatorum, tum etiam publico studio sacra rite celebrabantur, atque intra illud aræ septum multa viuentia animalia coniicere pro victimis mos fuit: apros scilicet, & hinnulos ceruorum, caprearum, luporum, & vrsorum, & aliquando feras iam prægrandes, tum multiplicia auium adultarum genera, quibusdam plumis detractis. His addebantur semina omnium prope fructiferarum arborum, quibus intra septum iniectis, ignibus immissis aridiora ligna accendebantur. quòd si qua immissarum ferarum fortè aufugisset ex illo septo, astantes studiose cursitabant ad eam capiendam, atque receptas feras intra ardens septum inijciebant, vti testatus est Porphyrius in lib. de sacrificijs, & Pausanias in rebus Achaicis. Neque verò in illis sacrificijs arcanis, quæ in honorem Heræ Deæ vocatæ celebrabantur apud Arcades, quam Neptuni filiam fuisse nonnulli crediderunt, mos fuit victimas iugulare, sicut in aliorum Deorum sacris vsus obtinuit: sed cùm victimæ complures & per opimæ illi Deæ mactarentur, pro suis cuiusque copijs artum victimarum, quem quisque primum apprehendisset casu & fortuito, præcidere iure illorum sacrorum iubebatur: quem solum artum Deæ sacrificijs offerre primum mos fuit, atque illo vsto pro primitijs, tum ad offerendas victimas accedebatur. In sacrificijs Isidis, cognomento Tithoreæ, apud Phocenses, quæ fiebant anniuersaria, mos fuit, vt horis pomeridianis homines opulentiores boues, aut ceruos immolarent: qui verò magis tenui essent fortuna, offerrent anseres, aut aues meleagrides, aut alias huiusmodi tenues victimas, cùm capræ, & sues tanquam impura animalia ad illa sacrificia omnino non admitterentur. Iubebantur autem legibus sacrorum rituum, & institutis illius Deæ victimas, illas quas offerrent, in pyram, quæ fuerat extructa intra quendam adytum, demittere lineis aut byssinis vinculis ligatas, quæ quidem omnia efficiebantur cum pompa, & musicis instrumentis strepentibus, vti traditum est in historijs ab Antimenide. Atqui Cereris sacrorum ritus is fuit apud Phigalenses, vt nullæ victimæ cæderentur, sed fructus consitarum arborum, & fauos, & succidam lanam ad aram porrigerent, quæ ad quandam speluncam extruebatur, quibus oleum postea super infusum, accendebatur: quæ sacra fieri quot annis cùm publicè, tum priuatim consueuerunt, vt scriptum est à Pausania in rebus Arcadicis. Huic eidem Deæ, Chthoniæ cognomento, siue indigenæ, apud Argiuos, quanta adhiberetur diligentia in ijs sacrificijs, quæ statis diebus per æstatem agebantur, patet vel ex eo ritu, quòd non modò cum pompa sacrificuli, qui annuis fungerentur magistratibus, agmen ducebant, quos viri ac fœminæ sequebantur, & pueri omnes albis vestibus induti, coronas capitibus è multis hyacinthis intextas habentes, sed & in extrema deinde agminis parte boues sequebantur eximiæ, præduris vinculis distentæ, ac reluctantes, quæ ad templum attrahebantur. eò cùm venissent, vnam ipsarum boum immissis retinaculis intrò agere mos fuit, atque foribus adstantes, vbi intromissam viderent, postes obijcere consueuerunt. Erant in eo templo aniculæ quatuor cum falcibus relictæ, quibus curæ erat bouem intromissam interficere, atque vna illarum, vbi casus tulisset, collum hostiæ præcidere iubebatur. Tum reclusis foribus alteram eodem ritu mactandam immittebant, atque singulatim quoquot offerebantur boues ab illis aniculis mactabantur. At ridiculus planè erat mos ille, qui seruabatur in Iouis cognomento Poliei sacrificijs, de quo scriptum fuit à Nicocrate Cyprio in rebus patrijs, & à Pausania in Atticis. Nam fuit consuetudo in illis sacrificijs, vt hordeum cum tritico permistum

mittum aræ imponeretur eius Iouis, neque vlli finerentur ibi esse custodes: atque cùm bos ob parata sacrificia ad aram accederet, easque fruges super ara attingeret, vnus è sacerdotibus arreptam securim in bouem iaculabatur, ac statim fugiebat. Illi, qui astiterant, quasi non viderint percussorem, securim in iudicium vocabāt, tamquam authorem ac ream eius cædis, quæ condemnabatur, vt infringeretur: victimam verò, quia non posse viuere arbitrarentur, Ioui Polieo decernebant immolari omnibus suffragijs, & communi consensu. Atqui, si velim quàm varios ritus sacrificiorum antiqua insania in varijs locis, ac varijs temporibus introduxit, commemorare, longum esset & laboriosum opus, nimirum & quod magnum volumen posset explere, quare, hoc argumento scribendi relicto, de hymnis antiquorum summatim verba faciamus.

De hymnis antiquorum. CAP. XVI.

NON erit inutile fortasse neque in suaue auditu, si summatim explicemus, quibus precationum generibus in sacris vterentur antiqui, quippe quòd illud non mediocriter faciat ad cognoscendam illorum vel hominum simplicitatem, vel illorum Deorum naturam, qui ab ijs colebantur. Fuit igitur illa hymnorum forma, vt Deorum laudes, & res præclarè ab illis gestas prius inter sacrificia decantarent, & quibus beneficijs Dij ipsi affecissent mortales, qua benignitate ciuitates complexi ac tutati fuissent, qua clementia in supplices homines esse consueuerint. Atque institutum componendorum hymnorum facilè ille hymnus nobis demonstrare poterit, qui scribitur à Callimacho in laudem Apollinis, qui prius ita decantat eius Dei facultates:

Τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων.
κεῖνος ὀϊστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
φοίβῳ γὰρ τόξον ἐπιτρέπεται, ἠ δ' ἀοιδή.
κείνου δὲ θριαὶ, καὶ μαντιες· ἐκ δέ νυ φοίβου
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάκλησιν θανάτοιο.
φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæ, ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterque oracula vates.
Suffragia. ex illo didicerunt funera primùm.
Differre, & gelida vitare pericula mortis,
Phœbum pastoremque vocabimus.

Tum paulò post;

φοίβῳ δ' ἑσπόμενοι πόλιας διεμετρήσαντο
Ἄνθρωποι· φοῖβος γὰρ ἀεὶ πτολίεσσι φιληδεῖ
κτιζομένῃς· αὐτὸς δὲ θεμείλια φοῖβος ὑφαίνει.
τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν Ὀρτυγίῃ.

Vrbes metiri Phœbo didicere magistro
Mortales: structas vrbes nam Phœbus amauit.
Fundamenta prior Phœbus subtexuit vrbis
Quadrimus puer, Ortygia quæ mœnia cernas.

Deinde commemorat idem poeta, quemadmodum Pythonem perniciosum serpentem, multisque mortalibus exitium afferentem, multis sagittis confecerit, qui agrum, & pecudes, & omnia propinqua populabatur, vt est in eodem hymno in his:

Πυθὼ τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θὴρ
Αἰνὸς ὄφις, τὸν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
Βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν· ἐπηύτησε δέ λαός.

E Phytone tibi confestim bellua dira
Occurrit serpens. geminatis sæpe sagittis
Hanc occidisti: clamor sublatus ad auras.

Nam Orpheus eum seruauit ordinem in suis hymnis, vt prius virtutes & potentiam Deorum, pro quibus beneficia in homines conferre possint, commemoret per vim adiunctorum nominum. deinde precatur, vt fausti felicesque adsint, quod facile vel ex illo perbreui hymno in Latonam colligere possumus, qui ita scribitur:

λητὼ κυανόπεπλε, θεὰ διδυματόκε, σεμνή,
κοιαντίς, μεγάθυμε, πολυλλίστη, βασίλεια,
εὔτεκνον ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
Γειναμένη φοῖβόν τε, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
κλῦθι θεά, δέσποινα, καὶ ἵλεον ἦτορ ἔχουσα
Βαῖν' ἐπὶ πάνθειον τελετὴν, τέλος ἡδὺ φέρουσα.

Diua gemellorum mater Latona, grauisque,
Cyaneis induta, & amabilis, edita Cœo.
E Ioue felices quoniam perpessa dolores,
Edidit vt Phœbus tibi, bellatrix que Diana est:
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo:
Audito regina, Dea, atque accede benigna,
Concedens lætum finem, ad conuiuia læta.

Fuit enim mos, omnibus peractis sacrificijs parari conuiuia in honorem illorum Deorum, quibus illa sacrificia fuissent instituta. Illud autem fiebat illo præcipue die quotannis, quo eos liberatos fuisse contigit ab aliqua calamitate, qui illa sacrificia instituissent, vt testantur Virg. carmina in lib. 8.

Rex Euandrus ait: Non hæc solemnia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram
Vana superstitio, veterumue ignara Deorum
Imposuit: sæuis, hospes Troiane, periclis
Seruati facimus, meritosq; nouamus honores.

Atque idem poeta paulò post sacerdotes introducit

ducit ad aram Herculis laudes & res gestas canentes, in classes iuuenum ac seniorum diuisos, eumque denique post laudes aduocantes, vt lætus faustusque accedat: cum ita inquiat:

Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenũ chorus, ille senũ; qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: Vt prima nouercæ
Monstra manu, geminosq; premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes,
Troiamq; OEchaliamq;; vt duros mille labores
Rege sub Eurystæo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres
Hylæumq; Pholumq; manu; tu Cressia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.
Te Stygij tremuere lacus; te ianitor Orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Non te vllæ facies, non terruit ipse Typhœus
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstitit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite Diuis;
Et nos, et tua dexter adi pede sacra secundo.

At enim cùm illos Deos aduocarent, aues Diis illis consecratas cantu Deorum aduentum significare dicebant, vt fecit Callimachus in hymno in Apollinem, vbi cygnos canentes facit Dei aduentum, aut mare, aut æthera tranquillum, atque omnia tristia in iucundissima conuerti ob Deorum præsentiam introduxit. nam neque Thetis Achillem aduentante Deo, luget, nec Niobe filiorum multitudinem: at contra infœcunda animalia fiunt prægnantia & fœcunda, & prægnantia gemellos pariunt, & omnia crudelia, ob præsentiam Dei feritatem deponunt: quare hymnicam naturam ac suauitatem imitatus Lucretius, per Veneris aduentum terram flores effundere facit, & mare ait fieri tranquillum, & omnes ventos mitigari, & omnia mirificè lætari, vt est in his:

Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli;
Aduentuque tuo suaues tibi Dædala tellus
Submittit flores: tibi rident æquora Ponti,
Pacatumque nitet diffuso lumine cœlum.

Atque vniuersa hymnorum natura ex his constabat (vt rem paucis absoluam) vt ita aduentum Deorum per hęc lætitiam vbique præse ferentibus prępararent, eorumque laudes & res gestas ad aras canerent, & beneficia, quæ in homines contulissent, commemorarent; deinde precarentur, vt faciles, benigni, felicesque accederent ad illa sacrificia, quæ sibi fierent. Atque tot breuiter de hymnis dicta sint: nunc verba faciamus de victimis.

De victimis. CAP. XVII.

ERAT præterea non parua diligentia in eligendis victimis in singulorum Deorum sacrificia: cùm aliæ Deis bonis, vt prodessent, aliæ malis ne obessent, cæderentur. Nam malis nigræ, bonis albæ conueniebant: sterilibus steriles, fertilib. prægnantes; maribus mares, fœminis fœminæ, vt Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinę sterilis, Cereri non mare sue, sed fœmina res sacra fiebat: at Baccho non capra, sed hircus mactabatur. Pręterea victimę ob aliquam similitudinem aliquando mactabantur, vt equus Soli ob celeritatem, vt est apud Ouid. lib. I. Fastorum.

Placat equo Perses radijs Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Cereri verò primitias frugum offerri mos fuit, sicut testatur Philippus in his carminibus.

Δράγματά τοι χώρυ μικραύλακος, ὦ φιλόπυρε
Δηοῖ, Σωσικλέης θῆκεν ἀρουροπόνος.

Alma Ceres paruo, vt potuit, de rure maniplos
Hos tibi Sosiclees dedicat agricola.

In eiusdem Deę sacrificiis pręterea aliquando porca offerebatur ac cædebatur, quod esset id animal inuentis ipsius Deæ infestum, vt ait idem Ouid.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merita cæde nocentis opes.

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal suis inuentis, eius cæde lætari creditus est, vt ait Virg. lib. 2. Georg.

Non aliam ob culpã Baccho caper omnibus aris
Cæditur.

At vero Marti furibundo taurus, ferox animal, immolari solitus est, & Apollini, cùm ob nimium calorem excitaret pestem, & frementi Neptuno, & implacabili Plutoni. quare ita inquit Virg. lib. 6.

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:
Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras.
Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Ioui verò nefas erat taurum immolari, rerum omnium moderatori, sue furibundum aliud animal, quia rerum omnium gubernatorem minimè omnium furibundum, aut ferum esse conuenit, sed omnem suam præstantiam in consilio & humanitate, & prudentia collocatam esse putare. Est enim imperatorium humanitas & liberalitas munus, & in rebus administrandis prudentia: quorum si qui id defecerit, quo pacto vel maiorum nobilitas, vel opes amplissimæ, vel alia omnia, quę sunt extra animum, possint aliquem

Et in septimo Metamorph.

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis: ternis & hiatibus ora
Soluit.

Ante omnia porrò lustrationum genera manus lauare ad aras accessuris hominibus erat necessarium: cùm aras ipsorum Deorum precantes essent de more apprehensuri: neq; liceret illotis manibus, aut aliqua sorde pollutis, ad aras accedere. quare inquit Hector libro 6. Iliad. apud Homerum.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον
ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἐστὶ κελαινεφέϊ Κρονίωνι
αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse: cruore
Turpatum me, & cæde virû Dijs fundere vota.

Nam non modò ad aras accedere pollutis non licebat, sed neque Deos quidem precari, qui omnem iracundiam, siue indignationem in impurè precantes conuertebant, quippe cum Timarchidas in libro de coronis Asterium inquiat fulmine fuisse percussum, quia manibus impuris aram Iouis attigisset, vt patet etiam ex his carminib.

χερσὶν ἀνίπτοισιν ῥέζων Διὸς ἥψατο βωμοῦ·
τοὔνεκά μιν πυρόεντι πατὴρ κατέφλεξε κεραυνῷ.
ἔξοχα γὰρ καθαρὸν χρὴ θνητὸν θεῖα σέβεσθαι.

Illotis manibus libans Iouis attigit aram.
Quo pater hunc vssit flagrantis fulminis igne.
Egregiè purum fas est contingere sacra.

Erat illa præterea lustrationum differentia, vt qui Superis sacrificaturi essent, toti lauarentur, si fieri posset; sin autem, saltem manus. at litaturi inferis, tenui aqua tantùm irrorabantur: vt patuit ex superioribus. Polluebantur etiam, qui insepultum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem puluerem saltem iniecissent, vt est apud Soph. in OEdip. Tyranno. polluebatur etiam ager, vel classis, quæ inhumatum cadauer haberet, vnde illud est Virg. lib 6.

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici:
(Heu nescis) totamque incestat funere classem.

Quod nisi sepeliretur, publicæ alicuius calamitatis caussa putabatur, nisi tamen impii, & Deorum inimici planè haberentur illi, qui mortui essent; tunc enim publicarum calamitatum autores erant iis regionibus, in quibus essent sepulti: nisi id oraculi iussu factum fuisset: sicuti de Oedipode scriptum reliquit Lysimachus Alexandrinus libro 13. rerum Thebanarû hoc pacto. Οἰδίπου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφορὰς, ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἴς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Κέον, ἔθαψαν αὐτόν. γιγνομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ χώρῃ κατοικοκοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἱ ἐνθέν- ρῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἱ ἐνθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφὴν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρα τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, καταθάπτουσι νεκρὸν ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν Θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ Θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς Θεοῦ; διόπερ αὐτοῦ τέθαπται. *Cùm mortuus esset OEdipus, eumq; amici illius Thebis sepelire pararent, Thebani ob præteritas calamitats, quia is esset impius, id facere vetuerunt. tunc illi in locum quendam Bœotiæ, Ceum nomine, asportantes illum sepelierunt: cùm verò quædam calamitates regionem inuasissent, loci eius incolæ, rati sunt caussam illarum esse, quòd ibi sepultus esset OEdipus; quare iusserunt eius amicos ipsum efferre de regione. Illi ob illa, quæ contigerant, ambigui, quid sibi agendum sit, cum capientes in Eteonum detulerunt: qui cùm vellent eum clam sepelire, per noctem in loco sacrato Cereri humarunt, qui locus esset ignorantes. verum, cum res cognita fuisset, incolæ Eteoni miserunt ad oraculum, qui percunctarentur, quid esset agendum; quibus responsum fuit, supplicem Deæ non esse remouendum; quare ibi demum sepultus est.* At nunc de propriis ritibus, qui apud nonnullas nationes quorundam Deorum fuerunt dicamus.

De proprijs ritibus quorundam Deorum apud varios homines. CAP. XV.

FVerunt præterea varii sacrificiorum ritus apud nonnullas nationes, vbi sacra quorundam Deorum solennia celebrarentur, quæ nullis cæteris Diis ex aliqua parte prorsus viderentur communia, quod quidem factitatum est partim stultorum hominum inscitia, & ignarorum, quantum ratio & religio requirat, partim insidiis eorum sacerdotum, qui conabantur per varietatem ceremoniarum rem in precio retinere, cùm res ridiculæ potius iure videri possent, quæ fierent, rectè intuentibus, quàm vllam sanctitatem continere. Partim etiam fiebat hoc dæmonum malignorum fraude, cùm esset adhuc potestas tenebrarum, qui per has ambages homines in seruitio retinere, & perpetuo falsæ religio-

Quòd quales Dij. talia fuerunt postea vota & preces. Cap. XVIII.

POterat hęc tam varia, tamq; diligens sacrificiorum ratio, quę superius ex oraculi responsis varijs temporibus editis tradita est, homines fortasse compellere ad credendum aliquid subesse diuinitatis in ipsis Dijs, si vna cum puritate hostiarum quę mactabantur, animi potius, quam corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis, animi integritas & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidesset, qui ritus essent seruandi in sacrificijs singulorum Deorum, & quę victimę immolandę: quo pacto potuit sine obliuionis aut auaritię nota illud prętermittere quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quòd Deus ferè solum animum spectat sacrificantiū, cum reliqua terrestria munera parui faciat: nisi fortè parasiti & helluonis dęmonis non sit frequentibus hostiarum, rerumque super altaribus vstarum nidoribus perfui nulla habita ratione num illę victimæ ab impuris latronibus, vel à viris bonis sint oblatę. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa; iucundioraque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prętermissum fuit, quod erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & ęquitatem & temperantiā optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potiùs, quā sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberent opulenti; at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi. sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnū, neque diutius capi pro veritate, cùm homines impuri fabularum figmentis postea induti pro Dijs culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa, quæ erant fundamentum non veræ aut probandę religionis, vt illa verę postea locum cederet. Atque cùm minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum Deorum aris & sacrificijs impuriores sacerdotes præficerentur, qui artificiose homines deciperent, nullumque fallaciarum genus prętermitterent, vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum non leue supplicium illis propositum, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Dieteseon, qui alios Deos introduxerent, vel eos non colerent: quare quos in sua religione impura retinere nō poterant fallacijs, cùm altaria & templa tanquam lucri tabernę vbique extruerentur, eos vel Deorum metu, vel legibus latis à sacerdotibus, vel metu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum Deorum, vt sequebatur ex his principijs; abesse consueuit: cùm in animalia omnium scelerum expertia sęuirent, & eorum sanguine crudelissime perfunderentur; & præclarè actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiam prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus, quę pertinent ad horum Deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dionys. Halicar. lib. 1. magnā pestē aliquando ortā fuisse in Pelasgorum regione, atq; omnia propè animalia Deorū ira intercidisse, & fœminas vel mutilos infantes peperisse, vel abortum fecisse. Istud verò contigisse, quoniam orta sterilitate agrorū, ab ea vt liberarentur vouerant quę optima nascerentur, ea se Dijs consecraturos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiserant, cùm multo preciosiora cæteris retinuissent. Deinde sciscitantibus quo pacto liberari possent hac tāta calamitate respōdit oraculū; ὅτι τυχόντες ὧν ἐβούλοντο, ουκ ἀπέδοσαν ἃ εὔξαντο, ἀλλὰ προσοφείλουσι τὰ πλείσου ἄξια οἱ γὰρ πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, εὔξαντο τῷ Διῒ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καταθύσειν δὲ κάτας τῶν προσγεγεννημένων ἁπάντων. *Quòd ea consecuti quæ poposcerant, non dedissent omnia quæ promiserant, sed preciosiora retinuissent. Pelasgi enim orta in sua regione sterilitate, vouerunt se Ioui & Apollini & Cabiris decumas omniom, eorum quæ nascerentur sacrificaturos.* quod etiam testatur Euseb. lib. 4. Euangel. prepar. Mox hominum decumas fuisse ab ipso oraculo petitas ita testatur Dyonis. εἰσηγησαμένου δέ τινος γνώμην τὸν θεὸν ἐπέρεσθαι εἰ αὐτῷ φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαμβάνειν, πέμπουσι τὸ δεύτερον θεοπρόπους, καὶ ὁ θεὸς ἀνεῖπεν οὕτω ποιεῖν. *Sententiam ferēte quodā, Deum esse interrogādū an sibi gratū esset hominū decumas persolui, rursus sciscitatū mittunt, quibus respondit oraculum ita esse faciendum.* Atqui omnium Deorum, qui celebres fuerunt, antiquissimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, vt testatur idem Dyonis. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ κρόνῳ τοὺς παλαιοὺς, ὥσπερ ἐν καρχηδόνι, τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ κέλτοις εἰς τόδε χρόνου γίνεται, καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν.

ἐθνῶν, ἀνδροφόνους. *Fama est antiquos Saturno, veluti Carthagine, ãtequã urbs euerteretur, & vt fit apud Celtas hoc etiam tẽpore, et in alijs nonnullis locis apud Hesperitas nationes, sacra facerę solitos, in quibus homines cęderentur.* nam vt ait Plut. in libello de superstitione, Carthaginenses sponte liberos huic Deo mactabãt: qui verò liberos non haberent, à patribus emebant immolandos. astabãt parentes, qui si lacrymauissent, aut ingemuissent, sine honore vitam in posterum degebant, ac nihilominus mactabã tur filii. atque ante statuam Saturni omnia tibijs & tympanis personabant, ne puerorum dum mactarentur exaudiri posset eiulatùs & luctus. Hanc postea sacrificiorum immanitatem Hercules, cùm in Italiam accessisset aram Saturno erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, iussitque pro veris hominibus apud Italos hominum simulacra in Tyberim deici, vt ait Ouid. in 2. Fastorum. Siue ne prorsus tollere religionem videretur, siue quòd mitiorem Deum se habiturum putaret, si rem mitigasset, ac non penitus sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorem Iunonis Carthagine. Dianæ verò, quę nauigationem Gręcorum ad Troiam impediebat, eosque Auli de retinebat, quid exposcebatur? an non necesse fuit Agamemnoni antè quàm à littore solueret, Iphigeniam illi mactare, aut nònne iussit sunt id ex oraculo facere; rem autem ita breuiter attigit Virgil. lib. 2. Aeneid.

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
Mittimus, isq; adytis hęc tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, & vergine cæsa,
Cùm primùm Iliacas Danai venistis ad oras.

& Luc. lib. 1. merito inquit.

Relligio peperit scelerosa atq; impia facta:
Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassæo turparent sanguine fœdè.

Euripides enim luculentissimam tragœdiam composuit, de ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnem hanc sacrificii crudelitatem declarat. Neque tamen prætermittenda duxerim hoc in loco, quæ de Iphigenia fabulantur, ad excusandam illorum Deorum crudelitatem ac feritatem. Scripsit Phanodemus historicus, Iphigenię misericordia commotam Dianam illam in vrsã vertisse: at vero Nicander in iuuencam, alii in ceruam, alii in anum edentulam. quare cùm minimè cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianę templum, ibique in omnes Gręcos hostilem animum exercens, illos eidem supplicij generi addixit, cui ipsa antè quam fugeret, addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieriaus, Iphigeniam neque cęsam fuisse, neque in beluam mutatam tradidit, sed a Diana Hecaten factam fuisse in Sardo præterea insula, quæ non procul distat ab Herculis columinis, senes qui ad septuagesimum ætatis annum accessissent, à suis filijs ridentibus in Saturni honorẽ lignis cędi solebant, deinde è pręcipiti loco deijciebantur: vnde ductum est prouerbium risus Sardonici, sicuti scripsit Timęus historicus in reb. Deliacis. Neque tamen solis Dijs, sed hominibus etiam, & manibus mortuorum homines cędebantur. Memoriæ proditum est in Taurica regione pręterea, cui Thoas ijs temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, vt quicunque eò delati maris tempestate fuissent, vel quicunque denique aduenissent, ij mactaretur pro victimis Dianæ Tauricæ; quod licet ex Iphigenia in Tauris Euripidis cognoscere: qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus:

τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα,
ἥτις βροτῶν μὲν ἥν τις ἅψηται φόνου,
ἢ καὶ λοχείας, ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν,
βωμῶν ἀπείργει, μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη,
Αὐτὴ δ' θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.

Deæ probandam non puto sententiam:
Quę si quis impetiuerit quem, vel thorum
Concusserit mœchus, vel attingat manu
Cadauer, arcet à suis altaribus.
At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene nõ Dianę, sed Iphigeniæ Agamemnonis filiæ naufragos in Tauris, qui eo appulissent aut quicunque è Gręcis capti fuissent, immolari solitos, Immolabantur Marti pręterea homines apud Scythas. vt idem testatur hoc ritu: ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσιν, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ, οὐ τῷ αὐτῷ ᾧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ· ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος. *Quoscunque ex hostibus viuos ceperint, singulos è centum hominibus deligunt, quos nõ eodem modo quo pecudes mactant, sed longè diuerso: vbi enim vinũ in capita effuderit, homines in quoddam vas iugulant, sanguinem eorum colligẽtes.* nam cùm Martem præcipua religione colerent, id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuisse existimandus est Neptunus? is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeunti eam immisit tempestatem, vt coactus sit promittere se Neptuno sacrificaturum, quod primum ex animalibus sibi exeunti è naui obuium fuisset

set: mox cùm filius primus occurrisset, eum sacrificare necesse fuit. Lunæ quoque in Albania, quæ regio non procul distat à mari Caspio, homo immolari solebat, cùm maximè omnium Deorum Luna ibi coleretur: nam multi è seruis numine afflati ibi diuinabant, quorum qui plurimum numine correptus esset, solus per syluam errans sacra cathena comprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuoseque & opiparè per annum nutiebatur, deinde cum alijs hostijs ad Deę sacrificia mactandus ducebatur; vt ait Strab. lib. 11. Neque. Lacedæmonij quidem, qui vitę seueritate ac prudentia cæteros homines antecellere studebant, hanc superstitionem effugere potuerunt. nam, vt scribit Paus. in Laconicis, Orthię siue Lygodesmæ Deę num cupatæ, quæ esse Dianę statua putabatur è Tauris eò ob Oreste & Iphigenia deportata, homines sorte destinatos immolabant: quem postea ritum Lycurgus ad puberes transtulit. atque ijdem Pherecydem sapientem mactarunt, & pellem ob quoddam oraculi responsum asseruarunt regibus, vt ait Plut. in Pelopida. cùm à cędibus res incoepta esset, quam commiserunt. Astrabacus & Alopecus Irbi filij vbi reperto Deę simulacro mente capti sunt, atque inter sacra ipsius Deę responsum mox est ab oraculo, illam aram humano sanguine aspergi oportere. atque cùm prius mactandi sorte ducerentur, deuentum est tantum ad plagas, vt ita sanguine nihilominus imbueretur. præerat sacris sacerdos foemina, quę tamdiu paruam, & leuē Deę statuam sustentabat, dum pueri cęderentur: at verò si illi quibus datum erat negotium cędendi, misericordia ducti ob formam aut claritatem epheborum parciùs aut leniùs, hoc facerent, ita fieri graue signum dicebatur, vt sacerdos illud non posset sustinere, vt ait Silenus Chius in fabulosis historijs. Huic eidem Deę cognomento Triclarię virgo & puer mactabantur apud Achęos, vt est in Achaicis Paus. Quid opus est Leucadum ritum commemorare? illi enim quotannis auertendæ Deorum & Apollinis pręcipuè irę impurum aliquem hominem deligebant, quem mactare consueuerunt: sed postea mutatus fuit ritus, cùm è specula deiectum multis pennis & auibus alligatis seruandum curaret, ita tamen vt extra patriam postea incolumis deportaretur, vt ait Str. libr. 10. nam Semnonum, Druidarum, Lycęarumq; & Pergęarum victimarum cousuetudine silentio pręteribo, & aliarum nationum, qui homines Dijs immolare solebant. Hoc vnum dicam, cum tanta Deorum crudelitate, tamq; impia religione, nullam omnino probitatē esse potuisse. quid enim feritatis ac sceleris ab horum Deorum impurissimis aris abfuisse putandum est? neque verò in singulos homines tantùm aliquando sæuierunt, sed in vniuersos exercitus. nam cùm Brennus Gallorum imperator insignem cladem accepisset à Grecis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquijs exercitus agitatus est, atque Gallicæ acies inter se ita dimicauerunt, vt penitus fuerint deletæ. Cum igitur homicidiorum omnisq; crudelitatis autores Deos haberent antiqui, non est mirum, si procædibus, & adulterijs, & rebus huiusmodi impuris vota concipiebant. Nam cū crudeles essent illi Dij, tum auaritia maximo vitiorum omnium præcipuè laborabant: quare facilè muneribus ad omnem improbitatem, omniaque peccata hominibus dimittenda adduci posse censebantur. Idcirco præclare dictum est ab Euripide in Medea:

Πείθειν δῶρα καὶ θεὺς λόγος.

Fama est Deos parere donis cœlites.

& id ab Ouid. lib. de arte.

Munera (crede mihi) placant hominesq; Deosq;
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Sed quid opus est pluribus; Iupiter ipse cùm esset vrbem Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem aut insolentiam victorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti fecit, quanti sacrificiorum iacturam, quæ sæpius à Priamo & à reliquis Troianis capiebat, cùm ita inquiat in primo Iliad.

αἳ γὰρ ὑπ' ἠελίῳ τε καὶ οὐρανῷ ἀστερόεντι
Ναιετάουσι πόληες ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
τάων μοι περὶ κῆρι τιέσκετο ἴλιος ἱρὴ,
καὶ πρίαμος, καὶ λαὸς ἐυμελίω πριάμοιο.
οὐ γάρ μοι ποτε βωμὸς ἐδεύετο δαιτὸς εἴσης,
λοιβῆς τε, κνίσης. τὸ γὰρ λαχομεν γέρας ἡμεῖς.

Quæ sunt sub cęlo, & splendentis lumime solis
Oppida culta viris mortalibus, omnibus vna
Troia fuit dilecta magis mihi: gratior vna.
Et Priamus, Priamiq; domus, regnumq;: nec ara
Nidore aut libis caruit; quę munera Diuum.

Qui enim fieri potest, vt iustus & bonus sit is Deus, qui bonam, piam aliquam ciuitatem esse fateatur, & tamen illam euertendam concedat nulla satis honesta sui consilij reddita ratione? Sic etiam Neptunus AEneam ab Achille liberaturus nullam protulit AEneæ probitatem, sed verebatur ne muneribus & sacrificijs in posterū careret, vt est in lib. 7. Iliad.

κεχαρισμένα δ' αἰεὶ
Δῶρα θεοῖσι δίδωσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.

gratis-

gratissima semper
Dona Deis offert, qui cœli regna frequentant.

Non est igitur mirum si sæpius est ad parricidia accersitus Iupiter, cum ita esset auarus, vt prò acceptis muneribus ad omnia scelera conniueret. quare iure propè optimo Dijs omnibus crudelior appellatur à Philœtio in lib. Φ. Odyss.

ζεῦ πάτερ, οὔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος·
οὐκ ἐλεαίρεις ἄνδρας·

Iupiter haud quisquã Diuũ mortalibus est te
Seuior, atq; ferus magis: haud miserere virorũ.

Iure igitur Pallas eum & insanum & malum vocat in lib. θ. Iliadis in his:

Ἀλλὰ πατὴρ οὑμὸς φρεσὶ μαίνεται οὐκ ἀγαθῇσι,
σχέτλιος, αἰὲν ἀλιτρὸς ἐμῶν μερέων ἀπερωεύς.

Sed pater ipse meus vesana mente malaq; est,
Infelix, atq; iniustus, mea numina vertens.

Atque Achilles lib. vltimo Iliad. omnium malorum omniumq; calamitatum autorem Iouem esse demonstrauit his versibus.

οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο·
ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
ζώειν ἀχνυμένους, αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσί.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
δώρων, οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Nil prosunt lacrymæ, nec tristia pellere possunt:
Fata Dei statuere viris mortalibus ista,
Vt viuant tristes; ipsi mala nulla verentes.
Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis
Muneribus repleta bona; hic sunt idq; malorum
Plenũ est. Ista uiris miscẽs dat Iupiter ipse, & (pit,
Nũc mala multa haurit, nũc et bona plurima ce

Non solum in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium, qui non consilio & ratione, sed vt sors obtulerit, bona cuique dispenset. Sic igitur Euripides etiam in Hecuba illum malorum autorem facit.

οὐδ' ὤλεσέ με Ζεύς, τρέφει δ' ὅπως ὁρῶ
κακῶν κάκ' ἄλλα μείζον' ἡ τάλαιν' ἐγώ.

Nec Iupiter me perdidit, seruauit vt
Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solum Iouem, verùm Deos omnes inclementes vocat apud Virg. lib. 2. AEneid. quia Troiam propter inuidiam & ob accepta à Græcis munera euerterint: sic enim inquit;

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacenæ,
Culpatusve Paris; verùm inclementia Diuum
Has euertit opes sternitq; à culmine Troiam.

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod percussum fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib. 4. Iliad. cùm Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere, eosque impellere ad fœdus violandum.

ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Αὐτίκ' Ἀθηναίην ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
Αἶψα μάλ' ἐς στρατὸν ἐλθὲ μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιούς
πειρᾶν δ' ὥς κεν Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς
ἄρξωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι.

Annuit his dictis hominũ pater atque Deorũ,
Palladaq; arcessens ad sese hæc inde profatur:
Protinus in Troum & Græcorũ castra recede,
Experiare volo Troiani, primi vt Achiuos
Marte petant, primi percussaq; fœdera rupant.

Atque cùm leuissimi hominis & impuri sit dicere mendacium, neque hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyrtacide vocatus vt est in lib. μ. Iliad.

Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νυ καὶ σὺ φιλοψευδὴς ἐτέτυξο
πάγχυ μάλα·

Iupiter au mendax pater es, nec iã vlla loquẽti
Danda fides?

Cùm fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus sæpius fuit ad cędes aduocatus, mortalesque ad cędes faciendas sæpius adiuuit, vt testantur illa carmina Virg. lib. 6.

Phœbe graues Troię semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxit tela manusq;
Corpus in Æacidę. & lib. 9.
Dextra mihi Deus, & telũ quod missile libro,
Nunc adsint.

& Hom. lib. ζ. Iliadis.

Νῦν δ' αὖτ' ἐμὲ φίλαι Ἀθήνη
δὸς δέ τε μ' ἄνδρα ἑλεῖν, καὶ ἐς ὁρμὴν ἔγχεος ἐλθεῖν.

Rursus amica concedito Pallas.
Cędere daq; virum, ac forti concurrere telo.

Enimuero multò sunt etiam crudeliores Polynicis preces apud Euripidem in Phœnissis, cũ ita inquiat:

ὦ πότνια Ἥρα, σὸς γάρ εἰμ', ἐπεὶ γάμοις
ἔζευξ' Ἀδράστου παῖδα, καὶ ναίω χθόνα,
δός μοι κτανεῖν ἀδελφὸν, ἀντήρη δ' ἐμὴν
καθαιμάτωσαι δεξιὰν νικηφόρον.

Iuno verenda sum tuus: nam nuptijs
Ionxi ego Adrasti filiam, terram incolo,
Concede fratrem occidere, & victoria
Dextram cruentam ferre fratris sanguine.

Et quod peius est, non detteretur vel cognita turpitudine petitionis ab illis tam impuris precibus, cum inquit:

αἴσχιστον

Αἴσχιστον αὐτῷ στέφανον, ὁμογενῆ κτανεῖν.
Occidere affinem peto, hac turpissima est
Corona.

Advocabantur ad furta etiam Dii antiquorum, qui latronibus, & insidiatoribus fauere putabantur, cùm essent pleni omnis impuritatis. quare ita scripsit Horatius in epistolis:

Iane pater clare: clare cùm dixit Apollo,
Labra mouet metuens audiri, pulcra Lauerna
Da mihi fallere, da iustum, sanctumq; videri,
Noctem peccatis, & fraudibus obijce noctem.

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria, ab his Diis se adiuuari crediderunt, & non dubitarunt, vt adiuuarentur precari: quippe cùm intelligerent vel innocentissimos homines per hos Deos grauissima supplicia subiisse, cùm vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimuero, quia nihil diuturnum est, quod ad extremam improbitatem venerit: multò fuit tolerabilior, quàm hos pro Diis colere, illa Cyclopis sententia, quæ homines ad voluptates, vitæque suauitates percipiendas hortatur: quæ vniuersam illam religionem euertit. ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

ἡ γῆ δ' ἀνάγκῃ κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίαν, τ' ἅμα πιαίνει βοτά.
ἃ 'γὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ' οὔ.
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε, καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν.

Necesse terra sit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus,
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est hic Iuppiter prudentibus.
Bibendi, edendi vt lex diebus singulis,
Viuendi et vsque suauiter.

Hoc autem consilium est non hominis, sed filii Neptuni, & Iouis ipsius nepotis, cui vanum fuisse illum Deorum cultum facilè credi potest. at contra fieri non potest, vt ille suauiter viuat, nullaque tristitia afficiatur, qui totus feratur ad voluptates, nulla habita ratione innocentiæ, cum illa sola omnem vitæ soauitatem largiri possit. Sed quid opus pluribus? tanta fuit horum Deorum crudelitas, vt Læsionem, quam Aten vocarunt, Iouis ipsius filiam esse tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamuis Dei sola proprium sit beneficentia:

πρέσβα Διὸς θυγάτηρ ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται,
Ate prisca Iouis proles, quæ læserit omnes
Mortales.

Patet ex ijs, quæ hactenus dicta sunt, vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota, qualia Deorum sacrificia, & quales Dii ipsi credebantur: à quibus viuendi rationem [illegible] quod [illegible] acceperant, & [illegible] omnibus vitijs credebantur Dii illi fuisse contaminati, & quòd nulla vel religio, vel ciuitas, quæ ad summum malitiæ peruenerit, diuturna esse potest. Nunc consideremus, quales Dij inter se fuerunt.

Quales Dij inter se fuerunt. CAP. XIX.

NEQVE mirum est sanè, Deos tam sæuos erga homines extitisse, atque omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidiæ semina in homines a Dijs ipsis manasse, cùm tanta fuerit iam inde ab initio inter hos Deos contentio, quantam neque cœlum, neque terra capere potuit. Quod si sceleratum est illum armis persequi, à quo aliquod magnum beneficium acceperis, profectò sceleratissimus fuit Saturnus, qui illum insecutus est, à quo huius lucis vsuram acceperat. Verùm non solum insecutus est, sed etiam captiuo virilia membra amputauit, vt testatur Ouid. in Ibin;

—— Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat.

Hoc paternum exemplum cùm sibi ante oculos ad imitandum Iupiter proposuisset, Saturnum patrem & ipse cum armis insecutus est, & in Italiam confugere compulit: à quo cùm apud Ianum regem in Italia latuisset, quædam pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt est apud Virg. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis
Composuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari
Maluit; his quoniam latuisset tutus in oris.

Iam verò quanta fuit Saturni feritas, qui suos filios vorabat? an potest is esse tolerabilis in alios, qui tam fuit ferus in suos filios? an potest aurea ætas, hoc est iustitiæ, humanitatis, pudicitiæ, æquitatis plena administratio sub hoc rege fuisse, qui tam impius in parentes, & in filios suos extitisset? Sed neque Iupiter quidem omnes contentiones patre de regno deiecto sustulit: neque regnum quietum possidere potuit, cum Gigantes, quasi paternæ iniuriæ vltores, in illum conspirarint, eumque penè de regno deiecerint. Enimuero cùm hæc quoque certamina absoluisset, victoriamque fuisset consecutus; non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dii in illum aliquando insurrexerunt, atque ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est

apud Hom. lib. 1. Iliad.

ὅτ᾽ ἔφησθα κελαινεφέϊ κρονίωνι

οἴη ἐν ἀθανάτοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι.

ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,

ἥρη τ᾽, ἠδὲ ποσειδάων, καὶ παλλὰς ἀθήνη.

Dixeris vt superos inter depellere pestem
Te potuisse Ioui Saturni sanguine creto:
Cœlicola voluere Iouem vt vincire tonantem,
Neptunus, Iunoq́; & Pallas.

Præclarum sanè regnum, ac verè dignum, vt eius rex beatus appelletur, in quo neq; coniux, neq; soror, neq; filia, nec frater fuit amicus. Neque tamen inter se solum inimicitias hi Dii exercuerunt perpetuas; verùm etiam tantum autoritatis, ac virium hominibus alius in alium tradiderunt, vt sæpius ab hominibus fuerint vulnerati; sicut Iuno ab Hercule sagitta, vt ait Hom. 4. Iliad.

τλῆ δ᾽ ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς παῖς ἀμφιτρύωνος

δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι

βεβλήκει.

Perpessa est Iuno, cùm filius Amphitryonis
Percussit dextram mammam, petŷtq; sagitta.

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, vt est in his.

τλῆ δ᾽ ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,

εὖτέ μιν ωὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς διὸς αἰγιόχοιο

ἐν πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

Passus & est Pluto horrendus, cum dira sagitta
Intulit huic vulnus nati Iouis huius, & ille
Inter defunctos duros tulit inde dolores

Quin etiam Mars ipse belligerantium Deus, mortalium arma effugere non potuit, vt est apud eundem Homerum in his:

τῇ ῥά μιν οὖτα τυχὼν διὰ δὲ χρόα καλὸν ἔδαψεν.

ἐκ δὲ δόρυ σπάσεν αὖτις, ὁ δ᾽ ἔβραχε χάλκεος ἄρης.

Huic pulchramq́; cutem lacerat, ferroq́; cecidit,
Extrahit hinc hastam, Mars alta voce boauit.

Idem postea ab Oto & Ephialte fuit in vincula coniectus. Fuit Venus etiam vlnerata à Diomede. atque longum esset sanè commemorare, quot incommoda Dij passi fuerint ab hominibus. facile igitur adducor, vt durissima illorum hominum ingenia fuisse credam, quibus erat religionis & Deorum metus in animis imprimendus, cum virorum bonorum exemplis, & sapientum oratione eò adduci non possent: sed essent vel sceleratorum, quos ipsi admirabantur, autoritate, vel implicitis fabularum figmentis ad Deorum cultum adducendi. nam hæc omnia tradita sunt ab antiqnis nulla alia de causa, nisi vt homines ad probitatem instituerent, & res naturæ aperirent obscuras, vt suis locis explicabimus.

Finis Libri Primi.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ LIBER SECVNDVS.

De vno rerum omnium principio, & auctore Deo.

Xplicata sunt à nobis superiùs nonnulla, quę ad antiquorum Deorum naturã cognoscendam pertinebant: & quales illi erga homines, & quales inter se fuerint, patefecimus, & quòd nullus denique fuit illorum sempiternus, nisi cum eorum nominibus pro rerum naturalium formis antiqui sapientes vterentur. Nunc autem consequens est, vt demonstremus, vnum fuisse rerum omnium principium, vnumq; autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lucem edita, cùm nullus ex ijs Deus fuerit, vt dictum est, neque plures Dij simul esse possint. Sed hoc quoad fieri poterit quàm breuissimè explicemus, quoniam hęc vna disputatio vel magnum volumen posset implere, si quæcunq; necessaria sunt, inuestigemus. Nam cum rerum multarum sub eadem forma positarũ numerus imbecillitatem arguat singularum, quia procreatione filiorum indigeant, & morti sint obnoxiæ, frustra in tanta Deorum multitudine colenda laborabimus, quia & illi nos aliquando deficient, & semper noua vota Dijs iunioribus erunt concipienda. At quid aliud sexus significat quàm interitum? quod enim oritur, & intereat aliquando necesse est: quia omnia, quæ oriuntur, constant ex quibusdam principijs, in quæ deniq; soluuntur. Si omnes Dij sint mares, aut fœminæ, & ad procreandum apti, nihilq; producant, multo magis sequetur, absurdum: frustra enim potest is, qui nunquam vim suam exercet, quare vbi sit sexus, ibi procreare necesse sit, atq; ibidem Dei natura sempiterni esse non potest. Erit igitur necessariò vnus Deus, qui neq; genitus erit, neq; generabit ex se alium, cuius substantia ab ipso dissideat. Nam veri pijq; theologi, Deum generare Filium tradunt, sed eiusdem substantiæ: & idem immortalis existens, cum ex nullis principiis constet, nullum sortitus est temporis principium. Rursus, cùm sit principij expers, potentia existet infinita, quoniam finitorum corporum, rerumque omnium finitarum finita pro corporis ratione potentia & virtus. quare omnipotens fuit meritò ab antiquis appellatus, & cùm nullus ante Deum visus sit, cùm primus is extiterit, dictus est Protogonus, siue primogenitus ac φανὴς, vt est apud Orphem in Hymnis. erit is igitur rerum omnium, quæ sunt, autor necessario existimandus. Enimuero, cum magna fuerit inter sapientes de naturalium corporum materia disceptatio, quod alii vnum, alij plura rerum naturalium principia generationi subiicerent, nemo tamen adeò fuit inops consilij, qui plures Deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus è septem sapientibus aquam rerum omnium principium ratus, mentem inquit cuncta ex illa formasse, & Anaxagoras Clazomenius, cùm è similibus inter se particulis corporà naturalia consistere credidisset: inutilem earum præsentiã est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas accessisset, quem diuinam mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circumfertur;

νοῦς ἐστὶ διακοσμῶν τε πάντων αἴτιον.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius, principia rerum omnium numeros ratus, cùm monadem ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit. Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor, quæ tanquam generationis materiam introduxit, quòd videret ea esse per se segnia & inutilia, amicitiam opificem & conciliatricem, dissidium corruptionis causam putauit. Socrates, & Plato post materiam & ideam, quæ vt formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citieus cum formam nusquam sine materia posse consistere crederet, solam materiam & Deum cuncta efficere dixit, quod ex iis forma oriretur, cùm ad opus accederent. Anaximander, qui infinitum. Anaximenes qui aerem, Heraclitus, qui ignem

Epicurus, qui corpora solida, non creata, sempiterna, mente percepta, quas atomos vocat, Aristoteles qui materiam & formam, principia putarunt esse omnium, cùm nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullumque crediderunt esse, aut eum res humanas non curare putarunt. Qui enim potest, quod nusquam est, existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id, quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rem tam præclaram ad se accersire, & vt ad se veniat impetrare? An fieri potest vllo tempore poculum, vel si sit argentum, nisi artifex ad poculi formam illud perducat? nunquam profectò forma sua sponte accedet ad argentum, neq; argentum illam non audientem omnino vllo tempore aduocabit: quæ res vt in iis, quæ sunt artis, ita in naturæ actionibus contiget: nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina prouidentia. Quare mihi valde ridiculi videntur illi, qui omnia fortunæ attribuunt, mundumque ipsum ex minimis corporibus assidue celeriterque fortuito & temerario motu agitatis multis in vnum conglomeratis coagmenta tum fuisse censuerunt qualis Epicuri & Democriti fuit opinio. Nam tametsi de Deo nescio quid balburiebant, tamen in idem propè cum Diagora Milesio, & Theodoro Cyrenensi, Eumeroque Tegeate reciderant. Patet igitur, neque sine opifice Deo quid quam fieri posse, nec Deos esse plures: sed vnum, & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium authorem, qui neque mas est, neque fœmina. at num Iupiteris sit ab antiquis appellatus, an alius fuerit Iupiter, nunc perquiramus.

De

De Ioue. CAP. I.

AGE verò Iupiter is, quem patrem hominum, ac Deorum regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem, nunc inuestigemus. Sed quoniam non vnus, at plures Ioues fuerunt, id circo varia loca in quibus natus sit, variæque educationes, & variæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referuntur. Nam Iupiter, qui Saturni filius fuit, ad quem omnia propè aliorum facinora referuntur, modò in Creta, modò Thebis, modò in Arcadia, modò apud Messenios natus esse dicitur; cùm nullo pacto fieri possit, vt hæc inter se tam diuersa consentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facilè quis accommodauerit, tamen, vt idem multis in locis natus sit fieri omninò non potest. Quod autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriarentur, testatur Pausanias in Messeniacis, vbi longum & difficile fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verum cum Ioues plures extiterint, tum omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, vt ait Isacius his verbis. Δίας οἱ παλαιοὶ πάντας ἐκάλουν τὺς βασιλεῖς: *Ioues Reges omnes vocarunt antiqui* & Zezes in varia historia; τὺς βασιλεῖς δ' ἀνέκαθε Δίας ἐκάλουν πάντας: *Reges autem olim Ioui vocarunt omnes*. Ea causa factum illud est, quòd Iupiter is, qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè contulit. Nam rudes adhuc populos legibus a se constitutis parere persuasit; certa matrimonia instituit; ferino more viuentes ad cultum Deorum erexit; omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit; arasque & sacerdotes, & ceremonias illis instituit; qui cum Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutib. ignobilitatem corporis occultantes homines beneficijs affecti, Ætheris illum & Diei filium esse tradiderunt. quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quam veritatis & sapientię. Vt igitur Cæsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspicium vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspicium dicti sunt ab antiquis. Cùm verò omnia postea & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poetis, reliquis omissis, qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniacis, fontem fuisse in Ithomes iugo, cui nomen Clepsydræ, in quo ab Ithome & Neda nymphis nutricibus Iupiter, à Curetibus, ob metum Saturno surreptus, lotus fuerit ateque cùm Iouis incunabula Messenij sibi vendicent, tum à furto Curetum fonti nomen datum, & à nutricibus fluuio & monti asserunt, sacraque solennia Ithomata in honorem ipsius Iouis apud se ostendere ad rem confirmandam solebant. Cum hæc scripsisset in rebus Messeniorum Pausanias; mox in Arcadicis apud suos fontes fluuium illum inquit, qui Cortinam præterlabitur, Lusium appellari; quòd in eo Iupiter recens natus lotus fuisse credatur. Hæc loca non parum inter se distabant, cùm Messene ciuitas esset nobilis Peloponnensi, non parum distans ab Arcadia, quæ à dextra Patras vrbem respiciebat & ipsam non ignobilem, à fronte sinum Naupactium: at Arcadia propè esset in altera parte insulæ mari finitima. Mox idem Pausanias in Bœoticis, Saturno ereptum Iouem in Bœotia scribit, & supra Charonæ mœnia præruptam esse montis crepidinem, qui mons vocarus est Petrarchus, vbi pro Ioue oblatum esse saxum Saturno à Rhea memorant; qui locus etiam non parum distat ab Arcadia, & à Messene non etiam parum. Neque credibile est nuper nati Iouis sanguinem, & reliqua immunda excrementa, quibus nascentes infantes operiuntur, in tam longinquis fontibus lota fuisse. qui si his non erat, vt cæteri cùm nascuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lusio flumine lauari? Sunt qui, Thebis Bœotiæ natum esse Iouem antument, quod sensit Lycophyron, apud quem Cassandra loquitur de Hectore, illa significans, quæ erat illi euentura: vt est in his:

σὺ δ' ὦξύναιμε πλεῖσον ἐξ ἐμῆς φρενὸς
σερχθεὶς, μελάθρων ἕρμα καὶ πάτρας ὅλης,
ἀκεὶς κενὸν κρηπῖδα φοινίξεις φόνῳ
ταύρων, ἄνακτι τῶν Ὀφίωνος θρόνων,
πλείσας ἀπαρχὰς θυμάτων δωρούμενος.
ἀλλ' ἄξεταί σε πρὸς γενεθλίαν πλάκα.

Frater mihi dilecte mente plurimum,
Tutela sola qui domus & patriæ es,
Cruori taurino inquinabis crepidam,
Regi Ophionis sedium cùm plurimas
Mactabis hostas: is inde duxerit
Petrias vt eius ipse patrium solum.

Fama est enim, quod cùm fames & annonæ penuria cœli vitio Gręciam occupasset, responsum datum fuit cessaturam eam calamitatem, si Hectoris ossa in Ophryno loco Troiæ iacentia in eam Græcam ciuitatem comportarentur, quæ Iouis esset patria, & ad Troiam non militasset. Hanc vrbem perquirentes solas Thebas Bęotię immunes fuisse ab ea militia inuenerunt. Atque id

id patrium solum Iouis dictum est, quod is ibi natus esse à nonnullis credatur, vt testatur illud epigramma, quod adulans Thebanis dicit, ibi esse beatorum insulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino insula;

αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθιπερ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα ῥέη τίκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.
Insula ibi fortunata sunt, regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea, qui nunc fulmina torquet.

Alii in Creta Iouem natum, & educatum fuisse dixerunt, vt testatur Lucianus in sacrificijs hoc pacto; οἱ δ' αὖ κρῆτες, οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι: *Rursus autem Cretenses non solùm natum esse apud se Iouem memorant, & sepultum, verùm etiam sepulchrum illius ostendunt.* Illud etiam confirmauit Virg. lib. 4. Georgicorum, vt patet ex eo carmine;

Dictæo cœli regem pauere sub antro.

Est enim Dicte mons Cretæ, vt ait Ptolemæus. Aiunt in Creta Ioui dato nutriendo cecidisse vmbilicum apud fluuium Tritonem, cui locus consecratus dictus est Omphalus, & propinqua planities Omphalium, cùm Græci omphalon vmbilicum appellent. Hunc in antro Dictæi montis habitasse testatur Apollonius Rhodius ita lib. 1 Argonaut.

ὄφρα Ζεὺς ἔτι κοῦρος, ἔτι φρεσὶ νήπια εἰδὼς
Δικταῖον ναίεσκεν ὑπὸ σπέος.
Donec erat paruus, donec puerilia sensit
Iupiter, incoluit Dictæi montis in antro.

Eundem Idæum appellauit Callimachus in hymno in Iouem, quòd in Ida sit natus, & educatus:

Ζεῦ, σὲ μὲν ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ' ἐν ἀρκαδίῃ.
Iupiter Idæis aiunt te in montibus ortum,
Iupiter Arcadicis.

Est enim Ida mons Cretæ, vt ait Dionys. in libello de situ orbis:

κρήτη, τιμήεσσα Διὸς μεγάλοιο τιθήνη,
πολλή τε, λιπαρή τε, καὶ εὔβοτος, ἧ ὕπερ Ἴδη,
Ἴδη καλλικόμοισιν ὑπὸ δρυσὶ τηλεθόωσα.
Creta Iouis magni nutrix veneranda, feraxq́;
Et frugũ et pecoris, nemorosi: huic imminet Ida,
Ida frequens piceis & quercubus optima mater,

Sic Virg. lib. 3. Æneidos.

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi & gentis cunabula nostræ.

Qui igitur Cretensem Iouem crediderunt, ab eo monte Idæum appellarunt, vt illud:

Idæumq́; Iouem, Phrygiamq́; ex ordine matrem,

Atqui in Arcadia Olympium, quia Lycæus dictus est Olympus, vt ait Pausanias in Arcadicis; cuius vertex Sacrum Iugum vocatum est, quòd ibi Iouem vulgo credunt fuisse educatum. Cùm tantam igitur de Iouis patria contentionem videret Callimachus, ita cecinit in Hymnis:

Πῶς καί νιν δικταῖον ἀείσομεν, ἠὲ λυκαῖον;
Ἐν δοιῇ μάλα θυμός, ἐπεὶ γένος ἀμφήριστον.
Dictæum ne Iouem cantabimus, an ne Lycæum?
Sum dubius, genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & Deorum vocarunt, cùm recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore, vt è regno à filio pelleretur, vel quod ita conuenisset cum Titanibus, vt filios omnes è se natos occideret, statim conatus est inhumaniter de medio tollere: sed cum Rhea, quam etiam Opim dixerunt, vt memoriæ prodiderunt quidam, primùm ipsa per aliquot dies clam educauit, sed cùm diu se illum occultare non posse arbitraretur, Corybantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idæi, clam in Crætam trasmittendum concessit: qui simulatis sacrificijs inter Cymbalorum, tympanorumq; strepitum infantis vagitum occultarunt. Opis verò, quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur, pro Ioue dicitur saxum fascijs inuolutum illi obtulisse, quod ille continuò deglutiuit, vt scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulò supra Chæronę mœnia, vt idem ait in Bœoticis. Atqui cùm tantoperę de Iouis patria dissentiant inter se antiqui scriptores, non minor est nutricum numerus & controuersia, quàm de locis: in quibus sit educatus. Nam alij ab apibus educatum putarunt, vt ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc age naturas, apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutę,
Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Fama est ad eius beneficij memoriam quòd Iupiter apum colorem mutauit in aureum, cum prius essent ferrugineo. Aratus in Phœnomenis Iouem à Capra nutritum fuisse asserit in his:

Αἶξ ἱερή, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν.
Sacra Ioui capra est, quòd præbuit vbera paruo.

Quod affirmauit etiam Lucianus in sacrificijs. Illa cùm apud Olenum Bœotiæ ciuitatem, vbi post Ægarum euersionem conditum fuit Ægium, nutrita fuisset, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine.

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
Oleniam

Oleniam Iouis altricem dixere capellam.

Quam rem ita expressit Ouidius in secundo Fastorum:

Olenia surget sydus pluuiale Capellæ.
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Superius etiam de Neda & Ithome nutricib. Iouis mentionem fecimus, quas commemorauit Pausan. in Messeniacis. Apollonius Rhodius de Adrastea Iouis nutrice meminit lib. 3. Arg.

καί κέν τοι ὀπάσαιμι Διὸς περικαλλὲς ἄθυρμα,
κεῖνο τό οἱ ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια.
Ἄντρῳ ἐν ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι.
Perpulchrum tibi ludicrũ istud munero, nutrix
Adrastea Ioui paruo quod præbuit ante,
Idæo latuit cum paruus conditus antro.

Habuit enim præter supradictas, Adrasteam & Idam nutrices, Melissei filias ac sorores Curetum, à quibus sit educatus, cum Lactantius in libro de falsa religione, ab Amalthea & Melissa, filiabus Melissei Cretensium Regis, caprino lacte & melle nutritum scribat. Apollodorus Atheniensis grammaticus lib. 1. Bybliothecæ ab Adrastea & Ida nutritum quidem scribit, sed lacte Amaltheæ. Cicero in secundo de Diuinatione scriptum reliquit, castissime quodam in loco cultum fuisse Iouem, qui vna cum Iunone in gremio Fortunæ sedens mammam apprehenderet. at Pausanias in Arcadicis nymphas quasdam nutrices Iouis nominare solitos Arcades inquit, Thisoam, Nedam, Hagnò, quarum primam in Parrhasiorum finibus nomen dedit vrbi, secunda flumini, tertia fonti in Lycæo montæ Arcadiæ, quæ mirum etiam donum à Ioue consecuta dicitur. Nam cum solum laboraret siccitate, re diuina rite peracta, mactatisque hostijs, Lycæi Iouis sacerdos cum precatione ad aquam conuersus ramum è quercu in summã aquam deijciebat, inde halitus ex fonte nebulæ similis tollebatur, atque obducto cœlo conuocatis nubibus, Arcadum fines vberrimis & optatis imbribus perfundebantur. Has in vrsas mutatas fuisse scribitur in commentarijs in Apollonium Rhodium, sed qua de causa, non inueni: ita enim scribitur ibi, ταύτῃ οὖν ἡ τῇ χεῤῥονήσῳ παράκειται ἄρκτον ὄρος κυρίως οὕτω λεγόμενον. ἐπειδὴ φασι τάς τροφοὺς τοῦ Διος ἐκεῖ διατριβούσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι.

Huic igitur Cherroneso mons adiacet, qui proprio nomine Vrsus appellatur, quoniam Iouis nutrices aiunt ibi degentes, in vrsas fuisse mutatas. Non defuerunt, qui à Columbis & Aquila illum educatum fuisse arbitrati sint, vt testatur Mæro in his.

Ζεύς δ' ἄρ ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ' ἄρα τίς νιν
ᾔδει μακάρων, ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ.
Ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων.
γαμφηλῇ, φορέεσκε πετῶν Διῒ μητιόεντι.
τὸν καὶ νικήσας πατέρα κρόνον εὐρύοπα ζεὺς
Ἀθάνατον ποίησε, καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν.
ὣς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν
Αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοι εἰσίν.
Iupiter in Creta nutritur, eumq; Deorum
Nouerat haud vllus, crescunt cũ corpore mẽbra.
Hunc in spelunca sacra pauere columbæ,
Fluctibus oceani, ambrosiamq; tulere volantes.
Ast Aquila huic nectar de petra dulce q; hausit
Mox rostro sublimè volans afferre solebat.
Hæc patri altitonans mox regno victor adẽpto
Esse immortalem voluit, cœloq; locauit.
Nec nullo timidas decorauit honore columbas
Agrestes, gens hæc hyemis fit nuncia & æstus.

Sunt autem illæ, quæ Liuiæ vocabantur, agrestes scilicet columbæ, à quibus Iupiter fuit educatus, atque ad tanti beneficij memoriam fuit aquila inter sydera collocata. Vtebatur Iupiter cùm paruus esset eorundem Curetum tutela & familiaritate, quorum studio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt testatur Apollonius lib. 2.

ὁ δὴ κριταῖον ὑπ' ἄντρον
ζεὺς ἔτι κουρήτεσσι μετετρέφετ' ἰδαίοισι.
Inter Curetas Cretæo Iupiter antro
Idæos etiam tum nutribatur.

& Lucret. lib. secundo.

Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum starent, pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra

Atque vt summatim rem colligamus, incertum adhuc est, & omni contentione plenum, vbi natus sit Iupiter, aut vbi, & à quibus educatus: neque quispiam eorum, qui Deorum ortus & naturas inuestigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cùm primum natus fuit, ab Opi matre, vt dictum est Curetibus alendus in Cretam transmittitur, vt Eusebio placuit in Temporibus; etiam Creti, qui tunc imperabat in Creta, commendatur, & in Gnoso regia ciuitate educatur. Alij in Creta natum esse volunt, at non alibi natum eò transmissum: alii in Arcadia natum & educatum putarunt: alii Messenæ, alii alibi, quorum omnium longum esset opiniones recensere. Mox aiunt, cum occultandi vagitus gratia cymbala

& tympana & alia tinnientia instrumenta pulsarentur, apes ad tinnitum aduolasse, & illum educasse: alii dicunt nymphis alendum fuisse datum, alii capræ, alii vrsarum vbera suxisse. atque tot de Iouis incunabilis memorantur. Atqui Cicero lib. 3. de Natura Deorum, principio tres inquit fuisse Ioues, ab iis numeratos qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt. primus patre Æthere, secundus Cœlo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cùm ex primo Proserpinam & Liberum natos asseruisset, paulò post Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum Rege, & ex Proserpina natos scribit: quare adductus sum vt alium fuisse Iouem etiam præter hos crediderim. Neque mirari conuenit, si tam varii ortus, & educationes fuerunt de tertio Ioue traditæ, cùm cæterorum omnium, & ortus, & educationes, & res gestæ postea fuerint ad eundem à variis scriptoribus, poetisq; præcipuè delatæ, vt diximus. Sic nos, quæ cæterorum communia sunt, poetarum secuti opiniones, huic vni concedentes, ea, quo pacto instituimus, persequemur. Iam verò cùm adoleuisset Iupiter, & capra mortua esset, eius pellem ad perpetuam memoriam ad suum scutum accommodauit, & ob acceptum lactis beneficium inter astra Capræ signum retulit; scutumque Ægis à Græcis scriptoribus vocata est, cum αἴξ capram significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cum sæpe nigrantem
Aegida concuteret dextra, nimbosq; cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Ægiochus, habens Aegida scilicet, vt ait Homerus in libr. Iliad. ε.

κλυθί μου αἰγιόχοιο Διὸς τέκος ἀτρυτώνη.
Audi me Iouis Aegiochi Tritonia nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim, quòd cùm Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno: cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quem habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa quicunque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his:

τὸν πρόσθ' ἄνασταν ἐ μβαλῦσα ταρτάρῳ,
ὠδῖνας ἐξέλυσε λαθραίας γονῆς.
τὰς παιδοβρῶτες ἐκφυγὼσ' ὀμευνέτε
θοίνας ἀσέπτες, ἐ δ' ἐπίανεν βορᾷ,
Νηδὺν τὸν ἀντίποινον ἐκλάψας πέτρον,
ἐν γνοκόλλοις σπαργάνοις εἰλημένον,
τύμβος γεγὼς κένταυρος ὠμόφρων σπορᾶς.

Regina prima pulsa ad ima tartari est,
Mox ipsa partus à dolore soluitur
Clam, quòd videre coniugis conuiuia
Nefanda nollet, inuolutum fasciis
Saxum ille deglutinit, haud sit pinguior,
Crudis sepulchrum quòd sit ipse filiis.

Quod autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturienti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramentum datum fuit Saturno, ante quam susciperet imperium:

ὅρκωσε δ' αὖτε κρόνῳ μεγάλες τιτᾶν ἐπέθηκε,
μὴ θρέψ' ἄρσενα, κὴ παίδων γένος, ὡς βασιλεύσῃ
αὐτός, ὅταν γῆρας τε Κρόνῳ κὴ μοῖρα πέληται.
ὅππο τε κενδ' ἐρεῖ τίκτεν, κάρα τῆνδ' ἐκάθηντο
τιτῆνες, καὶ τέκνα διέσπων ἄῤῥενα πάντα.

Conceptis verbis Titan iurare coegit
Saturnum, de se natum ne nutriat vllum;
Quo possint regnare senis post fata nepotes.
Cum paritura foret Rhea, tum Titania pubes
Assedit, marium lacerans crudeliter artus.

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurandum, legesque capti imperii, educari, ipse vna cùm Titanibus filiis ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias coniiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium, externorumque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibusque primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic, ante quam in bellum exiret, sacrificanti in Naxo augurium futuræ victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem, in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionib. aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cercopas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam Inarimen, siue ad Arimos populos, illos ad stipendia inuitauit, cum patrem è regno esset eiecturus. illi acceptis stipendiis data fide ac iuramento obstricti, mox retentis stipendiis Iouem subsannabant, cùm pluribus fraudib. in omnes vterentur. Iupiter periuriis indignatus hos in simias conuertit, insulasque Pithecusas appellauit, vt ait Callimachus in insulis Verùm post eam victoriam cùm Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi a filio caueret; futurum. n. vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias

ſidias parare clàm cœpit: quibus patefactis per vnum è familiaribus rurſus Iupiter expeditionē ſuſcepit, collectaque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneoque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perſide, cum regnandi cupiditate iam arderet, & ſuperiores res fœliciter geſtæ ad id faciendum facilè inuitarent. Nulla ſunt enim vel naturæ, vel amicitiæ, vel beneficientiæ ſatis firma vincula, vbi maieſtatis, & imperandi furioſum deſiderium inuaſerit: illa omnia ſiquidem facilimè conculcantur, & proſternuntur. Cum patrem igitur captiuum feciſſet Iupiter, primum dicitur virilia membra illi falce eadem amputaſſe, qua ille Cœlo patri āputauerat, quæ poſtea iacta fuit in inſulam Phæaciam non procul à Corcyra: quod etiam ſignificauit Lycophron in Caſſandra in his.

νῆσον δ᾽ εἰς κρόνῳ ςηγομένην
ἁρπηνπεράσας.

Saturno vt inde venerit in inſulam
Drepanum inuiſam.

Nam Corcyram inſulam, vbi Saturnum ſecuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Iſacius. Ex eius virilibus membris amputatis, & in mare deiectis, & è ſpuma maris dicitur nata eſſe Venus, quæ in concha marina in Cyprum nauigauit. Fabulati ſunt antiqui poſt fugatum per arma Iouis è regno Saturnum, Apollinem victoriam Iouis carminibus ad citharam ceciniſſe, purpurea toga decorum, & coronatum lauro, mirificeque Deos omnes, qui accubuerant in conuiuio, delectauiſſe; vnde ſumpſerunt originem epinicia: quod innuit in ſecundo libro elegiarum Tibullus in his;

Sed nitidus, pulcherq́; veni: nunc indue veſtem
Purpuream, longas nunc bene necte comas,
Qualem te memorant Saturno rege fugato

Victoris

Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Saturno igitur paulo post è vinculis fugiente, & ad Ianum Latii regem in Italiam profecto, Iupiter ipse regnum occupauit: quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, et regnis exul ademptis,

Ferunt Iouem Vestæ proposuisse, per quam adeptus erat imperium, vt quòd mallet eligeret: at hanc prius virginitatem poposcisse; deinde primitias omnium, quæ Diis offerrentur ab hominibus. Enimuero placidissima omnia, & ab omni insidiarum genere libera sub Saturni administratione, atque adeo ætas aurea fuisse dicitur, cùm Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuaserint: nam

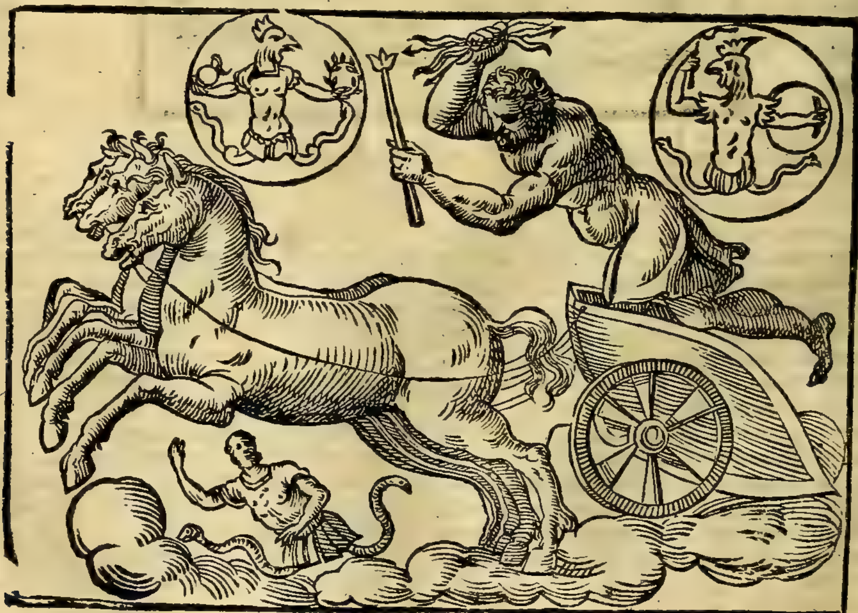
Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem, aut partiri limite campũ
Fas erat: in medio quærebant, ipsaq; tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Prædariq; lupos iussit, pontumq; moueri.

Quod equidem nihil aliud significare crediderim, nisi latronibus, & sceleratis hominibus concessam fuisse licentiam multa iniqua faciendi, quibus socijs, & adiutoribus in occupando regno paterno vsus fuerat, cùm bellorum licentia multos huiusmodi homines alere consueuerit, sicut pax legibus omnes obedientes facit. Quid enim aliud est aurea ætas, quam communis omnium libertas in ciuitate bene legibus instituta; cum feræ cùm domesticis animalibus, cum canibus lepores scilicet, agni cum lupis, & cætera huiusmodi impune versantur? nam pacis tempore viri boni inter sicarios & impuros latrones legum patrocino sunt tutri, nisi iudices ipsi propter auaritiam fiant latrones, aut proter desidiam viros bonos vexari æquo animo patiantur. id significare voluisse antiquos testatur Tibul. lib. 1.

Nunc Ioue sub domino cædes, & vulnera semper:
Nunc mare, nunc lethi mille repente via.

Neque tamen Iupiter, qui regno per vim potitus fuerat, insidiatoribus caruit: exemplum. n. dederat posteris, quo pacto regna per vim sint occupanda. Ægæon igitur Iouis exemplo inuitatus vna cùm cæteris Gigantibus illum è Regno depellere conatus est: cui centum manus erant, capita quinquaginta, & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignemq; ex ore eructabat, vt testatur Virgil. lib. 10.

Aegeon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenasq; manus, quinquaginta oribus ignem,
Pectoribusq; arsisse: Iouis cum fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses

Quem idcirco sub AEtnam montem fuisse à Ioue fulmine detrusum fabulantur, qui quoties latus moueret, AEtna flammas ingentes eructaret, vt ait Callimachus in lauacrum Deli;

ὡσ δ᾽ ὁπότ᾽ αἰτναίε ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
Σείονται μυχὰ πάντα κατεδαίοιο γίγαντος
Εἰς ἑτέρην βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο
θερμαύςαίτε βρίμεσιν ὑφ᾽ ἡφαίςοιο πυράγρης
ἔργαθ᾽ ὁμε.

Monte sub Aetnao veluti cum conditus olim
Perpetuis flammis vsto vult vertere fessum
Ipse Gigas Briareus latus, interiora mouentur.
Fornacesq; fremunt Vulcan. forcipe massam
Vertit, opusq; simul.

Quamuis omnes hi venti sunt, & ventorum natura fabulosè ita explicata. vt suo loco dicetur: paucis tamen antè diebus idem Briareus Ioui aduersus Palladem, & Iunonem, & Neptunum, & reliquos Deos, qui in Iouis Tyrannidem coniurarant, fuerat auxilio, vt testatur Homer. in 1. lib. Iliad.

ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
ἥρη τ᾽, ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς ἀθήνη.
Ἀλλὰ σὺ τόνγ᾽ ἐλθᾶσα θεὰ, ὑπελύσαο δεσμῶν
Ὦχ᾽ ἑκατόνχειρον καλέσασ᾽ ἐς μακρὸν ὄλυμπον,
ὃν βριάρεων καλέυσι θεοὶ.

Cum vincire Dei reliqui voluere tonantem,
Et Iuno, et Pallas, Neptunusq;, inde tu ad illum
In cœlum Briareum, superi sic nomine dicunt,
Centimanum arcessens soluisti fortia membra.

Hunc ideo vna cum Gyge, & Corto Iouis custodes ac satellites Hesiodus nominauit in Theogonia in his:

Ἔνθα γύγης κύττος τε, καὶ ὁ βριάρεως μεγάθυμος
Ναίεσιν· φύλακες πισοὶ· διὸς αἰγιόχοιο.

Hic Cotusq; Gygesq; colunt simul, & Briareus;
Custodes Iouis aeterni; quæ pectora fida.

Hic igitur Iupiter subactis nationibus Orientalis, pluribusque viribus se semper adiungentibus, vt mos est in prosperis successibus, Reges nonuullos regionum instituit: quare dictum est in Hymnis Homericis.

ἐκ γάρ τοι μεσέων καὶ ἑκηβόλε ἀπόλλωνος
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθονὶ καὶ κιθαρισαὶ.
ἐκ δὲ Διος βασιλῆες.

Cantorum Musis, & Phœbo munera curæ,
Qui tractāt plectro cithara, aut pollice chordas,
Ab Ioue sunt Reges:

Mox ad cæteras nationes cum maxima accessione virium penetrans vniuersum prope terrarum orbem perdomuit & subiungauit. Tum Regibus illis, qui ab ipso fuerunt instituti, & parendi sibi, & subditis nationibus imperandi leges tradidit. nam dictus est Iupiter primus Cretensibus æquitatis leges, & iniurias ostendisse, qui eos reuocauit à violentia, persuasitque, vt iudicio & subsellijs, nulloque animorum motu exagitatis iudicibus, res committerent diiudicandas: deinde prædones, cum peragrauit orbem terræ, puniuit, æquitatem & iustitiam vbique introducens. inde dictus est Gigantes interemisse, quorum dux erat Typhon, qui aduersus Deos, vel iustitiam insurgerent in Pallene Macedoniæ, & in Phlegræis campis Italiæ, qui deinde dicti sunt Cumæi. idem ad iustitiam viris bonis honores, & magistratus, & præmia, & præfecturas tribuit: quare vt principi sempiterno imperio digno diuinos honores illi tribuerunt, cæteros principes ad imitationem inuitantes. quare scitè scriptum est ab Homero in 1. Iliad.

ἐν παλάμης φορέεσι δικάσπολοι, οἵτε θέμιςας
Πρὸς Διὸς εἰρίαται.

In manibus gestant dicentes iura Pelasgi,
Qui leges hausere Iouis.

Nam cum Saturni tempore ante Iouem homines carnibus humanis vescerentur, Iupiter vetuit, ne quis eo cibo vteretur, & ab humanis carnibus ad glandes conuertit; quæ arbor, vt ab eo primum monstrata, consecrata illi creditur. Post orbem subiugatum, cum duo fratres illi ab insidijs patris superessent, quos ita recensuit Hom. lib. 15. Iliad.

τρεῖς γάρ τ᾽ ἐκ κρόνε εἰ μὲν ἀδελφεοὶ ὃς τέκετο ῥέη,
ζεὺς, καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ᾽ αἴδης ἐνέροισιν ἀνάσσων.

Tres Rhea Saturno fratres nos edidit: vnus
Iupiter, alter ego, & defunctis qui imperat vmbris.

Inter hos vniuersus terrarum orbis ductis sortibus communi consensu, cum communibus etiā armis subiugassent, diuisus fuit: atque mare Neptuno, inferorum imperium Plutoni, cœlum Ioui obtigisse dicitur, vt est apud Homerum in his carminibus.

τριχθὰ δὲ πάντα δέδαςαι ἕκαςος δ᾽ ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ,
παλλομένων· ἀίσης δ᾽ ἔλαχεν ζόφον ἠερόεντα.
ζεὺς δ᾽ ἔλαχ᾽ ἐρανὸν εὐρὺν, ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.

Omnia sunt partes in tres diuisa: & honorem
Quisque suum cepit, mihi parent aequoris vndæ.
At tristis Pluto defunctis imperat vmbris.
Mox æther, cælumq; Ioui conceditur altum.

Atque cum istud factum fuerit in Cria, vt quidam tradiderunt, locus vocatus est Claros ἀπὸ τε κεκληρῶσθαι, à sortiendo scilicet. Hęc fabulose de Ioue dicta sunt primum à poetis, qui vt potentiorum gratiam aucuparentur, nihil sibi nō mentiri licere arbitrati sunt. Non est illud creden-

dendum, quod coelum, ac mare, & inferorum locos ita diuiserint, sed magis rationi conuenit id, quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione his verbis; Ergo illud verum est, quod orbem terræ ita partiti sunt, vt orientis regio Ioui cederet, Plutoni pars occidentis obtingeret, at Neptuno maritima omnia cum insulis obuenerunt. Sic cum orientis regio, vnde lux mortalib. exoritur, superior sit, occidentis inferior dicitur inferorum imperium habuisse Pluto, at coeli Iupiter. qui cum ambitiosus esset supra modum, gloriamque & existimationem plurimam sibi apud homines comparare vellet, effecit, vt magna cum reuerentia coleretur. quare illi Pudorem assessorem addidit Sophocles in OEdipode in Colono:

Ἀλλ᾽ ἔστι γὰρ καὶ ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ᾽ ἔργοις πᾶσι.

In omnibus rebus Ioui sed assidet
Pudor, thronosq; seruat.

Et quoniam nulla esse potest vera in malos homines reuerentia, ac vix simulata quidem, in eadem tragoedia AEquitatem quoque illi assidere facit idem poeta.

εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαίφατος
Δίκη σύνεδρος ζηνὸς.

Vetusta si Ioui assidet modo Aequitas.

Fama est quòd Metim Oceani filiam vxorem duxit Iupiter, vt scriptum reliquit Atheniensis Apollodorus lib. 1. Bibliothecæ. Illa, vt aiunt, pharmacum postea bibendum Saturno præbuit, quo ille priùs lapidem, deinde voratos filios euomuit: quod tamen factum fuit, antequam filio Saturnus insidias pararet, aut de regno pelleretur, quib. auxiliaribus postea vsus est aduersus Saturnum & Titanes. Mox cum decimo eius belli anno Tellus victoriam Ioui vaticinata esset, si in tartarum deiectos sibi socios assumeret. is Campe custode cæsa illos è vinculis liberauit, atque ita ijs adiuuantibus victoria dicitur fuisse potitus. Neque minùs ridiculum, ac monstro simile est illud, quod dicitur, quod Iupiter Metim vxorem quam primum duxit, vt ait Hesiodus:

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο (μῆτιν.

Vxorem primam Metim sibi Iupiter addit,

grauidā factam deglutiuit, vt scripsit Ioannes Diaconus his verbis: καὶ ἔγκυον ταύτην ποιησάμενος, καταπίνει αὐτήν, ἵνα μὴ ἄλλος τις τῶν θεῶν ἀποκυηθείη παρ᾽ αὐτῆς ἀναιδὴς καὶ ἀτάσθαλος, *quam cum grauidam fecisset, deglutiuit, ne quis alius Deorum nasceretur ex ea impudens ac fatuus.* Ex eo cibo mox ipse Iupiter pro vxore grauidus factus Palladem armatam è capite peperit, quod quidem monstrum tantopere contra naturæ consuetudinem fictum, nescio quo pacto primùm æquis animis perferri potuit, neque fuerit cum maximo omnium risu explosum; quippe cum mendacia, & res supra credulitatem fictæ soleant etiam veris & probabilibus plerumq; fidem detrahere. Postea Themim duxit, vt quidam tradiderunt, ac tertiam, quam cæpit in regione Gnosia apud fluuium Therenum. Vxorem postea duxit Iunonem, quam semper tenuit, neque vt primam deglutiuit. Huius filiæ dicuntur fuisse Preces, sicut ait Orpheus in Argonaut.

οὐ γὰρ ἄτιμοι
ἱκεσίαι ζηνὸς κοῦραι λιταί.

non sine honore
Conuenit esse Preces Iouis alto è semine natas.

Hoc autem fictum est, quia reges & potentiores homines magna semper rogantium aliquid frequentia circumsistit. Enim vero ita ab ipsa natura comparatum est, vt animus hominum, sicuti sunt res omnes humanæ, nunquam in eodem statu consistere possit: qui nisi honorificis studiis teneatur, ad omnia vitiorum genera maximè fit propensus, quod etiam præstantioribus maximè conuenire necesse est. Nam sicuti fertilissimus optimarum frugum ager, si cultura hominum, & semina vtilia desint, eximiam spinarum, & vrticarum, & inutilium herbarum copiam alit, neque nihil omnino potest producere: sic animum nostrum, vbi cessauit honesta virtutum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur, quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter igitur, qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus fuerat, post insignes populorum victorias, totus in libidines & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quam quidem viderit, à qua abstinuerit, vt testatur Apollonius Rhodius lib. 4. Argon.

ἔτλη ἔχεν οὐκ ἔτλης εὐνῇ Διὸς ἱεμένοιο
λέξασθαι, κείνῳ γὰρ ἀεὶ τάδε ἔργα μέμηλεν
ἠὲ σὺν ἀθανάταις, ἠὲ θνητῇσιν ἰαύειν.

Aspernata Iouis quod lectum sis cupientis.
Semper enim cura est illi sibi iungere Diuas,
Fœmineos ve cupit complexus, munera amoris.

Neq; sorori suæ sanè pepercit, cuius concubitum cum palam petere non auderet, se in cuculum vertit (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo desiderio deterrere) & in Corinthiorum agrum ad collem, qui ea de causa Coccyx vocatus fuit, aduolauit. Nam illius nutu, vt fertur, maxima coeli tempestas exorta est, quare Iuno in collem Thronacem tunc dictum conscendit: tum cuculus ille tremens super genibus

bus eius confidit, cuius illa miserta; ob frigoris enim iniuriam tremere existimabat, sub vestibus texit: qui postea Iupiter factus, illam vitiauit, vt aiunt nonulli, alij dicunt, non prius sororem compressisse, quam promiserit matri se vxorem illam ducturum, quod & postea fecit, vt testatur Pausanias in Chorinthiacis. At verò, quàm gloriosa sint illa trophæa, quæ ipse

ambitiose commemorauit apud Homerum lib. ξ. Iliadis, videamus. Neq; omnia tamen Græca carmina hic scribenda putaui, cum omnibus sint in promptu, sed sententiam Latinis carminibus expressi. sic enim illa incipiunt.

τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα
ζεύς.
Ἥρη, κεῖσε μὲν ἔστι καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι.
Iupiter altitonans, sic est huic inde locutus:
Huc iterum rediisse licet Iuno. ipsi at amore
Iungamur, Dea nulla vnquã, vel fœmina mouit
Corda mihi tantum quantum nunc vris amore:
Non cum Pirithoum peperit Ixionis vxor,
Non Danae peperit quæ mox mihi Persea clarũ,
Non Europa, tulit præstantẽ quæ Rhadamanthũ
Et Minoa, nec aut Semele, aut Alcmena ferocẽ,
Altera cum genuit Alciden, altera Bacchum.
Nec me flaua Ceres, nec me Latona, nec ipsa
Mouisti tantum, quantum nunc vris amore.

Hic idem Deus, cùm Ledam Tyndari regis filiam vitiare conaretur, dicitur in cygnum sese conuersus, atque cum aquilam se insequi fecisset, dicitur præ timore deterritus, vt simulabat, confugisse ad Ledam, vt illius misertæ ope protegeretur, atque ita illam decepisse. ex quo concubitu Leda duo oua peperit, quippe quæ cum aue concubuisset: è quorum altero gemini pulli nati sunt Pollux & Helena, ex altero gemini item Castor & Clytemnestra: ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus

inter

inter astra esse collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum conuoluitur, vt ait Aratus Solensis in Phænomenis.

ἤτοι γὰρ καὶ ζηνὶ παρατρέχει αἰόλος ὄρνις.
Cum Ioue formosa, & cum cælo voluitur ales.

Et paulò post;

Αὐτὰρ ὅγ' εὐδιόωντι ποτὴν ὄρνιθι ἐοικὼς
οὔριος εἰς ἑτέρην φέρεται κατὰ δεξιὰ χειρὸς
κηφῆος.
Hac ales volucri similis tranquilla volanti
Dextra petit Cephei.

Quod etiam planiùs explicauit Euripides in Helena his carminibus.

ἐστὶ δέ τις
λόγος τις, ὡς ζεὺς μητὶ ἔπτατ' εἰς ἐμὴν
λήδαν, κύκνου μορφώματ' ὄρνιθος λαβὼν.
ὃς δόλιον εὐνὴν ἐξέπραξ' ὑπ' αἐτοῦ,
δίωγμα φεύγων, εἰ σαφὴς οὗτος λόγος.
fama est enim,
Quod Iupiter volauit ad matrem meam
Ledan, oloris alitis forma obsitus.
Fugaq́ue, ficta quòd volucris nuncia
Iouis sit insecuta, mox compressit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo sanè in dialogo de Mercurio, & Sole Iouem exagitat, vt adulteriorum autorem, cùm antè illum Saturni tempore magna esset temperantiæ, & pudicitiæ dignitas, & existimatio, vt significauit Iuuenalis in Satyra sexta ita scribens;

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terra, visamque diu, cum frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignemque, laremque.

Nam cum diuitiis, & omnium commodorum facultate desidia, & remissio animi, & libido nasci consueuit. quare scitè dictum est ab eo Oratore; πλοῦτος γὰρ κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν: *diuitiæ scilicet improbitatis potiùs quam probitatis sunt ministra.* idcirco elegans illud in Iouem dictum fuit eius poetæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerauit:

ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς, δι' ἔρωτα,
λήδης, εὐρώπης, ἀντιόπης, Δανάης.
Fit taurus, cygnus, Satyrusq́ue, aurumq́ue, ob amorē
Europæ, Ledes, Antiopæ, Danaes.

Suscepit filios Iupiter ex Europa, à qua dicta est pars tertia mundi, Minoem ac Radamanthum, Arcadem è Calisto, Pelasgum, è Niobe, Sarpedonem, & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alcmena vxore Amphytrionis, Taygetum è Taygete, à quo mons dictus fuit, & Saonem à quo Sauona quamuis eum Mercurio quidam tribuunt, & Amphionem, & Zetum ex Antiope, Castorem, & Helenam, & Pollucem & Clytemnestram è Leda, Perseum è Danae, Deucalionem ex Iodama, Britomartim è Carme Eubuli filia, Megarum ex vna Sithinidum nympharum, AEthlium patrem Endymionis è Protogenia; & Epaphus eius filius fuit ex Ioue, Memphis AEgyptiæ conditor, qui coniugem habuit Libyam, à qua regio Africæ dicta est. AEginam quoque in insulam desertam è regione agri Epidaurij portauit Asopi filiam, quæ insula cùm priùs OEnope vocaretur, postea dicta est AEgina, & habitata, vt ait Callimachus de conditis insulis. Et Arcesilaus, & Carbius è Torrebia, & Colaxes ex Ora, & Cyrnus è Cyrno, de cuius nomine dicta est insula, cùm antea Therapne diceretur, & Dardanus ex Electra, qui profugus à patria in locis Hellesponto proximis Dardanum vrbem condidit, vniuersamque regionem Dardaniam appellauit, vt ait Archelaus in lib. 12. de fluminibus, & Pallici fratres è Thalia, quæ cùm se grauidam è Ioue cognouisset, verita Iunonis indignationem, optauit sub terram occultari. at partus tempore terra reclusa, cùm Thalia tamdiu latuisset, duo pueri non procul à Catanis eruperunt, ex quo locus factus est summæ venerationis apud incolas, vti scripsit Heraclitus Sicyonius in 2. de lapidibus, & Hiarbas è Garamantide, & Phyleus, & Pilumnus, qui primus vsum pinsendi frumenti adinuenit, & Preces, & Tytias, & Proserpina, & alij complures Iouis filii nati esse dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum sanè esset opus. Quam enim in formam non mutatus fuit Iupiter, vt optatis amoribus potiretur? aut quis formosioris mulieris maritus domo securus discedere poterat? quam multas dolo vitiauit? quam multas stuprauit? quam multas extra patriā asportauit? quid? num fuit is innumerabilium propè fœminarum complexibus contentus? nonne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuisse creditus est? tot impuris sceleribus Iouis vita dicebatur fuisse contaminata, quem tamen Deum appellare plerosq; nō puduit. at hic tamen, & optimus, & maximus, vt ait Cicero in secundo de natura Deorum, & in oratione pro domo sua: dictus fuit, quo nihil minus meruit. Tāta igitur fuit ambitione, quanta nemo per omnes ætates inuentus est, aut inuenietur. quare alii ipsius iussu, alii, vt eius gratiam aucuparentur, templa, & altaria Ioui instituerūnt, & sacerdotes, & proprios ceremoniarum ritus. Neq; id mirabile debet videri, cum multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarū religionū annos aræ erectæ fuerint post mortē, & sacerdotes instituti, & publicę ceremonię, & per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem

nitatem spectantia. Huius ambitionis præclarum habeo testimonium Attę cædem, qui cum Phrygius pastor esset, & inter pascendum Matris Deorum laudes cantaret, & ab illa mirificè amari idcirco diceretur, id Iupiter ægre ferens palam quidem occidere ob matris reuerentiam deuitauit; at aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, vt ait Nicadri interperes, qđ est in Alexipharmacis;

ἦχί τε ῥείης
λοβρίνης θαλάμαιτε, ϗ ἰργαςήριον ἄττεω.

hic Rhea vbi sunt
Lobrinæ thalamique, Attaque ergastula prisca.

Quanquam Hermesianax elegorum scriptor Atten Calai Phrygis filium ad suscipiendam sobolem inutilem factum ab ipsa Dea scripsit, qui cum adoleuisset, magnæ matris ceremonias in Lidia monstrauit. quare tanto in honore fuisse apud Deam dicitur, vt Iupiter illud graniter ferens, immanem aprum in segeres Lydorum immiserit, à quo & alij Lidorum complures, & ipse Attes fuerit interemptus. fama est præterea Attem in Arborem pinum ab ipsa Dea conuersum fuisse, quare pinus matri Deum fuit consecrata: quam Deam terram quidam putarunt, quamobrem vestem ex herbis & ramusculis arborum texuerunt, clauemque tribuerunt, quia clausa sit per hymem, ac verno tempore aperiatur, & id circo illi porca prægnante sacrificabatur, vt animali fœcundo.

At verò quid? non ne maximum ambitionis indicium est, quod scribitur à Lactantio in lib. de falsa religione, quod in Olympo monte plerunque versabatur, omnesq; propositis præmijs, qui nouum aliquod inuentum humano generi vtile excogitassent, inuitabat, vt ad se primum deferrent, cuius ipse inuentor postea creditus est; & id circo huic, vt multis præterea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. Quod vero in Olympo monte præcipuè habitaret, scripsit ita Pindarus in Olympicis.

Α'λλ' ὦ κρόνιε παῖ ῥέας,
ἕδος ὀλύμπȣ νέμων.

Sed ò Saturni fili, & Rhea
Solum colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest: quoniam non mortuum esse contendunt antiqui, at quod ad grandiorem ætatem peruenerit, & ad canitiem, facilè ex eo coniicere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, quia cum multorum Deorum formam describat, solum Iouem id præcipuum habere

habere dicit, quod sit barbatus. In concilio pręterea Deorum cornua etiam illi iunxit arietis. Colebatur Ammonius Iupiter in Libya, quem diuinatorem appellabant sub arietis forma, vt in his declarauit Phæstus ille, qui res Macedonicas conscripsit:

ζεῦ λιβύης ἄμμων κερατηφόρε κέκλυθι μάντι.

Iupiter hæc Ammon audi cornute, Libumque Vates.

Hunc mortuum tamen, & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit: *οἱ κρῆτες οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι.* *Cretenses non solùm natum apud se, & sepultum Iouem testantur, sed etiam sepulchrum eius ostendunt.* Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius, suis quoque temporibus in Iasio monte Cretæ sepulchrum Iouis monstrari solitum; quod etiam affirmat Callimachus in hymnis;

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεὶ

Cretes mendaces semper: rex alme sepulchrum Erexere tuum; tu viuis semper, & vsque es.

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celeberitas & reuerētia, vt nemo postea vocatus sit Iupiter; vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, minimeq; illustres fuerint. Illud nonparum miratus sum quo pacto ex oculis hominum Iouem euanuisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmarunt, & postea sempiternum in cœlo regnantem collocarunt, cum neque mortuum fuisse inquiant, neque viuum in Cœlum aliquo vehiculo asportatum: cum nihil prorsus

prorsus diuinum in illo extiterit, vt patuit è multis eius sceleribus hactenus a nobis demonstratis. Cœpit igitur non multo post audire mortalium vota, & ad multorum sacrificiorum conuiuia fuit inuitatus, vt fumantium patinarum nidoribus exsaturaretur. Quid igitur? inter infinitum votorum numerum, si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus, continuò aras & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco, in quo id euenisset, cognomen Ioui iniungebat. Is colebatur apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante, & porriciente, magna, quæ aderat muscarum copia, Iouis opera trans Alpheum auolauerit, vt asserit Pausanias in prioribus Eliacis. Sic cum diuturna siccitate aliquando laboraret Græcia vniuersa, missi sunt in Delphos qui ab oraculo causam & remedium calamitatis sciscitarentur: quibus responsum fuit, Iouem placari ab vniuersa Græcia oportere, atque vti deprecatore Æaco. Ille Panellenio Ioui (sic enim appellauit) sacris ritè peractis, ac nuncupatis votis, Græciæ vberrimam imbrium copiam impetrasse dicitur, vt ait idem in Corinthiacis. Sed quis est adeò fatuus, qui nesciat post diuturnam siccitatem mitti solitos esse imbres; aut contrà? quid opus fuit Iouem illum minimè audientem ijs precibus fatigare? si quoties vana & irrita fuerunt Iouem precantium vota, templa, aræque erectæ fuissent, nescio an satis ampla area fuisset vniuersus terrarum orbis tot Iouis ædibus vbique erigendis. Neque decet sane diuinam bonitatem pro facilitate impetratorum votorum metiri: quia omnibus vnus est pater Deus, omnibus pro sua bonitate prouidet, neque his magis propensus est, illis surdior. Illud vero magis rationi conuenit, si quid petentes impetrare a Deo non possumus, id futurum contra salutem nostram existimare, vel contra honestatem, vel contra diuinam bonitatem expetitum esse, cum nemini Deus perniciosa libenter impartiat. Multa sunt inde cognomina Ioui indita vel ab euentu, vti dicebam, vel a locis, vel à personis, quibus fœlix aspirarat; vt Abretanus, Agonius, Agoræus, Alexiterius, Ambulius; Anchesmius, Anxurus, Apesantius, Aratrius, Atabyrius, Cæneus, Camiræus, Carius Catæbates, Catarsius, Chaonius, Chthonius, Citheronius, Corniger, Cosmeta, Cragus, Ctesius, Cynetheus, Dator, Dodonæus, Drymnius, Dulius, Elaratæus, Elæus, Eleutherius, Ephestius, Epicarpius, Epidotes, Erechtheus, Fulminator, Genetæus, Genethlius, Gnidius, Gyrapsius, Hecalæsius, Heræus, vel socialis, Hammonius, Herceus, Heliopolites, Hospitalis, Homoloius, Horcius, Hymettius, Hypsistus, Hypatus, Icesius, Labradeus, Laoeta, Laphystius, Larissæus, Lycænus, Lycoreus, Mœragetes, Melissæus, Milesius, Milichius, Molossus, Morius, Munychius, Nemeæus, Olympius, Omarius, Ologus, Parthænius, Papæus, Parnetius, Pharius, Pysæus, Phratius, Promantheus, Synopyra, Stratius, Tarantæus, Tropæus, Trophonius, Xenius, & apud Latinos Latialis, Feretrius, Elicius, Viminus, Vltor, Stator, & multa alia præterea sunt cognomina, quæ possent numerari, si quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea sunt propè omnia, quæ de Ioue fabulati sunt antiqui, quæque fuerunt ab illis pro varijs rerum successibus excogitata. At Ægyptij, alterum fratrem Atlantis Saturnum aiunt Rheam sororem duxisse, de qua susceperit Iouem Olympium vocatum, ac fuisse alium Iouem gloria rerum gestarum multò inferiorem, qui regnauit in Creta, qui decem filios Curetas vocatos habuit, atq; insulam Idæam vocauit ab vxore Idæa, vbi fuit sepultus. Cretenses tamen longè diuersa à cæteris scriptoribus tradiderunt, qui Saturnum Siciliæ ac Libyæ & Italiæ imperasse inquiunt, & ad occasum omnino firmasse suum regnum, cùm arces & munitiones haberet tanquam custodes ipsorum locorum. Iouem igitur mansuetudine & clementia insignem aiunt quidam imperium à patre sponte concedente accepisse: alij ab inuito extorsisse per odium patris à populis electum. at Saturno cum Titanibus bellum aduersus illum gerente, victoria dicitur fuisse penes Iouem, qui per illam rerum omnium potitus est. vniuersum igitur terrarum orbem peruagatus est de mortalibus optimè merens, qui cùm virtute & viribus præstaret, facilè vniuersi orbis imperium subiugauit, atque cùm de malis supplicia sumeret, omnesque homines ad bene viuendum per vim legum conuertisset, Deus ab omnibus fuit appellatus & vniuersi orbis dominus. Alii tamen Iouem Olympium dictum fuisse tradiderunt, quòd ab Olympio magistro sit eruditus. nam Dionysium aiunt post deuictos Titanas ac Saturnum & Rheam, cùm ex his natus esset Iupiter, eum, cùm Dionysius in Ægyptum militaret, regem regionis instituisse. Sed, cùm esset valde iuuenis, illius magistrum ac tutorem instituit Olympium, virum & rerum astronomicarum peritum, & prudentia clarum, à quo Iupiter fuit eruditus, & Olympius appellatus. sic autem scriptum est ab ijs, qui res Ægyptias conscripsere. Cæterum nunc

reliquum est; ut quid per hæc senserint ii, qui fabularum figmenta ad naturæ opificium accommodarunt, & qui Iouem sempiternum esse dixerunt, inquiramus.

IVPITER Ætheris, ac Diei filius creditus est primum, quia cùm is humanioris, politiorisque vitæ cultum reperisset, ut diximus omniaque demonstrasset diuina prouidentia gubernari, creditus est primus ex ignorantiæ tenebris emersisse, splendoremque attulisse rebus humanis. Nam ex aduerso, qui vitæ humanæ vim omnem ex æterni Dei administratione, & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto non Noctis, & Inscitiæ filius dici potest? Qui secundus item hoc ipso nomine vocatus fuit, pro diuinitate præstantiaque ingenii dictus est Cœli filius, quoniam & ipse plurimum genus humanum iuuerit, multis rebus vtilibus adinuentis, vnde etiam Ioui nomen apud Latinos postea fuit inditum; quamuis a vita potiùs Græci nominarunt. Tertius Saturni fuit filius, qui Saturnus cùm tempus esse putaretur, vt suo loco dicemus, quo pacto è tempore natus sit Iupiter, si sit Deus, omnino explicari non potest. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortasse sequitur absurdi pro illorum sententia, qui vniuersitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuisse asserunt. Nam Iouem alii ex poetis esse arbitrati sunt aera, vt illud est Horatii in primo Odarum.

Iacet sub Ioue frigido.

Et alibi:

Quod latus mūdi nebulæ, malusq; Iupiter vrget

Sic etiam Theocritus Ecloga quarta:

χὠ ζεύς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Iupiter & quandoque pluit, quandoque serenus.

Euripides non pro aere solùm, sed pro quadam aeris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope.

ἐδ' οἶδ' ὅτι ζεύς ἐς' ἐμῦ κρείσσων θεὸς
ὄυ μοι μέλει τολοιπὸν. ὡσδ' ὄμοι μέλει
ἄκκσον. ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
ἐ'ν τῇδε πέτρᾳ, σέγν' ἔχω σκηνώματα.

Ignoro, cur sit Iupiter maior Deus.
Non est mihi cura: quod haud cura mihi est.
Audito quando fundit imbres desuper
In hac petra condensa sunt mi vmbracula.

Et Aratos in Astronomicis.

τότε δὴ κρύος ἐκ Διός ἐςι
Ναύτῃ μαλκιόωντι κακώτερον.

Torpenti nauta peius tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit sententia, quòd hic aer per omnia penetraret, & idcirco dictus sit Iupiter in omnia esse diffusus. Alii aera non Iouem ipsum, at Iouis oculum crediderunt, vt fuit illud Hesiodi, cùm de aere loqueretur: πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς: *cuncta videns oculus Iouis.* Alii Iunonem, potius aera esse crediderunt, sororem Iouis, cùm Iupiter ab ijs ignis regio esse crederetur: quam eius vxorem putarunt, quia calefactus aer ab ignea vi Iouis, Sole adiuuante, multa ex his oriuntur: quam sententiam expressit Homerus in lib. ξ. Iliad. hoc pacto:

ἦ ῥας καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.

Sic ait; vxoremque suam complectitur ortus
Saturno. tellus his herbas fundit vbique.

Nam quo pacto herbæ, & animalium genera procreari possent, nisi per calorem, qui est architectus in omnibus naturæ negocijs? Neque alio tempore terra vestitur herbis, nisi cùm calescit, quippe cum frigus inutile sit vniuersis naturæ operibus. idcirco Hippasus & Heraclitus ignem rerum omnium autorem existimarunt; quare scitè in hanc opinionem dictum est in hymnis Orphicis.

Ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε πάντα,
Γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,
καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.

O rex per te creuerunt hæc omnia solum,
Diua parens tellus, montanaq; flumina, fontes,
Aequoraque, & quidquid complectitur altus
olympus.

Nec defuerunt, qui æthera Iouem esse crediderint, quem patrem appellauit Lucretius lib. 1. ac terram matrem, quod ex his omnia oriantur, vt dictum est:

Postremo, pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.

At Virgilius non solùm patrem, sed etiam omnipotentem vocauit æthera: quo nomine nullum neque elementum, neq; Deum, neque mundi partem, præter vnum Iouem vocarunt antiqui: sic enim scribit lib. 2. Georg.

Tū pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fætus.

Atqui Cicero lib. 2. de Natura Deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia, Æthera summum Deum esse appellandum, vt ex his patet:

Vides sublime fusum, immoderatum æthera:
Qui tenero terram circumuectu amplectitur.
Hunc summum habeto Diuum, hunc perhibeto
æthera:

Quid

Quid est autem aliud æther, quam vniuersa regio illa, quam Anaxagoras igneam esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatam? alij perbenignum Iouis planetam, ac stellam esse putarunt; quem idcirco crediderunt esse Deum, quia sidera pro Diis colebantur antiquitus: Deorum verò maximum, ob naturæ benignitatem, quippe cùm nihil magis, quàm bonitas & munificentia diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autem experiuntur ij, qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniaque audire crediderunt antiqui, vt testatur Sophocles in Antigone ita scribens:

Ἐγὼ γὰρ, ἴσω ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί.
Ego quidem tu Iupiter, qui conspicis
Cuncta, hoc scias.

Et Apollonius lib. secundo Argonaut.

ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται, οὐδέ μιν ἄνδρες
λήθομεν ἔμπεδον, οἵτε θεουδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Nemo latere Iouem potuit, nam conspicit vnus
Omnia, siue bonus fueris, siue impius idem.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & Solem, quod rectè carmen id intuentibus patet.

ζεῦ πάτερ, ὑψίδρομον, πυραυγέα κόσμον ἐλαύνων.
Iupiter impellens ignitum protiuus orbem,
Altaque currentem,

Sic Diuinus Plato de Ioue scripsit in Phędro: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cœlo Iupiter, volucrem impellens currum primus incedit, omnia coordinans; atque curans: hunc sequitur Deorum ac dæmonum exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio Deorum permanet.* Quis enim magnus est ille Dux Iupiter, nisi quem Solem appellamus? is siquidem velocissimum currum impellit, & dum conuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ Dij credebantur, in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles, in atrio harum stellarum, & in medio mundi immota consistit. Quare, vt ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quam Solem esse credidit. cui sententiæ assentitur & carmen eius poetæ præclarum, quod ita inquit:

εἷς ζεὺς, εἷς ἅδης, εἷς ἥλιος, εἷς Διόνυσος.
Iupiter est idem, Pluto, Sol. & Dionisus.

Qui Iouem æthera; aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Parcis inferiorem putarunt. at Hesiodus in Operibus & Diebus, cùm de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus, in hæc verba prorupit:

εἰ μὴ δὴ πρόφρων γε ποσειδάων ἐνοσίχθων,
ἢ ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλησιν ὀλέσσαι.
Mergere ni cupiat promptus Neptunus in vndas,
Rex superum magnus vel perdere Iupiter optet.

Nam quidam ipsum esse Iouem existimarunt τῶν ἀνέμων καὶ στοιχείων κρατοῦσαν εἱμαρμένην, *fatum* scilicet *Ventis et elementis imperans:* at omnium fatum esse sensit Homerus in lib. I. Odyss.

οὐ νύ τ' ἀοιδοὶ
αἴτιοι, ἀλλά ποθι ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν
ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν, ἑκάστῳ.
Non tibi cantores causa, sed Iupiter ipse
Qui miseris quæcunq; viris vult, munera donat.

Ea de causa efficitur, vt Euripides in supplicibus vanam esse sapientiam mortalium existimarit, cum omnia humana fato & ineuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his apppellauit:

ὦ ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
δρῶμέν τε τοιαῦτ' ἂν σὺ τυγχάνῃς θέλων.
O Iupiter quid est, misellos vt viros
Dicant sapientes? est necesse, quod tibi
Libet, facere. pendemus è nutu tuo.

& in Troadibus.

ὅς τις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰδέναι
ζεὺς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεος, εἴτε νοῦς βροτῶν.
O Iupiter, mortalibus non cognite
Quis sis. virumne mentis, an necessitas.
Natura.

Merito igitur fingit Homerus lib. 5. Iliad. Martem ægrè ferentem Palladis vim, eamque perniciosam appellantem, non solùm, quia leges improbis & furiosis tanquam frænum equis, molestæ sint; sed etiam quia fati virtutem sapientia aliquando impediat. Idcirco sapientissimus poeta Iouem introducit non reprehendentem quidem Palladem, quia Venerem ac Martem filios vulnerauerit, sed Martem, quia nimis sit insanus; quoniam sapientia resistit libidini, & furori, & in fluxu ac vi aeris & stellarum facultate concitatis motibus, atque, si quid malorum euenit, illud ex imprudentia totum fit eorum, qui planetarum ductu abiecta trahuntur ratione, vt patet ex his:

τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη νεφεληγερέτα
ζεύς.

Μή τί μοι ἀλλοπρόσαλλε παρεζόμενος μινύριζε.
Ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη, πόλεμοί τε, μάχαι τε.
Μητρός τοι μένος ἐστὶν ἀάσχετον οὐκ ἐπιεικτὸν
Ἥρης, τὴν μὲν ἐγὼ σπουδῇ δάμνημ' ἐπέεσσιν.
τῷ σ' οἴω κείνης τάδε πάσχειν ἐννεσίῃσιν.
Affatur toruè aspiciens sed Iupiter illum,
Ne iactes tua dicta mihi quę plena querelis.
Dum magis inuisus Superis cęlestibus vnus.
Sunt pugnę rixęque tibi, sunt pralia grata.
Indomita est materna tibi vis haud toleranda
Iunonis, verbis ipse hanc & numine placo.
Consilijs eius credo quoque te ista subire.

Fuerunt alij, qui Iouem opinarentur esse cælum: vt sensit Cicero in secundo de Natura Deorum ex opinione antiquorum, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, idest Cœlo, quem etiam omnipotentem Olympum vocarunt, vt Virgil. lib. 10.
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alij mundi animam Iouem esse crediderunt, quæ per omnia humana corpora esset diffusa, vt ait Aratus in principio Astronomicorum:
ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
ἄρρητον μεσταὶ δὲ Διός πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα,
καὶ λιμένες, πάντῃ δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.
Ab Ioue principium: mortales tempore nullo
Pretereamus eum. loca sunt hæc plena viarum,
Sũt fora plena, simul sunt plena marmoris vnda,
Et portus; fit vbique Iouis nam copia cuique.

Atque Orpheus in quodam hymno, idem significauit, qui vniuersitatem hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus, quæ sunt ex illius hymno translata in Latinam linguam, apparet:
Iupiter omnipotens est primus & vltimus idem.
Iupiter est caput & mediũ: Iouis omnia munus.
Iupiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi.
Iupiter et mas est, & nescia fœmina mortis.
Spiritus è cunctis, validi vis Iupiter ignis.

Quid enim esse potest idem mas ac fœmina immortalis, nisi mundi anima, quæ habeat in se hæc omnia producendi facultatem? nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cùm sexu omni sit magis prefectus. Neque spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnibus imperans. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis, Cecropem illum, qui regnauit Athenis, qui & ipse Iupiter fuit appellatus, primùm omnium mortalium Deum, Iouem cognomine Supremum vocasse, nihilque vità præditum illi immolandum duxisse, sed liba tantum patriã; cùm omnem crudelitatem à suis altaribus repellere diuinam naturam arbitraretur; cui nihil magis conuenit, quàm clementia & beneficentia. Idcirco Deum, siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est, *δωτῆρα ἐάων* vocarunt antiqui, & patrem omnium, quia viros bonos multis beneficijs prosequeretur; ac temerarios & scelestos per calamitates, & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quod nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id quod scriptum est apud Sophoclem in Trachinijs;
ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ Ὀλύμπιος.
Cælestis omnium parens est Iupiter.

Quidam tamen censuerunt, omnes hasce virtutes planetam Iouis illis largiri, quorum in ortu dominetur, quarum virtutum autorem fuisse Iouem recensuimus. Quem tamen non hominum solùm; sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia: quia cùm omnium rerum humanarum administrationem exerceat, vt à munificentia pater, ita à sapientia in regenda vniuersitate rerum, vocatus est Rex, vt hæc carmina indicant Theognidis:
οὐδὲ γὰρ ὃς θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει
Ζεὺς Κρονίδης, θνητοῖς πᾶσιν ἁδεῖν δύναται.
Omnibus haud placuit Saturni Iupiter ille,
Imperio superos qui regit, atque homines.

Hæc igitur summi Dei bonitas, vbi in regendis superioribus consideratur, Iupiter Olympius dicitur; vbi agit in elementa, varia nomina sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas vires, Iupiter infernus, aut Stygius dicitur, de quo meminit Virg. lib. 4.
Sacra Ioui Stygio, quæ rite incœpta paraui.

Et Homerus lib. 1. Iliadis.
Ζεύς τε καταχθόνιος, ἠ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.
Iupiter infernus, simul & Proserpina diua.

Hanc triplicem Iouis potestatem, quòd in cœlo scilicet, in mari, & in terris dominaretur, significarunt antiqui, cùm tertium oculum Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse signum illud ligneum dicitur, ad quod capta Troia fama est Priamum confugisse, vt testatur Agatharchides in Asiaticis, & Pausanias in Corinthiacis.

AGE verò nunc quid sub harum fabularum figmento occultauerint antiqui, inuestigemus, rem, vt par est, ab initio repetentes. Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt distributi: atque horum alteri hunc mundum sempiternum esse existimabant, alteri aliquando habuisse principium; atque hinc præstantissima erant clarissimorum hominum ingenia,

hinc diuini homines, & diuinitus edocti. Apud eos igitur, qui mundi originem de medio tollunt, nullum habet locum huiusce fabulæ explicatio. Apud aliam classem, altissimam habebit significationem de rerum vniuersarum origine. Saturnus enim, qui Iouis fuit pater, è Cœlo natus est, qui Saturnus genitales partes patri abscidit. Est siquidem Saturnus tempus, vt suo loco dicetur, quòd non, nisi ex cœli creatione & ortu, natum est, vt ait Platonis Timæus: quippe cùm ante cœlum nullum esset tempus. Hunc aiunt partes genitales patri cœlo abscidisse, quoniam vnum est tempus, neque alium Saturno similem generare potuit, cùm vnus sit, at non plures mundi. Neque aliud est, quòd Titan ita cum Saturno conuenerit, vt Saturnus filios omnes necaret, nisi id quod sensit Empedocles Agrigentinus, amicitiam & dissidium esse potentissima duo rerum naturalium principia. Neque vlli dubium est, quin subitò atque cælum fuit ab opifice Deo creatum, & ab alijs corporibus inferioribus seiunctum, vt putarunt sapientes, statim nata sit lis & amicitia, quæ intra illam informem materiam delitescere credebantur. Mox ab eodem Deo procedente iam tempore, quod nullum antè fuerat, creata sunt elementa: quod illi significarunt, qui Iouem, siue æthera, vniuersam scilicet illam regionem, quam igneam putauit Anaxagoras, ex Tempore, & Opi, siue terra natam esse; & Iunonem, aera, & Neptunum ac Glaucam aquæ elementum, & Plutonem siue Cererem terrestres Deos, vim terræ crediderunt. Nam hos à Saturno procreatos fuisse, quid aliud est, quàm primum Cælum à Deo fuisse factum, mox natum ex illo tempus, è quo nata sunt Deo summo è nihilo faciente elementa: quæ cùm Saturnus deglutiuisset, deinde coactus est rursus euomere: per quod significatur mutua secundum partes elementorum generatio & corruptio. Lapis ab eodem, qui primus editus est per vomitum, significat compositorum corporum item generationem & intertium, quæ digerere non potuit Saturnus, cùm elementa sint sempiterna, neque vllo tempore, aut vlla vi labefactari possunt, nisi cùm opifici Deo euertere aliquando placuerit. Iupiter idcirco non voratus est à Saturno, quia nullam vim sentit temporis. nullamque iniuriam ætherea plaga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus fuisse Vestæ educandus, quoniam cùm animalia & plantæ ex terra procreentur, tum crebrior elementorum mutatio fit circa terram, circa quam existunt vapores, à quibus putauit Thales quod ætherea regio aleretur. illa autem regio, cùm ob celeritatem motus harmoniam efficere putaretur à Pythagoricis, dictus est Iupiter inter cymbalorum, tympanorumque strepitum fuisse seruatus. Hunc ab apibus nutritum fuisse memorant, quia sine sexu maris & fœminæ se inuicem gignunt clementia, quibus (vti dicebam) alitur regio ætherea: & à nymphis eadem de causa. Aiunt nõnulli à capra fuisse educatum, quia semper sublimia petat id animal: quam rem tamen ad inferiorem humilioremque explicationem nonnulli traducunt. Aiunt enim, Iouem à Melissa & Amalthea Regis Melissæi filiabus caprino lacte fuisse educatum: atque cùm Melissa dicta sit apis apud Græcos: locum esse datum fabulæ, quòd apes ad Iouem infantem aduolauerint, eumque nutriuerint, & quòd capræ lac suxerit. Qui contrà mundum non Dei summi & altissimi prouidentia gubernari; sed fortuna, & ab atomis fortuitò in vnum confluentibus procreatum censuerunt, illi Iouem, æthereàm regionem scilicet, & vniuersum deniq; orbem à fortuna nutritum putarunt, cuiusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: illi siquidem.

Sunt, qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Cuius impuri hominis opinio tam est nefaria, vt omnia humana diuinaq; iura subuertat ac funditus destruat; quo nihil minus est non modò philosophicum, sed vel humanum. Memoriæ proditum est præterea, Iouem Saturnum de regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra naturam agit regionis prædictæ; cuius vim ætherea regio obtundit. Huic partes genitales abscidit Iupiter, quia nullo tempore alius mundus generabitus, cum hic constet ex vniuersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quod scriptum est à nobis superiùs, quòd sub Saturno sanctissima legum maiestas viguerit, & vis equitatis: & quòd ipse vel naturæ ipsius vincula, quibus homines inter se coniunguntur, tam nefariè violauerit, cùm filios suos necaret. At illud scire conuenit, homines tunc simplices, non ad Saturni exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit, & fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum rationem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cùm vel filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem inciderit, corruant ei vestigio omnia naturæ vincula, neque quidquam magis periculosum est, aut minus constans, quàm regnantium amicitia. Huc accedebat, quòd homines in imperio constituti seuerissimè cæterorum illa vitia præcipue puniunt, quibus

quibus ipsi sunt obnoxij, neque comites scelerum habere facile patiuntur. tunc igitur ob acerbitatem pęnarum homines simplices vtpote recentiores, & natura perhumani, facile à vitijs refrænabantur: quo accidit, vt omnia, pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus, quòd viuendi genus aurea ætas, & incredibilis ferarum inimicissimarum concordia dicta est. Inde vulgatum fuit flumina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impune cum canibus lusisse, feras crudelissimas cum domesticis animalibus stabulatas fuisse: quod nihil aliud sanè significauit, quàm viros bonos legum patrocinio fuisse tutos à sicarijs crudelissimis. Nam cum cœpissent homines sub Ioue pristinam simplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis, dum patrem de regno depelleret, data fuisset sceleribus; omnis pristina libere viuendi licentia soluta est, via patefacta ad prædas impuris latronibus, ostia patuerunt adulteris, licentia data est sicarijs: neque homines iam Regis instituta; sed vitæ lasciuiam ac temeritatem imitati sunt. Nam cum Iupiter patrem de Regno deiiciens prope parricidium commisisset, paternamque crudelitatem omninò superasset; quibus verbis eos coercere potuit, quos cum priuatis armis scelerum suorum socios habuisset? aut quibus verbis illos poterat ad æquitatem reuocare, quorum animos ad omnes iniurias incitasset? Inde sumpta est fabula à poetis, quòd Ioue imperante omnis antiquorum pigritia expulsa est, & in omnes volucres, & feras, & pisces ab hominibus sæuitum. Et hæc fuerunt tantopere, tam mirificis laudibus, tanta cum admiratione à poetis decantanda? Quod ab humanarum carnium esu homines absterruerit, id propè vnum præclarum est inter omnia, quę de Ioue commemorantur facinora: qui cum ad esum glandium illos conuertisset, meruit iure optimo, vt sibi glandiferæ quercus consecrarentur. atque in Dodone monte, qui frequentissimis quercubus vestiebatur, in Chaonia Molossorum regione nobile fuit Chaonij, siue Dodonæi patris oraculum, quod vel ex malorum dæmonum illusione, vel sacerdotum fraudibus, à petentibus sortes consulebatur, vbi columbæ due dicebantur dare responsa. Hæc ea sunt, quæ ad naturalium rerum principia, viresque pertinebant inter illa, quæ de Ioue ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: quæ ab historia originem sumentia, ad philosophicam rationem mox retorquentur. Nam si quis ea, quæ dicta sunt de Ioue, rectè perpendat, vniuersa prope naturalis philosophiæ principia sub his occultari comperiet. NVNC quæ spectent ad humanę vitæ institutionem, perquiramus. Fingebatur in Creta eius imago sine auribus, quia regibus non conueniat quasuis nugas audire. Cùm tamen ad diligentiam administrandi quatuor aures Lacædemones iniungerent, & aquilam attribuerint antiqui Ioui propter perspicacitatem: quibus sensibus nunc plerique tamen principes non ad rectam administrationem, sed ad auaritiam & cumulandas opes, extorquendasq; à subditis, accerrimè vtuntur: quibus & aquila ob rapacitatem meritò tributa est, & perspicacitas ob exploratores, ingeniososq; consultores imponendorum tributorum. Quòd Iupiter, cum natus esset, fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus, quid aliud significat, quam diuitijs nullum locum esse tutum, ac neq; inter suos quidem natura coniunctissimos? quippe cùm opulentia vndiq; sit insidiis circumuenta, neq; vllum videre licet breuissimo tempore diuitem factum, qui sit idem vir bonus. Ægæona igitur aduersus Iouem etiam excitarunt poetæ, vt ab externis & à coniunctis circumueniri demonstrarent Reges, vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel Deorum immortalium religio, vbi maximarum diuitiarum splendor enituerit, vel vbi fuerint vires eximiæ: quibus rebus, qui maximè excellunt, vel Deos ipsos solent parui facere. Huic finxerunt antiqui assidere Pudorem & Æquitatem, cùm sapientem principem formarent, quia maxima erga sapientem virum est omnium reuerentia: quæ aduersus tyrannos nulla esse potest, cum illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse confirmatur vel ex eo, quòd Iupiter Μῆτιν, siue Cōsilium duxit vxorem, quæ prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria, quæ grauida est, quoniam è consilio res faciendæ nasci debent. hanc vxorem Iupiter deglutiuit, cuius caput grauidum factum est, quia vis ratiocinandi sedem præcipuam habet in capite. ex ea ratiocinatione nascitur Pallas armata, quo tempore pluit auro in Rhodiorum insula: per quæ significatur imbibendum esse consilium bonorum, & perpendendum, vt inde nascatur sapientia, quam sequitur fœlicitas, & defensio tutissima rerum singularum, & tranquillitas, quam sapientia tuetur, in rebus humanis, cùm sapientem nemo fallere, aut imparatum vnquam inuenire possit. Quòd Iupiter, cùm rex esset Deorum ac hominum, ad Danaen Acrisioneam aurum descenderit, & postea in tot alias formas brutorum ob amores mulierum fuerit mutatus: quid aliud significat, quam auaritiæ

ritiæ, & largitionibus omnia patere, nihilque tutum esse, quod ab insignibus diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is qui ad alienas vxores illegitimè accedit, cum vel humanam vim, vel Dei vindictam, vel infamiam timeat, varios affectus induat bestiarum: nam modo timidus fit, modò furibundus; vnde illa de Ioue adultero sæpius sunt excogitata. Nemo enim potest retinere regiam dignitatem, & illegitima eodem tempore perpetrare: quare scitè dictum est id ab illo poeta;

Non bene cōueniunt, nec in vna sede morantur,
Maiestas & Amor.

Quo pacto Aquila ad Iouem Ganymedem attulerit, non conueniunt inter se scriptores. nam, cùm fabulati sint poetæ, quòd illa, quæ prima sacrata est Ioui ob auspicium, aduolans rapuerit: inquiunt ex historiographis alij cohortem fuisse, quæ aquilam insigne haberet. alij maluerunt fuisse nauigium, quod aquilam in prora haberet pictam, quod raptum Ganymedem ad Iouem detulerit; quæ res (vt aiunt) locum dedit fabulæ apud antiquos scriptores. nulla est enim fabula, quæ ab historia initium non sumpserit. Manifestum esse sanè arbitror ex ijs, quæ hactenus dicta fuerint; quòd Iupiter homo mortalis extiterit, at, quòd inter Deos relatus sit, dictum fuit: cui tamen nullum certum officium, quemadmodum Dijs cæteris, concessum est, sed modò huc, modò illuc peruagatur, multo magis miser, quàm Dæmones illi Empedoclei, qui nullibi possunt consistere.

Impellit æther namque eos in pontum atrum.
Pontus subhinc in continentemque proijcit.
Tellus eos rursus agit solem in rapidum.
Hic ætheris dehinc implicat vertigini.

Nam modò in cęlo est, modò in æthere, modò est aer, modò fatum, modò sub aquis, modò sub terra, modò in imbrem, modò in varia animalia se mutat; qua conditione quid dici, aut excogitari potest miserius? Sed Iouem tam multiplicem, ac per omnia vagantem relinquamus, & ad Saturnum orationem nostram conuertamus.

De Saturno. CAP. II.

SATVRNI, qui parentes fuerint, non ita facile est, quemadmodum fuit Iouis, inuenire quoniam plurimum antiqui scriptores inter se dissentiunt. Nos tamen maiorem scriptorum partem, communioremque sententiam in huius parentibus dijudicandis sequemur. Plato, Saturnum Oceani & Tethyos fuisse filium scripsit in Timæo his verbis; γῆς τε καὶ οὐρανοῦ παῖδες ὠκεανός τε καὶ τηθὺς ἐγενέσθην ἐκ τούτων δὲ φόρκυς τε, καὶ κρόνος, καὶ ῥέα, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων. ἐκ δὲ κρόνου, καὶ ῥέας, ζεὺς, ἥρα τε, καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφοὺς γενομένους αὐτῶν. quæ verba ita sunt à Cic. in lib. de Vniuersitate Latinè dicta; *Sic igitur, vt ab his est traditum horum Deorum ortus habeatur, atque dicatur, vt Oceanum Salaciáq; Cæli satu, Terraq; conceptu generatos, editosq; memoremus: ex his Phorcy, Saturnum, & Opim: deinceps Iouem, atque Iunonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatosque vsurpare atque appellare videmus, & eorum (vt vtamur veteri verbo) Prosapiam*, Non defuerunt tamen, qui Doluncum etiam inter Saturni filios connumerauerint. At Hesiodus in ortu Deorum, cùm Cæli vxorem Terram fuisse cecinisset his carminibus;

θεῶν γένος αἰδοίων πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ
Ἐξ ἀρχῆς, οὓς γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν.
Diuinumq; genus celebrant hac carmine Diuum
In primis quos Terra tulit, Cælumq; supernum.

mox paulo inferius inter eorum filios Saturnum etiam commemorauit, vt patet ex his; (μήτης.
τοὺς δὲ μέθ' ὁπλότατος γένετο κρόνος ἀγκυλο-
Editus est iunior post hos Saturnus & ipse.

Et Orpheus hymno quodam in Saturnum composito ita inquit.

Γαίης τε βλάστημα, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Progenies Terrę pariter Cęliq; nitentis.

Patet ex his modò Cæli, modò Oceani fuisse filium Saturnum, & modò Terræ, modo Tethyos, siue Salaciæ, ne plures commemorem: quæ res tam diuersæ, vt vno tempore veræ sint, effici non potest. Cùm adoluisset Saturnus, audiuissetque ex matre, quod cælus Cyclopas in tartarum vinctos deiecisset, id ægrè ferens, matre inflammante, aduersus patrem Titanas pręcipuè, & falcem Saturno suggerente, insidias Cęlo tetendit, vt ait Apollodorus lib. 1. atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiam socijs vsus est in regno paterno occupando, quod accidit anno trigesimo secundo illius regni, vt ait Euseb. in Theologia Phœnicum. Illi igitur comprehenso genitales partes Saturnus amputauit, atque à fratribus facilè impetratum est, vt expulso patre in regnum succederet. Quamquam non Cælum, sed Saturnum primum omnium mortalium regnasse indicat illud carmen Sibyllę Erythreæ, quod ita se habet; (θρῶν.

Πρώτιστος μὲν ἄνασσεν ἐπιχθονίων κρόνος ἀν-
Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiam Centimanos, Oceanum, Coeum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Themim, Phœben, Mnemosynen, Thiam

Dionem, vt ait idem Apollodorus, quibus tamen nonnulli Cererem addiderunt. Ex his Titanus, & Iapetus dicuntur aliquando communi consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus.

καὶ βασίλευσε κρόνος, καὶ τιτᾶν, ἰαπετός τε,
Γαίης τέκνα φέριστα, καὶ οὐρανοῦ ἐξεκάλεσαν.
Regnauit Titan, Saturnusque, Iapetusque:
Opima quæ Cœli dixere, et pignora Terræ.

Deinde cum regnum vnum tres reges perferre non posse videretur, à matre Vesta, sororibusque Ope ac Cerere precantibus impetratum est, vt solus Saturnus imperaret; ea tamen conditione, ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satisque haberet quòd ipse regnaret: vt ad quos iure hæreditario post ipsum regnum spectabat, perueniret. Tum Saturnus Opim sororem in matrimonium duxit; cumque audisset futurum esse, vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit, quod grauiter ferens Opis, siue Rhea in Cretam fugit, ibique Iouem peperit, vt dictum est. Alij dicunt, propterea quòd iurasset Titanibus, se nullos mares educaturum, at non ex responso Saturnum filios necare solitum, tanta fuit, & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnandi cupiditatem. Nullum fuit scelus, nullum latrocinium, nullum parricidium, à quo isti, qui Dij habiti sunt, abbhorruerint: modo aliquam præ se tulerit commoditatem. Alij neque à Titanibus laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæsos, sed voratos ab ipso complures, vti significauit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his;

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι
καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς-
τῷ, ὅγε οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν, ἀλλὰ δοκεύων.
Παῖδας ἑοὺς κατέπινε, ῥέην δ' ἔχε πένθος ἄ-
λαστον.
Audijt ex Terræ dicto, Cœlique nitentis.
Se fore vincendum à nato. sic fata reuolui.

Quare obseruabat natos non segniter: omnes
Atque vorabat eos genitos. Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his.

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus.
Aeternumq; daret matri sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes, Saturni filios contra leges, pactionesue superius factas clàm educari, Saturnum ac Rheam comprehendunt, & in vincula conijciunt, muroque & custodijs circundant. Id cùm per exploratores congnouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (vt diximus, cum de Ioue loqueremur) arma mouit aduersus Titanas, ijsque in fugam versis, & profligatis, liberatos perentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erythræa Sybilla:

ἑλίκα δ᾽ ἤκυσαν τιτᾶνες παῖδας ἐόντασ
λάθριον, ὓς ἔσπειρε κρόνος, ῥέητε σύνευνος.
κὴ ῥεῖχ᾽ ἐν δεσμοῖσι κρόνον τε ῥέηντε σύνευνον.
κρύψεν δ᾽ ἐν γαίῃ, κὴ ἐν ζωσμοῖσ ἐφύλασσεν.
κὴ τότε δὴ μιν ἄκυσαν ὑοὶ κρατεροῖο κρόνοιο,
κὴ οἱ ἐπήγειραν πόλεμον μέγαν, ἠ᾽ δὲ κυδοιμόν.

Ast vbi Saturni Titan de semine natos
Deque Rhea sensit; trahit hos in vincula vtrosq;
Condens sub terra, vinclisq; coercuit illos.
Hoc vbi senserunt Saturni pignora fortis.
Protinus exarsit triste, et lacrymabile bellum.

Saturnus in regnum per Iouem restitutus, vt audiuit se pullum iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit: quod sentiens Iupiter (vt dictum est) illum in Tartarum deiecit consilio Promethei vsus, vt ait AEschylus in Tragœdia Promethei his carminibus:

ἐμεῖς

Ἐμαῖς δὲ βουλαῖς ταρτάρου μελαμβαθὴς
κευθμὼν καλύπτει τὸν παλαιγενῆ κρόνον
αὐτοῖσι συμμάχοισι.

Me consulente Tartarum nunc incolit
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxilijsque.

Deinde Saturnus è carcere elapsus, classe in Italiam ad Ianum, qui tunc ibi regnabat, vectus, comiter ab illo hospitio excipitur: quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt.

Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidium sui regni remunerasse, & in pecunijs quæ ex illius ingenio primum sunt impressæ, nauim fuisse ex altera parte impressam, ex altera bifrontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani, & Saturni gubernaretur, quam rem expressit Ouidius lib. 1. Fastorum:

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Celitibus regnis nam Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo.
At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Ferunt igitur, Saturnum primum per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnino arborum, & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis
Composuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt Trismegisti tempore, Cœlus, Saturnus, Mercurius: quare etiam Charondas earum legum, quas dederat Carthaginensibus, autorem Saturnum commemorabat, vt ait Marsilius Ficinus. Huius sce prudentiæ ac sapientiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus, apud Ianum Regem tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantaque omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poetis: ac neque tum sollicitatum fuisse mare, nec vllam fuisse militiam, sed omnia propter vberrimam terræ feracitatem omnibus fuisse communia, quod ita decantauit Tibullus.

Quam bene Saturno viuebant rege prius, quam
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat vndas,
Effusum ventis præbueratque sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subijt iuga tempore taurus,
Non domito frænos ore momordit equus.
Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsæ mella dabant quercus, vltroque ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit; non bella, nec enses
Immitti sæuus presserat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum, iustitiæque reuerentiam non in libris notatam, aut incisam in ære; sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virg. qui ita scripsit lib. 7.

—— neue ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo, nec legibus æquam,
Sponte sua, veterisq; Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem, qui ob metum pœnarum solùm, aut ad scriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit, quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest. quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantum non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea, quæ gloriosa, quę honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt contendit; at non metu pœnarum: ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit, vt scripserint poetę Iustitiam è terris aufugisse, & in cœlum conuolasse: quæ naturæ fuit æquitas in animis hominum insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortalium deleta est: non illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantisque Iurisperitorum codicibus. Nam quanto simpliciores erant homines, tanto iustiores erant natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astręę testamenta, composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros. quare inquit poeta, quòd

—— extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Quidam tamen fabulati sunt, leges non esse Astrææ testamentum: sed hominum placita, vel aduersus æquitatem per potentiam subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam ciuitatum & ferentium ea vtilitatem excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri; quibus inspectis non ausa sit Astræa testamentum condere, cùm nullum

propè

propè inexpugnabile videretur sibi facere posse, tum ob multitudinem inter se pugnantium legum; tum etiam, ne per lites euerteret charissimorum facultates, quos erat hæredes factura. Hanc hominum simplicitatem & innocentiam immensi bonorum cumuli sequebantur. nam tanta erat quies, tanta fælicitas, tanta bonorum omnium copia, vt meritò ista suauissima carmina de illa ætate scripserit Pherecrates in actu metalla fodientibus inscripto.

πλούτῳ δ' ἐκεῖ ἦν πάντα, συμπεφυρμένα
ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς πάντα τρόπον εἰργασμένα.
ποταμοὶ μὲν ἀθάρης, καὶ μέλανος ζωμοῦ πλέοι
διὰ τῶν στενωπῶν τονθολυγοῦντες ἔρρεον.
αὐταῖσι μυστίλαισι, καὶ ναστῶν τρύφη.
ὥστ' εὐμαρῆ, ἡ γεν αὐτόματ' ἐς τὴν ἔνθεσιν
χωρεῖν λιπαρὰν κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῖς νεκροῖς
φύσκαι δὲ καὶ ζέοντες ἀλλάντων τόμοι
παρὰ τοῖς ποταμοῖς σίζοντες ἐκέχυντ' ἀντ' ὀστράκων.
καὶ μὴν παρῆν τεμάχη μὲν ἐξωπτημένα
κατα χυσματίοισι παντοδαποῖσιν εὐτρεπῆ.

Pluto simul permista erant ibi omnia,
Bonisque prorsus plena cunctis. nam caua
Plena & farina, & iuris atri flumina
Fluxere per loca arcta murmurantia
Ob per leues panes calentes; quibus
Facillime vel sponte sanè curreret
In ora mortui viri coactus haud.
Lucanica & tuceta bullientia
Loco ostrearum sparsi erant per flumina;
Piscesq; conditi natabant vndique
Suaui parati iure, simplici haud modo.

Tum paulo post.

ὀπταὶ κίχλαι γὰρ ἀνάβρας' ἠρτυμέναι
περὶ το στόμ' ἐπέτοντ' ἀντιβολοῦσαι καταπιεῖν
ὑπὸ μυρρίναισι κ' ἀνεμώναις κεχυμέναι.
τα δὲ μῆλ' ἐκρέματο τὰ καλὰ τῶν καλῶν
ὑπὲρ κεφαλῆς ἐξ οὐδενὸς πεφυκότα. (ἰδεῖν

Turdi volabant ora circum, qui bene
Conditi erant, coctiq; mire, supplices
Edi rogabant pulcra per papauera,
Myrtosque fusi: mala pendebant super
Caput decora maximè, nec arbore
Producta, nullo vel retenta germine.

Nam sine vlla solicitudine curaque viuebant, sine laboribus, sine calamitatibus: neq; corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduentasset, sine aliqua difficultate, tanquam in suauissimum somnium deflectentes naturæ necessitati concedebant, quæ omnia Saturno regnante contingere solita dicuntur, vt testatur Hesiodus in operibus & diebus.

οἱ μὲν ἐπὶ κρόνου ἦσαν ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες.
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἐπῆν. αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων.
θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Nam cum Saturnus cælo regnabat, habentes
Viuebant homines nullas in pectore curas,
Vt Dij fælices. Nec vires curua senectus
Inflexit: similesq; pedes, similesq; fuere
Vsq; manus illis. Ibant conuiuia læta.
Vt somno domiti fatis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senectute, aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorem mortem efficiat, quam rectè anteactę vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruatæ integritatis memoria. Non enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria sua perfuncti sint: quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum sapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia constantem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatem pertinentibus potiti sunt, nullisque voluptatibus pepercerunt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortem & curarum plenissimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum, quæ viris nefariis post mortem proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur, coguntur q; vniuersę anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi, si nihil sanctum laudabileque inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi sollicitudines & quasi tunc discrutiari incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Eunomiam quasi bonam legem, vt nomen significat, siue iustitiam, tanquam omnis fęlicitatis autorem apud thronum Iouis collocauit, vti testatur Demosthenet orator his verbis in oratione in Aristogitonem: ταῦτα τὰ τοιαῦτα ἔθι ταριδόντας, τήμερον ορθῶσ δεδίκασαι, τὴν τάδίκαια αγαπῶσαν εὐνομίαν περὶ πλείστου ποιησαμένους, ἣ πάσας καὶ πόλεις, καὶ χώρας σώζει, καὶ τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν δίκην, ἣν ὁ τας αγιωτατας ἡμῖν τελετας καταδείξας ὀρφεὺς παρὰ τὸν τοῦ διὸς θρόνον φησὶ καθημένην παντα τα τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾶν. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis, hodierno die vobis rectes; iudicare conuenit, plurimi facientibus Eunomiam, æquitatis amicam, quę omnes vrbes & regiones tuetur; & inexorabilem, ac veneran-*

dam

dam Iustitiam, quam Orpheus (qui nobis sanctissimas ceremonias ostendit) Iouis solio assidentem, inquit, omnia mortalium facta obseruare. Fuerunt alii, qui bifrontis Iani pecuniam impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta, hominibusque è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus &, autor habitus est, cum vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ hoc pacto, ὁ γὰρ ἰανός ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ, εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενάμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τοῦ θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν την δίαιταν. καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν ἐξ ἑτέρας τῷ βίῳ περιποιήσαντα σὺν μορφὴν καὶ διαθεσιν, *Ianus apud antiquos, siue dæmon, siue rex vrbanus fuit, & perbenignus à ferina et agresti vita dicitur homines ad aliam meliorem reuocasse; quare cum bifrontem effingunt, tanquam qui alteram ex altera viuendi rationem instituerit*. Fuerunt tamen, qui putarint Saturnum fuisse a Ioue comprehensum, & in vincula traditum, non autem fugisse: quorum sententiam secutus est Plato in Euthiphone: αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον, καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τον αὐτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινον οὐκ ἐν δίκῃ, καὶ ἐκεῖνον γε αὐτὸν αυτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα: *Ipsi enim homines arbitrantur Iouem Deorum optimum ac iustissimum esse, & tamen hunc patrem suum in vincula iecisse inquiunt, quod filios inique voraret: illumque rursus patrem incidisse ob alia his similia*. At Homer. in lib. θ. Iliadis, non solum Saturnum vinctum fuisse

fuiſſe à Ioue memorat, ſed etiam eius fratrem Iapetum, amboſque fuiſſe coniectos in tartarum, vt in his patet;

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω
χωομένης, οὐδ' εἴκε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
Γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' ἰαπετός τε, κρόνος τε
ἥμενοι, οὔτ' αὐγῆς ὑπερίονος ἠελίοιο
τέρποντ', οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δέ τε τάρταρος
ἀμφίς.

Ipſe tuam haud tanti facio, quam concipis iram.
Nec ſi extrema petas terræ, pelagique; vbi ſentit
Lumina nec ſolis, nec ventos Iapetusque,
Saturnuſq; ſenex, quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus, Saturnum neq; fuiſſe à Ioue vinctum, neque regno priuatum; sed libenter ac ſponte regnum illi conceſſiſſe, vt dictum eſt, rerumque omnium, vt pote ob ætatem impotentem, filio tradidiſſe adminiſtationem: quippe cùm & alij fuerint complures reges, qui illud ipſum fecerint. Neque tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllæ carmen ſuperius: cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperaſſe conſtet, quos & ipſos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus poſt captum Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuiſſe dicitur, donec eam ipſam vim paſſus eſt & ipſe à Ioue, vt ait Iſacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (vt diximus) vitę humanioris author fuit Italiam incolentibus, quos plantandi, ac falce metendi rationem docuit. Alij dixerunt eam falce ſibi à matre fuiſſe datam, cùm aduerſus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abſcidit, quæ poſtea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius libro quarto Argonauticorum:

Ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίη εἰν ἁλὶ νῆσος,
ᾗ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτιν, ἵλατε μοῦσαι
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος, ᾧ ἀπὸ πατρὸς
μήδεα νηλειῶς ἔταμε κρόνος. (πρὸς

Inſula cœruleo nemoroſa Ceraunia ponto
Cingitur, hæc celat falcem, (mihi parcite Muſæ,
Inuitus nam priſca cano hæc) vt fama, parentis
Saturnus qua olim genitalia membra cecidit.

Hæc inſula ab ea falce poſtea Drepanum fuit dicta, cùm Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis ali maluerunt dictam fuiſſe ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus verò antiquiſſimus ſcriptor exiſtimauit dictam fuiſſe Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuiſſe dicitur, cum antea illa inſula Macris, a nutrice Bacchi diceretur, & poſtea Coryca ab Aſopi filia, vt teſtatur Pauſanias in Achaicis, & Licophronis, Apolloniique enarratores. Alij crediderunt falcem illam non à matre datam fuiſſe Saturno, ſed Telchinem è Creta Rhodum veniſſe per Cyprum, indeque ferrum & ęs laboraſſe, falcemque illam fabricaſſe Saturno, vt memoriæ prodidit Strabo libro decimo quarto Geographiæ. Ego verò magis illorum ſententiæ accendo, qui neque hac, neq; illa de cauſa Drepanum vocatum putarunt, ſed quia crebræ maris vndæ eò cum impetu irruentes ita terram corroſerint, vt inſulam in formam falcis excauarint. Fuit Saturnus ad res Venereas maximè propenſus, quare illa fabula de illo circumfertur, quod cùm Philyram Oceani filiam amaret, Opi ſuperueniente in equum ſe conuertit, vt ſub ea forma amores ſuos occultaret, quod innuit Virgilius libro tertio Georgicorum his carminibus:

Talis & ipſe iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Huic ſacra fiebant humanis hoſtiis, vt proditum eſt memoriæ à Platone in Minoe: καὶ ταῦτα ἔνιοι αὐτῶν υἱεῖς τῷ κρόνῳ (ὡς ἴσως καὶ ἀκήκοας) θύουσιν. *Atque nonnulli ipſorum vel filios immolant Saturno (vt fortaſſe audiuiſti)* Hic ritus ſacrorum per multos annos & vſque ad Herculis tempora perdurauit in Italia, quòd fiebat ad Saturni imitationem; ne ſolus is crudeliſſimus fuiſſe Deus videretur, qui ſuos filios omnes interimere conatus ſit.

Saturni ara cereis accenſis excolebatur, cereique mittebantur ditioribus: quia Saturnus quaſi lumen fuit humanæ vitæ, quam è tenebris ad bonarum artium cognitionem excitarit. In huius Dei honorem, cùm celebrarentur Saturnalia apud Romanos, domini ſeruiebant ſeruis, ad memoriam priſtinæ libertatis omnium, quæ fuit ſub illo rege, cum nemo alteri ſeruiret. Qui voluerunt Saturnum eſſe dictum, quòd annis ſaturetur, quam ridiculi fuerunt Dij boni? Nam qui ab annis dictus eſt, & a ſatietate apud Latinos, eritne idem Κρόνος apud Græcos, an alius. aut malè ficta eſt & ridicula hęc etymologia, aut præclari iſti nominum interpretes mihi dicant velim, cum Κρόνος ἀπὸ τοῦ κορεῖν, hoc eſt à ſaturando, dicatur, illud ὄνος, quod aſinum ſignificat, num ipſi addendum putent in compoſitione: quod niſi addatur, videbitur nomen datum Saturno antè apud Latinos, quàm apud Græcos: quod falſum eſt. ſi addatur, ſignificabit Saturnum

asinis saturari. quæ etymologia quid magis ridiculum est? Sed postquam res à Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus, inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium; è quibus nati sunt Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimaque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint; ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem; atque Osirim esse Dionysium tantopere à Græcis celebratum, Isim autem Cererem. Saturnum è Cœlo & Rhea, quę terra est, natum esse, nihil aliud significat, quam illud idem, quod diximus superiùs; tempus scilicet cum cœli; astrorumque agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi, qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cum Ianum, Solem, ac Saturnum tempus esse crederent, eosque communi consilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret, & mox vesperi clauderet. Alij claues tribuerunt, quòd belli pacisque esset arbiter: quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc idcirco senem & falcatum, & detecto capite, & laceris vestibus, & porrigentem serpentem finxerunt, quem circunstabant duo pueri, & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tempus, & vicissitudines rerum hæc significarent. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum: nam, cùm æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonaut. cum inquiat.

καὶ χρόνον, ὃς ἐλόχευσεν ἀπειρεσίοισιν ὑφ' ὁλ-
Αἰθέρα. (*κοῖς.*

AEthera Saturnum qui late amplectitur altū.

Hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo, siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia. neque alius æther procreari potest, qui si pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cùm Titano fratre, vt filios omnes occideret; quod quid aliud est, nisi Solem cum tempore coniurasse, vt omnia, quæ nascantur properarent ad interitum? quippe cùm autor sit generationis & corruptionis rerum naturalium Sol, quorum nihil fit sine tempore. Cum igitur rerum sit omnium vicissitudo, omniaque, quæ quidem nata sunt, interire aliquando necesse sit, quia, quæ composita sunt, denique in sua principia soluuntur, quorum omnium mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnus filios vorasse. quod saxum vomuerit Saturnus & reliqua omnia, quę comederat, quid aliud est, quàm alias res in demortuarum locum suffici ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace;

ἅπανθ' ὁμακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.
Tātum valet tempus, vetustas vim hanc habet;
Ignota profert, celat inde cognita.

Quod autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni,

ὃς δαπανᾷς μὲν ἅπαντα, καὶ αὔξεις ἔμπαλιν αὐτός.

Omnia qui profers, consumis & omnia rursus.

Et Aeschylus in Eumenidibus;

χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ὁμοῦ.

Simul senescens cūcta tempus destruit.

Neque mirum est, cùm tempus esse Saturnum, dicamus, illum fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tempus palàm Deum appellauit;

χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.

Deus profecto tempus est facillimus.

Cùm enim Sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes, nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporū omnia, quæ terra mariue nascuntur, initia causasque accipiant sui ortus, meritò dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, vt est in hoc versu:

Αἰθαλὴς μακάρων τε θεῶν πάτερ, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Flammiger ò Saturne hominum pater, atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum, nisi tempus ipsum; a quo omnia inciduntur, prosternuntur, & labefanctantur, quippe cùm tempori etiam falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertij Epigrammatum:

ψήχει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος οὐδὲ σιδήρου
φείδεται, ἀλλὰ μιῇ πάντ' ὀλέκει δρεπάνῃ.
Marmora discindit vis temporis, ac neque ferro
Parcit: inhumana cunctaq; falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis, vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti, rerumque victui necessariarum fertilitatem; nam insularum omnium prope fertilissima est Sicilia, vt scripsit Polybius lib. 1. historiar. Est enim Sicilia omnium propè insularum

rum optima & amplissima dignitate ac frequentia hominum & imprimis ab antiquis & recentibus Scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecentorum & sexaginta, cum à Peloro Siciliæ promontorio ad Lilybæum mille & quingenti stadij intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanamque regionem mille & quingenti. reliquum latus (est enim triquetra insula continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulæ feracitate ita scribit poetarum celeberrimus.

Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
Omnia sponte sua hæc sine aratro, aut semine surgunt,
Hordea, frumentum, vites quæ mollia vina.
Producunt, augetq; Iouis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia prius inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quod in planitie Leontia Siciliæ frumentum syluestre sponte nasceretur. dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis, vbi violæ & alij multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigebant, vt odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratum planùm in medio, at circum cliui molles attolluntur, ita vt vmbilicus insulæ iure dicatur. habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsa paludem, & propinquã speluncam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum, qua currum Plutonis cum rapta Dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa, & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntnr mutationẽ, relegarunt: cum ipsa sint ab omni vel senectute, vel labore, vel mutatione immunia, vt sensetunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarum locum hunc inferiorem, corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit, cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulę locum inquit, quod Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisque sit planetæ illius motus: cùm tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem, cùm non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese quò stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita, quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in libro primo, *οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ κρόνου τὴν χώραν ταύτην. τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα, καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις, εἴτε χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε κρόνον ὡς ῥωμαῖοι, πᾶσαν δὲ περιειληφότα τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ὁπότερον ἄν τις ὀνομάσοι. Neq; mirum est sanè, si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cum omnium bonorum, omnisq; feracitatis autorem, et largitorem hunc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci, siue Saturnum, vt Romani. hic vtrocunq; nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent, at non sublime illud corpus, quòd omnia continet, mentemque illam diuinam, quæ cæteras complectitur, hanc mentem modò Iouem, modò Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cùm diuina illa mens, ętheream regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter: ast vbi in inferiora corpora descendit ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit, vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium, atque prouidentia, quæ ad ordinem, & vitam, & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alij tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at inferioris, Saturnum dixerunt, qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulose de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur; quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc, quid Astronomice ista significent, explicandum est.

Scriptum est à genethliacis, Saturni Sydus frigidum esse ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominesq; ue facit, in quibus præualuerit in ortu

ta, inuidos, malignos, ſuperbos, auaros, & ad iram tardos, ſed in ea diutius inſiſtentes, atque ijdem tamen plurimum pollent conſilio & ingenio, audaces facit in periculis, ſenſilique ſapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari, aut certè leniri Iouis conionctione, vel receptione, vel oppoſitione, vel trino, vel ſextili aſpectu. Sicut enim mars cum in angulis coeli, vel in ſecunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa naſcentibus portendit: cuius tamen malignitatem minuit Venus vel oppoſita, vel coniuncta, vel recepta, vel per ſextam circuli partem diſtans ab eo, vel per tertiam, omnemque feritatem & rabiem propè compeſcit, ſic accidit Saturno ob Iouis aduentum: quare dictus eſt à Poetis Saturnus à Ioue filio eſſe vinctus, qui ſub ipſo Saturni circulo eſt: & in tartarum deiectus, quoniam eius vires infringit, & obſcuras facit. Quod ſi vera ſit illorum ſententia, qui dicunt ſidera ſignificare tantum hominibus ſuperarum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullamque vim in nos habere ad commouendum; cur Venus dicta à Sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus eſt rurſus in equum conuerſus Saturnus, animal in Venerem propenſum ac penè furioſum, quia libidini deditos vis planetæ clam facit, ac furorem venereum penè concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuiſſe aſſerunt, quia melancholici, & quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

PRAETEREA cùm ſingulis planetis ob ſimilitudinem quandam metalla ſingula ſint attributa, metallorum tortores, ſiue chemiſtæ artifices, hanc totam ferè fabulam ad ſuam artem retorſerunt, cum ſe Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim fictum fuiſſe ab antiquis, quod Iupiter Saturno genitales partes abſciderit acuta falce, eaſque in mare deiecerit, ex quibus & è ſpuma nata ſit Venus, quia Saturnus ſal ſit quidam, pater Iouis, præparati ſalis ſcilicet, qui fit ex eo præparato. Sed quoniam cùm Iupiter in vaſe vitreo exiſtit, in peracutam tenuemque aquam ſoluitur propter vim ignis, quæ ſumitur etiam ab ipſo Ioue; cùm viriles partes ſecum afferat, incidens ac ſeparans ſulphur intimum, ac in ſale latens, quæ recidunt in vas, quod accipiendis apponitur, idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt: & cùm ſal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo ſale ac ſulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has, & alias his ſimiles artes excogitare, quibus poſſint metalla in alias formas transferre, teterrima paupertatis forma perterriti, ac ſemper illam lepidiſſimi poetæ Timoclis ſententiam in animo habentes, qui ita inquit,

ψυχὴ βροτοῖσιν, αἷμα τ' ἔστιν ἄργυρος.
ουτουὶ σωρὸν οὐκ ἀθροίζων, ἀθρόον
πλάζει θανέντος ἀνδρὸς ἐν ζώοις σκιά.

Eſt ſanguis, atque ſpiritus pecunia
Mortalibus, quæ nulla cui ſit copia,
Viuos pererrat inter vmbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus ſenex pallidus, curuus, altera manu falcem geſtans, & draconem caudam ſibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & ſuper illa erat amictus. Habebat iuxta ſe quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proijciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is nimirum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogradus planeta, quod per ſerpentem etiam ſignificabant, vorabat filios quia pauci viuunt qui naſcentes habent Saturnum in horoſcopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus temperat malitiam, & de imperio deijcit, quia ſe exaltat in Saturni circulo. hanc enim & fictaram & interpretationem Saturni tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc phyſicè & aſtronomici ſummatim dicta ſint, nunc quo pacto poſſint eadem ad humanæ vitæ inſtitutionem accommodari, inueſtigandum videtur.

SATVRNVM deieciſſe patrem ſuum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud ſignificat, quàm iniuriarum denique vindicem eſſe Deum? cùm nemo malus diu fœlix eſſe poſſit. At fuit idem Saturnus poſtea idem paſſus, quia nulla iniquitas iniquitatis eſt remedium: idcirco, qui iniurias vlciſcuntur, illud priùs videre debent, quatenus viro bono procedendum ſit: atquè eędem iniuriæ, quas in parentes contulerimus, ſunt nobis à filijs poſtea expectandæ: cùm omnes domeſticis exemplis maximè incitentur. Si quis rurſus poſt datas pœnas ſuorum peccatorum ſapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes bene inſtitutas & politicas nationes, apertum eſſe externæ virtuti locum, ac vbiq; viris bonis eſſe patriam, & vbique mortalium ſapienti viro humanam fœlicitatem quantulacunque eſt, patere. Ac de Saturno ſatis, nunc de Cœlo dicamus.

De

De Cœlo. CAP. III.

COELVS, quem alij Cœlum, alij Vranum Græco nomine appellant, Aetheris & Diei filius fuisse dicitur, vt testatur Cicero lib. 3. de Natura Deorum his verbis; Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dij sunt habendi Aether & Dies, eorumque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quam nihil aliud esse, quam terram, suo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cœlum è terra natum fuisse, vt patet ex his carminibus;

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
ὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.

Terra sibi par stellatum Cælum alma creauit.
Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cum Cœlo nupsisset, coniunctaque fuisset insignem filiorum multitudinem illi procreauit, Cæum scilicet, Crium, Hyperionem, Iapetum, Thian, Rheam, Themin, Mnemosynen, Phæben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Steropen, Argen, Cottum, Briareum, Gyan, quos omnes commemorauit Hesiodus in Theogonia, & Apollodorus Atheniensis in lib. 1. Bibliothecæ, vt dictum est superius, atque eadem terra postea è Tartari congressu Typhoeum genuit, vt ait idem Hesiodus. In hunc excitatus Saturnus natu minor ex omnibus Cæli filijs, accepta adamantina harpe à matre ob fratres vinctos patrem cæpit, ac illi genitalia membra præcidit, è quorum sanguine Alecto, Tisiphone; & Megæra natæ fuisse dicuntur. Scriptum reliquit Lactantuis in libro de falsa religione, Cœlum præstitisse potentia cæteris mortalibus, atque cùm reges antiquitus pro Dijs colerentur, inde accidit, vt Cœlus pro æthere cultus sit: & Saturnus ad extollendam generis claritatem, quòd gloriæ splendorisque generis desiderium omnibus mortalibus, in altissimo fortunæ gradu constitutis, maximè est innatum, se è cœlo Deorum omnium sede & è terra natum esse gloriabatur. Attamen, si quis rectè consideret, idem nobilitatis genus & ranis, & muscis & cæteris animalibus compluribus natura abunde largita est, quod ex ęthere siue calore siderum, & ex terra per imbres multa huiusmodi semina concipiuntur & producuntur, vt est in ijs carminibus:

Tum pater omnipotens fœcũdis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit: & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Neque plura his fabulati sunt antiqui de Cœlo. QVOD Ætheris, ac Diei filius fuerit, videtur nihil aliud significare, nisi naturæ ordinem in cœlestibus corporibus collocandis: quæ puriora sunt enim, cæteris superioria sunt & in sublimiore loco: quare in coordinandis ijs corporibus cùm à cæteris secessisset, dictus est natus ex Æthere & Die ob inferiorum siderum lumen. Alij è terra natum dicunt, qui mundum ab opifice Deo fabrefactum putarunt ex informi materia. Verumtamen idem cœlum pars est ætheris, atque cœlum æther fuit appellatus, vt testatur carmen illud Pacuuij apud Ciceronem in secundo libro de natura Deorum.

Hoc, quod memoro, nostri cœlum, Graij perhibent æthera.

Sic Orpheus in hymnis nihil aliud esse cœlum existimat, nisi hunc ęthera, qui constat ex altissimis illis ignibus, vt patet ex hoc:

οὐρανὲ παγγενέτωρ, κόσμου μέρος αἰὲν ἀτειρὲς.

Omniparens Cœlum, pars & sanctissima mundi
Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quod *κοῖλον*, significat apud Græcos. Quod autem exectus fuerit a Saturno filio, in neminem adhuc incidis, qui satis probabilem causam attulerit. nam ridicula est illa, quam affert Cicero in 2. de Natura Deorum hoc pacto. Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit, Cœlum exectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas. Cœlestem enim altissimam, æthereamque naturam, id est igneam, quæ per se omnia gigneret, vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther declarandum fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quòd saturetur annis, cùm dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari; cur idem fuit exectus à Ioue filio? numquid nihil aliud ab eunucho tempore nascetur? Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit harum rerum interpretatio: aut hæc ad mundi procreationem (vti dicebam) respicit; quę partim ab historijs, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem. Exectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidem sentio, quia vnus sit æther, vnumque cœlum, neque vllum tempus parietur posse alium æthera, aut aliud cœlum procreari, cùm ex vniuersa constet materia. Nam cùm vnus sit mundus, at non plures, cùm neque esse possint, meritò dicunt Cœlum exectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus nòn sinet procreari. Vnum est igitur cœlum, & vnum tempus, quod nascitur

ex illius motu: ambo exectι, quia non plures eſſe poſſint: vnde hauſta fuit Peripateticorum diſciplina. Cæli res geſtæ nullæ ad noſtrę ætatis memoriam peruenerunt, quare facilè adducor vt putem ob prudentiam, probitatemque hominis, principatum ad ipſum fuiſſe delatum. vnum de illo apud varios ſcriptores inuenio, multorum teſtimonio comprobatum, quòd mortuus eſt in Oceania (nam Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidoq; Aularia fuit ſepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit, nonnullos fuiſſe, qui Cœlum intellexerint animam eſſe ſupremi & ſtellati cœli, quàm modò Deum, modò Dei ipſius fœcunditatem putarunt. Atque cùm Iouem beneficam voluntatem Dei omnibus prouidentem exiſtimarunt, aiebant eum execuiſſe Saturnum, hoc eſt, ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus execat Cęlum, quia mens ipſa plurima extorquet à Dei optimi fœcunditate, à quo, ea quæ proueniunt, non integra & perfecta ſunt, vt in Deo: ſed à Ioue ligata & anguſtioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, ſimilia propè ſunt atque in Saturno, nunc de Iunone dicatur.

De Iunone. CAP. IV.

CVm de Saturno verba faceremus ſuperiùs, inter cęteros Saturni filios Iunonem etiam commemorauimus: nam duas tantùm fœminas è Saturno natas fuiſſe accepimus, Glaucam ſcilicet & Iunonem. Erat id fędus Saturno cùm Titanis (vt dictum eſt) vt mares omnes, ſi qui naſcerentur è Saturno, interficeret; at filias, vt imperio minimè aptum genus, pro arbitrio ac voto educare licebat. Cùm eodem partu Iupiter & Iuno nati fuiſſent, Iupiter (vt diximus) clam per Corybantes in Cretam deportatur; ac Iuno, vt quæ ſola eodem partu nata ſit, Saturno oblata, quòd facilè creditum fuit. At enim de loco vbi nata fuit Iuno ambigitur, quod ab alijs ſcriptoribus in alio loco nata eſſe dicatur. Strabo libro 9. ſcriptum reliquit, Iunonem Argis natam eſſe, quòd videtur ſignificaſſe Homerus libr. 4. Iliadis hoc verſu:

ἥρη τ᾽ ἀργείη καὶ ἀλαλκομενηῒς ἀθήνη.

Iunoq; Argiua, atq; Alalcomenia Minerua.

Quam tamen Samiam Iunonem eſſe ſcribit Pauſanias in Achiacis, cùm Samij Iunonē apud ſe natam eſſe dixerint apud Imbraſum fluuium ſub quadam vitice. Atqui, vt eadem in vtroq; loco nata ſit, fieri non poteſt: communior tamen ſententia eſt, quod in Samo ſit edita: cui ſentētiæ & Apollonius accedit: vt ſcripſit in primo Argonauticorum his verbis:

ὃδ᾽ ἰμβρασίης ἕδος ἥρης
Παρθενίης ἀγκαῖος ὑπέρβιος

Aſt hic Imbraſiæ Iunonis ſede relicta.
Partheniæ præſtans Ancęus.

Nam cùm Samus, Melantheus & Anthemuſa antea vocaretur, dicta fuit poſtea Parthènia, quia Iuno virgo in illa ſit educata, vt ſcripſit Callimachus in lib. περὶ κτίσεων νήσων, καὶ πόλεων, καὶ μετονομασιῶν, hoc eſt, *de conditis & habitatis inſulis, et ciuitatibus, & de illarum nominibus:* quam rem explicauit etiam Apollonij Rhodij enarrator. Huius nutrices dicuntur fuiſſe Eubęa, & Porſymna, & Acræa Aſteronis fluuij filiæ, vt memoriæ prodidit Pauſanias in Corinthiacis. Atque Olen poetam per antiquū carmina quædam in honorem Iunonis compoſuiſſe accepimus, in quibus ſcriptum erat, Iunonem ab Horis fuiſſe educatam. Idem Pauſanias in Arcadicis Iunonē à Temeno educatam ſcribit, cuius etiā nutrices fuiſſe Oceanitides inquit Ouid. lib. 2. Met.

At vos, ſi læſa tangit contemptus alumnæ:
Gurgite cæruleo ſeptem prohibete triones.

Nec defuerunt, qui ab Oceano & à Tethye nutritam fuiſſe dixerint, quorum ſententiam ſecutus eſt Homerus lib. ξ Iliadis vbi inquit.

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης.
ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθύν.
οἵ μ᾽ ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐύτρεφον ἠδ᾽ ἀτίταλλον

Oceanum viſura peto namque vltima terræ,
Vnde genus ſuperis, vnà Tethymq; parentem.
Qui me aluere ſuis domibus feliciter olim.

Habitauit igitur Iuno in Samo Inſula, donec virgo fuit, cuiuſce rei argumentum fuiſſe inquiunt, quod anniuerſaria ſacrificia ibi fieri ſolebant in nubentis Deæ morem, vt ſcripſit Lactantius. Quo autem pacto Iouis fratris facta ſit coniunx cùm ad nubilem ætatem adoleuiſſet, ita fabuloſè narratum eſt à nonnullis. Dicunt Iouem potiundæ ſororis deſiderio arſiſſe, quàm cùm à cæteris Deabus ſeiunctam vidiſſet, cuperetque ex eius conſpectu euaneſcere, & occultari, ſeſe mutauit in cuculum, & in montem, qui Thronax antea, poſtea Coccyx ab ipſo cuculo dictus fuit, conuolauit. Iupiter igitur eo ipſo die magnam tempeſtatem excitauit, ad quem montem, Iuno cum ſola eſſet, acceſſit, ibique conſedit: vbi Iunonis adultæ poſtea ſacellum erectum fuit. Cum tremens igitur ac frigens cuculus ad Iunonis genua aduolaſſet, ea illius miſerta auiculæ veſtem continuo circumiecit. At Iupiter reſumpta prima figura rem habere cum illa tentauit, quæ matrem [illegible] vxorem ducturum Iupiter promiſiſſet & iuraſſet, aſſenſit, quare apud Ar-

giuos, qui maximo eam habent in honore, in Iunonis templo, eius statua sedens in throno cum sceptro, & cuculo super sceptro, erecta fuit, vt ait Dorotheus in lib. 2. Metamorph. Lucianus autem in mortuorum dialogis scriptum reliquit ex instituto Persarum & Assyriorum id fecisse Iouem, quibus mos fuit vel sanguine coniunctas vxores ducere. Postea Iuno nuptiis præfecta fuit; atque cum Iunoni ante nuptias sacrificaretur, fel victimarũ post altare abiiciebatur.

HAEC filios Martem, Argen, Ilithyam, & Heben dicitur habuisse, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Atque Lucianus in iisdem dialogis Iunonem scribit citra vllum congressum maris è subuentaneo conceptu grauidam Vulcanum peperisse. Fabulati sunt preterea fontem fuisse apud Argiuos, cui Canatho nomen fuit, in quo proditum est, Iunonem, vbi quot annis se lauerit, denuo virginem fieri: qui sermo manauit ab arcanis initiorum & mysteriorum, quæ solenni rito apud illos fiebant, vt ait Lysimachus Alexandrinus lib. 13. rerum Thebanarum, & Pausſ. in Corinthiacis. Fabulantur Iunonem aliquando iratam Ioui in Euboeam recessisse, quam cum Iupiter placare nullo pacto potuisset, ad Cithæronem adiit Platæensium regem, callidissimum tunc omnium mortalium, eius monitu Iupiter simulacrum è ligno fabricauit, quod vestimentis egregiè indutum plaustro imposuit, famamque edidit, se Platæam Asopi filiam esse ducturum: id intelligens Iuno zelotypia capta ad plaustrum irruit, vestes discidit, fraudem cognouit: quare ridens facilè cum Ioue in gratiam redit, vt scripsit Dorotheus in lib. 2. narrationum fabulosarum. Hæc eadem matrimoniorum præses ab antiquis dicebatur, vt sensit Virgil. libro quarto Aen.

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Quæ idcirco quòd præesset matrimonijs, pronuba fuit appellata, vt ait idem poeta;
Dant signum prima & tellus, & pronuba Iuno.
Et Ouid. in Phyllidis epist.
Iunonemque thoris quæ præsidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti præbuisse, quo immortalitatem assequeretur, cùm illum idcirco Pallas ad illam attulisset: quod innuit Lycophron in eo versu;
μύςη τροπαίας μαςὸν ἔνθηλον θεᾶς.
Gratumque cultori Tropaa vrbe Dea.

Nam fabulantur, Iouem aliquando dormientis Iunonis vberibus Herculem infantem admouisse, quo ab excitata reiecto pars lactis, quæ in cælum cecidit, viam inde vocatam lacteam fecit: at quod cecidit in terram, fecit candida lilia, cum prius essent crocea.

Hæc Dea tria loca præcipuè dicitur habuisse, in quibus colebatur summa religione, quæ ipsa sibi gratissima esse memorat apud Homerum lib. 4. Iliad.

τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα βοῶπις πότνια ἥρη.
ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μέν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε, σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια μυκήνη.
At Iuno contra sic est exorsa vicissim.
Sunt mihi tres vrbes delectæ, Sparta, Mycenæ,
Atque Argos, quæ sacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimuero cùm multis alijs in locis magna religione Iuno colebatur, tum apud Eleos, vt ait Pausanias in Eliacis, quinto quoque anno matronæ sexdecim ludos instituebant, qui Ionoria vocabantur, atque virginibus pro ætate in classes diuisis certamen cursus proponebatur. Currebant primæ impuberes puellæ, mox grandiores natu, postremæ natu maximæ, quæ ad Olympica certamina etiam accedebant, sed iis minora stadia proponebantur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrum extructum fuit apud Lacædemonios, quo tempore Eurotas agrum Laconicum latè diluit, ex oraculi responso. Hanc Iunonem Venerem etiam nominabant, cui vota facere matronæ pro filiarum nuptijs, vt pote pronubæ Deæ, consueuerunt. Colebatur etiam Lacinia Iuno cognomento in agro Crotoniate, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus:
ἱμερτὸν πτολίεθρον ἐϋστεφάνοιο κρότωνος.
Ναιόμενον χαρίεντος ἐπ' αἰσάρῳ προχοῇσιν,
Ἔνθα κεν αἰπὺν ἴδοιο λακινιάδος δόμον ἥρης.
—— hic vbi ab illis.
Exigua vrbs colitur valde iucunda Crotonis;
Aesari vbi ad primas herbosi fluminis vndas,
Alta Laciniadis Iunonis templa videntur.

Hanc Deam cùm Cælicorarum reginam putarent, cum sceptro & diademate fingere mos fuit anti-

antiquorum. Fama est Iunonem infensam maximè omnium mortalium Herculi fuisse, quòd è pellice Alcmena natus fuisset, propter quam & vniuersum Thebanorum genus odio habebat; quare fuit etiam ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Hom. in lib. 5. Iliad.

τλῆδ' ἥρη,ὅτε μιν κρατερὸς παῖς ἀμφιτρύωνος
Δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν,ὀϊςῷ τριγλώχινι
βεβλήκει.

Passa fuit Iuno cum filius Amphitryonis
Dextrum vber ferro percussit forte trisulco.

Verumtamen cùm infinitas propè difficultates, multaque pericula illi proposuisset, efficit vt immortalis eius gloria apud homines vigeret, neque vllus propè fuit, quin per Iunonis odium gloriosus inter mortales euaserit, & illustris, quando gloria omnis & rerum gerendarum præstantia, non nisi in arduo,& difficili loco sit constituta. Neque vlla fuit omnium Dearum, quæ magis pellicum multitudine infestata fuerit. idcirco Numa apud Romanos lege sanciuit, ne qua pellex Iunonis templum ingrederetur, his verbis: Pellex ædem Iunonis ne tangito: si tangat, Iunoni agnum fœminam crinibus dimissis cædito. Hæc,cum Dij cæteri territi ob metum Gigantum in Ægiptum aufugerent, ac alij aliam formam sumpsissent, in vaccam se conuertit, vt est apud Ouid. lib. 5. Mutationum.

Huc quoq; terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris.
Duxq; gregis dixit fit Iupiter, vnde recuruis
Nũc quoq; formatur Libycis cũ cornib' Hāmon
Delius in coruo est, proles Semeleia capro,
Felle soror Phœbi, niuea Saturnia Vacca.
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis ales.

Credita fuit esse diuitiarum Dea ab antiquis, quod etiam sensit Ouidius, vt est in Epistola Paridis.

Tantaq; vincendi cura est; ingentibus ardens
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Iouis Coniux, virtutem filia iactat.
Ipse potens dubito, fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, vt testatur Virg. lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Fuit anser auis consecrata Iunoni,& Inacho flumini existimata, quia illud animal facillimè sentiat omnem vel minimum aeris motum. Fama est, quòd Iupiter hanc Deam aliquando altè suspenderit, pedibusque illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus.Tum verò cum Iuno penderet in æthere, Dij cæteri grauiter ferebant, neque soluere tamen potuerunt, vt testatur Homerus in lib. 8. Iliadis, his carminibus;

ἢ ὀυ μέμνῃ ὅτε τ' ὀκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν
Α'κμονας ἧκα δύω,περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα
χρύσεον,ἄῤῥηκτον· σὺ δ' ἐν αἰθέρι κ᾽ νεφέλῃσιν
Ε'κρέμω ἠλάστεον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν ὄλυμπον,
λῦσαι δ' ὀυκ ἐδύναντο, παραστάδὸν ὃν δὲ λάβοιμι
ῥίπτασκον τεταγὼν ἀπὸ βηλῦ

An subit vt te suspendi, pedibusq; ligaui.
Incudes binas, manibusq; vi vincula ieci
Aurea, firma? leui sublimis ab æthere at ipsa
Pendebas, grauiter superi doluere, sed vllus
Soluere non poterat. capi quemcunq; propinquũ
De cœlo ieci.

Istud ipsum significauit aurea Homeri catena, è qua pendebant Dij omnes Iouem de cœlo detrahere conantes, quorum tamen conatus fuit irritus, vt ait Homer. in libro Iliad. 8.

Σειρὴν χρυσείην ἐξ ὀυρανόθεν κρεμάσαντες,
Πάντες δ' ἐξ ἄπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι·
Α'λλ' ὀυκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ ὀυρανόθεν πεδίονδε
ζῆν' ὕπατον μήστωρ', ὀυδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.

Aurea sit vobis Superi suspensa catena
De cœlo, hanc trahite ò Diui, cœtusq; Dearum,
Sed non detrahere è cœlo, neque vincere summũ
Vlla Iouem poterit vis, est labor omnis inanis.

Per huiusmodi fictas ambages rerum naturalium seriem declararunt poetæ, nunc scientiam & præcepta, nunc naturalium vires & principia, nunc vitæ humanæ rectè instituendæ rationem sub his fabularum arcanis integumentis occultarunt, quæ non poterant, nisi à sapientibus, aut quibus sapientes explicassent, intelligi. Quid autem Iuno suspensa ita significet, & cur Iouem de cœlo Dij detrahere non possent, declarabitur paulò inferius. Attribuerunt antiqui nymphas quatuordecim Iunoni, quæ illius seruitio semper assisterent, vt ait Virgilius libro primo:

Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.

Quarum omnium maximè Iridis seruitio vtebatur. Huic Deæ sacer erat pauo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam auem mutatus, vt ait Theodorus in libro Metamorpheseωn, vbi Io custodiret mandato Iunonis. Illius currum idcirco finxerunt antiqui à pauonibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Mutationum.

—— habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorum Imperator in eo

in eo Iunonis templo, quod fuit in planiore Euboeæ parte situm, inter cętera memoratu digna, quæ visebantur, pauonem ex auro, & lucidis, preciosissimisque lapillis dicauit cum aurea corona & purpurea palla. vbi erant cælatæ Herculis & Hebes nuptiæ argenteæ, vt ait Alcetas in lib. 2. depositorum in Delphis, & Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deæ tributa fuerunt cognomina, vel à locis, in quibus colebatur, vel ab illis, qui templa dicauerant, vel ab euentu rerum, vel à cæteris rebus huiusmodi: & ab officio Lucina, & Bellona & à loco Argiua, & Samia. Sic, quia Hercules illi capram mactasset, vocata est Ægophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit capram immolare. Sic Populonea, Lacinia, Hoplismia, Bunæa, Acrea, Hypercheria, Vnxia, Moneta, Calendaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Interduca, Socigena, & alia complura his similia.

HÆC illa sunt, quæ de Iunone fabulosè ab antiquis sunt tradita. Nunc quid sub his fabulis contineatuur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictum fuit cum de generatione elementorum superiùs de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aeris esse putabatur, vt in hymno in Iunonem patefecit Orpheus his carminibus:

κυανέοις κόλποισιν ἐνημένη ἀερόμορφε
ἥρα παμβασίλεια Διὸς σύλλεκτρε μάκαιρα.
ψυχοτρόφους αὔρας θνητοῖς παρέχουσα προσηνεῖς.
Aeriam ostentans faciem Iuno alma, sinuque
Cyaneo resides, prabens mortalibus auras
Magna Iouis coniux faciles, venique salubres.

Quæ apud Virgilium etiam lib. 4. se facultatem habere concitandorum imbrium, & gran

dinum

ſinum inquit hoc pacto;

His ego nigrantem commiſta grandine nimbũ
Deſuper infundã, & tonitru cœlum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis amore incaluit, eamque complectitur, omnium pullulant herbarum fructuumque genera: aer enim, niſi ſuperiorum corporum calore commoueatur, generare omnino non poteſt, quod ſignificauit Homerus in libro. ξ. Iliad.

ἦρα κὴ ἀγκὰς ἔμαρπτε κρόνȣ παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.

Sic ait: vxorem amplexus Saturnius hinc eſt,
Sub quibus alma parit tellus cũ gramine flores.

Et quoniam aer non ſolum eſt, per quem ſpiramus, per quem viuimus, per quem videmus, ſed etiam, qui nobis occultam vim naturalem in ſanguine præbeat, vt vel formidemus pericula, vel ea fortiter ſubeamus; idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ poteſtatem habere crediderunt antiqui, vt Orpheus teſtatur in Argonauticis.

Δεῖμα δ' ἐνὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος ἥρη.

Terrorem his menti iniecit Saturnia Iuno:

Fertur in Samo inſula nata, & educata fuiſſe, quoniam ſaluberrimus ibi eſt aer. Hæc habuiſſe Horas nutrices dicitur, quia ita ſibi viciſſim ſuccedunt elementa, vt aſſiduè & ſingulis horis corrumpantur ſecundum partes, ac gignantur: quòd niſi contingeret, periret omnino aeris elementum, cùm tam facilis ſit aer ad omnes mutationes. Educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tethye, vel à Filiabus fluuii Aſterionis, vel à nymphis Oceaninis, quoniam aer ex aquis præcipuè rarioribus factis gignitur, quemadmodum è denſioribus terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aer procreat, vt frigidior & denſior aqua: quòd ita expreſſit Lucretius in lib. 1.

Et primum faciunt ignem ſe vertere in auras
Aetheris; hinc imbrem gigni, terramq; creari
Ex imbri, rurſusq; à terra cuncta reuerti.
Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aeris cauſa eſt abundantiæ, & vbertatis rerum omnium; tum etiam quia affectus quodammodo aer diuinitus bellorum & diſcordiæ ſemina imprimit in animis mortalium: eandemq; lætitiæ, & pubertatis Deam putarunt, quòd ea omnia bene affectus aer agat. inde dicitur.

Adſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

Neque placet Zezæ ſententia, qui Martem & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter ſalubria loca oriantur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugijs præfecta putabatur, quod aeris benignitas omnia in lucem euocet: quare etiam iure credita eſt diuitiarum Dea. Hæc Iouis coniux, quia in ipſum aera calor æthereus agit, & quia ſumma pars aeris propius accedit ad æthercam puritatem, vt ait Cic. in 2. de Nat. Deorum. Aer autem, vt Stoici diſputant, interiectus inter mare & cœlum Iunonis nomini conſecratur, quę eſt ſoror & coniunx Iouis, quod & ſimilitudo eſt ætheris, & cum ea ſumma coniunctio. Effœminarunt autem eum, Iunonique attribuerunt, quod nihil eſt eo mollius. Ob eam mollitiem, cùm Dij in Ægyptum propter Gigantum metum fugientes varias formas ſumpſiſſent, in vaccam mutata dicitur, & à cuculo molli auicula decepta. Hæc ligata fuiſſe a Ioue dicitur, quia aer ſit inferior vi naturali cum ſuperiore corpore coniunctus, vt ait Plato in Timæo. Incudes ſunt aqua & terra, quæ videntur ex ipſo aere pendere, cùm aer ſuper his omnibus ſupernatet: neque Dij omnes poſſent ipſam Iunonem ab his vinculis liberare, quia tanta eſt Dei potentia, tantumque artificium in his mundanis corporibus coniungendis, vt nulla vis vel humana vel diuina, quidquam horum diſſoluere poſſit, niſi idem artifex, qui ea fabrefecit. Idem ſignificauit per auream cathenam: quæ eſt vis æthereorum & ſuperorum corporum inter ſe diuinitus connexorum. Dicitur fuiſſe ab Hercule vulnerata, quoniam grauiſſima ſemper ferè eſt fortuna virtuti aduerſaria, cùm raro vtrumque ſidera in alicuius ortu coniungere conſueuerint. Nymphæ cum plures Iunonis ſeruitio aſſiſtentes, quid aliud ſignificant, quam varios in aere mutationum euẽtus? Sacer eſt illi pauo, quod ſuperbum, quod ambitioſum, quod alta petens, vtpote aereo temperamento, animal, quòd varijs coloribus ornatum quod multos habet oculos: quia ſuperbi ſunt, ambitioſi, rerum arduarum appetentes, qui diuitiarum Deam habent tutelarem, quos multos homines obſeruare neceſſe eſt ad rerum ſuarum cuſtodiam: neque tamen totum eſt corpus coloribus diſtinctum, ſed quædam pars deformis cum nihil omnino fœlix poſſit contingere, varietates autem colorum quid aliud ſignificant quam facultatum iacturas, fortunæque multiplices viciſſitudines, & inſidias ab externis, & amicorum cariſſimorumque, mortem & calamitates, quæ omnia intimam animi partem eorum, qui cæteris fęlices videntur, infeſtant. Huic Deæ templum in ea via, quæ ducebat è Phalero Athenas, ſine foribus, aut tecto fuiſſe ex-

tructum scripsit Pausanias in Atticis: quod quidem nihil aliud significat, nisi Deam hanc nullũ in locum esse includendam cum Dea sit, per quã spiramus ac viuimus. Hæc illa sunt quidem, quæ physicè de Iunone, ficta fuerunt ab antiquis: Nunc quid horum possit ad mores retorqueri, inuestigandum est.

QVOD attinet ad auream catenam, quòd omnes Dij Iouem de cęlo detrahere non possent, ego modò auaritiam, modo ambitionem esse auream catenam crediderim, quæ etsi potentissima est, multosque à vera Dei religione ad falsa dogmata retraxit, multasque sectas falsarum religionum a Christo solo veridico, Dei summi, sapientiæque summę filio desciscentes, instituit; tamen virum bonum suo loco dimouere non poterit, neque veritatem vllo tempore labefactare, quæ aduersus omnes iniurias inconcussa perstitit. Qui enim vir bonus verè existit, ille neque auaritia, neque ambitione vlla loco dimouetur, quare vnusquisque sui potest experimentum habere, an vir bonus nominari possit, cum hæc sint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cùm in rebus ciuilibus pro lege capiatur, neque lex Christi, quæ est anima ciuitatum bene institutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores, si viri boni sunt, dimoueri possunt de recta sententia largitionibus, cùm possit ipsa lex, aut iudices, corruptores & sceleratos homines labefactare. Non potest igitur Iuno per suas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditijs Venus, nec minis Mars Iouem de cęlo deijcere, neque quantuscunque fuerit reliquorum Deorum coetus.

Chemici artifices præterea conati sunt non nullas fabularum Iunonis partes ad suos ignes, & ad sua vascula retrahere. Dicitur Iuno (inquiunt) Saturni & Opis filia, Iouisque soror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu. Reginaque esse Deorum, & diuitiarum Dea, partubus, & matrimoniis pręfecta; quæ nihil est aliud, quam aqua Mercurij, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de causa est filia, quòd ab eo & eius terra distillat ac manat. Hæc terra dat opes, siue aurum chemicum, quod vna distillet Iuno, & Iupiter, siue aqua Mercurij, & sal in ima parte vasculi vitrei ac in fęce relictus. Cùm verò priùs effluat aqua Mercurij è vasculo, nascitur Iuno ante Iouem. Præest eadem partubus, quod cùm manat, Phoebum chemicum educit in lucem, vnde Lucina etiam vocata est. Præfecta connubijs putatur eadem, quoniam media est coniungendis sulphureis humoribus, Venere, ac Marte scilicet; quæ, quòd antequam manet cum Ioue coniungatur, & ambo gignant Solem chemicum, Iouis vxor vocata fuit. Regina deorum dicta est, quoniam illa regit, soluit, coniungit, separat ac reprimit metalla, quæ varijs Deorum nominibus appellantur. Ac de Iunone satis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe. CAP. V.

CVM de Iunone loqueremur superiùs, dictũ fuit Heben, quam Latini Iuuentutem vocarunt, Iunonis fuisse filiam. Huius patrem fuisse Iouem alij crediderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib. λ. Odyss.

τὸν δὲ μέτ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην
Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.

Post hunc, Alcidæ mihi nota accessit imago.
Is superos inter conuiuia læta frequentat.
Nata Iouis magni, Iunonisque additur illi
Nunc Hebe coniux.

Alij magis fabulosum Hebes ortum memorarunt: dicunt enim Iunonem aliquando ab Apolline in domum Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atque inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse, quas vbi comedisset, cùm antea esset sterilis, repentè fit grauida, atque Heben filiam postea peperit. Ea cùm pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datum est, vt Ioui pocula ministraret, cui varijs floribus compositum sertum capiti impositum fuit. Verumtamen cùm lapsa aliquando inter ministrandum fuisset, partesque pudendas omnibus præsentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganymedes Laomedontis Troiæ regis ab Aquila in coelum Iouis iussu portatus, sufficitur. Quod Hebe pocula Ioui porrigere antea consueuerit, testatur Homerus ita libr. 4. Iliadis.

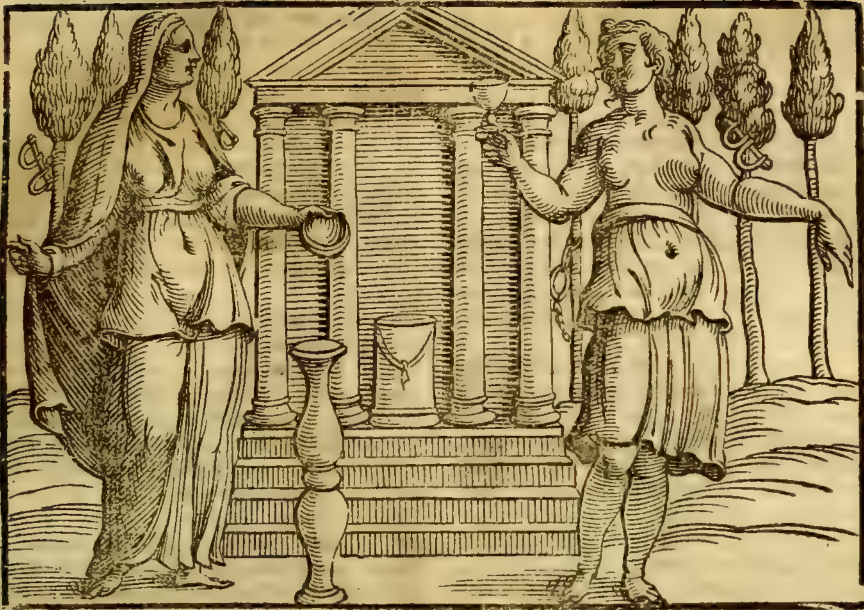
μετὰ δέ σφισι πότνια Ἥβη
Νέκταρ ἐῳνοχόει, τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
Δειδέχατ' ἀλλήλους.

Hos Hebe venerabilis inter.
Fundebat nectar pateris: hi protinus aurum
Excipere è manibus, seque inuitare vicissim:

Cùm Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tum Iuno grauiter tulit.

Et genus inuisum, et rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in lib. 1. de Natura Deorum ita inquiens: At poetæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentutem, aut Ganymedem pocula ministran-

ſtrantem. Hanc fuiſſe aliquando Ganymedem vocatam ab antiquis teſtatur in Corinthiacis, Pauſanias: nam antiqui Heben oblectationem, ſeu voluptatem, quæ percipitur in conuiuijs vocarunt, quare Homerus in conuiuijs miniſterium illi attribuit. Apud Sicyonios & in Phliunte Dia nominabatur: quibus in locis fuit eximium illius fanum, & illa eximiè colebatur, vt ait Strabo libro octauo. Memoriæ prodiderunt antiqui, Herculi poſt abſoluta certamina, cum in cælum aſcendiſſet, Heben datam fuiſſe à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienſes, aræ in communi templo Herculi & Hebæ conſecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pauſanias: quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. illi Alexiaren filiam & Anicetum peperit.

HAEC breuiter de Hebe, nunc ſententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni ſanè facilè accedo, qui ita ſcribit in libro primo Tuſculanarum diſputationum. Non enim ambroſia Deos, aut nectare, aut Iuuentute pocula miniſtrante lætari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem a Dijs raptum ait propter formam, vt Ioui pocula miniſtraret. Non iuſta cauſa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur? quoniam è fœliciſſima aeris temperie omnia herbarum, arborumque genera pullulant, & pubeſcunt. Nam quomodo ſine parente Ioue vel naſci, vel Iunonis filia eſſe poterit? nulla eſt aeris temperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu, cum omnis inferiorum corporum actio ex agitatione ſuperiorum proueniat. Qui enim poteſt aer aliquid ad ortum euocare, niſi ſolis, æthereæque regionis calore concitatus iſtud ipſum efficiat? Quippe cum litigium, & amicitia non ſolum principia ſint ortus & interitus rerum, vt ſapiens credidit, verumetiam omnia nata conſeruent: quibus ſuas vires æquè impertiuerint. Martis ſoror Hebe eſſe dicitur, quoniam vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiuſdem aeris temperamento oriatur, ex quo etiam bella, & illorum omnium deuaſtationes. Mars prætera bonitate regionum alitur, cùm nemo propè de ſterili & inope regione contendat. Quod autem eſis lactucis agreſtibus Iuno facta eſt grauida, quid aliud ſignificat, quam ex ipſa aeris temperie natam fuiſſe Heben? Iuno, vbi eſt conuiuio accepta ab Apolline in domum Iouis, nimio calore Solis exarſit ac ætheris: quare agreſtes lactucas, quæ frigidæ ſunt, comedit, ac fit prægnans. Quis non videat per hæc aeris temperiem ſignificari? qui, vbi plus æquo incaluerit, frigus

expetit

expetit & symmetriam ad res generandas. Inde nascitur Hebe, quę iuuentuti tam plantarum, quam animalium præest. Hæc vbi lapsa fuisset dum ministraret, pudendasque partes superis ostendisset, priuata est à Ioue eo munere, quod propter pulchritudinem obtinuerat, hoc quid est aliud, nisi cum folia deciderunt arboribus iuuentutem & honorem plantis delabi? quæ si cum priore conditione comparentur, turpes sunt & parum decoræ. Eo tempore Ganymedes in eius locum subrogatur, qui nihil aliud, quàm hyemem significat quæ dicta est etiam à pluuiis: quare & in Aquarium signum denique Ganymedes conuersus est. Hæc ea sunt, quæ mihi spectare videbantur ad naturales rationes.

QVOD attinet ad mores, ita intelligendum censeo, gratiam atq; fauorem principum rem esse inconstantissimam, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neque, vlla res est illis tantopere iucunda, cuius non breui tempore nascatur satietas. Hæc leuatis in illis est precipuè principibus, qui fortunæ ornamentis cæteris præstant hominibus, at prudentia animi illorum vulgo adęquatur: nam facultatum copia multos facit insipientes. Apud sapientes vero principes omnis turpitudo vel exterorum vel familiarium potest animum vel beneuolentissimum alienare: quia pulchritudo omnis ad integritatem morum, & ęquitatem, & innocentiam transferenda est sine quibus virtutibus omnino est ex oculis viri buoni remouenda. Ac de Hebe satis: nunc de Vulcano dicamus.

De Vulcano. CAP. VI.

VVLCANVS, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur Hesiodus in Theogonia;

ἤρη δ' ἥφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Γείνατο.

Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore
Præstantem.

Hunc, vt dictum est, quidam voluerunt subuentaneo conceptu fuisse genitum sine patre, quem tamen Homerus è patre Ioue, Iunoneque matre natum esse putauit. Neque enim fieri potest vt natus sit sine maris desiderio, vt ostendetur, neque fieri potest rursus; vt frustra Iuno marem tantopere cupierit. Sed audiamus, quemadmodum incredibili propè furore & desiderio maris concitentur fœminæ, quæ subuentaneos concipiunt.

Continuoq; auidis vbi subdita flamma medullis
Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrū stant rupibus altis
Exceptantque leues auras: & sæpe sine vllis
Coniugiis vento grauidæ.

Num tantum maris desiderium frustrà Iunonem inuasit? ò infelicissimam Iunonem, si neminem neque Deorum, neque hominum inuenire potuit, cùm adeò stimulis libidinis agitaretur, qui suo desiderio satisfaceret. Fuerunt, qui dixerint, Vulcanum Iouis fuisse filium, qui cùm deformis natus esset, fertur à Ioue in Insulam maris Ægæi Lemnum præcipitatus, vt ipse de se ipsò testatur apud Homerum in primo lib. Iliadis.

ἤδη γάρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα,
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. (τι
Πὰν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδῦν-
κάππεσον ἐν λήμνῳ, ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.
Me quoq; de cœlo pedeiecit Iupiter olim,
Cōtra illū auxiliū misero vt mihi ferre pararē;
Ast ego cum cœlo Phœboq; cadente ferebar;
In Lemnum vt cecidi, vix est vis vlla relicta.

Quòd autem diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouisque filius, ita scripsit Cic. lib. de natura Deorum: Vulcani item complures; primus Cœlo natus, ex quo Minerua Apollinem eum, cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt: secundus Nilo natus, Opas, vt Ægyptii appellant, quem custodem esse Ægypti volunt: tertius ex tertio Ioue & Iunone, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse, quartus Mænalio natus, qui tenuit Insulas propter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominabantur. Verùm Lucianus in dialogo de Sacrificiis fabulam hanc non sine risu recitat, quòd Vulcanus ita fuerit è cœlo præcipitatus.

χωλευθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πτώματος, ὁπότε ἐῤῥίφθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐξ οὐρανοῦ καὶ εἰ γε μὴ οἱ λήμνιοι, καλῶς ποιοῦντες ἔτι φερόμενον αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἐτεθνήκει ἂν ἡμῖν ὁ ἥφαιστος: ὥσπερ ὁ ἀστυάναξ ἀπὸ πύργου καταπεσών.

Claudum factum esse inquiunt ab eo casu cum de cœlo fuit a Ioue precipitatus: ac nisi Lemnij recte facientes, cum ferretur adhuc, illum excepissent, mortuus esset omnino nobis Vulcanus. tanquam Astyanax, cum cecidisset è turri.

Myrtillus libro primo rerum Lesbicarum memoriæ prodidit, Lemnum idcirco fuisse consecratam Vulcano existimatam, quia calida sit quædam vis terræ eius insulæ, quam etiam sigillatam vulgo Medici appellant, cuius vsus vermes necat, si fiat ex ea lutum cum vino albo, atque nō parum prodest illis etiam, qui venenum hauserunt, multasque alias facultates præterea obtinuit. nam non solùm res philosophicæ, sed

etiam

etiam Medicæ aliquando per fabulas ab antiquis explicabantur. At Homerus in hymno, quem scripsit in Apollinem, non à Ioue, sed à Iunone Vulcanum præcipitatum fuisse de cœlo memorat, ac in mare decidisse, fuisseque non à Lemnijs sed à Thetide educatum, qui Iunonem ita narrantem factum introducit in his:

Παῖς ἐμὸς ἥφαιστος ῥικνὸς πόδας, ὃν τέκον αὐτὴ.
ῥῖψ' ἀνὰ χερσὶν ἑλοῦσα, καὶ ἔμβαλον εὐρεῖ πόντῳ.
Ἀλλὰ ἑ νηρῆος θυγάτηρ θέτις ἀργυρόπεζα
Δέξατο, καὶ μετὰ ᾗσι κασιγνήτῃσι κόμιξεν.
Ipse meus, natus claudus Vulcanus, ego ipsa
Hunc peperi, manibus capiens, & in æquora ieci.
Filia mox cepit Nerei Thetis alma marini,
Germanasq; adijt, quibus hunc portauit alendũ:

Alij dixerunt, fuisse à simijs educatum. Neque mirari conuenit, si cùm de Ioue superius loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cum præter supradictos Mercurius quidam, & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint: quoniam ita obscuri fuerunt, vt eorum nomina pene deleta, & extincta sint eodem quo vita die. Memoriæ prodidit in Atticis Pausanias, Vulcanum iniuriæ acceptæ a matre minime oblitum auream sellam cum occultis quibusdam vinculis dono matri misisse, quæ Deam, cum assedisset, statim implicauerunt: quod etiam Plato innuit in secundo de republica *καὶ τοὺς ποιητὰς, ἐγγὺς τούτων ἀναγκατέον λογοποιεῖν, ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέος, καὶ ἡφαίστου ῥίψειν ὑπὸ πατρός.* *Atque poetæ cogendi sunt vt moderata vtantur oratione, vt Iunonis vincula à filio, & à patre Vulcanum deiectum.* Habuit vxorem Vulcanus Aglaiam, vnam è Gratijs, vt ait Isacius. Communior tamen est hominum sententia, quòd Venerem è Lemno duxerit: quare Virgilius eam vxorem Vulcani nominauit hoc pacto in octauo AEneidos.

At Venus haud animo nequidquã exterrita mater
Laurentũq; minis, & duro mota tumultu,
Vulcanũ alloquitur thalamoq; hac cõiugis aureo
Incipit, & dictis diuinum inspirat amorem.

Hunc Deum facem ferre in nuptijs inquit Euripides in Troadibus, cum faces accensæ ad nuptias afferri solerent, vt patet ex his;

ἥφαιστε δαδουχεῖς μὲν ἐν γάμοις βροτῶν.
In nuptias mortalium Vulcane fers faces.

Certamina currentium præterea cum accensis facibus in honorem Vulcani celebrabantur, quæ dicebantur Lampadophoria, de quibus ita mentionem fecit Herodotus in Vrania; *καθάπερ ἕλλησιν ἡ λαμπαδοφορίη, τὴν, τῷ ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι.* *Vt apud Græcos Lampadophoria, quæ in honorem Vulcani peragunt.* Erat horum certaminum consuetudo, vt currentes summo studio conarentur accensas faces ad metam vsque deferre: at cui fax esset extincta, ille cum infamia cessabat à cursu. Si quis cum accensa face fuisset à sequente superatus currendo, lege certaminum cogebatur sequenti accensam lampadem tradere: quam rem indicauit Lucretius in lib. 2. ita scribens:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Nam, si quis rectè consideret, huic certamini simillima vniuersa vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de causa certamen Vulcano cum igne institutum, quòd is ignem inuenisse à nonnullis creditur, vt testatur Zezes in historia 335. decimæ chiliadis, his versibus;

ἥφαιστός τις αἰγύπτιος ἐν χρόνοις τοῖς τοῦ νῶε,
ὃς Νῶε, καὶ Διόνυσος καὶ ὄσιρις καλεῖται,
ἐφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας δὲ τῶν ἐκ πυρὸς, ὁπόσας.
Vulcanus quidam Aegyptius temporibus Noe,
Qui Noe & Dionysius, & Osiris vocatur,
Inuenit ignem, & artes ex igne quot sunt,

Veruntamen in Prometheis quoq; & Panathenæis sacrificijs lampades pari ratione ferebantur. Et quamuis multi fuerint Vulcani, nos, sicuti de Ioue loquentes fecimus, omnes vni res gestas reliquorum tribuentes, communem Scriptorum opinionem sequemur, qui solum ferè Iunonis & Iouis filium nominare solent. Neque enim multum differre putamus ad suscepti laboris vtilitatem, hicne, an ille huius nominis hoc vel illud fecerit, modò factum fuisse dicatur à Vulcano. Non enim historicas narrationes, aut res gestas nunc scribimus: sed antiquorum fabulosa figmenta explicare contendimus. Veruntamen neque illud est sine controuersia, quod Vulcanus ignem primus inuenerit, cùm illius inuentionem nonnulli Prometheo ascribant, ac Lucretius multò his probabiliorem inuenti ignis rationem attulit in lib. 5.

Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus; inde omnis flammarũ diditur ardor.

Illud fortasse contigit, quòd igne ita inuento primus Vulcanus eas artes, quæ fiunt per ignem, inuenerit: qui, cùm per ignem durissima metalla in varias formas deduceret, creditus est igni imperasse, & fuisse ignis Deus, quem tamen succedentibus temporibus ignem etiam esse putarunt, vt sensit Orpheus in eo hymno.

ἥφαιστ', ὀβριμόθυμε μεγασθενὲς, ἀκάματον πῦρ.
λαμπόμενε φλογέαις αὔραις φαεσίμβροτε δαῖμον.
Vulcane, & præstans, et fortis, flamma perennis.
Flammatis auris splendens peramabile numen.

Verùm

Verum quid opus pluribus? vt antiquorum consuetudinem intelligamus, & quod ijs varijs nominibus Deorum rem eandem nominarint, huc ascribenda existimaui carmina quædam ex minore Cratere Orphei ad hanc rem valde spectantia: in quibus, quid sint Dij nonnulli, exprimitur.

ἑρμῆς δ' ἑρμηνεὺς τῶν πάντων ἄγγελός ἐστι.
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ ἥφαιστος, σῖτος δημήτηρ.
ἠδὲ θάλασσα ποσειδάων μέγας, ἠδ' ἐνοσίχθων.
καὶ πόλεμος μὲν ἄρης, εἰρήνη δ' ἔσθ' ἀφροδίτη.
οἶνος, τὸν φιλέουσι θεοὶ, θνητοί τ' ἄνθρωποι,
ὅς τε βροτοῖς εὗρεν λυπῶν παλλυτορα πασῶν
ταυρογενὴς Διόνυσος εὐφροσύνην πόρε πᾶσιν.
ἡδίστην, πάσησιν ἐπ' εἰλαπίνῃσι πάρεστι.
καὶ θέμις, ἥπερ ἅπασι θεμιστεύει τὰ δίκαια.
ἥλιος ὃν καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
φοῖβον ἐκηβελέτην, μάντιν πάντων ἑκάεργον
ἰητῆρα νόσων ἀσκληπιὸν. ἓν τάδε πάντα.

Nuntius interpres Cyllenius omnibus ipse est:
Nymphæ aqua sunt, frumēta Ceres, Vulcanus et
Ast mare Neptunus cavē. ia litora pulsās. (ignis
Mars Bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigena, & superis animi, curæque leuamen
Corniger est Bacchus conuiuia læta frequentans.
Aurea iustitiamq; Themis, rectumq; tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus et peragens, & Diuinator, & Augur,
Morborum expulsor Deus est Epidaurius. Ista
Omnia sunt vnum, sunt plurima nomina quāuis.

Sic etiam suauissimus poeta Menander stellas & elementa ex Epicarmi sententia Deum fuisse credidum inquit in his carminibus,

ἐπίχαρμος ὕδωρ, ἄστρα, γῆν, πῦρ, ἥλιον,
ἀνέμους, σελήνην θεόν ποτ' ἔμμεναι.

Aquam, Deum, terramque, Solem, sydera,
Ventosque Lunam, ignemq; Epicharmus asserit.

Atque Orpheus in hymnis Vulcanum, Solem, & Lunam, & astra, & lumen purissimum, atque æthera ipsum nominauit, vt est in his:

Αἰθὴρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, φῶς ἀμίαντον.

Aether Sol, lumen purum, idem sydera, Luna

Neque minus luculenter sane hoc explicauit præclarus ille, & suauis poeta Hermesianax, vbi ita cecinit;

Πλούτων, περσεφόνη, δημήτηρ, κύπρις, ἔρωτες,
Τρίτωνες, νηρεὺς, τηθὺς, καὶ κυανοχαίτης,
ἑρμῆς θ', ἥφαιστός τε κλυτὸς, πὰν, ζεύς τε καὶ ἥρη,
Ἄρτεμις, ἠδ' ἑκάεργος Ἀπόλλων, εἷς θεός ἐστι.

Pluto, Persophone, Ceres, & Venus alma, & Amores
Tritones, Nereus, Tethys, Neptunus, & ipse
Mercurius, Ino, Vulcanus, Iupiter, & Pan,
Diana, et Phœbus iaculator, sunt Deus vnus.

Cum igitur Vulcanus artes illas excogitasset, quæ per ignem exercentur, ac Deus ignis fuisset

fuiſſet creditus, Ætnæ montis cauernas in quibus magna vis ignis ſubterranei exæſtuat, Vulcani officinam eſſe crediderunt antiqui, vbi Ioui fulmina fabricaret. Idcirco Agathocles in ijs commentarijs, quos de arte Ferraria Vulcani ſcripſerat, duas fuiſſe Inſulas narrat apud Siciliam, quarum altera Hiera, altera Strongyla vocabatur, in quibus per diem ac noctem ignis aſſiduè emittebatur: cum tamen in ſeptimo Hiſtoriarum alteram fuiſſe Aeoli, alteram Vulcani dixerit. Idcirco Appollonius etiam Rhodius in libro quarto Argonaut. vbi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuiſſe Vulcani incudes ſcribit his carminibus:

αὐτὰρ ἔπειτα
ἐλθεῖν εἰς ἀκτὰς, ὅθι τ᾽ ἄκμονες ἡφαίστοιο
χάλκειοι στιβαρῇσιν ἀράσσονται τυπίδεσσιν.

— tum rurſus adire
Littora, vbi reſonant percuſſæ pondere vaſto
Vulcani incudes, fumique exæſtuat vnda.

Hanc eandem rem expreſſit Iuuenalis breuiter ſuauiſſimis his carminibus in Satyra tertia poſt decimam;

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris:
Nulla ſuper nubes conuiuia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam ſiccatos nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.

Fuit autem Lipara præpotens, imperiumque late habuit, cum coloniam Chidiorum accepiſſet, quę vocabatur priùs Meligunis, & opima ſpolia multa depoſuit in Delphis. Habebat autem terram, feracem aluminis, & multas aquas calidas, tanquam Sicilia, & ignes erumpentes. Inter hanc & Siciliam fuit Inſula, quam Vulcano conſecratam dixerunt, tota ſaxoſa & deſerta & ignifera, habuit tres voragines tanquam tres hiatus ignis, quorum è maximo flammæ ignitas maſſas euomebant, ſed poſtea ſunt obſtructi. ex illorum obſeruatione cognitum eſt, quod flammæ à ventis excitabantur, quæ & ibi erant in Aetna. Neque hoc eſt abſurdum credendum, quando venti gignuntur ac nutriuntur initium ſumentes è marinis vaporibus, tanquam à proxima materia & actu. Dictus eſt maior hiatus habere ambitum quinque ſtadiorum, quòd ſi Notus eſſet afflaturus, caligo turbida circa Inſulam diſpergebatur tanta, vt Sicilia proſpici non poſſet: ſin Borea, flamma in altum efferebatur ab ipſo hiatu, fiebantque maiores fremitus; ſin zephyrus, media quædam ratio ſeruabatur. Reliqui hiatus erant conſimiles, at vi vaporum longe erant inferiores, atque è differentia fremitu[m], & è loco vnde incipiunt flatus & flammæ & nebulæ, ſignificabatur mutatio ventorum flaturorum vel tertio antè die, cùm autem non eſſet è Lipara ſoluendum, prædicebatur futurus ventus à Vulcano, vt quidam voluerunt, vt alii ab Aeolo; neque cognoſcebatur aliter euenire. Inde proditum eſt memoriæ à fabuloſa antiquitate, Vulcanum fuiſſe ignis Deum, atque Aeolum quæſtorem, regemque ventorum: quòd ſub ænigmate proferebatur, vt ſcriptum reliquit Diocles in rebus fabuloſis. Scripſit etiam Poſſidonius circa ſolſtitium æſtiuum inter Hieram, & Euonymam per auroram mare aliquando viſum eſſe in ſublime elatum, atque ſic aliquandiu conſtitiſſe aſſiduè tumefactum, ac poſtea reſediſſe. Qui uſi ſunt adnauigare, & calore & fœtore repulſos ab vnda, reiectoſque refugiſſe, vidiſſeque piſces mortuos, multos poſt dies mare cœnoſum apparuiſſe, exhalauiſſeque flammas & fumos & caliginem, atque poſtmodo coaluiſſe, fuiſſeque compactum ſimile lapidibus molaribus. Nonnulli voluerunt Vulcanum peritiſſimum fuiſſe illius diuinationis, quæ fit per ignem, quæ pyromantia à Græcis nominatur, ſicut Nereus habitus eſt inuentor hydromantię, diuinationis per aquam ſcilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea inſula Lipara & diis multis arma fabricaſſe, & Ioui fulmina facere, vti dicebam: cuius famuli erant Brontes, Steropes ac Pyracmon Cyclopes vt ſcripſit Virgilius lib 8.

Inſula Sicanium iuxta latus, Aeoliamque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis.
Quam ſubter ſpecus, & Cyclopum exeſa caminis
Antra Aetnæa ſonãt: validique incudibus ictus
Auditi referunt gemitus, ſtriduntq; cauernis
Stricturæ Calybum, & fornacibus ignis anhelat,
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Huc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto.
Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontesque, Steropeſque, et nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat, toto genitor quę plurima cælo
Deijcit in terras.

Ex quibus patet, vbi haberet officinam Vulcanus, & qui eſſent eius miniſtri, & quod eſſet eorum officium. ſcriptum reliquit Iulius Pollux lib. 5. canem æneum eximiæ pulchritudinis à Vulcano fuiſſe fabricatum, quem cùm viuum feciſſet poſtea, Ioui largitus eſt: Iupiter illum dono dedit Europæ, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis poſtea fuit à Ioue in lapidem conuerſus. Huic leones conſecratos fuiſſe quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulantur præterea de Vulcano, quòd vbi arma Ioui aduerſus

Gigantes fabricasset, pro suæ diligentiæ laborisq; mercede, Mineruę nuptias expetiuit. Illi cùm Iupiter perpetuam incorruptamque virginitatem iuratus concessisset, neque tamen huic abnuere posset, quia per Stygiam paludem iurasset, se quidquid peteret esse daturum, Mineruam clàm monuit vt suam virginitatem defenderet, atque huic quod peteret, se concedere dixit, Deinde cum Minerua Iouis monitu Vulcani desiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani semen dicitur in terram cecidisse, vnde natus est Erichthonius, quòd nomen & contentionis, & terrę nomen intra se continet. Habuit communem aram cum Prometheo Vulcanus, quia crediderunt nonnulli ignem à Prometheo, at artes per ignem à Vulcano fuisse repertas. Huic insulam Lemnum tribuerunt, quòd in ea insula primum & ignis & armorum faciendorum ars fuerit inuenta, sicuti scriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chii. Nam cùm multo antiquior Vulcano fuisset Prometheus, is idcirco ignifer Titan à Sopocle dicitur in Aedipode in Colono;

ἐνδ' ὁ πυρφόρος θεὸς
τιτὰν Προμηθεύς.

Intus ignifer Deus
Titan Prometheus.

Memorię prodidit Sophoclis enarrator de Lysimachidę sententia, multò antiquiorem fuisse Vulcano Prometheum, atque illius statuam cum sceptro effingi solitam, aramque communem fuisse vtrique in base. Homerus prætere in hymno quem scripsit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade, autoremque putauit, vt patet in his.

ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδεο μοῦσα λίγεια.
ὃς μετ' ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα
Ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ἐπὶ χθονὸς, οἵ, τὸ πάροσπερ.
Ἄντροις ναιετάασκον ἐν ὄρεσιν ἠύτε θῆρες.

Arte mihi clarum Vulcanum dicite Musa
Plurima mortales docuit cum Pallade vt olim
In terris. homines speluncas more ferarum
Incoluere prius vitantes frigora cœli.

Deinde cùm Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cùm aqua rigasset, vt est in his.

ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν, ὅττι τάχιστα
Γαῖαν ὕδει φύρειν.

Egregium iussit Vulcanum spargere lympha;
Continuo terram.

Fabulantur, Venerem huius vxorem fuisse; quæ cùm maritum ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clam cum Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriumque committebat: Gallumque iuuenem sibi dilectum adolescentulum secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium, vt aduentantes nunciaret, obseruaretque, Solem præcipuè, quem maximè omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vulcano indicaret propter singularem inter illos amicitiam. at Gallus fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanoque indicauit. Illud demum supplicij a Marte Gallo illatum est, vt in animal sui nominis verteretur: quare nunc etiam Solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus, vt Solem caueat. Vbi Sol igitur rem persensisset, Vulcanoque indicasset; is tenuissimum rete ferreum confecit, & circa thorum ita tetendit, vt conspici non posset. Mox vtrosque nudos in illo rete implicatos omnibus Dijs ridendos exposuit. quam rem explicauit Ouid. in lib. 2. de arte amandi;

Fabula narratur toto notissima cœlo,
Mulciberis capti Marsque, Venusque dolis.

Quam rem etiam Hom. multis carminibus complexus fuit in lib. θ. Odyss. Ex hoc adulterio nata est Hermione, tutelare numen, vt ait Plut. in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum, qui cellam fecit Musarum apud Trœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui, irrisus ab omnibus propter deformitatem oris, in ignem se coniecit, vel morte infamiam deuitaturus: Corynetam Æthiopem, qui nomen dedit Æthiopibus, cum ante illum Ætherij dicerentur, vt ait Arist. lib. 4. de fluminibus: Olenum à quo vrbs vocata est Bœotiæ: Albionem, Morgionem, Ægyptum, a quo dicta est Ægyptus. Deriphemum, Ericthonium, Acumq; & alios complures ex varijs fœminarum, Dearumque congressibus.

Atque hæc ea sunt ferè, quæ de Vulcano fabulati sunt antiqui. nunc quid sub his ambagimus verborum occultauerint ijdem, perquiramus. Atque illud primum, quod è sola Iunone subuentaneo conceptu natus sit Vulcanus, vt ait Plato in Cratylo, qui φάεος ἵστωρ ἐστὶν siue luminis præses fieri omnino non potest. nam præter id, quod inauditus est in fœminis huiusmodi conceptus, quæ cum Veneris titillationibus infestantur, facile medicinam suo dolori inuenire solent: tum si sit ignis Vulcanus, qui ex aere procreatur, vt esse omnium elementorum naturam accepimus a sapientibus, quæ ex sese

vi-

vicissim oriuntur: certe nulla fieri potest ignis ex aere generatio, nisi per calorem, ac superiorum corporum motum. Neque Iuno, si consistere possit, & à nulla vi externa calefiat, vllum Vulcanum vel Martem vel Hebē è se gignet: quia calor artifex est, marisque locum obtinet in rerum naturalium generatione. quare cum pro igne illo purissimo ac sublimi corpore, quod purissimum est elementorum omnium, capitur Vulcanus, ex Iunone & Ioue, siue ex aere superiorum corporum motu calefacto, nasci dicitur. Idem è coelo deiectus a patre dicitur, vel (vt alij maluerunt) à Iunone propter deformationem, quia ignis ille, qui in nubibus colitur, cum è crassiore materia constet, si conferatur cum eo, qui sublimis est, & in purissima, supremaque regione constitutus, crassus est & deformis & vix dignus, vt ignis nominetur: & illa de causa ad impuriorem corporum locum, tanquam ex illegitima possessione depellitur, & vi superiorum corporum, & ab ipsa superioris aeris natura. Alii maluerunt, Lemnum illi fuisse dicatam, & illum collem, in quem precipitatus fuit, propter calorem ac sterilitatem loci, qui cum sit exusto similis, nullam omnino plantam produicit. nam nimius calor loci comburit, ac non procreat. Hic educatur à Thetide & à marinis nymphis exceptus, quoniam ex humore & cum illo vniuersa eius ignis materia colligitur. Enimuero cum terra omnium sit diuitiarum mater, aurea sella fingitur, cui Iuno sit Vulcani artificio alligata: hoc quid significat: nisi partem illam aeris, quæ propinquior est terræ & impurior, superiorum corporum motu non agitari? quippe quod intra montium vertices includatur, sed prope firmam esse & alligatam terræ; non enim facilè vi superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnum consistit. Vxorem Aglaiam & Venerem habuisse dicitur, quia è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio fit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaia, quàm splendor & vbertas rerum, quæ calorem ipsum consequitur, quòd etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, eà causa fuit, cur faces in nuptijs accenderentur, quibus præesse putabatur Vulcanus. Effectum est præterea vt qui currerent in Lampadophoriis, extinctis facibus cessarent à cursu, quia cum cessauerit calor, rerum omnium vita extinguitur, & cessat. At quod si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successionem rerum omnium, vicissitudinesq; ostendendas fictum fuit. Neque mirum est si, cum elementa & sidera pro Diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cùm idem esse Sol, Luna, Aether, Astra, ignisque putaretur, vt diximus. Hunc finxerunt Diis coeteris arma fabricare, quia calor sit artifex omnium operum naturæ, quippe cùm nulla alia res sit, quæ vel animātia aptius per excessum impellat ad interitum, vel per mediocritatem conseruet, vel ægrotantia sanitati restituat, quàm vis moderati caloris. nam & hæc concoquere, & innatum eorum calorem excitare, vbi naturalis calor non potuerit, iam de eius animantis salute spes omnis abiecta est. Iure igitur arma, seu vires Diis omnibus, vbi oporteret, dictus est Vulcanus ad singulorum conseruationem ac sui tutelam fabricare ac tribuere solitus. Fulmina dicuntur, à Vulcano Ioui fieri solita, qui ignis est in sublime elatus, qui vbi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit; cuius famuli sunt βροντὴ καὶ ἀστραπὴ, καὶ πυράκμαζον, Brontes, Steropes, Pyracmon. nam βροντὴ, tonitrum, significat, ἀστραπὴ fulgur πυράκμαζον ignem multum, sic enim nomina ipsa rem per se significant. nam nisi multa sit ac densa vis ignis, fit fulgur tantùm, & tonitru, at non etiam fulmen. Hic igitur ignis cum sit impurus, vtpote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue depellitur cum incredibili impetu, quæ est fulminum natura. Nam neque lapis, neque ferrum, neque solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen, cuius tot tergiuersationes, tantamque vim, & tam mirabilem videmus: sed vis crassioris ignis frigore & antiperistasi magno cum impetu disrupta, qui deorsum impellatur. Eum Vulcanum Minerua, quæ purissima est pars ætheris, è qua nulla nascuntur animalia, cum perpetuam obtinuerit virginitatem, amore sui captum repellit, qui semen in terram effundit; ac inde monstrum nascitur, quid hoc est portenti Dii boni; quod monstrum ita horrendum? Natura illa ætheris superioris ad inferiora vsque corpora ita pura non descendit: sed calor ille, qui generationem adiuuat, impurus est, & in materia crassa commistus. quare semen Vulcani in terram decidens multiplicia gignit animalia, quæ res per variam Erichthonii formam iudicatur. turbulentus enim ignis & in materia commistus vbique Vulcanus est intelligendus; qui aptus est rerum generationi. Hic formauit Pandoram, omnium Deorum donum, vt nomen ipsum significat, quoniam hic calor & Cereris; & Bacchi, & Palladis & aliorum creditorum Deorum inuentiones adiuuat. Hanc omnes artes edocuit,

quo-

quoniam in quibus vis est ignea, quorumque sanguis subtilor est, & rarius corpus, illi plurimum valent ingenio & prudentia. Hic idem obscuris omnino retibus, & quæ videri non possent, Martem bellorum Deum cum Venere implicauit, & nudos omnibus Diis ridendos exposuit: quod quidem si ad rationes astronomicas transferatur, nihil aliud significat, quam Martis & Veneris planetarum congressu adulterorum fieri ortus: sed si Sol propiùs accesserit, minimè latebunt adulteria. Quamobrem dictus est Sol Veneris adultierum patefecisse, vt ait Plutarchus in libello de audiendis poetis. At Lucianus in Astrol. quosdam filios Deorum ait dictos, quòd sidera habuerint in ortu bona. Homerus per hanc fabulam videtur homines ad æquitatem adhortari, & ad integritatem vitę, & ad innocentiam, cum facile Dii viam inueniant, qua in sceleratos quamuis fortissimos & potentissimos homines animaduertant. ita enim scribit;

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα, κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν.
Ὡς καὶ νῦν ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα
Ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι
χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι ὀφέλλει.
Si quid turpe facis, lento pede magna Deorum
Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum
Retibus implicuit Martem, tradissimus alter
Sit quamuis, superorum at velocissimus alter.

Quis enim vir malus, & iniqua faciens, diu fælix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequentia, non nobilitas generis, non virium & imperii magnitudo, non armatorum numerus, possunt virum nefarium meritis supplicijs, & vindictæ Dei demum surripere. est enim verum, quòd à Poeta canitur.

Ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας
οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.
Si quid turpe facis, mortales fortè latebis.
Nemo Deum latuit turpia mente putans.

Nam sola est innocentia, vitæque integritas, quæ nullam vel à Dijs, vel ab hominibus vindictam expectat, quæque vbique tuta & tranquilla est. Finxerunt hunc Deum vxorium, qui relictis Iouis & Martis ministerijs ad optata Veneris se conuerterit, per quod innuunt, libidinosos esse honoris, facultatum, virtutumque contemptores, quodque oēs deos relinquant pro arbitrio Veneris, vt finxit Virg. lib. 8. qui facit Vulcanum pro precibus Veneris omnia incæpta reliquisse. Nec me pręterit illorum, qui torquendis metallis per ignem student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Neque enim credibile est, metallorum formas posse per artem inter se conuerti, non solum quia ars naturæ est imitatrix & adiutrix ac ministra, quæ cum formas non confundat neque ars apparet illud posse efficere, sed etiam quia natura ad singula puriora perficienda in singulis formis, puriore indiget materia, purioribusque quibusdam principijs, vt ait Theophrastus in libro de lapillis, quę certè ipsa sibi pro arbitrio effingere semper non potest. nam non solum proprijs principijs indigent singulæ formæ ad suam generationem, quę in plurimum diuersa non possunt referri, sed etiam ijs ipsis purioribus opus est ad singula perfectiora peragenda. inde fit; vt alia sint adamantis, alia smaragdi, alia sardonichis principia, alia marmoris: atque item alia ferri inter metalla, alia æris, alia auri, alia argenti, neque eadem horum omnium putanda sunt. quòd si contingeret, omnia in omnibus esse generationis principia, nō minùs saxa aut ligna, quàm metalla, in aurum possent per artem conuerti. Neque omnia esse in omnibus denique concludendum est, & certa esse rerum singularum principia, & ea non posse per artem inter se confundi, deinde in alterius naturam conuerti. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de cœlo fuisse, nihil aliud esse quàm aut sulphur, aut argentum cursitans quod nihil, nisi suę naturę, in se recipit, sed ab omnib' separatur. Modò Mineruam dicunt amari à Vulcano, quia existimant sulphur id & ferrum amare aquam Mercurialem: quam nominant Mineruam: qui cùm simul sint, in putrefactione separantur, cum diuersas naturas sint sortiti, quare dicta fuit Minerua fugere Vulcanum. Et ne persequar huiusmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorum loculorū fuisse certò scio, multorumque etiam in posterum futuras, multi ad has suas inuentiones antiquorum fabulas detorquere conati sunt. Quod autem vanam esse artem chemicam putemus, & quid de arte illa sentiamus, ita in epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus fuliginosas chemicorum fallacias scripsimus, è qua nonnulla hic scribenda putauimus.

Ars fallax, inuisa bonis, dulcedine captos
Iucundè vt perimis? dementibus improba siren.
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulta. quid insanis? te longis passibus illa
Deserit ac tandem nil perficis: Illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus se in multas vertere formas
Cum fieret serpens dirus, cumq; vnda, vel ignis.
Vris opes, properans quas fumus portat in auras

Inde

Inde ardens miseris torquet præcordia virus,
Exitialis amorq; auri, sæuiq; dolores,
Quos semel insanæ fallacia ceperit artis.
Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
Ni pro peccatis hominum sator atque Deorum
Supplicia, ingentesq; paret mox sumere pœnas.
Mendici fiunt: semper caligine barba
Squallet, & immodico turpantur pallia fumo,
Et noua quærentes semper mendacia iactant,
Defecisse sibi vires, vbi noua reperta est
Mercurium ratio qua possint sistere in aurum.
Ad notos homines inde hæc contagia serpunt.
Si quenquã arripiant, qui stultas præbeat aures,
Non prius effugiet, quàm sit perpessus eandem
Fortunam, scopuloq; ratem confregerit vno.

Neque satis validam rationem illam vnquam fore putaui, qua nonnulli artifices suam artem confirmare conantur, quòd scribitur à Suida in hanc sententiam, artem illam aliquando apud Aegyptios floruisse: Chemìa argenti aurique præparatio est; cuius libros aliquando conquirens Diocletianus concremauit propter illa, quæ aduersus ipsum Aegyptij innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de Chemia auri & argenti ab antiquis conscriptos inquirens igni absumpsit, ne Aegyptij ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti arma mouere Romanis auderent in posterum. Neque enim lex est diuina, quidquid à Suida dicitur, & multa fabulosa de sapientia Aegyptiorum circumferuntur. Neque illud sanè prætermittendum videtur, quòd quidam primum Vulcanum regnasse in Aegypto, illumque fuisse primum inuentorem ignis tradiderunt: quia cùm fulmen ignem detulisset in arborem, dicitur Vulcanus hyberno tempore propiùs ad ignem accessisse, ac sensisse caloris beneficium, cessantique igni materiam iniecisse, atque sic naturam ignis cognouisse, & conuocatis alijs hominibus vtilitatem, naturamque ignis ostendisse. At nunc de Marte.

De Marte. CAP. VII.

DICTVM est à nobis superiùs, quòd Mars Iunonis fuit filius: at quòd nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est & portento simile. Neque enim omnium partium fabularum legitima expositio semper inueniri potest; quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, aliæ ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur, cùm primam vxorem Metim, deinde Themim, tertiam Iunonem duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia;

λοισθοτάτην δ' ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν,
ἡ δ' ἥβην, καὶ ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτε.
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι θεῶν βασιλῆι καὶ ἀνδρῶν.

Addita mox vxor post has est vltima Iuno,
Lucinã, Martemq; parit, quibus est prior Hebe:
Iuno hominum Regi, Regi coniuncta Deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, vt ait Pausanias in Laconicis. Hic cùm Halirrhotium Neptuni filium interemisset, Alcippæ filiæ suæ vim inferre conantem, caussam capitis dixit audientibus duodecim Diis, de qua cæde meminit Pausanias in Atticis, atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione absolutus. Locus verò in quo dicta est causa, vocatus est ab illo Areopagus, atque inde caussæ capitales ab Areopagitis iudicibus duodecim auditæ. Hic nullam certam ac legitimam vxorem habuisse dicitur, quod ego quidem meminerim, cùm quidam Nerienen siue Nerien putarint: cùm multos filios è diuersis susceperit: cùm quibus congressus est. Nam & Aenomaus, & Ascalaphus, & Biston eius filii dicuntur, & Thespius, Ialmenus, Pylus, Parrhasius, Thereus, Molus, Parthaon, Thestius, Euannes, Zesius, Cupido, Hyperius, Chalybs qui populis nomen dedit; Otrera, Bithys è Seta, a quo Bithinia: Tlepolemus ex Astyochia & Thrace, à quo Thracia dicta est: Parthenopæus è Menalippe: Phlegyas Pangæus è Critobule: & Strymon illi natus est ex Helice: & Tmolus è Theogone, à quo mons dictus est, & Theogones alter: Oxylus, Etholus, Sithon, Eueius, Sinope, Calydon, Herniona, & alii non nulli è furtiuis Congressibus. Fabulantur hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona, sic enim ait Virgilius;

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Nam Terror & Pauor equi vocati currum ipsum Martis trahebant. Hic cùm feroci & acri esset ingenio nullam certam habuit sedem, sed tanquam furiosus huc illuc pererrans, omnia luctu & calamitatibus replebat. Verumtamen neque ipse mortalium omnium iram deuitauit, cum fuerit aliquando à Diomede vulneratus, vt scripsit Hom. lib. 5. Iliad. Huic Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit, vt ait Virg. lib. 9.

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus.

Inter aues picus consecratus fuit Marti, qui etiam inde cognomen obtinuit vt Martius diceretur, atque gramen inter plantas, quia putetur

plurimus nasci ex hominum sanguine:& apud Thraces eximiè colebatur Mars, vt in hoc carmine ait Lycophron:

ὁρκωμοτῆσαι τάν τε κρηστώνης θεόν.
Sanctè Deum iurare Crestones item.

Est enim Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracum Mars, vt ait Lycophronis enarrator. Id ea de causa dictum fuit ab Homero in lib. θ. Odysseæ, quod vbi solutus fuit à Vulcano cum Venere implicitus, hic in Thraciam, illa in Cyprum se contulit.

τὼ δ᾽ ἐπεὶ, ἐκ δεσμοῖο λύθεν κρατεροῦ περ ἐόντος,
αὐτίκ᾽ ἀναΐξαντε, ὁ μὲν θρῄκηνδε βεβήκει.
ἡ δ᾽ ἄρα κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς ἀφροδίτη.
Hique, vbi sunt illis durissima vincla soluta.
Discedunt subito. Thracas mox ille petiuit:
Ipsa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis, in quibus templa erecta fuerunt, vel ab euentis, vel ab iis, qui dicarunt templa. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhacius, & Equestris dicitur: quem tamen nihil esse aliud, quam bellum putauit Heraclides Ponticus, vt patet ex his eius verbis. ὁ ἄρης οὐδὲν ἐστιν ἄλλο, πλὴν ὁ πόλεμος, παρὰ τὴν ἄρην ὠνομασμένος, ἥπερ ἐστὶ βλάβη. *Nihil aliud Mars est, quàm bellum ita ab imprecationibus nemiratum, siue à detrimento.* Et Orpheus in hymno in Martem furorem belli ac rabiem in animis hominum Martem esse putauit, vt patet in his.

Ἄρες ἄναξ δολόδυπε, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεί.
Αἵματι ανδροφόνῳ χαίρων, πολεμόκλονε φρικτέ.
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.
Mars Rex perpetua sanieq; & cade cruente:
Horrende, humano gaudens & sanguine numē
Qui gladijs ve hastis ve cupis contendere semper.

Hic Deus in Lemno colebatur, cui fiebant sacra humanis hostijs: sed cum res crudelis videretur, mox ritus mutatus est, & modo sus castratus, modò verres illi mactabatur, quamuis propria fuit victima equus ob similem illi ferocitatem: lupus ob perspicacitatem; canis ob vigilantiam, & gallus, & picus, ac vultur. Neque illud prætermittendum sanè hoc loco duxerim, quòd poetæ bellorum Deum Martem existimantes, illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui Deum ipsum assiduè consequerentur: licuit enim omnibus poetis quidquid collibuisset pro suo ingenio de Dijs confingere. Hunc Deum, quia nullam propriam haberet arborē, gramine coronabant, quam herbam, abductis per bellum agricolis, fouere videbatur, cùm pateretur illam late serpere

pere. At nunc quæramus, quid memoria dignum sub his figmentis occultaretur.

CVR natus esse dicitur è Iunone? an quod Iuno sit diuitiarum Dea, ex quibus inuidentia & contentio exoritur, vt dictum est superiùs, & quòd nemo est opulentus, cui non assidue ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis enim aduersus inopem bellum gerit? omnes qui exercitum cogunt, alias quidem bellorum caussas multas proferunt; cur arma, susceperint at veram fateri palam pudet, vt per has caussas tanquam leues, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam, si pro æquitate tantum pugnaretur, supplicium sumeretur tantum de consceleratis, at res relinquerentur. Nutritus fuit apud barbaras nationes Mars sub septentrionis plaga, quæ gentes cùm minime digestum habeant sanguinem calore Solis, plurimum vi corporis & proceritate valent, at minimum consilio & prudentia. Hunc educauit Thero nutrix, quæ feritas est. Deinde, cùm tyrannus sit Mars, vt dicere solebat Timotheus iuxta Plutarchum, meritò murorum percussor & euersor dictus fuit: cùm lex contra ciuitatum omnium regina sit, vt ait Pindarus, atque Homer. Iouem omnium regem & patrem non bellica tormenta, neque rostratas naues, sed leges & æquitatem regibus dedisse scribit ad regna conseruanda, quæ his omnibus sunt potentiores. Istud ipsum fecit, vt nullum certum Mars haberet domicilium aut sedem, cùm Iupiter in cœlo omnibus & Dijs & hominibus imperaret. Demosthenes idcirco in oratione contra Aristogitonem primas leges inquit tanquam optimum quiddam ac inuentum deorum esse, vniuersæ vitę mortalium ac ciuitatum moderatrices, quarum beneficio, si quid deprauatum sit in rerum natura, corrigitur apud viros bonos sponte; at malos cogunt vel inuitos ea quę iniqua sunt euitare. sic enim inquit.

ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσιν, κἂν μικρὰν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον, καὶ κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἴδιον τοῦ ἔχοντος: οἱ δὲ νόμοι, κοινὸν καὶ τεταγμένον τοῦτο πᾶσιν. ἡ μὲν οὖν φύσις ἂν ᾖ πονηρὰ, πολλάκις φαῦλα βουλεύεται. διόπερ τοὺς τοιούτους ῥαδίως ἐξαμαρτάνοντας εὑρήσετε. οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσι; καὶ ἐπειδὰν εὑρεθῇ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμα ἀπεδείχθη πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον, καὶ τοῦτ' ἐστὶ νόμος, ᾧ πάντας προσήκει πείθεσθαι διὰ πολλά, καὶ μάλιστα, ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος εὕρημα, καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ [illegible] καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινὴ καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν πόλει.

Vniuersa mortalium vita, ò viri Athenienses, siue magnam siue paruam quis habitet ciuitatem, natura & legibus gubernatur: horum alterum, natura nimirum inordinata est & inæquabilis, atque pro ingenio cuiusq; priuatorum; leges autem communes & institutum idem omnibus. natura igitur si mala sit, iniqua sæpius suggerit consilia, quare tales homines facile peccantes inuenietis: at leges & iustum & bonum et vtile procurant atque hoc inuestigant, quod vbi repertum sit, illud mandatum omnibus proponitur æquum & sibi constans, atque id lex est, cui conuenit omnibus parere cum multis alijs de causis, tum præsertim, quòd omnis lex institutum est & munus deorum atque institutum sapientum hominum, & correctio vel consulto vel inconsulto peccantium, communisq; institutio ciuitatis, secundam quam conuenit omnibus ciuibus vitam degere. Sed quoniā pro varijs euentis variè fabulas interpretati sunt antiqui, ita vt aliæ ad res naturæ, aliæ ad astronomiam, aliæ ad mores spectarent, alię ad hæc simul omnia, quid Martis cum Venere adulterium significet explorandum est. Quid est tam contrarium quàm occidere & procreare, expolire & deuastare, erigere & prosternere? At Mars tamen, qui hæc omnia facit, vt ait Homerus;

Ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα.
Mars hominum occisor, qui agros popularis & vrbes.

Cùm Venere, quæ omnia animalia plantasq; in lucem producit, congreditur. Quid ex hac tam discordi coniunctione orietur? nihil omnino superueniente Vulcano pręcipuè. Nam litigium & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorum vtrumque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiaque vincit, neque ita illa suis funguntur viribus. Ad exprimendum igitur, quòd symmetria necessaria est rebus naturalibus, ista fabulosè confinxerunt. Hunc eundem Deum & Solem esse aliquando putatum superius expressimus, & apud Aquitanos Hispaniæ populos Martis simulachrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriæ proditur. & ratio ipsa naturaque videtur expetere, vt corpora illa superna, quæ calorem rebus inferioribus inferunt, nominibus potius, quam re ipsa sint diuersa. Et Hom. lib. o. Iliad. Martem vim igneam videtur putasse cùm inquiat,

Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ.
Insurgit veluti Mars strenuus, ignea vel vis.

Bellonam aurigam Martis populatoris finxerunt

xerunt, quia aer pestifer est mortis auriga, & artifex. Quidam memoriæ prodiderunt, Martem bellorum Deum fuisse creditum, quod is prior armare inuenerit, & in aciem instruere, & omnes bellicos vsus, cùm impios delere niteretur. Quod Mars omnium Deorum fortissimus & velocissimus arte Vulcani fuerit retibus implicitus, & debilis, & claudicantis, & tardi Dei, quid aliud significat, quàm sceleratos homines nullis viribus, nulla pedum celeritate fretos posse Dei vindicis omnium flagitiorum iram deuitare? quòd etiam innuit Theognis his versibus.

καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων
κύρνε, σὺν εὐθείῃ θεῶν δίκῃ ἀθανάτων.

Ter celerem tardus comprendit Cyrne secutus
Iniustum cursu, huic nomina cuncta fauent.

Et illa carmina.

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα, κιχάνει τοι βραδὺς ὠκὺν,
ὡς καὶ νῦν ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα,
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι τῷ καὶ μοιχάγρι᾽ ὀφέλλει.

Si quod agis virtute caret, celerem capiet te
Vel tardus, tardo Mars est comprensus vt ipsi
Vulcano, superum cum velocissimus esset.
Ars etenim prodest cunctis animalibus ipsa.

Atque tot de Marte dicta sint, nunc dicendum de Neptuno.

De Neptuno. CAP. VIII.

NEPTVNVS Saturni & Opis filius, vt dictum fuit, eandem sortem, patrisque crudelitatem expertus propè est, quam etiam Iupiter. Nam, cùm Rhea Neptunum peperisset, puerum in ouili absconditum opilionibus educandum inter agnos tradidit, atque pullum equinum, quem se simulabat peperisse, Saturno vt fabulantur, vorandum tradidit. Isacius Neptunum

ptunum educatum fuisse scribit ab Arno nutrice, quam ita appellatam fuisse dicunt, quia quærenti Saturno Neptunum, se non habere responderit, ac negauerit: ex quo etiam ciuitas Bœotiæ ita vocata fuit, quæ antea Sinousa dicebatur, vt scripsit Teseus lib. 3. rerum Corinthiacarum, cum alii ab agnorum multitudine maluerint dictam fuisse, inter quos fuit Crato. Alii contra putarunt. Neptunum à Iunone educatum fuisse. Hic cùm Iouis socius & adiutor fuisset in bellis, post Saturnum è regno depulsum iactis sortibus de totius mundi imperio, mare & omnes insulas, quæ in mari existunt, tenere cum imperio sortitus est Neptunus; cùm cœlum Iouis; Infernus locus, vt diximus, Plutoni obtigisset. vxorem habuit Amphitriten, quàm cùm deperiret, neque in amorem sui vllo pacto posset allicere, Delphinum misit, qui eam sibi conciliaret, persuaderetque, vt maritum Neptunum æquo animo ferret. Id cùm Delphinus impetrasset, ad perpetuam tanti beneficii memoriam dicitur Delphini signum inter sidera relatum, vt ait Hyginius in fabulis stellarum: isque Delphinus est non longe à Capricorno collocatus, vt scripsit Aratus in Astronomicis:

Δελφὶς δ' ὀ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει αἰγοκερῆϊ
μεσόθεν ἠερόεις. τὰ δ' οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται
γλήνεα παρβολάδην.

Quæ carmina ita sunt alicubi elegantissimè expressa:

Tum magni currens Capricorni corpora propter
Delphinus iacet haud nimio lustratu nitore.
Præter quadruplices stellas in fronte locatas,
Quas interuallum binas disterminat vnum.

Alii Veniliam fuisse Neptuni vxorem crediderunt. Scriptum reliquit Lucianus in Sacrificijs Neptunum nigros habuisse capillos, & oculos cæruleos, vt ait in primo Cicero de natura Deorum: quem nudum cùm tridente & concha aliquando introduxere pœtæ; aut, qui indutum putarunt, vestem habere cyaneam dixerunt, vt ait Phurnutus. Memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis, Neptunum primum equitandi artem inuenisse, quod etiam Pamphi antiquissimi hymnographi testimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, rostratarumque, & turritarum nauium largitorem vocauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primùm iunxisse equos putasse, vt patet in his ex OEdipode in Colono.

Δῶρον τοῦ μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν
Αὔχημα μέγιστον,
Εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον.
Ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς
τόδ' εἷσας αὔχημ' ἄναξ Ποσειδᾶν
ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινόν.
πρώταισι ταῖσδ' ἔκτισας ἀγυιαῖς.

Munus magni dæmonis dicere,
Gloriam maximam,
Equis, pullis, mari bene imperitantem.
O fili Saturni, tu enim ipsum in
Hanc ducis gloriam, Rex Neptune
Equis moderans fræno.

Apollonij verò enarrator Sesonchosem, Ægyptis Regem, qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesosrim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicæarchus in libro secundo rerum Ægyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerunt poetæ in curru vehi super æquore, vt sensit Apollonius in lib. 4.

εὖτ' ἂν δή τοι Ἀμφιτρίτη
Ἅρμα Ποσειδάωνος ἐΰτροχον αὐτίκα λύσῃ.

quam mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore soluet.

Orpheus in hymnis, currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu:

κυμοθαλής, χαριτῶπα, τετράορον ἅρμα διώκων.

Quadrijugum impellens currum summo æquare labens.

Alij maluerunt, eius currum trahi à vitulis marinis & cete, quam ab equis: quippe cùm eo tempore equum inuenisse dicatur, cùm in Areopagum cum Minerua in contentionem discendit de nomine Athenis imponendo, cùm ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, vt scripsit Plutarchus in Themistocle. fabulantur Theseum Phædræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse, vt Hippolytum filium necaret, quem Phædra falso accusauit tentatæ pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus Phocas Hypolyto iuxta littus maris vecto in curru immisit, quibus tanta trepidatio equis iniecta est, vt in fugam versi illum è curru delapsum discerpserint. quare Phœdra postmodo pœnitentiâ ducta, vt plerique senserunt, laqueo vitam finiuit. Ædificauit mœnia Troiana Neptunus, qui hac de causa Laomedonti Troianorum regi seruiuisse dicitur. Cùm Iouem ligare Dij voluerunt, id Iupiter cognouit è Thetide, ac in cæteros quidem Deos animaduertit; & Neptuno atque Apollini iussit, vt Laomedonti seruirent, dum Troiam ædificaret. Laomedon diuinis honoribus prosecutus est Apollinem, at Neptunus

nus, vbi diu seruiuisset, nullamque accepisset mercedem, indignatus horrendum ac infestissimum cete immisit, quod mare euomens vniuersam regionem inundauit. illa de causa & filiam Hesionem, quam vnicè amabat, ac multo magis, quàm vel Æthasam, vel Astyochen, vel Medicasten, quas cęteras filias habebat, ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit, quod Laomedonti Neptunus, & Apollo seruierint, sed datum esse locum fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificijs dicatam Laomedon ad extruenda moenia ciuitatis conuerterit. atqui Virg. Neptunum scribit suis manibus Troiam ędificasse, vt est in libro nono;

an non viderunt mœnia quondam
Vulcani fabricata manu considere in ignes?

Quamuis Ouid. in epist. Paridis moenia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus;

Ilion aspicies, firmataque turribus altis
Mœnia Phœbeæ structa canore lyræ.

Cùm Amphitriten vxorem, vt diximus, haberet, infinitus propè filiorum est numerus, quos ab varijs nymphis & pellicibus suscepit, Phoenicè habuit enim è Libya & Bellum & Agenorem: è Calæno vna Danaydum, Calęnum: Nauplium ex Amymone: è Pitane, à qua vrbs Laconum dicta fuit, Euadnen, & Aonem, à quo vocata est Aonia regio, & herum Phæacem, à quo Pheacia dicebatur, quæ nunc Corcyra vocatur, Phoenicem à quo Phoenicia, & Athon, à quo mons. nam plerique vrbibus nomina imposuerunt eius filij: & Dorum, à quo Dorij: & ex Oti filia Laide Althepum, Ancæum ex Astypalea & Periclimenum & Erginum; ex Alcyone Atlantis Anthamum, & Anthan, & Hypereten, à quibus oppida condita nominataque sunt apud Troezenios; Boeotum ex Arne, Hippothonum ex Alope Cercionis: Asopum è Ceclusa: Orionem è Brylle: Tritones, alterum cum Euripylo è Cæleno, alterum ex Amphitrite: Palæmonem & Neleum è Thyrrho: Cteatum & Eurytum è Molione: Minyam è Chrysogone Almi filia: Delphum è Melantho: Minyum è Callirhoe: Erycem è Venere: Ogygum ex Alistra, Taphium ex Hippothoe: Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scamandrodice: Minyas è Tritogenia filia Aeoli: è Midea nympha Aspledonem: Parnasum è Cleodora: Eurypylum & Euphenum è Mecionica, cui munus dedit, vt super vndis tanquam super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi solùm filii eius commemorantur, sed Euphemus præterea, qui proreta fuit in Argonaui, Amycis, Albion, Aello, Anthæus, Amphimanus, Aæthusa, Aon, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Astræus, qui per inscitiam congressus cum Alcipa sorore sequenti die cognita affinitate ex animi moerore captus, se in fluuium præcipitauit, qui prius dictus est Astræus ab ipso, mox Caicus à Caico Mercurii Ocyrhoesque filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib. 3. de fluminibus, & Melane, à qua Melas priùs Nilus dictus est: Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, Chrysogonea, Chius, Dorus, Euphemus, Irceus, Lelex, Lamia vates, & Sibylla, Hallirhotius, Læstrigone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus; Onchestus, Phęax, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus, Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyretus, vt alios infinitos propè prætermittam. nam plures, quam octoginta me legisse memini: quos tamen omnes non putaui hic esse numerandos, quod si verum est id, quod scribitur à Zeze in historia 51. Chil. 2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filii. Inquit enim.

τὺς θυμικὺς γὰρ σύμπαντας, καὶ πάντας τὺς ἀνδρείυς,
υἱὺς καὶ φίλους, καὶ ἐραστὰς φασὶ τῦ Ποσειδῶνος.

Elatos animo enim omnes, & omnes strenuos.
Filios, & amicos dicunt, et amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua, & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum atque ea de causa crediderunt posteri Neptunum primum equos domuisse. Quod illi in orbis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit superius. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia, Thessalos dicere solitos, Neptunum lacunam fecisse, per quam fluat Peneus: idque iure putari censuit ab iis, qui Neptunum terram concutere existimant: nam loca distantia interiecto maris spacio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia qui iuxta opinionem antiquorum, vim aquarum causam esse terręmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles libro tertio Meteororum, & Lucretius lib. 6. in his;

Quod nisi prorūpit, tamen impetus ire animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ

Dispertitur, vt horror,et incutit inde tremorē. Huius Dei duplex erat munus, nauigantium curam habere scilicet, & equorum, vt in hymnis Homerus scriptum reliquit.

Διχθὰ τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρα τε νηῶν.

Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos,regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei, idcirco Hippij,siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuium Milaontem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystij,siue inundātis, qui est ita appellatus,quia quo tempore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nunciarunt, maxima pars agri fuerit inundata, atque summersa, deinde Iunone Neptunum precante,vt mare deduceret,per quē locum refluxit, in eo Argiui Prosclystij Neptuni delubrum erexerunt, vt est apud Paus.in Corinthiacis. Ad huius rei memoriam fortasse factus fuit & dicatus Neptunus apud Athenienses vndam proferens, vt est in Atticis. Multa sunt denique cognomina, quæ propter varios euentus huic Deo sint attributa,vt Tænarius, Phitalmius,Heliconius, Temenius, Onchestus, Speculator,Natalitius, Hippocurius, Crenesius, Gæouchus, Domatitis,Pater,Rex,Ægeus, Taraxippus. Plutarchus commemorauit in vita Pompeii tria templa fuisse Neptuni opulentissima, vbi loca Deorum à piratis spoliata recenset: quorum vnum in Isthmo, aliud in Tenaro, aliud fuit in Calabria, erat enim Calabria Neptuno consecrata, vt scriptum fuit à Philostephano in rebus Italicis, atque loca nonnulla recenset Apol. lib. 3. quibus præesset Neptunus.

οἷος δ' ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
Α'ρμασιν ἐμβεβαώς, ἢ ταίναρον, ἢ ὅγε λέρνης
ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος ὑαντίου ὀγχηστοῖο,
χ᾽ὥτε καλαύριαν μετὰ δῆθ' ἅμα νείσεται ἵπποις,
Πέτρηνθ' αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα γεραιστόν.

Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmū,
Quadrigis inuectus adit cum flumina Lernæ,
Tænariumue solum,vel Hyantia rura, Gerestū
Syluosum, Aemoniamue petram, fumātia colla
Cum premit alipedum, Calabra idem vt rura reuisit:

Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homerus in libro quinto Odysseæ.

ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.

Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto;

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:

Quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum. ferunt enim aliquando euenisse Corcyræ, vt multis bobus per bellum Persarum relictis taurus è pastu rediens sæpius in pelagus mugitus ediderit, ibique per totum diem constiterit, deinde, cum ad mare bubulcus descendisset, magnum atque infinitum propè thunnorum numerum conspexit,quod significauit Corcyræis. Illi tum capere thunnos conati operā luserunt,quare sciscitantibus oraculum postea responsum est, Neptuno taurum mactari oportere; qua re peracta incredibilem piscium numerum cępere, vt ait Paus.in Phocicis. quamuis thunnus aliquando mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Dictione. Atq; Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putabantur,vt scriptum est à Marco Manilio in lib. secundo rerum astronomicarum,vbi signa cęlestia,quæ sint diis quibusq; tributa,commemorat;

Lanigerum Pallas,Taurum Cytheræa tuetur.
Formosos Phœbus geminos,Cyllenie cancrum.
Iupiter & cum matre Deum regit ipse leonem,
Spicifera est virgo Cereris, fabricataque libra
Vulcano, pugnax Mauorti scorpius hæret.
Venantem Diana virum sub partis equinæ,
Atque angusta fouet Capricorni sydera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitq; suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum, ac nympharum manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum varia comitum facies, immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inousq; Palæmon,
Tritonesq; citi, Phorciq; exercitus omnis
Laua tenet Thetis,& Melite, Panopeaq; virgo,
Nisae, Spioque, Thaliaque,Cymodoceque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatum scripsit Ouidius lib.6. maioris sui operis. atque hæc ea sunt, aut certe non multo plura his, quæ de Neptuno fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus: nunc quid ea significent perquiramus.

IAM primum omnium, quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libr. de natura Deorum, de Crysippi sententia: quique aer per maria manaret; eum esse Neptunum. Veruntamen non aer simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerunque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totamque aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quam ani-

ma per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit siue harmonia sit, & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis *οὐσία*, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparent, tamen diuina quadam virtute & potentia seruante ab interitu, ita sunt commista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aere Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cùm de Ioue & de Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium, & propè infestantium: nec, vt ait Lucretius lib. 5.

——turbida ponti
Aequora lædebant naues ad saxa, virosque:
Nec temerè incursu fluctus mare sæpe coortum
Sæuibat, leniterque minas ponebat inanes:
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse constantiam? nam cùm leuissimus ventorum flatus aliquando extiterit, tanta oritur tempestas, vt iratæ vndæ in cœlum minaces insurgere appareant, atq; incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quod tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vxor dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quam ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides.

Ἄνω δ' ἐπ' ἄχθον εἶμι, καί περ ὢν τυφλὸς,
Δι' ἀμφιτρίτης τῆσδε προσβαίνων ποδί.
Ego vadum pertransco cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cùm illa sint maris, at non alicuius Deæ propriè adiuncta.

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείριτον ἀμφιτρίτην.
Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cum aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cum is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui Delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare, cùm reliqua marina animalia amentia, atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à Sole humoris copiam; ita vt de nonnullis meritò dubitent, an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta; ita vt possint etiam ad rerum naturalium, morùmue rationem accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est, quam maris, vel natura vel color? quis enim dubitat cyaneum colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens vero, quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quod habet facultatem scilicet tollendi æquoris, & placandi, & seruandi, quod alij fictum esse maluerunt, quia dulcibus, salsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus, prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt, qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris, quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de caussa locum datum esse fabulæ de contentione Palladis, ac Neptuni de nomine Athenis imponẽdo, quod Neptunus equũ, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt, quia *ἐκεῖνοι μὲν (ὡς λέγεται) πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας, ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς ἀθηνᾶς διέδοσαν λόγον, ὡς ἐρίσαντος περὶ τῆς χώρας τοῦ ποσειδῶνος δείξασα τὴν μωρίαν τοῖς δικασταῖς ἐνίκησεν. Illi sanè, (vt ferunt) cũ studerẽt ciues à mari retrahere vt assuescerẽt viuere vel non nauigãtes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quod Neptuno de regione contendente Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.*

Qua

Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus, & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse, quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificijs dicatam in suam vtilitatem, & ad extruenda moenia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant, quam Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat, vt mare piscibus orbatum haberemus; quippe cum vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hęc ipsa caussa fuit, cur crudeles Neptuni filii dicerentur omnes.

NVNC quid sub his lateat ad humanæ vitę institutionem spectans, explicemus. Ac Primum, cum virtutum omnium princeps & Regina sit, vt ita dicam, liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet, omnium vitiorum grauissimum meritò indicabitur acceptorum obliuio, quæ non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de causa finxerunt antiqui, quòd Nptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiam adhortatio, ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quod autem ob neglectos Deos Laomedon poenas persoluerit, multasque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit, quoniam qui piè sanctèque per probitatem & integritatem vitæ Deum coluerit, quique illa, quæ instituta sunt a sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatum in omne tempus habebit, multa incommoda deuitabit & se in omni molestia rectorum consiliorum conscientia consolabitur. Qui verò beneficiorum omnium autorem, omniumque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus, & temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionem, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientes antiqui adhortabantur: fortunæq; incostantiam ante oculos proponebant, cùm vel Dij inhumaniter agentes aduersus Iouem de coelo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hyppolito mortem à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quòd eam de stupro interpellasset: at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ, Dii boni, charissimis illa concedere, quæ in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hppolyto Diomedes lucum eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ac rem diuinam primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Troezenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari, vt æquo animo essemus, si quando ad nostra vota Dij surdi viderentur, quoniam perniciosa sępius expetuntur ab ignaris hominibus, & quę maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta:

Nil ergo optabunt homines, si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis, rebusque sit vtile nostris.

Quod autem hæc huius rei causa tantum ficta sint, vel ex eo patet, quòd omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui causam ignotam iudicarit: aut qui pro vel charissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus; sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit, quæ de Deo dicenda omnino non sunt, cùm hęc solùm institutionis ergò sint inuenta. Non defuerunt, qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulę. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. CAP. IX.

PLVTO quem inferorum Deum putarunt antiqui natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerũq; gestarũ felices succcessus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarũ mũdiq; totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem Solẽ obtigit imperium. Scriptum reliquit Pausanias in

Atticis

Atticis Plutonis, & Amphiari statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis.

Πλούτων, ὃς κατέχεις γαίης κληῖδας ἁπάσης.
Pluto, qui terræ claues, & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deum, & in Iberia apud Pyrenæos mõtes habitasse memoriæ prodidit Strabo lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse crediderunt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis.

τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα
τιμὰς διδόντα, χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.
Cùm iusta soluit mortuis viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo vero tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur, Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorum equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto;

Hanc metuens cladem tenebrosa sedi tyrannus
Exierat: curruque atrorum inuectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia nondatur reditus eius regiam ingressis, cui Deo narcissus & adianthum & cyparissus in coronas erant dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hunc Deum aliquando grauiter tulisse, quod solus omnium Deorum cœlibam & filiis carentem vitam traduceret, cùm tanti imperii Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cùm & Iouis esset frater, & Deorum omnium opulentissimus. Nulla enim Dea illum ob deformitatem & obscuritatem regni maritum esse suum pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicam) hoc animi furore agitatus atrorum equorum currum conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi fortè Proserpinam Cereris filiam

inter

inter cæteras virgines flores colligentem visam, adamauit, quippe cùm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuium Chemarum deportauit; vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putãtur deportauit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis, & Claudianus rem totam carmine elegantissimo complexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, templumque eius ibidem magnificentissimum, vt ait Strabo libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons, qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralij fluuij, vbi sacra fiebant Pamb[oe]otia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis, ac Palladis aram communem. Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si tricenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertio decimo, Plutonium os in Cybirensium regione apud Hierapolim in paruo quodam montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat. idque fuisse, mirę profundi[t]atis, & admirabilis multo magis potentię. Nam huic oppositum fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassaque caligine tegebatur: at propinquus aer erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicero in actione sexta in Caium Verrem. Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennam, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur. dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo [his] verbis: τὸ δὲ πλούτωνος, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη. *Plutonis vero nomen ob diuitiarum largitionem, quia diuitiæ è terra in lucem emittantur, dictũ fuit*: quamuis Lucianus in dialogo postea de Luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ πλουτεῖν τοῖς νεκροῖς, *quia abundet mortuis*. Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat, iudicibusq; tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel poenas vel præmia dispensabat. Neq; vlli concessum est, præterquam admodum paucis, ad superam regionem reuerti, & id maximis de causis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis, & amplissimis fluuijs vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegethon deuoluitur, ibidem coeno plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squalore cymbæ, portitorisque animarum, deque tremenda illius voce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis Furiæ, formidabilis est iudicum iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tam sanctus, aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus non aliquantulum expauescat. Verùm de his in sequenti libro pertractabimus.

NVNC huius fabulæ explicationem aggrediamur. Pluto siue elementum sit terræ, siue diuitiarum Deus, vtroque nomine filius est Saturni. Nam primum omnium architectatus est coelum Deus, ex quo natum tempus, in quo reliquum quod erat ædificij expletum est. Si diuitiarum Deus rursus sit Pluto, nemini obscurum esse arbitror, ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus, & hominum frequentia repleri: quare Pax illius meritò dicitur fuisse nutrix. Rursus quòd fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater; quid aliud hoc est, quam genus omne diuitiarum è tempore nasci, & coeli aerisque bonitate, ac tempore procreari & adiuuari? Dicitur idcirco illi imperium inferorum obtigisse, quoniam apud occidentis nationes, & in Hispania (vt diximus) regnauit, quæ fertilissima est propè omnium prouinciarum, & omnis generis frugum plenissima, præter loca illa, in quibus effodiebantur metalla, vt testatur Strabo lib. 3. Qui vero Plutonem elementum terrę esse putarunt, non solum diuitiarum Regem, quæ omnes è terra oriuntur, esse crediderunt: sed etiam mortuorum omnium, quia omnia, quæ nata sunt, in ea tandem principia soluuntur, è quibus sunt orta: quod etiam expressit Cic. libro 2. de Nat. Deor. his verbis: Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est: qui Dis vt apud Græcos Πλούτων dicitur, quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris. Et quoniam, quod semel mortuum est, nunquam idem reuiuiscit, inde dictum est ab antiquis, quòd Pluto habet claues, à quo ita sedes inferorum clausæ sunt, vt exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis. Hic idem Proserpinam Cereris filiam rapuit, quia (vt ait Cic. in 2. de Nat. Deorum) ea est quæ Περσεφόνη Græcè nominatur, & quam frugum semen esse volunt, absconditamque à matre quæri fingunt, vt ait Eusebius libro secundo Euangelicæ præparationis. Plutonem esse virtutem terræ, &

ali-

aliquando terram ipsam, ita scripsit Orpheus in hymno in Plutonem;

Πλουτοδοτῶν γενεὴν βροτέην καρποῖς ἐνιαυτῶν.

Nam facis ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terræ ad se radices frugum inferiùs, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinam, quadrigis inuectam, cùm per tot mensium tempus ad inferiora crescant frugum radices. Sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. libro de raptu Proserpinæ;

Orphneus crudele micans, Aethonque sagitta
Ocyor, & stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor.

Quæ cùm finguntur, & alicubi fieri necesse sit; scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

ἁγνοπόλου Δημήτερος ὡς ποτε παῖδα
Νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπαδάην διὰ πόντου
τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον.
Δήμου ἐλευσῖνος, τόθιπερ πύλαι εἰσ' ἀΐδαο.

Pluto tibi casta Cereris nam filia quondam
Cùm legeret flores in prato rapta quadrigis
Imposita est, & Cecropium portata sub antrum,
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuero non solùm de rebus gestis, quæ Dijs inferis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum vitæque institutionem pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborandum est, cùm breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamen si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocentiam conniueat oportet, omnemque impuritatem induat & crudelitatem, cum primum ingentium opum desiderio capitur. Illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cum sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. quidam putarunt Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cum prius cadauera sine vllo cultu passim, vt contingebat, sepelirentur, aut etiam inhumata feris relinquerentur. Atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto. CAP. X.

PLVTVM sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam nonnulli tribuerint imperium. At Pluto nemo est, quin omnibus suffragijs distribuendarum diuitiarum munus concessum esse sciat: quem Cerere & Iasione natum commemorauit Hesiodus in Theogonia:

Δημήτηρ μὲν πλοῦτον ἐγείνατο δῖα θεάων
ἰασίῳ ἥρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι.

Alma Ceres Plutum peperit coniuncta in amore
Iasio Heroi Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia Ægloga significasse videtur, dormientem Iasionem fuisse à Cerere adamatum, cùm illum inter eos commemoraueris, qui dormientes à Deabus adamati fuerunt, vt est in his:

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν, ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
ἐνδυμίων, ζαλῶ δὲ φιλαγύναι ἰασίωνα.

Endymiona velim sopitum posse profundo
Somno imitari, sum simul æmulus Iasioni.

Hunc Deum cæcum esse tradiderunt; & cuiusmodi ab Aristophane in Comœdia introducitur; quod passus est a Ioue propter inuidiam, cum antea, dum acutissimè videret, ad viros bonos tantùm accederet, multique flagitiosi homines rerum necessariarum inopia perirent, vt ex his carminibus indicatur;

ὁ ζεύς με τοῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
Ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον ἠπείλησ' ὅτι
Ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
Μόνους βαδιοίμην, ὁ δέ μ' ἐποίησε τυφλὸν,
ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.
οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.

His Iupiter me affecit inuidens viris,
Puer minatus ipse quòd sum, me fore
Solis bonis, solis viris prudentibus
Domesticum: tunc ille me cæcum facit,
Ne quem bonum, ne quem malum dignoscerem.
Sic is bonis, sic inuidet prudentibus.

Hunc eundem Deorum omnium timidissimum finxerunt antiqui, sicuti testatus est Euripides in Phœnissis;

Δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος, καὶ φιλόψυχον κακόν.

Plutus timidus, vitæ suæque amans malum.

Quare ad hoc festiuè allusit is poeta, qui inquit;

Nocte iter ingressus gladium, contumque timebis,
Aut mota ad lunam trepidabis arundinis vmbram.

Can-

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quidam omnium Deorum maximè perniciosum esse crediderunt, in quem etiam Timocreon Rhodius Epicus poeta scolium, siue conuiuale carmen conscripsit, cuius est initium:

Ὤφελες ὦ τυφλὲ πλοῦτε μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάττῃ,
Μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανήμεναί ποτε,
Ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν κ' ἀχέροντα.
Διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Debebas cace Plute neq; in terra, neq; in mari,
Neq; in continente apparuisse vnquam,
Sed tartarum habitare, atque Acheronta.
Per te enim omnia inter homines mala.

Hunc Deum esse minimè cæcum existimauit Theocritus, cum dicat: τυφλὸς δ' οὐκ αὐτὸς ὁ πλοῦτος: *cęcus non ipse Plutus.* Sic etiam Plato primo de legibus scripsit, Plutum non solùm non esse cæcum, sed etiam acutissimè cernere; τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων ἅπερ ἂμ' ἕπεται φρονήσει. *Quartum autem Plutus, non cæcus, sed acute videns, quæ prudentiæ sunt adiuncta.* Hic Plutus Deus esse creditus est à nonnullis, maiorique honore cultus, quàm Dij cæteri, vt scripsit Theognis;

Ἦ σε μάτην ὦ πλοῦτε βροτοὶ τιμῶσι μάλιστα·
ἦ γὰρ ῥηιδίως τὴν κακότητα φέρεις.

Num merito coluere viri te maxime Plute?
Nequitiæ facile est pondera ferre tibi.

Et alibi.

Πλοῦτε θεῶν κάλλιστε, καὶ ἱμεροέστατε πάντων,
Σὺν σοὶ καὶ κακὸς ὢν, γίγνομαι ἐσθλὸς ἀνήρ.

Optime cunctarum Plute & dulcissime rerum,
Vel prauus tecum vir bonus esse ferar.

Non tamen multo mitius est monstrum Paupertas, nisi voluntaria sit, quę ad infimum vergat, in quam nos his Græcis carminibus aliquando lusimus:

Ἡ Πενία στίνει μᾶλλον δειλήμονας ἄνδρας
Ἀθανάτων πάντων αἰγινόεσσα θεά.
Ὠχρὸς ἀεὶ δαίμων, πεινῶν, ῥακίεσσι γεγηθώς.
Ἄρσενα δ' οὐ πάμπαν, σ' οὐδὲ γυναῖκα λέγοις
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ βροτῷ, οὐδ' εὐλόγῳ ἐστὶν ἐοικὸς
τοῦτο τέρας, πᾶσαν καὶ κακότητα φέρει.
Ταρτάρῳ ἐν φιλότητι μιγεῖσα μελάμπτερος ἡ νύξ
Ἣν τίκε δηλαίοις πῆμα κακοῖο βροτοῖς.
Ἔσχε τιθηνάων δ' ἀκλειῶν πολλὸν ἀριθμόν.
Μαιώσεν πρώτως ὀκλαδὸν Ἀφροσύνη.
Ἀργί' ἐδέξατο τὸ βρέφος, ὅ, τρέφεν, ἠδ' ἀτίταλλεν.
Ἐλκεχίτων Τρυφὴ μαζὸν ἔδωκε πόρε.
Σπαργάνισεδὲ Ῥαθυμία ὡς εἰκὸς ἀτέχνως
Χειμῶν ἐν κρυερῷ, καὶ γὰρ ἔγεντο τότε.
Ἐνδειάντε, Φόβον τε φίλους, καὶ Θρῆνον ἑταίρους
Ἀτρυφέρους εἶχεν αἰὲν ἀτεμβομένους.
Αἶσχος, Ἐρημίη ἔπειτ' αὐτῇ συμπαίστορε βώτην.
Ἀπορίατε κακή, Ἀφιλία τε κόρη.
Οὔποτε γίντο τέρας θνητοῖς φοβερώτερον ἄλλο,
Οὐδ' ἐχθρὸν μᾶλλον τοῖς μακαρεσσι θεοῖς.
Τοῦτο γὰρ ἐκφεύγων κατὰ τὸν μεγακήτεα πόντον
Ἔμπορος, οὐ τρομέει βένθεα, κ' οὐκ ἀνέμους,
Οὔτε θεῶν μῆνιν τόσον, ὃς κατὰ πολλ' ἐπιορκεῖ,
Οὔτε πόνον κατὰ γῆν, ἔντεα τ, ἀλλοδαπῶν,
Ὅσσον τῆς Πενίας δνοφερὸν βλέμμ' ἀθρόα καὶ γὰρ
Πρὸς ὑπ' ἔτραπεν ἐκφεύγειν ἔθνεα δεινὰ κακῶν.
Δοῦλον, καὶ δύσποτμον, ἀναιδῆ, πᾶσι γέλοιον,
Νωθρόν, ἄπιστον, ἐπεὶ ποιεῖται Πενία.
Ἄφρονα, δύσπνον, καὶ ἀλήτην, πτωχὸν, ἄυπνον,
Ἄθλιον, ἀγροῖκον, παίγνιον ὥστε τύχης.
Πάσης ἀτυχίας βάθρον τὰ πλῆστα ταράττει
Ἡ Πενί' ἀνθρώπων δακρυόεντα βίον.
Ἔιαρος ἀρχομένου ὅστ' ἄνθεα γίνεται ὥρη,
Ἠδ' ὅσους καρποὺς ἡ καλ' ὀπώρα φέρει,
Τόσσα πάρεστι κακῇ πενίᾳ κακὰ, τόσσα δ' ἔβηλα,
Τόσσα ἀλιτὸ, αὐτῶν γὰρ τίσκεν ἀριθμὸς ἔῃ;
Ῥᾷον ἀριθμεῖσθαι νιφετοῦ μένος, ἢ χαλάζης
Δένδρε ἀποθραύει ῥιζόθεν ὁκκ' ἄνεμος.
Οὔτις σῶστρα δίδοι πενιχροῦ χάριν, οὔτις ἄποινα
Οὔτε πένης ζώων ἐν λόγῳ, οὔτε θανών.
Οὔποτέ τις Πενίας σκόπελον κακὸν ἥπτετ' ἀπήμων.
Ὀνμάτον Πλοῦτον τὸν χαρίεντα θεόν.
Τῶν ἑκατὸν νηῶν φορέει δέκα μήτε θάλασσα,
Μήτε Ποσειδάων πολλάκις ἰχθυφάγος,
Τῶν χιλίων χίλιοι κακοδαίμονες εἰσὶ πένητες.
Ἔχθιστον Πενία γίνετο πῆμα βροτοῖς.
Ἐστὶ τέλος Πενίας, ὀλοώτερον οὐδὲν ἰδέσθαι,
Πλὴν τῆς Ἀδικίας, ἣ μάλα δὴ κακίων.

Improba Pauperies nocuit mortalibus vna
Plus superis cunctis, sæua grauisq; Dea.
Vestibus & gaudet laceris, & pallida semper
Ora fame est: nec mas, fœmina & illa nec est.
Non est illa homini similis, non illa animanti.
Hoc monstrum secum tristia cuncta tulit.
Tartarus hanc genuit Nocti coniunctus, at illa
Pœna viris facta est, exitiumq; graue.
Sordida nutricum fuit illi copia multa,
Nam fuit obstetrix improba Stultitia.
Segnities capit, quam nutryt inde, puellam.
Discinctumq; dedit vbera Delitium.

Vilibus arte carens inuoluit Inertia pannis,
Frigora per brumæ; hoc tempore nata fuit.
Se comitem querulam mox illi iunxit Egestas,
Cui Pauor, & Luctus charus amicus erat.
Hinc Solitudo atq; Pudor colludere sueti:
Et mala Formido, nulla & Amicitia.
Nec magis horrendum monstrum mortalibus ortum est,
Inuisum superis, cælicolisve magis.
Hoc fugiens per monstriferũ mare nauita vētos
Mercator spernit, nec maris alta timet.
Nec tanti superum facit, hos cum peieret, iram,
Non quæ fert tellus, quæq; pericla mare.
Quanti Pauperie aspectum toruum. inde malorum.
Aufugere hortatur plurima turba procul.
Iure quidem infelix, seruus, ridendus, inersq;
Fit pauper; pudor huic excidit atque fides.
Insomnis, demēs, querulus, mendicus, & erro est,
Implacidus, dulus stantis in orbe Dea.
Pauperies est vna mali certissima sedes,
Vita superposita est qua lacrimosa virum.
Quot flores verno nascuntur tempore, vel quot
Vtilis autumnus dulcia poma tulit,
Tot mala pauperiem, tot pone impura sequuntur,
Tot delira, quis hæc dinumerare queat?
Sed citius, quando conuellunt robora venti,
Percipias numerum grandinis atq; niuis.
Præmia seruato donat pro paupere nemo.
Viuat, vel pereat, nulla inopis ratio est.
Pauperie illæsus scopulum nemo attigit vnquam.
Testificor Pluti numina magna Dei.
Nauibus è centum haud sorbet Neptunus, & vnda
Sæpe decem; reliquæ marmora tuta secant,
Sint inopes si mille, videbis mille misellos;
Pauperies cunctis deniq; dira lues;
Quæ pestis non vlla viris nocet acrius vrgens.
Est peior multò sed tamen improbitas.

Hunc Deum, quem alij potentissimum putarunt, quidam crediderunt imbecillum, ac debilem esse, quia sine virtute non posset homines ad honores extollere, aut elatos retinere, quare scitè dictum est;

οὔτ᾽ ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσαται ἄνδρας ἀέξειν,
οὔτ᾽ ἀρετὴ ἀφένιο.

Tollere mortales nequeunt virtute carentes.
Diuitiæ, aut inopem virtus.

Nam vtræque conspirent necesse est ad mortalium fœlicitatem. Filiam habuit Euribeam, de qua meminit Apollodorus lib. 1. Bybliothecæ. Sed insulsus est omnino, qui Plutum aut fuisse Deum, aut fuisse aliquid omnino putarit: quoniam antiqui singulis animorum moribus proprios Deos præfecerunt, ne quid diuina prouidentia non gubernari crederetur.

Nunc, quid hæc significent, perquiramus. Plutus è Cerere & Iasione natus esse dicitur, quoniam opes è prædiorum prouentu, & ex agricolarum diligentia nascuntur. Est autem dictus Iasion ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, siue à medendo, quia Ceres medetur inopiæ mortalium. Quod Plutus factus est cæcus à Ioue, quoniam viris bonis Iupiter inuideret: quid hoc tam scelestum & impium facinus significat? an potest bonitas diuina impuris fauere, ac bonos persequi? Cùm Iupiter sit fatum, & vis illa mentis diuinæ, quæ res humanas gubernat, cùm modò huc, modò illuc facultates pro arcano & inexplicabili Dei iudicio transferat arbitrati sunt nonnulli illud temere fieri, quare cæcum diuitiarum Deum esse dixerunt. Hoc autem ita accidit, quia diuitiarum possessio illis non solum concedebatur, qui vel ingenio, vel robore, vel aliquo virtutis genere præstarent cæteris, vt seruatum fuit apud antiquos, sicuti testatur Lucretius libro sexto.

Et pecudes, et agros diuisere, atque dedere
Pro facie cuiusq;, & pro viribus, ingenioq;

Neque tamen præmium virtutibus oportuit proponi diuitias, cùm virtus per se expetenda sit à viris bonis. Nam qui propter præmium virtutis virtutem amplectitur, aut vitia reliquit propter metum pœnarum, is non est plane vir bonus: iure igitur Plutus factus est cæcus à Ioue. Hunc potētissimũ existimarunt ac nobilem, quia & virtuti diuitiæ vulgo adæquentur, cùm tamen vera nobilitas sola sit virtus; at vulgus, quod caret virtute, pro ea introduxit opes. Deinde cum multitudo hominum creuisset, auctaque fuisset singulorum audacia & inertia, leges latæ sunt, prædia singulis assignata, & certi agrorum termini statuti. Inde rapinæ, latrocinia, rerum alienarum direptiones inceptæ. Cum igitur alij pro comparandis opibus nulli labori parcerent, nullumque periculum deuitarent, quibus tamen repugnante fortuna nihil commodi accidebat, alijs contra omnia succederent fœliciter, nunc cæcam fortunam, nunc cæcum diuitiarum Deum appellarunt. Atque ita ficta est fabula, quòd cùm Plutus antea fuisset perspicax, Iupiter viris bonis, ad quos priùs solos accedebat, inuidit; & idcirco illum cæcum fecit, qui nullo postea delectu ad quosuis

accedere coactus est. Vulgus enim mortalium ea, quæ fiunt, quorum certam causam non videant, non quidem diuina prouidentia gubernari, sed fortuitò accidere arbitrantur. Tantus honor postea diuitiis accessit, vel quòd illæ non sine prudentia, & industria parari cœperint, vel quòd multa commoda humanæ vitæ præberent, vt Plutus nullo Deorum fuerit habitus inferior. Nunc vero virtus omnis, & scientia, & probitas sanctissimę diuitiarum Maiestati cedere cogitur: maioremque honorem obtinet is, qui largiri potest cum libeat, quamuis sit amens, & sicarius, & latro; quàm prudentissimus quisque, & integerrimus, & qui multa beneficia in omnes ciues suos contulerit.

Finis Libri Secundi.

NATALIS

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER TERTIVS.

Quam praeclarè dicta de inferis excogitata sint ab antiquis.

SAPIENTISSIMI, & optimi sanè illi homines fuerunt, illustrissime Campeggi, qui primi inter mortales hanc opinionem introduxerunt, quod anima nostra immortalis existēs, postquam fuerit ex his corporum vinculis soluta, ad seuerissimos iudices accedat, ibique pro meritis vel ingentia præmia, vel grauissima supplicia sortiatur. Nam si nulla esset veræ religionis, si nulla Christianæ veritatis cognitio, poterat tamen vel ratio ista ita homines ad probitatem informare, vt se potiùs præmiis dignos præberent, quàm vt vitare supplicia conarentur: quam ipsam veritatem Iesus Christus postea clariùs intelligere volentibus omnibus nationibus explicauit. Quid enim tam potest ab omnibus sceleribus animos hominum retrahere, quam si sibi persuaserint omnibus tum reddendam esse anteactę vitæ rationem, cum neque mentiri neque tergiuersari licebit; sed omnia, quæ fuerint nefarie in vita commissa, vniuersis gentibus conspicua, tanquam maculæ, aut putrescentes pustulæ in corpore apparebunt? Quæ leges ciuiles, quæ consuetudo ciuitatum, quæ seueritas iudiciorum tantum potest in animis hominum? His enim neglectis multa flagitia clàm commiti possunt, & nonnulli tormenta parui faciunt, & mortem, si res ita poscat, æquissimo animo perferunt. At vbi neque tunc tamen finem laborum, & calamitatum sibi adesse sentiunt, mirum est quantopere ab ipsa conscientia, & ab æternorum suppliciorum metu retardantur. Hoc ita esse facile fuit viris bonis & temperantibus persuadere: at multitudini, quæ non nisi crassiore quodam modo allicitur aut impelli tur, non faciebant hæ rationes satis ad persuadendum: sed multa apud inferos terribilia, & vel dictu horrenda ficta sunt, multa ad voluptatem excogitata, quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim non commoueretur magnopere, cum sciret post mortem sibi adeundam esse paludem Acherontis, quæ prima excipiebat obuias animas? cùm terribilis animarum portitor Charon squalidus, barbaque promissa, ac rutilantibus oculis nigram nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa caliginosa antenna velificaret? cùm Phlegethontem animo complecteretur frementibus flammarum vndis conuolutum? cùm Cocytus subiret grauissimus, & tristissimus amnis, cuius fremitus querularum animarum voces imitabatur? cùm Cerberus triceps, cum seuerissimi iudices, cum Furiæ venirent in mentem, quæ singulos cogerent per varia tormenta commissa scelera fateri, quis intrepido animo aliquod flagitium aggrederetur? Accedebat ad terrorem terribilis inferorum tyranni vultus, stridularumque cathenarum strepitus à vinctis animabus tractarum. sonabant plagarum verbera, quæ sontibus infligebantur. vndique exaudiebantur cruciatarum animarum lamentationes. Hæc tametsi à nonnullis parui fierent ac deriderentur; tamen nemo erat, qui extremum vitæ præsentis diem sibi adesse sentiret, quin magnopere formidaret, atque vniuersæ vitæ suæ rationem ad hæc non timenda, si fieri posset, quam paratissimam esse non cuperet. Vnum est enim morituris bonum viaticum innocentiæ, recteque præteritæ vitæ recordatio, quę sola nos intrepidos ad omnium iudicum præsentiam, & ad omnia pericula perducit. Ex altera parte nos hortabantur sapientes ad probitatem ingentibus, & iucundissimis voluptatibus propositis in campis Elysijs. Nam quicunque virorum bonorum instituta seruasset, sancteque vixisset, hic in beatorum cœtum deducebatur, vbi omnis generis ferax erat tellus fructuum; aquæque de fontibus lympidissimis fluebant, ac prata varijs floribus ver perpetuum agentia vestiebantur. ibi concilia erant philosophantium,

bi theatra poetarum, ibi cyclici chori, ibi musica oblectamenta, ibi concinna & elegantia cõuiuia, voluptasque nulli molestiæ coniuncta. Neque enim calor immodicus, nec frigus sentiebatur, sed aer semper erat salubris & temperatus, neque vehementioribus Solis radiis inflammabatur. Quod est enim suauissimarum auicularum genus, quod ibi non mirificos concentus exerceret? aut quæ arbores sunt odoriferæ, quæ non semper amœnissimis floribus vestirentur? hinc lites, hinc inimicitiæ, hinc odia, hinc latrocinia, hinc doli, hinc periuria, hinc inuidia exulabat. Hic fœlicissima vita, & ab omni molestia tranquilla, sine mortis, aut ægritudinis metu traducebatur, vt dicebant. Quod felicitatis genus illis solis expositum erat, qui sanctè pieque vixissent, aut qui peccata quidem nonnulla, sed medicabilia & leuia commisissent; quæ quodam in loco non longè ab hoc expurgabantur. His rationibus, ad corporis voluptates pertinentibus (alias enim voluptates vulgus non percipiebat) aliisque similibus conati sunt antiqui multitudinis animos partim spe voluptatum, partim metu suppliciorum ad iustitiam, vitæque integritatem reuocare. Sed quoniam primus omnium mortalium Pluto istas rationes excogitauit, vt sensit Hecatæus, hunc esse locorum illorum Regem crediderunt: sicuti ventorum Aeolum, quia mutationes ventorum prior obseruasset: Lunæque amicum Endymionem, quia Lunæ cursum prior, & mutationes percepisset. Et quoniam de Plutone verba fecimus, nunc, quæ formidabilia fuisse crederentur in eius regno, inuestigemus, ac primum de Acheronte loquamur.

De Acheronte. CAP. I.

SCRIPTVM reliquit diuinus Plato in Axiocho, si modò legitimus est eius Scriptoris dialogus, Opim & Apollinem tabulas quasdam æneas in Delum ex Hyperboreis detulisse, in quibus scriptum erat, animam, postquam fuerit à corpore exoluta, in ignotum quendam subterraneum recessum peruenire, vbi regia sit Plutonis, nihilo minor quam Iouis sit aula. Nam cùm medium globosi orbis terra obtineat, superius hemisphærium Iupiter, & eius filii gubernant, cum inferiori Pluto Iouis frater, & nepotes dominentur. Sed antequam ad Plutonis regiæ vestibulum peruentum sit, vbi porta ferrea firmissimis pessulis claustrisq; offirmata excipit adeuntes, primus est Acheron fluuius, post quem Cocytus, ac alij deinceps, vt explicabitur. Hunc fluuium igitur Acherontem, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit, ac traijciendus est, nonnulli Cereris, alij terræ filium esse fabulantur, quem alij alia de causa missum fuisse ad inferos dixerunt. Acherontem fluuium esse, qui in Acherusiam paludem illabatur, ita scripsit Plato in Phædone:

τούτου δ' ἐστὶ καταντικρὺ καὶ ἐναντίως ῥέων ἀχέρων. ὃς δι' ἐρήμων τόπων ῥεῖ ἄλλων, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ γῆν ῥέων, εἰς τὴν λίμνην ἀφικνεῖται τὴν ἀχερουσιάδα, οὗ, αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ πολλῶν ἀφικνοῦνται καὶ τινας εἱμαρμένους χρόνους μείνασαι, αἱ μὲν μακροτέρους, αἱ δὲ βραχυτέρους, πάλιν ἐκπέμπονται εἰς τὰς τῶν ζώων γενέσεις.

At contra è regione huius fluit Acheron, qui per alia loca deserta labitur, atq; sub terram occultatus in Acherusiam paludem ingreditur: quo multæ mortuorum animæ perueniunt. Ibi tempora quædam diuinitus statuita alia longiora, alia breuiora expectantes rursus in animalium ortus relabuntur. Alij contra, non ingredi, sed egredi ex Acherusia palude Acherontem fluuium putarunt, vt sensit Strabo libro octauo, qui Acherontem scribit in portum Chimerium dulcem multis acceptis fluminibus intrare, atque eum sinum dulcem efficere, qui non procul distat ab Ephyra, Thesprotorum Ciuitate, quem etiam Acherontem, & Daulium inquit in Alpheum irrumpere. Huic fluuio datum esse nonnulli inquiunt id nomen, quoniam Cereris, Proserpinæq;, ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Thriphylicam Hypanam fuerunt, alluebat. Enimuerò scire conuenit, duo fuisse flumina varijs in locis eodem nomine appellata. fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam, vbi Molossorum Rex Alexander ab Oraculo Dodonæo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo libro sexto: cum iuberetur Acherontem, atque Pandosiam deuitare: isque arbitratus esset ea esse loca in agro Thesprotio, quæ erant eo nomine per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude defluens iuxta Pandosiam Ciuitatem, qui multis fluminibus auctus, vt dictum est, in sinum Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus, per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius libro 2.

κεῖθεν δ' οὐ μάλα πουλὺ δι' ἐξ ἁλὸς ἀντιπέραιαν
Γῆς μαριανδυνῶν ἐπικέλσετε νοσσαντες.
Ἔνθα μὲν εἰς ἀΐδαο καταιβάτις ἐστὶ κέλευθος,
Ἀκτή τε προβλὴς ἀχερουσιάς, ὑψόθι τείνει.
Δινήεις ἀχέρων αὐτὴν διανειόθι τέμνων.

ἄκρης ἐκ μεγάλης προχοὰς ἵησι φάραγγος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Mariandynam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis:
Atque altè tellus Acherusia prominet. inde
Hāc Acheron scindens sub terra vortice multo
Voluitur: atq; specu de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multum à Cichyro oppido distabat, vt ait Paus. in Atticis, & Strabo libro quinto, proximam fuisse scribit Miseno promontorio, quæ deinde reducta profundum littus in sinu Bainno aperiebat, aquasque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cum essent igitur duæ Acherusiæ, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope: iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontem fluuium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos vsque peruenire, paludemque ibi altissimam efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, vt scripsit his verbis Aretades Cnidius in libro 2. rerum Macedonicarum, & repetiuit perdoctus Apollonij enarrator.

ἡ περὶ ἡράκλειαν ἀχερουσιὰς καλουμένη πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος, καὶ ἀπονένευκεν εἰς δυσμὰς εἰς τὸ πρὸ τῆς βιθυνίας πέλαγος. καὶ προσπίπτον αὐτῇ, τὸ κῦμα σφοδρὸς ἀποτελεῖ ἦχους. καὶ περὶ τῶν ἐπ' ἄκρης αὐτῆς πεφυκυιῶν πλατάνων, καὶ τοῦ ἔσω αὐτῆ πεδίου, καὶ δοκεῖ αὐτόθι κατάβασις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν. *Acherusia vocata, quæ est iuxta Heracleā, vbiq; alta est, & præceps supra mare: a q; in Occidentem respicit in mare Bithynia, cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte nata sunt platani, & in eius planitie: ibique videtur esse ad inferos descensus.* Quod scripsit etiam Nymphis Samius in primo Heracleæ. Nam apud eum fluuium speluncam fuisse, quæ duceret ad inferos, creditum est, vti scripsit de prædictorum Scriptorum sententia Apollonius in secundo Argonauticorum.

ἐκ δ' αὐτῆς εἴσω κατακέκλιται ἠπειρόνδε
κοίλη ὕπαιθα νάπη, ἵνα τε σπέος ἔστ' ἀΐδαο
ὕλῃ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεφὲς ἔνθεν ἀϋτμὴ
πηγυλὶς ὀκριόεντος ἀναπνείουσα μυχοῖο
Συνεχὲς ἀργινόεσσαν ἀεὶ περιτέτροφε πάχνην.
Nec procul interius prospectat terra propinqua,
Ad medium conuersa diem, spelunca remittit
Frigida, vbi exhalat graueolētes vsq; vapores:
Semper & hac aluit se circum cana pruinam,

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod est orientem versus, de quo nunc loquimur: qui cùm sub terram occultetur, mox per quandam speluncam vallemque emergit, tanquam ab inferis, ad quod per multum spatium accedere creditur, vt est apud eundem poetam,

Ἔνθα δὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ ἀχέροντος ἔασιν.
ὅς τε ἐξ ἄκρης ἀνερεύγεται εἰς ὅλα βάλλων
ἠοίην. κοίλη δὲ φάραγξ κατάγει μιν ἄνωθεν.
Hic Acherontæi vasti sunt ostia fluctus:
Qui summa de parte fluens prorumpit in æquor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama est hinc, & per hanc speluncam Herculem Cerberum in lucem eduxisse, vt in his scripsit enarrator Nicandri: Ἀχέρων δὲ ποταμὸς ἐν ἡρακλείᾳ τῇ ποντικῇ, ἔνθα τὸν τοῦ ᾅδου κύνα ἡρακλῆς ἐξήγαγε, καὶ λόφος ἀκόνιτος λέγεται. *Acherō fluuius est Heraclea Pontica, quà Hercules Plutonis canē eduxit; atq; collis Aconitus dicitur.* Huius fluminis aquam insuauissimam fuisse, sicuti etiam Cocyti, scripsit Pausanias in Atticis, cuius alumna est alba populus, vt oleaster Alphei, populus nigra Eridani: quare cùm ad Cerberum Hercules per eam portam accessisset, dicitur fuisse alba populo coronatus, cū ob caliginem tamen inferorū facta sit postea nigra illa corona, de qua apud Padum defossa nata est nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Ascalaphum habuisse, quem tamen quidam ex Orphine nympha Auerni suscepisse maluerūt, qui Proserpinam accusauit, quia ieiunium apud inferos soluisset: de quo ita scripsit Apollod. Grāmat. lib. 1. καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς ἀσκαλάφου τοῦ ἀχέροντος, καὶ γοργύρας. *Cum testimonium aduersus ipsā dixisset Ascalaphus Acherōtis et Gorgyrā filius.* Quare Ascalaphus, vel iustus accusator, ob accusationis inuidiam fuit in bufonem mutatus. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τοῦ ῥεῖν ἄχεος, quia fluāt vndæ molestiarum scilicet, nam, vt ait Isacius, ῥεῖ ἄχη καὶ λῦπαι τῶν τεθνηκότων συγγενίων: quia dolores scilicet, & mœrores coniunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiæ potius accesserim, qui Acherontem dictum putarunt, ab Acheronte illo, qui in ijs locis regnauit, vt scripsit Andro Teius in sua nauigatione. Atque ex his patuit, primùm Acherontem descendentes ad inferos animas excipere solitum, & Cereris, vel (vt alijs magis placuit) Terræ fuisse filium. Hunc, quia potum præbuerit Titanibus, aduersus Iouem pugnantibus, ad inferos detrusum crediderunt, qui ex Acherusia deflueret per loca subterranea, atque per vallem profundam rursus ederetur in lucem, aquamque haberet insuauissimam.

HÆC illa sunt, quæ de Acheronte fabulosè scripta inueniuntur, quæ cur ficta sint, nunc perquira-

quiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorum animas? quia, cùm morituri sunt homines torpor, quidam mentem, animumque ita labefactat, vt propinqua mors esse facilè sentiatur. tunc. n. conscientia, rerumque gestarum memoria animum perturbat: quæ palus est omnibus primum traiicienda, vt fabulose fingitur à poetis: neque enim in hac præteritæ vitæ inuestigatione potest animus non magnopere commoueri. Cereris autem, siue terræ filius, hic fluuius dicitur, quoniam vniuersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirendarum, aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius potum Titanibus, aduersus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquæ cogitationes aduersus sacra Dei mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera Dei lege desciscit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi verò quis vir bonus, vel etiam malus omnem spem in Dei clementia & benignitate collocauerit, post hanc præteritę vitæ raciocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicia Dei præsentiam contendit. Hic fluuius insuauissimæ aquę esse dicitur, quoniam vitæ nostrę ratio, si diligenter perpendatur, multas habet insuauitates. Atque (vt rem paucis explicem) nihil aliud per hęc, quæ sunt apud inferos ficta, significare voluerunt antiqui, quàm ita vitam nostram oportere comparare, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè animos nostros ob innocentiam & integritatem consuletur in morte, & intrepidos ad omnem Iudicum seueritatem nos perducat. Sub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus de Styge.

De Styge. CAP. II.

STYX item inferorum fluuius post Acherontem ad inferos accessuris se offert; quam alij ex alijs parentibus ortam crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his.

Δεινὴ ςὺξ θυγάτηρ ἀψοῤῥόυ ὠκεανοῖο (ναίει
Πρεσβυτάτη νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα
Μακρῆσι πέτρησι κατηρεφὲ ἀμφὶ δὲ πάντη
κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς ὐρανὸν ἐςήρικται.
Styx grauis, Oceani refluι de semine nata.
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis
Marmoribus suffulta, tenent vtrinq; columnæ
Argento è puro, & cœlum firmantur ad ipsum.

Atque Pausanias in Arcadicis, hanc ipsam fuisse etiam Lini poetæ opinionem scribit. Alij Acherontis, alii Terræ fuisse filiam crediderunt. Apollodorus Grammaticus è petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo; *τὸ δὲ τῆς ςυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ἅδυ ῥέον. stygis enim aqua è petra apud inferos fluit.* Hanc Pallanti quidam nupsisse arbitrati sunt, quidam Piranti, vt ait Pausanias, cui peperit Hydram. Habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre, vt tradiderunt nonnulli. cum huius filię, Victoria, Vis, Robur, Zelusque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatem hanc & dignitatem Iupiter concessit, vt sanctissimum iusiurandum per Stygem Dii haberent: quod testatur Hom. lib. 5. Odyss.

ἴςω νῦν τόδε γαῖα, καὶ ὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ τὸ κατειβόμενον ςυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιςος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.
Hoc sciat & tellus, et vasti sydera mundi.
Quæq; stygis de fonte fluit venerabilis vnda.
Quæ iuramentum est superis, numenq; beatis.

Sic etiam Apollonius in lib. 2. Irim per Stygiam aquam iurantem introducit.

Sic ait, & stygiam iurauit protinus vndam,
Quæ superis veneranda Deis, quā fallere terror.

Fingebant antiqui Victoriam huius filiam quidem fœminam esse super globo altero pede stantem, sed non alatam, tanquam lubricam. cui primus alas addidisse dictus est pater Bupali, & Athenidis, cum alij dicant Aglaophontem pictorem istud primum fecisse, alij Pergamenum Carystium. Erat ijs illa poena proposita, qui per aquam Stygiam peierassent, vt per quoddam temporis spacium ab epulis Deorum abstinerent, & ab omni Deorum consuetudine, vt testatur Hesiodus in Teog.

ἢ δ' ἐμὶ ἐκ πέτρης προρέει μέγα πῆμα θεοῖσιν
ὅς κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολείψας ἐπομόσσῃ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχυσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπυ.
κεῖται νηπότμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν.
ὐδέποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
Βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευςος καὶ ἄναυδος
ςρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
Αὐτὰρ ἐπὴν νῦσον τελέσῃ μέγαν εἰς ἐνιαυτὸν,
Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτατος ἆθλος,
Ἐννάετες δὲ θεῶν ἀπομείρεται αἰὲν ἐόντων.
οὐδέποτ' ἐς βυλὴν ἐπιμίσγεται, ὀυδ' ἐπὶ δαῖτας
Ἐννέα πάντ' ἔτεα δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
εἰ ρέας ἀθανάτων, οἳ ὀλύμπια δώματ' ἔχυσι.
τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ ςυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ.

Supplicium superis de petra profluit unda,
Quam si quis Diuum superorum peieret, horum
Queis domus incolitur praecelsa niualis Olympi,
Bis senos iacet infalix ex ordine menses.
Nectare & Ambrosia simul abstinet: inq; graba-(to
Decumbit mutus oppressus membra veterno.
Ast vbi per longum morbum tolerauerit annum
Tū grauiora manent miserū certamina semper.
Ille nouem procul à Diuis depellitur annos:
Concilio totidem Diuorumq; abstinet, idem
Cum superis pariter conuiuia nulla frequentat.
Pristina conditio decimo cui redditur anno.
Tantus honos Stygijs iuratis additur vndis.

Tum idem poeta declarauit, qui ritus in Deorum iuramentis seruaretur, dicitque Irim poculum aqua Stygia plenum mentientibus Diis afferre solitam: cum Iupiter ita iuberet, vt est in his carminibus:

καὶ ῥ' ὅστις ψεύδηται ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων
ζεὺς δέ τε ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνεῖκαι,
τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρὸν, ὅτ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
ὑψηλῆς πολλὸν δὲ ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης,
ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει, διὰ νύκτα μέλαιναν
ὠκεανοῖο κέρας, δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται.

Cum quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Qua fluit è petra, & paulatim labitur alta.
Sub terris fluit, & tenebras per noctis opaca
Flumine de sacro: cornu maris Atlantai.
Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundi.

Alii honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt; quia coniurantium Deorum aduersus Iouem, cùm illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. Vbi fuerit Styx verè, multa est controuersia apud scriptores: nam alij non procul à Lucrino portu, Auernoque lacu in sinu Baiano existimarunt: quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amoenissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratum inferis esse dicebant, nullique nisi placatis per solemnia sacrificia manibus, locus putabatur adeundus. Ibidem, cum fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quod aquā Stygiā è sermone sacerdotū esse opinarētur. At Herod. vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua Stygia scripsit: ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει λέγεται εἶναι ὑπ' ἀρκάδων τὸ συγὸς ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει εἰς ἄγγος, τὸ δὲ ἄγγος, αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ νόνακρις, ἐν τῇ, ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς ἀρκαδίας πρὸς φενεῷ. *In hac autem ciuitate dicitur aqua esse stygia ab Arcadibus. Est autem huiusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sepis cuiusdam circulus ambit, atq; Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadię parum distans à Pheneo flumine.* Hanc aquam memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis è prærupta rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solum perniciosa est aqua, verum etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebantur, neque vllum erat vas, quod aquę vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phædone non solum, quo pacto deflueret Styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset: ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται. χρῶμα δὲ ἔχοντα ὅλον οἷον κυανός, ὃν δὴ ἐπονομάζουσι στύγιον, καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων στύγα. *Quartus incidit prius in locum grauem ac ferum, vt aiunt, coloremq; habet cyaneum prope, quem fluuium stygium nominant: & paludem, quam hic fluuius ingressus facit, stygiam.* Hic fluuius, quoniam fuit sub terra, aquamque habet insuauissimam, creditus est ad inferos vsque descendere, & esse fluuius inferorum, qui ob insuauitatem suam dictus est Styx, quasi στυγερὸς, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in flumine cùm alia complura monstrosa esse dicerentur, tum pisces ita graciles, vt magis piscium vmbris similes, quam piscibus viderentur, vt ait Pausanias in Phocicis. Hic erant omnia animalia nigra, & ranæ nigræ, vt ait is poeta:

Esse aliquos manes, et subterranea regna,
Et contum, & stygio ranas in gurgite nigras,
Atq; vna transire vadum tot millia cymba.

Nam cùm loquerentur poetæ de rebus fabulosis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo probabiliores viderentur. hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Styge. Nunc ex his veram sententiam eliciamus.

VBI de Acheronte loqueremur superiùs, diximus Acherontem esse moerorem illum ac tristitiam, quæ nasceretur in mente hominis morituri è consideratione rerum præteritarum; at Styx odium est illud erga transacta facinora, quod poenitentiam consequitur. cum enim peccata præterita odio habere incepimus, tunc dicuntur

cuntur animæ Stygiam paludem traiicere, quæ ex Acheronte exoritur. Atqui ad fluminis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omnem vim aquarum Oceano concedentes, eo flumina omnia confluere, & ex illo fontium, imbriumque materiam manare crediderunt. Rursus, qui ex aere in locis cauis sub terra concreto, & in aquam verso dulcium aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam Stygem, & cætera flumina, arbitrati sunt: quare non est absurdum, si res eadem alijs de causis varios ortus apud fabularum inuentores sortita sit. Quod autem honorem illum consecuta sit, Styx; quia Ioui aduersus Titanas fuerit auxilio, vel quia Ioui insidias indicasset, nihil, aliud significare voluerunt antiqui, nisi principes suos à singulis nationibus esse pro viribus in imperio retinendos, si viri boni sint præcipue: atque principes ipsos munificos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditiones & insidias patefaciunt; quare nihil esse potest neque sanctius, neque ad seruandas ciuitates accommodatius. ac de Styge satis, nunc de Cocyto dicamus.

De Cocyto. CAP. III.

COCYTVM quoque defunctarum animarum multitudini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam ad inferos deueniretur. hic fluuius & quò illabatur, & vnde oritur, ita patefecit Plato in Phædone, ὁ δὲ ἐμπεσὼν ἐνταῦθα καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς γῆς περιελιττόμενος, χωρεῖ ἐναντίως τῷ πυριφλεγέθοντι, καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας, καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν, ἐμβάλλει εἰς τὸν τάρταρον, ἐναντίως τῷ Πυριφλεγέθοντι, ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶν (ὥς οἱ ποιηταὶ φάσκουσι) κωκυτός. *Hic vero huc delatus, magnasque vires ab aqua assumens, terramque ingressus ac circumuolutus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illique fit obuius in stagno Acherusia: neque huius aqua cum alia commiscetur, sed in gyrum circumuolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti aduersus, ipsius autem nomen est (vt aiunt poetæ) Cocytus.* Fabulati sunt antiqui Minthem, nympham non indecoram fuisse Cocyti filiam, quam vbi Proserpina cum Plutone deprehendisset, tam diu indignationem dissimulauit, donec Pluto recederet. Deinde post grauem reprehensionem in mentham herbam conuertit, & de prisco nomine appellauit. Illud cum in monte Pylo propinquo accidisset, mons etiam nomen inde accepit, vt ait Sostratus in secundo introductionis fabulosæ historiæ. Fratrem etiam spurium, qui furto conscius assensisset, vel propter metum, vel propter reuerentiam Plutonis, in syluestrem herbam prope similem odore & aspectu conuertit. Scripsit Homerus in libro. λ. Odyss. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem persfluere, cùm sit Cocytus tanquam riuus Stygis, vt patet ex his:

ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα πυριφλεγέθων τε ῥέουσι,
κωκυτός θ' ὃς δὴ στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.
Atq; Pyriphlegethon, Cocytusque è Styge labens
Immensas Acherōtis aquas mox fluctibus auget.

Neque plura ferè de Cocyto memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

DICTVS est autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipsum significat, & veluti testatur Plato in tertio libro de rep. quia morituri plerique post commissorum pœnitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omnium parentis leges commiserint. Alii maluerunt dictum esse, quia queruntur & grauiter ferunt, quia res charissimas sint relicturi: alii ob lamentationes coniunctorum dictum putant hunc fluuium, qui morituris est transeundus. Neque potest quispiam ad inferos accedere, nisi per hæc flumina, vel (vt verius dicam) per turbulentissimas has animi cogitationes, quas antiqui per suas fabulas significarunt. Qui quidem ita viuendum esse per hæc figmenta ostendebant, vt intrepidi essemus ad omnem post mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. CAP. IIII.

CHARON verò, cuius nomen letitiam significat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt sensit Hesiodus, qui in Theogonia omnia prope inferorum monstra ex iis nata esse affirmauit, portitor animarum & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegethon siue Pyriphlegethon, de quo cum fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus est ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore senex pingebatur: qui Minyadem poesim fortasse secutus fuit, in qua erat de Charonte huiusmodi sententia:

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras
Puppe vehit patula.

Sic etiam Virgilius lib. 6. Charontem senem esse demonstrauit, vbi illius formam describit:

Portitor has horrendus aquas, et flumina seruat
Terribili squallore Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet, stant lumina flamma.
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus esse dicebatur, quos traiiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cùm omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis spoliatos cerneret, vt testantur ea carmina:

κάτθαν' ὁμῶς ὅτ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου.
ἐν δ' ἰῇ τιμῇ Ἶρος, κρείων τ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτης δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα.
Γυμνοί τε ξηροί τε, κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.

Mortuus est æquè, tumuli qui haud capit honorē,
Quiq; fuit nactus prægrandis pondera saxi.
Non Iro magis est Agamemnon clarus: & ipsi
Thersitæ similis Thetidis pulcherrima proles.
Hi pariter nudi atq; inopes per regna vagantur
Vmbrarum, apta suis referentes præmia factis.

Testatur Lucianus in dialogo de luctu, moris id fuisse apud antiquos, vt obolum, nomisma perexiguū in os singulis mortuis includerent, quod naulū esse Charōtis arbitrabātur, cū ita scribat: ὥστε ἐπειδάν τις ἀποθάνῃ τῶν οἰκείων πρῶτα μὲν φέροντες ὀβολὸν, ἐς τὸ στόμα κατέθηκαν αὐτῷ μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας γενησόμενον. *Quare, cum quis è domesticis obierit, primum quidem obolum illi in os depositum naulum portitoris fore arbitrantur.* Is autem nummulus Danace à Grecis dicebatur, sicuti testatur Callimachus his carminibus in Hecale:

τοὔνεκα καὶ νέκυες πορθμήϊον, ὅτι φέρονται,
μοῦνοι ἐπιπτολίων ὅτι μὴ θυμιασέμεν αὐτοῖς,
ἀλλὰ κενοῖς στομάτεσσι νεὼς ἀχερουσιὰς ἴσαν
βάθρον, καὶ δανάκης ἐπιδεύεται ἔτι τις ἀπιών.

Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vita functi: nisi sacra feramus
Nos, & suffitus, adeunt Acherusia templa
Ore illi vacuo: danace non indiget vllus.

Aristophanes autem in Rhanis duos obolos postea naulum eiusdem fuisse, scripsit in his versibus:

ἐν πλοιαρίῳ τυννουτῳί σ' ἀνὴρ γέρων
Ναύτης διάξει δύ' ὀβολὼ μισθὸν λαβών.

Merce de capta nauta te senex vehet
Binis obolis in naue parua protinus.

Neque tamen ea parua mercede semper contentus fuit, sed aliquando ab Atheniensium Imperatoribus, ne illi æquari multitudini cogerentur, auctum est Charonti stipendium, & vsq; ad triobolum peruentum est. Tanta fuit antiquorum nonnullorum dementia, vt inferos etiam auaritia & numorum desiderio vexari arbitrati sint. dicitur nonnullos Charon viuos ad inferos traiecisse: nam Hercules, Vlysses, Orpheus, Æneas, Theseusque eo descendisse memorantur,

tur, quæ omnia ficta sunt, vt singula suis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionenses nullũ naulum mortuis in os includebant, quod sibi breuissimum esse ad inferos descensum dicerent; quamuis ille poeta vndique tantundem itineris esse ad inferos inquiat:

εἰς ἀΐδην ἰθεῖα κατήλυσις, εἴτ' ἀπ' ἀθηνῶν
στείχεις, εἴτε νέκυς νείσεαι ἐκ μερόης.
μὴ σέ γ' ἀνιάτω πάτρης ἀποτῆλε θανόντα,
παντόθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ἀΐδην ἄνεμος.

Vndiq; recta ibis fera tartara, siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd forte peribis,
Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

NVNC quid hæc fabulosa significent explicemus. Charo Erebi & Noctis filius dicitur, quia animas trans Acherontem, & Stygem, & Cocytum, ac Phlegethontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ priùs erat confusa, peccatorumque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia, priùs illi motus, qui superius nominati sunt, per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentiæ opinio, aut innocentiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitentiam comparatur, cùm piget summi Dei voluntatem per auaritiam, crudelitatem, impietatemque offendisse; tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nos trans ea turbulenta flumina traijcit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare, si quis rectè consideret, inueniet antiquos, omnes animorum motus illos, qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nã cùm senex sit Charon, quid aliud significat, quam rectum consiliũ, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quam illa, quæ nascitur ex opinione innocentiæ aut è spe veniæ? illa verò, quæ ad obolos naulumque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo; & pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt. nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBI superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis, inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat; qui omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur; at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quod autem seruaret inferorum sedes, ita testatur Virg. lib. 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in libro tertio Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniesq; manet
ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea cathena vinctum fuisse videtur significasse Tib. lib. 3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminumq; caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachinijs:

ἅδου τρίκρανον σκύλακ' ἀπρόσμαχον τέρας.
Canemq; Ditis efferum huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum, at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus;

Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειὸν
κέρβερον, ὠμηστὴν, ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.
πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα, τε κρατερόν τε.
Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem, ferrea cui vox,
Quinquaginta simul capita: illis nilq; pudoris.

Veruntamen Isacius illum centum capita habere scribit: quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: *ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἃς φυλάσσει ὁ κύων τοῦ ἅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς. καὶ λέγουσιν ὅτι τοὺς εἰσερχομένους μετὰ κολακείας προσδέχεται, τοὺς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας οὐκ ἐᾷ. εἰ δέ τις τολμήσειε τῷ τάχεως αὐτοῦ λαβέσθαι καταδαπανᾷ αὐτόν. Ibi hominum animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt prætera, quod accedentes animas cum blanditijs excipit, at egredi conãtes deturbat: quare si qua celeriter effugere conetur, illam repẽte corripit, ac vorat.* Sic etiam Horatius illum centum ca-

pita habere scribit in secundo Carminum;
Demittit atras belua centiceps
Aures.
De illius forma ita meminit Apollodorus libr. 2. Δωδέκατον ἆθλον ἐπετάγη κέρβερον ἐξ ᾅδου κομίζειν. εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλὰς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος, κατὰ δὲ τοῦ νώτου, παντοίων εἶχεν ὄφεων κεφαλάς. *Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria canina capita, caudam draconis, ac in tergore variorum serpentum capita.* Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus, vt diximus, & vorare egredientes animas ita inquit;

δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει
Νηλειής. τέχνην δὲ κακὴν ἔχει. ἐς μὲν ἰόντας
Σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.
Ἐξελθεῖν δ᾽ οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν. ἀλλὰ δοκεύων
ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.
Hic canis horrendus nigrantia limina seruat,
Præditus arte mala, cauda blanditur, & aure
Vtraq; accedat si quis, euadere contra
Conetur quisquam, hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui, cùm nullos esse inferos putarent antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis, non solum nulla esse Deorum regna subterranea, quò animæ deuenirent, vbi è vita excesserint, sed Cerberum etiam tetrum ac immanem serpentem fuisse, qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Tęnarum: qui quecumque momordisset, continuò vis veneni interimebat, vt sensit etiam Hecatæus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem primus omnium Homerus, vt ait Pausanias, canem appellauit, qui nihil tamen de illius forma fabulatus est, cùm posteri, & Cerberũ nominarint, & tot illi beluę capita iniunxerint. Alij fabulati sunt illum ab inferis eductum fuisse ab Hercule, per eam speluncam, quæ non procul distat à Tænaro, qui cùm primum lucem sensisset, vomuit; ex quo vomitu spumaque oris natum est aconitum, vt asserit Strabo libro octauo. Lucretius Epicureus philosophus, quoniam hæc reuocare à voluptatibus videbantur, non solum cerberum de medio ex Epicureorum sententia sustulit, sed omnia prorsus illa, quæ supplicium aliquod nefarijs hominibus apud inferos post mortem minitarentur: cum ita scribat in libro tertio sui poematis:
Cerberus, & Furiæ iam vero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus estus,
Hęc neque sunt vsquam, nec possunt esse profecto.

Fuerũt, qui fabulas has conati sint ad historias, verasque narrationes traducere. Dicunt enim quod cum Theseus, & Pirithous Helenam rapuissent, quæ obuenit Theseo, coactus est Theseus iurare se opem laturum Pirithoo, dum is quoque aliquam eximiam mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes, eò contenderunt, vt illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filiæ nomen fuit Proserpinæ: matri, Cereri: canemque habuit acerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerbero prius pugnare, qui Proserpinæ nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per insidias rapere conati sunt quos cum non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Aidoneus, in vincula coniecit, ac Pirithoum cani statim vorandum exposuit. Theseo, cum sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit: at in custodias tradidit, vt scripsit Zezes, & Plutarchus in vita Thesei. fabulati sunt postea poetæ Theseum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisque vxorem Proserpinam rapere voluisse, quod ita attigit Virgilius libro sexto:
Nec vero Alcidem me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumq;,
Dys quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitq; trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Atque hæc ea sunt, quæ de Cerbero fabulati sunt poetæ: nunc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus, quam rerum naturalium generatio: cum enim Typho ardens sit; frigidissimumq; animal Echidna, quæ viperam significat, ex harum qualitatum commistione fit ortus rerum naturalium. hinc efficitur, vt animalibus è cęlo ad inferos descendentibus, hoc est nascentibus; Cerberus blandiatur: at contra nitentes, morituras scilicet animas deterreat, quia natura clamat: nec æquo animo interitum ferre potest. Qui terram Cerberum esse putarunt, has easdem vires illi dare nihilominus coguntur. Hunc in spelunca obscura habitare dixerunt, ob ignorationem sui, & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alij propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quæ sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quæ pluri-

mum conferunt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrum esse cerberum, quia κρέας caro est, βορῶ autem voro. Atque hæc ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulchri, & mortis vires infregit, & ab omni temporum iniuria se vindicauit. Qui ad mores, vitæque humanæ institutionem hęc transtulere, cerberum auaritiam esse, diuitiarumque cupiditatem arbitrantur: quæ non nisi è malis cogitationibus oritur: cum nemo vir bonus diues breui euadat. est enim auaritiæ proprium aduenientibus opibus blandiri, at vbi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, discruciari, & prope præ mœrore insanire. quod si vlla necessitas opes ipsas in lucem extraxerit, tum reclamat auarus, & nulla cum dignitate, vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vomuisse dicitur. habet multorum capitum numerum, vel quia multorum scelerum & flagitiorum principium & fons est auaritia; vel quia mortales in multas miserias inducit, cum alij ferro, alij veneno, alij alijs insidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cum nullus sit auarus, quem & filij & vxor & coniuncti omnes non quam citissime decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum stultissimum sit auaritia: cum neque sibi prosit, nec reliquis; nec sibi vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quæ virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucem extraxit, sibique perpetuam gloriam com-

parauit.

parauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ sanè nihil aliud putandæ sunt à viris prudentibus, quam commodiores rationes rerum præclarè gerendarum, nunc de Parcis dicendum.

De Parcis. CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & voluntate fieri poterat, vt creditum est ab antiquis, tempus iam postulat, vt de illis loquamur. Fuerunt autem Parcæ sorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum dissensio, sicuti cæterorum Deorum, audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptum reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto:

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν θέμιν, ἣ τίκεν ὥρας·
εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ εἰρήνην τεθαλυῖαν·
Αἵτ' ἔργ' ὠραίουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι,
Μοίρας θ', ἧς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεύς,
Κλωθώ τε, Λάχεσίν τε, καὶ Ἄτροπον, αἵτε δίδουσι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.

Inde Themin duxit Saturnius: hæc parit Horas,
Eunomiamq́, Dicenq́, Irenen deinde virentē:
Omnia maturant miseris mortalibus ista.
Parcas: quis multum mox Iupiter addit honoris,
Clothoq́, & Lachesin, simul Atropon. Hæ bona cunctis,
Hæ mala dant, nutuq́ suo res quæq́ geruntur.

Idem tamen poeta in eodem libello Noctis filias & Parcas, & Mortes, siue fata malueris nominare, fuisse scribit, cùm illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo versu:

καὶ μοίρας, καὶ κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνας.
Et parcas parit, et Mortes mala multa ferētes.

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas:

Μοῖραι ἀπειρέσιαι, νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης·
Immensa Parcæ, nigrantis pignora Noctis.

Alii necessitatis, siue (vt aiunt Græci) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quadam sublimi habitasse scripsit Orpheus, atque inde ad humana opera, vbi libuerit, euolare solitas;

κλῦτέ μου εὐχομένου πολυώνυμοι, αἵτ' ἐπὶ λίμνης
οὐρανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ νυχίας ὑπὸ θερμῆς
ῥήγνυται, ἐν σκιερῷ λιπαρῷ μυχῷ εὐλίθῳ ἄντρῳ
Ναίουσαι, πεπότησθε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν·

Audite orantem, celebres audite sorores,
Quæ excelsū colitis stagnū, qua murmurat vnda
De Nychia tepida, vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo, celeres hominumq́ per arua volatis.

Alii putarunt has ex illa confusa & informi materia cùm Pane pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit appellata: seque in illam speluncam recepisse, vnde quocunque liberet facilè conuolaret. creditæ sunt ipsæ Parcæ esse Deorum scribæ atque quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominibus impartiri, vt testatur Homerus in lib. η. Odysseæ:

ἔνθαδ' ἔπειτα
Πείσεται ὅσσα οἱ αἶσα, κατακλῶθές τε βαρεῖαι
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

——— ille deinde
Cuncta feret, quæ fata dabunt, Parcæq́ seueræ
Nascenti neuere, parens quando edidit ipsum.

Non defuerunt, qui & id munus habere Parcas crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit Lycophron in his versibus:

Γραῖαι γὰρ αὐνασῆρας ἀμναμοι τριπλαῖς
Πήναις κατεκλώσαντο δηναιᾶς ἁλός.
Parcæ senis maris seueræ filiæ,
Filiis tribus iam destinant adulteros.

Has parcas triformes nominauit Aeschylus in Prometheo: quæ pro Diis summa religione colebantur apud Sicyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Harum Parcarum nomina varia fuerūt: nam, vt scribit in Atticis Pausanias Venus cœlestis vna fuit earum, quę Parcæ appellabantur, natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quandam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis, quauis fera immaniorem, quę inscriptio vnam fuisse è Parcis significabat Mortem nomine. Idem rursus in Achaicis; Fortunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere: deinde in Arcadicis, Lucinam εὔλινον, quasi Lanificam dixerim, vnam esse putauit è Parcis, quę dicta est Pepromene; quæ Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Lycius Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cùm in alios Deos, tùm in Lucinam composuit. Patet ex his, è quibus genitę sint Parcæ, & quot: & quod earum esset officium, & quę illarum essent nomina; nunc quid occultatum sit sub his inquiramus.

EXISTIMARVNT antiqui, quibus Christianæ sapientię semina nondum innotuerant, omnia quę nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ędificia, ac ciuitates, non solùm proprium habere Genium, a quo perpetuò gubernarentur:

rentur: ſed etiam ſub Parcarum atque fati poteſtate eſſe ſita, ita vt, quoties naſceretur aliquid, illi poſt certum dierum numerum ex ordine fatorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine, vel ſideratione, vel alio mortis genere eſſet percundum: quam neceſſitatem nulla ratione, nullaque hominis prudentia deuitari poſſe putarunt: atque eandem vim in omnia ſeſe extendere. Hanc vim Latini ſcriptores Fatum, vel Parcam: at Græci μοῖραν, vel αἶσαν dixerunt: de cuius fati neceſſitate ita ſcripſit Æſchylus in Prometheo.

τὴν πεπρωμένην δὲ
χρὴ αἶσαν φέρειν.
Satutum vero
Opus eſt fatum perferre:

Id ipſum fatum ineuitabile eſſe dixit ita Euripides in Ioue.

ἀνοικτέον τάδ' ἐςὶ, καὶ τολμητέον.
τὰ γὰρ πεπρωμέν' οὐδ' ὑπερβαίη ποτ' ἄν.
Hæc ſunt ferenda, conuenit conſidere
Decreta fato præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in lib. ζ Iliadis, qui non ſolum multum tribuit fatis, ſed etiam propriam eſſe Parcam ſingulorum credidit, quæ quid euenturum eſſet ſingulis cum naſcerentur, ſtatueret:

μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν.
οὐ κακὸν, οὐδὲ μεν ἐσθλὸν ἐπὴν τὰ πρῶτα γίνηται.
Non potuit Parcam quiſquam vitare virorum,
Fortis vel timidus: cum viſit luminis auras.

Et Apol. in I. Arg.

μοῖραν ἀνέπλησεν, τὴν γὰρ θέμις οὔ ποτ' ἀλύξαι.
θνητοῖσιν, πάντη γὰρ περὶ μέγα πίπταται ἕρκος.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat ſepta omnia præpes

Arbitratus eſt Herodotus fatum non hominibus ſolum, ſed etiam Dijs ipſis dominari: qui ita ſcripſit in Clio. τὴν πεπρωμένην μοίρην ἀδύνατά ἐςὶ ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. *ipſum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto poteſt*. Quid aliud tres Parcæ, quam tria tempora, inſtans, elapſum, & venturum ſcilicet exiſtimatæ ſunt? nam, vt eſt in libro de Mundo, ſiuè Ariſtotelis ſit, ſiue alius cuiuſpiam; τρεῖς αἱ μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι νῆμα ἀτράκτων τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιςρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν μοιρῶν ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα, κατὰ δὲ τὸ μέλλον λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις, κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς κλωθὼ συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. *Tres ſunt Parcæ, iuxta tria tempora diuiſæ, quarum alia*

tres

res transactas, alia venturas, alia præsentes significat. Nam vna Parcarum Atropos nomine res præteritas spectat, quia quæ præterierunt nulla ratione possunt conuerti, aut reuocari. Alia, quæ futuri curam sortita est, Lachesis dicitur, quoniam, qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Clotho præsentia perficit, illaque absoluit, quæ sui sunt muneris. Dictæ sunt Parcæ stamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitæ fortuna cõtineretur: quia pro primo aeris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à Philosophis, & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere, & haurire: quarum omnium rerum euentum, ac finem Fatum, siue Parcam appellarunt. illud ita esse testatus est Iuuenalis Satyra septima in his:

—— distat enim, quæ
Sydera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Illud sane non negauerim, plurimum posse in nobis aeris vim, quo nascentes primũ imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum, & ad fortunæ benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expressimus ita in nostro libello de Venationibus:

Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores, genitale solum quæ sydera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tãtam, quæ vim inferre vel nolentibus nobis possit, vel rationis consilijque potentiam opprimere: si quidem corpus animi habenis, at non contra, corporis animus paret, & obtemperat: Neque me tamen præterit, quidquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alij Fortunam vocarunt, cùm minimè viderent omnia diuino quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere, neque è nullis antecedentibus principijs.

AT nunc, quid ad morum probitatem sub his occultari senserint antiqui, ex his discutiamus. Cũ Parcas Iouis, & Themidis, quæ iustitia est, filias esse dicerent: illud significare voluerunt, quidquid vnicuique eueniret, illud & iure & pro meritis, rerumque gestarum dignitate contingere, & altissimi Dei consilio. Qui vero minus erant perspicaces, & in his magis cæcutiebant, illi non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala, & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ij Noctis filias Parcas appellarunt, illi vero etiam, qui obtusiore adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidentia res humanas gubernari, neque quidquam diuino consilio regi putarunt; sed solam suppliciorum acerbitatem considerantes, minime perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filij crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus præterea Plato, Parcas Necessitatis filias nominauit in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominibus debentur, necessario subeunda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindictam iustam denique effugere potest. Hæ dictæ sunt in spelunca quadam obscura inhabitare, solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia: verum vbi opportunum tempus vindictę Dei accesserit, nulla neque arx munitissima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictam depellere, vel retardare. Atque hæc dicta sint de Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabantur: nunc de iudicibus inferorum dicamus.

De Minoe. CAP. VII.

SED quoniam vulgus imperitorum non facilè intelligebat, omnes animi nostri recessus, omnesque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia, vel supplicia singulis pro meritis tribuerentur: idcirco necesse fuit crassa quadam, & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & tortores animarum post mortem apud inferos constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogerent, vt singulis deinde, vel præmia, vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ, Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus in lib. λ. Odyss.

ἔνθ' ἤτοι μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα θεμιστεύοντα νεκύεσσιν
ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα
ἥμενοι ἑσταότες τε κατ' εὐρυπυλὲς ἄϊδος δῶ.

Hic vidi Minoa Iouis de semine natum.
Iura sedens vmbris dabat hic, septrumque tenebat
Quem Regem stantes, quem Regem iura sedentes,
Poscebant; aulam ditis quæ turba frequentat.

Natus est autem Minos ex Europa, quam alij Phœnicis, alij Agenoris filiam crediderunt, & ex Iouis concubitu, quæ Sarpedonem etiam

&

& Rhadamanthum peperit, vt ait Isacius. Hic cum furtiuo, partu natus esse crederetur, post Iouis Astherij obitum impediebatur à Cretensibus, quo minus in paternum imperium succederet. Quare cùm persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse suscepturum, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cùm taurus insignis repente è mari apparuisset, regnum illi à Cretensibus delatum est, vt scripsit Zezes in historia 19. primæ chiliadis. Reliqua quæ ad labyrinthum, Dædalumque pertinent, in Dędalo explicabimus. Fuerunt, qui dixerint, Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alij putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verùm difficilimum huiusce rei veritatem inuenire existimo, tum ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob temporum interuallum. Ephorus autem Minoem Rhadamanthyos cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiam Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odyss. τ. non Iouis filium postea, sed ὀαριστὴν tantum, discipulum scilicet Minoem nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt patet in his:

κρήτη τὶς γαῖ᾽ ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
καλὴ καὶ πίειρα περίῤῥυτος, ἐνδ᾽ ἄνθρωποι
Πολλοὶ ἀπειρέσιοι, καὶ ἐνενήκοντα πόληες.
Ἄλλη δ᾽ ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη. ἐν μὲν ἀχαιοὶ,
ἐνδ᾽ ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐνδὲ κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε πελασγοί. (νῶς
τοῖσι δ᾽ ἐνὶ κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε μι-
ἐννέωρος βασίλευσε Διὸς μεγάλου ὀαριστὺς.

Creta mari medio iacet insula: fertilis illa est,
Et multis habitata viris. hanc vndiq; fluctus
Pulsant. sunt vrbes hic nonaginta, nec vnus.
Est sermo, è cunctis sed mistus. sunt ibi Achiui.
Magnanimi, & viri Cretes, pariterque Cydones,
Martigenæ Dores: gens et diuina Pelasgi.
Has inter Gnosus prȩclara vrbs, ipseq; Minos
Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.

Quamuis Eusebius, & alij scriptores, non parum inter se de numero annorum, quos Minos in Creta regnauit, dissentiunt. Visus est (vt aiunt) Minos Rhadamanthi opera, viri quidem boni, sed qui tamen regias artes non prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem, cùm extra vrbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Aereus, quia tabulas ęreas per vicos circumferret. Fama est longè lateque Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Atheniensibus illato illos tributarios fecisse, vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum, Deucalionemque filios, & Phædram & Ariadnam. memoriæ prodidit Zezes 19. primæ chiliadis, Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cùm fugientem Dedalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo per benignè hospitio accipitur, tum ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali laqueari, summoque fastigio domus repentè demissa, in balneum perfusus enecatur. fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit vrbi Cretensi. Verũ siue Iouis & Europæ fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato in Gorgia; Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς, ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς ἀσίας, μίνωτε καὶ ῥαδάμανθυν, ἕνα δὲ ἐκ τῆς εὐρώπης, αἰακόν. *Ego sanè vel vobis prior cum hæc ipsa cognouerim, filios meos indices institui, duos quidem ex Asia, Minoem ac Rhadamanthum; vnum ex Europa, Aeacum.* Atque ne omnia hic ascribam, eorum quæ sequũtur, hæc est sententia: hi ego postquam mortui homines eò accesserint, iudicabunt in prato, & in triuio, ex quo geminæ procedant viæ, altera ad Tartarum, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus: eos verò qui ex Europa accedent, Aeacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt si quid fuerit ambiguum diudicet, vt quam iustissimum fiat iudicium, ac legitimè in posterum animæ demittantur. Hæc sunt illa quæ traduntur de Minoe inferorum iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus transigamus.

De Rhadamantho. CAP. VIII.

RHADAMANTHVM etiam Iouis Asterij, & Europę filium ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem, antiqui scriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ etatis fuisse temperatissimũ, cuius temperantiam admiratus Theognis, hæc de illo cecinit:

οὐδ᾽ εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ,
Πλείονα δ᾽ εἰδείης αἰολίδου σισύφου.

Quorum carminum sententia hæc est:

Non tibi, si ipsius temperantia sit Rhadamanthi,
Pluraq; cognoscas Aeolide Sisypho:

Fue-

Fuerunt enim, vt constat, legumlatores Cretensium antiquissimi, viri optimi, ac iustissimi: inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuè, quæ quis in vita commisisset, vt testatur Virgilius libro sexto:

Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna,
Castigatq́, auditq́, dolos, subigitq́, fateri,
Quæ quis apud superos furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hic & Aeacus virgam tenere solebant dum iudicarent, vt scripsit Plato in Gorgia. Memoriæ prodidit Cicero lib. 1. Tusculanarum Disputationũ, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, nõ hos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum ijs fuisse additum. Sic enim scribit Cicero. Id multo iam beatius est, te, cùm ab ijs, qui se iudicum numero haberi volunt, euaseris, ad eos venire, qui vere iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthũ, Aeacum, Triptolemum; conuenireq; eos, qui iustè & cùm fide vixerint. Rhadamanthũ tamen exulem è patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: μετα γὰρ θάνατον ἀμφτρύωνος ῥαδάμανθυς ἀνελὼν ἴδιον ἀδελφὸν φυγὼν ἐκ κρήτης, καὶ ἐν ὠκαλέα τῆς βοιωτίας ἐλθὼν, γαμεῖ τὴν ἀλκμήνην. *Post Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset è Creta, atq́, in Ocaleam Bœotiæ ciuitatem profectus Alcmenam duxit vxorem.* Illud est proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant: neque vllus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat: aut qui, nisi vbi natus est, se viuere non posse arbitratur, is omnino vel animi, vel consilij est inops: cum solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de Aeaco dicamus.

De Aeaco. CAP. IX.

AEacus & ipse mortuorum iudex, ex Aegina Asopi filia, & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem conuersus compressit, vt innuit Ouid. in lib. 6. maioris sui operis, in his:

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

Compressit enim illam in Insula Aegina, quæ ita ab ipsa vocata est. Fama est Aeginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus Aeacus fuerit superstes: qui cum (vt aiũt) grauiter ferret insulæ solitudinem; Iouem precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines repararet, cùm ita inquiat apud Ouid. lib. 7:

Iupiter ô dixi, si te non falsa loquuntur
Amplexus quondam Asopidos Aeginæ Isse.
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quę in annosa quercu, & vacua vagabantur, in homines mutauit, vt testatur idem poeta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτυ ἔνδοθι νήσυ,
τὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνυσε γυναῖκας.
οἵ δ' ἤτοι πρῶτα ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Solùs tristis erat hominum sator atque Deorum,
Insula quas habuit formicas protinus omnes
Has hoĩes facit, vt mas est, aut fœmina in illis.
Hi salsas primum sulcarunt puppibus vndas.

Hi vocati fuerunt Myrmidones, quia Græci myrmicas formicas vocent. Cæterum tantæ fuit autoritatis & existimationis Aeacus, vt cum diuturna siccitate vniuersa Græcia laboraret, responsum sit à Pythia ijs, qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Iouem: quod facilè impetrari posset, si deprecatore Aeaco vterentur: qua re impetrata, Ioui Panellenio templum fuit erectum, vt diximus. Huic tres filij fuisse dicuntur è duabus mulieribus, Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis, quam vxorem duxit, vt testatur Isacius.

NVNC quid significent hi iudices perquiramus. Vbi Parcæ alicuius stamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, vti dicebam, id futurum præsagiens, vniuersam vitæ suæ rationem examinat: atque ad præsentiam, & iudicium conscientiæ, vt ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cùm animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minimè obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa, est pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, si quid per iracundiam, aut per huiusmodi animi affectus perpetratum sit, aut per appetentiam illegitimè dijudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quæ rursus, si quid à prioribus iudicibus non sit discussum, aut si quid sit ambiguum, examinat. Quare si quis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos, quibus plurimum pro acceptis beneficijs debebat, cõmisisse inuenerit per iram, aut per auaritiam, aut alicuius libidinis explendæ causã, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ

diem

diem necessario discruciatur, suoque vel ipsius indicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin contra leuissima sint peccata, quæ cōmiserit, tristatur quidem animus, quia Dei voluntatem offenderit, at cùm diuinæ clementiæ venit in mentem, statim illi spes veniæ suboritur. Qui verò piè sanctèque se vixisse inuenerit per vniuersum vitæ suæ cursum, maior hunc lætitia capit, quàm vllo orationis genere explicari possit. Quid enim tam iucundum, quid tam optabile, aut tam gloriosum cuiquam esse potest, quod tam præclarum viaticum ante summi Dei tribunal, quam conscientia ab omnibus sceleribus libera: aut quæ diuitiæ, quæ nobilitas, qui honores cum animi nullius turpidinis sibi conscii fœlicitate, vel etiam præclarorum facinorum memoris, comparari potest? illi mœrores, qui è conscientia multorum scelerum exsurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phlegetontes, illi Styges, illi Acherontes. At lætitia quę ex integritatis & innocentiæ memoria oritur, illi sunt campi Elysii, illæ beatorum insulæ, illa summa fœlicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictā, vel remuneratione præsagiunt. Hęc illa sunt omnia, quę sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarunt. Illa grauitas suppliciorum in sacris libris, quæ sceleratis proponuntur; aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis, iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita, adhuc eadem nulla vi humana est explicabilis. Dicuntur ab antiquis inferorum iudices fuisse Iouis filii, quod anima nostra, in qua sunt illæ prædictæ iudicandi facultates, diuina est, & ab anima mundi (vt voluerunt antiqui) tanquam aliqua eius portio, in hæc corpora profecta. At enim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia curat, omnia gubernat, omnia, quæ veniunt in generationem dispertit ac distribuit? quod fabulati sunt Æeaci precibus formicas in homines fuisse conuersas, quid per hanc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus, quas scripsit Æginetarū lib. 3. quòd Æginetæ pcrrari erant aliquando in Insula, quia frequentibus piratarum, aliarumque nationum incursionibus infestarentur: qui cum minimę scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescebant. Aeacus autem naues ædificare illos docuit, populosque ad rei militaris exercitationem euocauit, quare timore deiecto, externisque viribus paulatim resistere docti, è speluncis iu apertum prodierunt: inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zezes historia 133. septimæ Chiliadis. At Strabo lib. 8. fabulę locum datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodientes, vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent fossasque incolerent, ne in ædificia sumptus facerent. alij dicunt, eos priùs formicarum more ex illis fructibus, qui sponte nascerentur, in speluncas congestis, victitasse, ignaros prorsus agriculturę, aut nauigationis, & omnis politioris victus, quæ omnia per Æacum edocti dicuntur è formicis in homines fuisse conuersi. Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatore, quia virorum bonorum & iustorum & temperantium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. Atque de iudicibus inferorum satis dictum est, nunc de Eumenibus dicatur.

De Eumenidibus. CAP. X.

AT enim, quia poterat nonnullos ea fallere opinio, quod possent descendentes ad inferos sua crimina occultare; cum & pauci homines multis peccatis testes adhibeantur, & si qui fuerint testes, illos non eodem tempore esse perituros, cùm priùs mortui iudicentur, quam testes accesserint, necesse fuit persuadere multitudini imperitorum, quibus impressi iam erant in animo hi iudices, & tortores esse, & suppliciorum ministros his iudicibus assistere, qui mirificis modis varijsque supplicijs reos confiteri, quid turpe in vita egissent, cogerent. Additæ sunt igitur illæ, quas varijs de causis modò Furias, modò Erinnyas, modò Eumenides nominarunt. quę Iouis cœlestis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequerentur, & quæ ministrę essent prędictorum iudicum in excutiendis cuiusque sceleribus. Dictę sunt autem Furiæ à furore, quo sontes homines ob conscientiam scelerum exagitantur. Erinnyes ab ἐριννύω, quod indignari ac magnopere commoueri significat. Seuerę à quibusdam ob acerbitatem. Eumenides dictæ sunt ab Oreste, quia Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à beneuolentia & mansuetudine, cùm prius ab indignatione Erinnyes dicerentur: vt scripsit Sophocles in Oedipode in Colono:

Ὥς σφᾶς καλοῦμεν εὐμενίδας ἐξ εὐμενῶν
στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτήριον.
Ipsas vocamus Eumenidas, pectore
Quad suplicium seruauerint amabili.

Eumenidas fuisse Noctis filias testatur Lycophron

phron in Cassandra his versibus:
ἦμος ξυναίμους πατρὸς αἱ νυκτὸς κόραι
πρὸς αὐτοφόντην στῆνον ὥπλισαν μόρον:
Fratres vbi patris puellæ filiæ
Noctis, parauerunt graues in mutuas
Cædes.

Et Aeschylus in Eumenid.
ἡμεῖς γάρ ἐσμεν νυκτὸς αἰανῆς τέκνα.
Nos filiæ Noctis sumus grauissimæ.

Alij noctis & Acherontis filias fuisse Eumenides crediderunt. At Orpheus in hymno, quem scripsit in Eumenides, illas Plutonis, Iouis terrestris, & Proserpinæ filias dixit in his:
κλυτέ μευ εὐμενίδες μεγαλώνυμοι εὔφρονι βουλῇ
Α'γναὶ θυγατέρες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο.
Φερσεφόνης τ' ἐρατῆς κούρης καλλιπλοκάμοιο.
Audite Eumenides me orantem mente benigna,
Terrestris Iouis, & castæ, & dignissima proles
Infernæ Iunonis.

Hesiodus in eo libro, quem scripsit de Origine Deorum, è terra & Saturni sanguine natas esse Erynnyes putauit, cùm Iupiter patri pudenda abscidit, ac guttæ sanguinis in terram cecidissent, vt est in his:
ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι
Πάσας δέξατο γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν.
Γείνατ' ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας.
Tum quæ fluxerunt atro de sanguine guttæ,
Terra bibit cunctas: mox & labentibus annis
Edit Erinnyas hæc tristes, magnosq́ Gigantes.

Epimenides poeta Cretensis scriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuisse, vt patet ex his versibus:
Γείνατο δ' εὐονύμην θαλερὰν κρόνος ἀγκυλομῆτις,
Ε'κ τῆς, καλλίκομος γένετο χρυσῆ ἀφροδίτη,
μοῖραί τ' ἀθάνατοι, καὶ ἐριννύες αἰολόδωροι.

Euony-

Euonymen teneram Saturnus duxit, & illi
Nascitur alma Venus primùm, Parcæ inde decora,
Aeternęq; : simul nascuntur Erinnyes atræ.

At Sophocles in OEdipode in Colono Terræ, & tenebrarum filias illas esse scribit in his:

—— αἱ γὰρ ἔμφοβοι
θεαὶ σφ' ἔχουσι γῆς τε καὶ σκότου κόραι.

—— *nam terribiles*
Terræ & tenebrarum tenent natæ Deæ.

Has ait Hesiodus in libello de Diebus esse Rixæ filias, vindicesque peierantium, in quos iussu Plutonis animaduertunt, & die quinto Lunæ natas esse:

ἐν πέμπτῃ γάρ φησιν ἐριννύας ἀμφιπολεύειν.
ὅρκον τιννυμένας, τὸν ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις.

Inde die quinto Eumenides versantur, & errãt
Vltrices, quas Rixa parit pœnam periuris.

Et Virgilius in primo Georg.

quintam fuge: pallidus Orcus,
Eumenidesq; sata.

Atque id quidem ex Pythagoricorum sententia, qui numerum illum in diebus lunaribus iustitiæ, & æquitatis diem esse tradiderunt. Nam, & exuperans adimit, & quod deficit, restituit equitas, quorum vtrumque est iudicis munus. Istud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti, cùm altera quinta labentis, & occidentis mẽsis adimat, quod ad exuperãs. Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnorum, vt innuit Horatius in secundo Carminum:

—— *& intorti capillis*
Eumenidum recreantur angues.

Sic Catullus in Argonaut.

Quare facta virum mulctantes vindice pęna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primo Elegiarum Tibull.

Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit: & huc illuc impia turba fugit.

Fabulati sunt antiqui, neque has quidem seuerissimas Deas Cupidinis vim potuisse diuitare, quando scriptum reliquit Mœnander in rebus fabulosis. Tisiphonem in amorem cuiusdam pueri formosi Cytheronis nomine incidisse, cuius desiderium cùm ferre non posset verba de congressu ad illum perferenda curauit. at is formidãdum aspectum veritus, neq; responso quidem dignam fecit, quò illa vnum è suis draconibus è capillis conuulsum in eum coniecit, quem serpens intra nodos, constringens interemit, vbi Deorum misericordia mons ab illo dictus fuit, qui priùs Asterius dicebatur. Sophocles præterea in Electra sic Erinnym çripedem nominauit:

—— ἁ δεινοῖς.
κρυπτομένα λόχοις χαλκόπους ἐριννύς.

—— *In grauibus*
Insidijs Erinnys æripes latens.

Licet autem ex lib. τ. Iliadis cognoscere has Furias tanquam aues aeriuagas à poetis fuisse vocatas, quia volantes ad iussa sceleratorum supplicia conuolarent:

ἀλλὰ ζεὺς, καὶ μοῖραι, καὶ ἠεροφοῖτις ἐριννύς.
Iupiter, & Parcæ queq; aera transit Erinnys.

Has in vestibulo inferorum habitare dixerunt poetæ, de quibus Virgilius cecinit libro sexto;

Vestibulũ ante ipsum primisq; in faucibus orci
Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ.
Pallentesq; habitant morbi, tristisq; senectus.
Et metus, & malesuada fames, et turpis egestas.
Terribiles visu formæ, lethumq; laborq;
Tum consanguineus lethi sopor, & mala mentis
Gaudia: mortiferumq; aduerso in limine bellũ,
Ferreiq; Eumenidum thalami.

Qui idem tamen postea in duodecimo illas, & ad solium Iouis assistere scribit, & eius nutum obseruare si quando mortalibus calamitates velit immittere.

Dicuntur geminæ pestes cognomine Diræ,
Quas, & tartaream Nox intempesta Megærã
Vnõ eodemq; tulit partu, paribusq; reuinxit
Serpentum spiris, ventosasq; addidit alas.
Hæ Iouis ad solium, sæuiq; in limine Regis
Apparent: acuuntq; metum mortalibus ægris.

Harum nomina, & locum vbi habitabãt apud inferos, atque adeo officium declarauit Orpheus in hymno quem scripsit in Eumenides:

κλῦτε θεαὶ πάντιμοι, ἐρίβρομοι, εὐράστειραι
τισιφόνητε καὶ ἀλληκτὼ, καὶ δῖα μέγαιρα.
Νυκτέριαι, μύχιαι, ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι
ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι, παρὰ στυγὸς ἱερὸν ὕδωρ.
οὐχ ὁσίαις βουλαῖσι βροτῶν πεποτημέναι αἰεὶ.

Horrisonæ hæc audite Deæ veneranda propago.
Tisiphone, et simul Allecto et diuina Megæra
Nocturnæ, arcanæ, vmbroso quæ habitatis in antro
Sacratas fluuij stygij nigrantis ad vndas.
Consilia at non recta virumq; volatis acerba.

Ac deinde:

ἀλλ' αἰὲν θνητῶν πάντων, ἐπ' ἀπείρονα φῦλα,
ὄμμα δίκης ἐφορῶντε δικασπόλοι αἰὲν ἐοῦσαι.

Iustitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,
Iustitiæ assectæ semper, rectiq; ministræ

Cùm grauissimæ scelerum vltrices haberentur Eumenides, magna fuit earum reuerentia apud omnes gentes: atque ita, vt illarum nomina nemo propè auderet proferre. quare hæc in-

quit Electra apud Euripidem in Oreste:

ονομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς
Εὐμενίδας, αἳ τόνδ᾽ ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.
nominare haud audeo
Eumenides, quæ istum pauore territant.

Orestes idcirco, cum suas calamitates, quas passus fuerat ob matris cædem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mentionem Eumenidum incidisset, illas *ἀνωνύμους θεὰς* appellauit, hoc est Deas, quas nominare non liceret, quia propter seueritatem nemo illas nominare auderet. ita enim scribit Euripides in illa tragœdia:

οὗ νῦν μοι πόδα
εἰς τὰς Ἀθήνας δή γ᾽ ἔπεμψε Λοξίας
Δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς.
hinc me pedem
Apollo ferre iussit Atticum in solum,
Anonymis iusta & Deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cum cæcus OEdipus in Atticam ductus fuisset. Dearumque Eurinnyum nemus intrasset, nescius, cui Deorum dicatum esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum OEdipum, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cùm ipsi neque, aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in OEdipode Colono apud Sophoclem.

Πλανάτας τὶς ὁ πρέσβυς, οὐ
δ᾽ ἐγχώριος· προσέβη γὰρ οὐ
κἄν ποτ᾽ ἀστιβὲς ἄλσος ἐς
τᾶνδ᾽ ἀμαιμακετᾶν κορᾶν,
ἃς τρέμομεν λέγειν.
καὶ παραμειβόμεσθ᾽ ἀδέρκτως.
Erro nam quispiam senex, at non.
Indigena: non adijsset is vnquam
Lucum glabrum Erinnyum grauium,
Quas tremimus vel dicere:
Nec intuentes transimus.

Neque id sanè iniuria, cùm tantopere essent graues ac implacidæ, vt si quis insectandi causa vel cæde, vel aliquo incæsti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum templum illud intrasset, quod illis Orestes in Cerynea Achaiæ oppido dicarat, continuò fieret mente captus, dirisque terroribus exagitaretur, vt ait Pausanias in Achaicis. Illas arbitrati sunt antiqui vestibus atris fuisse indutas, vt ait Isacius, ac nigras vestes Erinnyum vestes appellarunt, quas *ἐριννύων ἐσθῆτας* vocauit Lycophron. Colebantur eximia religione Erinnyes in Thelphusia ciuitate Arcadiæ, vt ait Isacius, quibus ouis nigra prægnans macta batur, totaque comburebatur in Carmia Peloponesi, vt ait Sophoclis enarrator. fiebant verò illa sacra tacitè, & quietis tempore, neq; quisquam è nobilibus his sacrificijs interesse iure religionis poterat, vt scriptum reliquit Polemo. Tum illi sacerdotes, qui hæc sacrificia faciebant, Hesychidę nominabantur. Hinc & aries sacer Hero taciturno ante solemnia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant cuius sacellum fuit apud Cydoniosextra nouem portas. Quod verò in illis sacrificijs mulso pro libamentis meliceris etiam vterentur, testatur Callimachus in his carminibus:

Νηφάλιαι τῇσιν ἀεὶ μελικρέας ὄπας
λήτειραι καίειν ἔλλαχον Ἡσυχίδαις.
Mellitos fuccos semper ieiuna sacerdos
Vrere perpetuis assolet Hesychidis.

Vtebantur floribus præterea Sicyonij pro corollis, quo ritu etiam Parcis sacrificare solemne fuit, vt ait Menander in secundo libro mysteriorum, & Pausanias in rebus Corinthiacis. Magnus erat omnino labor has inuocare, magnaque opus erat veneficis mulieribus sacrificiorum multitudine, quæ illas ad se allicerent, (nam & hæ plurimum conferre ad veneficam facultatem putabantur) quod patet ex ijs carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea sacrificat pro Iasonis incolumitate, veneficijsq; conatur draconem sopire. Non enim illa sacrificia quæuis ligna admittebant, ex quibus ignis fieret, sed cedrum tantùm & alnum, & iuniperum, & rhamum: è quibus pyra fiebat ante foueam quandam triplici ordine excauatam, tum victimarum illis sacrificijs conuenientium sanguis in foueam effundebatur: at corporum membra super pyra vrebantur, cum quibus multæ res, multaque herbarum genera miscebantur cum precibus, quorum magna pars continetur in his versibus:

Σκύμνους παμμέλανας σκυλάκων τρισσοὺς ἱερεύσας.
Αἵματι δ᾽ αὖ κάλχανθον ἰδ᾽ ἐστρούθιον ἔμιξα.
κνῆκόν τε σχιστήν, ἐπί τε ψύλλιον ἀειδές,
ἄγχουσάν τ᾽ ἐρυθρὴν, ἰδὲ χαλκιμον, αὐτὰρ ἔπειτα
Νηδύας ἐμπλήσας σκυλάκων ἐτρόισιν ἔθηκα
ὕδατι, ἐξ δ᾽ αὖ μας χολάδας χεόμην περὶ βόθρων.
ὀρφνινα θ᾽ ἑσσάμενος φάρη, κὴ ἀπεχθέα χαλκὸν
κρούων ἐλλισάμην, αἱ δ᾽ ὀτραλέως ἐπάκουσαν.
ῥήξασαι κευθμῶνας ἀμειδήτοιο βερέθρου
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτώ, καὶ δῖα Μέγαιρα
ἀζαλέαις πεύκαις φόνιον σέλας αἴστουσαι.
Mactaui catulos tres toto corpore nigro,
Purpura tum mista, & lanaria sanguini eorum,
Scissilis & cnecus, pulicaria tristis, & vnà
Additur his anchusa rubens, & chalcimus: inde

Opple-

Oppletos ventres satiuiorum in vasa repono.
Funditur ad foueas lympha, atque omenta cauatas.
Induor et nigras vestes odiosaq; pulsans
Aera vocans oro, quæ me a... repente.
Rumpentes ... feralia monstra barathri
Accensasq; tulere faces, crudelecq; lumen.
Tisiphone, & simul Allecto, & diuina Megæra.

Existimabatur vinum illis omnino non placere in sacrificijs, quare Oedipus (vt diximus) cùm in illarum lucum accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquam e perenni fonte afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare, & labra, & ansas lana iuuenis agnæ, vt scribit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cùm steterit ad orientem Solem inferias effundere mulsum, neque vinum vllo pacto afferre; sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram cum precibus deflectere, & deijcere. His Deabus creditis mos fuit Sicyonijs hominibus prægnantes oues mactare, ac mulso vti pro libamentis, floribusque loco coronarum, vt traditum est à Mænandro in secundo Mysteriorum. Fiebant coronæ e narcisso, quibus coronabantur his Deabus sacrificantes, quæ planta illis erat dicata, siue quia apud sepulchra plerumque nasceretur, siue quia illæ torporis, ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Narcissi nomine. Hanc fuisse plantam vna cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in OEdipode Colono:

ὁ καλλίβοτρυς καθ' ἦμαρ ἀεὶ
Νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν
ἀρχαῖον στεφάνωμ', ὅ, τε
χρυσαυγὴς κρόκος.

O pulchris racemus in dies semper
Narcisse magnarum Dearum
Antiqua corona, simul &
Aureus crocus.

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis, Cererem aliquando fuisse nominatam Erinnym, quia Neptunus, cùm illius filiam quærentis amore captus esset, illam conatus est vitiare: sed cùm in equam se Ceres vertisset, & ad Oncium inter armenta pasceretur, à Neptuno cognita nihilominus compressa est, cùm is equi formā cepisset. Id cùm illa grauissimè tulisset, quia furere Arcades ἐριννύειν dicunt, dicta fuit eo nomine. Apud eosdem erecta fuit Erinnyis statua, quæ manu sinistra cistam, dextera facem præferebat. Plutarchus in libello, quem scripsit de sera numinis vindicta, vnam tantum Erinnym esse putauit, quæ Adrastia Iouis, ac Necessitatis esset filia, vindex, & scelerum ministra, & quę omnes animas huc illuc cursantes, & tergiuersantes comprehenderet, ad supplicium raperet, & in æternas, inauditas, profundissimasque tenebras demergeret.

NVNC, quid hæc significent, perquiramus. Nullus stimulus, acrior, vel vehementior conscientia homines ad confitendum impellere potest: quæ vel sine testibus se prodit. quare illa est diligentissima iudicum inferorum ministra. Hi timores, qui traditi sunt in fabulis, flagitiosis hominibus assiduè ante oculos obuersantur. Nam, (vt ait Cic. in oratione pro Roscio Amerino) nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpe numero videtis, eos qui aliquid impie scelerateque commiserint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus & suus terror maximè vexat, suum quemque scelus agitat amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes, conscientiæq; animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ, domesticæque Furiæ, quæ noctesque diesque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Atque Orestes nihil aliud esse, quàm conscientiam, commemorauit apud Euripidem in sua tragœdia, quæ ipsum pro Furijs assiduè torqueret & exagitaret, vt patet ex his:

τί χρῆμα πάσχεις; τίς σ' ἀπόλλυσιν νόσος;
ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δεῖν' εἰργασμένος.

Monel. *Quis conficit morbus? quid est tibi mali?*

Orest. *Quòd multa feci turpia hinc conscientia.*

Quid enim aliud sunt istæ Furiæ, quam affectuum vindices, vel potius affectus commissorum scelerum caussa? omnia enim flagitia, quorum nobis sumus conscij, vel per inuidiam, vel per odium, vel propter spem alicuius commodi committuntur. Idcirco τίσις vltio, φόνος cædes est quòd scelus per iram, aut odium nascitur, quod vlciscitur Tisiphone, μεγαίρειν verò inuidere significat, quæ Megæra per inuidiam commissa peccata punit. At ἄληκτος nunquam cessantem significat, quæ titillatio est voluptatum; per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filiæ, propter inscitiam mortalium, & ignorationem rerum futurarum. Quis est enim omnium mortalium, qui non turpe putet, si rem diligentius perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox ęterna supplicia consequentur? aut quis non intelligat, indecorum esse homini tanquam beluam huc illuc his impuris voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus, qui vbi in aliqua scelera homines impulerint, discru-

tiatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi, & infestissimi in animo tortores. Alij Iouis terrestris, & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo. nam cum Pluto præsit diuitijs, Proserpinaque sit vis frugũ, vt patebit, quibus è Dijs aptiùs oriuntur Furiæ, quam è diuitijs, aut vnde apertiùs originem capient? quippe cùm omnia scelera, omnesque voluptates è diuitiarum copia, tanquam ex vberrimo fonte manent. Quæ tamen si ad bonum & temperantem virum affluxerint, illum minimè à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates, tanquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus, aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus, concessisse. Necesse est igitur aut eximiè bonum, & Dei amicum esse virum opulentum, aut egregiè sceleratum, & Dijs hominibusq; inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia, vel bonitatis, vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpibus partibus Saturni, & ex terra natas esse Erinnyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines, quæ in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sunt igitur illæ animi sollicitudines, quæ ob diuitiarum facultatem exurgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni, & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Hæc, & quæ dictæ sunt superiùs rationes, in idem recidunt. nam, qui Saturni, qui Noctis, qui Terræ, qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt, solo inter se nomine differebant, re ipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, quia imprecationes exaudirent: nam ἀρὰς imprecationes significare inquiunt, ἀνύειν verò perficere, & exaudire. Alij, quia in terra habitent, cum ἔρα sit terra, ναίειν habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione, quæ dicta est superiùs. Aeripides dictæ sunt, quia cùm Dei sint ministræ, scelerumque vltrices, tardè ad impiorum supplicia mitterentur. non enim Deus repentè in sceleratos animaduertit, sed pro tarditate temporis grauitatem pœnarum plerumque compensat. Aeriuagæ dictæ sunt, quia citissimè ad impurorum pœnas conuolarét, vbi Deus aliquos, vel publicè, vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aeriuagas ea de caussa fingi crediderim, quia, vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitantur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto, ita Deo iubente, proueniat. Nam hæc tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex ijsdem parentibus & eodem partu nata sint, quod ita expressit Virgil. lib. 12.

Hæ Iouis ad solium, sæuique in limine Regis
Apparent: acuuntq; metum mortalibus ægris:
Si quando lethum horrificum, morbosve Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia solliciti sunt præcipuè animi morientium, grauiùsque torquentur recordatione præteritorum scelerum: quod etiam senserunt ij, qui dixerunt illas ad vndam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud, nisi obscurissimus cordis, & conscientiæ recessus, in quo latent hæ cogitationes, & animorum sollicitudines? Quod per hæc significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solámque integritatem, & innocentiam homines intrepidos, & tranquillos ad omnem fortunæ commutationẽ perducere, iam explicauimus superiùs: ac de Furijs satis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro. CAP. XI.

VBI sceleratorum animæ multis grauissimisque vitijs contaminatæ per tormenta fuerint cognitæ à iudicibus: quòd inter voluptates per cæterorum hominum iniurias vixerint, quòd patriam prodiderint: quòd multos ob diuitias fefellerint, quòd propter auaritiam vel amicos, vel viros bonos, vel parentes, vel benemeritos deseruerint, quòd Deorum immortalium religionem ob pecuniam cultúmue neglexerint, illæ Furijs prædictis traduntur in Tartarum deducendæ: qui locus est pœnarum, luce omnino carens, neque inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus, quod antiquissimus sit locus, omnes affirmant: & Aristophanes comicus illum cœtaneum cum Nocte, & confusa mundi materia existimauit, vt est in Auibus:

χάος ἦν καὶ νὺξ, ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ᾽ οὐδ᾽ ἀὴρ, οὐδ᾽ οὐρανὸς ἦν. ἐρέβους δ᾽ ἐν ἀπείροσι κόλποις.
Chaos erat & Nox, Erebusq; niger primum, et Tartarus amplus.
Terra nec aer, nec cœlum erat: Erebiq; immensis sinibus.

Hesiodus in Theogonia videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse; vt ex his licet cognoscere;

ἦτοι

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου.
τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.
Ante Chaos natum: post Tellus ampla, Deorum
Firma domus semper, colitur queis culmen O-
lympi
Tartaraq; obscura, hac terra conduntur in ima.

Maximum sanè spacium fuit à Tartaro ad terram, & quantò tellus distat ab ipso cœlo, tantò à terra tartarum distare putarunt, vt expressit idem poeta in his carminibus:

τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
ἶσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς τάρταρον ἠερόεντα,
ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
οὐρανόθεν κατιὼν, δεκάτῃ ἐς γαῖαν ἵκοιτο.
ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
ἐκ γαίης κατιὼν δεκάτῃ ἐς τάρταρον ἵκοι.
τὸν περὶ χάλκεον ἕρκος ἐλήλαται, ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
τριστοιχεὶ κέχυται.

—— *tum tartarus ipse*
Nam patet in praeceps tantū, tenditque sub auras
Quantus ad athereum cœli suspectus Olympum,
Ferrea nam cœlo si incus mittatur ab alto,
Vix poterit decima terram contingere luce.
Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,
Tartara vix poterit decima contingere luce.
Aerea sepia tenent istkac: nox atra tenebris
Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quod obscurissimus sit indicauit in his versibus Homerus in lib. Iliadis. θ.

ἤ μιν ἑλὼν ῥίψω ἐς τάρταρον ἠερόεντα,
τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον
ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι, καὶ χάλκεος οὐδός.
τόσσον ἔνερθ' ἀίδεω, ὅσον οὐρανός ἐσ' ἀπὸ γαίης.
Aut ipsum capiens obscura in tartara mittam,
Sunt vbi sub terris vastissima regna barathri.
Aerea sunt ibi septa solumq; ex are: sub ima
Tantum tellure, hac quantum quoque distat
Olympo.

Hunc autem & Erebum, & Chaos esse locum, in quo scelerati homines excruciarentur, ita declarauit author Axiochi: ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη, ἄγονται πρὸς ἐριννύων ἐπ' ἔρεβος, καὶ χάος διὰ ταρτάρου, ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς, καὶ ταντάλου δίψος. *At illi quibus per scelera vita fuerit transacta, per Tartarum à Furijs ad Erebum Chaosq; trahūtur, vbi impiorum locus est, & Danaidum hydriæ nunquam saturæ, & sitis Tantali.* Atqui Plato, cùm in Phædone Tartarum locum esse intellexerit id, quod ab Homero barathrum nominatum fuit superiùs, quem locum esse putauit sub terra prope centrum, è quo, & in quod omnes aquæ laberentur; sub finem demum dialogi de Rhetorica, scelestorum carcerem appellauit his verbis; τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. *Qui verò iniustè ac impiè vixisse comperientur, in punitionis, iustiq; supplicij carcerem quem tartarum appellant, accedere.* Ibi etiam animæ vinctæ tenebantur, vt his, declarauit Aeschylus in Prometheo;

εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν νέρθεν τ' ἀίδου τοῦ νεκροδέγμονος
εἰς ἀπέραντον τάρταρον ἧκε
δεσμοῖς ἀλύτοις ἀγρίως πελάσας.
Nam si me sub terram sub inferos mortuos capientes
In immensum tartarum detrusisset
Vinclis firmissimis aspereq; alligasset.

ATQVE hæc ea sunt, quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat perquiramus. Nonnulli antiquorum tartarum locum esse crediderunt sub vtroque cardine, vt aiebat Crates, tum ob frigoris acerbitatem, tum etiā ob diuturnitatem tenebrarum. Verùm illi meo iudicio falluntur: quia multò maiores sunt tenebræ nocturnæ sub æquante circulo habitantibus, quàm prope cardines. Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum Sol à principio Libræ vsque in finem Piscium signa meridici percurrerit, tamen non est adeò obscura nox, vt literæ legi non possint. quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Ego sanè potius accesserim Zetzæ opinioni, qui Tartarum subterraneum incendium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus incerti, & tremores apparent, vnde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi ταράχαι, siue perturbationes existant. Neque id nomen fortitus est is locus, quòd ibi præcipuè, ac nullibi præterea fiant res huiusmodi. Sed varia loca varijs nominibus dicuntur: cū id in sublimi fit, æther: cum sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse Tartarum, in quem deducantur mortui, vnde non amplius datur reditus? terram ipsam nimirum, sub qua occultantur cadauera, quæ ibi semel deciderunt in perpetuum carcerem, nunquàm omnino resurgere possunt. ibi æstuantes igne plurimo lacus esse dicuntur, & alij rursus conglaciati, in quos vicissim animæ sceleratorum à Dæmone merguntur, vt ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidem fecerunt loci ignibus subterraneis frementes, & æstuantes propter va-

rios vapores, qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur ista de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitijs: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarij, pauci latrones in omnibus ætatibus fuissent. Atque vtinam iam non fabulis, non vanis inuentionibus, non figmentis poetarum ampliùs, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, vel saltem ab ijs, qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic ęterna supplicia consceleratris hominibus minitanti si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fratrem, vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior, ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? Cùm nulla fides, vel antiquorum dictis, vel Christo denique summi Dei filio habeatur: inde accidit vt omnia fraudibus, omnia insidijs, omnia controuersijs plena sint, omnia periurijs, atq; plus possit in iudicis opulenti hominis, quàm legum humanarum, vel diuinarum autoritas, sed malos denique malè perdet. Hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorum ministris dicamus, ac primùm de Nocte.

De Nocte. CAP. XII.

NEQVE Nox quidem paruo in honore fuit apud antiquos, quam Deorum omnium antiquissimam crediderunt, cum omnes locos ante Deorum ortus occupasset; & informem materiam, quæ Chaos dicta est. Hanc tamen nonnulli ex ipsa informi materia natam esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia:

ἐκ χάεος δ' ἔρεβός τε, μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο.

Inde Chao est Erebus, Nox & tenebrosa creati.

Hanc antiquissimam vocarunt illi poetæ, qui è Chao natam esse crediderunt, cùm neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum vsquam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis:

ἀλλ' ἄρα καὶ περὶ κεῖνο θυτήριον ἀρχαίη νὺξ
ἀνθρώπων κλαίουσα πόνον χειμῶνος ἔθηκεν
εἰνάλιον μέγα σῆμα.

Nox antiqua suo curru conuoluitur aram
Hanc circum, quæ signa dedit certissima nautis.
Commiserata virum metuendos vndiq; casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum, ac hominum matrem appellauit, quòd omnia ex illa nata esse credantur, vt in his legitur:

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.
νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ Κύπριν καλέσωμεν.

Te canimus Nox alma parens hominumque Deumq;
Cunctorum alma parens, quam Cyprida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, vt fictum est à poetis cuius ante rotas astra nitescere dicebatur, ac pręuia esse, sicut in his scripsit Theocritus:

χαίρετε δ' ἄλλοι
ἀστέρες εὐκήλοιο κατ' ἄντυγα νυκτὸς ὀπαδοί.

Saluete q; Noctis
Sydera, quæ canthis tacite præcurritis alta.

Finxerunt hanc Deam antiqui nigris vestibus indutam, nigroque capitis velamine, quam etiam sequerentur astra; at non solùm præcederent, sicut testatur Euripides in Ioue in his:

μελάμπεπλος δὲ νὺξ, ἀστείρωτον ζυγοῖς,
ὄχημ' ἔπαλλεν, ἄστρα δ' ὡμάρτει θεᾷ.

Induta nigris vestibus currum insilit
Nox, astra sunt Deam secuta protinus.

Vehebantur autem a bigis, vt ait Virgilius libro quinto:

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio Noctem venientem describens, illam dixit iugum equis imponere:

νὺξ δ' ἵπποισιν ἔβαλλεν ἐπὶ ζυγά.

Nox iniecit equis iuga.

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nam ad Homeri vsque tempora nemo prorsus poeta tum vectam fuisse in curru noctem scriptum reliquit. Alij alatam illam fuisse, sicut Cupidinem, & Victoriam, tradiderunt: quam opinionem secutus Virgilius ita scripsit libro octauo.

Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.

Alij præterea voluerunt hanc ex Oceano consurgere decedente die, sicut idem poeta libr. 2. Aeneidos.

Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano Nox,
Inuoluens vmbra magna terramq; polumq;.

Quam tamen non vt ex Oceano, sed vt ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit.

Πότνια, πότνια νὺξ,
ὑπνοδότειρα πολυπόνων βροτῶν
ἐρέβοθεν ἴθι, μόλε μόλε κατάπτερος.

Verenda, verenda Nox,
Quæ das somnia miseris mortalibus,
Ex Erebo veni, cede cede volucris.

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac rursus ipsam ad illos accedere scribit in eodem carmine.

ἢ φάος, ἐκπέμπεις ὑπὸ νέρτερα, καὶ πάλιν εὐγαις
Εἰς ἀΐδην·

Quæ lucem pellis sub terras, rursus & ipsa
Tartara nigra petis.

Huic vbi sacrificaretur, mos fuit vt Gallus immolaretur, tanquam animal silentio aduersariũ, vt ait in libro secundo de Dijs Theagenes. Multi Noctis filij fuisse commemorantur. nam & Rabiem eius filiam fuisse scripsit Euripides in Hercule insano:

θαρσεῖτε νυκτὸς τήν δ' ὁρῶντες ἔκγονον
λύσσαν γέροντες.

Rabiem senes hanc nocte natam sedite
Cuncti videntes:

Sic etiam Rixam, siue Contentionem, atque Inuidiam eius filias vocauit Hesiodus in Operibus & Diebus inquiens:

τὴν δ' ἑτέρην προτέρην μὲν ἐγείνατο νὺξ ἐρεβεννή.

Namq; illam primam pariens Nox dedit atra.
& quæ in hanc sententiam sequuntur. Deinde idem poeta in Theogonia multos scripsit fuisse noctis filios, quasi subuentaneos, vt est in his versibus:

Νὺξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε μόρον, καὶ κῆρα μέλαιναν,
καὶ θάνατον, τέκε δ' ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον ὀνείρων,
οὔτι νι κοιμηθεῖσα θεὰ τέκε νὺξ ἐρεβεννή

Nox peperit Fatumq; malũ, Parcãq; nigrantẽ.
Et Mortẽ, et Somnũ, diuersaq; Somnia: natos

Hos peperit nulli Dea Nox coniuncta marito.

Cicero autem in tertio libro de Natura Deorum, cùm omnes Noctis filios connumerauit, tũ illos patre Erebo genitos fuisse tradidit, vt patet in his: Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dij habendi sunt, Aether, & Dies, eorumque fratres & sorores, qui à Genealogis antiquis sic nominantur, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ, Miseria, Querela, Gratia, Fraus, Pertinacia, Parcæ, Hesperides, Somnia; quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

VERVM de ijs, quæ fabulosè de Nocte dici solent, satis. Ex illa nuper commemoratæ pestes natæ esse dicuntur, quoniam inscitia & malitia mortalium, quæ Nox est mentis, omnium propè calamitatum, quæ humanum genus inuadunt, parens est & altrix, cùm æquitas, tanquam Aquilo leuissimas nubes, has ex hominum conspectu possit propellere. Hæc enim omnia inscitiam consequuntur, cùm ea quoque, quæ sunt naturæ, possint nonnihil retardari sapientia, aut certè leuiora effici, vt senectus, amor, fatum, mors, & alia huiusmodi. Noctem antiquissimam appellarunt, quia antequam Sol, & Cœlum fieret, nulla erat lux, quam ex Erebo, & ab inferis venire finxerũt, cùm terram semper circumeat: nam Sole inferiore cęli parte sub terra occultato, apud nos vmbrã esse terræ necesse est, cum nihil aliud sit Nox, quàm vmbra terræ. Hanc ipsam Noctem tamen nonnulli Cupidinis filiam fuisse dixerunt, vt testatur Orpheus in Argonauticis in his carminibus:

—— καὶ διφυῆ περιωπέα κυδρὸν ἔρωτα
Νυκτὸς ἀειγνήτης πατέρα κλυτὸν, ὅν ῥα φάνητα
ὁπλότεροι κικλήσκουσι, βροτοὶ, πρῶτος γὰρ ἐφάνθη.

geminum prſtantem dicite amorem
Obscuræ noctis patrem, dixere Thanetem
Illum mortales, quod primum apparuit ille.

Quod certè nulla alia de causa fictum est, nisi quod amoris ratio plerumque reddi non possit, aut quod eius causam conueniat plerunq; nocte & silentio occultari. Hanc in curru vehi finxerunt antiqui, quia nihil cùm labore sit diuturnum, & ad narrationis voluptatem. Dicta est eadem mater omnium, quia rerum omnium partum antecesserit, & à nocendo Nox dicitur, vt quidam voluerũt, quia noctis humor infestus sit hominibus, quod vel in laborantibus scabie, vel febre, vel aliis morbis patet; qui quidem grauiores fiunt, magisque infestant per noctem. nunc de Morte dicamus.

De Morte. CAP. XIII.

MORS, cùm esset sola propè, & potentissima omnium inferorum satelles, omnesque mortales ad Acherontem fluuium traijciendos deduceret, nihil propè de se fabulosum audiuit: nisi quod soror esset Somni, vt scriptum reliquit Homerus in lib ξ. Iliadis:

ἔνθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.
Tum Mortis fratrem Somnum conuenerat ipsa:

quodque à nocte matre sua fuisset educata. Quare memoriæ prodidit Pausanias in Eliacis apud Eleos in templo quodam fœminam expressam fuisse, quæ pueros sopitos sustineret, manu quidẽ dextra, album; at sinistra alterum nigrum, & hũc dormienti similem; ambos distortis pedibus: quorum inscriptiones indicabant, alterum esse somnum, alteram Mortem: at fœmina, quæ illos alebat, Nox erat. Mos erat Morti gallum gallinaceũ, sicut Marti, & Aesculapio aliquando immolare, quòd ea victima Nox lętaretur, vt silentium suum infestante, ac sępius perturbante. Hanc finxerunt antiqui alas habere nigras, vt ait Horatius in secundo libro Sermonum in his.

Seu mors atris cum volat alis.
& illud.
Et mors atra caput fuscis circumuolat alis.

Hæc ipsa Mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo Epigrãmate suauiter expressit Agathias.

τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενετῆρα
τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας;
Μοῦνος ἅπαξ θνητοῖς παραγίγνεται, οὐδὲ ποτ᾽ αὐτὸν
εἶδέν τις θνητῶν δεύτερον ἐρχόμενον.
Αἱ δὲ νόσοι πολλαὶ, καὶ ποικίλαι, ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλον
ἐρχόμεναι θνητῶν, καὶ μεταβαλλόμεναι.

Cur timor est vobis genitrix Mors alma quietis,
Quæ morbos placat, pauperiemq; leuat?
Illa semel tantum mortales visere suevit,
Nec quisquam vidit mox rediisse virum.
Sæpe recurrentes cum vexent corpora morbi
Mutati, huc illuc & sine lege fluant.

Hæc vna durissima omnium Deorum, maximèque implacabilis habebatur: quæ cum nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec tẽpla, nec sacerdotes, nec ritus sacrorum obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis:

οὔτε

ὄτε γὰρ εὐχαῖς σὸν πείθεσαι μένος, ὄτε λιταῖσιν
Nec prece, muneribus nec tu placabilis vlli:

Induta erat veste stellata, quæ erat atri coloris. Hanc miris laudibus antiqui sapientes extulerunt, vt solam portum sedemque tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hęc principibus adęquat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accidit, nisi quantum naturę leges repugnant: neque quisquam est, quin eam lætissimo animo excipiat, prętersceleratos, qui grauiora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur & quasi pręsentiunt. Huius laudandę amplissimum & vberrimum argumentum habuit Alcidiamus, qui orationem composuit de laudibus Mortis: hanc multis rationibus æquo animo ferendam esse demonstrauit Plut. in consolatoria. Et profecto nihil aliud est vita, quàm vsura lucis à Deo nobis mutuò concessa, quæ si repetatur, non ægrius ferendum est, quam si in domum amici profecti, vesperi domum nostram redire: aut instrumentum mutuò acceptum, reddere domino iubeamur: quare nulla certe nobis fieret iniuria, si à Deo quod suum est repetatur: de qua quoniam nihil mystice dictum ab antiquis video, reliqua, quę de illa dicuntur fabulose, pręteŕmittere decreui, & de Somno pertractare.

De Somno. CAP. XIIII.

QVOD Somnus ex Erebo Nocteque natus sit, dictum est iam superius: cui pręter supradictas Mortem sororem etiam addidit Orpheus. Huic ἐλπίδας, siue Spes sorores quidam ex antiquis iniunxerunt. Hunc tamen non ab inferis, sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virgilius libro quinto

Cum

Cùm leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras
Te Palinure petens.

Hunc alatum esse tradiderunt poetę, quia celerrime vniuersum terrarum orbem peragret, & leuissimus ac tacitus inopinantium oculos aggrediatur, vt ait Tibullus in secundo Elegiarum.

Postq; venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Illud vero, quod scribitur ab Homero in principio secundi libri Iliadis, non facile intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue mittatur ad excitandum Agamemnonem, quo armari iuberet multitudinem: cum sit Somni munus vel magis etiam opprimere somno grauatos, quàm excitare: nisi tamen pro Somno Somnia ibi intelligantur. Hic Somnus facit, vt vulnera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incommoda mortales, dum adest, ęquo animo ferant, vt omnium malorum obliuiscantur, vt omnes animi curę sollicitudinesque recedant, vt ait Euripides in Oreste:

Ὦ φίλον ὕπνε θέλγητρον, ἐπίκερον νόσε,
Ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
Ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.
Somne ò leuamen dulce, & ægritudinis.
Medela dulcis, vt venis mi optabilis.
Obliuio malorum, vt apto tempore
Nobis misellis aduenis, iucundaq;.

Hic Somnus tanquam atrocissimus publicanus, vt dicere solebat Aristo, dimidium ætatis nostræ ad se rapit: quare & Lethes frater iure dictus est ab Orpheo, & rerum omnium quies, vt est in hymno in Somnum:

ὕπνε ἄναξ μακάρων πάντων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
λυσιμέριμνε κόπων ἡδεῖαν ἔχων ἀνάπαυσιν.
καὶ πάσης λύπης ἱερὸν παραμύθιον ἕρδων.
καὶ θανάτε μελέτην ἐπάγεις, ψυχὰς διασώζων.
αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτε τε.
Somne beatorum Rex, & Rex Somne virorum,
Quē fugiunt curæ, sequitur quē blanda quies: &
Solus habes grauium solamina certa malorum.
Qui mortis formam inducens animalia seruas.
Nā germana tibi cum Lethe pallida Mors est.

Sic Ouidius etiam in lib. 11. Mutationum illum inter Deos ob beneficentiam collocauit, cùm tot beneficia in mortales conferat, vt patet ex his:

Somne quies rerum, placidissime Somne Deorū,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministerijs mulces, reparasq; labori,

Cuius mira elegantia, poeticaque suauitate domum descripsit idem poeta, cui mille filios, vel potiùs infinitam filiorum multitudinem tribuit, sed tres præcipuè nominauit, Morphea, Icelum, & Phantasum. Etenim Somnus omnium propè rerum naturalium dulcissimus, optimus, ac vtilissimus, si moderatus existat, cui omnia animalia subijciuntur: quare iure ab Orpheo Rex hominum & Deorum dictus est. Quàm misera sit eorum, qui cæteris fœlicissimi videntur conditio, qui summæ rerum sunt præfecti demonstrauit Homerus in lib. 1. Iliad. cùm omnes Deos & homines dormientes induxerit, vno excepto Ioue. Idem poeta lib. ξ. ingentibus donis à Iunone sollicitatum Somnum facit, vt Iouem consopiret, qui se id facere aliàs aggressum memorat, sed ea causa iratum Iouem ipsum in mare deiecisse: quem nisi Nox hominum, ac Deorum domitrix seruasset, ad quam confugit, perijsset omnino: quare se id nulla ratione ausurum contendit. tanta est regum, summorumque Imperatorum felicitas: qui, cum vt Dij coli videantur, omnium etiam mortalium sunt miserrimi. Fabulosam Somni ciuitatem, in qua Somnia habitare dicebantur, non ineleganter descripsit in libro secundo verarum historiarum Lucianus: qui in amplissima planitie illam sitam esse inquit, circa quam sylua est frequentissimis, procerisque arboribus, quæ papauera sunt, altissimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum succi inducant soporem, quæ florent vbique in illa planitie. Magna vespertilionum copia est, huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuarum, & bubonum, & nocturnarum auium: neque vllæ præterea aues ibi esse consueuerunt. Fluuius hanc vrbem alluit placidissimus Lethe nomine, quem alij Nictiporum appellant, cuius cursus tacitus est, & oleo persimilis. Nascitur is è duobus fontibus in obscuro & nulli cognito loco scatentibus, quorum alter Pannychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio constructam, in qua omnia prope expressa sunt, tanquam in pictura, quæ dormientibus vera insomnia occurrunt: alteram ex ebore candidissimo, in qua & ipsa sunt Somnia, sed non expressa, at adumbrata tantum. In hac ciuitate templum est Noctis augustissimum omnium, quod eximia religione colitur. Tum aliud est Apates Deæ, & aliud Alethiæ delubrum, in quibus vtrisque & adytum esse inquiunt & oracula. At Somniorum, à quibus frequentissimis ciuitas habitatur, nulli

eadem est forma; siquidem alia sunt gracilia & parua & contortis cruribus & gibbosa, & monstris similia, alia procera suauique facie & rubicunda, & aurea, vt ita dicam; alia sunt terribili aspectu, & alata & videntur assiduè aliquam calamitatem minitari; alia sunt regali pompa luxuque induta. Quam ciuitatem, siquis mortalium ingrediatur, continuo illi sunt obuia domestica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliquæ semper prædictarum formarum se illis offerunt, modò aliquid lætum, modò triste nunciantes, quæ modo fidem seruant, quod quidem perrarò accidit (mendax est enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo & subdola) modò contraria etiam loquuntur, atque in animo excogitauerint.

HACTENVS de Somno, nunc, quæ conficta sint de illo, explicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire idcirco fingitur, quoniam illi, cui commissa est rerum omniu cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, vt per illum vires recuperet, aut incrementum capiat, cùm nullum vel laborem, vel incommodum patiatur. Lethenque Somni sororem illa de causa faciunt, quia per Somnum omnium ærumnarum & malorum obliuiscimur. Qui cùm ad multa animalia eodem tempore veniat, & citissimus, & alatus fingitur, & Noctis filius. Cùm enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebi frigidores descendunt inferiùs, atque ita gignant somnum, iure optimo Somnus dictus est Noctis filius. Ab illo maximè plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per ętatem id licet, quod accidit nocturni humoris beneficio: cùm vis diurni caloris interim tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex his igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formæ pro ciborum, regionum, temporum, impressorum in mente negociorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate: quæ omnia consideranda sunt in explicandis somnijs. Nam somnia sunt tanquam duces, aut exploratores aliquando Medicis ad dignoscendos morbos, cum fiant pro vaporibus diuersa, quamuis somnia aliquando formæ sint rerum optatarum, quæ subministrantur ab ipsa phantasia. vt enim ait Artemidorus in lib. 1. de somnijs, ὄνειρος ἐστὶ κίνησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολυσχήμων, σημαντικὴ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν. *Somnium est motus vel figmentum animæ multiplex significans vel bona vel mala futura.* Consimili ratione Spes addiderunt sorores, quia sępius in rebus dubijs, vanosque habentibus exitus, collocantur, quare euanescunt tanquam somnia. Alij tamen humana, alij diuina esse somnia contenderunt. Ciuitas autem illa somniorum, quę descripta est superiùs, propter humorum abundantiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, vt patet ex his carminibus.

Πὰρ δ' ἴσαν ὠκεανοῦ τε ῥοὰς, καὶ λευκάδα πέτραν.
ἠδὲ παρ' ἠελίοιο πύλας, καὶ δῆμον ὀνείρων.
Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,
Et Solis portas, quæ gens insomnia fertur.

Dicuntur esse duæ Somniorum portæ, vt diximus, atq; per corneam vera somnia exire, quod ita fictum est, quia sicuti ignis in laterna inclusus, si cornea sit, & subtilis materia, facilè lumen transmittit, atque aliquo pacto videtur; ita si corpus hominum fuerit per temperantiam ab omni sordidorum colluuione expurgatum, facilè anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia ἐκ Διός ἐστίν. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum humorum è diuturna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna, cui eburnea sint latera, & crassioris materię, inclusam veritatem somniorum intueri non patiuntur: quod per somni portas Homerus explicauit & Virgilius. Didymus tamen pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare; ebur dentes sunt, quia falsa insomnia edunt. nam veriora certioraque sunt visa, quàm audita, & ab aliis relata. ac de Somno hactenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. CAP. XV.

AT Hecate quibus è parentibus orta sit, non facilè affirmauerim: siquidem alii ex aliis natam esse tradiderunt. Bacchylides Noctis filiam esse dixit, cum inquiat:

Ἑκάτα δαδοφόρε Νυκτὸς Μεγαλοκόλπου θύγατερ.
Hecate facifera Noctis ampla filia.

Musæus Iouis & Asterię, Pherecydes Aristei Pęonis filii, Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putauit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit:

σὺν δ' αἰολόμορφος ἵκανε
τριστοκέφαλος ἰδεῖν ὀλοὸν τέρας, οὔτι δαητὸν,
ταρταρόπαις ἑκάτη.
Cumq; illis Hecate properans horrēda cucurrit,

Cui

Cui trinum caput est, genuit quæ Tartarus olim.

Atque idem Orpheus hanc ipsam Hecaten alibi Cereris filiam & Iouis fuisse scripsit, vt est in his:

καὶ τότε δὴ ἑκάτην Δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν
ἐκ Διὸς αἰγιόχοιο.

De Cerere est Hecate sata nobilis, atque tonante
De Ioue.

Hesiodus antiquissimi eius Persę, qui fuit & Cœli filius, & Asterię filiam Hecaten scripsit:

Γείνατο δ' ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε πέρσης,
ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄ-
κοιτιν.
ἡ δ' ὑποκυσαμένη ἑκάτην τέκε.

Edidit Asteriam pulchram, quam Persea dicunt
Vxorem aux isse domum, qua mox parit illi
Natam Hecaten.

Quod etiam testatur Ouid. in libr. 7. maioris sui operis in his:

Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus vmbrosum secretaque sylua tegebat.

Et Apollodorus lib. 1. hanc eandem esse Proserpinam, & Hecaten, & Lunam credidit; quare Lucifera dicta est ab Euripide in Helena:

ὦ φωσφόρ' ἑκάτη, πέμπε φάσματ' εὐμενῆ.

Lucifera Hecate benigna da phasmata.

Hanc terribilem aspectu, proceritateque corporis vel ad mensuram dimidij stadii accedere dixerunt, pedesque habuisse ad serpentis formam, cùm vultus & aspectus figura proximè ad Gorgorum naturam accederet. Pro coma densissimi dracones & viperę, alię in cincinnorum morem contortæ, atque sibilantes visebantur; aliæ collum ipsum amplexabantur: alię spargebantur in humoros demissæ, vti testatur Lucianus in Philopseud. Dicta est etiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cum illam vitiare cona-

retur, infremuisset: vel aduersus Mercurius potiùs, vt sensit Isacius. Vocatam autem fuisse, Brimo ita testatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum:

δαῖε δὲ φιτρὺς
πῦρ ὑπένερθεν ἵεις ἐπὶ δ᾽ ἐμιγάδας χέε λοιβάς.
Βριμὼ κικλήσκων ἑκάτην ἐπαρωγὸν ἀέθλων.

tum vasa cremauit
Ignibus impositis mistim libamina fundens.
Auxilio Brimoq́; vocans Hecaten sibi diuam:

Credebatur esse inferorum Regina, vt idem poeta testatur in eodem libro:

Ἑπτάκι δὲ βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέσασα,
Βριμὼ νυκτιπόλον χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν.

Protinus hęc Brimo stans terq́; quaterq́; vocauit,
Brimo nocturnã, Reginã quæ imperat vmbris.

Hanc canes complures sequebantur, vt apparet in his:

ἀμφὶ δέ τήνγε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο

Hanc circum latrare canes latratibus altis.

At alii memoriæ prodiderunt, illam querneo ramo coronatam apparere, quam etiam serpentes ingentes habere circa caput in his significauit Sophocles in radices cædentibus siue Rizotomis tragoedia inscripta:

ἥλιε δέσποτα, καὶ πῦρ
ἱερὸν τῆς εἰνοδίας ἑκάτης.
ἔγχος, τὸ δι᾽ ὀλύμπου
καλὸν φέρει καὶ γῆς ναίουσ᾽ ἱερὰς τριόδους
στεφανωμένη δρυσὶ καὶ πλεκτοῖς
ὤμων σπειράμασι δρακόντων.

O Sol, o rex, et ignis
Sacer in via habitantis Hecates
Hasta, quam per cælum
Nocte fert, ac terra habitat sacra triuia
Coronata quercubus plurimis
Super humeris spinis draconum.

Idcirco cùm de venefica quadam muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse pro scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rabidi canes illam semper sequerentur:

Sola tenere malas Medea dicitur artes,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea, & caniuora, quoniam illi canes immolarentur, vt scripsit in Mimis Sophron, & Lycophron:

Ζήρινθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.

Zerinthon antrum mox caniuoræ stat Deæ.

Quidam putarunt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur. nam cùm aer vel æris tinnitu, vel alicuius rei strepitu concutitur, illa offenduntur grauissimè: quare non possunt diutius consistere. Huic Deę sacrificabatur in triuiis, vnde etiam Triuia dicta est: quod ideo accidit, quia eadem Luna, & Diana, & Hecate sit: de qua sic Virgilius:

Tergeminamq́; Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.

Alii dictam fuisse Triuiam arbitrati sunt, quia eadem sit Iuno, Diana, Proserpina. Alii triformẽ illa putarunt, quia nunc in cornua, & propè vacua surgit: nunc diuidua est, nunc orbe pleno. Alii, quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninum, medium hominis, vel, vt alii maluerunt, suis agrestis. Non defuerunt, qui Triuiam vocatam Hecaten putarunt, quia in triuiis sit exposita, & à pastoribus inuenta, ac educata. Alii, quia in cœlo, in terra, & apud inferos polleat: alii, quia centum grana pro singulis tritici ferat: alii, quia centum hostijs placetur Hecaten nominarunt: alij, quia centum annos in sepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in triuijs apud Athenienses singulis mensibus in nouilunio, quo tempore illi, qui erant opulenti, cœnam in triuio exponebant, ac pauperes eò per noctem conuenientes vorabant, Hecatenque edisse dicebant: quam consuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto:

παρὰ τῆς ἑκάτης ἔξεστιν τοῦτο πυθέσθαι
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη,
τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προπέμπειν.
τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι,

Ex Hecate licet id cognoscere:
An ditescere, quam famescere melius: iubet enim ipsa
Habentes & diuites cęnam singulis mensibus exponere,
At pauperes homines rapere vel antequam exponatur.

Vocabatur autem sordida, propter id cœnæ genus & parcè, quia vmbræ porro, malua, mænidibus, & triglis vesci creditæ sunt: atque in triuijs præcipuè colebatur, quòd ibi (vt diximus) exposita vt quidam putarunt, ab Aeolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur. quare ante fores aras erigebant, vt in his testatur Aeschylus:

Δέσποιν᾽ ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος μελάθρων.

Regalium atriorum præuia Hecate.

Huius vires & officina ita commemorauit Hesiod.

Hesiod. in Theogon.

τὴν περὶ πάντων
ζεὺς κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα
μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
ἡδὲ καὶ ἀστερόεντος ὑπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς.
ῥεῖα μάλ' ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς
καί οἱ ὄλβον ὀπάζει, ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστιν.
ὅσσοι γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἶσαν ἁπάντων.

nam super omnes
Iupiter ingentes illi largitur honores,
Muneraq; imperium terraq; marisq; profundi
Cunctorumq; simul qua cęlum amplectitur altū,
Admittitq; preces facilis Dea prōpta benigna,
Diuitias prabet quod ei concessa potestas.
Imperat hac cunctis, qui sunt è semine nati
Et terra, et cœli, cunctorum fata gubernat.

Præerat & veneficiis, quam magicas artes exercentes inuocare consueuerunt cum Luna, vt Theocritus scripsit in Pharmac.

τᾷ χθονίᾳ θ' ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι
ἐρχομέναν νεκύων ἀνὰ τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.
χαῖρ' ἑκάτα δασπλῆτι, καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ὀπάδει.

Terrestriq; Hecate, catulis qua terror et horror
Dum per defunctos ruit, et vim sanguinis atri.
Salue Hecate grauis, et nobis hac perfice Diua.

Hac de causa maximè omnium Deorum illam se colere inquit Medea venefica in his apud Euripid.

οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων, καὶ συνεργὸν εἱλόμην
ἑκάτην.

Non per Hecaten, ego colo quam maximè
Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autem septies. mox illa sacrificia fiebant certis ac propriis ritibus; qui omnes propè sunt ab Apollonio expressi ita in lib. 3. Argonaut.

Δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας
ἄχματι τοῖο ῥοῆσι λοεσσάμενος ποταμοῖο
οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
βόθρον ὀρύξασθαι καὶ περιηγέα τῷδ' ἐνὶ θῆλυν
ἀρνειὸν σφάζειν καὶ ἀδαίετον ὠμοθετῆσαι
αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.
μουνογενῆ δ' ἑκάτην περσηΐδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήϊα ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ' ἔπειτα θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι.
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακὴ μήτοι τὰ ἕκαστα κολούσας.

Obscura mediam v. nox fecerit humida cursū,
Fluminis ipse petas vndas. ibi lotus et vnus
Cyanea veste indutus facere ipse memento
Mox foueam. Iugulata tibi sit protinus agna
Fœmina: et inde super funea pyra structa crematur.
Atque voces Hecaten Perseida, mellaq; libans
Dulcia munera apum places hāc. hisq; peractis
Rursus abire pyra moneo. conuertere nullus
Te retro strepitusve pedum, fremitusve caninus
Cogat: nam sacri fiet labor irritus omnis.

His ita per actis sacrificiis, quædam phasmata continuò apparebāt, quæ solebant vocare Hecatæa, eaque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agrestem esse nonnulli arbitrantur, & laurus, & pulicaria, & rhamnus, & salix, & stella marina, & lapis magicis artibus resistere, & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera: quæ nunc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in libro de lapillis. Precipuo in honore fuit Hecate apud Æginetas & Bœotos, vt memorię prodidit Pausanias in Corinthiacis. Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulam huiusmodi recitauit, vt ait Theocriti enarrator. Cùm Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine quæ nymphis educanda data fuit. illa cùm adoleuisset, vnguentum, quo Iuno perungebatur, cùm fieri vellet splendida, occultauit: quod cum pyxide Europæ Phœnicis filiæ tradidit. Illud facinus cùm sensisset Iuno, velletque in illam animaduertere, primùm Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit, atque inde ad efferentes mortuum, vnde abstitit Iuno. Iupiter Cabarnos illam expiare iussit, qui in Acherusiam portantes expiarunt: deinde mortuorum & terrestris Dea credita est: quæ ob prædictas causas postea vocata fuit Hecate. Non defuerunt tamen, qui illam natam è Ioue & Cerere crediderunt, quæ cum robore corporis & magnitudine excelleret, ad quærendam Proserpinam missa est, & postea, regnis subterraneis præfecta, quę dicta fuit. Hecate ab illo tempore, vt quidam putarunt, quia procul absit à nobis: alij, quia ab illa recedendum sit: alij, quia centum obeat munia in negocijs naturę. Ac de fabulosis hactenus.

Quidam ex antiquis scriptoribus Hecaten fuisse Persæ filiam venatricem egregiam memoriæ prodiderunt, sed tamen immanem, quæ si feras non posset assequi, sagittas in homines conijceret. Hęc pharmaca lethifera inuenit quomodo componerentur, & in primis reperit aconitum, quare formidabilis Dea inferorum credita est. Experiebatur singularum herbarum

rum vires in cibis, quos hospitibus exhibebat. Pharmaco patrem priùs è medio sustulit, accepit imperium, postea Dianę erexit sacellum, vbi adnauigantes Deæ mactabat. deinde Æetæ nupta Circen & Medeam filias peperit, ac filium Ægialeum. Circe ad pharmaca instructa inuenit & ipsa varias vires herbarum, patreque venenis necato imperium suscepit: sed ob crudelitatem ex illo excidisse dicitur, fugisseque ad Oceanum in insulam desertam, vel (vt alij maluerunt) in Italiam ad promontorium ab illa vocatum Circæum. Medeæ diuersum fuisse consilium inquiunt: quippe quę mirificè salutis omnium peregrinorum esset studiosa, cùm à sorore & a matre multa medicamina didicisset. sæpius etiam fuit à patre reprehensa, quòd per nimiam facilitatem regnum patrium esset in magnum periculum con iectura, cum patri moriendum esset pro oraculi responso, cùm vir externus aureum vellus cepisset. Eius preces cum nihil profecissent, aiunt Æetam veritum insidias illam in custodias tradidisse, quæ cùm fugisset in sacrum lucum Solis ad mare, mox accedentibus Argonautis omnia proposita pericula, & paternam crudelitatem narrauit, & vt per insidias omnes hospites mactare solebat. Deinde ab Argonautis exorata tulit opem Iasoni ad superanda pericula, quia Iason iurauit, se illam virginem in stabile matrimonium ducturum. Nam & ingentia formidabiliaque pericula exteris proponebantur antèquam vellus aureum caperetur, & curabat Æeta per famam crudelitatis omnes externos & aduenas homines ab illis littoribus abstertere. Quid igitur per has fabulas significare voluerunt antiqui? Aut cur noctis filia dicta est Hecate? quoniam fatorum cuiusq; ordo ac vis est Hecate, vt patet è superioribus carminibus Hesiodi, quæ diuinitus in mortalia corpora infunditur, illa Iouis est filia, vel Persę: at quia nulli mortalium ordo ille est conspicuus aut manifestus, ea causa Noctis filia dicitur. Illi, qui Iouem rerum omnium moderatorem, existimarunt, cùm omnia ab illo proficisci intelligerent, vim illam, quæ occultè per astra ad inferiora corpora agens descenderet, Hecaten Iouis & Asteriæ filiam nuncuparunt. At, qui Solem omnia prospicere, omniaque audire tradiderunt, & omnibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illam scilicet prædictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorũ ignes descenderet. Eadem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est, Dei voluntati, parant. Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes, quam calamitates & molestiæ, quæ homines è fato assiduè infestant? eius item forma tam formidabilis varietatem ærumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deiicere, astra deducere de cœlo, quod veneficæ facere dicebantur, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est, quod non pareat. Cum vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem præterire, omniaque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntateque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciamus.

De Proserpina. CAP. XVI.

PROSERPINAM alii eandem esse voluerunt Hecaten, quam Dæram etiam vocarunt, vt scripsit Demosthenes: alii, cùm Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirment, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ sic è diuersis parentibus natæ sunt, eædem certe esse non possunt: Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia.

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν.
ἥτ' ἔκε περσεφόνην λευκώλενον, ἣν αϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρὸς ἔδωκε δὲ μητίετα.
ζεύς.

Diuitis hic Cereris lectum conscendit, ab illo
Nascitur amplexu Proserpina: quam rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter almus.

Apollodorus Atheniensis in primo libro, Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo libr. 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima prata esse consueuerunt, quo in loco cum flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verùm quoniam rem totam luculentissimè expressit Cicero, & loci amœnitatem mirificè oratione pinxit, non grauabor ea scribere, quę sunt in actione sexta in Verrem ad hunc locum pertinentia: Vetus est hæc opinio Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis atque monimentis: insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. hoc cùm cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, vt animis eorum insitum, atq; innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis

Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quòd in media est insula situs, vmbilicus Siciliæ nominatur. Quam cùm inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus, qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum? Enna autem, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities, & aquæ perennes: tota verò omni aditu circumcisa atque dirempta est. Quam circa lacus lucique sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: locus vt ipse raptum illum virginis, quem iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim propter est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repentè cùm curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse: ac subitò non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacùmque repente in eo loco extitisse, vbi vsque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum mulierumque conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait, locum fuisse apud Cephisum amnem, cui nomen fuit Caprifico, vnde fama est cùm rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium septum fuisse è lapidibus vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est, vt cùm omnes è Sicilia raptam Proserpinam putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurare consueuerint, vt est illud Aristophanis in Vespis. ναὶ τὰν κόραν: Sanè per Proserpinam. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone, sed super mare latam fuisse, cùm ita scribat:

Ὥς ποτε φερσεφόνην τέρεν' ἄνθεα χερσὶ δρέπουσαν
ἐξάπαφον συνόμαιμοι ἀν' εὐρύ τε καὶ μέγα ἄλσος.
Αὐτὰρ ἐπεὶ θ' ἅσμιν πλοῦτος κυανότριχας ἵππους
ζευξάμενος κούρην ἐπεβήσατο δαίμονος αἴσῃ
ἁρπάξας δ' ἔσερεν διὰ κύματος ἀτρυγέτοιο.
Vt teneros olim carpens Proserpina flores
Sit patrui decepta dolo, & portata frequentes
Per syluas, vt iunxit equos sua sub iuga Pluto
Terrificos, celeres, rapta vt Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, perq; æquoris vndas.

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Plutone, cùm narcissum colligeret, his verbis: *ὅτι πρὶν ἢ τὸν πλούτωνα αὐτὴν ἁρπάσαι, τούτῳ ἐτέρπετο. συλλέγουσαν γοῦν φασὶν αὐτὴν τὸν νάρκισσον ἁρπασθῆναι. Nam vel antequam raperetur à Platone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam cum narcissum colligeret, raptam fuisse.* Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, vt eiulatus, & capillorum lacerationes, & plagę, quæ in funere familiari ū & carissimorum fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædam sacrificia: quod ita expressit Euripides in Oreste:

κτύπον τε κρατὸς, ὃν ἔλαχ' ἁ κατὰ χθονὸς
Νερτέρων Περσέφασσα καλλίπαις θεά.
Capitisq; plaga, pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

Quæ cum mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in Primo Carminum è Proserpina excipi in his:

Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

Cùm rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater ieiuna illam quæreret, ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cercyonis filio, & à Meganira eius vxore, quam alii Celei vxorem fuisse tradiderunt, in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinum miscuit: at Dea mœrens recusauit, cùm diceret, sibi non fas esse bibere vinum in filiæ calamitate; at cinnum è farina sibi parari iussit, quem bibit. Erat Iambe muliercula quædam Meganiræ ancilla, vt tradidit Philochorus, Panos & Echus filia, quæ cum Deam mœstam videret, ridiculas narratiunculas, & sales Iambico metro, ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum dolorem, interponebat: quare genus id carminis non ante obseruatum Iābicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis:

ἢ μπλήδην κυκεῶνα φέροις ἐν κύμβεσι τεύξας
Νηϊσείρης Δηοῦς μορόεν ποτὸν· ᾧ ποτε Δηὼ
Λευκανίην ἔβρεξεν ἀν' ἄστυρον Ἱπποθόωντος
Θρηΐσσης ἀθύροισιν ὑπαὶ ῥήτρῃσιν ἰάμβης.
Ipse mihi reple spumantia cymbia cinno,
Ieiuna Cereris, potu multa arte parato
Quo Ceres os olim penes Hipothoonta rigauit,
Ludicris salibus cum lætaretur Iambes:

Atque cùm nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tùm verò Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum, vt filia sibi restitueretur, si

ea conditione, ad eam capiendam accederet, vt nihil eorum gustasset, quę forent apud inferos. Verùm cum illa tria grana mali punici, vel nouem, vt alii maluerunt, edisset indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit. Verumtamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter, vt alternè sex menses apud maritum, totidemque cum matre degeret Proserpina, sic enim ab omnibus: qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memorię proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in lib. 1. de Diis, Iouem ad placandam Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est dedita de Syracusis metropoli eius insulę, quòd futura esset vrbs opulenta. cum enim Archias & Myscellus oraculum sciscitarentur de condendis vrbibus, responsum retulerunt:

χώρας καὶ πόλεως οἰκήτορα λαὸν ἔχοντες
ἤλθετ᾽ ἐρησόμενοι φοῖβον τίνα γαῖαν ἵκοισθε.
Ἀλλ᾽ ἄγε δὴ φράζεσθ᾽ ἀγαθῶν πότερον κεν ἕλοισθε;
Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν.

Ductores populi culturi mœnia et agros,
Queritis è Phœbo quas terras pręstet adire.
Voluentes animis legite vtrum gratius horum,
Diuitias ne magis vultis, terras ne salubres?

Atque cum Myscellus salubritatem, Archias diuitias potiùs elegisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliæ, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cum ita coniurassent, vt alteri in acquirenda muliere opem ferret. ac iactis sortibus vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contingit. Cum verò Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cùm super petra quadam consedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum profectus, Theseum, vt qui coactus eò accesserat, liberauit, ac Pirithoum ibi reliquit, quoniam consultò se in ea pericula coniecerat. quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum.

Θησέα δ᾽ ὃς περὶ πάντας ἐρεχθείδας ἐκέκαστο
ταιναρίην ἀΐδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε
Πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.

Thesea, Erecthidas inter clarissima omnes
Qui fuit, et celeber, durissimus vincla tenebant
Tænaria sub humo. quoniam comitatus euntem
Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charontem inducit:

Nec vero Alcidem me sum lętatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque.
Dijs quanquã geniti, atq; inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodē in vincla petiuit,
Ipsius à solio regis, traxitq; trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Proserpinæ mos erat modò canes, modò nigras & steriles victimas immolari, quare ita scripsit Virgilius:

—— ipsi atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnęq; sorori
Ense ferit, sterilemq; tibi Proserpina vaccam.

Hoc in loco non solùm varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare conuenit: quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinam poeta nominauit, cùm huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Proserpinā adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cauernosum antrum ingressam, quo ansere à lapide, sub quo se occultauerat, retracto, statim fluuius ex eo loco emersit, qui fuit nominatus Hercynna. Fuit in agro Phocensi Proserpinæ Venatricis templum, & Soteræ, siue Seruantis, siue Sospitæ apud Arcades; apud Philienses primogeniæ. Nam & huius Deæ pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cùm fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poetę, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt. Scriptum reliquit Zezes historia 41. Chiliad. 2. Theseum in Molossorum regionem vnà cum Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres, filia Proserpina (nam mos fuit Molossorum omnes formosas mulieres Poserpinas appellare) canemque habebat Aidoneus eximiæ magnitudinis, qui Tricerberus vocabatur. Hi, cum per insidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt; atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & voratur: Theseus, quia non sponte, sed coactus, & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eo ab Eurystheo missus ad abducendum Tricerberum, illum è vinculis liberauit.

AT nunc, cur fabulas has finxerint, explicemus. Cic in libr. 2. de Natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutoni patri dedicatam: qui & Pluto, & Dis ideo vocatus fuit, quòd omnia & recidant in terras, & oriantur

è terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse volunt, absconditamquè quæri à matre fingunt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina, quæ iaciuntur, præteritis frugibus sunt exempta. At cur, cùm flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut, cur narcissum præcipuè colligens? quia per flores Siciliç fertilitatem & aeris temperiem demonstrarunt scriptores: quippe cum in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lusitania scripsit Athenæus libro 8. quòd ibi rosæ ac violę per maius spacium trium mensium deesse non consueuerunt. Præterea cùm sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quòd in radices trahitur: quippe cùm à superiore frigore semen depressum excrescat in caput, radicesq in loco tepidiore dilatet. Illud semen cum impleatur nutrimento, in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum præcipuè, quod nomen torporem & segnitiem significat. Non enim statim erumpit semen, vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet: donec anni tempore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quòd ea insula cęterarum omnium tritici feracissima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quę virtus est seminis, vt nomen ipsum significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex menses apud maritum, dum Sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non ampliùs semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum & apud superos in locis editioribus. Dicta est, vt quidam putarunt, à Latinis à serpendo, quia semen per terram serpat, quam alij ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modo ad dexteram, modò ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ, quam tamen Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, vt in his apparet:

Εὐφεγγὴς, κερόεσσα μόνη θνητοῖσι ποθεινὰ,
Εἰαρινὴ, λειμωνιάσιν χαίρουσα πνοῇσιν,
ἱερὸν ἐκφαίνουσα δέμας βλαστοῖς χροοκάρποις.
Splendida, sola viris optabilis, vnaq; vernam
Ostentans faciem, cornutaq; frugibus almis
Quæ sacrum corpus monstras ridentibus agris.

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarunt vnam: illam sex menses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur: Physici præterea, ac Mythologi antiqui superius hemisphærium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam a Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt, atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

De Luna. CAP. XVII.

AT verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefecit: cùm Lunam alij Hyperionis filium esse crediderint, alij Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium:

τάχα δ᾽ ὄρθρος ἐγίγνετο δημιοεργὸς.
ἡ δ᾽ νέον σκοπιὴ προσεβήσατο δῖα σελήνη,
Πάλλαντος θυγάτηρ μεγαμηδείαο ἄνακτος.
Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores.
Diuina ad speculum venit præsentia Luna,
Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis, & Thiæ putauit, cùm ita scribat:

Θεία δ᾽ ἥλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην,
ἠῶθ᾽, ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι
Γείναθ᾽ ὑποδμηθεῖσ᾽ ὑπερίονος ἐν φιλότητι
Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentē,
Quæ superis exorta, viris quę lumina pandit.
Auroram, rebus reddit quę exorta colores.
Has parit amplexu coniūcta Hyperionis almi.

Alij Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, vt testatur in his Euripides in Phœnissis:

ὦ λιπαροζώνου θύγατερ
ἀελίου σελαναία χρυσεόκυκλον
φέγγος, ὡς ἀτρεμέα κέντρα,
καὶ σώφρονα πώλοις μεταφέρων, ἰθύνει.
O clarissimi filia
Solis, Luna aurei circuli
Lumen, quam certos stimulos,
Et prouidos pullis addens regit.

Cùm verò Luna lucem à Sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt Solem Phœbum, & in curru vehi finxerunt, vt scripsit Virgilius libro decimo:

Iamq; dies cœlo concesserat, almaq; curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.

Quæ cum in Delo insula nata fuisset, Delia vocata fuit, atque vt Sol quadrigis, ita Luna bigis

gis vehi ſolita fuit, ſicuti teſtatur in libro quinto rerum aſtronomicarum Marcus Manilius in his;

Quadriiugis et Phœbus equis, & Delia bigis.

Quem currum tamen alij à mulo trahi finxerunt, alij ab equis diſcoloribus albo & nigro, alij à iuuencis: ac Ouidius fuiſſe albos Lunæ equos inquit in lib. 1. de Remedio amoris in his:

Vt ſolet, in niueis Luna vehetur equis.

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam ſcripſit, non ſolum in curru vehi ſolitam Lunam ſcribit: ſed etiam poetica quadam ſuauitate veſtes ſplendidas induere & exuere ſolitam inquit, cùm vellet: quippe cum nunc lucida, nunc obſcura ſit pro veſtium ſplendore, quam etiam in Oceano lauari inquit, priuſquam veſtes ſumeret, vt eſt in his:

εὖτ' ἂν ἀπ' ὠκεανοῖο λοεσσαμένη χρόα καλὸν,
εἵματα ἑσσαμένη τηλαυγέα δῖα σελήνη,
ζευξαμένη πώλους ἐριαύχενας αἰγλήεντας.
Rurſus Atlanteis in lymbis membra lauato,
Veſtibus induta & nitidis, Dea luna micantes.
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla.

Quidam tradiderunt Lunam fuiſſe vxorem Aeris, è quo Rorem filium conceperit ac genuerit, vt ait Alcman Melicus in eo carmine:

ἄγρωστιν δρόσος ἄυξει μὲν μήνης τε καὶ ἀέρος υἱός.
Aeris et Lunæ ſoboles, Ros gramina nutrit.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuiſſe tempus, quo nondum nata eſſet Luna, quæ iunior eſſe Sole credebatur, cum vel Arcades ante illam nati fuiſſe putati ſint illi, qui non procul ab Apidano incoluerunt, vt teſtatur Apollonius libro quarto Argonauticorum:

οὐδ' ἔτι πω Δαναῶν ἱερὸν γένος ἦεν ἀκοῦσαι
πευθομένοις· οἰοὶ δ' ἔσαν ἀρκάδες ἀπιδανῆες,

 ἀρκά-

ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται
ζώειν φηγὸν ἔδοντες ἐν οὔρεσιν

Nulli erat auditũ Danaũ genus. Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim: Arcades illi.
Qui Lunam superare ferunt se tẽpore & annis,
Cum glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum, quod ab Hercule aduersus Gigantes gestum est, Lunam apparuisse scribit libro vigesimo nono. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo suæ ædificationis idem confirmarunt. At Mnaseas ait Proselenum Orchomeni filium Arcadibus imperasse: quod etiam affirmauit Duris Samius in libro quinto decimo rerum Macedonicarum, qui inquit Arcadiam ab sese, ac fluuium Orchomenum, à patre nominauisse, vnde & Mnaseas Arcades ante Lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonii enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse proselenos (quasi antelunares dixerim) ab Aristotele scripsit.

Aiunt præterea, Lunam ipsam esse cornutam, qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphei:

κλῦθι θεὰ βασίλεια, φαεσφόρε, δῖα σελήνη,
ταυρόκερος μήνη, νυκτιδρόμε ἠεροφοῖτι.

Audi Luna Dea, & clarissima luminis autor.
*Cornuta, & noctu incedens, quæ curris & alt*ē.

Quam eandem marem esse, & fœminam putauit idem, vt est in eodem hymno:

αὐξομένη, καὶ λειπομένη, θῆλύς τε καὶ ἄρσην.

Aucta, & deficiens: eadem quoq; fœmina masq;.

Huic sagittas tribuerunt poetæ, quam Cynthiam à monte Deli celeberrimo & altissimo appellarunt, quo in loco Diana, & Apollo nati creduntur. atque Diana eadem est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio Carminum:

Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cynthiæ
Summo carmine.

Credit

Credita eſt Luna præeſſe veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria, cùm Hecate, quas diuerſas fuiſſe exiſtimatas conſtat, cùm vtraque inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo magicis artibus deduci. Quippe cùm antiquæ veneficæ mulieres putarentur Solemq; Lunamque abolere, & ad Democratis vſque tempora vulgo Solis, Lunæque defectus abolitiones apellauerint: quod facile colligi poteſt ex his carminibus Soſiphanis, quæ ſunt in Meleagro:

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα θεσσαλὶς κόρη
Πάντες λέγουσιν ὡς καθαιρεῖ. καὶ γὰρ ἂν
ψευδὴς σελήνης αἰθέρος καταιβάσης.
Quæuis puella Theſſalorum carmine, vt
Ferunt, abolet. Sed illa vana fama, quòd
Labatur alto Luna puro ex æthere.

Et velut illud carmen octauæ Aeglogæ Virgilii declarat:

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam.

Atque Theſſalæ mulieres precipuè illam artem callere, & in ea excellere putabantur, vt innuit Ariſtophanes in Nebulis his verſibus:

Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος θετταλὴν,
καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην.
Veneficam ſi fœminam ipſe Theſſalam
Coemero, captabo Lunam noctibus.

Inde verò natam fuiſſe hanc opinionem ſcripſerunt antiqui, quòd ſpecula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cœlo deducta. Atque Pythagoræ ludicrum fuit quoddam Luna plena exiſtente, vt quis in ſpeculo quodam ſanguine, quæcunque collibuiſſet, ſcriberet: atque alteri prædicens à tergo illi aſſiſteret, ea, quæ ſcripſiſſet, Lunæ oſtentans: atque ille deinde intenta acie oculorum in Lunam, vniuerſa quæ forent in ſpeculo ſcripta, perlegeret, tanquam in Luna ſcripta fuiſſent. Inde exiſtimo artificium Cornelii Agrippæ originem cœpiſſe, qui in occulta philoſophia videtur rationem quandam attingere, vt qui maximè à nobis diſtant, poſſint quæ volumus in Luna deſcripta perlegere. Id eo tempore contigiſſe mihi narratum eſt, quo Franciſcus præſtantiſſimus Gallorum Rex bellum gerebat pro Mediolanenſi principatu aduerſus Carolum V. Rom. Imp. vbi rediit Mediolanum. nam Roma in Inſubriam inde Venetias paruulus acceſſi cum patre, quo accidit, vt pleriq; me Venetum eſſe crediderint. Nam non ſemel, quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem ſignificata fuiſſe dicuntur Pariſiis. Exiſtimabantur igitur veneficorum ſcientia præſtare Theſſalæ mulieres, quòd eſſent rerum Aſtronomicarum peritæ: atque inter cœteras Aglaonice Theſſalorum Regis filia hac ſcientia preſtitiſſe dicitur, quæ quoties immineret Lunæ defectus, ſe velle Lunam e cœlo detrahere profitebatur. At enim, quia multitudinem imperitorum deciperet, cum Deus nullam fraudem impune committi deniq; patiatur, in grauiſſimas calamitates incidit, quare id poſtea vſurpatum fuit apud poſteros, vt cum quis ageret infœliciter, Lunam detrahere diceretur. Primus omnium mortalium auſus eſt Anaxagoras Lunæ defectum hominibus patefacere, vt ſcripſit Laertius Diogenes in eius vita: primusque illius vitam aperuit, cùm antea Solis quidem defectum nemo admiraretur, cùm ſcirent omnes id interpoſito Lunæ corpore ita contingere: at Lunæ defectum aliquam grauiſſimam calamitatem minari arbitrarentur. Nam, cuius cauſa eſſet ignota, id diuinitus fieri ſemper putatum fuit ab antiquis: & de his rebus non tutum fuit Philoſophis verba facere: cùm potiùs ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illuſtrandam veritatem dicere crederentur, vt ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras vero ſpretis falſarum religionum minis primus declarauit, quod terra, inter duos præſtantiores planetas interpoſita, vmbram tanquam pyramidem facit, cuius baſis ſit in planitie, dorſoque ipſius terræ, conus verò vel ita extendatur, vt Lunæ regionem pertranſeat. Non defuerunt tamen, qui à Typhone, qui ab Endymione, & qui ab Atlante Lunæ circuitum & mutationes priùs obſeruatas fuiſſe putarint, inter quos fuit Anaxagoras. Vbi fuerint oppoſiti iſti planetæ, ita, vt alterius centrum centro alterius, ac centro terræ per rectam lineam opponatur, tunc Luna incidens in vmbrã tota occultatur, ac deficit repentè illius lumen, cum nequeat tanquã ſpeculum lumen ab eo accipere. At cũ centra vtriuſque Planetæ non opponũtur, tanto minus obſcuratur, quanto magis cẽtrũ eius à linea recta diſtiterit alterius. Quantus eſſet antiquorũ timor, quantantq. trepidatio, cũ Luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Aemilio: *αἰφνίδιον ἡ σελήνη πλήρης οὖσα καὶ μετέωρος ἐμελαίνετο. καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολιπόντος αὐτὴν χρόας αμείψασα παντοδαπὰς, ὑφανίσθη. τῶν δὲ ῥωμαίων ὥσπερ ἐστὶ νενομισμένον χαλκοῦ τε πατάγοις ἀνακαλουμένων τὸ φῶς αὐτῆς, καὶ πυρὰ πολλὰ δαλοῖς καὶ δασὶν ἀνεχόντων πρὸς τὸν οὐρανὸν, οὐδὲν ὅμοιον ἔπραττον οἱ μακεδόνες, ἀλλὰ φρίκη καὶ θάμβος τὸ στρατόπεδον κατεῖχεν.* *Repente vero Luna cum plena eſſet & ſublimis facta eſt obſcura: lumineq; deficiente multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romanis (ſicut*

est apud eos consuetudo) æris tinnitu lumen reuocantibus, ignesq; multos & faces, et tædas in cœlum protëdentibus, nihil simile fecerunt Macedones: sed timor et trepidatio multa vniuersū habuit exercitū. Atq; Nicinus Dux Atheniensiū ab hostibus circūuentus tāta trepidatione repletus est Luna deficiente, vt iussis suis à prælio abstinere, cum quadraginta millibus hominum fuerit trucidatus, vt ait Plutarchus in libello de superstitione. Existimabant enim antiqui æris tinnitu, & luminibus altè sublatis Lunæ lumen in defectibus adiuuari: quare & Ouidius in libro 4. mutationum æra Lunæ auxiliaria dixit, quæ pulsarentur,

Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ:

Alii tubarum strepitu, musicorumque instrumentorum Lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo: Igitur æris sono tubarumque & cornuum concentu strepere: prout splendidior obscuriorve, lætari ac mœrere: & postquam ortę nubes offecere visui, creditumque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes, sibi ęternum laborem portendi, sua facinora auersari Deos lamentabantur. Arbitrabantur enim antiqui non solum in defectu Lunæ, sed etiam in morte pereuntium vtilem esse æris tinnitum, quoniam purus esset, & cui nullum piaculum posset accedere; qua de causa in omnibus lustrationibus & expiationibus illo vtebantur, quod scriptum fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de Diis. Eximias esse vires Lunæ supra omnes planetas ferè vno Sole excepto, facilè sentimus, quamuis magnitudine corporis sit illis inferior. Luna enim, vt ostendunt Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ, cum alia sidera conspicua maiora vniuersa terra esse dicantur. Neque solum illius forma mutatur tum crescendo, tum ad initia recurrendo: sed etiam regio, cum modo ad Aquilonem; modo ad Austrum declinet à circulo animalium; atque in in illa modò est quędam brumæ, modo solstitii similitudo. Multa denique ab illa manant & fluunt, quibus animantes alantur & augescant, & maturitatem assequantur, quæ oriuntur è terra. Idcirco Chaldæi dicere solebant Lunam ortus nascentium moderari, cum sidera notent & & animiduertant ea quę Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quędam huc ascribenda putaui: quibus vniuersa prope Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur:

ἐμοὶ τὸ λοιπὸν χρώμενος διδασκάλῳ
ἄκουε λεπτῶς τὴν σεληναίαν φύσιν.
φύσεως ἁπάντων τῶν χυμῶν πληρουμένην.
ὑγρὰ μὲν ἐστι δίχα τῆς πρώτης μέχρι
τὴν βρεφικὴν αὔξησιν ἐκμιμουμένη.
θερμὴ δὲ πανσεληνονὰν τρέχῃ δρόμον,
ἀκμαστικὴ γὰρ καὶ σφριγᾶν δοκεῖ τότε.
ἔπειτα λοιπὸν εἰς δικάδα δευτέραν.
ξηρὰ ταπεινὴ πρὸς παρακμὴν γὰρ τρέχει.
ἔπειτα γηρᾷ καὶ δοκεῖ τεθνηκέναι.
ψυχρὰ δυσειδὴς συγκρυβεῖσα τῷ γνόφῳ.
κἂν ἐξ ἀδήλου πάλιν ἔρχεται νέα,
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
ταυτὶ μὲν οὕτως, εἰ δέ τις πλειωγράφει
κόμπος περισσὸς, καὶ κενὴ στωμυλία.
In posterum me vsus magistro discito,
Natura Luna qua sit aptè: hæc omnium
Vim continet succorum, & hæc potentiam.
Est vda primum, donec illa creuerit,
Infantibus prorsusq; fit simillima.
Tepens at inde plena cursum perficit,
Vigere tum videtur, esse & florida.
Decrescere vt cœpit deinde, mox die
Vigesima remissus acta sit vigor,
Aretq; sensim longa nec fit hinc mora,
Senescit illa, mox videtur emori
Deformis, algens, atque operta nubibus.
Rursusq; fit noua hæc prius quæ nulla erat.
Vultu decoro prodit, & repletur hinc.
Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
Nugas loquaces credito, atque fabulas.

Has autem mutationes sortita est Luna pro situ, quem tenet Solem respiciens: nam cū semper Lunæ dimidium illustretur, accidit in coniunctionibus eam Lunæ partem illustrari, quę superior est, nec nobis conspicua: quæ semper propè cum Sole suprā terram consurgit. Illud autem longe aliter se habet in plenilunio, cum sola pars nobis conspicua illustretur, Solique opponatur, quippe cum media sit nox, vbi ad cœli medium peruenerit. Hęc autem tanto magis vel minus contingunt, quanto magis Luna vel minus recesserit à Sole. Cum verò corpus Lunæ non sit ex aliqua materia densa, vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in Luna habitari dixerit, eamque locum esse multarum vrbium. Ego sanè illam causam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit: quia sicut in frequentissimis ciuitatibus multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit: nonnulli enim, ne nihil scisse videantur, aliqua noua monstra in philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant. Sic etiam Nicetas Syracusius Cœlum, Solem, Lunam, Stellas, supera denique omnia stare dixit, neque quicquam super terram in mundo moueri: qua

xi: qua circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cœlum stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cic. in 2. quæst. Acad. & Ptolemæus in 1. Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de Luna fictæ, quòd dormientem Endymionem in Latmio Cariæ monte adamarit, & cum eo concubuerit, vt in his significauit Catullus:

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

Sic Ouid. in ea epist. quam scribit ad Heronem Leander:

Luna mihi lumen tremulum præbebat eunti,
Vt comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, faueas ò candida dixi,
Et subeant animo Latmia saxa tuo.
Non sinit Endymion te pectoris esse seueri:

Et quòd Panos amore in arietem versi capta fuit, vt significauit Virg. libro 3. Georgicorum.

Munere sic niueo lanæ, (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te, Luna, fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

Memoriæ prodidit Rhianus Cretensis in libro 13. Heracleæ, Lunam cum Endymione dormiuisse in montibus apud Trachinem. Atque Nicander in rebus Ætolis montes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere consueuerint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptum reliquit Pausanias in Eliacis, Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Ac præter cæteros mares Ætolum, qui cæso per imprudentiam Cherone Cleodori filio in Hyantim profugit, quę postea ab ipso vocata fuit Ætolia, vt testatur Antigonus Carystius in Dictionibus. Lunæ & Dionyso mos erat sues immolari apud Ægyptios, vt ait Herodotus in Euterpe: τοῖσι μὲν νῦν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὗς οὐ δικαιεῦσι Αἰγύπτιοι, σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ τοὺς ὗς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν.

Cæteris quidem Dijs sues immolare nefas esse putant Aegyptij, at Solis, Lunæ & Dionyso eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculcant pedibus: quo in loco ritus multiplex sacrorum, in quibus sues immolabantur apud Aegyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes, vt nulli Deorum, nisi Cereri, sus immolaretur: cùm Lunæ, cum haberet cornua, taurus mactaretur, vt ait Lactantius in libro de falsa religione.

AC de his, quæ fabulosè de Luna dicta fuerunt, satis dictum est: nunc ex illis sententiam sapientum explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniam super nos assiduo & celerrimo motu conuoluantur superna corpora, dicta fuit. Alii non ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductam arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus obseruauerit: qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunæ Solisq; pręcipuè. quod ita Homerus videtur significasse in 1. Odyss.

αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
Νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο
ἤσθιον.

Stultitia periere sua, quòd cadere adorti,
Quòd Solis mactare boues Hyperionis ausi:

Cùm lumen à Sole accipiat, Solis filia dicta est. Ac eadem soror, quòd ex Hyperione cum Sole nata creditur, vel quod eodem tempore nata sit ab eodem parente creatore rerum omnium Deo, vel quòd illi Sol tanquam sorori lumen impertiat, vel quòd fraternè tempora inter se diuiserint, cùm Luna nocti, Sol diei moderetur. nam cùm Sol per se sit lucidus. Luna nullum habet proprium lumen, sed tanquam speculum corpus diaphanes existens, receptum à Sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poeticè exornandam. Quòd vestes indueret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes: quòdque in Oceano lauaretur, dictum est ad opinionem vulgi, cum tantundem vndique distet à terra, & ab aquis. Illud sanè ridiculum est, fuisse aliquod tempus, cùm Luna non esset, neque tamen vllum vel architectum, vel ferramenta proferri, vnde Luna fabricari cœperit. Ad exprimendam Lunæ naturam, siue ingenium multorum mortalium, qui mutantur in horas, fabulati sunt antiqui, Lunam orauisse matrem, vti sibi aptam tunicam contexeret, quæ respondit nulla ratione istud fieri posse, cùm nunc plena sit, nunc in cornua curuata, nunc vtrinque gibba; quare modò crescenti tunica disrumperetur, modò decideret è gracili corpore. Fuit eadem Lucina dicta, quia Luna per incrementum humorum semiplena faciliorem reddit nixum, atque partum euocat in lucem. quamobrem scitè ait Timotheus.

Δια κυάνεον πόλον ἄστρων,
Διάτ' ὠκυτόκοιο σελάνας.
Per & cæruleum polum astrorum.

Per & citipara tuna.

Huic filiam natam esse memorant antiqui Ersam nomine, quam è Ioue conceperit. sic. n. ros dicitur à Græcis, qui pro Lunæ potentia variatur. vnde non insuauiter scripsit Alcman:

οἷα Διὸς θυγάτηρ ἔρσα τρέφει, ἥτε σελάνας.

Ros Iouis et Lunæ vt soboles gratissima nutrit.

Hæc eadem mas & foemina putata est, quia humorem & nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum prębeat calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur: vt ait Ptolomæus in magna compositione. quare illi sacrificabatur à maribus veste muliebri, à mulieribus virili indutis, vt scripsit Philochorus. Deinde saggittas Lunę tribuerunt antiqui, vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores patientium: cùm illi non valdè sint dissimiles doloribus vulnerum, acerbitatem eorum exprimentes. Hanc idcirco parturientes ad leuandos dolores inuocabant, vt infantes faciliùs in lucem ederentur, Lucinam nominantes: atque cùm vna esset, varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimum conferre veneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires, certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existentium planetarum, cùm per tertiam, vel quartam, vel sextam partem circuli distiterit. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trismegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis dęmones solitum accire, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata, nunc de Diana verba faciamus.

De Diana. CAP. XVIII.

CVM eadem Luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quę per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cùm enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristei, nunc Tartari, nunc Persę filia dicatur: Luna modò Hyperionis, modò Pallantis quò illa sit fatorum vis à Deo proficiscens, vt diximus; hęc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quę quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vtitur. Hanc eandem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianā, qui illam Pherçam nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constat, vt est in his:

Πότνια μουνυχίη, λιμενόσκοπε, χαῖρε φεραία.

Salue Munychia, et portus tutela, Pherea.

Hanc filiam fuisse Latonę Coeique Titani constat, quam Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit:

τὸν δὲ καλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
Σκορπιὸν ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπίχρα
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠρίωνι.

Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta
Bæoto meditata necem vt fuit Orioni.

Alii ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in tertio de natura Deorū: Dianę item plures: Prima Iouis & Proserpinę, quę pinnatum Cupidinem genuisse dicitur: Secūda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertię pater Vpis traditur, Glauce mater: eam Græci sępe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cęterarum illi vni tribuuntur à poetis. Hanc Deliam nominarunt, quia nata sit in Delo. sic enim vocauit Ouid. in Phędrę epist. ad Hippolytum:

Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco
Delia, iudicium subsequar ipsa tuum.

Hanc non solum Iouis filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus in hymnis siue terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hanc eandem Lunam esse demonstrauit in his Virgilius lib. 9.

Suspiciens altam Lunam sic voce precatur.
Tu Dea, tu præsens nostro succurre labori,
Astrorum decus, et nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vnquam; semperq́ hodierna sequente,
Si crescit, minor; est maior, si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura Deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant. Hęc cùm nata esset ante Apollinem. at eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem esse functa nascente Apolline. Quod autem illa quę Iouis & Latonę filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Appollinem;

χαῖρε μάκαιρ᾽ ὦ λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα
ἀπόλλωνά τ᾽ ἄνακτα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.

Salue Latona: vt peper isti pignora clara.
Venatrix Diana tua est, et clarus Apollo.
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Et Cornelius Tacitus in lib. 3. Primi omnium Ephesii adiere memorantes, non vt vulgus crederet, Dianam im atque Apollinem in Delo genitos esse; apud se Cenchrium amnem, lacum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & olea

oleæ, quæ tum etiam maneat, adnixam, edidisse ea numina, Deorumque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Cereris & Dionysi, & ipsam, & Apollinem fuisse filios scribit Herod. ex Aegyptiorum sententia, ac Latona fertur illorum fuisse nutrix, vt patet in his;

Ἀπόλλωνα δὲ καὶ ἄρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσιν εἶναι παῖδας, λητῶ δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem vero, & Dianã Dionysi & Isidis filios esse inquiunt: at Latonam eorum nutricem, & seruatricem fuisse asserunt:* quam opinionem secutum postea Aeschylum, inquit Herodotus, Dianam Cereris filiam appellasse, cùm Ceres dicta sit Isis ab Aegyptijs, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alii Coei Titanis & Phoebes filiam putarunt. Cùm mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quæ passa erat mater cùm obstetricata est, impetrauit a patre Ioue, vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus:

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.
Da mihi perpetuo vt sim virgo, da pater alme.

Arcus prçterea & sagittas & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus cothurnosque, & canes curarent Iupiter postulanti tribuit; deditque venationibus præesse, & viis, & portubus. quod patet ex his apud Callimachum:

καὶ μὲν ἀγυιαῖς
Ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.
Nam præfecta vijs et portubus ipsa fereris.

Quæ quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus. nam *δίκτυον* rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib. 2. mutationum.

Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum,
Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit *ἰοχέαιρα* apud Grecos, quia sagittis delectaretur quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

λητὼ δ' ἀπόλλωνα, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων,
Γείνατ' ἄρ, αἰγιόχοιο διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
Nascitur hinc Phębus, gaudésq; Diana sagittis
Pignora Latona, peperit clarissima Diuum
Hęc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulantur hanc per imprudentiam venando, Cenchriam Pirenes nymphę filium interemisse; quare cum Pirene eum lugeret, tantam vim lacrymarum profudisse, vt in fontem sui nominis sit conuersa. Cur venationibus prefecta

cta credita sit Diana, causa huiusmodi ab antiquis memoratur. Nympha quędam Britomartis, vel (vt alii maluerunt) Britimartys, cùm venaretur, in quędam retia cecidit, vnde cum se explicare non posset fera superueniente pręcipuè, Dianæ sacellum vouit, si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Dictynnę ab ijs retibus nominauit. vnde dicta est postea venantibus præfecta Dea, vt scripsit Dicęarchus, & Aristophanis enarrator. Alij tamen maluerunt, Dianam ipsam venationibus pręfectam fuisse; quòd venationibus mirum in modum delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, vt scripsit Melanthus in libro de imaginibus Deorum. Alij dicunt Britomartim Iouis & Charmes filiam charissimam fuisse Dianę ob venandi studium, quę cum Minoem insequentem fugeret, pręamore se in mare deiecit in retia, quę ad capiendos pisces erant in mare demissa, & à Diana in Deorum numerum delatam. Dictynnę & Alpheię nomine culta est ab Aeginetis, & à Cretensibus, vt ait Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Hęc eadem Dea choris, & musicis instrumentis delectari solita creditur, vt ait Hom. in hymno in Venerem:

οὐδέποτ᾽ ἀρτέμιδα χρυσηλάκατον κελαδεινὴν
Δάμναται ἐν φιλότητι φιλομειδὴς ἀφροδίτη.
καὶ γὰρ τῇ ἅδε τόξα, καὶ οὔρεσι θῆρας ἐναίρειν,
φόρμιγγές τε χοροί τε διαπρύσιοί τ᾽ ὀλολυγαὶ,
ἄλσεά τε σκιόεντα δικαίων τε πτόλις ἀνδρῶν.

Dianæ haud potuit mentem peruincere amore
Alma venus, quam circunstant risusq; iociq;.
Huic arcus placuere, feras et cadere syluis.
Huic cithara atq; chori clamor cõcinus; et vrbes
Iustorum huic hominum, vmbrosę super omnia syluę.

Cum virginitatem perpetuam seruare, vijs ac

portubus

portubus præesse, à tot nymphis socijs obseruari impetrasset à Ioue, in syluis perpetuò fere degebat, vt marium consuetudinem deuitaret, quare & venatrix dicta est, & nemorum atque môtium custos existimata est, vt ait Horat. lib. 3. Carminum:

Montium custos, nemorumq; virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisq; letho
—— Diua triformis,

Et Virg. lib. 11.

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit præterea parturientibus, vt intelligeret, quantum malorum cumulum deuitasset, cum virginitatem expetiuit: vt licet ex his Callimachi versibus intelligere, vbi se nunquam in vrbem adituram dicit, nisi cùm à parturientibus vocabitur:

—— πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
μοῦνον ὅτ' ὀξείαισιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
τειρόμεναι καλέουσι βοηθόον.

Vrbes accedam solum, ac subtecta virorum,
Pressa dolore graui nisi cum me fœmina partus
Auxilio arcesset.

Multiplex denique officium fuit Dianæ, quippe cum virgines pertæsę iam virginitatis, vt eius Deę, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitaret, consueuerint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis, veniam postulantes, quod à Græcis κανηφορεῖν dicebatur: neq; eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ętatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cum ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta zonæ vti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianæ, λυσιζώνη cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere. quare postea dictum est zonam soluere pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Appollonij lib. 1.

μίτρην πρῶτον ἔλυσα καὶ ὕστατον, ἔξοχα γάρ μοι
εἰλείθυια θεὰ πολέος ἐμίγηρε τόκοιο.

Prima soluta mihi est postremaque zona, quòd ipsa
Inuidit multos natos Lucina misellę.

Eam vero dicandæ zonæ consuetudinem, vt Veneri coronas ob nuptias, ita significauit Agathias in his carminibus.

τῇ Παφίῃ στεφάνους, τῇ παλλάδι τὴν πλοκαμῖδα,
Ἀρτέμιδι ζώνην ἄνθετο καλλιρόη,
εὕρετο γὰρ μνηστῆρα, τὸν ἤθελε, καὶ λάχεν ἥβην
σώφρονα, καὶ τεκέων ἄρσεν ἔτικτε γένος.

Mineruæ crines posuit, Veneriq; corollas,
Dianæ zonam candida Callirhoe.
Nacta procum fuit hac, quem tota mẽte petebat,
Atque maris mater facta fuit generis.

Cum igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est à Græcis εἰλείθυια, à Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem euocaret. Cum verò venatum exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate:

Ἄρτεμι, ποῦ σοι τόξα παράυχενίητε φαρέτρη.
Ποῦ δ' ἐλυκαστείων ἔνδρυμις ἀρβυλίδων;
Πόρπητε χρυσοῖο τετυγμένη ἠδὲ πρὸς ἄκρην
ἰγνύην, φοίνιξ πέπλος ἑλισσόμενος;
κεῖνα μὲν εἰς ἄγρην ὁπλίζομαι· εἰς δὲ θυηλὰς
ὧμ' αὔτως, ἱρῶν ἄντομεν θυέων.

Arcus vbi Dianæ iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis Endromis arbylidis?
Fibulaq; ex auro, fucataq; murice vestis,
Quæ solita est summi poplitis ora tegi?
Arma ea sunt prędæ: sed cũ mihi sacra parãtur,
Vt cernis, læta ad pocula inermis eo.

Huic Deę currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus:

Ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε, χρύσεα μέν τοι
ἔντεα, καὶ ζώνη, χρύσεον δ' ἔζευξαο δίφρον.
ἐν δ' ἐβάλευ χρύσεια θεὰ κεμάδεσσι χαλινά.

Aurea nam domitrix Tityi sunt arma Dianæ
Cũcta tibi, et zona, et iuga, quę ceruicibus aurea
Ceruarum imponis currum cũ ducis ad aureũ.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam præfecta, sicut testatur in his Apollonidas:

τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοὶ λιμενῖτιν
Ἄρτεμι δωρεῦμαι θῆρις ὁ δικτυβόλος.
καὶ ζωρὸν κεράσας ἰσοχειλία, καὶ τρύφος ἄρτου
Αὖον ἐπιθραύσας, τὴν πενιχρὴν θυσίην.
Ἀνθ' ἧς μοι πλησθέντα, δίδου θηράμασιν αἰὲν
Δίκτυα, σοὶ δέδοται πάντα μάκαιρα λίνα.

E pruna dono triglamq; apuamq; Dianæ
Piscator Theris hanc tibi littoream.
Pocula plena mero spumantia, siccaq; frusta
Vrsi: lęta cape è paupere sacra manu.
Pro quibus alma mihi da prędæ plena videre
Retia: sunt etenim retia sacra tibi.

Memoriæ prodidit Pausanias, alatam fuisse Dianæ effigiem apud Eleos, quæ dextra pardum sinistra leonem porrigeret.

Ignifera preterea, siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in Tauris: qui eandem putauit esse & Lunam, vt diximus. Illam facultatem idcirco Dianę tribuit Callimachus, vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his:

Σχέτλιοι

Σχέτλιοι, οἷς τύνη χαλεπὴν ἐμμάξεαι ὀργήν.
κτήνεά σφιν λοιμὸς καταβόσκεται ἔργα δὲ
πάχνη.
κείρονται δὲ, γέροντες ἐφ' υἱάσιν, αἱ δὲ γυναῖκες
ἢ βληταὶ θνήσκουσι λεχωΐδες.
O miseri, quibus ipsa grauem tu concipis iram.
Nam morbus depascit oues, segetemq; pruina,
Orbanturq; senes natis, et fœminę abortum
Mox pariunt.

Nam horum omnium facultas est Lunæ concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginem admirabilem quandam fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidem temporibus neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, neminem quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitum in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solum, quos demẽtes faciebat, erat formidabilis ac grauis: sed etiam arbores vel faciebat infęcundas, vel fructus deiiciebat, quacunq. lata fuisset. Et Strabo lib. 12. Castabalim fanum fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illæsis pedibus super prunas ambularent. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eò appulissent, virgini Dianæ immolarentur, vel (vt alii maluerunt) præcipites è quodam sublimi loco deiicerentur. Alii id moris fuisse inquiunt, vt caput eorum percuteretur, qui cum essent mortui, eorum capita in crucem tollebantur, quę alii tamen humari putarunt. Fuerunt, qui putarint Tauricam illam Dianam Iphigeniam fuisse Agamemnonis filiam, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est, quòd Alpheus amore Dianæ captus, vbi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret, sit ad vim conuersus: at illa fugiendo insequentem Alpheum vsque ad Letrinos ad nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Ibi Dea sibi suisque sociis os-

coeno

ceno oblenit, quam cùm dignoscere non posset, Alpheus elusus abit: tum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare, quare apud Persas Persicæ Dianæ in traiiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per ragionem vagabantur, lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. verrem illi mactari dicit in his:

Imminens villa tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
—— Sanguine donem.

Alii dicunt omnium, quæ nascerentur è terra, primitias huic Deæ offerri solitas, vt apparet ex his versibus Euripidis;

—— ὅτι γὰρ ἐνιαυτὸς τίκοι
κάλλιστον, ἔυξω φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ
Ego quod annus optimum produxerit,
Voui immolare Luciferæ certè Deæ.

Sic cùm ab Oeneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum Oenei infestaret, quod expressit Ouidius in lib. 8. mutationum:

Huius ope Calydon, quãuis Meleagron haberet.
Sollicita supplex perijt prece. causa petendi
Sus erat infestæ famulus, vindexq; Dianæ.
Oenea namq; ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Fuit consuetudo, vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quòd eam pro Iphigenia substituerit. quare inquit Ouidius:

Dardida quæ semel est pro virgine cæsa Diana,

Nunc

Nunc quoq; pro nulla virgine cerua cadit.

Mos fuit apud Plateenses, antequam nuptias celebrarent, Dianam cognomento Eucliam placare sacrificiis, quod cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide.

Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium, quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadringentorum & quinque ac viginti, latitudo ducentorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectę admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cælatę, cùm aptis tanto artificio columnarum epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ magnificentiæ eius templi conuenientes. quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac ratione, cùm ingenii præstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quò die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesii propositis grauissimis suppliciis, nequis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem pręclarè expressit poeta in illo epigrammate, quòd etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum thalamum:

τίς ποκ᾽ ἀπ᾽ οὐλύμποιο μετάγαγε παρθενεῶνα,
τὸν πάρος οὐρανίοις ἐμβεβαῶτα δόμοις;
Ἐς πόλιν ἀνδρόκλοιο θοῶν βασίλειαν ἰώνων,
τὰν δορὶ καὶ μούσαις αἰπυτάταν ἔφεσον;
Ἦ ῥα σὺ φιλαμένα τιτυοκτόνε μᾶσσον ὀλύμπου
τὰν τροφὸν, ἐνταυθοῖ τὸν σὸν ἔθου θάλαμον:

Quis tulit è cœlo sublimem partheneonem,
Qui fuerat superis cognitus ante Deis?
Mania vbi Androchli, Imperiũq; existit Ionũ,
In claram Musis, militiaq; Ephesum?
An, quia grata magis cœlo tibi terra sit altrix,
Diana hic thalamum perenpis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in lib. 14. quòd cum illud templum, quod affabre & multo artificio à Cherisiphrone extructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesii non minùs magnificum construxerunt, refectis prioribus columnis, detractis mulieribus aureis ornamentis: multisque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc inuocare consueuerunt, cum fierent sacrificia veneficę, vt est in libro Epodon apud Horatium in his:

—— O rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis,
Arcana cum fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana à locis, in quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cęteris dictum est. Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergęa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hegemache, Ilora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patrona, Pheræa, Propylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia, Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pyronia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chrysélacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes: nam Cretenses Dictynnam, Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, parturientes Lucinam tantum vocarunt.

ATQVE tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horum explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à λανθάνω quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter, qui ex illa materia euocauit, Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alij ad mores hoc referentes, Latonam iniuriarum obliuionem putarunt, vt sensit idem Plato. Alij, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnoperè. Hanc virginem dixerunt, quòd Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cùm illorum natura venationibus, alijsque exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alij Dionysi & Cereris filiam putarunt, alij Cœi & Phœbes: cùm tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, scirentq; Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererem nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque, cùm Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos, quoniam viatoribus

toribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadē confert parturientibus, quia ob humoris copiam faciliùs partus oriuntur, & cùm maxime viget, in plenilunio scilicet, faciliùs. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia, sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ authorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui, alatam esse finxerunt, & in curru à ceruabus candidis velocissimis trahi, quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de causa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysijs.

De campis Elisijs. CAP. XIX.

Atqve quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animę torquendæ traderentur: nunc reliquum, est vt quę præmia, illis qui sanctè pieque vixissent, proponerentur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos, qui pręstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignaui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tamdiu pœnas dedissent animæ, vt essent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysios campos transmittebantur, si modò illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virgilius de antiquorum sententia ita scripsit lib. 8.

Ergo exercentur pœnis, veterumq́ malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: alijs sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisq́ suos patimur manes: exinde per amplum
Mittimur Elysiū, & pauci læta arua tenemus.

Sed, antequam ad cætera pergamus, videbimur operæ precium facturi, si perquiramus, vbi fuisse dicantur campi Elysii, quoniam apud inferos non esse videbantur, cùm purgatæ animæ eò transmitterentur. Alii igitur campos Elysios esse circa aplanes sphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquissimis per tria elementa descendere putabantur. Alij circa lunarem globum, vbi purior est aer, alii in medio inferorum, alii in Hispaniis, & in insulis fortunatis. Isacius, non procul à columnis Herculis, vbi Gades est insula, quæ priùs Cotinusa dicebatur, fluuiusque Bœtis campos Elysios esse sensit: vbi dies non paulatim, sed repentè tanquam fulgur decidit, quòd fit in extrema parte, & in margine Europæ. ibi enim fuerunt insulæ beatorum, & in illis regionibus, quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt sanè Herculis columnæ, quarum altera Alybe, altera Abena dicta est, in occidente ab ipso Hercule ex ære extructæ. in quibus scriptum fuerat non esse vlterius progrediendum: quoniam nullum littus post illas columnas inuenire liceret, vt ipse credidit, quia amplissimum & infinitum propè spacium Oceani nauigandum relinqueretur. At Caroli Quinti eius nominis Romanorum Imperatoris iussu vel vlterius nauigatum est, multaque fertilissima loca, eaque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut ante Orphei tempora, homines viuebant. Non defuerunt tamen, qui non columnas, sed montes fuisse arbitrati sint columnas Herculis: quorum alter in extrema Europæ à sinistra, alter in extrema Africæ parte à dextra ex Oceano redeuntibus sese offerebant; qui cùm essent altissimi, illis, qui mare mediterraneum ingrederentur, columnis persimiles è longinquo apparebant. Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum insulas fuisse iuxta Herculis Briarei columnas, ad quas in Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutarchus Sertorium inquit in extremam Iberiæ oram haud multum super Betæ fluuii ostia ad Gades transuectum, vbi Bæres in mare Atlanticum ingreditur, profectum esse: quo in loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorum redeuntes. Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisa, atq. ventos ibi plurimum suaues & odoriferos leniter spirare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis, rosis, violis, hyacinthis, lilijs, narcissis, myrtetis lauris, cyparissis, talis aspirantium ventorum est suauitas. Hic in syluis motorum sensim folio rum incundissimi sunt susurri. Solum verò ita est pingue, vt non solum facilè arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus præter *Zephyrum* aspirare solet, locusque ipse omnium florum gene-

generibus & mansuetis plantis vestitur. At vineæ fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutationem temporum: nam Aquilo, & alii acerrimi venti prius per inania spacia defatigantur, quàm eò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò perueniunt Zephyri & Argestæ placidissimos imbres aliquando excitant; nam locus imbribus plerumque non indiget, cùm ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus huc illuc ad ramos domesticarum arborum volitantium: ibi cantilenæ suauissimæ exaudiûntur, chorosque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt; quales fuisse dicuntur Arion Methymnæus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeræus, & Teius Anacreon. Epulæ, quæ ibi nascuntur, saluberrimæ sunt, nullisque noxiis succis refertæ: neque ibi senectus, neque ægritudo, neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam, rebus necessariis contentam, publicæ seruituti anteponunt: nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cùm sit pratum pulcherrimum, circà illud nemus est omni arborum fructiferarum genere consitum. ibi fiunt conuiuia, ac nemus vmbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi substernuntur. ministrant viris puellæ formosissimæ, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta denique loci eius tranquillitas & aeris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysii collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium Solem, non hunc aliquando molestum, alium æthera, alia sidera, vt scripsit Plato in Gorgia, & Virg. in lib. 6.

Deuenere locos lætos, & amœna vireta,
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, Solemque suum sua sydera norunt.

Fuerunt nonnulli, qui Thebanorum agrum tantum habere fœlicitatis crediderint, quantum de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus:

Αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθι περ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα ῥέη τίκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.

Insula ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

τύμβος γεγὼς κίνταυρος ἀμέρφου σποράς,
Νήσοις δὲ μακάρων ἐγκατοικήσεις μέγας.

Sæuum sepulchrum filiorum qui fuit.
Magnus beatorumque habebis insulas.

Atqui cùm Thebanus ager neque insula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum insula esse potuit? aptiùs igitur crederetur Homero, qui scripsit in lib. 4. Odysseæ iuxta Britanniam, non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas, & campos Elysios:

ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθυς
τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος.
ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντος ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

Te vero Elysium ad cāpum vel ad vl ima terræ
Cælestes mittēt flauēs vbi nunc Rhadamāthus.
Victus vbi facilis, nō nix, non frigora, & imbres
Stridula sed semper Zephyrorum sibilat aura.
Quam placidam Oceanus mittit per amœna vireta.

Tibullus propterea poetica quadam suauitate vniuersas camporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in primo libro:

Sed me, quod facilis tenero sum semper amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic choreæ cantusque vigent: passimque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aues.
Fert casiam non culta seges, totosque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
Ludit, et assiduè prælia miscet Amor.

Atque cum fortunatæ insulæ, campique Elysii in ea parte Britanniæ de communi omnium, propè præstantiorum scriptorum sententia, quæ est inter occidentem Britanniam & Thulen ad ortum Solis, dicerentur, piscatores quidam fuisse in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam insulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis essent immunes, quia defunctorum animas ad se euntes eo traiicerent, vt aiunt. Hi homines per Noctem domi suæ dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & strepitum sentiebant circa fores: surgentes autem lembos quosdam non suos via-

toribus plenos inueniebant, quos ingressi citissime in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem aptissimis vsi ventis in suis nauiculis nauigantes possent peruenire. eò igitur adeuntes educebant quos ferrent viatores nescientes, nemineinque videntes. voces illos excipientium audiebant, qui singulos nomine & tributim & ex affinitate, arteque appellabant, illosque pariter respondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citissime domum redeuntes, lembos leuiores factos sentiebant, quam cùm illos ferebant. Huic rei adiiderunt scriptores, C. Iulium Cæsarem, cui multa felicissimè successerunt, in has insulas cum triremi, in qua centum erant milites, appulisse: atque loci amœnitate captum habitare decreuisse: sed inuitum ab iis qui erant in insula, fuisse depulsum. Scriptum reliquit in secundo libro verarum historiarum Lucianus, homines, qui ibi sunt, neque carnem, neque ossa, neque quidquam quod tangenti resistat, habere: sed solam esse corporis formam, & animas quasdam corpori simillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocem emittant, ac cætera omnia faciant, quæ viuentes solent, cum nulla tamen temporis diuturnitate senescant, sed semper eandem ætatem, eundemque vigorem retineant: atque, quales sunt ipsi homines, talia sunt omnium fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neque id admirabile videbitur illis, quibus fide digna videbuntur ea, quæ scripta sunt ab Arriano in Libyca nauigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit vltra columnas Herculis, quam etiam nauigationem diligentissime descriptam in templo Saturni depositam fuisse constat. Scriptum autem fuit ibi, Hannonem in magnum sinum, qui Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus, peruenisse: in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi syluam densam, videbant: at per noctem multi ignes accensi erant, & tibiarum soni exaudiebantur, cymbalorumque & tympanorum strepitus: erat permultus. Sic autem scribit Arrianus: ἐνδὲ ταύτῃ νῆσος ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν ὅτι μὴ ὕλην· νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν κυμβάλλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον, καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quidem, nisi syluam, nihil videbamus: at per noctem multi erant ignes accensi, sonumque tibiarum audiebamus, & cymbalorum tympanorumque strepitum, clamoremque immensum. tunc autem timor nos inuasit.* Territus igitur Hanno, & qui cum ipso erant, locum fugientes reliquerunt. Neque audiendi sunt illi, qui nullos esse inferos tradiderunt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis, Cic. pro Cluentio, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit:

Esse aliquos manes, & subterranea regna
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur

Et Lucretius lib. 4.

Cerberus, & Furiæ iam vero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus.
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profecto
Sed metus in vita pœnarum pro male factis
Est insignibus insignis, scelerisque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

Nam tametsi non illa sunt ad vnguem, quæ de iis traduntur, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, cui locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt allicienda ad honestatem multitudini accommodata, quàm illa, quæ per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est, aut cum solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclare gestis præmia impartiat. Nullus autem facilior modus est, neque verior quàm vt à malignis dæmonibus tanquam crudelissimis terroribus improbi torqueantur. Cùm enim vera non esse dicantur ea, quæ pertinent ad supplicia apud inferos: neque illa vera sunt, quæ spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum, vt in his scripsit Theognis:

οὐδεὶς ἀνθρώπων, ὃν ἐπεὶ ποτε γαῖα καλύψει
ἔς τ' ἔρεβος καταβῇ, δώματε περσεφόνης,
τέρπεται οὔτε λύρης, οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων·
οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσαειράμενος.

Non vllus quem terra tegat post funera: quique
Iuerit ad Ditis, Persephonesque domum,
Mox cithara, sonitúque tubæ lætatur: & illum
Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque statutus pro viribus temperamenti, non solum illa est causa, vt viri boni commoda multa post vitam sortiantur; sed

etiam mala multa deuitentur pręsentis vitæ, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

Τίπτε θεῶν δώροις θνητοὶ χαλεπαίνομεν ἄν-
δρες
τῷ θανάτῳ; δρεπάνῳ πάντα τὰ μὲν μογερὰ.
οὗτος μὲν φοβερῶν θραύει καὶ σκληρὰ τυράννων
Δεσμὰ, κρατεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς φιλόφρων.
καὶ γναμπτοῖσιν ὑποστρωθέντ' ὀνύχεσι λεόντων
οὗτος ζῶα σόει, καὶ κεράεσι βοῶν.
οὗτος καὶ διερὺς ἡμυς κήτεσιν ὑφαιρεῖ:
οὗτος ἐλευθεροῖ τὰ πτερόεντα γένη.
οὐδὲ μὲν οὐδὲ σοφοὺς ποιητάς γ' ἔσχατον ἦμαρ
Δηλαίνει, καὶ χθὼν σώματ' ἔχησι μόνα.
Σώματ' ἄρ' ἐστὶ πίθοι, ψυχάων θ' ἕρματα
θείων,
οἷς ζωὴ θάνατος, καὶ μόρος ἐστὶ βίος.
ὁ δ' ἴδια, νηνεμίη τε πέλει, καὶ πορθμὸς ἄαπτος
τοῖς ἀνέμοις θάνατος, κ' οὐδὲν ἔνεστι βαρύ:
οὗτος ἔνεστη ῥίξεν ἐν οὐρανῷ ἡρακλῆα.
οὗτος λαμπρύνει καὶ καλὰ τέκνα Διός.
ὁ θεὸς ἠελίου ποτ' ἐς αὐγὰς κηδομένας περ
Πέμπε φίλας ψυχὰς εἰς κακὰ τῶν νεκύων.
Εἰς πόνον, εἴς τε νόσους, καὶ οἰζύας ἠδ' ὀδυνάων
Παντοδαπῶν πέλαγος, ἄθλιον ἆθλον ὅλως.
ὦ πατὲ δῆτ' ἀνθρωπίσκων ἀμενηνὰ κάρηνα
τίπτε βροτῶν βίος; οὐ καλὸν ἄθυρμα τύχησι;
κάλλος ἐπεὶ μογερὸν γῆρας τε νόσος τε μαραίνει·
οὐδὲ χρόνον πολλὸν γ' ἔμπεδόν ἐστ' ἄφενος.
καὶ σθένος ἢ πεδάνεν γηράσκει καὶ κλέος, οὐδεὶς
Πρὶν θάνατον γ' ἐλθεῖν ὄλβιός ἐστι τέλος.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio in Latinam linguam conuersa, quem pręcipuum inter amicos propter singularem morum bonitatem, modestiam, studium literarum, iudicium & habeo & vnicè amo.

Cur grauiter ferimus superorum munere mortē
Concessam? falce hæc cuncta odiosa secat.
Vna tyrannorum firmissima vincula fregit,
Omnia cognomine vincere rite Dea.
Vnguibus hæc seruat duris substrata leonum
Corpora, & à sæuis cornibus vna boum.
Hæc madidas gentes ceto subtraxit, auesq;
Liberat è caueis, carceribusq; feras.
Sed neq; diuinis nocuit suprema poetis
Lux, quorum tellus corpora sola tegit.
Corpora sunt animis ergastula, vasaq; diuis:
Vita quibus mors est: mors quoq; vita quibus.
Mors statio, quam nec venti, nec nubila cœli
Concutiunt, tuta est, nil graue habere solet,
Hac duce & Alcides clara inter sydera fulget,
Hac illustrauit pignora bina Iouis.
Defunctas animas vel amatas solis in auras
In mala non patitur rursus adire Deus.
In morbos, curasq; graues, certamina prorsus
Tristia, in ærumnas, est vbi vbiq; dolor.
Dicite mortales, nisi vanum fortis haberdum
Ludicrum vita est nostra quid esse feram?
Abstulit aut morbus formam, aut morosa senectus,
Ipsarum haud vsus sit diuturnus opum.
Gloria fit semper, viresq;, ac nemo beatus
Supremum recte dicitur ante diem.

Accedebat ad cæteras voluptates, quas viris bonis tribuebant antiqui in campis Elysiis, quod vel mortui delectabātur iisdem studiis & exercebantur, quę magis viuentibus placuissēt. Ita vulgus suauissimorum conuiuiorum spepost mortem, multa scelera deuitabat. Sic Homerus in lib. λ. Odysseæ idolum Achillis inquit minitabundum sagittas feris intentare. Atque Virgilius rem totam pluribus verbis expressit, & quemadmodum eadem in campis Elisus exercerentur, quibus delactabantur viuentes singuli, in his:

Pars in gramineis exercent membra palæstris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena.
Pars pedibus plaudūt choreas, & carmina dicūt:
Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

Ac deinde paucis interpositis:

Arma procul, currusq; virum miratur inanes,
Stant terra defixa hastæ: passimq; soluti
Per campos pascuntur equi: quæ gratia currum,
Armorumq; fuit viuis, quę cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Propterea cùm Philosophis optimis hominibus summam fœlicitatem excogitare niterentur antiqui: nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quàm varietatis inuestigationem & quàm illud, quòd scriptum reliquit Cic. in lib. 5. de Fin. his verbis: Ac veteres quidem philosophi in beatorum insulis fingunt, qualis natura sit vita sapientum: quos cura omni liberatos nullum necessarium vitę cultum, aut paratum requirentes, nihil aliud esse acturos putarunt, nisi vt omne tempus inquirendo ac discendo in naturę inuestigatione consumant.

ATQVE de campis Elysiis tot à nobis dicta sint. Quid significare voluerint antiqui per hos campos Elysios manifestum esse arbitror. Nam vbi vitę nostrę ratio diligenter examinata fuerit, si sanctè pièque vixerimus, incredibilis lętitia sub extremum vitę diem mentes nostras capit, sicuti mœrore afficimur ob multorum scelerum recordationem, & ad eos inferorum fluuios traiicimur intrepidi, omniaque monstra horrenda & terribilia pręterimus, quę quidem lętitia, quantum valere debet ad homi-

nes ad probitatem adhortandos, nulla orationis copia explicari potest. Hæc ea sunt, quæ apud inferos, vel bona, vel mala ab antiquis proponebantur, cùm simplex, & magis vera ratio à summæ veritatis autore Christo proposita sit, ignis sempiternus improbis scilicet, ac viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuio dicamus.

De Lethe fluuio. CAP. XX.

POST huiusmodi vitæ examinatæ diligenter considerationem exoritur paulatim omnium rerum obliuio, sensusque amittuntur, neque vlla est amplius rerum præteritarum recordatio: quare factum est, vt antiqui scriptores multa de Lethe fluuio commenti sint. Verum nos pauca prius ad hanc rem pertinentia inuestigemus, deinde, quid de Lethe senserint antiqui explicemus. Fuerunt quatuor fluuij Lethæi tantum, qui ad Magnesiam non procul à Mæandro, qui ad Cortynem vrbem Cretæ, qui ad Triccam vrbem Thessaliæ vbi natus est Aesculapius, & qui in Libya Hesperiæ. Illa fuit Pythagoræ, & nonnullorum philosophorum opinio, non solùm, quòd animæ immortales existant, verum etiam sempiternæ fuerint, antequam in animalium corpora peruenirent. Huiusce sententiæ his similes rationes afferebant: nam si immortalis existet anima, & ex aliquo nascatur, vel ex immortali, vel è mortali necessario nascetur. Ex mortali non orietur, quia sic omnia fieri possent immortalia: neque sempiternum quidquam in natura mortali rei commistum est suopte ingenio, nisi à Deo misceatur aliquando scernendum. Neque rursus ex immortali, quod illud, quod tale est, nihil à se gignit. Atqui cum immortales animæ existant, multaque tamen, & nascantur animalia, illud contingere putabant, quia circuitum animæ intra duodecim annorum millia peragant, per omnesque sphæras, & choros Dæmonum, ac Deorum discurrãt, quod Plato in Phædone, Gorgia, Phædro, & alijs in locis varijs modis scripsit. Est autem per duodenarium numerum intelligendus numerus mũdanarum sphærarum apud antiquos, qui supra quatuor elementorum globos octo cœlos esse putarunt, per quos animæ à corporibus solutę, satisque purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec suos circulos perfectè absoluerẽt. tunc autem Deo, ita iubente putabantur in corpora pro prioris vitæ rebus gestis demitti. Nonnulli tamen crediderunt, annum magnum, quo spacio anima hominis suum circuitum expleret, & in idem reuerteretur, duodecim horum annorum millibus comprehendi: cùm annus mundi magnus tribus annis huiusmodi absoluatur: nam & ipsa mundi anima per motum firmamenti eo spacio suum circuitum absoluit, quod efficitur intra triginta & sex millia nostrorum annorum. si quis enim firmamentum, aut aplanes, quæ vocatur, sphæram, proprio motu contra motum diurnum cœli centesimo quoque anno per gradum vnum ferè secundum successionem signorum procedere intellexerit, numerumque annorum collegerit, is facilè magnum annum mundi ex ambitu ipsius firmamenti intelligit. Hæc res quoniam ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt permulta poetæ ad vtiliter adducendam multitudinem quibus illam in hac sententia confirmarent, quòd immortalis anima existat, vt spe aliquando melioris vitæ, & præsentes calamitates æquo animo fortique præferret, & ne nimium rebus prosperis tolleretur, cùm sciret omnibus reddendam esse anteactę vitæ rationem: & quam maximè se ad integritatem innocentiamque compararet, cùm iucundissima præmia harum virtutum post mortem à Deo esset relatura. Finxerunt igitur post diuturnas voluptates Lethen esse fluuium apud inferos, qui obliuionem significet, cuius aquam si quis bibisset, illi continuò rerum omnium præteritarum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio faciliùs eam dubitationem diluere poterat, cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidissent nullo pacto prorsus recordarentur. Hic igitur fluuius Deus suauissimus, & Somno simillimus ab Euripide putatur: quando Orestes eum ab insania aliquantulum conquieuisset, vtrisque gratias egit Somno & Lethæ, siue Obliuionis hoc pacto:

Ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου
Ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
Ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.
Gratum leuamen Somnule ægritudinis
Quam suauis aduenisti, & opportunus hic.
Et tu malorum Obliuio, quam dulcis es,
Optabilis viris misellis & Dea.

Solus ex omnibus hominibus dictus est Æthalides rerum pręteritarum memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptum reliquit Apollonius in primo Argonauticorum.

—— οὐδ' ἔτι νῦνπερ ἀποιχομένου Ἀχέροντος·
Δίνας ἀπροφάτους ψυχὴν ἐπιδέδρομε λήθη
—— nondum illum ex Acheronte profectum

Vorticibus rapidis Lethe perfuderat vnda.

Hunc enim munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquiunt, vt aliquando esset apud superos, aliquando apud inferos. Hunc aiunt Pythagorici, cùm anima sit immortalis, primùm Troianis temporibus reuixisse, atque fuisse Euphorbum Troianum Panthi filium, deinde Pyrrhum Cretensem, postea quendam Eleum, mox Pythagoram: quam rem planè expressit Ouidius in decimoquinto libro Mutationum:

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis
Materiem vatum, vastiq; pericula mundi?
Corpora siue rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent animæ, semperq; priore relicta
Sede, nouis domibus viuuntque, habitantque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram.

Plato præterea in Menone non solum animas esse immortales commemorat, sed postquam certum temporis spatium, & quædam munia absoluerint, à Proserpina in hominum corpora remitti. sic enim scribit: φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τότε μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γενέσθαι, ἀπόλλυσθαι δ' οὐδέποτε. δεῖν δὲ διὰ ταῦτα, ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον οἷσι. γὰρ ἂν περσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξεται, εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κεῖνον ἐννάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰν πάλιν ἔκταν βασιλῆες ἀγαυοὶ, καὶ σθένει κραιπνοὶ, σοφίατε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται. ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται. *Aiunt enim hominis animam immortalem esse, ac tunc quidem decedere, cum mori appellatur: atque iterum redire, interire vero & extingui nunquam quare vita est quàm sanctissime transigenda. Quæ enim Proserpinæ pœnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges fiunt gloria, potentia, sapientiaque præstantissimi, atque isti in numerum Deorum, aut Heroum capiuntur.* Physici duos tropicos, signiferum circulum secantes, portas duas esse putarūt, per quas animæ è cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur: Capricornus Deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant. hinc Pythagoras à lacteo circulo Dijs imperium incipere credidit, quod animæ inde lapsæ à superis recesserint, inde in corpora lapsuræ. Hæ quamdiu in Cancro sunt, nondum a superis recessisse creduntur, at ad Leonem profectę vitæ exordium auspicari, cùm in corpora defluant. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fluere ait, atque potum materiæ circumfusæ alluuionem intelligit: nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontisque, ac dignitatis suę singulæ obliuiscantur. Cùm ad inferos igitur animæ descenderint, diuque fuerint in campis Elysijs, vt ad communiorem opinionem reuertamus, antequam ad supernum Solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto:

—— animæ quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis vndam
Securos latices, & longa obliuia potant.

Bibebatur autem duplici de causa aqua Lethæi fluminis, tum vt obliuiscerentur animæ illarum deliciarum, quibus fruebantur in campis Elysijs, tum etiā vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent: quarum rerum si perdurasset memoria, nemo reperiretur, qui vellet reuiuiscere, aut qui cum primum posset, non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterum Deos iubere dicebant, alterum quo minus fiat repugnat natura. Quis enim eorum, qui mortui sunt, vellet, si possit, in hanc vitam molestiarum plenam redire, in tot animi perturbationes, corporisque incommoda, nisi grauissimis supplicijs apud inferos vrgeatur? nam quantò diuturnior est hominum vita, tantò fit maior incommodorum cumulus, sunt filiorum, vel amicorū, vel propinquorum mortes, facultatum iacturæ, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordię, lites, quæ tantò plura videre necesse est, quantò diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum, vt purgarentur animæ, antequam in Elysios campos peruenirent, alterum, vt post longissimum temporis spacium epota aqua Lethæa omnium præteritorum obliuiscerentur. quare dictum est.

—— exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumq; reliquit
Aetherium sensum, atq; aurai simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotas voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisāt,

Rursus

Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Quis enim, vti dicebam, in hanc plenam miseriarum vitam, nisi & antiquarum miseriarum prius fiat immemor, & voluntati Deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeo fœlix hominum conditio, quam non multo plura incommoda infestent, quàm bona consolentur, quamuis parum firmis, & subfrigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in Supplicibus:

—— ἔλεξε γάρ τις ὡς τὰ χείρονα
Πλείω βροτοῖσιν ἐστὶν τῶν ἀμεινόνων.
Ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
Πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
Εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ', οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει.

Quidam vir olim protulit mortalibus
Mala esse plura, quàm bona adsint. ast ego
Diuersa longe sentio: viris bona
Puto esse multò plura, quàm sint iis mala.
Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valde videtur absurda, quia non est tanquam frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viuentibus corporibus, calamitatum, & molestiarum, & incommodorum, natura: nam tametsi iactura filiorum, aut charissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerumque huiusmodi euentus animum perturbant, tamen non necessariò interimunt: nisi fortè hæc non esse mala, aut rarò contingere, inquiat Euripides. Plura enim horum contingunt nonnullis quàm bona in vniuersa vita, ad quæ iterum subeunda nullæ animæ omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenæ, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hæc, partim ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuo redire, conficta: partim etiam declarant morituri iam hominis conditionem, vt illi sanctiùs viuant: cùm sensus animique vigor paulatim, post vitæ præteritæ considerationem deficit, omnesque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

Finis Libri Tertij.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER QVARTVS.

Cur Lucinam parturientibus præfectam antiquis Putarint.

EXISTIMO me in superioribus libris ostendisse partim animorum affectus & cogitationes, quæ in mortuorum animis nascerentur, partim vires elementorum, cœlestiumque corporum, quę transfunderentur in hæc inferiora corpora, diuinis nominibus fuisse ab antiquis appellatas, & diuinis etiam honoribus cultas. Sed quoniam eo scribendo perducti sumus, vt res interire, & iterum post quoddam annorum spacium reuiuiscere, & animas easdem in alia corpora transmitti diceremus; quæ res sub Lucinæ tutelam primùm concidebant, videntur rationes illæ inuestigandæ, quibus adducti sunt sapientes, vt sibi persuaderent Lucinam prçesse parturientibus. Hac in re illud horum omnium debet esse fundamentum, quod superius dictum fuit: quòd Grçci, id quod ceperunt ab Ægyptiis, Solem, Lunam, cæteraque sydera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos essent conspicuæ, Deos putarunt: quos suffimentis, & cantilenis, & cæsarum victimarum nidoribus placarunt, cùm res postularet. Cùm Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alij à luce, alij à circumuoluendo nuncuparunt. Aliç similiter rationes sunt à rerum naturalium peritis traditæ, aliæ ab astronomis. Atqui Luna à rerum naturalium peritis partubus præesse credita est, quia illius ope, propter vim propriam humoris, fœtus adiuuetur, cùm illius beneficio is in vtero intumescat: ad quam rem & Solis & Lunæ ratio præcipuè conferre putatur. Nam manifestum esse arbitror omnibus, vel mediocriter eruditis, quod Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis est conspicua, sed in conchyliorum genere præcipuè, quę cùm Lunę lumine augentur & decrescunt. Huc accedit, quod parturiendi tempore plurimus humor sero persimilis in membranis cum fœtu continetur in vtero, quare & vterus insurgit ad expellendum cum fœtu humorem: cui rei cum moderator humorum sit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præesse credita est. Qui verò ex astrorum potentia omnia humana pędere censuerunt: has omnes causas ad astronomicas rationes retulerunt: nam senserunt homines rerum cœlestium periti; quod septimo mense fœtus perficiatur & absoluatur, qui mensis dicatus est Lunæ: quare iure optimo Luna præest parturientibus. Atque huiusce rei talis est ratio & ordo. Primus mensis est Saturni, qui suo frigore ac siccitate facit, vt semen, quod fluebat aquæ simile, densetur & consistat. Deinde sequenti mense Iupiter suo calore & humore nutrit quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur; quippe cùm superioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret si perduraret diutius. Tertiò deinde mense Marti cura ista committitur, qui per naturalem suum calorem humores superuacaneos exsiccat, fœtumque calefacit, & motum in illo procreat. est enim calida vis & sicca maximè ad motum propensa. Hunc eundem fœtum excipit mox Sol astrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic succedit Venus, Martis Solisque calorem & siccitatem suis his aduersariis viribus temperans, multoque magis auget fœtum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negocium ipsum mox in manus tradere Mercurio putatur, qui superuacaneum quodque exsiccando, temperiem & ipse inducit: vniuersasque corporis partes etiam magis distinguit, & clariorem formam exprimit. At septimus mensis Lunç tribuitur, quæ fœtum suo humore nutrit, vt perfectus compl'etusq. fit: possitq. vel si tunc ex vtero exeat viuere. Qđ si humoris copia adhuc superat, & respiratio nōdum sit prçualida, quam per vmbilicum capit infans, ita vt oris respiratione

tione

tione non magnopere indigeat, natura optima horum alimentorum cellaria & moderatrix in nonum mensem partum prorogat: at si inops sit humorum, & non ampliùs satis magna aeris copia per vmbilicum trahatur, ac si vterus tractabilis mollisque sit, qualis esse solet ferè puerperarum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes, quis respexerit, omnino Lunæ humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus caussis commoti antiqui Lucinę tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. CAP. I.

LVCINAM filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororemque Phœbi iam dictum est superiùs cùm de Diana loqueremur. Atqui cùm & ipsa vna eademque sit Diana Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina, & res variæ, in quibus illæ suas vires exercent, tamen varii parentes earum siue Dearum, siue facultatum, siue eorum numinum, fuisse traduntur. Cùm enim Luna filia esset Thiæ, & Hyperionis. Diana Iouis, & Latonæ, Hecatæ vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriæ: ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonemque habuit matrem, vt memorię prodidit Pausanias in Atticis, qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortygia natam esse inquiunt, atque statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cùm mox Apollinem esset paritura, vt dictum est superiùs. Pausanias tamen in Atticis, Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hęc varia habuit nomina: nam Ilithyia in encomio Ptolomęi vocata est à Theocrito, quam Lysizonam appellat, siue soluentem zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci inprimis, vsurpare zonam soluere; pro eo quod est rem cùm viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonam gestare non ampliùs possent, quam soluere cogebantur, cùm ob ventris amplitudinem, tum ob molestiam, quam affert grauidis zona ad respirandum. quare cùm venirent sub tutelam Lucinæ, zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti:

Ἔνθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον
Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν.
Hic Lysizonam Lucinam nata vocauit
Antigones, tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari:
Seu Genitalis.

Tanta fuit Lucinæ reuerentia apud antiquos, vt non solùm præesse parturientibus credita sit, cùm inuocaretur, illisque opem ferre: verùm etiam tanquam custodis, cui ortus & vitę salutisque humanæ initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur, quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyræam nominauit:

Κλῦθί μοι, ὦ πολύσεμνε θεὰ, πολυώνυμε δαῖμον.
ὠδίνων ἐπαρωγὲ, λεχῶν ἡδεῖα πρόσοψι,
Θηλειῶν σώτειρα, μόνη φιλόπαις ἀγανόφρων,
ὠκυλόχεια, παροῦσα νέαις θνητῶν, προθυραία.
Audi me veneranda Dea, cui nomina multa
Prægnantium adiutrix, parientū dulce leuamē.
Sola puellarum seruatrix, solaq; prudens.
Auxilium velox teneris Prothyræa puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianam, Ilithyam, & Prothyræam apertè demonstrat in his:

μούνην γάρ σε καλοῦσι λεχοὶ, ψυχῆς ἀνάπαυμα.
Ἐν γάρ σοι τοκετῶν λυσιπήμονές εἰσιν ἀνῖαι.
Ἄρτεμις, εἰλείθυια, καὶ ἡ σεμνὴ προθυραία.
Solam animi requiem te clamant parturientes.
Sola potes diros partus placare dolores.
Diana, Ilithya grauis, simul & Prothyræa.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus præfecta, quoniam neque cùm illam mater gestaret in vtero, neque cùm pareret, vllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus:

—— αἵ με Μοῖραι
γεινομένην τὸ πρῶτον ἐπεκλήρωσαν ἀρήγειν.
ὅττι με καὶ τίκτουσα, καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα
μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ φίλων ἀπεθήκατο κόλπων.
—— hisce leuare
Vix bene me natam Parcę statuere dolores.
Quod me tum pareret, vel cum gestaret in aluo
Mater non vnquam doluit, sine læta dolore
Deposuit quòd ventris onus.

Mos fuit apud antiquos, vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videretur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina:

στεψαμένη θαλεροῖσι συνήντετο δικτάμνοισι
Obuia dictamis teneris redimita fit illa.

Neque hominibus solùm præesse parturientibus hæc Dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus Lunæ humor vel nascentibus, vel parientibus confert. quare ita Virg. inquit de bobus:

Aetas Lucinam, iustosq́. pati Hymenæos,
Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Ægienses, quæ alteram manum vacuam porrigebat, altera gerebat facem: ita enim & infantem suscepturа videbatur, in lucemque eductura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco conuenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exuri maximè vires naturæ fœcunditate fœtuum tum in animalibus, tum etiam in plantis. quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam quę minùs fœcunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quendam Lycius Delius, vt diximus, cùm loqueremur de Parcis: qui illam Eulinum, quasi lanificam appellauit: quam fati sororem esse credidit, vt est apud Pausaniam in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina, cuius ope victoriam Elei ex Arcadibus reportarunt. Nam cùm Arcades Eleorum agrum hostiliter inuasissent, omniaque incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est, mulierem, quæ puero mammam pręberet, ad Eleorum duces accessisse, quæ se puerum illum peperisse diceret, hortataque est, vt eum eius belli socium sibi asciscerent, quòd ipsa ita fuisset per somnum admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos fidem mulieri præstantes puerum nudum ante signa locandum curarunt: deinde cùm facerent impressionem in hostes, puelis in serpentem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugam vertuntur, atque Elei, quo in loco sub terram ingressus est serpens vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue vrbis seruatorem appellarunt: ibidemque sunt Lucinæ solennes honores decreti, quòd illam puerum illum peperisse & attulisse Elei interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quæ Lucinę sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sosipolim verò nemini accedere licebat, nisi vetulę sacerdoti. quam etiam certo ritu ornatam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulachrū accedebat. In templo Lucinę tum virgines, tū etiam nuptæ remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cum vinum ex illis sacrificijs omnino exularet. Culta est apud Hermionenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quam summa religione, & hostiis, & odoribus, & donis quamplurimis decorabant: neque illius signum cuipiam, nisi illis mulierculis, quę rem sacram facerent, conspicere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis.

HAEC illa sunt ferè omnia, quę de Lucina dicta sunt ab antiquis, quę ex ijs, quæ dicta sunt superiùs, manifesta esse censeo: nisi illud fortasse non pateat, cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superiùs Lucinam esse Lunam; humoresque ab ipsa Luna aliquando augeri, quod cùm fiat per aerea, quem modò Iunonem, modò Iouem appellari ostendimus; iure Lucina, siuè eius illa, quæ agit per aera inferiora corpora, Iunonis dicta filia est. Vocata fuit Luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præbeat fœtibus, qui nati ante septimum Lunæ mensem hac Solis luce perfrui minimè possunt, vel quia maturos fœtus in lucem ex vtero euocet. Dicitur eadem à Græcis Ilithya, quia præsto sit parturientibus. reliqua nomina, quæ illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus. CAP. II.

IAM verò statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dii suscipiebant, vt fuit opinio antiquorum: qui Penates, qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli, qui Penates Deos esse putarunt illos, per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos Solem intuemur: Iouem scilicet, & Iunonem, & Mineruam, & Vestam: hanc etiam siquidem nonnulli addiderunt. Nam Iouem, æthera medium, Iunonem aera imum, Mineruam summam ætheris partem, quæ vis est diuina intelligentię, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præsides & priuatarum domorum custodes nominarunt & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua: Vosque, qui maximè me repetistis, atque reuocastis, quorum de sedibus hęc mihi proposita est contentio, patrij Penates, familiaresque, qui huic vrbi & reipublicę præsides estis. Sic & Halicarn. in primo antiquitatum:

τοὺς

τοὺς δὲ θεοὺς τούτους ῥωμαῖοι μὲν πενάτας καλοῦσιν, οἱ δ' ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν τοὔνομα, οἱ μὲν πατρώους ἀποφαίνουσιν, οἱ δὲ γενεθλίους, οἱ δὲ κτησίους, ἄλλοι δὲ ἑρκίους, οἱ δὲ μυχίους. *Deos autem hos Romani Penates vocant: atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretati sunt: alij vocant Deos patrios, alij domesticos ac familiares, alij possessionum præsides, alij arcanos.* At verò, cur erant hi patrij, ac non potius communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modò singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque adeò singulos homines & animalia & plantas certos ac peculiares habere Deos crediderunt, quorum essent illi tutelares. Idem propè sensisse videtur Ciceros, vbi ita scribit in secundo de Natura Deorum: nam Vestæ nomen à Græcis: ea est enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. itaque in ea Dea, quæ est rerum custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec longè absunt ab hac vi Dii Penates, siue à penu ducto nomine, (est enim omne, quo vescuntur homines, penus) siue ab eo, quòd penitus insident; ex quo etiam Penetrales à Poetis vocantur. Erant igitur Penates Dii familiares, quibus vinum & thus in sacris offerebatur, penes quos nos nati essemus, qui superiùs commemorati esse putabantur. Alij tamen voluerunt, Penates esse Appollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxere, & Vestam: qui eximia religione apud Samothraces sculpti colebantur: mox à Dardano in Phrygiam, & è Phrygia in Italiam ab Aenea fuerunt delati: quam rem expressit Virgilius lib. secundo, vbi Hector Æneæ Penates Deos ita commendat:

Sacra, suosq; tibi commendat Troia Penates.
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære:
Magna pererrato statues quæ denique ponto.
Sic ait: et manibus vittas, Vestamq; potentem,
Aeternumq; effert adytis penetralibus ignem.

Hæc si quis rectè considerat, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quam elementa ipsa, penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt; nonne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt cùm ex humore tanquam materia, & è calore tanquam artifice ad formam euocante, omnia nascantur; humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His meritò Vestam comitem addiderunt, tanquam condensandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videntur illi, qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cœlo deducunt, vt illi superiores, qui Iouem, Iunonem, Mineruam, ac Vestam censuerunt. Finxerunt nonnulli adolescentes duos esse Penates, qui sedentes pilam vtrinque tenerent: quod quidem nihil aliud esse putabant, quam propriam singulorum fortunam atque euentus, cùm penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potentes, quòd penes illos vniuersam humanæ vitę moderationem, singulorumque esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes, aut apud Reges, rerum vniuersarum ciuitatum tutelam credebantur habere: at, quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum: quippe cùm omnia serie quadam fatorum gubernari & seruari crederentur: quam etiam Genium nominarunt, quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. CAP. III.

ENIMVERO Genius Iouis, & Terræ filius fuisse dicitur, vt asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœminæ congressu è semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana, sed ambiguo sexu quem postea Agdisten appellarunt. Huic cùm sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vinumque illi in pateris offerebatur, vt innuit Horatius in secundo Epistolarum.

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt,
Floribus, & vino Genium memorem breuis æui.

Inter arbores fuit platanus dicata Genio: atque crediderunt singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere alterum, malum, alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam descripsit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis, Temessensibus cæsus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnam è virginibus, quę esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socii Vlyssis. cùm verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olympiadem pugillatu vicerat, eò accessisset, ac postulans in templum fuisset admissus, puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptui concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset, ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cùm Genio eius socii Vlyssis cæsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse. at Genius denique

nique victus non solùm extra moenia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandemque se in mare demersisse, dicitur is fuisse colore vehementer atro, reliqua forma magnopere formidabili, ac pelle supina, vt aiunt, apparebat amictus.

DICTVS est autē Genius, vt placuit Latinis, à gignendo, vel quia nobiscum gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clam nunc suadens, nunc dissuadens, vniuersam vitam nostram gubernare, esseque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genii dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum sit. In quæ spectra cùm anima nostra clam respexerit, illa sibi veniunt in mētem, quæ si ratione perpendantur, tum recta fit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorum, spectrorum & visorum ductu feratur, illa in multos errores incurrat necesse est si spectra fuerint, præcipuè à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur. Inde factum est, vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sæpius. Quod verò Genius dæmon fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita in eius vita: ὁ δὲ συλλογιζόμενός τι καὶ σκοπῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἔδοξεν αἰσθέσθαι τινος εἰσιόντος. ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν, καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. τολμήσας δὲ ἐρέσθαι, τίς ποτ᾽ ὢν εἶπεν ἀνθρώπων ἢ θεῶν: ἢ τί βουλόμενος ἥκεις ὡς ἡμᾶς; ὑποφθέγγεται δὴ αὐτῷ τὸ φάσμα, ὁ σὸς ὦ Βροῦτε δαίμων κακὸς ὄψει δέ με περὶ φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος οὐ διαταραχθεὶς, ὄψομαι εἶπεν. ἀφανισθέντος δ᾽ αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἐκάλει, μήτε ἀκοῦσαι τινὰ φωνὴν μήτ᾽ ἰδεῖν ὄψιν φασκόντων. *Is igitur, cum quidam secum ratiocinaretur, visus est sibi ingredientem quendam ad se perspexisse: quare oculis ad ingressum conuersis monstrosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astitit. Hanc interrogare ausus est Brutus. & quis inquit hominum es aut Deorum? aut quid tibi vis? cur ad nos venisti? ad quæ submurmurans illa forma. Tuus sum inquit ò Brute malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus minimè exterritus, videbo respondit. Cum vero is dæmon euanuisset, pueros ad se intrò vocauit Brutus, qui nullam neq; vocem se audiuisse, neq; quidquam vidisse responderunt.* Alij igitur crediderunt,

clemen-

elementorum symmetriam, quæ corpora humana ac viuentia omnia conseruaret, Genii nomine fuisse vocatam. Alii occultam vim planetarum, qua ad singulas res gerendas impellimur. Nam dæmones illi primùm Geruli.deinde Genii vocati sunt. Neque verò homines solùm Genios habere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, vt in his ait Virg. lib. 7.

Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniumq; loci, primamq; Deorum
Tellurẽ, Nymphasq; & adhuc ignota precatur
Flumina.

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua bonitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis siderum efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessitate, & non sponte facimus. Defraudamusque Genium, vel illi indulgemus, cùm iucunda voluntati nostræ subtrahimus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem precipuè esse dicatam, quoniam illa pars plerunque indicio est, an inuiti, vel sponte quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ac de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. CAP. IV.

AT Laribus diuersa à Penatibus, & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurii, Laræque Almonis filię concubitu Lares geminos fuisse genitos: quia cùm Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset, Iupiter iratus illi linguam pręcidit, & ad infernam paludem relegauit; quam cùm Iouis mandato eò deduceret Mercurius in itinere compressit, ex

quo

quo nati creduntur ij dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. libro 2. Fastorum in his:

Iupiter intumuit: quaq; est non vsa modeste,
Eripit huic linguam, Mercuriumq; vocat.
Duc hanc ad manes (locus ille silentibus aptus)
Nympha, sed infernę Nympha paludis, erit.
Iussa Iouis fiunt, accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci, tum placuisse Deo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur.
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque grauis, geminosq; parit, qui compita seruant,
Et vigilant nostra semper in ęde Lares.

Hanc Laram, siue vt alij dixerunt, Larundam, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vna cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania, si qua pericula familijs imminerent ea depellere, cùm fuisset expiata: sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos, aliorum papauerumque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dęmones curam habere compitorum, & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouid. Erant his dęmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ, dicati, quia communes familiarum custodes putabantur: quibus etiam focus erat consecratus; existimabanturque tanquam penates domorum curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderunt. quare effectum vt Laris nomine focum, & vniuersam domum vocauerint. Alij agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in 1. libro Elegiarum.

Vos quoq; felicis quondam nunc pauperis horti
Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiã conuenire sunt putanda. Erat præterea consuetudo, vti Laribus vinum, & thuris odor offerretur, exornarenturque varijs florum coronis: quibus Dijs etiam aliquando offerebantur soluti flores, & primitiæ frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade. CAP. V.

EXISTIMO sanè, nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum Deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos ijs artibus excipiebant, ad quas Genius ipse credebatur impellere: illis interim fabulosis, ac ridiculis Dijs, Deabusque prętermissis, qui varijs temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, vt Edulia, Potica, Cuba, siue Cunina, & reliquis Dijs huiuscemodi autoritatis. Et quoniam Pallas sapientię præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eaque non inutilis Dea formandis credita est adolescentum ingenijs, de hac primùm verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni, & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Herodotus in Melpomene: τὴν δὲ ἀθηναίην φασὶ ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα, καὶ τῆς τριτωνίδος λίμνης. *Mineruam inquiunt Neptuni fuisse filiam, & Tritonidis paludis:* cui fabulæ faciunt fidem, quod per eius natalem diem virgines certare inter se Ludicris solebant apud eam paludem natalem Mineruæ celebrantes. est enim eadem & Pallas. Fuerũt tamen, qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, vt scripsit Apollonius lib. 4. Argonaut. in his.

ἡρῶσσαι λιβύης τιμήοροι, αἵ ποτ' ἀθήνην
ἦμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς θόρε παμφαίνουσα
ἀντόμεναι τρίτωνος ἐφ' ὕδασι χυτλώσαντο.
Egregia Libyæ Heroina, Pallada quondam,
Cum patris è capite exilijt clarissima, paruam
Lauerunt Tritonis aqua, sordesq. puellæ.

Atqui primus omnium Stesichorus Mineruã è Iouis capite natam fuisse dixit: quem secutus est Apollonius: & acerrimus derisor humanæ dementiæ Lucianus, in dialogis Deorum Iouem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutissima, & prævalida securi, vt sibi caput diuidat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso armatam virginem erupisse inquit. neque Ioui, vt cęteris parturientibus, Lucina, aut obstetricum muliercularum turba astabat, cùm nata sit Minerua sine matre, qua de causa illi fuit septenarius numerus consecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigisse memorat, quia Iupiter, cum Iunonem sterilem esse videret: grauiterque ferret orbitatem, cerebrum sibi percussit, vt aliquem filium procrearet, vnde nata est Pallas. At Hom. lib. 4. Iliad. non à Tritonide palude, sed ab oppido Bæotiæ Alalcomenio Alalcomeniam nominauit, quod apud se natam fuisse Mineruam dicerent Alalcomenij, vt ait Strabo libro 9. qui postea libro decimoquarto scriptum reliquit in Insula Rhodiorum aurum pluisse cùm Minerua è capite Iouis nata est. Apollodorus inquit libro 2. Bibliothecæ, Persen, & Astræum, & Palladem fuisse Crij, & Euribiæ filios.

Qui

Qui tamen videtur libro 3. diuersas Mineruam & Palladem credidisse, cùm ita scribat: φασὶ γεννηθεῖσαν τὴν ἀθηνᾶν, παρὰ τρίτωνι τρέφεσθαι ᾧ θυγάτηρ ἦν παλλάς. ἀμφοτέρας δὲ ἀσκούσας τὰ κατὰ πόλεμον εἰς φιλονεικίαν προσελθεῖν. *Fama est natam Mineruam apud Tritonem educatam fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas, cum res bellicas exercerent, in contentionem venisse*: verum cum Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Mineruа vulnerata cecidit: quod ægrè ferens Mineruа eius effigiem effinxit, thoraci que eius pectori ob ægidem quam timuerat, iniunxit: quod Palladium postea sequentibus temporibus fuit ad Troianos delatum. Nam, vt ait Apollodorus, Pallas Tritonis filia fuit, at Mineruа alumna. Alii dicunt, inter quos Athenodorus fuit Byzantius, Thetidem in varias formas versam denique compressam à Ioue fuisse: quę cum esset grauida, audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cęli imperio potiretur, illam absorbuit: quare ipse grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur, quòd modò è Ioue, modo è Tritonide palude, modò è Cranao, vt sensit Zezes, nata sit. Verum illud accidit, quia plures fuerunt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorum. Mineruа prima, quam Apollinis matrem supra diximus. Secunda orta Nilo, quam Ægyptij Saitæ colunt. Tertia illa, quam Ioue generatam supra diximus. Quarta Ioue nata & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominant, & quadrigarum inuentricem ferunt. Quinta Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pinnarum talaria affinguntur. Atqui harum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam tertiam referuntur, sicuti de Ioue, & reliquis Diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dœdale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenuis erudiit, vt scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solum eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verum etiam ostendit, quidquid Mineruæ collibuerit, idem Iouis nutu comprobari, in his:

Ὣς φαμένα κατένευσε. τὸ δ' ἐντελὲς ᾧ κ' ἐπινεύσῃ.
Παλλάς, ἐπεὶ μώνᾳ Ζεὺς τόγε θυγατέρων
Δῶκεν ἀθηναία πατρῷα πάντα φέρεσθαι.
Annuit his dictis: Pallas, quodq; annuit illa
Perficitur. Natæ Iupiter hoc tribuit

Ipsi

Ipse Mineruæ vni, quę sunt patris omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpomene cum Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascititiam rursus vocauit, vt est in his: καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ, δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διὶ, τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. *Atque illam quadam de causa succensuisse patri, seq́; ipsam Ioui tradidisse: Iouemq́; suam ipsius asciuisse filiam*, quare ita inquit Homerus:

Διὸς θυγάτηρ κυδίση τριτωγένεια.

Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus, aut reliqui poetæ illam Tritoniam appellarunt, quia sit è palude genita: quod quidem foret ridiculum: sed quia vel à Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cùm ibi primùm apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Auses habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum si qua acceptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissima omnium fuisset, pluraque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistaque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & lætitia circumferebatur, domumque quàm lætissima deducebatur, vt scripsit Herodotus in Melpomene. Alii Itonij potiùs filiam fuisse crediderunt, & in Deorum numerum relatam, quia bellicosissima extiterit, vt in his ait Isacius: ὅθεν αὐτὴν ἐθεοποίησαν ἕλληνες, καθάπερ καὶ τὴν πολεμικωτάτην ἀθηνᾶν ἰτωνίου μὲν ὑπάρχουσαν θυγατέρα. *Vnde ipsam in Deorum numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, quæ fuit Itonij filia.* Fuerunt qui Pallantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primum fuisse vocatam: deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem obtruncarit, cuius pellem in ægidem composuerit, alasque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Isacius. ἢ πάλλαντα τὸν ἴδιον πατέρα πτερωτὸν ὑπάρχοντα, καὶ βιάζοντα ταύτην, ὡς θέλοντα συγγενέσθαι, ἡ τὴν παρθενίαν τιμῶσα τοῦτον ἀνεῖλε, καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ὡς αἰγίδα περιεβάλλετο, καὶ τὰ πτερὰ τούτου τοῖς ποσὶ ταύτης προσήρμοσεν. *Vel Pallantem patrem suum alatum ipsamq́; violantem, vt volentem cum illa concũbere, quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cecidit eiusq́; pellem vt egidem gestabat, atque alas suis pedibus accommodauit.* Quare illam Græci in Deorum numerum retulerunt, cum tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Iodamam præterea ipsam impedire conatam interemisset. quare de illa ita scriptum fuit à Simonide Cæo in 2. Genealogiarum.

—— ὑψηλῶν ὀρέων
Πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι,
ἔργον ἀθηναίης ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.
Peliades timuere videntes montibus altis
Palladis Itonidos factum, vel protinus ipsos
Spumosa heroas ferientes æquora remis.

Alij Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cùm aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Callimachus in lauacra Palladis.

οὐδ᾽ ὅκα δὴ λύθρῳ πεπαλαγμένα πάντα φέροισα
τεύχεα, τῶν ἀδίκων ἦνθ᾽ ἀπὸ γηγενέων.
Non armis quando permulta cęde cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis.

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idem Isacius. Alij vocatam fuisse Palladem putarunt à iaculis mittendis, cum bellicosa sit Dea: alij, quia cor palpitans Dionysi ad Iouem detulerit. Nam Dionysus Iouis & Proserpinæ filius frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouem Mineruа, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cum armata dicatur è capite Iouis exiliisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horat. in primo carminum:

Iam galeam Pallas, et ęgida,
Currusq́; et rabiem parat.

Et in his carminibus Stesichorus:

Παλλάδα περσέπολιν κλήζω, πολεμαδόκον, ἁγνάν,
Παῖδα Διὸς μεγάλου, δάμνιππον.
Pallada bellorum studijs cantamus amicam.
E Ioue progenitam magno, quæ destruit vrbes.

Callimachus iam tum illi currum fuisse, cum pugnauit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multaque cæde consperlos: quia pugnabant antiqui e falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani loti, vt est in his:

Ἀλλὰ πολὺ πράτιστον ὑφ᾽ ἅρματος αὐχένας ἵππων
λυσαμένα παγαῖς ἔκλυσεν ὠκεανῶ.
Sed prius illa iugis fumantia soluit equorum
Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miroque artificio extructum inquiunt, cuius formam ita describit Virgilius libro octauo:

Aegidaq́; horrificam turbatę Palladis arma,

Certatim,

Certatim, squamis serpentum, auréq; polibant.
Connexosq; angues, ipsamq; in pectore Diua
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dictus est is clypeus, ideo Aegis, quòd ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam postea obtinuit consuetudo, vt omnium Deorum scuta ægides vocarentur, quippe cùm Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt, qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura Deorum hoc pacto: Liberum alterum patre Cœlo, qui genuisse Mineruam dicitur, quam principem & inuentricem belli ferunt. quam etiam Virgil. lib. 11. præsidem belli nominauit:

Armipotens, belli præses Tritonia virgo.

Nam & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum is erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, vt Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymno in Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virginitate, & inuentis:

τρισσὰς δ' οὐ δύναται πεπιθεῖν φρένας, οὐδ' ἀπατῆσαι.
κούρην τ' αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκώπιδ' ἀθήνην.
οὐ γάρ οἱ εὔαδεν ἔργα πολυχρύσου ἀφροδίτης.
Ἀλλ' ἄρα οἱ πολεμοί τε ἅδον, καὶ ἔργον ἄρηος.
ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, καὶ ἀγλαὰ ἔργ' ἀλεγύνειν.
Πρώτη τέκτονας ἄνδρας ἐπιχθονίους ἐδίδαξε
Ποιῆσαι σάτιρα, καὶ ἅρματα ποικίλα χαλκῷ.
ἡ δέ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
Ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν, ἐπὶ φρεσὶ θεῖσα ἑκάστῃ.
Sed tribus haud potuit suadere aut fallere mētes
E Ioue prognata, cui lumina glauca, Minerua.
Aurea non illi Veneris sunt munera cordi:
Prælia sed placuere, feri sed munera Martis,
Sed cædes, sed bella, sed & certamina, pugnæ,
Prima viros docuit currus: orbesq; rotarum
Supposuisse: ligent quas partes robora ferri.
Virginibusq; eadem monstrauit prima, domi quæ
Munera cōueniant, animiq; impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viā inuenisse dicitur, vt testatur Lucianus in Hermotimo: φησὶ γὰρ ὁ μῦθος ἐρίσαι ἀθηνᾶν καὶ ποσειδῶνα καὶ ἥφαιστον εὐτεχνίας πέρι, καὶ τὸν μὲν ποσειδῶ ταῦρόν τινα ἀναπλάσαι, τὴν ἀθηνᾶν δὲ οἰκίαν ἐπινοῆσαι, *Inquit enim fabula Palladem. Neptunum, ac Vulcanum de artificio contendisse: atque Neptunum taurum fabricasse, Palladem excogitasse domum.* Eiusdem inuentum est colus, vt ait Theocritus Aegloga trigesimaquarta, & Virgilius

gilius libro ſeptimo.

—— non illa colo, calathisue Minerua
Fœmineas aſſueta manus.

Hæc eadem tibi arum vſum & muſicam excogitauit, hæc acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, claſſicaque adinuenit. quorum inuentorum mentionem fecit Ouid. lib. 5. Mutationum, & ita lib. 3. Faſtorum:

Pallade placata lanam mollire puellæ
Diſcant: & plenas exonerare colos.
Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
Erudit: & rarum pectine denſat opus.
Hanc cole, qui maculas læſis de veſtibus aufers.
Hanc cole velleribus quiſquis ahena paras.
Nec quiſquam inuita faciet bene iuncula plantæ
Pallade: ſit Tychio doctior ille licet.

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expreſſionem, cùm planta quidem antè naſceretur, ſed ignota inter cæteras arbores. nam vt teſtatur Herod. in Terpſichore, quibuſdam temporibus apud neminem, niſi apud Athenienſes, oliua inueniebatur. Atq; cum Epidaurii ex oraculo Apollinis Delphici ſtatuas erigere Daniæ & Auxiſiæ iuberétur, percũctati ſunt æreas ne an lapideas erigerẽt. Cũ reſpõdiſſet Pythia ex oliua domeſtica, ad Athenienſes confugerunt. *ἐδέοντο ὦν οἱ ἐπιδαύριοι ἀθηναίους ἐλαίην σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὴ κείνας νομίζοντες εἶναι. λέγεται δὲ ὡς ἐλαῖαι ἦσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἢ ἀθήνῃσι.* *Rogarunt igitur Athenienſes Epidaurij, vt ſibi oliuam cædere permitterent, cum maxime ſacras illas arbitrarentur. Ferunt enim, quod per id tempus nullibi, niſi apud Athenienſes, erant oliuæ.* Quare etiam annua ſacrificia mittere Athenas pro cæſis oliuis Epidaurii pepigerunt. Cum verò oliuæ fructus ad omnes artes ſit accommodatus, oleum ſcilicet, omnes denique artes Mineruã inueniſſe creditur. Nam profectò nulla eſt ferè ars, quæ non olei beneficio vtatur, aut aliqua ex parte adiuuetur: ſicuti etiam ignis munere. quare non iniuria ſenſit Æſchylus, vt antiquorum ſcriptorum plerique, Prometheum omnes artes excogitaſſe, quòd ignem de cœlo ad mortales detulit, vt ſuo loco apertiùs à nobis & opportuniùs explicabitur, cum pertractabimus illa quæ fabuloſe dicta ſunt à maioribus de ipſo Prometheo. Fama eſt, àdeò virginitatis fuiſſe ſtudioſam Mineruam, vt cùm fortè ſe lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conſpecta fuiſſet à Tireſia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum ſibi videbatur, quod mortalis aliquis gloriari poſſet ſe nudam lauantemque Mineruam vidiſſe. verumtamen Chariclo Tireſiæ mater ab eadem poſtea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis ſplendorem & artem diuinandi ab ipſa Minerua Tireſias obtineret, vt patet ex hymno Callimachi in lauacra Palladis,

Palladis. Quare illud non satis considerate dictum est à poetis, quod Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicarit. Nec defuerũt, qui illam propè violatam fuisse inquiant à Vulcano, cùm ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret, vt scribit Apollodorus lib. 3. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruæ cupido incessit: quæ cùm reluctaretur, neque virum vllo modò pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum, & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis, & terræ nomen continet, qui Pandrasi Cecropis filiabus in cista seruãdus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt alijs magis placuit, à serpente in cista cùm Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt; appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes, quæ forent è cœlo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimum Palladium. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cœlo in Pessinuntem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit, & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici, qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, cùm multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiochus Palladium illud non quidem de cœlo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabrefactum: ita vt illa ciuitas esset inespugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quod vbi Ilus Ilium condidit discolorem bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur dextra hastam tenens, ac sinistra manu colum, & fusum. Huic Ilo postea responsum fuit ab oraculo, tamdiu ciuitatem Troiæ incolumem futuram, quamdiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Quidam addiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas Herculis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriens Hercules in OEta monte inter Thessaliam, & Macedoniam mandauit, ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud factum iuramento affirmari voluit, cùm donauit illi sagittas. Sed cùm postmodo Delphicum oraculum Græcos monuisset Troiam sine sagittis Herculis capi non posse, aut sine reliquijs corporis, inuentus est Philoctetes, & de Hercule interrogatus, negauit se quidquam scire. Sed cùm maximè cogeretur, ne iusiurandum violaret, tacuit quidem, sed pede locum ostendit. Fuerunt tamẽ nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cùm Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ, & Æsculapij filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria, & Mamersa apud Athenienses, vt meminit Lycophron in his.

—— οἱ δὲ λαφρίας
οἶκοι μαμέρσας ἠθαλωμένοι φλογί.
—— atq; Laphria
Domus Mamersæ exusta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia, quę de captiuis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur: & rursus Pyletis, quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Buidam, & Æthyiam Lycophron, quia arantes, & nauigantes protegere, & seruare putabantur. Dicta est, & Iconia à ciuitate Bœotiæ, vt ait Apollonij enarrator. Fuit eadem Ismenia, & Aecæa apud Thebanos, vel vt putarunt alii, Alalcomenia, & Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Machinatrix, Pronœa, Zosteria, Panadæis, Halea, Ergana, Cydonia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithrone, Sospita, Ergate, Ophthalamis, Alea, Axiopoena, Narcæa, Cissæa, Promachorma, Saitis, Poliuchos, Chalciœcos, Equestris, Apaturia, Cyparissa, Frænatrix, Ambulia, Hospitalis, Perspicax, Pæonia, Scirias, Sunias, atque multa deniq; fuerunt illi varijs de causis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem Deæ, vt alibi dicemus, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari consueuit ab antiquis, vt testatur Ouid. lib. 4. Metamorph.

Dijs tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est, mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de ijs, quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant.

NVNC reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significare voluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni, & Tritonidis paludis filiam, quàm sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita, & in mari præcipuè experiuntur, aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus exagitari; nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è coeno tenebrarum mentis, & inscitiæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est Diuina, & Dei munus, dicitur à nonnullis meritò Minerua è Iouis capite fuisse nata, quando memoriæ, & sapientiæ sedes est caput, in quo diuinum est, & incredibile Dei, & naturæ opificium. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia, & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione, ac varietate negotiorum. Nata est armata, quòd nunquam inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ, vel consilio, vel patientia superandos. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia, & consilium in rebus bellicis ad euertendam consceleratorum improbitatem, cùm graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiacem, aut Achillem populatores vrbium appellauit ob ferocitatem sed Vlyssem ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia perrara est in fœminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Aegyptijs sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiam, quæ cùm esset ingeniosa, multas artes inuenit, & inprimis studiosa fuit rei bellicæ, cùm robore, & fortitudine præstaret. Confecit & alias res memorabiles, & Ægida feram vocatam monstrum propè inexpugnabile obtruncauit. illud, cum è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat primumque apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia diutissimè vocata fuit vsta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnesque syluas ad Indiam vsque in cineres conuertit, atque cùm ad mare descendisset apud Phoenicas, concremauit syluas ad montem Libanum, per Ægyptumque in Libyam penetrauit, ac demum in nemora Ceraunia, qua regione concremata, hominibusque, vel extinctis, vel fugatis è patria ob metum, Palladem inquiunt prudentia, & robore præstantem monstrum interemisse, eiusque pellem suo pectori gestamen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam, vt gloriosum monumentum rerum gestarum. At terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Dijs aduersarios, quos Iupiter adiuuantibus Pallade, & Dionyso vnà cùm Dijs alijs debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertiò die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt, qui Trito caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cùm cranium in tres partes findatur. alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere soleat: quamuis eodem die aliquando nonnullis caussis cumulatis, & vetus, & noua prodeat. Nec defuerunt, qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & qua ira concitetur. Alij aera esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur, & generatur, vere, æstate, hyeme: cùm annus fuerit in hęc tria tempora diuisus. Hanc marem, & fœminam esse inquit Orpheus in hymnis: Ἄρσην μὲν, καὶ θῆλυς ἔφυς: *fœmina masque eadem es*. quoniam sapientis est, & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclare sane fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Mineruæ impertiuisse, quia Deus maximè amat sapientem virum, neque vlla esse potest sapientia, quæ à Deo diffideat, quę eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Ægyptij hanc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderunt, cùm aer sit natura incorruptibilis, supremumque locum habeat, vnde à capite Iouis nata dicitur. at Tritonidem, quia ter mutat naturam quotannis, ęstate, verè, hyeme. Demonstrauit hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam, quæ aduersus Deum insurgeret omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cùm nonnullos ex ijs nullo propè negotio trucidarit. Sed quoniam in bellis gerendis præcipuè necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim, quæ natura est anguium? vt acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia, & prudentia rebus, vel longè prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit, quis non videat sæpius hostium insidias, aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum, & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix, & Deo amica sapientia. Eius scutum, quod præ se ferret, clarissimum, & crystallinum effingitur? quoniam sapientis veritatem, & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, maximum est aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis

uersis rebus consolatio. Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbique videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quę cæteris obscura videantur: cui gratus est draco eadem de causa. at cornicem ob garrulitatem auersatur. Datur illi crista & galea: quia non solis viribus vti conueniat, sed etiam vrbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cùm ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenii: nam, qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimum acceperit iudicium, hunc vel decem Mineruæ expolire nunquam poterunt. Insidebat cassidi huiusce Deæ gallus gallinaceus, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis; quia pugnax sit id animal, vel potiùs, vt ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa auis, & vigilantissima. Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimę sunt sapientiæ aduersarię, ac Venus præcipuè, quæ memoriam, bonitatemque ingenii maximè debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cùm faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnam ex omnibus Dijs proximum Ioui locum tenere putarunt poetæ. quare ita scribit Horatius:

Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.

Est enim vir sapiens Deo similis, tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo interuallo sub se reliquit, tum etiam ob potentiam, & in negociis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiæ præstantia, & splendor, vt Pallas artes propè vniuersas excogitasse dicatur. Hęc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam disciplinæ, & prestantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam idcirco cęcum fecisse dicitur, quòd ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientiæ fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, vt alij maluerunt, quia, cùm diuinam sapientiam inspicimus, nos cæcos esse & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tunc, quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum, & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras sapienter prędicimus. Neque videntur rem altiùs considerasse, qui Paridem nudas inquiunt has Deas iudicasse, Venerem, Iunonem, Palladē, quia si diuinæ sapientiæ suauitatem semel percepisset, eamque paulò diligentiùs fuisset intuitus, omnes voluptates corporis nedum immundæ libidinis, omnemque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cùm nō bene cognouisset, & donis potiùs, quàm conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuatarumque domorum præfecta, vt ait Æschylus in Eumenidibus:

κλῇδας δ' οἶδα δωμάτων μόνη θεῶν
Claues domorum sola Dijs ex omnibus
Noui.

Quia sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur: cùm illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineruę legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parsimoniæ, & temperantiæ, cum Martis opus sit pernoctare extra ciuitatem, vrbesque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis, quę deliberata sunt, & citò peragendis. Erit igitur tamdiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus, quamdiu inuiolatum in ea Palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dii boni? an adeò stupidi sunt homines, vt nesciant, neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hęc rectè significari? an credendum est statuarios esse in cœlo, è quorum officinis, vt primùm absolutæ sunt statuæ, ad nos aufugiant? quid hoc est monstri Dij boni? Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam hac sub fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum pręficiantur, diutius consistere non potest. Ast vbi sapienter omnia gubernantur, neque vlli impunè fit iniuria, tunc inuiolatum persistit Palladium, neque vlla vis est humana, quę ciuitatem illam, vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in Persis in eo carmine:

θεοὶ πόλιν σώζουσι Παλλάδος θεᾶς.
Vrbem Dei Deæ tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eandem rationem secuti fuissent posteri, nunc etiam staret amplissimum Troianorum Imperium. Dicitur Palladium è cœlo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei; atque omnis humana sapientia originem habet à Deo, quare Palladium de cœlo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus

hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapientię pareant: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen, qui Mineruam esse crediderunt vim Solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum Solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam Solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra Solis claritatem, aut contra sapientiam aciem oculorum intendere impune potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est, paresque sibi vires Iupiter impertiuit, quoniam post Deum ipsum omnium agentium in res humanas vis Solis potentissima est, quæ facit, vt aliæ res intereant, aliæ oriantur, semperque moueatur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

ATQVI Prometheum multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre magna est controuersia, siquidem, vt alijs placuit, Asiæ Nymphæ filius fuit: alii ex Asope, alii ex Themide natum esse putarunt. Hesiodus in Theogonia Clymenes, & Iapeti filium fuisse scribit in his:

κούρην δ' ἰαπετὸς καλλίσφυρον ὠκεανίνην
ἠγάγετο κλυμένην, καὶ ὁ μὲν λέχος εἰσανέβαινεν
ἡ δέ οἱ ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα
τίκτε δ' ὑπερκύδαντα μενοίτιον ἠδὲ προμηθέα.
Ποικίλον αἰολομῆτιν, ἁμαρτινοόντ' ἐπιμηθέα.

Iapetus Clymenen duxit, debinc Oceaninen
Perpulchram, simul hicq; thorum pressere iugalẽ.
Mox Atlanta parit prudentẽ, deinde Menœti
Te genuit, pariterq; Prometheu callida cui mens
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumpserunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchialen, à qua nominata est vrbs Ciliciæ, de quo ita Virg. in primo Georg.

—— tum partu terra nefando
Cœumq; Iapetumq; creat, sæuumq; Typhœa.

Quare cùm herbas quas colligebat Medea, recenseret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruarat Prometheus vel (vt alii maluerunt) rem fabulosè explicantes ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in libro tertio:

μυκηθμῷ, ὑπένερθεν ἐρεμνὴ σείετο γαῖα,
ῥίζης τεμνομένης τιτηνίδος ἔστενε δ' αὐτὸς
ἰαπετοῖο παῖς ὀδύνῃ πέρι θυμὸν ἀλύων.
Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa
Radice incisa Titanide: at ipse dolore
Filius Iapeti gemuit, tenuitq; querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomene, & præterea Hesionem, & Axiotheam, vt Isacius meminit. Habuit sororem Ephyram, fratrem Epimetheum, Buphagum, Menœtium, Atlantem, & alios complures: nam ad triginta fratres fuisse dicuntur. filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib. 3.

—— ἔνθα προμηθεὺς
ἰαπετονίδης ἀγαθὸν τέκε δευκαλίωνα.
ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἐδείματο νηοὺς
Ἀθανάτοις.

—— Hic ipse Prometheus
Filius Iapeti genuit mox Deucalionem,
Primus templa Dei, primus qui condidit vrbes

Habuit filium præterea Lycum & Chimaream è Celæno, Hellenem è Pyrrha, a quo dicti sunt Græci. Suscepit ex alia nympha etiam Theben, quæ nomen dedit Thebanæ vrbi, sicut eius soror Aegina Aeginæ. Hic fertur homines primùm è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse parens, vel potiùs artifex. quod ita testatur Ouid. in lib. 1. maioris operis:

Siue recens tellus, seductaq; nuper ab alto
Aethere cognati retinebat semina cœli.
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorũ.

Et Antipater in hisce carminibus.

Ἁ δάμαλις δοκέω μυκήσεται, ἦ ῥα προμηθεὺς
οὐχὶ μόνος πλάττεις ἔμπνοα, καὶ σὺ μύρων.
Mugiet ipsa puto bos olĩ haud ergo Prometheus
Effinxit solus viua, sed inde Myro.

Nam fama est, Prometheum, cùm hominem fingeret, portiones captas è singulis elementis suo operi admiscuisse: atque pro ipsorum elementorum temperamentis non solùm vires singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorum & mores. Qui verò etiam magis fabulosè rem aggressi sunt explicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis pauonis ambitionem, tigridum feritatem, leonum iracundiam & magnitudinem animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo iniunctas: quod ita significauit Horat. in primo Carminum:

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndiq;
Delectam: & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocaics Pausanias,

niæ non procul à Panopensibus, apud torrentē quendam saxa fuisse ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuersum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cùm suauitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cùm plurimum operæ in corpore hominum rectè formando consumpsisset, mentem neglexerit, in qua scitè & optimè formanda totum studium erat adhibendum: sic enim inquit:

O prima infelix fingenti terra Prometheo
Ille parum cauti pectoris egit opus:
Corpora disponens, mentem non vidit in arte:
Recta animi primum debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolasse, atque eorum carnes ab ossibus diuisisse, tum in alteram pellium carnes, in alteram ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optionem vtrum mallet taurum eligendi. Iupiter capta optione, cùm dolos eius viri grauiter ferret, vt iustam opportunitatem vltionis nactus videretur, ossa elegit; atque illa fraude iratus ignē mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Hesiodus in Theogonia:

τῷ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονι δημῷ
Ἐν ῥινῷ κατέθηκε καλύψας γαστρὶ βοείῃ·
τῷ δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ
εὐθετίσας κατέθηκε, καλύψας ἀργέτι δημῷ.
Δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ἰαπετιονίδη πάντων ἀριδείκετ' ἀνάκτων
ὦ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας.

Pelle sub hac bubula carnes, & pinguia cuncta
Viscera composuit, rectèq; ligauit in vnam.
Altera repleta est, qua condidit arte dolosa,
Ossibus, ipsq; adipis tectis candore superne.
Talia deinde refert hominū pater atq; Deorū:
Iapetoniade cunctorum maxime Regum,
Stulte, quid has partes cōponis ita arte dolosa?

Cum verò iratus Iupiter illa de causa ignem hominibus rapuisset, fertur Prometheus Mineruæ auxilio ascendisse in cœlum, ibique ferula ad currum Solis admota ignem rursus in terras detulisse, quod inquit Horatius in primo carminum:

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem ætheria domo
Subductum.

Id cùm resciuisset Iupiter, Vulcano imperauit, vt fœminam è luto componeret, quæ cùm astutissima esset, & omnibus artibus à Diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitisse fœmineum sexum crediderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Hanc fabulantur missam fuisse à Ioue ad Prometheum cùm omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus cùm spreuisset Prometheus, illa ad Epimetheum contendit, qui dempto vasculi operculo omnia mala euolare sentiens, vix vltimam & in imo residentem spem occlusit, cùm qua vas illud seruauit. Cùm verò Prometheus Iouis munus reiecisset, quod insidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu ad Caucasum montem adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamissadas, vinctus, vt testatur Strabo libro decimoquinto, ne tantum furtum videretur impune contra Iouis voluntatem cōmisisse. dicunt præterea huic additam fuisse aquilam, Typhonis filiā, vt ait lib. secundo historiarū Pherecides, & Echidnæ Pherbātis, quæ iecur illius assidue renascens laniaret, ac deglutiret, vt ait Apollonius libro secundo.

καὶ δὴ καυκασίων ὀρέων ἀνέτελλον ἐρίπναι
ἠλίβατοι, τόθι γυῖα περὶ στυφελοῖσι πάγοισιν
ἰλλόμενος χαλκέῃσιν ἀλυκτοπέδῃσι Προμη-
θεὺς
Αἰετὸν ἥπατι φέρβε παλιμπετὲς ἀΐσσοντα.

Exoriebantur rupes, et grandia montis
Culmina Caucasij, vincla vbi membra Prometheus
Præduris, ferroq; miser iacet ipse ligatus,
Sæpius atq; aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllo pacto se mouere poterat: cui quantum iecinoris per diem ab aquila consumebatur, tantundem per noctem excrescebat, ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogonia:

Δῆσε δ' ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθέα ποικιλό-
βουλον
Δεσμοῖς ἀργαλέοισι μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας.
καὶ οἱ ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον, αὐτὰρ ὅγ'
ἧπαρ
ἤσθιεν ἀθάνατον, τὸ δ' ἀέξετο ἶσον ἁπάντῃ
νυκτὸς, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος
ὄρνις.

Implicat indomitis, nectitq; Promethea vinclis:
Astrictumq; columna tenet medium, fera sēper
Pascitur immortale iecur Iouis ales: at illud
Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris
Carpserit, huic misero tātum nox vda reponit.

Duris autem Samius scriptum reliquit non ob ignem raptum, sed quia Palladem amauerit, Prometheum coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatum: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montem Caucasum habitantes populi soli Ioui & Mineruæ non sacrificabant, vt illius supplicii autoribus, cùm eximiè colerent Herculem, qui Prometheum è vinculis liberasset.

raflet. Fabulam quandam attigit Nicander in Theriacis, quæ apud antiquos circumferebatur, quòd ingrati homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtum Promethei Ioui indicarunt, pro qua accusatione præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc igitur cùm suo asello clitellario imposuissent redeuntes, asinusque graui siti in itinere laboraret, ad fontem quendam peruenit, vbi serpens, ne ad aquam accederet, prohibuit, nisi prius peracto precio. Tum verò pactus est asinus, se quodcunq; haberet esse daturum, ne siti periret. Inde senectutem exeunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander:

Ὠγύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται,
Ὡς ὁπότ' οὐρανὸν ἔσχε κρόνου πρεσβύτατος υἱὸς
Νειμάμενος κασίεσσιν ἑκὰς περικυδέας ἀρχὰς
ἰδμοσύνῃ νεότητα γέρας πόρεν ἡμερίοισι
κυδαίνων· δῶρα ῥα τυρὸς ληΐσορ' ἔνιπτον,
ἄφρονες, οὐ μὲν τῆς δὲ κακοφραδίης ἀπόναντο.
Νωθεῖ γαρ κάμνοντες ὠμορβεύοντο λεπάργῳ
Δῶρα, πολύσκαρθμος δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψῃ
ῥώετο γωλειοῖσι δ' ἰδὼν ὁλκήρεα θῆρα
οὔλεον ἱλλιτάνευσε κακῇ ἐπαλαλκέμεν ἄτῃ
Σαίνων αὐτὰρ ὁ βρῖθος ὅ δὴ ῥ' ἀνεδέξατο νώτοις,
ἤτεεν ἄφρονα δῶρον, ὁ δ' οὐκ ἀπανήνατο χρειῷ.

Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus æuo
Vnus natorum Saturni: præmia honorisq́;
Indicium cœpere domestica turba iuuentam.
Mortales pretiosa Deum sed munera posthac
Dementes carpsere: nihil iuuere querelæ.
Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
Dona Dei: cui sicca siti præcordia vbi essent
Ad fontem properat: prægrandem hic repperit anguem:
Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
Quod gestet precium lympha, pondusq́; petiuit,
Ille siti pressus facile annuit ista petenti.

Quare merito Prometheus de hominibus ingratis queritur, vt scripsit Iulianus poeta in eo epigrammate:

τέχνης πυρσὸν ὅπασσα φερέσβιον, ἐκ δ' ἄρα τέχνης,
καὶ πυρὸς, ἀλλήκτου πήματος ὄψι νέχω.
ὦ μερόπων ἀχάριστον ἀεὶ γένος, εἴγε Προμηθεὺς
ἀντ' εὐεργεσίης ταῦθ' ὑπὸ χαλκοτύπων.

Lumina sunt artis nobis inuenta: sed ignis,
Arsq́; repertori grandia damna ferunt.
Ingratū genus est hominum, si pœna Prometheo
Tanta repertori, pro meritisq́; dolor.

Nam si, qui beneficium acceperant, non tales fuissent, quales diximus, quo pacto ingrati possent appellari? Scripsit tamen Pausanias in rebus Corinthiorum, non Promethei, sed Phoronei cuiusdam ignem fuisse inuentum: quare apud Corinthios templum fuit Apollonis Lycii, in quo statua erat Phoronei ignem accendentis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiam supra Caucasum montem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheo, & in dialogo de sacrificiis. At Menander suauissimus poeta merito torqueri Prometheum inquit, non quia ignem, sed quia multò grauius malum, quia fœminam scilicet omnium humanarum calamitatum autorem, & scelestum omnino animalis genus inuenerit, vt est in his:

εἶτ' οὐ δικαίως προσπεπατταλευμένον
Γράφουσι τὸν προμηθέα πρὸς ταῖς πέτραις,
καὶ γίνετ' αὐτῷ λαμπὰς ἄλλο δ' οὐδὲ ἓν
Ἀγαθὸν ὃ μισεῖν οἶμ' ἅπαντας τοὺς θεοὺς.
Γυναῖκας ἔπλασσεν. ὦ πολυτίμητοι θεοὶ
Γένος μιαρόν.

Ergo immerentem dictitant Prometheum
Pendere fixum Caucasi de rupibus?
Repertus ignis huic, aliud nihil boni.
Sed, quod Deos odisse cunctos credidi,
Inuenit idem fœminas. o Dij boni
Genus nefandum.

Huic ipso Prometheo ara fuit in Academia, cum Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitque, vt scripsit Lisimachides, Vulcano multò antiquior Prometheus, cuius statua cum sceptro in dextra manu erigebatur. Scriptum est à Pausania in Atticis non solum aram illi fuisse erectam in Academia, sed etiam Lampadiferorum cursus certamen inde incoepisse, qui in vrbem accensas faces deferentes decurrebant: in quo certamine studebant vt accensæ faces seruarentur. Nam cuius fax extincta fuisset, is victoriam succedenti concedebat, atq; hic eodem modo sequenti, si sua extingueretur, & reliqui eodem ordine. Quòd si nemo accensam facem tulisset, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem Promethei, quòd is omnium artium fontem & autorem ignem putabatur inuenisse, vt ait Aeschylus in eius nominis Tragœdia:

ναρθηκοπλήρωτον δὲ θηρῶμαι πυρὸς
Πηγὴν κλοπαίαν, ἣ διδάσκαλος τέχνης
Πάσης βροτοῖς πέφυκε, καὶ μέγας πόρος.

Artis magistrum ignem (fuit namq́; is viris
Magnum iuuamen, pluribus perutile)
Inuenit.

Sed

Sed non ſolam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verùm etiam medicinæ, pharmacorumque miſtiones, & leges diuinationum, & ſomniorum interpretationes: primusq. Prometheus inueniſſe dicitur auguria, quãuis alij ea quæ ſunt auium à Cara rege Cariæ primùm inuenta fuiſſe putarunt, & obſeruaſſe auium volatus eorumque qualitates: & quarum eſſent auium, & quid ſignificarent. Inuenit idem extorum obſeruationes, & colores, & ſitus, & quibus victimis, & quo ritu mactatis Dij ſinguli lætarentur: idemque fulgura, & ſigna de cœlo notauit, inuenitque metallorum vſum, & omnium denique artium eſt inuentor, vt ipſe de ſeipſo apud Aeſchylum teſtatur: cuius carmina, etſi plura ſunt, tamen ob mirificam argumenti ſuauitatem huc aſcribenda putaui:

τὰ λοιπά μου κλύουσα θαυμάσῃ πλέον.
οἵας τέχνας τε, καὶ δόλους ἐμησάμην.
τὸ μὲν μέγιστον, εἴτις ἐς νόσον πέσοι,
οὐκ ἦν ἀλέξημ᾽ οὐδὲν, οὐδὲ βρώσιμον,
οὐ χριστὸν, οὐδὲ πιστὸν ἀλλὰ φαρμάκων
χρείᾳ, κατεσκέλλοντο πρὶν ἐγὼ σφίσιν
ἔδειξα κράσεις ἠπίων ἀκεσμάτων,
αἷς τὰς ἁπάσας ἐξαμείβονται νόσους.
τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐστοίχισα.
κἄκρινα πρῶτος ἐξ ὀνειράτων ἃ χρὴ
ὕπαρ γενέσθαι, κληδόνας τε δυσκρίτους
Ἐγνώρισ᾽ αὐτοῖς ἐνοδίους τε συμβόλους,
Γαμψωνύχων τε πτῆσιν οἰωνῶν σκεθρῶς
Διώρισ᾽, οἵτινές τε δεξιοὶ φύσιν,
Εὐωνύμοιτε, καὶ δίαιταν ἥντινα
Ἔχουσ᾽ ἕκαστοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους τίνες,
ἔχθραιτε καὶ στέργηθρα, καὶ συνεδρίαι.
Σπλάγχνων τελειότητα καὶ χροιὰν τίνα
Ἔχοντ᾽ ἂν εἴη δαίμοσι πρὸς ἡδονήν.
χολῆς, λοβοῦτε ποικίλην εὐμορφίαν,
κνίσῃ τε κῶλα συγκαλυπτὰ, καὶ μακρὰν
ὀσφὴν πυρώσας δυστέκμαρτον εἰς τέχνην.
Ὤδωσα θνητοὺς, καὶ φλογωπὰ σήματα.
ἐξωμμάτωσα πρόσθεν ὄντ᾽ ἐπάργεμα.
τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτα. ἔνερθε δὲ χθονὸς
κεκρυμμέν᾽ ἀνθρώποισιν ὠφελήματα,
χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόντε τὶς
φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ;
οὐδεὶς, σαφ᾽ οἶδα μὴ μάτην φλῦσαι θέλων.
βραχεῖ δὲ μύθῳ, πάντα συλλήβδην μαθε
Πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Miraberis mage audiens at cætera.
Artes, reperta quæ mihi ſunt, aut doli.
Illudq; primum, ſiquis ęgritudinem
Senſiſſet, vllum non erat remedium.
Nulla vnctio, nullum fuit potabile
His pharmacum. arebant prius quàm ipſis ego
Commiſtiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines.
Modosq; multos vaticinandi repperi.
Quæ ſint putanda vera dixi ſomnia,
Quæ ſint viarum ſigna, quæ ſint omina.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ ſiniſtra nominentur alites:
Quis ſingulorum victus, & benignitas
Inter ſe, odiumve primus ipſe comperi.
Tum qualia exta ſint, colores qui Deis
Grati magis videntur immortalibus.
Bili decora forma, quę fibrisve ſit.
Oſtendi ego quo ſacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atque victimas.
Artemq; feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuere incognita,
Hæc ſic habent. quid proferam quot commoda
Educta per me ſunt humi latentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis as,
Ni mentiatur, repperit? quis me prior?
Nemo profecto, ni velit mentirier,
Vt cuncta dicam, pluribus ne te morer,
Artes repertæ quæque ſunt Promethei.

Memoriæ prodidit Pauſanias in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque cenſeri, quòd aquilam ſagitta transfixerit, Prometheumque à vinculis exemerit: quod teſtatus eſt Pherecydes in libro decimo de nuptijs Iunonis, qui à Sole Herculem poculum accepiſſe ſcribit, ac in eo nauigaſſe per Oceanum; qui eſt extra terras, cùm ad aurea mala Heſperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, poſtquam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus verò in Dialogis Deorum Prometheum a Ioue ſolutum fuiſſe ſcribit, quoniam illi vaticinatus eſſet, quòd ſi rem cum Nerine nympha haberet, futurum erat, vt filius naſceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipſo paſſus fuerat Saturnus. Fuerunt Lycus & Chimærus Promethei filij, quos ille è Cæleno Atlantis filia ſuſcepit, quibus alij Horæum & Alcimenen adiunxerunt.

ATQVE hactenus fabuloſa dicta ſint de Prometheo: nunc quid illa ſignificent, explicemus. Eſt autem Prometheus, vt ſenſit Zezes, mens, quæ res futuras multo ante præuidet: ſicut Epimetheus cognitio, quam acquirimus poſt rerum euentus, cuius filia eſt Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum. Prometehum tempus eſſe, ſiue Saturnum putauit, cùm ita inquiat.

ῥέας πόσι, σεμνὲ προμηθεῦ
Rheæ coniux alme Prometheu.

Eſt enim tempus rerum omnium & artium

magister & inuentor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iapeti, qui nihil aliud est, vt sensit Proculus, nisi cellerrimus motus cœli, & huius vniuersi: qui vocatus est Iapetus apud Grecos ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι καὶ πέτεσθαι. *a motu scilicet et volatu*, cùm Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis uostris, qui ex impressione cœlorum nobis nascitur mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia, tum in rebus priuatis. tum etiam in publicis administrandis & rerum humanę vitæ necessariarum inuentiones exsurgunt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa, & ex æquitate iustitiaque exorta, ac quasi rerum futurarom præcognitio, quo pacto erit Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alii Clymenen matrem Promethei putagunt, quoniam æquitas omnes ad se aduocet vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam de causa Clymenus dictus est Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quòd Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quam prudentiam multas mutationes animis nostri imprimere? alii rem hanc ad historiam magis transtulerunt: dicuntque illos è Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cùm primum cer & aqua & ignis secesserunt inuicem, terraque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant, ex quibus per diem à Sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum diruptis putantur homines exijsse. Verùm terra postea calore Solis paulatim exsiccata, cessauit & ipsa è terra generatio, & animalia ex mutuo congressu, coniunctioneque sunt orta. Tunc vero homines simplices neque arandi viam neque artem vllam sciebant: neque morbos esse aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: viuebantq; ferarum more agrestium arborum fructibus aut oleribus vescentes, nundiq; aduersus feras nundis manibus pugnabant. Hi cum nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hymem reseruatis inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia daularim necessitateque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegebantur quod genus vitæ degebant omnium fraudum & ignis expers: neque quid essent leges, quid Reges, quid furta, quid cædes, quid militia cognorant. Verùm cum diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quam pericula & difficultates) dictus est Prometheus, siue prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim prope est ars, quę igne nō egat, Quod vero Prometheus homines ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit, iisque domos extruxerit, quod illorum linguam formauerit, quod illos rationes syderum docuerit, quod literarum compositionem inuenerit, ipse testatur ita apud Aeschylum;

οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην
κλύοντες οὐκ ἤκουον· ἀλλ᾽ ὀνειράτων,
Α᾽λίγκιοι μορφαῖσι, τὸν μακρὸν χρόνον
ἔφυρον εἰκῆ πάντα, κοὔτε πλινθυφεῖς
Δόμους προσήλους ἴσαν, οὐ ξυλουργίαν·
κατώρυχες δ᾽ ἔναιον ὥς ἀείσυροι
μύρμηκες ἄντρων ἐν μυχοῖς ἀνηλίοις,
ἦν δ᾽ οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ,
οὔτ᾽ ἀνθεμώδους ἦρος, οὔτε καρπίμου
θέρους βέβαιον· ἀλλ᾽ ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν
ἔπρασσον· ἔστε δή σφιν ἀντολὰς ἐγὼν
ἄστρων ἔδειξα, τάστε δυσκρίτους δύσεις.
καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτωντε συνθέσεις.
μνήμην δ᾽ ἁπάντων μουσομήτορ᾽ ἐργάτιν.
κἄζευξα πρῶτος ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα,
ζεύγλαισι δουλεύοντα σώμασιθ᾽, ὅπως
θνητοῖς, μεγίστων διάδοχοι μοχθημάτων,
γένωνθ᾽· ὑφ᾽ ἅρματ᾽ ἤγαγον φιληνίους
ἵππους ἄγαλμα τῆς ὑπὲρ πλούτου χλιδῆς.
θαλασσόπλαγκτα δ᾽ οὔτις ἄλλος, ἀντ᾽ ἐμοῦ
λινόπτερ᾽ εὗρε ναυτίλων ὀχήματα.
τοιαῦτα μηχανήματ᾽ ἐξευρὼν τάλας.
Videre, frustra qui videbant antea,
Nec audiebant audientes, somnijs
Simillimi turpare cuncta nouerant
Stultè indecorè, nec domos effingere,
Dolare ligna nec sciebant arborum.
Formicæ vt antra nam colebant concaua,
Vmbrosa luce solis & carentia.
Non vlla cogitatio nec frigoris,
Nec floridi veris fuit, nec vtilis
Aestatis illis. ast agebant omnia
Vt fors ferebat, donec ipse repperi,
Signorum obitus ortusq; qui mortalibus
Sint vtiles: & multitudinem artium
His repperi, componere inde literas.
Matremq; Musarum auxi ego Memoriam,
Perutilem cunctis, ego iunxi prior
Iugo feroces belluas: quæ pro viris

Ferrent

Ferrent labores, additi sunt curribus
Equi trahentes, quos habena flecterent.
Liniuola inde nauitæ vehicula
Inueni ego prior freto currentia,
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia.

Fabulati inde sunt antiqui, quod Iupiter ob ignis inuentionem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit hominibus: quia nullum est malum, quod non ex voluptuaria vita, quæ multas artes habet ministras, proueniat. Nam vna cum artibus ipsis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & sollicitudines animorum eruperunt, & omnia illa denique, quibus humana vita vndique vexatur. Dicunt pręterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellem inclusas, in alteram ossa obtulisse, quia cum voluptatibus & deliciis non solum legum & æquitatis ob spem commodorum, sed etiam Deorum immortalium contemptus in genus humanum irrumpit. Quis enim verè gloriari potest, aut certè quam pauci sunt, qui magis sint solliciti de vero & legitimo Dei cultu, quam de bonitate prædiorum, aut numero pecuniarum. Hæc vna contentio multas fecit hæreses: atque si auaritia & spes diuitiarum priuatorumque commodorum de medio tollatur, collabentur omnes hęreses facillimè, eritq; omnibus gentibus vnus ritus, vnus Deus, vnus pastor, vnum ouile. Verum ob has fallacias sub forma religionis latentes & bella intestina, & cędes & calamitates è cęlo, & perpetuæ animorum curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hæ auaritiæ radices in animis hominum insidebunt. Nam certè quidem omnes, qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Romanæ Ecclesię dogmatibus, præter illud, quod viri boni esse non possunt: tum id fateantur necesse est (si modo verum fateri velint) se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos, ab Ecclesia Romana, hoc est, à Spiritu sancto & ab omnium bonorum cœtu desciuisse: non quod ita sentiant, horum nos temeritatem & dementiam aliquando ita reprehendimus in quibusdam carminibus, quæ misimus ad clarissimum virum Valerium Faenzum hęreticæ prauitatis. Quęsitorem prudentissimum apud Venetos & ob singulares animi sui dotes Romano Pontifici gratissimum. Sic enim quædam ex illis carminibus se habent:

Improba Lutheri soboles quæ dogmata Christi,
Iuraq; naturę pariter contemnis, & æquum.
Quæ tua ferre putas cœlestia numina mente
Delicta, erroresq; ? modo nos turpia quęq;
Autore ac cogente Deo facere inquis: eundem
Et modo segnitie captum facis, ac nihil illum
Humanum curare putas? delira vagaris
Huc illuc, certaq; nihil ratione, modove
Conaris: de Dijs plena inter pocula quæris,
Fortunaq; regi credis moderamine cuncta.
Sic etenim sentis, sic & fateare necesse est.
Esse Deo si forte putas mortalia curæ,
Respicere & res humanas: hæc accipe paucis.
Vna fides, vna est pietas, est vna colendi
Rite Deum ratio: dementia cætera cuncta.
Quid si nostra videt summi clementia patris
Pectora, si exauditq; preces diuina potestas:
Quo magis illa mouet mortalia tempore corda
Apte, quam populus cum sacris rite peractis
Inspirare Deum delectis patribus orat
Quas statuant leges Christi cultoribus: & quo
Lætetur ritu magis. Hac sententia cunctis
Quæ placuit, latam diuino numine remur.
Adde quòd æterni patris, sine labe, carensq;
Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
Filius, has leges primus tulit: vtq; colendus
Sit pater omnipotens docuit. quia legibus orbem
Viuendi recte instituit, scelerumq; profundas
Radices tetigit, subijt sub Rege nefando
Diræ supplicium mortis. prior edidit aras
Esse nefas post hac taurorum sanguine tingi,
Atque alios ritus idem mox protulit, illis
Nunc colimus sanctū numen. namq; edidit esse
Cuncta Deo curæ mortalia, nullus auarus,
Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
Impius: huic notæ fraudes sub vulpe latentes.
Nūc quoque Pontifices oderunt impia sanctos
Secula, quod leges curent seruarier illas:
Nec mirum. semper probitas inuisa figuris
Mille fuit scelerum, circunstant plurima namq;
Est vna, & similis semper sibi viuida virtus.
Quos iuuat ebrietas & crapula, sobrius illis.
Displicet; insanumq; vocant, solatia vitæ
Qui non gustarit. Quos vexat dira libido,
Quos Veneris stimulus, quos imoderatus habēdi
Vrget amor, stupidum dicunt, qui temperet istis.
Sobrius at contra tutus cum sæua podagra
Articulos tumidos fecit, capitisq; dolores
Infestant, tanquam nautas è littore ridet,
Qui se consulto turbantibus æquora ventis
Crediderint, quorum prædixit sibilus auras.
An quia diuitijs & nobilitate parentum
Te Latio prę stare putas, populisq; Latinis,
Idcirco Christi leges audire recusas,
Vt magis obscuræ venientes gentis ab ore ?
Fabula nobilitas maiorum & nomina picta.
Denique nobilitas sola est, atque vnica virtus.
Quid cum diuitijs & nobilitate parentum
Legibus est sanctis, et veræ religioni?

Scilicet

Scilicet auratis donantur lancibus aræ
Munera grata magis superis, iucundaq́, quã si
Fictilibus puris veniant de paupere tecto.
O vanas hominum mentes, ò pectora multo
Plena mero, quando cœlestia numina auara
Creditis: & pro opibus voces audire precantũ.
Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
Siue decem vertas saxosa iugera terræ,
Seu iuga mille boum tibi sudent pondere aratri,
Tantundem referes, nec gurges cuncta vorabis.
Munera grata Deo credas, quę pectore casto,
Quę manibus sint lata pijs. tolle ambitionem,
Tolle & auaritiam quæ Dijs inuisa beatis,
Cuncta regi dices diuino numine recte.
Quod si persistes in eadem mentis iniquę
Stultitia, vt recte viuendi spernere leges
Libertas sit visa tibi: nec iura nec æquum
Esse putes, nisi quod libeat: si deniq; Christi
Dogmata, Pontificis si spernas iussa, piumq;
Consilium: quanto spargetur sanguine campus
Teutonicus? video splendentes ære cateruas,
Armorumq; grauem sonitum, radiosq; tremisco.
Ista mouente Deo loquimur, iam dira bipennis
Credite ad est sterilis radicibus addita plāntæ.
Dum licet, & veniæ locus est temeraria vitæ
Crimina corrigite, & vestras conuertite mẽtes
In melius, precibusq; pijs orate Tonantem,
Vt cladem vertat mox religionis in hostes,
Et donet vobis longam per sæcula pacem.

Dicta est Iouis aquila iecur Promethei assiduè lacerare: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullumque latrocinium diuturnam sociam habere tranquillitatem conuenit, inde, traditum est in fabulis, quòd igne inuento Iupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantum iecinoris solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutiuerit, quoniam natura alterna tẽpora quieti & animi cumis cogitationibusque determinauit. Alligatus columnę dicitur, quoniam corpori alligata est anima prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxeum, cùm nullam habeat cognitionem. At epar est rationis motus, quia nonnulli sapientes id cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoram Vulcanus, quia calor & temperies apta cęli donet fertilitatem, quæ vt ait Theophrastus in causis plantarum, magis quam vllus labor mortalium operatur. Sic illi omnes Dii sua munera concesserunt, & Horæ ac Dei fine elementa dederunt vento, pluuias, calorem, quibus semina aluntur. Quid verò significant Lampadophoria, quæ in honorem Mineruæ, Vulcanique, & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quàm vniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarum plenum, quæ vbi cessauerint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorumque solicitudines in manus tradendæ. Atque, vt summatim colligam, significare voluerunt per hæc sapiẽtes, maximam esse vitæ pręsentis perturbationem, auaritiam cuncta recta subuertere, viris bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque vlli sperandam esse quietem dum viuimus, Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hæc detorquenda putarunt: quippe cùm Cicero etiam libro quinto Tusculanarum Disputationum, Prometheum, Atlantem, Cepheum scribat aliosque nonnullos, ob rei astronomicæ peritiam locum fabulæ dedisse. Sic enim inquit: Nec verò Atlas sustinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaso, nec stellatus Cepheus cum vxore genero, filia tradaretur, nisi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulę traduxisset. At alii ad aliam historiam transtulerunt. Nam Herodotus memoriæ prodidit in eo libro, quem composuit de Vinculis Promethei; Scytharum fuisse Regem Prometheum; qui, cùm subditis populis res victui necessarias suppeditare non posset, quod Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inundaret, in vincula coniectus à Scythis fuit. At Hercules, cum eò diuertisset fluuiumque detorsisset in mare, ita vt nõ amplius inundaret regionẽ, dictus est intermisse aquilam & ipsum Prometheum è vinculis liberasse. Scriptum est ab iis, qui res Aegyptiacas memoriæ prodiderunt, & à Polycharmo in rebus Lyciis atq. à Diodoro Siculo, Nilum Ægypti fluuium aliquando sub exortum canis Sirij, quo tempore per Etesias maximè solet intumescere, aggeres disrupisse, atque Aegyptum inundasse, & illam partem pręcipuè, cui imperabat Prometheus. Tanta verò facta esse dicitur inundatio, vt omnes ferè homines perierint. quare propius periculo fuit, ne per desperationem Prometheus sponte vitam cum morte commutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim cursus Aquila fuit vocatus, qui intima Ægypti deuastabat. Fama est Herculem gnauum continuo obturasse eruptionem, fluuiumque in suum alueum conclusisse, quare Gręci postea fabulati sunt, quòd Hercules Aquilam occiderit, iecur Prome-

thei assiduè rediuiuum vorantem. Agrætas autē lib. 13. rerum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partē Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum esse datum fabulæ scripsit, quòd Aquila hepate Promethei vesceretur: idque Iouis iussu, quoniam imbres frequentes eius impetum, & amplitudinem augerent. At Theophrastus in quibusdam commentarijs scriptum reliquit Prometheum dictum fuisse ignem ad homines è cœlo detulisse, quia rerum diuinarum, & philosophiæ cognitionem primus omnium mortalium hominibus ostenderit, primusque oculos illorum ad illa cęlestia, & sempiterna corpora speculanda erexerit: cui sententiæ astipulantur ea, quæ scripta sunt ab Æschylo: atque scripsit Duris Samius, quòd ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante. CAP. VII.

De Atlante verò, quod frater fuit Promethei, ac filius Iapeti, & Clymenes, vel Asię, vel Asopes, vel Libyes, dictum fuit superius. Verùm ex hac matrum varietate facilè conijcere possumus diuersos fuisse Atlantes, ac Prometheos, cū tamen cæterorum res gestę omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas vxorem Pleionem Oceani filiam, & Tethyos, vt patet in lib. 5. Fast. apud Ouid.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetim,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadesq; parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vnà cum matre, cùm Orion per quinquennium insecutus esset, vt cùm ijs congrederetur, illę Deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur, Iupiter igitur earum precibus commotus, illas inter sidera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit Aratus in Astronomicis;

—— ἑπτὰ δ' ἐκεῖναι ἐπιρρήδην καλέονται.
ἓξ οἶαίπερ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν.
ἀλκυόνη, μερόπη τε κελαινώ τ', ἠλέκτρη τε,
καὶ στερόπη, καὶ ταϋγέτη, καὶ πότνια μαῖα.
—— *septem illæ esse feruntur,*
Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa.
Alcione Meropeq;, Electraq;, diua Celano,
Taygete, Sterope, præclaro lumine Maia.

Sic & ex illis carminibus patet, has fuisse filias Atlantis:

ταϋγέτη τ' ἐρόεσσα, καὶ ἠλέκτρη κυανῶπις.
ἀλκυόνη τε καὶ ἀστερόπη, δῖη τε κελαινώ,
Μαῖά τε καὶ μερόπη, τὰς γείνατο φαίδιμος ἄτλας.
Taygete suauis, nigris Electraq; ocellis,
Alcyone, Asterope pariter diuina Celano,
Et Maia, et Merope genuit, quas splendidus Atlas:

Quas etiam, cum in capite sint tauri, ita vt duę cornua, duæ nares, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili vertuntur, collocatæ sint, Atlantidas appellauit Virgil. in 1. Georgicorum, & Sole cum scorpione exoriente, in vndas cùm oppositæ sint demergi inquit in his:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem, qui cùm à serpente ictus obiuisset, quinque illarum ita eius mortem defleuerunt, vt præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum misertus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hęc sunt apud Hesiodum:

φαισύλη ἠδὲ κορωνὶς, εὐστέφανός τε κλέεια,
φαιὼ θ' ἱμερόεσσα, καὶ εὐδώρη τανύπεπλος,
νύμφαι, ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.
Phaola, siue Coronis, & hinc formosa Cleia,
Phaoq; Eudoreq; implexis crinibus auro,
Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt.

Alij Ambrosiam, siue Coronidem nominarūt, & Eudoram & Dionem, & Aesilam, & Polyxo: alij Phileto, Thyenen, & Proydilen his addiderunt, quas etiam Bachi fuisse nutrices crediderunt, & Dodoninas à Dodono Europę filio nuncuparunt: qui etiam non ex his, sed alijs parentibus natas arbitrantur, cum alij Erechthei, alij Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia, quoniam Thales Milesius duas tantum esse putauit, quarum altera Borealis, altera Australis nominaretur: Euripides in Tragedia, quā de Phaetonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor: ac Pherecides, sex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionysum educauerint, qui Hyes dictus est, vt testatur illud Euphorionis:

ὑὴ ταυροκέρωτι Διωνύσῳ κοτέσασα.
Hyæ cornuto Dionyso irata.

Alij à pluuia dictas putarunt, quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa, quæ ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, vti demonstrauit Euripides in Ioue cùm ita scribat.

πλειὰς μὲν ἥει μεσοπόρου δι' αἰθέρος,
ὅτε ξιφήρης ὠρίων, ὑπερθεν δὲ,

ἄρκτος

ἄρκτος ϛρέφεσ' ὑραῖα χρυσήρη πόλῳ,
κύκλος δὲ πανσέληνος ηκόντιζ' ἄνω
μηνὸς διχήρης, ὑάδες τε ναυτίλοις
σαφέστατον σημεῖον, ἥτε φωσφόρος
ἕως διώκεσ' ἄςρα.

Pleias medium vadit secans per athera,
Ensifer atque Orion. at desuper
Postrema cum polo aureo vrsa voluitur.
Ac luna plena mensis medij circulum
Oppleuit. Hyades nauitis clarissimum
Signum dedere, & proferens lucem simul
Aurora stellas assequens.

Mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Mæra Atlantis filia, quæ nupsit Thegeatæ Lycaonis filio. Et Homerus de Calypso in 1. Odysseæ in his:

—— θεὰ δ' ἐν δώματι ναίει
ἄτλαντος θυγάτηρ ολοόφρονος ὅς τε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδεν.

—— *colit atria Diua*
Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi
Omnia cognouit pelagi.

Fama est, Atlantem nationibus Hesperiis imperasse, habuisseque responsum à Themide Parnasia, futurum esse, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. lib. 4. Metamorph.

—— *memor ille vetusta* (*tem:*
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sor-
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: et hûc prada titulū Ioue natus habebit.

Deinde, cùm Perseus abscissum caput Medusæ reportaret, petijssetque ab eo, vt in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante, quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusæ caput Perseus, ostendit ita inquiens:

at quoniam parui tibi gratia nostra est.
Accipe munus ait: lauaq; à parte Medusa
Ipse retrouersus squalentia protulit ora.
Quantus erat mons factus Atlas.

Alij dixerunt, quòd Atlas homo fuit Lybicus, qui, vt faciliùs astrorum cursus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodò ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo, Atlas fuit appellatus. Polyidus tamen dithyrambicus poeta pastorem fuisse ait Atlantem, qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem esse scribit in Lybia extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Diris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neq; vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herod. in Melpomene: ἔχεται δὲ τῆ ἁλὸς τέτε, ὄρος, τῷ, ὄνομα ἄτλας, ἔςι δὲ ςεινὸν κ̀ κυκλοτερὲς πάντη. ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτῆ οὐχ οἷα τε εἶναι ἰδέσθαι, ἐδέποτε γὰρ αὐτάς ἀπολείπειν νέφεα ὄτε θέρεος, ὄτε χειμῶνος, τοῦτο κίονα τῶ ὐρανῦ λέγεσιν οἱ ἐπιχώριοι εἶναι ἐπὶ τέτε τῆ ὄρεος οἱ ἄνθρωποι ἔτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο. *Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas. Est autem vbiq; perangustus & teres. ita vero sublimis esse dicitur, vt ad illius verticem oculi mortalium peruenire non possint. Neq; ibi vnquam vel per æstatem, vel per hyemē nubes deesse consueuerunt. Hunc incola cæli columnā esse dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine, q̄uo mōns, vocantur.* Hi populi sūt in extrema parte Libyæ ac Mauritaniæ, qui exorientem Solem conuitijs insectabantur, quòd ipsos ipsorumque regionem radijs exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam esse inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatemq; arborum, & ob aquarum defluētium copiam interclusus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem ita attigit Virg. lib. 4. Aeneid.

Oceani finem iuxta solemq; cadentem,
Vltimus Aethiopū loc⁹ est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptū.

Qui poeta in eo monte describendo omnia hæc & historicè & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Iamq; volans apicem et latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit.
Atlantis, cinctum assiduè cui nubibus atris
Piniferum caput et vento pulsatur et imbri.
Nix humeros infusa tegit. tum flumina mento
Præcipitant senis, et glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus, qui vel extra, vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritaniæ, Atlanticum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, vt Herodotus testatur in Clio: κ̀ ἡ ἔξω ςηλέων θάλασσα ἡ ἀτλαντὶς καλεμένη, κ̀ ἡ ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐῦσα. *Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum idem est quod & rubrum,* quamuis scriptum reliquit Plato in Critia mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum, & Oceanus multis nominibus pro differentijs locorum nominatur. Nam vt in Hesperijs regionibus Atlanticum, ita

ita apud Septentrionem Boreæ expositum, glaciale dicitur; alii mortuum vocarunt, quoniam Sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit, vbi verò priùs apparet exoriens, Eoum vocatur aut Indicum. Quod ad austrum est, Aethiopicum & rubrum nominatur. Cum verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritanię, ita in vertex cerni non possit, ac cœlum attingere summo vertice appareat, locus datus est fabulę, qood Atlas is, qui regnauit in Mauritania, cœlum sustineret, vt ait Aeschylus in Prometheo, quem Oceani ita fratrem nominauit:

ὠκεανὸς. οὐδῆτ᾽ ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι
τείρουσ᾽ ἄτλαντος, ὃς πρὸς ἑσπερίους τόπους
ἕστηκε κίον᾽ οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
ὤμοις ἐρείδων ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Ocean. Non sic profectò torquet infortunium
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solem ad cadentem sustinet prægrandia,
Cæli columnam, totius terraq; onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominauit in 1. Odyss. & vnà cum illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, vt est in his:

—— ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
μακρὰς, αἳ γαῖαν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

—— habet ille columnas
Prælongas, cælum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quò dicta sit Hesperia, qui cùm montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque amplius apparuisset: creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alii dixerunt, Hesperum fuisse filium Atlantis religione, iustitia, humanitate pręstantem, qui a ventis repente raptus è supremis partibus montis, nullibique inuentus, fabulę locum dedit, quòd in stellam sui nominis sit conuersus. Atque hęc ea sunt quę de Atlante memorię produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hęc significent explicemus.

ATQVE illud primùm, nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in 2. lib. cœli, quia si cœlum, vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. ipse pręterea Atlas pręlabore aliquando deficiet, quoniam nihil cum labore est sempiternum. Scriptum reliquit Zezes histor. 1. quintę Chil. Atlantem Aegyptium, qui multis annis Libyco Atlante fuit antiquior, dictum fuisse coelum humeris sustinere, quia rerum coelestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Ægyptios. Atq. illa, quæ de Hercule Aegyptio, Atlanteque dicta sunt ab Aegyptiis, Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenę filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim coelum sustentandum Herculi ab Atlante parumper datum fuisse, quia res astronomicas, & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiam Pleiades & Hyades filię Atlantis dicuntur, quòd ille prior & ipsas stellas, & quas vires exerceant in rebus humanis obseruarit. Refert Pausanias in Boeoticis Polosum vicum fuisse non procul à Tanagris in quo Atlas consedisse, & ea, quę sunt sub terra, resque coelestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt, qui dicant Atlantem primum fuisse, qui Lunę cursum obseruauerit: quod alii tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia; quare Arcades ante Lunam, vel potius ante Lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur se natos esse. Alii obseruationem Lunę Endymioni tribuunt alii Typhoni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus. Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, Lunęque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alii dictum esse in fabulis existimant, quod Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem, quod ait Arist. in lib. de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur diameter, qui ea, quę supra nos sunt, ab inferioribus disterminat. Atlantem igitur & coelestium, & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat: dicitur enim. ἄτλας à particula incrementum aliquando significante, & τλῆμι *perfero & sustineo*, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas, esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt. quod ab his cardinibus mundus sustineri videatur. Atlantis filię Hyades & Pleiades fuerunt quia post coeli siue axis ortum & stellæ ipsæ natę sunt. Has ita nominatas quidam putarunt a filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorum filiorum astris indidit, quod & alii plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocauit Berenices. Proclus in Commentariis quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit, omnium sphęrarum animas, viresque diuinas, illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur, vt Celæno Saturni sit anima, Sterope sphæræ Iouis, Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris,

Maia

Maia Mercurij, Taygete Lunæ: quarum aliæ cum suis planetis, aliæ cum alijs Dijs, rem habuisse dicuntur, quod Ouid. indicauit libro quarto Fastorum:

Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu, quod in amplexus sex hinc venere Deorum.
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt.
Neptuno Alcyonen, & te formosa Celeno.
Maiam, atque Electram, Taygetenq́; Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet, & facti sola pudore latet.

Cætera multa, quæ de his fabulantur antiqui prætermittenda censui in præsenti, quia ad hanc partem suscepti negotij non attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione. CAP. VIII.

ENDYMION autem fuit AEthlij filius, & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cùm tamen alij tres tantùm filios inquiant, Pæonem, Epeum, ac AEtolū, filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiã præterea Pisam, quæ Pisæ Olympicæ nomen dedit. Habuit Endymion filium etiam Aetolum, à quo Aetolia dicta est, cùm antea Hyanthis diceretur, vt ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum, & locorum, quamuis alii Mortis, alii Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Isacius cùm ita scribat: ✠ ✠

Alij dicunt, quòd Phthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cùm Aethlius Iouis, & Protogeniæ fuisset filius, qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitæ mortisque sibi esset arbiter, vt traditum est ab Hesiodo, Acesilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicandro in secundo rerum Aetolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse: quem cùm Iunonem vitiare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerunt, qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem, atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue, vt perpetuò dormiret, quem alij Spartanum, alij Eleum esse crediderunt. Fama est, hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas eratq́; Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congredi, quod ita attigit Ouid. in Epist. Leandri:

Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Cariæ monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cùm ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Carię, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cùm Luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris, & Lunę. Theocritus felicem putauit Endymionem, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cum ita scribat in tertia Aeglog.

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων ἐνδυμίωνι.

Inuideo dulci somno, semperque grauato
Endymioni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

NVNC, quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit, multa antiquos, ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quę postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitę vtilitatem, & eruditionem fuerunt informata. Sic illa, quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cùm dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primum Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas, & mutationes, cùm de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: qui cùm noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaeton deprehendit Solis cursum: quæ causa extitit, cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plin. in lib. 2. Non defuerunt tamen, qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidięque

diæque deditum fuisse putarint, vnde in illos, qui sunt huiusmodi, conuenit id dictum, Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet, Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cùm etiam Aeneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in lib. 20. Iliadis:

αἰνεία τρώων βυληφόρε, πῦ τοι ἀπειλαὶ,
τὰς, τρώων βασιλεῦσιν ὑπέσχεο οἰνοποτάζων,

AEnea, Troum ductor, quò grandia facta,
Quæ Reges inter, repletaq; pocula lætus
Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit, cur Aeneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cùm alii pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cùm huius greges magnopere pinguescerent, fabulę datus est locus, quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hęc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cùm maximè Dei auxilium iis præcipuè præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides & illud suppliciter implorauerint. Nam certè quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna. CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitę mutationes omneque facultatum, & honorum, & amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi, quòd rerum omnium sit inconstantissima, neque vllo in loco diu alius potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem, illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniacis, quippe cùm illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cùm Proserpina colludentibus connumerauit, quam Tychen Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phænoq; Electraq; Ianthe,
Melobosisq; Tyche, Ocyrhoe præsignis ocellis.

Orpheus in hymno, quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse è sanguine ait in his:

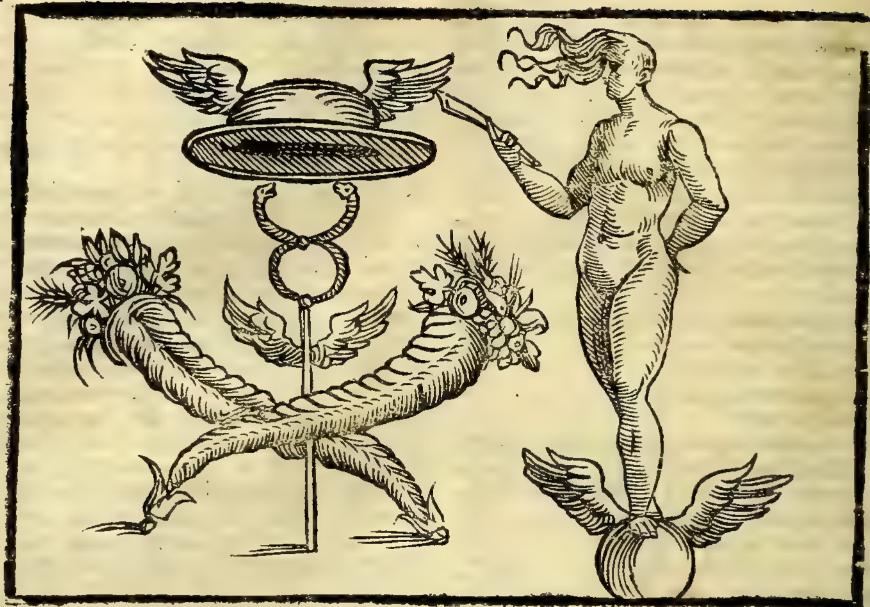
αἵματος ἐκγεγαῶσαν, ἀπρόσμαχον εὖχος ἔχουσαν.

Sanguine prognatā, vi & inexpugnabile numē.

Quamuis scripsit quidam, quod ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poeta; neque Hesiodus quidem, qui Deorum omnium ortus conscripsit, de Fortuna meminit omnino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri inuentum, Fortuna, quam per multi scriptores post Homeri tempora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primò, certè post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas sursum ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cùm libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulentia, hominumque frequentia replere, & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid fœlix ex obscuris causis eueniat; aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum:

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubioq; nimis excelsa laces.
Nunquam placidam sceptra quietem
Certumve suum tenuere diem.
Alia ex alijs cura fatigat,
Vexatq; animos noua tempestas.
Non sic libycis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina, vbi cæruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra Bootes,
Vt præcipites Regum casus
Fortuna rotat: metui cupiunt,
Metuiq; timent, non nox illis
Alma recessus præbet tutos.
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Atque vt vna verbo dicam, hęc vna rerum omnium domina fuit existimata, vt ait Euripides in Hecuba:

ὦ ζεῦ, τὶ λέξω, ποτεράσ᾽ ἀνθρώπυς ὁρᾷν,
ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην,
ψευδῆ δοκῦντας δαιμόνων εἶναι γένος,
τύχην δὲ πάντα τ᾽ ἀν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν.
Dicam viros te Iupiter ne cernere?
An frustra eos inuasit illa opinio,
Quòd vspiam sit forte dęmonum genus,
Fortuna cuncta cum regat mortalia?

Alii tantùm vim facultatemque fortunæ tribuerunt, vt vitam omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, sicuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

Παίγνιόν ἐςι τύχης μερόπων βίος, οἰκτρὸς ἀλήτης.
πλύτυ καὶ πενίης μεσσόθι ῥεμβόμενος.
καὶ τὺς μὲν κατάγυσα πάλιν σφαιρηδὸν ἀείρει,
τὺς δ᾽ ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς ἀίδην κατάγει.
Vita hominum ludus fortuna est, et miser error.
Inter pauperiem nauigat, inter opes.
Atque pilę in morem nunc hos ad sydera tollit.
Elatos & nunc tartara ad ima iacit.

Quamuis idem postea Euripides factus sanioris mentis, vel minùs insanam personam introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illamque Deorum ministram:

θεὺς μὲν ἡγῦ πρῶτον ἠλέκτρα τύχης
ἀρχηγέτας τῆς δ᾽, εἶτα κἀμ᾽ ἐπαίνεσον
τον τῶν θεῶν τε, τῆς τύχης θ᾽ ὑπηρέτην.
Deos putato Electra fortuna prius
Istius autores fuisse, postea
Laudato Fortunę ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis, Fortunam vnam esse è Parcis, quæ potentia cæteras sorores antecelleret. quare & Orpheus illi vniuersæ vitę humanæ potestatem & administrationem ita tribuit:

ἐν σοὶ γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλός ἐςιν.
Ipsa regis variam mortalem numine vitam.

Hanc potentissimam, & rerum omnium moderatricẽ significauit Demosthenes in his in oratione ad epistolam Philippi: *μεγάλη γὰρ ῥοπὴ, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον, ἡ τύχη ἐςὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est fortuna ad omnia hominum negotia.* Cum de illa mentionem fecisset Homerus non tamen tantum autoritatis potentiaque tribuit, quantum posterorum pleriq., quippe cum Diis cæteris propria officia concessisset: Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari cœpit, quare Plutarchus in libello de fortuna Romanorum multa cognomina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contingit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Ionis, quorum est sententia:

Len-

Longissimè à sapientia Fors dissidet:
Sed multa perficit tamen similia.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit, quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

ζεὺς, γάρ τοιτὸ τάλαντον ἐπιῤῥέπει ἄλλοτε ἄλλῳ.
ἄλλοτε μὲν πλυτεῖν, ἄλλοτε δ' ὐδὲν ἔχειν.

Iupiter huc illuc interdum pondera flectit.
Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclare scriptum est à Iuuenale stulte inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potius, quàm temeritate quadam & cæcitate mentis res humanę gubernarentur, oblitesceret penitus è mentibus hominum fortunæ nomen: fieretque sibi quisque illa fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia syderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis quereremur cum quis agit inconsideratè: multaque propter suam patiatur inscientiam, vt nos aliquando lusimus in quadam Epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aut tam occulta via est prudentię, & alta: futuri
Vt solis sit nota Deis series; ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo:
Aut si non flectit mentes vis ætheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna: miselli
Erramus cæci terræ caligine mersi.
Nec quicquam rectum certa ratione, modoque
Conamur. velut in tenebris erramus, & ipsa
Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capi contingit, ac optima sordent.

Candida nigrescunt, nigrãtiaq; alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet, sæpius illi admonendi sunt, quòd

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus fortuna Deam, cœloque locamus.

Sapientissimè igitur Bupalus opinionem hominum secutus, vt est in Messeniacis Pausaniæ, ædificandis templis fingendisque simulachris ingeniosus ac solers, Fortunæ signum apud Smyrnæos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum imposuit, cum altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilochus significare voluit, qui manu dextra flammas, at sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum malorum cellariam: quæque donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cùm perditis, & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerunque obueniant, mu tique viri boni sint inopes, Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac titubans dicta est, vt patet ex his apud Ouidium in lib. 2 de Ponto:

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo firma, tenaxq; loco.

Nam malus est dæmon planè credita Fortuna, cui omnia hominum stultorum deliria ab antiquis attributa sunt, quæ ad naturam ingeniumq; brutorum propiùs accederent. Sic etiã Palladas inquit in his carminibus:

οὐ λόγον, οὐ νόμον οἶδε τύχη, μερόπων δὲ τυραννεῖ
τοῖς ἰδίοις ἀλόγως ῥεύμασι συρομένη·
μᾶλλον τοῖς ἀδίκοισι ῥέπει· μισεῖ δὲ δικαίους,
ὡς ἐπιδεικνυμένη τὴν ἄλογον δύναμιν·

Improba non nouit leges Fortuna, modumue,
Sed semper, quò fert impetus, illa ruit.
Illa odit plerunque bonos, blanditur iniquis,
Et monstra quæ sint robora stultitiæ.

Qua de causa fuit existimata à poetis super rota quadam perpetuò circumuolui, ita vt nunquam in eodem loco diutius persisteret, vt in eo versu significauit Tibullus in 1. Elegiarum:

Versatur celeri Fors leuis orbe rota:

Et Ouidius secundo de Ponto.

Scilicet indignum iuuenum rarissime ducis,
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.

Quod ideo fictum est, quoniam non solùm ea, quæ bona hominum sunt, assiduè subuertuntur: verùm etiam, quia consiliorum incerta est ratio, cum multa sint, quæ nullo pacto præuidere possimus, vt nos in quadam epistola lusimus his versibus: quam ad clarissimum, & integerrimum causidicum, singularisque eruditionis, & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Nõdum onerata ratis cum staret vincta sereno
Aethere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuere, suis vbi compedis arcta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis:
At contrà: quoties qui vincla frementibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus æquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cum cæcam finxissent antiqui, in curru vehi solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouidius in epistola ad Liuiã:

Fortuna arbitriys tempus dispensat vbique,
Illa rapit iuuenes, corripit illa senes.
Quaq; ruit, furibunda ruit: totumq; per orbem
Fulminat: & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quam ab hominibus, tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefariè pro stultitia nostra quereremur, introductam fuisse iudico. Hanc cęcã, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimã, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ, & obiurgationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea propè fuerit detrursus, omnemq; rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Ioui propè extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

ATQVE, vt summatim dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunę nomen ab antiquis crediderim, nisi, vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen, quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cùm quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire constat, cùm omnia à Deo proueniant. Quod si homines omnes sapientes essent, facilè cum eo viro optimo dicerent: Si bona de manu domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapiẽtes, cùm pro acceptis malis doleamus, nõne præstat de vano nomine fortunæ, quã de diuina prouidentia queri? inde fit, vt quibus res è sentẽtia succedunt, fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingebant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem: at de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De

De Apolline. CAP. X.

FVIT Apollo, vt diximus, Latonę Iouisq; filius, ſiquidem Latona à Ioue compreſſa, vno partu Apollinem & Diana peperit, vt ait Heſiodus in Theog.

λητοὼ δ' ἀπόλλωνα καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων.
Γείνατ' ἄρ, αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
At Phœbem peperit, peperit Latona Dianam,
Pignora cunctorum quæ ſunt clariſſima diuum,
Cælicolum regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouidium, ſe è Ioue natum eſſe:

—— *mihi Delphica tell'us:*
Et Claros, & Tenedos, Panopæaq; regia ſeruit;
Iupiter eſt genitor.

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionyſi filios fuiſſe Apollinem & Dianam ſcribit in his; ἀπόλλωνα δὲ καὶ ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ ἴσιος λέγουσιν εἶναι παῖδας. λητὼ δὲ τροφὸν αὐτοῖσι, καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinẽ ac Dianam Dionyſi, & Iſidis filios eſſe aiunt. Latonãq; illorum fuiſſe nutricem, cum illos ſeruauerit.* Nam Latona cum eſſet vna ex octo Diis Aegyptiorum, à Cerere depoſitum apud ſe Apollinem ſeruauit, cùm in inſula Plote, ſiue natante ab impetu Typhonis Oſiridis filios quærentis protexiſſet. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperiſſe dicunt, vt teſtatur Cicero in actione 3. in Verrem. Poſtridie cùm ſpoliatum fanum viderent ii, qui Delum incolebant, grauiter ferebant: eſt enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipſum Apollinem natum eſſe arbitrentur. Atque Homerus hymnographus in Delo palmam arborem fuiſſe inquit,

quæ ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his.

κεκλιμένη πρὸς μακρὸν ὄρος, καὶ κύνθιον ὄχθον.
ἀγχιτάτω φοίνικος ὑπ' ἰνώποιο ῥεέθροισ.

In monte excelso deflexa, in vertice Cynthi,
Inopiq; ad primas ripas, palmaq; propinqua.

Et Ouidius in Epistola Cydippes.

Miror, et innumeris structā de cornibus arā.
Et de qua pariens arbore nixa Dea est

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas, tum etiam steriles permultas. Plutarchus in vita Pleopidæ, in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibique esse duos fontes, quorum alter Palma, alter Olius dicitur: montemque Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur, possunt omnia ad hunc ortum perduci. Sed, vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi ascribenda duxi, μικρὸν δὲ ὑπὸ, τᾶελη, νεὼς ἐστιν ἀπόλλωνος τεγυραίου, καὶ μαντεῖον ἐκλελειμένον οὐ πανυ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἄχρι τῶν μηδικῶν ἤκμαζε, τὴν προφητείαν ἐχεκράτους ἔχοντος. ἐνταῦθα μυθολογοῦσι τὸν θεὸν γενέσθαι, καὶ τὸ μὲν πλησίον ὄρος, δῆλος καλεῖται, καὶ πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ μέλανος καταχύσεις, ὀπίσω δὲ τοῦ ναοῦ, δύο ῥήγνυνται πηγαὶ γλυκύτητι καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοῦ νάματος, ὧν τὸ μὲν φοίνικα, τὸ δὲ ἐλαίαν ἄχρι νῦν ὀνομάζομεν, οὐ φυτῶν μεταξὺ δυεῖν, ἀλλὰ ῥεέθρων τῆς θεᾶς λοχευθείσης. *Nec longe hinc sanè distat Apollinis Tegyræi templum & oraculum non multo iam tempore euersum, quòd vsq; ad Medorum bellum, cum præsideret summæ rerum Echecrates, vaticinijs ac responsis floruit. Hic fabulantur, Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radices vndæ Melanis fluuij cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alterum Oliuam nominant his etiam temporibus. Neque verum quidem est, quod inter duas arbores, sed inter duo fluenta vteri pondus Dea deposuerit.* Multos fuisse Apollines scribit Cic. libro 3. de natura Deorum his verbis: Apollinum antiquissimus is quem paulo ante ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona: quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quod ab eo se leges ferunt accepisse. Atque cùm tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnesque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è varijs mulieribus: ex Aethusa Neptuni filia Eleutherim suscepit, è Corycia nympha Lycorum, è Thyia, vel, vt alijs magis placet, è Melæne filia Cephissi Delphum, ex Acacallide Phylacidem, & Philandrum, & Naxum, è Cyræne nympha Aristeum: ex Euadne Samum vatem, à quo Iamidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis pelles victimarum in ignem iacientes, quod alij maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Chæronem è Thero Phylantis filia, è Chrysorte Coronum, Eutnocum è Cyrene, ex Attia Cleochi filia, siue Aegea Miletum, à quo dicta est vrbs, & Oaxum, a quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Garamantem, Ismenium, & Acrephum, à quo Acrephia vrbs Bœotiæ, futurus erat pater etiam è Castalia, nisi in fontem euanuisset: è Syllide nympha, Xeuxippum: ex Asterie, Idmonem, è Sinope, Syrum: è Dia Licaonis, Dryopē: è Mauro Mopsum: è Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorē, & Ismeniū: è Calliope Orpheum, & Hymenæum & Ialemum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorū: ex Acachallide Delphū, qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nam fabulati sunt antiqui Iouem cùm vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas recta, & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternā facti memoriam aurea aquila dicata est: è Chione Philammonem. amauit etiā Rhossiam virginē, quæ nomen dedit insulæ, suscepit Megareum, à quo Megara, & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerandis diutius immorer, Linus, Philisthenes, Iamus, Laphitus, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemon, Pythaeus, Garamantes, Actous, Branchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, alijque complures dicuntur fuisse Apollinis filij, & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit. amauit & Bolinā nymphā, quæ fugiens eius impetum, se in mare proximū abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promontorio è Peneo Oceani & Tethyos, à quo fluuio dictus est Thessaliæ, & Creusa natus est Hypseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithē & Cētaurū procreauit. Lapithes ducta Orsinome Phorbātē &

Peri-

Periphantem suscepit, qui cùm in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Aesculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupiter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cùm vlcisci non posset Iouis in se iniurias, omnem iræ impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iupiter Apollinem è cœlo relegauit. Quòd ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

ἄδμητος δ᾽ ἀφίκανε φεραίοθεν ὅππποτε παιὰν
θητεύων, ὑπόεικε Διὸς δ᾽ ἠλεύατο μῆνιν.
ἕνεκά τοι κύκλωπας ἀμαιμακέτοισιν οἰσοῖς
ἐνεφθιτοῖσιν ἔτευξ᾽ ἀσκληπιου εἵνεκα λώβης.
Inde Pheris Admetus adest: seruiuit Apollo
Huic olim, cuperet vitare is cum Iouis iram.
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,
Atque neci dederat Asclepi pignoris ergò,

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui necessariarum mortalis omnium miserrimus factus, operam suam Admeto Thessaliæ Regi pascendis armentis concessit. Vel vt alii maluerunt, datus est in seruitutem Admeto, qui, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

καὶ ἀγνὸν ἀπόλλων᾽
ἀνδράσι χάρμα φίλοις,
ἄγχιστον ὀπάονα μήλων.
Et clarum Apollinem
Viris lætitiam amicis
Propinquum custodem ouium:

A quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta postmodo non vulgari amicitia propter bonitatē ingenii, & industriam ipsius Apollinis.

Huic eodem die natus Mercurius vesperi boues surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium:

ἠῶος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου ἀπόλλωνος.
Editus is mane est, cytharam pulsauit eadem
Luce, boues Phœbo celauit vespere raptos.

Deinde, cum quereretur Apollo, Mercuriumque minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas sibi restitueret, idem Mercurius pharetram etiam surripuit; qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Horat. in 1. carminum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Cum Pindarus oues, alii boues pauisse Apollinem inquiant, Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his

φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξέτι κείνου
ἐξότ' ἐπ' ἀμφρυσῷ ζευγήτιδας ἔτρεφεν ἵππους
Dixerunt Nomium Phœbum, ex quo tempore ad vndas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vna cum Pale, vt ait Virg. in Ecloga 5.

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum.

Te quoq; magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cùm infestum sit animal gregibus & armentis, Apollinis tamen armento pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicum animal mactari solitum armentorum Deo, eadem causa, qua sus Cereri, & caper Baccho immolantur. Alij crediderunt ob rapacitatem sacratum fuisse, quia caloris rapacitas per illum significatur, sicut coruus eidem erat sacratus ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cùm nunc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutationibus temporum. Arati tamen enarrator ob præstantissimum oculorum acumen sacrum Apollini perspicaci existimari censet. Sic enim inquit:

ὡς γὰρ ἐκεῖνος μακρόθεν ὢν ὁρᾶν δύναται.
οὕτω δὴ καὶ ὁ λύκος ὀξυδερκής ἐστι, διὸ καὶ τὸ ὀξυδερκὲς αὐτοῦ προσήρμοσαν αὐτὸν τῷ ἀπόλλωνι.
Vt enim ille, cum procul extiterit, tamen potest perspicere, sic lupo magnum est aciei acumen: qui etiam quoniam est perspicax, Apollini sacer putetur. Hic idem Deus mox cùm ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret, Hyacinthum imprudens occidit, vt ait Ouidius libro Mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

ψίλωθρον, καρπόντε φιλοθρήνου ὑακίνθου,
ὃν φοῖβος θρήνησεν, ἐπεὶ ῥ' ἀεκούσιος ἔκτα,
Παῖδα λαβὼν προπάροιθεν ἀμυκλαίου ποταμοῖο
πρωθήβην ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ.
πέτρος ἀφαλλόμενος νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.
Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,
Quem Phœbus luxit, quod nolens forte cecidit
Inuadens puerum prima lanugine malas
Florentẽ gelidas Amyclæ ad fluminis vndas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cùm ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedem cæperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyræ, quamdum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnẽ accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicies, firmataq; turribus altis
Mœnia Apollineæ structa canore lyræ.

Neque solùm extruendis muris Troianis cæmentũ & lateres Apollo contrectauit, sed etiã opẽ tulit Alcathoo in extruendis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensiũ opinione. Vbi et saxũ ostẽdebatur, super quod citharã deposuit Phoebus, cũ esset opus aggressurus: quod saxum, si lapide percuteretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictũ est. Nõ defuerunt sanè, qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regẽ: qui cum seueriùs imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperij dignitate ad priuatam vitam, tanquam è cœlo in terram deiectus ad Admetum Thessaliæ Regẽ confugerit: qui illi concessit, vt ijs populis, qui circa Amphrysũ fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cùm Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένες siue pastores dicerentur, ad custodũ pecudum similitudinem: quia non minus vtilitatem suorum Reges antiqui procurabant, atque vel pastores pecudũ, vel patres filiorũ. Inde Homerus etiam ex antiqua illa cõsuetudine Reges, ac

Princi-

principes populorum, ποιμένες λαῶν vocat. Hęc igitur nominis consuetudo cùm ab eis qui curãt armenta translata sit, postea locum dedit fabulæ Herodotus in Euterpe omnes illos qui ab Ægyptiis Dii habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit, atque inquit eorum omnium postremum Orum Osiridis, quem Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt in his: τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οὐκ ἐόντας ἅμα τοῖσιν ἀνθρώποισι, καὶ τούτων αἰὲν ἕνα τὸν κρατέοντα εἶναι, ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι ὧρον τὸν ὀσίριος παῖδα, τὸν ἀπόλλωνα ἕλληνες ὀνομάζουσι. τοῦτον καταπαύσαντα τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον αἰγύπτου. *Atque prius horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Aegypto, qui non amplius inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, qui reliquos auctoritate anteiret. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius, quem Graci vocarunt Apollinem.* Est enim Osiris Bacchus, vt dictum est. Dictus est Apollo, cùm boues Admeti custodiret, ocii pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, cùm lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicę & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorphoseon Ouidii:

Iupiter est genitor: per me quod eritq́, fuitq́,
Estq́ patet: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quæ tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remedium, quibus vita hominum vndique septa est, fuit inuenta, verum illam nunc magis effœminarunt quàm conueniebat, vt chromate cùm melos adhibuerunt ad demulcendos animos nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat rerum præsentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus, Alius fuit musicæ modus, cùm per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter Deorum sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facilè ad omnia tempora musicam rationem accommodabit. Fuerunt hac ipsa de causa Musę in eius tutela creditæ quarum & dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cùm omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel, vt alij maluerunt, Vranię & Mercurij, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Or-

 pheus,

pheus, Hercules. Hic natus est Thebis, vt in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Platonicus, qui cùm fuisset poeta præstantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dixit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de Lunæ, & Solis cursu, deque generatione animalium. Scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline, & Psammate nympha, quam alij neptem: alij filiam fuisse Crotopi asserebant: quæ cùm ex occulto concubitu apud Nomeum fluuium peperisset infantem illum Linum appellauit, quod antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alij ob timorem patrui canibus expositum, ac laniatum fuisse memorant alij ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus. Fuit & alius Linus, qui lamentationem, ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam, & palmam natus sit, vt quidam putarunt. ego vero crediderim, quod illa planta Solem maximè amet, cùm in locis frigidis non nascatur. Quod illi sacer sit, ita Theo. ait in Herc. Leonicida:

χλωρήτ᾽ ἀγριέλαιος ἀπόλλωνος νομίοιο
ἱερὸν ἁγνὸν ξεῖνε, τελοιοτάτοιο θεοῖο

Atque virens Oleaster Apollinis ipse sacratus,
Ac purus, coma sacra Deo frondescit adulto.

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus, existimarunt, & fidiculam piscem, vt Bocam Mercurio, triglem Hecatæ, phalaridem siue apuam Veneri, fusaneos Dionyso, & vitulum marinum, pompilum Neptuno, mullum Dianæ, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniensibus, ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Atheniensibus comam nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides: καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνας τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλων ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. *Atque antiqui, qui inter illos diuitijs præstiterūt nec longum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearū cicadarum corymbos è capillis capitum depëdentes.* Verum rem hanc apertius patefecit Aristophanis enarrator in his: ἀρχαιότατοι τῶν ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν εἶχον, διότι οἱ τέττιγες μουσικοὶ ὄντες, ἀνάκεινται τῷ ἀπόλλωνι, ὃς ἦν πατρῷος τῇ πόλει. *Antiquissimi Atheniensium aureas cicadas capillis implicitas gestabant: quoniam cum musicæ sint cicadæ, sacratæ sunt Apollini: qui patrius est Deus illius ciuitatis.* Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem, & vaticinia, eo què maxime omnium Deorum ab omnibus fere gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam, & officina responsorum diutissimè patuit in Delphis præter cetera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Astrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuisse: cum tamen draco esset sub tripode, qui vocem emitteret. Fabulantur tamen nonnulli, Apollinem vaticinandi artem à Pane didicisse, vt ait Apollodorus lib. 1. in his: ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τοῦ πανὸς τοῦ Διὸς καὶ θύμβρεως, ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τοῦτον ἀνελὼν τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει. *Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis, & Thymbris Nymphæ filio percepta, Delphos se contulit, quo tempore Themis dabat responsa. At vbi illum Pytho serpens impediret quo minus penetraret ad hiatum, eo cæso Apollo loco oraculi ipse potitus est.* Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus: sub quo serpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco responsa dabantur: atque hic tripos hac de causa illi dicatus fuit. Fama est, vt testatur Plutarchus in Solone, Milesios hospites nonnullos à Cois piscatoribus aliquando emisse retium iactum, & certa mercede conuenerunt Coi, vt quidquid eo iactu cœpissent, id esset hospitum Milesiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cùm Troiam nauigaret, iussu oraculi in eo loco deposuisse. Deinde, cum nata esset controuersia de illo tripode inter piscatores, & Milesios ciuitates ambę causam illam publicè susceperunt, donec ad arma ventum est. Deinde cùm vtrique Pythiam consuluissent, responsum tulerunt sapientissimo omnium tripodem illum mitti oportere: tum omnibus assentientibus Cois, qui pro illo antea decertauerant, tripos ad Thaletem Milesium defertur, vt ait Laertius in eius vita: quem tamen Thales ad Biantem, vt se sapientiorem remisit: & ab eo rursus ad alios eodem pacto transmissus, demum ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quod Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuo remissus Apollini Del-

phico consecratus fuerit. Fuit autem tripos, vt est in lib. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansasque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificijs. Horum alii seruabantur ab igne intacti atque τρίποδες ἀναθηματικοὶ dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formæ ita fecit mentionem Homerus:

καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν.
Et tripoda auritum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυριβῆται, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit indem poeta:

τῷ μὲν νικήσαντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυριβήτην
τὸν δὲ δυωδεκάβοιον ἐνὶ σφίσι τῖον ἀχαιοί.
Impositumque igni victori dat tripodem, quem
Bis senos superare boues rebantur Achiui.

Sunt, qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phæbades responsa redderent. quas etiam mensas cortinas vocarunt, à corio Pythonis ita dictas, cum eo tripos Delphicus tegeretur. Alij tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phæbas vaticinatura. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

οὔπω μοι πυθῶνι μέλει τριποδήϊος ἕδρα.
Non dum curæ mihi sedes tripodis fuit ante.

Alij vas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriæ proditum est

est a Musæo lib. 3. Iuniperum spinosam arborem consecratam fuisse, cui laurus præterea dicata putabatur, quod nympham Daphenen ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cum fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuene imberbi ac prævalido delectaretur, ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cætu virginum, vt se laueret in fluuio Ladone, cum esset indutus veste muliebri, idque impulsu Apollinis inuidentis eius fælicitati, quod cum recusasset Leucippus, fuit denique protractus, ac deprehensus virginem ementitus à socijs Daphnes iaculis & pugionibus confossus interijt. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solùm quia Ladonis filiam ab Apolline amatam in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorph. sed etiam, quia naturæ ipsius Apollinis conueni cur arbor sit calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Aetius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hęc eadem causa fuit, cur Lunæ simulachrum laureum ramum teneret, per quem calorem vna cum lumine illam a Sole accipere significabant, vt sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc vna est arbor, quæ fulmine minimè tangitur. quare fuit ἀλεξίκακος dicta, siue arcens sic repellens mala. neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet. eius odor ad vitandam pestilentiam commodus est, vt ait Herodianus; atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub pluuinari dormientium posita vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebanturque lauri foliis vesci, quòd vtilia vaticina capientibus significantes, munera & sumptus in victum reportabant, resque omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander Aetolus, is qui Alexipharmaca scripsit, quique Apollinis Clarij fuit sacerdos, scriptum reliqui in Aemonia primum apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

πολλάκι δ' ἢ οἴνης ἀμιγῆ πόσιν, ἢ ἀπὸ δάφνης
τεμπίδος, ἢ δαύκοιο ξέροις ἐκ καυλία κόψας.

Vel purum vitis potum fer, vel dato lauri
Aemoniæ, pastinacamq́, aut caulia cadens:

Apollinis Ismenii diuinatio non fiebat per responsa, sed per illa animalia, quæ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea, & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbustorum virgas, quod genus vaticinij à Medis etiam seruari solitum scriptum fuit à Dione libro primo tertiæ compositionis: sicuti

sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum, ignibus impositarum, si rectè inciderentur, cum alias astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit a Lesbiis. Scriptum reliquit præterea Archeus in iis, quæ memoriæ prodidit de Archeanatide, ac de bello Erythræo Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ, summo eius expeditionis Imperatori, qui ramum gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello, quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Aegyptii per pompam Iouis coronarentur. Verum hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis.

καὶ μυρίκης λάζοιο νέον πανακαρπέα θάμνον
μάντιν ἐνὶ ζωοῖσι γεράσμιον ἧ ἐν ἀπόλλων
μαντοσύνας κορυφαῖος ἐθήκατο, καὶ θέμιν ἀν-
δρῶν.

Inde nouum fruticem sterilis tu sume myricæ,
Quæ vates veneranda viros est inter, Apollo
Iura virū huic tribuit, venturaq; dicere clarus.

Fama est, Democritum non solùm solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarum sanguine commisto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, auium omnium intelligeret idioma. atque Melampo memorant angues quosdam aures lambentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse; fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeres lætantes intuitum dixisse præsentibus non paucis, illos significasse cœteris asinum collapsum, milium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberrimè pascerentur. Illud cum visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse, an vera essent, quæ nunciarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationem Romani cùm ad libros Sibyllinos, & exta Tyrrhenorum & auguria, & signa de cœlo retulissent, cæteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, siquidem, vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cœlo; vel prodigia, vel portenta, vel responsa Deorum, vel somnia, vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant ac præmonstrabant, vel alij modi, quos omnes recensere foret superuacaneum. Nam multa horum fuerunt ab Orpheo descripta in Argon. vt patet ex his:

ἀμφὶ δὲ μαντείης ἰδάην πολυπείρονας ὄρμους,
θηρῶν, τ' οἰωνῶν τε, καὶ ἢ σπλάγχνων θέσις ἐστὶν,
ἠδ' ὅσα θεσπίζουσιν ὀνειροπόλοισιν ἀταρποῖς
ψυχαὶ ἐφημερίων ὕπνῳ βεβολημέναι ἦτορ.
σημείων, τεράτων τε λύσεις, ἄστρων τε πορείας.

Perdidici leges multas, ac munia vatum,
Quæ volucresq; ferasq; docent, quo conuenit exta
Esse modo. quæ diuinent insomnia mentes,
Mortales vt habet sopor, & leuis irrigat artus,
Prodigijs quæ conueniat, monstrisq; medela,
Portentisq; Deum quid nobis sydera monstrent.

Nam & Virg. quosdam numerauit in 3. Aeneid. hoc pacto:

Troiugena interpres Diuū, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sydera sentis:
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Non iniuria idcirco vates, rerumque futurarum coniectores Apollinis filios antiqui esse existimarunt: quippe cum Thestor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaiæ filius sit creditus: & Mopsus eiusdem Dei, & Maurus, à quo etiam Mopso victus Calchas diuinandi peritia præ mœrore diem suum obiit. Dicunt enim oraculi responsum datum fuisse Calchanti, tunc esse sibi pereundum, cum in vatem peritiorem incidisset, qui in Colophonem cùm Amphilochio, vel vt alij voluerunt cum Antilocho, Perolypæte, Leonteo, alijsque quibusdam ducibus profectus post euersum Ilium incidit in Mopsum. Hi cùm ambo in contentionem venissent de ficu agresti, quot nam ficus haberet, respondit Mopsus decem millia, medimnam vnam, & ficum præterea, quam rem attigit Hesiodus his carminibus:

θαῦμά μ' ἔχει κατὰ θυμὸν ἐρινεὸς ὅσσος ὀλύν-
θους
οὗτος ἔχει, μικρός περ ἐὼν εἴποις δ' ἂν ἀριθμόν,

Quos grossos hæc ficus habet minor, licet illa
Parua sit: an numerū posses mihi dicere eorum?

Respondit autem illo tacente:

Μύριοί εἰσιν ἀριθμόν. ἀτὰρ μέτρον γε μέδιμνος
εἷς δὲ περισσεύει, τὸν ἐπελθέμεν οὐκέ δύναιο.
ὣς φάτο, καί σφιν ἀριθμὸς ἐτήτυμος εἴδετο μέ-
τρου.
καὶ τότε δὴ κάλχανθ' ὕπνος θανάτοιο κάλυψεν.

Mille quidem decies numero: mensura medi-
mni est
At superest vnus, quod non percurrere posses.
Sic ait, est numerus vero hinc compertus eorum:
Calchanti æterno clausit mors lumina somno.

Illis verò collectis ita reipsa numerus, vt di-

ctum fuerat, inuentus est, at contra interrogatus Calchas de sue prægnante prætereunte, quot gestaret, in vtero, & quando esset paritura, & quibus signis, obmutuit: dicente Mopso decem & inter hos vnum tantum marem gestare in vtero, & esse cras parituram initio horæ octauæ, & marem totum nigrum, ac tres fœminas transuersè albam lineam supra humeros habituras, è reliquis duas rostrum album ad oculos vsque, reliquas posteriora crura sinistra ab vngula ad genu vsque. Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, mœroris impatiens vitam finiuit. quamuis hæ diuinationes, vt ait Apollonius Atalieus in libro secundo compositionis, tanquã infidæ, ac plerumque vanæ relinquendæ sunt, & in primis, quæ fiunt per physiognomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expresserunt, quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ. Sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdem miracula, quæ ante mortem erat facturus. atque Apollo quidem sic:

θνητὸς ἔην κατὰ σάρκα, σοφὰς τερατώδεσιν ἔργοις.
ἀλλ᾽ ὑπὸ χαλδαίων κριτῶν ὅπλοις συναλωθεὶς
γόμφοις καὶ σκολόπεσσι πικρὴν ἀνέτλησε τελευτήν.

Namq; caro mortalis erat, diuinaq; facta.
Chaldæis sed iudicibus per tela retentus
In ligno, clauisq; tulit post funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

—— νεκρῶν δὲ ἀνάστασις ἔσται,
καὶ χωλῶν δρόμος ἐσ᾽ ὠκὺς, καὶ κωφὸς ἀκούει,
καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λαλήσουσ᾽ οὐ λαλέοντες.

Consurgent extinctorum mox corpora, claudis
Cursus erit velox, surdusq; exaudiet, atque
Prospicient longe cæci, mutiq; loquentur.

Fuerunt autem duo Dei tantum, quorum celebrabantur responsa, Iupiter & Apollo, quorum ita fecit mentionem Aeschylus in Eumenidibus:

κἀγώ τε χρησμοὺς, τοὺς ἐμοὺς τε καὶ Διὸς
ταρβεῖν κελεύω.

Oracula ipse cum Iouis, tum dein mea
Confidere impero.

Veruntamen idem Aeschylus testatur in Sacerdotibus, Apollinem à Ioue priùs accipere responsa solitum, deinde eadem dare petentibus, vt est in his carminibus:

στέλλειν ὅπως τάχιστα, ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθεῖ λοξίᾳ.

Citissimè huc ventre: namq; talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Quamuis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit, nam idem est Orus Aegyptijs, qui Græcis Apollo: cùm Isis siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicinæq; empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo ἀμοιβεὺς à Delphieis, quia cùm prius Neptunus Delphis coleretur, ac Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocauit Lycophron:

τοῦ τεχνοποιοῦ δαπέδων ἀμοιβέως.

Locum Dei mutantis, atque mœnia condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur, quando moriturus sit, & quasi præ lætitia cantet, cùm prospiciat, quantus bonorum cumulus sic in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam caussam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tuscul. disput. Itaque commemorant, vt cygni, qui non sine caussa Apollini dicati sunt; sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia prouidentes, quid in morte boni sit, cum cantu, & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cùm vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, vt testatur Zezes hist. 1. vt aurea tota ara Apollini ex ijs strueretur. Fuit & alius infinitus prope Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes,

Et modo porticibus spatior, modo munera Regũ
Miror: et in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouidius libro primo Metamorphos.

Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbẽ
Dicor: & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem.

τέχνῃ δ᾽ ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων.
κεῖνος ὀϊστευτὴν ἔλαχ᾽ ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
κείνου δὲ θριαὶ, καὶ μάντιες ἐκ δέ νυ φοίβου
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάκλησιν θανάτοιο.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæ: ille sagittas.
Ille arcus curat, paritérq; oracula vates,
Suffragia ex illo didicerant funeta primum

Dieffrre,

Differre & gelidæ vitare periculamortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, vt est in his versibus.

χρύσεα τῷ 'πόλλωνι, τό, τ' ἐνδυτὸν, ἥτ' ἐπιπορπὶς,
ἥτε λύρη, τό, τ' ἄεμμα τὸ λύκτιον, ἥτε φαρέτρη
χρύσεα καὶ τὰ πέδιλα. πολύχρυσος γὰρ ἀπόλλων.
καί τε πολυκτέανος, πυθῶνι κε τεκμήραιο.
καὶ μὲν ἀεὶ καλὸς, καὶ ἀεὶ νέος ὔποτε φοίβυ
θηλείαις ὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Aureasunt Phœbo hæc: vestisq́, & fibula in illa:
Tum lyra, tum chorda, ex humero pendensq́ pharetra:
Calcei & ex auro vtriq́; auri diues Apollo est.
Possidet is multa: quod Pytho ostendit, & idem
Formosus semper semper iuuenisq́: nec illi
Fœmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatum fuisse Pythium, quia Typhonem sagittis interemerit: qui Solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit. Nam πύθεσθαι putrescere significat, vt est in his carminibus:

—— ὅδ' ἐπηύξατο φοῖβος ἀπόλλων
ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ.

——sic inde precatus Apollo est.
Putrescas tellure iacens, campoq́ feraci.

Tum idem paulò post:

—— οἱ δὲ ἄνακτα
πύθιον καλέουσιν ἐπώνυμον, οὕνεκα κεῖθι
αὐτοῦ πῦσε πέλωρ μένος ὀξέος ἠελίοιο.

—— Inde vocarunt
Pythion hunc regem cognomine, putruit illic
Quod monstrum radijs, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno percusa natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at non Typhonem, vt scripsit de illo Nicander Colophonius in his:

ὡς ἄρα φωνήσας' ἵμασε χθόνα χειρὶ παχείῃ.
κινήθη δ' ἄρα γαῖα φερέσβιος.

Sic effata grauis percussit robore dextra
Tellurem: motumq́ solum est tum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephiso flumine, qui fluit ad radices montis Parnasi, vt ait Dionysius in libello de situ orbis. Scriptum reliquit Ouid. in 1. lib. Metamorph. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, sed à serpentes fuerunt instituta, vt in his scribitur:

Instituit sacro celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in his carminibus:

ρῦσια δ' ἀπόλλωνι χορὺς ἀνάγυσιν ἅπασαι
ἀρχομένυ γλυκερῦ νέον εἴαρος, εὖτ' ἐν ὄρεσσιν
ἀνθρώπων ἀπάνευθε κύει λιγύφωνος ἀηδὼν.

Instituere choros omnes, victoria quando
Grata fuit, cum iucundum ver incipit: & cum
Arboribus dulces nidos subtexit aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cùm effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Ilio redeuntibus immissa est, apud Trœzenios templum Apollinis Incensoris dicauisse, & Pythicos ludos in eius honorem instituisse. Erat antiquissimus mos, vt pulchrior ex omnibus hymnis, qui offerrentur, in honorem Apollinis caneretur: postea verò cantus ad cithiram fuit institutus, & aulœdorum atque tibicinum certamina: & pręmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò post repudiata fuit ars aulœdorum, & ex his ludis exclusa, quia iucundum quiddam & triste præseferrent, cum elegi, funebresque lamentationes his tibiis conuenirent. Mox additus est equorum cursus, & armatorum deinde, mox bigæ introductę: atque variis temporibus & pullorum binorum si lusiet singulòrum iniugum cursus, instituti quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. lib. 1. Metamorph.

Hic iuuenū quicunque manu pedibusve, rotave
Vicerat, æsculeæ capiebat frontis honorem.
Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua consuetudo, iam tum à Thesei temporibus è Creta reducis incepta, vbi ludos Deli instituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis mansit tamen consuetudo, vt omnes victores vbicunque essent, palmam manibus gestarent, vt ait Pauſ. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorum præmiorum, idque cum ob perpetuum vigorem, tum quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verum de his ludis alio loco pluribus fortasse pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Apolline cæsum institutos fuisse, sed ob incolam quendam Pythus (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabuit. Atque per id temporis ita nominabantur ea, quæ corrum-

corrumperentur, & vt in Phocicis inquit Paus. Scriptum reliquit Ephorus, quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines syluestribus fructibus viuentes ac ferarum more mansuefecisse, atque id contigisse in Delphis primum, mox ad Panopeam vrbem profectum, crudelissimum & violentum tyrannum Tityum interemisse, audisseque è Parnasiis hominibus alium esse tyrannum, non minus hominibus infestum, Pythonem nomine atque cognomine draconem, quem & ipsum sagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cùm Io Pæan calamita tum esset, quod mitte Apollo significat, mansit postea cõsuetudo, vt in Pęanibus & in Epiniciis, & in omni lætitia alicuius victorię, Io Pæan con clamaretur, vt est illud Ouid. in 2. de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan.
Decidit in casses præda petita meos,

Inde Pæanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis compositi canebantur: erat autem rythmus eorum, ille plerunque qui à Sophocle seruatur in hoc carmine in Oedipode Tyranno:

ἰὴ ἰὲ δάλιε παιάν. *Ieie Dalie Pæan.*

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vsus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum, alterum Apollini post victoriam. Cum cœpissent igitur Pæanes in Apollinem cantari, cœpit & Apollo vocari Ieius, vt Eueius Bacchus. Alii igitur ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, hoc est à medendo, alii ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἱέναι à mittendo scilicet dixerunt quippe cùm radii Solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conseruent, at contrà lethiferi sunt iidem radii si immoderatus calor extiterit. Alii vtrumque coniunxerunt, dixeruntq. ἰήιε. Ieius deinde dictus fuit. Quod autem Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compositæ. declarauit id Homeri in 1. Iliadis:

οἱ δὲ, πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι ἀχαιῶν.
μέλποντες ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ᾽ ἀκούων
Phœbeas iras placabant carmine Achiui,
Per totas luces pulchrum Pæana canentes.
Cãtantes Phœbũ huic mulcebant pectora cãtus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuisse non quidem ἀπὸ τοῦ παίειν, vel à feriendo: sed potiùs ἀπὸ τοῦ παύειν, quod placare significat: quoniam canebantur istę cantilenæ, vbi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquod imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Aesculapius Pæon dictus, fuit ab Aristoph. in Pluto, quia morbos mitiget, accessare faciat:

ἀσκληπιοῦ παιῶνος εὐμενοῦς τυχών.
Aesculapium nactus benignum quod fuit Pæonem.

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placandum, quòd iis delectari putaretur, cùm primus iis, vt fama est, Iouis victoris laudes Saturno regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisque vestibus indutus, & coma mirificè ornata, vt ait in 2. Eleg. Tibullus:

Sed nitidus, pulcherq; veni: nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc bene necte comas.
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximiè colebatur in Soracte Phaliscorum monte, cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas accensas cal cabant illæsi; sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. 11. in his:

Summe Deum, & sancti custos Soractis Apollo
Quem primi colimus, cui pineus ardor aceruo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos, in quibus colebatur: nam Homerus in 1. Iliad. Chrysen, Teneden, Cyllamque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur. nam vt de Ioue dictum est, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnosiis nautis apparuerit, sibique aram erigi in littore iusserit, vt est in hymno Hom. in Apoll.

ὡς μὲν ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
εἰδόμενος δελφῖνι θοῆς ἐπὶ νηὸς ὄρουσα.
Sic mihi Delphino simili super æquoris vndas
Cæruleas primum in nauim fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinum vocatum fuisse scripsit, quia in Pythone Delphinum draconem, Latonę vim inferentem, sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina:

ὁππότε πετραίης ὑπὸ δειράσι παρνησοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.
Vel cum saxosis Parnasi in collibus arcu
Serpentem horrendum confecit is, atq; sagittis.

Fuerunt qui dixerint, ita dictum fuisse, quia Castalium Cretensem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphino vectus: alii, quia Delphino similis nauis fuerit dux vsque ad sinum Crisseum & in Phocidem: alii, quia sub forma delphini nauim conscenderit, & vsque ad eum locum per

mare

mare deuenerit, mox exilierit illuc, vbi Delphi postea sunt vocati. Verum nos has fabulosas variasque opiniones, & fabulosa cognomina prætermittentes, illa tantum summatim percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negocio. Colebatur hic Deus, & in Mileto, & apud Mæonios, ab ijs caufis, quas superius recensuimus, dictus Abæus ab vrbe Lycię, Acrita, Actius, Acesius, Agræus, Alexicacus, Argenetes, Agyræus, Aegyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, Carinus, Carnias, Carmeus, Clarius, Delius, Didymæus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenins, Latous, Lęmius, Loxias, Libystinus, Lycius, Maleates, Nomius, Napæus, Orchieus, Pastor, Pythius, Ptous, Phaneus, Pataræus, Patrous, Plataniftius, Parnopius, Philesius, Pręsagus, Præstes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciattes, Theoxenios, Thyræus, Thymbræus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliaque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, vt testatur Homerus lib. 4. Iliad.

εὔχεο δ᾽ ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ, κλυτοτόξῳ,
ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.

Ipse roga Lycium Phœbum, qui est clarus ob arcum
Et voue agnorum tenerorum sacra referre.

At Virgil. in lib. 3. Aeneidos taurum illi immolari solitum scribit his versibus:

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Bœoticis Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem, vt bos domitus mactaretur: quòd ij, qui missi fuerunt aliquando ad capiendum taurum, cùm nimis tardi fuissent, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à transeunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea mansit consuetudo. Memoriæ prodidit Euarches in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, vnde illud est Homeri.

κίρκος ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.

Nam celer accipiter fit Phœbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè, quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

NVNC, quid per hæc senserint, inuestigemus. Appellarunt antiqui, vt sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones varijs Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit id Cicer. in libro tertio de Natura Deorum: illa autem, Balbe, quę tu à cœlo, astrisque ducebas, quàm longè serpant, non vides: Solem Deum esse, Lunamque; quorum alterum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirit, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiamque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit. quæ Soli conueniunt omnia, ac nulli prętera. Quid enim veritatem magis aperit, quàm Sol, & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbę, quæ in apricis locis nascuntur, multo magis rei medicę conferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritę. Hic est generationis rerum, & corruptionis vnicus autor, vt in lib. de ijs sensit iure Arist. Hic longissime è cœlo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur: vnde dictus est à poetis ἑκάεργος, *è longinquo operans* scilicet: & Loxias, quia obliquum habeat incessum sub Ecliptica: & Phœbus a splendore luminis; & Delius, quia occulta manifestet: & ab huiusmodi causis multa nomina obtinuit, quæ nulli certe, nisi Soli, conuenire possunt. Hic pestis, & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salusque continetur. Hic medius inter cęteros planetas tanquam dominus cęterorum collocatur, quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis priùs muniebatur, vt ait Virgil. lib. 6.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cùm plurium chordarum instrumenta musica recentiora sint, vel Pythagoræ tēporibus vel Orphei. Hic Iouis, & Latonæ filius fuisse creditur, & in Delo natus, quia post illam confusam mundi, vt vocant materiam, ex qua vniuersa, quę sunt, creata creduntur, quę λητὼ quasi λήθω, vt ait Plato, à latendo, & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primùm Solem & Lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omnipotens. Nati dicuntur Apollo, & Diana in Delo, quia continuò exorta luce

res cognosci, & videri posse cœperint, cùm prius in confusa, & informi materia omnia diletescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones Solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysum esse Solem ipsum, cuius filia sit Luna, cum à Sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione, qua calor mediocris confertur omnibus animantibus, putatur Æsculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini, vt mitior esset, pestemque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti, cuius cùm duæ sint potestates nimio calore, & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Ieium vocabant ab immittendis sagittis: at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius Aesculapius à Ioue irato fulmine percussus interijt, quia cùm benignitas Solis, & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aere pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior fit pestilentia medijs temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contigit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerumque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert, quo naturalis potentia, humorumque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando astrorum quorundam concursus: vnde concitetur aeris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia [nimia humoris: quam necessariò sequitur] annonæ penuria, cùm omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia non nisi Dei supremi, & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur, mortem filij grauiter ferens, Cyclopas Iouis ministros, fulminumque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum, qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti; & è vaporibus fulmina Ioui confici, cum illi sint fulminum artifices. Cum enim Æsculapius sit Apollinis filius medicus peritissimus, isque sit aeris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumuntur, neque vsquam possunt consistere. Cum aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, vt fabulati sunt de Phaethonte, ita ob hanc rem datus est locus fabulæ, quia ob fulmine occisum filium Apollo Cyclopas, quòd fulmina faciebant, occiderit. E cœlo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior, & quasi humanior, quàm antea solis natura sentiebatur. Id cum ita contigisset, cognouerunt mortales Solem esse omnium rerum moderatorem: quare, cum tepor illius conferat animantibus, pauisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non vltimum locum sortitus est.

FVERVNT nonnulli, qui Phorbantem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuisse fabulati sint, vt ait Plutarchus in Numa, quod Deus amet sapientes, sicuti memoriæ proditum est, Pindarum, Archilochum, Hesiodum Dijs fuisse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem consecrata est, cuius ex attritu lignorum facilè ignis eliditur, tum etiam ob diuinationem, quia eius folia sub puluinari dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi, quibus natura Solis plurimum dominatur, (nam alij aliorum planetarum naturæ magis clàm adhæremus) multa facilius præsentiunt, quare diuinationem, & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentiendi dicati sunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu Gratias gestaret, at sinistra sagittas, & arcum, quia multo plura sunt eius in humanum genus beneficia, quàm incommoda, quæ inferuntur. Hunc Deum semper iuuenem finxerunt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiũt senectutem, & quia semper eadem vis est Solis, quamuis minimè appareat nonnullis ob signiferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos, ad explicandam vim radiorum, quem etiam intonsum vocauit Horatius in his carminibus:

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium.

Sic is poeta in his versibus;

ὑμνείω παιᾶνα, μέγαν θεὸν ἀπόλλωνα.
ἄβροτον, ἀγλαόμορφον, ἀκερσεκόμην, ἀβροχαίτην.

Cantamus Pæana Deum, qui est magnus Apollo,
Perpetuum, pulchrum, intonsum, semperq́ comantem.

Erat illi sacer etiam accipiter propter rapacitatem, & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amycleus ab Apolline, & Zephyro, vno tempore amatus: at enim cùm propensior in amorem Apollinis appareret, Zephyri, odium & indignationem in se concitauit, quare cùm

Apollo

Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quem cæsum Apollo in florem sui nominis commutauit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephębi nutrire solebant, quam eo tempore decisam Apollini dicabant & deponebant, cum similes esse Apollini cessarent: hoc est, cùm labra vel malæ prima lanugine vestiebantur. Eam fuisse consuetudinē testatur Plutar. ita in Theseo. ἔθους δὲ ὄντος ἔτι τότε τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ παίδων ἐλθόντας εἰς Δελφοὺς ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ τῆς κόμης. *Cum mos esset illis temporibus, vt qui ex ephebis excesserant, in Delphos venirent, atque coma primitias Deo offerrent*: Sicut zonam Dianæ consecrabant mulieres, cum virginitatis pertæsum esset. Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit, vt barbatum Apollinem fingerent, cum reliqui homines eum iuuenem & imberbem formarent. Istud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrii, cùm neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum pręteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quòd Pythonem serpentem sagittis confecerit, cùm paruus adhuc esset, quid aliud significant, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cum enim Sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, cœpit Sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infātium plena humoribus terra, multisque nebulis ex illis procreatis tecta, cùm recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore non contigit. Tum verò Sol suis radiis nouam terram assiduè illustrando, quasi sagittis quibusdam

N dam

dam: ipsam putredinem feriens, paulatim excitauit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem, aut causam fingendarum harum fabularum putauerim, nisi quòd modò vires elementorum, modò sidera pro Dijs colentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ, quæ de Dijs finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Æsculapio dicatur.

De Aesculapio. CAP. XI.

AESCVLAPIVM quidam Apollinis, & nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

ἰητῆρα νόσων ἀσκληπιὸν ἄρχομ' ἀείδειν.
υἱὸν ἀπόλλωνος, τὸν ἐγείνατο δῖα κορωνὶς.
Δωτίῳ ἐν πεδίῳ κούρη φλεγύου βασιλῆος.
Morborum medicum canto, quem diua Coronis
E Phœbo peperit Phlegyæ olim filia Regis,
Dotius est vbi lætus agerque Amyniq; fluenta.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit, Phlegyam Coronidis patrem, Peloponesum ingressum filiam pregnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamuis alij hoc in agro Thelpusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discendens, obseruabat. Hos cùm deesse gregi, pastor cognouisset, vniuersum pascuum peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: veruntamen, cùm ignis è capite infantis emicuisset, diuinum quiddam ratus, eius rei famam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est, hûc qui Aesculapium susceperit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine, in agro Thelpusio expositum, vt ait in libro de Dijs, & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est, quod quouis morbo laborantes homines ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt, qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischye Elati filio concubuisse, quod grauiter ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre non posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Aesculapium extraxit, vel Phœbus ipse: vt testatur Ouid. lib. 2. Metamorph. in his:

Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, vteroque parentis
Eripuit: geminique tulit Chironis in antrum.

Alij dicunt, non è nympha Coronide natum, sed ex ouo corniculæ: quia Coronis vtramque significat, & nympham ita vocatam, & corniculam, vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate, à quo res ita commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguum in ouum vacuum corniculæ inclusisse, ceraque studiose oblitum in luto in loco quodam occultasse: mox ara extructa populum in concionem ad eum locum aduocasse, cùm, nunciaret omnibus palam se Deum esse ostensurum. Post concionē, incognitis quibusdam vocibus vsus, Apollinem, & Aesculapium inuocauit, vt dexter, ac fœlix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vna cępit, quod præsentibus multis fregit, pullumq; recentem serpentis inueniens, cunctos homines in admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscuro ostendens, artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Æsculapium Apollinis filium. Inde verò serpentes in eius tutela, sicuti Trophonio, & Hercynę dicabantur, crediti sunt, & eius gestamē putatus fuit baculus serpente inuolutus, vt scripsit Dercylus: atque Ouid. lib. 15. Metam. Aesculapium inquit aliquando fuisse in serpentem mutatum. Pausanias autem in Messeniacis, natum fuisse Aesculapium ex Arsione Leucippi filia, at non è Coronide memorat de nonnullorum sententia: cùm tamen in Corinthiacis contendat, illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Lacercam ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro quarto hoc pacto:

χωόμενος περὶ παιδὶ, τὸν ἐν λιπαρῇ λακερείῃ
Δῖα κορωνὶς ἔτικτεν ἐπὶ προχοῇς ἀμύροιο.
Ob natum iratus, propè pinguem quem Lacercam
Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.

Huius nutricem fuisse Trigonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. quem apud Chironem Centaurum educatum fuisse constat, & ab eodem eruditum, cùm adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chironis in antrum.

Lactantius in lib. de Falsa Religione, Aesculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Aesculapius prius Apius voca-

vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

ἀρωγὸν αἰδήσωσιν ἠπίου γόνον
ἀστοῖσι καὶ ποίμναισι πρευμενῆ μολεῖν.

Opem ferentem concinent satum Apio
Gregibus venire, ciuibusq; commodum:

Scripsit Zezes chil. 10, non solum à Centauro Chirone Aesculapium fuisse edoctum, sed cùm Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἤπιος enim blandum significat) mox, quia Asclen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Aesculapium vtroque nomine coniuncto: nam ἀσκληπιὸς ex Ascle, & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Asclen, sed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui eum nominatum fuisse contendunt ab artis præstantia, quia homines mori non pateretur nam σκέλλεσθαι, mori significat, at a litera priuationem adiungit. Dictus est igitur eo nomine, quòd homines non sineret morbo, aut dolore absumi: quanuis inuentionem medicinæ alii alijs inuentoribus tribuerint. Ouid. vt diximus, Apollini illam tribuit; Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem Aesculapii magistrum inuentorem medicinæ putauit; Aeschylus illam omnium primum Prometheum ait inuenisse. Homerus in lib. δ. Odyss. videtur inuentionem medicinę Pæoni tribuisse, vt est in his:

ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων
ἀνθρώπων, ἦ γὰρ παιήονός εἰσι γενέθλης.

Est medicus prudens cunctis præstantior vnus
Ille viris, cui Pæonia sit gentis origo.

N Hunc

Hanc sororem habuisse Eriopen scriptum reliquit Myrleanus Asclepiades. Cicero multos fuisse Aesculapios inquit in tertio de Natura Deorum his verbis: Aesculapiorum primus Apollinis, quem Arcades colunt: qui specillum inuenisse, primusque vulnus obligauisse dicitur: Secundus secundi Mercurij frater: is fulmine percussus, dicitur humatus esse Cynosuris: Tertius Arsippi filius, & Arsinoæ, qui primus alui purgationem, dentisque euulsionem, vt ferunt inuenit cuius in Arcadia non longè à Lusio flumine sepulchrum, & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus vndiq; precinctum, in quo ambitu quendam vel mori, vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimuero pauca prorsus morborum remedia protulit in medium, vel Æsculapius, vel eius filij: vel quia moderatior diæta non afferebat tantam morborum varietatem; vel quia res medica nondum satis validum ceperat incrementum. Nam ad Troiana vsque tēpora perexigua fuit medicorum peritia: quando vel Aesculapij filij Eurypylo vulnerato farinam, & tritum caseum mulierem commiscentem, potumque præbentem cum vino Pramnio, non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de rep. dialogo: cùm illa omnia maximè inflammare vulnus, at non sedare dolores vllo pacto possent. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ Magister, vt scripsit Panyasis, qui cùm esset valetudinarius, se ipsum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisque medicamentis medicæ artis dogmata inuenit, quibus & se, & alios postea diutius sustentauit. Obtinuit tamen postea consuetudo propter aliqua, vt arbitror, quæ fœliciter illi obuenerunt, vt peritissimi medici, qualis fuit Hippocrates, Aesculapij dicti sint, vt testatur Zezes decimæ Chiliadis hist. 349. Fabulantur præterea, Hippolytum ab equis laniatum Aesculapij arte reuixisse. quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem, qua homines in vitam reuocari possent, repertorem artis fulmine confecisse, vt ait Virgil. lib. 4. in his:

Namq; ferunt fama Hyppolitum, postquam arte nouercæ
Occiderit, patriasq; explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis: ad sydera rursus
Aetheria, & superas cæli venisse sub auras
Pæonij reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis, & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vndas.

Fertur Apollo grauiter tulisse mortem filij, ac magnopere luxisse: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse cōuersæ, vt testatus est Apollonius in libro quarto Argonautic. his carminibus.

—— κελτοὶ δ' ἐπὶ βάξιν ἔθεντο
ὡς ἄρ' ἀπόλλωνος τάδε δάκρυα λητοΐδαο
ἐμφέρεται δίναις, ἅτε μυρία χεῦε πάροιθεν.

—— *Celtæ famam facere quòd illic*
Latoidæ Phœbi lacrimæ voluuntur in imo
Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Aesculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vna cum ceteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit Homerus lib. 4. Iliad.

ταλθύβι', ὅττι τάχιστα μαχάονα δεῦρο κάλεσσον
φῶτ', ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος.

Taltybiades, celeremq; Machaona ducito nobis
Præstantis medici natum, huic Aesclepius olim
Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Aesculapij, & Epiones filius, fraterque Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniacis: atque in Eliacis prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso, & Hygiæa fuisse memorantur, vt ait Aratus. præterea Orpheus in hymno quodam in Aesculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Aesculapij censuit Hygiæam, cùm ita scribat.

φοίβου ἀπόλλωνος κρατερὸν θάλος, ἀγλαόμορφον,
ἐχθρὲ νόσων, ὑγίειαν ἔχων σύλλεκτρον ἀμεμφῆ.

Stirps Phœbi præclara, thori cui splendida consors
Est Hygiæa, grauis morborum pulsor, & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Aesculapij, die nono post Isthmios, ante Megatenses tamen, incipiente vere, ijque apud Epidaurios, penes quos natus fuisse dicebatur, in Aesculapij honorem. Hunc Deum alij imberbem, alii barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragœdo prægrandem barbam fuisse Aesculapio tradidit his verbis:

ὥστε μὴ μειρακεύου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ λέγε θαρρῶν ἤδη τὰ δοκοῦντα, μὴ αἰδεσθεὶς εἰ ἀγένειος ὢν δημηγορεύσεις, καὶ ταῦτα βαθυπώγωνα καὶ εὐγένειον οὕτως υἱὸν ἔχων τὸν ἀσκληπιόν. *Quare, ne te adolescentulum erga nos geras: sed quæ tibi uidentur, ea loquere animò intrepido. nec vereare, quod imberbis concionem habeas, cum habeas filium tam ingentis, ac promissæ barbæ Aesculapium.* Pausanias tamen in Corinth. imberbis Aesculapij statuam erectam apud Phliasios fuisse

fuiſſe inquit. Scripſit Lucianus in Icaromenippo, celeberrimum templum Aeſculapij fuiſſe Pergami, ſicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8. fanum fuiſſe Aeſculapii inſigne ſcribit Tetrapoli, quæ ciuitas & Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & varijs morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti in quibus ſcripti erant morbi & nomina eorum, qui ſe ab illo Deo ſanatos fuiſſe credebant, ſicut in Co inſula, & in Trica. Somniauerat enim inſulſa antiquorum multitudo, quod, ſi quis ex aliquo morbo conualuiſſet, cui contigiſſet Aeſculapium inuocare, illud Aeſculapii opera factum fuiſſet, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota perſoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum, quæ diuinitus accepiſſent. Huic Deo capram immolare in ſacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pauſanias, & Didymus ſcripſit lib. 3. vel quia à capra nutritus fuiſſet, vel quia ſanitati aduerſarium animal capra videatur, cùm laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phædone Platonis, ſe gallum debere Aeſculapio medico inquit, cùm gallus illi mactari conſueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam illi ob vigilantiam fuit ſacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis cauſis, vt Aulonius, Medicus, Oncæata, Leuctricus, Cortynius, Corilæus, Agnitas, Booneta. Nam, vt ait Cicero lib. 2. de Legibus, Aeſculapius, veluti Dii cæteri, propter beneficia, quæ in genus humanum contuliſſe dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: ſic enim inquit; Diuos, & ollos, qui cœleſtes ſemper habiti, colunto: & ollos, quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, Aeſculapium, Caſtorem, Pollucem Quirinum.

ATQVE hactenus ea explicata sunt, quæ de Aesculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui. nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor Solis, vt nomen ipsum videtur significare: φλέγειν enim comburere est. Huius filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ Solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim Solis calor aera purget, ac rariorem faciat, & nisi vis quædam humoris in ipso aere reliquatur à calore, nulla esse potest salubritas. Cum igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis, quasi ἀπό τοῦ κεράννυσθαι. Aesculapium inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud, quàm aera. Cuius fuit filia Hygiæa, q̃ nihil est aliud quam bona valetudo. Est siquidem aeris temperies non homini solùm, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Aesculapii patrem finxerunt, atque ipsum Aesculapium salubrem vim de Sole animis corporibusque mortalium subuenientem, hoc est sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aer assiduè mouetur, & generatur. quare Aesculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aeris, idcirco mater eius fit Coronis. Ex hoc aere ita affecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Aesculapii fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inuentor. Dicuntur fuisse multæ filiæ Aesculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aeris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi, nã Iaso ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, à medendo scilicet dicta

est

est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinesq; frigoris, & caloris, hanc ipsam inquam, & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane, quod oppidum fuit Sicyniorum, signũ Aesculapij Apollinis filij, salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Aesculapio dicatus draco, cuius baculum duo amplectabantur, quia Sol, è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponens, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cùm illo multa & herbarum & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum, quæ maximè Soli conuenit, quoniam ὄφις ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modo serpentem vocamus. Sol enim, cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit, vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quod hæc auis sit auspicijs accommodata. nam non solum artis medendi peritus fuit Aesculapius, sed etiã diuinandi: quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam non solum præsentia, sed prætereita etiam, quæ acciderunt ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem medico comparat, & plurimum postea confert vniuerso negotio, vt ait Hippocrates. Hinc effectum est, vt illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potius ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes. baculus erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcimentum humanæ vitæ sensim labantis; atque anguis multis remedijs sit accommodatus. Hæc ea sunt, quæ de Aesculapio memoriæ prodita sũt ab antiquis, quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Diis finxerunt antiqui, id habuit historia tanquam suarum narrationum fundamentum.

NON defuerunt, qui locum datum fuisse fabulæ de Aesculapio tradiderint, quod mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos, quorum cõclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vĩ medicamentorum: vnde fabulati sunt antiqui Plutonem apud Iouem conquæstum fuisse, quod suum imperium Aesculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussum fuisse à Ioue inquiunt, quod accidit paulo ante Troiana tempora. Verum de Aesculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone. CAP. XII.

CHIRONEM Aesculapii magistrum, alii ex aliis parentibus natum esse tradiderunt. Ouid. lib. 6. Metamorphoseωn Saturni filium putauit, vt est in hoc versu;

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticωn, Philyræ filium fuisse dixit in his:

αὐταρ ὅγ' ἐξ ὑπάτου ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης
χείρων φιλλυρίδης.

Ad mare descendit montis de parte suprema
Chiron Phyllyrides.

Nam fama est, Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide compressisse, qui veritus, ne à Rea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit, è quo concubitu natus est Chiron ab vmbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apollonius lib. 2. his carminibus:

Νυκτὶ δ' ἐπιπλόμενοι φιλυρηΐδα νῆσον ἄμοιβον.
ἔνθα μὲν οὐρανίδης φιλύρῃ κρόνος εὖτ' ἐν ὀλύμπω
τιτήνων ἤνασσεν. ὁ δὲ κρηταῖον ὑπ' ἄντρον
ζεὺς ἔτι κουρήτεσσι μετετρέφετ' ἰδαίοισιν
ῥείην ἐξαπάφων παρελέξατο, τοὺς δ' ἐνὶ λέκτροις
τέτμε θεὰ μεσσηγύς. ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας
ἔσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἐναλίγκιος ἵππῳ.
ἡ δ' αἰδοῖ χῶρόν τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα
ὠκεανὶς φιλύρη, εἰς οὔρεα μακρὰ πελασγῶν
ἦλθ' ἵνα δὴ χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ,
ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίην τέκεν εὐνῇ.

Aequora sulcantes adeunt Philyreida tandem.
Huc, vbi cœlestis Saturnus, cùm puer esset
Iupiter, Idæis et nutriretur in antris,
Curetes inter regeret Titanas at ipse:
Congressus Philire est formosæ, Sed Rhea nullo est
Capta dolo: in lecto hos ambos inuenit, vt ille
Diffusis ceruice iubis hinniuit equinis.
Ipsa pudore locum, montes, collesq; reliquit
Oceani Philyra, ac montes petit inde Pelasgos.
Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuis
Persimilis fit equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cùm reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic vxorem habuisse Chariolo memoratur, Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persæ, sicut alii maluerunt, quæ accedentibus ad littus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cùm Chirone Achillem, quem educandum, & erudiendum acceperat, vt ait Pausanias in Laconicis, secum attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorum:

σὺν καὶ οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα
πηλείδην ἀχιλῆα, φίλῳ δειδίσκετο πατρί.

Peliden vxor paruum portabat in vlnis

 Dulce

Dulceonus, id charo properans ostendere patri.

Memoriæ prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quod Chiron astrologiæ peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cùm vellet Peleum esse virum celeberrimum, Actoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famamque dissipandam dixit, quod Peleus Aeaci, & nymphæ Daidis filius, ac Telamonis & Phoci frater, Thetidem Ioue ita concedente vxorem esset ducturus, ad quas nuptias Dii cum ingentibus imbribus & tempestate accedent. Ea cùm dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierent pluuiæ ac venti de cœlo: quo etiam tempore Peleo Philomelam dedit, atque inde fama increbuit, quod Peleus Thetidem duxerit. Quamuis scribit Dailochus ac Perecides, quod Peleus, posteaquam purgatus fuit à fratris Phoci cæde, quem disco percussit cùm exerceretur, ab Euryto Actoris filio, eius filiam Antigonem, at non Thetidem vxorem duxit. Alii dicunt, Antigonem prius nupsisse Peleo, deinde illa mortua ductam fuisse Thetidem. Deinde cùm adoleuisset Chiron, in syluas abiisse dicitur, viresque herbarum primus obseruasse: qui etiam ob peritiam postea chirurgiæ, & ob leuitatem manuum in tractandis vulneribus, Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo nympha Ocyrhoen filiam, quæ ita fuit appellata, quia ad ripas fluminis celerrimi nata fit, vt testatur Ouidius lib. 2. Metamorphoseon.

Ecce venit rutilis humero protecta capillis
Filia Centauri: quam quondã nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit.
Ocyrhoen.

Habuit & Endeidem è Philyra vxore. suscepit præterea Caryclum è Pisidice nympha. Fertur idem Chiron, cum primum se in syluas contulisset, fuisse à Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus:

Quis primus tulit ista viris; hominumne, Deûne
Ingenijs inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyriden primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluasq́ vagantes
Armauit, fecitq́ vias in commoda tanta,
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, citharaq́ potens, cæliq́ perite.

Nam præter cognitionem herbarum, rerumque cœlestium fertur Chiron mirifice fuisse citharæ pulsandæ peritus. qua etiam ratione non nullos morbos sedauit, vt ait Staphylus Lib. 3. rerum Thessalicarum, & Boetius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiam percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cum postea Herculis sagittas veneno Lerneæ hydræ perlitas Chiron sequẽtibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnam illarum cecidisse affirmant: qui dolore vulneris diu discruciatus, cùm natus esset ex immortali patre, mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mortali esse liceret, vt testatus est Acusilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id vero cùm Iouis misericordia obtinuisset, inter sidera relatus fuit, vt testatur Hyginius in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, vt est in his apud Ouid. quamuis eum mortuum fuisse dicat:

Tu quoq́ chare pater nunc immortalis, & æuis
Omnibus vt maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere dira
Sanguine serpentis per saucia membra recepto:
Teque ex æterno patientem numina Mortis
Efficient: triplicesq́ Deæ tua fila resoluent.

Conuersus est igitur Chiron in signum illud cœleste, quod nunc etiam à sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur, vt videatur sagittam è vulnere extractam ostentare. Cum verò eximiè fuisset pius & Deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonstretur. At Mnesagaras non vulneratum fuisse, sed longioris vitæ pertæsum censuit mortem à Diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalasia illum senem ac longæuum nominat in his:

ἆρά γε τῆνω ποιόνδε φόλῳ κατὰ λάϊνον ἄντρον
κρατῆρ᾽ ἡρακλῆϊ γέρων ἐστάσατο χείρων,
Talia nonne Pholi saxoso rupis in antro
Alcidæ statuit longæuus pocula Chiron?

Atque hæc ea sunt, quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc vnde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cùm artis medendi, & chirurgiæ peritiam inuenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim φίλη amica, πεῖρα verò experientia: quare inuentionis chirurgiæ mater φίλυρα, quasi φίλειρα dicta est. Nam si à πείρας dictione prima litera abiiciatur, id nomen existet. Nam prior fuit empirica, quam theorica medicina. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars necessario viam aperit corruptis humoribus: qui quò citiùs & commodiùs defluxerint, eò citius vulnus sanari potest. Atque, vt summatim dicam, vniuersum ferè chirurgiç negotium in

scitè

scitè eliciendis malis humoribus consistit: qua in re primum est, vt per diætam & viuendi moderationem quam maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quanto magis expurgatum fuerit, quasi faciliorem vitæ nostræ decursum transibimus: proximum vero, vt male affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus: quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines solum, sed etiam ad alia, animalia, & ad vsum iumentorum extenderat. Hunc ex immortalibus parentibus natum esse dixerunt, quia infinita prope videatur illa cognitio, quæ nunquam satis percepta, aut absoluta ab humanis ingeniis fuerit. Fabulati sunt post longum annorum numerum a Ioue hunc impetrasse, vt aliquando mori posset, quia sæpius rerum omnium scientiæ & cognitiones sint per temporum vicissitudines immutatæ, quæ cum ad summum excreuerunt, mox vt res cæteræ humanę, decrescunt & relabuntur. Dicitur inter sidera Chiron fuisse relatus, non solum, quia hominibus de reliquis benemeritis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter sidera collocabant: sed etiam, quia per hæc hominum religionem, & pietatem à Deo non negligi volebant ostendere, vt cæteros homines ad probitatem hortarentur, cum viri boni & integri calamitates tandem Deus leuet, & pro iis magnam ac perpetuam, fœlicitatem & gloriam denique largiatur. Non defuerunt tamen, qui Aesculapium paternis inuentis chirurgiam addidisse putarint, & radicum quarundam herbarum cognitionem, & mistiones pharmacorum, qui eò rem medicam deduxit, vt princeps & inuentor & Deus medicinę creditus sit. At de Chirone satis, nunc de Venere rerum omnium parente dicatur.

De

De Venere. CAP. XIII.

VENEREM illam, quam vulgus mortalium, deliciarum, voluptatumque omnium, & blanditiarum, & elegantiæ Deam esse putauit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cæsis, & in mare proiectis, sine matre, ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, vna cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt: quorum in potestate esse dixerunt omnia commoda ad libidinē spectantia largiri. Nam si de medio Veneris & Cupidinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturę, illi esse credantur, vt re ipsa sunt, quid reliquum erit, nisi fœdissimum & turpissimum libidinis; effrænatæque lasciuiæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, vt minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur, Hæc res sane vt necessaria prope est animalibus, ita frequens & immoderatus eius vsus in multa adducit illegitima, corpusque & animum labefactat. quare vt honestior culpa libidinosorum videatur, & currus triumphantium, & castra, & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verum, quod turpe est, cùm nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus & immundis suibus ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis inuestigemus. Tibullus libro 1. Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, vt dictum est, natam arbitratur in his:

Nam fuerit quicunque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro:

ἀγνώσσεις ὅτι κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης,
καί κρατέει πόντοιο, καὶ ἡμετέρων ὀδυνάων.

An nescis Venus orta maris de semine quod sit?
Imperat hæc vndis, nostrisq. doloribus vna.

Cum nuper nata fuisset Venus, hanc ex vndis maris egredientem ambabus manibus è capillis & è facie aquam mariuam expressisse inquiunt: quare omnium pictorum facile princeps Apelles Cous celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ diuinum prope opus creditum fuit, pinxit: cuius in mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater:

τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάσσας
κύπριν ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος.
ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν,
ἐκθλίβει νοτερῶν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν, ἀθηναίη τε, καὶ ἥρη,
οὐκ ἔτι σοὶ μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα.

Egressam nuper Venerem de marmoris vndis
Aspice, præclari nobile Apellis opus.
Exprimit æquoream manibus de crinibus vadam,
E longis spumas exprimit illa comis.
Hæc visa Pallas sic cum Iunone locuta est:
De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuisse concepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum: quare cum de formosa muliere loqueretur Venus apud Papinium, illam dignam esse inquit, quæ sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus:

Hæc et caruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.

Hanc verò fuisse ab Horis educandam susceptam, postquam in Cyprum super vndis à Zephyro fuit delata, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

αἰδοίην χρυσοστέφανον καλὴν ἀφροδίτην
ᾄσομαι, ἣ πάσης κύπρου κρήδεμνα λέλογχεν
εἰναλίης. ὅθι μιν ζεφύρου μένος ὑγρὸν ἀέντος
ἤνεικεν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
ἀφρῷ ἔνι μαλακῷ. τὴν δὲ χρυσάμπυκες ὧραι
δέξαντ᾽ ἀσπασίως, περὶ δ᾽ ἄμβροτα εἵματα
ἕσσαν.

Formosam canto Venerem, cui tempora sertis
Aureis cinguntur: cui Cypri terra marina
Florida paret, eam Zephyrus quo dulcis & aura
In molli spuma pepulit super æquoris vnda.
Molliter hanc Horæ ceperunt, vestibus illam
Diuinis texere: quibus nodantur in aurum
Crines: reticulumq. legit capitis decus ingens.

Hic enim poeta non in concha, sed vna cùm spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus Cypria vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Greci κύειν πόρει, quippe cùm Cyprus, antequam Venus eò appulisset, diceretur Sphecia ab habitantibus ibi populis Sphecibus vocatis, vt scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Cerastia, vt inquit Xenagoras in lib. 2. de insulis, quod illam homines habitarent, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur, cùm cornua κέρατα dicta sint à Grecis, & κερασαὶ cornuti. alii voluerunt illam insulam vocatam fuisse Macariam, quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus.

Huic

Huic ipsi Deæ fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchæ Cytheriacæ: quia illæ Venerem excitent, hæ quia pertineant ad mundum muliebrem. Scriptum reliquit Cicerò lib. 2. de Nat. Deorum ita, & plures Veneres fuisse, & illas è diuersis parentibus fuisse ortas: Venus prima Cœlo & Die nata: cuius Elide delubrum vidēmus. Altera, spuma procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem secundum natum accepimus. Tertia, Ioue nata & Dione, quæ nupsit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuisse scripsit Pausan. in Bœoticis, quarum vna cęlestis altera Popularis, altera Apostraphia dicta est. At diuinus Plato in Conuiuio duas esse Veneres & duos Cupidines inquit in his. παντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ ἔρωτος ἀφροδίτη, ταύτης δὲ μιᾶς μὲν οὔσης, εἷς ἂν ἦν ἔρως. ἐπει δὲ δύο ἐσον, δυο ἀναγκη καὶ ἔρω τε εἶναι, πῶς δ᾽ἔου δύο τὰ θεὰ ἡ μὲν γέπου πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ οὐρανοῦ θυγάτηρ ἣν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπονομάζομεν, ἡ δὲ νεωτέρα, διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ πάνδημον καλοῦμεν. *Omnes enim scimus, quod nulla est Venus sine Cupidine: quæ si vna sit, vnus erit etiam Cupido. At cum sint duæ, binos esse Cupidines necesse est. At quo pacto non duæ sint deæ? altera siquidem antiquior & sine matre Cæli filia existit, quam cœlestem nominamus: altera iunior Iouis & Dionis, quam vocamus Popularem.* At Orpheus tamen in hymnis eandem & cælestem, & maris filiam nominauit in his:

οὐρανια πολύϋμνε, φιλομειδὴς ἀφροδίτη,
ποντογενής, γενέτειρα θεά.
Cœlestis: genitrixq́, sonori filia Ponti.
Letitiæq́ parens Venus.

Hanc alii nominatam fuisse putarunt à spuma, cum ἀφρὸς spuma sit apud Græcos dicta: alii ab Aprile mense quod eo mense nata fuerit, vt testari videtur Horat. in quarto Carminum:

Vt tamen noris quibus aduoceris
Gaudijs, idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cœlum ab Horis ductam postea fuisse, cuius Dii omnes dextram complexi sunt, ac singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Hom. in hymn. cum igitur hanc Diones filiam esse dixerit Theocritus in Syracusiis hoc pacto:

κύπρι Διωναία τὺ μὲν ἀθανάταν ἀπὸ θνατῶν ἀνθρώπων ὡς μύθος ἐποίησας βερονίκην.
Nunquam post esse mori mortalem tum Beronicen,
Fabula vt est, olim dederas Venus orta Dione:

Sic Virg. illam Iouis filiam dixit.

Olli subridens hominum sator, atque Deorum,
Vultu quo cœlum, tempestatesq́ serenat,
Oscula libauit natæ: dehinc talia fatur:
Parce metu Cytherea.

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem ita inquit:

Γήματο δ᾽ εὐονύμην θαλεραν κρόνος ἀγκυλομῆτις,
ἐκ τοῦ καλλίκομος γένετο χρυσῆ ἀφροδίτη.
Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa
Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit, quod è mari & è spuma nata fuerit, quodque ad Cytherum montem primum appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus pluribus verbis in Theogonia. Verum de prima Venere Cœli ac Diei filia nulla est propè mentio apud antiquos scriptores: at de posteriore nulla habita generis differentia permulta scripserunt poetæ. Enimuero, cum e mari nata putaretur, inter sidera vel Deos nautis salubres, ita numeratur ab Horatio:

Sic te diua potens Cypri,
Sic fratris Helenæ lucida sidera,
Ventorumq́ regat pater.

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam artem meretriciam exercuisse, & inuenisse inquiunt, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptijs pręfectos, vt ait Paul. in Messeniacis, & Plut. in problematibus, qui præfectos esse nuptiis Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam. hæc eadem, quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Horatius:

Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido.

Quare effectum est, vt φιλομειδὴς fuerit à poetis sæpius nominata. Atque cum certa munia sint Dijs singulis, certaque officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur cùm vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa; hortaturq; illam Iupiter matrimonia curare, vt est apud Homerum in libro quarto Iliadis.

ἦρα καλεσσάμενος, προσέφη χρυσὴν ἀφροδίτην.
οὔτι τέκνον ἐμὸν δίδοται πολεμήϊα ἔργα.
ἀλλὰ σύγ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
ταῦτα δ᾽ ἄρηϊ θοῷ, καὶ ἀθήνη πάντα μελήσει.
Tum Venerē alloquitur, tum soluit talibus ora:
Filia, non ars est tibi bellica tradita: sed tu
Virgineas rixas, sed tu connubia cura.

Hæc

Hac Mars, hac teneat cõmunia munera Pallas.

Cum his præesset muneribus Venus, illi meritò baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorem, in quo suauitas, & dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficiaque includebantur, de quo ita scripsit Homerus Iliad ξ.

ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
ποικίλον· ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο·
ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστύς
πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Sic ait, & lorum cesti de pectore soluit:
In quo blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, sermo iucundus, amores,
Gratia, quę mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoto in Melpomene, Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his: *οἱ δὲ ἐνάριες καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι, τὴν ἀφροδίτην σφίλεγουσι μαντικὴν δοῦναι. Fatentur Enaries & Androgyni, Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.* Hæc Dea, cùm amores blanditiasque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum, qui per ipsam peierassent, rideret, vt asserit Tibullus in primo Elegiarium hoc pacto:

Nec iurare time: Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi, quam à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. 10. Metam. his verbis.

Vecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis:

Idem postea poeta lib. 15. eiusdem operis illum à columbis trahi inquit in his:

Perque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens.

Sappho tamen eius currum à passeribus salacissimis auibus trahi finxit. alij putarunt passeres esse Veneri consecratos: quia στρουθοὶ vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Hanc Deam finxerunt rosea corona insigniri, quam de suo sanguine colorem accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas præterea, vt significauit Euripides in Medea his carminibus:

μή ποτ' ὦ δέσποιν' ἐπ' ἐμοί
χρυσέων τόξων ἐφίης,
ἱμέρῳ χρίσασ' ἄφυκτον οἰστόν,
Numquam Regina mihi
Ab aureo arcu dimittas
Dulcedine vngens certam sagittam.

Et Iulianus Aegyptius in his:

Αἰεὶ μὲν κυθέρεια φέρειν δεδάηκε φαρέτρην,
τόξα τε καὶ δολιχῆς ἔργον ἐκηβολίης.
Vsque Venus plenam didicit portare pharetrã,

Atque Apolli, longe spicula qua feriunt.

Atqui cum variæ essent Veneres, varij fuerun illarum cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi, quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minimè licuit, vt testatur Polemo in illo libro, quem scripsit ad Timæum his verbis: ἀθηναῖοι τε γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπιμελεῖς ὄντες, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσιοι νηφάλια μὲν ἱερὰ θύουσι, μνημοσύνῃ, μούσαις, ἠοῖ, ἡλίῳ, σελήνῃ νύμφαις, ἀφροδίτῃ οὐρανίᾳ. *Athenienses harum rerum obseruandarum studiosi, & in sacrificijs Deorum faciendis diligentes ac pij, Nephalia sacra faciunt Mnemosynæ, Musis, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri cœlesti.* Quamuis Pythium oraculum postea iussit mel, atque liquentia viua, vt dictum est, Nymphis offerre. vocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam vinum omnis propè intemperantię fundamentum in illis nesciretur. tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, vt sensit Philochorus, quę neque à genere ficuum, neque vitium essent neque mori quę in sacrificiis Deorum vrerentur. Lucianus in Dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestem putasse Venerem, aliam Popularem: quam publicam vocauit, aliam Hortensem, atque Publicæ capram candidam mactari significat, Hortensi & Cœlesti iuuencam. Alij tamen putarunt, iuuencam Mineruæ mactari oportere, quòd illi esset sacra, vt fuit agnus Iunoni; Isidi anser, Veneri columba, vt ait in libro de Diis Apollodorus. Sed Strabo libro nono sues etiam admissos aliquando fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quòd eius victimę morte, lætaretur ob cędem Adonis, quamuis aliquando lacte, melle, ac vino tantum litabatur. Quod alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatur Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris, & Suadelæ cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus a Latinis, quòd ad omnia veniat, vt ait Cicero in secundo de Natura Deorum: Quæ autem Dea ad res omnes veniret, Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis, cum semper victoriam reportet:

Μέγα τι σθένος ἁ
Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
Magnum quoddam robur
Venus, refert victorias semper.

Idcirco præclare Leonidas inquit in armatam Venerem, frustra illam armari in homines, cùm vel Martem ipsum bellorum Deum nuda vicerit, hoc pacto:

ἄρεος ἔντεα ταῦτα, τίνος χάριν ὦ κυθέρεια
Ἐνδέδυσαι, κενεὸν τοῦτο φέρουσα βάρος,
αὐτὸν ἄρη γυμνὴ γὰρ ἀφώπλισας. εἰ δὲ λέλειπται
καὶ θεὸς ἀνθρώποις ὅπλα μάτην ἐπάγεις.

Hæ

Hæc Martis sũt arma, Venus cur cingeris istis?
Cur Cytheræa geris tam graue pondus iners?
Mars est à nuda victus: cum cesserit ipse
Vel Deus, hæc frustra num geris arma viris?

Tantæ verò eius vires dicuntur esse, vt nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit, quæ cœlo, & terris, & omnibus elementis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hippolyto, omniaque illius imperio parere, vt est in his carminibus:

κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς, ἢν πολλὴ ῥυῆ.
ἣ τὸν μὲν εἴκονθ' ἡσυχῆ μετέρχεται.
ὃν δ' ἂν περισσὸν, καὶ φρονοῦνθ' εὕρη μέγα
τοῦτον λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς καθύβρισε,
φοιτᾶ δ' ἀν' αἰθέρ'. ἐστὶ δ' ἐν θαλασσίῳ.
κλύδωνι κύπρις. πάντα δ' ἐν ταύτης ἔφυ.
ἥδ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοὺς ἔρον.
οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθὸν' ἔγγονοι.

Non est Venus ferenda, si multa affluat.
Cedentibus quæ fit benigna, quæque leuis.
At si superbum reperit quem quo putas
Tractauit illum more, quave iniuria?
Percurrit æthera illa, rursus in maris
Vndis pererrat: inde nata cuncta sunt.
Hæc vna Amorem seminauit, hæc dedit,
E cuius orti semine omnes adsumus.

Idcirco Hom. in hymno in Venerem omnes feras, & volucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & frænari inquit in his carmininibus:

μοῦ σά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου ἀφροδίτης
κύπριδος, ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε.
καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων
οἰωνούς τε διιπετέας, καὶ θηρία πάντα,
ἠ μὲν ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδ' ὅσα πόντος.

Musa refer Veneris formosæ munia, Diuis
Quæ superis olim teneros immisit amores:
Quæ genus humanum domuit, pictasque volucres
Atque feras omnes, quæ pascunt æquora ponti.
Quæque errant campis, quæ latis fluctibus errant.

Hanc vel Ioue ipso potentiorem esse scribit Theocritus in Europa in his verbis:

θυμὸν ἀναΐσσοισιν ὑποδμηθεὶς βελέεσσι
κύπριδος ἣ μούνη δύναται καὶ ζῆνα δαμάσσαι.

Per domitus Veneris iaculis, lentisve sagittis,
Quæ domuisse Iouem valet vna, Deosque supernos

Hanc vnam denique mundum procreasse & procreatum nutrire & conseruare crediderunt quem nullo pacto sine Veneris opera existimarunt coagmentari potuisse, vt ait Orpheus:

πάντα γάρ ἐκ σέθεν ἐστὶν, ὑπεζεύξαο δὲ κόσμον
καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα
ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
ἐν πόντῳ τε βυθῷ τε.

Omnia iunxisti per te sunt pondera mundi.

Imperitasq; tribus: Partis, ea que omnia gignis,
Quæ mare, quæ cælum latè, terramq; pererrant.

Fabulantur poetę, Venerem Adonis desiderio captam fuisse, qui natus fuerat Rege Cinyra & Myrrha eius filia, qui pastor fuit, vt testatur Virgilius in Gallo. Enimuero postea Martis inuidia ab apro immisso cæsus est, vt ait Ouidius lib. 10. Metamorph. cum iuuenis esset & prȩualidus, plurimum eo Venus delectabatur, quare eius mortem grauissimè tulit, vt ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam tamen de illo stirpem suscepit. cum Anchise congressa Aeneam pepererit, quem alij dicunt libertatem a Græcis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem, quidquid vellet, efferendi, qui patrem, vxorem, filium, Deos penates capiens Atho montem cōscendit, ibique vrbem condidit, quam de suo nomine Aeneadem appellauit. Alij dicunt, Aeneam captiuum vnà cum Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thessaliam deportatum, vt scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche, qui paruam Iliadem composuit.

αὐτὰρ Ἀχιλλεῖος μεγαθύμου φαίδιμος υἱὸς
ἑκτορέην ἄλοχον κατάγεν κοίλας ἐπὶ νῆας.
παῖδα δ' ἑλκὼν ἐκ κόλπου εὐπλοκάμοιο τιθήνης
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ πύργου τὸν δὲ πεσόντα
ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.
ἐκ δ' ἕλετ' ἀνδρομάχην ἠΰζωνον παράκοιτιν
ἕκτορος, ἥν τε οἱ αὐτῷ ἀριστῆες παναχαιῶν
δῶκαν ἔχειν ἐπίηρον ἀμειβόμενοι γέρας ἀνδρί.
αὐτόν τ' ἀγχίσαο κλυτὸν γόνον ἱπποδάμοιο
αἰνείαν ἐν νηυσὶν ἐβήσατο ποντοπόροισιν
ἐκ πάντων δαναῶν ἀγέμεν γέρας ἔξοχον ἄλλων.

Vxorem Hectoream naues deduxit in atras,

Magna-

Magnanimo ac forti quondã generatus Achille
Atque è complexu raptum nutricis, ab alta
Turre iacit natũ mox Hectoris: hunc cadẽtem
Purpureum cepit lethum, nigraq; tenebra.
Mox capit Andromachen, fuerat namque Hectoris uxor,
Quam sibi donarunt virtutis pramia Achiui.
Anchisa clarum natum domitoris equorum
Protinus in naues duxit, qua marmora sculcant,
AEneam, fuit egregium quod munus Achiuũ.

Ex illo celebri Martis adulterio suscepit Harmoniam, vt testatur Hesiodus in Theogonia, quam tamen alij Iouis & Electræ filiam fuisse putarunt. è Mercuio suscepit Hermaphroditum, vt nomen ipsum significat: quod ita ait Ouid. lib.4. Metam.

Mercurio puerum, & diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris:
Cuius erat species in qua materq; paterq;
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.

Concepit Erycẽ è Bure vel vt alij maluerunt, è Neptuno: quem Hercules palæstra suffocauit, vt ait Isacius. Fertur etiam Meligunis fuisse Veneris filia. Fama est præterea, quòd Venus Dionysum amauit, quo ad Indicam expeditionem militante Venus Adonidis consuetudine fruebatur: mox coronata redeunti Dionyso occurrens & ipsum coronauit, & rogauit vt se sequeretur, quia iam nupsisset. mox in Lampsacum profecta est, quia ibi vellet parere, quod gestabat in vtero. At Iuno Zelotypia capta illius vterum perdolum contrectauit, fecitque vt deformem puerum pareret, qui ingentia maxime haberet pudenda, quem postea Priapum nominauit, vt ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Non defuerunt, qui Suadelam quoque Veneris filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphus. at Hesiodus in

Theogo

Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his:

——— αὐτὰρ ἄρηϊ

ῥινοτόρῳ κυθέρεια φόβον καὶ δεῖμον ἔτικτεν

——— *Marti clypeos atque arma secanti*

Alma Venus peperit Pallorem, vnaq; Timorem.

Suscepit Rhodum filiam præterea è Neptuno, vt sensit Herophilus: quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonem, & alios quinque filios è Sole peperisse. At cum Vulcanum maritum haberet, nullus ex illo filius commemoratur, cum multos è varijs congressibus, diuersisque adulterijs à scriptoribus natos fuisse Veneris acceperimus. Sortita est autem Venus multa cognomina vel à locis, vel conditoribus, vel euentis rerum. nam dicta est Salaminia, Acidalia, Paphia, Idalia, Cytherea, Erycina, Gnydia, Cyllenia, Melanis, Migonitis, Acræa, Colias, Epistropha, Euplœa, Ambologera, Olympia, Speculatrix, Pontica, & multa alia prȩterea, quæ numerare mihi videtur superuacaneum. Multa fuerunt loca, in quibus eximie Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouid. lib. 10. Metamorph.

Capta viri forma non iam Cythereia curat

Littora: non alto repetit Paphon æquore cinctam,

Piscosamq; Cnidon, grauidamq; Amathunta metallis.

Et Virg. lib. 10.

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,

Italiæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genetricem esse diximus superiùs, non est mirum, si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sicyonius illam ex ebore & auro ita fecit, vt capite polum gestaret, atque altera manu papauer, altera malum punicum, vt scripsit Eratosthenes libro tertio. In huius Deæ sacrificijs moris fuit, vt femora victimarum omnium, prȩterquam suum, consecrarent, cùm alias partes Sicyonij iuniperi lignis adolerent. verùm cum torrerentur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam cȩteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat; quare cùm Lemnȩ mulieres Veneris sacrificia spreuissent; Deæ maximè iram in se concitasse creditæ sunt, quod etiam non impune putantur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, vt à suis maritis contemnerentur. Earum mariti cùm bellum aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiusque captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solum fecerunt, sed etiam captiuas vnà cum illis trucidarunt. deinde veritæ, ne cùm filij adoleuissent patrum iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obtruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt. Illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorem obliuisci, si ab aliqua paruifiat, vt ait Euripides in Hyppolyto Coronifero in his:

Πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι, κ᾽ οὐκ ἀνώνυμος

θεὰ κέκλημαι κύπρις, οὐρανοῦ τ᾽ ἔσω.

ὅσοι τε πόντου, τερμόνων τ᾽ ἀτλαντικῶν

ναίουσιν εἴσω, φῶς ὁρῶντες ἡλίου,

τοὺς μὲν σέβοντας τ᾽ ἀμὰ πρεσβεύω κράτη,

Σφάλλω δ᾽ ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα.

ἔνεστι γὰρ δὴ κ᾽ ἀν θεῶν γένει τόδε,

τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.

Inter viros permulta, non inglória

Venus vocata sum: poli intra circulum,

Pontumue quisquis incolit, vel terminos

Atlanticos, spectatque solis lumina,

Si me colit, vires, decusque prȩbeo.

Superbientes rursus in me deprimo.

Hoc est Deis com mune quod mortalium

Honoribus lætantur, et coli a viris.

Dicitur hæc Dea vna cum Iunone & Pallade de formæ prestantia contendentes ad Paridis iudicium venisse, quæ cùm iudici Helenæ adulterium ad illum corrumpendum promisisset, victoriam ex illo iudicio reportauit. Verumtamen dolosum illud iudicium vniuerso Troianorum imperio postea fuit calamitosum, quoniam stulta sunt omnia iniqua, sed omnium maximè Veneris opera quȩ fiunt, vt ait Euripides in Troadibus: quippe cùm non solum à spuma, sed etiam ab insania Veneris nomen deduci possit, vt est in his carminibus;

τὰ μωρὰ γὰρ πάντ᾽ ἐστὶν ἀφροδίτη βροτοῖς

καὶ τοὔνομ᾽ ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:

Recteque cœpit nomen hoc insania

Nam cùm animorum motus, qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maximè vitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnemque lasciuiam conuenit aspernari: quibus nihil neque turpius, neque minus honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nam quis se hominem esse verè audeat dicere, qui se effrenata illa belluarum libidine in Venerem rapi patiatur? omnium sane voluptatum

O qui-

quibus homines vexantur, maxima & deterrima est libido rei Venereę, quæ opes dilapidat, obest memoriæ, vim oculorum labefactat, stomachum frigidiorem & imbecilliorem efficit, cùm vim illam semen genitale secum auferat, qua cibus in stomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorumque humorum abundantia in stomacho procreatur. Præclarum est igitur illud medicorum pręceptum, semperque ad seruandam sanitatem in ore habendum; VESCI citra satietatem, IMPIGRVM esse ad laborem, VITALE semen conseruare, res esse saluberrimas. Quare scitè dictum est ab eo poeta:

οἶνος, τὰ λοετρὰ, καὶ ἡ περὶ κύπριν ἐρωὴ
ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν, εἰς ἀΐδην

Vina, lauacra, Venus mortalia corpora frangunt
Et citius Ditis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnibus eiusce rei remedia, victus moderatio imprimis: vnde pręclarè illud defluxit: Sine Cerere & Baccho friget Venus. Neque id parum confert mandatum medicorum, secundum, quod etiam ita recitauit Ouid. in lib. de remedio Amoris:

Ocia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriæ prodidit Plutarchus in Symposiacis problematis, rutam quoque, quam πήγανον ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι vocarunt à cogendo, non mediocriter conferre ob insitam illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat, quare etiam de illa ita scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poetæ, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere depositum fuisse inquiunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilæ vsum, cum illa frigida sit, Venerem sedare. quare in Thesmophorijs, in quibus sacrificijs castos esse sacerdotes, & adeuntem populum oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Silemnus fluuius non procul à Pataris, vt refert Pausanias in Achaicis, in quo viri, vel fœminæ lotę priscorum amorum obliuiscebantur, & Sappho apud Ouid. sublimen esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare pręcipitantes, amoris obliuiscebantur. sic enim inquit.

Constitit, et dixit, quid nunc non ignibus aquis
Vreris? Ambracia est terra petenda tibi.
Phœbus ab excelso quantum patet aspicit æquor,
Actæum populi, Leucadiumque vocant.
Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore
Misit, & illæso corpore pressit aquas.
Nec mora iussus amor fugit lætissima mersi
Pectora: Deucalion igne leuatus erat:
Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam
Leucada: nec saxo desiluisse time.

Primus omnium Phocus ex ea petra sese præcipitauit, vt ait Plutarchus in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum vltimum, & non nisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, vt è pręcipiti loco in mare non sine maximo periculo desiliant. Quamuis Cicero etiam lib. 4. Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco, vt pote è quo multi se pręcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, similiter facit, vt si posse putet eum, qui se Leucade præcipitauerit, sustinere se, cùm velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam vtraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter arbores, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virg. Ecgloga septima:

Populus Alcidæ grauissima, vitis Iaccho,
Formosæ Veneri myrtus, sua laurea Phœbo.

Non defuerunt tamen, qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus fit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atq; victoriam reportarit, quod innuit Nicand. in Alexipharmacis in his:

πρὸς δέ τισοι δικτύννα τεὰς ἰχθήρατο πλῶνας
ἥρης' ἱμβρασίης μούνης στέφος οὐχ ὑπέδεκτο.
κάλλεος ἕνεκα κύπριν ὅτ' εἰς ἔριν ἠριθήσαν
ἀθάναται, κόσμεσεν ἐν ἰδαίοισιν ὄρεσσι.

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos
Aspernata, tuam nec capit Iuno coronam.
Quòd Venus Idæis est illa in montibus olim
Compta comas, vbi de forma contentio nata est.

Alij sacratam crediderunt, quia nascatur in littore maris, vnde nata est Venus: alij, quia multis morbis muliebribus conueniat. non tamen soli Veneri sacra putabatur, sed etiam Dionyso vt Aristophanes testatur in Ranis:

ἴακχ' ὦ ἴακχε
ἐλθὲ τόνδ' ἀνὰ λειμῶνα χορεύσων
ὁ σίους, ἐς θιασώτας.
πολύκαρπον μὲν τινάσσων
ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
στέφανον μύρτων.

Iacche ô Iacche:
Veni per hoc pratum tripudians
Sacros ad initiantes;
Fructiferam concutiens

Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

Huic Deę Gratiæ dicuntur esse dicatæ, quòd nihil ijs ignaris faciat: nam cùm pomum à Paride esset capturæ, Hymęnæum, & Cupidinem, & Amores, & Gratias iussit aduocari, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

ATQVE hęc ea ferè sunt, quę de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quam occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum, quod nos non ineptè (vt arbitror) alicubi ita expressimus illam amorem appellantes:

Nil amor est aliud, Veneris quā parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Et Lucretius lib. 4.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur,
Seu mulier toto iactans è corpore amorem:
Vnde feritur, eò tendit, gestitq; coire,
Et iacere humorē in corpus de corpore ductum.
Namq; voluptatem præsagit multa Cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomē Amoris

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quòd omnia verno aeris tempore ad procreationem excitantur: quippe cùm idem poeta Zephyri auram suauissimam Veneris nuncium appellarit, vt in his ait idem poeta:

It ver, et Venus, et Veneris prænuntius ante
Pennatus graditur zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quam spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud Arist. quare locus datus est fabulæ, quod à spuma genita sit: Nata esse dicitur ex ipso mari propter salsedinem, quæ non parum confert ad fertilitatem, cuiuscerei argumentum est copia murium, quæ nascitur in nauigijs sale onustis ac illud sæpe vectantibus. Venerem amorum Deam credidit. Lactantius putatam, quia lena fuerit, quæ prima meretriciam artem instituerit. Ducuntur verò similia similium desiderio, vt canes canum, equi equarum, leænarum leones: quoniam dissimilium formarum prorsus nulla est inter se coniunctio. Effi itur istud ipsum naturę ductu, quæ spectra quædam à valde diuersis abhorrentia indidit singulis animalibus, vt irritum & inutilem coniunctionis laborem deuitent. Vt enim è magnopere differentibus arboribus surculos arbores non recipiunt, ita neq; marium fœminę plurimum differentium congressu delectantur. Nam tametsi viperę anguillarum attritu demulcentur, canes luporum coniunctionem non omnino respuunt, cùm è similibus propè corporibus simile semen profundatur, quod plurimum confert ad procreationem, tamen ex anguillis & auibus, aut dissimilibus plurimum animalibus nihil nasceretur, si coniungantur: quare è consimilibus omnino, aut parum differentibus fieri debet, & solet generatio. Sunt igitur in singulis animalibus spiritus quidam ad conciliandos amores prępotentes, quibus temperies aeris pro lena est, atque eorundem spirituum alij ad id munus tardiores sunt, alij promptiores & magis ingeniosi: quare accidit aliquando, vt mas fœminam vel non visam amauerit, aut marem fœmina. Alii naturam sapientissimam rerum harum parentem similium & animorum & temperamentorum conciliatricem crediderunt, quę radios quosdam occultos è toto corpore mitteret: quos tamen alij ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, atque illum, qui sit ictus, conuersum eò vnde percussus fuit quandam voluptatem diuinantem, & quasi pręsentientem, similisque coniunctionem appetentem, in eius desiderium delabi, quod desiderium Amor; & proprio nomine Cupido appellatur. Cùm tamen eueniat aliquando, vt ex altero tantùm illi radij manent, cùm ad scopum ob dissimilitudinem hi peruenire non possint, nullam se facere impressionem sentiunt, quare neque ita intenduntur, neque sunt diuturni, & à suscepto negotio facilè recedunt. Nihil enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa, quam animus è similium coniunctione futuram pręsentit, quare Dea credita est conciliandorum animorum. Alij motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aeris temperiem, Venerem vocarunt. Quòd nata sit è spuma, vt diximus, illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semen secernitur: cuius rei indicium est, quòd non minùs stomacho, & memoriæ, & aciei oculorum obest vsus Veneris, quam venarum incisio. Alij natam è Ioue & Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materia, quę est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui cœli & Dei filiam tradiderunt, ii cum Theologis Christianis conferserunt, quoniam cùm Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendi amoris ad procreandum vim addidit: quare creatis animalibus & herbis statim inquit, Crescite & multiplicamini. Hęc eadem causa fuit,

cur fuerit præfecta nuptijs. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiam amor conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cùm apta sunt generationi, quod efficit apta elementorum symmetria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam nudam, ac retibus implicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia fieri non poterat, vt Dij occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parumque viro bono, nedum Deo conueniens: cum vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demonstrare, quæ apud vulgus increbuit, quòd libidinosæ vxoris lasciuia viri boni existimatio & integritas possit contaminari, nisi tamē vir ad vxoris turpidines libens volensque conniueat. Nemo enim alienorum peccatorum pœnas dare meritò debet. Præclarè igitur statutum fuit apud Lacedæmonios, vt adulterorum, si qui deprehensi fuissent, pudendæ partes publicè in foro per tortorem vellicarentur, deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent, quod fiebat sine maritorum ignominia, vti scripsit Sosiphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Stilpo, cùm illi à Metrocle Cynico obijceretur, vt opprobrium, quod sua filia esset impudica, ita Metroclem arguit percunctatus num peccatum meum est, an filiæ? filiæ, is inquit, peccatum, at tuum infortunium. qui fieri potest? ait Stilpo. an non peccata sunt lapsus? sane. an non lapsus eorum qui lapsi sunt, fuerunt etiam aberramenta? & hoc inquit, nonne aberramenta eorum, qui aberrarunt infortunia? his verbis vir sapiens demonstrauit nemini esse crimini alterius peccata oportere. Dicitur vulnerata fuisse à Diomede, vt est apud Homerum: quoniam illi, quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatib. dediti: at corpora debilia & rei bellicæ minime accommodata. quare cùm illa in ortu Paridis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epistola Helenæ.

Apta magis Veneri, quā sint tua corpora Marti
Bella gerant fortes: tu Pari semper ama.
Hectora, quem laudas, pro te pugnare iubeto.

Huic deæ non conuenire aliorum Deorum officia dixit Iupiter, cùm singuli Dii singulis officijs sint præfecti, quia nulla est tanta potentia, quę per se satis valida sit, nulliusque alterius indigeat auxilio. Hoc enim maxime faciebat ad deprimendam mortalium arrogantiam & temeritatem, cùm vel Dii ipsi non omnia posse, sed mutuis auxilijs indigere, dicerentur. Quia omnia animalia ab ea domari inquiunt, & Iouem amori parere, ac Venerem mundum procreasse & conseruare, atque omnia ex illius nutu pendere, visi sunt per hoc diuinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. Fabulati præterea sunt antiqui, Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res concitantur, non sunt sui compotes, sed eo affectu, quò fert impetus, rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac si quis insanus secum ratione in posterum velle insanire iurauerit: quippe cum vterque horum, quò fert impetus, at non quò ratio trahatur. Dixerunt pręterea, Veneris currum ab oloribus trahi, quia mundities & corporis ornatus mirifice confert ad amorem conciliandum, est enim omnium fere auium candidissima & maxime munda olor. Alii tamen ob salacitatem columbas ac passeres illius currum trahere finxerunt. Atque cum tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filij. Illa, quæ Cœlestis est Venus appallata siue Vrania purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam & viros bonos ob aliquam virtutem, aut erga benemeritos, qui amor cœlestis, & purus, & diuinus, cùm humana labe careat, potest apellari. Popularis Venus naturæ coniunctiones animalium quęrit. At Venus cognomento Apostraphya, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum; quia, cum multà turpiter per nefarios congressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercendas cupiditates parum honestas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, vt nomen ipsum significat. Atq; cùm cœlestis illa Venus, non nisi ab animo temperantissimo procedere possit, meritò in eius sacrificijs obseruatum fuit ab antiquis, ne vinum omnium deliramentorum, omnisque intemperantiæ causa offerretur. Illa Venus, quæ popularis est, neque vinum, neque temulentiam reijcit, cùm vulgi & turbulentorum motuum multitudinis Dea sit. Hanc Venerem, cùm ex aeris temperie gignatur, omniaque animalia ad procreandum impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui, cùm illa sit præcipuè verni temporis benignitas: quam ita expressit Virgil. in 2. Georg. libro.

Ver adeo frondi nemorum, ver vtile syluis,
Vere tument terræ, et genitalia semina poscunt,
Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus,

Auia

Auia tum resonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus,
Parturit almus ager, Zephyriq; tepentibus auris
Laxant arua sinus, sup. rat tener omnib. humor.

Nam physicas rationes in his complexus est Virgil. quibus efficitur, vt eo tempore præcipuè animalia in Venerem concitentur. quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam Lucretius, cùm de Venere loquitur, complexus est.

Æneadũ genitrix, hominũ Diuumq; voluptas
Alma Venus: cæli subter labentia signa,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
Exoritur, visitq; exortum lumina solis.
Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli:
Aduentuque tuo suaues tibi dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora ponti,
Pacatumque nitet diffuso lumine cœlum.
Nam simulac species patefacta est verna diei,
Et reserata viget genitabilis aura Fauoni,
Aeriæ primum volucres te Diua, tuumq;
Significant initum perculsa corda tua vi.

At grauissimus & suauissimus scriptor Euripides multò etiam clarius demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam, siue diuinam, quæ nascitur è motu cœlestium corporum, siue naturalem vocemus, quæ facit vt in hanc commistionem elementa ipsa deducantur, vel potiùs deducit, Venerem appellauit, quam ita de se dicentem is introducit. quemadmodũ patet ex his:

—— οὐχ' ὁρᾷς ὅση θεός;
ἣν οὐδ' ἂν εἴποις, οὐδὲ μετρήσειας ἂν
ὅση πέφυκε, καὶ ἐφ' ὅσον διέρχεται.
αὕτη τρέφει σὲ κἀμὲ, καὶ πάντας βροτούς.
τεκμήριον δὲ μὴ λόγῳ μόνον μάθῃς,
ἔργῳ δὲ δείξω τὸ σθένος τὸ τῆς θεοῦ.
ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅτε ξηρὸν πέδον
ἄκαρπον αὐχμῷ, νοτίδος ἐνδεῶς ἔχει:
ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
ὄμβρου πεσεῖν ἐς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο.
ὅταν δὲ συμμιχθῆτον ἐς ταυτὸν δύο,
φύουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα.
δι' ὧν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.

Non sentis ipse quanta sit Venus Dea?
Nam nec referre, nec queas metirier,
Sit quanta, quantum possit in mortalibus;
Te nutrit ipsa, meque, et omnes hæc viros.
Considera: sermone ne solo scias,
Enucleabo robur ipse re Deæ.
Amauit imbrem terra cum siccum solum est,
Non est ferrax squallore, poscitque humidum.
Amatq; cœlum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorsum cedere.
Vbi duo miscentur ista, vnumq; fiunt,
Nascuntur inde cuncta, quæ nos nutriunt:
Ob quæ viret, vigetq; vis mortalium.

Hinc Deam iure Adonim amasse dicunt, qui Adonim Solem esse arbitrati sunt: quoniam sine vi Solis, nulla esset Venus. Hunc per brumam extingui dicunt, quia cessat eo tempore herbarum, & rerum multarum generatio. nam cum Sol obtusos angulos facit, minor fit eius virtus, ac frigora sunt omnibus naturæ actionibus maximè aduersaria. Nam cur illum mortuum inter lactucas deposuit? propter frigus hyemis nimirum, atq; per id tempus fiebant sacra Adonia, cui fabulæ addiderunt, per Adonia fluuium Adonim vocatum è Libano monte defluentem sanguinolentum fluere solitum. Addiderunt & Gratias illi filias, quæ Cœlesti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatem. Harum vna auersa est, cum duæ Venerem respiciant, quia liberalis, & magnanimi est imitari bonos agros, quod est maiori mensura reddere, quam acceperit. Sorores illæ dicuntur manibus implicitis se tenere inuicem, virgineique esse & ridentes, quia nulla spe motos oportet dici liberales, cùm mercatores sint potiùs, qui ob aliquam spem benefaciunt. atq; quæ in aliquem extat beneficentia, tum demum grata est, quæ ex hilari animo, minimeq; inuito, aut renitenti procedit, traditum est in fabulis, Venerem iudicatam à Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures, qui corporis voluptates, quàm qui animi, qui vitia, quam qui virtutem; qui turpitudinem, quam qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt, qui dignitatem, qui gloriam, qui preclaras gerẽdarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt, qui tandem facti omnium hominum infœlicissimi propter libidinem in maximas miserias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerunt, & quæ de illa fabulose dicebantur, iam ferè explicauimus, quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine. CAP. XIIII.

De Cupidine verò, quibus ortus sit parentibus, non parua dubitatio est apud scriptores: quoniam alij vnum esse Cupidinem, alij plures senserunt. Plato in Symposio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem.

ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ ἔρως καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῆ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ

ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν, τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις εἶναι τῶν θεῶν, τίμιον, ἦδ' ὅς. τεκμήριον δὲ τούτου γονεῖς γὰρ ἔρωτος οὔτ' εἰσὶν, οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενὸς, οὔτε ἰδιώτου, οὔτε ποιητοῦ. *Quod magnus Deus sit, et hominibus Deisq; admirabilis Cupido, id iam compertum est sapius cum in alijs, tum in ijs, qua ad eius originem spectãt pracipuè. Neque enim me praterit, esse quidpiam praclarum inter antiquissimos Deos recenseri. Cupidinis autem parentes neq. sunt, neq. ab vllo vel priuatorum, vel poetarum fuisse dicuntur.* Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem, siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ Chaos dicta est, in lucem eduxisse, cum ita scribat.

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖα εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου.
τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.
ἠδ' ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
λυσιμελὴς, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
δάμναται ἐν στήθεσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Ante Chaos natum: superum firmissima sedes,
Inde solum terra lata: tum tartara nigra
Intra adytum terre, & feralia claustra baratri.
Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes
Dulce Deum, pariterq; virum gratumq; Cupido
Solamen qui corda domat, mentesq; feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidi-

nem inquit, eumque eductum ex illa informi materia. At Aristophanes in Auibus Noctem, Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus sit Cupido, qui cum Chao mistus omne Deorum genus ex illo excitauerit. ita verò se habent carmina Aristophanis:

χάος ἦν, καὶ νὺξ, ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ τάρταρος εὐρύς.
γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν, ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις.
τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠόν.
ἐξ οὗ περιτελλομέναις ὥραις, ἔβλαστεν ἔρως ὁ ποθεινὸς,
στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν.

Chaos erat et nox, erebusq; niger primum, tum Tartarus altus,
Terra nec aer, nec cœlum erat. erebiq; in finibus amplis
Parit prius Zephyrium nox alis nigrescentibus ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureis alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit, quem, vt est in his carminibus ante omnia natum putauit:

πρωτο-

πρωτογόνον καλέω διφυῆ, μέγαν αἰθεροπλάγκτον,
ὠογενῆ, χρυσέοισιν ἀγαλλόμενον πτερύγεσσιν,
ταυροβόαν, γένεσιν μακάρων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Aethere labentē, geminū magnumq; vocamus,
Qui prior est natus, qui ex ouo, qui nitet aureis
Alis lætatus, per quem superumq; virumq;
Est genus exortum tenues in luminis auras.

At idem Plato, qui nullos parentes Cupidinis superiùs esse dixit, mox fabulam quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memorauit: fama est Deos aliquando natalitia Veneris celebrantes in cœlo mensis accubuisse: tum Porus consilij & abundantiæ Deus fertur nectare paulò copiosius haustο ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quam etiam compressit: ex eo igitur congressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandataque obseruaret; quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hyla è Diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficilimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

οὐχ' ἁμῖν τὸν ἔρωτα μόνοις ἔτεχ' ὡς ἐδοκεῦμες
Νικία ᾧτινι τοῦτο θεῶν πόκα τέκνον ἔγεντο.

Non solis natus nobis est ipse Cupido
Vt patet: è superis quicunque fuere parentes.

Non defuerunt, qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus, quod ex illo carmine significatur:

αὐτὰρ ἔρωτα κρόνος καὶ πνεύματα πάντ' ἐτέκνωσε.

Sunt Amor, et venti Saturni è semine nati.

At Sappho poetria Cupidinem cœli ac terræ filium existimauit, Simonides Martis & Veneris, Acusilaus Noctis & Ætheris, Alcæus Contentionis & Zephyri. Idem Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto:

ὑμνέομεν σειρὴν πολυώνυμον ἀφρογενείης,
καὶ πηγὴν μεγάλην βασιλήιον, ἧς ἄπο πάντες
ἀθάνατοι πτερόεντες ἀνεβλάστησαν ἔρωτες.

Cantamus Venerisq; genus, fontemq; perennem,
De quo immortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam & à Suada coronatam. qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filium. Cicero lib. 3. de Natura Deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: Secundus Mercurio, & Venere: Ter-

tius quidem est Anteros, Marte, & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisque parentibus geniti, tamen ad vnum Veneris filium omnia prope, quæ de Amore dicta sunt, transferuntur. Præclare igitur Arcesilaus statuarius leænam e marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alij e cornu bibere cogebant, alij soccos illi induebant, alij saxo alligatam fune tenebant cum multos fuisse Cupidines vellet significare. Horum quæ vires sint, aut quæ facultates, & qui habitus illi tribuerentur, ita patefecit Orpheus in hymnis.

κικλήσκω μέγαν ἁγνὸν, ἐράσμιον, ἡδὺν ἔρωτα.
τοξαλκῆ πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ.
συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις.
εὐπάλαμον διφυῆ, πάντων κλῇδας ἔχοντα.
αἰθέρος, οὐρανίου, πόντου, χθονός, ἠδ' ὅσα θνητοῖς πνεύματα, παντογένεθλα θεὰ βόσκει χλοόκαρπος.
ἠδ' ὅσα τάρταρος εὐρὺς ἔχει, πόντος θ' ἁλίδουπος.
μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴακα κρατύνεις.

Iucundum, magnum, gratum cãtamus Amorē.
Arciferum, alatum, celerem, flãmisq; potentem.
Ludentem pariter cum dysq; virisq; gemellum.
Tu maris, et terræ claues, tuq; ætheris alti
Sceptra tenes: tu quot vētos Dea parturit alma
Frugifera, aut pōtus tumidus, vel tartarus ipse,
Et regis, et cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, & cuiusmodi illum Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, rosis coronatum: nam & Cupido, & Victoria alati fingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

αὐτίκα νίκη πέταται πτερύγοιν χρυσαῖν καὶ νὴ Δί' ἔρως γε.

Statim Victoria volat alis aureis, et per Iouem Cupido simul.

Idcirco cum Victoriæ simulachrum de Cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiusque solæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quòd inde auolare Victoria ampliùs non posset, quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum euentum conscripsit:

ῥώμη παμβασίλεια, τεὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται
Νίκη γὰρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

Roma potens alis cur stat Victoria lapsis?
Vrbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solùm nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus:

γυμνὸς ἔρως, διὰ τοῦτο γελᾷ, καὶ μείλιχός ἐστιν,
οὐ γὰρ ἔχει τόξον καὶ πυρόεντα βέλη.
οὐδ' ἐμάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος.
τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇ δὲ, θάλατταν ἔχει.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,
Nec flammata gerit spicula, vel pharetram:
Iure quidem recto florem, delphinaq; gestat.
Continet hac terras, hac maris alta manu.

In huius Dei facultate situm fuisse fabulati sunt, vt ea quæ turpia essent, ac deformia, faceret videri honesta, & decora: & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes sensus denique obstupescere faceret, cuiusmodi sunt ea, quæ scripsit Sapho in hisce carminibus.

φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὤνὴρ, ὅστις ἐναντίος σοι
ἰζάνει, καὶ πλησίον ἁδὺ φωνού-
σας ὑπακούει.
καὶ γελώσας ἱμερόεν, τό μοι τὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν
ὡς ἴδον σ', ὡς βρόγχον ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔθ' ἥκει.
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἐν δὲ λεπτὸν
αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦσ'
ἐν δ' ἀκοαί μοι.
κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται τρόμος δὲ
πᾶσαν αἱρεῖ, χλωροτέρη δὲ ποίας
ἔμμι τεθνᾶναι δ' ὀλίγον δέουσα
φαίνομαι ἄπνους.

Ille par Diuis superis videtur
Esse, qui contra se det intuens te,
Haurit Hyblæo magis & liquore
Dulcia verba.
Dulce risisti, mihi quod misellæ
Corda transfixit grauiter videnti.
Spiritus pressus fuit, et mihi vox
Faucibus hæsit.
Facta tum lingua est tacita, & repente
Paruus in membris calor est relictus
Lumina haud cernunt, resonat susurrus
Multus in aure.
Labitur sudor gelidus, tremorq;
Occupat totam. viridis magis sum
Gramine, extinctæ simili retentus
Spiritus est vix.

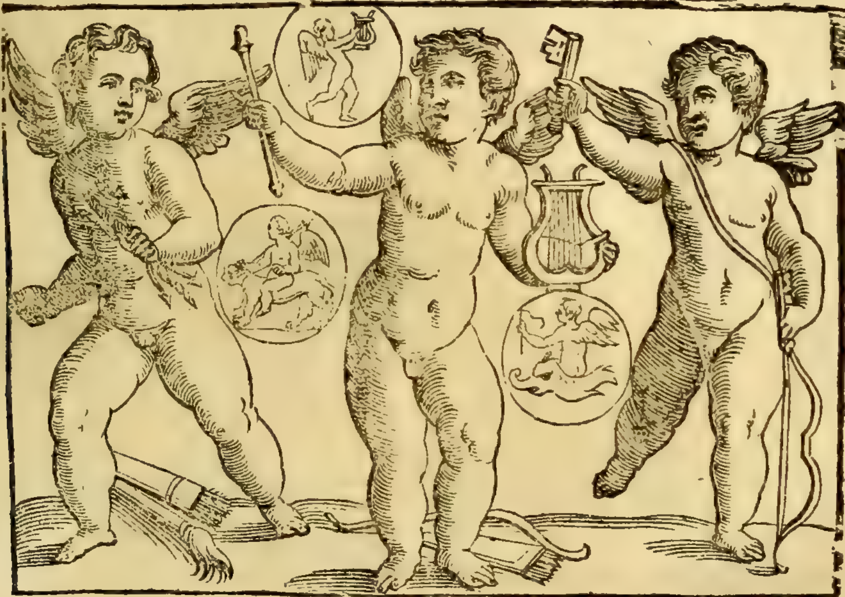
Tantam illi potestatem antiqui poetæ, tantumque audaciæ Cupidini tribuerunt, vt omnes Dij antiqui ab Amoribus spoliati fuerint

suis

ſuis inſignibus: vt Philippus quidam poeta in his luculentiſſimis carminibus expreſſit:

Συλήσαντες ὄλυμπον ἴδ' ὡς ὅπλοισιν ἔρωτες
κοσμοῦντ' ἀθανάτων σκῦλα φρυασσόμενοι.
φοίβου τόξα φέρουσι, Διὸς δὲ κεραυνόν, ἄρηος
ὅπλον καὶ κυνέην, ἡρακλέους ῥόπαλον
εἰναλίου τε θεοῦ τριβελὲς δόρυ, θύρσα τε βάκχου.
πτηνὰ πέδιλ' ἑρμοῦ λαμπάδας ἀρτέμιδος,
οὐκ ἄχθος θνητοῖς εἴκειν βελέεσσιν ἐρώτων,
δαίμονες οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.

Exuuijs Superum læti decorantur Amores.
Alta quibus cœli eſt iam ſpoliata domus.
Extorſere Ioui fulmen, Phœboq; ſagittas,
Alcidæ clauam, Marsq; caret galea.
Mercurio deſunt talaria, faxq; Dianæ,
Sic Baccho thyrſus, ſic pelagoq; tridens.
Nec mirum eſt iaculis homines quoque cedere Amorum,
Queis ſua vel ſuperi ſceptra dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium fœliciſſimum, & cui Dij omnes ſubijcerentur, appellauit ita Plato in Sympoſio: φημὶ οὖν ἐγώ, πάντων θεῶν εὐδαιμονεστάτων ὄντων Ἔρωτα (εἰ θέμις, καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. *Ego ſanè ita ſentio, omnibus Dijs fælicibus exiſtentibus, Cupidinem (ſi fas eſt, ac ſine reprehenſione licet dicere) omnibus illis eſſe fæliciorē, cum & pulcherrimus ſit & optimus.* Atque in his cum duos eſſe Cupidines dixiſſet, alterum Cœleſtem, alterum Vulgarem appellat: ἀναγκαῖον δὲ δὴ καὶ ἔρωτα, τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον. *Neceſſe eſt igitur, et Cupidinem hunc quidem alterum ſequentem, & adiutorem, Vulgarem rectè vocari, hunc verò Cœleſtem.* Addita fuerunt & alia inſignia præter ſuperiora, ſiquidem hunc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiuſmodi peſtes, quas omnes recenſere moleſtum eſt, nedum experiri: quæ cùm breuiſſimè, tum eleganti ſſimè in eo Maruli Epigrammate ſunt expreſſa.

Quis puer hic? Veneris. plena qua cauſa pharetra?
Non bene promiſſus certa quod arma mouet.
Cur ſine veſte Deus? ſimplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quod facit ille ſenes.
Quis pēnas humeris dedit? inconſtantia quare
Nulla Deo frons eſt? ſigna inimica facit.
Quę ſors eripuit lucem? immoderata libido.
Cur macies & vigiles cura, dolorq; facit.

Quis

Quis cacumpr ait? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui comites? Rixa, Bella, Odium, opprobriũ.
Qui cęlo ḋ gnati? homines. qua causa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc è crapula, deliciarumque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cùm nihil sit, quod magis morum probitatem, vitamque humanam, quàm deliciæ, labefactet. Sic enim de amoribus inquit Phocylides:

οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ.
ἡ πολλὴ δ' ἐς τρυφὴν πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.

Vtiliter nulli nimia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pellũtur Amores

Atque præclarè idcirco scriptum fuit à Pallada, quòd nihil magis repugnat diuinæ naturæ, quàm immodica victus copia, quæ facillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cum humanitas, & iustitia, & temperantia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ asseclæ, vti optimè per hæc carmina docemur:

γαστέρα μισήσειε θεὸς, καὶ βρώματα γαστρός.
εἵνεκα γὰρ τούτων σωφροσύνη λύεται.

Iure inuisa Deis hæc ventris vasta vorago est,
Temperat à nullis turpibus illa sibi:

Atque vt summatim dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia, tam sæui comites, tam deformis occulorum cæcitas, & ætas minime apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poetis, ad exprimendam libidinis hominum insaniam, vt nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homine; quæ tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates, vt etiam eum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur, cui propter stomachum pessimè affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum non intelligat Deum beneficientiæ, liberalitatis, temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos, iniurias, honoris facultatumque iacturam habere perpetuos comites. Quare præclarè scripsit poeta ille in his versibus.

τίς θεὸν εἶπεν ἔρωτα; θεοῦ κακὸν οὐδὲν ὁρῶμεν
ἔργον, ὁ δ' ἀνθρώπων αἵματι μειδιάει.
οὐ θεὸν ἐν παλάμαις κατέχει ξίφος; ἠνίδ' ἄπιστα
τῆς θεοδηλήτου σκῦλα μιαιφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
Sanguine lætatur. sunt bona grata Deo.
Nonne ensem manibus præacutum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia contemnatur, omnesque exoriantur iniuriæ, vt est in his lib. 4.

σχέτλι

σχέτλι' ἔρος, μέγα πῆμα μέγα σύγος ἀνθρώποισιν·
ἐκ σέθεν οὐλόμεναί τ' ἔριδες, στοναχαί τε γόοι τε,
ἄλγεά τε.

Supplicium crudele viris, ac pœna Cupido,
E te sunt rixæ certamina, bella, querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorum Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam, & parentes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contra illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filij à matribus fuerunt trucidati? atque vt vno verbo dicam, nihil est propè nefarium, impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infœlix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cum talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus, qualia Medeæ aliquando aduersus parentes, & patriam, & seipsam in mentem intrusit, cum illa ita secum diceret, conquerens de futuris Iasoni periculis.

—— τότε δ' ἂν κακὸν ἄμμι πέλοιτο
κεῖνος ὅτε ζωῆς ἀπαμείρεται ἐῤῥέτω αἰδὼς.
ἐῤῥέτω ἀγλαΐη·

Quid mihi tunc animi, cum vita excesserit ille?
Cede decus discede pudor procul omnis honestas

Nam Cupido reipsa multorum malorum, discordiarumque occasio fit imprudentibus exterarum, & domesticarum, velut ostendit Sophocles in Antigone in his:

ἔρως ἀνίκατε μάχαν·
ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις·
ὃς ἐν μαλακαῖσι παρειαῖς
νεανίδος ἐννυχεύεις·
φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος, ἔν
τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς·
καὶ σ' οὔτ' ἀθανάτων
φύξιμος οὐδεὶς,
οὔθ' ἀμερίων ἐπ' ἀν-
θρώπων ὁ δ' ἔχων, μέμηνεν·
σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ·
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ξύναιμον ἔχεις ταράξας·
νικᾷ δ' ἐναργὴς βλεφάρων
ἵμερος εὐλέκτρου
νύμφας τῶν μεγάλων
πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς
θεσμῶν ἄμαχος γὰρ ἐμ-
παίζει θεὸς ἀφροδίτα.

Amor insuperabilis pugna,
Amor, qui opibus incidis:
Qui in mollibus genis
Puellæ pernoctas,
Incedisq; super mare, &
Per pastorales aulas,
Te neq; immortalium fugerit quisquam,
Neque mortales inter
Viros. habens vero insanit.
Tu et iustorum iniustas
Mentes facis per detrimentum.
Tu & hanc contentionem virorum
Consanguineam contines perturbans.
Vincit palam ciliorum
Desiderium pulchræ
Nymphæ, magnarum assessor in imperijs
Legum, inuictus enim illudit Deus Venus.

Quamuis illud magis verum est, quod non malus est Cupido, sed occasio potius facinorosis & perditis hominibus malè agendi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus.

οὐχ ὁ ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστος
ψυχαῖς ἀνθρώπων ἔστ' ἔρος ἡ πρόφασις.

Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit
Mentibus ille hominū, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter concessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturæ necessarias: quare, vt præclarè ille inquit poeta, cùm quis modum excesserit in animi motibus, illisque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cùm voluntas cuiusque inordinata, & inconsiderata cupiditas fiat Cupido, vt est in lib. 9. Aen.

—— *Dine hunc ardorem mentibus addunt*
Euryale? an sua cuiq; Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est præcipuè, quòd per eum, tanquam per fenestram animus spectra, & imagines concipiat, & interius admittat, quibus perculsus incidit in rei spectatæ desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς.
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν· ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ὀλισθαίνει καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει

Si mulier fuerit pulcherrima forma, sagittis
Corda virum figit velocius: est via ocellus.
Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus

In

In mentes, illasq; domat, ſtque imprimit altè.

ATQVE de fabuloſis ad Cupidinem ſpectantibus ſatis, nunc, quid ſub his lateat ſerij, inueſtigemus. Quod omnium Deorum antiquiſſimum Cupidinem crediderint, Id ſignificare viſi ſunt, quod ſenſit Empedocles, quòd res priùs inter ſe confuſas amicitia & odium inuicem diſcreuerint, cum illæ per ſe ſine his nihil gignere poſſint. Nam tametſi Thales aquam rerum omnium principium poſuit, aptiſſimam ſane gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa ſimpliciter gignitur ſine hoc artifice, ſiue amicitiam, ſiue marem, ſiue maris vice fungentem, ſiue calorem quis appellauerit, vim diuinam ſcilicet res ad ortum euocantem. neque illud ſane verum eſt, quod dicitur ab eo poeta.

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
Vos aqua, vos tellus fiatis protinus omnes.

Fieri enim non poteſt, vt hæc ſola ſint elementa, in quæ compoſita diſſoluantur: vel ex his ſolis compoſita ſint omnino inutilibus, ſed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, eſſe Cupidinem antiqui ſenſerunt, niſi illud quod Empedocles, vim ſimilium diuinam coire & coaleſcere cupientium, vel vt melius dicam, mentem diuinam, quæ has ipſas motiones ipſi naturæ inducat. Idcirco alij multos parentes tribuerunt Cupidini: alij cùm primum illum apparuiſſe in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alij Veneris filium crediderunt, cùm Venus ſit deſiderium, vt diximus, procreandi in rebus naturalibus, quod naſcitur e ſymmetria corporum, & ex aeris temperie. Nam, quod de Poro, & Penia fabuloſè dicitur, quòd è tam diuerſis parentibus natus ſit Cupido, etſi poteſt ad has ipſas res accommodari, tamen ad mores magis videtur ſpectare; ſiquidem auaritia non magis ex inſignibus opibus fit, cum à viro parum prudenti & prope ebrio poſſidentur, quam ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuerſa rerum natura ob effrenatam ſingulorum appetentiam quaſi perſonatus inductus eſt. Hunc alatum finxerunt ob inconſtantiam mortalium in rebus eligendis ad melius: alatus dicitur, quia diuina bonitas velociſſima conuolet ad res naturales gubernandas. Vel ſi ad animorum affectus, libidinilóue deſideria transferantur, huic Deo neque vllum leuitatem, neque vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cum ſuauiſſimus poeta Eubulus illi mirificam quandam conſtantiam tribuat in Campylione ita ſcribens;

τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
ἢ κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον;
ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν.
ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τοῦ θεοῦ.
ἔστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥάδιος
ἀπαλλαγῆναι, τῷ φέροντι τὴν νόσον.
βαρὺς δὲ κομιδῇ πῶς ἂν οὖν ἔχων πτερά;
τοιοῦτο πρᾶγμα λῆρος ἦν, κἂν φῇ τις τις.
Quis omnium prior virorum pinxit, aut
Alatum amorem finxit in cera prior?
Hirundines ſolum ſciebat pingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei.
Nec eſt enim leuis, nec eſt is, qui celer
Morbum ferentis euolet præcordijs.
Illi nec alæ ſunt, ſed hæ nugæ leues.

Huic ſagittas tribuerunt, ob ſupplicia quæ inſani patiuntur, cùm potiùs ob mirificam diuinæ mentis celeritatem, quę per omnia transfunditur, & acutiſſimè penetrat, magis illæ conueniant. Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis ſuæ oblitis committuntur: cùm illud potius ad diuinorum conſiliorum mirabilitatem ſpectet, ad quæ cognoſcenda cæcum eſt & infans prorſus humanum genus, cum nulla vis humani ingenij poſſit rationem diuinæ adminiſtrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectiſſimè excogitata eſt? aut quo pacto non paruus infans is eſt exiſtimandus, qui neglecto conſilio rationeque, & gloriæ ſplendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem ſectetur? aut qui omiſſis rebus diuinis, & legibus naturæ poſthabitis, ad impuras voluptates ſtulte feratur, quę viſum debilitant, nonne & ſtultus & cæcus, & infans eſt exiſtimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinoſorum: quod tamen, ad res diuiniores translatum, immenſam ſummi Dei liberalitatem & munificentiam ſignificat, quia ſine fuco & fallacijs mens diuina prouidet rebus humanis, cùm nihil omnino inde expectet ſe commodi relaturam. Cùm igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putaruut, meritò optimum & pulcherimum Deum eſſe dixerunt & antiquiſſimum, cum Dei benignitas ſempiterna ſit, at tunc primùm nobis cognita eſt, cum mundum creauit, quare cum chao miſtus fuiſſe dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus ſecernentes, cœleſtem Cupidinem appellarunt. At qui in parte animi noſtri rationis experte ſit, cur non erit potiùs furor & inſania, quam Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum eſſe negauit, affectúmque huma-

num

stum existere asseruit, cùm ita inquiat:

οὐ γὰρ ἔρως θεός ἐστι, πάθος δ' ἀΐδηλον ἁπάντων.

Non Deus est amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratijs. CAP. XV.

GRATIAE, quę vocatę sunt à Latinis, à Gręcis Χάριτες, aliorum parentum filię ab aliis scriptoribus creditę sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & è Ioue natas esse tradidit in his versibus:

τρεῖς δέ οἱ εὐρυνόμη χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
ἀγλαΐην, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρινὴν.

Tres sibi et Eurynome Charites parit, edita magno
Oceano forma prastanti et corpore Nympha,
Euphrosynen, atque Aglaiam, Thaliamq; decorã

Orpheus verò in hymno quodam in laudem Charitum composito non Eurynomes, sed Eunomię & Iouis filias esse ait in his.

δεῦτε μοι ὦ χάριτες μεγαλώνυμοι, ἀγλαότιμοι
Θυγατέρες ζηνός τε καὶ εὐνομίης βαθυκόλπου·
ἀγλαΐη τε, θάλεια, καὶ εὐφροσύνη πολύολβε,
χαρμοσύνης γενέτειραι.

Huc agite ò Charites celebres, verendãda propago
De Ioue progna:a Eunomiaq; parentibus olim.
Aglaia, Euphrosyneq;, Thaliaq; splendida clara
Lætitiæ matres.

Alij Iouis & Autonoes illas filias esse tradiderunt, nominaruntque Pasitheam, Euphrosinem, & Aegialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Aegles & Solis filias esse censuit. Has alij duas tantum putarunt, Clitan & Phaenam: Alij Auxo & Hegemonem, vt ait Pausanias in Bœo-

ticis

ticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratias ennumerata. At communior tamen fuit sententia quòd tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager:

τρισσαὶ μὲν χάριτες, τρεῖς δ' αἱ γλυκυπάρθενοι ὧραι

Sūt triplices Charites, tres Horæ: castæ et vtræq;

Innguntur vna ferè semper à poetis, vt iunxit Horatius in quarto carminum: *(det Gratia cum Nymphis, geminisq; sororibus audere nuda choros.*

Harum vnam cęteris sororibus iuniorem, Aglaiam Vulcani aiunt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur:

ἀγλαΐαν δὲ ὁ ἥφαιστος ποίηται ἄκοιτιν.

Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes tamen scriptores Veneris asseclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio. siquidem alij nudas, alij indutas fuisse voluerunt. Pauſ. in Bœoticis Gratias antiquitus tam à sculptoribus, quàm à pictoribus, & à poetis cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitere; & Socrates Sophronisci illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium collocauit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, vt in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem:

αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι χάριτες, καὶ εὔφρονες ὧραι

Pulchricomæ Charites, et lætæ protinus Horæ.

Horatius prǫterea in libro primo carminum illas soluisse zonas inquit, cùm frustra zona sine vestimentis portari soleat, quę cingulum est vestium cùm inquiat:

Feruidus tecum puer, et solutis
Gratiæ zonis, properentq; Nymphæ.

Illæ igitur cum vestibus operirentur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumę frigora formidarent, inciderunt in recentiores tanquam in latrones, à quibus spoliatę sint: & aufugere denique ex orbe terrarùm sunt coactę, vt præclarè inquit ille poeta:

ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς ὤχετο δ' ἀνδρῶν σωφροσύνη χάριτές τ' ὦφίλε γῆν ἔλιπον.

Ipsa fides perijt magnus Deus, ipsa virorum
Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratijs templum erexit Eteocles quidam Rex Orchomeniorum: nam sępius ad Orchomenios has lotum ire solitas ad fontem Acidalium dixerunt antiqui, vt testis est Strabo libro nono, atque de Gratijs hactenus fabulosè.

DICVNTVR Gratiæ filiæ esse Iouis, & Eurynomes, quod nihil aliud significat, quàm fertilitatem agrorum, frugûmque abundantiam: nam εὐρὺ latè significat, at νόμος, legem, hæc nimirum agrorum vbertas non nisi pacis beneficio prouenit, quod ipsum significat etiam Eunomia. vbi enim leges & æquitas dominantur, cessatq; vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerum; tunc agri rident, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda sunt, omnibusque rebus ornamentum accedit. hoc tamen munus non est solius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomen prudentiam significat: sed etiam Iouis. nam humanæ facultates nullæ sufficiunt ad Gratiarum procreationem, cùm diuina clementia opus sit, & aeris temperie optimè affecti. Id enim senserunt illi, qui Solis, & Aegles Gratias filias putarunt, cùm nihil sine diuina bonitate, Solisque calore nasci posse crediderint. Est enim profectò Sol omnium elementorum gubernator, è cuius vi radiorum vbertas agrorum, & omnium rerum nitor exoritur. Sunt illæ tres coniunctæ sorores creditæ, quia triplex est vtilitas agriculturæ, è cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina meritò data sunt Gratijs. Est enim θάλεια amoena arborum pullulatio, quippe cùm θάλλειν pullulare significet, vnde Thalia ducta est. Aglaia splendor est, & Euphrosyne lætitia, quæ ex agrorum cultu & vbertate dominum afficit. Hanc Aglaiam Vulcani vxorem dixerunt, quia splendor etiam fit è singulis artibus proueniens. alij Pasitheam vnam Gratiarum pro Agalia esse dixerunt, quòd ad gregis, aut iumentorum huc illuc cursitantium lætitiam spectat: nam θῖειν currere significat, πάντῃ quouis. Istæ dictæ sunt beneficiorum Deæ, quoniam sine fertilitate agrorum nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarum nos respiciunt, cum vna auertatur, quia multiplex est messis & terræ liberalitas, quæ tantum frugum aceruum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cœli clementia patiatur. Neque placet illorum sententia, qui dicunt, pro acceptis beneficijs duplicem gratiam referri conuenire: quoniam viri boni multiplicem referunt: at mali non modò nullum, sed iniurias plerumque pro acceptis beneficijs facessunt. quidam enim cum gratias referre nolunt, tum demum se liberos fore arbitrantur, si aliquam iræ simulationem inueniant. atque is non vir bonus planè est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt, quia honestissimum est, lucrum è rebus prędictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblata est munificus. nam quæ in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stultitia est in homine, nisi cum prudentia fuerit coniuncta. Vocatæ postea sunt Charites non solum illæ superiores; sed omnia, quæ iucunda viderentur, gratias continere, quasi lętitiam, dicta sunt: vt in his inquit Musęus:

πολλαὶ δ' ἐκ μελίων χάριτες ῥέον· οἱ δὲ παλαιοὶ
τρεῖς χάριτας ψεύσαντο πεφυκέναι· εἷς δέ τις
ἠ ῥοῦς
ὀφθαλμὸς γελόων, ἑκατὸν χαρίτεσσι τεθήλει.
Tres charites prisci falso dixere, fluebant
Nam charites plures è membris: vnus ocellus
Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per gratiarum inuentionem voluerunt antiqui; homines ad pacem & ad probitatem hortabantur, quoniam ex his per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret, atque ita homines ad studium honestissimum agriculturę hortabantur. Verum cùm iniurię & auaritia omnia recta consilia subuertissent, omnemque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium prophanassent, has terram reliquisse inquiunt poetæ: quas cum ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniurijs affecerunt, & ridicula quędam de illis confinxerunt, quæ illis explananda relinquimus. Nunc verò dicamus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio, aut certè perexigua: cùm omnes propè Scriptores consentiant, illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus, qui in Theogonia ita scribit:

δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν θέμιν, ἣ τέκεν ὥ-
ρας.
εὐνομίην τε, δίκην τε, καὶ εἰρήνην τεθαλυῖαν.
αἵτ' ἔργ' ὡραίουσι κατὰ θνητοῖσι βροτοῖσι.
Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas
Eunomiamq;, Dicenq;, Irenen deinde vigentem.
Maturare quibus curæ est mortalia facta.

Orpheus non solum ex ijsdem parentibus, sed etiam verno tempore natas esse dixit in his carminibus.

ὧραι θυγατέρες θέμιδος, καὶ ζηνὸς ἄνακτος.
εὐνομίη τε, δίκη τε, καὶ εἰρήνη πολύολβε,
εἰαριναὶ, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι.

Et Iouis

Et Iouis, et Themidis Horæ de semine natę.
Eunomia, atq; Dice, atq; Irene diues, et omnes
Florentes, verna, prati velamine lætæ.

Pausanias in Bœoticis non hęc, sed alia Horarum nomina attulit longè diuersa: vocauitque aliam Carpo, aliam Thalloten: alterius nomen non dixit: nam καρπὸς fructum significat, θάλλειν pullulare: quas idcirco ἐπικαρπίυς, siue fructiferas vocauit Aratus in his carminibus:

ἐν τοῖς, ἠέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πάσι
πάντ᾽ ἐνιαυτὸν ἄγων, καὶ οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
κύκλον, ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι ὧραι.
Per duodena redit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circlo labitur illo,
Fructiferæ semper crescunt, augentur & Horæ.

Has portas cœli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum:

Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omnium Deorum tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocritus in Siracusiis.

μηνὶ νδυωδεκάτῳ μαλακαὶ πόδες ἄγαγον ὧραι
Βάρδισαι μακάρων ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναὶ
ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσιν ἀεί τι φέροισαι.
Mollibus hinc Horæ pedibus venere secundo
Post decimũ mensem, vt gratæ tardissimæ at illę
Sunt superũ, ac noua ferre solent mortalibus vsq;.

Homeros lib. quinto Iliadis non solùm portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cùm libuerit, inquit; quippe cum apertum serenum cœlum nominent poetę, at clausum tectum nubibus, sic enim inquit.

αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον ὧραι.
τῆς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς οὔλυμπός τε,
ἠ μὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ᾽ ἐπιθεῖναι.

Sponte fores cæli patuerunt, numine seruant
Quas Horæ: queis cura polus, regioque superna est.
Nubila quæ pellunt, quæ inducunt nubila cælo.

Nam Horæ dictæ sunt ἀπὸ τοῦ ὀρεύω, quod custodire significat: illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur & fauere diligentioribus ac studiosis.

DICVNTVR Iouis & Themidis filiæ, quoniam cum hilaritas & lætitia ex agrorum fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper ferè poetæ vna cum Venere, at cum Gratijs semper certe coniuxerunt. Hæ igitur iisdem artibus, quibus & Gratis nascuntur, cum Themis sit æquitas, vt νόμος lex. Nam & Leges, & Iustitia, & Pax, quæ nomina sunt Horarum, si latine proferantur, cultum agris inducunt: cum bella, iniuriæ, contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascuntur ex obseruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium, quoniam cum Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita, diuinum est principium, vnde leges originem cæperunt, tum Iupiter aeris temperiem impertit, diuina clementia viris bonis scilicet. nam rerum omnium abundantia comes est probitatis, vt annonę penuria scelerum & impietatis est assecla: neque vllum ferè est speculum illustrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ, quam temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui, cum Horas cœli portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum serenum facerent, & omnibus temporibus moderarentur. atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. Verum quid essent Horæ, & quod semper cum Gratijs coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quod per has proposita rerum omnium copia, quam à Diis immortalibus consequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum, de quibus hæc dicta sufficiant.

Finis Libri Quarti.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliaq; certaminum genera fuerint instituta.

PRAECLARE sanè antiqui fecisse mihi videntur, qui cum humanam vitam viderent multis calamitatibus, miserijsque circunuentam, multisque incommodis assiduè vexatam permulta ad excitandos animos iacentes propè ac defessos ad hilaritatem excogitarunt, vt à quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen & cum voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis & ad religionis cultum vnà excitarentur. Nam & Comœdiæ, & Tragœdiæ, & multa ludorum genera inuenta sunt, quibus non solum ad corrigendos animi mores instituerentur, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cum quadam voluptate. Ita enim fiebat, vt populus, qui spectatum conuenerat, eruditus cum voluptate discederet, cum vitę moderationem non sine delectatione imbibisset. Atque cum illa fierent animi relaxandi causa, tum in honorem Deorum immortalium multa certamina fuerunt instituta, quibus & ad cultum rerum diuinarum, & ad exercendas vires corporis homines excitarentur. Conueniebat igitur ex vniuersa Graecia ingens ad certamina partim spe victorię, partim spectandi desiderio, multitudo: vbi post peracta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutem, vel gloriam totius Graeciæ spectantibus, consultabatur. Et quoniam illa certamina ad religionem antiquorum Deorum pertinebant, me operę precium facturum existimo, si quibus de causis, & vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerentur, explicauero. Fuerunt igitur quatuor certaminum genera, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quę celeberrima fuerunt, de quib. singulatim dicemus, ac primum de Olympicis.

De certaminibus Olympicis. CAP. I.

FVERVNT Olympica certamina, quibus cum voluptate ad immortalium Deorum cultum, & ad exercendas corporis vires homines excitabantur, a Dactylis Idæis vocatis primùm instituta, vt fama est. Nam ferunt illos fuisse quinque, qui ab Ida Cretæ monte in Elidem venerunt, vbi vnus eorum natu maximus, Hercules nomine, certamen cursus per ludum fratribus proposuit: quorum nomina fuerunt ista, Pęoneus, Ida, Iasius, Epimedes: atque victorem oleastro coronauit, quæ arbor ab ipso Hercule primùm fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus autor fuit certaminum Olympicorum, & cùm quinque fratres fuissent, placuit quinto quoque anno, & quinque certaminum genera diuersis modis celebrari. Quæ quod quinto quoque anno in plenilunio fierent, ita testatus est Aristophanes in Pluto:

ὁ ζεὺς δήπου πένεται, καὶ τοῦτ' ἤδη φανερῶς σε διδάξω
εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ποιῶν αὐτὸς τὸν ὀλυμπικὸν ἀγῶνα,
ἵνα τοὺς ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείρει,
ἀνεκήρυττεν τῶν ἀθλητῶν τοὺς νικῶντας, στεφανώσας
κοτίνου στεφάνῳ, καί τοι χρυσῷ μᾶλλον ἐχρῆν,
εἴπερ ἐπλούτει.

Iupiter sanè pauper est: quod te palam profectò docebo,
Nam si diues sit, quo pacto faciens is certamina (*Olympi*
Illic quò Graecos oēs quinto quoque anno cogerit.
Per pręconem prenuntiaret athletas victores,
vbi coronasset
Oleastri corona? nam magis auro decuit, si diues is esset.

Fuerunt, qui victis Titanibus Iouem ipsum hæc certamina instituisse putarint, in quibus Apollo

pollo Mercurium curſu ſuperauerit, cùm Mars viciſſet pugillatu: cuius rei indicium faciunt Pythicos tibiarum modos, qui ſaliẽtibus quinquertionibus accinebantur, quod carmen conſecratũ fuit Apollini, vt memoriæ prodidit Pauſ. in prioribus Eliacis. Fuerunt varijs tp̃ib. varij modi in certaminibus Olympicis ſeruati: nam p̃ter homines pueri etiam, & pulli equorum, & fœminæ, & varia vehiculorum genera in hos ludos admiſſa fuerunt: & iudices in ſingula certaminum genera delecti, pro quorum arbitrio præmia darentur victoribus. Poſtea vero inſtitutum fuit, vt grauioris armaturæ curſus peditum admitteretur, quòd eum ad rem bellicam non inutilem fore exiſtimabant, in quo certamine primus victor declaratus eſt Demaratus Heræenſis, Quod enim armati currerent, facilè licet ex epiniciis cognoſcere. Alij ſingulos ex Idæis Dactilis ſingulos ludos inſtituiſſe putarunt, qui quòd quinque eſſent, à digitorum numero ſunt vocati. Erant autem iſta quinque ludorum genera: curſus, palæſtra, diſcus, ſaltus, ars pugilum. de quibus ita meminit in eo Epigrammate Simonides:

ἴσθμια καὶ πυθοῖ, διοφῶν ὁ φίλωνος ἐνίκα.
ἅλμα ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.
Iſthmia deuicit Diophon et Pythia: diſco,
Et ſaltu & pugnis, & leuitate pedum,
Atque palæſtra.

In his præmia victoribus coronæ proponebãtur, atque ingens honor illis habitus eſt, vt teſtatur Xenophanes Colophonius in his carminibus:

ἀλλ' εἰ μὲν ταχύτητι ποδῶν νίκην τὶς ἄροιτο,
ἢ πενταθλεύων ἔνθα διὸς τέμενος,
πὰρ πίσαο ῥοῆς ἐν ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαίων,
ἢ καὶ πυκτοσύνην αλγινοεσαν ἔχων
Εἴτέ τι δεινὸν ἄεθλον, ὅ, παγχράτιον καλέουσιν,
ἀςοῖσιν κ' εἴη κεδρότερος πρὸς ἄκρα
καί κε προεδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο,
καί κε σιτεῖη δὴ δημοσίων κτεάνων
ἐκ πόλεως καὶ δῶρον ὅ οἱ κειμήλιον εἴη,
εἴτε καὶ ἵπποισιν ταῦτ' ἅπαντα λάχοι.
Quòd ſi quis leuitate pedum certamina tentet,
Pentathlum ſiquis, eſt vbi ſylua Iouis,
Hic prope Piſæas vndas vbi ſurgit Olympus,
Seu grauis ars pugilum, ſiue palæſtra iuuat:
Seu graue bellum quod dicunt pancration illi,
Ciuibus ad ſummum mox venerandus erit.
Huic dabitur ſedes inter certamina prima.
Impenſa hinc illi publica victus erit.
Ex vrbe accipiet mox munera plurima, opeſq́;
Atque hæc vel celeri conſequeretur equo.

Scriptum reliquit Iſacius, Herculem Alcmenę filium, at non Idæum Dactylum, Olympia inſtituiſſe in honorem Iouis, vt videtur in his aꝑ teſtari Pindarus in Olimpicis in epinicio Theronis Agrigentini:

ἤτοι πίσα μὲν Διὸς
ὀλυμπιάδα δ' ἔςασεν ἡρακλέης
ἀκρόθινα πολέμου.
Nam Piſa ſane Iouis
Olympiadem ſtatuit Hercules
Præludia belli.

Ferunt enim Herculem poſt debellatum Augiam Elidis Regem, qui Solis Iphiboæ filius dicebatur, quoniam ſibi promiſſam mercedem ob fimi boum purgationem non accepiſſet, ex Elidis populationibus, & præda certamen Ioui inſtituiſſe Olympio, atque illud Olympicum nominaſſe. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, vt dictum eſt, vel, vt melius dicam, quinquageſimo quoque menſe, & eo menſe, qui Parthenius fuit vocatus, aut *ἀπολλώνιος*, vt ait Pindari enarrator. Id vbi Hercules inſtituiſſet, dicitur omnes volentes ad paleſtram prouocaſſe, quò nemo cum prodire auderet, fama eſt Iouem palæſtritam conuerſum cum Hercule fuiſſe colluctatum, cum verò pugna diu anceps fuiſſet, Iupiter, qui eſſet, ſe oſtendit, atque ita id certamen Ioui gratum fuiſſe creditum eſt. Incipiebant Olympia die Lunæ decimo quinto tranſacto peractis ante ſolemnibus, vt mos erat, ſacrificijs, atque per dies quinque agebantur: cum ante id tempus per dies triginta exercerentur Athletæ. Scribit Strabo libro octauo Olympia certamina poſt Troiana tempora incepiſſe, cuius rei illud facit argumentum, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cùm meminerit tantum de nonnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Elienſium non procul à Piſa ciuitate, & Alpheo flumine, vt teſtatur Virg. in 3. libr. Georgicorum in his:

Sin armenta magis ſtudium, vituloſq́; tueri,
Aut Alphæa rotis prælabi flumina Piſæ.

Erat propoſita victoribus corona ex oleaſtro (nam multa coronarum genera fuerunt in diuerſis temporibus, & locis; neque omnes ex eadem arbore coronabantur: cum alij gramineis, alij ſalignis, alij oleaginis, alij laureis vel myrteis, vel quernis coronis, vel apio, vel palma coronarentur) vt patuit è ſuperioribus carminibus Ariſtophanis, & Plutarchus in Catone Vticenſi meminit. Nam Faonius factus ædilis, vt is ait, ſpectaculum, in theatro edidit, ac certantibus non ex auro coronas propoſuit, ſed quemadmodum in Olympicis fieri ſolet, ex oleaſtro. Herodotus in Vrania Xerxem Perſarum Regem Græciam inua-

inuasisse scripsit, quo tempore agebantur Olympia, qui cùm Arcadas nonnullos percunctatus esset, quæ præmia proposita essent victoribus, illique coronam ex oleastro respondissent, miratus est magnopere. Ita se habet Herodoti verba: εἷς δέ τις πρὸ πάντων ἠνό ἐρωτῶν αὐτοὺς ταῦτα. οἱ δέ σφι ἔλεγον ὡς ὀλύμπια διαγοιεν, καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικον. ὁ δὲ ἐπειρετο ὅτι το ἄεθλον εἴη σφι προκείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται. οἱ δ᾽ εἶπον, τῆς ἐλαίας τον διδόμενον στέφανον. *vnus præ cæteris illos interrogauit de his: qui responderũt, quod agerẽt & spectarẽt gymnica et equestria certamina. Tum rursus quæsiuit is, quod præmium illis esset propositum, de quo contenderent: qui responderũt coronam oleaginam: quæ dabatur.* Tum dicunt Tigranem Artabani filium silentium continere non potuisse, qui tanquam timidus, an parum strenuus miles diceret, papæ Mardoni, in quorum hominum regionem hos adduxisti, qui non pro diuitijs, sed pro gloria decertant. Nam præter superiora ludorum genera mox additi sunt equites armati, qui cursu certarent, vt ait Pindarus in Psaumide Camerinæo, & multa alia à primis differentia. Pro temporibus enim, & negociorum contingentium opportunitatibus ludrica sunt immutata, cum semper vsus fuerit optimus rerum gerendarum magister. Enimuero non è quouis oleastro tamen coronæ victoribus dabantur antiquitus, sed è vocata Callistephano, vt his verbis testatur enarrator Aristophanis, de Aristotelis sententia: ἐν τῷ πανσηθίῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος, ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλαίαις πέφυκεν ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος, εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρους. ἀπὸ ταύτης λαβὼν ἡρακλῆς ἐφύτευσεν ὀλυμπιάσιν, ἀφ᾽ ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται, ἔστι δὲ αὐτὴ περὶ τὸν ἰλισσὸν ποταμὸν σταδίους ξ τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα, περιῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θίγοντι αὐτῆς ἐστὶν, ἀπὸ ταυτης ἔφερον λαβόντες ἠλεῖοι τῶν ἀθλητῶν ἐν ὀλυμπία τοὺς στεφάνους. *Oliua quadã est in Pansethio, q̃ vocatur Callistephanus cuius folia è cõtrario se habent ipsi natura atque folia cæterarum oliuarũ. Demittit ramos tanq̃ myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cœpit Hercules, atq; in Olympicis plantauit, è qua dantur coronæ Athletis. Est verò ipsa circa Hilissum fluuium sexaginta stadijs distans ab ipso flumine, atque circumsepta est. Proposita est magna pœna si quis illam attigerit, è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant.* Hanc & ab Hercule fuisse ita portatam, & ea coronari in Olympicis Athletas consueuisse, ita significauit Pindarus in epinicio Tharonis Agrigentini.

αἰτωλὸς ἀνὴρ ὑψόθεν
ἀμφὶ κόμαισι βάλη γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας, τάνποτε
ἴστρου ἀπὸ σκιερᾶν παγᾶν ἔνεικεν
ἀμφιτρυωνιάδας
μνᾶμα τῶν ὀλυμπία κάλλιστον ἄθλων.
Aetolus vir altè
Circa comas ponat vi-
rens ornamentum oliuæ, quam olim
Istri ab vmbrosis fontibus tulit
Amphitryoniades,
Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum.

Non erit fortasse iniucundum, si summatim & breuiter quantum natura rei patietur, complexi fuerimus varia certaminum genera, quæ diuersis temporibus in numerum, celebritatemque olympicam fuerunt admissa, quantum tamen aciem oculorum nostrorum intendere potuimus.

PRIMA igitur olympiade Mars pugilum victor renunciatus est, & Apollo de cursu victoriam reportauit, pro illorum sententia, quia hæc ipsa certamina à *Dijs primum fuisse instituta* tradiderũt: in quib. *Dij prius se exercuerint*, atque in ipsis quinque ludorum generibus. Alij tamen maluerunt vnicum *prius fuisse* de stadio certamen apud Eleos, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Prius fuit omnium mortalium Corœbus Eleus, qui victor de cursu renunciatus est in Olympicis certaminibus, quæ cursus consuetudo dicitur aliquandiu perdurasse: quippe cùm Olympiade quarta Polycrates Messenius, vir cæteroquin minimè obscurus olympica palma non parum fuerit nobilitatus, atque eadem ratione sexta olympiade palma de stadio data est OEbotæ Dymæo: deinde cùm Pisæi Eleos vehementer irritassent, quia cupidiùs contenderent condendi Olympicos ludos authoritatem sibi vendicare, atque exitium illis struxissent, Elei accitis auxilijs Phidonis Argiui Tyranni, cunctæ Græciæ inuidiosi, ac eius præsidijs subnixi ludos octaua Olympiade commiserunt, è qua victor de stadio declaratus est Agamedes Tanagræus. at sequenti Olympiade renunciatus est victor de stadio Xenophon Messenius. Perdurauit sicut instituta fuerat Olympicorum ludorum consuetudo ad decimam, & quartam vsque olympiadem: nam decima quarta additus est duplicati spacij cursus, qua Olympiade renunciatus est victor primus Hypenus Pisæus, ac sequenti Achaotus Laco: decima octaua de-

ta deinde Olympiade. cùm quinquertionum ars paulatim abolita esset, & luctæ cæteraque ludicra tum denuo fuerunt instaurata; quo anno præmium reportauit de quinquertio Lampidius; & de lucta Eurybatus Lacedæmonij, & de stadio Demaratus Herçensis. Tertia post vicesimam Olympiade, qua palmã tulit de stadio Icarus Hyperesiensis, institutum fuit cçstuum ludicrum, cuius victor declaratus est Oonomastus Smyrneus: victoriam tulit de stadio proxima Olympiade Damon Corinthius. At vigesima quinta currule certamen etiam institutum fuit, & integræ ætatis equarum cursus, è quo certamine curru victoriam reportauit Pagondas Thebanus, quo etiam tempore fœminç ad equestrem victoriam aspirare ausæ fuerunt. Nam, cùm equestrem victoriam prima omnium mulierum Cynisca Archidami regis filia consecuta fuisset, de quadrigis vndeuicesima olympiade, qua iterum vicit de stadio Chionis Lacon, qui vigesima septima quoque vicerat, & de pugillatu Xenophon Corinthius, deinde reliquæ Macædonum mulieres equos alere in certamina cœperunt: ad quod ludicrum & currus institutus fuerat decima sexta. Postmodo, cum equi desultorij fuissent prætermissi, qui nona Olympiade fuerant instituti, eadem Olympiade in certamina Olympica redierunt, qua palmam de pancratia adeptus est Lygdamis Syracusanus, at equorum desultoriorum victor declaratus est equa Cranonia Creusidas. sunt autem equi desultorii, quibus cum ephippijs exercebantur antiqui celeriter insilire ad vsum bellorum. Quarta & tricesima deinde Olympiade, quarta nimirum ab ea, qua tertiam palmam tulit Chionis Lacon, Pisęi comparatis vndique finitimorũ auxilijs regem suum Pantaleontem secuti submotis Eleis ipsi ludis olympicis prçfuerunt, cùm etiam de ea re non leuis ambitio & controuersia inter nonnullos Græcos fuisset exorta: quod accidit anno quinto, postquam currulem victoriam reportauit de quadrigis Myron Sycyoniorum tyrannus. tricesima septima Olympiade Elei pro sua sententia nullo veteris memoriæ exemplo, puerorum certamina cursus & luctæ instituerunt, & præmia proposuerunt, qua Olympiade palmã cursus accepit Eleus Polynices, at luctæ Hipposthenes Lacedæmonius. atque horum quinquertium postea receptum fuit Olympiade tricesima octaua, qua palmam tulit de puerili palæstra & de quinquertio Eutelidas Lacædemonius. Nam tunc luctatorum priùs, deinde quinquertionum ludicrum committebatur. at illud postea ita reiectum est, vt postero dein tempore nulli pueri quinquertiones sint admissi. Primæ post quadragesimam Olympiade, qua fuit renunciatus victor Philetas Sybaritanus, admissi fuerunt pueri etiam in ludum cęstuum, cùm cæstus nominaretur claua, quæ plumbeas quasdam pilas loris bubulis pręlongis haberet appensas, quibus decertabatur omni industria, robore, arte, constantia. de sequenti quinquertio palmam Olymdicam reportauit Gorgius Eleus, cum tertiam ante illud obtinuisset. Cùm tibicines & citharœdi & aulœdi recepti fuissent quadragesima octaua Olympiade, qua declaratus est victor de pancratio Glaucias Crotoniates, reportauit palmam de tibicinibus Sacadas Argiuus, de citharœdis Cephalo Lampi filius, de aulœdis Echembrotus Arcas. quinquagesimæ postea Olympiade, qua palmam tulit de stadio Epitelidas Lacon, iudices de communi nonnullarum Græcarum ciuitatum consensu delecti res Olympicas iudicare iussi sunt, idque muneris duobus iudicibus Eleis sorte ductis, ex ipsa Eleorum ciuitate demandatum est, vt illis curæ esset, quò res iustè apteque succederet, darenturque præmia, quibus legitimè & pro meritis conuenirent, qui iudices Hellanodicæ dicti sunt, quod idem est ac si dicas iudices Græcorum, cùm antea soli Lacones, aut soli Athenienses iudicarent, atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos annos perdurauit. Hi statuerunt primùm, vt cursores pueri ante Solis ortum suos ludos inciperent, quia opus esset illos ante meridiem omnino esse absolutos. Nam cùm esset iam meridies, mos fuit vti quinquertiones exercerentur, & illa certamina, quæ dicebantur grauiora. Arrhachion quarta post hanc Olympiade, qui duas alias de superioribus pancratiastis reportauerat, victoriam est adeptus magna virtute: quippe cùm victis alijs aduersarijs vnus relictus, sit, cum quo de oleastro certaret, ille eodem impetu pedibus Arrhachionem cinxit, & collum obstrinxit manibus, sed cùm Arrhachion digitum pedis illi infregisset, iam propè strangulatus animamque efflans, corruit aduersarius præ dolore digiti. Elei cadaueri tamen Arrhachionis palmam per præconem detulerunt. Octaua supra quinquagesimam olympiade palmam tulit Diognetas Crotoniates cùm sequẽti cęperint primi athletarum omnium statuas suas dicare Dijs. Praxidamus Aegineta, qui cæstibus vicit olympiade vna de sexagesima, & Opuntius Rhexibius, qui pancratiasta superauit olympiade sexagesima prima. at quarta post hanc grauis armaturæ cursus, de quo palmam tulit Demaratus Heræensis, acceptus est

in stadium cum magno applausu, quia cursus ille videretur esse rebus bellicis peraccommodatus, cum mos esset, vt cum scutis etiam decurreretur. vicit idem Demaratus sequenti etiam olympiade, qua Elei, & Græci sustulerunt cursorum ocreas & scutum, atque vicit de cursu equorum Cleosthenes Epidamnius, qui non solùm suum, sed etiam equorum nomen statuæ adscripsit, cùm primus de victoribus equorum statuam sibi erigi curarit. tulit palmam cursus post modo Theopompus Demarati filius, & huius postea filius eodem nomine de quinquertio, ac de cursu puerili Lycinus Heræensis, Epicradiusque Mantinensis de pugillatu. sequenti olympiade Theagenus Thasius de pancratio palmam tulit, cùm antea Dromeus Mantinensis primus fuerit, qui sine puluere palmam sit adeptus. consecutus est idem Theagenes tres Pythicas coronas de pugillatu, nouemque Nemiacas, & de mistis pugillatus & pancratij certaminibus decem in Isthmo. Renunciabantur autem victores iudicum decreto per præconem in celeberrimo totius Græciæ conuentu cum magno suorum & ciuium & amicorum omnium applausu, atque septuagesima Olympiade rheda etiam & carpentum fuit introductum ad cætera ludicra. Sequenti postea Cleomedi Astypalæensi erepta fuit palma ab Aedilibus, quòd ille in pugillatu mentis impotens factus Iccum Epidaurium interemisset. inde Cleomedes Astypalæam reuersus pueros ad sexaginta in ludo literario oppressit, conuulsa columna robore brachiorum ædificium fulciente: mox insequentibus cum lapidibus Astypalæensibus in Mineruæ sacellum confugit, in arcamque se inclusit, qua vi reclusa, nemo fuit inuentus, vt memoriæ proditum est à Plutarcho, & Dioxippo Corinthio in rebus patriis. Nam parum decorum videbatur iudicibus aduersarium iam victum, & prostratum ac supplicem occidere, quòd iam plurimum fallaciarum & crudelitatis in hos ludos introduci cœperat. introductum fuit deinde lata lege, vt athletæ omnes, eorumque parentes, fratres, gymnasii magistri, conceptis verbis super execti suis testibus iurarent, se nihil fraudis esse commissuros, quò minus Olympici ludi rectè legitimeque procederent: quin etiam iurabant, se decem menses in ludicris perdiscendis antè consumpsisse. Secunda post septuagesimam coronatus est de stadio Tisicrates Crotoniata, post quem palmam tulit Gelon Gelous, post quem Cæcini fluuij filius creditus Euthymus, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis. idem Euthymus cæstibus sequenti Olympiade victus fuit à Theagene Thasio, qui tamen Oleaginam non accepit, quia iudicatus sit aduersarium fraude circumuenisse, cùm pugillatus & pancratij palmam appeteret, quin etiam vnum talentum Ioui sacrum multam Aedilium sententia, alterum Euthymo ad luendam contumeliæ noxam iussus est pendere: quæ Olympias insignis esse potuit clade illa memorabili, qua euersę sunt res Persarum duce Mardonio. Sed quoniam qui virtute non poterat, virtutis insignia aliquando & victoriam ipsam corruptis iudicibus largitione reportabat, statutum fuit hac ipsa septuagesima quinta Olympiade de communi omnium Græcorum sententia, vt nouem iudices Hellanodicæ res Olympicas diligenter curarent. Illa, quæ secuta est, Olympiade Theagenes Ioui quod erat imperatum talentum dissoluit, at cùm aduersario enumerare recusauisset, in pugillatum non descendit, quare & hac & altera Euthymo pugillatus corona est decreta. Septuagesima septima Olympiade instituta sunt facta, vt mactatis Deo victimis quinquertionum primum & cursus certamina, deinde equorum committerentur, cùm antea & homines & equi eadem die inducerentur, qua Olympiade declaratus est victor de pancratio Callias Atheniensis. Pancratiastæ sub noctem prodibant, cùm non possent ante accersiri, quia dies equiriis & quinquertio absumebatur. enim uero non solùm curabant horum certaminum præfecti iudices, vt omnia ratione & sine fraude procederent, sed etiam ne cui vel ab aduersarijs vel à iudicibus fieret iniuria: idcirco solenne fuit iudicibus pronunciaturis sententiam de certatoribus iurare, se nullam capturos esse pecuniam ob rem iudicandam, sed tamen quibus rebus adducti probarint, aut improbarint non esse in vulgus prolaturos. ex ijs autem qui fraudem commisissent collecta mulctatitia pecunia in vsus templorum vertebatur. Idcirco octaua supra septuagesimam Olympiade Pherias Aegineta de medio recedere iussus est, quòd esset adhuc adolescentulus, neque vllo pacto par aduersario in certamine luctandi videretur, qui tamen sequenti admissus omnes pueros lucta vicit. qua Olympiade decimus iudex additus est, cùm tres de cursu, totidem de quinquertio, reliqui de cæteris ludicris priùs iudicarent. Quinta post hanc carpentum & rheda in omne tempus posterum fuit exclusum, cum vtrumque vehiculum fuisset in curriculum septuagesima Olympiade receptum. Sexta & octogesima palmam tulit de stadio OEbotas Cyreneus, at Philes Eleus de lucta puerorum

Nona

Nona supra octogesimam Olympiade obtigit palma de puerili pugillatu Hellanico filio, de virili verò patri eius Alcæneto Lepreatæ, cum Theantus etiam filius Olympiade sequenti victor de pugillatu sit renunciatus, qua Taurosthenes Aegineta à Chæmone quidem in lucta fuit prostratus, sed sequenti omnes deiecit, qui in certamen luctæ descenderunt. Olympiade deinde nonagesima tertia biiugorum equorum integræ ætatis cursus denuò receptus fuit in curriculum, qua vicit Euagoras Eleus. Tertia deinde victor de stadio euasit Eupolemus Eleus. Ac nonagesima octaua, cùm Eupolus Thessalus vnus ex ijs, qui ad pugillum certamen conuenerant, corrupisset pecunia Phormionem Halicarnassensem, Prytanim Cyzicenum, & Argetorem Arcadem, qui superiore Olympiade de pugillatu victoriam fuerat adeptus, & ipse & cui pecuniam ceperant, condemnatus est, quòd primi illa corruptela ludorum religionem polluissent. Horum itaque mulctam exegerunt acriter Elei. Vnadecentesima Olympiade iunctis ad currum pullis decertatum est, quo coronam tulit Sybariadas Lacedemonius. longioris curriculi victor eua sit Sotades Cretensis, sic. n. fuit publicè renunciatus. id circo illa, quę consecuta est, cùm accepta publicè ab Ephesiis pecunia victor se Ephesium prodi maluisset, perpetui exilii condemnatus est à Cretensibus. fuit enim eximiæ fortitudinis ac roboris Sotades, vt ait Echemenes in rebus Cretensibus, non minùs quam Leontiscus, aut Sostratus pancratiastæ, qui dicti sunt acrochersitæ, quod summas manus aduersariorum tam fortiter apprehendebant, vt non prius dimitterent, quam elisis digitis confectos, & victos dolore intelligerent. omnium tamen athletarum maximè admirabile fuit robur Milonis Crotoniatę, qui sex palmas Olympicas de lucta fuit adeptus, ac totidem Pythicas aiunt Milonem malum punicum ita manu compressa tenuisse, vt neque quiconaretur posset extorquere, neque id tamen elideret ita perun̄cto super disco insistebat, vt omnes, qui impetu facto detrudere ipsum conarentur haberet ludibrio. caput neruo tanquam redimiculo incingebat, deinde intercluso spiritu compressis labiis quanta vi maximè posset, cùm venæ capitis plurimo intumuissent sanguine, neruum disrumpebat. vbi cubitum lateri admouisset porrecta dextera ac sublato pollice, reliquos digitos si iunctim intendisset, nemo erat tam fortis, vt vllo conatu minimum posset a cæteris seiungere. Eodem tempore in tribus duodecim Elei descripti sunt, atque tribus singulæ suum dedere ludorum cognitorem. Olympiade sequenti renunciatus est victor de pancratio primùm Damon Thurius, ac postea Pyrrhus ludis pręfectus præmia tulit de equiriis. Troilus bigis equorum integræ ætatis, vicitque pullorum curru. lege postea ab Eleis cautum est post Pyrrhi victoriam, ne quis è pręfectis ludorum equos in certamen mitteret in posterum. de stadio iterum renunciatus est victor idem Damon Thurius. fuerunt tamen nonnulli, qui octauam, tricesimam, & centesimam quartam Olympiadas vacuas memorent, vocentque anolympiadas, quod propter dissensiones Eleorum & Pisæorum ludicra fuerint intermissa. at quinta post centesimam Olympiade palmam de stadio meruit Prorus Cyrenæus. ac enim, cùm afflictę fuissent res Eleorum postmodo Arcadum bello, & ii parte agri mulctati amissis omnibus curiis, quæ in hostium potestatem venerant, quarta & centesima Olympiade in octo tribus redacti sunt Elei, decretumque vt totidem Hellanodicę eligerentur; sed octaua supra centesimam, qua de stadio Polycles Cyrenæus victor est renunciatus, pristinus numerus, Aedilium decem scilicet, vsurpatus fuit. Quarta ab hac iam agebatur olympias, cùm Callippus Atheniensis quinquertii coronam precio ab aduersariis auertit, petita est mulcta tum à Callippo, tum etiam ab iis, qui cum Callippo consensissent, quàm Elei per Hyperidem Athenas missum postularunt; quod nisi fieret vetabantur lege sacra omnes Athenienses ad olympica ludicra accedere. Athenienses exoratum miserunt Eleos, quod cùm impetrari non potuisset, non priùs decreuerunt dissoluere, quam responsum sit ab oraculo Delphico non responsurum esse, antequam Eleis satis fuisset ab iis factum. vigesima tertia post centum victoriam de stadio accepit Idæus Cyrenæus, cùm sequenti Ladas Aegiensis patria palmam tulerit de stadio, quà deletæ sunt Grecorum virtute Gallorum acies ac penitus profligatæ, ita vt nec vnus quidem saluus domum redierit. nam Brennus sollicitatis animis Gallorum ad expeditionem contra Grecos suscipiendam ad centum & quinquaginta millia peditum, equitum sexaginta millia & amplius misit. Dux certe ipse copiarum vltrò hausto mero post accepta vulnera dicitur mortem oppetiisse. Cùm receptę deinde bigæ pullarum & desultorius pullus fuissent, bigarum palmam tulit vicesima octaua Belistiche fœmina ex ora maritima Macedoniæ, & tricesima prima post centensimam desultorij pulli Tlepolemus Lycius. quadrage-

sima post centesimam Olympiade palmam adeptus est de pancratio & pugillatu Clitomachus patria Thebanus, qui de palæstrâ & pugillatu ad Isthmum antea tulerat, & tres palmas de pancratio Pythico: quarta ab hac olympiade puerile institutum est pancratium, in quo vicit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade: sed illud mox fuit ab Eleis repudiatum. sexagesima post centesimam victor de stadio Diodorus Sicyonius est declaratus. decimaquarta postq. Eleus, & post hunc Aristomenes Rhodius, & post hunc Protophanes Magnesius palmam tulerunt, atq; post hunc octaua supra centesimã & septuagesimam vicit, coronatusque est de lucta & pancratio eodem die Strato Alexandrinus. secunda & nonagesima supra centesimam, Tolyctor Damonici Elei, & Solander Sosandri Smyrnæi filii descenderunt in luctæ certamen: sed cùm Damonicus impensius optaret filio suo victoriam obtingere, dictus est Sonsandrum data pecunia impulisse, vt se facilè vinci pateretur: sed vtrorumque parentibus mulcta indicta est & exacta, cùm ab illis noxa fuisset commissa. irrogata fuit mulcta Sarapioni etiam pancratiastę prima post ducentesimam Olympiade, qui condemnatus fuit timiditatis pridie quam pancratium committeretur, quia metu aduersariorum solum verterit, quod vni ex omnibus vndenis athletis per omnem hominum memoriam accidisse memorant. Vndecima post ducentesimam oleastrum tulit Xenodamus pancratiasta Anticyrensis, cùm sequenti coronatus sit Artemidorus Trallianus. Condemnatus est Olympiade decima octaua post ducentesimam Apollonius pugil Alexandrinus, quia ad statutum diem non adijt: neque illi profuit, quòd vento ad Cycladas se detentum causatus esset, cùm ad statutum diem conuenire oporteret, quorum nomina athletarum legitimè data fuissent, Heraclidi igitur coronam intacto Elei ac sine puluere partam decreuerunt. cùm id grauiter ferret Apollonius, in Heraclidem coronam iam capientem impetum fecit, & ad ludorum præsides vsque persecutus est, quæ insania illi magni stetit. octaua post hanc condemnati sunt pugiles deprehensi de eadem palma inter se pacta pecunia societatem coijsse, quare illis mulcta est imposita: ij fuerunt Didas & Garapammon qui pecuniam dedit, ambo ex Arsinoite tribu Aegypti. Olympiade verò quinta ac tricesima post ducentesimam, qua Mnesibulus de cursu victor palmam tulit, duplicati sunt cum clypeo curriculi, cùm & alias Mnesibulus Eleata cursor cæteros cursores Olympicos superasset. Atque res Olympica ita miram varietatem diuersis temporibus sortita est, & quemadmodum res humanæ omnes sortiuntur, quæ nunquam in eodem statu diutius possunt consistere. Veruntamen ex ijs perspicuum esse posse censeo, quæ genera ludicrorum, & quibus temporibus singula fuerint instituta vel instaurata, & quid iudices spectare oporteret, & quæ premia proponerentur victoribus. Atque de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint, nunc de Pythijs dicatur.

De Pythijs. CAP. II.

FVERVNT & Pythia multis annis ante Isthmia instituta, post Olympia tamen, & ea in honorem Apollinis agebantur, cœptaque sunt eo tempore, quo Apollo latronem in Delphis sagittis confixit, qui postea insepultus ibi contabuit, quem tamen draconem quidam esse crediderunt, vt dictum est. Alij instituta dixerunt, quia cùm artem vaticinandi sit à Pane doctus, qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, vbi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pythone præside tunc tripodis prophetici cæso, ipse vaticiniorum locum occupauerit. Cùm cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici, antiquissimum omnium fuit certamen, vt hymni in Apollinem cum tibi is ad citharam canerentur, & ab ipsis auloedis. atqui varijs temporibus & hęc ipsa certamina multam varietatem sortita sunt: quia priùs fuit institutum pancratium, siue quinquertium, quoniam fama est prima Pythiade, in qua certarunt Dei, vicisse Castorem stadio, Pollucem pugillatu, cursu Calaim, armatum Zetem, disco Peleum, lucta Telamonem, Herculem pancratio, qui ramo lauri coronati sunt, vbi primum Pythia sunt ab Apolline instituta, vt quidam putarunt. alii tamen vocata fuisse Pythia crediderunt à loco Pytho nominato, alii ab interrogatione, cùm πύθεσθαι sit percunctari in qua vicit Pythiade Achmæas, Parapotamius cæteros omnes pueros pugillatu, ea fuit prima, in qua homines decertarunt, vt ait Pausanias. Altera deinde Pythiade Amphictyones, qui fuerunt his ludis præfecti ab Amphictyone Deucalionis filio nominati, vel vt alii maluerunt ab Amphictyone Heleni filio, qui hunc conuentum instituit, q accidit quadragesima octaua Olympiade, omnem artem aulædorum repudiarunt, quia nescio quid triste & insuaue auditu, minimeque iucundi ominis canerent. nam elegi & funebres modi magis hisce tibiis conueniebant, quàm vllum lætitiæ genus, vel ludorum festiuitas qui celebrabantur. institutum fuit coronarium

narium dumtaxat certamen, vt submotis præmijs relinqueretur, cùm primùm pecunia esset præmium victorum. Additus est etiam equorum cursus, quâ Pythiade renunciatus est victor Clisthenes Sicyoniorum tyrannus, eademque certamina indicta sunt Athletis, quæ & in Olympia erant, lata lege, vt soli pueri tum longiore, tum etiam repetito cursu manè certarent: nam sicuti dictum fuit, curru etiam in Olympicis decertabatur. Octaua Pythiade lege ludorum comprehensi, qui assis fidibus canerent, qua coronatus fuit Agelaus Tegeates. Quadragesima Pythiade octaua cœptum est certari bigis, è quo certamine victor euasit Phocensis Execestiades. Quinta postmodo ab illa Pythiade pullis ad currum adiunctis decertari cœptum est, in quo certamine cæteros omnes quadrigis superauit Orphondas Thebanus. Postea verò sexagesima Pythiade admissum est inter pueros pancratium, & bijuges, atque iniuges pulli, seriùs quam ab Eleis, quo tempore victor declaratus est Laidas Thebanus: cum pulli postea etiam singuli fuissent admissi, septima post hanc Pythiade bigæ receptæ sunt, & pulli singuli ad currum, qua singulari pullo Lycormas Larissæus, at bigis Ptolemæus Macedo victor fuit declaratus. in omnibus his certaminibus laurea corona donabatur, sicuti patet è Pindari epinicijs, quæ corona propria fuit illorum ludorum existimata. nam credebatur esse grata Apollini, quia fabulati sunt amatam fuisse ab Apolline Ladonis filiam in illam arborem conuersam. sed tamen fuerunt nonnulli, qui existimauerint, quod multo antè quam Apollo Daphnem amaret, instituta sunt Pythia, & antequam laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex æsculo coronæ dabantur victoribus, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. in his:

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenū quicunque manu pedibusve, rotave
Vicerat: æsculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat.

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabulæ, & coronæ victoribus Pythiorum ex illa confectæ. Apparet autem ex Ouidij carminibus nō Amphictyones, neque filium Deucalionis, sed Apollinem ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis, in quo Pythonem ceciderat, Pythicos ludos instituisse, atque eadem propè ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alij dixerunt neque palmam, neque æsculum, neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donari solita, vt scripsit in libro de coronis Ister. Verum istud accidit, quia & ludrica, & præmia victorum, & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpius immutata sunt: nam cum nono quoque anno primum agerentur Pythia, perducta sunt postea ad quinquennium, quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini, cum feram trucidasset, obtulisse. at de Pythijs satis, nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis. Cap. III.

CELEBRABANTVR Nemea in sylua quadam ita vocata, quæ fuit inter Phliuntem, & Cleonas Achaiæ ciuitates, in Archemori Lycurgi filij honorem, quoniam in illa sylua dicitur a serpente morsus interijsse. Alij dicunt, quòd septem duces Argiui opem ferentes Polynici, militantes ad Thebas in Lemnum Thraciæ profecti siti correpti in Hypsipylen Lemniam inciderunt, quæ Lycurgi sacerdotis Iouis, & Eurydices filium Opheltam ferebat. Hæc rogata tanquam perita eius regionis, vt aquam ostenderet, dux fuit illis ducibus ad fontem, relicto puero in quodam prato, quem serpens repertum, & spiris circa collum conuolutus necauit. Duces eò profecti re visa serpentem interemerunt, atque in triennium quodque certamen funebre instituerunt. certabant in illis milites, aut militum filij tantum priùs, quamuis vulgus postmodo fuit admissum. Dicitur à Theagene in rebus Aeginetis illa de causa è Lemno in Nemeam confugisse, quod statutum fuerat apud Lemniades, vt omne genus marium de medio tolleretur, atque cùm mares omnes fuissent trucidati, sola Hypsipyle Thoantem patrem in arca seruauit. Illud cùm patuisset Lemnijs, vbi Argonautæ essent ab nauigatui, ipsum demerserunt in arca inclusum, at Hypsipylen propter pietatem erga parentem capitis condemnarunt. Illa his auditis fugit, atque capta à piratis in itinere Lycurgo diuendita fuit. Euridice igitur Lycurgi vxore volente Hypsipylen interimere ob mortem filij, atque Hypsipyle latente in quodam loco occulto hac ipsa de causa, Amphiaraus vaticinatus est, eamque indicauit Thoanti ac Euneo quærentibus filijs, quorum opera & ducum Argiuorum beneficio fuit seruata. Fuerunt verò eadem ludicra in his, quæ etiam in superioribus instituta, ac victores apio coronabantur, quæ funebris erat planta: idque ad perpetuam Archemori memoriam.

moriam. Alij Nemea instituta fuisse maluerunt ab Hercule, quia Nemeæum leonem ibi occiderit. alij ob Opheltam (vt diximus) quia per propriam mortem in Thebas militantibus Lacedæmonijs vaticinatus fuit: erat enim certamen epitaphium, siue funebre, in quo milites, aut militum filij solùm primùm certabant, quamuis & populus in id postea fuit admissus. alij non ob illum prædictum Opheltam, sed ob Opheltē Creusæ, & Euphetæ filiū instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit à dracone absēte Hypsipyle nutrice, cùm illa aquatum iuisset, quòd ab illa aquam Argiui petiuerant. Instituta verò sunt illi Nemea ad Hypsipylæ consolationem, quæ etiam à nigris vestibus, & lugubribus indutis iudicibus iudicabantur. Dictus postea fuit hic Opheltes Archemorus, quia illi mortem Amphiaraus vaticinatus esset à principio vitæ. nam ἀρχὴ principium μόρος mortem significat. Coronabantur (vt fama est) antiquitus oliua victores Nemæorum, sed post cladem à Medis captam in honorem cæsorum apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt Nemea à bobus, quæ Argiuæ Iunoni erant consecratæ, quæ in ea sylua pascebantur. Alij maluerunt Nemeam vocatam fuisse quandam regionem Argiuorum à bobus Iouis,& Lunæ ibi pascentibus. Alij à Danai filiabus, quoniam regio fuisset illis in capita distributa. His ludis enim Argiui, & Corinthij,& Cleonæi homines præerant. Lucianus in dialogo de Gymnasijs, ita mentionem fecit de singulorum horum certaminnm pręmijs: Ὀλυμπιάσι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. *In Olympicis quidē ex oleastro, in Isthmijs è pinu. in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythijs mala Deo consecrata victoribus erant proposita.* Atque huic certaminum generi apium iure conuenire censebatur, quoniam ex occisi à serpente pueri sanguine apium herba nata esse credatur. Non defuerunt, qui in honorem Archemori primùm instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule fuisse in melius correcta, cùm leonem Nemæeum occidisset, qui illi postea Ioui consecrauit, & post triennium, tempus peragendis, statuit diem duodecimum eius mensis, qui πάνεμος à Corinthijs, ab Atheniensibus autem βοηδρομιὼν dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit, atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus:

De Isthmijs. CAP. IIII.

SCRIPTVM reliquit Plutarchus in vita Thesei, Theseum ipsum Isthmia in honorem Neptuni ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cùm illa, quæ in honorem Melicertæ fierent, noctu agerentur, & magis initiandi, quàm spectaculi causa constituta, viderentur: quæ instituta fuerunt à Sisypho Aeoli filio, vbi Melicertę sui propinqui cadauer agnouisset, Athamantisque filium honore illo persecutus est. Non defuerunt tamen, qui in Scironis honorem Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scironis expiandam. Alij ob Sinnim Procustem Neptuni filium à Theseo cæsum. alij alijs de caussis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo consensere. Quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Peloponensi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias autem poeta non in Neptuni, sed in Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo epigrammate:

τέσσαρες εἰσὶν ἀγῶνες ἀν' ἑλλάδα τέσσαρες ἱροὶ
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων,
ζηνὸς, λητοΐδαο, παλαίμονος, ἀρχεμόροιο.
ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Quatuor in Græcis certamina: quatuor illa
Sacra duo superis, sunt duo sacra viris.
Sūt Iouis hæc Phœbiq́ Palæmonis, Archemoriq́
Præmia sunt olea pinea, mala, apium.

Nam tametsi in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superius commemoratis, tamen mos omnibus fuit, vt vbique locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, vt ait Pausanias in Arcadicis, ac tātus honor victoribus habebatur, tantaque erat victricium ciuitatum lætitia, vt multa millia passuum victores ita manibus suorum ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent: neque ingrederentur per portas ciuitatum, vt reliqui homines, sed pontes illis tumultuarij fierent supra mœnia ciuitatum: eorumq. nomina in foro publico sumptu columnis inciderentur. Primus autem fuisse dicitur Theseus, qui cum venisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plutarchus. Alij non illis de causis instituta fuisse illa certamina memorant, sed ob insepultum Melicertam, cum in isthmum appulisset, atque ita rem sese habuisse memoriæ prodiderunt. Fuerunt Inus & Athamantis filij Learcus & Melicerta, Athamas furore percitus Learchum cecidit, quem mater in lebetem bullientis aquæ iecit, atq. ipsa quoque mente capta verita iram Athamātis

per Geraniam montem Megarensium fugiens è petra Moluride vocata denique cum Melicerta in mare desiliuit. Facta est Ino vna è Nereidibus, quæ Leucothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides tripudiantes visæ sunt Corinthi Regi Sisypho, qui Melicertæ corpus à delphino delatum vidit, atque iusserunt Isthmia celebrari in honorem Melicertæ. Alij dixerunt cadauer Melicertæ in Isthmum delatum tumulo, & exequijs caruisse, quare exorta pestilentia in Isthmo respondit Deus, nullum esse mali remedium, nisi si exequiæ ac funebre certamen institueretur in Melicertæ honorem. Illud cum per aliquot tempus fecissent Corinthij, rursus morbus inuasit, atque respondit Deus, oportere honorem eius herois perpetuum instituere, atque illi apium plantam funebrem, ac subter pineam proponere. Statutum est postmodo, vt pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cum mari. captum est itaque, & sepulturæ datum Melicertæ corpus apud Schœnountiam ab Amphimacho, & Donacino viris Corinthijs, vt proditum est memoriæ à Theseo in rebus Corinthijs. alij dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certamina consueuisse celebrari, at Musæus in eo libro, quē scripsit de Isthmijs, duo certaminum genera in Isthmo celebrari solita scribit, alterum in Neptuni, alterum in Melicertæ honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos. Vt apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pytheæ. fuerunt & alia alibi præmia victoribus, vt phialæ argenteæ in Sicyone in Pythijs. in Pellene vrbe Achaiæ præmium erat vestis Theoxenis, vel, vt alij maluerũt, vocatis Mercurialibus. in Aegina Aeacia bos præmium fuit dithyramborum poetis, qui præclariùs in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites, quæ, quoniam non erant valde illustria, raroque de his mentio fit à scriptoribus, superioribus abundè vt arbitror explicatis, in præsenti omittemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. Cap. V.

Mercvrivm omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negocijs implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negociorum multitudo pateretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit Hesiodus in Theogonia:

ζηνὶ δ' ἄρ ἀτλαντὶς μαίη τέκε φαίδιμον ἑρμῆν,
κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα.

E Ioue Mercurius, Nymphaq; Atlãtide cretus
Est præco superum: compressit Iupiter illam.

Sic & Orpheus & Hom. in hymnis tradiderunt, à quibus præclarè Virg. ea capiens, quæ ad genus Mercurij attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

Vobis Mercurius pater est, quē candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul à Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotum fuisse in Tricrena, vbi tres erant fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius montis. quare fontes illi summa religione colebantur, vtpote fontes Mercurio sacrati. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis: ἑρμῆς ὁ ἐν κυλληνίῳ ὄρει ἀρκαδίας ἀνατραφείς. *Mercurius in Cyllenio Arcadiæ monte educatus.*. Hunc educatum fuisse inquiunt sub arbore portulaca, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone Mercurium educatum fuisse non procul ab Alpheo fluuio in ciuitate, quæ Acacesium vocabatur, ab Acaco Lycaonis filio. Alij Iunonem lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per inscitiam, atque cum lac Iunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quæ inde galaxia dicitur à Græcis, cùm gala lac sit. Alij tamen maluerunt illud accidisse, cùm Hercules lac sugeret: alij quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alij maluerunt Opim iussam lac infanti præbere, illud in saxum expressisse quod Saturno obtulerat, vt significauit M. Manilius in his versibus, quo in cœlum delapso lactea via facta sit:

Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas,
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuum, cœlumq; liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, et nomen causa descendit ab ipsa.

At enim plures fuerunt Mercurij, vt ait Cicero in lib. 3. de Natura Deorum in his: Mercurius vnus Cœlo patre, Die matre natus: cuius obscœniùs excitata natura traditur, quod aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis, & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur, idem Trophonius. Tertius Ioue tertio natus, & Maia, ex quo & Penelopa Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Aegyptij nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eamque cau-

causam Aegypto præfuisse, atque Ægyptiis leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurii extiterunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cęterorum res gestę referuntur: de quo etiam mentionem ita fecit Ouidius in Paride, cùm illum fingeret alatum:

Constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni, Pleionesq́; nepos.

Quare & nos, quæ propriæ sint singulorum, minimè solliciti, aut quæ inuenta, vel quę educationes, quia negocium ob antiquitatem esset omnium difficillimum, vt in cæteris fecimus, ita in hoc institutum nostrum persequemur. Scriptum reliquit Lucianus in Dialogo Apollinis & Vulcani, hunc insignem fuisse furem. nam cùm paruulus esset infans a Vulcano susceptus, instrumenta fabrilia illi surripuit ex officina, Cupidinem eodem die natus palæstra superauit: Veneri, quæ ipsum ob victoriam complexa fuerat, cingulum furatus est. Ioui sceptrum sustulit, fulmen quoque surrepturus, nisi vim timuisset flammarum. Hunc Mercurium alatum finxerunt, cui gallus assidebat, quem in suasoria Galenus, antiquos inquit pictores & plastas iuuenem formosum sine fuoco, ac sine aliquo comptu, vultu hilari, atque acribus oculis formasse. Hunc finxerunt antiqui aurea cathena auribus hominum annexa, mortales quocumque collibuisset trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præesset gregibus in via, qua Lechæam accedebatur apud Corinthios, æreus sedens expressus est cum astante ariete. Multa porrò officia Mercurio fuerunt iniuncta, vt testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurij: siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere

curiam

curiam Deorum, & Iouis mandata per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat. & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modò palæstris, modò concionibus illum adesse oportebat, ita vt nullo tempore posset quiescere: quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cum fœderum, & induciarum illum inuentorem fuisse inquiant, & ponderum, ac mensurarum rerum venalium, & omnium vsuum mercaturæ ad lucrum, cùm res alienas etiam vsurparit. horum negociorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Aeneidos:

Dixerat: ille patris magni parere parabat
Imperio, et primum pedibus talaria nectit
Aurea: quæ sublimem alis siue æquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flumine portãt.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat orco
Pallentes alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos, adimitq́, et lumina morte resignat.

Huius simulacrum Aegyptij partim atra facie, partim aurea, & clara confinxere, quia modò ad superos modò ad inferos adiret.

Caduceus illi dabatur cum anguibus geminis, mare ac fœmina scilicet, mutuo connexu circumuolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducei, qui concordiæ securitatem significabant. Aiunt pręterea hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascenti Apollini surripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittasque in eum inculari paranti, pharetram euacuasse, vt ait Homerus in his:

ηῶος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου ἀπόλλωνος.
Editur hic mane, hinc citharã vulsauit: & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.

Istud autem ita fictum fuit, quia Mercurij planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidem promptos & eloquentes, at callidos tamen & astutos & ad furta propensos. Fabulantur Batto pastori cuidam Mercurium vaccam largitum esse, vt taceret, qui solus furtum illud cognouerat. Deinde, cùm hominis fidem vellet experiri mutatis vestibus, duplici præmio pro indicando, furto proposito inconstantiam ac perfidiam Batti cognouit, eumque in saxum indicem conuertit, vt ait Ouid. lib. 2. Metamorph. in his carminibus.

At senior postquã est merces geminata, sub illis
Mõtibus inquit erunt: & erant sub montibus illis
Risit Athlantiades & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuraq́ pectora vertit
In durũ silicem: qui nunc quoque dicitur index.

Alij dixerunt, vocem tantùm ademptam fuisse Batto, atque illum ad oraculum Delphicum accessisse, an liberari posset sciscitaturum, & vbi

& vbi habitaret, cui respondit oraculum:

βάττε πρόσθε κακὸν, τό δὲ δεύτερον ἐσθλὸν ἐρευνᾷ.
ἔρχεο, λεῖφ' ἁλίαν χώραν, ἤπειρος ἀμείνων.
πῶς πρότερον δόλον ἔκβαλε πειθεῖ τείθων.
τερρὸν γῆν ὁσίως, ἣν μισεῖ πολλὴν ἀθεμίστως.
οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Batte malũ prius, inde bonũ à me Batte requiris,
Linque mari vicina, pete & longinqua locorum
Mane dolũ linquẽs primum mea numina serua:
Preduram terram sanctè, multam odit inique.
Qualia quisque facit, finem nanciscitur idem.

Huuc Deum postea, quia surripuisset armentum, tanquam pastorum Deum, coluerunt antiqui, vt asserit Pausanias in Corinthiacis, quem & greges seruare, & augere posse putabant. Quia verò alia permulta furatus esset, habitus est Deus latronum, vt ait Homerus in hymnis:

τοῦτο γὰρ οὖν καὶ ἔπειτα μετ' ἀθανάτοις γέρας ἕξεις.
ἀρχὸς φηλητέων κεκλήσεαι ἤματα πάντα.

Hunc superos inter post hac retinebis honorem,
Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriæ prodidit Zezes hist. 202. chil. 8. Autolycum Laertæ patrem, qui fuit auus Vlyssis, omnium propè mortalium pauperrimum, artem furandi à Mercurio didicisse, quare ditissimus postea euasit. aiunt hunc tam peritum fuisse latronem, vt cùm optimum equum furatus esset, asinum scabie corrosum pro illo restituerit, effeceritque, vt eum recipientes minimè id sentirent. atque cùm alteri pulcherrimam sponsam rapuisset, anum edentulam, mucosam, & laruam propè restituerit. atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt, qui præstigiatorum artem à Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primùm fuisse inquiunt, qui lyram inuenerit, vt ait Pauſ. in Eliacis prioribus, quam etiam Apollini, cum pax inter illos post furtum orta esset, largitus est. vnde lyra quasi lytra dicta fuit, præmium scilicet pro redimendis. Erat autem testudo, quæ χέλυς à Græcis vocatur, in hunc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apolli. & Vul. cùm testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset, barchia adaptauit, ac iugum induxit, calamosque postea agglutinans, & fundo subiecto quodam, ac nouem deinde chordas super calamis, tanquam anulis intendens, iucundum quid modulatus est. Alij dicunt tetrachordum prius inuenisse, ac linum pro chordis tetendisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. Hanc septem chordarum fecit Apollo, accommodans ad Panos fistulam, Iouis, & Thymbris filii. nam hic lino soluto, & adempto chordas intendit, vnde dictus est linum inuenisse.

ID verò cùm in monte Cyllene proximo fecisset, mons Chelydorta vocatus fuit, vt ait Pausanias in Arcadicis. Atque de hac re ita breuiter meminit Nicander in Alexipharmacis.

αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
ἑρμείης, σαρκὸς γὰρ ἀπονόσφισε χέλειον
αἰόλον, ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις.

Muta prius fuerat, vocalem reddidit illam
Mercurius: dempta carne è testudine, fundo
Brachia bina locat, super his chordasq; tetendit.

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

ἑρμῆς τοι πρώτιστα χέλυν τεκτήνατ' ἀοιδὸν.

Mercurius prior ipse chelym facit arte canoram.

Cùm lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus, illam vim habentem, vt facile pax inter quoslibet ea virga interposita conciliaretur. eius cùm vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrime inter se dimicantes coniecit, qui repente facti sunt amici, vnde virga Mercurij fuit postea geminis anguibus circumuolutis insignita. Primus enim Mercurius tres fidium tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astrorum, ac siderum cursus obseruasse, diesque & annum ad certum ordinem redegisse: cum astronomiæ, & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimoseptimo Geographiæ, & Marcus Manilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps autorq; sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum interius, iam sydera nota.
Sublimes aperire vias, vnumq; sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra.

Atque ne plura hic ascribam, multa sunt carmina, quibus ille poeta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud Aegyptios à Mercurio priùs fuisse inuentum vnà cum ritibus sacrorum, rerumque naturalium caussis. Idcirco fortasse dies Lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus, & septimus Apollini, octauus Theseo. Eadem de caussa inter arcanos illos Samothracum Deos Mercurium à Mnasea connumeratum censuerim, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonij enarrator, solemnia quædam apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis

ſi quis fuiſſet initiatus, inter turbulentiſſimas tempeſtates ſeruabatur omnino. Atque Vlyſſem initiatum in Samothracia ferunt, ſed vitta alba pro teniis vſum fuiſſe, quippe cùm initiantes tænias purpureas circa ventrem innexuerint. Erat antem mos initiandi in Cabiris, atque Deorum nomina quos, nominare nefas erat, iſta fuerunt, Axioerus, Axiocerſa, Axiocerſus. Erat autem Axioerus Ceres, Axiocerſa Proſerpina, Axiocerſus Pluto, quibus quartus accedebat Caſmilus, qui erat Mercurius, vti ſcripſit Dionyſiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & ſacra prior inſtituit, hominesque ad humaniorem vitam reuocauit. quare ita cecinit Horatius libro 1. Carminum:

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti, cantus et decora

More palæſtræ.

Hunc vnà cum Hercule palæſtritis præfectum eſſe crediderunt; quia cùm prudentiſſimus exiſteret, non mediocriter conferre ad palæſtram putabatur. quoniam cum viribus vbique coniuncta eſſe debet prudentia. quę quoniam multa in explicatione inſomniorum requiritur, ſomnia Mercurio conſecrata creduntur, vt in his carminibus videtur teſtari Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀλλ' ὅτε δὴ κ'ἀκεῖθεν ὑπεύδια πείσματ' ἔλυσαν,
μνήσατ' ἔπειτ' εὔφημος ὀνείρατος ἐννυχίοιο,
ἀζόμενος μαίης υἷα κλυτὸν, εἴσατο γάρ οἱ
δαιμονίη βώλαξ ἐπιμάσιος ᾧ ἐν ἀγοστῷ
ἀρδέσθαι λευκῇσιν ὑπαὶ λιβάδεσσι γάλακτος.
Aſt vbi ſoluerunt illo delitiore funem,
Nocturna in mentem veniunt inſomnia, clarum
Ille colit Maia genitum, namq; vbera viſus

Eſt

Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albis
E mammaguttis miscere, et lacte rigare.

Quod etiam inquit Homerus in hymno in ipsum Mercurium composito:

ληϊστῆρ', ἐλατῆρα βοῶν, ἡγήτορ' ὀνείρων,
νυκτὸς ὀπωπητῆρα, πυληδόκον,

Predonem, furemq; boum, cui somnia certa
Lege patent, seruasq; fores, noctemq; gubernas.

Aeschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numerauit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his.

ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοὶ
γῆ τε καὶ ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων,
πέμψατ' ἔνερθεν ψυχὰν ἐς φάος.

Terrestres casti daemones,
Tellus, Mercuri, & inferum
Rex, in lucem animam remittite.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem, quam habere creditus est. nam marinus & terrestris & cœlestis locatus fuit, quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralem, & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animam hanc diuinitus corpori alligatam à mortali vinculo soluisset; quare ita scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

—— τῇδε γάρ μ' ἄγει
ἑρμῆς ὁ πομπὸς, ἥ τε νερτέρα θεός.

—— *hac enim Mercurius*
Dux est mihi, sic inferum ducit Dea.

Quamobrem & Homerus lib. ω. Odyss. non potuisse priùs procos interire inquit, quam Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset, vt patet ex his.

ἑρμῆς δὲ ψυχὰς κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
ἀνδρῶν μνηστήρων, ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
καλὴν, χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Euocat hic animas Atlantides ipse procorum
Mercurius, manibusq; tenet virgã; euocat orco
Hac animas, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitq;, & lumina morte resignat

At Ouidius Fastorum lib. 5. hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupauit in his:

Pacis et armorum superis, imisq; Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Scripsit Philocorus diem festum agi solitum apud Athenienses die decimotertio Lunæ Nouembris, quo tempore Choes vocata solemnia celebrabantur terrestri Mercurio consecrata: atque morem fuisse, vt ex omnibus generibus semina, vt nomen significat, in olla miscerentur, atque coquerentur ab ijs, qui per diluuium fuissent seruati, qui Hydrophoria etiam alias agebant. At nemini tamen ex ea olla gustare licitum erat. Credebatur hic idem Deus animas, quæ suum tempus in Elysiis campis expleuissent, Lethenque bibissent, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebant quicunque periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mandato Argum occidit, qui Io in vaccam versam seruabat. Huic statuæ pro foribus domorum ab antiquis erigebantur, quia fur credebatur cœteros fures arcere, vt ait Aristophanes. Huius filium Pana fuisse scripsit Anytes in his:

ἑρμείαν γὰρ ἄνακτα τέκεν νεφεληγερέτα ζεὺς,
αὐτὰρ ὁ γ' ἑρμείας πᾶνα τὸν αἰγελάταν.

Mercurium peperit supremum Iupiter, ipse
Pastorem peperit Panaq; Mercurius.

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinem, Bunum ex Alcidamea, è Philodamea Danai filia Pharim, Caicum ex Ocyrhoe, qui se in fluuium Zaurçum deiecit, & dedit nomen Caico Mysię fluminî, vt scripsit Chrysermus Corinthius in Peloponnesiacis. Polybum è Rhihonophila, Myrtilum è Cleobula filia Aeoli, è Nympha Iaconis filia Euandrum, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonem ex Acacallide, ex Issa Nympha Prylim, Lycaonem, Cupidinem, Eudorum, Dolopem, Lares, Auctolium, Erythum, Echionem, Aetalidem. Suscepit ex Hieria Gigantem prætere, cuius filiæ Angeliæ etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos prętcrea ex varijs mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur, vt ait in quarto Met.

Dijs tribus ille focos totidem de cespite ponit.
Laeuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. Mactatur vacca Mineruę
Alipidi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, vt in his carminibus scripsit Antigonus:

εὔχολος ἑρμείας ὦ ποιμένες ἐνδὶ γάλακτι
χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδομένος μέλιτι.

Mercurius facilis pastores munere lactis.
Laetatur, mox et dulcia mella capit.

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Homerus in his: γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον *linguas in ignes iecerunt*. Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cùm linguas in ignem facerent, quam consuetudinem primi Megarenses inceperunt. Nam scriptum reliquit

quit Dieuchidas in rebus gestis Megarensium Alcathoum Pelopis filium ob Chrysippi cædem exulem Megaris in aliam ciuitatem habitaturum profugisse: qui cum in leonem Megarensium agrum vastantem incidisset, ad quem cædendum & alij a Megarensium Rege missi fuerant; & illum ipse cecidit, & linguam eius cæsam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cum dicerent, qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacij: quare cum Rex præ lætitia Dijs sacrificaret, linguam postremam aræ imposuit, atque ita manauit ad posteros consuetudo. Quidam tamen senserunt linguam Mercurio dicatam, atque consecrari debere, quia illam conueniat subditam & obtemperantem esse rationi ac prudentiæ. Multa cognomina sortitus est Mercurius, vt Dij cæteri, nam Caduceator, Deorum nuncius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus, Acacesius, Cyllenius, Ctarus: & quia præesset mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendisset, cum multa dolose vendantur, hunc Deum Dolium dixerunt.

ATQVE hæc de Mercurio fabulose dicta sunt, nunc veritatem inuestigemus. Fuit Mercurius homo singulari ingenio & sapientia, vt commemorauit Lactantius in libro de falsa Religione: nam tres tantum numeratos fuisse à Mercurio trismegisto scribit, in quibus esset summa sapientia, Vranum siue Cœlum, Saturnum, Mercurium. Hic enim literas inuenit, vt ait Zezes histo 26. Chili. 2. multaque vitæ mortalium commoda excogitauit: quare Iouis & Maiæ, cælestis benignitatis scilicet, filius creditus est. Nam quemadmodum humanæ est naturæ semper re aliqua indigere: ita diuinæ multis bonis abundare: humanum est semper incommodis vexari, diuinum vexatis succurrere: humanum semper à Dijs aliquid petere, diuinum largiri: humanum accipere, diuinum conferre beneficia. Hæc res fecit, vt multi mortalium Iouis filij & diuini homines sint crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, proprios sacerdotes antiqui, instituerunt. Ego sane ita censeo: antiquos, cum nos ad studium sapientię adhortarentur, ista de Mercurio confinxisse. nam cum eloquentiæ & orationis quanta vis esset vellent ostendere, dixerunt Mercurium esse nuntium Deorum & hominum, per orationem nimirum Deorum voluntas & sententia diuinarum legum, & recta animorum nostrorum consilia, quæ non nisi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus est etiam cathenæ illi aureę annexos homines auribus quocunque libuisset attrahere. Hunc latronum, & impostorum, & fraudum Deum putarunt, non solum, quia si eloquentia cum malo & flagitioso sit ingenio plurimum obest cæteris hominibus; verum etiam, quia illorum, quibus planetæ Mercurij natura in ortu dominatur, ingenia sunt ad furta, & ad omne astutiæ genus accommodata. Nam cum siccus & calidus sit planeta, versutos & eloquentes facit homines, & ad omnem calliditatem celerrimos: quippe cum planeta ipse Mercurij tot habeat motuum varietates & tergiuersationes, quot vix omnes simul reliqui planetæ. Nam modo procedit, modo retrocedit, modo sublimis est, modo depressus: modo celerrimus est, modo stare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam non amplius vt cæteris circularem motum tantum tradiderunt: verum ad oui formam, vt seruarentur, quæ apparerent, illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem, vel ingeniorum, quibus dominatur, celeritatem, explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt antiqui, quæ illum ferrent vna cum ventis: quæ omnia non minus oratori & sapienti, quam planetæ ipsi conueniunt. nam acutissimum & oratione & ingenio ad res celerrime inueniendas & explicandas oratorem esse conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ, quibus adhæret, se accommodat, quia prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem causa palæstrę, vt diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis voluntatem Io custodiebat, quia vis illa cœlestis & ratio, quæ est in nobis, quam Mercurium putarunt, omnes motus surgentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad iram, placat & componit, omnemque minus ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars vbi quiescit, Argos potest appellari, cùm ἀργὸς tardus sit ac deses: at eadem, vbi excitatur, centum habet oculos: quia si furorem & impetum iræ sequamur, illiusque cupiditati obtemperemus, multa committentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostrę. Et quoniam ex ingenio versuto, tanquam ex vberrimo fonte, manat omnis vbertas & copia dicendi: eloquentię Deum ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatem tempestatum, quia sicuti Dij marini crediti sunt maris tempestates placare, ita turbulentissimarum ciuitatum discordias & contentiones vis orationis

mitigare consueuit, quæ res fecit, vt linguæ Mercurio, tanquam illi Deo, qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inuenisset, consecrarentur. Nam hunc & literas, & astrorum cursus primum homines docuisse dictum est, & leges dedisse, quibus homines ad humanitatem informarentur, & nomina rebus imposuit, & instrumenta musica excogitauit, & omnia, quæ ad doctrinam eruditionemque spectant, inuenit; quod ita significauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cum homines ad studia adhortaretur, ad speluncam Mercurij hortatus est, omnium bonorum & commodorum plenam.

ὃν δίκεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγει
ἐς πολυήρατον ἐπελθέμεν ἑρμείαο,
ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον
αἶψα κεν ἀμφοτέρῃσιν ὀνείατα πολλὰ κομίζων
οἴκαδ' ἀποστείχει, προφυγὼν πολύδακρυν ὀϊζύν

At quemcunque virum ducit prudentia cordis
Mercurij ingredier speluncam, plurima vbi ille
Deposuit bona stat quorum prægrandis aceruus,
Ambabus valet hic manibus sibi sumere, et illa
Ferre domum: valet hic vitare incommoda cuncta.

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit. Hunc quoniam Deorum nuncium putarunt, non solum pro orationis vbertate, aut pro sapientia, quę voluntatem Deorum iudicaret, acceperunt: sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascentium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium: ita vt modò sit ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinę voluntatis, vnde anima nostra defluxit, Mercurius appellatus. Hæc autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo creatum. & non sine diuina prouidentia gubernari hanc tantam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset: omniumque Deorum cultum inter mortales instituisset, vidissetque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum, aut interitum. His igitur de causis, quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset, Deorum nuncius creditus est. Quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earumque legum arcana hominibus explicasse: quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cum alias ad inferos, alias in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. CAP. VI.

PAN vero, quem pastorum, venatorumque Deum, & vniuersę vitæ rusticanæ pręsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat. quippe cùm varius eius ortus à diuersis scriptoribus tradatur. Scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurii filium, & bicornem & capripedem in his:

ἀμφί μοι ἑρμείαο φίλον γόνον ἔννεπε μοῦσα,
αἰγοπόδην δικέρωτα φιλόκροτον.

Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musæ.
Capripedem, cantus & amicum, deinde bicornem.

Duris autem Samius in eo libro, quem scripsit de Agathocle, Penelopen cum omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum congressu Pana inquit natum fuisse. Epimenides verò poeta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Callistus natos fuisse sensit, cùm tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha OEneide procreatum fuisse maluerit. Alii Penelopes & Vlyssis filium putarunt. alii ex Aethere siue Nereide natum inquiunt. Achæus poeta è Cœlo & Terra. nec defuerunt qui Iouis & Hybreos, siue Iniurię, vt testatur Isacius. Pronapis poeta in suo Protocosmo natum fuisse Pana cum tribus sororibus Parcis è Demogorgone scribit. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurii filium fuisse scripsit, vt est in his: Πανὶ δὲ τῷ ἐκ πηνελόπης. ἐκ ταύτης γὰρ καὶ ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ ἑλλήνων ὁ Πάν. *Pani verò Penelopes. Ex hac enim, & Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis.* Qui Penelopes & Mercurii filium tradiderunt, illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarii custodientem à Mercurio conspectam & amatam fuisse inquiunt, qua cùm alio modò se non potiri posse speraret, in hircum pulcherrimum vertitur, cuius illa capta vel amore, vel fallaciis, vt diuersi senserunt, cum illo congressa Pana peperit, capite cornuto, barbaque ac pedibus hircinis, vt ait Homerus in Arcadicis à Nymphis susceptum & educatum, & à Sinoe nympha pręcipuè, quippe cùm vel adultus cum illis assiduè versari fingatur, vt est in hymno Homeri:

— ὅς ἀνάπτισι
δενδρήεντ' ἄμυδις φοιτᾷ χορεήθεσι νύμφαις
Cum placidis Nymphis sylvis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphę fistula Panos delelectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet, siue aquaticę, & Hamadryades:

σιγάτω λάσιον δρυάδων λέπας, οἵτ' ἀπὸ πέτρας
κρουνοὶ, καὶ βληχὰ πουλυμιγὴς τοκάδων,
αὐτὸς ἐπεὶ σύριγγι μελίσδεται εὐκελάδῳ Πάν,
ὑγρὸν ἱεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὑπὲρ καλάμων.
αἱ δὲ πέριξ θαλεροῖσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο
ὑδριάδες νύμφαι, νύμφαι ἁμαδρυάδες.
Conticeant Tryadum colles, fontesq. perennes.
Ipsaq; conticeant pignora parua gregis:
Fistula dulcè canit quia Panos, labra canoris
Humida vt illius addita sunt calamis.
Hũc circa statuere chorum molli pede Nymphę.
Hydriades, pariter Nymphæ et Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum docem vocarunt antiqui, vt apparet ex his carminibus Anytę:

κρημνοβάταν δίκερον, νύμφων ἠλήτορα Πᾶνα,
ἀζόμεθ', ὃς πέτρινον τόνδε κέκευθε νόον.
Montiuagum colimus cornutum Pana, ducemq;
Nympharum: cuius saxea structa domus.

Hunc Deum pingebant & sculpebant facie caprina, hircique cruribus, quamuis illum non esse huiusmodi censerent, vt ait Herod. in Euterpe: γράφουσι δὲ δὴ καὶ γλύφουσιν οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ πανὸς καθάπερ ἕλληνες τ' ἄγαλμα, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὔτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὅμοιον τοῖσιν ἄλλοισι θεοῖσι. *Pingunt vero & sculpunt pictores ac statuarij, sicuti etiam Græci, Panos imaginem caprina facie ac hirici cru-*

ribus: non quia illũ huiusmodi esse arbitrentur, sed similem Dijs cæteris. Lucianus in dialogo Pan. & Merc. illi etiam hirci caudam super natibus iniunxit præter hirci nasum & barbam. fama est hunc etiam fuisse Deorum nuntium, tamquam patrem, & greges pauisse, cùm amore Dryopis incaluisset, vt est apud Homerum in eo hymno:

ἄιονθ' ἑρμείην ἐριούνιον ἔξοχον ἄλλων
ἔννεπον, ὥς ὅγε ἅπασι θεοῖς θοὸς ἄγγελός ἐστι.
καί ῥ' ὅγ' ἐς ἀρκαδίην πολυπίδακα μητέρα μήλων
ἐξίκετ', ἔνθα δέ οἱ τέμενος κυλλήνιον ἐστίν.
ἔνθ' ὅγε, καὶ θεὸς ὢν ψαφαρότριχα μῆλ' ἐνόμευεν
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ. θάλε γὰρ πόθος ὑγρὸς ἐπελθὼν
νύμφη εὐπλοκάμῳ δρύοπος φιλότητι μιγῆναι.

Mercurius veluti superorum nuntius ante
Esse ferebatur, sic nuntius iste Deorum est.
Arcadiamq; ouium petijt terram iste feracem,
Est sibi sacratum nemus, et Cyllenius hic mons:
Hic Deus existens ouium fit pastor, & idem
Mortali seruit Dryopis calefactus amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho, cui pinus inter arbores fuit consecrata. At Thocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse, cùm scribat in Amaryllide:

—— τὸ, τοι γένος ἢ σατυρίσκοις
ἐγγύθεν, ἢ πάνεσσι κακογνάμοισιν ἐρίσδη.
—— *Et simili genere ortus*
Vel Satyris, vel crura retortis Panibus ipse.

Existimarunt antiqui Pana montium esse Præsidem, omniaquę armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in huius esse tutela: quippe cùm is ab Arcadib. fuisset in Mænalo monte educatus. quòd verò montibus preesset, ita testatur Homerus in hymno:

ὃς πάντα λόφον νιφόεντα λέλογχε,
καὶ κορυφὰς ὀρέων, καὶ πετρήεντα κάρηνα.
Ille niuosa iuga est sortitus, summaq; montis
Culmina: saxosos colles custodit & idem.

Ea de causa Virgilius in primo Georg. Pana cucustodem ouium, & pastorum presidem appellauit in his:

Ipse nemus linquens patrium, saltusq; Lycæi
Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ.

Et inde.

Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,
Panaq; Syluanumq; senem, Nymphasq; sorores.

Quem posse gregis vbera implere existimarunt, dum fistulam inflaret, vt scripsit Ibicus in his:

ὦ πὰν φερβομέναις ἱερὰν φάτιν ἄπυε ποίμναις,
κυρτὸν ὑπὲρ χρυσέων χεῖλος ἰεὶς δονάκων.
ὄφρ' αἱ μὲν λευκοῖο βεβριθότα δῶρα γάλακτος
οὔθασιν ἐς κλυμένου πυκνὰ φέρωσι δόμον.
σοὶ δὲ καλῶς βωμοῖσι παριστάμενος πόσις αἰγῶν
φοίνιον ἐκ λασίου στήθεος αἷμ' ἐρύγει.

O Pan pascendis gregibus custodia fida,
Vt labra auratis addita sunt calamis
Fistula dulce sonet, niuei quò munere lactis
Ad Clymeni portent vbera plena casas.
Vir tibi caprarum structam mox stabit ad arã,
Villosoq; cruor defluet e iugulo.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades coluerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur à venatione reuersis: at si frustra laborassent, scillas in illum coniiciebant, vt testatur in his Theocritus in Thalysia:

κ' ἢν μὲν ταῦθ' ἔρδοις ὦ παν φίλε μή τύ τε παῖδες
ἀρκαδικοὶ σκίλλαισιν ὑπὸ πλευράς τε καὶ ὤμους
τανίκα μαστίσδοιεν, ὅτε κρέα τυτθὰ παρείη.

Illud si facies, scillarum verbere crebro
Mox latus, atq; humeros non percutiere reuersis
Arcadicis, cum parua caro est venantibus illis.

Atque Ouidius in epist. Phædtæ vnà cum Diana Panes & Satyros venantium ità presides facit:

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit,
Syluaq; perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri, montanaq; numina Panes,
Et cadat aduersa cuspide fossus aper.

Fabulantur Dionysum Iouis filium natum ex Arge nympha ex Lycto vrbe Cretæ rapta, & in Argillum montem deportata Pana cum Satyris sibi delegisse in militiam, atque cùm subiecisset Indiam Pan, & mox Iberiam priùs vocatam à flumine, de suo nomine regionem appellauisse Hispaniam. Sed quid venatorum Deum fuisse dicimus: ipsemet Pan fuit venator, vt ait Theocritus in Thyrside:

τὸν πᾶνα δεδοίκαμες. ἦ γάρ ἀπ' ἄγρας
τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται, ἔντι γε πικρός.
—— *nam Pana timemus,*
Venatu vt redijt defessus, fit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Pana Deum Echo adamasse, quare eum maritum Echus appellauit Thæetetus in his carminibus:

ὑλοβάτας, φιλόδενδρος, ὀρεσαύλου πόσις ἠχοῦς,
πάνσκοπος, εὐκεράου, μηλοφύλαξ ἀγέλας.
Montiuagus custos ouium cornutus, et Echus
Coniux, cuncta videns, latus et arboribus.

Quam amicam nominauit Archias in his carminibus:

ἠχὼ πετρήεσσαν ὁρᾷς, φίλε πανὸς ἑταίρην
ἀντίτονον φθογγὴν ἔμπαλιν ᾀδομένην.
Echo saxosam cernis, quæ Panos amica est.

Ingeminas

Ingeminat captos protinus illa senos.

Ex illa filiam Iryngem suscepisse dicitur, quæ Medeæ dedit medicamina ad capiendum Iasonem. Hic idem amauit postea Syringa Nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Ouid. in 1. Metamorph.

Panaq; cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis sonumque facientibus syringis fistulam ex ijs fecit, vt ait Ouid. Memorant hunc ad montes vocatos Nomios, qui non procul absunt à Lycosura vrbe, fistulæ modos inuenisse, vbi Molpea fuit vicus, & templum Panos Nomij. Fuit etiam à Luna amatus, cùm in niueum arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virgilius in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis, (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum, & victum, quare sit coactus Syringam nympham amare. Dicunt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum, vt vero alij, Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cùm Ceres ea, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, aiunt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat, vt omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cum Dij omnes ad Cererem quærendam missi fuissent, Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererem vidisse, ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, vt testatur Pausanias in Arcadicis. multæ res gestæ Panos commemorantur. nam & timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cùm Græciam Brenno duce inuaserent, quo illi in fugam sunt versi: & Atheniensibus in bello nauali opem tulit, & Medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminibus.

τὸν τραγόπουν ἐμὲ πᾶνα τὸν ἀρκαδα, τὸν κατὰ μήδων,
τὸν μετ' ἀθηναίων στήσατο μιλτιάδης.

Arcadiæ capripedemq; in Medos Pana locauit
Me pro Cecropijs gloria Miltiadis.

Hic etiam Typhonem dicitur retibus implicuisse. Colebant Pana piscatores etiam cùm in locis mari propinquis plerumque versaretur. quem etiam ἁλίπλαγκτον, siue per mare vagantem, Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontorijs præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac, & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Viatoribus.

στασῶ γ' ὀκτὼ μὲν γαυλὼς τῷ πανὶ γάλακτος.
ὀκτὼ δὲ σκαφίδας μέλιτος πλέα κηρὶ ἐχοίσας

Pani octo statuam spumantis pocula lactis.
Totq; scyphos, cum melle fauos, ceramq; tenentes.

Quare non ritè sacrificabant, qui tauros illi immolabant, aut qui in aureis poculis lac, aut vinum offerebant, cùm vasa ex eo metallo superis, ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quod significauit Apollonius Smyrnæus his versibus:

ἀγροτέρων θεός εἰμι· τί μοι χρυσέοις δεπάεσσι
σπένδετε; πῶς δ' ἰταλοῦ κεῖτε μέθυ βρόμιον;
κὴ γυρὸς ταύρων πέτρῃ προσδεῖτε τένοντας;
φείσασθ', οὐ τούτοις θύμασι τερπόμεθα.
πὰν ὁ παρωρείτης, αὐτόξυλος, αἰγεσθοίνης
εἰμὶ κἢν χθονίου γλευκοπότης κύλικος.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris
Pocula? quo vinum funditis Italicum?
Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?
Parcite: non hæc est victima grata mihi.
Pan montanus ego sum, ligneus, ipsaq; vestis
Pellicea est: mustum è fictilibusq; bibo.

ATQVE de Pane Deo, quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis explicauimus: nunc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in concilio Deorum, Bacchum semihominem mitra ornatum, ac ebrium semper ferè, effœminatum, mollem, propè infantem, vinum à matutino tempore ad siderum vsque ortum redolentem, hunc deformium Deorum agrestium chorum introduxisse scribit: Pana, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custodes, saltationibus dediti, quorum corporum formæ ob deformitatem fuerunt insignes. Dictus fuit Pan, vt alij voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit. at Homerus in hymnis, quia Deorum omnium mentes delectauerit, cùm citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his:

πᾶνα δέ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερψε.

Panaq; dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus, Pana vniuersam naturam esse intellexit, quippe cuius elementa & cœlum sint membra, vt paret ex his versibus:

πᾶνα καλῶ κρατερὸν, γε θεὸν, κόσμοιο τὸ σύμπαν.
οὐρανὸν, ἠδὲ θάλασσαν, ἠδὲ χθόνα παμβασίλειαν,
καὶ πῦρ ἀθάνατον. τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ πανός.

Pana voco magnum, qui totum continet orbem,
Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,
Aeternumq; ignē: hæc Panos sunt omnia mēbra.

Pingebatur Pan cornibus ad cęlum vsque protensis, ignea facie, barba promissa, qua pectus tegebatur, altera manu virgam, altera septem calamorum fistulam gestabat. erat indutus pelle varijs maculis distincta, cuius membra inferiora erant hispida, & horrida, atque hirsuta. hunc effectum est, vt alij naturam, alij Pana solem esse putarint, tanquam gubernatorem, & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana rursus dixerunt esse Mercurij filium, quia cum Mercurius sit vis diuina, ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia simplicia corpora, vniuersa illa à diuina voluntate gubernantur, quam eandem vim cùm aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil verò est aliud Pan, quam natura ipsa à diuina prouidentia, menteque proficiscens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putasse, quæ à Mercurio, siue ab animi cogitationibus, ratiocinationeq; proficisceretur: atque cum superior pars esset Panos pulchra, & homini persimilis, inferior deformis, & persimilis brutis, putauit diuinum, ac verum in Dijs esse, falsum in multis hominum. Quod verò ex omnium procorum congressu cùm Penelope natus sit, id prorsus abhorret ab ipsa natura, quippe cùm vasculum fœminæ, quæ semen genitale excipit, statim claudatur, ita vt neque accipiendo, neque emittendo omnino pateat, dùm ex vno viro acceperit, donec fœtum auxerit, & absoluerit. Neque potest vllum animal è diuersis maribus procreari. At quoniam Pan vniuersa corpora naturæ continet, vt nomen significat, dicitur ex vniuersis, quæ existunt esse genitus, siue ex omnibus consistere. Qui Mercurij filium esse tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuisse inuolutum, & in cęlum portatum, vt testatur Hom. in hymnis:

ῥίμφα δ' ἐς ἀθανάτων ἕδρας κίε παῖδα καλύψας
δέρμασιν ἐν πυκινοῖσιν ὀρεσκῴοιο λαγωοῦ.
Montani leporis vestitum pelle Deorum
Mercuriū, Superum in sedes pater attulit ipsū.

Illud sanè significat nihil aliud, quam rerum naturam statim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam quis nesciat, omnia quæ sunt velocissimo cœlorum motu circundari? Aiunt prætereà hunc à Nymphis educatum fuisse Thaletis Milesij opinionem secuti, quia non solum humor rerum omnium autor creditus est, vt ait poeta, qui Oceanum rerum omnium patrem, matrem Tethyn appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare, & nutrire: qui idem Pan cùm omnia postea complexus sit, dux, & princeps Nympharum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illum finxerint, inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cum eundem Solem esse crederent. Alij Pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerunt, quam formam alij ad stellarum similitudinem datam putarunt; alij ad terræ formam, quæ multiplicia animalium, & planetarum genera procreat, fluuiorumque, & montium varietatem mirificam, mariaque complura, cum alibi & sterilis, & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significant, quam syluarum, & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel, vt alij maluerunt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quæ fiunt in aere, significant. Quamuis alij Solis naturam per Pana significari crediderunt: quippe cum putarent pedes esse caprinos, quia Solis virtus in terra habet pedes, siue fundamentum, cum in cœlo sit caput. Hunc generationis, & corruptionis autorem ita significare videtur Orpheus in eo carmine, quod scripsit inter cæteras laudes Panos Dei:

ἀλλάσσεις δὲ φύσιν πάντων ταῖς σαῖσι προνοίαις
Nam tua naturam rerum prudentia mutat.

Facies rubra ætheris naturam; Fistula septem calamorum, modo ventorum varietatem, modò harmoniam septem tonorum cœlestium significat. Huic alij falcem: alij virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt, quam industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum, & ad conseruandum singula necessarium est: qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cùm illi, quasi sceptrum, tribuerint. alij cornua Pani tanquam Soli tribuentes barbam eius promissam, Solis ipsius lumen esse dixerunt: qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem Solis omnes ventorum flatus oriuntur. caprinos idcirco habebat pedes, vt dictum est, quòd ea vis, quæ in omnia corpora per Solem porrigitur, diuinis corporibus adiuuantibus in terræ elementum peruenit, ac desinit. Neque illum alium quàm Solem putarunt ij, qui montium præsidem Pana, & Pastorum, & venatorum Deum dixerunt: Sol siquidem animalibus omnibus plurimum confert, per quem & pabulorum vbertas fit, & penuria: quare illum in prato

amœnissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Homerus in his carminibus:

λιγυρῆ σιν ἀγαλλόμενος φρένα μολπαῖς
ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος, ἠδ᾽ ὑάκινθος
εὐώδης θαλέων κατα μίσγεται ἄκριτα ποίην.
Cantibus est tota lętatus mente sonoris
In molli prato, crocus illic, atq. hyacinthus
Spirat odoratas inter quam plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, vt diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice su-

perata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cùm cœlorum harmoniam Echo esse putarent, quę redundaret è ratione motuum. Atque ad septem planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica prius fuerunt inuenta, quamuis Seuerinus Boethus in lib. de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cœlos harmoniam efficere censuerunt, cum nulla fiat sine aere. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potius, creditur septem calamorum concinnè inter se connexorum fistulam excogitasse, quare ita ait Virg. Aegl. 2.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit.

Hæc eadem causa fuit, cur Syringam Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cum vim effugere non posset, in calamum fuit conuersa. Nam cùm ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventusóue calamos leuiter agitasset, quidam perforati Harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt, hos carpens Pan fistulam,

lam, cum illos inflasset, paulatim inuenit, qui calami cum nati essent in Ladone flumine, & Syrinx, siue fistula, quæ sonum emittebat, vocata fuit Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat, quam calamus. Nam syrinx vel fistulam vel cantum fistulę apud Græcos significat. Testatur Lucret. lib. 5. calamos à vento agitatos sibilum prius emisisse, ac postea in locis paludosis id à pastoribus obseruatum dedisse facultatem inuentioni, vt patet ex his:

Et Zephiri caua per calamorum sibila primum
Agrestes docuere cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulces didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Auia per nemora, ac syluas, saltusq; reperta
Per loca pastorum deserta, atq; otia dia.

Illud cum Pan pastor primus reperisset creditus est Deus, vt reliqui rerum multarum inuentores. Amauit etiam Lunam, quia materia rerum omnium naturalium astrorum beneficio & Lunę pręcipue informatur, & ad procreationem properat. Ea materia cum Pan vocetur, mareque ipsum etiam intra se contineat, iure Pan piscatorum etiam fuit Deus, quæ omnia breuiter complexus est Orpheus in hymnis hoc pacto:

ἁρμονίαν κόσμοιο κρέκων φιλοπαίγμονι μολπᾷ
φαντασιῶν ἐπαρωγὲ φόβων ἐκπαγλε βροτείων·
αἰγονόμοις χαίρων ἀνὰ πίδακας, ἠδὲ τε βουταις·
εὔσκοπε, θηρητὴρ, ἠχοῦς φίλε σύγχορε νυμφῶν·
παντοφυὴς, γενέτωρ πάντων, πολυώνυμε δαῖμον·

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus;
Terrorumq; autor mortalibus, et moderator;
Caprarum gaudens pastoribus atq. bubulcis.
Musarū dux, et venator, atq. amator et Echus,
Cunctorumq; parens idem celeberrime dæmon.

Atque totus ferè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippe cum illud fuerit antiquorum institutum, vt sub fabularum figmentis vniuersa naturæ consilia & seriem occultarent, vna cum vitę rectè instituendæ præceptis: cum tamen Deorum fabulæ magis ad res naturæ: hominum, ad mores magis pertinerent. ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris. CAP. VII.

SATYRORVM origo quæ fuerint, aut è quibus parentibus sint geniti, vel vbi, vel quando esse cœperint, vel qua de causa fuerint Dii habiti ab antiquis, neque in quemquam antiquorum scriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit neque ipse excogitare potui. At quæ de his mihi cognita sunt, putaui esse breuiter explicanda. Horum sententiam prætermittendam duxi, qui Fauni, vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cum nullis certis rationibus nitantur. Plin. Lib. 7. natur. hist. animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent in subsolanis Indorum montibus, humana effigie, ac rectè currentia. Hi manibus esse dicebantur aduncis, cornua habere in fronte, cum pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pauf. in Atticis, Euphemum ex Caria in extremas Oceani partes delatum, multas desertas insulas inuenisse, in vnam quarum Satyridam vocatam, cùm tempestate coactus egressus esset, incolas rufos, & caudas habere intra clunes haud multo minores equinis reperit. Illi vbi primum adesse hospites senserunt, currerunt ad naues, nullaque emissa voce in mulieres, quę erant in nauibus, impetu facto manus iniecerunt. At nautę trepidi barbaram mulierem, quam secum vehebant, exposuerunt, in quam petulantissime irruentes vndique appetiuerunt. Dicebantur esse Satyri Bacchi socii, vt Sileni, sicuti testatur Plato in illo epigram. in Satyrum:

σὶ μὲν εὐκεράοιο φίλος θεράπων Διονύσου
λείβω δ' ἀργυρέων ὕδατα Ναϊάδων.

Nam sum ego cornuti gratus seruus Dionysi.
Libo pulchrarum flumina Naiadum.

Hos etiam conuiuiorum amicos appellauit Silus in eo carm.

πάντες μὲν σάτυροι φιλοκέρτομοι.
Omnis amat Satyrus conuiuia.

Dicti sunt autem Satyri à salacitate, vt ait Theocriti enarrator: cùm σάθη tentigo sit, & titilatio ad Venerem. Hic cùm essent seniores dicebantur Sileni, vt ait Pauf. in Att. At Nicandri enarrator non antiquiores fuisse Satyros vocatos scribit, sed ab antiquis Silenos dictos fuisse Satyros hoc pacto: οὓς τοι δὲ, οὓς ἡμεῖς σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν. *At vero quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos ab eo quod est σιλλαίνειν: quod conuitiari significant.* Hos tamen nonnulli arbitrabantur esse dæmonas, ac pro Diis coluerunt. Fuit autem consuetudo, vt illi primitias pomorum & vuarum offerrent, vt testatur Leonidas:

γλευκοπόταις σατύροισι καὶ ἀμπελοφύτορι βάκχῳ
.... πρώτης δράγματα φυταλιῆς
τριστῶν οἰνοπέδων τριοσσὰς ἱερώσατο ταύτας
ἐμπλήσας οἴνου πρωτοχύτοιο κάδους.

Heronax

Heronax Satyris, vites Baccheque tuenti
Arboribus prima hac munera rapta dedit.
Vinea cum triplex produxerit, ecce sacrauit
De primo musto tres simul ille cados.

Scripsit Pomponius Mela insulas quasdam vltra Atlantem Mauritaniæ montem fuisse, in quibus per noctem lumina viderentur, cymbalorumque ac tympanorum, & fistularum, & tibiarum strepitus audirentur, cum tamen nemo per diem cerneretur: quas insulas Satyri habitare crediti sunt. Sic scriptum fuisse inuenimus in ea nauigatione Annonis ducis Carthaginensium, quam fecit vltra columnas Herculis in Libyæ partibus, quam reuersus Carthaginem in templo Saturni reposuit, vt scripsit Arrianus: nam præter cætera auditu admirabilia hæc etiam in illa scribebantur: ἄχρι ἤλθομεν εἰς μέγαν κόλπον, ὃν ἔφασαν οἱ ἑρμηνέες καλεῖσθαι ἑσπέρου κέρας. ἐν δὲ τούτῳ νῆσος ἦν ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν, ὅτι μὴ ὕλην. νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *Donec ad magnum quendam sinum peruenimus, quem interpretes Vesperi cornu vocari dixerunt, in quo alia erat insula, in quam egressi, nihil per diem, nisi syluam videbamus: at per noctem ignes permultos accensos, & vocem fistularum audiebamus, cymbalorumque ac tympanorum incredibilem strepitum, quare nos timor inuasit.* In his enim locis magna Satyrorum multitudo habitare credebatur. Huiusmodi monstra cum aliquando mortalibus apparuissent, homines rudes, & ad timorem propensi, minime considerantes naturam eandem malignam & diuinam esse non posse, quicquid formidabile vel admirabile apparuisset pro Deo habuerunt. atque cum Satyri per syluas crederentur vagari, quibus armenta, vel greges fierent obuij, ne his noce-

nocerent, inter Deos pastorum illos retulerunt: at nunc de Silenis dicamus.

De Silenis CAP. VIII.

ATQVI multi fuerunt etiam Sileni, quando Pausanias in rebus Atticis natu maximos Satyrorum Silenos nuncupatos fuisse memorat. sed vnus præcipuè inter illos cæteris antiquior memoratur. qui cuius filius fuerit, non constat: nisi quod in ciuitate Malea Laconum natus est, vt ait Pauſ. & Pindarus. at Catullus in Nysa Indię ciuitate natum esse Silenum memorat in Argonauticis:

At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thyrso Satyrorum, & Nysigenis Silenis.

Ferunt pręterea Silenum Bacchum educasse, vt testatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto.

κλῦθί μευ ὦ πολύσεμνε τροφὲ βάκχοιο τιθηνὲ,
Σιληνῶν ὄχ᾽ ἄριστε, τετιμένε πᾶσι θεοῖσι,
καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν, ἐπὶ τριετηρίσιν ὥραις

Hæc audi Silene pater, Dionysi & alumne,
Optime Silene, & cunctis gratissime diuis,
Grate viris pariter cunctis, prædulcis & Horis.

Hunc scribit Lucianus in concilio Deorum senem fuisse, & caluum: & simum, & asino plerunque vtentem, breuis staturę corpore obeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis tremulum, baculo innitentem. at plures fuisse Silenos, & Dionysum ab ijs educatum, scripsit Nicander in Alexipharmacis:

ὡσδ᾽ ὁπότ᾽ ἀγριόεσσαν ὑποθλίψαντες ὀπώρην
Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθηνοί.

Sic vbi syluestres vuas pressere, Lyæi
Sileni comites cornuti, & patris alumni.

Hunc semper fere ebrium fuisse innuit Virgil. ita Eclog. sexta.

—— Chromis & Mnasylus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper, Iaccho.

Hunc Satyri semper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte aman.

Ebrius ecce senex pando delapsus asello.
Clamarunt Satyri surge age, surge pater.

Hic vna cum ipsis Satyris semper ferè Bacchum sequebatur, vt est in libro quarto Methamorph.

—— Bacchæ, Satyriq́; sequuntur,
Quiq́; senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Fama est hunc Silenum à Mida vino infontem quendam infuso captum fuisse, quod vino maxime delectaretur, vt ait Pausanias in Atticis, atque id ita scripsit Ouidius libro vndecimo Metamorph.

Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæq; frequentant:
At Silenus abest: titubantem annisq; meroq;
Ruricolæ capere Phryges, vinctumq; coronis
Ad Regem duxere Midam.

Crediti sunt fuisse mortales Sileni, quippe quorum sepulchra apud Hebræos & Pergamenos ostenderentur, vt ait in posterioribus Eliacis Pausanias. at Strabo libro 10. Satyros, Silenos, Bacchos, Tityros, dæmonas fuisse scribit: qui vt crediderunt antiqui, cæterorum Deorum essent ministri. alii memorię prodiderunt, quod Bacchus ætate confectos Silenos in Italia reliquit, cùm ad bellum aduersus Tarienses exiturus esset; quibus mandauit, vt vites curarent, quo vini ferax efficeretur Italia, quare posteri statuas deinde Silenorum vinum in vtribus ferentes, ad perpetuam Silenorum memoriam erexerunt, vt testatus est Androtion in libro de sacrificiis secundo, & Dionysiocles. Cùm Ioui aduersus Gigantes pugnanti opem tulisset Silenus, dicitur eius asinus, quo in eo bello vsus fuerat, inter sidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte præsepis consistere, cuius mentionem fecit Aratus in lib. de signis aquarum & ventorum:

σκέπτεο καὶ φάτνην ἡ μέν τ᾽ ὀλίγη εἰκυῖα
ἀχλύϊ βορραίη ὑπὸ καρκίνῳ ἠγηλάζει.
ἀμφὶ δέ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
ἀστέρες, οὔτέτι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μάλ᾽ ἐγγύς.
ἀλλ᾽ ὅσσον τε μάλιστα πυγούσιον οἰήσασθαι.
εἷς μὲν βορρείαο, νότῳ δ᾽ ἐπιέρχεται ἄλλος.
καί τοι μὲν καλέονται ὄνοι, μέσσῃ δέ τε φάτνη,
ἥτε καὶ ἐξαπίνης πάντῃ Διὸς εὐδιάοντος
γείνετ᾽ ἄσαντος ὅλη τοὶ δ᾽ ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
ἀστέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται
οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa.

Conuenit hic etiam paruum Præsepe notare:
Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
Grecia docta dedit. quapropter deniq; Asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Trioni
Astra adolet, tepidum procul alter spectat in Austrum.
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id præsepe vocant. Porrò hoc præsepe repentè
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus aeriq; late rubor ignis asellis,
Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum Aselorum est asinus Sileni. at quoniam Auieni carmina parum Arati senten-

tentiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere, & clariùs exprimere possim, experiar. Est autem Arati sententia, quòd nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas existens, habet vtrinque stellas, quæ Aselli vocantur, quare illa iure dicitur Præsepe. vbi igitur illa nubes pura, & aperta videtur, futurum cœlum serenum significat. quod etiam inquit ita Theophrastus in libro de Signis futuræ serenitatis: *καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ὅτε ἂν καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὐδιεινόν. et Asini Præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis.* at versus Arati, quos Latinos facio, ita se habent;

Hinc Præsepe nota: nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sydera Cancri.
Hoc propter geminæ voluuntur lumine stellæ
Pertenui, nec longinquæ nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ, spatioque vlnæ distare videntur.
Altera fit Boreæ propior, deuergit in Austrum
Altera: et hæ dicuntur Aselli, separat illas
In medio Præsepe. polo idque repentè sereno
Ex oculis hominum vanescit, at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ stellæ & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam Asini Præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem accidit ob condensatum humorem, cùm illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit, vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam propè versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. atque hæc fabulosè de Sileno, deque eius asino dicta sint.

HVNC Bacchi comitem, senem, ventricolum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cum obesos faciat, & ventricosos, tum caput plerunque grauat, & titubantes facit, & ad senectutem citiùs perducit: hæc enim omnia incommoda, & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. Quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas omnes etiam prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tradi sunt plerunque, & inutiles negocijs, qui plus potare solent, quam conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animum solùm, sed corpus etiam rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam

nam memoriam, & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatum fuisse tradiderunt. ac de Silenis satis, nunc de Faunis dicamus.

De Faunis. CAP. IX.

FAVNI etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerunt, qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ex antiquis scriptoribus percipere possimus: nisi quòd Faunus quidem fuit Pici latinorum Regis filius, qui regnauit in Italia, quo tempore Orpheus Liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium ita testatur Virg. lib. 7.

——Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert, tu sanguinis vltimus autor.

Floruit autem Faunus Latinorum Rex, quo tempore Pandion regnauit Athenis. Hic religionem, & Deorum immortalium metum Italis gentibus introduxit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione, cum ante illum parua omnino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum, ac Faunorum patrem, sororem habuisse Faunam, vel (vt alij maluerunt) Fatuam. Habuit filium Sterculium: qui primus agrorum stercorationem inuenit: & idcirco inter Deos fuit relatus. videntur mihi poetæ, quamuis nihil certum affirmare possim, Faunos animalia putasse, cum tanquam equos cornipedes illos Ouid. appellauerit ita in 2. Fastorum.

Cornipedi Fauno cæsa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua præterea, vt testatur idem in eodem libro:

Tertia post idus nudos aurora Lupercos
Aspicit, et Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis ramis, quòd illa arbor grata sibi esse putaretur, vt testatur Ouid. in Oenone:

Cornigerumq; caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immensis, qua tumet Ida, iugis.

Existimabantur à nonnullis esse dæmones, qui attonitos redderent omnes obuios, vt est apud eundem in Phædra:

Nunc furor vt Bacchi furijs Eleeides actæ,
Quæq; sub Idæo tympana colle mouent.
Aut quas semideæ Dryades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo

Hi igitur Fauni, siue fuerunt animalia, siue dæmones crediti, omnino pro Dijs ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virg. in 1. Georg. hoc pacto:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, vt patuit è superioribus carminibus Ouidij, neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt; quia Faunus, vt diximus, in Italia regnauit, & solis propè Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionem instituit, multaque ad agriculturam excogitauit, inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorum teneri poterat, idcirco, & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est. quippe cùm multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, vt qui ad cultum Deorum rationibus adduci non possent, rerum terribilium mirabilitate deinum ad metum cultumque eorum impellerentur. At, cùm non plura his de Faunis habeamus, nunc de Syluano est dicendum.

De Syluano. CAP. X.

OBSCVRVM sanè & ipsius Syluani genus, vt pote agrestis Dei, existit: quippe cùm neque qui fuerint eius parentes, neque è quibus, aut quo in loco natus sit constet. Fuerunt tamen, qui Fauni filium putarint, cum alij Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat, Syluanum fuisse syluarum Deum, pastorumque, & finium agrorum, vt ait Horatius in libro Epodon in his:

Qua muneretur te Priape, et te pater
Syluane tutor finium.

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, vt pastorum præsidi, cuius nulla est mentio apud Græcos, nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, vt testatur Virgil. lib. 8.

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Aruorum, pecorisq; Deo, lucumq; diemq;:
Qui primi fines aliquando habuere Latinos.

Offerebatur illi etiam lac, vt testatur Horat. in lib. 2 Epistolarum in hoc versu:

Tellurem porco. Syluanum lacte piabunt.

Fama est Cyparissum puerum fuisse à Syluano amatum, quare vbi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Syluanus dictus fuit, vt testatur Virgil. lib. 1. Georg.

Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum

Neque plura his in mentem veniunt, quæ de Syluano fuerint ab antiquis tradita. Hic que demi-

dem Deus, vt superiores, excogitatus fuit, vt existimarent homines, nullum locum esse, qui carere Deo posset, nihilque agi, aut in agris, aut in syluis posse, quod à Deo aliquo non videretur, ac neque armenta, neque arbores, neque agrorum fœtus sine diuina bonitate posse augeri, aut seruari. Quamuis non defuerunt, qui Syluanum crassiorem materiam elementorum concretorum putauerint, eumque & agrorum, & syluarum, & pastorum Deum crediderint: quippe cùm inde vniuersa animalium, plantarumque salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit. Alij crediderunt, Syluanum fuisse vitam mortalium, quæ multis calamitatibus, & erroribus materiam præberet. quamobrem sapienter ad hoc alludens Palladas crapulæ, & desidię deditos, Syluani filiabus scilicet, nihil boni in vita curare inquit in his:

Συλβανὸς, δύο παῖδας ἔχων οἶνον τε καὶ ὕπνον·
οὐκέτι τὰς μούσας, οὐδὲ φίλους φιλέει.

Vt vinum, ac Somnum Syluanus pignora cœpit.
Iam parui Musas, parui hominesque facit.

At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus. CAP. XI.

OREADES Nymphæ, quæ ita vocabantur, quia natę essent in montibus, vel quia in montibus assiduè versarentur, natas fuisse è filia Phoronei, & Hæcatæo testatur Strabo lib. 10. Homerus vero in lib. ζ Iliad. illas non Hecatæi, sed Iouis filias, & Orestiades easdem appellauit, vt patet ex his:

ἠδ' ἐπὶ σῆμ' ἔχεεν, περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν
Νύμφαι ὀρεστιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Plantarunt vlmos, vbi fusa est terra sepulchro
Circa id Orestiades Nymphæ Iouis ægidę proles

Has quinque fuisse inquit Strabo lib. 10. quas tamen fuisse multas, & Dianæ venatricis comites ait Virgil. in 1. Aeneid.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Memoriæ proditum fuit a Mnasea Patarensi, quod hæ primæ mortales à mutuo carnium esu diuerterunt, cùm in montibus versantes castaneis, & glandibus vescerentur. reuocauit in primis vna earum Melissa nomine, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneso cæteras nymphas ad degustandum adhortata est. is cibus cùm suauissimus fuisset visus, tanto gaudio perfusæ sunt omnes, vt apes ipsas de Nymphæ nomine melissas Græci appellauerint. inde effectum est, vt & sacris Cereris, & nuptijs interessent antiquitus sacerdotes Nympharum nomine, quod illæ ad humaniorem victum ab humanis carnibus edendis auertissent. Hæ Nymphæ putabantur esse Deæ montium præsides, & arborum curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana insectabantur: nullaque illis domesticorum animalium, vel pastorum cura fuit. Ita verò antiqui religione tenebantur, vt nullum, neque publicum, neque priuatum locum aliquo numine carere arbitrarentur: quippe cùm elementa singula, & herbas & radices, & arbores, & arborum, aut terræ fructus suos Deos habere crediderint. Hinc Deas, quæ montibus vniuersis præessent, Oreades, siue Orestiades nominarunt: quæ nemoribus, & syluis, Dryadas: quæ singulis arboribus, Hamadryadas. Creditæ verò sunt Dryades fuisse Nymphæ, quæ cum arboribus, & nascerentur, & interirent, vt testatur Callimachus in hymno in Delum:

—— ἐμαὶ θεαὶ εἴπατε μοῦσαι
εἶρ' ἐτεὸν ἐγένοντο τότε δρύες ἡνίκα νύμφαι,
νύμφαι μὲν χαίρουσιν, ὅτε δρύας ὄμβρος ἀέξει·
νύμφαι δ' αὖ κλαίουσιν, ὅτε δρυσὶν οὐκ ἔτι φύλλα.

—— mea mihi dicite musæ,
Num verè genitæ Nymphæ tũ sũt, vbi quercus?
Lætantur Nymphæ cum quercus irrigat imber.
Tristãtur Nymphæ ilicibus cecidere vbi frõdes.

Quæ fuerint harum nomina, non constat: nisi quòd vnam Tithoream nominauit Pausanias in Phocicis, qui etiam in Arcadicis aliam vocauit Erato, & aliam Phigaliam. Has tamen fuisse septem, quas etiam nominauit, tradidit Claudianus in laudibus Stiliconis. Scriptum reliquit Charon Lampsacenus Rhœcum quendam genere Gnidium in Nino regione Assyriorum pulchram quandam quercum iam propè lapsuram aliquando vidisse, quam cùm aggeribus firmasset, fecit, vt diutiùs posset viuere. Huic Nympha, quæ cum planta erat peritura, cùm gratias egisset, ac referre vellet, dixit, vt quicquid vellet, à se peteret, quoniam fuerat eandem ætatem cum illa planta victura: hic illi respondit: se eius congressum petere, quod illa annuit, atque se apem temporis nunciam missuram inquit. Scriptum reliquit etiam Apollonius lib. 2. Argonauticorum, Paræbij patrem, cum insignem quercum esset excisurus, Nympham vidisse, quæ ipsum supplex rogauit, vt sibi parceret, cum vitæ suæ tempus in arboris ætate contineretur: cui cum ille non pauis-

paruisset, dicitur iratum numen in illum, & in eius filios sęuisse, vt patet in his:

ἀλλ' ὅγε πατρὸς ἑοῖο κακὴν τίνεσκεν ἀμοιβήν.
ἀμπλακίης. ὁ γὰρ οἶος ἐν οὔρεσι δένδρεα τέμνων
Δὴ τόθ' ἁμαδρυάδος νύμφης ἀθέριζε λιτάων,
ἥ μιν ὀδυρομένη ἀδινῷ μειλίσσετο μύθῳ,
μὴ ταμέειν πρέμνον δρυὸς ἥλικος, ᾗ ἔπι πουλὺν
αἰῶνα τρίβεσκε διηνεκές· αὐτὰρ ὅ τήνγε
ἀφραδέως ἔτμηξεν ἀγηνορίῃ νεότητος.
τῷ δ' ἄρα νηκερδῆ νύμφη πόρεν οἶτον ὀπίσσω
αὐτῷ καὶ τεκέεσσιν.

Stultitiaeq; sui pœnas dedit ille parentis,
Caderet vt solus quercus in montibus olim
Fertur Hamadryadis Nymphae spreuisse querelas.
Saepius illa quidem supplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus concideret, ipsa coaeua,
Quod foret, amborumq; vireret in arbore vita.
Viribus hic fretus, fi etus iuuenilibus annis
Posternit quercum: funestā quam sibi Nympha,
Pignoribusq; suis fecit.

Dictæ sunt autem Dryades, quòd in quercubus illarum sit vita, vt sensit Mnesimachus: at Hamadryades quòd vna cum illis sint genitæ, vel (vt voluit Apollonii enarrator, & Isacius) quia cùm ipsis quercubus perirent. Memoriæ prodidit Charon Lampsacenus, Arcadem Iouis filium & Callistus, vel (vt alijs magis placuit) Apollinis, obuiam habuisse in syluis, cùm venaretur, vnam ex Hyamadryadibus Nymphis, quæ cùm propius esset periculo, ne quercus à flumine conuelleretur, cùm qua nata fuerat, ac periret, rogauit ipsum Arcadem, vt quercum seruaret: quare ille fluuium aliò diuertit, & quercum terra communiuit. At Nympha, cui nomen erat Prospeleæ, cum illo congressa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum, & Aphidantem peperisse. Hæc vera, an falsa fuerint, quis pro certo affirmare possit? nam si vana, & mendacia extiterunt, vt ego fuisse arbitror, nulla alia de causa ficta sunt, nisi propter antiquorum superstitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cùm singulis rebus: Deos adesse demonstrarent. Sin credita fuerunt, vt vera ab ijs, qui illa in medium attulerunt, esset sanè pluribus verbis de illorum sententia disputandum, an quiuis essent dæmones, vel potius plantarum illarum Genij, qui mortalibus apparuerint. Verum hæc in præsenti prætermittamus, vt altioris inuestigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

De Nymphis CAP. XII.

NYMPHAS Oceani filias, & Tethyos esse dixerunt, antiqui, vti testatur Orpheus in hymno in Nymphas:

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος ὠκεανοῖο.
ὑγροπόροις γαίας ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι.

Nymphae magnanimae Oceani certissima proles,
Sub tellure domos colitis quae humentibus antris,

Virgilius Nymphas fluuiorum matres putauit, cum ita scribat in libro octauo:

Nymphae laurentes, Nymphę genus amnibus vnde est.

Has non solum communi nomine appellauit Nymphas Orpheus in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cum inquiat:

Ἧραι ἁμαδρυάδες, φιλοπαίγμονες.

Nymphę et Hamadryades festiuę.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres, aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præsides, quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Homerus de quadam varietate harum ita meminit in hymno in Venerem:

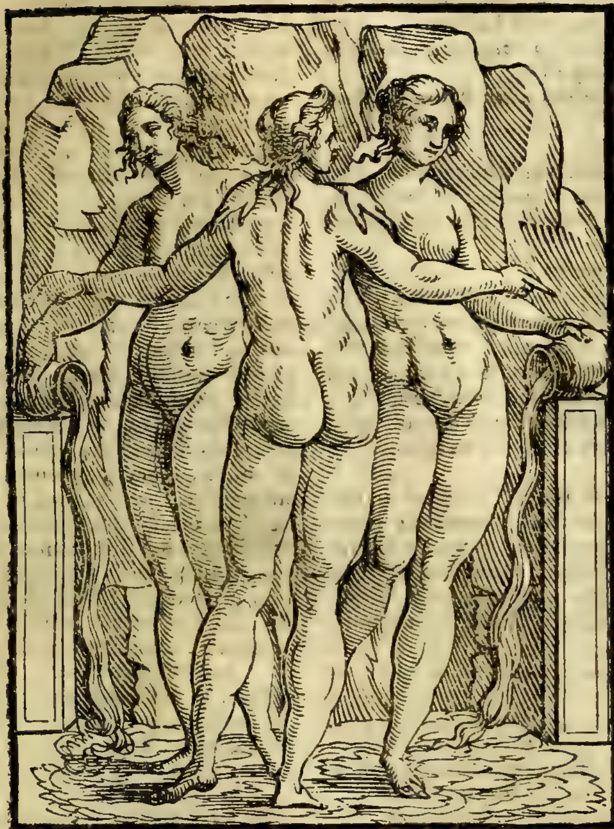
ἥτις νυμφάων, αἵ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται.
ἢ νυμφῶν, αἳ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,
καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ βήσσεα ποιήεντα.

Si qua es Nympharum syluarum tecta colentū,
Si qua es Nympharum quae montem hunc numine seruant.
Aut fontes molles ve indutas gramine valles.

Terrestres Nymphæ putatæ sunt à nonnullis Cererem, & Bacchum educasse. Illæ Nymphæ, quæ cœlestes putabantur, credebantur esse animæ sphærarum, quas etiam Musas vocarunt, ac vires, quæ inde ad nos manarent. Terrestrium aliæ syluis præerant, vt Dryades; aliæ montibus, vt Oreades, aut Orestiades; aliæ singulis arboribus, vt Hamadryades; aliæ pascuis, & floribus, vt Napeæ, nam νάπος saltus, ac pascua significat. Fluuiorum præsides Naiades dicebantur, quia fluuij perpetuò fluerent. νάειν enim fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limniades nominarunt, cùm λίμνη sit stagnum. Quas verò fontibus præesse putarūt, & in aquis latere crediderunt, vocarunt Ephydriades, de quibus ita scripsit Hermocreon:

νύμφαι ἐφυδριάδες ταῖς Ἑρμοκρέων τάδε δῶρα
εἵσατο, καλλινάου πίδακος ἀντιάσας,
χαίρετε, καὶ σείβοντ' ἐρατοῖς ποσὶν ὑδατόεντα
τόνδε δόμον, καθαροῦ πιμπλάμεναι πόματος.

Munera Ephydriades vobis tulit Hermocreon, quòd

Est fontem nactus forte perennis aquæ.
Saluete: atque domum placidæ hanc accedite aquosam:
Hic puros latices inuenietis enim.

Nam profectò crediderunt antiqui, si quem fontem, vel vtilem aquam excauantes repetissent, illud esse nympharum munus, pro qua aqua sacrificia offerre consueuerunt. Aliæ marinæ putabantur, vocabanturque Nereides. Quod verò loca nonnulla forent Dijs varijs consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion Halicarn. libro primo hoc pacto: ὄρη μὲν καὶ νάπας πανὶ, λειμῶνας δὲ καὶ τεθηλότα χωρία νύμφαις, ἀκτὰς δὲ καὶ νήσους πελαγίοις δαίμοσι. τῶν δ' ἄλλων, ὡς ἑκάστῳ τὶ θεῷ καὶ δαίμονι οἰκεῖον. *Montes quidem, et saltus Pani, prata & loca virentia Nymphis, & insulas marinis numinibus, ex ceteris locis vnicuiq; Deo, sicut illius naturæ conuenit.* Pausanias in Phocensibus quandam ex Nymphis Lilæam, nominat Cephisi filiam, atque alibi de Nomia mentionem fecit indigena Arcadum Nympha. atque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas, aut mortis expertes, sed innumerabilem penè annorum numerum viuere, & id de antiquorum poetarum sententia. Afflabantur vates non minus Nympharum, quàm cæterorum Deorum numine. quare scripsit Pausanias idem in Messeniacis, nonnullos Nympharum numine afflatos ciuitatum ruinas prædixisse. quippe cum illæ diuinationum etiam putarentur autores. Lac & oleum illis offerebatur, cum sacra fierent, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his:

στασῶ δὲ κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος,
ταῖς νύμφαις, στασῶ δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.
At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguis ponetur oliui.

Con-

Consueaerunt capras etiam illis immolare; vt testatur idem poeta in eadem Ecloga:

τὸ, κροκύλος μοι ἔδωκε τὸ ποικίλον ἁνίκ᾽ ἔθυσε
ταῖς νύμφαις τὰν αἶγα,
Hanc mihi dat Crocylus, cum Nymphis forte capellam
Mactaret.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, è quibus mel conficitur: è quorum opinione Virg. illas flores colligentes ait in his:

—— tibi lilia plenis.
Ecce ferũt Nymphæ calathis, tibi cãdida Nais
Pallentes violas, & summa pappauera carpens.

Alij id contigisse maluerunt, quòd illæ Aristæum, quem putantur educasse, mellis, & olei conficiendi viam docuerint. Offerebatur, & vinum, vt Apollinis responsum declarauit apud Eusebium, atque hæc de Nymphis fabulosè dicta sint.

HAS Oceani filias, & fluuiorum matres esse crediderunt, quia vires humoris esse putarunt terræ, & stirpibus insitas, & aquæ naturam quæ confert ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno:

κρυψίδομοι, Βάκχοιο τροφοὶ, χθόνιαι πολυγηθεῖς.
καρποτρόφοι, λειμωνιάδες, νόμιαι, πολυάνθοι
σὺν βάκχῳ Δηοῖτε, χάριν θνητοῖσι φέρουσαι.
Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ
Fructifera, et læ⁊ prατorum floribus estis:
Pascitis et pecudes et opem mortalibus ipsæ
Cum Cerere, & Baccho vitam portatis alumnæ.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia non tota materia aquarum, vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars in illud, quod nascitur, absumitur; quædam permista est ad eius nutrimentum, quod procreatur, vt in ouis conspicitur; alia pars exit in excrementum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio consistit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cum essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerunt, quia inde primùm nascerentur. Cum ex his viribus omnia orirentur, quæ primùm videbantur se in flumina diffundere, fluuiorum matres dictæ sunt, & per hos denique vniuersæ generationis parentes sunt vocatæ. hinc fructiferæ meritò, hinc florum feraces, hinc homines, & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnæ dictæ fuerunt, & pastorum Deæ, & pratorum, & omnium animalium præsides. Harum Nympharum eam esse vim humoris, indicio est vel hærbæ illius natura, quæ Nymphæa vocatur à Dioscoride, quasi aquatica, quia plurimum gaudeat humore. Dictæ sunt habitare sub terra, quia dulcium aquarum origo putetur sub terra in locis cauernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augentur vaporibus maris conuersis in pluuias. Et quoniam in mari, fluuijs stagnis, fontibus, riuisque, & in montibus diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem: idcirco omnibus his locis Nymphas præfecerunt; & cùm sidera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarentur, in sphæris quoque Nymphæ ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis proprijs nominibus carere passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura, facilè declarat sacrificiorum genus, quæ illis offerebantur. Nam sicuti Dijs cœlestibus ignem in sacris, & figuras, & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerunt, sicut aeris numinibus musicos concentus, & odores, qui suauiter aera inficerent; sic in terrestrium, & marinorum sacris, siue præfectorum Deorum aquis, illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent, & quæ essent solida: quippe cum illa crassiorem naturam significarent, vt dictum est. Omnium verò Deorum, vt summatim dicam, qualis erat natura, tales & loci, & sacrificia, & cæremoniæ dicabantur, ex quibus facilè possent cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. CAP. XIII.

BACCHVS, quem Dionysum etiam vocarint, è quibus parentibus ortus sit, diuersæ fuerunt antiquorum poetarum opiniones. Nam Orpheus in hymno in Dionysum, Semeles illum filium dixit, & apud mare natum, hoc pacto:

ἀμφὶ Διώνυσον σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
μνήσομαι, ὥς ἐφάνη παρὰ θῖν᾽ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο
Te Dionyse pater canimus Semeleia proles,
Quem videre maris ventosi ad littora primum.

Idem postea poeta in alio hymno Iouis, & eiusdem Semeles filium inquit:

κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ᾽ ἀείδειν,
ζηνὸς καὶ σεμέλης ἐρικυδέος ἀγλαὸν υἱόν.
Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem:
Et Iouis, et Semeles clarã de sanguine prolem.

Fuit autem mortalis Semele, & Cadmi filia,

lia, vt ait Euripides in Bacchis:

ἥκω Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ Κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί.
Accedo Thebas, Bacchus è Saturnio
Natus Ioue & Semele puella, filia
Cadmi edidit me olim ferenti fulmina.

Fabulantur poetæ, Iouem Semeles præstantissima forma captam, illam aliquando compressisse: quod cum grauiter ferret Iuno, pellicumq; numerus in dies cresceret, dicitur è cœlo descendisse, seque in anum mutasse, ac persuasisse Semelæ, vt Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, quòd is esset sibi munus, quod vellet, concessurus: fore enim pulcherrimum spectaculum, si Iupiter cum maiestate ad eam accessisset, dicebat; eamque tum demum se à Ioue compressam fuisse, posse gloriari. cùm igitur iurasset Iupiter, se concessurum sine nomine quidquid peteret, illa petiuit, vt talis ad se adiret, qualis ad Iunonem accedere solebat. Verùm cum ipsa esset mortalis, vim fulminis sustinere non potuit: quare continuò, vt dicitur, in cinerem est conuersa, cùm octauum iam mensem fœtus expleuisset. Id explicauit ita Ouid. in lib. 3. Metamorph.

— rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus elige ait; nullam patiere repulsam:
Quoque magis credas: Stygij quoq; conscia sunto
Numina torrentis: timor, et Deus ille Deorũ est
Læta malo nimiumq; potens, perituraq; amantis
Obsequio Semele. qualem Saturnia dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initis:
Da mihi te talem corpus mortale tumultus
Non tulit æerios, donisq; iugalibus arsit.

Non fuerunt tamen, qui insulsam causam attulerint, cur Semele igne cœlesti conflagrarit: quia Iupiter scilicet iratus fuerit, quòd iurare per Stygiam paludem rogaretur, ac in illam fulmen contorserit. Alij flagrasse Semelem igne cœlesti inquiunt, quia cùm diceretur cum Ioue congressa, illa negauerit, quod indignè tulit Iupiter & in eam fulmen iaculatus est, vt ait Euripides in Bacchis in his:

ἐκεῖνος εἶναί φησι Διόνυσον θεόν.
ἐκεῖνος ἐν μηρῷ ποτ' ἐρράφη Διός.
ὃς ἐκπυροῦται λαμπάσι κεραυνίαις,
σὺν μητρί, Δίους ὅτι γάμους ἐψεύσατο.
Ille & refert adesse Dionysum Deum.
Assutus ille olim femori vt Iouis fuit.
Flammis vt idem fulminis flammatus est
Cum matre, quæ Iouis negauit nuptias.

Alij dixerunt, Semelen Ioui quidem Liberum patrem peperisse, sed à Cadmo deprehensam cum puero recens nato coniectam in arcam fuisse ligneam, quæ fuerit æstu maris ad fines Oreatas (illud fuit oppidum Laconum) delata; sed ab indigenis aperta arca inuentam fuisse Semelem mortuam, sepultamque fuisse magnifice, at puerum educatum: vnde Oreatæ postea Brasiæ dicti sunt, sumpto nomine ab arca, cum *βράσαι* sint æstus & agitationes maris, vt ait Nicander in primo linguarum. Pingebatur Semele ab antiquis longioribus crinibus & supra longitudinem omnium cæterarum Dearum. Orpheus tamen in hymno quodam in Dionysum, Iouis & Proserpinæ filium putauit, vt est in eo versu:

εὔβουλ' εὐπολύβουλε, Διὸς καὶ περσεφονείης.
Persephones prudens, Iouis & de semine nate.

Idem in alio hymno, quem scripsit in nomen *μίσης*, Isidis Aegyptiæ filium Dionysum appellat.

σὺν σοὶ μητρὶ θεᾷ μελανηφόρῳ Ἴσιδι σεμνῇ,
αἰγύπτου παρὰ χεῦμα σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.
Iside prudenti cum diua matre, fluenta ad
Aegypti, Nymphisq; suis nutricibus vna.

Hunc Deum bimatrem vocarunt, non quia duas habuerit matres, sed quòd cùm Semele mater arsisset, ex igne surreptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere functus fuit, vt ait Ouid. in lib. 3. Metamorph.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur: patrioq; tener, (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaq; tempora complet.

Et Marcus Manilius lib. 2. rerum astronomicarum:

Atq; iterum patrio nascentẽ corpore Bacchum.

Orpheus in hymno in Sabazium Dionysum inquit à Sabazio Iouis femori assutum fuisse: cùm tamen alij Sabazium fuisse filium Baccai inquiant, alij Bacchum ipsum, alij alium dæmonem: de quo ita scribit Orpheus.

κλῦθι πάτερ κρόνου υἱὲ σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον
ὃς βάκχον Διόνυσον, ἐρίβρομον εἰραφιώτην
μηρῷ ἐγκατέραψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
τμῶλον ἐς ἠγάθεον.
Audi magne pater, Saturno nate Sabazi,
Qui Bacchum horrisonũ Dionysum vt adultus adiret
Frondosum Tmolum femori mira arte suisti.

Vocatus fuit autem Dionysus, quia pupugerit Iouis femur, cum natus esset cornutus, vt asserit Stesimbrotus, quamuis Aristodemus dictum maluerit, quia Iupiter pluuiam demiserit, cùm natus fuit. At Nonus in Dionysia-

cis illum vocat Dionysum; quia Iupiter claudus esset cum illum assutum femori gestaret, vt patet in his, & ab ipso Ioue gestum fuisse, & femori assutum:

—— λαβὼν μαιάδιος ἑρμῆς
τὸν διόνυσον ἔθηκε πατρώϊην ἐπωνυμίην,
κικλήσκων διόνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
ἦϊε χωλαίνων κρονίδης βεβριθότι μηρῷ.
νῦσος ὅτι γλώσσῃ συρακοσσίδι χωλὸς ἀκούει,
καὶ θεὸν ἀρτιλόχευτον ἐφήμισαν εἰραφιώτην·
ὅττι μιν εὐώδινι πατὴρ ἐῤῥάψατο μηρῷ.

—— capiens Atlantide cretus
Hinc Bacchum, patris illum de nomine dixit
Mox Dionysum, quod gestans hac pondera tāta
Poplite claudus iit Saturnius ipse grauato.
Namq; Syracusij soliti sunt dicere Nysum,
Claudum. Hic assutus, nuper natusq; vocatus
Tum fuit: ipse parens femori namq; assuit illū.

At verò Meleager non assutum fuisse femori Iouis arbitratus est, sed ab ipsis Nymphis è cineribus maternis statim ereptum, & educatum, cùm ita scribat.

αἱ νύμφαι τὸν βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦμος,
νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον,
τοὔνεκα σὺν νύμφαις βρόμιος φίλος· ἢν δ' ἐνὶν εἴ γῆς
μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

E cinere vt Bacchum Nymphæ cepere sorores,
Membraq; lauarunt fonte perennis aquæ,
Iunctus amicitia est Nymphis. Si forte repellas
Natum de flammis experiere Deum.

A qua sententia videntur non magnopere dissentire & carmina illa, quæ sunt in lib. 9. Dionysiacorum apud Demarchum, qui scribit. Dionysum ab Horis fuisse educatum, vt est in his:

τὸν μὲν ὑπερκύψαντα θεηγενέος τοκετοῖο
στέμματι κισσήεντι λεχωΐδες ἔστεφον ὧραι.

Erexere illum diuino semine natum
Horæ: mox hedera crines cinxere corona.

At suauissimus Euripides in Bacchis Iouem sibi femori assuisse inquit his verbis:

ὅ, τε μηρῷ πυρὸς ἐξ ἀθανάτου ζεὺς
ὁ τεκὼν ἥρπασεν ιν
τάδ' ἀναβοήσας,
ἴθ' ὦ διθύραμβ' ἐμὰν
ἄρσενα τάνδε βᾶθι νηδύν.

Cum femori igni ex immortali Iupiter
Pariens arripuit eum,
Ista ita locutus est:
Veni o Dithyrambe, meum
Masculum hunc in vterum, veni.

Fuisse verò Semelem apud Acheloum fluuium percussam fulmine, & à Dirce Acheloi filia susceptum Dionysum, antequam Iouis femori assueretur, ita idem significauit:

ἀχελώου θύγατερ
πότνι', εὐπάρθενε Δίρκα.
σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτε παγαῖς
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.

Acheloi filia
Verenda, pura virgo Dirce.
Tu enim tuis fontibus
Iouis cepisti infantulum

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorum Dionysum statim natum fuisse deportatum à Mercurio in Nysam Arabiæ vrbem Aegypto finitimam ad Nymphas educandum. At Orpheus in hymnis illum educatum fuisse in Aegypto significauit in his:

αἰγύπτου παρὰ χεῦμα σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.

Flumen ad Aegypti vnà cum nutricibus ipsis.

Alij Hyadas fuisse Bacchi nutrices putarunt, vt ait in libr. 2. de Dijs Apollodorus Cyrenaicus, & Fast. lib 5. Ouid. in his:

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat,
Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceaniq; senis.

Pausanias scribit in Achaicis, fuisse sermonē Patrensium quòd Bacchus fuerit apud se educatus intra Mesatim oppidum, quòdque Panum insidijs propè fuerit circumuentus. Alij in Naxo nutritum fuisse inquiunt. Naxum enim Thraces per ducentos, & amplius annos habitarunt, post exorta lue Cares è Lamia illuc migrarunt, quorum dux Naxius Polæmonis filius insulam de suo nomine nuncupauit. hic, & post ipsum filius Leucippus, & post hunc Smardius nepos Naxijs imperauit. Smardio regnante adhuc Theseus Ariadnam è Creta adduxit, quam iussus est in somnis relinquere Dionyso, cùm fabulentur, Dionysum apud se nutritum Naxii, quam insulam etiam Dionysiadem quidam nuncuparunt. nam cùm Iupiter infantem femori assuisset, tempusque partui maturum aduenтasset illum dicitur exemisse in Naxo, dedisseque Philiæ, & Coronidi, & Clydę nymphis educandum. At Sidonius Antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus:

ἀμφότεροι θήβηθε, καὶ ἀμφότεροι πολεμισταὶ,
κὴκ ζηνὸς θύρσῳ δεινὸς, ὁ δὲ ῥοπάλῳ.

Ambo Thebani, metuendiq; hostibus ambo,
Et Iouis: hic Thyrso, hic terribilis ropalo est.

Cui sententiæ assensit Cissula fons ab indigenis vocatus, in quo nutrices dicuntur infantē

in lucem editum abluisse, vt ait Plut. in Lysandro. Lucianus in concilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verum hæc locorum, nutricumque differentia, inde exorta est, quòd varii fuerunt Bacchi, de quibus ita scripsit Cicero in tertio libro de Natura Deorum. Dionysos multos habemus: primum è Ioue & Proserpina natum: Secundum Nilo, qui Nysam dicitur interemisse: Tertium Caprio patre, eumque regem Asiæ præfuisse dicunt: cuius Abazea sunt instituta: Quartum Ioue, & Luna, cui sacra Orphica putantur confici: Quintum Niso natum & Thione, à quo Trieterides constitutæ putantur. At de nullo horum propè fit mentio à poetis, nisi de Iouis & Semeles filio. Fuerunt, qui dixerunt statim natum Dionysum fuisse à Mercurio Iouis mandato in Eubœam ad Macrim Aristæi filiam portatum, quæ labra melle illi primum peruunxit, eumque educandum cæpit, quare nos ab Aristæo in Eubœa educatum fuisse scripsimus ita in 4. libri nostrarum Venationum:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras.
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, et viuentum more ferarũ
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, et quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni:
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere: et è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice: primus oliuũ,
Exprimere ex olea fructu, lac cogier idem.
Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter Nymphas, Dryadasque puellas,
Aoniasque nurus multos fœliciter annos.

Id verò cùm sensisset Iuno, quòd Macris natum è pellice educaret. Macrim ex vniuersa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiam in insula sibi sacra educaretur: quæ in Phæacum regionem profugit, atque in antro duas portas habente illum educauit, vt ait Apollon. in 4. Argon.

αὐτονυχί κούρη θαλαμήϊον ἔντυνον εὐνὴν
ἄντρῳ ἐν ἠγαθέῳ τόθι δή ποτε μάκρις ἔναιεν
κούρη ἀρισταίοιο μελίφρονος, ὅς ῥα μελισσάων
ἔργα πολυκμήτοιο τ' ἀτύρατο πῖαρ ἐλαίης
κείνη δὴ πάμπρωτα διὸς νυσήϊον υἷα
εὐβοίης ἔντοσθεν ἀβαντίδος ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
Δέξατο καὶ μέλιτι ξηρὸν περὶ χεῖλος ἔδευσεν.
εὖτέ μιν ἑρμείης φέρεν ἐκ πυρός. ἔδρακε νὲ ἥρη
καὶ ἑ χολωσαμένη πάσης ἐξήλασε νήσου.
ἡ δ' ἄρα φαιήκων ἱερῷ ἐνὶ τηλόθεν ἄντρῳ
νάσσατο, καὶ πόρεν ὄλβον ἀθέσφατον ἐνναέτῃσιν.

Atque thorus sponsæ in sacro consternitur antro,
Macris Aristæi coluit quod filia: oliuum
Qui reperit, qui mella fauis liquentia pressit
Illa sinu primum Nyseia pignora cepit
Euboicos intra fines, mellisque liquore
Perfudit pueri primum sitientia labra,
Hunc vbi Mercurius de flammis sustulit, ecce
Persensit Iuno, ac Eubœa absistere iussit.
Ast hæc Phæacũ procul hinc habitauit in antro,
Diuitiasque dedit grandes cultoribus agri.

Orpheus in hymno in Hippam, illam fuisse Bacchi nutricem significauit his verbis:

Ἵππαν κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, εὐάδα κούρην

Hippam cantamus forma præstante puellam,
Nutricem Bacchi.

Qui idem tamen in hymno in Nymphas, illas Bacchis nutrices nominat, vt sensit etiam Homerus in hymno in Dionys.

ὃν τρέφον ἠΰκομοι νύμφαι παρὰ πατρὸς ἄνακτος
Δεξάμεναι κόλποισι, καὶ ἐνδυκέως ἀτίταλλον.

Pulchricomæ Nymphæ quẽ rege a patre receptũ
Nutriuere suis capientes ritè sub antris.

Ouid. lib. 3. Metamorph. primum à matertera Ino educatum scribit. deinde Nymphis datum fuisse in his.

Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat, inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisque alimenta dedere.

Oppianus in Cyneget'cis Ino, Autonoen, Agauen scribit fuisse Dionysi nutrices, cuius sententiam nos in libris nostrarum Venationum ita expressimus:

—— hunc præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem, pariterque timens hæc Penthea Regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
Orgia spreuit, et hinc soluit pro crimine pœnas.
Hunc hederæ texit ramis: hunc texit Agaue,
Autonoeque soror.

Fabulati sunt præterea Nymphas illas, ad quas educandum Dionysum Mercurius in ciuitatem Nysam detulit, fuisse à Libero patre, ob acceptũ lactis & educationis beneficium, in stellas mutatas, & vocatas Hyadas, vt ait Apollodorus lib. 3. Atque Arati enarrator vocatas fuisse Hyadas non à pluuia, vt crediderunt alii, sed à Baccho, qui vocatus est Hyes. Memoriæ prodidit præterea Orpheus in hymno in Misen Bacchum eundem marem ac fœminam fuisse creditum:

ἄρρενα καὶ θῆλυν διφυῆ.

Fœmina masque simul, gemina huic natura.

Sed Ouid. 4. Metamorph. lib. hunc semper iuuenem esse contendit, cum ita scribat:

—— tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus, tu formosissimus alto

Conspiceris cælo.

Quidam, quòd barbam antiquitus nutrirent, barbatum putarunt, cùm ab aliis imberbis fingeretur. alii duplicem naturam eius significarunt, siue potius ingenia duplicia bibentium, cum alios vinum faciat hilares, alios penè furiosos. Testatur Isacius, Dionysum eundem iuuenem, & senem fuisse ab antiquis existimatum. quem tamen, quòd esset imberbis, Euripides in Bacchis nominauit θηλύμορφον, siue vultu muliebri ac forma fœminea, & lasciuum, & inquinatorem thori, vt est in his carminibus:

τὸν θηλύμορφον ξένον, ὃς εἰσφέρει νόσον
καινὴν γυναιξὶ, καὶ λέχη λυμαίνεται.

Cui forma fœminæ hospitem, ægritudinem
Qui fœminis nouam tulit, inquinans thoros.

Hic Deus cùm fuisset in cœlum aliquando à Ioue portatus, & antequam Iouis femori assueretur, illum de cælo Iuno deiicere voluit, vt testatus est in his Euripides in Bacchis:

ἐπεί νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου
Ζεὺς, εἰς ὄλυμπον βρέφος ἀνήγαγεν νέον,
ἥρα νιν ἤθελ' ἐκβαλεῖν ἀπ' οὐρανοῦ.

Exemit ilum ex igne postquam fulminis,
Celoq; paruum Iupiter infantem tulit.
Cælo volebat Iuno eum depellere.

Cùm verò aliquantulum Bacchus apud Nymphas adoleuisset, apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles fecisse dicitur per Bacchas, vt est in his Euripidis carminibus:

ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα.
γάλακτος ἐσμοὺς εἶχον ἐκ δὲ κισσινῶν
θυρσῶν γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.

Albiq; potus vt cupido ceperat,
Terram secantes vnguibus summis statim
Riuos habuere lactis: atque rursus his
Fluxere mellis dulcis alteriusu e Tyrsis.

Admirabiles omnino erant res gestæ ipsarum Baccharum, quippe cùm illæ vel terram virga percutientes dictæ sint vini riuos è terra excitasse, & mel, & lac, & suaues liquores huiusmodi, vt est in his versibus:

θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν.
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.

Thyrsoq; capto percutit quadam petram,
Hinc lympida vndæ protinus fons exilit.
Diuerberauit vt solum virga altera,
Fontem meri profudit inde mox Deus.

His persimilia sunt illa miracula quæ puer fecisse dicitur Dionysus, quæ nos ita in libro Venationum quarto expressimus:

Has

Has inter ferulam ludendo forte cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem:
Exiluit dulcis vini de vulnere riuus.
Hinc lacerauit ouis frustatim viscera tabo
Inficiente solum, canis albentia setis,
Membraq; iecit humi. rursus, mirabile dictu,
Diuisæ pecudis coierunt membra repente,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, et vr-
Errando virtute sua compleuerat omnes. (bes

Fabulantur præterea Bacchum, vbi illum Iuno persequeretur, labore fessum itineris, se quieti sub arborem quandam dedisse, atque Amphisbænam (id enim viperæ vtrinque caput habenti nomen est, vt ait Nicander in Theriacis) eius tibiam momordisse. Cum excitatum Dionysum illam palmite vitis, qui forte propinquus adiacebat, occidisse. Nam, vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neque ligno, neque vlla re alia, nisi ligno vitis, facile potest interfici. Illud illi contigisse aiunt, post vitem inuentam, cum furore à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret. cVm igitur in Aegyptum & in Syriam peruagaretur, illum primus omnium Proteus Rex Aegyptiorum fertur hospitio accepisse; mox ad Cybellã Phrygiæ vrbem profectus, & à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorum, qui iuxta fluuium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit, cui Dionysus, cùm euasisset, furorem iniecit. Nam cùm pampinos vitiumque germen se cædere putaret, Dryantis filij crura obtruncauit. atque cùm extremas quoque sui corporis partes abscidisset, resipuit denique, atque ex oraculi responso ab Edonis ob sterilitatem agrorum in vincula coniectus, ab equis denique pro Dionysi voluntate laniatus fuit, vt scripsit Apollod. lib.3. Fama est, Alcithoen quoque Thebanam mulierem ægrè ferentem diuinos honores Baccho tribui, cùm magna sit plerunque inter ciues eiusdem ciuitatis inuidia & contemptus, cœpisse illas deridere, quæ istud facerent. quare iratus Bacchus eam in vespertilionem mutauit, ac telas sociarum simulque ridentium in hederam & vites. Dicebantur Cobali, dæmones immites & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchæ, & Sileni ipsum comitari cum cymbalis, & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, vt ait Ouid. lib.4. Metamorph.

——tu biiugum pictis insignia frœnis
Colla premis lyncũ: Bacchæ, Satyriq; sequuntur,
Quiq; senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet.

Circa hunc lyces, & tigres, & panthere esse consueuerunt, vt ait idem poeta in libro tertio.

Ipse racemiferis frontem circundatus vuis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraq; inania lyncum
Pictarumq; iacent fera corpora pantherarum.

Fuit socius Bacchi Lusus, à quo vocata est Lusitania. aiunt Bacchum truculentas feras circa se semper habere solitum, cum pellem etiam pardali semper gestaret, vnde dicebatur Erysæus, cuius inter comites fuit Acratus genius. atque cum Panas & Satyros comites Indicæ expeditionis habuisset, subacta India atque deuicta Iberia, vt ait Sesosthenes in rebus Ibericis, Pana locis præfecit, qui regionem de se Paniam vocauit, ac mox iuniores Hispaniam dixerunt. Nam & Virg. libr. 6. hunc inquit in curru à tigribus tracto vehi solitum, & pro habenis, lorisque, teneris pampinis vti, vt patet ex his:

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et Ouidius libro primo de Arte:

Iã Deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Consueuit & pro sceptro thyrsum gestare, quæ hasta erat frondibus vitium aut hæderæ aliquando suauiter ornata, & cerui pellem, quam nebrida vocabant, vt scripsit Euripides in Bacchis:

πρώτας δὲ Θήβας τῆσδε γῆς ἑλληνίδος
ἀνωλόλυξα, νεβρίδ' ἐξάψας χροὸς,
θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον βέλος.
Thebasq; primas vrbem adiui Graciæ,
Ibi fremuiq; pelle sumpta nebride,
Hederaq; thyrsum tradidi illo tempore.

Atque sacrificantes ramos abiegnos gestabãt, cum illi abies in coronas esset sacrata, vti Xenophanes ait in Salib.

—— εἰς στεφάνους
ἑστᾶσι δ' ἐλάται πυκυνὸν περὶ δῶμα.
—— *in coronas*
Consistunt abietes pulchram circa domum

Nam hedera, & smilax, & abies, & quercus erant arbores Baccho sacræ, quibus Thyades vtebantur in sacris, vt est in his:

—— ἐπὶ δ' ἔθεντο κισσίνους
στεφάνους, δρυός τε, μίλακός τ' ἀνθεσφόρους.
Hederæ dederunt hæc coronas crinibus,
Quercusq; smilacisq; onustæ floribus.

Et illud.

ὦ σεμέλας τροφοὶ θῆβαι,
στεφανοῦσθε κισσῷ
βρύετε βρύετε χλοηρᾷ
σμίλακι καλλικάρπῳ
καὶ καταβακχιοῦσθε δρυὸς
ἢ ἐλάτας κλάδοισι.
O Semeles altrices Thebæ
Coronemini hedera.
Cingite, cingite virenti
Smilaci fructifera:
Atq; bacchemini, quercus,
Siue abietis cinctæ ramis.

Fuit illi sacra pica ob garrulitatem ebriosorum, & ficus folia propter memoriam Sycæ in illam arborem versæ, & vitis ob Staphylæ casum, quæ ambæ in arbores sui nominis mutatæ sunt ab illo Deo, cùm συκῆ ficum, ac σαφυλὴ vite significet. Fuit illi etiam narcissi corona non ingrata ob tarditatem ingenii ebriosorum, & draco inter reptilia fuit sacer Libero patri, vt ait Plutarchus in problem. Symposiacis. Huius Dei sacerdotes fœminæ plerunque fuerunt, quæ nunc ab insania Mænades, nunc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quæ prima sacra Bacchi instituit, nunc ab intemperantia, morumque prauitate, Bacchæ vocabantur. Dictæ sunt & Mimallones, quia Dionysum imitarentur: nam in montibus plerunque versantes leones manibus secum adducebant, aliasque feras: deinde iis crudis vescebantur; terramque ferulis percutientes, aut saxa, cum sitirent, vinum, vel lac, vel mel scaterere faciebant, anguesque habebant pro zonis comis implicitos.

Huius Dei Satyros, & Silenos, & Tenas, & Nympas, & Naiades, & Tityros sacerdotes fuisse inquiunt Strabo lib. 10. Dionysij res ge-

ſtas conſcripſit Diodorus libro 5. hiſtoriarum, & Oroſius primo. Cùm Pegaſus Eleutharienſis primus Liberi patris religionem Athenienſibus tradiderit, vt Perimander ait in lib. 2. de ſacrificiorum ritibus apud varias gentes. Fama eſt, hunc in Nyſa Arabiæ fælici ciuitate imperaſſe, multaqua humano generi vtilia inueniſſe. nam prætor vinum & mellis conficiendi rationem, ſacrificiorum ritus quoque inueniſſe dicitur, vt ſcripſit Ouid. in 3. Faſtorum.

Ante tuos ortus ara ſine honore iacebant
Liber, et in gelidis herba reperta focis.

Cum hic de omnibus nationibus bene mereri ſtuderet, orbemque terrarum illa, quæ ſciebat, docendo peragraret, Mercurium Triſmegiſtum vxori conſultorem, ac Herculem Aegypti præſidem reliquiſſe dicitur, Prometheoque primum ab Hercule locum dedit. mox Buſiride Phæniciæ, Anteo Libyæ prefectis, ipſe coacto ex agricolis mulieribusque exercitu ad Indos, & intima Aſiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aſpernabantur, & vniuerſi orientis regionibus ſubiugatis, ad primum Oceani littus in montibus Indiæ non procul à Gange fluuio columnas duas erexit, tanquam ad vltimas hominibus peruias oras ex parte Orientis penetraſſet: de quib. columnis ita ſcripſit Dionyſius in ſitu orbis:

ἔνθά τε καὶ στῆλαι θηβαιγενέος διονύσου
ἑστᾶσιν πυμάτιον παρὰ ῥόν ὠκεανοῖο,
ἰνδῶν ὑστατίοισιν ἐν οὔρεσιν ἔνθά τε γάγγης
λευκὸν ὕδωρ νυσαῖον ἐπὶ πλαταμῶνα κυλίνδει.

Hæc & Thebani Dionyſi terra columnas
Monſtrat ad Occeanum, atque extremi littora ponti:
Montibus Indorum, qua vaſto gurgite Ganges
In mare ſe voluit, Nyſæam impellit & vndam.

Teſtatur & Sidonius Antipater in eo carmine columnas à Baccho in Oriente, vt in Occidente ab Hercule fuiſſe poſitas, cum inquiat:

ἀμφοῖν δὲ στῆλαι συντέρμονες; εἴκελα δ᾽ ὅπλα.

Armat eadem ambobus ſunt termini vtrique columnæ.

Quod autem eò arma intulerit Dionyſus, vniuerſamque Indiam debellauerit, & vrbes Orientis ſubegerit, ita innuit idem Dionyſius:

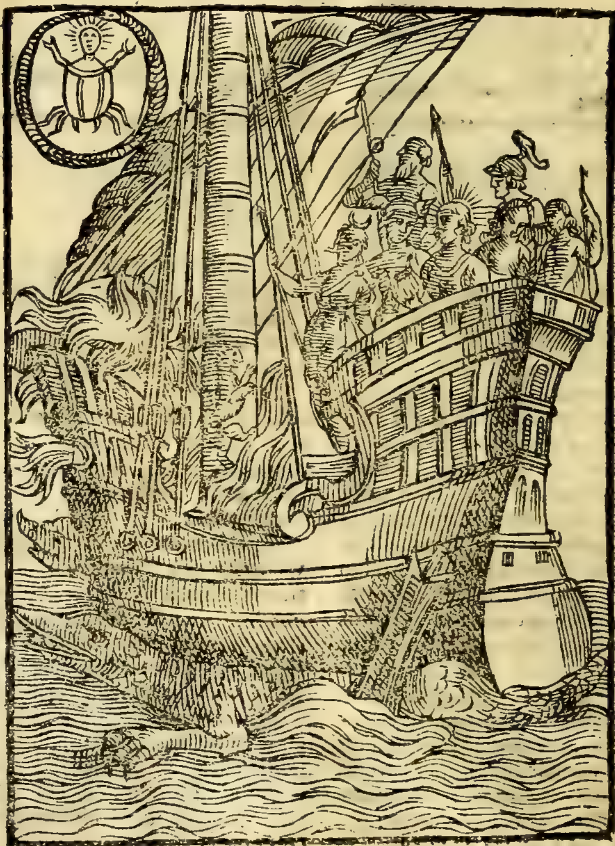
αὐτὸς δ᾽, ὁππότε φῦλα κελαινῶν ὤλεσεν ἰνδῶν
ἠμωδῶν ὀρέων ἐπεβήσατο.

Vt genus Indorum nigrorum Marte feroci
Perdomuit, montes Emodos ſcandit.

Fabulati ſunt antiqui, Sollacem Armeniæ fluuium in Araxem ſtagnum influentem dictum fuiſſe Tigrim ab ea tigre, quam conſcendens Dionyſus Iunonis conſilio furioſus traiecit, cùm maria ac terras circumiens remedium affectus quæreret. nam cum Iupiter exoratus tigrim

pro lintre miſiſſet traiecturo, mox ad euentus memoriam fluuium ita vocauit: quod tamen alij à Medo eius filio & Alpheſibœæ factum fuiſſe maluerunt. Ac neque per Indiam ſolum, è qua poſt triennium redijt, ſed mox per Libyam, & Hiſpanias peruagatus eſt, mulieresque choreis & ſaltationibus indulgentes multas in caſtris habuit, ob quas non minùs, quàm ob armorum reiq; militaris ſcientiã fuit celeber. Hic vbi Nyſam florentiſſimam ciuitatem in India condidiſſet apud Indum fluuium, ac poſtea in Diam inſulam rebus Indicis compoſitis traieciſſet, Ariadnam duxit. Hic Deus cum aliquando in Naxum nauigare iuberet nautas, atque hi in alios locos illum ſupportarent, repentè hæderæ per remos ſerpebant, ac nauis nulla vi remorum loco dimoueri poterat. At Hom. in hymno quodam in Bacchum à piratis Tirrhenis illum captum fuiſſe ſcribit, cùm in littore maris peruagaretur. Illi hunc filium regis alicuius rati, eum ligare voluerunt, ſed cùm à gubernatore reprehenderentur, illum minimè audientes & obiurgantes, non modò ligauerunt, ſed, vt magno precio redimeret in ſuam patriam ipſorum captiuum aſportare conati ſunt atque ſtatim vela intumeſcentia ventis tetenderunt, tum verò.

οἶνος μὲν πρώτιστα θολὴν ἀνὰ νῆα μέλαιναν
ἡδύποτος κελάριζ' εὐώδης, ὤρνυτο δ' ὀδμὴ.
ἀμβροσίη. ναύτας δέ τρόμος λάβε πάντας ἰδόντας.
αὐτίκα δ' ἀκρότατον παρὰ ἱστίον ἐξετανύσθη
ἄμπελος ἔνθα καὶ ἔνθα κατακρεμνῶντο δὲ πολλοὶ
βότρυες, ἀμφ' ἱστὸν δὲ μέλας εἱλίσσετο κισσὸς
ἄνθεσι τηλεθάων. χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει.
πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους ἔχον.

Dulcia per nauim scatuerunt vina repente,
Mirus odor quorum surgebat; pallida membra
Concussit nautis timor, et reuerentia diuum:
Hinc illinc velo in summo concernitur alto
Vinea, quæ multos fudit frondosa racemos
Pendentes hederæ malum texere corymbis,
Frondibus & nigris: scalmiq; habuere coronas.

Fuerunt qui dixerint malum & remos, & antennam in serpentes fuisse versos, vt scripsit Demaratus in certaminibus Dionysiacis. Ipse verò Dionysus leo factus ita omnes nautas præter ipsum gubernatorem, in fugam vertit, vt in delphinos versi, in mare statim desiluerint. At non semel tantùm hoc accidisse dicitur, vt cum nauigaret, vites & hederæ in nauibus repente sint exortæ, multaque alia plantarum sibi consecratarum genera: quippe cùm nata sint etiam tum, cùm puer à Nymphis in Eubœam traijceretur, vt nos lusimus in libr. 4. Venationum his versibus:

Cum medij nauis sulcaret tergora ponti,
Atq; ab vtroq; pari distarent littore tractu,
Serpere cæperunt hederæ tabulata virentes,
Et similax, apiumq; comis frondescere adultis.

Fabulati suntq; præterea, Bacchum triennium apud Proserpinam dormiuisse, deinde excitatum choreis indulsisse cum Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno:

ἀμφιετῆ καλέω βάκχον, χθόνιον Διόνυσον
ἐγρόμενον κούραις ἅμα νύμφαις εὐπλοκάμοισιν.
ὃς παρὰ περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων
κοιμίζει τριετῆ χρόνον, βακχήϊον ἁγνόν.
αὐτὸς δ' ἡνίκα τὸν τριετῆ πάλι κῶμον ἐγείρει,
εἰς ὕμνον τρέπεται σὺν εὐζώνοισι τιθήναις.

Terrestrē canimus Dionysū et numina Bacchi
Cum nymphis experrectum, quibus est coma pulchra:
Qui prope Persephonen sacris penetralibus olim
Dormiuit Bacchi tempus tres segniter annos.
Vt tribus exactis conuiuia læta nouantur,
Ille suis repetit mox cum nutricibus hymnum.

Hunc eundem Deum θεσμοφόρον siue legislatorem, idem poeta appellauit, quia cum ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorum, & eorum, quibus regnum commiserat, perfidiam expertus, elatos iam sceleratorum animos insolentia legum infregit, hostesque profligauit, & res imperij in meliorem statum, quam antea fuerant, perduxit. Fuit Dionysus etiam Osiris vocatus ab Aegyptijs, vt testatur Herodotus in Euterpe: θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν ἴσιός τε καὶ ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι. *Deos autem ipsos non æquè omnes colunt Aegyptij præter Isidē et Osirim, quem Dionysum esse inquiunt.* Fama est Bacchum in eo bello, quod aduersum Iouem Titanes gesserunt, fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Isacius his verbis: Διόνυσον γὰρ, τὸν καὶ ζαγρέα καλούμενον, υἱὸν διὸς καὶ περσεφόνης ὑπάρχοντα, μεληδὸν οἱ τιτᾶνες ἐσπάραξαν. οὗ τὴν καρδίαν ἔτι παλλομένην ἀνήνεγκεν. *Dionysum enim illum qui & Zagreus, aut Sebasis fuit vocatus, Iouis & Proserpinæ filium Titanes mēbratim discerpsere, cuius cor adhūc palpitans attulit.* Hic cum sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. Hic Dionysus, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vtilia excogitauit, vt dictum est. primus enim colendorum agrorum rationem Aegyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his:

τῷ, παραναιετάουσιν ἀριπρεπέων γένος ἀνδρῶν,
οἳ, πρῶτοι βιότοιο διέκρινε ἐστήσαντο κελεύθους.
πρῶτοι δ' ἱμερόεντος ἐπειρήσαντο ἀρότρου.
καὶ σπόρον ἰθυτάτης ὑπὲρ αὔλακος ἁπλώσαντο
πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διαμετρήσαντο
θυμῷ φρασσάμενοι λοξὸν δρόμον ἠελίοιο.

Ad Nili ripas habitat clarissima gens qui
Humanæ vitæ statuerunt iura priores:
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primi rectis sparserunt semina sulcis:
Qui primi cœlum sunt certo limite mensi,
Obliquosq; animo solis cinxere meatus.

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit:

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ.
Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem.
Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primum matura sapores
Expressa incultis vua dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium propè eorum, quæ humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit, cùm obliuionem omnium malorum, & somni auctorem, & tristitiæ solatium Bacchum inuenisse dicat, vt ex his patet:

—— σεμέλης γόνος
βότρυος ὑγρὸν πόμ' εὗρε, κεἰσηνέγκατο
θνητοῖς, ὃ, παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
ὕπνον τε, λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν
δίδωσιν,

διδωσιν, οὐδ᾽ ἐς ἄλλο φάρμακον πόνων.
— *Semele satus.*
Potum racemi repperit mortalibus
Ac protulit: mœroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnusq́ fit mali diebus singulis
Obliuio: nec pharmacum malo aptius.

Cùm vinum igitur inuentum mortalibus Dionysus excogitasset, mos fuit apud antiquos, vt Bacchi datoris lætitiæ, quem Bonum dæmonem appellabant, poculum extremum post cænam remotis mensis circumferretur: quod boni Dæmonis dicebant, quia bonus Deus Dionysus illud inuenisset, vel quia cum moderatione sumptus vtilis sit & bonus potus. de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus:

μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.
Non per Iouem potum boni sed dæmonis.

Draco fuit huic Deo propter perspicacitatem inter reptilia dicatus, vt ait Plutar. in problematis Symposiacis. Memoriæ prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis, Icarium cæsum fuisse apud Indos, quia cum palmitem & vini faciendi rationem à Baccho didicisset, creditus est primum ab Indis venenum in conuiuio exhibuisse: nam Indi vino primum gustato in insaniam sunt conuersi, vt ait idem in Nigrino. Atque Plutarch. etiam in eo dialogo, in quo disquiritur, ignis ne an aqua sit vtilior, vitem ex India in Græciam primùm portatam fuisse testatur, cùm tamen apud Thebanos primùm vitis nata esse dicatur, vt asserit Pausanias in Bœoticis, & inde ad Indos deportata. Neque mirùm est sanè cæsum fuisse Icarium propter vinum, cùm immoderatus illius vsus non parum obsit mortalibus, secretaque animi aperiat, & in insaniam

propè

propè impellat, vt ait Homerus lib. ξ. Odysseæ in his versibus:

—— οἶνος γὰρ ἀνώγει
ἠλεός. ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ. μάλ' ἀεῖσαι,
καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆ-
κεν,
καί τοι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

Procula prudentes etiam fœcunda choreis
Indulgere iubent, cantarique voce sonora
Pocula, quæ vtiliter tacerentur, multa profari.

Nam vbi vires corporis, mentemque vini imperium subegerit, multa effutire coguntur homines, vt scripsit in his etiam Theognis:

ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς καὶ σώφρονος οἶνος, ὅταν δὴ
πίνῃ θ' ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον.

Prudentis stultique viri immoderatius hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Sed neque hæc sola incommoda vini vsus immodicus affert, verùm etiam corpus mirificè labefactat, vt nos scripsimus in nostro libro Aucupij, quem Græcis versibus imparibus inceptum, vbi absolutus fuerit, mittere decreuimus ad doctissimum & sapientissimum RENALDVM Ferrarium Præsidem Comitiorum Parisiensium, quem Senatorem Regium non solum propter insignem autoritatem diligo mirificè & obseruo, sed multò magis ob singularem eius humanitatem & sapientiam. Nam cum Orator proximis annis fuisset in sacra Tridentina synodo, & nuper apud illustrissimum Senatum Venetum, omnes in his locis eius eruditionem ac sapienter dicta, tanquam oraculi Delphici sunt admirati. Ita verò se habent carmina quædam:

οἶνος πινόμενος πολὺς, ὀργή, κύπρις, ἀμυδρὰς
θᾶσσον ἄγει θνητοὺς εὐθὺ καταχθονίων.

Importuna trahunt in tristia tartara Diis
Rectà mortales ira, merumque, Venus.

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis in monte supra Migonium, quem locum vocabant Larysium, vuam maturam prius inuentam fuisse: quo in monte ineunte vere dies festos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gratia illi asino habenda est, quem Naupliæ incolæ lapideum erexerunt, quia putationem vitium adinuenit, quàm Baccho, qui vites tantum ostendit mortalibus: nam nisi vitis cultura & putatio inuenta fuisset, breui totum id munus erat interiturum, aut inutile futurum. Cum igitur asinus vitis pampinos Naupliæ abrosisset sarmentorum putationem vtilem esse vitibus ostendit: quippe cùm illa sit arbor omnium cæterarum humidissima, pluraque gignat ligna superuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturam & nauigationem, vt testari videtur Dionysius in situ orbis, qui è Phœnicia, & è regione mari rubro propinqua, & nauigationem & astrorum cognitionem profluxisse ait, cùm Phœniciæ imperaret Bacchus, vt est in his:

τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς, οἳ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν.
οἳ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης.
πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.
καὶ βαθὺν οὐρανίων ἄστρων πόρον ἐφράσσαντο.

Qui rubrum coluere fretum genus inde virorum,
Qui primi spreuere maris ventosque minasque:
Primi sunt ausi merces committere ponto,
Et cœli cursus seruare, & sydera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida quæque hominum animos ad Deorum cultum erexisse, vt testatur in his Ouid. lib. 3. Fastorum:

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, et in gelidis herba reperta focis:
Te memorant Gange, totoque Oriente subacto
Primitias magno seposuisse Ioui.
Cinnama tu primus, captiuaque thura dedisti,
Deque triumphato viscera tosta boue.

Hunc Deum, quem superiùs semper iuuenem è sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis: qui cùm cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare consueuerunt, vt ait Isacius. ac neque solum cornutus, sed etiam taurino capite ab antiquis fingebatur, vt idem testatur. Fuit & diuinationum Deus creditus Dionysus, vt in his testatur Euripides in Bacchis:

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε· καὶ γὰρ βακχεύσιμον.
καὶ τὸ μανιῶδες μαντικὴν πολλὴν ἔχει.

Deusque vates est: furor nam Bacchicus
Vim vaticinandi rite plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunque Libero patri erant initiaturi, vt significauit Euripides in Bacchis, vt alij crediderunt, quia paruus Dionysus in illa arbore fuit occultatus; vt verò alij, quia racemos vuarum imitatur, vel quia semper sit viridis & iuuenis, qualis Deus ipse fingebatur, vel quia cùm frigida sit arbor natura, ob insitum frigus adiumento sit aduersus ebrietatem. Alij sacram Baccho putarunt, quia Cissus Bacchi comes inter saltandum incommodius cum Satyris perijt, ac Bacchi iussu fuit in arborem mutatus, quam Græci cissum, Latini hederam vocarunt. Alij ad imitationem Bacchi id factum crediderunt, quod ille, cùm esset puer, hedera & lauro coronatus incederet, vt

ait

ait Homerus in hymnis:

δὴ τότε φοιτίζεσκε καθ' ὑλήεντας ἐναύλους,
κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος.

Tum quoq; paruus erat, syluisq; errabat in altis
Ornatus lauro atque hedera.

Atque non solum initiantes, sed etiam coronæ sacrificantium, quibus caput vinciebantur, ad illius Dei imitationem Bacchi dictæ sunt, vt testatur Nicander in libro linguarum in his:

βάκχοισι κεφαλὰς περιανθέσιν ἐστέψαντο.

Tempora cinguntur bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitum, vt coronarentur hedera quicunque Baccho initiarentur, vt ait Dionysius in Cosmographia:

ὀρνύμεναι τελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὰ βάκχῳ
στεψάμεναι κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
ἐννύχιαι, παταγῆς δὲ λιγύθροος ὄρνυται ἠχή.

Concitæ agũt, vt lex, Baccho sacra tẽpora ramis
Deuinctæ nigris hederæ, ac pallente corymbo
Nocturnæ: clamorq; ingens consurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cùm Bacchum ab Indica expeditione redeuntem humaniter accepissent, illum egregiè colere, cingulaque & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait:

καὶ καμαριτάων φῦλον μέγα, τοί ποτε βάκχον
ἰνδῶν ἐκ πολέμοιο δεδεγμένοι ἐξείνισσαν.
καὶ μετὰ ληνάων ἱερὸν χορὸν ἐστήσαντο,
ζώματα καὶ νεβρίδας ἐπὶ στήθεσσι βαλόντες.
εὐοῖ βάκχε λέγοντες.

Et Camaritarũ genus ingens, Bacchus ab Indis
Hospitio rediens quibus est acceptus, vt illi
Lenarum statuere chorum, quæ cingula, et vnà
Damarum pelles posuerunt pectora circum.
Euoe Bacche frementes

Nam Leuæ vocatæ sunt Nymphæ, quæ torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem Bacchi sacrificia cùm tripudijs, quare Dionysus vocatus est ἐνόργης δαίμων, siue tripudij Deus, vt ait Lycophron:

δαίμων ἐνόργης φιγαλεὺς φαυστήριος.

Deus tripudij, Phigaleus, Phausterius.

Nam ὀρχεῖσθαι tripudiare significat: qui idem dictus est Phigaleus, quod in Arcadia coleretur: & Phausterius, quia lampades & lumina adhiberentur in huius sacrificijs. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus ob ea, quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclarè gestas, ob discordias, & contentiones à se compositas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus, vt testatur Horat. lib. 2. Epistolarum:

Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux.
Post ingentia facta Deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt: agros assignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei sacra à mulieribus, vt diximus, quòd illas habuisset socias in Indica expeditione: quæ dictæ sunt Bacchæ ab insanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus accensis per noctem, quibus vtebantur in illis sacrificijs, atque crinibus passis ita clamabant currentes: euhoe, quæ voces sunt bene ac feliciter precantium. His postea vocibus in vnum compositis Euhoeus Bacchus vocari cœpit: deinde Euhyius, siue bonus filius, quia cùm Gigantes bellum Ioui intulissent, in leonem versus vnum eorum prior laniauerit ac discerpserit. Ea re præclarè gesta Iupiter lætatus dicitur Dionysum Bonum filium vocasse, Lucianus in Dea Syria Osirim, siue Dionysum apud Byblios Ægypti populos mortuum & humatum fuisse scribit, & anniuersarios luctus, ritusque sacrorum in eius honorem institutos. Atqui quòd & ipse, & Hercules eandem patriam haberent diximus, & ijsdem propè armis vterentur, & quod pariter combusti sunt: quod etiam declarauit ipse Sidonius Antipater in his carminibus:

ἀμφοῖν δ' ἐστῆλαι συντέρμονες, εἴκελα δ' ὅπλα.
νεβρὸς, λεοντῆ, κύμβαλα δὲ, πλαταγή.
ἥρη δ' ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός, οἱ δ' ἀπὸ γαίης
ἦλθον ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

Amborumq; colũnæ: atq; arma simillima vtriq;
Cymbala clamori, pellem et vterq; tulit,
Et grauis ambolus Iuno Dea: adiuit vterq;
E terra ad superos, igne cremante Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrabantur, quę & nominibus & ritibus & temporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus laniatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum à Pegaso Eleutheriensi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Oschophoria, vt ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus gestantes tributim è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomento Scirrhatis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouid. in 1. Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Ho-

Horum ſacrificiorum & tempus,& inſtrumenta, & habitum Baccharum demonſtrauit idem poeta lib. 6. Metamorph.

Tempus erat, quo ſacra ſolent trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conſcia ſacri,
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte ſua eſt egreſſa domo Regina: Deiq;
Ritibus inſtruitur, fur aliaq; accipit arma:
Vite caput tegitur: lateri ceruina ſiniſtro
Vellera dependent, humero leuis incubat haſta.

Nam his armis inſtructæ cum vociferatione diſcurrentes crinibus paſſis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa ſacrificia, & certamenſ, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemiæ tempore, cum torcular exprimendis vuis eſſet inuentum apud Acharnanes, vt ait enarrator Ariſtophanis. Nam certabant inter calcandas vuas, qui citiùs plus muſti exprimeret,& Bacchi laudes canebant inter calcandum, rogabantque vt quam ſuauiſſima muſta defluerent;cùm agerentur hæc in agris,Dionyſia ibi ſimplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum ineunte Vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributaque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerumque, Bacchumque lætitiæ autorem canentium, cuiuſmodi carmina ſunt illa Euripidis in Bacchis:

τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς.
οἴνȣ δὲ μηκὲτ᾽ ὄντος, οὐκ ἔστιν κύπρις,
ȣδ᾽ ἄλλο τερπνὸν ȣ̓δὲν ἀνθρώποις ἔτι.
Obliuionem palmitem mali dedit:
Si vina tollas, et venus ſtatim perit,
Nec dulce quidquam reſtat hinc mortalibus.

Fuerunt & Phalica in Dionyſi honorem inſtituta, quæ apud Athenienſes agebantur, apud quos primus Pegaſus ille Eleutherienſis Bacchi cultum inſtituit: in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienſes liberauit, & quemadmodum multorum bonorum author mortalibus extitit. Fama eſt enim,quod Pegaſo imagines Dionyſi ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienſes Deum neglexerunt;neque, vt mos erat, cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infeſtauit, qui erat illis grauiſſimus: tunc eis ab oraculo, quo pacto liberari poſſent petentibus, reſponſum datum eſt, ſolum eſſe remedium malorum omnium, ſi cum honore & pompa Deum recepiſſent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrſis alligantes per eam ſolennitatem guſtabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile. Alij Phallum ideo conſecratum Dionyſo putarunt, quia ſit autor creditus generationis. Agebant Athenienſes præterea Canephoria in honorem Dionyſi, quod genus erat conſuetudinis, quale ſcribitur his verbis à Demarato in certaminibus Dionyſiacis:

κατὰ τὴν τῶν διονυσίων ἑορτὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀθηναίοις, αἱ εὐδινεῖς παρθένοι τότε πρῶτον ἡβῶσαι, ἐκανηφόρȣν. ἦν δὲ ἐκ χρυσȣ̃ καθαρȣ̃ πεποιημένα τὰ κανᾶ, ἐφ᾽ ὧν τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν καρπῶν ἐτίθεσαν. *Per feſtum Dionyſi diem, qui apud antiquos Athenienſes agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primum caniſtros ferebant, qui caniſtri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ impoſitæ.* Quanquam non defuerunt, qui non in honorem Dionyſi, ſed Dianæ, Canephoria inſtituta crediderint, cùm dicerent, virgines nobiles per ea ſacra caniſtros earum rerum, quas pulchriores acu laboraſſent, plenos Dianæ conſecrare ſolitas, atque ita ſignificaſſe, ſe prioris vitæ virginitatisque pertæſas, cupere exautorari, vt aſſeruit Dorotheus Sydonius, quæ ſacra celebrabantur, vt quidam voluerunt, ſub finem menſis Aprilis. Fuerunt & Apaturia Dionyſo conſecrata, quorum initium & cauſa huiuſmodi fuiſſe perhibetur à Charicle in Catena. cùm bellum exortum eſſet inter Athenienſes & Bœotos, Xanthius Bœotus Thimœtem Athenienſium Imperatorem ad ſingulare certamen prouocauit, quo debellato Melanthus Meſſenius poſtea illi in id imperium ſucceſſit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriundus. His igitur ſingulari certamine dimicantibus, quidam à tergo Xanthij nigra pelle capræ indutus apparuit: tunc ille iniuriam ſibi fieri inquit, cùm ad ſingulare certamen cum ſocio accederet: ac dum reſpiciens conuertitur, ab aduerſario dolo cæditur. cùm verò Dionyſius creditus ſit, quem pelle capræ indutum apparuiſſe autumant, dies feſti fuerunt in eius honorem ab Athenienſibus menſe Octobri inſtituti. Celebrabantur per hos dies Apaturia, ſic dicta à decipiendo: quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia veſpertino tempore conuenirent in vnum locum, qui eſſent eiuſdem tribus, & vnà conuiuium pararent. Secundum dixerunt Anarrhyſim, quòd eo die victimæ immolarentur: nam & Ioui tribuli, & Palladi ſacrificabant, & ἀναῤῥύω, ſurſum traho ſignificat, & ſacrifico, quia immolantes victimarum iugulandarum colla ſurſum conuerterent. Tertius dies dictus fuit Cureotis, quo die iuuenes mares ac puellæ nomina dare conſueuerunt, vt in tribus aſcriberentur. Alij

quar-

quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdam, vt scriptum reliquit Panyasis. Celebrabantur & Ambrosia vocata, qui dies erat mense Ianuario Dionyso sacer, quem etiam mensem Lenæonem vocarunt, quia per id tempus vina in ciuitatem importari essent solita: ac mensem nominarunt à Dionyso, quod is præesset torcularibus: vnde Lenæus etiam dictus est. Pithœgia verò, cùm dolia relinirentur, fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysi munus in honorem Dionysi impartiebant, quod commune erat amicorum symposium, vt scripsit Philocorus. Hæc eadem cùm à Romanis celebrabantur, dicta sunt Brumalia, cùm Brumus dictus sit Bacchus. Fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, vt ait Zezes in commentarijs in Hesiodum:

ἐγένετο δὲ τὰ ἀσκώλια οὕτως, ἀσκοὺς πεφυσημένους καὶ πνεύματος πεπληρωμένους τιθέντες κατὰ γῆς, ἐνὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, ἄνωθεν τούτων ἐφέροντο. καὶ πολλάκι καταπολισθαίνοντες εἰς γῆν ἔπιπτον. τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν Διονυσον. ὁ γὰρ ἀσκὸς δέρμα ἐστὶ τράγου. ὁ δὲ τράγος τοὺς θαλλοὺς τῆς ἀμπέλου τρώγων, λυμαίνεται ταύτην

Fiebant autem hoc pacto Ascolia: vtres inflatos, ventoq; plenos humi deponentes, altero pede insiliebant, atq; super ijs ferebantur. Tum sæpius labentes in terram decidebant, faciebant autem id in honorem Dionysi, quoniam vter pellis est hirci, qui pampinos vitium comedens illis obest plurimum. quem tamen vtrem quidam vino repleri solitum fuisse crediderunt, vt traditum est à Menandro in libro de mysterijs, atque peritior vinum habebat præmium. Est enim hircus animal maximè vitibus infestum, vt testantur illa carmina Eueni poetę.

κἤνμε φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως δ᾽ ἔτι καρποφορήσω.
ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ.

Rodas me licet ad stirpem, de palmite fundam
Dulcia mactando vina sed hirce tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Ascolia vocabantur, plurimumque conferre credebantur ad vinearum fertilitatem, quorum ritum ita præclarè expressit Virg. lib. 2. Georgicorum:

Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstus:
Quantum illi nocuere greges, duriq; venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caeditur & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiaq; ingentes pagos & compita circum
Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.
Nec non Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto,
Oraq; corticibus sumunt horrenda cauatis;
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibiq;
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu.
Complentur vallesq; cauæ, saltusq; profundi.
Et quocunq; Deus circum caput egit honestum.
Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patrijs, lancesq; et liba feremus.

Proponebantur autem præmia illis, qui sapientiùs super vtres saltarent: deinde Bacchi statua cum carminibus inconcinnè ebriorum more compositis in eius laudes patrio idiomate singularum nationum circumferebatur circa vineas, quæ res plurimum ad fertilitatem conferre putabatur. atque ij, qui ista faciebant, personas sumebant è corticibus arborum, & vini fæce aliquando perungebantur, ne cognosci possent, quia multa ridicula, multa parum decora, multa turpia & pudore plena dicebant, quæ sine personis dicere omnino puduisset. deinde vineis lustratis ad altare Bacchi, vnde discesserant, redeūtes, sacras victimas in lancibus offerebant, & comburebant. deinde altissimis arboribus imagines quasdam modò fictiles, modò ligneas, Baccho sacras & illi similes appendebant, quas à paruitate oris dicebant oscilla, vt longissime possent prospicere, quia vineis conferre putabantur. His ita actis, in conuiuium, & è conuiuio domum discedebant: quæ omnia propè in superioribus carminibus Virgilij continentur. Cedebantur hirci plerunque in Bacchi sacrificijs, vt ait Euripides in Bacchis, hoc modò, ἀγρεύων αἷμα τραγοκτόνον: *perquirēs sanguinē cæsi hirci*. quāuis scribit Herodotus in Euterpe, in quadam solēnitate, quæ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarū domorum sues iugulare solitos in honorem Bacchi. ita verò scribit:

τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ἑορτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεσθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων, τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσιν ἑορτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ αἰγύπτιοι πλὴν χοίρων, κατὰ ταυτὰ σχεδὸν πάντα ἕλλησιν, ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα σφιν ἐστὶν ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας ταὶ γυναῖκες νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος, προηγέεται δὲ αὐλὸς, αἱ δὲ. ἕπονται ἀείδουσαι τὸν διόνυσον.

Dionysi die solemnitatis Dorpiæ suē ante fores singuli iugulantes reddunt subulco illi, qui attulerat ipsum suem. atque aliam solemnitatem si-

ne

ne suibus in honorem Dionysi agũt Aegyptij eodem propè ritu, quo Græci. at pro phallis res alias illi excogitarunt, imagine scilicet cubiti magnitudinis, quas circumferunt mulieres per agros cum virile membrum reliquo corpore non multo minus nutet: Præcedit autem tibia, atque illæ Dionysum cantantes sequuntur. Cum verò multa impura facinora Orgiorum, sacrorumque Bacchanaliorum simulatione committerentur, Pentheus Agaues & Echionis filius, Rex Thebanorum, eo tempore conatus est pro viribus tantũ turpitudinis euertere: sed cum periculosum sit regibus inueteratam lasciuiam, & auitam aliquam intemperantiam vno die velle obliterare; cum nihil repentinum æquo animo natura patiatur, paulatimque delenda sint, quæ minimè conueniunt; proditum est in fabulis, Bacchas in Pardales fuisse à Baccho mutatas & Pentheum in taurum, qui fuit ab illis vnguibus discerptus, vt lusimus in nostro lib. 4. Venationum:

Deniq; Thebarum populos peruenit, & omnes
Occurrunt matres, Cadmeides impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic socijs hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi, multiq; sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiuntq; coronas
Compositas hederæ ramis, et cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, et dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum, regemq; profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.

Alij dixerunt, illum vexasse contumelijs Liberum patrem, & alia fecisse insolenter, atque vt fœminarum occulta sacra intueretur, arborem qua erant transituræ, ascendisse: quod cum illæ cognouissent, eum discerpserunt. deinde ex oraculo arbori inuentæ diuini honores habiti sunt & duo signa Liberi patris suspensa: vnum Lysium, alterum Baccheum vocarunt. mox ibi templum fuit cum ijs signis extructum. At vero Euripides in Bacchis non in pardales mutatas Bacchas facit, sed Cadmi filias, sororesque Semeles, quæ Dionysum educauerant, Pentheum discerpsisse scribit, qui etiam commemorat, quas corporis partes singulæ abstulerint. Alij dixerunt, cæsum fuisse à matre & à sororibus, quia aper illis visus sit, cùm sacra sperneret. Fuerunt, qui dixerint, Lycurgum præterea cùm sacra Liberi patris spreuisset, cæcum factum fuisse à Ioue, at non à Dionyso: quippe cùm non minùs Iupiter, quàm quiuis Deorum, ad quem illa sacrificia pertinerent, esset vindex vel contemptæ, vel etiam neglectæ religionis. atque de Lycurgi supplicio ita scripsit Homerus lib. ζ. Iliad.

ὐδὲ γὰρ ὐδὲ δρύαντος υἱὸς κρατερὸς λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν.
ὅσ ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας,
σεῦε κατ᾽ ἠγάθεον νυσήιον αἱδ᾽ ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ᾽ ἀνδροφόνοιο λυκούργου,
Θεινόμεναι βουπλῆγι Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
δύσεθ᾽ ἁλὸς κατὰ κῦμα, θέτις δ᾽ ὑποδέξατο κόλπῳ
δειδιότα, κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁ μοκλῇ.
τῷ μὲν ἔπειτ᾽ ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες
καὶ μιν τυφλὸν ἔθηκε κρόνου παῖς.

Nec diuturnus et ipse Dryantis semine natus
Inde Licurgus erat, superos vt temnere cœpit:
Qui quondã, vt B..cchi altrices furor egit, iniq;
Collibus exagitat Nyseis vndiq;. at illæ
Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus
Vt voluit: Bacchus petijt mare, tũ Thetis ipsum
Accipit in gremium trepidantem, & multa timentem
Illum odere Dei felicia tempora vitæ
Degentes: cæcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autem Thraciæ Rex Lycurgus, vt ait Hor. in 2. lib. Carm.

Fas et beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaq; Penthei
Disiecta non leui ruina,
Thracis et exitium Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, vt hic attigit Horatius, coronam, quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse. quare ita scripsit Aratus in Astronomicis:

αὐτῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
σῆμ᾽ ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης ἀριάδνης.
Atq; corona niter, clarum inter sydera signum,
Defunctæ quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

Alij dicunt, Lycurgum sibi crura amputasse, quia vites cederet in contemptum Bacchi. Diagondas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neque publicas incurrit, qui vt testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines perpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula, quæ contingebant in sacrificijs illorum Deorum, quæ homines ad illorum cultum religionemque impellebant. Nam scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianæ Eurypylo obtigit, quod in arca qua-

quadam includebatur, subitò visum mentis inopes facere solitum omnes, qui illud vidissent. Neque illud sanè paruę fuit admirationis, quod accidebat in Elide, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis: quod tres lagenas vacuas per diem eius festum tres sacerdotes deponebant in templo pręsentibus ciuibus, & peregrinis, si qui adesse cuperent: mox foribus clausis, & vel à sacerdotibus, vel ab alijs volentibus obsignatis suo cuiusque annulo, postero die cognitis signis ac reclusis foribus lagenas plenas vino suauissimo inueniebant. Dicitur Staphilus Bacchi fuisse filius, cuius pronepotibus admiranda munera largitus fuit: nam cùm Staphyli filiam Rhio compressisset Apollo, illudque Staphylus sensisset, quòd esset grauida, illam in arcam inclusit, & in mare deiecit. arca in Euboeam postmodo delata in spelunca quadam Anium peperit, quē ita è mœrore nominauit. Hanc Apollo detulit in Delum, vt scripsit Semus Delius in rebus Deliacis. Hic Anius postea è Doripe nympha, Spermo, OEno, & Elaidem suscepit, quibus Apollo concessit, vt quoties optarent vel vinum, vel semina, vel oleum caperent, pro suorum nominum significatione; quippe quod hæc ipsa nomina hoc significarent. Fuerunt prӕterea eiusdem Bacchi filij & Hymenæus, & Thyoneus: atque Bacchus ex Ariadna Ceranū, Tauropolim, Euanthen, Latramym, Thoantem, OEnopionē suscepit: Carmonem ex Alexiræa, qui venans ab apro fuit interfectus: è Chthonophyle Phliantē, qui fuit cum reliquis Argonautis Narcæum è Physcoa, qui primus honores Bacchi apud Eliēses instituit. Herodotus in Euterpe Apollinem, & Dianam ex Iside & Osiri, quem Liberum patrem esse diximus, natos esse scribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina, vt Deorum cæterorum, quibus de caussis dictum est. Nam Hedereus Bacchus dictus est Acharnis, quia ibi primùm hedera fuit inuenta & Cantor, quia cum Musis versaretur: & Seruator, Melanægis, Lysius, Psilaneus, Leucanius, Lamptera. Dictus est Dionysus à Dia insula vna è Cycladibus, quæ & Naxos vocabatur, quæ illi post ductam Ariadnam consecrata fuit, & à Nysa ciuitate, in qua regnauit. Alij maluerunt dictum fuisse Dionysum, quia mentem excitet: nam Δία mentem appellant, νύσσω, autem pungo significat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus a furore dictus est: Bromius à strepitu & clamore ebriosorum: Liber pater aut Lyæus, quod idem est, quia vinum liberiùs haustum à curis liberet, ac lætos faciat: Lenæus, à torcularibus: Nysæus, quia stimulus sit ad furorem: Dithyrambus, quia è duobus portis exierit, vel (vt alij sentiunt) quia in antro duas portas habente fuerit educatus: Bimater, quòd cum Semele mater in vtero, Iupiter illigatum femori vsque ad iustum pariendi tempus gestauerit. Fabulati sunt antiqui Bacchum fuisse Iouis femori assutum, quia educatus sit in specu Neri montis, qui est apud Nysam clarissimam olim Indiæ ciuitatem, qui mons Neros Ioui erat consecratus. Ignigena, quia natus sit è matris incendio: Bassareus ab oppido Lydiæ Bassara, vbi pręcipua religione colebatur, vel à Bassaride veste talari, qua in eius sacrificijs Bassarides Bacchæ vtebantur: Brisæus à Brisa Lesbi promontorio, in quo colebatur, vel à Brisa pressorum vinaceorum massa, vel à βριμέω, quod fremere ac vociferari significat: Iacchus ab ἰαχχέω, clamo: Eleleus, quia furoris & bellorum sit autor plerunque: nam vtebantur hac voce ἐλελεῦ in hymnis & pæanibus, quibus homines incitabant ad bellū. Thyoneus à matre Semele, quæ dicta fuit etiam Θυώνη, quam grauidam furentem introduxit Aeschylus: Euan, quòd ea voce vterentur diuinitus afflati: Nyctelius, quia per noctem vociferationis esset autor: Euchius, quia largè fundat, vel in cyatos in conuiuijs, vel è torcularibus per vindemiam. Atque hæc ea sunt ferè, quæ de Baccho ab antiquis scriptoribus sunt tradita.

CVM Thebanus fuerit Bacchus, & Penthei, Actæonis, Learchique infelicissimorum hominum affinis, vt ait Lucianus in Concilio Deorum, patet illum hominem mortalem & mortalium calamitatibus obnoxium fuisse. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum, & Herculem ob virtutum præstantiam patiendi facultatem deposuisse scribit: ὡσαύτως οἱ τὸ ποιὸν τῇ γενέσει τοῦ θεοῦ συνοικειοῦσι, τὰ γὰρ πλεῖστα παραλείπω τῶν τεκμηρίων οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ἀθανάτοις γενομένοις γεννητοῖς ὁ πάτριος λόγος τὸν θεὸν τοῦτον ἀπολείπει δαίμοσιν: ὥσπερ Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον, ἐκ μεταβολῆς ἀρετῇ τὸ θνητὸν καὶ παθητὸν ἀποβαλόντας, ἀλλὰ τῶν ἀϊδίων καὶ ἀγεννήτων εἷς ἐστιν. εἰ δεῖ τοῖς ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων καὶ παλαιοτάτων λεγομένοις τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν τηλικούτων. *Eodem pacto et ortus rationem his cōuenire inquiunt: nam cōiecturas plurimas relinquendas censui. Non enim ijs, qui nati sunt, immortalib. factis ex aliqua mutatione lex aut mos patrius Deū hunc coniungere patitur, sicuti Herculem et Dionysum, qui ob virtutū suarum præstantiam patiendi facultatem ac mortalitatem abiecerunt. Sed vnus est Apollo, quā-*

tum

rum coniectura assequi possumus ex ijs, qui & sempiterni et nunquam geniti, ab antiquissimis & sapientissimis hominibus crediti sunt. Bacchus filius Semeles fuisse fingitur, quia vinum filius est vitis: nam Semele nuncupata est ἀπὸ τῦ σείειν τὰ μέλη, à concutiendis membris scilicet. vel quòd arbor ipsa maximè cæterarum arborum membra, ramos scilicet, mollia & ventis facilè agitanda præbeat: vel quod vitis per vinum membra hominum inflectat, ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidam, & ab ipsa natura insitus: neque potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltem, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustæ natus è cineribus, quia cineris natura cum inclusum calorem intra se, ac nescio quid pingue habeat, quod plurimum prosit vitibus. Alii Iouis & Proserpinæ filium Bacchum esse dixerunt, quòd vitis, sicuti reliquorum omnium ferè, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tanquam artificem, esse arbitrentur. Iouis femori assutus fuisse dicitur, quia caloris maximè cupida sit vitis: neque sine illo viuere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur è matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborum vitis est humidissima, cuius fructus, si aquam modicè sortiatur, multo fit salubrior, & crescit eodem tempore. Dicitur delatus in Aegyptum ob loci calorem, terræque feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus probibentium ingenio alios fecit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Hunc Musarum comitem censuerunt, quia vini calor excitet ingenium. nam & disertos & audaces & fortes faciunt meracioris pocula, vt nos lusimus in nostris Venationibus. vbi scribitur:

Bacche ferax hominum domitor, domitorq; ferarum,
Nec solùm Tanaim, gentemq; bin ominis Istri,
Bistonio q; sinus, eoa & littora terræ.

Et quæ sequuntur.

Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefaciat secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi dæmones, inter quos Acratus principem locum obtinebat; quoniam multa sunt, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum consequuntur: loquacitas scilicet, & temeritas. rerum domesticarum profusio, impudentia, inimicitiæ, multaque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu, quæ malos dæmones, & Cobalos, & dolosos antiqui vocitarunt. Nam plerique mortales sua vitia Diis ipsis attribuerunt, velut ebrius Aeschylus ebrium Bacchum introduxit in scenam, vt scripsit Chamælon, quod tamen quidam tribuerunt Epicharmo, sic amore capti adulterium Veneri attribuerunt atque addixerunt, milites crudelitatem bellorum Marti, reges raptum regni vel paterni Ioui. Enimuero ex ipsa ebriosorum natura lynces & tygres & pardi & pantheræ sectari, & eius currum trahere dicebantur: nam harum ferarum ingenium & immanitatem vinum immodicè bibentibus imprimit, furiososque efficit. Fingebatur hic Deus himulorum & caprarum pellibus indutus, quorum animalium alterum effœminatam ebriorum naturam significat, alterum infensum est vitibus. Idcirco etiam a mulieribus sacerdotibus plerumque colebatur, quod ebriosorum natura magis fœminis, quam viris est similis. Illæ thyrsis & coronis ex hedera in sacrificijs vtebantur & similacis, & abietis, & quercus, quia illæ arbores vites imitentur, ac non infestæ natura sint vitibus. Quod columnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. sed tamen & ad vitis peregrinationem spectat, quæ priùs in Aegypto nata sit, & postea in Orientis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico. Cur laniatus fuit à Titanibus, ac sepultus deinde integer reuixit: hoc nihil aliud quam plantationem significat: nam è singulis pro paginibus cæsis, vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites fertiles oriuntur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus cum vites non sint feraces, dicuntur dormire apud Proserpinam, cum vites maximè in radices crescant. Capite fingebatur taurino & cornutus, quia obest immoderate bibentibus, vel dicitur cornutus, quia prior boues iunxit, vel quia sit vis Solis penetrans. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alij Dionysum Solem esset arbitrati sunt, vt Cererem Lunam, sicuti testatur Virg. lib. 1. Georg. in his:

——— *vos ò clarissima mundi*
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis:

πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διόνυσος δ' ἐπεκλήθη
οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον.

Primus it in lucem, ac Dyonisus dicitur idem,
Immensum circa cœlum quòd voluitur altè.

Verùm id apertiùs carmen eiusdem poetæ significauit,

gnificauit, eundem esse scilicet Solem, & Dionysium:

ἥλιος, ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσι.

Sol clarus, Dionysum quem cognomine dicunt.

Et Eumolphus in Bacchicis carminibus:

ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν.

Flammiferos inter radios Dionisus Olympi.

Cui etiam nebridis pellem gestamen tribuerunt ob varietatem stellarum. Ad Solis igitur motus imitationem, illum per tripudia coluerunt, significantes assiduè vapores è terra extrahi sursumque attolli, ex quibus deorsum postea per imbres delatis omnia genera plantarum & animalium aluntur. Hæc eadem caussa fuit cur Phallus in sacrificiis Dionysi, tanquam patris generationis, cum pompa portaretur. Hunc è Ioue & Semele combusta natum arbitrati sunt, quia astra ignea esse putarunt; & ex ignis natura à Deo fabrefacta. Alii Proserpinam matrem tribuerunt, quòd sub terra latere putetur, vt ex ea videatur oriri. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuisse diximus, iniunxerunt, propter vim modò caloris nimii, modò frigoris, modò ob temperiem, cùm per illum cuncta gignantur. Hunc sepultum integrum reuiuiscere fabulantur, ob anniuersarias caloris vicissitudines: quippe cùm debilissimus aliquando existens paulatim vires resumat, dum integer & validus fiat. Aegyptii tamen scriptores longè diuersa pleraque à Græcis literarum monumentis tradiderunt; nam Bacchum, quem Osirim vocarunt, nutritum fuisse inquiunt in Nysa vrbe fœlicis Arabiæ, qui cum esset Iouis filius, & à patre & à loco nomen sortitus est postmodo apud Græcos, atque Nysa est vrbs, de qua ita meminit poeta:

ἔστι δέ τι νύσης ἄβατον ὄρος ἀνθέον, ὕλη
τηλοῦ φοινίκης, σχεδὸν ὠκεανοῖο ῥοάων.

Altus, inaccessus Nysa est mons floridus: ille
Haud procul Oceano, Phœnicū terra remota est.

Dicitur vitem inuenisse apud Nysam, & excogitauisse cultum eius fructus, deinde cæteros homines docuit vino vti. His addiderunt, quòd Osiris, qui regnauit post Vulcanum in Aegypto, decreuit rebus Aegyptijs constitutis orbem terrarum peragrare, ac de hominibus omnibus non modò præsentibus, sed etiam posteris bene mereri, docereque sationem frumenti & hordei, & cultum vitium, cum sic fore arbitraretur, vt cessarent à feritate, diuinosque honores ipse mereretur ab illis, qui ad mitiorem diætam fuissent reuocati. illo consilio dicitur res Aegyptias instituisse, ac summam rerum tradidisse vxori, cui consultorem reliquit Mercurium: summum imperatorem regionis vniuersæ reliquit Herculem celebrem ob vires corporis, & affinitate coniunctum: Busirim Phœniciæ, Antæum Aethiopiæ ac Libyæ præfecit. Secum adduxit multas copias, & fratrem, qui vocatus est Apollo à Græcis, inuentorem luori plantæ, cùm Osiris hederam etiam inuenisset, quæ illi sacra credita est, vt etiam Dionyso apud Græcos. Secuti sunt Osirim duo filij Anubis & Macedo, qui, ad ostentandam fortitudinem, insignia in armis vsurpabant, non ineptorum animalium ad audaciam. Nam Macedo in armorum insignibus gestabat priorem partem lupi: at Anubis pileum ad eandem formam. Secutus est & Pan, cuius magna erat apud Aegyptios existimatio, & Triptolemus, & Maro, qui culturam agrorum & plantæ vitis ostentarent. Sic Osiris iter aggressus decreuit crines non tondere, antequam in patriam redijsset, ex quo mansit postea consuetudo, vt peregrinatores capillos nutrirent, donec domum rediissent. His addunt se Satyros adiunxisse, cum venisset in Arabiam, & choros musicorum: inter quos nouem virgines fuerunt canendi peritæ, quæ Musæ à Græcis sunt vocatæ. Cæterùm Osiris primùm per Aethiopiam iter fecit, deinde per Arabiam apud mare Erythræum ad Indos vsque & extremos fines continentis, vbi multas vrbes condidit, & Nysam imprimis, vbi hederam plantauit, quod esset indicium eius peregrinationis, columnasque erexit vbique ad profectionis terminorum memoriam. Mox peruenit in Hellespontòm, & in Europam, ac Thraciam; & Lycurgum repugnantem iis, quæ faceret, interemit; vbi etiam reliquit senescentem Maronem, qui Maroneam ciuitatem condidit, ac de suo nomine appellauit. Alterum filium Macedonem reliquit regem illius regionis, quæ ab illo Macedonia postmodo fuit appellata. Triptolemum reliquit in Attico solo, qui omnes cultum agrorum ac vinearum doceret. denique ob beneficia diuini honores illi sunt habiti, atque is in Deorum numerum est relatus. Aegyptiis visi sunt nugari illi Græci, qui natum esse Bacchum Thebis dixerunt è Semele & Ioue, quod accidisse inquiunt, quia Orpheus in Aegyptum profectus cū mysteria perdidicisset, quòd esset amicus Cadmeis, à quibus honoratus fuerat, gratificans Thebanis, ea dicitur de Dionyso confinxisse. vulgus autem partim ob inscitiam, partim etiam, quia vellet Deum suum ciuem putari, quæ spectant ad eius ortum facilè complexum est, & ad alias nationes transmisit. Huic rei dicitur dedisse occasionem infans, qui natus est è filia Cadmi Semele ex occulto coitu, quem dixerunt è Ioue fuisse

se conceptum: qui cum forma & ingenio præstitisse postea visus esset, Orpheus peritus rerum omnium Osiridis, ritus & mores sacrorum apud Græcos instituit, à quo & mythologi, seu fabularum scriptores, & poetæ postmodo argumenta sumpserunt; immutabilemque opinionem ad posteros de illo constituerunt. aiunt non vinum solùm à Dionyso inuentum fuisse, sed etiam potum ex hordeo, Zythum vocatum, qui parum differt odore à vino, quem docuit eas nationes, quarum regio non est vitium patiens. Primus omnium duxit triumphum: qui etiam cùm mitra circa caput, vsus fuisset, mansit postea consuetudo regibus, vt ad eius imitationem diademate vterentur. Cùm verò per triennium peregrinatus esset, ad eius temporis memoriam Bœoti, & Thraces, & reliqui Greci Trieterica sacra instituerunt. Quidam tamen ex Aegyptiis longè diuersa ab his, quæ hactenus dicta sunt, de ortu Dionysi tradiderunt: aiunt enim Ammonem regem partis Lybiæ, qui Cœli filiam ac Saturni sororem duxerat, cum viseret regionem, ad montes Ceraunios reperisse virginem forma egregia Almatheam nomine cum qua congressus filium genuit, qui cùm postea forma & robore esset insignis, Dionysus fuit vocatus. Amaltheam constituit reginam propinqui loci, cuius loci figura cùm esset cornu bouis similis dictum est cornu Hesperidum. ob fertilitatem verò regionis quæ multiplices domesticorum fructuum arbores produceret, regio vocata est cornu Amaltheæ. Cæterùm Ammon veritus Rheæ zelotypiam, puerum in Nisam quandam vrbem deferri curauit, longè ab iis locis distantem, quæ erat in quadam insula à Tritone fluuio comprehensa, ad præcipitem locum, vbi fuerunt angustiæ quædam, quas portas Nysæas vocarunt. Erat ibi regio peramœna, mollibus pratis distincta, locusque irriguis multis aquis lympidis scatentibus abundabat, omni fructiferarum arborum genere consitus, cùm multæ etiam optimæ vites sponte nascerentur. afflabatur locus multis amœnissimis ac saluberrimis ventis, quare incolæ longissima ætate fruebantur, cùm regionis ingressus multis condensis altisque arboribus sepiretur, & vallibus latis profundis, ita vt Sol non facilè posset penetrare, ac vix lumen ipsius Solis. ad omnes accessus fontes fuerunt dulcium aquarum, cùm semper virentes & odoriferæ arbores multæ essent, & suaues flores, & variarum auium cantus. atque vt vno verbo concludam, nihil prorsus ad absolutam voluptatem habitantium ibi desiderari poterat. Illuc vbi Ammon accessisset, filium alendum dicitur dedisse Nisæ vni filiarum Aristæi, cuius tutorem instituit ipsum Aristæum, virum prudentia, omnique genere disciplinarum præstantem. at Palladem præfecit deuitandis insidijs nouercæ, quæ paulo ante ad fluuium Tritonem è terra edita visa Tritonia fuit appellata. Enimuero cùm Rhea postea virtutem & gloriam Dionysi priuigni vbique celebrari audiuisset, irata est Ammoni, Dionysumque omni arte procurauit capere, quod cum facere nequiuisset, reliquit Ammonem, & ad fratres Titanes confugit; apud Saturnumque fratrem habitare decreuit. Persuasit etiam Saturno, vt cum cæteris bellum aduersus Ammonem susciperet, quod factitatum est. Ammonem inquiunt annonæ penuria laborantem in Cretam necessariò confugisse, duxisseque filiam vnius Curetum tunc imperantium, Cretam nomine, atque insulam priùs Ideam nominatam ab vxore Cretam vocasse. Saturnus occupatis à se locis Ammonis, cum nimis acerbè imperate visus esset, magnum odium subditorum in se concitauit, nec ita multo post cum magnis copijs comparatis aduersus Nysam & Dionysum militauit. Dionysus audita fuga paterna & Titanum in se expeditione, multos milites è Nysa collegit. & inter hos ducentos pedites robore, beneuolentia erga ipsum, & officiis præstantes. His accesserunt collectitiæ copiæ è Lybia, & magna manus Amazonum, quæ etiam eò libentius aduentarunt, quod intelligebant, se Palladem rerum militarium studiosam sociam belli esse habituras. Sic marium summus imperator Dionysus, fœminarum Pallas ductabat exercitum. Inito prælio, multis vtrinque cadentibus, Saturnus vulneratus est, ac victoria fuit penes Dionysum, cuius præclara virtus illo die præcipuè enituit. Titanes fuga se seruarunt in loca Ammonis, quos per deditionem postea captos libertati restituit, optionemque dedit, an secum vellent militare vel abire, qui omnes secum militarunt, ac Dionysum tanquam Deum salubrem coluerunt. Aiunt expeditionem aduersos Saturnum, fuisse susceptam militantibus vnà nobilissimis Nyseis, qui Sileni sunt vocati, cùm primus, qui regnauit Nysæ, Silenus nominaretur. In itinere multa monstra domuit, desertasque regiones colonis repleuit. Saturnus Dionysi copijs auditis vrbem succendit, abductaque secum Rhea & quibusdam amicis per obscuritatem noctis ex vrbe diffugit. Sed cùm in custodias vbique distributas incidissent, venissentque in potestatem Dionysi; non modo nihil inhumanum passi sunt, sed etiam vltro inuitati, vt pro paterna charitate in posterum cum ipso vna viuerent, omnem de-

bitam reuerentiam ob coniunctionem sanguinis consecuturi. Sed cùm denuo Titanes clam arma parassent, ab eodem victi pugna ad vnum sunt trucidati. Hæc ab Aegyptijs & alia pleraque memoriæ prodita sunt de Dionyso. Quidam etiam dixerunt illum è Ione ac Cerere natum esse, & discerptum à terrigenis & coctum, sed à Cerere compactis membris rursus iuuenem reuixisse, quæ certè omnia spectant ad culturam vitis, & vini expressionem. dicunt enim illud significare è terra & imbre capere incrementum, vinumque ex expresso racemo producere. à Terrigenis iuuenem conuelli, est nimirum ab agricolis transplantari, cum terra sit Ceres, quæ ramis denuo dat vitam. coctionem addiderunt, quia plurimi vinum coquunt, quo pacto magis seruatur, vt inquit Diodorus Siculus in historijs lib. 3. Alij duplicem eius ortum tradiderunt, quia vel ante diluuium hæc planta floruerit, & cùm per diluuium Deucalionis appareret extincta, mox repullularit. alii tres fuisse Dionysos aiunt variis temporibus, quibus singulis proprias res gestas tribuerunt: alii vnum, qui omnia fecerit prædicta, & vinum & ficus inuenerit, quem barbatum esse dixerunt: atque illi primum fuisse Indum vitis & fiscus autorem, secundũ Iouis & Proserpinæ, vel Cereris qui prior boues aratro subiecerit, cùm prius manib. homines terram colerent; quare etiam cornua tribuerunt eius statuis. Sic autem de eius ortu breuiter Homerus ait hymnicus:

οἱ μὲν γὰρ δρακάνωσε οἱ δ' ἰκάρῳ ἠνεμοέσσῃ
φασὶν οἱ δ' ἐν νάξῳ, δῖον γένος, εἰραφιῶτα.
οἱ δέ σ' ἐπ' ἀλφειῷ ποταμῷ βαθυδινήεντι,
ἄλλοι δ' ἐν θήβαισιν ἄναξ σὲ λέγουσι γενέσθαι
ψευδόμενοι σ' ἰδ' ἔτικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν
τε
πολλὸν ἀπ' ἀνθρώπων κρύπτων λευκώλενον
ἥρην.
ἔστι δέ τι νύσης ὑψάβατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ
τηλοῦ φοινίκης, σχεδὸν αἰγύπτοιο ῥοάων.

Hi Naxum, hi Dracanumq; ferunt. illi Icarõ esse
Ventosam patriam tibi magno viti satori:
Illi te natum esse Alphei ad fluminis vndam,
Ast alij Thebis falso dixere, sed ipse
Protulit in lucẽ te hominum sator atque Deorũ,
Iunonemq; latens mortalesq; occuluit te.
Altus, inaccessus Nysæ mons est, ibi sylua
Non procul Ægypto est, procul à Phœnicibus agris.

At de Dionyso tot dicta sint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere. CAP. XIIII.

CERERΕΜ Saturni & Opis filiam, sororemque Plutonis, & Iouis, & Iunonis fuisse memoriæ prodidit ita Hesiodus in Theogonia:

ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα
ἱστίην δήμητρα, καὶ ἥρην χρυσοπέδιλον,
ἴφθιμόν τ' ἀίδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.

Hinc Rhea progenuit Saturno pignora clara
Iunonem, & vestam, Cererem, quiq; imperat
vmbris
Plotonem fortem, sub terris cui domus alta est.

Hæc Dea cùm pulcherrima esset, Iupiter, qui nullum stuprum, nullamque turpitudinem vel domesticam deuitauit, captus fuit sororis desiderio, eamque compressit, ex quo nata est Proserpina, vt testatur in his idem:

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν.
ἣ τέκε περσεφόνην λευκώλενον. ἣν ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός.

Diuitis ille thorum Cereris conscendit, et inde
Edita formosa est Proserpina: quam sibi Pluto
Surripuit de matre.

Cùm Neptunus etiam alter à fratribus eandem Cererem compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos nominare: quam tamen & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, vt scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis. Fuerunt tamen, qui non Heram, sed equum è Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quod Ceres ob equum à se genitum, partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem, nigras vestes sompsit eo tempore, atque lucem Deorumque conspectum fugiens se in specum obscurissimum abdidit.

Deinde cum omens terræ fructus corrumperentur, pestisque passim homines & animalia omnia conficeret, Dijs omnibus Cereris latebras ignorantibus, Pan, cum per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit, ac Ioui indicauit, quo à Parcis missis, iram deponere precantibus, placata est. Fuerunt tamen, qui non hac de causa id contigisse inquiant, sed cum ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt. Hæc tamen non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiam, sed semper, vt pleræque mulieres, noua & maiora appetens, Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, vt testatur Homerus libro quinto Odysseæ:

ὡς δ' ὁπότ' ἰασίωνι εὐπλόκαμος Δημήτηρ
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
νειῷ ἐνὶ τριπόλῳ. οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
ζεύς.

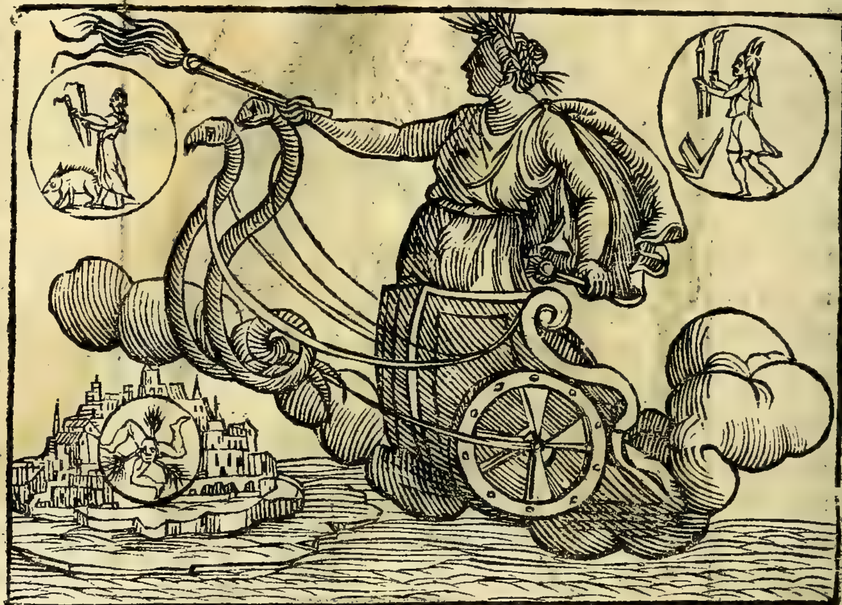
Ζεὺς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.
Sic olim dilexit vbi Ceres Iasionem.
Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, nouális
In terra ter passa fuit quæ vulnus aratri.
Non tamen ille Iouem latuit: sed fulminis igne
Flagrantis cecidit cinerem conuersus in atrum.

Cùm enim Iupiter filium haberet riualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus est Plutus, vt ait enarrator Theocriti: quem cæcum immeritò finxerunt antiqui cum paupertati magis illud conueniret: quoniã vel sapientissimi hominies si sint inopes, apparẽt omnib. prope insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cum horum omnium opinionem diuitiæ secum afferant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur: & aureum, quod proficiscatur ab opulento ore. Ipsum tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electræ filium fuisse senserunt, vt putauit Isacius, sed Minois & Phroniæ: cum quo in prato dormiente congressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyræ aliquando, quæ ita vocata fuit à Corcyra filia Asopi ibi sepulta, vt scripsit Apollonides in Europæ nauigatione, cum illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος·
ἧ δ' ὑπὸ δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις ἵλατε μοῦσαι,
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος· ᾧ ἀπὸ πατρὸς
μήδεα νηλειῶς ἔταμε κρόνος· οἱ δέ ἑ Δηοῦς
κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἔμμεναι ἅρπην
Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε νάσσατο γαίῃ.

Insula præpinguis, statio gratissima nautis,
Fluctibus alluitur, sub qua (mihi parcite Musæ
Non dico hæc arcana lubens) falx conditur illa
Qua secuit patrem Saturnus. sunt quæque falcẽ
Qui dicant Cereris, qua suevit cædere messes.
Namque Ceres quondã terris habitauit in illis.

Fuerunt enim qui non à Saturni falce sed ab illa, quam Ceres à Vulcano expetiuit, vt Titanes metere doceret, vocatum Drepanum putarint: vel qua ipsa meteret, vt ait Isacius. Fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Eryce monte: atque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit actione sexta in C. Verrem Cicero in his: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monimentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone & ad inferos delata, vt diximus, quæ prorsus recuperari non potuit, quoniam apud inferos mali Punici grana gustasset. Celebrabantur Thesmophoria in honorem Cereris, quæ à Triptolemo primum pro accepto serendi munere ac frugib. in Eleusio oppido fuerunt instituta.

Nam fama est Cererem, cum per orbem terrarum filiam quærens vagaretur, peruenisse ad oppidum, & ad oppidi euisdem principem nomine Eleusium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres vltro se obtulit, puerumque diuino lacte nutritum noctu clam sub igne occultabat. Is cum egregiè nutriretur per noctem, pater obseruans quo pacto id fieret, re visa exclamauit: quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum a draconibus tractum dedit, vt vniuersos mortales sationem frugum doceret, sicuti testatur Callimachus in hymno in Cererem. Alij fabulantur, Celeum à Cerere per quoddam tempus educatum fuisse tanquam filium: quem cum Dea vellet facere immortalem, assiduè sub igne tegere solebat. verum cum id diutius fecisset, a quodam conspecta id facere destitit; neque immortalem reddere curauit, sed illum frumenti sationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. Alij Triptolemi patrem Celeum fuisse memorarunt, dixeruntque & patrem & filium sationem edoctos à Cerere fuisse. Alii Triptolemum Oceani & Terræ aiunt fuisse filium, vt testatus est Musæus, quem tamen Orpheus cum Ebuleo fratre Dysaulis filium fuisse credidit. Alij Cercyonem & Triptolemum fratres fuisse memoriæ prodiderunt. Alij dicunt Eumelum accepisse frugum sationem à Triptolemo, ac Patras detulisse vna cum ratione condendarum vrbium, qui primum Aream ab ipsa aratione Patras vrbem nuncupauit. His addiderunt quidam, Antheam Eumeli filium ausum fuisse dracones currui Triptolemi volucres adiungere; qui ab ijs excussus diem suum obijt, vt ait Pausanias & Euanthes in hi-

in historijs fabulosis. Fuit autem mos in Thesmophoriis, ne vinum adhiberetur matronæque initiarentur apud Athenienses; quę perpetuam & incorruptam pudicitiam seruare decreuissent, quæ coronis viticeis ornabantur: atq. horum sacrorum ritum, & consuetudinē Thesmophoriorū ita descripsit enarrator Theocriti de sententia Thelyti Methymnæi ex Bacchicis carminibus, νόμος γὰρ ἦν ἀθηναίοις κατ' ἔτος τελεῖν τὰ θεσμοφόρια ταῦτα, παρθένοι γυναῖκες, καὶ τὸν βίον σεμναὶ, καὶ κατὰ τὴν ὑμέραν τῆς τελετῆς, τὰς νομίμους βίβλους καὶ ἱερὰς ὑπὲρ τῶν κορυφῶν αὑτῶν ἀνετίθεσαν, καὶ ὡσανεὶ λιτανεύουσαι ἀπήρχοντο εἰς ἐλευσῖνα. *Lex enim fuit Atheniensibus, ut hæc Thesmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, et vita honesta: quæ per solemnitatis diem legitimos sacrosq; libros super vertice gestantes, tanquam supplicantes Eleusinem contenderent.* Hęc sacrificia cū priùs Eleusini celebrarent: primus Eumolpus, Deiopes & Triptolemi filius ad Athenienses detulit: vel vt alii sunt arbitrati, inter quos Acesodorus, quintus ab illo Eumolp9, vt patet ex his Acesodori verbis. κατοικῆσαι δὲ τὴν ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα θρᾶκας τοὺς μὲν εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' ἐρεχθέως πόλεμον, τίνες δέφασι καὶ τὸν εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ κόρῃ. *Condidisse Eleusinem ciuitatem memorant primum quidem indigenas, postea Thraces eos, qui cum Eumolpo suppetias ferentes accesserunt ad id bellum, quòd aduersus Erechtheum exarsit. Alij vero dicunt, Eumolpum ritum illum sacrificiorum inuenisse, quæ quotannis apud Eleusinos agebantur in honorē Cereris et Proserpinæ.* Quòd verò illa fuerit consuetudo vt idcirco Eumolpidæ sacris Cereris initiarentur, essentque eorum sacrificiorum sacerdotes, ita testatur Sophocles in OEdipode in Colono:

ὧν καὶ χρυσέα
κλῄς ἐπὶ γλώσσα βέβακεν
προσπόλων εὐμολπιδᾶν.

Quorum & aurea
Clauis in lingua constitit
Sacerdotum Eumolpidarum.

Herodotus tñ in Euterpe non a Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuisse scribit Thesmophoria, sed ex Aegypto ad Pelasgas mulieres primum à Danai filiabus fuisse delata: καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι τὴν οἱ ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι, καὶ ταύτης μοι πέρι εὔστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίη ἐστὶν λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ αἰγύπτου ἐξαγάγουσαι, καὶ διδάξασαι τὰς πελασγιώτιδας γυναῖκας. *Atque de Cereris solemnitate; quam Græci Thesmophoria nominant mihi, faustum felixq; sit omen, vt quantum fas est per religionem proferam. Fuerunt autem Danai filiæ, quæ hanc solemnitatem ex Aegypto transtulerunt, mulieresq; Pelasgas docuerunt.* Vtebantur in Sicilia in sacrificiis Cereris non floreis quidem coronis, neque in aliis eius sacrificiis, quia ob memoriam raptæ filiæ colligentis flores, illi fuerunt vetiti: at myrteis coronis, & è smilace, vel narcisso, vel croco vtebantur, vt ait enarrator Sophoclis. Cū igitur Ceres Proserpinam quærens vniuersum terrarum orbem perlustrasset, facibus ex Aetnæ Siciliæ monte accensis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri per noctem cum accensis facibus vociferantes, Proserpinamque vocantes discurrebant, quare Tædiferos antistites appellauit Strabo lib. 10. Cum igitur fuisset à Metanira & Hippothoonte Neptuni & Alopes filio in hospitium perbenignè accepta, Triptolemum sationem dicitur docuisse, quem alii Eleusii, alii Celei, alii Oceani, alii Dysaulis filium fuisse tradiderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Crediderunt nonnulli, Triptolemum & Eubuleum fratres sationem à Cerere didicisse, quia illi primum filiæ raptum matri indicassent. Fabulantur præterea, quòd cum hospitio accepta fuisset à Metanira Ceres, illique Metanira sacra faceret, eius filius Abas inuidit illius Deę sacrificiis, grauiterque tulit, quod mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parum decorum in ipsam Deam susurrauit. tunc verò Dea irata mistionem quandam, quam habebat in cratere, in illum infundens in stellionem dicitur Abantem conuertisse: quod ita testatur Nicander in Theriacis:

ἔνθα καὶ οὐτιδανοῦ περ ἀπεχθέα βρύγματ' ἔασιν
ἀσκαλάβου. τὸν μέν τ' ἐρέεισφάτις οὕνεκ' ἀχαιὴ
δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅθ' ἄψεα σίνατο παιδὸς
καλλίχορον περὶ φρεῖαρ, ὅτ' ἐν κελεοῖο θεράπναις
ἀρχαίη μετάνειρα θεὴν δείδεκτο περίφρων.

Inuisi hic adsunt stridores, stellio vilis
Quos edit. fertur talem sumpsisse figuram
A Cerere irata deriso numine Diua
Infelix puer ad puteum, Metanira labore
Hospitio vt fessam cepit, dum pignora quærit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales, vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus:

ἡ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα,

κ̀ βίον ἱμερόεντα βροτοῖς πολύολβον ἀνεῖσα.
Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,
Fœlicemq; dedit victum mortalibus agris.

Fama est prærerea, quòd cum fuisset apud Phytalem aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est, vt ait Pausanias in Atticis, & vt testantur illa carmina, quæ Phytali sepulchro inscripta fuerant, quorum est sententia:

Hic Cererem Phytalus tectis exceperat heros,
Cui primùm sacri largita est semina pomi,
Quam ficum mortale genus vocat.

Neque verò ficum solum, aut frugum sationem Cereri tribuunt, sed inuentionem omnium leguminum, præterquam fabæ: quippe cum de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemereri studeret, vt scrpsit Pausanias in Arcadicis. neque solum serendi rationem mortalibus tradidit Ceres, cum inutilis fore videretur illa scientia, nisi quo pacto frumentum cęderetur, & excuteretur, & è paleis secerneretur, & frangeretur, didicissent ad panem conficiendum. quod illa igitur cædere & triturare docuerit, ita testatur Callima. in hymno in Cererem:

κάλλιον ὡς καλάμηντε καὶ ἱερὰ δράγματα πρᾶτον
ἀσταχύων ἀπέκοψε, κ̀ ἐν βόας ἧκε πατῦσαι.
ἁνίκα τριπτόλεμος αγαθὰν ἐδιδάσκετο τεχναν.

Pulchrius vt calamos primū, sacrosq; maniplos
Strauit aristarum, calcare bouesq; coegit:
Tūc vbi Triptolemus per pulchras cōbibit artes

Quamuis non procul à monte Taygeto Laconum in vico quodam Alesia vocato molam primum inuentam fuisse, & Myletum Lelegis filium molere fruges docuisse nonnulli tradiderunt. satæ fuerunt & creuerunt primæ fruges apud Cephisum amnem, qui per agrum Eleusinum multo concitatiore cursu, quam in aliis locis deferebatur, in campis, quos Rarios vocarunt, vt testatur Pausanias in Atticis. atque ibidem locus ostendebatur, vbi Pluto Proserpinam rapuit, & vbi Eleusiniorum fœminæ primum chorum in honorem Cereris instituerunt non procul ab Agelasto petra vocata super qua sedit Ceres audito casu Proserpinæ, cui petræ propinquus fuit locus vocatus Callichorus. Atqui raptum & labores Cereris ita paucis complexus est Carcinus poeta tragicus, quos pertulit quærenda filia:

λέγουσι, δήμητρός ποτ' ἄρρητον κόρην
πλούτωνα κρυφίοις ἁρπάσαι βουλεύμασι,
δῦναί τε γαίας εἰς μελαμφαεῖς μυχούς,
πόθῳ δὲ μητέρ' ἠφανισμένης κόρης
μαστῆρ' ἐπελθεῖν πᾶσαν ἐν κύκλῳ χθόνα,
καὶ τὴν μὲν αἰτναίοισι σικελίας πάγοις
πυρὸς γέμουσαν ῥεύμασι δυσεμβόλοις.
πᾶσαν στενάξαι πένθεσι δὲ παρθένου
σίτων ἄμοιρον διοτρεφὲς φθινειν γένος,
ὅθεν θεὰς τιμῶσιν ἐς τὰ νῦν ἔτι.

Fama est Cereris quondam puellam, quā nefas
Est nominare, Ditis è sententia
Raptam fuisse, nigra terræq; atria
Intrasse: regiam obsitam caligine.
Mater puellæ at acta desiderio
Errauit omnes quæritans terræ locos:
Scatentis ignis Aetnæ, & inde rupibus
Matris fuisse cognitos pro virgine.
Luctus: ciborum hac abstinens fuit diu.
Quare Deas gentes colunt has nunc quoque.

Fuerunt tamen, qui non solam Cererem autorem fuisse dixerint & inuentricem sationis, sed Osirim & Isidem etiam eius vxorem, Bacchum scilicet inuentionis socium addiderunt. nam hic cum magno exercitu & cum magno tibiarum fistularumque concentu orbem peragrasse, & agriculturam mortales docuisse, memorantur. Alii frumentum sua sponte natum fuisse in Sicilia dicunt, quod cum à nemine colligeretur, in terram rursus recidebat: quod cum Cecrops Athenarum Rex è quodam percepisset, misit qui colligerent. & ad se asportarent. id cum Triptolemus prior cepisset. terramque arasset, & id seuisset, vt quidam putarunt, ibi vbi nouæ fuerunt Patræ, vt arbitrati sunt alii in agro Eleusino, messemque succidisset, commentarios postea de cultu agrorum scripsit, qui ad omnes mortales peruagati sunt; è qua re fabula fuit confícta, quod Triptolemus orbem terrarum agrorum cultum omnibus mortalibus ostendens peragrauit. Gnosii autem, qui populi fuerunt Cretæ, vt ait Polyistor, contendebant cum Atticis hominibus frugum inuentionem primam apud se fuisse, at non in agro Atheniensi: quippe cum multa alia Cretenses priores inuenerint. nam & acies instruere, & nauibus longis vti, & sagittis eminus pugnare primi inuenerunt Cretes, & musicos modulos ab Idæis Dactylis primi obseruarunt è strepitu ac tinnitu æris, & literas à se inuentas in Latium intulerunt: quod tamen non est sine multorum contentione creditum, cum multi plerumque rei eiusdem dicantur fuisse inuentores, sicut de igne superius dicebamus, cuius inuentionem alii Baccho, alij Prometheo, alii Vulcano, alii fulmini, alii Pyradæ Cilicis filio tribuerunt, quem aiunt primum è silice ignem excudisse.

Quod

sicuti testatur Eupolis in his:

ἀλλ' ἰυθὺ πόλεως εἶμι, θῦσαι γὰρ μεδεῖ
κριὸν χλόῃ Δήμητρι·

Sed recta ab vrbem eo, mihi quod est opus
Mactare arietem illic Virenti Cereri.

Sacrificabant Cereri olitores præcipuè hoc nomine die sexta mensis Aprilis, quia per illa sacra feracitatem hortorum impetrare se putabant. Huic Deæ coronas spiceas offerebant, quę pro foribus templorum appendebantur, vt ait Tibullus in his:

Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.

Erant etiam papauera Cereri sacra, vt quidam crediderunt, ob feracitatem seminum; vt malunt alij, quia inter sata plerunque nascerentur, & eundem cultum ament: alij inter, quos fuit Dercylus, quia somnum non posset percipere ob filiæ molestiam: in quem fuit papauerum beneficio adiuta. quam plantam Lucinæ etiam quidam attribuerunt. Multa fuerunt huius Deæ cognomina ob rerum variarum euentus, vel loca, in quibus colebatur. Fuit Euch'oa bene virens, Erinnys, quia preces exaudiat vel, quia habitet in terris; Ercynna, Panachæa, Mycalesina, Lepreata, Acesidora, Legifera, Ouifera, Pelasgis, Prosymna, Thermesia, Præses, Terrestris, Sacrosancta. Atque hæc ea sunt, quæ de Cerere frugum autore Dea memoriæ prodita sunt ab antiquis. Hanc vocarunt Græci Δηὼ, quia in omnes homines fuerit distributa, cum nihil aliud sit Ceres, quam frumentum, vt est in eo carmine:

Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ ἥφαιστος, σῖτος δημήτηρ.
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.

Cicero tamen in primo de natura Deorum Cererem terram esse scribit hoc pacto: idemque disputat, æthera esse eum, quem homines Iouem appellarent: quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum: terram, eam quæ Ceres diceretur. Atque in secundum, etymologiam Platonis transtulit è Cratylo, qui Δημήτερα quasi γῆν μητέρα vocatam fuisse tradit, terram matrem scilicet.

AT quæ nunc sub his occultata fuerint denudemus. Ægyptij Scriptores memoriæ prodiderunt, Isidem siue Cererem homines reuocasse à mutuo esu carnium inuento tritico & hordeo, quæ nascebantur inter alias herbas in Aegypto. Complexi itaque inuentionem ob suauitatem à mutuis esibus abstinuerunt, quare in sacra Isidis pompa vasa quædam ferebantur frumento & hordeo plena. Leges etiam tulit Isis, quibus ab illegitimis cædibus deterrebantur, vnde dicta est legifera, quod prima leges inuenerit. Osiris ac Isis dicuntur præmia & honores illis proposuisse, qui aliquid vtile humanæ vitæ excogitassent: sic inuentam esse artem æris & auri fundendi in Thebaide & faciendorum armorum autumant, quibus feras obtruncarent, terramque colentes proscinderent. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cùm Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe quod crederetur ab his esse Ceres virtus satorum omnium, quam idcirco eorum parentum filiam finxerunt. nam vis illa, & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indiget. Alij qui Cererem fruges esse putarunt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt, quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemem ignaua commorentur, cùm possint, vel si per hyemem minimè fuerint sata, satis vberes fructus producere. Cum vero Proserpina filia sit Cereris, radix herbarum scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clam per humum, illa merito ex Ioue siue ex ætherea benignitate & è semine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficiente frustra prouentus frugum expectatur. Qui finxerunt Cererem equum è Neptuno peperisse, aut Heram, quam nominare nefas erat, illi tãtam esse fertilitatem aquarum, & ex illa quę fit ex illarum cum terra commistione, crediderunt, vt vel monstra oriantur ob superuacaneam materię copiam, vel nominare singula proprijs nominibus, omnium difficillimum, propter nascentium varietatem. Fama est illam aliquãdo in specu latuisse, cum rapta fuisset ad inferos Proserpina, fuisseque à Pane Ioui indicata, quia iactum semen per aliquot dies occultatur, antequam radices agat: mox Pan, natura ipsa scilicet, quæ insita est in seminibus, indicat Ioui, quia necessitate naturæ & ob insitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem esse putemus, cuius filia sit Proserpina, vel seges: siue semen sit Ceres, cuius filia sit radix, omnino nata est Ioue patre, atque res vtroque modo potest intelligi: quippe cum hæc omnia in idem recidere videantur. Non defuerunt tamen, qui incredibilem annonæ penuriam fuisse significari crediderint per eam fabulam, quòd Pluto Proserpinam rapuit sub terras, quia ita corruptæ sint sementes cœli vitio & inclementia, vt penè extincta sint frumenti semina in Sicilia per id tempus. Dicta est Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatem signiferi circuli: nam dum Sol sub eo percurrit, non solum excitat semina è terra, sed etiam ad matu-

Quod autem Bacchus vna cum Cerere orbem eadem de causa perlustrauerit, videtur illud esse argumento, quòd communia sacrificia apud Eleusinios Baccho & Cereri agebantur, vt testatur Sophoclis enarrator. Fuerunt Cereri non solum delubra, sed nemora etiam consecrata: quare fabulati sunt antiqui, quòd cùm eius nemus Erisichthon quidam Thessalus abscidisset, illi Ceres perpetuam famem immisit, fecitque ne vnquam posset cibo saturari: quippe cum vel per diem assiduè præsentibus cibis vesceretur, vel etiam per noctem in somnis sibi videretur præsentibus suauissimis vesci. Hic filiam habebat Mestram nomine veneficiorum peritissimam, quam in varias animalium rerumque ceterarum formas mutatam frequenter vendebat, quæ paulo post aufugiens rursus ad patrem priore forma recepta redibat; ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deę sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter cõiunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus:

ὠνέρες εὐπέπλῳ δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι
ὄλβῳ ἀπαρχόμενοι, μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ
ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.
Namque viri Cereri celebrant conuiuia læta,
Primitiasque ferunt, quoniam plena area frugum
Frugiferæ messes siccauit munere Diuæ.

Agebantur & Ambarualia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationesque aruorum esse putabantur, & plurimum ad fertilitatem conferre. per ea vnusquisque paterfamilias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam quernea corona circa collum posita ornabat, eamq. ter circa sata ducebat, quam vniuersa familia querneis ramis coronati, Cererisq. laudes canentes cum tripudijs comitabantur: idque fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur, cùm alioquin vinum solum interesse Cereris sacrificijs iure sacrificiorum minimè posset. Hunc sacrificiorum ritum vniuersum propè monstrauit Virgil. lib. 1. Georgicorum in his:

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret:
Cui tu lacte fauos, et miti dilue Baccho,
Terq; nouas circum fælix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouãtes,
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebant eo ritu, vt non, sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod membrum quisque prius apprehenderat, id præcidebat, ac Deæ offerebat, vt ait Pausanias. Hanc eandem Deam legum inuentricem fuisse scripsit Cicero actione septima in C. Verrem his verbis: A quibus initia vitæ atque victus, legum, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac dispertita esse dicūtur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. Sic & Lucretius in libro 6. ab Atheniensibus initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit:

Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Diddiderunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreauerunt vitam, legesq; rogarunt.

Significat & ipsum Thesmophoriorum nomen præterea legum autorem Cererem extitisse, cum θέμις lex sit, φέρω ferre significet, quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cum frumenti semina inuenta fuissent, homines, qui prius nullis legibus parebant, glandibusque communi cibo vescebantur, atque omnia habebant communia; leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata: deinde leges latæ sunt de regendis finibus, de testamentis, & de emptionibus, quæ primum latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum causa. Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metamorph.

Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaq; mitia terris:
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poetæ, vt ait Orpheus in eo carmine:

ἅρμα δρακοντείοισιν ὑποζεύξασα χαλινοῖν.
Tum Dea frænatos adiunxit curribus angues.

Quem Triptolemo dicitur dedisse, vt frumenti semen in varias regiones asportaret, vt ait Ouid. lib. 5.

——geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frœnisq; coercuit iras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisset, meritas luit pœnas. Nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri putauit, si animal eius inuentis infensum immolaret: quare suem ipsam ad aram Cereris extraxit, frugesque in caput conspersit, vt appareret qua de causa, & mox illam Cereri mactauit, vt ait Ouid. lib. 2. Fastorum:

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merito cæde nocentis opes.

Mactabatur & aries Cereri Virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti

nitatem perducit. Fama est Iasionem, Iouis & Electræ filium fuisse amatum à Cerere, cum quo in nouali congressa sit dormiente. Quid hoc significat? Nam cum Iupiter sit calor ætheris aut æther, Electra diligentia, (etenim Sol quoque ἠλέκτωρ vocatur, quia ad opera homines excitet è lecto) patet Iasium horum amborum filium nihil esse aliud, quam æstatis calorem; quem Ceres amauit, & in nouali præcipuè, quia plurimum confert ad agrorum fertilitatem, vt arua quiescant aliquando, cum terra per quietem postea validior, si aptam agricolæ diligentiā consecuta sit, efficiatur. Alij filium Minois iustissimi viri, & Phroniæ, prudentiæ scilicet, à Cerere amatum fuisse putarunt, quod hæ res ocium gratissimum parant agricolis: cùm splendor ex iustitia, paceque ciuitatum plurimus rebus vniuersis accedat. Ex his igitur nascitur Plutus diuitiarum Deus, quoniam terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominum diligentia plurima fiat; quamuis tamen nonnulli, quia primus Plutus diuitias cumulauerit, illum diuitiarum Deum putarunt; cùm ante illum nemo vllam diuitiarum curam haberet, nemoque diuitias cumularet. Dicta est Sicilia fuisse Cereri consecrata, quoniam frumenti feracissima sit illa insula. Dicitur Ceres orbem terrarum peragrasse, quoniam propter signiferi obliquitatem varijs temporibus in varijs locis fit æstas: neque Ceres nisi per æstatem ad maturitatem potest peruenire. Hæc Triptolemum, cui semina frugum dedit, sub igne per noctem fuit occultare solita, quare is mirifice nutriebatur: hoc quidem nihil aliud est, quam seminis ratio. Nam cum noctes longiores æquo sentiuntur post æquinoctium, sub initium frigoris & hyemis scilicet, calor sub terram paulatim includitur à circunstante frigore, quo fit vt radices frugum mirificè augeantur, plurimoque impleantur nutrimento, quo terra ob autumni pluuias referta est. Idcirco cum non valde lenia sunt frigora per hyemem, cum radices sub terra eximiè crescant & impleantur nutrimento, in futuram æstatem fertilissimas messes parant, nisi quid diuinitus impedierit ad reprimendam hominum improborum superbiam & petulantiam, quæ plurima cum vbertate annonæ crescit. Inde scitè fictum est ab antiquis, quòd filiam quærens faces ex Aetna accenderit, quia semper cum infra est calor, inferiores partes frugum aluntur, cùm verò superius est, idem calor, superiores crescunt. Multa sacrificia fuerunt Cereri instituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatæ inuentrici frugum verè, vel terræ ipsi: quando non solum sydera, sed etiam elementa ipsa, aut elementorum partes varijs Deorum nominibus appellantes, tanquam Deos coluerunt, illisque templa, aras, sacerdotes, certas victimas, certum ceremoniarum ritum, instituerunt. Id verò, quòd de filia Erisichthonis dictum est, ita quidam interpretantur, vt Erisichthon vir imprudens, rerumque suarum profusor fuerit; quippe cum omnia sua dilapidauerit ac ingurgitauerit: mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam prostituerit, quæ modò bouem, modò ouem, pecunias in concubitus mercedem accipiens, modò res alias ab amantibus extorquens, ita paternæ inopiæ subueniebat. Atqui nullam ego satis idoneam horum fingendorum causam in hac explicatione inesse video, atque aliud quidpiam illustrius sub his latere iudico: cum præsertim illud Deæ ira, propter contemptam eius religionem & cultum passus sit. Significare voluerunt sanè antiqui per hanc fabulam, neminem, qui religionem Deorum immortalium contempserit, domesticas calamitates deuitare posse; quippe cùm omnis improbitatis miseriæ sint comites. Deinde patet ex hac fabula, imprudentem hominem necesse esse in multa scelera & incommoda incurrere: quippe cum Erisichthon etiam, vbi sua per luxuriam & crapulam profudisset, postea victum per sordes domesticas, & per turpitudinem sibi malis artibus cōparare cogeretur. Quare, vt summatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in præsentibus bonis conseruandis parsimonia, maximè viro bono est necessaria, quod per Erisichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuersa, quæ de illa conficta sunt, nihil aliud continebant, nisi sationis rationem, & quo pacto frumenta crescerent, & qua diligentia in illis colligendis vti conueniret. At de Cerere satis, nunc de Priapo dicamus:

De Priapo. CAP. XV.

PRIAPVS, quem hortorum Deum esse antiqui crediderunt, è quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter scriptores: siquidem alii Naiadis Nymphę ac Dionysi filium fuisse tradiderunt, vt ait Strabo lib. 13. alii non Naiadis, sed Chiones fuisse dicunt. Hunc natum fuisse in Lampsaco, ibique ciuitatem sui nominis condidisse memorant. Apollonius Venerem cum Baccho congressam fuisse scribit: deinde cum is ad Indicam expeditionem exiuisset, cum Adonide sæpius congressa Priapum concepit. Cùm vero Dionysus reuerteretur, illi obuiam

cum corona processit, illumque coronans sequi quidem noluit, quia puderet, quod nupsisset: at in Lampsacum recedens ibi parere decreuit. Tum Iuno capta zelotypia, simulans se opem ferre, manu venefica vterum attigit, fecitque vt puerum deformem, & præ cæteris incredibilẽ membri pudendi magnitudinem habentem pareret, quem Priapum nominauit. id cùm vidisset Venus, noluit illum capere ob membri magnitudinem, sed in Lampsaco vrbe maris Hellesponti reliquit. Huius deformitatem ita complexus est Archias in his carminibus:

Βαιὸς ἰδεῖν ὁ πρίηπος, ἐπ' αἰγιαλίτιδα ναίω.
χηλὴν αἰθυίαις ἔποτε, ἀντιβίης
φοξὸς, ἄπους. οἷόν κεν ἐριμαίνωσιν ἐπ' ἀκταῖς
ξέσσειαν μογερῶν υἱέες ἰχθυβόλων.

Littora paruus ego hic habito saxosa Priapus,
Nullaq; cum mergis bella cruenta gero.
Distortus vultus, pes nullus: falce dolando
Piscator talem finxerit, aut melios.

Deinde cùm adoleuisset, pergratusque foret Lampsacenis mulieribus, Lampsacenorum decreto ex agro Lampsaceno exulauit. Fabulati sunt antiqui, Lotidem nympham Priapi libidinem fugientem in Loton fuisse mutatam. Memoriæ prodidit Euseb. in lib. de Falsa Religione, Priapum aliquando cum vno ex illis asellis, qui Bacchum in Indicam expeditionem proficiscentem trans quendam fluuium transuexere, de mẽbri magnitudine decertasse, (fuit autem tanti id asellorum beneficium creditum, vt illi sint idcirco inter sydera relati, & alteri eorum concessum est, vt loqui posset) qui cùm victus fuisset victorem ob inuidiam occidit. Mansit deinde ea consuetudo in sacris, vt asinus Priapo tanquam inuisum & inuidiosum animal immolaretur. Scripsit Ouid. lib. 1. Fastorum per solennitatem matris Deorum, ad quam omnes Dii

co

conuenerant, post epulas lautissimas Priapum fuisse pudicitiæ Vestæ insidiatum. Nam cùm Dii cæteri lusibus indulgerent, Vestaque in molli herba somnum caperet, ab asino Sileni excitata fuit, ne vim Priapi pateretur: tum verò deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnesque conciderunt insidiæ, & asinus ex eo tempore Priapo mactatus fuit in sacrificiis.

Memoriæ proditum est ab antiquis rerum Aegyptiarum scriptoribus, quod Titanes insidiati Osiridi, illum trucidarunt, atque partem suam quisque clàm è domo abstulerunt: sola autem pudenda in fluuium proiecerunt, cùm nemo vellet illa auferre. Ilum resumpsisse membra de captis Titanibus memorant, hominemque formasse, ac dedisse sacerdotibus sepeliendum. solùm virile membrum non potuisse inueniri, quod imperatum est tanquam Deum coli, quòd non modò diuinos honores ita fuit consecutum, sed etiam custodem hortorum ac vinearum & omnium fructiferarum arborum putarunt, & vltoremque ac vindicem fascinantium. Fuit portus Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare sita, quibus in locis eximiè Priapus colebatur. Fuerunt, qui memoriæ prodiderint, Priapum fuisse virum Lampsacenum, qui cùm haberet ingens instrumentum & facilè paratum plantandis ciuibus, gratissimus fuerit mulieribus Lampsacenis. ea causa postmodo fuisse dicitur, vt Lampsacenorum omnium cæterorum inuidiam in se converterit, ac demum eiectus fuerit ex ipsa insula. At illud facinus ægerrimè ferentibus mulieribus, & pro se Deos precantibus, post cùm nonnullis interiectis temporibus Lampsacenos grauissimus pudendorum membrorum morbus inuasisset, Dodonæum oraculum adeuntes percunctati sunt, an vllum esset eius morbi remedium. His responsum est morbum non priùs cessaturum, quam Priapum in patriam reuocassent: quod cum fecissent, templa & sacrificia illi statuerunt, Priapumque hortorum Deum esse decreuerunt.

ATQVE tot sunt de Priapo ab antiquis memoriæ prodita. Priapus Naiadis & Dionysi filius dicitur, quia pro semine rerum naturalium capitur. Dionysus enim Sol est, aut calor, at Nais humor, vt dictum est, è quibus semina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filium putarunt, quia album sit, & lacti vel niui simile rerum propè omnium semen: nam Græci chiona niuem vocarunt. Qui Veneris & Adonidis filium esse crediderunt, in idem denique relabuntur, solisque differunt nominibus. Alij Priapum Bacchi ac Veneris filium fuisse crediderunt, quia vinum popter calorem excitet libidinem, ac Deum putarunt Lampsaci ob fertilitatem & bonitatem vinorum, quæ ibi nascerentur. Illius imago sinistra manu mentulam, dextra falcem tenebat, quod omnium nascentium temporis certi & cuique concessi certa sit meta, qua vitam abscindi necesse est. Fuerunt tamen nonnulli, qui Priapum nullum esse alium, quàm Pana putauerint. Verum vel nominis ipsius ethymologia indicat, Priapum esse semen. Quod Venus ipsum ob deformitatem in Lampsaco reliquit, nihil aliud significat, nisi res multas naturæ esse necessarias, quae tamen ob turpitudinem natura occultauit: sic pudenda hominum villis occultantur, & sunt in parte corporis occultiore: sic anum modo intra nates occuluit, modò sub caudarum integumento locauit, modo ita fecit occultum, vt in nonnullis eum dignoscere haud facile sit, vt in piscibus, modò, non apparet omnino, vt in genere conchyliorum, & testa intectorum. Nam cùm deformia sint, & ab ipsa natura consultò abscondita illa membra, tum turpia sunt illorum officia, quamuis necessaria. idcirco & nos aliquando rei Venereæ obscœnitatem ita breuiter expressimus:

Nil amor est aliud, Veneris quā parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obscœnus Priapus iure optimo fingitur, quia turpis est illa naturæ actio: & quam nemo prorsus appeteret, nisi illam cæca suauitate natura respersisset. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni. CAP. XVI.

ADONIS Priapi pater, Myrrhæ filius fuit & Thiantis, quæ cum in furiosum patris amorem incidisset, clam cum eo congressa hunc concepit, ac patre id postea sentiente Deos precata est, vt in aliam formam, quæ neque inter mortuos esset, neque inter viuos, mutaretur: quare in arborem sui nominis fuit conuersa, vt testatur Lycophron in his:

—— ὄψεται δὲ τλήμονος
Μύῤῥας ἐρυμνὸν ἄςυ, τῆς μογοςόκυς
ὠδῖνας ἐξέλυσε δενδρώδης κλάδος.

—— *Myrrhæ cernetis*
Tutam misellæ ciuitatem: nam dolor
Vt fama ramo est huic opertus arboris.

Ouid. lib. 10. Metamorph. non ex Thiante, sed ex Cinyra patre, qui Rex fuit Cypriorum, Myrrham Adonim concepisse scribit, quod multis versibus complexus fuit. hunc Naiades nutriuerunt

triuerunt susceptum, vt est in his:

Reddit onus, vagitq; puer: quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.

Fuerunt autem duo Adones, alter in Byblo ciuitate natus, alter in Cypro, vt ait Isacius, cùm tamen res amborum gestæ ad vnum Cyprium referantur. cùm igitur Myrrha in arborem mutaretur, filiumque eximiæ pulchritudinis peperisset, iam tum eius amore capta est Venus; qui cùm adoleuisset monitus est à Venere, vt feras immitiores caueret, eumque venando sequebatur, & precabatur Venus, vt ab armatis feris abstineret, vt in his ait Ouid. lib. 10.

Per iuga, per syluas, dumosaq; saxa vagatur,
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ.
Hortaturq; canes: tutæq; animalia prædæ,
Aut pronas lepores, aut celsum in cornua taurũ,
Aut agitat damas: à fortibus abstinet apris.
Raptoresq; lupos, armatosq; vnguibus vrsos
Vitat: et armenti saturatos cæde leones.
Te quoq; vt hos timeas, siquid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: fortisq; fugacibus esto
Inquit: in audaces non est audacia tuta.

Verumtamen cùm ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum postea irruisset, ab illo in femore percussus interiit, vt testatur Theocritus in Epitaphio Adonis:

κεῖται καλὸς ἄδωνις ἐπ' ὤρεσι, μηρὸν ὀδόντι
λευχῷ λευκὸν ὀδόντι τυπεὶς.
Dente femur niueo niueus iacet ictus Adonis
Montibus in summis.

Scriptum reliquit Sappho, Adonim mortuum fuisse a Venere inter lactucas depositum. Fama est præterea Venerem pactam esse cum Proserpina, vt sex menses mortuus Adonis esset apud Proserpinam, sed ea lege, ne illum Proserpina in thorum, aut in amplexum acciperet: alios sex menses esset apud Venerem. Fuerunt tamen, qui dixerint, non ipsum quidem Adonim in aprum irruisse, sed ab apro impetum factum fuisse in Adonim, & id Martis consilio contigisse. Nam cùm Mars Venerem, Venus Adonim amaret & sequeretur, ratus est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset: atque illi apro immisso cum Venus opem ferre properaret, pede à spina rosæ vulnerato purpureum colorem rosæ, cùm prius esset candida, datum fuisse fabulantur. Fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quæ Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis autumni fructus cuiusuis generis adhibebantur, quæ *ἀκρόδρυα* dicuntur à Græcis. consueuerunt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atque ea loca, in quibus hæc sata fuissent, multæque essent fructiferæ arbores, hortos Adonios appellare: quia locis huiusmodi Adonis delectaretur. Atque de ijs fructibus, qui offerebantur Adonidi, ita meminit Theocritus in Adonia celebrantibus;

πὰρ μὲν οἱ ὥρια, κεῖπει ὅσα δρυὸς ἄκρα φέροντι.
Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt
Autumni.

Agebatur Alexandriæ præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur: qui colebatur etiam in illa vrbe Macedoniæ, quam Dium vocabant; quò cum Hercules venisset, multosque vidisset euntes è sacello, interrogauit quendam de præsentibus, eò & ipse ingressurus, cuius esset Deorum illud fanum. Cùm is Adonidis dixisset, nihil est, inquit religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adoniis, declarauit Lucianus ita in Dea Syria:

λέγουσι γὰρ δὴ ὧν το ἔργον τὸ εἰς ἄδωνιν ὑπὸ τοῦ συος, ἐν τῆ χώρῃ τῆ σφετέρῃ γενέσθαι, καὶ μνήμην τȣ πάθεος τύπτονταί τε ἑκάστου ἔτεος, καὶ θρηνέουσι, καὶ τὰ ὄργια ἐπιτελέουσι, καὶ σφισι μεγάλα πένθεα ἀνὰ τὴν χώρην ἵσαται, ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνταί τε, καὶ ἀποκλαύσονται, πρῶτα μὲν καταγίζουσι τῷ ἀδώνιδι, ὄκως ἰόντι νέκυϊ, καὶ τῆ ετέρᾳ ἡμέρῃ ζώειν τέμιν μυθολογέουσι, καὶ εἰς τὸν ἠέρα πέμπουσι.

Dicunt enim in sua regione contigisse, vt Adonis ab apro ictus fuerit: atq; ad eius rei memoriam singuli quotannis se plectunt, & lamentantur, & diem celebrant, & magnus luctus in illa regione per id tempus exoritur, vbi vero se percusserint, et luxerint, primum Adonidi inferias persoluunt, tanquam vita defuncto: deinde altero die ipsum viuere inquiunt, & in cœlum mittunt. Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum, & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eripyles vocatum est, quia illo accepto hæc virum suum per proditionem perdiderit, vt ait Pausanias in Bœoticis. Est Adonis præterea nomen fluuij, qui per Libanum defertur, dicebaturque cruentus fluere, quo tempore Adonia agebantur. Atque tot de Adonide memoriæ prodita sunt ab antiquis. Fabulati sunt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti optasse. quia quòd concubuisset cùm patre, hominum conspectum deuitare cuperet, quod ad muliebrem cupiditatem pertinet: nam hominum fabulas magis ad mores, Deorum ad physicas rationes spectare diximus. hoc autem, quæ sit flagitiorum & libidinum conscientia declarat, quantopereq. vel metu, vel pudore anteactorum scelerum

rum

rum scelerati, conscientiaque exagitentur: & qualia sint mortalium vota, cum quid parum honestum à Diis impetrare contendimus. nam qui votorum compotes facti fuerunt aliquando, tum demum intelligunt, quam absurda, vel turpia, vel damnosa, vel iniqua & impia cupierint: quæ antequam consequerentur, se infœlices & miseros exclamabant. Fuerunt, qui hactenus dicta de matre Adonis ad historiam flectant, & ad matrem cuiusdam Adonidis cùm tamen Adonim tritici semen esse sentiant, vt testatur Theocriti enarrator, λέγουσι δὲ περὶ τοῦ ἀδώνιδος, ὅτι καὶ ἀποθανὼν ἓξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ἀφροδίτης ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς περσεφόνης, τοῦτο τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν ἀληθῶς, ὅτι ὁ ἄδωνις, ἤγουν ὁ σῖτος σπειρόμενος ἓξ μῆνας ἐν τῇ γῇ ποιεῖ ὑπὸ τῆς σπορᾶς, καὶ ἓξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ ἀφροδίτη, τουτέστιν, ἡ εὐκρασία τε ἀέρος, καὶ ἔκτοτε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. *Aiunt. n. de Adonide, quòd mortuus sex menses moratus est in complexu Veneris, quot etiam apud Proserpinam. Hoc reipsa ita se habet: quod Adonis frumentum est satum, quòd sex menses degit sub terra: sex menses illum habet Venus, aeris temperies scilicet, ex quo illum messores colligunt.* Sensit tamen Orpheus in hymno in Adonim illum esse Solem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentũ, & esse germinandi autorem dixerit in his:

εὔβουλε, πολύμορφε τροφὴ πάντων ἀρίδηλε.
κούρη, καὶ κόρε, σὺ πᾶσι θάλος αἰὲν ἄδωνι.
σβεννύμενε, λάμπων τε καλαῖς ἐν κυκλάσιν ὥραις.

Qui cunctis alimenta refers, prudentia cuius
Plurima, qui vario lætaris nomine Adoni.
Germinum et idẽ autor, pariter puer atq; puella:
Extincte: atq; iterum splendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim Solem esse putarunt, illum ab apro hirsuta & aspera fera ictum, quia aspera sit, & hirsuta hyems, per quam Solis vires paulatim deficiunt. ea res est omnino Veneris inimica, quoniam per aeris temperiem viget Venus, cùm, frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingrediatur. Cum Sol igitur in signis sex Australibus extiterit per signiferum incedens breuioresque sunt dies ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cum verò signa Borealia longiores dies fecerint, tunc est apud Venerem, per quam omnis venustas, omnisque nitor aruis restituitur ea de causam illum ait Orpheus modò esse apud superos, modò apud inferos:

ὃς ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον,

Qui modo sub terris habitas, et tartara nigra,
Frugiferumq; refers in cœlum corpus & idem.

Ita enim sub his fabularum figmentis vniuersas propè res naturæ antiqui declararunt, non minus sapienter, quam Platonici, aut Peripatetici: nam si contentiones ex Aristotelis libris eximantur, perbreues erunt sententiæ, quæ nunc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole. CAP. XVII.

SOLEM, quem generationis & omnium prope bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ita fabulis implicarunt, vt vix tandem se quasi è nebula explicare aliquando possit. Hunc genitum esse plerique crediderunt: neque tamen è quibus parentibus inter se consentiunt. at enim de vna re eodem modo vna est necessario oratio, neque contrariæ de eadem re simul veræ esse vnquam possunt. nemo sanè nasci potest è pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuersis temporibus. Hesiodus igitur in Theogonia Thiam Solis, & Lunæ & Auroræ matrem, & patrem Hyperionem fuisse in his scribit:

Θεία δ' ἠέλιον τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην,
ἠῶθ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείναθ' ὑποδμηθεῖσα ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentem
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam
Cœlicolisq; Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit nanq; illos Thia decora.

At Homerus in hymno, quem scripsit in Solem, Euryphaessam matrem fuisse Solis scribit, patrem verò, Terræ ac Cœli filium, Hyperionem, vt patet ex his.

ἥλιον ὑμνεῖν αὖτε διὸς τέκος ἄρχεο μοῦσα
καλλιόπη φαέθοντα, τὸν εὐρυφάεσσα βοῶπις
γείνατο γαίης, παιδὶ, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
γῆμε γὰρ εὐρυφάεσσαν ἀγακλειτὴν ὑπερίων
αὐτοκασιγνήτην, ἥ οἱ τέκε κάλλιμα τέκνα,
ἠῶ τε ῥοδόπηχυν, ἐϋπλόκαμόν τε σελήνην,
ἠέλιόν τ' ἀκάμαντα.

Calliope Solem Iouis alto è semine nata
Nunc rursus Phaethonta refer: quẽ diua creauit
Euryphaessa sato Terra, Cœloq; micanti.
Frater erat, coniux Hyperion Euryphaessæ
Mox fuit: hæc illi peperit dein pignora clara,
Auroram roseam, & prestanti lumine Lunam,
Perpetuoq; orbem lustrantem lumine Solem.

Fuit

Fuit enim Hyperion Terræ, & vt alij putarunt Cœli, vt alij Titanis filius: alius fuit Agamemnonis, de quo meminit Pausanias in Atticis qui postremus regnauit Megaris. Hic cum cæteris Titanibus aduersus Iouis imperium minimè consensit, sed potiùs Iouis partes secutus post victoriam currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic cùm Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpius vocatus est à poetis, vt testatur Virg. lib. 4.

—— vbi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radijsq; retexerit orbem.

Fuerunt Soles plures vocati, vt ait Cicero lib. 3. de natura Deorum, quare non mirum est, si aliqua sit de Solis parentibus controuersia: nam de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autem inquit Cicero. Vnus igitur eorum, qui Soles dicti sunt, è Ioue natus, nepos Aetheris fuisse dicitur: Alter, Hyperione. Tertius, Vulcano Nili filio, cuius vrbem Aegyptij volunt esse eam, quæ Heliopolis appellatur, Quartus is, quem heroicis temporibus Achanto Rhodi peperisse dicitur, auum Ialysi, Camiri, & Lindi. Quintus, qui Colchis fertur Aeetam & Circen procreauisse. Cùm verò Sol Deus esse crederetur, omniaque suo lumine illustrare, ac videre, Dei lampas dictus est ab Euripide ita in Medea:

—— πρὸυννέπω λέγοι
εἴσ' ἡ πιεσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ
—— nuntio tibi
Si te Dei lampas videbit crastina.

Atque vt summatim dicam, post ipsum Deum rerum omnium autorem ac moderatorem, Solem patrem & autorem generationis crediderunt esse antiqui: quippe quòd ille omnium creditorum Deorum vires vnus reipsa contineret, cùm varia nomina ipsis viribus fuissent indita, vt patet ex his carminibus Sapphicis à nobis olim in Latinam linguam translatis:

Phœbe stellarum moderator alme,
Qui diem curru nitido reducis
Plaga ab Eoa, pelagiq; Iberi
Condis in vndas.
Magne Musarum pater atq; ductor,
Diligens summi patris ò minister,
Grande cœlorum decus, alma præbens
Lumina mundo.
Te ferunt clarum leuibus sagitis.
Te ferunt artis citharæ peritum:
Quaq; mox cœli meditentur astra
Dicere doctum.
Grande syluarum decus, ipse pingis
Floribus terram, volucresq; rident
Per te, vbi vernæ placidis tepescunt
Flatibus auræ
Te sine eneruis Venus, atq; Amori
Decidunt alæ: veterum Deorum
Vim tenes vnus, variosq; in vno
Nomine claudis.

Nam profectò tanta fuit simplicitas antiquorum, tantaque dementia, vt diuinos honores rebus humanis, & simulacris elementorum, aut elementorum viribus tribuerint, qui soli vero, sancto, immaculato Deo debebantur. quod certè patere existimo nostros hos mythologicos libros diligentiùs intuenti, fabularumque ipsarum inuentionem, quarum declaratio apertior & vberior quòd in nostra tempora mihi fuerit reseruata, est cur Deo omnipotenti redemptori nostro gratias immortales agam, cuius beneficio mihi concessum est, has priscorum insulsas ambages, nihilque verè religiosum continentes aperire, sed tantum figmenta esse demonstrare ad res philosophicas explicandas. Nam Solem ipsum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoscere mortalia arbitrati sunt antiqui, vt ait Aeschylus in Prometheo:

καὶ τὸν πανόπτην κύκλον ἡλίου καλῶ.
Voco videntem cuncta Solis circulum.

Quem tamen quidam Dei simulacrum in mundo esse censuerunt, tum quia cunctis sideribus sit fons luminis, & beneficentiæ in omnes res naturales autor, tum etiam quia suo cursu præsit cæteris omnis iustitiæ, & ad ministrationis moderator, vt ait Plutarchus in bello de doctrina principum. Hunc in curru vei solitum putarunt antiqui, vt ait Horatius in carmine Seculari:

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas.

Huius verò currus magnificentiam & mirabilitatem descripsit Ouid. lib. 2. Metamor. trahebatur verò ab equis quatuor, vt ait Euripides in Phœnissis:

εἰ τὰ τέθριππά γ' ἐς ἅρματα λεῦσσων ἡλίου.
Si vel quadrigas Solis et currum intuens.

Fuerunt eorum nomina ita equorum dicta ab Ouid. lib. 2. Metamorph.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon
Solis equi, quartusq; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habentibus moderari putabatur, & lucis vitæque Quæstor vocatus est à Proculo Lycio, clauiumque rerum humanarum gubernator, vt patet ex his carminibus:

κλῦθι πυρὸς νοεροῦ βασιλεῦ χρυσήνιε τιτάν·
κλῦθι φάους ταμία, ζωαρκέος ὦ ἄνα πηγῆς
αὐτὸς ἔχων κληῖδα καὶ ὑλαίοις ἐνὶ κόσμοις.

Audi flammarũ Titan Rex, qui aurea equorũ
Lora tenes, lucis quæstor, vitæq; orientum
Claues fõtis habes, dominaris et omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, vt ait Virg. in 3. Georgicorum:

Tũ sol pallentes haud vnquam discutit vmbras:
Nec cum vectus equis altum petit æthera: nec cũ
Præcipitem oceani rubro lauit æquore currum.

Quidam putarunt equos Solis lumen efflare solitos è naribus, quam opinionem secutus Virgilius, ita scripsit libro duodecimo Aeneidos:

Postera vix summo spargebat lumine montes
Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucemq; elatis naribus efflant.

Alij non mergi quidem Solem in Oceanum crediderunt, sed in poculo nauigare, quod & Stesichorus, & Antimachus & antiquorum plures crediderunt. Verùm dixerunt nonnulli Vulcanum thorum fabricasse Soli ita profundum ex auro, vt in eo per noctem, cùm ad Oceanum defessus diurno labore itineris peruenisset, & dormiens nauigare posset ad orientem. Ibi currus illi experrecto astabat, quem ascendens cœlũ conscenderet, quod faciebat quotidie. Quæ opinio apparet fuisse etiam Mimnermi, vt patet ex his carminibus Pumilionis:

ἠέλιος μὲν γάρ τ' ἔλαχεν πόνον ἤματα πάντα
οὐδέ ποτ' ἄμπαυσις γίνεται οὐδεμία,
ἵπποισίν τε καὶ αὐτῷ ἐπεὶ ῥοδοδάκτυλος ἠὼς
ὠκεανὸν προλιποῦσ' οὐρανὸν εἰσαναβῇ·
τὸν μὲν γὰρ διὰ κῦμα φέρει πολυήρατος εὐνὴ
κοίλη ἡφαίστου χερσὶν ἐληλαμένη.
χρυσοῦ τιμήεντος ὑπόπτερον ἄκρον ἐφ' ὕδωρ
εὕδονθ' ἁρπαλέως χώρου ἀφ' ἑσπερίδων,
Γαῖαν ἐς αἰθιόπων ἵνα οἱ θοὸν ἅρμα καὶ ἵπποι
ἑστᾶσ' ὄφρ' ἠὼς ἠριγένεια μόλῃ·
ἔνθ' ἐπέβη ἑτέρων ὀχέων ὑπερίονος υἱὸς,

Longa laborantem Solem lux prospicit: illi
Noscitur & lucis tempore nulla quies.
Nec cessatur equis postquam Pallantias orta
In mare purpureis astra fugauit equis.
Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius. Illum
Vulcanus manibus fecerat ipse suis,
Ex auro, celerem pelagi per summa volantem.
Sopitusq; locis fertur ab Hesperidum,
Donec ad Aetiopas veniat firmatur equorum
Currus, dum redeat Memnonis alma parẽs.
Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Fuerunt etiam, qui putarunt vbi ad orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis paratum, at non sua sponte assistere, cùm illæ sub iugum equos Solis veniente Aurora adducerent. Homerus libr. 4. Odyss. duos tantum Solis equos

numerauit. Lampum scilicet, & Phaethontem, qui diem & Auroram portarent hoc pacto:

—— ἠὼδ᾽ αὖτε
ῥύσατ᾽ ἐπ᾽ ὠκεανῷ χρυσόθρονον, οὐδ᾽ ἔα ἵππους
ζεύγνυσθ᾽ ὠκύποδας φάος ἀνθρώποισι φέροντας
λάμπον καὶ φαέθονθ᾽, οἵ τ᾽ ἠῶ πῶλοι ἄγουσι.

—— Auroram fluctibus inde
Rursus ab Oceani traxit, nec passa iugales
Iungere equos celeres, portantes lumina rebus.
Ceruice Auroram Lampum et Phaethonta trahentes.

Alij tamen his Erythræum & Acteonem addiderunt. Alij parua lumina in oriente quotidie coire putabant, quæ ad noctem vsque perdurarent, & circumlata paulatim vesperi extinguerentur, easque flammas Solem orientem esse crediderunt, vt scripsit Epicureus philosophus poeta lib. 2.

Aut quia conueniunt ignes et semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni,
Quod genus Idæis fama est in montibus altis
Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cùm vero Sol Lunæ cæterisque sideribus lumen impertiat, meritò siderum dominus & moderator fuit appellatus, quem etiam quod autor sit generationis, dum per obliquum circulum percurrit, Deum putarunt antiqui, vt ait Euripides in Oreste:

καὶ πῶς σιωπῶ; φέγγος εἰσορᾶν θεοῦ
τόδ᾽ οὐκέθ᾽ ἡμῖν τοῖς ταλαιπώροις μέτα.

Et qui tacebo? lumen haud nobis Dei
Licet misellis amplius quod cernere.

Idcirco Lybiæ populi, quòd manifesta Solis, & Lunæ beneficia in humanum genus intuerentur, de Dijs reliquis minimè erant solliciti, cùm Soli & Lunæ sacrificarent, vt ait Herodotus in Melpomene θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοισι. τούτοισι μὲν νῦν πάντες Λίβυες θύουσι. *Sacrificant Soli et Lunæ solis: quibus omnes Libyæ populi solent immolare.* Fabulati sunt, Solem habuisse propria boum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illæ custodiebant, quas recensuit ita Homerus pascere in Thrinacia libro μ. Odysseæ.

θρινακίην δ᾽ ἐς νῆσον ἀφίξεαι, ἔνθα δὲ πολλαὶ
βόσκοντ᾽ ἠελίοιο βόες, καὶ ἴφια μῆλα.
ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι, τόσα δ᾽ οἰῶν πώεα καλά.
πεντήκοντα δ᾽ ἕκαστα. γόνος δ᾽ οὐ γίνεται αὐτῶν.
οὐδέ ποτε φθινύθουσι. θεαὶ δ᾽ ἐπὶ ποιμένες εἰσὶν
νύμφαι ἐϋπλόκαμοι φαέθουσά τε, λαμπετίη τε.
ἃς τέκεν ἠελίῳ ὑπερίονι δῖα νέαιρα.

Insula Thrinacia est, quo peruenies: vnì solis
Permulta pascuntur oues, armenta boumque:
Balantumque greges sunt septem, armenta boũ tot:
Quinquaginta tenent nã singula. nascitur ex his
Nil, nec obit. pascuntque Deæ præpinguibus herbis,
Formosæ Nymphæ, Phaethusaque; Lampetieque:
Quas Hyperionidæ peperit diuina Neæra.

Hæc armenta non procul a Tænaro fuisse scribit Homerus in hymno in Apollinem. Memoriæ prodidit Herodotus in Calliope in Apollonia, quæ regio est in sinu maris Ionij, oues fuisse sacras Solis, quæ per diem secundum eum fluuium pascerentur, qui è Laomone Apolloniæ monte apud Oricum portum olim vocatum in mare defluebat: has per noctem qui diuitijs & nobilitate inter illos præstant, singuli per anni spacium seruare domi soliti fuerunt. Pascebantur boues etiam Deorum communes in Pierijs montibus, de quibus ita scripsit Homerus in hymno in Mercurium:

—— αὐτὰρ ὁ ἑρμῆς
πιερίης ἀφίκανε θεῶν ὄρεα σκιόεντα.
ἔνθα θεῶν μακάρων βόες ἄμβροτοι αὖλιν ἔχεσκον
βοσκόμεναι λειμῶνας ἀκηρασίους ἐρατεινούς.

—— nympha sed Athlantide natus
Pieriæ montes adijt, lucosque virentes.
Huc vbi habere boues soliti stabula alta Deorũ
Aeternæ: assuetæque iugis, pratisque decoris.

Multi fuisse Solis filij commemorantur, quos è diuersis mulieribus & nymphis suscepit. Nam è Clymene genuit Phaethontem: è Meara Lamperien & Phaetusam & Pasiphaen: Augiam è Calypso: è Perseide Circen, Aloeum & Aeetam, & Themim siue Ichneam. At Eumulus Corinthius historicus poeta Aloeum & Aeelam Solis & Antiopes filios putauit, cùm ita scripserit:

ἀλλ᾽ ὅτε δ᾽ αἰήτης καὶ ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
ἠελίου τε καὶ ἀντιόπης, τότε δ᾽ ἄνδιχα χώρην
δάσσατο παισὶν ἑοῖς ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
ἣν μὲν ἔναιεν ἀσωπὸς, τήν πόρε δίῳ ἀλωεῖ.
ἣν δ᾽ ἐφύρη κτεάτισσ᾽ αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν
αἰήτης δ᾽ ἀρ᾽ ἑκὼν βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν,
εἰσόκεν αὐτὸς ἀνηρεὶς ὕστερον αὖθις ἵκοιτο.

Natu vbi Aeeta est, simul & præclarus Aloeus
Solis & Antiopes nati: hic Hyperionis alto
Sanguine progenitus pueris sua regna duobus
Cessit; Asopus & hoc diuino cessit Aloei,
Quod tulit. hoc Ephyresque Aeetæ præbuit omne
Hoc Buno seruare lubens Aeeta reliquit:
Donec vir factus post tempora certa rediret.

Dicitur & Anaxibiam nympham fuisse insecutus vim illaturus, quæ vbi in sacellum Rectæ Dianæ confugisset in monte Vertice nomine

ne ſitum, mox euanuit: at Sol inde ortus eſſe poſtea dicitur, quare mons fuit oriens vocatus, vt ſcripſit Cænaro in rebus Indicis. aiunt enim Phaſim fuiſſe Solis & Ocyrheos filium, illum, qui in adulterio deprehenſam matrem occidit, atque ab Erinnybus exagitatus ſe in Arcturum fluuium Colchorum coniecit, qui Phaſis ab ipſo fuit appellatus, vt ait Heraclitus Sicyonius in tertio de Lapillis. Fuit Solis filius etiam Mauſolus, à quo vocabatur prius fluuius Ichtyophagorum, qui poſtmodo vocatus fuit Indus. Fabulati ſunt nonnulli Venerem à Sole fuiſſe compreſſam in Rhodo inſula, Rhodumque peperiſſe, quo tempore aurum pluit, atque inde datum fuiſſe nomen inſulæ. Hanc inſulam prius habitarunt Telchines, qui (vt fabulati ſunt antiqui) filij fuerunt Thalaſſæ, qui dicti ſunt cum Caphira Oceani filia Neptunum educaſſe, cùm Rhea illi tranſmiſiſſet infantem. Hi cum multa vitæ hominum vtilia inueniſſent, tum Deorum imagines primi excogitarunt; cùm etiam quædam antiqua Thelchinia vocarentur. Dicti ſunt præterea Telchines fuiſſe præſtigiatores, qui nubes & pluuias & grandinem & niuem inducerent, cùm vellent, & tanquam de Magis memoriæ proditum eſt, qui etiam proprias formas mutabant. De illa ita meminit Pindarus in Olympijs.

— τὰν ποντίαν
ὑμνέων παῖδ' ἀφροδίτας
ἀελίου τε νύμφαν ῥόδον.

— *æquoream*
Hymno laudans filiam Veneris,
Solisq́; nympham Rhodum.

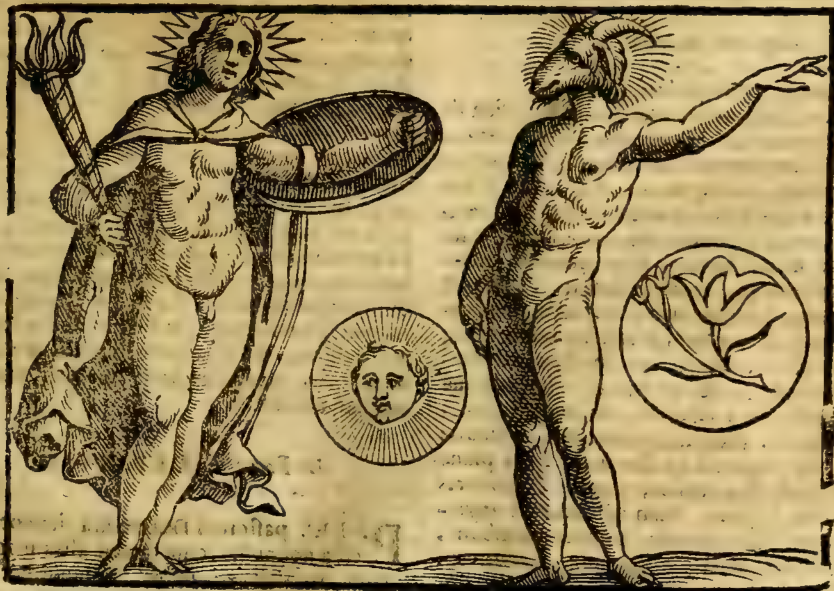
Alij Solis & Amphitrites putarunt filiam, vt ait Aſclepiades: alij Amphitrites & Neptuni; Herophilus Neptuni ac Veneris, Epimenides Oceani ac Veneris. at enim cùm Sol cum Venere congreſſus eſt, pluit auro, & Soſæ multæ floruerunt, vt eſt in his:

κύπριδος ἠελίου τε ῥόδος θῆ κ' οὔνομα νήσῳ.
τρεῖς τούτων παῖδες πόλεσι τρισίν. ἡνίκα κοίτη
εἰσανάβησε θεᾶς σταγόσιν θεὸς ὕσατο χρυσοῦ.
πλεῖστα ῥόδ' ἤνθησαν φοινίκεα, καὶ κρίνα λευκά.

Inſula dicta Rhodos de ſole & Cypride nata eſt.
De tribus & natis horum tres ſunt ſimul vrbes
Cumq́; Deam Deus acceſſit guttis pluit auri.
Purpureaq́; roſæ fudere ac lilia flores.

Nam ῥόδον roſam ſignificat apud Græcos; eaque inſula dicta eſt poſtea Tripolis, quia tres Rhodi & Solis filij. Lindus videlicet, Camirus, Ialyſus, nomina vrbibus à ſe conditis ſingulatim dederunt.

Fuit Solis filius Epaphus etiam, qui Memphim condidit. Filius fuit eius & Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Phaethon iunior, Actis.

Cercaphus. alius Phaethon è Prote filia Nelei illi natus est, Aegle, Hemithea, Dioxippe, Dirce: Miletus, à quo vrbs Ioniæ dicta est, ex Deione. Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alij complures. Atque de maribus nonnullorum dissentiunt scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositam dijudicare. Mos fuit, vt Soli equus immolaretur, vt ait Ouid. in Fastis, vbi etiam Solem Hyperionem nominat:

Placat equo Perses radijs Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Homerus in libr. τ. Iliadis, Ioui & Soli aprum immolari inquit in his carminibus:

ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν ἀχαιῶν
κάπρον ἑτοιμησάτω ταμέειν Διΐ τ' ἠελίῳ τε.

At mihi Taltybius in castris præparet aprum,
Quem mactare Ioui par est, Soliq; superno.

Huic etiam sacratus putabatur gallus gallinaceus, vt ait Pauſ. in prioribus Eliacis, quia Solis reditum cantu nunciat.

AT nunc fabulosa summatim explicemus. Solem Thiæ filium illa de causa putarunt, quod omnia bona à diuina natura procedunt: nam Thia diuinam significat. huic patrem addiderunt Hyperionem, quia per omnia corpora superiora diuina prouidentia transmittitur. Cum igitur ὑπερίων supereuntem significet, sitque nomen Solis adiunctum, vt ait Homerus libr. α. Odyss.

οἱ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο
ἤσθιον.

Qui boues Hyperionis Solis ederunt.

Meritò Sol illius filius existimabatur; siue sit diuina prouidentia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetuis motibus agitantur, per Hyperionem intelligamus. Alij Solis ipsius naturam respicientes, matrem Euryphaessam illi tribuerunt: quippe cùm εὐρὺς latus, φάος splendor sit ac lumen, isque omnium astrorum clarissimè & latissimè luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fauisse, quare coronam, & currum, & alia honoris insignia esse consecutus: quia viri boni, quibus est diuinitas ingenii, magis fauent veritati & iustitiæ, quā diuitijs per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparandis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortalium dominans Solis planeta: qui etiam non mediocres opes, & honores mortalibus largitur. Nam idcirco, vt argentum Lunæ, Marti ferrum, Saturno plumbum, Ioui electrum, Mercurio stannum, Veneri æs, sic aurum Soli tribuitur. vt igitur nemo impune denique aduersus æquitatem insurgit, sic nullus vir bonus infœlix diu esse potest. Hunc in curru vehi solitum finxerunt antiqui, quoniam non facilè percipiebant illa, quæ essent à sensibus remota, nisi per ea quæ cadebant sub sensum. Idcirco multæ de cœlorum motibus apud antiquos natæ sunt controuersiæ, cùm alij singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent, quæ illos circumuoluerent, alij vnam esse satis omnibus globis putarent, alij singulis sideribus suas addiderint: atque alij rursus assiduè cœlum circa terram conuolui sentirent, alij cœlum consistere ac terram in circulum circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significant, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flammatus, Aethon ardens, Lampus splendens, Phlegon vrens; quæ ficta sunt ex illorum sententia, qui stellas igneas esse voluerunt: Eous autem matutinus est, quia omnes facultates Soli attribuunt. Atque cùm Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neque facilè vulgus intelligeret, Solem vbique tantundem abesse à medio, illum finxerunt in lecto à Vulcano facto natare: qui cum experrectus ad littus orientis applicuisset, currum illi esse paratum ab Horis dixerunt, quæ temporum omnium ministræ sunt, & cellariæ. Cum verò lux Aurora fit ante Solis ortum, iidem Solis equi dicuntur portare Auroram. Sol siderum dominus, & lucis, vitæque mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis, & pro illius cursu cuncta vigent animantia. Hic idem morborum, & salutis omnium, & frugum, & rerum copiæ est autor, & temporum moderator, & Deus habitus, ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cum solus tantæ sit autoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuoque motu agitetur, Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filij nihil aliud sunt, quam radiorum in corpora naturalia agentium vires, vt patet ex ipsorum nominum interpretatione: nam & Pasiphæ omnibus lucens & Phaethusa ardens & Lampetie splendens, & Augeas splendidus est, & Hemithea semidea & propè diuina, & Heliades Solis vires, & reliqua nomina sunt his similia. at de Sole satis, nunc dicendum est de Pale.

De Pale. CAP. XVIII.

PALES pastorum Dea credita, ita vocata est à nonnullis, cùm tamen aliàs magna Mater, aut Vesta vocaretur. In huius honorem Palilia celebrabantur, quæ solemnitas erat pastorum:

tum: nam palearum accensi acerui certo ordine in loco plano collocabantur, quos transiliebant pastores saltando, vt ait Ouid. lib. 4. Fastorum:

Moxq; per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Traycias celeri strenua membra pede.

De Aristæo. Cap. XIX.

Aristaevs Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur, vt testatur Virg. lib. 4. Georg. in his:

Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes: quid me præclara stirpe Deorum,
Si modo, quem memoras, pater est Thymbræus Apollo,
Inuisum fatis genuisti?

Apollonius autem libro secundo Argonauticorum commemorat etiam, quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit, cùm illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his:

κυρύνη πέφαταί τις ἕλος παρὰ πηνειοῖο
μῆλα νέμειν προτέροισι παρ' ἀνδράσιν εὔαδε γὰρ οἱ
παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον αὐτὰρ ἀπόλλων
τήνγ' ἀνερειψάμενος ποταμῷ ἐνὶ ποιμαίνουσαν
τηλόθεν αἱμονίης, χθονίης παρακάτθετο νύμφαις,
αἳ λιβύην ἐνίμοντο παραὶ μυρτώσιον αἶπος.
ἔνθωδ' ἀρισταῖον τέκε φοίβῳ. ὃν καλέουσιν
ἀγρέα καὶ νόμιον.

Fama est Cyrenen Penei ad fluminis vndam
Egisse pastum pecudes: æterna placebat
Virginitas, castusq; thorus, cui fertur Apollo
Hanc rapuisse graui perculsus vulnere amoris:
Quam procul Hæmonijs portauit finibus, inter
Indigenas Libyæ nymphas: Myrtosia iuxta
Hanc iuga deposuit, quæ mox de semine Phœbi
Mater Aristæi facta est, qui dicitur Agreus,
Et Nomius.

At Cic. actione sexta in C. Verrem, Aristeum Liberi patris filium fuisse scribit his verbis: Aristæus, qui, vt Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vna cum Libero patre, apud illos eodem erat in templo consecratus. Aristæum scripsit in libro de Dijs Theagenes fuisse Cyrni Regis filium & Theramenes Nymphæ, quæ nomen dedit vni ex insulis maris Ægæi, atque priùs Battus vocatus fuit propter linguæ impedimentum. Scriptum reliquit Theocriti enarrator, Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quem & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerunt, quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, vt testatur Iustinus libro historiarum decimotertio. Inuenit Aristæus oleum & mel in Ceo primùm. Scriptum reliquit Pindarus in Pythicis, Cyrenen cum Apolline venari solitam, ac diutiùs virginitatem seruasse, quæ vbi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illamque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus est Aristæus. Pherecydes, data illi optione, vt quò vellet ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, in eam ciuitatem, quæ Cyrene ab ipsa postea nominata fuit. cùm tamen Agretas illam in Cretam primùm fuisse portatam scriptum reliquerit libro primo rerum Libycarum. fuitque Larissa Cyrenes soror, à qua vrbs nominata fuit in Thessalia: Alij tradiderunt regnum virtutis præmium fuisse propositum ab Eurypylo, illi, qui leonem populantem regionem occidisset, atque Cyrenen illo tempore regnum obtinuisse. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alij Eutocum, & Nomium, & Argæum addiderunt. Neque verò vnus tantum fuit Aristæus, sed plures: vnus Carysti filius, alius Chæronis, alius Cœli & Terræ, hic Apollinis; qui cum Etesias aliquando vocasset in Ceo (nam plures ob calorem Solis & canis æstum moriebantur) atque illi statim flare cœpissent, Iupiter Aristæus vocari cœpit, & Apollo Agreus & Nomius pastorum & agrestium Deus. quæ tamen cognomina sunt etiam eius patris Apollinis. Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui, quorum sententiam nos secuti ita in nostris Vnation. lib. 4. scripsimus:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras.
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarũ.
Glandibus, et baccis, pomis syluestribus: et quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere: & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice, primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.

Quem tamen non Bacchi quidem filium, sed alumnum quidam fuisse censuerunt, ad quorum sententiam allusimus ita in nostris Venationibus:

Nutrijt hic Bacchum miro deuinctus amore
Euboicas inter nymphas, Dryadasq; puellas.

Huius vxor fuit Autonoe, quæ fuit etiam Cadmi, è qua Actæonem filium suscepit. Aiunt Aristæum, non illum quidem Proconnesium; at ipsum Apollinis filium, in taberna fullonaria interijsse, atque à quodam, qui Crotonem contenderet,

tenderet, in itinere visum fuisse fabulantur. Fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerum humano generi vtilium inuentionem, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus, vt de Dijs, fabulosæ narrationes fingebantur. Hunc eundem Aristæum, filium Apollinis, Cyrenesque Nymphæ filiæ Hypsei, quam tamen Penei filiam quidam fuisse maluerunt, laseris vsus inuentorem fuisse memorant, vt patet ex his:

ἀρισαῖος δὲ ὁ ἀπόλλωνος καὶ κυρήνης τῆς ὑψέως πρῶτον τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλπίου ἐξεῦρεν. ὥσπερ καὶ τοῦ μέλιτος. *Aristæus Apollinis et Cyrenes Hypsei filius primũ laseris vsũ excogitauit, sicut etiam mellis*. Atque vim & bonitatem ipsius laseris ita descripsit Diphilus: σίλπιόν ἐστι ῥίζα ἡδύοσμος ἐν λιβύῃ γινομένη, ἧς δύναμις ἀρτυτικὴ καὶ θεραπευτικὴ, χαλλίστη δὲ ἡ κυρηναϊκὴ, οὗ καὶ τῷ ὀπῷ, καὶ τῷ καυλῷ καὶ τῇ ῥίζῃ χρῶνται. *Est autem laser radix odore suaui, quæ nascitur in Libya, cuius illa vis est vt præparet ac purget. optima vero est Cyrenaica, cuius vtuntur succo & thyrso & radice*. Prætere alij dicunt fuisse Prometheum, alij Aristæum, qui primus omnium taurum Dijs immolauerit, cùm antea herbæ tantùm ac flores Dijs offerrentur, suffimentaque fierent è preciosis odoribus, vt scripsit Androtion in sacrificijs.

AT nunc cur ista fabulosè finxerint inquiramus. Hunc alij Phœbi, alij Dionysi, ac Cyrenes Nymphæ filium putarunt, quia Aristæus consilium est, & prudentia mortalium creditus, quæ optima pars est in nobis, vt nomen significat. Sol vero cùm omnes humores in humanis corporibus extenuet, his tanquam aliqua nebula rarioribus factis, præpollet in nobis vis animæ ratione prædita, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potius Penei filiam Cyrenem Phœbus amauit & compressit, quia rarior facta vis illa Aristæum peperit: qui mox olei vsum, diligentiam scilicet & vigilantiam in rebus mortalibus inuenit, & mellis rationem, suauioris scilicet & humanioris vitæ, monstrauit hominibus cum illos dispersos & ferarum more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere armenta, custodireque docuerit, cùm nullam vtilitatem homines prius ex armentis perciperent. Nec me tamen præterit, fuisse nonnullos, qui ad historiam rem deduxerunt, cum dicant Aristæum genitum fuisse ab Apolline, qui Cyrenen, eximiæ pulchritudinis virginem raptam in Libyam portatam compressit: idque fictum fuisse propter Thessalorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, vbi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuero per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, vt hominibus rem complectar, cum illa sola & rebus nostris assiduè sit adiumento, vt melius se habeant, & vitam faciat faciliorem, suauioremque mortalibus: quippe cum imprudentiæ multa damna, multæque insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nunc de Tellure dicamus.

De Tellure. Cap. XX.

TELLVS quibus parentibus orta sit, non facilè est consequi coniectura: quam alij è Litigio, alij è Dæmogorgone, nullis tamen antiquorum testimonis freti, quod ego videam, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hanc statim post Chaos natam fuisse scribit, neque tamen certos parentes illi tribuit, ita inquiens:

ταῦτά μοι ἔσπετε μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἴπαθ' ὅτι πρῶτον γένετ' αὐτῶν.
ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων.

Dicite cælestes primum hoc ab origine Musæ,
Dicite quidprius illorum se erexit in ortum,
Ante Chaos genitum. post lato pectore Tellus
Nata, Deum superum ac cœli firmissima sedes.

Hanc alij Titanis, alij Cœli vxorem esse putauerunt, vt sensit Homerus in hymno in Tellurem, quam etiam omnium matrem appellauit in eo carmine:

χαῖρε θεῶν μήτηρ, ἄλοχ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Salue magna parens diuum: ac stellãtis Olympi
Coniux.

Herodotus tamen in Melpomene, Tellurem, quæ eximiè colebatur apud Scythas, Iouis vxorem existimatam inquit in his: θεοὺς δὲ μόνους τούσδε ἱλάσκονται, ἱστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε, καὶ γῆν νομίζοντες τὴν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. *Deos solos hos placant. Vestam quidem præcipuè, postea verò Iouem ac Tellurem: Iouis vxorem existimãtes.* Quamuis Hesiodus non vxorem, sed matrem Cœli illam vocauit in his:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόενθ' ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.
Alma sibi peperit Tellus æquale supernè
Cœlum, quod stellis fulgens circumtegit illam.

Cùm verò omnia corpora naturalia, omniaque elementa ex se inuicem gignantur, quibus omnibus prope sedes est Tellus, eam meritò Deorum ac hominum matrem vocarunt, vt testatur in his Orpheus:

Γαῖα θεά, μῆτερ μακάρων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Alma Deum mater Tellus, materq́ virorum.

Sic etiam Apollonius libro tertio Argonauticorum:

Γαῖα θεῶν μήτηρ, ὅσον σθένος ἐςὶν ἐμοῖο.

Alma parens superũ Tellus, mea robora quanta.

Fuit autem Tellus inter Deos terrestres & inferos existimata, vt scriptum reliquit Aeschylus in Persis:

ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοὶ
Γῆτε, καὶ ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων.

Sed ò terrestres dæmones puri
Tellus, Mercuriq́, Rex & inferum.

Hæc regina etiam vocata fuit, vt scripsit Eurip. in Electra:

σύντ' ἀκάτω γῆς ἀνοσίως οἰκῶν πάτερ,
καὶ γῆ τ' ἄνασσα, χεῖρας ᾗ δίδωμ' ἐμάς.

Et tu patre locos profanos incolens
Telluris, ac Regina Tellus, cui manus Trado.

Fuit præterea multis nominibus appellata, vt ait Aeschylus in Prometheo, quam etiam fatidicam dixit in his:

ἀλλὰ καὶ γαῖα πολλῶν ὀνομάτων, μορφὴ μία
τὸ μέλλον ᾗ κραίνοιτο προὐθεσπίκει.

Sed Tellus multorum nominum, facies vna,
Futurum quà fieret vaticinata est.

Memoriæ prodidit Pausanias in Phocicis, Tellurem primum Delphinis responsa dedisse, atque Daphnen delegisse sibi sacerdotem: deinde cessisse illa sedem, atque oraculorum locum donam dedisse Themidi, quæ postea illum Apollini reliquit. hæc causa fuit etiam, cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Fabulantur huius fuisse filium Diorphum, qui, vt ait Sostratus introducti one historiæ fabulosæ, filium Mithræ optauit, genus fœmineum auersatus: atque petram quandam calefaciens ex ea grauida facta post terminatum tempus iuuenem suscepit Diophorum nomine. ille vir factus Matrem in certamen de virtute prouocauit, atque interfectus in montem sui nominis consilio Deorum est conuersus. Hanc etiam Cererem vocari præterea scripsit ita Euripides in Bacchis:

—— Δημήτηρ θεά
Γῆ δ' ἐςίν, ὄνομα δ', ὁπότερον βούλει, κάλει.

—— Ceres Dea est
Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolari, vt testatur, Homerus libro tertio Iliadis:

οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
Γῆ τε καὶ ἠελίῳ.

Ferte agnum niueum, atque agnam portabitis
atram,
Telluri ac Soli.

Horatius porco etiam rem ſacram fieri ſolitam Telluri inquit in eo carmine:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Cum tamen ſcribat Aeſchylus in Perſis inferias Telluri tanquam inferis offerri ſolitas. Quid ſit Tellus omnibus patet: at cur finxerint antiqui, illam Titanis aut Cœli fuiſſe vxorem, illis patebit, qui in illam Solem aſſiduè agere conſiderarint, illamque tanquam fœminam Solis ipſius calore ad generationem excitari, & tanquam ſemina ex omnibus elementis vim condenſatam in ſe recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta ſint.

De Feronia CAP. XXI.

FERONIA Dea habita, neque quibus parentibus orta ſit, neque vbi, aut à quibus educata, cognoſcere omnino potui: quam tamen Deam nemoribus præfectam fuiſſe conſtat, vt teſtatur Virgilius libro ſeptimo:

—— Et viridi gaudens Feronia luco.

Celeberrimum fuit huiuſce Deæ fanum in vrbe Soracte, vt ait Strabo libro quinto, vbi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram contingere ſolitam narrant, vt qui eius Deæ numine afflarentur, nudis pedibus ſuper prunas & profundum cinerem fauillis permiſtis ambularent illæſi: ad quod ſpectaculum magna multitudo quotannis adueniebat. Verùm nihil aliud Feroniam, quam diuinam vim arboribus diuinitus inſitam, quæ illas & ſeruaret, & pullulare faceret, ego eſſe crediderim, qua & vigent, & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cùm viderent antiqui, nihil ſine diuina prouidentia poſſe conſiſtere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus inſitas pro Diis coluerunt. Horum ſimplicitatem & inſcitiam fallere omnium ſanè fuit facillimum: quare malorum dæmonum multæ ortæ ſunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cum inſcitiæ & imprudentiæ ſemper calamitates & errores ſint comites.

Finis Libri Quinti.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ LIBER SEXTVS.

Quòd æquo animo ferendum est, si quid à Deo impetrare non possumus.

CVM multis difficultatibus vita mortalium vndique sit circumuenta, nullaque ex parte miseriis carere soleat Campeggi ornatissime, optimum factu dixerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerumque propositarum mirabilitate ad prudentiam, & ad tranquillitatem animorum homines allicerentur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam persuaserit inutile esse, vel etiam perniciosum, quod à Diis immortalibus per vota cum summa animi contentione sæpiùs expetiuerit, nisi priùs constiterit, alios etiã homines res sibi suis ve carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theseus putandus est, cùm cognouisset filii crudelissimè laniati innocentiam? aut quæ Deorum ira tantùm obesse Semelæ potuisset, quantum Iouis facilitas, cùm ad illam rogatus quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cum fulmine accessisset? Quæ rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam crudeliter Phaethontem oppressisset, quam paterna indulgentia, & nimis facilè ab ipso patre exauditæ filij preces? Quòd si Dii non tam faciles aliquando hominibus precantibus fuissent, multæ calamitates, multa pericula, multæ cædes fuissent à virorum bonorum capitibus depulsæ. Vt igitur æquo animo ferremus, si quid à Diis impetrare non possumus, multa excogitatã, & vt suauiter à vulgo imbiberentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim, cum quid frustra precamur, continuò in desperationem est cadendum. quod insulsi plerique homines fecerunt, qui cùm votorum suorum non fuissent facti compotes, vel Deos nullos esse dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum serie trahi: resque diuinas suæ inscitiæ, non ingenii sui imbecillitatem, diuinæ naturæ subiecerunt. Vt igitur æquo animo nostras preces irritas fuisse aliquando perferamus, Deorumque immortalium consilium in bonam partem acciperemus, & ea quæ dicta sunt de Phaethonte, & alia complura his similia, finxerunt antiqui, quæ imperitorum multitudini aniles nugæ & res ridiculæ videntur: at si quis rectè consideret vniuersam fabularum naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuisse sentiet. At nunc de Phaethonte, quæ memoriæ prodita sunt antiquis, perquiramus.

De Phaethonte. CAP. I.

PHÆTHON Clymenes Nymphæ & Solis filius fuisse dicitur, qui cùm Epapho Iouis filio non cederet, seque Solis filium esse gloriaretur, hunc falso gloriari inquit Epaphus, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph.

Nunc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis: perque vrbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis et ãnis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœboq; parente superbum,
Non tulit Inachides: matriq; ait omnia demens,
Credis: & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon. iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.

Quæ scripta sunt etiam à Zeze Chil. 4. historia 137. At Pausanias in Atticis Cephali satu natum esse ex Aurora Phaethontem scribit: quod etiam testatur Hesiodus ita in Theogonia:

τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε μέμνονα χαλκοκορυστὴν,
αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ ἠμαθίωνα ἄνακτα·
αὐτάρ τοι κεφάλῳ φυτήσατο φαίδιμον υἱὸν
ἴφθιμον φαέθοντα θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα.

Memnona Tithono peperitq; Aurora nigrantũ
Aethiopum Regem, Tithono hæc Emathionem.
Edidit hæc rursus Cephalo coniuncta decorum

Et

Et forte Phaetonta parem Diis macte supernis.

Fabulati sunt igitur Phaetontem, Epaphi contumeliis inflammatum, vt nobilitatem sui generis vniuersis hominibus patefaceret, ad Solem patrem suum contendisse, & precibus tandem impetrasse, vt is polliceretur iurando, quidquid Phaethon poposcisset, se concessurum. Tum verò Phaethon rogauit, vt currum, lucisque administrationem sibi per vnum diem concederet. Id cùm grauiter ferret Sol, neque tamen negare posset, quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatur filio persuadere, ne rem tam arduam, tamque difficilem agrederetur, quæ multo maiorem peritiam & animi constantiam requireret. Verum cum nihil neque monendo, neque deterrendo, neque rogando, vt ab re tanta abstineret, proficeret, inuitus illi currum, habenasque equorum tradidisse dicitur, vt luculentissimè scripsit Ouid. lib. 2. Metamorph. & Lucianus in dialogis Deorum. Cum igitur acceptum currum ob metum Scorpionis retinere intra certam viam Phaethon ignorasset, effecit vt modò terrarum orbis accerqitare caloris propinquioris conflagraret, regionesque vel ad cardines mundi insuetum æstum sentirent, modoque tellus Aethiopum grauissimis & insuetis frigoribus premeretur. Id cum sensisset Iupiter, veritus, ne genus animantium penitus periret, fulmine cœlesti Phaethontem de curru deiecit: qui ad ripas Eridani fluminis cecidit, vt ait Apollon. lib. 4. Argonaut.

—— ἰαδ᾽ ἔβαλον μύχατον ῥόον ἠριδανοῖο
ἔνθ᾽ ἄποτ᾽ αἰθαλόεντι τυπεὶς πρὸς στέρνα κεραυνῷ
ἡμιδαὴς φαέθων πέσεν ἅρματος ἠελίοιο
λίμνης ἐς προχοὰς πολυβενθέος ἐδ᾽ ἔτι νῦν περ
τραύματος αἰθομένοιο βαρὺν ἀνακηκίει ἀτμόν.

Vltima ad Eridani Minyæ venere fluenta,
Pectus quo ardenti percussus fulminis igne
Semiustus cecidit Phaethon curruq; paterno
Liquit in aeris campis: ibi nunc quoq; fluctus
Vulnus olent vstum grauiter, fumosq; vaporant.

Et Lucret. libr. 5. inquit Solem post mortem filii collegisse equos, atque suetum cursum peregisse:

At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimũ Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram: Solq; cadenti
Obuius æternam suscepit lampada mundi.
Disiectosq; redegit equos, iunxitq; trementes.
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans.

Est autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidisse Phaethon dicitur: vbi scatent fontes Eridani ad Pyrenæos montes, sicuti testatur Dionysius in descriptione orbis in his:

τοῖς δ᾽ ἐπὶ πυρηναῖον ὄρος, καὶ δώματα κελτῶν
ἀγχόθι πηγάων καλλιρρόου ἠριδανοῖο
ὅποτ᾽ ἐπὶ προχοῇσιν ἐρημαίην ἀνὰ νύκτα
ἡλιάδες κώκυσαν ὀδυρόμεναι φαέθοντα.

Hic Pyrenæos montes, Geltasq; videbis,
Non procul Eridani distantes fontibus; illic
Tempore nocturno deserta ad flumina fratrem
Heliades luxere suum Phaethonta cadentem.

Nam fama est eius sorores, quæ commemoratæ sunt, cùm de Sole ageremus, adeò grauiter mortem Phaethontis tulisse, vt assiduè lugentes Deorum misericordia in populos nigras fuerint conuersæ: vt innuit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Vos quoq; fœlices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, vt ait idem poeta in lib. 2. Metamorph.

Inde fluunt lacrymæ: stillataq; sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, et nuribus mittit gestanda Latinis.

Quamuis Artemidorus Ephesius famam fuisse scripsit apud Celtas, electrum non quidem Heliadum, sed Apollinis fuisse lachrymas, vbi propter Aesculapii mortem mœstus ad Hyperboreos contendit ob indignationem aduersus patrem. Non defuerunt rursus, qui dixerunt istud ipsum contigisse illo tempore, quo iussus fuit seruire propter mortem Cyclopum. Quidam crediderunt dictum fuisse ab illo incendio Phaethontem cognomine, cùm prius Eridanus diceretur, à quo etiam fluuius nomen obtinuit.

HAEC illa sunt, quę de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethon Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor, aut inflammatio, quæ e Sole proficiscitur: nam φαέθω, ardeo significat. Huic Clymenem dixerunt esse matrem, quæ aqua est, & ἀπὸ τοῦ κλύειν, quod mundare significat, fuit vocata. Sensit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, iisque vaporibus ali, qui per vim Solis è terra extrahuntur. nam cùm vapores illi inflammati fuerint, tum vehemens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies. cùm enim fiunt crassiores terræ vapores, iique calefiunt à Sole, quod etiam magis accidit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis propè fit æstus. quare Phaethon Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à Sole excitantur. Alii Cephali & Auroræ filium esse Phaethontem putarunt, quia Cephalus, & ipse Sol astrorum omnium princeps esse creditur: nascitur enim ardor è Solis viribus

per

per cursum. Fabulantur hunc currum à Sole patre impetrasse, quia latè vagatus sit ardor ille, multasque insuetas grauioribus caloribus prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum Sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente. quare finxerunt antiqui Phaetontem, antequam ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt enim in ea parte præcipuè signiferi delirasse, quæ est vltima Libræ in Scorpionem, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cùm enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierum æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atque inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaetontis fabula, nisi ob nonnullarum errantium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse, quia inundationes hanc siccitatem plerunque consequi solent, vel pestilentia, vel terræmotus, vel annonæ penuria. Nam cùm mirus calor Solis terræque siccitas Galliam, & Græciam, & Italiam anno salutis nostræ 1242. inuasisse dicatur, tanta vis pestilentiæ anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decem millibus hominum superfuerit. Istud ipsum aliquando contigit in Aegypto, & in Asia, post eximiam siccitatem, & post eximias inundationes: nam duodecim vrbes vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræ motu deuastatæ sunt. Atque Anaximander ex obseruatione siderum non solum tempestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmonijs futuros prædixit. Hunc fuisse deiectum fulmine à Ioue apud Eridanum fluuium fabulantur, quia vt Orionis, sic Eridani exortu magna vis imbrium sæpius concitatur, quare, in Aratæis versibus illum magnas habere vires inquit Cicero, cùm ita verterit:

Hac etiam Eridanum cernes in parte locatum,
Cœli funestum magnis cum viribus amnem.

Id autem ita fictum est, quòd fulmine fuerit deiectus: quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte, in angustum à circumstanti frigore compulsi (est enim illa pars aeris, vbi cessant radij Solis à terra remissi, frigidior) tonitrua, & fulgura, & fulmina emiserunt ac detruserunt, donec calor ille denique dissiparetur. Ea de causa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & si quam rerum mortalium labentem videret, refecisse. nam Iupiter modò est calor, qui est vita omnium viuentium, modò ignis elementum, vt comburens hic Vulcanus, modò aer, modò mens diuina; à quo aere frigidiore denique facto recreata sunt aliquando penè exusta & extincta ob æstum animantia.

Alij fabulam inde excogitatam fuisse dixerunt, quia primus Solis cursum obseruarit, qui cùm mortuus esset, antequam artem perfectam cognouisset, dictus est fulmine fuisse deiectus, vt ait Lucianus in Astrologia. Alij maluerunt per hanc fabulam demonstrauisse antiquos, rerum maximarum administrationem, ac summa imperia rerum publicarum iuuenibus, aut adolescentibus, aut imperitis non esse concedenda: cùm in cæteros imperium solis prudentioribus conueniat. nam qui iuuenes Rebus publicis, imperitosve perficiunt, ij cum maximo suo & præfectorum & subditorum periculo sæpe se errauisse intelligunt. Fama est, eius sorores adeò miserabiliter mortem Phaetontis luxisse, vt Deorum misericordia fuerint in populos commutatæ. Hoc nihil aliud significat, nisi ex humore & calore Solis illo eximio multa postea arborum plantarumque genera nasci solere. Verumtamen, vbi calor materiæ facultatem superarit, non amplius est generationis, sed corruptionis autor. Succus autem, qui vel è corporibus animalium, vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem, crassior est, quare electrum ex illis arboribus tum primum lachrymantibus effluxisse dicunt. Fuerunt, qui hæc ad historiam potiùs detorqueant: nam omnes fabulæ habent aliquam historiæ partem, tanquam fundamentum. Scribit Zezes histor. 127. Phaetontem filium fuisse cuiusdam Regis, qui cùm currum agitaret ad ripas Padi Celtarum fluuij, in flumen delapsus interierit, quem tanto cum animi mœrore luxerunt sorores, vt stupidæ factæ sint, quare dictæ sunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho post diluuium primum Thesprotorum & Molossorum Regem Phaetontem fuisse scribit. quem Lucianus in dialogo de Astrologia Solis idcirco filium, currumque accepisse credidit, quia Solis cursum primus deprehenderit. Fuerunt, qui Phaetontis fabulam inde detortam esse dicant, quòd vastus cometa solaris natura in nonnullis locis tandem dissolutus intolerabiles æstus effecerit. Est enim ea cometarum natura, siue sit vapor circa sidera collectus, siue per se prælongus existat, qui paulatim exuritur, siue alia quauis de causa oriatur, vt siccitas, & æstus, & aquarum penuria consequatur, quia propensiores sunt ad inflammationes aeris vapores, quam ad pluuiam. Quod atti-

net ad mores, deprimere nonnullorum arrogantiam per hæc voluerunt, qui nihil sibi non tribuunt, nihilque se nescire propter nobilitatem arbitrabantur: quæ arrogantia homines plerumque trahit in magnas calamitates. At nunc de Aurora dicamus.

De Aurora. CAP. II.

AVRORAM filiam fuisse Hyperionis ac Thiæ Solisque & Lunæ sororem, declarauit Hesiodus i Theogonia his carminibus:

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην
ἠῶθ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
ἀθανάτοις τε θεοῖς, ταὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖς ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentẽ,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
Cælicolisq; Deis cunctis, Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

Alii Titanis & Terræ filiam esse Auroram crediderunt. Hanc Solis præuiam, sicut Auroræ præuium Luciferum, dixerunt antiqui: quippe cùm Solem citò oriturum nunciet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram:

ἀγγελίεια θοοῦ τιτᾶνος ἁγνοῦ μεγάλοιο.
Nuntia Titanis celeris, lateque nitentis.

Huic digitos roseos tribuit Homerus propter colorem rubicundum, aut subrubeutem, quam in aurea sede vehi dixit hymno in Venerem.

ὡς δ' αὖ τιθωνὸν χρυσόθρονος ἥρπασεν ἠὼς
ὑμετέρης γενεῆς ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν
Vt vestra de gente parem Dijs, aurea sedes
Quam vehit, arripuit Tithonũ Aurora maritũ

Fabulati sunt enim poetæ, Auroram in curru à quadrigis rubentibus vehi solitam, vt testatur Virgil. lib. 6.

Hac vice sermonnm roseis Aurora quadrigis
Iam medium æthereo curru traiecerat axem:

Cui tamen bigas attribuit alibi, vt est in his:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto:

οὐδ' ὅκχ' ἀλευκίππος ἀνατρέχει ἐς διὸς ἀῶς.
Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis.

Scriptum tamen reliquit Lycophron in Alexandra Auroram à Pegaso equo vehi solitam, vt est in his:

ἠὼς μὲν αἰπὺν ἄρτι φηγίου πάγον
κραιπνοῖς ὕπερ ποτᾶτο πηγάσου πτεροῖς.
τιθωνὸν ἐν κοίτησι τῆς κέρνης πέλας.
Aurora montem Phagium aduolauerat,
Velocis altum nuper alis Pegasi.
Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem, & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto:

ἠὼς δ' ἠριγένεια φέρουσα βροτοῖσι φέρουσα
ὤρνυτ' ἀπ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου.
Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam
Fluctibus Oceani surgens sata mane profundis.

Memoriæ prodidit Pausanias in Laconicis, Auroram forma Cephali captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse. Rapuit Orionem præterea, vt scripsit Homerus libro 5. Odyss.

ὡς μὲν ὅτ' ὠρίων' ἕλετο ῥοδοδάκτυλος ἠώς.
Sic vbi ab Aurora rosea est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eumque dormientem in thoro consurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Virgilius libro 4. Aeneidos.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hanc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodorus libro 1. Biblioth. ventos & astra peperisse: ἠὼς δὲ καὶ ἀστραίῳ ἄνεμοι καὶ ἄστρα: *Ex Aurora & Astræo venti & astra.* Nam cùm Astræo congressa, fratre Thiæ & Hyperionis filio, Argestem, Zephyrum, Boream que peperit & Notum vt in Theogonia ait Hesiodus:

ἀστραίῳ δ' ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους
ἀργέστην, ζέφυρον, βορέην τε λαιψηροκέλευθον,
καὶ νότον ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.
Astræo peperit ventos Aurora rapaces,
Argestē, Zephirum, & Boream glacialibus alis,
Atque Notū coniuncta Deo Dea candida lecto.

Hanc iucundissimam & suauissimam non hominibus solum; sed omnibus animalibus, & hominibus & plantis contingere, scripsit Orpheus in hymno in Auroram his verbis:

ἣ χαίρει θνητῶν μερόπων γένος, οὐδέ τις ἐστὶν
ὃς φεύγει τὴν σὴν ὄψιν καθυπέρτερον οὖσαν.
ἡνίκα τὸν γλυκὺν ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων ἀποσείσῃς.
πᾶς δὲ βροτὸς γήθει πᾶν ἑρπετὸν, ἄλλα τε φῦλα
τετραπόδων, πτηνῶν τε, καὶ εἰναλίων πολυεθνῶν.
Qua gaudet mortale genus, vitare nec vllus
Conspectum vult Diua tuum. cum fluctibus exis,
Excutit et somnum cilijs, lætantur vbiq;
Serpentūq; hominumq; genus, volucresq; feraq;
Queq; colunt alatas spumosi marmoris vndas.

HAEC illa sunt, quæ de Aurora fabulosè prodita sunt ab antiquis. Hanc Thiæ & Hyperionis filiam arbitrati sunt illa de causa, quia diuina bonitate ita statuente lux è Sole ad mortales manet. quid enim commodi habemus, quod hominibus à Deo non sit? Hanc alij Terræ filiam & Titanis, alij nunciam Titanis vocarunt, & ex Oceano emergere crediderunt, quia nauigantibus ex vnda, aut in planitie existentibus è terra exire appareat, & è luce Solis, quem antecedit. Nam oculorum acies ad certum interuallum pro facultate naturali locorum distantiam metiri potest. at hallucinatur præpterea, ob imbecillitatem & ob molem aeris inter aciem & distantia corpora interiecti, quæ spectantur. quare si quid longinquum metiri velimus, adhibenda sunt opticæ instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuuantia & coarctantia. Efficit igitur turbidi aeris natura, & surgentium assiduè vaporum, vt candida lux Solis his interiectis, cùm tenuis illa adhuc sit rubicunda & rosea Aurora videatur: quare roseum colorem, & roseos digitos, & auream sedem, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & Solis. Propter celeritatem motus illi currus concessus est. Hanc niueos equos habere alii dixerunt, non ad surgentes vapores, sed ad ipsis lucius naturam intuentes. At nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. CAP. III.

MEMNON fuit Auroræ, Tithonique filius qui habuit fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, vt inquit Apollodorus lib. 3. & Hesiodus in Theogonia:

τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε μέμνονα χαλκοκορυστὴν,
αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ ἠμαθίωνα ἄνακτα.
Ast Aurora parit Tithono Memnona fortem,
Aethiopum Regem, Regem simul Emathionē.

Hunc natum esse Thebis testatur Dionysius in situ orbis in his:

ἠ μὲν ὅσοι θήβην ἐρικυδέα ναιετάουσι,
θήβην ὠγυγίην ἑκατόμπυλον· ἔνθα γεγωνὸς
μέμνων ἀντέλλουσαν ἑὴν ἀσπάζεται ἠῶ.
Nam quicunq; colunt Thebas & mœnia clara,
Thebas ogygias Hecatompylas. hic vbi Memnō
Surgentem capit Auroram complexibus arctis.

Strabo libro 15. Cissiam matrem Memnonis vocatam fuisse scribit. Hunc Aethiopum fuisse Regem, & ex Aethiopia ad bellum Troianum, vel potiùs è Susis Persarum ciuitate venisse ait Paus. in Phocensium rebus. nam omnes illas nationes Memnon ante bellum Troianum debellauerat, quæ mediæ fuerunt vsque ad fluuium Choaspem. Memoriæ prodidit Strabo lib. 16. nō procul à Ptolemaica ciuitate Aegypti, in vrbe Abydo fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam extructam, & labyrinthum præterea eiusdem operis, quem Memnonium vocarunt. Hunc ad bellum Troianum Priamo opem ferentem accessisse constat, qui fortiter singulari certamine

cum Achille commisso occubuit. Hic & vbi fuit percussus, fons scatuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis, quo die ille fuit cæsus, vt ea carmina testantur Calabri:

ὅσε καὶ αἱματόδης τραφερὴν ἐπινίσεται αἶαν,
ὁππότε μέμνονος ἦμαρ ἔῃ λυγρὸν ᾧ ἔνι, κεῖνος
κάτθανε.

Sanguine qui tinctus sitientes alluit agros,
Memnonis vt lux est tristis, qua concidit ille.

Ferunt illum post cædem apud Paltum Syriæ iuxta Badam fluuium fuisse sepultum, & vt scripsit Simonides poeta; Atque supra Aesapi ostia humatum fuisse testatur Strabo libr. 13. quare vicus, qui proximus fuit, Memnonius vicus dictus est. Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis, Memnonis ensem totum ex ære fuisse Nicomediæ cum hasta, quæ imas tantum partes & cuspidem æreas haberet, in templo Aesculapij depositum. Fuerunt, qui dixerint, Auroram impetrasse à Ioue, & vt cùm Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem: quod etiam contigisse dicitur, vt ait Ouidius libro 13. Metamorph.

Memnonis orba mei venio, qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisq; sub annis
Occidit à forti, sic Dij voluistis, Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem
Summe Deum rector, maternaq; vulnera leni.
Iupiter annuerat, cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigriq; volumina fumi
Infecere diem: veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec sol admittitur infra.
Atra fauilla volat, glomerataq; corpus in vnum
Densatur, faciemq; capit fumiq; colorem
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.

Dictæ sunt & aliæ complures aues Memnoniæ vocatæ ex eodem rogo exilijsse, quæ inter se pugnantes in rogum relapsæ pro inferijs se Memnoni consecrarunt. Theocritus ipsum etiam Memnonem in auem mutatum circa rogum volasse, rogumque lustrasse commemorat in epitaphio Bionis, cùm de cæde quereretur, vt est in his carminibus.

οὐ τόσον ἠώοισιν ἐν ἄγκεσι παῖδα τὸν ἀῶς,
ἱπτάμενος περὶ σᾶμα κινύρετο μέμνονος ὄρνις.
Non sic aurora natum in conuallibus imis (ris.
Memnonis est tumulũ lustrans cõquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuæ Memnonis fuisse celeberrimum, quippe cum statua illius, quæ fuit in templo Serapidis in Aegyptiis Thebis erecta, sponte sua, cùm radiis Solis tangeretur, suauem sonum emitteret, atque nescio quid lacrymabile sub Solis occasum, cùm matris aduentu lætari, tristari discessu putaretur, & vt testatus est etiam Cornelius Tacit. Et Suidas in his: *τόδε ἄγαλμα τετράφθαι πρὸς ἀκτῖνα, μήπω γενειάσκον, λίθου δὲ εἶναι μέλανος, ξυμβεβηκέναι δὲ τὼ πόδε ἄμφω κατὰ τὴν ἀγαλματοποιΐαν τὴν ἐπὶ δαιδάλου, καὶ τὰς χεῖρας ἀπερείδειν ὀρθὰς ἐπὶ τὸν θᾶκον. καθῆσθαι γὰρ ἐν ὁρμῇ τοῦ ἐπανίστασθαι τὸ σχῆμα τοῦτο, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ οὖν, καὶ ὁπόσα τοῦ στόματος ὡς φθεγξόμενον ᾄδουσι, καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἧττον θαυμάσαι φασίν· οὔπω γὰρ ἐνεργὰ φαίνεσθαι, προσβαλούσης δὲ τὸ ἄγαλμα τῆς ἀκτῖνος, τοῦτο δὲ γίγνεσθαι περὶ ἡλίου ἐπιτολάς, μὴ καταχρεῖν τὸ θαῦμα, φθέγξασθαι μὲν γὰρ παραχρῆμα τῆς ἀκτῖνος ἐλθούσης αὐτῷ ἐπὶ στόμα· φαιδροὺς δὲ ἱστάναι τοὺς ὀφθαλμοὺς δόξαι πρὸς τὸ φῶς, οἷα τῶν ἀνθρώπων, οἱ εὐήλιοι τότε ξυνεῖναι λέγουσιν, ὅτι τῷ ἡλίῳ δοκεῖ ὑπανίστασθαι, καθάπερ οἱ τὸ κρεῖττον ὀρθοὶ θεραπεύοντες.*

Hæc autem statua ad radios solis conuersa est, impubis adhuc è nigro lapide. atq; pedes ambo facti sunt ad Dædali artis imitationem, cum manus super sede recta firmentur. ita vero constituta est, vt velle consurgere appareat, atque oculi & quæ sunt vocis omnia instrumenta videntur velle loqui. cæteris quidem temporibus minus mirabile illud videri dicunt. at radio statuam attingente, quod fit oriente sole, non potest non videri mirabile, cũ radio in os incidẽte statua loquatur. oculi hilares apparent ad lumen tanquam hominis, qui tunc lætentur Sole. nam Soli videtur assurgere tanquam serui benè morati domino accedenti. Hanc statuam etiam reddere responsa consueuisse antiqui dixerunt. Fama est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret. Scribit Strabo libro decimoseptimo: se Thebas in Aegyptum aliquando contendisse, vbi duo altissimi erant colossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorum alterius superiores partes iam corruerant ob terræmotum: huius pars illa, quæ reliqua erat super base, circiter horam primam, vt inquit, sonum emisit haud quaquam magnum ingenti præsente multitudine. Sic enim erat artificiosè in ipsa base incisa. Neque hoc erit sanè incredibile, si quis quanta vis sit scientiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstãtiam in astronomicis philosophicisq́ rebus intellexerit. Non .n. illi inter scorta immundissima, neque inter lurcones vino graues maiorem ætatis partem degebant: sed quod reliquum erat temporis ab administratione sacrificiorum, id totum in honestissimis rerum vel naturalium, vel diuinarum studijs, contemplationibusq́ue transigebant.

bant. Atqui Zezes. Chil.6. histor. 64. Cippum ait vocatum fuisse Memnonem ab Aegyptijs, & columnam rubri varij lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret: lætum quidem per diem, quia lætaretur matris præsentia, at lugubrem per noctem, quia doleret illius discessu. Alij sanè scriptores à Zeze dissentiunt, quia Memnonem in Ilio fuisse sepultum: at non in patriam relatum crediderunt. Atque tot sunt dicta fabulosè de Memnone.

Memnonem Auroræ Tithonique filium fuisse dixerunt, quoniam is in orientis regionibus imperauit, quando & orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, vt est id Virgil. in Lib. 8.

Hinc ope barbarica, varijsq; Antonius armis
Victor ab Aurora populis.

Quod dictum fuit, quia sub ortum Solis, & Auroræ ipsius tempore lenis aura plerunque oriatur. nam parua aura aurora dici videtur. Quod ad Troiam militauerit, quòd cæsus fuerit ab Achille, quod honorificè sepultus fuerit, id totum non abhorret ab historia. Quòd verò aues ex illius rogo euolauerint, illique immortalitatem Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quam antiquorum poetarum adulatio? nam illi vt propinquorum Regum gratiam aucuparentur æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant, & quæ in omnes nationes perueniret, multaque fabulosis ornamentis, suauitateque orationis, tanquam horrenda pharmaca suauioribus rebus condiuerunt, ne simplex adulatio nauseam auditoribus moueret. Quæ ad eius statuæ mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis ac artificij, & columnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarum figurarum artificij, non solùm erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta verò fuit in coniungendis lapidibus scientia, vt vel diligentissimè rimantibus nulla appareret coniunctio. quare præclarè dictum est in eam piramidem, quæ fuit ex Aegypto Romam comportata:

Si lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus?
Si duo, vel plures, dic vbi congeries?

Quod ad mores vitæque institutionem attinet, nihil in Memnone esse conspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nunc de Tithono dicamus.

De Tithono. CAP. IV.

TITHONVS, quem ob corporis elegantiam amatum fuisse ab Aurora inquiunt, Laomedontis fuit filius, fraterque Priami, vt fama est: cum tamen diuersæ matres horum fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami fuisse Leucippen, at Tithoni alij Strymo, alij Rhœo Scamandri filiam. Inquiunt Tithonum in cœlum fuisse portatum cùm ab Aurora amaretur: illique à Parcis immortalitatem fuisse impetratam: sed cùm oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quiesceret. Verùm denique in cicadam dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuuijs vel senio confectæ non occidunt; sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horatius lib. 2. Carminum:

Longa Tithonum minuit senectus.

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filii morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium bracchia concussit, quare alæ tum primū illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in lib. 1. cum dicat illum, qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuique alæ exortæ sunt, tandem occidisse: *Tithonusq; remotus in auras.* Alii tamen dicunt illum Auroram precatum fuisse, vt posset immortalitatem deponere, cùm propter senectutem humanis voluptatibus frui non amplius posset: quod cùm illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susam condidisse ciuitatē, non procul ab amne Choaspe Persiæ nobilissimam, ac sedem olim imperii Persarum. Cum verò in cunis (vt diximus) plerunque iaceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illum ab Aurora relinqui solitum scribit Virg. in hoc carmine:

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithonus Memnonem, & Emathionem filios, vt dictum est, à quo dicta est Emathia: quamuis alii dixerint Auroram ex Astræo Titane ventos etiam peperisse: filiam verò Iodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur. Hanc rem qui ad historiam traducere conantur, dicunt, Tithonum ex Oriente vxorem, duxisse è qua cùm prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Hinc fabulæ datus est locus, quod Aurora illum amauerit ob temperiem orientalium locorum: qui illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quod in cicadam fuerit conuersus, quid aliud est, quam senilis garrulitas, & loquacitas? cùm enim morosi sunt senes, tum gloriosi & temporis præteriti semper laudatores, contemptoresque præsentis, & cuiusmodi Nestorem finxit

xit Homerus. Fuerunt, qui ridiculam allegoriam addiderint, & quam referre propè sine risu non possum. Dicunt enim, Tithonum esse vim diurnam, at Auroram matutinam vendendis mercibus, vel agendis rebus accommodatam, vnde vir Auroræ Tithonus putabatur. Quoniam verò multa virilia opera aguntur per diem, muliebria per noctem, vt dixerunt, ea de causa illa conficta creduntur à nonnullis, & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt Priamum esse Tithoni fratrem: nam πρίαμαι emo significat. At ego crediderim, hac fabulam ideo fuisse fictam, quod per illam nos sapientes ad æquo animo ferendas naturæ vices solarentur; cum mors omnium calamitatum finis sit, Deorum beneficio hominibus concessa. Nam cùm immortalitatem è Dijs Tithono Aurora impetrasset ille tamen supplex à Dijs ipsis contendit, vt liceret sibi mori, quia satius esse putaret semel interire, quam assiduè molestijs, totque naturæ difficultatibus infestari. At nunc de Pasiphae dicamus,

De Pasiphae. CAP. V.

PASIPHAE Solis & Perseidis filia fuisse dicitur, vt ait Cicero libro *3.* de nat. Deorum in his: Circe autem & Pasiphae è Perseide Oceani filia natæ, Patre Sole, in Deorum numero non habebuntur? Hanc Minois vxorem fuisse constat è quo Ariadnam, quam à Theseo abductam & in Naxo relictam à Libero patre vxorem ductã inquiunt, filiam peperit, vt ait Apollon lib. *3.*

παρθενικῆ μινωῒς ἐΰφρονέουσ᾽ ἀριάδνη
ἣν ῥά τε πασιφάη κούρη τέκεν ἠελίοιο.

Huius amore fuit Minoia capta Ariadna,
Pasiphae hanc peperit Solis de semine nata.

Fabulati sunt Venerem, post indicatum suum à Sole adulterium cum Marte, in vniuersam Solis stirpem sæuisse: quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & durissimum Theseum experta est: & Pasiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita vt Dædali opera se illi subiecerit, de qua natus est Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, vt est in Ariadna apud Ouidium:

Nec tua mactasset nodoso stipite Theseu,
Dextera parte virum, dextera parte bouem:

Cum natum fuisset id monstrum, labyrinthus extruitur cum inexplicabilibus viarum ambagibus & fallaciis, ita vt cùm quis viam egredientem, & ad exitum perducentem, se reperisse putaret, tum nouum ingressum, & prioribus multo difficiliorem experiretur, atque id in illum inclusum fuit. Has tamen fallacias idem Dædalus, qui excogitauerat, vt Ariadnæ amori satisfaceret, aperuit: cum eo, qui Athenis nono quoque anno ob mortem Adrogei mittebantur vorandi à Minotauro, vel inter labyrinthi fallacias, vt alii putarunt morituri, includerentur. Hanc rem satis apertè, vt arbitror, explicauit in his carminibus Virgil. Libro *6.*

Hic crudelis amor tauri, suppostaq; furto
Pasiphae, mistumq; genus, prolesq; biformis,
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ
Hic labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus ipse dolos tecti, ambagesq; resoluit,
Cæca regens filo vestigia.

Habuit filium Androgeum & Ariadnam, vt ait Isacius: quibus alii Phædram addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam, quo tempore Minos aduersus Athenienses militabat, rem cum Tauro militum duce clam habuisse, atque ex eo suscepisse filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, nomenque Minois etiam addiderunt, quod Minois videretur, cum esset Tauri. Alii dixerunt Taurum fuisse Minois ducem, qui crudelissimus erat in omnes Athenienses, qui eò tributi nomine mittebantur, vt testatur Plutarchus, in Theseo. Alij maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoe eodem partu natos esse geminos filios: Androgeum è Minoe, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cum non pateret, palam vtriusque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc non solum fabulosum est, sed prorsus abhorret à veritate quoniam seminis recepti vas in muliere, vbi semen auidè semel imbiberit, atque hauserit, constringitur: neque amplius aperitur, antequam fœtum perduxerit ad maturitatem. Fuerunt, qui fabulosam causam reddiderint, cur Minos adulteram vxorem senserit, cùm illa vel bouem sustinuerit. Nam cum Minos ad bellum exiturus Iouem patrem rogasset, vt digna tanto sacrificio aliqua se victima offerret, Taurum eximiæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac alium pro illo immolauit: quare sensit postea Minos ex ira Iouis ob eam fraudem amorem tauri suæ vxori fuisse immissum. Alij maluerunt, Minoem è Cretensibus, impeditum, quò minùs in regnum paternum succederet, respondisse, a Dijs immortalibus sibi dari regnum: quod nisi credant, Deos augurio id esse confirmaturos. Mox Neptuno clam vouit, se quod primum apparuisset immolaturum. Cùm verò eximiæ pulchritudinis taurus apparuisset, illum dedit pastoribus

paſtoribus armenta deducendum, atque alium pro illo mactauit. quare iratus Neptunus nefarium illius tauri deſiderium vxori Minois immiſit. Scriptum reliquit Plutarchus in Cleomene, in Thalamis, Meſſeniorum olim ciuitate, eximium fuiſſe Paſiphaes templum & oraculum: atque Paſiphaen quidem vnam eſſe nympharum Atlantidum arbitrati ſunt: eamque non Solis, ſed Iouis fuiſſe filiam, quæ ita vocata ſit, quod omnibus ibi pateret oraculum, quaſi παρὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα. Atq. hactenus de fabuloſis ad Paſiphaen ſpectantibus dictum ſit.

Hanc fabulam ad hiſtoriam deduxit Zezes hiſt. 19. primæ chil. qui ſcribit augurium à Neptuno immiſſum Taurum fuiſſe ducem, qui cum ingenti claſſe ſuppetias Minoi ferebat, quem cum vidiſſent Cretenſes priuſquam dimicaretur, Regem Minoem ſalutarunt. Eius Tauri viſi ſanè elegantis & ſtrenui ducis amore capta eſt Paſiphae Minois vxor, Dædaloque conſcio & adiutore in priuata domo lignea cum illo dicitur concubuiſſe, ex quo natus eſt puer, qui & adulteri & legitimi mariti Paſiphaes nomen reportauit. Ego vero altiorem quandam & vtiliorem ſententiam ſub his latere crediderim, quoniam non hiſtoricæ ſolum narrationis cauſa fabulæ inſtituebantur, ſed vel rerum naturalium, vel morum informandorum, vt diximus. Paſiphae Solis & Perſeidis filia, quid aliud eſt, quam anima mortalium, quæ tum plurimum ratione & conſilio pollet, cum corpus Solis virtute materiam corporis optime digerente, ſit purius? aut quid aliud eſt Perſeis, quam ipſa materia humida, è qua corpus gignitur? Hæc ipſa anima cum Minois iuſtiſſimi atque optimi viri ſit vxor, ſi ad illegitimas voluptates declinauerit, deſciſcere à legitimo marito dicitur & in adulteri ferociſſimi tauri complexum refugere. Vbi enim à ratione animus deſciuerit, vel ad iram, vel ad cupiditates ſe referens, tunc omnibus turpis apparet, & tauri formam recipit. Quare ſiquis fabulæ turpitudinem ſummam ineſſe arbitratur, nefariamque mulierem exiſtimat Paſiphaen, quæ tam turpes, ac tam illegitimas voluptates experiuerit, quo pacto non turpiſſimum putauerit, ſe ipſum vel libidine, vel ira, vel alijs turpiſſimis animorum motibus cedere? concedendæ ſunt quidem corpori voluptates, quas natura neceſſariò expetit, quippe cum neque ira, neque voluptas inutiliter à Deo data ſit: ſed illæ tantum concedendæ, quas Iupiter, aut Neptunus conceſſerit, quod per eum taurum ſignificatur, ad corporis vires reficiendas ſcilicet, & ad propagandam ſobolem. Cuius rei vel maximum id eſt argumentum, quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreandum, vel reliqui animorum motus conferunt ſemper ferè cum moderatione & corpori, & negotijs: cum plurimum obeſſe ſoleant, niſi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo vero voluptatum, harumque motionum vſu multa monſtra naſcantur neceſſe eſt, ac non ſolum Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui ſemel ab æquitate declinauerit, legesque contempſerit, difficillimè poſtea à ſceleribus coerceatur: cum mos, diuturnaque conſuetudo natura poſtea fiat aſſuetis hominibus. neque aliud ſanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio ſignificare voluit, niſi illum, qui ſemel illegitimis ſe dedidiſſet, ſine ſumma difficultate ſe explicare poſtea non poſſe ante extremum vitæ diem, aut ſine ſummo Dædali ingenioſi admonitoris artificio. ac de Paſiphae ita breuiter: nunc de Circe dicamus.

De Circe. CAP. VI.

CIRCE, vt ſcripſit Heſiodus in Theogonia, Solis & Perſeidis Oceani dicitur fuiſſe filia in his carminibus:

ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὴ ὠκεανίνη
περσηΐς, κίρκην τε, καὶ αἰήτην βασιλῆα.
Soli indefeſſo peperit Perſeis at olim
AEetam regem & Circen, clariſſima natos.

Homerus tamen in lib. κ. Odyſſeæ illum Solis & Perſes filiam, at non Perſeidis inquit in his carminibus:

αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'. ἔνθα δ' ἔναιε
κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος αἰήταο.
ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο
μητρός ἐκ πέρσης, τὴν ὠκεανὸς τέκε παῖδα.
Venimus AEææ poſthac ad littora terræ,
Hanc Circe coluiſſe grauis Dea dicitur, illa
Prudentis ſoror AEetæ fuit, ortus vterque
Semine de Solis nitidi narratur, & illis
Occeano Perſe mater fuit edita magno.

Alij crediderunt Hecates, alii Aeetæ fuiſſe filiam, at non ſororem. Alii contra Aſteropes & Hyperionis filiam tradiderunt, ſicuti teſtatur Orpheus in Argonauticis: cuius miram fuiſſe pulchritudinem inquit, cùm ſplendoris radii ex illius capite emicarent, vt patet ex his:

κούρη ὁμόγνυτε μεγαλήφρονος αἰήταο
ἠελίου θυγάτηρ. κίρκην δέ ἑ κικλύσκουσι.
μήτηρ ἀστεροπὴ, καὶ τηλεφανὴς ὑπερίων.
ἦρα θοῶς ἐπὶ νῆα κατήλυθεν. ἐκ δ' ἄρα πάντες

θάμβεον εἰσορόωντες, ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἀλίγκιοι ἠώρηντο·
στίλβε δὲ καλὰ πρόσωπα φλογός.
Æetæ affinis, coniunctaq; sanguine, Solis
Filia, quam proprio dixerunt nomine Circen.
Asteropeq; parens, Hiperionq; est auus. illa
Velex occurrit naui, cuncti aspicientes
Pertimuere viri: flammaeq; simillimus ardor
Crinibus auratis illi affuit, igne decora
Splendebat facies, superisq; simillima Diuis,

At Dionysius Milesius libro primo Argonauticorum scriptum reliquit hanc Hecates Persei & Aeetæ filiam fuisse: nam Persea & Aeetam filios Solis fuisse inquit, quorum Aeeta Cholchis & Mæoticis, at Perseus Tauricæ regioni imperauit, duxitque vxorem quandam ex indigenis, quæ Hecate dicebatur. Fuerunt, qui dixerint Perseum è nympha quadam indigena Hecaten viraginem suscepisse venationibus magnopere deditam, quæ prima omnium lethiferas radices inuenit, peritissimaque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamentorum, quæ in hospitibus experiebatur: quippe cùm patrem etiam suum venenis sustulerit. Hanc primam vim aconiti obseruasse tradunt, & verbenas etiam inter veneficas herbas reperisse. Hanc ablegatam in Cholchorum regionem Aeetæ patruo nupsisse inquiunt, è quo nata est Circe & Medea. Verum cùm Circe facta esset senior, vel matrem ipsa veneficiorum peritia superauit: quippe quæ multa ab ipsa matre didicisset, pluraque ipsa experiens quotidie excogitasset. Dionysiodorus illam ætate iam matura Sarmatorum regi nupsisse inquit, quo paulò post venenis extincto ipsa regno sola potita adeò crudeliter subiectos populos tractasse dicitur, vt regno pulsa, cùm patria mulierum manu in Italiam fugere compulsa sit, & in promontorio, quod ab ipsa postea Circæum dictum fuit, consederit. Scriptum reliquit Herodianus libro 5. vniuersæ historiæ, Circen à patre Sole fuisse in Hesperiam in curru deportatam atq. in insula iuxta Tyrrhenium in mari Siculo posita consedisse, quæ ab illa postea Circæa dicta fuit: quam sententiam secutus Apollonius Rhodius ita scripsit in lib. 3. Argonaut.

ἤδειν γάρ ποτε πατρὸς ἐν ἅρμασιν ἠελίοιο
δινεύσας, ὅτ' ἐμεῖο κασιγνήτην ἐκόμιζεν
κίρκην ἑσπερίης εἴσω χθονὸς, ἐκ δ' ἱκόμεσθα
ἀκτὴν ἠπείρου τυρσηνίδος, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
ναιετάει μάλα πολλὸν ἀποπρόθι κολχίδος αἴης.
Esse puto notum, curru quod Solis in alto
Est ablata soror patris, quo tempore Circe
Hesperiæ accessit longæ confinia terræ,
Inque solum Tyrrhenorum concessimus, atque
Nūc quoq; lōge habitat patrijs à Colchidis aruis.

Alij duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt. Vocata fuit Aeæa Circe ab Aeæa insula Phasidi fluuio propinqua in Colchica regione: quam tamen in insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius Rhodius libro 4. Argonauticorum Aeæam insulam in Italia apud Tyrrhenorum agrum esse scribit in his:

καρπαλίμως δ' ἔνθεν δὲ ἐξ ἁλὸς οἴδμα νέοντο
αὐσονίης ἀκτὰς τυρσηνίδας εἰσορόωντες,
ἷξον δ' αἰαίης λιμένα κλυτόν· ἐκ δ' ἄρα νηὸς
πείσματ' ἐπ' ἠϊόνων σχεδόθεν βάλον· ἔνθα δὲ κίρκην
εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπιφαιδρύνουσαν.
Inde cito fluctus peragebatur vncta carina.
Ausoniæ apparent Tyrrhena litora terræ:
Æaeque petunt portus: de puppe rudentes
In litus iaciunt; hic Circen aspiciunt, quæ
Arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum opera in conficiendis veneficiis, & in legendis herbis, herbarumque floribus vtebatur, vt scripsit Pausanias in prioribus Eliacis. At Ouid. lib. 14 Metamorph. Nereidas & nymphas eo fungi officio scripsit his carminibus:

Nereides, nymphaeq; simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt: sparsosq; sine ordine flores
Secernunt calathis, variisq; coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit, ipsa quis vsus,
Quoque sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.

Vtebatur & motacillæ carne in veneficiis, sed in amatoriis præcipuè, quam fabulantur fuisse Suadelæ filiam: quæ cum Iouem pharmacis in sui desiderium attrahere conaretur, à Iunone in auem sui nominis mutata est: nam iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorum genera vertere solita dicitur per vires collectarum herbarum: de qua ita scripsit Virgil. lib. 7.

Hinc exaudiri gemitus, iraeque leonum
Vincla recusantium, ac sera sub nocte rudentum
Setigeriq; sues, atque in præsepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum,
Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carminibus:

ποίαν δὲ θηρόπλαστον ἐκ ἐπόψεται;
Δράκαιναν ἐγκυκῶσαν ἀλφίτῳ, θρόνα,
καὶ κῆ ρακνωπόμορφον; οἱ δὲ δύσμοροι
γίνοντες ἄτας ἐν σύφοῖσι φορβάδες
Γίγαρτα χιλῷ συμμεμιγμένα τρυγὸς
καὶ στέμφυλα βρώξουσιν ἀλλ᾽ ἄνιν βλάβης
μῶλυ σαώσει ῥίζα, καὶ κτάρος φανεὶς,
νωνακριάτης τρικέφαλος φαιδ ρὸς θεός.
Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracæna subiget vt farinis hordea.
Fatumq; vertet in feras, miselli at hi
Querentur infortunium facti sues,
Edentq; acinos vuæ hara inclusi. sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moly, liberabit hunc triceps
Nonacrites visus, et Ctarus Deus.

Hæc ita scripsit Ouid. in lib. 14.

Nec mora: misceri tosti iubet hordea grani,
Mellaq; vimq; meri, cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adycit. accipimus sacra data pocula dextra.

Nam cum cibos hos illis porrexisset, poculo hausto, ac virga quadam tacti cum quibusdam magicis verbis subito in feras vertebantur. ita Vlyssis socios versos esse scripsit Homerus in libro κ. Odysseę, cùm tamen Vlyssem vertere nequierit, qui antidotum radicem moly aduersus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly, stella marinus piscis, lapillus Iaspis, rhamnus, salix, pulicaras, aliaque multa plantarum, lapillorum, animaliumque genera. Hæc cum Vlysse versata Agrium ac Latinum peperisse ex eo dicitur, vt in his ait Hesiodus in Theogenia:

κίρκη δ᾽ ἠελίου θυγάτηρ ὑπεριονίδαο
τίκτεν ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι
ἄγριον, ἠδὲ λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
Filia Solis at hinc Hyperionis edit Vlyssi
Iuncta thoro Circe duo pignora. dicitur alter
Agrius, ast alium prisci dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlysse, & Auronem, à quo Ausonia dicta est, & Casiphonem. verumtamen si ridiculum est, vt ait Zezes hist. 16. chil. 5. quod cum Vlysse vnum annum versata tres filios pepererit, quanto magis adhorret à veritate, vt quinque genuerit? dicitur pręterea Marsus, à quo Marsi populi vocati sunt, & Romanus, filij fuisse eiusdem Circes. Memorię prodidit Strabo lib. 9. Circes mortuę sepulchrum in altera Pharmacusarum insularum, quę non procul distant à Salamine erectum fuisse. Atque de Circe summatim hęc dicta sunt; nunc, quid per hanc senserunt antiqui, perquiramus.

CIRCE Solis & Perseidis filiæ Oceani fuit filia, vel Hyperionis & Asteropes, vt alijs magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascuntur: Dicitur enim Circe à miscendo, quia in generatione necesse est, vt hæc, quæ vocantur elementa, misceantur, quod non nisi per motum Solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor, qui vel materiæ, vel fœminæ vicem obtinet: Sol artifex aut mas, qui autor est formæ in generatione rerum naturalium: quare generatio & commistio illa, quæ fit in generatione naturalium corporum, meritò Circe, & Solis ac filiæ Oceani filia dicta fuit. Habuit quatuor ancillas, quæ flores & herbas ad veneficia colligebant, quæ quidem sunt quatuor elementa, omnium motuum naturam nobis prorsus viribus ministrantia. Credita est hæc Circe esse immortalis, quia perpetua fit elementorum inter se generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuersa animalium genera commutare, quoniam ex vnius corruptione, nunquam eiusdem formæ aliud nascitur, sed longè ab eo diuersum, putaruntque illam Aeęam insulam habitasse, ob morbos & querelas animalium, quę paulatim deficiente vi compositorum diuersis molestijs afficiuntur. nam, æ, æ, heu heu, significat. Hęc cum omnes reliquos homines in belluas commutarit, Vlyssem tamen mutare non potuit, quia Deorum immortalium munere, quò minus id pateretur, erat communitus. Quo enim pacto diuina & immortalis existens anima Dei optimi beneficio vel Solis, vel vlla vi naturę poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione cõita poterit in beluam commutari? possunt id quidem pati animæ comites, elementa scilicet, quæ sunt in corpore immortali animę annexa & coniuncta, at anima ipsa nullo pacto potest, cum diuinę naturę sit a Deo procreata. Per hęc igitur immortalem esse animam, vt ego quidem sentio, significarunt: quamuis corpus & multis morbis, & corruptioni denique sit subiectum. Cum verò Circe mistio sit, vt dictum est, in rebus naturalibus propter motum Solis, iure tot res per veneficia dicitur fecisse, Lunam de cęlo deduxisse, stetisse flumina, arbores ac segetes aliò transtulisse, quę passim scribuntur a poetis. nam, cùm vapores plurimi exurgunt quis non videt Lunam aliquando vel ad medium mensem occultari aliquando propter penuriam imbrium, vel fontes ipsos arescere, neque ex ijs flumina defluere? atque accidit propter humoris penuriam aliquando, vt ibi segetes nullę sint, vbi fertilissimę esse consueuerunt: ibiq; sint vberiores, vbi nullę fuerunt

antea, aut contrà istud cecidit propter humoris copiam. neque hoc sanè vlla alia fit ratione, nisi vicissitudine naturæ, quæ nascitur è commistione elementorum, sicut illud magis aut minus fit. Atque hæc quidem sunt sub hac Circes fabula ad physicam rationem spectantia continebantur, vt ego quidem sentio, quæ tamen omnia ad Chemicam scientiam nonnulli deducere conantur, cùm eius rei gratia, at non vel physicæ, vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis contendant. Sed vt hos prætermittam tam ingeniosi fuerunt fabularum artifices antiqui, quæ à poetis celebratæ sunt, vt non res physicas tantum sub earum nonnullis complexi fuerint, sed etiam in vniuersam humanam vitam vtilissima præcepta tradiderint. Atqui multiplices fuerunt causæ, quibus compulsi sint antiqui ad fabulas confingendas: primum, quòd multa paucis verbis complectebantur: deinde, quòd vtiles essent & accommodatę memoriæ ob artificiosam seriem historiæ, tum quòd essent suaues ob delectationem propter mirabilitatem rerum excogitatarum: quibus accedebat, quòd odiosum videbatur humanæ, aut etiam magis, si quid inesset diuinæ naturæ, ua arcana cuiuis patefacere, quæ sub fabularum tentoriis figmentisque delitescerent. Nam vt vinum in malè affectis vasis corrumpitur, neque pristinam transmittit ad bibentes suauitatem, ita res diuinæ, aut philosophicæ cum vulgo communicatæ corrumpuntur, cùm per tempora ad magis rudes profectæ in manus tradantur. Huc accedit, quod cognitio rerum maximarum cum maximo artificio sub fabulosis corticibus occultata ita magis integra conseruatur, & ad posteros transmittitur. nam cùm methodus ita dilligentius seruaretur, neque posset fine multa difficultate variari, sic faciliùs percipiebantur ea, quæ de philosophia essent tradita: quare etiam efficiebatur vt varia ingenia, quasi opiparo variorum ferculorum apparatu, illa varietate rerum tenerentur. Age verò paucis ea quæ sub hac fabula continentur ad mores informandos spectantia, percurramus. Circe Solis, & Perseidis filiæ Oceani filia fuisse dicitur, quia libido ex humore & calore fit in animalibus. Hæc cùm naturalis sit titillatio ad voluptates excitans, si nobis dominetur, belluarum vitia in animis nostris imprimit, facitque cum siderum aspectu, & cum illis conspirat, quorum alia ad Venerem, & ad commessationes, alia ad iram, crudelitatem, improbitatemque omnem nos alliciunt: idcirco si his cupiditatibus aliquis paruerit, eum fabulantur in aliquam formam belluæ à Circe fuisse conuersum per veneficia, cum illa vel astra de cœlo deducere possit: quoniam non sine aliqua siderum vi naturalis est in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propensio, ad quæ facilè delabimur, nisi nobis diuina clementia opem tulerit, neque labi patiatur, quod per munus Vlyssi à Mercurio datum intelligitur, atque in his inuit Virg. lib. 7.

Quæ ne monstra pij paterentur talia Troes
Delati in portus, neu littora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis.
Atq; fugã dedit, & præter vada feruida vexit.

Pro flagitiorum igitur natura, ad quæ quisque erat propensus, in varias animalium brutorum formas vertebatur. nam libidinosi, sues; iracundi, leones aut vrsi fiebant: & reliqui eodem pacto. Quòd verò harum rerum causa fabulæ fingerentur, patefaciunt illa, quæ scripta sunt ab Homero de Vlysse. nam cur eum inter Phæacum delicias inseruit? cur in Lotophagorum regione multos socios illius gustato fructu suauissimarum arborum reditus & patriæ oblitos fecit? quia multi, vbi deliciarum voluptatumque facultas conceditur, illam apud Euripidem Cyclopis ita clamantis sententiam semper habent in animo, si proferre pudeat:

ἄθω οὔτινι θύω πλὴν ἐμοὶ, θεοῖσι δ' οὔ,
καὶ τῆ μεγίστη γαστρὶ τῆδε δαιμόνων.
ὡς τοὐπιεῖν γε, καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτὸν οἱ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ
οὐ παύσομαι δρῶν εὖ.

Non victimas macto, nisi mihi, haud Deis
Et dæmoni huic ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendiq; est viris prudentibus,
Mæroris et pellendi. at illi qui viris
Leges dedere, lugeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Iucunda, læta, dulcia.

Alii sunt ad voluptates quidem difficiles, neque illis supra modum delectantur, qui tamen si quid aduersi contigerit, continuò infringuntur, animoque ita sunt demisso, vt neque inter viros quidem se interesse sentiant. Idcirco si qui socii Vlyssis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cùm alii à Cyclope vorati sint, alii à Læstrigonibus, alii à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alii, cùm neque vi deliciarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auaritiam in multas difficultates se intruserunt: cùm vtrem vento-

rum plenum ab Aeolo inclusorum clàm dormiente Vlysse soluissent. alii potiùs ambitione, quam vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant consternandi, nisi Vlyssis prudentia fuissent aures omnibus obturatæ aduersus Sirenum cantus. Verùm ad hæc omnia periculorum, vel voluptatum genera inuictus perstitit Vlysses, eximiæque constantiæ & fortitudinis suæ dedit experimentum. Nihil autem horum superauit sine diuino consilio, quia in vtraque fortuna opus est auxilio Deorum immortalium, cùm nulla humana sapientia satis sit ad eam rectè ferendam. Cum nullo alio dicta est rem habuisse Circe, quia attonitorum & dementium nullus est vsus, cùm Vlysses contra mente præditus ac prudens cum illa assiduè versaretur. Atque vt summatim dicam, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui, sapientem virum in vtraque fortuna oportere se moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum consistere, cùm reliqua multitudo, tanquam leuissima nauis, huc illuc fluctibus deferatur, & quòcunq; ventorum inconstantia impulerit: quare mutati fuerunt in belluas Vlyssis socij, cum ipse inuictus ob sapientiam, quæ verè est Dei munus, perstiterit. Ego Vlyssem rationis participem, animæ nostræ partem esse crediderim: Circen esse naturam: Vlyssis socios animi facultates conspirantes cum affectibus corporis, ac rationi non obtemperantes. natura igitur est appetentia rerum illegitimarum. nam recta lex retinaculum & frenum est deprauati ingenii, cum deceat existimare belluas, illas facultates. at ratio, quę nos facit vna Deo similes, inuicta aduersus eas illecebras appetentiæ persistit. At nunc dicatur de Medea.

De Medea. CAP. VII.

MEDEA verò filia fuit Aeetæ Colchorum Regis & Idyiæ, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia in his.

αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότε ἠελίοιο
κούρην ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
γῆμε, θεῶν βουλῆσιν ἰδυῖαν καλλιπάρηον,
ἡ δέ νυ οἱ μήδειαν εὔσφυρον ἐν φιλότητι
γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην.

AEeta vxorem duxit de semine clari
Prognatus Solis, natam de semine magni
Oceani Idyiam pulchram: sic fata iubebant.
Iunctã in amore parit Medeam deinde puellam
Præstantem forma iunxit Venus alma maritũ.

Fuerunt enim Aloeus & Aeeta Solis filij & Antiopes, è quibus cùm Aeeta imperio paterno minimè contentus in Colchos profectus esset, Corinthi regno paterno Buno Mercurij filio interim permisso, Idyiam Oceani filiam in Cytæa Colchorum ciuitate duxit, è qua Medeam & Absyrtum suscepit. Alii tamen putarunt Absyrtum maiorem natu fuisse Medea, quem ex Caucasia Asterodia Oceani & Tethyos filia Aeeta susceperit, inter quos fuit Epimenides, quem Absyrtum propter formæ præstantiam Colchi Phaethontem cognomine appellarunt, vt scripsit Sosibius & Timonax in rebus Scythicis. nam Sol pater Aloeo regionem in Arcadia: at Aeetæ filiis Corinthum habitandam distribuit, Aeeta dedit Buno regionem & vrbem seruandam minoribus, si qui postmodo ex se nascerentur; sin autem Bunus ipse regionem haberet: atque ipse Aeeta secessit in Colchidem, vbi regnauit, vt ait Eumelus poeta historicus, vt patuit superius è versibus ipsius Eumeli, Aeeta sorores Pasiphaen & Circen habuit, & vt putarunt alij, Calypso, vt diximus. huius genus ita Cicero attigit lib. 3. de Nat. Deorum: Quid Medeæ respondebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, Aeeta patre, matre Idyia procreata est? Quid huius Absyrto fratri, qui est apud Pacuuium Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medeæ patrem inquit hoc pacto:

ὄμνυ πέδον γῆς, πατέρα θ' ἥλιον πατρὸς
τοὐμοῦ.

Iura per terram, Solemq; qui patris pater
Mei fuit.

Euphorion & Andron Teius in nauigatione, Hecates filiam fuisse Medeam arbitrati sunt: at Heraclides Ponticus Neæræ, vnius Nereidum, filiam fuisse scripsit. Alii Eurylyten matrem Medeæ dixerunt fuisse, inter quos fuit Dionysius Milesius, quidam Angitiam sororem Medeæ addiderunt, quæ Marsos docuit remedia contra venena. Ouid. tamen in Epist. Helenæ Ipsæam filiam illam scribit, sororemque habuisse Chalciopen, vt est in his:

Non erat AEetes, ad quem despecta veniret,
Non Ipsæa parens, Chalciopeq; soror.

Apoll. lib. 3. Argonaut. Medeam vocauit ipsam etiam Aeæam, vel quia Circes artibus vteretur, vel quia perniciosa extiterit compluribus: Fama est enim illam Iasonis amore captam, patrem & patriam & regnum prodidisse. Nam cum Iason cum lectissima Thessalorum manu Peliæ iussu in Colchos nauigasset ad aureum vellus capiendum, periculorum magnitudinem verita Medea, ne ijs Iason obrueretur, fecit data sibi fide, quod eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iason, nullo

negocio superauerit & aureum vellus tuto auferendum acceperit. Fuerunt, qui dixerint Aeetam Medeæ patrem grauissimè tulisse Iasonis victoriam, quare conuocato concilio per noctem consilium de vrenda Argo naui proposuisse. Illud cùm cognouisset Medea, dicitur per obscuram noctem confugisse ad Argonautas, consiliumque paternum de comburenda naui, & de trucidandis omnibus Argonautis patefecisse: quare statim illi arrepta secum Medea insidiarum indice aufugerunt. Alij dixerunt, Aeetam post superata aurei velleris pericula Argonautas omnes ad lautissimum conuiuium inuitasse, illo tamen consilio, vt omnes mensæ assidentes clam, & per dolum trucidaret. Tunc verò Medeam partim atrocitate facti commotam, partim amore ac desiderio ipsius Iasonis captam, paternum consilium Iasoni aperuisse, vbi confugissetad naues. Alij ad promittendum aureum vellus illuc contendisse illam maluerunt. Dionysius Milesius scripsit, illam aureum vellus ad nauem attulisse, atque vna cum Argonautis vltionem patris deuitantē aufugisse. Antimachus lib. 3. Argonaut. Iasonem cum Medea in nemus Marti consecratum clam contendisse inquit ad aureum vellus capiendum. Mox cùm frater Absyrtus illam insequeretur, fertur illum comprehensum iuxta Absyrtides insulas necasse, vt ait Strabo libro septimo. Alij tamen dicunt, inter quos fuit Acusilaus, Medeam fratrem secum abuxisse, & cùm instaret pater persequens, eum discerpsisse vbi vrbs postea condita Tomos ab ipsa sectione vocata est: atque in eminenti scopulo manus & caput in ponto exposuisse, reliqua membra in regione illa sparsisse, vt patris cursum retardaret. quam sententiam ita secutus est Ouid. in lib. 3. Tristium.

Atque ita diuellit, diuulsaque membra per agros
Dissipat in multis inuenienda locis.
Ne pater ignoret, scopulo proponit in alto,
Pallentesque manus, sanguineumque caput,
Vt genitor luctuque nouo tardetur, & artus
Dum legit extinctos, triste retardet iter.

Et Cic. breuiter attigit pro lege Man. Memoriæ prodidit Dionysius Milesius, quod ipse Aeeta Argonautas insecutus fuit, atque heroes in ripam fluminis exeuntes iaculis decertarunt. Aeetæ comites, vbi pugnarent ex equis, Iphis Stheneli filius, fraterque Eurysthei præter alios in eo certamine cecidit, at Colchis in fugam versis Absyrtus captus deductus est in nauim, vt ait Pherecydes lib. 7. quem postea membratim diuisum deiecerunt. hunc tamen intra domum Aeetæ iugulatum fuisse, quidam memorant Medeæ consilio, ne illam postea persequeretur, cum patrem segniorem vtpote iam senem non ita formidaret. atqui maximam vim extitisse Medeæ memorant, quippe cum magicæ artis esset peritiss.ma, vt ab Hecate edocta, vt asseruit Apollon. lib. 3. omniaque pharmacorum genera cognouerit, quæcunque ex terra oriuntur. Idcirco dicta fuit fluuios in suos fontes retorsisse: sidera deduxisse de cœlo, & alia complura mirabilia fecisse, quæ ita recensuit Apollonius:

κούρη τίς μεγάροισιν ἐνιτρέφετ' αἰήταο
τὴν ἑκάτη περὶ δὴ θεὰ δάε τεχνήσασθαι
φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει καὶ νήχυτον ὕδωρ
τοῖσι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσετ' ἀϋτμήν,
καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας,
ἄστρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.
Fertur in AEetæ penetralibus esse puella:
Hanc Hecate docuit super omnes pharmaca, quotquot
Vel pontus, vel terra tulit. mollescere flammas,
Indomitosque ignes docuit: fluuiosque rapaces
Firmauit, quamuis properanti flumine currant,
Syderaque, & lunæ cursusque viasque ligauit.

Nam tantam vim fuisse magicæ artis tradiderunt antiqui, vt syluæ transferrentur & segetes & mortui reuiuiscerent, & mugirent lapides, vt scripsit Ouid libro 14. Metam. de Circe, in his:

Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitque solum: vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos
Et latrare canes, et humus serpentibus atris
Squallere, et tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in epistola Hysipyles:

Illa reluctantem cursu deducere lunam
Nititur & tenebris abdere Solis equos.
Illa refrænat aquas, obliquaque flumina sistit:
Illa loco syluas, viuaque saxa mouet.

Hæc eadem, vbi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset, & Iasonem secuta in Lemnum applicuisset, Lemniadum mulierum zelotypia capta pharmacū quoddam im Lemnū iecisse dicitur, quod grauem odorem fœminis eius loci impressit, atque mansit postea illa consuetudo diutius, vt & filijs & maritis stato quodam anni die Lemniades graueolentes viderentur, vt in 1. lib. rerum Lesbicarum scripsit Mirtyllus: cum alij tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, vt sensit Himeræus Stesichorus. Quia

illæ

illæ parum visæ fuissent Venerem curare, aut diuinos honores Deæ tribuere: illa fecit, vt viris ob grauitatem odoris essent inuisæ, quos etiam per insidias trucidarunt, deinde appellentibus ad insulam Argonautis cum his congressæ sunt. qui nati sunt ex ipsis, in Lacedæmona mox ad parentes penetrarunt, ibique admissi insidias Lacedæmonum libertati struxerunt, atque capti & in custodias traditi, deinde matrum aduentu muliebribus vestibus induti è custodijs & ex imminente periculo euaserunt. Primum autem fuit Medeæ crudelitatis indicium, quòd fratrem (vt diximus) discerpserit: cuius membra alij humi sparsa, alij in mari dissipata dixerunt, vt tardior patris cursus ipsam insequentis efficeretur ijs colligendis. ossibus igitur Absyrti collectis Aeetes Cholchos misit, qui insequerentur: at illi Eridanum, & Syrtides insulas, & Sirenas prætergressi in Phæaciam denique ad Alcinoum Regem deuenere, cuius vxor Arete Medeam Iasoni coniunxit, ac 12. seruas illi tradidit, cum sequentes interea cessassent, quorum alij iuxta Ceraunia, alij in sinu Illyrico, alij absyrtides habitaturi consedissent. Timonax libro 1. rerum Sicularum scriptum reliquit, Iasonem in Colchorum regione rem habuisse cum Medea, quam ab Aeeta patre in matrimonium acceperat: quare & intra Pontum in ea regione horti quidam ostendebantur, qui vocati sunt horti Iasonij, in quem locum è naui primum egressus est, vbi erant disci & gymnasia, & Medeæ thalamus, in quo nuptui data est. At verò scriptum fuit à Timæo in 2. rerum Italicarum, Medeam Corcyræ nupsisse Iasoni, quare ad suam vsque ætatem morem illum perdurasse, vt in Apollinis sacello, quod erat ibi extructum, sacrificaretur quotannis, in quo primum Medea sacrificauit post nuptias, cùm sacellum & aras ibi duas extruxisset, quæ forent illarum nuptiarum monumentum vel apud posteros. fuit autem illud non procul à mari, ac proximum ciuitati, quarum ararum altera Nympharũ, altera Nereidum vocata fuit. Deinde Argonautæ Syrtes & Sirenes, citharam pulsante Orpheo, & Scyllam, & Charybdim, & Cyaneas, & errantes petras præteruecti, in Thrinaciam denique peruenerunt, vbi Solis boues pascebantur. mox Cretam prætarnauigantes, & Aeginam, & Locridem, in Iolcum denique veniunt. Quidam addiderunt, Peliam audito rumore, quod omnes Argonautę perijssent, captata opportunitate omnes, qui poterant aspirare ad regnum obtruncasse, patrem Iasonis Aesonem coegisse bibere taurinum sanguinem, quod factum est inter sacrificia, fratremque Promachum puerum tenerum iugulasse. aiunt Amphinomen matrem confugisse in domum regis, quem vbi ob perfidiã obiurgasset, dixissetque futurum, vt Deo acerbissimas pœnas daret, gladio sibi pectus fortiter transfixit, & perijt. Iason, vbi noctu in sinum Thessaliæ nauigasset nõ procul ab Iolco, vbi tamen ex vrbe conspici non posset, his rebus omnibus per exploratores cognitis, auxilium optimatum, Argonautarũque in vltionem tantæ improbitatis clam expetiuit. Vbi consuleretur, variæque propositæ essent sententiæ, quòd alijs vrbs repentè inuadenda esse videbatur, alij censebant auxilia viritim domo esse accersenda, bellumq; non per insidias, sed per apertam virtutem esse suscipiendum, quòd non apparebat, vrbs à quinquaginta & tribus heroibus tàm populosa & ampla præsertim posse capi: Medea vltionem tutiorem sibi per insidias, ac per occulta pharmaca depoposcit. Conficit itaque idolum Dianæ concauum, in quo omnis generis pharmaca occultauit: faciẽ quoque & corpus rugarum plenum formauit, vt anus omnibus propè edentula videretur. Deinde capiens Deam paratam mirum in modum ad vulgi superstitionem, irrupit mane ciuitatem, tanquam numine afflata, populumque cohortata est vndique ad nouum spectaculum concurrentem, vti Deam reuerenter exciperet, quæ propitia vrbi ac regi ex Hyperboreis aduentasset. Vrbe vniuersa ad cultum & sacrificia conuersa, in regiam Dea accessit: atque cum Pelias & eius filiæ credidissent fœlicitatem à Dea sibi datum iri, ipsamque Deam aduentasse, quoniam visa est Diana à draconibus vecta in aere superuolasse multas orbis partes, vt accidunt prodigia, omnes reuerenter eam complexi sunt. Deinde verò Medea sibi iniunctum à Dea esse dixit, vt regem senectute spoliaret, ac iuuenem faceret: & multa alia munera, quæ ad fœlicitatem & pietatem patris spectarent, largirettur. cum inusitatus sermo Medeæ & admirabilis Peliæ visus esset, fidem adhibuit, statuitque, vt efficeretur, quidquid ea diceret, ac virgo res ad exitum perducere volens, cum iussa esset vna ex filiabus Peliæ aquam puram afferre, continuò abijt. Illa in thalamum se recipiens tanquam totum corpus lauatura, omnes vires pharmacorum accommodauit in aptum ordinem. quare admirantibus præsentibus omnia, quæ ab ea dicebantur, credita fuerunt. Nam ita finxit quædam idola, vt appareret Diana per aera volans à draconibus vecta ex Hyperboreis in hospitium excipi à Pelia. Illud iuuentum cum supra humanum ingenium appareret, credidit omnino Pelias, imperauitque filiabus, vti quæcunque

illa mandauisset, solæ exequerentur, cùm non conueniret donum Deorum per manus seruiles regi accipere. nocte igitur Pelia dormiente, inquit Medea opus esse corpus Peliæ in lebete coquere. quæ verba cum virgines ægre admitterent, additum est experimentum ad dictorum crudelitatem arietis in agnum eadem arte conuersi, qui membratim cæsus fuit & coctus cum quibusdam herbis. Nam & reuixit & balare ac saltare pra lætitia visus est. Res ita credita & senex à filiabus, ob crudelitatem factis surdis ad misericordiam precesque paternas, in frusta dissectus, sola Alcestis fuit ab illo scelere tam fœdo incontaminata. Cùm senex ita trucidatus faceret, inquit Medea non priùs esse coquendum, quam sacra quædam Lunæ fierent, iussitque, vt filiæ cum accensis lampadibus supra tectum ascenderent, quod ipsa Colchica lingua preces quasdam ad Lunam esset factura. nam illud lampadum signum accensarum supra regiam erat datum indicium, vt conuenerant Argonautæ, quod res esset iam perpetrata. Heroes rati id, quod erat, cæsum esse regem, magna celeritate ad vrbem procurrunt, strictisque gladiis vrbem ingressi resistentes custodias regias obtruncant. Filiæ Peliæ, cùm neque vlcisci cognitam fraudem possent, ad quem coquendum iam descenderant, neque regiam tueri, quæ armatis iam esset plena, captæ sunt humaniter ab Iasone, qui dixit se scire illas immunes esse à parricidio, quia spe fœlicitatis, ac deceptæ Patrem trucidauissent: Acasto Peliæ filio regnum paternum concessit, filiasque primariis proceribus in matrimonium dedit. Nam Amphinomen Adræmon duxit, Alcestem Admetus, Thessalus Euadnen rex Cariæ Phocensium. His rebus ita transactis Iason in Istmum profectus, peractis solemnibus, Argo consecrauit Neptuno, atque in gratiam Creontis Corinthiorum regis admissus, tantum autoritatis est consecutus, vt vna remp. gubernarit, quoad vixit. His addiderunt quidam, conuocatos esse ab Hercule Argonautas, vt fœderationem inirent inter se, si quis prælium aduersus aliquem illorum susciperet: qui vbi coniurassent de fœdere, statuerunt in omnem euentum hunc locum ad colligendas copias esse accommodatum, qui erat Eleorum ad fluuium Alpheum, quem etiam Ioui Olympio consecrarunt; vbi prius equestre & gymnicum certamen fuit institutum, ad cuius celebritatem infinita propè multitudo nobilium confluxit. Non defuerunt tamen, qui dixerunt, Medeam simulato odio Iasonis, quod ab eo sperneretur, ad filias Peliæ confugisse, inter quos fuit Polycrates Samius, idque factum eo consilio, partim, vt cædem propinquorum Iasonis per illas insidias vindicaret, partim etiam, vt viam Iasoni ad regnum aperiret. aiunt non patrem quidem fallaciis Medeæ assensisse sed à filiabus persuasum esse, quas Asteropeam & Autonoen nominant preter Alcestim. Alij dicunt proprio desiderio esse impulsas, vt parentem senem ac debilem paterentur medicamentis iuuentuti restitui, qui posset postea & regnum diu retinere, & omnes iniurias propullare. id vt crederetur, aries iugulatus dedit exprimentum filiæ Peliæ. His fraudibus Medeæ mirificè credentes, Peliam in frusta dissectum in feruentis aquę lebetem Medeæ immittendum concedunt, atque post multam ebullitionem ita solutum corpus recepere, nihil vt reliquum fuerit, quod posset sepulturæ mandari, quam rem ita breuiter attigit Ouid in Medea his carminibus:

Quid referam Peliæ natas, pietate nocentes,
Cæsaq; virginea membra paterna manu?

Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucam Creontis Regis Corinthi filiam vxorem duxit, omnium beneficiorum, quæ à Medea acceperat, oblitus. Id grauiter ferens Medea Glaucam postea & Creontem combussit, ac proprios filios, Mormorum & Pheretem, quos ex Iasone susceperat, ferro absumpsit, vel, vt alii maluerunt, Merimnum non Mormyrum, vt alii, Mermyrum. Quamuis non defuerunt, qui Medum etiam & Eriopen filiam & Polyxenum à Iasone suscepto sfuisse de Medea narrent. Est enim omnium morborum, omniumque ægritudinum grauissima zelotypia, omniq; furore potentior, de qua ita scripsit Archias:

οὐ τόσον οὐδ' ἀθάμας ἐπεμήνατο παιδὶ λεάρχῳ
ὅσσον ὁ μηδείης θυμὸς ἐτεκνοφόνει.
ζῆλος ἐπεὶ μανίης μεῖζον κακὸν, εἰ δὲ φονεύει
μήτηρ, ἐν τίνι νῦν πίστις ἔτ' ἐσὶ τέκνων;

Non furor in miserum egit sic Athamanta Learchum,
Medeam in natos sæuus vt egit amor.
Stultitia grauius fit amor, malum et acrius: at si
Nulla fides matris est, pignora quis foueat?

Alij dixerunt, peplum fuisse venenis infectum à Medea ad nouam nuptam missum, quo statim induta valido igne correpta conflagrarit, vt ait Apollod. lib. 1. Biblioth. illo autem igne correpta Glauce se postea in fontem quendam ad ardorem extinguendum coniecit, qui fons ab illa deinde vocatus est Glauce. Alij dixerunt, scriniũ perexiguum cum igne inextincto incluso missum fuisse ad filias Creontis per paruulos Medeæ filios;

filios; quod cum illæ apperuissent, tanta euolauit vis ignis, vt totum palatium conflagrarit, vt testatur Dailochus in Cyzici euersione. Alij putarunt, id non scrinium fuisse, sed vestem & coronam auream naphtha perunctas, quibus ab igne visis ob ignem attractum vniuersa regio conflagrarit. Nam, quæ naphtha vncta fuerunt, si vel ab igne, vel Sole videantur, continuò igne cõcepto omnia sine remedio vllo comburunt, quæ vicina fuerint. Huius pharmaci cùm autor fuisset & inuentrix Medea, iure ignis Medeæ pharmacum illud dicitur, quod ardorem per membra epotum diffundit, ita vt nulla arte possit leniri, de quo ita meminit Nicander in Alexipharmacis:

ἣν δὲ τὸ μηδείης κολχηΐδος ἐχθόμενον πῦρ.
κεῖνο ποτὸν δέξηται ἐφήμερον, οὗ παρὰ χείλη
δευομένου δυσάλυκτος ἰάπτεται ἔνδοθι κνηθ-
μός.

Quod si Medeæ sumantur Colchidis ignis
Pocula ephemeria, è labris pruritus in ossa
Cum sudore fluit, nulla medicabilis arte.

Nam non solum in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere, Medeæ fuit artificium. Pharmacum hoc alii ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius quia manè iuxta Tanaiam fluuium tantùm apparuerint herbæ illæ, quæ illi componendo sunt necessariæ, per medium diem sint auctæ, vesperi arescant. alij vocarunt Irim illam herbam, & pharmacum, alij Pharicum, alij naphtham. Nec defuerunt, qui ephemerium vocatũ putent; quia vnum diem præterire non possint, qui pharmacũ illud potauerint. Atqui vt sensit Diphilus Siphnius folia quercus auxilium inuentum postea fuit aduersus id pharmacum, & non leue remedium, si lac bubulum biberetur, in quo illa maduerint; vel rami sanguinariæ, vel radix cæsa in lacte elixata, vel maceratorum malorum aut cydoniorum liquor, vel myrtorum stypticarum vel capreolorum vitium, vel ramorum rubi, vel folia serpylli cocta in liquore intestinorum ferulæ, vel sardianarum nucum, vel medulla ferulæ, vel leue origanum. Hęc enim hausta compertum fuit non mediocre esse medicamentum aduersus id pharmacum, vt ait Nicandri enarrator, qui Diphili sententiam expressit. Scriptum reliquit Plutarchus in Alexandro fieri pharmacum, id quo pallium coronamque Medea perunxit, è bitumine præcipuè, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbatanis: cuius illa est natura, vt ignem longinquum attrahat, mediumque aera inflammet. fama est apud nonnullos Mormorum ac Pheretem Medeæ filios, quod illa munera attulissent, fuisse è Corinthijs lapidibus obrutos: quorum sepulchrum apud Odeum vocatum ostendebatur, vt ait Pausanias in rebus Corinthiorum. Fuerunt tamen, qui illos incolumes ad matrem reuertisse memorent, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Non defuerunt, qui ab his longe diuersa senserint, quorum sententia fuit, quod Iason è Medea Thessalum & Alcimenen susceperit Corinthi, & multo post Thisandrum. dicunt eum deinde captum amore Glaucæ filiæ Creontis, & Medeę forma iam euanescente, conatum esse persuadere Medeæ, vt æquo animo ferret, si illam virginem esset ducturus, quia affinitatem regiam sic filijs compararet. nolens iussa est abscedere Medea, quæ diem vnum ad parandam fugam, colligendaque impedimenta poscit, ac per noctem mutata forma, regiam ingressa, flammis omnia absumpsit. alii dixerunt, filios Medeæ dona tulisse, quibus vt diximus, conflagrauit. quoniam Iasonem vlcisci nullo pacto posset, filios communes iugulauit, vt eo saltem dolore illum affligeret. quibus actis per noctem effugit Corintho Thebas ad Herculem sponsorem seruandorum promissorum Iasonis. Thessalus, qui cruentas manus maternas è cæde fratrum effugerat, educatus est Corinthij atque in Iolcum patriam Iasonis mox recessit, populosque Thessalos de se, cum nactus esset imperium, nuncupauit. Quidam dicunt Medeam Thebis Athenas profectam Aegei peperisse filium Medeum nomine, à quo Media fuit vocata, cùm illi regioni imperarit. Alii dicunt non ex Aegeo, sed ex alio quodam rege Medeum genuisse, qui cum sapienter imperaret, meruit vt Media de suo nomine ad sempiternam memoriam diceretur. Alij dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum successisse, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Iolco in regnum vocasse. Hæc, cum regnum Iasoni concessisset, filios ex eo peperit. quos in Iunonis fano occultabat, quia speraret illos se immortales facturam: quod cùm resciuisset Iason, ea relicta Iolcum reuertit, deinde & ipsa permisso Corinthi imperio Sisypho, dicitur peregre fuisse profecta. Memorię prodidit Apollod. lib. 1. Medeam post crematam Creontis regiam, currum à draconibus tractum à Sole accepisse, & contendisse Athenas, ibique nupsisse Aegeo, quæ cùm insidias machinaretur Theseo, Athenis aufugere coacta est. Quidam addiderunt, filium fuisse natum etiam illi ex Aegeo, qui Medus diceretur, à quo vocata est Media, cui regnum Athenarum vt perueniret, curabat;

curabat, cum Theseo insidias tetendisset; quibus patefactis coacta est cum filio in Ariam Asiæ partem tunc vocatã profugere. Quidam malunt, Polyxenum fuisse filium Medeæ & Iasonis. Alij inquiunt Mermerum fuisse à leæna laniatum venando. Alii dicunt Medum & Etiopen tantum ex Iasone Medeam concepisse. Deinde illam inquiunt in patriam reuersam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorum amiserat, cæso patruo, Persæ patri restituisse: atque hoc non sine Iasonis auxilio fecisse, cui fuerat reconciliata. Vbi mortua sit, aut quo pacto, minimè constat: sed Ibyci tamen & Simonidæ fuit sententia, quod, cum mortua in campos Elysios venisset, Herculi nupserit.

Nunc, quid hæc significent, perquiramus. Medea Aethæ Solis & Idyię Oceani filia dicitur, quia Medea consilium sit vt nomen ipsum significat. Cum enim Sol æstatem, & hyemem deducat, ea, quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio, siue prudentia, cùm ad singulos pertineat, effecit, vt Idya mater sit Medeæ: nam Idia quasi εἰδυῖα dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilij. Iason, cùm medicum siue medicinam significare possit ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo dictus, secum Medeam abduxit. quid hoc significat? quod qui medicinam animo suo sit adhibiturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sanæ mentis, & prudens efficiatur, omnia reliqua parui faciet vel charissima. Qui enim voluptatum desiderium, è quo natus est, non neglexerit, qui parum honestam & effrenatam appetentiam non discerpserit, ille nihil admirabile, nihilque gloriosum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpsisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur, qui verè fuerit sapiens, facilè sideribus ad libidines inuitantibus dominatur, & trahentibus ad turpitudinem cupiditatibus moderatur; quare Medea, siue consilium, dicta est Lunam & Stellas de cœlo deducere solita, & cupiditatum fluuios sistere, & plura, quæ multitudini videbantur admirabilia, facere; quæ certe reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouidius in medicamine faciei:

Nec vos graminibus, nec misto credite succo,
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec media Marsis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes vnda supina suos.
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,
Nunquam luna suis excutietur equis.

Nec defuerunt etiam, qui Medeam artem esse dixerunt, Circes siue naturæ sororem: quoniam ars pro viribus imitatur naturam, tanto magis laudabilis, quanto magis ad similitudinem accedit. harum vtriusque Sol est pater, quoniam nihil sine diuina ope rectè fieri potest, quæ est animæ vis in nobis diuinitus impressa. nullum.n. bonum est aut in rebus his, aut in nobis, quod Dei liberalitati ac magnificentiæ non debeatur. Hæc eadem ignem, & incredibiles inuidiæ ardores in animis maleuolorum excitauit, fecitque, vt non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sanè prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorum, quam si quis iustum, prudentemque se ad omnia negocia præstiterit, rectaque animi moderatione in omnibus vsus fuerit. Quod si quis vel illegitimarum voluptatum, vel auaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo pacto ab eo consilium capto curru & alatis draconibus non quàm citissimè auolauerit? nam cum Medea sit Solis neptis, significat prudentiam in nobis pro aeris temperie, & pro vi radiorum illius genitam: siquidem plurimum confert ad prudentiam temperamentum corporis, quòd modo ex aeris impressione, modò ex educatione, modò ex cibi, modò ex regionis quam habitamus natura, incrementum capit. Hæc excogitarunt antiqui cum hac mirabilitate rerum gestarum, finxeruntque illa, quæ dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectam institutionem vitæ nos adhortante. Alij sceleratam, & libidinosam fœminam esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatamque libidinem, parentes, & regnum, & patriam prodiderit, & ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere. sic enim scriptum est apud Diphilum:

—— ἡ γὰρ φαρμακοῖσας
μήδειαν καλοῦσιν ὅτι κατεμήσατο τέχνας.
—— *Medea vocata est*
Illa, veneficijs quod fraudes repperit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuuentuti restituisse per herbas & ignem, quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiosè, feceritque, vt tanquam iuuenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudulitatis lasciuiæque facinora delapsam faciunt; & idcirco paulopost in omnes difficultates & miserias, & in omnium odium incurrisse, quia nemo impurus diu fœlix esse possit, cum solius virtutis opus sit fælicitas

licitas illa, quæ in rebus humanis reperiri possit, cùm scelerum omnium denique finis, & opus sit pœnitentia & calamitates & miseriç. omnes enim improbi, infelices. ea de causa Medea denique in desperationem adducta ita secum præteritorum scelerum magnitudinem, & futura ex illis pericula ratiocinatur, vt est apud Senecam Tragicum:

At quo remittis? Phasim, et Colchos petam,
Patriumq; regnum, quaque fraternus cruor
Perfudit arua, quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti?
Per quas reuexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegades.
Paruam ne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
Quascunq; aperui tibi vias, clausi mihi.

Est enim (vt diximus) omnium difficillimùm, sceleratum hominem esse diu fœlicem. Sed siue consilium prudentiaque Medea sit, siue malefica mulier, per eius fabulam nos antiqui ad probitatem & ad integritatem instituere conabantur. cùm vero in patriam reuersa fuisset, patrique regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigenæ, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat, vt scripsit Staphilus, ob eas iniurias, quas a Iasone acceperat; at neque templum vllo tempore ingredi. at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. CAP. VIII.

PERNECESSARIVM mihi videtur, antequã Iasonis res gestas commemorem, exordium eius stirpis altius repetere, ac recensere, qui bus causis commotus cum lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines & longinquas nationes nauigarit, eosque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Nam vix vllus præter Herculem, monstrorum omnium acerrimum domitorem: & Theseum, qui ad eiusdem Herculis imitationem multos latrones atque maleficos homines de medio sustulit, & eadem genera suppliciorum, quibus hospites torquebant, coegit subire; & Vlyssem, qui per infinita atque intolerabilia pericula & ipse penetrauit, & multos eius socios in illis amisit, vix vllus alius inuenietur, qui tantam virtutem in rebus arduis præ se tulerit. Ita verò se res habet. sicuti Pherecides sensit, Tyrrho filia fuit Salmonei & Alcidices à Cretheo educata fratre Salmonei. Hanc vbi Neptunus compressisset geminos peperit filios, Peliam & Neleum, quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit. illi cùm adoleuissent, matrem cognouerunt, matrisque nouercam in Iunonis fanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messenen contendit, ibique Pylum condidit. Nam tres fuerunt Pyli in Peloponeso, ad Alpheum fluuium in Elide, & Triphylica, vbi fluuius Amathois, & Messenæ ad Coryphasium. at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam, & Hippothoen, & Pisidicen, & Alcestem ex Anaxibia Biantis filia, siue (vt alij maluerunt) ex Philomache Amphionis, suscepit. Cretheus Aeoli filius, vbi Iolcum condidisset, Aesonem, Amythaonem, ac Pheretem è Tyrrho procreauit, cui responsum fuerat ab oraculo, quod manu cuiusdam ab Aeolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex ijs Iason Aesonis filius, & Polymedæ filiæ Autholici. Erechtheus siquidem & Athamas & Salmoneus filij fuerunt Aeoli, qui Aeolus creditus fuit Iouis filius. Vt igitur omnes Aeolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonem etiam vnum ex genere Aeolidarum occidere, cùm esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui, noctem obscurissimam obseruantes, opertum, & in arca clausum tanquam mortuum efferunt, & in antrum Chironis deportarunt, dederuntque illi educandum, & erudiendum. Verùm cùm adoleuisset Iason, à Chironeque medendi artem didicisset, Iason vocatus fuit, cùm prius Dolomedes nominaretur. Exiuit igitur, cum adoleuisset, ex illo antro, & terram arauit apud Anaurum fluuium, vt ait Apollonius in Argonauticis. Rursus aliud responsum renouatum est Peliæ, vt sibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quo etiam Iason cum veniret, in traijciendo Anauro fluuio alterum calceum in limo amisit: qui ita visus à Pelia interrogatur: Quid faceres, si tibi responsum esset, te à quopiam interfectum iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum inquit ad aureum vellus recuperandum mitterem. erat autem vellus aureum pellis arietis aurea, qui Phrixum in Colchidem portauerat, quem ille (vt fama est) Ioui fugæ fauenti, Phryxio cognomine, immolauit, & pellem arbori cuidam in luco Martis apud Colchos suspendit. Alij putarunt, illam fuisse candidam alij, purpuream, vt sensit Simonides. At Dionysius Mithyleneus hominem fuisse, Phrixique pædagogum censuit, Arietem nomine, qui captus à Colchis esset, & in custodia asseruaretur, atque aureus dicebatur propter doctrinæ præstantiam, & propter integritatem consiliorum. Seruabat hanc pellem

lem draco magnitudine nauis, quæ à quinquaginta remis agitatur, qui nunquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis responsum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se afferre. Tum Iason nauim diuino Palladis consilio fabricatam, malumque loquacem habentem è Dodonæa quercu, conscendit, & cum quadraginta & nouem lectissimis viris in Colchidem nauigauit. Scriptum reliquit Damagetus, quòd Pelias tenuibus clauis configi nauim iusserit, quòd tamen Argus nauis artifex minimè fecit, vt ea citiùs periret: quę ab artifice etiam nominata fuit. Hanc primam longam nauem fuisse memorant, cum tamen alii primam longam nauem factam à Dauno fuisse dicant, cum illum Aegyptus insequeretur, quæ Danais quoque vocata fuit. at vero illorum, qui Iasonem in Colchidem secuti sunt, ista sunt nomina. Acastus, Admetus, Aethalides, Amphidamas, Amphion, Ancæus Neptuni, Argus, Argeus, Asterius, Asterion: Angias Solis filius, Biantus, Butes, Calais Boreæ, Calaus, Canthus, Castor, Cepheus, Clitius, Coronus, Echion, Erginus, Eribotes, Eurydamas, Eurytus, Eurytion, Hercules, Hylas, Iason, Idas, Idmon, Iphiclus Aesonis, Iphiclus Thestiades, Iphitus Euryti, Iphitus Phocensis, Laocoon, Leodocus, Lynceus, Meleager, Mopsus, Nauplias, Odeus, OEnides, Oileus, Orpheus, Palæmonius, Peleus, Phaletus, Pollux, Polyphemus, Tænaræus, Talaus, Telamon, Tiphys, Zetes Boreæ. horum nomina diligenter recensuit Sophocles in actu Lemniadibus inscripto, & Aeschilus in Ciberis, cum tamen quidam his addiderint hos etiam loco nonnullorum: Actoridem, Actorionem, Aglaum, Amphistecum, Autolycum, Buphagum, Geneum, Deileonem, Deucalionem, Euphemum, Iphim, Iphidamantem, Mænetium, Nestorem, Philoctetem, Phæantem, Ablogium, Tydeum. Habuerunt omnino tres vates secum Argonautæ, Mopsum Ampycis filium, Idmonem Abantis, Amphiaraum Oikis. Fama est Iasonem in Lemnum primùm applicuisse, mox ad Cyzicum Doliorum regem in Marsiam, & Cium adiuisse, deinde in Iberiam, hinc in Bebryciam, atque cùm ad Syrtem Libyæ applicuisset, templum ibi condidisse, quod Herculi postea fuit consecratum, cum ibi certamina quædam celebrassent Argonautæ, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cum nauigare ob Syrtium naturam non possent, dicuntur Argonautę nauim Argo supra humeros per spatium duodecim dierum per Libyæ deserta comportasse, donec die duodecimo rursus mare inuenientes, illam deiecerunt. Incidentes itaq. in Eurypylum Neptuni filium acceperunt pro xenio quodcunq; sese obtulit. nam glebam è terra accipiens dedit, quam Euphemus & ipse Neptuni ac Mecionas filius accepit. tum nauigio ad Theram fluctuante, è gleba dissoluta Medea multa vaticinata est. non defuerunt, qui post deiectam nauim certamen & templum institutum dicant, vt sensit Isacius. Deinde ad Phineum vatem peruenerunt, qui erat cæcus, qui tamen calamitatum finem fato sibi portendi sciebat, cùm Boreæ filij ad ipsum accessissent: nam mirificè ab Harpyis infestabatur. Illis denique liberatus explicat Argonautis rationem, cursum, & difficultates nauigationis: Quod primum petrę Cyaneę essent adeundæ, quas Symplegades, siue concurrentia saxa, quidam vocarunt, vnde ignis plurimus scatebat, quarum periculum emissa columba erat explorandum. Hinc abeundum esse procul à Bithynia monet, quę non multum distat à Bosphoro, quoniam Thraces illi, qui Salmydessum incolebant, in omnes prætemauigantes essent atroces & crudeles. Tum ad Thyniadem insulam eos venire oportere docet. hinc esset ad Mariandynos accedendum, & ad Acherusiam, montesque Paphlagonum. Prætemauigandam vrbem esse monet Enetorum, & Carabim, & Halym, & Irim, Themiscyrum, agrum Dæantem, Cappadociam, Chalybes, Tibarenos, Mostynes, Aretiaden, Stymphalidum insulam, Macrones, Philyres, Bechiros, Saphires, Byzeres ac Phasim fluuium, qui per terram Circæam vocatam deflueret. Inde prętereundam esse demonstrat vrbem Cytaidem, antequam ad aureum vellus accederetur: quę loca omnia ex Iolco in Colchidem nauigantibus necessario erant prætereūda. Verùm, cùm in Mysiam primùm Argonautæ venissent, Herculesque suum remum infregisset, exijt, vt alium è proximis syluis decideret, vbi relictus est ab Argonautis, vt quidam voluerunt ob Hylæ casum; vt verò alii, propter imperitiam remigandi, ne omnes remos frangeret. Alii putarunt istud accidisse ob voracitatem Herculis, quia vererentur Argonautæ, ne vniuersam annonam breui absumeret. Alij propter pondus, quia nauis propè demergeretur, vbi ille in alterutra parte nauis constitisset, atque inflecteretur. Alij propter inuidiam, ne per eius prestantiam virtutis omnis cæterorum virtus fieret obscura, atque obrueretur. Vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iason in Scythiam Aegyptiorum coloniam ad Aeetam Colchorum regem peruenisset, perbenigne à Phrixi filijs fuit acceptus, atque cum illis ad Æetam contendit.

contendit. Alij dicunt primùm benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab Aeeta; alij nō satis læto vultu. deinde cùm Iason aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum surreptum, repeteret, visus est Aeeta æquo animo petitionem tulisse, vt quidam dixerunt: alii dicunt iratum Aeetam respondisse Iasoni, se quod peteret, tum demum concessurum, cùm tauros ignem è naribus efflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes adamantino aratro vsus seminasset, nascentesque homines armatos ex illis dentibus cecidisset. Alij dixerunt, ipsum Aeetam illos dentes habuisse à Pallade sibi dono datos, cum alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea Aeetæ filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, iussitque seruare, ne aduerso vento araret, ne vis flammarum in ipsum ferretur: neque inciperet sulcum de more arantium ab eodem fine, sed tolleret aratrum. Quidam enim dicunt primum Aeetam boues igniuomos iunxisse & arauisse, ac post disiunctos imperasse Iasoni iungere & arare. Alii, quod Medea noctu, dracone per quædam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit, vnaque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. Quidam dicunt, Iasonem Medeæ consilio & opera omnia illa pericula superasse, at non accepisse vellus aureum à Medea. Fugit autem noctu (vti dictum est) cum Argo naui Iason è regione Colchorum, illud consilium suggerente Venere, veluti testatur Idmon in his:

—— ὑποθῆκ᾽ ἀφροδίτη
φευγέμεναι μεγάροιο θοὴν διὰ νύκτα μέλαιναν.
—— mentem Venus excitat illi
Aufugere è domibus tenebras per noctis opaca.

Alii dicunt immissum fuisse Aeetæ desiderium à Venere, vt cum Eurylyte vxore congrederetur, quo tempore de comburenda Argonaui consultabat, quo illi tuto possent aufugere, vt scripsit in hisce Dionysius in Argonautis:

δὴ τότ᾽ ἄρ αἰήτῃ πόθον ἔμβαλε δῖ᾽ ἀφροδίτη
εὐρυλύτης φιλότητι μιγήμεναι ἧς ἀλόχοιο.
κηδομένη φρεσὶν ᾗσιν ὅπως μετ᾽ ἄεθλον ἰήσων
νοστήσῃ οἰκόνδε σὺν ἀγχεμάχοις ἑτάροισιν.
Excitat AEetæ Venus hic in pectore flammas
Coniugem in Eurylyten, vt opus peragatur amoris.
Nam curabat vti post dura pericula Iason
Cum socijs repetat patriam, dulcesq; penates.

At verò de reditu Argonautarum permagna est inter scriptores controuersia, si quidē Herodotus in Argonauticis per idem mare illos rediisse scribit, per quod profecti sunt in Colchos. Hecatæus autem Milesius voluit è Phaside ingressos esse in Oceanum, inde in Nidum, inde in mare Tyrrhenum, per quod delati sunt in patriam. Archemidorus Ephesius hos mendacium dicere inquit, quoniam Phasi Oceanum minimè ingrediatur. atqui scriptum fuit in primo libro de Portubus à Timageto, vt accepimus, Istrum è montibus Celticis, siue Hyperboreis vocatis, siue Riphæis defluere, qui in mare Celticum ingrediatur. eius fluminis aqua bifariam distribuitur, cuius altera pars in mare Euxinum altera in mare Celticum intrat, per cuius ostium in Thyrreniam Argonautæ contendentes nauigarunt. Scymnus autem Delius illos per Tanaim nauigasse inquit mare amplum, atque inde mare Tyrrehenum fuisse ingressos. Sed his controuersijs de reditu Argonautarum relictis, quæ videntur non nihil deliræ parumque peritæ nauigationum, nos communiorem sententiam probabilioremque secuti, ita de illorum reditu breuiter dicendum censemus. Quod peractis omnibus, superatisque periculis in Colchorum regione, priùs in Istrum, deinde per illum in Adriam nauigarunt, & eò præsertim, vbi Saturnium vocabant antiqui, vbi laceratus fuit Absyrtus: illud tam nefarium facinus cùm ægre tulisset Iupiter, dicitur difficiles ventos Argonautis immisisse, quo demergerentur. At Iuno prosperos & secundos clam emisit, qui illos in mare Sardoum vocatum detulerunt. Sirenibus deinde transmissis ad Drepanum incolumes euaserunt, quæ postea Corcyra vocata fuit. eò cùm applicuissent, insequentes Colchi illos ferrè comprehenderunt, quare ad Alcinoum confugere compelluntur, Colchis Medeam ab Alcinoo repetentibus responsum est, quod eò pacto essent recepturi, si Medea esset virgo. sic enim futurum, vt patri remitteretur. at si esset iam vxor Iasonis, iure posse vxorem virum sequi. factæ dicuntur esse nuptiæ illa ipsa nocte. quamobrem Colchi cùm re infecta ad Aeetam redire vererentur, decreuerunt habitare in sinu Illyrico. At Argonautæ inde abnauigantes Mopso Canthoque defunctis ambigui de nauigatione ac salute, docti fuerunt à Tritone, quo pacto seruari possent; atque nauim in stagnum Tritonidem ferentes postea in Cretam nauigarunt, quo in loco cùm illis iter à Talo intercluderetur per Medeæ veneficia illo de medio sublato peruenerunt in Aeginam, ac inde in Thessaliam, atque ita dicuntur in patriam rediisse. Alii dicunt, Iasonē Medeæ consilio & ope illa omnia pericula superasse, mox in patriam reuertisse, quam nauigationem

tionem duobus mensibus absoluisse ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isacius, ex Aegyptiorum colonia, qui non procul ab Abasgis, siue Massagetis vocatis habitabant, dicebanturque nunc Colchi, nunc Scythæ, nunc Asiani, nunc Leucosiri, atque iuxta Phasim fluuium in Asiæ parte incoluerunt. Est autem & alia Scythia Europæ, quæ Meotidi & Tanai finitima est, interque Scythiæ populos nonnulli Alanos etiam numerarunt, vbi ingressus est in Hyrcaniam, & in Caspiorum regionem. Alii longè diuersam causam, cur Iason ad aureum vellus missus sit, retulerunt, inter quos fuit Hecatæus. Dicunt enim, quod cùm Iason ex antro Chironis exiuisset, & à patre, coniunctisque affinitate cognitus fuisset, in conuiuium solemne fuit acceptus. Deinde cùm magno tumultu ad Peliam regnum suorum maiorum repetens contendit: Pelias se rediturum pollicetur, si priùs in Colchidem abeat, Phrixique animam ter, vt legitimum erat, aduocet: se enim nocturnis terreri visionibus inquiens ob Phrixum. Nam si eò accesseris, inquit, & istud feceris, ac vellus aureum attuleris; ego iam senior tibi iuueni regni onus concedam. quare Iason his legibus acceptis eò contendit, vt diximus. Hæc illa sunt, vt summatim dicam, quæ de Iasone memoriæ prodita sunt ab antiquis. Pherecyde Alcimeden Phylaci filiam Iasonis matrem fuisse scripsit. Herod. ait Iasonem fuisse filium Polyphemæ Autolyci filiæ. At Andronis fuit sententia, quod Theogenete Laodici filia mater fuerit ipsius Iasonis. Stesichorus Eteoclymenes, Demetrius, Scepsius Rhœus, alii Polymedæ filium putarunt. omnes tamen Aesonē patrem illi tribuerunt. Nauigationis difficultates, & res ab Argonautis in itinere gestas complexus est Apollonus in Argonaut. & pericula, & labores, qui capturo vellus aureum proponebantur, ita recensuit breuiter Medea apud Euripidem:

ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν ἑλλήνων ὅσοι
ταυτὸν συνεισέβησαν ἀργῷον σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
ζεύγλῃσι, καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην,
δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ἀμπέχων δέρας,
σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις ἄυπνος ὤν,
κτείνασ', ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον:
Seruaui tes per me, velut sciunt ratem
Quicunq; conscendere tecum Argoam: vbi
Tauris iubebaris iugum spirantibus
Ignem imposuisse: seminare & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, insomnis, qui circundat id
Spiris: ego occidi, tibi lucem dedi
Illam salubrem.

Quam rem tamen breuiùs etiam ita complexus est Virgil. lib. 2 Georg.

Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus hydri:
Nec galeis, densisq; virum seges horruit hastis.

Vbi hæc omnia superasset Iason Medeæ consilio, domum cùm vellere aureo reuertitur, ac Medæam secum abducit, quæ post cædem parentum Iasonis, omnes suas fraudes ad vlciscendos illos Iasonis monitu conuertit, suasitque filiabus Peliæ, vt diximus, vt patrem frustra querentem, iugularent, cùm se illum iuuenem facturam, sicut agnum fecerat, promisisset. Fuerunt, qui dixerunt Iasonem quoque senescentem ap ipsa Medea coctum iuuentuti fuisse restitutum, vt scripsit Pherecydes, & Simonides poete, & Lycophron. Quod Aeson præterea Iasonis pater fuit à Medea coctus, & iuuentuti restitutus, ita scripsit is poeta, qui Reditus composuit.

αὐτίκα δ' αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα,
γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι,
φάρμακα πολλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.
Tum quoque pubescens iuuenis fit protinus
Aeson.
Ipsa senectutem studio detergere nouit,
Pharmaca vbi coxit permulta lebetibus aureis.

Aeschylns in Bacchi nutricibus, nutrices ipsas Bacchi vna cùm viris illis coctas fuisse inquit, & ita ab eadem iuuentuti restitutas. Habuit Iason filiam Atalantam, quæ Milanoni nupsit: & Apin, & Eunoeum: ex Hypsipyle Thoantis Philomelum, ac Thoantem. Aiunt Argonautas visa aue apud Colchos, quæ Græcis esset insueta, illam in Græciam portasse, atque à fluuio Colchidis phasianum appellasse. Scriptum fuit à Staphylo, Iasonem Medeæ consilio denique occidisse: hæc enim illi nescio quo pacto persuasit, vt sub puppe nauis Argus dormiret, quam illa sciebat breui solutum iri: qua denique supra Iasonem delapsa ille occisus est. Fuerunt multis in locis templa Iasoni ob strenuitatem erecta, sed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur, cui templum à Parmenione fuit magnifico opere, & excisis lapidibus extructum.

HÆC illa sunt, quæ præclarè & gloriosè ab Iasone gesta dicuntur, quæ omnium propè poetarum præconiis fuerunt celebrata, cùm tamen illa nauigatio breuissima fuerit: neque cùm nauigationibus nostræ tempestatis comparanda, neque cum illis præcipuè, quæ fiunt ab Hispanis in eam longinquam partem terræ nuper repertæ.

Di-

Dicitur Hercules enim ad illam expeditionem non peruenisse, quia aquatum missum Hylam requireret; neque potuisset cùm ceteris heroibus nauigare. Coacti sunt igitur sicuti reliqui, qui viros bonos faciunt aliquando parui, robore ac virtute destituti supplices fieri muliercule, donec vellus aureum cepissent, vt ait Plutarchus in Politicis, vocati sunt Minyę Argonautę a Minya Martis filio, vt voluit Dionysius Thrax. alij inter quos fuit Aristodemus Minyam Alei filium fuisse crediderunt, à quo nominati fuerint. Fuerunt etiam, qui res in Iasonis nauigatione gestas corporum chemicorum mutationes, & aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui fit denique post tot eorum corporum mutationes. Alij Iasonem vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionem, Medeamque Aeetę filiam asportasse, non poeticè dictum existimarunt: sed librum aureum vellus fuisse dicunt, contextum ex arietum pellibus, in quo scriptum erat, quo pacto per chemiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vellus aureum pellem arietis, in qua contineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarunt. Atqui re ipsa ridiculum est, tauros inuentos vnquam fuisse, qui flammas è naribus expirarent, aut è dentibus seminatis non solum homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata: aut arietem vsquam fuisset natum, cuius aurum pro pilis tonderetur. Quis hęc vnquam visa fuisse homo sanæ mentis crediderit: verum cùm sapientes antiqui philosophiam magnificarent, partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ pręcepta cum suauitate & rerum admirabilium admiratione imbiberentur, naturę aut disciplinę secreta sub varijs fabularum figmentis occultarunt, non minus quam Aegyptij sub hieroglyphicis scientiam, rerumque sacrarum disciplinam tradiderunt. Est enim omnibus propè insitum vel res prestantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere: at, quę non nisi difficulter & cum magnis laboribus acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari. in hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, non potest esse vir mediocris iudicii. Dicitur igitur fuisse Iason filius Alcimedes & Aesonis, vel (vt alij putarunt) Pholymedæ, vel Rhius, & à centaurorum iustissimo Chirone educatus, artemq. medendi ab illo edoctus, cuius vel matrum omnium nomina consilium significant. Aeson è stirpe Neptuni editus, quid aliud est, nisi prudentia è varijs negociis ac difficultatibus, quæ tanquam materia prudentiæ subijciuntur? nam ex illis, & ex consilio exoritur ac fit prudentia. Didicit medendi artem a Chirone, vnde nomen obtinuit: nam ἴασις ars est medendi. Quis tamen remedium aliquando morbi datum fuisse ab Iasone vlli laboranti accepit? non enim chirurgus fuit Iason: neque vir iustissimus & sapientissimus Chiron, putandus est potiùs corporis, quam animi curam, quæ viro bono conueniat, Iasonem docuisse. Quod si animi curam illum docuit, quid est per Deos immortales, quod magis viro bono conueniat, quam prudentia? Ego sanè ita censeo, Iasonem in vtraque fortuna, qua animi moderatione vti conueniat, à Chirone didicisse, quod antidotum sit aduersus voluptates impuras, qua animi temperantia ira placanda sit, qua arte superanda auaritia, prosternenda libido, ambitio ex animo eijcienda, cum illa sit omnium monstrorum turpissima, vitiorumque maxima. His præceptis instructus Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Dijs adiuuantibus, aut certè Deorum ministris consulentibus, incolumis pręteriisse, & in Colchidem profectus tauros ignivomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud, quam animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animique costantia ducitur, is aut leuis est ingenij, aut pro constantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hos animorum affectus rationi, medicinæque animi subijcere quid aliud est, quam tauros illos ignivomos vincere, & hominum cum armis e draconis dentibus natorum furorem à se depellere? aut quid aliud est spaciosum draconem Medeæ auxilio consopire, quam inuidiam sapienter consilio mentis fręnare? Est enim ipsa Medea μῆδος consilium. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit, Deisque dicauit, vel (vt aliis placuit) Peliæ obtulit: cum maximè fugienda sit auaritia, & iustitia complectenda. Maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quod principium est virtutum & omnis fœlicitatis: postea colendi sunt Reges, ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modò sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis quam quidam ad historiam, quidam ad chemicam artem detorquent, nulla alia de causa celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesseq; esse viro bono medicinam consilij animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen

me

me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercylus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharum opulentiam diripiendam nauigasse putarint: (semper enim opes tanquam vmbra sequitur inuidia, omniaq; bella propè pdæ gratia reipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur) quippè cum non procul à Caucaso monte torrentes quidam aurum deferre dicerentur, quod tabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mos fuit, vt ait Strabo lib. 2. Ad hæc loca nauigantibus à Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vt pote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHRIXVS, qui aureum vellus in Cholchos dicitur transtulisse, Athamantis & Nepheles fuit filius. Cum enim Athamas Thebis imperaret, Nephelem vxorem duxit, e qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio qua de causa, Nephele dimissa, Ino secūdam vxorem cepit, de qua Clearchum, siue (vt alij maluerunt) Clearchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verum Ino ingenti priuigni amore capta, non assentiente Phrixo, omnem amorem in acerimum odium conuertit, quod malum solet esse plerunque nouercarum. Hanc Pindarus in hymnis Demoticam nuncupauit, Pherecydes, Themisto, Sophocles Nephelen in actu Athamante, Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellæ machinatur. Torruit omnia frumenti, cæterorumque leguminum semina, ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, vt nunciarent Athamanti fruges illa de causa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (vt putabat) compulsus Athamas Phrixum dicitur ad aram mactaturus statuisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro 1. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, auream que ouem à Mercurio captam illis dedit qua per aera vecti fuerunt. Cùm verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, contigit vt Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellespontus, vel Athamantidis, vt ait Aeschylus in Perseis, & Ouid. in Epist. Leandri:

Fluctibus immodicis Athamantidos æquora canent.
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cùm primū de virgine nomine mersa
Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto.
Est satis amissa locus his infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Phrixus Helle sorore amissa ob diuturnum iter, ac laborem in promontorio Brixaba conquieuit, at barbari illo viso armati adueniunt. aries inclinatus vsus humana voce illum excitauit, quare aufugiens in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in littore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia: Phrixus incolumnis in Colchidem peruenit, ibique Ioui Phryxio cognomine, siue fugæ fauenti, immolauit, pellemque illicin luco Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulati sunt. Alij dicunt Dipsacum Phyllidis fluuij & nymphæ cuiusdam indigenæ filium Phrixum in hospitium accepisse, atque Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse. vnde mansit postea diu illa consuetudo, vt vnus ex oriundis ab ipso Phrixo quotannis prædicto Ioui sacrificaret, vt scriptum est à Suida lib. 2. rerum Thessalicarum. deinde Phrixus ducta Chalciope Aeetæ filia, quam Eueniam vocatam ait Pherecydes lib 6. proprio nomine, fuisseque cognomina Chalciopen & Ophiusam, suscepisse ex illa quatuor filios dicitur. At Acusilaus Argum Phrontim, Melanem, Cytilonum nominauit Phrixi filios, quibus quintum Pesbonem addidit Epimenides. Alij addiderunt Cytorum, à quo mons dictus est. alii Telamonem & Augiam addiderunt, Argum, Meliam, Catim Sorum, Phrontim, ac Hellen ex ea suscepit filios, quam tamen quidam non Chalciopen, sed Iophossen nominatam fuisse contendunt. Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysium è Mercurio captum tanquam puellam per quoddam tempus educasset, Learchum filium, quem susceperat ex Ino, trucidauit: quare territa Ino cum Melicerta in marè desilit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio & è Bœotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cæpit, vt ibi habitaret: vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulo post in Athamania vocata lupi illum intuentes aufugerunt, semesasque carnes ouium, quas comedebant, reliquerunt. Ibi cum habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsæi filiam tertiam vxorem duxit: è qua Leuconem,

Erythram,

Erythram, Schæonem, ac Tithonum, vel (vt alij malunt) Pæum genuit, quos tamen in Argonautis Schæneum, Erythium, Leuconem, Tithoreum vocauit Dionysius. Alij tamen dixerunt non quidem ad aram, vt mactaretur, adductum fuisse Phrixum, sed illi ad eligendam in sacrificia pulcherrimam victimam misso arietem Iouis consilio locutum fuisse, atque patefecisse omnes nouercæ insidias, inter quos fuit Didymus. quare ille cum sorore è patria terra, tergori arietis insidentes, vt aries illi significauerat, aufugit: ac Dijs postea apud fluuium Phasim illum arietem, vt mater sibi significaret, immolauit. Alij dicunt, tunc locutum fuisse arietem cùm Hele delapsa est: atque hortatum esse Phrixum, vt forti & intrepido esset animo, quod illum esset in teram Colchicam asportaturus. Alij dixerunt, Nephelen Deam fuisse, quæ ab Athamante neglecta ob mulierem in cælum euolauerit, at cum Ioue conquesta squalorem agro Athamantis immiserit, ob quem illa, quæ dicta sunt de nouercæ insidiis, contigerunt: Cùm in Cholchorum regionem inter conficerent Phrixus & Helle non per aera vecti, vt quidam putarunt, sed terrestri itinere in traijciendo mari Abydo propinquo delapsa est Helle, at Phrixus in Colchidem profectus, arietem, vt alij volunt, Marti; vt alij, Mercurio immolauit: ibique cùm habitasset regioni nomen dedit, quæ à Phrixo Phrygia dicta est. Alij fabulati sunt, arietis pellem fuisse ramis quercus appensam in luco Ioui consecrato, quam post modo Mercurius auream fecit. nam & Apollonius libro 2. Argon. illam Ioui Phrygio, id est fugæ fauenti, dicatam fuisse testatur:

ἀτρεκέως δοκέω που ἀκούσετε καὶ πάρος αὐτοὶ
φρίξον, ὅτις πτολίετρον ἀνήλυθεν αἰήταο,
κριὸν ἐπεμβεβαὼς, τον ῥα χρυσείον ἔθηκεν
ἑρμείας, κῶας δὲ καὶ ἔσσεττι νῦν κεν ἴδοισθε
πεπταμένον λασίοισιν ἐπὶ δρυὸς ἀκρεμόνεσσι
τὸν μεν ἔπειτ᾽ ἔρρεξεν ἑῆς ὑποθημοσύνῃσι
φυξίῳ ἐκ πάντων κρονίδῃ διί.

Vt puto, iampridem vestras peruenit ad aures,
Phrixus vt AEetæ regnumq; & mœnia adiuit.
Hunc aries vexit, quem mox Cyllenius aureum
Fecit. nunc etiam suspensa est aurea quercu
Pellicula, interdum crepitat quæ leniter auris.
Iupiter ipse fugæ fauit, quo Phryxius illum
Mactatum cepit structis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuisse, cùm mare traijcerent, vt in Colchidem aufugerent, his carminibus significauit Marcus Manilius lib. 4. Astronomicorum.

—— *testis tibi laniger ipse,*
Cùm vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatumq; sua Phrixum per fata sorore
Phasidos ad ripas, et Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit: quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragœdiæ Athamantis. Fabulati sunt, postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephele, vt arietis signum inter sidera collocaretur, quod etiam effectum est. Alij arbitrati sunt nauem fuisse, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen trans mare vexerit: verum cum Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse, ac periisse, vt scripsit Hellanicus. Alij censuerunt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi alumnum, qui cùm Inus insidias persensisset, hortatus est Phrixum, vt se fuga seruaret. qui cùm fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quod per arietem seruatus fuit in Colchidem, vt scripsit Dionysius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnà cum Phrixo in Colchidem nauigasse. Alij locum datum esse fabulę putarunt, quia Helle cùm morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, vt mos est nauigantium: cum Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. Atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur.

Hæc omnia sanè veram continent historiam, præter modum fugæ. Nullo enim modo fieri potest, vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cùm esset antiquorum consuetudo, vt animalia domestica, non solum pecunijs imprimerent, sed in omnibus propè rebus alijs pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos crediderim. Quidam dixerunt, Phrixum & Hellen in naui, quæ pictum arietem in prora haberet, nauigauisse, atque Hellen ægre ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidisse.

Alij dicunt, Scytharum regem Trygonem generum Aeetæ fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pædagogo captus est. puerum dono captum, fuisse ab Aeeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit, at pædagogum Crium (quod Græce arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clauis in templo affixit Deæ, vt erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries: quia consilia sapientum putanda sunt aurea. Alij dixerunt

runt illam pellem fuisse ab Aeeta inauratam, & custodijs septam, cùm accepisset ex oraculo, sibi tunc esse pereundum, cùm aduena illam abstulisset: quod certe significabat, vbi defuisset prudentia, & consilium. Idcirco ob diligentiam, & ferocitatem inhumanitatemque custodiarum dictus est draco insomnis, & boues ignē ex ore spirantes & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non .n. leuiter recedendum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cùm accitæ essent e Taurica regione, aiunt Medeam noctu ad portam clausam profectam, Taurico idiomate vsam esse, quare milites prompte illam aperuerunt tanquam regis filiam. Argonautæ strictis gladijs ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos è loco fugarunt, pellem cœperunt. His additum est, Aeetam collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantibus conflixisse, multos fuisse vulneratos, hinc & Iphitum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verum cùm Argonautæ tantam armatorum irruentium multitudinem sustinere non possent, dicuntur à littore soluisse. Non defuerunt, qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorum fuisse trucidatos. Atque fortunæ vicissitudines per hanc fabulam quo pacto ferri conueniat, antiquos demonstrare voluisse censuerim: cum mollis & muliebris sit animi, fortunæ mutationes non sapienter ferre, aut nimium in arduis tristari, aut in fœlicibus rerum successibus nimium extolli. nam in omnia vel pericula, vel fœlicitatem, prudentia debet esse pro clypeo: cùm incauti plerique magnitudine repentinæ alicuius mutationis continuo obruantur. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerum astronomicarum scientia delectatum scribit, dictum fuisse à fabularum artificibus in cœlum ab ariete sublatum. Ego vero hoc nihil aliud significare crediderim, quam illum, qui rebus præsentibus optimè ac sapienter vti nouerit, proxime ad Deorum immortalium naturam accedere: at si imprudenter, parumque honestè & superbè abutatur, facilè esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est .n. tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam, si ita Deo placuerit, citissimè possit delabi. atqui quòd ita sit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas .n. non admirandum esse significat, cùm sit θαυμάζεσθαι mirari, actionem que illam α adimat: Nephele verò nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta:

Nil admirari, prope res est vna, Numici,
Solaq; quæ possit facere, et seruare beatum.

Quis locus sane meritò concedi potest, admirationi, cùm tota hominum vita huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eo facilè corruat? nā omnes opes & amicitiæ & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secunda fortunæ aura aspirauerit. Siue igitur illa etiam sit rerum cuiusque ad fœlicitatem præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitiam mortalium ita vocata, siue aliud quidpiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruati animi moderatione in fœlici successu, Phrixus deuitatis nouercæ insidijs in Colchorum regionem peruenit, vbi non fine auxilio Deorum firmius imperium, & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argo naui dicamus.

De Argo naui. CAP. X.

NAVIS illa, quæ fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa est. dicunt ei à Pelia imperatum, vt clauos pertenues affigeret, cùm tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Aedificata fuit hæc nauis in quodam loco, qui ab Iolco distabat viginti stadijs, quem idcirco, quod nauis ibi fuisset compacta, ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι à compingendo scilicet, Pagasas vocarunt, vt testatur Strabo libro 7. & Ouidius in epistola Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit:

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonæa fatidica arbore cæsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophron:

εἰς τὴν λάληθρον κίσσαν ὕρμα τίξατο.
In garrulam transuecta pica est, vt ferunt:

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit lib. 1. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrinque constat, quā Theocritus in illa vocauit τριακοντάζυγον, nam ζυγὸν transtrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens:

εἵνεκεν ἤρωησε τριακοντάζυγον ἀργώ.
Quod, iuga cui fuerāt triginta, reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libro quarto historiarum non missum quidem fuisse Iasonem ad illa pericula tradidit: sed ipsum gloriæ desiderio ad imitationem Heroum superiorum petiuisse sponte à

te à Pelia vt sibi concederet in Colchos expeditionem, quam libenter concessit, cùm timeret prolem fratris, nullos ipse habens filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pelium à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo apparatu præstans, cùm in lintribus antea homines nauigarent, paruisque acatijs. Fama didita inusitatæ nauigii magnitudinis multi primates propinquarum regionum cupierunt esse participes eius expeditionis Iason elegit præstantiores, ita vt omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim alii ab architecto, alij à celeritate, cùm ἀργὸς velox antiquitus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesionem liberarunt, quæ accepta optione manendi cum parentibus, cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduentante ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Orpheus pro omnium salute Dijs Samothracibus initiatus est. Neque illud prætermittendum duxi, quòd remittente vento, duobusque astris apparentibus super capitibus Dioscurorum omnes sunt admirati, ac putarunt ipsorum Deorum consilio omnes liberari. ex illo mansit consuetudo, vt omnes per hyemem periclitantes vota fecerent Dijs Samothracibus. His addunt Phineum occisum, & filios liberatos, cùm Phineus ob Ideæ nouercæ malignas accusationes filios oculis priuasset. Dixerut etiam nonnulli, quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Tanais & ad locum quendam, cùm per alium fluuium in Oceanum nauigare opus foret, quod Aeeta os Ponti nauibus occupasset; qui sic terram ad sinistram habentes ab Vrsis ad occasum non procul à Gadiris in mare mediterraneum peruenerunt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt insulæ & portus, Argoum & Telamonium. Soluerunt autem à littore primùm Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur, vt patet ex his versi- eiusdem:

ἆμος δ᾽ ἀντέλλουσι πλειάδες ἐσχατιαὶ δὲ
ἄρνα νέον βόσκουσι, τετραμμένε εἴαρος ἤδη.
τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος
ἡρώων.

Pleiades vt surgunt, agni pascuntur ad oras
Agrorum nuper, iam verso tempore veris:
Tum manus Heroum funes a littore soluit.

Hanc nauem primam fuisse ferunt, quæ ausa sit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt sensit onid. lib. 3. de Tristibus:

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non defue... tamen, qui addiderint, Glaucum marinum D... per biduum comitatum esse nauim, qui Her... labores & immortalitatem vaticinatus est, &... scuris. Hortatus est, cum p...nos honores Diogissent, vt sacra Dijs persoluei... terram attinutu bis essent seruati. quibus dict... quorum demersit. Argonautæ, vbi ad terram ... se runt, cui imperabat Byzantus, à quo vrbs ... est Byzantiium, structa ara dijs scrificarun. deinde transmissa Propontide & Hellesponto ad Troadem peruenerunt; vbi missos repetitum Hesionem, & promissos equos, Iphiclum & Telamonem legatos fama est Laomedontem in carcerem coniecisse, Argonautisque tetendisse insidias, cuius consilij habuit socios & administros omnes filios præter Priamum, qui contendebat, iustitiam nullis vel exteris esse denegandam. qui cùm non audiretur, duos enses clàm attulit ad captiuos, inquiens, his clauibus carcerem esse aperiendum: illis custodias obtruncarunt & ad socios peruenerunt. re patefacta, cognitaque iniquitate regis, itum est ad pugnam. commisso prælio Hercules Laomedontem trucidauit, vrbem cœpit, consilii tam iniqui autores castigauit; Priamo ob iustitiam regnum concessit. Enimuero post Colchicam nauigationem cùm Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexisset, fertur fuisse Palladi ab Iasone consecrata: quæ deinde, quia tot Deos seruasset, fuit inter sidera verso ordine collocata, ita vt prior puppis, quàm prora oriatur vt in his inquit Aratus:

ἡ δὲ κυνὸς μεγάλοιο κατ᾽ οὐρὺν ἕλκεται ἀργὼ
πρυμνόθεν. οὐ γὰρ τῆγε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι.
ἀλλ᾽ ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη οἷα καὶ αὐταὶ.
νῆες, ὅταν δὴ ναῦται ἐπιτρέψωσι κορώνην
ὅρμον ἐπερχόμενοι, τὴν δ᾽ αὐτίκα πᾶς ἀνακόπτει.
νῆα, παλιῤῥοθίη δὲ καθάπτεται ἠπείροιο.
ὡς ἥγε πρύμνηθεν ἰησονὶς ἕλκεται ἀργώ.
καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος οἷα παρ᾽ αὐτὸν
ἱστὸν, ἀπὸ πρῴρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή.

Quæ ita vertit Cicero:

At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
Non aliæ naues vt in alto pandere proras
Antè solent, rostro Neptunia prata secantes:
Sed conuersa retro cœli semper loca portat.
Sicut cùm cœptant tutos constringere portus,
Obuertunt nauem magno cum pondere nautæ,
Aduersamque trahunt optata ad litora puppim:
Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo.
Atque vsque à prora ad cœlum sine lumine malum,

A malo ad puppim cum lumine ...ra videtur.

HANC nauim fuisse in... sidera colloca... et Palladis consilio tam fabulati sunt, cùm f... m beneficentiam sine fabricata, quia cùm ...sse patiatur; tum illa præ... remuneratione Dõ, quæ à sapientia & consilio ...cipuè grata esse sine Palladis consilio est be... proficisci, & quasi quodam naturæ ductu, vel neficentia... contingit, non est quidem repre... quenda: at multo magis illud & Deo gratum ..., & magis laudabile, quod cum ratione suscipitur. Cùm vellent igitur homines antiqui ad beneficentiam adhortari, rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturam accedat, liberalitatem & munificentiam esse dixerunt, quippe cum ad exemplum liberalitatis & animalia complura, & res sensus carentes, quia de Diis putarentur fuisse benemeritæ, inter siderum numerum fuerint relatæ, & proximè ad Deos ascitæ. Hæc igitur causa fuit, cur Argos dicta sit diuinos honores consecuta. nunc de Capra celoesti dicamus.

De Capra Cœlesti. CAP. XI.

PRÆCLARVM est eius, quod dicebam argumentum; quia capram etiam, quod de Ioue benemerita sit, cum illi lac præbuerit, non solum inter sidera collocarunt; sed etiam eius pellem ad sempiternam eius rei memoriam Iupiter gestare solebat, vnde Aegiochus fuit appellatus. Quod autem illam Iupiter ob acceptum beneficium inter sidera retulerit, testatur Aratus in is carminibus, quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare:

——— illa palatur
Nutrix esse Iouis, si verè Iupiter infans
Vbera Cretææ mulsit fidissima capræ,
Sydere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleij viri alioqui doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alij Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alij mulierem putarunt fuisse Arcadicam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cùm gemellos peperisset, illos alendos alijs mulieribus dedit, vt nutriret Iouem: quare eius filij, vt pote capræ, vocati sunt Hœdi. Hi cum lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ tenentur, quos Aurigæ sidera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus.

εἰ δέ τοι ἡνίοχόν τε καὶ ἀστέρας ἡνιόχοιο
σκέπτεσθαι δοκέοι, καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς
αὐτῆς ἠδ' ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρέουσῃ
πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους.
Si placet Aurigam, atque Aurigæ sydera et ortus
Obseruare tibi: fama est quod Capra, quod Hædi
Illius immergunt sulcantes cærula ponti.
Non vlli tutum est Hædis surgentibus æquor.

Moserat Phliasijs, vt eximiè Capram cœleste sidus colerent, cuius etiam signum æreum in foro magna parte auratum collocarunt, vt testatur Pausanias in Corinthiacis, quod idcirco fiebat, quia plurimum Capræ ortus obesse vitibus putaretur. vt autem illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nam exoriente Capra vel siderationem patiuntur aliquæ vites, vel prorsus arescunt. Illud vero fit Sole in Leonis signo existente: tunc enim maximè infestantur vites ob humoris inopiam, quod etiam magis fit pro natura locorum. Cur inter sidera Capræ signum relatum fuerit, iam explicauimus superius, quod Iupiter neque ingratus, neque acceptornm immemor vel aduersus Capram quidem videri voluerit. Dicta fuit hæc capra Olenia, quoniam in vlnas Aurigæ, vel Oleni filię excepta fuerit. Consimile ratione fuit Delphinus inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritæ, vt nuberet Neptuno: vel vt alij maluerunt, quia Arion Methymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuero, quod hæc non Capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthea Nyctei regis vxor fuerit, è quo Nyctimenem peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. At de Capra satis, nunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone. CAP. XII.

FVIT celeberrimum omnium oraculorum Dodoneum, tum ob celebritatem, & conuenientis eò multitudinis frequentiã, tum etiã ob glandium copiam, quę in illa sylua nascebantur. nam, vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

——— cum iam glandes atque arbuta sacræ
Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cũ foret herba thorus primis mortalibus: antra
Frigida & arboribus intexta, palatia: potum
Prosilientis aquæ riuus prælucidus vnda
Præberet: victumque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineoque rubentes cortice baccæ.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro π. Iliadis Iouem Dodonæum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit

reliquit Plutarchus in Pyrrho Deucalionem, ac Pyrrham post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum, Molossorumque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis refertissima, vbi eximia glandium copia nascebatur: quare poetæ Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone à Nympha Oceanitide, vel (vt maluit Hecatæus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quæ de sola fago legerentur, cum antea radicibus atque herbis inutilibus, vel etiam lethiferis aliquando vescerentur. Hic tuguria ad arcendas pluuias, & propulsandas temporum mutationum iniurias excogitauit, & tunicas è suillis coriis contexere docuit: cuiusmodi per quoddam tempus in Euboea & in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius in sua nauigatione. Inde verò accidit, cùm quercus & fagi multæ essent in sylua Dodonæa, vt Lucianus in amoribus è fago reddi oraculum ita dixerit: αὐτὴ τάχ᾽ ἂν, ὥσπερὴ ἐν Δωδώνῃ φηγὸς, ἐκ τῶν ὀρεδάμνων ἱερὰν ἀπορρήξασα φωνήν. *Ipsa sanè sicut fagus illa, quæ in Dodone, ex ramis sacram emittens vocem.* Erant autem ambigua admodum antiquorum oracula, quippe quæ non nisi transactis negocijs plerumque intelligi possent, quamuis Iophon Gnosius vir acri prompoque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroicis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines, quo pacto illa commodè interpretari possent. Cùm tamen Homerus in lib. ξ. Odysseæ id oraculum è quercu ita inquiat:

τὸνδ᾽ ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι ὄφρα θεοῖο
ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ.
Dodonamq; ferunt illum mox esse profectum,
Consilio Iouis è quercu captaret vt alta.

Memoriæ prodidit Pausanias in Achaicis, apud Acarnanes, & Aetolos, & Epirotas, & earum regionum finitimos populos valde inclyta fama fuisse oraculum, quòd è quercu columbæ reddebant responsa. Nam cum duæ essent columbæ, diuersorum populorum legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agrorum, vel aliqua publica calamitate laborantium, ad capienda responsa, quæ remedia forent earum calamitatum, eò confluebant, atque audiebant illarum columbarum vocem. Atqui varijs temporibus varijs modis responsa dabantur: nam primùm loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristera, altera Triton vocabatur: atque cùm Peristera columbam significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ, quia duæ columbæ responsa redderent. Alij duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiam fortasse accidit, cùm potestas esset tenebrarum; ac mali dæmones & hæc, & his multo magis ad mirabilia agerent: vt depressa tenerent populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerentur. Nam nemo ferè est eorum, qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cùm loquerentur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarent, in eam religionem antiquorum fuisset irretitus. Quare hoc etiam est cur magis gratias Domino Deo nostro habeamus, quòd per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnesque mali dæmones cum suis templis ita sunt euersi, vt nulla illorum iam diu appareant vestigia. conculcata sunt altaria, excisi luci, combusti libri, quibus sacrorum ritus continebantur, obliuioni datus est victimarum delectus, explosi sacerdotes & lenones earum fallaciarum. Neque vllus propè est, quin verum, sanctum, ac syncerum Dei cultum possit cognoscere, nisi si quis pro religione simulata flagitiorum licentiam sibi dari cupiat. Nam si de vero ac legitimo Dei cultu solum sit inter homines controuersia, ac non potiùs de proprijs singulorum commodis, vel intra triduum res iudicari posset, fieretque statim vnus pastor & vnum ouile: neque, quod ridiculum est, & misericordia planè dignum, tot bella pro religionibus orirentur. Est enim verus Dei cultus in ratione, & pietate, & integritate; non in armaris, aut in equorum cataphractorum pectoribus, aut in bellicis tormentis collocandus: neque qui plus potest in bello, is magis est religiosus: aut magis vir bonus, sed qui probabiliorem sui consilij rationem afferre poterit. Quis enim animo per enses aut nitentes galeas persuaserit, qui, cùm diuinus sit, nullam vim omnino patitur? Nullum est tormentum bellicum, neque fortius, neque maioris impetus ad animum impellendum, quàm sit ratio: qua sola victus animus vel victricem sequitur rationem, vel ita pudore deterretur, vt oculos attollere aduersus victricem sine pudore minimè possit. Verùm hæc alterius sunt negotij, nos iam ad institutum opus redeamus. Ac de Niobe dicatur.

De Niobe. CAP. XIII.

NIOBE, quam Tantali, & Euryanassæ, alij Pelopis, vel (vt alii putarunt) Taygetes vnius ex Pleiadibus filiam fuisse narrant, multorum filiorum fuit mater: quæ cum gloriaretur supra modum tum ob illorum multitudinem, tum etiam ob formæ præstantiam, ausa est se Dijs immortalibus comparare, vel etiam anteponere. Sic enim gloriatur apud Ouid. libro 6. Metamorph.

Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus author,
Cui licuit soli superorum attingere mensas.
Pleiadum genitrix soror est mea: maximus Atlas
Est auus, ætherium qui fert ceruicibus axem.
Iupiter alter auus; socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, mei regia Cadmi
Sub domina est: fidibusq; mei commissa mariti
Mœnia cum populis à meq; vtroq; reguntur.
In quamcunq; domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes. accedit eodem
Digna Dea facies. huc natas adijce septem,
Et totidem iuuenes, & mox generosq; nurusq;
Quærite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi.

Atheniensis tamen Apollodorus Nioben scribit libro primo Bibliothecæ fuisse Phoronei regis Peloponnesi & Laodices filiam, cùm Tantalum alii dicerent fuisse eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alij Alalcomeneo, alii nupsisse Amphioni Thebano dicunt, vt est in libro tertio Bibliothecæ. Verùm, cùm duæ fuerint Niobæ, vt arbitror, de Tantali filia solùm sermo est. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter se scriptores. Herodotus duos tantum mares, ac tres fœminas Niobes fuisse scripsit, vt testatur idem Appollodorus. Homerus libro vltimo Illiad. sex mares, & totidem fœminas illam habuisse ita inquit.

τῆπερ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες.
Namq; domi periere illi bis pignora sena.
Sex natæ, totidemq; mares, pulcherrima pubes.

At Hesiodus decem mares ac totidem fœminas peperisse Nioben credidit, vt scripsit idem Apollodorus. Alii septem mares, & totidem fœminas fuisse maluerunt, quæ communior est sententia. Verùm illa ob filiorum præstantiam non solùm ausa est (vt dicebatur) Latonam in contentionem fœlicitatis prouocare, sed etiam contumelijs, & impudicis verbis ita lacessiuit & irritauit, vt Diana sex filias, at Phœbus totidem filios puberes sagittis confecerit, vt ait Plutarchus in libro de superstitione. Occisæ sunt domi filiæ, at in Cithærone venantes mares ab ipso Phœbo. aiunt Ismenum, vnum è filijs Niobes, ab Apolline ictum impatientia doloris se in fluuium Cadmi pedem vocatum coniecisse, qui post ab ipso fuit dictus Ismenus in Bœotia non procul a Thebis. Ouidius tamen inquit quatuordecim fuisse cæsos, cui sententiæ assentitur etiam Antipater in his carminibuis.

ταντάλι ἅδε ποχ' ἅδε δὶς ἑπτὰ τέκνα τεκοῦσα
Γαστρὶ μιῇ φοίβῳ θῦμα, καὶ ἀρτέμιδι.
κῶρα γὰρ προὔπεμψε κόραις φόνον, ἄρσεσι δ' ἄρσην.
Δισσοὶ γὰρ Δισσὰς ἔκτανον ἑβδομάδας.
ἁ δὲ τόσας ἀγέλας μάτηρ πάρος, ἁ πάρος εὔπαις,
οὐδ' ἐφ' ἑνὶ τλάμων λείπεται γηροκόμῳ.
Μάτηρ δ' οὐχ' ὑπὸ παισὶν ὅπερ θέμις, ἀλλ' ὑπὸ ματρὸς
παῖδες ἐς ἀλγεινοὺς πάντες ἄγοντο τάφους.
τάνταλε καὶ δὲ σὲ γλῶσσα διώλεσε, καὶ σὲ κούραν
χ' ἁ μὲν, ἐπετρώθη, σοὶ δ' ἐπὶ, δεῖμα λίθος.
Tantalis, hæc ipsa hæc bis septem pignora eodem
Ventre tulit; mactat Phœbus, & alma soror.
Mas maribus cædem tulit, atque puella puellis,
Prostrauere duas sic duo & hi hebdomadas.
Quæque parens fuerat quondam ditissima natis,
Illa senectuti est orba relicta parens.
Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro
Pignora sunt: natos sed comitata parens.
Tantale, teq; tuoq; necauit sanguine natam
Lingua, tibi lugens saxea forma timor.

Fuerunt autem nomina filiorum Niobes, vt ait Zezes histor. 141. quintæ Chiliad. Sipylus, Agenor, Phædimus, Ismenes, Eupnytus, Tanlus, Damasichthon; filiæ Neæra, Cleodoxe, Astiocha, Phaeta, Pelopia, Eugyge, Chloris. At Apollodorus Minytum pro Eupnyto dixit, & filias ita nominat: Ethosæam seu Theram, Cleodoxam, Astyochen, Phthiam, Pelopiam, Astycratheam, Opygiam. Ouidius tamen Alphenorem, vel Ilioneum, filiis Niobes adiecit. Pausanias Argum Niobes filium memorat in rebus Corinthiacis, alii Amyclam quandam nominarunt, alii Genuam, quamuis plerique crediderint, Genuam fuisse Axiotheæ vxori Promethei filiam, quæ Genuæ vrbis fundamenta iecerit in littore maris Ligustici, alij instaurasse

propè euersam maluerunt. Isacius Homoloidem, & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidem patrem Iouem tribuit; cum primam omnium mulierum inquiat Apollodorus cùm Ioué congressam fuisse, ac peperisse ex illo Argum. Chloris præterea fuit aliquando Meliboea vocata, quam vna cùm Amycla è fœminis superfuisse memorant, è maribus verò Amphionem, quia illæ Latonam supplices, vt sibi parceret, precatæ sunt, vt ait Pausanias in Atticis. Cùm tantam filiorum copiam vno die Niobe amisisset, quæ est rerum humanarum inconstantia, non magis prudens fuit in ferendis aduersitatibus, quam fuerat in fœlicitate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum miseratione, cùm tantam doloris magnitudinem perferre non posset, in saxum fuisse conuersa, vt significauit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Fœlicem Nioben quamuis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta malis.

Et Callimachus in hymno in Apollinem:

ἢ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος,
ὅς τις ἐνὶ φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται
μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς οἰζυρόν τι χανούσης.

Differt petra suos pariter lachrymosa dolores,
Humida quæ quondam Phrygijs induruit oris:
Nunc quoq; marmor hiat triste et lachrymabile quiddam.

Fama est, Nioben visa filiorum morte è Thebis in Siphylum contendisse. quare scripsit Pauſ. in Atticis, huius imaginem silicem ac præruptam crepidinem in Sipylo fuisse, quæ quasi ad opticam rationem excisa, prope existenti neque lugentis, neque mulieris quidem formam præseferret: at procul existentibus & mulier, & mœsta, & lugens videretur. De illa imagine, quod esset in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Ouid. in Epist. Acontij:

Quæque superba parens saxo per corpus oborto.
Nunc quoq; Mygdonia flebilis astat humo

Facta fuit autem lapidea non repentè, cùm id à Dijs poposcisset, sed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his versibus significasse:

ἤκουσα δὴ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν φρυγίαν ξέναν
ταντάλου, σιπύλῳ πρὸς ἄκρῳ
τὰν κισσὸς ὡς ἀτενὴς
πετραία βλάστα δάμασεν.

Audiui mæstissimam perijsse
Phrygiam hospitem
Tantali. Sipylo in summo
Quam hederæ in morem peruicacis
Saxosum germen domuit.

Quam idem poeta in saxeo sepulchro lachrymari inquit in Electra, cùm sepulchrum sit eius corpus lapideum factum. Atque hæc de Niobe, Tantali filia, omnia propè dicta sunt. Niobe fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superiùs, atque eadem fuit soror Apidis, qui cum asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus: cum tamen alij non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sicyoniorum regis illam fuisse dicant: qui regno postea Argiuorum Aegialeo fratri permisso in Aegyptum profectus, Isidem vxorem duxit, ibique regnauit. Multis deinde beneficijs in homines Aegyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inuentis, Serapidis nomine eximiè cultus fuit post mortem ab Aegyptijs, & sub forma bouis viui eius nomen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit vtilissimum. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis, non quouis anni tempore, sed æstate tantùm Niobes statuam lachrymari solitam. Similem mutationem passam fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris: nam in saxum & ipsa fuit conuersa. Fabulantur enim, quòd cùm Venus Dijs esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcirco in syluas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dij omnes frustra diu quæsierunt. at anus locum indicauit, vbi latebat Venus, cùm à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit: de qua ita meminit Lycophron in hoc carmine:

καὶ τὴν παλαιὰν γραῦν μαρμαρουμένην δέμας.

Anumq; factam marmor ipsa frigidum.

Fama est præterea, quòd cum Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouem dies conuertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit, vt illi sepelirentur.

HAEC fabulosa sunt, quæ de Niobe passim circumferuntur. Nunc antiquorum sententiam ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exempla nos antiqui sapientes ad beneficentiam atque ad liberalitatem adhortabantur, cum & nauem, & capram cælestem, & multa animalia vel in cœlum inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint: ita per hoc exemplum ab arrogantia, temeritateque retrahentes, ad prosperas fortunæ vissicitudines æquo animo ferendas nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassæ filia? ac Tantalus auaritia, Euryanassæ opulentia est, ex his nascitur mortalium superbia, cuius & Deorum despicientia, & amicorum contemptus, & beneficiorum vel à Dijs, vel ab

vel ab hominibus acceptorum obliuio, asseclæ esse consueuerunt. Hæc igitur Niobe, siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantam filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè animus extollatur: nam ex altera parte diuitias, honores propè diuinos, qui diuitijs habentur, ac nobilitatem maiorum: ex alte- ra amicos complures & affines, & clientelas frequentes, & effusam vndique salutantium multitudinem hæc intuetur: quare se inuidiam & omnes humanas facultates longo interuallo superasse putat, ac neque Deum quidem ipsum vel fœliciorem, vel potentiorem esse arbitratur. vbi aliqua domus vel ciuitas in tantum superbiæ creuerit, vindictam Dei & euersionem proximam esse scito, vt per hanc fabulam admonemur. Nam vbi quis ita fuerit elatus animo, tunc eum neque filij, neque affines, neque nobilitas à diuina vindicta protegere possunt: quia nullę tam immensæ sunt facultates, quas vno die diuina potentia euertere non possit. Vbi fortunæ concussæ sunt, terga vertunt affines, priores amici diffugiunt, nulla reliqua est clientela, solus incedit quem antea multi stipabant, à nemine salutatur, sordet nobilitas sine diuitiis ab omnibus neglecta. Ad deprimendam igitur temeritatem mortalium Nioben introduxerunt antiqui multis præclaris rebus gloriantem, quæ tanta fœlicitate elata fuerat, vt vel Deos ipsos parui faceret, quam tamen repentè ex omnium fœlicitate deiectam dixerunt. Ad has calamitates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neque lacrymas, neque vocem, neque lamentationem vllam emiserit, de qua ita scripsit Cicero libro 3. Tuscul. disput. & Niobe fingitur lapidea propter æternum credo in luctu silentium. Quod si animo non ita fuisset temerario, neque tantopere fœlicitate elata, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resipere post acceptam cladem, seque non perpetuo virentia germina, vt ita dicam, peperisse cognouisset, sed quæ, vbi collibuisset Deo, arescere possent; & diuinæ voluntati satisfecisset, non fuisset in lapidem conuersa. Est enim sapienti semper illud sapiens dictum in ore habendum quod ita dicit:

θεῦ μὲν ἐκτὸς οὐδεὶς εὐτυχεῖ βροτῶν.

Est nemo felix, hoc nisi præstet Deus.

Fuerunt, qui rem ad historiam referre conati sint, dixerintque acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phrygia, atque eodem die Niobes filios omnes interiisse, cùm multos haberet. Atque cum pestilentiæ autor sit Sol & Luna, quia ex calore, vaporumque copia illa nascatur, proditum est in fabulis, Apollinem & Dianam illos sagittis confodisse; ad tantos dolores cùm obstupuisset, & propè sine sensu Niobe mater eorum videretur, dixerunt fabularum artifices, illam fuisse in lapidem conuersam. Dicti sunt homines eo tempore in saxa à Ioue mutati, quia crudeles sunt homines & inhumani ob metum in his opportunitatibus, neque vllus est vel affinitatis, vel amicitiæ firmus nodus. Verùm, cum decimo die cessasset pestilentia, tunc sepulturam dicunt obtinuisse. at nunc de Thamyri dicamus.

De Thamyri. CAP. XIV.

THAMYRIS Philammonis & Arsiæ filius: vel potiùs Agriopæ nymphæ, vt quidam maluerunt, genere Threicius fuisse creditur, cum Agriopa fuerit incola Parnassi: quæ cum in vtero gestaret, fertur Odrysas migrasse; cum Philammon eius nuptias recusaret, vnde Thracem postea Thamyrim crediderunt. fuerunt .n. Odrysæ vrbs Thraciæ per id tempus sanè nobilis & opulenta. Thamyris igitur, vbi adoleuisset, forma corporis præstantissimus ob animi dotes omni laudum genere floruit. atque inter cæteras eius virtutes illa etiam commemoratur, quod eius carmen ita sonorum, itaque concinnum fuit, vt ab ipsis Musis compositum videretur. Scriptum reliquit Plutarchus in libro de Musica hunc bellum à Titanibus aduersus Deos gestum tanta concinnitate orationis, tantaque modulationis suauitate composuisse, vt nullum poema videri posset præstantius. Sed quoniam cum præstantia ingeniorum semper ferè coniuncta est superbia, arrogantia, & penè temeritas, & cæterorum in eo genere præstantium contemptus, ausus est Thamyris vel Musas ipsas, per quas ipse cæteras antecelluit, contemnere, conuicijs afficere, & in certamen cantus prouocare, cum gratias potius illis pro acceptorum magnitudine agere conueniret. Hic Thamyris cum esset in Messenia, atque ex OEchalia ciuitate, Dorium versus (illud fuit vrbis nomen) proficisceretur, Musasque in certamen cantus prouocasset, dicitur illas obuias habuisse: cum quibus pactus est, si vicisset, se velle cum omnibus congredi; sin victus fuisset, illarum arbitratu se pœnas subiturum, vt scripsit Myrleanus Asclepiades, qui à Musis victus statim oculis captus fuit, & canendi scientia priuatus, vt testatur Hom. in 2. Iliad. his carminibus.

—— καὶ Δώριον ἔνθα τε μοῦσαι
ἀντόμεναι, θάμυριν τὸν θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,

Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ᾽ εὐρύτου οἰχαλιῆος·
στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν εἴπερ ἂν αὐταὶ
μοῦσαι ἀοίδοιεν κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο·
αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστήν.

—— Et Dorion, hic vbi Musæ
Oechalia Thamyrim redeuntem carmine Thracem
Priuarunt, fuit ausus enim se vincere Musas
Cantando iactare, modo ne prælia vitent:
Occurrantq; sibi Musæ Iouis inclyta proles.
Iratæ Musæ cæcum fecere sed illum:
Et cantum, citharamq; viro rapuere superbo.

Cùm verò lyram in fluuium proximum abiecisset, effecit, vt is fluuius à iacienda lyra diceretur postea Balyra. Pausanias tamen in Messeniacis id morbi Thamyri accidisse scribit, cùm & Homero, & alijs nonnullis persimile Thamyri ob nullum Deorum contemptum, sed ob aliquam naturalem imbecillitatem, contigerit. Prodicus verò Phocaensis, qui carmina in Minyadem composuit, apud inferos supplicium pati Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatem, & arrogantiam: quod quidem rationi magis conuenit, cum tantæ arrogantiæ pœnæ luendæ breuissimũ sit tempus humanæ vitæ cursus. Ob eam calamitatem oculorum ferunt cessasse Thamyrim à componendis carminibus, quare dictæ sunt illi Musæ cantum & cytharę peritiam ademisse. At quam ridicula est Dii boni alienarum ineptiarum derisoris Zezis explicatio, quam prodidit Chil. 7. hist. 108.? Inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poetam, qui mundi creationem quinque millibus versuum complexus sit, sed cùm esset superbus & arrogans, eiusque scripta periissent, fabulati sunt antiqui, illum cum Musis certasse, & factum cæcum ac diuinam cantilenam illi fuisse ademptam. Hæc explicatio fabulæ quantopere frigeat, quis non sentit? non enim propter has ambages, & nugas aniles, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis: sed (vt dicebam) quò nos Deorum metu & reuerentia ab inani arrogantia absterrerent eorum exemplis, qui cùm arrogantes fuissent, pœnas ingentes suæ temeritatis dederunt: vt essemus acceptorum à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque fœlicibus rebus nimis extolleremur: quorum vitiorum vtrumque & Deo minime placet, & homine sapiente est omnino indignum. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multo honestiores & probabiliores, cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quamuis alicuius historiæ fundamento fulciantur. Atqui neque Zezis quidem ridiculas interdum explicationes ipse deriderem, cùm humanum esse sciam errare aliquando & labi ac falli, nisi & ille fuisset vel ipso Thamyri arrogantior atque importunior, & ne multa dicam, nisi ille vel leuissimos cæterorum scriptorum errores grauissimè insectaretur, nemo enim vir bonus atque prudens debet aliorum de dignitate quidquam detrahere scribendo; sed omnia sua scripta conferre & aduertere ad præsentium posterorumque omnium vtilitatem & institutionem. qui verò maledicta, nugas, res turpes literis committunt, tales haberi iure debent, qualia sunt eorum scripta; quæ certè parum reperiuntur plerumque a moribus animique consilio discrepare. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya. CAP. XV.

MARSYAS quoque Phrygius tibicen ob similem huic temeritatem, & petulantiam non leue supplicium subiuit. Hic Hyagnidis fuit filius, eius, qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solemnitatibus Græci vsi sunt, accommodauit, qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibiarum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysum, qui ibi regnabat eo tempore, peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cum ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere: cum ipse tibias à Minerua eiectas suscepisset, vt aiunt, ijsque inflandis factus iam peritior sibi videretur.

Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque libuisset, imperaret, vt testatur Pausanias in Phocaicis. Idcirco mansit ea consuetudo postea in magnæ Matris sacrificijs, vt adessent illis etiam tibiæ, vt ait Myrleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cum Apollo citharam pulsasset, mox ore cantabat: at Marsyas tibijs inflandis tantum erat peritus, quare etiam victus pœnas dedit suæ temeritatis. Qui rem etiam planius explicare voluerunt, addiderunt his, quòd Nysæi iudices sunt eiecti quo tempore Marsyas contendit cum Apolline. nam primum tibijs ita est vsus Marsyas, vt auditus stupore repleretur, appareretque ob suauitatem longè præstare aduersario. cùm iudicibus ostentare simul artem decreuissent, aiunt Apollinem rursus ad citharam cantum accommodasse,

modasse, quare vicit tibias repetitas. at ille nitebatur docere iudices, quòd præter omnem æquitatem vinceretur: quod artis, at non vocis, comparationem fieri oporteret, ad quam cithara & tibiæ sunt referendæ, non autem res duas cum vna conferri oportere. Apollo respondit, quòd nihil plus æquo obtineret, quia Marsyas, quod sibi conueniret, fecisset, cum tibias inflasset: oportere hanc legem igitur vtrisque imponi, vt vel ambo, vel nemo ore vteretur, sed solis digitis proprium vsum ostenderet. Istud certamen commissum fuisse non procul à Celænis, siue (vt nunc vocatur) non procul ab Apamea ciuitate iuxta lacum, in quo ad vsum tibiarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo libro 12. ex eo lacu dicuntur manare fontes Marsyæ fluminis, cum Ouidius libro 6. Metamor. Marsyam scribat fuisse ab Apolline in fluuium mutatum. Nam fama est, apud eundem lacum tibias à Minerua fuisse inuentas, quas cum illa inflaret, seque in lacu conspexisset, orisque turpitudinem vidisset, & tumorem, illas abiecit, Secedite a me, inquiens, malæ corporis deprauationes, vt ait Athenæus libro 14. Has cùm reperisset Marsyas, qui multo ante bella Troiana floruit, non solum inflauit, cæterosque illarum peritia antecelluit, sed etiam Doricæ musicæ postea, geminarumque tibiarum fuit inuentor, sicut Amphion Lydiæ, vt testatur Plutar. in libro de Musica, atque apud Dorion oppidum Pelopponnesi hic idem ausus fuerat Musas ad certamen cantus prouocare. Fama est igitur, Marsyam, vbi cum Apolline decertans victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, vt testatur Nicander in his carminibus.

πολλάκι ϗ πίτυος γοερῆς ἀπὸ δάκρυα τμῆξαι
μαρσύου ἧχι τε φοῖβος ἀπό φλόα δύσατο γυίων

Sæpius

Sepius et lacrymas de pinu tristis ademit
Marsya, vbi Phœbus nudauit cortice membra.

Illud cum apud fluuium Midam prius vocatum, contigisset, effecit vt fluuius postea Marsya diceretur, e cuius sanguine nati sunt Satyri, vt scripsit Agatharchides in rebus Phrygijs. Pœnituit tamen celeriter Apollinem tantæ acerbitatis, quare chordas citharæ infregit: quas cum Musæ inuenissent, mesen addiderunt, Linus lichanon, Orpheus hypaten, Thamyris parhypaten. postmodo cithara & tibiis in antro Dionysi depositis cum Cybalen amaret, cum hac ad Hyperboreos vsque peregrinatur. E pelle Marsyæ vtris factus fuit, quem in Celenarum ciuitate fuisse scribit Herod. in Polymnia hoc pacto: οἱ δὲ ἐπεὶ τὲ διαβάντες τὸν ἅλυν ποταμὸν ὡμίλησαν τῇ φρυγίῃ δι' αὐτῆς πορευόμενοι, παρεγένοντο εἰς κελαινάς, ἵνα πηγαὶ ἀναδίδουσι μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ μαιάνδρου· τῷ, ὄνομα τυγχάνει ἐὸν καταῤῥήκτης, ὃς ἐκ τῆς ἀγορῆς τῆς κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν μαίανδρον ἐκδιδοῖ ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ σιλήνου μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται τὸν ὑπὸ φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα, ἀνακρέμασθῆναι. *Isti, postea quam Halym traiecerunt fluuium Phrygiæ, per ipsum profecti Celænas adierunt: vbi scatent fontes Mæandri fluuij, & alterius non minoris Mæandro, cui nomen est Catarrhactes. hic oritur è foro Celænorum, et in Mæandrum influit: vbi est etiam Sileni Marsyæ vtris in ciuitate suspensus: est enim sermo Phrygum, quòd is Marsia ab Apolline excoriato fuit suspensus.* Fabulati sunt autem illum Marsyæ casum apud fluuium Mæandrum contigisse, veluti attestari videntur illa carmina Philippi.

ἵμερον αὐλήσαντι πολυτρήτων διὰ λωτῶν
εἶπε λιγυφθόγγῳ φοῖβος ἐπιγλαφύρῳ,
μαρσύη, ἐψεύσω τεὸν εὕρεμα, τοὺς γὰρ ἀθήνη
αὐλοὺς ἐκ φρυγίης οὗτος ἐληΐσατο
εἰ δὲ σὺ τοιούτοις τόδ' ἐνέπνεες, οὐκ ἂν ὑάγνις
τὴν ἐπὶ μαιάνδρῳ κλαῦσε δύσαυλον ἔριν.

Fabula de Lotis resonabat dulce foratis,
Audijt hoc Phœbus, talia dicta dedit.
Marsya. non hoc inuentum tibi: Palladi at ista
De Phrygia est olim fistula rapta Deæ.
Talia si inflasses, non fleuisset tua fata
Mæandri ad gelidas tristis Hyagnis aquas.

Nam certè quidem illud verissimum est, quod olim prolatum fuit ab oraculo, quòd.

οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.
Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

Dicitur ea causa vniuersis tibicinibus deinde iratus fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorant, cùm is primus Delphis Pythium cantum cecinisset.

QVID per hanc fabulam significare voluerint antiqui, manifestum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superborum & nimis elatorum animorum deprimendam temeritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolandis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obruuntur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderunt. Crethæis enim Hippolyti filia Acasti vxor cùm capta fuisset Pelei desiderio, neque tamen Peleo, vt secum congrederetur persuadere posset, illum apud Acastum, quia suam pudicitiam tentasset, accusauit. Hunc Acastus secum habens ad verticem Pelei montis adduxit, atque vinctum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diognetus in rebus Smyrnæis. Verùm eius innocentiæ misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur. deinde cùm in vrbem venisset paucis comitantibus, Acastum debellauit, & imperio ipse potitus est. Vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem fœlicitatem & opulentiam insurgere, sic in rebus aduersis non est cedendum viribus tempestatis, sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit. nunc de Ixione dicamus.

De Ixione. CAP. XVI.

ENIMVERO multo his scelerätior fuit Ixion Phlegyæ filius, vt sensit Euripides; vt Aeschylus, Antionis; vt Pherecydes, Pisiones & Aethonis; vt verò alij, Martis & Pisdices. Hic enim Diam filiam Einei, vel (vt alij maluerunt) Deionei vxorem duxit: cùm pollicitus esset se multa munera socero mox esse daturum. nam mos erat antiquorum, patribus sponsarum munera offerre: quod in his significauit Homerus.

πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη
αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς.

Dat centum prius ille boues, mille inde capellas,
Et pecudes promisit.

Deioneus igitur cùm munera ob acceptam vxorem ab Ixione flagitaret, acriusque instaret, coactus Ixion inuitauit socerum tanquam ad conuiuium, & ad illa accipienda, quod se æquitate mitigatum simularet. hunc Ixion in foueam carbonariam, quam tenuissimis tabulatis

superius, igne interius occultato, instrauerat detrusit. Cùm illum ob eam cædem furor inuasisset; neque vllum vel Deorum vel hominum reperiret; à quo expiaretur, quia primus is ausus esset in affinitate coniunctum manus inferre, Iupiter non solùm eius misericordia captus illum expiasse dicitur, quod eum magnopere pœnituisset, sed etiam in cœlum acceptum liberaliter tractasse, & à secretis constituisse. Hic igitur pro tanta Ioui in se liberalitate ac munificentia Iunoni stuprum inferre conatus est. quod cùm illa Iouis significasset, non facilè credidit Iupiter, quippe cui Bellerophontis & Hippolyti casus essent cogniti; sed rem palam oculis intueri voluit. dicitur igitur nubem in Iunonis formam coegisse, quam Ixioni obiecit, cùm qua congressus Centauros suscepit. ob id facinus cùm gloriaretur Ixion, passimque blateraret, ac eam, quam aduersus Iouem commiserat, turpitudinem tacere non posset, fuit è cœlo ad inferos ob suam loquacitatem deiectus. hic rotæ ferreæ fuit alligatus, circa quam angues complures conuoluebantur, perpetuoque rotæ circumuolutæ motu agitabatur, vt nunquam posset quiescere; quod significauit Virgil. 1. Georg. in his:

Inuidia infœlix furias, amnemq; seuerum
Cocyti metuet, tortosq; Ixionis angues,
Immanemq; rotam.

Et Tib. lib. 1.

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.

Memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Phlegyam non patrem, sed fratrem fuisse Ixionis, cuius filius fuit Pirithous, & Chiron, & alii.

HAEC summatim ea sunt, quæ de Ixione scripta apud antiquos inueniuntur: nunc, quæ explicatio his attribuatur, vestigemus. Zezes grauissimè Pindarum ac Palæphatum philosophum exagitat, tanquam vel sibi domesticam suppellectilem furati sint, vel Deorum immortalium templa spoliarint. Pindarum quidem, quia dixerit, quod vbi Ixion cùm nube ab Ioue summissa concubuisset, filium progenuit sine Gratiis Hyperphialum, qui rem habuit cùm equabus Magnesijs in Peliomonte, ex quibus natum est genus partim matribus, partim patri simile. At Palæphatum, quoniam Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cùm tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarent; tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerunt, ac stimulis pupugerunt: cùm verò eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarunt superna parte homines, inferiore equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscenderat, & quia tauros illos pungentes vidissent, Centauros appellasse: quæ quo pacto tantum abhorreant ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quam absurdam ipse postea attulit expositionem Dii boni? Dicit enim Nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quam Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus, qui à pungenda Aura, seu Nube, ita sint dicti. Quis vnquam per Deos immortales pungere in rebus Veneris vsurpauit? neque illud sanè satisfacit, quod nititur in Græcorum fabulis modò Aegyptiorum, modò Chaldæorum exemplis illas comprobare: cùm multò magis etiam moribus & sacrorum ritibus hæc loca distarent inter se, & consuetudine orationis, quam vel vestium forma, vel regionum interuallo. quod si Aura apud Pharaonem serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius fuisset tacere, quam dicere illa, quæ nesciuntur. Natus est Pirithous è Dia & Ixione, qui propter familiaritatem Centauros conuocauit ad nuptias. at cum sacrificasset Dij cæteris, oblitus Martis, Deum illum habuit iratum & infensum: inde effectum est, vt Dei ira & vino impulsi sint, vt manus lasciuè in mulieres Lapitharum inijcerent. vnde celeberrima illa pugna & clades exorta est. Quod Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est; & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cùm primum commissum fuisset inter coniunctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat: quare de patria profugere coactus est: & à rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebantur) perbenignè acceptus, expiatus fuit, & à secretis creatus: quare hæc narrata sunt, vt de Ioue. Hactenus mihi conuenit cum Zeze; quia hæc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius regis vxoris pudicitiam clam tentasse dicitur Ixion, quod illa grauiter ferens rem interim dissimulans aperit marito. Is non facilè credens vxori, rem oculis tenere voluit: tum muliérculam, quæ Nephele vocabatur instruxit, pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quod eum præstolaretur. Is igitur, vt statutum fuerat, veniens pro vxore regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus is, qui primus Centaurus fuit vocatus. Dicuntur nati fuisse præterea ex ipso Ixione & Nube Odites & Orneus

neus & Phlegræus & Pholus & Riphæus, à quo dicti sint montes. Postea verò dicti sunt Centauri non solum illi, qui ab Ixione originem duxerunt, sed pleriq; in Thessalia ad Pelium montem habitantes, quod in taurorum morem in hostes impetum facerent, essentque propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt conscendere, & pugnare ex equo inuenerunt, cum fræna etiam ab ipsis Lapithis. & ephippia, & omnis equestris suppellex fuisset inuenta. Inde fabulosè dictum est, Ixionem à Ioue expiatum in cœlum fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & ob eam causam ad inferos detrusum. Nam ob cognitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus, & miserrimus omnium factus, cum perpetua tamen ambitione gloriaque vexaretur. Cùm verò ex illa nascatur inuidia necessariò, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotæque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus: quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines conuenit, vt ait grauissimus autor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto:

οὐκ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συγκεῖσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ ἰξίωνι μῦθον, ὡς δηλαόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς ἥρας καὶ τῶν κενταύρων οὕτως γενομένων, καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλῳ τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινὲς οὐδ᾽ ὁμολογούμενον, ἀλλὰ νόθα καὶ μικρὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοτε ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοις καὶ πάθεσιν ἐπακολουθοῦντες. *Non absurdè sanè, neque imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenire nonnulli arbitrati sunt: quod is Nubem pro Iunone cõpresserit, atque ita natum esse Centaurorum genus. Nam qui gloria tanquam imagine quadam virtutis alliciuntur, illi nihil sincerum, nihilq; laudabile, sed multa illegitima et absurda agant necesse est, multisq; agitationibus ferantur cupiditatibus et oibus animorũ affectibus obsequentes.* Illi enim, qui pro virtute gloriam ex quibusuis rebus consectantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa indecora faciant oportet: quare monstro similes Centauri ex nube nascuntur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris apicem gloriæque contenderint, idcirco remotus à secretis & ad inferos detrusus fuit Ixion, vbi perpetua pœna, præteritorum recordatione scilicet, discruciatur. Ego sanè non parum præclarè hoc etiam fictum à poetis fuisse, neque inutiliter ad institutionem vitæ censuerim, quod tanto grauius scilicet iure optimo supplicium esset Ixionis, quàm cæterorum omnium, qui apud inferos torquentur: quanto maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id præclare scriptum est, quod cui plus remittitur, is plus debet. Hoc est, fabulam hanc ideo fuisse fictam, vt per hanc significarent antiqui, maximè omnium vitiorum inuisam esse Dijs immortalibus acceptorum beneficiorum obliuionem: atque id etiam multo magis, cum quis non modò obliuiscitur, sed etiam iniurias infert pro beneficijs: quod scelus vindicem esse Deum denique experitur. Hoc tamen vitium cæterorum omnium fere maximè patet, quod non semel experti sunt principes plerique, qui sibi ab illis parari insidias senserunt, quos ante omnes charos habebant, & ad maximas opes, supremosve honores prouexerant: sed & nuper propre singulare ætatis nostræ ornamentum, ac omnium bonorum perfugium Erancifcus Medices, Serenissimus Magnus Dux Heturiæ Secundus: quem & ipsum, & Carolum Serenissimum Archiducem Austriæ ex omnibus principibus nostræ tempestatis solos, meo quidem iudicio, ob humanitatem, prudentiam, moderationem animi, magnificentiam, gloriam in omni genere virtutis, verè regios & imperare dignos ausim dicere. Ac de Ixione satis, nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho. CAP. XVII.

SISYPHVS cuius filius fuerit, non patet; quẽ tamen nonnulli Aeoli fuisse arbitrati sunt, cùm illud Ouid. & Horat. & Hom. libro ζ. Iliad. ita Aeolidem appellauerit:

Σίσυφος αἰολίδης, ὁ δ᾽ ἄρα γλαῦκον τέκεθ᾽ υἱὸν
Sisiphus Aeolides, cuius de semine Glaucus Editur.

Nam Apollonij enarrator οὐκ ἀπ᾽ αἰόλου, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν αἰόλου non ab Aeolo scilicet, sed ab iis, qui genus ducunt ab Aeolo, Sisyphum Aeolidem vocatum fuisse existimauit. Fuerunt, qui putarint, Meropen vnam ex Pleiadibus illi nupsisse, de qua ita inquit Ouid. in 4. Fastorum:

Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.

Ex qua Glaucum, qui etiam Taraxippus vocatur, qui fuit in Isthmo in hippodromo ab equis discerptus, & Creontem suscepit. Habuit ex alijs etiam fœminis alios filios Thersandrum, Ornytionem, Almum, Metabum, Hosinum, Porphyrionem, aliosq; complures: atque Ephyram ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt testatur Homerus Iliad ζ.

ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργεος ἱπποβότοιο.
ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ, κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.

Est Ephyre vrbs Argi vicina feracis equorum,
Sisyphus hic habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant: quippe cum Autolyci sua tempestate insignis & nobilis latronis, qui nō solum iureiurando, sed etiam præstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cùm enim gregres Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illosque mutatos reddere conaretur, frustra id egit: quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum inusserat. Id vbi vidisset Autolycus amicitiam contraxit cum Sisypho, atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit, de quibus nata est filia eiusdem nominis, quare Laertes pater Vlyssis postea vxorem duxit: de qua ita Homerus meminit lib. λ. Odiss.

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηκυίης.
αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρόν.

Atque anima accessit defunctę deinde parentis
Anticlea alto Autolyci de semine natæ.
Quam viuam liqui, cum sacra mænia Troia
Accessi.

Fama est, quod Iupiter Aeginam Asopi filiam in locum vocatum Phliuntem portauit, vt illam comprimeret: quam cùm Asopus quæreret, non solùm Sisyphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus, vt cognosceret an vera essent, quæ dicerentur, ad illam properauit: quam rem cùm cognouisset Iupiter, hanc in insulam sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit, vt saxum quoddam prægrande assiduè supra montem apud inferos portaret, quod vbi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neque vlla vi retineri poterat: vt ait Pausanias in Corinthiacis, & Homerus luculentissimè expressit lib. λ. Odiss.

καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν.
ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
λᾶαν ἄνω ὤθεσκεν ποτὶ λόφον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι
ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιΐς,
αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής,
αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος κατὰ δ' ἱδρὼς
ἔρρεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.

Sisyphon hic vidi duros perferre labores,
Ambabus manibus portantem pondera saxi,
Hic etenim manibus nixus, pedibusq́; rotabat
Ingens ad collem saxum, vis magna deorsum
Sed voluebat idem, vt collem superare perabat.
Rursus et id campum deuoluebatur in imum.
Dum miser hic rursus repetebat pondera, sudor
Membra lauabat ei, labor est renouatus, et idē.

Sisyphum mortuum esse in Isthmo & sepultum constat, vt est in Corinth. apud Pausan. Non defuerunt tamen, qui Sisyphum alijs de caussis & multo probabilioribus, ad inferos deiectum id pati supplicium arbitrati sint: nam quidam dixerunt, quia, cùm esset Deorum à secretis: arcanas res Deorum diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. alii inquiunt illum varijs tormentorum generibus hospites, qui ad illum accessissent, excruciare solitum. quamobrem illi pœnæ meritò apud inferos illum fuisse addictum. Alii putarunt addictum fuisse illi supplicio propter perfidiam, quòd dæmonas fefellisset, qui dicunt cum mortuum descendisse ad inferos & Plutonem decepisse. nam moriturus iussit vxorem, insepultum cadauer eiicere, quod cum illa fecisset, petijt à Plutone, vt ad vxorem castigandam liceret accedere, à qua tantopere fuisset neglectus, quòd citò rediret. vbi Pluto illud concessisset, ad superos reuersus noluit amplius redire ad inferos; sed à Mercurio vi detractus illi supplicio addictus fuisse dicitur.

ATQVE hæc omnia ferè illa sunt, quæ de Sisypho ab antiquis memoriæ sunt prodita. nunc quid hæc significent, inquiramus. ac primum omnium explicatum fuit superius, nihil magis diuinæ naturæ conuenire, quam beneficentiam, & liberalitatem, & benignitatē: nihilque tam repugnare, quàm crudelitatem, & auaritiā, quippe cum crudelibus & auaris amicus Deus esse non possit, qui per beneficentiam viris bonis sit amicus. Cùm enim Deus amet beneficos, quantopere odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniurijs afficiunt? Etenim cum à secretis Deorum factus fuisset Sisypus, pro accepto tanto beneficio cum etiam fidem violarit, meritò grauissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, meritò experitur, quæ sint crudelitatis præmia, quia omne improbitatis genus vindicē denique habet Deum. Si quidqnam rursus in Deorum contumeliam locutus fuit, ac Deorum arcana vulgauit, quominus Dij ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati. præter improbitatis ac sce-

ac sceleris grauitatem. Vt igitur deterrerent homines ab auaritia & à crudelitate, eosque ad liberalitatem, & humanitatem, & acceptorum recordationem adhortarentur, & ad Deorum cultum, ad seruandam fidem magistratibus, & regibus. qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hanc fabulam conuenire scribit, qui magistratus & honores à populo expetunt cum summa animi contentione: neque vnquam obtinere possunt, vel quòd indigni habeantur, vel quòd in hoc etiam maxima vis sit fortunæ. Sic enim ait Epicureus poeta:

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo fasces, sæuasq; secures
Imbibit, et semper victus, tristisq; recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vnquam,
Atque in eo semper durum sufferre laborem.
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursũ
Voluitur, et plani raptim petit æquora campi.

Tanta verò præstantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, vt non vnam rem tantum sub his contineri voluerint, sed illas in diuersas sententias posse distrahi, vt multiplex vtilitas ex his caperetur. Per hanc ipsam fabulam igitur homines ab ambitione reuocabant, qua nihil prope est humano generi perniciosius: neque enim debet statim confugere ad laqueum, qui repulsam passus est, vel si præstantior cæteris existat, sed arbitrari multa stultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconsideratis iudicibus, cùm maxima sit vbique insipientium copia. sin alicuius sceleris sibi conscius extiterit, qui passus est repulsam, tum debet vniuersæ vitæ suæ rationem examinare, & quod in se parum rectum cognouerit corrigere, se ad probitatem quam maximè accommodare, seque dignum præbere, qui cœteris hominibus imperet: quippe cum nullum imperium sit vel fœlix vel diuturnum, vbi impuri viris bonis; stulti sapientibus, imperiti peritissimis, in rebus administradis dominantur. Alij crediderunt Sisyphi saxum studium esse mortalium, atque collem illum, siue montem esse vniuersum huiusce vitæ cursum: verticem ad quem Sisyphus nitebatur saxum aduoluere, esse tranquillitatem & animi quietem, inferos esse homines, Sisyphum animam. nam cùm anima iuxta sententiam Pythagoricorum è cœlo diuinitus in hæc corpora missa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit conscia, nititur omnibus viribus ad fœlicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alij in cumulandis opibus, alii in honoribuis & magistratibus, alij in gloria, & celebritate rerum gestarum esse arbitrantur, alij in scientiarum cognitione, alij in eximia corporis forma, aut sanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiusmodi: qui cum re optata potiti sunt, rursus in imum relabuntur, & qui ante in diuitijs comparandis erat anxius, nunc est in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine sollicitus, atque ita semper in aliquam relabitur perturbationem, neque ad summam tranquillitatem potest vnquam peruenire. Sisyphus igitur à Ioue ad infernos detrusus non insulse dictus fuit saxum frustra ad montis verticem aduoluere, cum quod ad summum peruenisse videbatur, tum rursus deuoluebatur in planitiem. Alij rem ad historiam traducunt, dicentes Sisyphum fuisse Teucri scribam, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo cœperit Homerus Iliada, qui cùm arcana patefecisset quædam Troianis, graue supplicium subiuit.

De Tantalo. CAP. XVIII.

TANTALVS etiam, quem apud inferos torqueri modò timore impendentis saxi, modò rerum victui necessariarum penuria dixerunt, impurus, & acceptorum beneficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nymphæ Plotę filium narrauit in secundo Euangelicę præparationis, cùm tamen Ioannes Diaconus & Didymus, Iouis & Plutus Nymphæ filium fuisse arbitrentur: quem Zezes hist. 10. chil. 5. Pluto quidem matre genitum, at patre Imolo Lydiæ rege scribit. Lucianus in dialogo de Dipsadibus, Aethonis filium illum fuisse censuit, vt testantur hæc carmina:

τοῖα παθόντ' ὄιμαι καὶ πάνταλον αἴθονος υἱὸν
μηδαμᾶ κοιμῆσαι διψαλέην ὀδύνην.
Talia ferre puto quoque Tantalon Æthone natũ,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.

Fuerunt, qui dixerint Deos aliquando in hospitium ab hoc fuisse acceptos. qui cùm lautum conuiuium illis parasset, Pelopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit; vt alij arbitrantur, quod illum immolarat ad epularum magnificentiam, cùm omnium rerum vel carissimum filium illis obtulisset. id cùm Dij cæteri cognouissent, ab iis epulis abstinuerunt, præter vnam Cererem, quæ ob raptæ filiæ dolorem penè desipiens inconsultò humerum edit. tum Dij reliqui eius filij miserti, eum rursus iecerunt in lebetem ac recoctum vitæ restituerunt, vt scripsit

psit Pindarus in Olympicis in Hierone Syracusio his verbis:

ἐπεί νιν καθαρῶ λέβητος ἔξειλε
κλωθὼ ἐλέφαντι φαίδιμον
ὦμον κεκαδμένον,
Quod ipsum è puro lebete exemit.
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem, quia iunior restitutus à dijs fuit, quam erat priùs, vt patet ex his:

ὃν δὴ δὶς ἡβήσαντα καὶ βαρὺν πόθον
φυγόντα ναυμέδοντος ἁρπακτήριον.
Accessit huic pubes decora bis, grauem
Cupidinem vitauit is Neptuniam.

Cùm verò illi deesset humerus, quem comederat Ceres, Dei eburneum fecisse dicuntur: qui humerus omnium postea Pelopidarum signum fuit, vt Spartis pilum, sicut testatur Isacius. Verùm, quia Deorum epulas per humanam cædem Tantalus contaminasset, violassetque ius hospitij, cùm experiendorum Deorum causa filium mactasset, vt alij maluerunt perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est, qui tamen præsentes lautissimo regioque apparatu semper habet epulas, neque vllo pacto illas potest attingere, quamuis insatiabili fame excruciaretur. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quo minus illas attingeret, vt ait Virg. lib. 6.

—— lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat: & manibus prohibet contingere mēsas
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus lib. λ. Odyss. non à Furiis terreri ait Tantalum apud inferos, sed perpetua siti vexari, & in aqua esse perpetuò, quæ vsque ad mentum assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit: quod ipsum faciunt varij fructuum genera, quorum desiderio semper discruciatur, vt est in his:

καὶ μὴν τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ᾽ ἄλγε᾽ ἔχοντα,
ἑσαότ᾽ ἐν λίμνῃ, ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ.
στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ᾽ οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι.
ὁσσάκι γὰρ κύψει᾽ ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων,
τοσσάχ᾽ ὕδωρ ἀπολέσκετ᾽ ἀναβροχὲν· ἀμφὶ δὲ ποσσὶ
γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων·
δένδρεα δ᾽ ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπόν,
ὄχναι καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
συκαῖτε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι·
τῶν ὁπότ᾽ ἰθύσει᾽ ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι,
τὰς δ᾽ ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.
Tantalon hic vidi duros preferre labores.
Namque erat in stagno mētum tangente, sitisque
Assidue vergebat: potandi at nulla facultas.
Nam quoties in aquam deflectit labra, refugit
Vnda leuis toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus: rursusque leuem Deus euocat vndam.
Hic sunt arborei fœtus: præstantia mala
Punica, sunt olea, sunt ficus, pomaque forma
Insigni: senis allectant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manibus tentat decerpere fructus,
Protinus hos ventus celeres in nubila portat.

Alij putarunt, lapidem illius capiti imminere, qui quoties bibere conaretur, toties illius caput percuteret: atque saxum Tantali supplicium, ita esse scripsit Cic. lib. 4. Tusc. disput. cui miseriæ, ægritudini scilicet, proximus est is, qui appropinquans aliquod malum metuit, exanimatusque pendet animi: quam vim significantes mali, poetæ impendere apud inferos saxum Tantalo faciunt ob scelera, animique impotentiam & superbiloquentiam. Euripides in Oreste nullo in loco ob timorem posse Tantalum consistere scribit, cùm saxum illi perpetuò immineat. quam pœnam illum pati inquit ob immoderatam linguæ petulantiam, & dicacitatem, vt est in his:

οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ᾽ εἰπεῖν ἔπος,
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
ὁ γὰρ μακάριος, κ᾽ οὐκ ὀνειδίζω τύχας,
διὸς πεφυκὼς, ὥς λέγουσι, τάνταλος,
κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην.
ὡς μὲν λέγουσιν, ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὢν
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ᾽ ἔχων ἴσον,
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἴσχιστην νόσον.
Nil tam graue est, laboriosum iam nihil,
AErumna nulla, vel Dei ira incommodum,
Quod non virum natura mox susceperit.
Olim beatus ille (nec fortunam ei
Obijcio) natus (vt ferunt) Ioue Tantalus,
Saxum timens, sibi imminet quod vertici,
Pœnam hanc luit, quòd peruolat per aera.
Causa est, vti ferunt, quod is vir cum foret,
Mensa Deorumque assideret, improba
Lingua fuit vsus: quod viro turpissimum est.

Tibullus autem in libro 1. videtur id tantum datum fuisse Tantalo supplicium existimasse, quòd esset in aqua, perpetuaque siti cruciaretur, vt patet in his.

Tantalus est illic, et circum stagna, sed acrem
Iam iam poturo deserit vnda sitim.

Atque

Atque Oid. illud ſupplicium Tantalo irrogatum inquit ob loquacitatem, quia ſecreta Deorum mortalibus diuulgauerit, vt patet in his.

Quærit aquas in aquis, et poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Alij ob raptam ab Ioue Aeginam, Aſopo patri indicatam, eam pœnam ſubiiſſe Tantalum fabulantur, quod alij Siſypho tribuerunt. Verum Corn. Gallus, poeta præſtantiſſimus, luculentis carminibus rem totam complexus fuit, quòd ob immoderatam linguæ licentiam ſcilicet Tantalus ad inferos fuit detruſus, quod ibi perpetua fama ac ſiti premebatur, quod lingua eſt inter certos clathros viro prudenti coercenda; quæ, ſi tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacibus parit in poſterum. ſic enim inquit:

ὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέςιος, ὗτος ὁ νηδὺν
πολλάκι νεκταρέῃ πλησάμενος σόματος,
νῦν λιβάδος θνητῦς ἱμείρεται ἡ φθονερὴ δὲ
κρᾶσις, ἀεὶ χείλευς ἐςὶ ταπεινοτέρη.
πῖνε λέγει τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς
οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.

Qui ſatur ante fuit fœlix conuiua Deorum
Nectare, quæ ſuperis pocula nota Deis:
Nunc cupit humanas epulas: ſed ſemper ab ore
Vnda fugit. medijs ſtat ſitibundus aquis.
Vnda bibe affatur, ac diſcito iura ſilenti.
Conuenit iſta pati, lingua proterua quibus.

Alii, inter quos fuit Z zes, Didymuſque, putarunt hanc pœnam irrogatam Tantalo, quia nectar & ambroſiam ſuis æqualibus impertiuerit, vt ait Pindarus in his carminibus.

μετὰ τριῶν τέταρτον
πόνον, αθανάτων ὅτι κλέψας
ἁλίκεσσι συμπόταις
νέκταρ ἀμβροσίαν τε δῶκεν.

Poſt tres quartum
Laborem immortalium quod furatus
Coætaneis conuiuis
Nectar ambroſiamq; dedit.

Hic filium habuit Broteam, Pelopem, atque Nioben, Baſcylum, quod vxorem habuit Anthemoiſiam Lyci filiam. & de fabuloſis quidem hactenus.

TANTALVM Iouis & Plutus filium, quidam dixerunt, alij Plotæ nymphæ, alij Aethonis, non ea quidem de cauſa, ſicuti putarunt quidam, quia plures fuerint Tantali: ſed quia alij alia ratione fabulam eandem interpretantur, cùm omnes tamen ad vnum atque eundem finem tendant. nam cur Iouis eſt filius? quia Tantalus vir rerum diuinarum atque naturalium peritiſſimus fuiſſe creditus eſt, quæ cognitio non contingit cuiuis, vt ſenſerunt Pythagorici, ſed illis tantum, quorum animæ è Iouis ſphæra præcipuè in hæc corpora euocatæ fuiſſent, aut, qui Iouem haberent in ſuo horoſcopo dominantem, cuius vis, vt opulentiam, ita ſapientiam, ſubminiſtrat in natiuitatibus. Verum cum illa ætherea ſuperna regio ignea credita ſit ab Anaxagora & Empedocle, non fuit abſurdum Tantalum Aethonis filium exiſtimari, ardentis ſcilicet & igniti ætheris. Hic accepiſſe Deos in conuiuium dicitur, atque Pelopem illis epulandum appoſuiſſe, cuius Ceres humerum comedit: quod quid aliud ſignificat, quam perpetuas calamitates, quæ ferendę ſunt hominibus bonis atque ſapientibus, dum rebus diuinis ſunt intenta? nam vel filij, vel chariſſima ſunt relinquenda, vt diuina ſectemur. Eſt enim rerum humanarum fœlicitas ad ſceleratos multo magis, quam ad viros bonos propenſa: nam cui multa occurrant difficilia, ille vel Dei eſt exiſtimandus amicus, ſi æquo animo ferat, vel certè breui futurus eſt, qui per hæc incommoda virorum bonorum conſtantiam & animi magnitudinem exercet. Hic, cum ditiſſimus eſſet, adeò rerum diuinarum cognitioni fuit intentus, vt diuitijs poſthabitis omnes voluptates corporis contempſerit: quare dictus fuit à nonnullis in maxima omnium voluptatum copia ab imminente ſaxo deterritus, quò minus illis perfrueretur. Hic nectar & ambroſiam hominibus impertiuit, quia fuit rerum cœleſtium ſuauiſſimæ atque ſubtiliſſimæ cognitionis inuentor: nam nullum nectar iucundius eſt, quam Dei cognitio. Quod erat igitur ſaxum illius ceruici aſſiduè imminens? aſſiduus labor & ſtudium, quod rebus cognoſcendis tribuitur, quæ animi cura cum nos reuocet à voluptatibus corporis, dicta eſt à ſtultis vna Furiarum, eaque maxima ab epulis præſentibus deterrere: abundabat enim voluptatum copia ob diuitias, at non fruebatur ob animi ſollicitudinem,

Alij tamen, ad auaros ad liberalitatem reuocandos hanc fabulam detorquent, qui dicunt opulentos Iouis filios dici propter diuitias: eoſdemque condemnatos perpetuæ ſiti, quia nulla ſit vel in maxima copia diuitiarum ſatietas: quippe cum illarum deſiderium cum copia creſcat. quare ita inquit Horatius de quodam auaro in 1. Sermonum.

Tantalus à labris ſitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

At Cic. vt putauit ex ſuperius recitatis, curas & timores inanes videtur putaſſe è mentibus

hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiam sensit Lucret. in his carminibus:

Nec miser impendēs magnum timet aere saxū
Tantalus (vt perhibent) cassa formidine torpēs:
Sed magis in vita Diuum metus vrget inanis
Mortales, casumq; timent, quē cuique ferat sors.

Et profectò nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bonitatis, cùm potius per reuerentiam, ac beneuolentiam Deus vt pater & bonorum omnium autor sit colendus, quam timendus vt horribilis & ferox. Alii putarunt, linguæ procacitatem nos admoneris per hanc fabulam esse cohibendam, alij ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines, cum scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alij crediderunt significari per hanc fabulam, profanis & impuris hominibus religionis arcana non esse detegenda: quoniam apud profanum vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio: qui alios pro valetudine ac viribus stomachi nutriunt, alios interimunt, aut impellunt in grauiorem morbum. Nam vt quisque est vir bonus, ita in bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit. nunc de Tityo dicatur.

De Tityo. CAP. XIX.

TITYVS quoque propter improbitatem, temerariamque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, vt scripsit Apol. lib. 1. & Apollod. lib. 1. Bibliothecæ. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagittis dicitur ab Apolline fuisse cæsus, vt in his testatur Apollonius Rhodius:

ἐν καὶ ἀπόλλων φοῖβος ὀϊστεύων ἐτέτυκτο
κοῦπαις, ὕπα πολλὸς ἐὼν, ἐρύοντα καλύπτρης
μητέρα θαρσαλέως τιτυὸν μέγαν· ὅνρ' ἐτέκενγε
δῖ' ἐλάρη, θρέψεν δὲ καὶ ἂψ ἐλοχεύσατο γαῖα.

Hic intrat Phœbus puer, ac petit ille sagittis
Ingentem Tityum, matri vim ferre parantem.
Hic Phœbi securus eam iam cœperat: illum
Diua Elare peperit, Tellus nutriuit alumnum.

At Euphorionis fuit opinio, quòd Tityus non Latonæ, sed Dianæ vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Pherecydes, quod Iupiter Elaram Orchomeni filiam compressit, qui cum Iunonis Zelotypiam formidaret, illam prægnantem intra terram occultauit, vnde natus est Tityus, cuius matre mortua terra illum nutriuit, quare dictus fuit terræ alumnus. Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, sed à Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cum inquiat:

ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε.
O virgo Tityi domitrix Diana.

At Pausan. in Laconicis scriptum reliquit, in quodam templo positas fuisse Apollinis & Dianæ imagines, à quibus vtrisque Tityus sagittis conficeretur. Hæc autem ad Panopeum Lebadiæ locum omnia contigisse dicuntur, vt ait Strabo libro 9. Pausan. in Phocensibus sepultum in agro Panopensi fuisse Tityum scribit iuxta quendam torrentem, cuius sepulcrum ad trientem vnius stadij accedebat. Hunc post eam cladem ab Apolline & Diana acceptam deiectum fuisse ad inferos commorari, atque ibi prostratum & ligatum fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisseque magnitudinis admirabilis, quippe cum iugera nouem terræ eius corpus vastum cooperiret, vt testatur Tibullus in his.

Porrectusq; nouem Tityus per iugera terræ,
Assiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assiduè laniari, eiusque iecur comedi finxerunt: quod vbi semel fuerit absumptum, tum denuo reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fundamentum deficiat, vt ait Homerus libro λ. Odisseæ:

καὶ τίτυον εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
κείμενον ἐν δαπέδῳ ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον.
δέρτρον ἔσω δύνοντες, ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.

Hic Tityū vidi terræ omniparentis alumnum
Prostratum: tenet ille nouem nam iugera terræ.
Hinc atq. hinc vultur iecur īmortale vorabat
Omentum ingressus, manibus non ille repellit.

Virgilius tamen libro sexto vnum tantum vulturem Tityo attribuit, at non vt Homerus alterum vtrinque, qui iecur illius rostro laceraret, cum ita rem totam luculenta oratione exprimat:

Nec non et Tityum terræ omniparentis alumnū
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroq; immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundaq́ pœnis
Viscera, rimaturq; epulis: habitatq; sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Hæc ea sunt, quæ de Tityo ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda.

STRABO lib. 9. fabulam hanc ad historiam tran-

transtulit, dicitque quo tempore Apollo dictus est è cœlo in terras aduentasse, ac homines mansuefecisse, qui prius arborum syluestrium fructibus tantùm vescebantur, Tityum tyrannum Panopeæ crudelissimum, hominem fuisse violentum, atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: vt interemit postea Pythonem. Deinde, vt eius exemplo cæteri scelerati ab omni turpitudine & crudelitate deterrerentur, dictus fuit Tityus ea pœna apud inferos crudelissimè torqueri. Lucret. lib. 3. ad rei Venereę cupiditatem, animique sollicitudines hanc fabulam retorsit, cum dicat fieri non posse omnino multa, quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hæc animi curas antiquos significare voluisse, vt ab ijs retrahamur: ita enim inquit:

Sed Tityus nobis hic est in amore, iacentes
Quē volucres lacerāt, atque exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

Alij crediderunt tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerunt antiqui, nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere non possit, cùm quid vel à potentissimis & fortissimis hominibus iniquum committitur. Neque enim vllus est tantus armatorum numerus, nullæ tam vigiles custodiæ, nulla tam firma præsidia, nulla coniuratio, si æquitate careat, quam Deus vel per imbecillos homines deprimere, & profligare non facilè possit. Alij tamen vultures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assiduè vellicant peccantium, eumque torquent. quippe cùm vindictam Dei & animaduersionem omnis improbis quasi præsagiat, quæ paulatim scelera per vestigia consequitur. Vt igitur ad æquitatem mortales adhortarentur, eósque deterrerent ab omni impietate & crudelitate, ne aduersus Deum vel homines quispiam improbus esse impunè auderet, hæc ab antiquis memoriæ sunt prodita. Illæ omnium fabularum præstantissimæ sanè sunt iudicandæ, quæ in plures corrigendorum morum vias deduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solum morum rationem corrigendorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus segetum intelligendus, quippe quem τίτυρον vocant: verùm cum litera detracta sit, visum est hominis nomen, cùm quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni, & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniam cum Orchomenus fluuius sit Thessaliæ, cuius filia est Elara Nympha, lacteus humor in seminibus scilicet: quoniam sine fluuialibus Nymphis calamus segetum non posset nasci, cum sit humor generationis in rebus omnibus principium. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aere concipiunt, qua ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus virginitatem seruare possunt: quo spacio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitalis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec exanima illa semina relicta penitus putrescant. cum eo tempore prægnans sit semen, ex Iouéque concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperius in ipsum sæuiat; nam vetus frumentum ob aeris iniurias non ita commodum est sementibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem, quod iam putrefactum est, cùm intra terram moriatur: sed calamus, qui Tityus est. hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cœlum, & tanquam in Latonam impetum facturus sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prosternitur. Nihil hoc aliud significat, quam calamum: vbi ad iustam longitudinem excreuerit, mox Solis & Lunæ opera ad maturitatem perduci, ita, vt denique à messoribus prosternatur. Nam neque Luna sola ad maturitatem perduceret, quia opus est calore: neque id solus Sol efficeret, quia solus calor exsiccaret, nisi humoris temperamentum adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cæsi iecur à vulturibus comedi, quoniam inutilia sint pani conficiendo exteriores frumenti cortices, idque quod est interius totum ad vsum panis conferat. Distenditur autem non in nouem, sed in multa terræ iugera, quæ omnia frugibus operiuntur. Hæc igitur fabula totam serendi, metendique tritici, & panis conficiendi rationem continet, quippe cùm ita semper Tityi iecur renascatur, & immortale sit: quod significat annuam agricolarum diligentiam. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. CAP. XX.

TITANES, qui bellum aduersus Iouem cœperunt, crebrisque fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cœli filij fuisse dicuntur, vt scriptum est ab Aeschylo in Prometheo his carminibus:

ἐνταῦθ' ἐγὼ τὰ λῷστα βουλεύων, πιθεῖν,
τιτᾶνας, οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς τέκνα.
οὐκ ἠδυνήθην.
Titanibus nam consulebam ego optime,
Parere: Cæli, Terræ et almæ filijs.

Quod scripsit etiam Orpheus in hymnis:

τιτῆνες γαίης τε, καὶ οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.
Titanes cæli, ac terræ clarissima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de causa susceperunt, quia (vt dictum est in Ioue) ante Saturnum Ophio & Eurinome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt, Dijs imperabant. At Saturnus, Ophione postea debellato, cum Rhea palæstra Eurynomen vicisset, illis imperium extorsit. Alij tamen, Titanum Saturni fratrem dixerunt, ad quem, cum maior esset natu Saturno, iure hæreditario imperium pertinebat: sed tamen matre ac sororibus precantibus impetrauit à fratre Saturnus, vt ipse imperaret, qui etiam imperauit Titanibus, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

ἔνθα μὲν οὐρανίδης φιλύρῃ κρόνος εὖτ' ἐν ὀλύμπῳ
τιτήνων ἤνασσεν.
—— imperio regeret Titanas vt olim
Hic etiã Philyra in magno Saturnus Olympo.

Ea tñ lege, vt filios, si qui mares de se nascerentur, occideret, ne ad illos post Saturnum imperium deferretur, sed rediret ad Titanum. Cùm Iupiter clàm contra fœdus educatus fuisset, regnumque paternum occupasset, Titanus, ac illius filij arma sumpsere, bellumque Ioui tanquam illegitimè, & contra patrium iusiurandum imperanti, intulerunt. Verùm, cùm Iupiter fuisset à Themide monitus, vt pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quod illa futura esset ijs formidabilis, Titanas bello vicit. quare cum pro euentu bellorum iustæ caussæ putentur pugnandi, omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanas adoriretur, omnes Deos iurare super ara coegit, quod sibi fidem in ferendo auxilio seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sidera collocata, vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis: ἐρατοσθένης δέ φησι, τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ ζεὺς, κυκλώπων κατασκευασάντων. *inquit autem Eratosthenes, hanc Aram illam esse, super qua primum Dei iurarunt, cum Iupiter bellum aduersus Titanas suscepit, à Cyclopibus extructa.* Dicuntur fuisse inter cæteros Titanes Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanus Aegæon, qui Briareus etiam vocabatur; & Gyges, qui fuit Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen non aduersus Iouem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed ad custodiam Iouis fuisse, è mari a Thetide euocatum: Alij Gigantem fuisse, at non Titanem, putarunt, qui belli aduersus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eubœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scripsit Tarthæus. Bellum id, à Titanibus aduersus Deos gestum, scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegantissimis carminibus. Fama est, Titanas omnium mortalium primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicut scripsit libr. 4. Apollon. in his:

δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε νάσσατο γαίῃ.
τιτῆνας δ' ἔδαεν στάχυν ὄμπνιον ἀμήσασθαι.
Nãque Ceres quondam terris habitauit in illis,
Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cùm hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, dicuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit; varia viperarum genera, [illegible]ariferorumque serpentum esse exorta, vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

ἀλλ' ἤτοι κακόεργα φαλάγγια σὺν καὶ ἀνιγροὺς
ἑρπηστὰς, ἔχιάς τε, καὶ ἄχθεα μυρία γαίης
τιτήνων ἐνέπουσιν ἀφ' αἵματος.
Serpentes, paritérq; phalangia noxia, et atrum
Vipereum genus, et quæ terra plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.

Postea verò quàm Titanes victi fuerunt, ludi Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo: in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugillatu: atque inde seruatum fuit, vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præsenti commemorarem. At nunc veritatem ex his eliciamus. Aegyptij memoriæ prodiderunt, Titanas Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille è varijs mulieribus susceperit; atque decem & septem ex his è Titæa, qui cùm singuli proprium nomen haberent, omnes tamen dicti sunt à matre Titanes. mater, cùm prudens & benefica fuisset, diuinos honores est sortita, & post mortem Terra vocata; quæ cùm filias multas habuisset, maiorem natu Rheam & Reginam vocarunt. Hæc fratres educauit, & cùm regni successores optarentur, data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filij sunt suscepti, mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem

Solem,

Solem, illam Lunam appellarunt. Alii fratres veriti regnum non amplius ad se esse perventurum, facinus sceleris plenum excogitant, Hyperionem iugulare, Solemque paruulum adhuc in Erydano fluuio suffocare: quod consilium vbi è sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitauit. Mater, cùm illam crudelitatem ægerrimè ferret, dicitur monita fuisse per somnum à filio, non esse lugendum, quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè, atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cùm ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiam paulo pòst accidit, vt ait Diodorus Siculus in tertio historiarum. Pausanias in Corinthiacis, Titanem astronomiæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit, quòd in obseruandis anni temporibus, negotiorumque omnium opportunitatibus fuit diligentissimus. Primus enim ex annuo Solis cursu cognouit, quibus temporibus, quæ stirpes, aut quæ semina terræ sint committenda: quos fructus Sol facilè augeret ac concoqueret. Hinc rerum & astronomicarum & agendorum negotiorum rationem atque cognitionem cum mortalibus perhumaniter impertiuisset, dictus est & ipse, & eius filij, cœlum affectasse, Iouemque de regno deiicere voluisse, idque sibi & suis filijs subiicere. tum Iupiter fulmen accepisse dictus est, & in illos contorsisse. Quid aliud verò sunt fulmina, quàm immissus à diuina bonitate ardentissimus ignis, siue scientiæ rerum cœlestium desiderium, cùm cœlestia scire cupientes diuina bonitas ad se rapiat? neque enim sine ope diuina, vel sine vi siderum, ad cœlestium cognitionem accendimur, aut peruenimus. Est siquidem vis ignea sanguinis ijs, qui ad harum rerum cognitionem se erigunt: quippe cùm Musas animas sphærarum cœlestium arbitrentur, vt significauit Virgilius libro secundo Geogicorum:

Me vero primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore
Accipiant, cæliq; vias, & sydera monstrent.

At quibus frigidioris sanguinis natura extiterit, illi ad voluptates potius incitati sunt & propensi, quam ad vllas disciplinas; quod paulò post innuit idem poeta in his:

Sin has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi, et rigui placeant in vallibus amnes.

Hunc sanguinis calorem, totiusque corporis temperamentum tanquam stimulum habemus ad res singulas, contra quem si quid conamur, vel frustra, vel non sine summa difficultate nitimur. Alij Saturnum esse Titanem crediderunt, siue tempus, vt scripsit Orpheus in hymno in Sat.

ποικιλόβουλ᾽, ἀμίαντε, μεγασθενὲς, ἄλκιμε
τιτάν.

Consilio pollens, pure, ac fortissime Titan.

Nam cum omnia ex tempore nasci videantur tanquam mortalem facultatem superatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, ceduntque diuinis illis sempiternis corporibus, quibus velle repugnare, seque æquare videbantur. Decidunt igitur res humanæ ictæ fulmine, quia, vt generationis, ita corruptionis, artifex est calor. Quare per hanc fabulam significarunt antiqui, res humanas, quæ temporibus quibusque nascerentur, ac tempus ipsum. quasi illarum fratrem diuinis corporibus cedere: quorum caloris vicissitudine omnia ad interitum & ad ortum properarent: quippe quæ, vbi ob imbecillitatem tandem ignem exhalarint, in cætera elementa, ex quibus composita fuerant, soluantur. Has igitur res humanas quidam Titanes, diuinas verò virtutes, Iouem, & Herculem, & variis Deorum nominibus appellarunt. cùm verò tempus è cœlo natum sit, & ex annuo Solis cursu resque in eo agantur & per id nascantur, quæ generationi sunt subiectæ, idcirco Titanas esse apud inferos, & eosdem patres hominum, ac Deorum dixerunt, vt testatur Hom. in hymno in Apollinem:

κέκλυτε νῦν μοι γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
τιτῆνές τε θεοὶ, τοὶ ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες,
τάρταρον ἀμφὶ μέγαν, τῶν ἐξ ἄνδρες τε, θεοί τε.

Audi nunc Tellus, et quod tegis omnia cælum,
Titanesq; Dei, colitis tellure sub alta
Tartara qui tenebrosa: viri sunt vnde, Deiq;.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, quæ vbique habitant, vt est in his.

τιτῆνες γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.
ἡμετέρων πρόγονοι πατέρων, γαίης ὑπένερθεν
οἴκοις ταρταρίοισι μυχῷ χθονὸς ἐνναίοντες.
ἀρχαὶ, καὶ πηγαὶ πάντων θνητῶν πολυμόχθων,
εἰναλίων, πτηνῶν τε, καὶ οἳ χθόνα ναιετάουσιν.
ἐξ ὑμέων γὰρ πᾶσα πέλει γενεὰ κατὰ κόσμον.

Titanes, cæli ac terræ clarissima proles.
Nostrorum proaui patrum: tellure sub alta
Tartara qui colitis nigrantia, fons, & origo
Cunctorum pariter mortalibus optima rebus.
Quæ mare, quæ terras habitant, quæq; ætheris oras
Namq; viget per vos aptè natura animantum.

Alij Titanem Solem esse crediderunt, cuius

vxor esset terra: quoniam ex his omnia euidentiùs nascantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicasse antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terrestre quiddam & crassum intra se continerent, quæ vi corporum superiorum inferius assiduè detrudantur. Nam vapores semper sursum vi Solis attrahuntur, qui vbi ad superiora peruenerint, virtute diuinorum corporum vel soluuntur in purissima elementa, vel repelluntur inferius, quæ dimicatio est sempiterna. hanc verò per fabulam Titanum antiqui sapientes illa ipsa significabant. atque hæc ad physicam rationem. Quòd verò nemo impune aduersus Deorum religionem sit temerarius, iam sæpius explicatum est: quare ethicam explicationem in hac fabula non inuestigabo. at nunc dicatur de Gigantibus.

De Gigantibus. CAP. XXI.

DICVNTVR Gigantes è Terra, Cœlique sanguine nati fuisse, quo tempore Saturnus pudenda patris abscidit, vt ait Hesiodus in Theogonia his versibus:

ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
πάσας δέξατο γαῖα· περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
γείνατ' ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας.

Sanguineæ quotquot guttæ cecidere, recepit
Terra omnes: eadem rursus voluentibus annis
Horrendas peperit Furias, magnosq; Gigantes.

Et Orpheus libro octauo sacri sermonis:

οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν
οὕνεκα γῆς ἐγένοντο, καὶ αἵματος οὐρανίοιο.

Hos ideo superi cuncti dixere Gigantes,
E Terra quòd sunt nati, et de sanguine Cœli.

Hanc eandem opinionem habuit etiam Acusilaus, vt testatur Apollonij enarrator. nam paulò superiùs ostendit Hesiodus, Saturnum in insidiis collocatum cùm falce per noctem pudenda patri abscidisse. Alij nòn Saturni opera natos, sed solius Terræ filios Gigantes esse tradiderunt, vt sensit Apollodorus libro primo, quos ab irata Opi, siue terra editos fuisse dixerunt, quia occisi fuissent Titanes, eosque in Deorum vltionem genitos, vt in his significauit Apollonius:

ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος οἷά τε πάροιθεν
χωομένη Διῒ τέκεν.

Ast hic horribili ve Typheo, pignoribus ve
Terræ persimilis, quæ Tellus edidit olim,
Al mo irata Ioui.

Homerus libro λ. Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios Gigantes existimauit, qui Ossam & Olympum montes imponere Pelio conati sunt, vt in cœlum ad expugnandum Iouem conscenderent. sic enim inquit:

τὴν δὲ μετ' ἰφιμέδειαν ἀλωῆος παράκοιτιν
εἰσίδον, ἣ δὴ φάσκε ποσειδάωνι μιγῆναι·
καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε μινυνθαδίω δὲ γενέσθην
ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλεκλειτόν τ' ἐφιάλτην·
οὓς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα·
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν ὠρίωνα·
ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι·
οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο,
ὄσσαν ἐπ' οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' ὄσσῃ
πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Vxor Aloei post hanc ast Iphimedea
Visa mihi: quæ Neptuno duo pignora magno
Edidit, hi parui sunt primo tempore nati:
Otus diuinus, valde inclytus inde Ephialtes:
Nutriit hos paruos tellus: pulcherrimus horum
Natus vterque fuit post eximium Oriona.
Atque nouem cubitos ambo creuere nouennes
In latum: longumq; nouem corpus fuit vlnas.
Hi superis pugnamq; grauem, bellumq; minati,
Prægrandes montes, vt cælum posset adiri,
Inuoluere, Ossam frondosum, mox et Olympum
Cum syluis, stabulisq; super te Pelion altum.

Isti dicunt non solum corporis magnitudine præcelluisse, viribusque inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibusque anguineis vt ait Ouid. lib. 5. Fast.

Terra feros partus, immania monstra, Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit: & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma mouete Deos.
Extruere hi montes ad sydera summa parabãt,
Et magnum bello sollicitare Iouem:
Fulmina de cœli iaculatus Iupiter arce
Vertit in authores pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel, vt alij maluerunt, ad Pallenen habitarunt, qui cum essent admirabili corporis proceritate, & saxa & ignitas arbores in cælum iaculabantur, vt testatur his verbis Isacius: ἡ γῆ τὰ τῶν τιτάνων ἀγανακτοῦσα, ἐν φλέγραις, τῆς παλλήνης γεννᾷ δρακοντόποδας καὶ βαθυγενείους, καὶ βαθυχαίτας γίγαντας, οἳ πέτρας καὶ δρῦς πεπυρακτωμένας ἠκόντιζον πρὸς τὸν οὐρανὸν· ὧν πρῶτοι πορφυρίων καὶ ἀλκυονεύς. *Terra res gestas aduersus Titanas ægrè ferens, in Phlegris Pallenes angui-*

neis pedibus eximieq; crinitos, et barbatos Gigantes peperit, qui saxa, quercusq; flammatas iaculati sunt in cælum, quorum principes erant Porphyrio, et Alcioneus. Fuerunt autem complures, qui arma aduersus Deos sumpserunt, quare Sophocles in Trachinijs inquit:

οὔθ' ὁ γηγενὴς στρατὸς γιγάντων.

Neque terrigenum exercitus Gigantum,

Isti, cùm super altissimos montes illos conscendissent, dicuntur saxa ingentia in Deos iaculati, ex quibus illa, quæ in mare deciderunt, factæ sunt insulæ, vt ait Duris Samius: at illa, quæ in terram ceciderunt, montes. Erat autem rumor inter Deos, nullum è Gigantibus posse occidi, nisi quispiam ex mortalibus in eius belli societatem fuisset assumptus: tum verò Iupiter Palladis consilio Herculem socium asciuit, qui primus omnium Alcyoneum sagitta confossum interemit. Veruntamen, cùm semper fortior reuiuisceret, Minerua impetu facto extra orbem Lunæ illum extraxit, qui ita obijt. Iupiter & Hercules Porphyrionem Iunonem violantem occidunt: Apollo læuum oculum, Hercules dextrum Ephialtæ sagittis effodiunt. Hercules post hunc Eurytum cuerno telo de medio sustulit, Hecate Clytium, Minerua Enceladum, ac Pallantem obtruncauit, ac postea Alcyoneum congressus ad Isthmum Corinthiacum interemit, cuius mira erat magnitudo. Cùm Polybotes per mare fugiens in Con insulam peruenisset, insequens hunc Neptunus partem insulæ reuulsam in illum contorsit pro telo, quæ recidens Nisyros insula facta est, Mercurius Hippolytum, Diana Grationem, Mars Miamtem, Parcæ Agrium & Thoonem trucidarunt. Reliqui Iouis fulmine perierunt, vt testatur Apollod. lib. 1. Biblioth. Scripsit Pausanias in Arcadicis Bathon vallem quandam fuisse, in qua vulgatum fuit, Gigantes prælium aduersus Deos commisisse: quo in loco rem diuinam facere fulguribus, tonitruis, ac procellis mos fuit, ad eius certaminis imitationem. Alij fabulati sunt, Silenas quoque ad hoc bellum accessisse, atque Sileni asinum, magnitudinem ac molem hostium admiratum, magna voce rudere cœpisse: quamobrem Gigantes aliquod insigne ac formidabile monstrum aduersus se rati ad illud bellum aduentasse, continuò in fugam vertuntur. ad eius rei perpetuam memoriam dicitur asinus fuisse inter sidera collocatus. Alij dixerunt, in Sicilia fulmine ictum fuisse Typhonem, vt testatur Hesiodus, vbi hæc carmina scribit.

φλὸξ δὲ κεραυνωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος
οὔρεος ἐν βήσσῃσιν ἀΐδνῃς παιπαλοέσσης.

Flammaq; manauit de cæso fulmine rege,
Saxosi ad montis radices vallibus imis.

Quidam Pithecusas, vocatas insulas Gigantum fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse prælium, qui locus est pagus in Thracia. Alij eos natos fuisse ea conditione tradiderunt, vt quamdiu essent in eo agro, in quo nati erant, tamdiu essent immortales; quare Palladis consilio ex eo agro extractos periisse. Alij fabulati sunt, Gigantes è Phlegra Campaniæ vicina pulsos ab Hercule terram subiisse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuisse, Phlegramque Campaniæ oram fuisse vocatam, quod igni, calidarumque aquarum fluxu abundaret, totusque Baiarum & Cumarum tractus sulphuris, & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nam calidas ideo esse inquiunt, quod vulnerum flammas abluerint, cùm ex ipsius fulminis natura sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli, tantum metum Superis iniecisse Gigantum temeritatem & audaciam primo aspectu, vt cùm primum Typhoeus apparuerit, omnes aufugerint in Aegyptum: vbi longo itinere defessi, ac spe fugæ destituti, se sub varijs formis occultauerint, vt ait Ouid. lib. 5. Metamorph.

Bella canit Superum, falsoq; in honore Gigantes
Ponit: & extenuat magnorum facta Deorum.
Emissumq; ima de sede Typhoea terræ
Cælitibus fecisse metum, cunctosq; dedisse
Terga fugæ: donec fessos AEgyptia tellus
Cœperit, & septem discretus in hostia Nilus.

Cùm verò in varia animalia ibi mutati Dij fuisse dicantur, illa fuit causa, cur animalia multiplicia postea coluerint Aegyptij. Memorantur verò inter prædictos Gigantes Cœus, & Iapetus à Virgilio, Mimantem & Rhœthum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Asius, Cinnus, Besbicus, Almops, Echion, Pelorus, Athos, Celado, Damasor, Palleneus, & alij complures. Aiunt Palladis consilium præcipuè, ac vim Herculis valuisse plurimum in profligandis Gigantibus, & Panos, qui concham marinam pulsando in eo certamine terrorem hostibus eximium iniecit; deinde Bacchi, qui plurimum viribus valuit. Illi igitur horum Deorum opera victi ad inferos detrusi sunt: atque Enceladus sub Aetna monte substratus flammis assiduis torquetur. Typhoeus tanta magnitudine corporis fuisse dicitur, vt cùm tota Sicilia tribus promontorijs claudatur, tota supra eius corpus posita sit, cuius supra dextram est situs Pelorus, Italiam prospectans, supra læuam Pachynus, supra crura Lilybæus, caputque Ae-

tna grauatur, vt ait Ouid. in his:

Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris: et magnis subiectum molibus vrget,
Ætherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnatq; resurgere sæpe.
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachine tibi, Lilybæo crura premuntur,
Prægrauat AEtna caput.

Atque cùm omnis iniustitiæ, omnisque iniquitatis & sceleris pœna comes esse consueuerit omnino contra Gigantum, omniumque improborum temeritatem & auaritiam illa carmina sunt Euripidis in Helena, quæ ab omnibus debent non modò lingua proferri, sed in mente diligenter ponderari, quæ ita se habent:

μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν, τὰ κτητὰ δὲ
κτᾶσθαι κελεύει πάντας, οὐκ ἐς ἁρπαγάς.
ἐατέος ὁ πλοῦτος, ἄδικός τις ὤν.
κοινὸς γάρ ἐστιν οὐρανὸς πᾶσι βροτοῖς,
καὶ γαῖ᾽ ἵν᾽ οἴκους χρὴ δώματ᾽ ἀναπληρουμένους
τ᾽ ἀλλότρια μὴ ἔχειν, μηδ᾽ ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ.

Odit Deus vim: possidendaq; imperat
Tenere iure quenque, non inferre vim.
Opes iniqua deserenda: nam viris,
Commune cælum est omnibus, tellusq; vbi
Multis bonis replere possis atrium,
Sed sit procul rapina, visq; hæc auferens.

Hæc ea sunt, quæ de Gigantibus ab antiquis memoriæ prodita sunt, quæ quid occultum contineant, inquiramus.

DICTI sunt Gigantes Terræ & Cœli filij ex parricidio propè nati, & ex crudelitate Saturni in patrem, quia nihili propè boni ex adulterio, & illegitimo congressu nasci consueuit: atque illi, qui sunt crassioris materiæ, temperati & æquitatis amici ferè esse non solent: quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates, iramque diutius seruant: rationi non facilè cedunt, minus sunt ad capiendas disciplinas accômodata, & pro libidine, animorum impetu plerumq; feruntur. Alij tamen Neptuni & Iphimedeæ filios putarunt, quoniam omnes crudeles & inhumani ac feri, Neptuni dicuntur filii: quippe quorum corpora ob humorum copiam à Sole minime digestorum bonitatem morum nesciant; cuius radij non solum educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimum conferunt. Quid verò est aliud Iphimedea, quam pertinax & infixa in animo cupiditas, neque consilio neque rationi cedens? nam in quibus corporibus eximiæ vires extiterunt, minimum est plerunque consilij & prudentiæ. Hi igitur, vt imprudentes, & crudeles, & temerarij, qui nihil honestum esse putarent, nisi quod placuisset, vel Iouem ipsum velle de cœlo deppellere ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim, nisi imprudentes homines, quibus libido & impetus animi dominatur, Deos omnes contemnere, ac pro suis viribus religionem euertere: cum religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorum metu, nihil neque iustum, neque pium, neque sanctum fieri potest. Verùm quia scelerum omnium comes est supplicium, & pœna, & miseriæ, quia Deus est grauissimus flagitiorum vindex, illi non iniuria ab Hercule, & Pallade, & Dijs cæteris profligati, & acerbissimis supplicijs addicti sunt apud inferos, cùm nemini esse scelerato impune denique liceat. alij dixerunt commissum fuisse illud prælium in Thessalia propter ferocitatem populorum, & propter Deorum contempum. Dicuntur ibi sepulti fuisse Gigantes, ob sulphureas cauernas ignem exhalantes, vbi inuentum est os humani cruris tantæ magnitudinis, vt triginta paria boum validorum vix possent plaustro impositum illud dimouere. at nunc de Typhone dicatur.

De Typhone. CAP. XXII.

SED quoniam dictum est de Gigantibus, nonnullaque tantum de Typhone attigimus, cùm plura de illo, quam de quouis cæterorum, dicta inueniantur, neque eadem causa sui, cur nasceretur, visum est mihi seorsum esse de Typhone, quid ab antiquis dicatur, explicandum. Scriptum reliquit igitur Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem ægre ferentem, quòd Iupiter sine se ex capite Mineruam peperisset, cœlum ac terram precatam fuisse, omnesque Deos superos & inferos, vt posset & ipsa sine maris congressu parere: quæ cùm manu humum percussisset, sequenti postea tempore natus est ex ea terra Typhon, qui Dracænæ educandus traditus est, vt patet ex his verbis:

ἀγχοῦ δὲ κρήνη καλλίρροος, ἔνθα δράκαιναν
κτεῖνεν ἄναξ Διὸς υἱὸς ἀπὸ κρατεροῖο βιοῖο. (λα-
ζατρεφέα μεγάλην, τέρας ἄγριον, ἣ κακὰ πολ-
λ ἀνθρώπους ἔρδεσκεν ἐπὶ χθονὶ, πολλὰ μεν αὐ-
τοὺς,
πολλὰ δὲ μῆλα ταναύποδ᾽. ἐπεὶ πέλε πῆμα
δαφοινόν.
καὶ ποτε δεξαμένη χρυσοθρόνου ἔτρεφεν ἥρης
Δεινόντ᾽ ἀργαλέον τε τυφάονα πῆμα βροτοῖσιν
ὅν ποτ᾽ ἄρ᾽ ἥρη ἔτικτε χολωσαμένη Διὶ πατρὶ,
εὖτ᾽ ἄρα δὴ κρονίδης ἐρικυδέα γείνατ᾽ ἀθήνην
ἐν κορυφῇ.

Illimis

Illimis prope fons, illic maculosa dracæna
Interijt iaculo regis magno è Ioue nati,
Pestis et atra lues mortalibus illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium, grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona,
Difficilemq; grauemq; luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit, olim
Quod fuit illius de vertice nata Minerua.

Hesiodus autem in Theog. Terræ ac Tartari, siue Erebi filium fuisse Typhona credidit, siue Typhoeum, vt patent in his:

αὐτὰρ ἐπεὶ τιτῆνας ἀπ' οὐρανῦ ἐξέλασε ζεὺς
ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη,
ταρτάρυ ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην.

Et ne omnia hic ascribam Hesiodi carmina, quæ omnibus sunt in promptu, Latine sententiam Hesiodi ita ex tempore explicabo.

Verum vbi Titanas cœlo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhoea Tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta:
Huic palmæ ad quæuis miranda negotia duro
Robore erant, promptiq; pedes: centũ capita altis
Ex humeris. sæui surgebant torua draconis
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant cilijs sub lumina tetris.
Denique quodq; caput flammã spirabat, & ignẽ.
Omnibus his inerant voces, variumq; sonabant.
Horrendumq; dabant gemitũ. sæpe ore tonabãt,
Numinibus magnis vt sint concurrere visa.
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
Interdumq; canum latrantum emittere voces.
Rursus et horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi: luce sed illa
Denique visa potens nimium foret ista propago:
Atque viros, superosq. Deos vicisset: ab alto
Ni pater omnipotens hominũ sator, atq; Deorũ.

AEthere

Æthere det tonitrus et fulmina crebra repente.

Seditiosa est, & (vt traditum est à Theodoro in bello Giganteo) contentione plena eius educatio, cum alij in Lydia, inter quos fuit Artemon historicus, alij in Phrygia educatum fuisse contenderint, alij in Cilicia in spelunca Typhonis nominata celeberrima, cùm inquiat etiam Homerus:

εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνας.
Hic vbi sūt Arimi, incunabula dicta Typhonis

Erat autem Typhoeus admirabili corporis magnitudine, quippe qui omnium montium altior esset vertice, vel crurum tenus: caput astra tangebat; altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex humeris centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus feruebat.

Hunc fugientibus Dijs Iupiter insecutus ad Caucasum montem Syriæ fulmine sauciuit. At ille Iouem deinde captum detinuit, cui harpe illa, quam illi ademit, mannum pedumque neruos secuit, & in Ciliciam impositum humeris transportauit. At Mercurius Iouem furatus restituit in pristinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus fulmine vulnerauit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit à copia sanguinis, qui ibi de vulnere defluxit: mox in Siciliam illi fugienti Aetnam superiniecit, vt testatur Euphorion. & Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub Aetna occultati inquit in his:

ἀλλὰ κρόνου παῖ, ὃς αἴτναν ἔχεις
κεφαλὰς τυφῶνος ὀμβρίμε.
τοιόσμιν ὄφις περίτ' ἀμφίτ' ἔρυται
Sed Saturni fili, qui AEtnam habes
Caminum ventosum habentis centum
Capita Typhonis fortis.

Alij non à Ioue, sed ab Apolline confessum fuisse sagittis testantur. Scriptum reliquit Strabo lib. 16. Typhonem serpentem, vt quidam putarunt, sed non hominem fuisse: qui fulminibus ictus, dum latebras quæreret ad fugam, terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, iuxta Seleuciam. Pindarus tamen, & Homerus arbitrati sunt, Typhonem in Cilicia sepultum fuisse, vt testatur Isacius in commentarijs in Licophronem. Alij dixerunt, Typhonem à Ioue fulmine percussum, in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est Aegypti profugisse, seque in lacum Serbonidem occultasse, qui è Syria Pelusium vsque protenditur, cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius libro 2. Argonaut. locum fuisse scribit ad montis Caucasi radices, qui Typhaonia vocaretur, vbi ictum fuisse à Ioue Typhonem memorant in Nysa Insula ad Serbonidem lacum prædictum, vt est in his.

ἀθάνατος καὶ ἄϋπνος ὃν αὐτὴ γαῖ' ἀνέγυσεν
καυκάσε ἐν κνημοῖσι τυφαονίη ὅθι πέτρι.
ἔνθα τυφαωνα φασὸ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας.
θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον ἵκετο δ' αὔτως
οὔρεα καὶ πεδίον νυσήιον ἔνθ' ἔτι νῦν περ
κεῖται ὑποβρύχιος σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.
Talis eum supra et circum conuoluitur anguis,
Est insomnis ibi serpens, quem terra creauit
Ad iuga Caucasia: atq; Typhonia est vbi petra,
Fulmine ibi cæsum memorant, atq; igne Typhœū
Exarsisse Iouis, dextram inde tetendit inermē
Ille Ioui supplex, sed frustra. Iupiter ignes
In caput huic torsit: montes, Nysamq; petiuit
Ille fuga, quocunque metusq; pedesq; tulere.
Nunc etiā ille latet clam sub Serbonidis vnda.

Et nos non iniucundis quibusdam (vt arbitror) carminibus lusimus in quadam epistola, quam ad clarissimum & grauissimum senatorem Venetum, Michaelem Sorianum Equitem misimus, præclarum sanè patriæ suæ & omnium bonorum non mediocre ornamentum: ita verò se habent ea carmina:

Fons erat illimis, vitrea pellucidus vnda:
Quem non turbarant volucres, non vlla ferarū
Vngula, non vlla delapsæ ex arbore frondes;
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc:
Sed circum densi frutices, et marginis herba
Mollis erat, syluis et cingebatur opacis.
Hic cecidit iaculis Phœbi maculosa dracæna,
Pestis et atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe altrix fuerat: Iuno hunc portarat alēdū,
Aduersusq; Iouem genuit: fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Venerisq; maritam
Priuauit socia dulcedine, vbi ipse Mineruam
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullusq; foret mox coniugis vsus.
Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Anguineis pedibus sublimi vertice cælum
Tangebat: corpus plumæq; anguesq; tegebant
Innumeri, plagas orientis dextera Solis
Cum staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra, cœlumq; insurgere contra.

Se

Sed pater ōnipotens tonitrus et fulmina dextra
Deijcit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundumq; rati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Serbonidis vnda
Ipse Typhon ictus flagrantis fulminis igne.
Ætnæi tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur, & iram.

Fama est enim iuxta Typhoniam è sanie percussi Typhonis natum fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in Colchis. Quamuis Acusilaus crediderit, omnes serpentes è Typhonis sanguine pullulasse. At Apollonius Rhodius in eo libro, quem scripsit de ædificatione Alexandriæ, è sanguine Medusæ, vt opportunius dicetur. Zenodorus fabulam longè ab his diuersam tradidit de ortu serpentum. inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem habuit nuncupatam Arachnen, cæterùm Phalanx vbi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur: cùm Arachne soror omnia illa diligenter didicisset, quæ spectant ad telæ conficiendæ, & ad suendi artificium. at enim, cùm Phalanx cum sorore rem habuisset, fama est ità facti turpitudine commotam esse Deam, tamque grauiter facinus tulisse, vt ambos in serpentes verterit. Arachne cùm esset grauida ex fratre, iussa est à Pallade non sine maximo vitæ discrimine parere, quare à filijs corrosa fuit; quod etiam cæteris eiusdem generis dicitur postmodo accidisse. atque hæc serpentum origo à nonnullis tradita est. Verùm cùm Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pithecusas insulas confugit, vt ait Pherecydes, est autem Nysa, cuius in lacu primùm occultatus fuit Typhoeus non longe ab Aegypto, vt patet, ex his carminibus Herodoti:

ἔστι δέ τις νύση ὕπατον κέρας, ἀνθέον ὕλη,
τηλοῦ φοινίκης σχεδὸν αἰγύπτιο ῥοάων.

Insula Nysa frequens syluis, atq; vltima tellus,
Distans Phœnice, AEgypti est vicina fluentis.

Typhonem alij in Phrygia, alij in Bœotia, alij in Pithecusis humatum fuisse tradiderunt: atque nos aliquando his Græcis carminibus vniuersam vim iniustitiæ, aut iniuriarum attigimus ludentes.

ἀδικία τὶ χρῆμ' ὀλοώτατον ἀνδράσιν ἐστὶν
ἧ γένος ἐξώλες ποιέεται, βρότεον.
ἣν δ' ἅμα ταῖς ὀρφνῆσιν ἐριννύσι δῖα θεάων
καλλιρεέθρῳ Νὺξ δ' ἥτ' Ἀχέροντι τέκεν
εἶτα κακαὶ Πλούτου κούρην δέξαντο θύγατρες.
ὁ φθόνος ὀτλήμων, Εὐπορία τε κόρη
ὀργῇ ἔπειτα λάβεν βρέφος ὃ τρέφεν, ἠδ' ἀτίταλλεν.
ἠδ' ὑπερηφανίη μαζὸν ἑὸν πόρεν οἱ.
σπαργάνισεν δὲ κόρην στεινῶς πλεονεξί' ἀνασσα.
αὐξομένη δὲ φίλην τήν Θρασύτητα λάβε,
μῦσος, ἀναίδειάν τε μεγαυχέα. παίγνια τούτων
ἦν οὐκ ἔννομα τῆς κυπριδος ἔργα θεᾶς
καὶ φόνος αἱματόεις, πολλὴ καὶ μένος ἀεπαγάων.
ἐζεύχθη ταύταις καὶ Προπέτεια θεά.
οὖν μετὰ δὴ σύμπαιζε κόρων πολύιδρις ἀλαζὼν
ἀδικία, πρότερον καὶ πτερόεσσ' ἄρ ἔφυ
ὥστε δ' οἱ αὐξομένῃ πυρὶ λαμπόωντι ἔικτην
ἦν φόνος ὠμόφρων πλεῖστος ἐνὶ βλεφάροις.
ἀντὶ τριχῶν ὄφεες μὲν ἰωδέες ἀθρόοι. ἤτην
καί τε δρακοντείω τὼ πόδε, γναμπτὰς ὄνυξ.
ἤθελεν οὐρανόσε πτῆναι, πάντας τ' ἀποβάλλειν
ἀθανάτους, λαμπρὰν εἶτα τυραννίδ' ἔχειν.
ἀλλὰ κεραυνωθεῖσα βέλει πυρόεντι χαμᾶζεν
ἔκπεσεν αὐτῆμαρ, καὶ πτερὰ καῦσε φλογί.
εἰ μὴ δῆτα πεσόντα φίλη θεὸν εἵλετο κούρη
ἡδονὴ, ἀδικίας οὔτε τὸ μνῆμ' ἄρ ἔην.
πάντα φλέγεν, καὶ πάντα τάμεν, καὶ πάντα ταράττεν
Ἀνθρώπων, ὅτε δὴ πατρίδ' ἐπ' εἰσέπεσεν.
οὔτε θεῶν μακάρων ἐμνήσθη θέριδος ἀλκῆς.
οὐ σθένος ἠδέσθη, καὶ κλέος, οὔτε βροτοὺς.
ὥστε νόμους πολλοὺς φέρον ἄνδρες τῆς δὲ κατ' αὐτῆς.
θώρακάς τε βαρεῖς ἔνδυον, ὅπλα λάβον.
τῆς κατ' ἀνεύρισκον πολεμόκλονον ἔργον ἄρηος
καὶ τάξεις στρατιᾶς δακρυόεντα πόνον.
ἀλλ' ἔμπης προσορῶσα φόνον, πολέμουστε μάχας τε,
καὶ καπνιζομένων τέφραν ἰδοῦσα δόμων,
τέρπετο. καὶ ἥσθη λύσσῃ τ' ἔχθραισι συναίμων
ἀδικίᾳ ἀνθρώπων πάντ' ἐπίθραυε μόνη.
αὕτη μὲν βασιλῆα σ' ἀπορρίπτασκεν ἀφ' ἑδρῶν
χρυσοδέτων, τούτοισδ' εἵλετο χρυσμοσύνη.
εἰ μὴ δ' ἀδικίας μανίαν Δυσφημί' ἐρύκοι,
πόρθησις πάντων ῥᾶστα γένοιτο βροτοῖς.
ἐς κόρακας, καὶ ὄλεθρον τὸν βαθὺν ἔκβαλε κούρη
ἀδικίαν, καὶ ἐμὲν δεῖξε κακοῖο πίθον.
οὔτε μετ' ἀδικίας φιλί' ἔμπεδος, οὔτε τὶς ὄλβος.
οὐ ἠρεμία φεύγει, μήτε σέβασμα μένει.
ἀλλὰ πόνους στασιάς ἀνάγει, ταραχάς τε βλάβας τε
ἦχον, καὶ πόλεμον, καὶ κλονόεντα φόβον.
καὶ θορύβους, ἐνοχὰς, καὶ ἀνάγκας τοῖς περιάπτει,
καί τε κλοπὰς, ἐνοπὰς, καὶ τρόμον, ἠδὲ φυγὴν τόσσον ἄρ ἐστὶ κακῶν ἀπὲ τίς γε διακριδὸν αὐτῶν,
ἐς ἄποθεν μιαρᾶς ὅσσον, ἀπ' ἀδικίης.
ττιθεὶ μοῦνος δ' ὁ ἐκεῖ τὸ πλεῖστον ἄπωθεν,
μοῦνος καὶ μάλα δὴ ἔλβιός ἐστι θεός.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio meo amico latinè prolata, quem ob singularem bonita-

bonitatem, morumque elegantiam vnicè diligo. Sed cùm ratio carminis non tam commodè iniustitiam patiatur, pro illa vtitur improbitate.

Improbitate magis non est mortalibus vlla
Res grauis: humanum destruit illa genus.
Hanc Acheróte satā peperit Nox lurida partu
Quo Furias, atra qui fluit amnis aqua.
Vesanæ Pluti natæ capere puellam.
Inuidia infœlix, Copia et inde soror.
Vbera porrexit siccanda Superbia, & Ira
Ipsa suo hanc aluit D ua verenda sinu.
Strinxit Auaritia anguste regina puellam
Fascia, & huic iuncta est Temeritas socia,
Atque pudore carens Audacia cū Scelere: horū
Ludicra erant Paphiæ facta nefanda Deæ.
Crudeles cædes, & vis permulta Rapinæ.
His Petulantia mox additur ipsa comes.
Improbitas his est colludere sueta puellis
Fallax, alata quæ prius orta fuit.
Ipsa simillima erant ardenti lumina flammæ.
Ludebat cædes plurima & in cilijs.
Tempora lambebant densi pro crinibus angues,
Atque vngues curui, pesq; draconis erat.
Affectare ausa est cælestia regna Tonantis,
Tentauitq; volans deijcere inde Deos.
Sed percussa graui flagrantis fulminis igne
Labitur in terras, ala perusta cadit.
Ac nisi delapsam cepisset amica Voluptas,
Nec nomen, nec vis Improbitatis erat,
Plurima vexauit, vastauit, multa cecidit
Illa, virum vt primum decidit in patriam.
Ac neque vitandam Superorum credidit iram,
Terruit haud Pudor, est victa nec illa Metu.
Contra hanc mortales statuerunt iura, grauiq;
Thorace induti tela cruenta ferunt.
Iuuentus contra hanc belli lacrimabilis ordo, et
Prælia pugnacis sanguinolenta Dei.
Sed lætata fuit certamina, prælia, turbas
Intuita, in cineres et recidisse domos.
Atque propinquorum est odijs gauisa, feroci
Et rabie. Improbitas vexat iniqua viros.
Vna suis reges deiecit sedibus, vna
Præcipites illos Fortis ad ima dedit.
Ac nisi frænasset Infamia visa parumper,
Tum sæua Improbitas omnia destrueret.
Mittitur Improbitas ad coruos dira, trucemq;
Illam multiplicis vas patet esse mali.
Nulla quies, nullus pudor, aut opulentia, nulla
Vincula amicitiæ cum Improbitate manent.
Sunt illi cordi lites, et iurgia, rixæ,
Clamores strepitus, bella, odium, opprobrium,
Furta, pauor, tremor, atque incendia, noxa, tumultus,
Et dolor infelix, cumque rapina fuga.
Denique ab ærumna tantum quis distat, ab ipso,
Infœlix quantum distitit Improbitas.
Et quoniam Deus vnus abest quam maxime, aperte
Fœlicem solum dixeris esse Deum.

QVIDAM putarunt, Typhonem regem fuisse Aegypti, hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatem prope vniuersa Aegyptus fuerit deuastata & euersa: qui ita fuit vocatus è draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis Aegyptum popularetur; quem, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio sustulit. Alij Typhonem insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cùm dicatur à Græcis ἀμφίβιον quod in aquis & in terra æque viuat, fingitur modò sub aquas, modò sub terram occultatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia combureret, faceretque, vt contacta arescerent. cùm igitur vis aeris illum vndique expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Aegyptum profugisse, vbi cùm æstum ferre non posset, in lacum mersus interijt. Hic dicitur à Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquando, vt & magnitudine & forma admirabiles plantæ, & animalia inaudita oriantur. Alij hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt, quippe cùm scribat Strabo libro quinto, vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Aetnam, & Liparenses Insulas, & Puteolanum, Neapolitanum, Baianumque agrum, Pithecusasque Insulas, quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoque porrigerentur, in quibus multa vis inesset sulphurea. Idcirco quibusdam temporibus, cùm ventis spirantibus subterraneis terræmotus fierent frequentes in iis locis, & flammarum feruentiumque aquarum profluuia, ignisque exhalationes, & cineres cum fauillis longiùs emitterentur, fabulati sunt antiqui, serpentem illum, siue Aegypti tyrannum, perpetuo supplicio damnatum, sub iis locis iacere, qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrasque concuteret. Aiunt præterea situm quendam in insula Sicilia per terræmotus ac incendia elatum, Epomeum in medio ferè insulæ vocatum fuisse, qui natus sit cùm Typhoeus humerum moueret. Alii vim ventorum, non subterraneorum quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidétem plagam manibus pertingeret,

& cuius

& cuius capita altissime vsque ad sidera peruenirent. nam venti latissime vagantur. plura capita illi concesserunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem: circa crura frequentes viperarum spiræ, propter noxiam vim aliquando ventorum: oculi ignei, flammasque ex ore spirabat, propter materiam ventorum, quæ fit e siccis calidisque vaporibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in montibus venti plerumque dominantur. Alij ad primam mundi originem hoc deduxerunt, cùm dicant tantam vim ventorum & inflammationem natam ex Erebo, siue ex Chao, mox à Ioue depressam, cùm Iupiter εὐκράτιος sit, siue commoda temperies, quam vim cœli ac mundi temperies depressit. cùm verò ob cauernosa loca venti & ignes sint subterranei, postea fabulati sunt, hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine deiectum. Alij Typhonem pestiferam aeris malè affecti naturam ob nimium calorem putarunt: quippe cùm vis nimia æstatis plurimum obsit humanis corporibus, eaque imbecilliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cùm recedente Sole per signiferum circulum aliquando cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruum copia, cùm per calorem imbres coire non possent. tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primum in Aegyptum fugauit, & in loca calidiora ad meridiem, deinde sub Aetnam, detrusit. Quidam Typhonem hominem fuisse ferocem & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de règno collecta magna exulum & inuidorum manu conatus sit deijcere, quare ob potentiam illi tantum corpus tribuunt. quod inflammarit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignem ex ore spirare solitus, & neruos Ioui concidisse. Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam Iouis oratione postea reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue desciuerant. Alij rursus ad reuocãdos animos ab ambitione fabulam hanc retorserunt, qui cùm significare vellent, illam pessimam omnium prope vitiorum esset & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt. Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cùm multa habeat capita, multos modos, multas sollicitudines, multas molestias eius significarunt. Hunc Typhonem, siue hanc ambitionem, huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia etsi cupiditas aliquandiu rationi, sapientiæque resistit, tamen ab illa deque vincitur, neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nnnc de Paride dicamus.

De Paride. CAP. XXIII.

NON imperitè sanè, neque inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatem, illa, quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quòd Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contendentes iudicarit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. Atque vt rem altiùs repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse, se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in vtero gestabat, esset caussa excidij suæ patriæ. quam rem ita attigit Ouidius in epistola Paridis ad Helenam:

Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni,
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit: metuendaq; noctis opaca
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcirco, cùm natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinque vrsæ lac suxisse memorant. at curauit, vt alij tradiderunt, Hecuba, vt à pastoribus in Ida monte nutriretur: nec defuerunt, qui dixerunt ab eodem Archelao illum vt filium fuisse educatum. Sed enim quis ea, quæ certo Dei instituto decreta stabilitaque sunt, euitauerit? nam & Thyestes è filia Pelopeia filium Aegisthum feris exponi iusserat, quod eum oraculum multorum malorum autorem fore monuisset, sed tamen à pastore inuentus in syluis, & à capris nutritus, vnde nomen accepit, Atreum & Agamemnonem trucidauit: neque seruauit, Troiam quod eiectus fuerit Paris, neque Saturnus Iouem deuitare potuit, quamuis ante fuerint ab oraculis moniti, si ita diuinitus erat statutum. Hic cùm adoleuisset, magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cùm regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eaque abigerent, illos armis insecutus, vnà cùm cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de se ipso testatur in epistola apud Ouidium:

Penè puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

Deinde cùm in Agonalibus ludis fortissimus appa-

apparuisset, quæ per id temporis apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit, & in regiam receptus. Accidisse verò fabulantur ijs temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dij omnes conuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint, præter Discordiam, quam nemo inuitaret. Id illa grauiter ferens, pomum elegantissimum & pulcherrimum aureum cum inscriptione per ostium immisit, PVLCHRIOR ACCIPIAT, id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in dialogo Panopes & Galat. Tum multis Deabus id petentibus, magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cæteris his cedentibus. ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tum habebatur, Paridem iudicium id deferri. Scripsit Strabo lib. 13. in Antandro, qui mons vocatus Alexandriæ imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas; cùm in Ida monte id accidisse scribat Ouidius etiam in his:

Cum Venus, & Iuno, Pallasq; in montibus Idæ,
Corpora iudicio suppposuere meo.

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus sollicitatum: quippe cùm Iuno Asiæ Europæq; imperium illi promitteret, Pallas se omnibus Græcis sapientorem facturum polliceretur, at Venus mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset. quam rem ita attigit Ouidius in epist. Paridis:

Tantaq; vincendi cura est: ingentibus ardent
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Iouis coniux; virtutem filia iactat.

Atque cætera, quæ in eadem epist. scribuntur in eam sententiam, multa sunt: quæ planius etiam Euripides declarauit ita in Troadibus;

ϗ παλλάδος μὲν ἦν Ἀλεξάνδρῳ δόσις
φρυξὶ στρατηγοῦντ᾽ ἀλλάδ᾽ ἐξανιστάναι.
ἥρα θ᾽ ὑπέσχετ᾽ Ἀσιάδ᾽ Εὐρώπης θ᾽ ὅρους
τυραννίδ᾽ ἕξειν, εἴ σφε κρίνειεν πάρις
κύπρις δὲ τοὐμὸν εἶδος ἐκπαγλουμένη
Δώσειν ὑπέσχετ᾽ εἰ θεὰς ὑπερδράμοι
κάλλει.

Paridiq; Pallas munus id promiserat,
Quod dux Phrygum mox Græciam subegerit,
Montes at Europæ, Asiæ & tyrannidem
Iuno spopondit, si sibi faueret is.
Mirata formam sed Venus meam dare
Promisit illi, si Deas deuincere
Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodem tempore, vt celeberrima esset Helenæ forma in vniuersa Græcia, quæ & opibus & nobilitate generis cæteras omnes mulieres antecellere putabatur. Erat enim Tyndari OEbaliæ regis & Ledæ filia, vt putarunt non nulli: cum alij dixerint Iouem in cygnum conuersum Ledam compressisse, quæ alterum ouum ex illo concepit, ex quo nati sunt postea Pollux & Helena ex altero ouo concepto Tyndaro nata est Clytemnestra & Castor. Alij non è Leda, sed è Nemesi natam Helenam putarunt, cuius dicunt Ledam fuisse nutricem, ac Iouem patrem, vt ait Pausanias in Atticis. Qui natam ex Ioue putarunt in cygnum verso, ad sempiternam eius rei memoriam cygnum inter sidera collocatum dixerunt. Cum tantopere igitur forma præstaret, omnes Græcarum ciuitatum principes eò ad illam in matrimonium expetendam conuenerunt: quæ, quod fuerat ante à Theseo rapta, è quo etiam enixa Argis dicitur templum Lucinæ erexisse, & mox repetentibus fratribus restituta, & quod magna inuidia videbatur in eum redundatura, qui illam esset habiturus, vnusquisque eam sibi contingere sperantes in legem à Tyndaro latam iurarunt, se pro viribus defensuros, si quis illum violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt testatur Pausanias in Laconicis. Nam non longè a Plateneto, vocato, & à Mineruæ Pareæ delubro, Tyndarus dicitur procos Helenæ conuocasse, qui super equi exectis testibus iurarunt, se Helenam defensuros, atque custodituros esse ab iniuria, si ab aliquo nuptiæ illæ violarentur. post illud iuramentum Tyndarus equum in eo loco infodit sicuti scripsit Pausanias in Laconicis. Fuit enim antiquorum consuetudo, vt super testibus victimarum plerumque iuraretur, cùm fœdera inter aliquos percuterentur. Idcirco vbi Hercules fœdus inijt cùm liberis Nelei, fide vltro citroque data, sue mactato super eius testibus & ipse & illi iurarunt, atque confirmarunt iuramentum insuper factum, vt scripsit in Phoroneo Hecatæus. Neque hoc fiebat quouis tempore, vt ait Demosthenes in oratione contra Aristocratem cũ esset magnum iusiurandũ, & nõ quibusuis temporib⁹, sed statis dieb⁹: vt patet ex his

εἶτ᾽ οὐδὲ τὸν τυχόντα τιν᾽ ὅρκον τοῦτον ποιήσει, ἀλλ᾽ ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου· στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου ϗ κριοῦ, καὶ ταύρου ϗ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ᾽ ὧν δεῖ ϗ ἐν αἷς ἡμέραις προσήκεν.

Postea neque vt contingit iuramentum hoc faciet, sed quod nemo iurat super alia re: stans super exectis carnibus apri, vel arietis, vel tauri, vel horum iugulatorum, & in quibus conuenit diebus. Quin etiam solemne fuit olympicis athletis cõceptis verbis super exectis suis testibus, antequam ludos inirent, iurare, se nihil fraudis aut insidiarum commissuros, qui quidem

dem sues transacto iuramento nulli erant vsui. erat enim vetitum religione, ne victimæ, super quibus iuratum fuisset, ab hominibus ederentur. nam & Homerus testatur exectum illum suem, super quo Agamemnon iurauit se non attigisse Briseidam, in mare à Talthybio fuisse deiectum ex antiquorum sacrorum ritu, vt patet ex his lib. 7. Iliad.

εἰ δέ τι τῶνδ' ἐπίορκον, ἐμοὶ θεοὶ ἄλγεα δοῖεν
πολλὰ μάλ' ὅσσα διδοῦσιν ὅτις σφ' ἀλίτηται
ὀμόσσας.
ἦ, καὶ ἀπὸ στόμαχον κάπρου τάμε νηλέϊ χαλκῷ.
τὸν μὲν ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτ-
μα
ῥῖψ' ἐπιδινήσας βόσιν ἰχθύσιν.
Si quid periuro, cœlestia numina tradant
Quot mala [illegible] per uris tra[illegible].
Sic ait, & stomachum porci ferro [illegible],
Quem mox T[illegible] undā
Est maris incani, [illegible] piscibus [illegible].

Plutarchus in Cicerone, & Publicola longe diuersam rationem coniuratos seruasse inquit apud Romanos, quippe hominem trucidasse, omnesque coniuratos magnos & horrendo iuramento adactos sanguinem libasse, & extra gustauisse. Aeschylus in actu Septem ad Thebas inscripto, demonstrat, illam fuisse consuetudinem propriam coniurationum, vt omnes coniurati sanguinem victimæ illa de causa cæsæ, attingerent, vt est in his:

ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θούριοι λοχαγῖται,
ταυροσφαγοῦντες ἐς μελάνδετον σάκος
καὶ θιγγάνοντες χερσὶν ταυρίου φόνου,
ἄρην ἐνυώ, καὶ φιλαίματον φόβον
ὡρκωμότησαν, ἢ πόλει κατασκαφὰς
θέντες λαπάξειν ἄστυ καδμαίων βίᾳ,
ἢ γῆν θανόντες τήνδε φυράσειν φόνῳ.
Centuriones strenui septem viri
Taurum immolarunt, inque scutum sanguinem
Tauri legentes attigere dexteris,
Martemq; iurauere, Bellonam, et simul
Grauem Pauorem. vel cruore mox suo
Terram rigare, funditus vel sternere
Vrbem, ac populari vi satis ex Agenore.

Apud antiquos fuit etiam in more positum, vt iurantes massam ferri ignitam manibus sustinerent, rogarentque Deos ac precarentur, vt illud iuramentum stabile firmumque esset, donec illa in aquis supernataret, quam mox in profundum deiiciebant, vt in his testatur Callimachus:

φωκείων μέχρισκε μένη μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.
Phocensis donec perstabit in aquore massa.

Et Sophocles in Antigone:

ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.
Prompti manu tenere massam ferream
Eramus incensā, per ignem incedere ac iurare.

Nam censebant eos, qui optimè & innocenter iurarent, illæsos & igniti ferri massas sustinere, & supra ignem impunè incedere. atque alius in fœderationibus, alius in coniurationibus, alius in iuramentis omnino ritus seruabatur. Deince accidit, vt Paris cum viginti triremibus legatus, missusque ad repetendam Hesionem, quam Telamon occiso patre eius Lacedæmone rapuerat, nauigarit: qui à Menelao in hospitium perbenignè acceptus est, cui Helenæ nuptiæ contigerant. Verùm, cum re infecta redire oporteret, ille neglecto iure hospitij, & Menelai amicitia, dicitur illam meretriculam Helenam cum magna nummorum, regiæque supellectilis copia abstulisse, vt scripsit autor Cypriorum carminum, & Herodotus in Euterpe. Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionem Alexandrum nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporum inuitatum, quod Io Græcis Aegyptij, Græci Aegyptijs Europam, & Medeam Colchis impunè rapuissent, quas repetentibus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helenam nauigasse; quod innuit Ouidius in his carminibus:

Nomine ceperūt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bella Bistonis ora fuit,
Phasida puppe noua vexit Pegasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu:
Te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus,
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.

Et paulò ante,

Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes,
Oppida sunt regni diuitiora mei.
Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te prius optaui, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerunque, vt impunitas peccatorum sit pro exemplo & incitamento ad cœtera flagitia suscipienda. At Diognetus in rebus Smyrnæis non legatum iuisse Alexandrum inquit, neque commotum fuisse superiorum exemplis, sed Veneris monitu, cuius etiam consilio Harmonidas, vel (vt placuit Andrætæ) Phereclus nauem illi fabricauit, illuc concessisse scribit: quam vbi primum Alexander vidisset, in eius desiderium incidisse memorat. Alij dixerunt raptam fuisse Helenam à Paride, cùm iter Bacchas in littore maris Ino sacrificaret, quam deportauit in Aegyptum, atque ibi primum cùm illa congressus sit. Fama est igitur Paridem cum hac in Aegyptum nauigasse, quia

rimebat, ne se Menelaus cùm Lacedæmoniorum classe insequeretur: atque cùm eò appulisset, ad Canopicum Nili ostium templum Herculis in littore inuenit, in quod si quis seruus cum quibusdam ceremonijs confugisset, à nemine violari fas erat. eo in loco Alexandri facinus seruis ad sacerdotes deferentibus, grauiter tulerunt primum iniquitatem iniuriæ, qua Menelaum affecerat: deinde legatione Memphim ad Proteum de illa re missa, iussi sunt serui Alexandrum, vt iniqua conatum, comprehendere, & ad Proteum adducere. Hunc conuitijs insectatus Proteus incolumem quidem dimisit cùm socijs, at vxorem Menelai, & diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum, iussitque intra triduum Alexandrum abesse ex vniuerso Aegyptiorum agro. Sunt, qui dicant, hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiam confugisse, inter quos fuit Duris Samius: alii cùm Idolo Helenæ in patriam reuertisse aiunt, vt sensit Euripides. Neque defuerunt sanè, qui Alexandrum statim in patriam rectà rediisse memorent, legationesque Græcorum ad res repetendas missas, neque auditas quidem fuisse à Troianis. Fama est semel tantum in agro Atheniensium Alexandrum cum Helena congressum fuisse, cùm tamen Bunichus, & Corythus, & Aganus & Idæus nati fuisse dicantur ex Helena & Paride. Alij dicunt in Cranae, quæ vna est Sporadum, Paridem congressum fuisse, quæ insula postmodo Helene ab illa vocata fuit; atque cùm Paris ab inuita, & propè per vim extorsisset, quam iam poenituerat maritum reliquisse, dicitur ex eius lacrymis nata esse herba Helenium vocata; quæ si in vino bibatur à mulieribus, creditur Venerem excitare, & inducere hilaritatem, vt scripsit Alexander Cornelius in rebus Phrygijs. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerunt, qui Hermionem eius & Thesei filiam putarint, & vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli, & Ephiolam, & Menelaum, filios tribuerunt.

Sed quoniam sceleratæ vitæ finis raro fælix esse consueuit, fama est Helenam denique mortuo Menelao à Nicostrato & Megapenthe filijs è domo ob superiorem vitæ turpitudinem eiectam sese Rhodum ad cognatam suam Polixo vxorem Tlepolemi contulisse, quæ per id tempus illi insulæ imperabat, verùm quia Tlepolemus adulterij Helenæ causa in in bello Troiano occisus fuisset, eam cædem mariti sui vlcisci cupiens, in Helenam se lauantem ancillas cum furiarum ornatu immisit, quæ illam comprehensam, & arbori infœlici suspensam, laqueo demum necarunt, vt scriptum fuit à Pausania in rebus Laconicis. Sic & ipse Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suæ ciuis extitit, vt demonstrauit Hom. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoribus, vniuersæ Græciæ arma in se suosque ciues concitauit, hic patriam suam, regnumque potentissimum & antiquissimum Asiæ, propter libidinem funditus euertit, hic denique è Lemno insula accitus trucidatur: quæ omnia calamitatum genera sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. lib. 1. Carminum. Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Paride memoriæ sunt prodita.

HANC fabulam confictam fuisse de generatione rerum naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Peliæ & Thetidis nuptiæ, quid aliud significare possunt, quam ex aquæ terræque mistione, adiuuante calore, omnia naturalia corpora procreari? Est enim πηλὸς cœnum, ac limus; Thetis verò qua vt dicetur postea. Ad horum duorum mistionem, tanquam ad nuptias; omnes Dij conuenerunt; quoniam nihil è sola materia sine artifice confici potest: Siue enim mortales brutorum, siue immortales hominum animæ sint corporibus inserendæ, cùm imperent omnino etiam in brutis quodammodo corporibus, ex nobiliore quodam loco, quàm sint ipsa elementa, ipsa ducere par est, siue enim ex aere, siue ex igne, siue è cœlestibus corporibus anima mortalium deducatur, siue ex his omnibus; siue sit harmonia quædam ex æquabilitate temperamentorum, siue his omnibus nobilius quiddam, ad ignotum: omnino illam à Dijs omnibus concedi corporibus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus proprias quasdam vires assumere. inde dicti sunt omnes Dij ad nuptias Pelei, & Thetidis conuenisse. Hinc abfuit Discordia sola ex omnibus Dijs, quia nisi per amicitiam res conseruari non possunt, quæ etiam quanto magis inter se conueniunt temperamenta, tanto magis vigent ac florent. Cùm verò Discordia, viriumque naturalium inæqualitas accesserit, tunc non solùm temperamentum perit, sed etiam tota compositio labefactatur. vt enim amicitia generationis, ita discordia & litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad naturam pertinens in his contineatur, non video, quare ad mores reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandem fortunam ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quam etiam singula naturalia corpora, quæ per discordiam funditus euertuntur. Est autem inter has tres Deas semper fere discordia, & contentio,

tentio, Palladem, Iunonem, Venerem: quippe cùm molestum appareat ciuitatibus, id quod plerunque accidit; vt imperiti & stulti & peritis & sapientibus dominentur: vt inopes opulentis, inter quos naturalis est prope discordia; vt libidinosi & impuri viris bonis & temperantibus imperent. nam, vt res omnes hæ vni adsint, vt idem sapiens sit scilicet, & temperans, & opulentus, est vna rerum omnium quam difficillima: quod si contigerit, nemo illius imperium feret inuitus. Quòd autem non vera, sed ficta sint, quæ de iudicio Paridis tradita sunt, vel muliercula illa non credit apud Ouidium, quæ ita inquit;

Credere vix equidem cælestia numina possum
Arbitrio formam supposuisse tuo.

Vt igitur ad imperatorias virtutes homines regnaturos inflammarent antiqui, hanc fabulam confinxerunt, per quam temperantem esse & sapientem & fortunatum illum opportere dixerunt, qui sit cetæris hominibus dominaturus: quippe cùm Paris spreta sapientia ac opibus per lasciuiam imperium prodiderit, quo sine illarum Dearum ope conseruari minime poterat. Nam cùm alij alio studio magis oblectentur, illa animi appetentia Paris à quibusdam dicta est. Huic Deæ illæ datæ sunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quæ vincerent, videbantur, quamuis Iuno regnum, sapientiam Pallas, pulcherrimam mulierem Venus adpromitteret, vt victoriam ex eo certamine reportaret. Verùm quis sanæ mentis pro potentia, magistratibus, honoribus, scortum fœdissimum elegerit? aut quis pro sapientia diuinissimo Deorum munere libidine, nisi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & sceleratus & perniciosus patriæ suæ ciuis alitur? quod hospitium non hic violare poterit? at cui non datum est hoc iudicium? nemo nostrum est, per Deos immortales, qui Paridem suo iudicio non damnet: nemo propè rursus est, qui tam turpe Paridis iudicium non imitetur. Hac proposita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, vt nos ipsos dementiæ condemnaremus. est enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quàm dementia, vt nomen ipsũ significat; sicut testatur Euripides in Troadibus his versibus:

τὰ μωρὰ γὰρ πάντ' ἐςὶν ἀφροδίτη βροτοῖς.
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
Vbique stulta sunt Venus mortalibus,
Recteq; nomen capit à dementia.

Præclarè sanè factum est ab ipsa natura, vt breue tempus libidini iniunxerit. nam si amplius spacium sit voluptatibus iniunctum, crudelissimos, & maximè omnium belluarum furiosos homines experiremur. Ac de Paride satis, nunc de Actæone dicamus.

De Actæone. CAP. XXIIII.

NEQVE leue sanè supplicium Actæonem subiisse memorant, quòd nudam Dianam intueri ausus sit: tantum honorem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, vt scripsit Zexes Hist. 61. chil. 6. Autonoes Cadmi, & Aristæi filius: qui cùm mirum in modum venatione delectaretur, vtpote à Chirone educatus, vt ait Apoll. lib. 2. fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fuit non procul à Megaris Platæam contendentibus, quod etiam Actæonis saxum vocatum fuit. Scripsit Pausanias in Bœoticis, Actæonem in fonte illi saxo proximo se lauantem Dianam vidisse, quod illa molestè ferens, rabiem canibus Actæonis immisit, vt illum laniarent. Eam fabulam multis verbis complexus est Ouidius lib. 3. Metamorph. qui non super saxo illum dormire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi propinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, & à suis canibus in Cithærone laniatus, quos multos assiduè in feras nutriebat, vt significauit Eurip. in Bacch. hoc pacto:

ὁρᾷς τὸν ἀκταίωνος ἄθλιον μόρον,
ὃν ὠμόσιτοι σκύλακες ἃς ἐθρέψατο,
Διεσπάσαντο κρείσσον' ἐν κυνηγίαις.
Num cernis Actæonis improbam necem?
Canes voraces, ille quas nutriuerat,
Nam dilaniauere optimum venatibus.

Nomina verò capum, è quibus Actæon fuit laniatus, nihil aliud, quam vel colores corporũ, vel sagacitatem significant, quæ conuenit canibus. hæc autem sunt: Melampus, nigros habens pedes: Ichnobates, per vestigia sequens; Pamphagus, omnia comedens; Dorcæus, perspicax; Oribasus, montiuagus; Nebrophonos, hinnulos occidens; Lælaps, procella; Theron, ferus; Pterelas, alatus; Agre, inquirens; Hylæus, syluestris; Nape, saltus pererrans; Pœmenis, pastorum canis; Harpyia, rapax; Ladon, hinnulo similis; Dromas, cursor; Canache, fremens; Sticte, picta; Trigis, fera; Alce, robusta; Leucon, albus; Asbolus, fuliginosus; Lacon, reboans; Aello, procellosus; Thus, celer; Cyprius, libidinosus; Lycisca, lupina; Harpalos, rapax; Melaneus, niger; Lachne, hirsuta; Labros, rapidus; Agriodos, agrestibus vijs aptus; Hylactor, latrator. Nam omnino canes quinquaginta Actæonis à nonnullis commemorantur.

tur. Alij dixerunt Actæonem, cerui pelle à Diana tectum, laniatum fuisse à canibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelem vxorem duceret, cuius sententiæ fuit Stesichorus Himeræus: vel (vt voluit Acusilaus) quia illam compressit. Alij Actæonem non versum in ceruum, neque cerui pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immissam, vt feram putarent, quod attingit Ouid. his carminibus:

Testis & Actaeon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus ante feras.

Neque verò vnus tantum fuit Actæon, vt ego quidem censeo, sed alter à canibus laniatus: alter à Bacchis discerptus: de quo ita sententia extat enarratoris Apollonij. Melissus, quia Corinthios à Phidone Argiuorum Rege, à quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando, vt Bacchiades domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cùm verò celebranda essent Isthmia, Melissus ad aram accedens multa imprecatus est Corinthiis, nisi filij sui cædem vlciscerentur. cùm illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthij, cùm timerent magnopere, si inultam cædem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multò magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodem tempore vnus Bacchaiadum Chersocrates Corcyram extruxisse fertur expulsis Colchis, qui ibi habitabant, quò se omnes Bacchiades receperunt. Ferunt Aristeum, superioris Actæonis patrem, tam grauiter tulisse mortem filij, vt Bœotiæ atque vniuersæ Græciæ indiginatus, continuò è Græcia in Sardiniam migrauerit. Verùm cur hæc, vt admirabilia, & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros?

EGO sanè ex historia ad morum informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet, cùm Sol Leonem signum ingressus fuerit, Lunæ vi aucta in eodem signo, rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ præsertim? aut canibus rabie exagitatis, quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio potest resistere, quo minus vel in dominum sæuiant? Fuerunt, qui putarint, Actæonis facultates per canum rabiem, aut per iratam venationum Deam, insulsè dissipatas significari: quia canes non Actæonem, sed eius opes laniauerint: quod quidem perridiculum mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere, consilium fuit antiquis, sed minùs rectos mores emendare. Per hanc igitur fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus: quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu:

τρέφε κύνας ὥστε φάγοντι.
Nutri canes, vt te edant.

Omnium sanè beneficiorum optimum est illud, quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino malè collatum fuit: quippe cùm improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sæpius pro acceptis beneficijs simultatis causas aucupentur, seque, vel quauis leuissima de causa, iratos fingant, vt sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficijs, ne honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cum beneficium viro bono facere, sit propè accipere. atque hæc nonnulla pars est iustitiæ, vt traditum est in officijs. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum, ciuitatum, summorumque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facilè potest opprimere. atque, vt summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi, & imperiti plerique aniles nugas tantum esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimisque facinoribus, retraherrent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiamque adhortarentur, & vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

Finis Libri Sexti.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE

LIBER SEPTIMVS.

Quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti.

NVLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse potest, illustrissime Campeggi, quam illud, quod digna virtutibus præmia, & flagitijs singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solum vt à flagitijs retrahantur, verumetiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscurè transigant. Hæc vna res Herculem, cæterosque Heroas illustres ita ad labores, omniaque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum, neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatum. Nam & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur. est autem præclarum virtutis præmium gloria, quæ animos mortalium ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facitque, vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potens ac diuturna esse posset, quæ cùm certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorum bonorum rationem: quippe cùm illa sola fœlix futura sit, quæ ad bonos honores & magistratus detulerit. id quæ fecerit, tanto erit cæteris ciuitatibus præstatior ac fœlicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis eius, quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum. atque Athenienses etiam multos viros bonos externos sæpius summæ reip. præfecerunt. At contra ciuitas illa, quæ non suis nisi patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exterorum virtuti, & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit: quæ sceleribus pœnas, at nulla præmia virtutis, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit: quo pacto non & segnis, & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac scelestorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat & marcescat in ocio? fieri enim non potest, vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est; nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessariò patent vitijs & sceleribus, cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NEQVE aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorumque hominum domitorem, & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit: qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit; cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti: quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium sine sapientia, animique magnitudine concedere poterat.

Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus.

πρῶτα δὲ οἶδα βίην ἡρακλῆος θείοιο,
ὅν τίκεν ἀλκμήνη ζηνὶ κρονίωνι, μιγεῖσα
ἦμος ὅτε τριοσὴν μὲν ἐλείπετο θείριος αἴγλην
ἠέλιος, δολιχὴ δ' ἐπεμαίετο πάντοθε ὄρφνη.

Hic prius Herculeũ robur mihi cernitur: olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cum latuit Phœbus longas tres ordine noctes
Continuas: caruitq; die sol; lumine soles.

Aiunt enim Alcmenam Thebani Amphitryonis fuisse vxorem, qui cùm aduersus Teleboas Aetoliæ populos militaret, & exercitum duceret, quia ità nubenti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domum ante diem ingressus, illa per fraudem, ne vim inferet, potitus est. Nam Teleboæ Taphum insulam vnam Echinadum incoluerunt, qui prius habitabant Acarniam. hi cum essent rapacissimi, omnibusque infesti, Argos profecti, Electryonis patris Alcmenæ boues abegerunt, qua ex re orto prælio, & ipse Electryo & eius filij in ea pugna ceciderunt. etenim, vt scriptum fuit ab Herodoro, quid bellum illud descripsit, quatuor filij ex Andromeda Perseoque nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcæus, Electryo, qui communi imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe, de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphius. Quidam ferunt, bellum exortum inter hos fuisse, quia Teleboæ vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cùm illam iure assequi non possent. atque cùm ex Amphitryone prægnans esset Alcmena, tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniunxisse, quod spacium totum in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spacij nox vna tantæ plantãdæ arbori. Deinde cum negligẽtius exceptus fuisset, reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena. audiuit priore nocte sui similem domum adiuisse: tum intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. lib. 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto:

ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μέγ᾽ ἄριστον
Γείνατ᾽ ἐπιχθονίων Θήβῃς ἐνὶ καλλιχόροισιν
ἀλκμήνη, μιχθεῖσα κελαινεφεῖ κρονίωνι.
Alciden canimus natum Iouis, edidit illum,
Præstantem virtute viris mortalibus, arcte
Magno Alcmena Ioui cõiũcta in amore superno.

Dixerunt tamen poetæ, Herculem filium etiã Amphitryonis, vt ait Eurip. in Hercule insano:

τίς τὸν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν
ἀργεῖον ἀμφιτρύων᾽, ὃν ἀλκαῖός ποτε
ἔτικτεν ὁ περσέως, πατέρα τόνδ᾽ ἡρακλέος;
Cui non Iouis riualis est mortalium
Auditus Amphitryo, satus de Persei
Alcæo et almi, qui fuerit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclum vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemo nupsisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificam celeritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone,

mone, & incredibilem leuitatem in his carminibus:

οὐδὲ μὲν οὐδὲ θεοὺς φεύγοις οὐκ ἔννομα ῥέζων,
οὐδ' ἢν ἰφίκλοιο θοώτερος αὐδάζοιο.
ὅστε καὶ ἀνθερίκεσσιν ἐπέτρεχεν, οὐδ' ἔτι καρπὸν
σίνετ' ἀήσυρα γυῖα φέρων ἐπιλήϊον ἄνον.
Non poterit fugisse Deos qui turpia patras,
Sit licet Iphiclo multo velocior ipso.
Qui super extremis segetum currebat aristis,
Nec siccos fructus lædebat pondere plantæ.

Scriptum reliquit Pausan. in Bœoticis Iunonem odio pellicis Alcmenæ commotam, cum sciret instare tempus propè pariendi, mulieres veneficas immisisse, quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse nam è loco quodam vnde illæ facilè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritæ ac deceptæ, statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alij diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditam fuisse dicant à Iunone Alcmenam quo minus pareret; sed cum nonum mensem ageret Hercules in vtero matris, & septimum Eurystheus Stheneli filius, fama est iurasse Iouem alterum horum alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cùm sensisset Iuno, septimestrem Erystheum ex vtero matris exire fecit. at Herculis ortum in primum diem mensis decimi vsque prorogauit, vt ait Theocr. in paruo Hercule:

ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποκ' ἁ μιδεᾶτις
ἀλκμήνα, καὶ νυκτὶ νεώτερον ἰφικλῆα.
Alcidem decimo prognatum mense, decora
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum:

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composuit scripsit Herculem primùm quidem fuisse inuisum Iunoni propter matrem pellicem, at placatam fuisse à Pallade, cuius etiam hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, eumque fecerat immortalem. Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem, Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret; sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus statim hos compresserit, vt ait Ouidius in Deianira:

Te ne ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
Cum tener in cunis iam Ioue dignus eras?

Quod etiam Theocr. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος
ὠρίωνα κατ' αὐτὸν, ὃ δ' ἀμφαίνει μέγαν ὦμον,
τᾶμος ἄρ' αἰνὰ πέλωρα δύω πολυμήχανος ἥρη
κυανέαις φρίσσοντας ὑπὸ σπείραισι δράκοντας
ὦρσεν.
Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur vndis
Oriona prope, isque humerum cum protulit altum,
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris spirisque ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen lib. 2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alii verò inter quos fuit Pherecydes hos angues non à Iunone sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Cæterum vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammam præberet infanti, cùm puer supra ætatem violentius sugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecisse. Alii dicunt quod cùm Hercules lac retinere non posset, illud in cœlum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alii tamen, dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit, vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quod alii de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:

Nec mihi celanda est formæ vulgata vetustas,
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem,
Pectore reginæ Diuum, cælumque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Deinde cum Hercules adoleuisset, iaculandi artem fuit à Teutaro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctus. Alii à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alii ab Amphitronis pastoribus, alii à Chirone & Testiade: cum tamen Theocritus ab Euryto quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit vt fama est, musicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurii: & Planopes filio: veluti sensit Apollodorus: ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphytryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his:

γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων λίνος ἐξεδίδαξεν,
υἱὸς ἀπόλλωνος μελεδωνεὺς ἄγρυπνος ἥρως.
τόξον δ' ἐντανύσαι, καὶ ἐπίσκοπον εἶναι ὀϊστῶν

εὐρυ-

ἔρυτος ἐκ πατέρος μεγάλαις ἀφνειὸς ἀρούραις
αὐτὰρ ἀοιδὸν ἔθηκε, καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλαξε
πυξίνα ἐν φόρμιγγι φιλαμμονίδας εὔμολπος.
ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι ἀργόθεν ἄνδρες
ἀλλήλους σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσατε πύκται
δεινοὶ ἐνὶ μάντεσσιν ἅτ' εἰς γαῖαν προπεσόντες
πυγμάχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχναι,
πάντ' ἔμαθ' ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
ἁρπαλύκῳ φανοπῆι.

Hunc Linus edocuit sapientem scripta priorum
Peruigil, & claro Phœbi de semine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas.
Edocuit diues patriis hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitosque rudes, dextramque tremendam
At quæcunque fuit membrorum ars apta palæstra,
Qua strauere viros, & decepere vicissim:
Quæ foret ars pugilum, & grauibus decernere loris,
Quæque graues pugiles reperere ex arte dolose,
Hæc à Mercurij doctus de sanguine creto
Harpalyco, Phanopesque.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius etiam cædis causam dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem. Alii dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. Quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quauis facultate præstantibus hominibus fuit institutus. Hercules insignis corporis magnitudine ac proceritate fuisse dicitur: quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuisse. Ion præterea Chius & Herodotus in Oedipode Herculem tres dentium ordines habuisse memorat, igneumque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zezes hist. 105. Chil. 3. Hercules, cùm natus esset ea lege, vt Eurystheus Stheneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia quę vbique pericula horrenda viderentur subire, vniuersumque terrarum orbem monstris horrificis expurgare, Primum igitur omnium laborū Herculi fuisse memorant leonem Cithæroneū: nam cùm puer adhuc esset Hercules, ætatisque suæ annuum decimum sextum, vel, vt alii maluerunt decimum octauum ageret, essetq; missus ab Amphitryone ad armētorum custodiam, ne bis in magistrum peccaret, leonem interfecit, inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo descenderat, atque qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Pliuntem & Cleonas, cùm armenta sua laniaret. Memoriæ prodidit Chrysernius libro secundo rerum Peloponnesiacarum, Iunonem supplicium de Hercule sumere volentem Lunam in auxilium acciuisse carminibus magicis vsam, quæ cistam spuma impleuit, è qua natus est hic leo. hunc Iris ingremio stringens in montem Opheltam deportauit, à quo eodem die Apæsamptus pastor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quæ implacabili odio Herculem insequebatur. In hunc Hercules multas sagittas frustra coniecit, neque læsit omnino: mox cùm ad clauam ventum esset, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates scripsit ad Idotheum: vt vero sensit Pisander, tota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehēsum vnguibus dissecuit, atq; ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilem pro scuto in posterū gestauit; vt testatur Eripid. in Hercule insano:

σολήντε θηρὸς ἀμφιβάλλες σῷ κάρα
λέοντος, ἧπερ αὐτὸς ἐξωπλίζετο.

Ferique pelle tu leonis induis.
Caput, fuit gestamen illud Herculis.

Quòd factum est in monte exiguo Bœotiæ Teumesso nomine Mansit postea illa consuetudo, vt multi heroes pellibus pro scutis vterentur, nam & Theseus, & Ancæus, qui fuit cum Argonautis, & Argus, & alii complures pellibus pro scutis vsi sunt, vt est apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. Fuerunt autem tres leones ab Hercule superati, Heliconius, Lesbius, Nemæus. Cùm Thespius Rex Boœtiæ famam rerum ab Hercule iám gestarum percepisset, putauit suis rebus optimè fore consultum, si cùm quinquaginta filias haberet, totidem præstantes robore corporis, & animi sententia filios ex illo susciperet. quare Herculem ad conuiuium inuitauit, & perbenignè, magnificeque exceptum ita demum ebrium fecit, vt omnes quinquaginta filias eadem nocte vitiarit, præter vnam quæ vt testatur Pausanias in Bœoticis, perpetuum sibi sacerdotium potiùs indixit. Ferunt singulas earum mares filios peperisse, præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint singulas singulis noctibus cùm Hercule concubuisse, quod sanè neque admirabile esset, neque prorsus incredibile, non tamen Hercule dignum:

cùm

cùm quidam adeò fuerint in Venerem propensi, vt vel septuagies rem absoluerint, vt ait Theophrastus in historiis plantarum. Cùm celeberitas nominis, & virtutis Herculeæ gloria indies cresceret, quia Hercules armis à Minerua captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, cæsisque Minyis & Ergino Thebanam vrbem obsidente liberauerat agrum Thebanum ab imposito per iniuriam tributo, vt scribitur; eius virtutem admiratus Creon Megaram filiam in matrimonium illi concessit. Istud fecit cùm esset ephœbus, nam missas ad exigendum tributum legationes mutilatas è regione eiecit. Petente Ergino autorem iniuriarum admiratus est audaciam Creon, nam erat ad deditionem propensus: at Hercules cohortatus coætaneos ad liberandam patriam; è sacris templis armaturam euulsit, quàm antiqui appenderant in honorem Deorum, cum omnia arma priuata Minyæ ex vrbe sustulissent, ne Thebani bellum renouarent. cùm Erginus cum copiis aduentaret ab vrbem illi occurrens ad quasdam angustias viarum, fecit inutilem esse multitudinem copiarum hostilium, & Erginum trucidauit, & omnes propè eius copias profligauit. deinde repente victoria vsus potitus est vrbe Orchomeniorum, & regiam Minyarum succendit, vrbemque funditus euertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illum ad se accersiuit, & certamina imperauit. Cum Hercules nollet parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret, atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum vt certamina absolueret duodecim, imperante Eurystheo, cum insignis mœror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios è Megara susceptos tanquam hostes iugulauit: post cùm resciuisset, à congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem, siue insaniam filios Therimachum, Lamium Creontiadem, & Deicoontem suscepisse è Megara, vt ait Apollod. lib. 2. alii voluerunt filios fuisse Herculis Onitem, Democoontem, Temphrantèm. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famam autem fuisse inquiunt, quo tempore Hercules ad inferos descendit, illum fuisse mortuum: quare cum rediisset, Lycum Thebarum Regem Megaram vxorem suam ducere conantem interemit. Ea de causa ob Iunonis inuidiam ira percitus in omnes filios suos quos è Megera susceperet, seuit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille sæuit, alii quatuor Herculis, at duos Iphicli, cùm illi iuniorem filiam Creon coniunxisset. Ex insanientis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cùm suos igitur Iphiclique filios trucidasset, vel (vt alii malunt) in ignem coniecisset, exilio solum vertit; deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinam esset habitaturus, Pythia Tyrinthem respondit oportere illum proficisci, Eurysteoque duodecim annos seruire, totidemque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri Vocatus fuit verò Hercules tum primum à Pythia, cùm antea Alcides diceretur. Tirynthem igitur migrauit, atque primum omnium quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo, vt Nemeæum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroneum iidem fuisse, at non Nemæum putarunt, cum è Cithærone monte primùm irruisset in armenta) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem, è qua hic leo Nemeæus deciderit, cum Solem etiam non minus stultè massam ferri igni, ti appellaret. Est enim non ignobilis gradus stultitiæ, vel si nescias quid dicas, tamen velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire. Ille igitur frustra exhausta pharetra cum claua feram insecutus est, quæ cùm in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde bracchiis circa collum coniectis, eo vsque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterùm cùm in Lerna Argiui, Mycenæique agri hydra insignis esse diceretur & magnopere formidabilis, quæ in palude lacui proxima versabatur, quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander, iubetur Hercules ab Euryheo illam interficere. Versabatur plerumque & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam cæsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidem Naucrates Erythræus septem, at Zenodorus Ephesius nouem, Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradidit: quæ quoties vnum eorum cædebatur, priorum numerus duplicabatur continuò, nisi quis concisum reliquum colli thyrsum igni statim combusisset. Id cùm cognouisset Hercules, nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimenda. Asserunt eius hydræ venenum fuisse acutissimum, quippe cum sagitta illo veneno tincta Chironem propè subito interemerit, vel Polemorem Centaurum, vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsum ad fluuium è Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurrisse,

vt ibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur flumini ex loto vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferum hominibus animal: quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora ægrosque vicinos crudelissimè sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem. nam in curru eò accesserat, cum ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verùm crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ad Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cum cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea apud Oenonem Dianæ sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitaretque in Mænalo monte, iubetur Hercules illam Mycenas adducere, Sed cùm neque occidere illam Hercules, vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus; sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuero dicunt Eurystheum adeò fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in vrbem Herculem admitteret, atque omnia monstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui dicant Dianæ Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cùm ad cędendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenignè accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit, vt à Dionyso imperatum fuerat. tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alii piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alii saxa ingentia, alii lampades accensas, alii magnas secures. commissum est prælium: opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem offundens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ciciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt Dupon, Thereus, Hippotion, Melanchętes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus. Pholus tamen cęsos ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ è vulnere cuiusdam ereptæ fortè cuspide ictus, cùm sanari non posset interiit: quem Hercules magnificè sepeliuit in monte Pholoe ab illo vocato. Eò autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia Oeneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit, cùm illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cum Augias Rex Elidis ingens stabulum trium millium boum, quod erat fimo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cum Hercules eò accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset: quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur. Deinde cùm Augias pro purgato stabulo se mercedem daturum negasset promisisse, ab eodem Hercule sagittis conficitur; filiusque Phyleus, qui Dulichium profugerat, quoniam iniquum esse facinus patris dixerat, in regnum patri adiuuante Hercule successit. Fuit autem Augias Solis filius, vt dicebatur, vt alii putarunt Neptuni, vt alii Phorbantis & Hirmenes, vt alii Nyctei, alii Epochi, è cuius oculis radii solaribus similes effluere dicebantur, quamuis quidam putarunt post absoluta certamina duodecim Herculem bellum Augiæ intulisse, at non post factum continuò ob denegatam retentamque mercedem. Augia verò cæso Hercules è spoliis Elidis certamina Ioui Olympico instituit, quę Olympica appellauit: quæ quinto quoque anno agebantur, ipseque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verùm neque hunc laborem Eurystheus inter duodecim recepit, quia spe mercedis illum absoluisset. Deinde cùm Hercules audiuisset iuxta Stymphalum Arcadię lacum, apud quem Iuno educata fuit, eratque celebre Dianæ templum, aues esse quæ humanis carnibus vescerentur, ad has cædendas iussus accessit. Fuerunt qui dixerint Stymphalides vocatas aues non à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Stymphali, sed heroe quodam Stymphalo, cuius & ipsius vxoris Aues vocatæ filiæ fuerunt, vt sensit Mnaseas. Has occidit Hercules, quod ipsum hospitio non accepissent: acceptis tamen Molionibus. Alii & aues has fuisse memorant, & non sagittis cæsas, sed, cùm iaberetur tantùm abigere, crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam insulam ex Arcadia conuolasse, vt sensit Pisander Camirensis, & Seleucus in miscellaneis, & Charon Lampsacenus. Has enim Ploidas vocarunt, vt ait Apoll. lib. 2. Arg.

Idi

οὐδὲ γὰρ ἡρακλέης ὁπότ' ἤλυθεν ἀρκαδίην δὲ,
πλωΐδας ὄρνιθας συμφαλίδας ἔσθενε λίμνης
ὤσαθαι τέξοισι, τὸ μέν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα.
ἀλλ' ὅγε χαλκείην πατάγην ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
δύπει ἐπισκοπιῆς περιμήκεος. αἱ δὲ φέβοντο
τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι.

Sed neque vt Arcadiam petijt vis Herculis: arcu
Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas vlla
Pellere vi potuit: namque hoc ego lumine vidi.
Ast idem vt manibus crotulum pulsauit in alta
Existens specula prospectans, protinus illa
Cum clamore procul linquentes littus ierunt.

Nam fertur crotalum illud, quo Stymphalides volucres exterruit, à Vulcano fuisse factum, quod Pallas eò adeunti Herculi concessit. Fuerunt sanè aues, quæ Stymphalides vocarentur, in locis Arabiæ desertis nihil magis quam leones aut pardi mites hominibus, siquidem vel ferro vel ære tecta corpora rostris percutientes integumenta effringebant facillimè: quare postea inuentus fuit cortex, quo homines tecti si percuterentur rostris illæ defixo rostro in illo libro tanquam visco, aut aliqua tenacissima materia caperentur, vt ait Pausan. in Arcadicis. Fuerunt autem ibibus Aegyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multo maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiam Stymphalides ad earum formam fortasse, quæ aliquando in Arcadiam conuolarunt, & ab Hercule fuerunt repulsæ. Memoriæ prodidit Timagetas Stymphalides illas, quæ repulsæ fuerunt ab Hercule, alas & rostra & vngues habuisse ferreas, quas modò σιδηροπτέρους ferreis alis scilicet, modò σιδηρόνυχας, hoc est vnguibus ferreis, modò σιδηρορύγχους rostris ferreis nominauit. Post fugam Stymphalidum tauri illius domandi, & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totamque Cretensium regionem populabundus vagabatur. Nam multa animalia variis temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda, sicut leo Parnasius & Nemeæus, aper Calydonius & Erymanthius & Crommyonius. Fabulantur quòd cùm Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret nihilo maiorem honorem Neptuno, quam Diis cæteris, impartiuit: quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionem immisit. Fuerunt qui dixerint Minoem vouisse quod primum sibi se obtulisset, vt diximus in Minoe, atque hunc taurum in sua armenta seruasse; quare Neptunus illi furorem immisit, vt omnia deuastaret. Alii dixerunt hunc taurum per fraudem Minois in Atticum solum fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, vt quemque obuium casus tulit, atque inter cæteros Androgeum Minois filium: quem cùm ille per insidias obtruncatum putasset, comparata classe bellum Atheniensibus intulit. Hic idem taurus vt ductus fuit ad Eurystheum, vt qui esset sacer, ab Hercule dimissus Marathonium agrum rursus vexauit, quem dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ fuisse postea à Theseo mactatum. Apollod. putauit fuisse taurum qui trans mare portauit Europam. Deinde cùm Diomedes Thraciæ Rex Cyrenes Martisque filius equos ferocissimos & crudelissimos, ignemque spirantes in Tyrida oppidò humanis carnibus aleret, quibus captos hospites laniandos exponebat, ab Eurystheo iubetur illos adducere. tum verò Hercules ad Diomedem profectus, ipsum primùm captum suis equis lacerandum crudeliter exposuit, equosque ipsos post esum Diomedem alii ab Hercule trucidatos, alii ad Eurystheum ductos arbitrantur: quos ille cum ad Olympum montem in pascua misisset, feruntur fuisse à feris laniati. Neque illud censuerim prætermittendum, quod cum in agrum Epidauriorum venisset ad collem quendam iuxta viam oleam manu capiens circum duxit, quæ illam figuram accepit vt Versilis vocaretur, essetque omnibus exteris admirationi, non procul à templo nominatæ Coryphææ Dianæ. Imperauit illi postea Eurystheus, vt Hippolytæ amazonum reginæ baltheum, quem pulcherrimum esse audiuerat, ad se afferret, quem Admeræ filiæ largiretur, quem tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Diilycæ esse maluerunt: at Ibycus filiæ Briarei. Tum Hercules cum vna naui ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia, obtruncauit, ac vniuersam Bebryciam depopulatus Lyco Deiphili filio quem secum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Heracleam in honorem Herculis nominauit. Cum Themiscyram Hercules applicuisset, Amazones comparatis copiis ad defensionem se accinxerunt commisso prælio illi prima ex insignibus occurrit Procella, sic à velocitate dicta, secunda Philippis, tum Prothoe, post Eribœa, deinde Cæleno & Eurybita & Phœbo Dianæ comites, quibus omnibus cæsis Deianiram & Asteriam & Marpeum & Tecmessam & Alcippen cepit: Melanippe fortissima prius credita imperium amisit. Hic Hercules cæsis insignioribus Amazonibus, reliquisque in fugam versis

eam

eam nationem penitus deleuit. deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis socio concessit. Idem cùm reuerteretur ad Eurystheum, reperit Hesionem Laomedontis filiam, quam ob iram Neptuni Laomedon Deorum responsis illiceto quem Neptunus immiserat, exponere iubebatur: quam Hercules à ceto liberauit. Verùm cùm præstantissimos equos ob id beneficium Laomedon Herculi promisisset, neque tamen dedisset, indignatus Hercules ob hominis fallatias Troiam aggressus regem obtruncauit: Hesionemque Telamoni, qui prior murum conscenderat, largitur: concessitque Hesionæ vt quem vellet è captiuis emeret, atq; illa fratrem Podarcim emit. qui postea Priamus illa de causa vocatus est. Nam fertur non solum Troiam nauigasse, sed etiam subiugasse Amazonas, & occidisse, Alcynem Telamone socio, cuius amicitiam ita attigit Theocritus:

αὐτῷ θ᾽ ἡρακλῆϊ καὶ ἀτερμφεῖ τελαμῶνι,
οἳ μίαν ἄμφω ἑταῖροι ἐδαίνυντο τράπεζαν.
Alcidi magno, atque intrepido Telamoni.
Qui mensam socii conuiuabantur ad vnam.

Deinde Tmolum & Telegonum Protei filios: qui hospites lucta superatos næcabant, ipse lucta suffocauit. idem Sarpedonem Neptuni filium contumeliosum, serumque planè virum interfecit sagittis, post quam victoriam baltheum Eurystheo asportauit. Postea vero iussit Eurystheus, vt puniceos Geryonis Hispaniæ regis boues, qui hospites vorarent, ad se adduceret: quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur Geryon Chrysaoris & Callitheos filius triplex corpus habuisse, eademque duorum capitum in Erythea, ac septem capitum draconem ex Typhone & Echidna genitum, qui boues ipsos custodiret. Habuit verò suæ crudelitatis ministrum impigrum atque diligentem Eurytionem. Huc profectus Hercules, Geryone, caneque Orthro, dracone & pastore Eurytione interemptis, boues ex Oceani insula Gadira ad Tartessum per id temporis celebris celeberrimam Iberiæ ciuitatem abigebat. Atque vbi Libys Alebionis frater: à quo Ligures postmodo vocati fuerunt, omnisque Liguria nomen obtinuit, eius iter impedire conaretur, ab Hercule occisus fuit. at Alcyoneus Gigas cum Hercule ad Isthmum Corinthi congressus. dum is boues abigeret, saxum maximum iecit è mari rubro sumptum, quo viginti & quatuor homines occidit. nam cum tantum ponderis vix duodecim plaustra perferre possent, id Hercules claua facilè repulit, & illum occidit. saxum verò iacuit in Isthmo, vbi agebantur certamina. His igitur in locis duas columnas Hercules erexit tanquam suorum laborum terminos: quarum alteram Calpen, alteram abylen vocauit, posuitque eas in finibus Libyæ & Europæ. Neque tamen vbi hæ columnæ fuerint erectæ satis conuenit inter scriptores, quoniam Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius, & Græcorum scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas dixerunt: Hispani verò & Aphricæ gentes apud Gales esse putarunt quod sensit etiam Dionysius in libello de situ orbis in his:

ὑμεῖς δ᾽ ὦ Μοῦσαι σκολιὰς ἐνέποιτε κελεύθους,
ἀρξάμεναι στοιχηδὸν ἀφ᾽ ἑσπερίου ὠκεανοῖο.
ἔνθα τε καὶ στῆλαι περὶ τέρμασιν ἡρακλῆος
ἑστᾶσιν. (μέγα θαῦμα) παρ᾽ ἐσχατόωντα γάδειρα.
Obliquas narrate vias: mihi dicite Musæ
Oceani Hesperijs à gentibus incipientes.
Ad fines vbi sunt erecta forte columnæ
Herculeos, (mirum) iuxta suprema Gadira.

Fuit enim antiqua imperatorum consuetudo ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrassent, ibi aliquando suæ expeditionis relinquere monimentum: sicut Bacchus columnas duas magnas erexit in oriente, Alexander Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos instituit, atque ordinauit, super quibus vota Diis immortalibus persoluit, vt testatur Strabo lib.3. Verùm cùm boues Geryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Dercylus & Alebion Neptuni filii boum pulchritudine allecti, illos surripuisse, & egisse in Hetruriam: à quibus cùm taurus aufugisset, & tranasset in Siciliam, Italiam postea nominarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. Cum Hercules venisset in Siciliam, iter fecit à Peloriade ad Erycem, cui apud mare nymphæ balnea pararunt. cùm Eryx Siciliæ Rex taurum illum cepisset, neque repenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum est. atque Eryx cæstu percussus diem suum obiit. dicunt tamen quidam non cæstu; sed palæstra interemptum fuisse Erycem Veneris & Butæ filium, cùm alter boues, alter regnum victori præmium proposuisset. Hercules victor regionem concessit fruendam incolis, donec aliquis affinis eam repeteret; atque Doricus Lacedæmonius post multis ætatibus illuc veniens, atque ibi Heracleam condidit, quam Carthaginenses suspectam, vt nimis potentem deleuerunt. In Siculos etiam qui collectis multis copiis obuiam processerant, ac boues rapere conabantur, impetum faciens illos Profligauit, ac multos occidit, inter quos fuerunt insigniores Leucaspis, Pediacrates,

crates, Buphonas; Gauatas, Cygæus, Crytidas. Deinde boues, obtruncatis latronibus cum mare Ionium traiecisset, ad Eurystheum Mycenas deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Dicitur Geryon Hispaniæ tunc imperans tres habuisse filios potentia & peritia rerum bellicarum insignes, qui singulari consilio & concordia in protegendo regno paterno vtebantur. Hercules aduersus hos militaturus copias collegit in Creta, qui populi erant bellicosi, quippe qui primi omnium mortalium militaria stipendia meruerint: quam etiam insulam ad gratiam Cretensium insignibus honoribus affectus omnibus propè feris expurgauit, quare neque serpentum, neque luporum, aut vrsorum semina ibi sunt relicta, aut cæterarum consimilium ferarum. Fabulantur Herculem post ductos ad Tartessum boues poculum suum Soli reddidisse: nam dicitur Hercules cùm ad boues contenderet, Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipsum Solem intendisse; quare Sol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, vt ait Pherecydes in 3. libro historiarum. atque vbi per Oceanum nauigaret in eo poculo, Oceanus cùm vellet facere periculum constantiæ & fortitudinis Herculeæ illi insignem tempestatem immisit qua poculum magnopere fluctuabat. Tunc iratus Hercules vel contra Oceanum arcum intendit, quod Oceanus veritus eius iram placare studuit. quamuis Theolytus in 2. lib. Horarum illum in lebete nauigasse scribit. Fama est præterea Iunonem, cùm nupsisset, multas pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dedisse, quæ apud Hesperidas nymphas à dracone peruigili custodiebantur. Fuerunt Hesperides Hesperi fratris Atlantis filiæ, Aegle,

Arethusa, Hespertusa; vel (vt aliis magis placuit) Aegle, Erethusa, Vesta, Erythia. Draco, qui mala aurea custodiebat, natus ex Typhone & Echidna esse dicebatur: qui centum capita habebat variisque vtebatur vocibus. Iubetur postea Hercules ab Eurystheo aurea illa poma afferre, quæ vbi essent nesciens Hercules ad Nymphas iuxta Eridanum in quadam spelunca habitantes contendit. Illæ docent Nereum hac de re esse consulendum, qui post interrogatus ab Hercule docet adeundum esse Prometheum, à quo quid esset agendum edoctus est, dracone ipso interempto. Eo igitur interempto Hercules aurea mala decerpsit, & ad Eurystheum detulit.

Alii maluerunt illum admonitum à Prometheo fuisse, vt Atlantem ad ea pro se mitteret, ac ipse tam diu cœlum, dum rediret Atlas, sustineret. Multa sanè sunt certamina quæ in hoc etiam itinere commisit, à Cycno ad fluuium Echedorum ad singulare certamen prouocatur, qui fulmine cœlesti fuerunt dirempti. A Nereo deinde doctus fuit comprehenso & in multas formas mutato, vbi essent mala, & Hesperides. Cum è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam peruenisset, Antæum Terræ filium obuium habuit hominem admirandæ proceritatis, quippe qui ad sexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum, quos secum luctari cogebat, & suffocabat. Hic cùm Herculem ad luctam prouocasset, ab eo penè extinctus ter prosternitur. at erat ea virtute, vt quoties Terram matrem attingeret: toties fortior resurgeret, quod sentiens Hercules hunc comprensum sublimem à terra tamdiu sustinuit, quamdiu spiraret, donec vi Herculea brachiisque denique strictus exspirauerit. Quam rem ego sanè nihil aliud significare crediderim, quàm medicorum quoddam dogma, contraria scilicet contrariis esse curanda, vt nomen Antæi videtur significare. quod tamen potest ad multas politicas transferri actiones & iudicia, & ad vtilitatem vniuersæ humanæ vitæ. cùm enim Hercules Sol existat terra frigida contacta recreat, quæ nimio calore fuerint exusta, quamobrem reuocat in vitam ipsum Antæum. sic namque docemur calidis ægritudinibus refrigerantia medicamenta esse adhibenda, at non violenta tamen, ne propter antiperistasin fiat apostema. Neque in rebus ciuilibus eadem ratione extrema esse posse vtilia demonstratur. Illud autem significatur, quia ille attingens tantum terram ardore Solis propè extinctus reuiuisceret: nam contrariis adiuuanda est & excitanda vis naturæ, at non contrariorum mole obruenda. E Libya verò in Aegyptum profectus Busirim Neptuni Lysianassæque vel Libyes filium inuenit: qui ea crudelitate in externos vtebatur, vt aduenas quotquot comprehenderet, Neptuno patri, vel (vt alii malunt) Ioui immolaret. Neque enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculea passa est: nam cùm easdem insidias quas cæteris hospitibus, Herculi parasset; & Busiris Neptuni, & eius filius Amphidamas, & Chalbes præco aræ illius impuræ ministri, apud quam mactare hospites consueuerant, apud eandem Iouis aram, manu Herculea occubuerunt. Cùm verò Thebas ac per montes exteriores Libyæ proficiscerentur, multas feras in locis desertis sagittis occidit. Postea idem Hercules per Arabiam iter faciens, Emathionem Tithoni filium violentum planè hominem, & in omnes peregrinos immansuetum, obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueuerat, quem etiam obtruncauit. Mox ad Caucaseos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam quæ iecur Promethei vorabat, sagittis transfixit, & Prometheum solutis vinculis oleastri liberauit. Cùm Acheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit; pro quo redimendo Achelous Amalthea Harmodii filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertum Ioui consecrauit. Fuerat enim illi Deianira desponsata, quo tempore degebat in Calcydone. Ad conuiuium conuocatus Oenei pincernam Architelis filium pugno occidit, quia aquas, quibus pedes lauerant, per inscitiam in manus fudisset, vti memoriæ proditum est ab Archilocho. ob illud facinus cùm Deianira è regione Oenei exulau it. Idem Semnonidis filios Passalum & Achemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui cædes, & furta, & rapinas præmia fortitudinis vocabant. Hos cùm mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virum qui nigras habet natas incidistis; ridebant, hi igitur dormienti Herculi sacculum surripere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspendit: atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur. Cùm sine subligaculo esset Hercules, illique essent inter se conuersi, eius pudenda & nates & villos nigros videntes, matris recordati in maximum risum sunt conuersi; quod cùm didicisset Hercules, eos liberos dimisit. Idem Saurum

trans

trans fluuium Erymanthum, vocatum postea Sauri iugum, viatoribus infestum interemit. Idem Cacum Vulcani filium tricipitem latronem in Auentino monte oppressit: idem Lacinum extremam oram Italiæ latrocinijs infestantem trucidauit; idem Coon insulam diripuit, regemque Eurypylum cum vniuersa familia obtruncauit, quia exercerent cædes, & latrocinia aduersus omnes; filiamque Chalciopen cepit, è qua suscepit Thessalum filium, qui nomen dedit Thessaliæ; quamuis alij inquiant non ob latrocinia Eurypyli patris, sed ob desiderium Chalciopes Herculem Coon insulam fuisse populatum. Idem Pyrechmum regem Eubœæ profligauit, quia per iniuriam Bœotorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impedientes, cùm ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit, in quo certamine deficientibus telis cùm in discrimen vitæ venisset, Iouem precatus est Patrem, vt sibi tela suggereret: atque statim frequentissimus imber lapideus cecidit, quò gigantes illi oppressi sunt, vnde locus dictus est campus lapideus in Gallia Narbonensi. Idem Cycnum singulari certamine apud Peneum amnem extinxit, quia is multos propositis singularis certaminis præmijs extinxerat. Idem Gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel (vt voluit Timarchides) qui nati fuerant è sanguine Nemei leonis, interemit, quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Dicitur & cum Alcioneo cógressus, illum in Isthmo interemisse, quod tamen non priùs fecit, quam illi Alcyoneus duodecim plaustra impedimentorum per summam contumeliam infregisset, vnoque iactu saxi viginti, & quatuor homines, & nonnullos boues oppressisset, quod saxum postmodum fuit claua ab Hercule repulsum cùm in ipsum conijceretur, & Alcyoneus claua interemptus. Illud saxum iacuit in Isthmo insignis magnitudinis, quod quinquaginta paria boum dimouere non possent, vt scriptum fuit à Theseo in rebus Corinthiacis, & à Theodoro in bello Giganteo. Cæterùm, compositis rebus Ibericis, bobusque Geryonis abductis, fama est Herculem Celtarum regionem peragrasse multos maleficos, & impuros latrones obtruncantem, qui per monstra, & feras varias significabantur, multis quotidie militibus in castra venientibus: atque vrbem Alesiam condidit populosam, & amplam, quam liberam fecit, ac metropolin regionis. Deinde in Italiam accedens, Alpes fecit peruias, obtruncatis principibus latronum, qui viatores trucidabant, ac diripiebant. Iter habuit per oram Ligusticam, & per Tyrrheniam ad portum Herculis tùm priùs vocatum, peruenitque ad Tyberim, vbi postea condita fuit Roma: hinc in Palatium paruam vrbem ita vocatã profectus à Potitio, & Pinario primarijs ciuibus in hospitium est exceptus, quibus vaticinatus est, fore, vt ea vrbs plurimum fœlicitate, & opulentia præstaret. Cum ad Cumeam planitiem postmodo venisset, Phlegræam vocatam ob scatentem ignem antiquitus, prædictos Gigantes inuenit, qui audito eius aduentu in vna castra conuenerat, prælioque ingenti commisso Dijs, adiuuantibus, victoria fuit penes Herculem, qui multos ex hostibus trucidauit. Aiunt ipsum Herculem ad fines Rhegiæ Locridis peruenisse, qui cum labore itineris defessus vellet quiescere, à cicadis fuit infestatus: idcirco precatus est Iouem, vt infestantes cicadæ vanescerent. inde nullæ in posterum etiam visæ sunt cicadæ in illa regione. Idem occidit Eurytum, & Crearum Neptuni, & Moliones filios: deinde duodecim Dijs aras erexit, Ioui, Neptuno, Iunoni, Palladi, Mercurio, Apollini, Gratijs, Baccho, Dianæ, Alpheo, Saturno, Rheæ. Alij tamen senserunt, tunc cæsos tantum fuisse ab Hercule Gigantes, cùm bellum aduersus Iouem suscepissent, vt ait Horat. in lib. 2. Carminum.

—— domitosq; Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

Fama est, post è Gigantibus victoriam Herculem suam clauam Mercurio cognomento Polygio consecrasse, quam dicunt fuisse ex oleastro, & repullulasse, actisque radicibus insignem arborem factam fuisse: quod forte posset non mirabile videri, quippe cùm dicat Virgil. oleas vel siccas pullulare, in 2. Georg.

Quin et caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Fuerunt illum, antequam ad inferos descenderet, ad OEtam accessisse, atque ex fonte bibisse, qui inde labebatur; ob cuius vim cùm omnium præteritorum malorum esset oblitus, fontem illum Lethum nominauit, vt ait in rebus Aetolis Demophatus. Hæc omnia sunt ab Hercule gesta, antequam ad inferos descenderet. Enimuero non satis terra ad exantlandam virtutem Herculeam videbatur, quare iussit illum Eurystheus ad inferos adire, & maximè horrendum inferorum canem Cerebrum ad se adducere. Huuc fabulati sunt quinquaginta habuisse capita tria canina, reliqua, & caudam draconis. Hercules igitur, sacrificijs Dijs ritè peractis.

ctis. in Tænaro promontorio aurum subiuit, traiectoque Acheronte, & reliquis inferorum fluminibus, Theseum super saxo sedentem, & Pirithoum inuenit: sed quia sponte & consultò Pirithous eò accesserat, illum ibidem reliquit; Theseum, quia necessitate coactus fuerat, liberauit. Tum Menœtium Ceuthonymi filium, inferorum bubulcum, quia capturo Herculi Cerberum repugnaret, interemit: nam vbi colluctari cum illo incepisset, ita Menœtium Hercules obstrinxit, vt omnia eius ossa confregerit. Inuenit autem Cerberum in limine inferorum, qui viso Hercule statim ad solium regis inferorum confugit: quem pelle leonis & thorace tantum munitus Hercules cepit, quanuis nullum esset eius morsus remedium, cum subita vis veneni vel in ossa continuò penetraret. Fabulantur Herculem cùm ad inferos descenderet, in ripa fluminis Acherontis albam populum inuenisse, atque ex ea coronam sibi fecisse, vt testatur Olympionicus in lib. de plantis, cuius pars foliorum exterior ob inferorum locorum caliginem facta est nigra. mansit postea inde consuetudo, vt sacra arbor illa Herculi putaretur & in sacrificijs Herculis coronarentur sacrificantes ramis populeis, & (vt scripsit enarrator Theocriti) præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populei, quia multa certamina Hercules absoluisset. Cerberum igitur per Trœzenem ad Eurystheum deduxit: quem scripserunt Euphorion & Herodotus per Heracleam, quam Acherusiam vocant incolæ, adductum, atque cùm primùm lucem sensisset, vomuisse, ex quo vomitu natum fuit aconitum. est autem aconitum herbæ radix parua, similis gramini, cuius potus est amarus, atque totum os stypticum facit, cor mordet, spiritum incidit ob frigefactum pulmonem, ventrem implet flatibus, crebramque percussionem excita circa tempora, hominesque facit amentes & stupidos, vt scripsit Cyrenaicus Apollodorus. quod aconitum ita vocatum fuit, vt ait Theoph. in 2. plant. quod in aconis, siue cotibus, fuit inuentum, quas cotes alij in Heraclea, alij in Tanagra, alij in Hermione nasci dixerunt. dictum est aconitum pardalianches præterea & myoctonum, quia pardales & mures enecet. Fuerunt, qui dixerint, Cerberum ad Eurystheum ductum, statim iussum fuisse ad inferos rursus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conscripsit Quintus Smyrnæus.

πρῶτα μὲν, ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
Δεύτερον, ἐν λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.
τὸ τρίτον αὖτ' ἐπὶ τοῖς ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον
χρυσό κερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε (ταρτον.
πέμπτον δ' ὄρνιθας συμφηλίδας ἐξεδίωξεν.
ἕκτον δ' ἀμαζονίδος κόμισε ζωςῆρα φαεινόν.
ἕβδομον αυγείω πολλὺν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
ὄγδοον, ἐκ κρήτης δὲ πυρίπνοον ἤλασε ταῦρον.
εἴνατον ἐκ θρήκης Διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.
γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ ἐρυθείης.
κέρβερον ἑνδέκατον κύν' ἀνήγαγεν ἐξ ἀΐδαο.
Δωδέκατον δ' ἐκόμισσεν ἐς ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
τὸ τρισκαιδέκατον, τοῖον λυγρὸν ἔσχεν ἄεθλον.
μιῇ νυχὶ πεντήκοντα ξυνελέξατο κούραις.

Quæ carmina ita fuerunt Latinè à quodam pronunciata:

Prima Cleonei tolerata ærumna Leonis.
Proxima Lerneam ferro et face cõtudit hydrã.
Mox Erimantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto fuit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spoliauit Amazona balthео.
Septima in Augiæ stabulis impensa laboris.
Octaua expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam
Vndecimum mala Hesperidum districta triumphum.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

At Quintus Smyrnæus tertium decimum addidit laborem hoc pacto:

Tertius hinc decimus labor est durissimus: vna
Quinquaginta simul stuprauit nocte puellas.

Cùm dicant, quidam tot fuisse Herculis labores, infinitos propè fuisse alij crediderunt, vt testatur Euripd. his carminibus in Hercule insano:

ἔτ' ἐν γάλακτί τ' ὄντι, γοργωποὺς ὄφεις
ἐπεισέφρησε σπαργάνοισι τοῖς ἐμοῖς
ἡ τοῦ Διὸς σύλλεκτρος, ὡς ὀλοίμεθα.
ἐπεὶ δὲ σαρκὸς περιβόλαι' ἐκτησάμην
ἡβῶντα μόχθους, οὓς ἔτλην, τί δεῖ λέγειν;
ποίους ποτ' ἢ λέοντας, ἢ τρισωμάτους
τυφῶνας, ἢ γίγαντας, ἢ τετρασκελῆ
κενταυροπληθῆ πόλεμον οὐκ ἐξήνυσα;
τήν τ' ἀμφίκρανον, καὶ παλιμβλαστῆ κύνα
ὕδραν φονεύσας μυρίων τ' ἄλλων πόνων
διῆλθον ἀγέλας, κ' εἰς νεκροὺς ἀφικόμην,
ᾅδου πυλωρὸν κύνα τρίκρανον εἰς φάος
ὅπως πορεύσαιμ' ἐντολαῖς εὐρυσθέως.

Angues feroces fascijs paruo mihi
Circumuoluto immisit, vbi lac sugerem,
Coniux Iouis, perirem vt horum morsibus.
Adultus vt fui, mihi quid est opus

Multos

Multos labores, quos tuli profarier?
Aut quos leones vicerim, tricorpores
Typhonas, aut Gigantes, aut queis quatuor
Sunt crura Centaurum genus? nam bicipitem
Repullulantem hydram, canemq́; perculi.
Multis peractis hinc ego laboribus
Ad inferos iui obsitos caligine,
Canemque traxi ianitorem tartari
In lucem, vti iussit seuerè Eurystheus:

Atque non solum homines malefici & latrones, aut feræ crudelissimæ, horrendaque monstra vim Herculeam senserunt sibi esse formidabilem, verum etiam fama est, quòd cùm is ad mortuam Alcestim venisset, Morte deterrita, illam marito viuam restituit, vt scripsit Eurip. in Alcest. tragœdia. Fuerunt, qui putarint, Herculem, non vt mitteret Atlantem ad aurea mala capienda, cœlum sustinuisse, sed laboris hominis misertum, dum ille aliquantulum recrearetur. Cæterum aiunt Herculem clauam, quam ex oleastro ad Saronidem paludem exciderat, absolutis laboribus Mercurio cognomento Polygio apud Træcenios dicasse, vt scripsit Pausanias in rebus Corinthiacis. Habuit Hercules multorum laborum socium Telamonem, & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse eius auriga, vt ait Pausſ. Herculis vxores multæ memorantur: siquidem Meliten Aegæi fluuij filiam duxit, ex qua Hyllum suscepit. Ob Iolem sibi promissam, vt ait Menecrates, vniuersam OEchaliam Euryto in Eubœam fugiente debellauit: quia illi filiam Iolen denegasset. Habuit octo filios etiam è Megara filia Cretonis, qui iussu Eurysthei dicuntur fuisse interfecti. nam in porta Electra vocata Thebana habitauit Amphitryo Thebis, & post Amphitryonem Hercules, vbi Thebani parentare consueuerant, vt ait Chrysippus in rebus Thebanis, & certamina funebria celebrare, quæ per totam noctem fiebant, nec priùs cessabant, quam Sol illuxisset. Alij dicunt illos fuisse ab Hercule trucidatos, cùm tamen Lysimachus inquiat cæsos fuisse dolo quorundam hospitum. Alij asserunt Lycum regem illos interemisse. Socrates censuit Augei dolo de medio fuisse sublatos. Neque tamen minor est controuersia de numero aut de nominibus inter antiquos scriptores. Nam Dionysius in primo libro de circulis ait Deicoontem & Therimachum tantum fuisse: Batus in libro secundo historiarum Atticarum Polydorum, Patrocleum, Mecistophonum, Acinetum, Toxoclytum, Menebrontem, & Chersibium nominauit: Euripides Aristodemum, Therimachum, Deicoontem: Pherecydes libro secundo Antimachum, Clymenum, Glanum, Therimachum, Creontiadem appellat, quos in ignem ait ab insano Hercule coniectos fuisse: Aeneas Argiuus Therimachum, Creontiadem, Deicoontem, & Deionem vocat. Herodotus bis insaniuisse Herculem inquit, ac primum eos interemisse, quo tempore non Heraclidæ, sed Alcaidæ dicebantur. nam Hercules nondum ita vocabatur, sed illud nomen obtinuit post superata non pauca certamina Iunonis impulsu. Fama est Herculi nupsisse etiam Augen, quam Aleus pater cùm filio Telepho in vrna quadam positam in mare demersit, quæ postea Palladis prouidentia seruata cùm vrna ad ostia Caici euasit; & à Teuthrante fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Memoriæ proditum est, Herculem Alcidemontis herois Arcadis filiam ad Ostracinum montem vitiasse, Philonen nomine, quæ statim à puerperio vnà cùm puero, quem ex Hercule conceperat, feris in proximo monte vincta fuit exposita. his addiderunt vagientem infantem picæ vocem imitatum esse, ad quam cùm Hercules, qui fortè illac iter faciebat, deflexisset viam, puerum esse ratus, puellam & puerum liberauit è vinculis, ac puerum Aechmagoram nominauit, proximum fontem ad incolumitatis seruatique pueri & matris memoriam Cissam appellauit, cùm cissam Græci picam appellarent. Hic idem Tirynthi mœnia extruxit. Hic idem fossam per medios campos Pheneatici agri duxit ad quinquaginta stadia, per quam Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominabant, delaberetur innoxius, erant autem ripæ altæ ad triginta pedes. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filiæ amore captus, quare multa viro forti indecora facere coactus est. nam qui Busiridem in Aegypto, qui Antæum fortissimum athletam in Mauritania, in Hispania Geryonem, in Thracia Diomedem superauerat; qui leones vicerat, qui serpentes vel infans suffocauerat; qui latrones, qui homicidas, qui maleficos omnes vbique singulari fortitudine sustulerat; quem neque tenebræ inferorum, neque multiplicia hydræ capita, neque celerrimum ac lethiferum Cerberi venenum deterruerat, neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat: idem inermi Omphalæ leonis pelle concessa, inter pedissequas Omphales fœmineo habitu indutus, sedentariã artem exercuit, vt testatur Ouid. in Deianira;

Non pudet Alcidæ victricem mille laborum,
Rasilibus calathis imposuisse manum?
Crassaq́; robusto deducis pollice fila.

Æqua-

Æquaque formosæ pensa rependis heræ.
Diceris infœlix scuticæ tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.

Dum seruiret igitur Omphalæ, Cercopas Ephesi populos bello profligauit, qui aduenientes hospites suas vineas tanquam seruos fodere cogebant. Alij causam huiusmodi reddunt, cur Hercules Omphalæ seruierit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alcestim, quam Hercules vitæ restituerat, profectum, non fuisse acceptum hospitio, at extra Tirynthi muros fuisse proiectum, cum Hercules furore esset captus, quare vix demum Hercules à Deiphobo lustratus in grauem morbum incidit. Cùm ab eo liberari cuperet Hercules, adijt oraculum, quod sibi responsum dedit, tunc liberatum iri, si venditus per triennium seruiret, ac mercedem seruitutis præberet Euryto, quare Omphalæ Lydiæ Reginæ Tmoli vxori emptus seruiuisse dicitur. Fuerunt, qui dixerint, eum prius seruiuisse, deinde absoluto seruitutis tempore ad Troiam militasse. Habuit etiam Deianiram, quam cùm Acheloo colluctatus accepit, Oenei Aetoliæ Regis filiam, quæ fuerat Acheloo desponsata. Cùm vero Aetoliæ fluuium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum forte ob assiduos imbres maxime excreuerat, Nessus Centaurus vltro operam suam obtulit traiiciendæ Deianiræ, quam cùm Nesso credidisset, ipse Hercules fluuium primus intrepidus traiecit. Sed cùm adhuc in prima ripa Nissus Deianiram vitiare conaretur, ab Hercule sagittis hydræ veneno infectis transfigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinemque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit: cùm diceret illis vim inesse amatoriam, quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. is fluuius cum prius Euenus diceretur, mox appellatus est Centaurus post cædem Nessi, vt ait Euenor in libro de fluminibus. Eam vestem ita acceptam in opportuna tempora Deianira reseruauit. Deinde cùm Hercules Oechalia subacta, raptaque Iole ad Cenæum Eubœæ promontorium appulisset, aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam: misitque Licham seruum, qui Herculem vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Dianiræ. Cùm verò Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captã tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cùm pruritus imemensus, & ardor & pustulę per totum corpus exorirentur, Licham in fluuium Thermophylis propinquum è petra præcipitauit: ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cum tantos cruciatus perferre non posset, se in pyram montem Eota coniecit. Aiunt Herculem conantem vestem discissam euellere, frusta carnis simul auulsisse. Id cum cognouisset Deianira, sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Pæante succensam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscenderat, quia sagittas dono acceperit. Communior est tamen opinio, quod Philoctetes earum fuerit hæres, quia Herculem apud Dyram fluuium sepeliuerit. Alij dicunt, Deianiram non suspendio, sed Herculis claua se interfecisse, relicta filia Macria, quam ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in Hermotimo vstum fuisse quidquid mortale fuit Herculis, & humanam labem, vt ita dicam in ea pyra concrematam; quod erat diuinum, in cœlum ascendisse, vt præclare testatur Byzantius Philippus his carminibus:

ὤλεσα τὸν νεμέας θῆρ᾽ ἄπλετον ὤλεσα δ᾽ ὕδρην.
κ᾽ ταῦρον κάπρου δ᾽ ἀμφετίναξα γένυν.
ζωςῆρ᾽ ἐλκήσας, πώλους Διομήδεος εἷλον.
χρύσεα μῆλα κλάσας γυρυόνην ἔλαβον.
αὐγείαν ἐδάην κεμὰς οὐ φύγεν ἔκταγον ὄρνις.
κέρβερον ἠγαγόμην, αὐτὸς ὄλυμπον ἔχω.

Dextra feram Nemeæ petijt mea; perdidit hydram,
Et taurum: malas inde cecidit apri.
Paltheus est captus, sunt aurea mala relata,
Geryonisq́ boues, et Diomedis equi.
Augias me non fugit, non cerua, volucres.
Cerberus eductus, nunc sed Olympus habet.

Relicti sunt autem multi ab Hercule filij, Siquidem & Afer ille, à quo Africa vocata est. genitus fuit ab Hercule: & Acelus, à quo vrbs Lyciæ Acela fuit dicta, filius fuit Herculis & Malidis seruæ Omphales & Bentus, qui Bentesio postea Brundusio nomen dedit, vt scripsit Diocles in mutatis nominibus vrbium: & Lamius & Camirus ex Iole suscepti, & Lydus, à quo Mæonia Lydia dicta est, vt à Camiro Camirus priùs vrbs Rhodos: & (vt quidam voluerunt) Lamus ex Omphale: & Hyllus è Melita Aegæi filia fluminis, quæ insulæ & oppido in insula nomen dedit: & Scythes, qui nomen dedit Scythiæ, quem suscepit è muliere Semiuipera: & Hylus è Deianira: & Sardus, à quo Ichnusa Sardinia postmodo vocata est, & Olynthus, qui nomen dedit vrbi à se extructæ. & Macaria, à qua Cyprus vocata est: & Hippoloche ac Bdella, vt alios multos silentio prætermit-

termittam: quippe cum multas rapuerit, ad libinem. nam Astydamiam occiso patre Ormeno rapuit, è qua nouem filios suscepit, & Astyochiam, de qua suscepit, Tlepolemum: & Pyrenen in Pyreneo monte ab ipsa vocato compressit, filiam Bebrycis, quæ fuit postmodo ibi sepulta. *H*erculem vnum ex duodecim Diis Græciæ fuisse testatur *H*erodotus in Euterpe: *ἡρακλέος δὲ περιτόνδε τὸν λόγον ἤκυσα, ὡς εἴη τῶν δυώδεκα θεῶν: de Hercule audiui quòd vnus esset è duodecim Diis*. Qui etiam Dionysum & Pana & *H*erculem omnium Deorum maximè recentes à Græcis fuisse existimatos scribit. Alii hunc vnum ex *Idæis* Dactylis fuisse censuerunt, alii primi *Iouis*, *alii* tertii filium quod ideo accidit, quia plures *H*ercules fuerunt, vt testatur Cicero libro tertio de natura Deorum hoc pacto. Quanquam, quem potissimum *H*erculem colamus, scire sanè velim: plures enim tradunt nobis ii qui interiores scrutantur, & reconditas literas: antiquissimum Ioue natum, sed antiquissimo item Ioue. nam Ioues quoque plures in priscis Græcorum literis inuenimus. Ex eo igitur & *Lisyto* est is *H*ercules, quem concertauisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter tarditur Nilo natus, Aegyptius: quem aiunt Phrygias literas conscripsisse. Tertius est ex Idæis indigenis, cui inferias offerunt. Quartus Iouis est & Asteriæ Latonæ sororis, quem Tyrii maximè colunt, cuius Carthaginem filiam ferunt. Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcmena, quem Iupiter genuit, sed tertius Iupiter. Cum tot fuerint *H*ercules, omnium reliquorum res gestæ vni Alcmenæ filio tribuuntur.

*H*unc eundem inquiunt de tripode cum Apolline decertasse, cui cùm Delphos venisset, vt ob mortem Iphiti expiaretur, Xenoclea Dei interpres responsum dare noluit, quod esset cæde pollutus. Tunc igitur *H*ercules sublatum è templo tripodem asportauit, quem cum repeteret Apollo, grauis pugna fuisset commissa, nisi Latona & Diana Apollinem, Minerua *H*erculis iram placasset, vt ait Pauf. in Phocicis. Fuerunt qui dicant *H*ercules ad triginta fuisse. Dicuntur complures fuisse filii, quos ex variis mulieribus *H*ercules susceperit: quos omnes hic recensere foret superuacaneum, cum multos connumerarit Apollodorus Atheniensis libr. 2. Bibliothecæ. Postea vero quam inter Deos fuit receptus, illi conciliata est Iuno, atque Heben filiam in matrimonium dedit, quorum nuptias Plato præstantissimus poeta comicus commemorauit. Memoriæ proditum est ab Ibyco calida lauacra inuentum fuisse *H*erculis, quibus

ille diuturno labore defessus plurimum vteretur, quæ sibi à Vulcano fuerint indicata. At alii, inter quos Pisander, ea Mineruæ munus Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inuenisse & inuentas additis populis adauxit, certaminaque instituit, cum cæteros mortales vi corporis antecelleret, vt ait Strabo lib. 8. Hunc aiunt præterea voracissimum fuisse, quippe cum per Dryopas iter faciens, quo tempore pincerna pugno occiso necesse fuit cum Deianira è regione Oenei exulare, vt diximus, filium fame infestante ac Licha pædagogo illum requirente in Thiodamantem inciderit, taurum Thiodamantis arantis à iugo solutum iugularit, & totum eodem die deglutiuerit apud Dryopas; cùm id etiam prius fecisset, apud Lindum vrbem. Quamuis aiunt nonnulli parum cibi Herculem à Thiodamante petiuisse, quod cum ille negasset, vt sunt multa ingenia rusticorum, Hercules iratus alterum è bobus à iugo soluens Diis mactauit atque conuiuium fecit, eius iniuriam & ingluuiem & voracitatem ita expressit Callimachus in hymno in Dianam:

ὃ γὰρ ὅγε Φρυγίηπερ ὑπὸ δρυῒ γυῖα θεωθεὶς
παύσατ' ἀδηφαγίης· ἔτι οἱ πάρα νηδὺς ἐκείνη
τῇ ποτ' ἀροτριόωντι συνήντετο Θειοδάμαντι.
Non hic in Phrygia sub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus, fit edax minus aluus at illi
Est eadem, taurum qua quondam Thiodamantis
Edit, planitiem cum lati scinderet agri.

Quæ sanè non minor fuit, quam illa Daphthidis, quæ est apud Sosibium in his:

ἔτος δ' ἐκείνου παῖς παρόπλαστος νόθος,
μητρὸς δ' ὁποίας ἥτεκοῦσ' ἐπίσταται.
ἔσθει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους κανθηλίους.
τῆς δὲ βραχείας ἡμέρας, πίνει θ' ἅμα.
καλὸν μετρητὴν τὸν δεκάμφορον πίθον.
Hic filius qui natus eius est nothus,
Cuius parentis, illa scit qua hunc edidit:
Cistas vorat tres ille totas panium
Paruo die. mox ebibit magna merum
Simul metreta, seu magis decamphori.

Nam mirificam fuisse Herculis voracitatem vel illa nobis possunt esse argumento, quæ scripta sunt à suauissimo poeta Epicharmo in Buside his carminibus:

πρῶτον μὲν αἴκ' ἔσθοντ' ἴδης νιν ἀποθάνοις.
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀραβεῖ δ' ἁ γνάθος,
ψοφεῖ δ' ὁ γόμφιος, τέτριγ' ὁ κυνόδων.
σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὔατα.
τῶν τετραπόδων μὲν οὐδὲν ἧττον.
Illum si edentem videris, strepunt genæ.
Intus sonat guttur. sonat maxilla. dens
Stridet caninus. sibilant nares. mouet
Aures, solent armenta sicut, haud minus.

Fama est Herculem in Triphyliam regionem Eleorum profectum habuisse controuersiam de voracitate cum Lepreo Prygei filio, vt inquit Hesiod. in Ceycis nuptiis; atque cum vterque bouem in epulas occidisset, Lepreus nihilo fuit tardior aut imparatior edendo inuentus: sed cùm post epulas ventum esset ad pugnam ob indignationem æmulæ virtutis, Lepreus cecidit ob vim Herculeam. Cùm verò mœstus Thiodamas amisso tauro recessisset, multaque fuisset Herculi ob illam iniuriam imprecatus, mansit postea ritus apud Lyndios, vt bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Buthœnæ mactaretur. Postea verò fertur Thiodamas in vrbem Dryopum profectus Dryopas ipsos armatos in Herculem eduxisse, in eamque necessitatem compulsisse Herculem, vt vel Deianiram armare necesse fuerit, quæ etiam dicitur in mamilla fuisse læsa atque cùm hos demum superasset cæso ipso Thiodamante, rapuit eius filium Hylam in seruitutem vt scripsit Pherecydes lib. 3. Post verò propter latrocinia vniuersam illam nationem ad Trachinem Thessalicam vrbem duxit ad habitandum, & ad montem Oetam, qui montibus Phocidis est vicinus. Habuit ipsum Hylam inde in deliciis, ita vt nemo prope fuerit mortalium ab eo tempore, cui nomen Hylæ fuerit ignotum. nam cùm vna cum Argonautis in Colchidem nauigaret, Hylamque aqua tum misisset, fertur in Cium vsque excucurrisse ad Hylam requirendum, quoniam ille post certum probabile temporis spacium non amplius redire visus est. Scriptum tamen fuit ab Ephoro in lib. 5. quod Hercules sponte mansit in Lydorum regione Omphales causa, Dionysius Mitylenæus neque illum in Colchidem suscepisse quidem nauigationem inquit, nedum non opem tulisse Iasoni in ijs quæ tractauit cum Medea. Herodotus & Herculem & alios nonnullos heroas exemit ex illorum numero qui fuerunt participes illius Colchicæ expeditionis. Hesiodus in Ceycis nuptijs Herculem ipsum exiuisse aquatum in Magnesiam scripsit iuxta vocatas Aphetas, quæ ita dictæ sunt, quòd ibi relictus fuerit. Anticlides lib. 2. rerum Deliacarum Hylam Herculis filium amissum fuisse scripsit, cum iuisset aquatum, neque amplius reuertisse: nam profectò neque mirum est Herculem id in Thiodamantem commisisse, cum in multos fuerit iniurius, & ob negatam sibi Iolen deuastarit Oechalium,

thaliam, Hylamque catamitum tam celebrem habuerit, vt nemini Hylæ nomen sit ignotum: cumque ebrius fieri nonnunquam consueuerit, vt testatur Damagetes his carminibus:

αὐτὸς ὁ πανδαμάτωρ ὁ παρ' ἀνδράσι δωδεκάεθλον
μελπόμενος κρατερῆς εἵνεκεν ἠνορέης,
οἰνοβαρὴς μετὰ δαῖτα, μεθυσφαλὲς ἴχνος ἑλίσσει,
Νικηθεὶς ἁπαλῷ λυσιμελεῖ Βρομίῳ.

Omnia qui domuit, qui bis certamina sena
Vicit: qui ob vires clarus in orbe sonat:
Ebrius en titubans dubius vestigia ponit.
Perfusus dulci est ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, sicut Dii cæteri. nam cùm magna culicum copia esset apud Teucros, iique pro voto cessassent, quod creditum fuit Herculis beneficio accidisse, Conopius Hercules dictus est, vt ait Strabo lib. 13. conopem enim culicem vocarunt. Alexicacus, quia mala depellat: Ceramyntes, quia Parcas insectatus sit: & Callinicus prætere a, Buraicus, Rhinocolustes, Hippodotus, & aliis his similibus nominibus vocatus fuit. Fama est quod Herculi antiquitus non tanquam Deo sacra fiebant, sed tanquam Heroi parentabant: quòd cum Phæstius in Sicyoniam profectus animaduertisset, grauiterque ferret pro eximiis eius virtutibus diuinos honores illi non censeri, instituit vt agni iugulati pernas ad aram vrerent, & partem vnam carnium, sicuti victimarum cæterarum solebant, ederent, alteram Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino verò agnus vtilis erat victima Herculis sacrificiis; cùm lupos is à stabulis depellere putaretur, vt testatur Antipater his carminibus:

Βουκόλος ἑρμείας ὦ ποιμένες. ἐν δὲ γάλακτι
χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι
ἀλλ' οὐχ ἡρακλέης, ἕνα δὲ κτίλον ἢ παχὺν ἄρνα
αἰτεῖ, καὶ πάντως ἓν θύος ἐκλέγεται.
ἀλλὰ λύκους εἴργει. τί δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
ὄλλυται, εἴτε λύκοις, εἴθ' ὑπὸ τοῦ φύλακος.

Mercurius facilis pastores munere lactis
Lætatur: mox & dulcia mella capit.
Sed non Alcides: artes vel poscitur agnus.
Omnino pinguis victima grata Deo est.
Iure lupos arcet: Sed quid magis vtile si grex
Custodis cecidit cæde vel vngue lupi?

Erat autem vetitum fœminis iure sacrificiorum, ne vel per Herculem iurarent, vel templum ingrederentur, vel sacrificiis interessent quia sitienti Herculi cùm boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia fœminarum celebraretur dies, neque ex eo apparatu fas esse viris gustare qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclarè gestæ cantarentur: cuiusmodi est id apud Virg. lib. 8. Aeneid, quod recitatum est à nobis libro 1. cùm hymnorum antiquorum vsum explicauimus. Mirabile est autem illud quod scribitur à Corn. Tacito hoc pacto libr. 12. interea Gotarzes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis: qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant, Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte demum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. rursus Deus quas syluas peretrauerint nocturno visu demonstrat, reperiunturque fusæ passim feræ. Aegyptiacarum rerum scriptores affirmant Aegyptii Herculis magistrum fuisse Linum, eum qui prior rhythmos, & melos inuenit, maximeque in poetica facultate excelluit. eius tres discipuli celebres præter cæteros fuerunt, Orpheus, Thamyris, & Hercules. Aiunt Herculem ingenio paulo tardiorem cum per plagas ad disciplinam impelleretur, cithara interemisse magistrum. Deinde grandiorem factum cùm excelleret insigni fortitudine, diu peragrasse, columnamq; in Libya statuisse: quem dicunt etiam bellum aduersus Gigantes cùm Diis gessisse, is videtur cùm Aegyptio minimè conuenire. Nam Gigantes nati sunt ante Troiana Tempora, vel potius, vt aiunt Græci, cum prima generatione hominum, quod tempus continet quædam millia annorum: claua enim & pellis leonina cõuenit antiquissimo Herculi, quod illis temporibus arma nondum essent inuenta, atque pugnaretur lignis, & corpora protegerentur pellibus ferarum. Dictus est (vt aiunt) non quod per Iunonem gloriam nactus sit, vt scripsit Matris, sed quod alter alterius iunior res gestas imitaretur, cui rei argumento est quod terram multis feris expurgarit, cùm vel ante Troiana tempora maxima pars terræ esset facta habitabilis ob cultum & frequentes ciuitates. Hæc ferè sunt, aut non multo plura his quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule cõmemorantur: quæ quoniam sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, neque in rem in mentibus omnium confirmatam, superuacanea adducere testimonia. Cæterum Eurystheus

stheus post mortem Herculis ob metum coniurationis, ac memor illatarum iniuriarum, omnes Heraclidas insecutus est, quos, cùm Athenas confugissent, mox ab Atheniensibus per legationes expetiuit, bellum etiam minatus nisi suis legationibus dederentur. Iolaus, qui iam mortuus fuerat, audita apud inferos tam fœda Eurysthei petitione, dicitur veniam & facultatem reuiuiscendi in vltionem Heraclidarum à Plutone impetrasse: quare reuiuiscens trucidauit Eurystheum, ac statim postea remortuus est.

NVNC quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem gloriosum ob Iunonis odium possumus interpretari, Iouis & Alcmenæ dicitur fuisse filius: qui sanè nihil aliud est, quam probitas, & fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis, quæ vniuersa vitia, ex animo depellit & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides, quia ἀλκὴ vim significat. idemque filius Alcmenæ, quippe, cum μένος etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo, strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius, sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines comparauit; quod cum fecisset Iunonis stimulo, meritò & à Iunone & à gloria nomen obtinuit. Est enim ἥρη Iuno, at κλέος gloria. Alii nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cùm gloriam fuisse vniuersis mortalibus Herculem dixerint, sicut illud oraculi responsum significauit:

ἦρα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις
ὦ ἡράκλης.

Gloria semper erit mortales inter honosque
Alcide tibi.

& illud;

ἡρακλῆν δέ σε φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει
ἦρα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις.

Te vocat Heraclem clarus cognomine Phœbus
Quod tua perpetuum mox gloria viuet in æuum.

Alii ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductum crediderunt, cùm Hercules fortitudo sit, & prudentia, & ratio quæ est in nobis, & constantia: quæ quoniam sine diuina bonitate, optimoque animi affectu nemini contingunt, idcirco Iouis filius Hercules dictus est & Alcmenæ siue constantiæ. omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis, aut in voluptatibus superandis diuina bonitate tanquam duce, qua gubernetur, cum nulla vis humana satis sit per se potens. Illa verò quæ de ortu Herculis & Eurysthei traduntur ad vim astrorum spectare ego crediderim: quod esse fœlicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cùm nasceretur Eurystheus: at cùm Hercules, glorioso quidem, sed interueniente alio planeta, laborum & periculorum plena. cùm verò vis illa siderum clàm agat in nobis, nosque imbuat pro vi & natura primi aeris, quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ, quod Iupiter iurauit, vt qui primus nasceretur alteri imperaret, & quòd Iuno cùm retardasset Herculem eiusque ortum in decimum mensem prorogasset, facit vt hic parere cogeretur, semperque aduersariam Iunonem habuerit. Nam si quis natus fuerit sub fœlici siderum horoscopo, ita affecti aeris primum vim hauriens, ad ea propensus est ad quæ vis illa siderum impellit: quod si maligna vis illa sit & stellarum coniunctio, moderatione consiliorum in melius verti potest. Fuit à Chirone semiuiro & semibelua eruditus, quia principem oporteat, & legum & armorum vim ac tempora cognoscere. Alii sic interpretantur, quod Iupiter sumpta Amphitryonis forma Herculem generauit, quoniam homo sit tanquam instrumentum, at vis diuina ac siderum tanquam opifices ad procreationem clarorum virorum. nam neque Hercules neque quispiam illustris esse potest sine Ioue; quoniam omnis potestas, omnisque præstantia solo sit à Deo. Parentum autem beneficium quia minimum est, si cùm beneficiis diuinæ bonitatis conferatur, ideo dictum fuit, quod Hercules est Iouis potiùs quam Amphitryonis filius.

Primum igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum geminorum anguium, cùm adhuc esset paruus. quid per hos angues intelligamus? æmulationem virtutis alienæ, quoniam subfrigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur meritò fuit initium Herculi ab anguibus, quoniam cum puer adhuc esset, gloria & rebus gestis præteritorum Heroum ad illos virtute sua vel imitandos vel etiam superandos inflammabatur: quippe cùm omnis virtutis, omnisque nobilitatis initium sit in teneris animis apparens æmulationis ad virtutem vestigium. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium monstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo est Nemeus, & in sylua inscitiæ nostri animi pascitur, omnesque virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatem per vniuersam vitam consequimur, cum multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem,

Thespij

Thespij filiæ oblatæ sunt Herculi, quas vna nocte omnes constupraret. Quid Minyas? aut Lycum, aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis in hospites sæuientes esse credamus, nisi crudelitatem & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid Theseus est, aut Prometheus, aut alii complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatem & beneficentiam in omnes iniquè oppressos conuenire? nam duæ sunt iustitiæ partes, vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab aliis patiamur, si possimus, & iniquè oppressos subleuemus. Sed quoniam omnibus in negociis per necessaria est temperantia, qua ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules Hydrę capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos columnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius, cum virtutis gloria vel ad extremos homines habitatæ terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula, post tot latrones de medio sublatos, post purgatum horrendis monstris orbem terrarum Omphalæ amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc literarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa? vt nos commonefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandum, qua si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam à rapidissimo fluuio, ad libidinem, & ad illegitimas voluptates defertur, suapteque natura prolabitur. Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit, quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseriæ. Ob præclaras virtutes primum vt Heros, deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit. quod omnis virtus inuidiam in se concitat: qui enim virtutem superare aliorum se non posse sperant, tum demum se fœlices arbitrantur, si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint. at vbi cessat eius autor virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales, maiorque gloria virorum bonorum post mortem enitescit. cum igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusque opprimere & obscurare possit, meritò dictum est id ab Euripide in Andromache.

χρὴ δ᾽ οὔποτ᾽ εἰπεῖν ὄλβιον βροτῶν
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς,
ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.

Nullum beatum dixeris mortalium,
Supremus ante quam dies illuxerit:
Et noueris quo pacto adiuit inferos.

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retorserint: sicut illud est de Augia. Dicitur Augias Solis fuisse filius, tantumque habuisse armentum, & tot greges, vt maxima pars agri fimo obducta ociosa & inculta iaceret: nam quidam tradiderunt ibi stabulari consueuisse tria millia boum, quod stabulum nunquam fuerat purgatum. Hercules igitur vel aliqua parte agri, vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit, omnemque fimi copiam deleuit. Deinde cum regio ad fœlicitatem rediisset, stabula Augiæ purgasse dictus est. Augias mercedem illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse iis stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus vel (vt putarunt alii) quia tribus insulis Hispaniæ adiacentibus imperaret, Ebusæ scilicet, & minori, maiorique Balearicæ. Hic cùm naualibus, terrestribusque copiis plurimum posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facilè superauit. Fuerunt item qui hydram multorum capitum fratres multos concordes crediderint, quorum vno extincto multi videbantur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. Quod attinet ad mala Hesperidum, & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gerentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficultatem, qui Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclare transegisset, tres oues Herculi largitus est: quod munus, vt ferebant ea tempora, non parum erat honorificum. cùm verò μῆλα & oues sint, & mala fructus, apud Græcos locus datus est fabulæ atque ad harum fabularum cognitionem non parum pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum clarissimum Senatorem Venetum Matthæum Bembum misimus: ita verò se habet:

Quod redis ad Musas à tanto pondere rerum
Quantum res pàtria imposuit tibi publica lator:
Nam labor assiduus fertur domitare leones.
Hinc iubet alternè luci succedere noctes
Natura alma parens seruandis prouida rebus.
Hinc & Atlanteos humeros recreasse labantes
Dicitur Alcides, tenuit cum pondera mundi.
Fabula sustinuit quod Atlas flammantia cœli
Astra: magistratus, & publica pondera gessit.
Crede mihi multo est cunctis felicior vnus.

Qui faciles sine lite dies, sine murmure vulgi
Præterit: haud iussus varias audire querelas.
Si quis in humanis rebus fœlicius optat,
Rusticus expectet dum totus defluat amnis.
Vel nihil est homini fœlix, vel sola quies est:
Quæ nulli sincera tamen conceditur: ac te
Vel tua sollicitant, vel amici incommoda semper:
Vt si alibi excreta vellantur vomere syluæ,
Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi.
Nec quidquam se oculis auro iucundius offert:
In quo congesto mox credunt esse quietem.
Falluntur miseri: mens est quæ sola quietos,
Sola facit claros. argenti splendor, & auri.
Prædia, nobilitas, animo depellere curas
Non possunt populi aut fasces aut purpura Regum.
Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
Contemptrix auri mens, ambitione remota.
Hæc vbi vitaris, discrimina plurima vitæ
Occurrent, animumq; trahent huc semper & illuc.
Si quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
Blanditur somnus, vinum, Venerisque cupido.
Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
Turpe quidem vinci his animorum motibus, iræ
Principiis obsta: subeat te cedere nolle
Fluctibus irarum: facilis medicina reperta est.
Sin quæcunque rapit grauis impetus, hæc patiare
Deiecta ratione trahi, velut orba magistro
Aequora percurris pelagi spumantia puppis,
Quocunque arbitrium ventorum detulit: atque
Multa facis, quæ pacatum fortaße pigebit.
Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per vndas
Succinctam canibus, nil & vitare Carybdim.
Hic animi furor est Cyclops qui mentis in antro
Delitet, hunc tu vince dolis, hunc stipite adure,
Hunc ratione doma. sic victus denique discet
Quæ iura hospitii: quam sit crudelibus almus
Iupiter hospitibus vindex nam sicca tyrannos
Paucos fata iubent Ditis succedere tectis.
Herculeus labor, & nodoso robore claua,
Nil finit horrificum: vel qui Minoia Cretæ
Monstra domat, fertur de Diis & natus vterque
Si domites iram vinclisque & carcere frænes;
Inde voluptatum illecebræ, blandique susurri
Circumstant: simul ista tibi vitare necesse est.
Ne te sirenum cantus, neu pocula Circes
Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
Vita hominum infœlix quod circumsepta tenetur
Hostibus innumeris: occumbere turpiter aut est
Cuique opus, aut magnam referet victoria laudē.
Barbaricis quid enim deuictis proderit armis
Qua sol consurgit, vel Iberis conditur vndis.
Imperio regere: æternum si pectore bellum
Victorem infestet? captiuum blanda voluptas
Si trahat hunc, nullam meruit victoria laudem?
Otia solus aget, tranquillaque tempora vitæ,
Vincere qui norit surgentia pectore monstra,
Ex animo curas & propulsarit inanes.
Fortè magistratus transacto tempore ducis
Ocia priuatus: priuatum munera possunt
Pieridum mulcere domestica forte requirit
Res domini curam: curam concede parumper.
Denique si cessat cui rerum publica cura,
Ille magistratus in sese exerceat, & quæ
Tempore preterito transegit, ponderet, acta
Omnia si rectè, niueam Diis immolet agnum.
Hic valet intrepidus cœlum, sedesque Deorum
Suspicere: implacidis hic se committere ventis.
Fortunæ furias & ineuitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verum vt, ad mala Hesperidum redeamus, quidam dixerunt à nymphis Herculi fuisse donata, cùm draconem custodem cecidisset, quia Draco pastor fuerit violentus plane homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cum essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias, post tot terræ, marisque labores, post superatos tot Latrones, tot maleficos, tot violentos hospites, ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruiisse dicitur? quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerumque vincamur: magisque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrænare, quàm vniuersum terrarum orbem sibi subiicere, Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alii nihil aliud esse Herculem, quam Solem crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumentum faciunt, quia Geryon filius Callithoes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus inhabitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon ἀπὸ τȣ̃ γαρύειν, quod fremere significat, quod ptoprium est hyemis. Cùm vero Sol omnia accedens per signiferum ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi vxorem à Iunone ab aeris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alii crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & plerasque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiam ciuium significari, quæ inexpugnabilis propè efficitur, vbi omnes iustis animis in vnum conspirarint, velut ait Plutarchus

in

in Politicis. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule non solum ad Solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem, tradita sunt: quippe cum frustra alioquin laudes Herculis commemorarentur, cum illa monstra, quæ dicuntur ab illo fuisse domita, neque ita esse potuerint; neque si fuissent, nobis obessent, vt ait Lucret. lib. 5. in his:

Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadicus sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lerneaque pestis,
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracem, Bistoniasque plagas, atque Ismara pp.
Tantopere officerent nobis? vncisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaque Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerba tuens immani corpore serpens
Arboris amplexus stirpem: quid denique obesset,
Oceani propter litus, pelagique sonora,
Quo neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?

Quod si quis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus, diligentius considerauit, patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam: tum etiam ad Solem, illa quæ narrantur de Hercule, spectare. Ac de Hercule satis, nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. Cap. II.

ACHELOVS Aetoliæ Rex fuisse dicitur qui in Thoante fluuio vocato, vt ait Strabo libro decimo è Pindo monte orto, Aetoliamque ab Acarnania disterminante, & in sinum defluente Maliacum, mersus, fluuio nomen dedit: qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatum fuisse fluuium scribit: qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echidnadum insularum influit, vt testatur Herodotus in Euterpe: quarum dimidium propè continentem fecit. Alcæus Oceani & Terræ filium esse sensit, at Hecatæus solis & terræ. Nymphis in primo Heracleæ Thetidis & terræ. Fabulantur hunc fluuium Deianiram Oenei Aetolorum regis filiam in matrimonium poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verum cùm Hercules in agrum Calydonium profectus esset, ipse quoque in matrimonium poposcit Deianiram, quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine diffiniri vtri horum Deianira cederet, quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit, qui cum præ dolore cessisset Herculi suum cornu dextrum ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ Harmonii filiæ, vti scripsit Alcimus in rebus Siculis, cornu largitus est: quod ita attigit Ouid. in Deianira:

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis:
Truncaque limosa tempora mersit aqua.

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam illum Rhea clam Adrastæ & Isdæ vt scripsit Hermogenes in lib. de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officii præmium nutricibus dedit, vbi capram inter sidera collocasset: cui illam adiecit facultatem, vt ait Xanthus in rebus Aetolis: vt quidquid ab eo optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus, continuò nasceretur. Alii non capram, sed Hemonii Aetolorum Regis filiam Amaltheam, quæ cornu non capræ, sed tauri habuerit, fuisse senserunt, quod vim illam habuerit, vt scripsit Pherecydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando Deianiram petens vel multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sophocles in Trachiniis:

μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, ἀχελῷον λέγω.
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτὸς. ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ.
βούκρανος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος,
κρουνοὶ διεῤῥαίνοντο κρηναίου ποτοῦ.
Flumen fuit procus mihi. Acheloum fero
Formis tribus qui me petiuit à patre
Taurus, deinde pluribus veniens notis
Fictus draco: vir inde cui caput bouis.
Mento fluebant riuoli potabilis
Vndæ nitentis, fontibus simillimi.

Fuit enim poetarum consuetudo, vt fluuios tauris similes effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris similem edant mugitum: vel, vt Hellanicus sensit, quia terram sulcare tanquam boues apparent: vel, vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audiantur. Memoriæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem præterea inuenisse: quare ita ait Virg lib 1. Georg.

Poculaque inuentis Acheloia miscuit vuis.

Atque antiquorum fuit idcirco consuetudo, vt aquas omnes quæ vini mistionibus essent aptæ, Acheloi nomine vocarent: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferentes potum aquosum

ſum in Aethone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes.

μῶν ἀχελῷος ἦν κεκραμένος πολύς:
ἀλλ' ἠδὲ λῆξαι τῷδε τῷ γένει θέμις.
καλῶς μὲν σὺν ἄγειν σκυθιςὶ πιεῖν.
An miſtus Achelous fuit non plurimus?
Ceſſare ſtirpi cuius haud quaquam licet.
Certè bibiſſe more præſtaret Scythæ.

Ac de Acheloo iſta fabuloſa memoriæ ſunt tradita. Achelous Oceani vel Thetidis filius, vel Solis fuit & Terræ, quia omnes fluuii ex Oceano naſcuntur, & ex fontibus, locisque ſub terra cauernoſis. Quas vxores Achelous habuerit, non conſtat: cùm tamen Callirhoen & Caſtaliam filias habuerit, vt teſtatus eſt Panyaſis, ac Sirenas, quæ Iunonis ſuaſu Muſas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Muſæ pinnas ex alis conuulſerunt, ſibique coronas fecerunt vt ait Pauſanias in Bœoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem conuerſa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis;

ἀχελώε θύγατερ
πότνι' εὐπάρθενε Δίρκα.
σὺ γάρ ἐν σαῖς ποτὲ παγαῖς
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.
O Acheloi filia,
Verenda virgo Dirce
Olim tuis nam fontibus
Iouis cepiſti filium.

CVM igitur mutua ſit elementorum inter ſe viciſſitudo mutationis, ſolisque radii ex oceano & terræ ſuprema parte vapores excitent, indè niues, & grandines, & imbres gignuntur, vt ait Ariſtotel. in Meteorologicis, ex quibus fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus eſt. Terra eius mater dicta eſt, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum ſoluatur, vel quia ex incluſo aere in ipſa terra naſcantur fluuii, cum in aquam mutatur. Alii crediderunt vim eſſe optimarum aquarum Acheloum, ſicuti teſtatur in ponderibus Aſiæ Ephorus: ἦτος ἐκ Δωδώνης χρησμὸς. σχεδὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς προςάγειν ὁ θεὸς εἴωθεν ἀχελώῳ θύειν, ὥςε πολλὸς νομίζοντας οὐ τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τῆς ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σύνολον ὕδωρ ἀχελῷον ὑπὸ τῦ χρησμῦ καλεῖσθαι. *vel oracula Dodonæa. nam in omnibus ferè reſponſis iubere ſolitus eſt Deus ſacrificari Acheloo, quare permulti in eam opinionem inciderunt, vt non fluuium per Acarnaniam defluentem ſed vniuerſam vim aquarum Acheloi nomine ab oraculo vocari crediderint.* Erat enim illa ſacrificantium conſuetudo, vt in omnibus ſacrificiis aquam illam, quæ ſacris adhiberetur, nominarent Acheloum, quod teſtatur paulo poſt idem Ephorus: μάλιςα γὰρ τὸ ὕδωρ ἀχελῷον προςαγορεύομεν ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις. *Maxime verò inter iurandum, & in precationibus & in ſacrificiis aquam Acheloum nominare conſueuimus.* Eſt enim ſuauiſſima & ſaluberrima Acheloi aqua credita, qui fluuius eſt Acarnaniæ, & in mare apud inſulas Echidnades vocatas ingreditur, vt ait in his Herod. in Euterpe. καὶ ὁ ἔχινισε ἀχελῷος, ὃς ῥέων δι' ἀκαρνανίας καὶ ἐξιὼν εἰς τὴν θάλασσαν, τῶν ἐχινάδων νήσων, τὰς ἡμίσεας ἤδη ἤπειρον πεποίηκεν. *atque Acheloi præſertim, qui fluuius per Acarnaniam delabens in mare inſularum Echidnadum intrat, earumque dimidium iam continentem fecit:* atque in hanc ſententiam de Accheloo ſcripſit Strab. lib. 10. Geographiæ, quod latus auſtrale Acarnanicum & Aetolicum ipſo mari perfunditur, quod ſinum efficit Corinthiacum, in quem Achelous influit qui ſuperioribus temporibus Thoas appellabatur, at poſtea dictus eſt Achelous, vt ſcripſit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur tauri formam ſumpſerit, diximus. Factus eſt Draco idem, quia ſinuoſo curſu deferuntur flumina. cùm idem aſſiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus ſit, humana forma fingitur: at ob ſonitum, taurino capite. Hercules, vt ait Strabo libr. 10. Oeneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temere & cùm impetu regionem infeſtantem aggeribus & aquæ ductibus coercuit, & extenuauit: eamque aquam in multos riuulos diductum quæ prius regionem laniabat, vtiliſſimam reddidit. Inde dictus eſt illi fluuio taurinum cornu defregiſſe, & pro illo cornu abundantiæ rerum omnium accepiſſe. Fluuius igitur paulatim exſiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta eſt. Quid aliud ſub hac fabula contineatur, præter hiſtoriam, non reperio, niſi quod per prudentiam omnia vel maximè noxia efficiuntur vtilia: cùm præſertim iſtud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus, cuius iam ſententia fuit explicata. at nunc de apro Calydonio:

De apro Calydonio. Cap. III.

SED quoniam nemo propè eſt antiquorum poetarum quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quæ de illo memoriæ prodita ſunt, percurramus. Fabulantur itaque

Oeneum Aetolorum regem, Calydoniæque imperantem, primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animalium Dianæ offerre solitum: qui cum sumptui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes, in Meleagro memoriæ prodidit Oeneum, Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verum aliquando Dianæ honores præteriisse. Illa igitur ob neglectum honorem indignata, aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte versabatur, in Calydonium agrum immisit, qui vniuersam regionem deuastaret; quod ita breuiter complexus est Ouid. lib. 8. Metamorph.

Sus erat infesta famulus, vindexque Dianæ,
Oenea namque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libaße Mineruæ.
Captus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Præteritas cessaße ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimam Oenei vineam, quam Ancæus Neptuni & Astypaleæ nymphæ filius multa diligentia plantauerat, populabatur: in qua educanda & ipse Oeneus non mediocriter insudauerat, vt ait Homerus Iliad. 1.

(ὦρσε.
καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος ἄρτεμις.
χωσαμένη, ὅ οἱ οὔτι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς.
οἰνεὺς ῥέξ᾽ ἄλλοι δὲ θεοὶ δαίνυντ᾽ ἑκατόμβας.
οἴῃ δ᾽ οὐκ ἔρρεξε διὸς κούρῃ μεγάλοιο·
ἢ λάθετ᾽, ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ,
ἡ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα,
ὦρσεν ἐπὶ χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πόλλ᾽ ἔρδεσκεν ἔθων οἰνῆος ἀλωὴν
πολλὰ δ᾽ ὅ γε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῇσι ῥίζῃσι καὶ αὐτοῖς ἄνθεσι μήλων.

Suscitat his irata malum Diana, quod illi
Cum superos olim ad conuiuia læta vocaßent,
Oeneus, hanc vnam merito priuauit honore
Siue oblitus enim, seu nesciit, haud tulit æqua
Mente, Iouis fore præteritam de semine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum, qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis.
Aequauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum & immitem, dum eam vineam plantaret: quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iussitque sibi vinum miscere: qui, vbi poculum esset ori admoturus, *illi falsum fuisse* eius sermonem obiecit. cui seruus respondit;

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem, supremaque labra.

Cùm hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus deposito poculo, arreptaq; securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solùm Ancæum in aprum irruisse, sed cum opem ferret Meleagro Oenei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Aetolia ad hunc aprum cædendum conuenerunt. nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus, & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, Oeclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hylæus, Hippasus, Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna ceciderunt dentibus eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouidius lib. 8. hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cum tamen Isacius ab eodem Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, priorem que omnibus Atalantam Iasonis, at non Schœnei filiam sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist. 102. chil. 7. apud Zezem. Quantæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo paret, quod vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis mensura. Ferunt enim multas immanes beluas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymantium etiam & Crommyonium apros, & taurum in Cretenses, quia cùm Minos latè mari totam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quàm Diis cæteris honorem tribuisset.

HAEC idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impune negligi à mortalibus sciretur: sed omnia quæcunque grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorũ, vel propter neglectam religionem, vel propter hominum improbitatem, consilio & prouidentia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt causæ, vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu, quam Dei voluntate & consilio contingere. Nihil fit enim horum sine diuina voluntate, inde fit aliquando, vt quæ minentur

sidera, ob Dei bonitatem euanescant; at quæ non fuerant ante visa & præcognita, nos repentè inuadant: cum omnia & iustè, & consultò, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt nisi quod propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impunè neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris. Cap. IV.

ILLA quæ de Ixione superius explicata fuerunt, nos breuiores facient in Centaurorum explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filii: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equabus coniuncti genuerunt Hippocentauros. Dicti sunt autem Centauri, quasi Centurri, cum κεντάω pungo significet: quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerunt: apud quos Pelethronius frænum & calcaria reperit, quibus tardiores aut celeriores equi tenerentur aut impellerentur. Hi Thessaliæ populi fuerunt Pelii montis accolæ, agrestes planè & implacidi & contumeliosi in omnes viri. Grauis pugna inter hos & Lapithas, qui dicti sunt ita ab Apollinis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Posidonius, aliquando exorta est: nam cùm Pirithous Deidaniam, vel (vt alii maluerunt) Hippodamiam Bysti filiam ducens nuptias celebraret, quod affines essent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Isti igitur simul ac vino incaluerunt, & ipsam sponsam, & reliquas Lapitharum vxores petulantiùs attrectare, & violare denique conati sunt. Id Lapithis non ferentibus grauis pugna in ipsa regia committitur, multique ex Centauris in ea ceciderunt, Theseo præsertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Hesiodi his carminibus:

ἐνδ᾽ ἦν ὑσμίνη λαπιθάων αἰχμητάων
καινὶ ατ᾽ ἀμφὶ ἄνακτα, δρύαντά τε πειρίθοόντε
ὁπλέατ᾽, ἐξάδιόντε φάληρόντε, πρόλοχόντε.
μόψοντ᾽ ἀμπυκίδην τιταρήσιον, ὄζον ἄρηος.
θησέατ᾽ αἰγείδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν
ἀργύρεοι. χρύσεια περὶ χροὶ τεύχε᾽ ἔχοντες.
κένταυροι δ᾽ ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἠγερέθοντο.

Hic inerant Lapithæ pugnax genus, inclyta pubes,
Canea, Pirithoumq; Dryantaq; & Hoplea circum
Pugnantes: circa Prolochum, Exadium, atque Thalerum,
Mopsumque Ampycidem Titaresion. hic quoque Theseus
Aegides aderat similis Dijs ille supernis,
Aurea tela viris aderant, argentea membra.
Parte alia stabant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primum, & mensis, & sacris vasis pugna commissa, vt ait Valerius Flaccus in 1. Argonaut.

Parte alia Pholoe, multoque insanus Iaccho
Rhœcus, & Atracia subita de virgine pugna:
Crateres, mensæque volant, aræque Deorum.

At extremum verò victoria penes Lapithas fuit ac Centauri in fugam versi de suis finibus pelluntur, qui fuga se seruarunt in Pholoem Arcadiæ; vt videtur testari Orpheus in Argonauticis:

ὅς δ᾽ ἄρ ἀειδε μάχην κενταύρων ὀβριμοθύμων
ὡς λαπίθαι κατέπεφνον ἀτασθαλίης ἕνεκα σφῶν.

Centauros cecinit, gens vtque asperrima bello:
Stultitiæ pœnas Lapithis tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas sedes sibi querere coacti sunt, & in regionem Perrhæborum profecti, pulsis prioribus illius loci colonis ibi habitarunt, vt ait Strabo lib. 9. Fuerunt hæc insigniorum Centaurorum nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arius, Aphidas, stylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amidas, Asbolus, Abryus, Arctus, Biomus, Biauor, Bietus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Eurytus, Eurynomus, Emmachius, Enopyon. Grynæus, Gripheus, Hellinus, Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon, Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus, Nessus, Nedon, Nycton, Odites, Ocelus, Ornetus, Pholus, Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petræus, Pyretus, Praxion, Pæantor, Rh cus, Riphetus, Riphetus, Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Therectonus, Silanthus, Theramon, Thurius. è Lapithis verò nonnullos recensuit Hesiod. in Clypeo. His addiderunt quidam Baium, at non illum tamen qui vrbi nomen dedit Mercurii, vel (vt alii maluerunt) Neptuni filium. quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictum fuit: siquidem hi saggittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infecisse dicuntur; ita vt vnda illa teterrimum

rimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur, esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, vbi cantibus illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti: deinde vbi Nessus, & alii Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone in colle, qui Taphossus fuit nuncupatus, grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac rabo simile quiddam manabat, vt ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorum forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. Alii igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. Alii Saturnum cùm Philyra Oceani filia congressum inquiunt cum imperaret Titanibus, mox cùm ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniumque Centaurorum iustissimus, & sapientissimus: qui fuit Iasonis & Achillis pædagogus. Illa igitur causa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem patrem ad collum vsque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere, totamque conspici superiorem partem, ita vt equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos, vt ait Pausanias in Eliacis prioribus. At Lucr. lib. 5. neque hæc, neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit, non solum quòd duæ formæ tam diuersæ simul esse non possint, cùm altera vigere incipiat, cum altera senescit ac fit inualida, verùm etiam quod omnia è certis seminibus oriri necesse sit, atque in omnibus vnam naturam excellere cùm duæ formæ diuersæ, paresque viribus simul esse non possunt; quare ita inquit:

Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino.
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis vt non par esse potis sit.

Cum Hercules benigne à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus, Chiron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit, quarum vna dicitur in pedem Chironis decidisse; quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus, & ob eximiam iustitiam, Deorumque cultum inter sidera relatus; Achæus verò, & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt, sed centaurea herba, quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, vt inuentore vsus eius herbæ, fuit appellata, de qua ita meminit Virg. lib. 4. Georg. quam centaureum vocauit:

Cecropiumq; thymum, & graueolentia centaurea.

Et Lucret. lib. 2.

At contra tetra absynthi natura, feriq;
Centauri, fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara, & grauiter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, vt in his significauit Homerus quibus plerique morbi curabantur:

—— ἐπὶ δὲ ῥίζαν βάλε πικρὴν
χερσὶ διατρίψας.

—— radicem iniecis acerbam
Contuendens manibus.

Quod si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ causa antiquos compulit ad hæc ita fabulosè confingenda?

PATVIT (vt arbitror) ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua teterrima extiterit, quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriamque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verùm quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus potestque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chiron fuit inter sidera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderatè indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim inijciendas, sed temperantia & iustitia in omnibus vti conuenire: cauendosque esse illos qui turpissimo sunt corpore. quoniam mores plerumque corpori sunt similes. At contra illum esse finem omnium improborum, vt patriam facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. Nec me præterit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquiant inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. Cap. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententiæ, quod cum alii aliorum parentum filium, & alia de causa in auem sui nominis mutatum fuisse, tradiderunt.

runt. Nam Cygnus ille qui fuerit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulinæ filius, vt traditum est à Posidonio in lib. de Diis & heroibus. Fama est tunc Cygnum Martis filium idcirco fuisse ab Hercule trucidatum, quoniam ille in Thessaliam accedentes aduenas interimeret, cùm esset templum patri erecturus è capitibus cæsorum à se hominum. Fuit & Cygnus Apollinis filius ab Achille cæsus cum militaret ad Troiam, de quo ita scripsit Isacius: ἀχιλλεὺς δὲ ἐπιστρατεύσας τῇ τροίῃ, ἀνεῖλε τὸν κύκνον καὶ τένιν τὸν λόγῳ υἱὸν κύκνου, ἔργῳ δὲ ἀπόλλωνος. *Achilles cum ad Troiam militaret Cygnum ac Tenem interemit verbo quidem Cygni filium, at reipsa filium Apollinis.*

Fertur trucidatus fuisse ab Achille ad Troiam & ab aliis creditus Cygni filius, cùm esset Apollinis, vt patuit quoniam opem ferens Troianis cum longis nauibus angustias maris Troiani occlusisset, impediretque Græcos, neque illos descendere pateretur, quem tamen plerique fuisse Neptuni filium existimarunt. Silenus autem in fabulosis historiis Diomedis socios in illas aues, tanquam sorores Meleagri in meleagrides, mutatos fuisse scripsit: quæ res ita se habuit, Cùm Diomedes Tydei ac Deiphyles filius in patriam post bellum Troianum rediisset, fertur in vltionem eius vulneris quod Marti & Veneri Diis intulerat, eius vxor Aegialia exagitata fuisse incredibili desiderio, atque furioso propè quodam amore Comatæ filii Stheneli, vel (vt aliis magis placuit) Cyllabari. Idcirco cùm domum rediisset ita illo detentam vxorem reperit, vt parum ab fuerit, quin ab ipsa Aegialia fuerit trucidatus, cùm vix seruasset ad aram Iunonis Argiuæ. Postmodo de statu rerum præsentium decidens, ac desperatione captus, ad populos vocatus Daunios in Italiam commigrauit, quibus per illud tempus Daunus rex imperabat. Cùm fortè tunc accidisset, vt Daunus ab hostibus obsideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine, eiusque in Italia aduentu, misit rogatum ipsum Diomedem vt sibi opem ferret in ea rerum difficultate, promisit etiam se partem suæ regionis ad habitandum esse daturum ad remunerationem tanti beneficii. Ille vbi auxiliatum Dauniis iuisset, victoriamque illis peperisset; vrbem postea vocatam Argyrippam condidit, quam sibi esse regiam statuit. Nam cùm Daunus vellet videri tanti accepti beneficii minimè oblitus, proposuit Diomedi concessitque optionem, vtrum mallet eligendi vel totam regionem hostis, quam cepisset cùm neutrum horum voluisset eligere Diomedes, cuperetque Daunus aliquo condigno munere satis Diomedis in se beneficentiæ facere. Althænum Diomedis fratrem nothum iudicem statuit. at enim Althænus cùm fuisset captus amore Euippe filiæ Dauni, velletque Dauno gratificari, regionem Dauno adiudicauit, iussitque prædam dari Diomedi. fertur illo iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, vt neque semina vtiliter terræ concrederentur, neque illa fructum ferret, nisi aliquis è suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. Postea verò cùm istud ipsum contigisset, neque terra vllos fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent è plantis, vel ad maturitatem non peruenirent; animalia passim perirent, ac si qua ferrent in vtero facerent abortum: dicitur Daunus misisse sciscitatum oraculum, quænam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incommoda, totque calamitates Dauni regionem inuasissent. Cùm respondisset oraculum istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorem Euippe incitasset, Daunus in præsenti rem dissimulat, atque consilium prorogat in opportunum tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedi insidias parat, & tanquam Diis inuisum atque inimicum repente trucidat. Græci Diomedis socii qui fuerant illum in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda tamque miserabili, illum magnopere lugere cœperunt, atque stridulè conquerenter dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi, quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alii dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis simillimas, quæ dictæ sunt postmodo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ioniumque posita, vt scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de conditis insulis, & habitatis vrbibus, & de illarum nominibus. Nam Iapyges Apuli cùm populi essent iuxta sinum Ionium, alii horum dicti sunt Peceutii, alii Diculi, qui postea Daunii & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Lapyge Cędali filio hinc Salatia, hinc Calabria vocata fuit. atq. Apulia dicta est ab vrbe Diomedis Argyrippa, q̃ sequētib. tēporib. Apulis nominata fuit. His addidit præ-

terea Timæus Siculus in rebus patris, & Alcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa regione ex iis saxis passim sibi erexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui adnexerat fuisse in mare contumeliosè deiectas. nam memoriæ proditum fuit ab illis Siculis scriptoribus Diomedem cum aureum scutum Glauci haberet, Colchicum draconem interemisse, qui Phæciam regionem deuastauerat, vbi primùm in Italiam aduētaret. ea re insignem honorem adeptus Diomedes per multas sibi statuas ad perpetuam præclari facinoris memoriam erigendas curauit, quæ è saxis Troianis (vti diximus) excisæ fuerunt, quæ statuæ vnà cùm ipso Diomede cæso in mare à Dauno fuerunt deiectæ. Scriptum reliquit Paus. in Atticis rebus Cygnum fuisse regem illorum Ligurum, qui habitarunt in Gallia Trāspadana laude musicæ artis & cognitionis clarum: qui vbi mortuus esset, dicitur ab Apolline in auem sui nominis mutatus. Alii dixerunt ducem Ligurum Cygnum nomine miro amore Phaetontem prosecutum fuisse, qui post eius casum tam assiduè flebat atque eiulabat, vt Deorum misericordia in auem sui nominis sit mutatus. atque cùm esset musicæ artis peritus, creditur post mortem Apollini musicorum Deo esse consecratus. Lucianus in eo dialogo qui Cygnus inscribitur, assessores fuisse Apollinis cygnos commemorat, & amicos homines musicæ peritos, qui cum mortui essent, fuerunt in aues sui nominis mutati ab eodem.

HAEC ea sunt quæ de Cygnis fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis scriptoribus: quæ si diligentiùs considerentur, partim nos admonent nullam esse turpitudinem, nullamque arrogantiam, quæ Deum non habeat vindicem & vltorem: partim etiam ad insigniorum hominum laudem fuerunt excogitata. nam cùm Diomedes vel Deos ipsos vulnerasset, iustam Deorum vindictam omnino aufugere non potuit. quia tam fœlici rerum successu elatus fuerat, vt neque Diis quidem pepercerit; in ipsa rerum fœlicitate, quos magis vt autores omnis humanæ fœlicitatis impensiusque venerari atque obseruare dicebat. Eius socii dicuntur in aues fuisse mutati, quòd omnis infœlicitas & miseria alàs iniungit prioribus amicis ad fugam. Facti sunt cygnis similes, vt alii voluerunt, aut ipsi cygni, dum lugubres ac miserabiles voces emitterent, quoniam neque tutum est, neque sapiens, neque valdè pium, illorum sceleratorum calamitates lugere, qui diuino consilio, diuinaque prouidentia propter illatas vel in ipsos Deos iniurias, illas calamitates patiantur, cum illud scire possumus. Fiunt enim brutis similes ii qui neque moribus animorum moderari aliqua saltem ex parte possunt, neque æquo animo ferre nitantur illud, quod diuinitus statutum nulla ratione mutari possit. Hæc res iure optimo fecit, vt socii Diomedis in aues Diomedeas vocatas dicantur fuisse conuersi. Alii dixerunt Cygnum illum ab Achille cæsum cum ad Troiam militaret, in auem sui nominis fuisse conuersum, non quidem reipsa (nullum enim fuit tempus quo homines in plantas, aues, pisces aut, aut saxa mutarentur) sed ad consolationem suorum illud fuisse à poetis confictum. nam fuit vna multarum fabularum excogitatarum ratio aliquando assentatio poetarum nimirum, qui nihil sibi non licere arbitrati sunt, modò principum suæ etatis gratiam per sua figmenta aucuparentur. Sic homines sæpius in Deorum numerum post mortem sunt intrusi, quibus templa, altaria, sacerdotes, ceremoniæ, ac proprii ritus sacrorum fuerunt instituti, multique in varia corpora animalium per suauitatem orationis cum mirifica legentium voluptate peruenerunt. Habet enim illud suauitatis poetice, vt illa quæ in soluta liberaque oratione ridicula viderentur & vana & mendacia, ipsa non solùm probabilia, & simillima veris efficiat, sed etiam cum incredibili auditorum voluptate, & admiratione ita imprimat in animis, vt non facilè deleantur. Istud fit propter metri naturam ac varietatem rerum, quas licet poetis in sua scripta asciscere, cum reliqua scriptorum genera ad finem suscepti negotii properare soleant, priùs quam aliquid externum admisceatur. nam cum liceat poetæ aliquando vel ad minima quæque describenda peruenire, illud certè non permissum est facilè cæteris scriptoribus, nisi maxima de causa, & cùm res ipsa necessariò postulasse appareat. Quod verò Cygnum Ligurum regem eorum qui habitarunt in Gallia transpadana, in illam auem mutatum fuisse ab Apolline memorarunt, id certè significare voluerunt poetæ, optimarum artium expertes esse principes homines non oportere, vel esse prorsus ignaros, quæ liberales vocantur, cùm & animum ad regias virtutes & ad optimā rorum præsentium administrationem, & ad futurorum prudentiam mirabiliter effingant, & ad rerum vel secundarum vel aduersarum euentum æquo animo præferendum. Istud à musicæ scientia primum inchoandum esse censuerim, sed non ab illa tabularum & combibonum garrulitate aut vociferatione; quoniam ea vis est illius, vt animum, moresque parū aptos prius

com-

componat, deinde præparet compositum ad omnes tectas disciplinas facilè, imbibendas. Alii dixerunt poetas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illum immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, quem & gratum Diis hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in auem pulcherrimam. Apolliniq́ue dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cùm mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis, facultatum, honorum, nisi quis vi laudis ac virtutis, communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expetendum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum, sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam latè extenditur. fit etiam hoc ipsum per disciplinarum liberaliumq́ue artium præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissimè conseruatur. nam cùm fieri omnino non possit vt nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo se exerceant, cum quid datur ocii, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum, & deliris quibus se suosq́ue perdiderunt summis rebus præfecti, aut quibus virtutibus hæc omnino ab iisdem sapienter sunt conseruata? est illud præterea studium honestissimum omnium ac vtilissimum, & cæteris omnibus occupationibus præferendum, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissimè cum virtute transigendam informet. Atque de Cygno satis, nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis. *Cap. VI.*

HARPYIAE, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electræ Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesiod. in Theogonia in his versibus:

θαύμας δ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα
ἠγάγετ' ἠλέκτρην, ἣ δ' ὠκεῖαν τέκεν ἶριν,
ἠϋκόμους θ' ἁρπυίας, ἀελλώ τ' ὠκυπέτην τε.
Oceano natam Thaumas qui littora pulsat
Vxorem Electram duxit, mox edidit Irim
Illa viro, Harpyas Aelloque, Ocypetenq;

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit: Sosibius Erasiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerunt, Iris, Aello, Ocypete. Quidam Celenopro Iride subrogarunt. Asius, Alopen, Acheloen, & Ocypeten nominauit, vt etiam Hyginus. Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoen. Achæus Ocypoden. Has proditum est memoriæ ab Isacio in Thracia habitare solitas, auresq́ue vrsorum, corpora vulturum, faciem virginum habuisse, fuisseq́ue alatas, & humanis brachiis ac pedibus, sed vnguibus monstrosis: quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib. 3. Aeneidos:

Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla
Pestis, & ira Deum stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluuies vncæque manus, & pallida semper.
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poeta nominauit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poetæ, ac rapaces dæmones: quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissæ. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxta fluuium Salmydessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (vt quibusdam magis placuit) Agenoris, & Phœnicis: vt Apollodoro, Neptuni; quem tamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cùm optio sibi data esset, vt vel cæcus diutissimè viueret, vel post certum tempus moreretur: cæcum consultò à Sole factum fuisse, & ab Agenoris temporibus vsque ad Argonautum nauigationem vixisse. Alii, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrant Boreæ & Orithiæ filiam, è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum susceperit, vel (vt alii maluerunt) Parthænium & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæam Dardani Scytharum Regis duxit: tum adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprum nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facinus capitis damnati, tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quæ inter ipsos intercedebat, affinitate multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberantur. Non defuerunt qui ob eam accusationem oculis captos fuisse adolescentes inquiant: quare indignatus Neptunus ob eam crudelitatem illum etiam cæcum fecit, & Harpyias immisit. Alii, inter quos Philochorus, hos Thynum & Mariandynum vocarunt. Alii hos non è Cleopatra, neque ex Idæa Dardania filia, sed è quadam pellice Scythica natos fuisse autumarunt. Id cùm fecisset Phineus dicitur eo supplicio à Ioue affectus vt oculis careret, & perpetua fame discruciaretur cui tamen cum paratæ forent epulæ, neque illas comedere tunc quidem licebat, quoniã Iupiter suos canes Harpyias scilicet ad eum miserat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperẽt

Acu-

Acusilaus Argiuus, quia cùm vates esset, Iouis ac Deorum arcana mortalibus patefecisset, his suppliciis addictum scripsit, ad quem profecti Argonautæ perbenigne accepti, pro præmio monstrati itineris in Colchidem, & pro liberalitate hospitali alatos Boreæ filios cum sagittis miserunt; qui Harpyias à mensa Phinei depellerent; quas è regione fugientes, cùm ad Plotas vsque vocatas insulas, quas alii Echinadas vocarunt, insecuti fuisent; atque inde ad Argonautas iterum reuertissent, quod illæ iurassent se non amplius Phineum infestaturas, illæ insulæ dictæ sunt Strophades: quæ omnia explicata sunt ab Apollon. lib 2. Argon. cùm hæc inquiat:

ἔνθα δ᾽ ἐπάκτιον οἶκον ἀγηνορίδης ἔχε φινεὺς.
ὃς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματ᾽ ἀνέτλη
εἵνεκα μαντοσύνης, τήν οἱ πάρος ἐγγυάλιξε
λητοΐδης, οὐδ᾽ ὅσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ,
χρείων ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι.
τῷ καὶ οἱ γῆρας μὲν ἐπὶ δηναιὸν ἴαλλεν
ἐκ δ᾽ ἕλετ᾽ ὀφθαλμῶν γλυκερὸν φάος, οὐδὲ γάνυσθαι
εἴα ἀπειρεσίοισιν ὀνείασιν, ὅσσα τ᾽ οἱ αἰεὶ θέσφατα πευθόμενοι περιναιέται οἴκαδ᾽ ἄγειρ-

Hæc Agenorides habitabat littora Phineus,
Aerumnas passus mortales est super omnes.
Quod diuinaret: namque artem præbuit illi
Latoides: quare ille Iouis vel numina summi
Spernebat: mentemque Deum mortalibus idem
Vaticinans nudauit. eum grauis inde senectus
Inuasit: primum est oculorum lumine captus.
Inde frui dapibus vetitum est: quas plurima semper
Turba colonorum illius portabat in ædes.

Deinde carmina quæ sequuntur, omnia propè illa narrant quæ diximus de Phineo. Reuersi sunt autem Boreadæ, & ab insequendis Harpyis destiterunt Iride illos reuocante; vel vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterùm illam fuisse conditionem Boreadum memorant, vt nisi Harpyas consequerentur, sibi esset pereundum, atque hi cæsas Harpyias à Boreadibus narrant: quarum altera in Peloponnesum volauit, & in Tigrem fluuium decidit, qui ab ea dictus est Harpys, vt ait Apollodor. lib. 1. Panyasis tamen non strictis gladiis à Boreadibus depulsas, sed sagittis cæsas esse arbitratus est, priusquam Boreadæ reuocarentur. Quod autem canes Iouis vocatæ sint, patet ex his carminibus Apollonii lib. 2.

οὐ θέμις ὦ υἱεῖς βορέω ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
ἁρπυίας μεγάλοιο Διὸς κύνας.

Non est fas Borea nati depellere ferro:
Inde canes Iouis Harpyias magni.

Has ipsas Harpyias quidam putarunt fuisse ab Hercule postea pulsas ex Arcadia, cum Stymphalum oppidum iuxta Erasinum fluuium popularentur, æris crepitaculi tinnitu, vt dictum fuit. Hac scripsit Chæremon sub quodam specu in Creta tandem se abdidisse, vnde nunquam postea euolauerint. Atque hæc ea sunt quæ de Harpyis memoriæ prodita sunt ab antiquis.

DICTAE sunt Harpyiæ ab ἁρπάζω, quod omnia secum raperent, quanquam quæ relinquebant, ita tetro & fœtido excremento inquinabant, vt fœtor omnino perferri non posset. Atque cùm fluuiorum, fontium, imbriumque natura per Naiades, & reliquas Nymphas significabatur, aer superior & vis ignea per Iouem, aqua per Neptunum, inferior aer per Iunonem, per Vestam terra: sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis: qui (vt dictum est sæpius) sub his fabularum figmentis vniuersa naturalis philosophiæ, & morum præcepta tradiderunt, vtilitatem cum suauitate commiscentes. Atque vel ipsarum Harpyiarum ortus demonstrat vires esse ventorum: qui enim putarunt filias fuisse Thaumantis & Electræ, quid aliud has esse senserunt, quam admirabilem ventorum naturam, qui è supernatante & puriore Oceani aqua per Solis radios extolluntur? Huic rei vel illud est argumento, quod Iridem ventorum sororem putarunt, quæ in imbribus, & nubibus certo ordine collocatis apparet; neque sine imbribus fieri potest: quo tempore etiam venti vel dominantur, vel iam antecesserunt. Nomina præterea singularum Harpyiarum ventorum impetum vel celeritatem, vel aspectum significant: nam Ocypete celeriter est volans, Aello procella, Celæno obscuritas nubium, quæ ventis impelluntur. Illud etiam indicabat forma Harpyiarum, quæ fingebantur alatæ & fœminæ ob leuitatem duplicem ac celeritatem, cùm neque Boreadæ quidem illas comprehendere potuerint, vt iure de illis dici queat.

Quid leuius fumo? flamen. quid flamine? ventus.
Quid vento? mulier. quid muliere? nihil.

Qui Itidem vocarunt tertiam Harpyiam, in idem reciderunt: nihil est enim horum a vi ventorum semotum. Quid ergo? significare uoluerunt per hæc uentos è superna ui aquarum è puriore parte scilicet gigni: aut ex ea aqua quæ est cum terra commista superius, quæ in uapore extenuata in sublime tollitur: qui uapores postea modò in pluuias condensantur, modò in uentos extenuantur. Neque abhorret præterea

terea à ciuili institutione hæc fabula, quippe cùm declaret rapacitatem & auaritiam hominum tanquam grauissimum supplicium Deorum consilio mortalibus immissam fuisse. Nam cur oculis captus est Phineus? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucisque esse contentam, atque ob eam rem perpetua fame discruciabatur: neque poterat præsentibus epulis vesci, cum non pateretur illud habendi desiderium, vt præsentibus bonis perfrueretur, sed vt fieret tantum locupletior. Id vulturum corpus, id vncæ manus, id ora semper fame pallentia significabant, id reliqua corporis forma, quæ ex animo auari hominis ad vnguem expressa est. Quidam per Harpyias furtorum naturam significare voluerunt, quæ virgines ideo putatæ sunt, quia sterilia sunt Diis ita volentibus & breui dilabuntur bona per rapinam furtumque parta: quare & famelicæ, & alatæ, & immundæ dictæ sunt. At nunc de Hesperidibus.

De Hesperidibus. *Cap. VII.*

HESPERIDES autem Hesperi Atlantis fratris filiæ fuerunt, quas tamen Eubulus Atlantis, non Hesperi fuisse credidit: Chærecrates Phorci & Cetus. Nomina fuerunt illarum Aegle, Arethusa, Hespertusa, vt diximus in Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixo oppido Mauritaniæ, extrema parte Aethiopiæ, ad occidentem, vbi loca fuerunt à Sole exusta, arenisque obducta, & ob serpentem frequentiam infesta; neque multum à Meroe, & à Mari rubro distantia ibi anguis esse dicebatur, qui aurea mala custodiret ne ab vllo caperentur: quem serpentem curabat Hesperidum sacerdos, vt apparet ex his carminibus Virgil. lib. 4.

Oceani finem iuxta, solemque cadentem,
Vltimus Aethiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc Mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulasque draconis
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore fructus.

Nam vbi Atlas cœlum sustinere dicebatur, ibi in extrema ora terræ habitabant Hesperides, vt significauit Dionysius in libro de situ orbis in his:

ἄτλας δ' οὐρανὸν εὐρὺν ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
πείρασιν ἐν γαίης. πρὸ τὰρ ἑσπερίδων λιγυφώνων
ἑστηὼς, κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτοισι χέρεσσι.
Sustinet Hic Atlas cælum, sic fata iubebant,
Vltimus Hesperidum locus est in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vasti pondera mundi.

Hunc hortum fama est Atlantem montibus vndique cinxisse, quia Themis illi responderat futurum esse vt Iouis filius eò aliquando accederet, & aurea mala caperet. Hæc mala Agrætas in rebus Libycis oues fuisse sensit, quæ aureæ nominarentur, quæ cùm inhumanum & agrestem pastorem haberent, dictæ sunt à dracone custodiri at Pherecides lib. 10. vbi nuptias Iunonis commemorauit, terram Oceano proximam in occidente aurei coloris poma tulisse inquit, pomosque aurei coloris fructus ferentes, quam sententiam ita secutus est Lucanus.

Abstulit arboribus precium, nemorique laborem
Alcides: passusque inopes sine pondere ramos,
Retulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Draco, qui poma ipsa seruabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, vt testatur Apollonius lib. 4.

πλαζόμενοι ἷξον δ' ἱερὸν πέδον, ᾧ ἔνι λάδων
εἰσέτι που χθιζὸν παγχρύσεα ῥύετο μῆλα,
χώρῳ ἐν ἄτλαντος χθόνιος, ὄφις· ἀμφὶ δὲ νύμφαι
ἑσπερίδες ποίπνυον ἐφίμερον ἀείδουσαι.
Δὴ τότε γ' ἤδη κεῖνος ὑφ' ἡρακλῆϊ δαϊχθεὶς
μήλειον βέβλητο ποτὶ στύπος.
Errantesque locum sacrum Venere, vbi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora.
Anguis terrigena, hic vbi cælo attollitur Atlas.
Illum curabant nymphæ prædulce canentes
Hesperides: truncum amplexus sed ab Hercule cæsus
Is fuit.

Cùm esset etiam Ladon fluuius Arcadiæ, cuius filia fuit Merope vxor Asopi Thebani fluminis, è qua Thebe nympha vrbi nomen dedit. Hunc serpentem è terra natum fuisse testatur Paus. at non è Typhone & Echidna, vt ait Apol. enarrator. quem capita centum habere putarunt. Fama est Herculem cum ad hæc aurea mala mitteretur ab Eurystheo, diu ambiguum constitisse, quia vbi essent, nesciret; atque ad nymphas Iouis & Themidis in spelunca apud Eridanum fluuium habitantes contendisse, vt ab iis sciscitaretur vbi posset mala aurea Hesperidum reperire: quæ ad Nereum illum miserunt, vt dictum fuit superius. Fabulantur etiam Atalantam Schœnei filiam tribus malis Hesperidum captam fuisse, quæ Venus dederat Hippomeni: cùm nuptiæ eius victori, at mors victis proponeretur: quare non solum Hercules malis Hesperidum potitus fuit. nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide;

ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι μᾶλ᾽ ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυεν ἁ δ᾽ ἀταλάντα.

ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ᾽ ἔρωτα.

Virginis Hippomenes thalamos vbi fortè petiuit,
Mala tenens manibus currebat: vt hęc Atalanta
Vidit, vti perijt, magno correpta vt amore est.

HAEC ea sunt quæ de Hesperidibus fabulosè memorata sunt ab antiquis; nunc quid significent, perquiramus. Verum res vt ad historiam referatur, ita se breuiter habuisse dicitur. Fuerunt duo fratres gloria celebres Hesperus & Atlas, qui habebant oues pulchritudine egregias & flauas & colore aureo. Hesperus cum filiam suscepisset Hesperidam nomine illam fratri in matrimonium coniunxit, à qua regio vocata est Hesperitis. ex hac Atlas suscepit sex filias, quæ vocatæ sunt Atlantides, & à matre Hesperides. Harum formæ desiderio ob celebritatem captus Busiris latrones & piratas misit qui eas raperent, & ad se asportarent, quo tempore Hercules aduersus Antæum pugnauit. Prædones in quodam horto ludentes puellas rapuerunt, nauique impositas auexerunt. Hercules vbi fortè pranderent prædones in littore, percepta re de virginibus, latrones ad vnum interemit, ac filias patri reddidit; pro quo beneficio & oues pulcherrimas dono accepit & alia multa ab Atlante & Astronomiæ cognitionem: quam vbi ad Græcos transtulisset sphæræ cognitionem nimirum, dictus est cœlum pro Atlante humero sustinuisse. Hesperides igitur (vt alii volunt) Hesperi filiæ fuerunt, vt alii, Atlantis: quæ sidera sunt earum pater cœlum, aut vespertinum tempus fuit, quod quasi frater est cęli. Dictæ sunt habere hortos in occidente, in quibus essent mala aurea, quoniam stellarum natura est vt tanquam aurum splendeant, & rotunda appareant: atque ea non nisi in occidente nasci solita sunt, quia Sole occidente stellæ apparent, cùm lumine Solis per diem occultentur. At quis est draco qui hæc mala seruabat, atque hortum ambibat? signiferum circulum nonnulli sunt arbitrati. Fuerunt tamen qui mala Hesperidum oues esse in occidente dixerint in insula, quæ perpetuò flumine circumdabatur in serpentis modum sinuoso & reflexo.

Alij cum mala Hesperidum putarint fuisse stellas, serpentem illum esse crediderunt lineam obliquam, quæ nos & astra ipsa intra se continet, quæque horizon siue determinans linea appellatur. ea cùm obliqua sit omnibus hominibus præterquam habitantibus sub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, meritò serpens ac draco ab artificibus fabularum atque historiarum fuit appellata. Qui fluuium insulam ambientem anguem esse dixerunt, ii Herculem inquiunt ad insulam obseruatis opportunitatibus traiecisse ac remeasse, cùm fluuius is factus fuisset peruius ob siccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxisse. qui verò stellas fuisse mala illa dixerunt, rerum astronomicarum peritiam ab Hercule in Græciam latam putarunt. Atque vt summatim colligam sententiam huiusce figmenti, tanquam serpentes illi seruant aurea poma, qui ob auaritiam neque dormire quidem tuto possunt. quare præclarè dictum est à sapientibus, diuitias tanquam lapidem indicem animi cuiusquam esse datas hominibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates essent & quasi oportunitates ad res præclarè gerendas, ad patriæ, ad sui ipsorum, ad amicorum, ad bonorum commoda concessæ: at imprudentibus & malis quasi supplicium, cum augeant desiderium ipsum etiam accumulandi, quod vel ex ipsarum diuitiarum vsu quantopere quisque sit vir bonus, & Dei amicus, posset dignoscere. at nunc de Atalanta dicamus.

De Atalanta. Cap. VIII.

DE Atalanta Schœnei filia, quæ corporis viribus, & celeritate pedum non solum fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoriæ digna, quod venationibus mirificè delectabatur, quæ etiam inter venandum cùm apud Stethæum Aesculapii fanum siti laboraret, dicitur saxum cuspide percussisse, atque frigidissimæ aquæ è saxo prorumpentem fontem elicuisse, quodque illa prior sagitta aprum Calydonium percussit, vt ait Isacius. Huic cùm pellis apri pro insigni victoriæ data fuisset à Meleagro, mox ab ægrè ferentibus viris gloriam victoriæ à fœmina sibi fuisse præreptam pellis exorta fuit per auunculos Meleagri, quibus ab ipso Meleagro cæsis propter illatam iniuriam, vniuersa vis vltionis conuersa est demum in Meleagrum. nam cùm esset cùm titione quodam reseruato à matre, & extincto victurus, cùm quo exusto mori opus esset, mox illo in ignem coniecto per maternam indignationem perijt Meleager. Memoratur item quod victa fuerit ab Hippomene cursu, dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset. Quam rem testatur sic Arabius:

ἔδνα γάμων ἔρριπτες, ἢ ἀμβολίην ταχυτῆτος
τοῦτο γέρας κέρη χρύσεον ἱππόμενες;

ἄμφω μῆλον ἄνυσσεν, ἐπεὶ καὶ παρθένον ὁρμῆς
εἶργεν, καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν παφίης.
Nam dotem: magis an tardandi præmia cursus
Aurea ab Hippomene mala puella capit.
Malum vtrumque facit. tardauit namque puellam
A cursus, & nodos nexuit in Veneris.

Nam fuit multorum antiquorum mos, vti nuptias virtute comparandas præstantium mulierum proponerent. Sic Antæus rex Libyæ filiam Alceim, vel (vt alii maluerunt) Barcen victori cursus proposuit. Sic Danaus filias, sic Pisander Camirensis sorores, vt ait Pherecydes, sic Hippodamiam propositam ferunt. At quod in templo magnæ matris moræ impatiens nulla habita Deæ reuerentia cum Hippomene victore concubuit, Hippomenes in leonem, ipsa in leænam conuersa est.

At cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quam voluptatem: atque illum insanire, qui per summum capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cùm morbi & pudor, & facultatum iactura, & vitæ non pauca pericula, voluptatum sint comites: ad quas sine his peruenire nunquam conceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem expetiuerit nulla habita vel Deorum immortalium vel sanctissimarum legum reuerentia, quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in teterrimam beluam conuerti? vt igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, vt Deorum immortalium religionem coleremus, vt eorum loca sacra ne contemneremus, hæc ipsa literarum monumentis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimumque ad humanæ vitæ informationem pertinens ad nos transmiserunt, si quis rectè considerauerit, cùm omnia contra huius ætatis scripta ab imperitis plerisque in lucem tradita, plena sint lasciuiæ, auaritiæ, adulationis: nihilque minus curent, quam vt viros bonos ac temperantes legentes efficiant. Fuit alia Atalanta Iasonis filia quam vxorem duxit Milanio, at ista de filia Schœnei memoriæ produntur, quæ fuit admodum libidini, & omni lasciuiæ dedita, atque in Mænalo monte Arcadiæ versabatur: ac de Atalanta satis, nunc dicamus de Theseo.

De Theseo. Cap. IX.

THESEVS Neptuni & Aethræ filius fuisse dicitur, vt traditum est in fabulis: quem tamen Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Aegei fuisse scripsit, cui sententiæ assensit Ouidius etiam in his:

Nec pater est Aegeus, nec tu Pitheidos Aethræ
Filius: autores saxa fretumque tui.

Fama est hunc aliquando cum puer esset adhuc, quo tempore Hercules Trœzenem ad Pitheum venit, leonis pellem quam gestabat Hercules vidisse, atque securim è manu serui cuiusdam extorsisse illam beluam cæsurus, quia leonem esse putasset, cùm reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cùm adoleuisset, Herculis virtutem ac fortitudinem imitatus, multos latrones & maleficos homines vbique sustulit, orbem terrarum peruagatus, & Scironem qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isthmum, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idque mortis genus experiri coegit, quo viatores ipsa interimebat. Alii tamen dixerunt, inter quos fuit Sosicrates, quod aduenis pedes lauandos protendebat, ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem apud Cephilum amnem latronem Polypemonem cognomine Sinnin, ac Procrusten habitantem in loco vocato Corydallo Atticæ, pinus ad terram vi deflectentem, & alligatos illis hospites arboribus in suum locum cæsis retinaculis reuertentibus crudelissimè laniantem ac discerpentem, interemit: Idem Peripheten Epidauri Vulcano natum ænea claua in pugna vtentem, trucidauit, aliosque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncauit, vt testatur Plutarchus & Strabo libro nono. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur, vt multis viris fortibus fuerit auxilio in præclaris facinoribus obeundis. Et ad opprimendum aprum Calydonium conuenit, & Adrasto opem tulit in recuperandis cæsorum ad Thebas cadaueribus, atque cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descendit, vnde fuit (vt diximus) ab Hercule liberatus. Fama est quod cum gloria Theseus, nominisque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, antequam Pirithoum sibi conciliaret; Pirithous volens eius virtutem experiri, boues illius è Marathone abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu, illi insequenti etiam intrepidus fit obuius. Theseus eius magnitudinem animi, atque corporis præstantiam admiratus, in colloquium venit: quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autem Theseus societatem cum Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul à Serapidis templo, vt

ait in Atticis Pausanias. Hic ante Pirithoi societatem cum esset adhuc adolescens, in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributi nomine mittebantur; quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vorari. Fabulantur Asterium siue Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis. hic erat in labyrintho loco amplissimo & inextricabili viarum multarum ambage, qui factus fuerat ad Aegyptii illius labyrinthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem Crocodilorum: cuius operis magnificentiam ita descripsit *Herodotus* in Euterpe: εἰ γάρ τις τὰ ἐξ ἑλλήνων τείχεά τε ἢ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου καὶ τοὶ ἀξιόλογός γε ἢ ὁ ἐν ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. ἦσαν μὲν οὖν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μείζονες, καὶ πολλῶν ἑκάστη αὐτέων ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγίστων ἀνταξίη. ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δυώδεκα μὲν εἰσιν αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλῃσιν, ἓξ μὲν πρὸς βορέην, ἓξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες. τοῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτὸς σφέας περιέργει. οἰκία τε δ' ἔνεστι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ὑπ' ἐκείνῃσι τριτχίλια, ἀρθιμὸν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. *Quæ si quis amplissimos tauros, & ædificia Græcorum consideret, multo inferiora & opera, & sumptus magnificentia hoc labyrintho apparebunt. Est sane percelebre & magnificum templum illud Ephesium & Samium atque Pyramides fidem prope superant, quarum vnaquæque cum multis Græcorum ædificijs posset comparari. At labyrinthus ipsas etiam pyramides operum mirabilitate superat, longoque interuallo relinquit. Huius siquidem duodecim sunt aulæ tecto coopertæ, portas habentes inuicem oppositas, quarum sex in Boream spectant ordine conuersæ, sex Notum respiciunt vnus est murus exterior, qui illas intra se continet.* Domicili*i sunt interius duplicia: alia quidem subterranea, alia sublimia & sub illis numero ad tria millia: atque vtraque ad numerum mille & quingentorum accedebant.* Ad huius imitationem labyrinthum excogitauit Dædalus in Creta, in quem includebantur iuuenes tributi nomine ad Minoem missi, qui à Minotauro vorari putabantur, Verum cùm Theseus eò nauigasset, ab Ariardna Minois filia Dædali inuentione edoctus fuit, quo pacto cæso Minotauro ab inextricabili viarum errore se expediret, & ad ingressum reuerteretur, vbi filum annexuerat. Hic igitur capta secum Ariadna salutis suæ artifice in Naxon insulam defertur, vbi à Baccho admonitus fuit, vt Ariadnam relinqueret: qui timore diuino perculsus dum illam profundissimo somno immersam vidisset, vela in ventos explicauit, & ex insula profugit: quam postea duxit Bacchus, & ex ea Thoantem, Oenopionem, Staphylum, Euanthem, Latramym, Tauropolim suscepit. Memoriæ prodidit Theopompus, Minoem, cùm Theseum reliquamque iuuentum Atheniensium manum accepisset, Peribœæ amore captum fuisse; cuius libidini cùm Theseus aduersaretur, ita commotus Minos. & alias multas contumelias dixit in Theseum, & illum Neptuni negauit esse filium. *Hic* addidit præterea quod non posset eam gemmam quam gestabat, si in mare abiecisset, sibi restituere. Deinde cùm ea dixisset, gemmam in profundissimum gurgitem maris abiecit. Quo tempore memorant Theseum cùm illa gemma, & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emersisse: quam coronam ad perpetuam eius facinoris memoriam inter sidera relatam à Neptuno fuisse inquiunt. Plutarchus tamen in Thesei vita illum filium Aegei fuisse scripsit, eius qui mari Aegeo nomen dedit: quamuis Nicocrates Cyprius ab insula Caprarum vocata: Conon ἀπὸ τῆς αἰγὸς περκανίας, à capra Percania scilicet nominatum putauit: Nicostratus à Carystia, quæ fuit etiam Aegea nominata. Atque cùm prius in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legesque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ vsque ad ea tempora perdurauit, quibus Pisistratus oppressa republica tyrannidem inuasit. Fama est Amazonas bellicosas fœminas in Græciam aliquando cùm armis hostiliter irrupisse: atque in agrum Atheniensem precipuè impressionem fecisse; quibus addiderunt Antiopen ipsarum Amazonum reginam, vel, vt alii maluerunt, Hippolyten, fuisse à Theseo superatam cùm illi Scythæ opem tulissent. Nam illæ collectis multis viribus per Thraciam ad Cimmerium Bosporum penetrarunt, multamque Europæ partem peruagatæ castra posuerunt denique in loco Amazonio ab illis vocato, qui fuit agri Atheniensis. Theseus collectis satis validis viribus vrbanis secum habens vxorem suam Antiopen, de qua suscepit Hippolitum filium commisit prælium collatis signis, atque cum victoria penes ipsum post diuturnam pugnam fuisset, alias ex Ama-zonibus obtruncauit, alias coegit ex agro Atheniensi fuga excedere. Fama est

Theseum fuisse inuentorem palaestrae, vt ait Pausanias in Atticis, artemque palaestritarum perfecisse: Cùm antea corporis magnitudine tantum ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur: nam Antiopen rapuit, & Phaedram abducturus, veritus ne qui filii nascerentur ex ea aut Hyppolyto, illis Hippolytus dominaretur, Hippolytum, ad Pittheum dicitur amandasse. Illud autem fecit, tum vt apud illum educaretur, tum etiam vt in eius regnum Hippolytus succederet. Mox Pallante atque eius filius caesis, quia res nouas molirentur, Troezenem proficiscitur, vt se de caede purgaret: quo tempore primum vbi Hippolytus Phaedrae visus fuisset, ac in eius desiderium illa incidisset, haec postea contigerunt, quae memoriae prodita sunt de Hippolyto. Postmodum Aphidnae Helenam raptam ferunt, quae ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euersa est, & Helena recepta, vt ait Strabo libro nono, quo tempore Theseus aetatis suae annum quinquagesimum agebat. Cùm verò Helena in Lacedaemonem à Thesprotis, quo cùm Theseo & Pirithoo iuerat, se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est, vbi templum magnificum Lucinae erexit, vt ait Erasistratus, & Pausanias in Corinthiacis: quamuis Ouidius in Epistola Helenae dicat illi virginitatem à Theseo minime ereptam in his carminibus:

An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel videor bis quoque posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cum sim rapta meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex facto fructum tulit ille petitum.
Excepto redij passa timore nihil:
Oscula luctando tantummodo pauca proteruus
Abstulit: vlterius nil habet ille mei.

Habuit filios Demophontem & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclidis:

ἐσθλοῦ πατρὸς παῖς Δημοφῶν ὁ Θησέως,
Ἀκάμας τ' ἀδελφός, τῶνδ' ἐπήκοοι λόγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamasque frater verba qui nostra audiunt.

Narrant Theseo iactis sortibus Helenam contigisse, ea tamen conditione vt priùs iurarent vt, vtri illa eueniret, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulantur igitur hos audita eximia forma Proserpinae ad inferos descendisse, atque diuturno labore itineris fessos super saxo quodam consedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerunt, donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Alii dicunt Theseum cùm Pirithoo venisse in Thesprotidem, qui nimia vxoris cupiditate arma sumpserat, atque commisso praelio cum Thesprotorum rege magna parte exercitus amissa, coniectum fuisse in vincula ad Cichyrum, ille postea Lycomedis iussu à Scyriis perbenignè exceptus in Scyro insula per insidias dicitur fuisse obtruncatus. ad cuius mortis vltionem Cimon Scyron vrbem deleuit, & ossa Thesei Athenas reportauit. Haec pauca de Theseo, quae apud omnes poetas decantantur, quaeque fabulosis narrationibus magis, quam veris historiis sunt similia ex illis multis quae de illo traduntur, colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarum virium facultatem superare viderentur, aut quibus res maritimae foeliciter successissent, Neptuni filios antiqui vocarent, cum nullum Deum vel promptiorem vel ferociorem Neptuno haberent, in quem referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculi imitationem per multa suae virtutis exempla vbique maleficis delendis hominibus dedit, crudelissimisque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest, vt quae praeclarè cùm virtute gesta sunt, meritis, laudibus, & honorificis scriptorum praeconiis careant: quae plurimum conferunt & impellunt ad clarorum virorum imitationem. Nam si taceantur insignium virorum res gestae, ibi pro virtute desidiam & ignauiam dominari necesse est. Cur labyrinthi forma, & inexplicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur? num posteris etiam labyrinthi terrorem in animis imprimere voluerunt antiqui, qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium, & ad humanae vitae institutionem scripserunt?

NIHIL aliud significare voluerunt per illum labyrinthum, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cùm ex aliis aliae semper grauiores oriantur: è quibus nemo se, nisi per singularem prudentiam & fortitudinem, explicare potest. Verùm neque illud solùm in priuatam vitam cadit, sed multo magis in magistratus & in auaritiam, & in ambitionem hominum, quae omnia mirificis difficultatibus sunt implicita. Nam si viri boni & prudentes potiùs quam ambitiosi summae rerum praeessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur, delerentur: quoniam nihil est adeò formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur.

Haec

Hæc vna cauſa fuit cur tot de Theſeo apud omnes ſcriptores audiantur: neque enim potuit ſine Dædali arte ſe Theſeus explicare, ſiue ſine diuinitate quadam & præſtantia ingenii. Verùm quia *difficilius* eſt voluptatem quam difficultatum certamen: atque multi ſuperatis omnibus horrificis monſtris, & grauiſſimis periculis poſtea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in ſummum capitis diſcrimen peruenerint: idcirco multas mulieres à Theſeo raptas, & eum in grauiſſimas ærumnas propter mulieres denique incidiſſe, fabulantur: cùm vix fratrum *Helenæ* impetum euaſiſſet, & à Centauris propè fuerit oppreſſus, & ad inferos deſcendens inde redire, niſi adiutore *Hercule*, non potuerit. Nam cum firmitate neruorum, corporiſque fortitudine eximia aliquando & effrænata libido eſſe conſueuit, quæ temperantia & quadam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad hiſtoriam nonnulli perducere conantur, vt teſtatur Zezes hiſt. 51. chil. 2. & Plut. in Theſei vita: qui Proſerpinam illam filiam Moloſſorum regis Plutonis fuiſſe inquit, vxorem Cererem, Cerberum acerrimum canem cuius regis filiam rapere Theſeus ac Pirithous parantes deprehenſi ſunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theſeus, in vincula coniectus ſequentibus temporibus ab *Hercule* eò accedente liberatur. Pauſ. in Atticis non per dolum inquit ad Plutonem Theſprotorum regem hos veniſſe, ac filiam rapere voluiſſe, ſed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulſum arma cepiſſe, tum exercitus magna parte amiſſa cecidiſſe in pugna Pirithoum, ac Theſeum captum in vincula ad Cithyrum coniectum, quem finem omnes propè illegitimæ libidines ſortiuntur. At nunc dicatur de Tereo.

De Tereo Cap. X.

TEREVS, Martis & Nymphæ Biſtonidis filius, grauiſſimum & ipſe ſupplicium ſubiuit ob immoderatam libidinem: quippe cum non à patria ſolum profugere coactus ſit, ſed etiam humanam figuram in formam auis commutauerit. Hic Pandionis, Athenarum regis & Zeuxippes filiam Prognen vxorem duxit, cùm ipſe Thraciæ & Phocidi imperaret. Nam vbi Athenæ conditæ fuerunt, primus omnium regnauit Actæus, huic ſucceſſit Cecrops, qui filiam Actæi habuit in matrimonio, atque ex illa *Herſen*, Pandroſum, & Aglaurum, filium verò marem Eriſichthonem ſuſcepit; deinde Eriſichthone mortuo ante patrem regnum deuolutum eſt ad Cecropem, hinc ad Cranaum, poſt hunc ad Erichthonium, à quo ad Pandionem regnum peruenit. Fama igitur diu inualuit apud Phocenſes, vt in eorum rebus ſcripſit Pauſan. Philomelam in auem ſui nominis, apud ipſos ob Therei timorem fuiſſe mutatam. Res autem ita ſe habuit vt teſtatus eſt Ouid. libr. 6. Metamorph. Fertur Tereus aſſiduis propè precibus Prognes impulſus ad ſocerum Pandionem aliquando contendiſſe, illumque rogaſſe vt ſecum Philomelam ad viſendam ſororem mitteret: quod cùm facilè à Pandione impetraſſet, vtpote qui virum bonum & temperantem generum ſuum arbitraretur; tum ferunt in itinere Tereum cùm ad Parnaſi vrbem Daulidem aduenisſet, in amorem Philomelæ incidiſſe, quam per vim demum vitiauit, cum illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimuero ne illa poſtea tam turpe facinus, & impurum ſorori, vel alteri cuipiam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuam eſſe in itinere ſorori Progne nunciauit: Deinde Philomela rem clàm per nuncio ſuo ſanguine ſcriptam ad ſororem miſit, vel potiùs, vt ſenſit Nicocrates acu pictam ad illam clàm deferendam curauit. Id ægrè ferens *Progne*, facinuſque tam atrox non impune commiſſum eſſe oportere rata, filium Itym quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri appoſuit. Deinde cum Tereus, Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo oſtendit, eumque à patre eſum fuiſſe demonſtrauit, Iis conſpectis Tereus ad ſtringendum enſem accurrit, vt cædem filii vlciſceretur: quare Deorum conſilio Progne in luſciniam conuerſa eſt, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc ſequens Tereus fit vpupa, quam, cùm eſſet tardior, aſſequi non potuit. Philomela verſa eſt in hirundinem, & Itys in phaſianum. quæ omnia in Thracia iuxta Daulum oppidum contingerunt, vt ait Strabo libro 9. Hanc fabulam breuiter explicauit Virg. ita in Sileno:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus.
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.
Quo curſu deſerta petiuerit & quibus ante
Infœlix ſua tecta ſuperuolitauerit alis:

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta eſt Aedon, ſiue Philomela, ſiue Luſcinia eadem Progne, Itym aſſiduis lamentationibus aduocare, & querulas cantilenas in ſyluis effundere, vt ait Hom. libr. 7. Odyſs. in his:

ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,

Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν.
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.
Sic canit, vt veris arrident floribus arua,
Et primi surgunt Zephyri, Pandione nata:
Consídens ramis florentibus arboris altæ.
Mille modis varians vocem, cum sylua querelis
Personat, & flet Itym dilectum.

Inde verò effectum est, vt querulam auem Iouis nuncium vocauerit eam Sophocles in Electra, cùm veris nuncia sit, & caloris moderati aduenientis: sic enim inquit;

νήπιος, ὅςις τῶν οἰκτρῶς
οἰχομένων γονέων ἐπιλάθεται.
ἀλλ' ἐμέγ' ἁςονόεσσ' ἄραρε φρένας
ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν γ' ὀλοφύρεται
ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος.
Demens, qui miserabiliter
Parentum extinctorum obliuiscitur.
Sed mihi flebilis concussit mentem,
Quæ Itym semper Itim queritur
Auis querula Iouis nuntia.

HAEC ea sunt quæ de Tereo, eiusque vxore ac filio fabulosè tradita sunt ab antiquis quæ nulla ex parte omnino vera esse possunt, sed vt pleraque fieri consueuerunt ad hominum vtilitatem conficta. Neque enim naturæ lex patitur, neque dicentibus animus hominis assentitur, quod homo aliquis repente in tam diuersam à se formam commutetur. Quod Tereus Thraciæ, & illis locis, qui fuerunt à Daulide supra Chæroneam, imperarit, quod Prognem Pandionis & Zeuxippes filiam vxorem duxerit, quod ex illa Itym susceperit, quod vim etiam Philomelæ intulerit, id non dissentit adhuc à veritate, & quod in eius iniuriæ scelerisque vltionem Progne filium ceciderit, ac patri epulandum dederit. Quid est enim horum quod fieri non poterit? at quod omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsum fabulosum est: quippe cum Terei sepulcrum non procul à scopulo, qui Mergi fuit vocatus, siue Aethiæ Mineruæ, erectum fuerit in agro Atheniensi, vt ait Pausanias in Atticis. Enimuero, quia illæ mulieres post eam cædem Athenas ad patrem celerrimè confugerint, idcirco finxerunt poetæ illas ob mœrorem & luctum eorum quæ gesserant ac passæ fuerant, in aues fuisse mutatas, Deinde cùm vpupa per id tempus primùm Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tereum in eam auem fuisse conuersum: cùm mulierum altera hirundo, altera luscinia facta dicatur, quia vtraque auis edat cantus ac voces miserabiles & lugubres. Est enim ea vis sonorum, vt qui etiam nullam vocem referant, tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant; quoniam anima hominum ex numeris composita, vt senserunt Pythagorici, facilimè sonum harmoniæ persentit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadam celerrimè ad vtrumque motum irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate, quoniam non solum sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur, aut concitati plus æquo refrænantur. Sic etiam poetæ per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castris, quorum strepitu milites ad pugnam incitarentur. Verùm quod attinet ad mores, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id quod paulò ante dicebam: magis formidandas esse viro bono ac prudenti voluptatum titillationes, quam hostium minas. Quippe cùm nulla sit ciuitas tam fœlix, nullum tam potens regnum, nulla tanta tamque arcta vel naturæ, vel amicitiæ coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum, omnisque lasciuię cædes, ærumnæ, exilia, egestas, præsentiumque bonorum iacturæ sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. Cap. XI.

MEDVSA etiam ob libidinem & Veneris immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit: cùm vel in templo Mineruæ Neptunum passa sit. Fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres: nam & vna ex filiabus Priami, & vna ex Stheneli ac Nicippes Medusa vocata est, at ea quæ celebratur à poetis, vt ait Paus. in Corinthiacis, filia Phorbi fuisse dicitur, cuius quæ fuerit mater, non constat; cùm quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquiant. Propter violatum igitur templum, cum piaculum ibi immissum fuisset, irata Dea, ne tantum scelus inultum esset, comam primum, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit: deinde dedit illi hanc vim, vt quicunque illam aspicerent, fierent lapides: quod innuit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris:
Amittet vires protinus ipsa suas.

De

Deinde cum multos homines in lapides verteret, & ingenti clade populos iuxta Tritonidem paludem habitantes affiœeret, Deorum misericordia Perseus Iouis Danaesque filius ad eam obtruncandam mittitur: vel potiùs, vt quidam maluerunt, à Polydecte Seriphorum rege missus eò ad obtruncandum Medusæ caput contendit. Ille acceptis à Mercurio talaribus & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum. Dionysiocles Andromedam ceto expositam à Perseo liberatam fuisse scribit, cùm is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. At Isacius non eam fuisse causam Medusææ calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pisidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quæ cùm magnopere capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, sese vel Pallade pulchriorem affirmabat, & ausa est de forma vel cum Dea contendere. Eam arrogantiam & imprudentiam Dea grauiter ferens, priùs crines, quibus maximè gloriabatur, in turpissimos, maximeque formidabiles angues conuertit, deinde ita ab eius formæ intuitu omnes mortales auertit, vti qui spectare illam in posterum ausus esset, fieret saxeus. cum verò multi illam calamitatem subirent, Pallas mortalium calamitatum miserta, Perseum ad illam misit, Gorgonemque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit, ex illa re Dicterium vocata. Verùm vt ad Perseum redeam, qui superius missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primum ad Pephredo & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à natiuitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illæ vicissim vtebantur, & vnicum dentem mutuo accepit: neque prius illis reddidit, quam ad Nymphas ipsum deduxissent: tum acceptis calceis volucribus Nympharum, & pera siue saculo, galeaque Plutonis, & adamantina falce Mercurii, & speculo Palladis, volans ad Tartessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas Gorgones peruenit: quæ capita habebant serpentibus implicita squamosis, dentes quanti sunt magnorum aprorum, manus ferreas, & alas, quibus volabant. Sic igitur ad has volauit Perseus, quas dormientes inuenit: atque Medusæ caput in speculo auersus intuens Pallade manum dirigente amputauit. Ex capite Medusæ desecto Pegasus alatus equus repentè prosiliit. tum grauiter ferentes reliquæ sorores Stheno & Euryale ac lugentes sibilum è multitudine anguium ingentem emittebant, vnde Pallas legem tibiarum multorum capitum vocatam antiquitus excogitauit, at Perseus caput amputatum in peram coniectum super humero a tergo ferens gestauit ad Palladem. sic autem illius formam descripsit Hesiodus in Scuto:

ἐνδ' ἦν ἠϋκόμου Δανάης τέκος ἱππότα Περσεύς.
οὔτ' ἄρ ἐπιψαύων σάκεος ποσὶν, οὔθ' ἑκὰς αὐτοῦ.
θαῦμα μέγα φράσασθ' ἐπεὶ οὐδαμῆ ἐστήρικτο
τὼς γάρ μιν παλάμαις τεῦξε κλυτὸς ἀμφιγυήεις,
χρύσεον ἀμφὶ δὲ ποσὶν ἔχε πτερόεντα πέδιλα.
ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο.
χάλκεον ἐκ τελαμῶνος, ὁ δ' ὥστε νόημα ποτᾶτο.
πᾶν δὲ μετάφρενον εἶχε κάρη δεινοῖο πελώρου
γοργοῦς. ἀμφὶ δέ μιν κίβυσις θέε, θαῦμα ἰδέσθαι
ἀργυρέη. θύσανοι δὲ κατηωρεῦντο φαεινοὶ,
χρύσειοι, δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισιν ἄνακτος
κεῖτ' ἄϊδος κυνέη νυκτὸς ζόφον αἰνὸν ἔχουσα.
αὐτὸς δὲ σπεύδοντι καὶ ἐρρίγοντι ἐοικὼς
περσεὺς Δαναΐδης ἐτιταίνετο. καὶ δὲ ἀυμετ'τὸν
γοργόνες ἄπλητοί τε καὶ οὐ φαταὶ ἐρρώοντο.

Hic aderat Danaes proles clarissima Perseus.
Nec tangebat enim scutum pede: nec procul idem
Distabat, nusquam stabat, mirabile dictu.
Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.
Huic alata pedes imos talaria nectunt.
Ferreus ast humeris loco suspenditur altis
Ensis: & ille animo velocior aera transit.
Gorgonis horribilis monstri cui terga grauantur
Pondere: circum ex argento, mirabile visu,
Sacculus hoc habuit claudebat fimbria vestem
Aurea, Plutonis galea caput ipse tegebat
Obscura, steterat nox illam plurima circum.
Filius at Danaes Perseus mira arte timenti
Factus erat similis, properantique horrida monstra
Gorgones à tergo similesque sequentibus illum.

E sanguine igitur Medusæ de collo defluente natus est vocatus Chrysaor, & Pegasus, & è guttis destillantibus ex ipso capite, varia serpentum genera, vt scripsit Apollonius Rhodius in ædificatione Alexandriæ. at Zenodorus Theophilus in libr. 2. historia um duos fratres fuisse in Attica scripsit, Phalanger marem & Arachnen fœminam. cæterum Phalanx rem bellicam à Pallade didicit, Arachne telam texere. hi cùm rem habuissent inuicem, tantæ turpitudinis odio commota Dea hos dicitur in serpentes conuertisse, cum tamen Acusilaus è Typhonis sanguine illos natos fuisse tradiderit. Id caput suo

clypeo Pallas affixit, & gestare consueuit, vt testatur Euripides in Rheso hoc pacto:

------ γοργῶ δ' ὡς ἀπ' αἰγίδος θεᾶς,
χαλκῇ μετώποις ἱππικοῖσι πρόσδετος,
πολλοῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον.

Gorgo Deæ est ab Aegide
Ex ære equinis est ligata frontibus:
Multis timorem personat tinnitibus.

Hæc ea sunt quæ de Medusa memorantur fabulosè, quæ cùm sola mortalis esset è Gorgonibus, occisa est: nunc cur hæc sint ficta, inquiramus. Pauſ. in Corinthiacis cædem Medusæ ad historiam traduxit, vbi inquit eam fuisse filiam Phorbi, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum qui ad Tritonidem paludem accolunt, solitamque in venationes & pugnas cum iis populis quibus imperabat, exire. Verùm cùm lectissimis Persei copiis, quas ille ductabat ex Peloponneso, obuia fuisset, in acie noctu per insidias in castris trucidata est, cuius vel mortuæ pulchritudinem admiratus Perseus, vt omnibus esset spectaculo, præcisum caput in Græciam portauit, quo viso homines admirati dicti sunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Aphrica bestias esse admirabilis & inusitatæ formæ inquiant, & inter illas feros homines: atque Medusam vnam ex illis fuisse, quæ procul à suis gregibus aberrans ad paludem Tritonidem peruenerit, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perseo adiuuante Minerua, quia homines eius loci sacri Mineruæ putabantur, occisa fuit. At enim nihil horum quæ hactenus dicta sunt, dignum esse videbatur, quod transmitteretur ad posteros, nisi quæpiam præclarior & vtilior subesset sententia.

QVID ergo est? cum pulcherrima esse diceretur omnium mulierum Medusa, quid prohibet illam voluptatem aut libidinem censeri? est enim vis illa voluptatum, vt & Deorum cultus & omnis humanitatis, & officit, omnisque vtilitatis nos obliuisci cogat, si illarum arbitrio nos dedamus: quare cùm homines inutiles rebus cæteris efficiantur, præclarè dicti sunt in lapides soliti conuerti. Alii superbiæ & arrogantiæ & temeritati vim Medusæ attribuerunt: quare duplex est de illa sententia, quod ob libidinem Deę templum profanauit scilicet, & quod de pulchritudine capillorum ausa sit cùm Dea contendere. nam qui superbia & petulantia nimis efferuntur, illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem: illi cùm cæteris omnibus, tum sibi maximè fiunt inutiles & in lapides conuertuntur: quare & superbiæ & libidini vis tribuitur. admonemur igitur per hanc fabulam vt libidinem fugiamus, cùm illa sit & Diis inuisa, & nobis iniucunda: denique vt superbia ne nimis efferamur, quoniam omnis temeritatis vindex est Deus: vt quæcunque bona habemus, à Deo esse putemus, qui omnium bonorum solus est autor & largitor. quare si quis ob illa quæ à Deo acceperit, vel nimis glorietur, vel etiam Deum contemnat, id totum quod à Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat pristinorum bonorum, accipiet. Sic enim cùm priùs omnium oculos Medusa in se conuerteret ob insignem corporis & capillorum pulchritudinem, siue (vt verius dicam) ob pristinam fœlicitatem, postquam coma in angues conuersa est, omnes ab illa oculos auertebant. nam cùm fortunæ vis & aura benigna aspirauerit, magna circumstat vndique amicorum & coniunctorum copia: at si Deus fortunæ cursum auerterit, omnes & amici & coniuncti celeriter auolant, multique qui intimi antea fuerant, cùm nobis occurrunt, oculos auertunt. Ad hæc igitur vitia reprimenda confictam fuisse ab antiquis Medusæ fabulam ego crediderim, at non ob eam causam, quæ superius dicta est. Quod autem dixerunt Deam ab eius intuitu homines diuertisse, id certè ad voluptatem spectat, cùm nihil nos possit æque ab illa deterrere, quam supplicia & dolores quæ ab illa proueniunt. sed tamen tam propensi sunt homines suopte ingenio vel ad propositas calamitates, modò cùm aliqua voluptate commisceantur, vt arceri omnino non possunt, idcirco necessarium fuit sapientis Palladis Deæ auxilium, quæ Perseum Iouis filium ad illam obtruncandam miserit. nam nisi diuinitus præceptis instruamur, nobisque Deus auxilio sit, vix vlla ratione à voluptatum illecebris temperare possumus. Dicta est Pallas illud caput suo pectori affixisse, quod factum est vt ostenderetur quanto terrori esse hostibus sapientia iure debeat, & vt demonstrarent tantam vim esse sapientiæ vt homines perfundat tanta animi suauitate, vt vel adhæc fortunæ ludicra, quæ nos bona vocare consueuimus, prorsus obstupescere faciat: cùm saxa sint & ligna ad aurum, si cum sapientiæ diuinitate, mirabilitateque conferantur. nam illud præcipuum est sapientiæ munus, quod nobis ostendit stultum esse aliquid firmitatis in rebus fluxis & leuibus putare inesse. at nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. Cap. XII.

GORGONVM verò duplex est ordo, cùm omnes sint natæ ex iisdem parentibus, quibus etiam Medusa, è Phorco scilicet, & Ceto Aliæ verò earum cùm canæ natæ fuerint, Grææ vocatæ fuerunt: de quibus ita scripsit Hesiodus in Theogonia:

φόρκυϊδ' αὖ κητὼ γραίας τέκε καλλιπαρήυς,
ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ γραίας καλέυσιν,
ἀθάνατοί τε θεοὶ, χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι
μεφρηδώτ' εὔπεπλον, ἐνυώ τε κροκόπεπλον.

Tum Phorco, Cetoq; sata sunt nomina Grææ,
Canitiesque comas nascentibus occupat illis:
Quare sic homines illas, superique vocarunt.
Pephrado bene picta genas, bene compta & Enyo.

Hæ igitur habitarunt in Scythia, vnumque oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vterentur, vbi domo exirent: quem domi in vasculo quodam reponebant: quod videtur significasse ita Aeschylus in Prometheo:

πόντον περῶσα φλοίσφον ἵς' ἂν ἐξίκῃ
πρὸς γοργόνεια, πεδία σκυθίνης, ἵνα
αἱ φορκίδες ναίυσι δηναιαὶ κόραι
τρεῖς κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμα κεκτημέναι,
μονόδοντες, τὰς ὔθ' ἥλιος προσδέρκεται
ἀκτῖσιν, ὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ.

Pontum sonorum transiens vt veneris
Ad Gorgonæos terminos Scytharum, vbi
Sunt Phorcides graues puellæ tres: quibus
Cygni color, solusque oculus mox sufficit.
Communis idem est omnibus dens: omnibus
Satq; is. nec vnquam has intuetur lumine
Phœbus diurno, luna numquam respicit.

Quamuis Lamias has Latini appellarunt: scripsit tamen Duris libr. 2. rerum Libycarum Lamiam vnam tantum fuisse, quæ mulier fuerit forma præstantissima, quam cum Iupiter compressisset, fecit Iuno vt interirent quæ ex ea nascerentur. illam igitur ferunt ob dolorem non solum deformem fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium, aliorumque inuidiam in cunis infantes vorare solitam: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pausanias tamen in Phocicis Lamiam scribit Neptuni filiam, & primam omnium mulierum fuisse vaticinatam, quæ Sibylla dicta est ab Aphris. *Has* tamen Atheniensis Apollod. lib. 2. non iisdem nominibus appellauit, sed Pemphrado, Erito, Dino. Melanthes in lib. de mysterijs Iæno addidit ijs quæ numerantur ab Aeschylo & Hesiodo. *His* oculum & dentem communem rapuit Perseus cùm ad cædendam Medusam proficisceretur, vt ait Simonides in Perseo, quos tamdiu retinuit, quamdiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Græarum Gorgones tres sorores dictæ fuerunt, quæ, vt ait Apollod. libr. 2. squamosarum anguium spiris obsita capita haberent, dentes tantos, quanti sunt ingentium aprorum, manus æreas, alasque aureas. *Hæ* in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab *Hesperidibus* haud procul distantes habitare dictæ sunt, vt in his versibus testatur *Hesiodus*.

γοργεύς θ', αἳ ναίυσι πέρην κλυτῦ ὠκεανοῖο,
ἐσχατιῇ πρὸς νυκτὸς, ἵν' ἑσπερίδες λιγύφωνοι
σθενώτ', εὐρυάλη τε, μέδυσά τε λυγρὰ παθῦσα
ἡ μὲν ἔην θνητὴ, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρως
αἱ δύο, τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο κυανοχαίτης.

Gorgonas Oceani parit hinc extrema colentes:
Sunt vbi & Hesperides habitantes noctis ad horas.
Euryale, Sthenoque Medusaque tristia passa.
Hæc mortalis erat: nec mors, nec cana senectus
Illas infestare valet. compressa Medusa est
A patre qui magno regit æquora lata tridente.

Zez. hist. 22. Chil. 5. Gorgonibus oculum Græarum falsò attribuit: fieri enim non potest vt Perseus oculum ceperit à Gorgonibus, illumque tamdiu retinuerit, quamdiu Gorgones sibi indicarentur Menander in lib. de Mysteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratam fuisse. Hæ in Dorcadibus insulis in mari Aethiopico habitarunt, quas insulas nonnulli Gorgadas vocarunt, vnde dictæ sunt Gorgones. Memoriæ prodidit Nimphodor. lib. 3. histor. & Theopompus lib. 27. Gorgones dictas fuisse à nonnullis non squamosarum anguium spiris capita habuisse implicita, sed ipsa capita fuisse draconum squamosorum, dentesque in morem aprorum habuisse, ac oculum, singulas manus ferreas, alasque quibus volarent. *His* erant pro zonis geminæ viperæ inter se connexæ, vt testatus est Polemo in libro ad Adæum & Antigonum, Consueuerunt præterea omnes illos in lapides conuertere, a quibus aspicerentur, vt in his significauit Aeschylus:

πέλας δ' ἀδελφαὶ τῶνδε τρεῖς κατάπτεροι
Δρακοντόμαλλοι γοργόνες βροτοστυγεῖς.
ἃς θνητὸς ὐδεὶς εἰσιδὼν ἕξει πνοάς.

Sunt tres sorores his volucres non procul,
Serpentibus dirisque comptæ Gorgones.
Quas intuens nemo diu spirauerit.

Nam cum Perseus Medusam obtruncasset, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: sed cum cerni Perseus ob galeam Plutonis minime posset, illæ ab instituto itinere recesserunt. Neque plura his sane de Gorgonibus me legisse memini, Scriptum reliquit Alexander

Myn-

Myndius in eo libr. quem scripsit de iumentis Nomades animal quoddam in Libya Gorgonem solitos appellare, agrestibus ouibus persimile. quod tamen nonnulli vitulo marino potius esse simile putarunt. eius animalis eam vim dictus est habere spiritus, vt omnia animalia quæ sibi obuia fierent, interimeret, comamque habere illud animal è fronte ad oculos demissam, quam vbi concutiens & caput, vix tandem ob grauitatem aspexisset, eos perimebat qui visi fuissent: cum alii inquiant non è spiritu, sed aspectu, oculorumque radiis id accidere, Testatur libr. 5. Athenæus multos Marii milites, cum aduersus Iugurtham militarent, hoc animal syluestrem ouem esse putantes insecutos fuisse, ac statim concidisse mortuos, quoniam insequentium strepitum id animal timens comam, quæ oculos tegit concussisset. Has Gorgones siue fœminæ fuerint, siue monstra horrenda poetæ ad inferos ad vlciscendos sceleratos postea detruserunt: sicuti, & alia animalia, quæ crudelissima vbique reperta sunt, vt indicant ea Virg.

Centauri in foribus stabulant, Scyllaque biformes,
Et centum geminus Briareus, ac bellua Lernæ
Horrendum stridens, flammisque armata Chimæra
Gorgones, Harpyiaque, & forma tricorporis vmbræ.

Fuerunt qui Græas Phorci & marini monstri filias nihil aliud esse arbitrarentur, quam cognitionem, & prudentiam illam quæ per experientiam acquiritur. Has vnicum oculum habere dixerunt, quo vtebantur cùm exirent domo, quia non tantum intra domesticos parietes desidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, & vbi sunt difficultates, necessaria est prudentia. Alii curiosorum ingenia per hæc inquiunt reprehendi, qui ad res suas domesticas cæcutiunt, cùm in alienas acutissime cernant. Hæ igitur Grææ iure optimo & seniores natæ, & ex marinis monstris dictæ sunt, & in locis, qui neque Solis, neque Lunæ lumine illustrarentur, habitare: quoniam in rebus claris & apertis nulla necessaria est exquisita prudentia. Huius prudentiæ siue Græarum, sorores sunt Gorgones, quas alii voluptates, alii pericula humanæ vitæ esse putarunt, à quibus vtrisque sine Græarum consilio nemo se rectè expedierit. Nam vt ratio ita cupiditas ex eodem fonte atque ex ipso animo nascuntur. Dictus est idcirco etiam Perseus non sine Palladis auxilio ac oculo Græarum Plutonisque galea, & ense Mercurii illas superasse, & incolumis euasisse, quoniam in omnibus rebus arduis ac difficilibus opus est sapientia primum, & animi perspicientia & subtilitate, atque adeo acumine ingenii, sine quibus nihil gloriosum transigi potest: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc significabant antiqui? vt rem summatim colligam, idem erat ac si dicerent: quod vita humana multis voluptatibus circumuenta est, quæ nos in perniciem & perpetuas ærumnas trahent: cùm sit animaduertendum ne nos tanquam stupidos ab his adduci patiamur. Et quoniam ex altera parte multa nos circumstant pericula, cauendum ne cedamus, sed forti animo illa superanda: in quibus vtrisque vti conuenit prudentia nostra, & diuinum implorare auxilium: quod nemini sincero animo petenti deesse consueuit. Hoc si fecerimus, incolumes ex omnibus vel grauissimis periculis euademus, neque à perniciosis voluptatibus capiemur. Id qui fecerit, erit Perseus Iouis filius, Deo gratus scilicet & amicus. Quidam senserunt multas bellicosas fœminas fuisse in finibus Libyæ occasum versus, sed in primis Gorgonum genus, in quas Perseus militauit, quæ virginitatem seruantes miræ strenuitatis per quoddam tempus militare tenebantur. peractis militiæ annis ad fœtum verti poterant, quibus viri parebant ac domos seruabant, & res domesticas. hæ habitarunt ad Tritonidem stagnum ad occasum apud Oceanum in Aethiopia, quæ debellatæ fuisse à Perseo Iouis filio dicuntur quo tempore Medusa illis imperabat, penitusque deletæ sunt ab Hercule, quo tempore posuit columnam in Libya. Tritonis autem stagnum dicitur terræmotibus & Oceani irruptionibus euanuisse. Isacius tamen fabulam hanc ad res naturæ deducere conatur, dicitque Gorgones esse maris filias, quoniam dictæ sunt à fremitu maris, aquas scilicet. At has Perseus, siue Sol, Iouis filius, nempe mentis diuinæ minister, Mineruæ consilio accedit: cùm omnes naturæ actiones fiant pro diuina sapientia neque frustra, neque inutiliter, ob motus celeritatem hic habuisse dicitur Nympharum volucres calceos: cùm in omnia vis eius penetret, falcem cepit à Mercurio; at cùm ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri possint, galeam habuisse dicitur Plutonis. Occidit igitur Medusam, quæ erat mortalis, quoniam solam aquam maris subtiliorem ac supernatantem extenuat, cùm reliquæ aquæ subsideant. Dicti sunt in lapides conuerti, qui Medusam vidissent, quoniam admirabilis est sapientia Dei: atque attonitus propè ob admirationem consisteret, si quis intueri rectè posset Solis vim & actionem, ac virtutes naturæ. Atque hæc ipsa fabula ad vitæ humanæ institu-

ſtitutionem, vt dictum eſt, vniuerſa transferri poteſt. At verò hunc de Sirenibus eſt dicendum.

De Sirenibus. Cap. XIII.

SIRENES & ipſæ periculoſa hominibus monſtra propter cantus ſuauitatem, dictæ ſunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere, vt in profundiſſimum ſomnum inducerent: quos poſtea ita ſopitos in mare deijciebant ac necabant: excogitabant enim ex omnibus cantilenis, quas pro cuiuſque ingenio iucundiores fore putabant. Has igitur finxerunt antiqui Acheloi fluminis, qui Aetoliam ab Acarnania diſterminat, Nicopolimque ciuitatem, quam Cæſar poſt victum Antonium ad victoriæ eius memoriam ſempiternam erexit, alluit, & Terpſichores fuiſſe filias. Nicander libr. 3. Mutatorum Melpomenen Sirenum matrem fuiſſe ſcribit, alii Steropen, alii Calliopen. Has tres fuiſſe memorant, quæ Muſas aliquando in certamen cantus prouocare Iunonis ſuaſu auſæ ſunt: quare cum prius eſſent alatæ Sirenes, Muſæ alis victis euulſerunt, coronasque ex illis factas ſuis capitibus impoſuerunt: quod factum eſt in Creta iuxta ciuitatem illa de cauſa vocatam Apteram, vt ait Crobylus lib. 1. Illa de cauſa vt dictum eſt, poſtea alatis capitibus Muſæ fuiſſe putabantur præter vnam, quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorum Siciliæ promontorium prius, vel (vt aliis magis placuit) in inſulis Sirenuſis habitarunt: quæ ſunt in extrema parte Italiæ, vt ſenſit Strabo libro primo, qui Sirenuſas inſulas etiam fuiſſe inquit libro quinto ſaxoſas ac deſertas, non procul à Capreis. Hæ dictæ ſunt inferiorem corporis partem habuiſſe volucrum auium, at ſuperiorem ad humanam formam effictam, vt ſe ſit Theopompus in Callæſchro, & Iſacius. Idcirco monſtra illas vocauit Ouid. lib. 3. artis amandi:

Monſtra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admiſſas detinuere rates.

Nomina verò illarum fuerunt iſta, Aglaope, Piſinoe, Thexiopia: vt voluit Chærilus, Thelxiope, Molpe, Aglaophonos. Clearchus verò Solenſis, in Amatoriis, libro tertio vnam illarum Leucoſiam nominat, aliam Ligeam, tertiam Parthenopen: quare ait Strabo etiam lib. 1. Geogr. nobiliſſimam Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuiſſe Parthenopen de nomine vnius Sirenum quæ in iis locis mortua eſt. Eam vero ciuitatem Phallaris Siciliæ Tyrannus inſtauraſſe fertur per bella prope euerſam, ac nouam ciuitatem nominaſſe, ſiue Neapolim, cùm tamen

Die-

Diodorus Siculus & Oppianus illam ab Hercule conditam fuisse, & ita appellatam arbitrati sint, idem Strabo libr. 6. memoriæ prodidit Leucosiam insulam nomen item obtinuisse ab altera Sirene, quæ ibi se in profundum abiecerit, ac interierit. Fabulantur vnam harum voce, alteram tibiis, tertiam cum cithara vel lyra canere solitam, vt variæ illecebræ pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminibus:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quodque foraminibus tibia mille sonat.
Quodque leues calami quod suauis cantat Aedon,
Quod lyra, quod cithara quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cantus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebantque vt sui ipsorum obliti in manifestam cædem se trahi paterentur. Idcirco cum Minyæ per ea loco nauigarent Ancæo nauem gubernante, se citharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis: suoque cantu Sirenum cantum retudisse: qui cum Deorum certamina caneret, minimè auditæ fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his:

ἐνθάδ' ἐρεζόμεναι λιγυρὴν ὄπα γηρύουσι
κοῦραι, ἀνασήτους δὲ βροτῶν θέλγουσιν ἀκουάς.
Δὴ τότ' δὴ μινύαισιν ἐφήνδανε πύστις ἀοιδῆς]
σειρήνων. οὐδέ σφι παραπλώεσθαι ἔμελλον
φθογγὴν ἑλομένην, χειρῶν δὲ οἱ ἧκαν ἐρετμά.
Hic cantus dulci modulantur voce puellæ,
Atque viros mulcens, ratibus qui marmora sulcant.
Cæperat hic cantus Minyas mulcere, nec vllus
Præteri turus erat Sirenum tristia fata
Iam manibus remi exciderant. stetit vncta carina.

Illæ postea desperatione captæ, mutæque factæ in mare musica instrumenta abiecerunt, vt testatur idem poeta in his:

Δὴ τότε φορμίζοντος ἀπὸ σκοπέλου νιφόεντος
σειρῆνες θάμβησαν, ἐὴν δ' ἄμπαυσαν ἀοιδήν
καὶ ὁ ἡ μὲν λωτοὺς, ἡ δ' αὐχέλυν ἔκβαλε χειρῶν.
Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,
Sirenes trepidæ cantum tenuere sonorum,
Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollonius ita declarauit lib. 4. Argonaut. vbi inquit Orpheum cantare aggressum, omnem Sirenum vocem superasse.

------αἶψα δὲ νῆσον
καλὴν ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον. ἔνθα λίγειαι
σειρῆνες σίνοντ' ἀχελωΐδες ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο.
ἐς μὲν ἄρ' εὐναδὶς ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο τερψιχόρη μουσέων μία, καί ποτε Δηοῦς
θυγατέρ' ἰφθίμην ἀδμῆτ' ἔτι πορσύνεσκον
ἄμμιγα μελπόμεναι. τότε δ' ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν,
ἄλλο δὲ παρθενικῆς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ' εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς.
ἦ θαμὰ δὴ πολέων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι. ἀπηλεγέως δ' ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον. οἱ δ' ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠϊόνεσσι βαλέσθαι.
εἰ μὴ ἄρ' οἰάγροιο πάϊς θρηΐκιος ὀρφεὺς
βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας
κραιπνὸν εὐτροχάλοιο μέλος κανάχησεν ἀοιδῆς
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοντος ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιάσατο φόρμιγξ.
—— est insula protinus illis
Fertilis aspectu, & florens: coluere canora
Sirenes illam proles Acheloia, quarum
Dira lues cantus mortalibus extitit illis,
Qui mare sulcantes iecere ad littora funes:
Olim Terpsichore has Acheloo in luminis auras
Edidit. illa vna est Musarum. tum quoq; natam
Cantabant Cereris formosam: tum quoque earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes,
In patriam reditu multi caruere per illas,
Fundere & his dulcem vocem capere, rudentes
E puppi fuerant iacturi ad littora: clarus
Filius Oeagri nisi mox & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus citharam sumpsisset, & aures
Sublimi cantu cantu reuocasset ab illo:
Virgineamque chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, vt quibus rebus maximè quisque audiendis delectaretur, eas præcipuè canerent: vtpote ad captandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas, ad demulcendos libidinosos, res amatorias canebant: erantque mirificè omnium præteritorum negociorum memores. quare ita inquiunt apud Hom. lib. μ. Odyss.

Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' ὀδυσσεῦ μέγα κῦδος ἀχαιῶν
νῆα κατάστησον ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.
οὐ γάρ πώ τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ,
πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι.
ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται καὶ πλείονα εἰδώς
ἴδμεν γάρ τοι πάνθ' ὅσ' ἐνὶ τροίῃ εὐρείῃ
ἀργεῖοι τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν.
ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.
Huc age flecte ratem Graiorum gloria Vlysses.
Flecte ratem celerem, nostras & percipe voces.
Nullus enim nigram transegit nauita puppim,

Quin

Quin nostras voces audiuerit, inde recessit
Doctior, & cantu mox delectatus eodem.
Scimus enim Graij fuerint quæ Pergama circum
Consilio superum & quæ Troes funera passi.
Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque quoniam multi, cùm eò applicuissent, suauitate cantus irretiri recedere non poterant, sed moriebantur inhumati in desertis insulis, quæ mortuorum ossibus latè albebant, opus erat multa & prudentia & animi contentione ad illa pericula deuitanda. Idcirco docetur Vlysses à Circe Solis filia quo pacto hæc transeunda sint: atque Vlysses aures cera nautis obturauit, vbi eò accedendum erat, seque arctissimis vinculis malo alligari iussit, neque si rogasset quidem, voluit solui, cùm minimè audientes etiam rogaret, sic igitur monet illum Circe:

σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας
ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται.
ὅς τις ἀϊδρίῃ πελάσει, ϗ φθόγγον ἀκούσει
σειρήνων, τῷ δ᾽ οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα
οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται.
ἀλλά τε σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ
ἥμεναι ἐν λειμῶνι. πολὺς δ᾽ ἀμφ᾽ ὀστεόφιν θὶς
ἀνδρῶν πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσιν.
ἀλλὰ παρὲξ ἐλάαν, ἐπὶ δ᾽ οὔατ᾽ ἀλεῖψαι ἑταίρων
κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, μή τις ἀκούσῃ
τῶν ἄλλων, ἀτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν αἴκ᾽ ἐθέλῃσθα
δησάντων σ᾽ ἐν νηῒ θοῇ χεῖράς τε πόδας τε
ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ, ἐκ δ᾽ αὐτοῦ πείρατ᾽ ἀνήφθω.

Sirenas primum aduenies, quæ carmine cunctos
Mortales mulcent, si quisquam accesserit illuc.
Sirenum terris quicunque improuidus hæsit,
Non illi pendent dulces circum oscula nati.
Non vxor reduci, conuiuia nulla parantur.
Sirenum cantus delectant. florido at illæ
In prato resident, quod multorum ossibus albet
Extinctorum hominum. postquam perueneris illuc
Tum moneo nauem curuis impellere remis.
Obtura ceris sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenum voces exaudiat ipse
Si cupis audire has, vincire manusque pedesque
Præcipio; ad malum & firmissima vincula nectant.

Erat enim tota ferè illa ora alba propter insepultorum ossa, quod etiam ait Virg. lib. 5.

Iamque adeo scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorumque ossibus albos.

Et Lesches in parua Iliade;

σειρήνων μετέπειτ᾽ ἐσαφίξεαι ἁλμυρὸν ὕδωρ.
σειρήνων γλυκερῇσιν ἀοιδαῖς δηλήσαντο
τοὺς πλείστους ναύτας, ὧν πύθεται ὀστέα λευκά.

Sirenum post aduenies ad salsa profunda.
Sirenum, dulcis cantus quarum extitit illis
Dira lues nautis, quorum terra ossibus albet.

At enim cum Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipseque malo alligatus fefellisset, fama est ipsas Sirenes se in mare præcipitasse, neque ampliùs postea auditas vt illa carmina significant:

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysset
Hæc tatos sola præstuit arte suos.
Illeuit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiluit scopulos, & inhospita littora classis.
Illæ præcipites desiluere freto.

Cùm verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlyssis arte factum est, dicuntur in saxa fuisse conuersæ. sicuti testatur Orpheus in Argon.

δεινὰ δ᾽ ἀνεστονάχησαν ἐπεὶ πότμος ἤιε λυγρός
μοιριδίου θανάτοιο, σφέας δ᾽ ἀπὸ ῥωγάδος ἄκρης
ἐς βυθὸν δίσκευαν ἁλιρρόθιοιο θαλάσσης.
πέτραισ δ᾽ ἠλλάξαντο δέμας, μορφήν θ᾽ ὑπέροπλον.

Sunt grauiter questæ vt senserunt fata Deorum
Aduentasse sibi, summaq; crepidine saxi
Præcipites saliere maris spumantis in vndas.
Protinus in duras vertuntur corpora cautes.

Atque cùm illud accinisset vt victæ sint non procul à littore Cretæ vrbs è regione vocata fuit Aptera, quod alæ ibi deiectæ sint. Atque tot de Sirenibus fabulosè dicta sunt ab antiquis.

NVNC quid per has significarint, inquiramus. Atque illud primùm ridiculum videtur, fuisse vnquam aliqua animalia, quæ fuerint è duabus tam diuersis formis composita, vt altera pars esset piscis, altera hominis, cum neutrum horum animalium in aquis & in sicco viuat. nec me latet quod quidam crediderunt in generatione mundi, cum diuisa fuerunt à summo opifice inter se elementa, omnia animalia primum sponte nata esse, atque ea quæ plurimum haberent caloris, ad superiora lata factas esse volucres: quæ multum haberent terrestem mistionem, in numero reptilium atque terrestrium animalium constitisse, terramque inhabitasse: at quæ aquosæ naturæ accederent, mare & aquas inhabitasse, vocataque esse natantia. Sed enim cùm terra postmodo calore Solis siccata condensataque fuisset, cessauisse hanc generationem, & ex mutuo congressu animalia fuisse orta, vt sensit Anaxagoras Physicus, cuius auditor Euripides ita scripsit in Melanippe:

ὧς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα, κ' ἀνέδωκαν εἰς φάος,
δένδρη, πετεινὰ, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει.
γένος τε θνητῶν ἢ θεῶν, οἵτ' οὐρανὸν
εὑρόντες ἦλθον, πολλὰ, καλὰ, χρήσιμα.
Vt vna forma terra, cæloque affluit,
Seiuncta cum fuere primum at inuicem,
Solis tulere cuncta clara in lumina,
Feras, volucres arbores prolem maris,
Viros, Deosque, queis cælum fuit
Quod protulere multa pulchra, commoda.

Scribit Archippus in lib. 5. de Piscibus, loca qaædam marina in angustias quasdam præruptorum montium contracta fuisse, in quas illi si fluctus sonum cùm suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum; quo cum appulissent vndarum impetu delati absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libro de Piscibus formosas quasdam meretriculas fuisse Sirenas scribit in littore habitantes, quæ suauitate harmoniæ ad se nauigantes allice ent, & allectos tamdiu retinerent, quamdiu ad summam inopiam neglecta rerum vtilium cura redigerentur. quare dicti sunt omnes naufragium pati, qui ad Sirenes accessissent. dictæ sunt enim Sirenes quasi cathenæ, quia allectos vincirent in amore. Non defuerunt qui Sirenes aues fuisse Indicas putarint, quæ allectos nauigantes ad littora cantus suauitate sopitos postea laniarent, ac deglutirent. Horatius lib.2.Sermonum, non saxa, neque meretrices neque aues Indiæ, sed desidiam, & turpissima propè omninm ignauiam Sirenes esse scribit, quæ omnes ad se alliciant, & in perniciem denique adducant, cum inquiant:

vitanda est improba Siren
Desidia.

Ego sanè Sirenum cantus ac Sirenes ipsas nihil aliud esse crediderim. quam voluptates, & earum titillationes, quæ dicuntur vnius Musarum, & Acheloi filiæ, cùm taurino patre, & ad voluptates propenso natæ sint; Musaque sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hæ nos in perniciem denique inducunt, qui ex ea, parte animæ oriuntur quæ caret ratione, & ἄλογος vocatur, hæ ad exprimendam mortalium naturam partim beluæ, partim virgines videbantur: quia monstro propè similis est is qui non rationi & consilio, sed cupiditati paret, cùm altera pars illius homo sit, altera belua. cùm enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cum homine commune nullaque ratione vtatur, sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit: quo pacto is non habet intra se Sirenem, vel ipse potiùs monstrum teterrimum efficitur? cùm verò alii rebus aliis facilius capiantur neque omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut auaritia: illæ rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulosque gratis cantilenis demulcebant. Testantur vel illarum nomina nihil aliud fuisse Sirenes quàm motus animi. quid enim est Pisinoe? an non vis menti facile suadens πείθειν enim suadere, νόος mens est. At verò Aglaope suauis est aspectu Thelxiope vel solo aspectu delectat, cum θέλγειν delectare significet: & Thelxinoe mentem demulcet, & iucunda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia, & virginis faciem habet Parthenope: quæ omnia nomina facilè vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accomodari. Si quis igitur calamitates complures, & ærumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orphei, reliquorumque sapientum virorum monitis pareat eosque solos audiat quod si quis ad ipsarum Sirenum cantum tamen apertas aures habuerit, suopteque ingenio vitam suam gubernarit, is se rationi alliget oportet, vt malo nauis se alligauit Vlysses cum incredibili ac pene diuina prudentia opus sit, cùm quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, vt possit inde incolumis recedere. Conuenit igitur vt Orpheus, aut vir aliquis sapiens & amicus, Sirenum voces sapientissimis & fidelissimis consilijs vincat, nisi perniciosarum voluptatum illecebris in miserias trahi malimus. Alii verò Sirenes esse adulatorum voces crediderunt, qua peste nulla neque suauior, neque sceleratior principes aut ambitiosos homines inuadit. Illæ in profundissimum somnum principes inducunt, quia tanquam dormientes, eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident. & quoniam suauior est auribus adulatoris quàm amici oratio, quæ iucundiora sunt libentius admittunt. at contra adulatores cognito ingenio principis, illi qui iucundiores futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel congerendis opibus, vel scortis, vel aliis huiusmodi rebus delectetur, eiusque studium mirificis laudibus extollunt. Quæ oratio cùm grata fit audienti, Sirenes vnius Musarum filiæ dictæ sunt. at illæ denique in perniciem

ciem

ciem trahebant auditores: quoniam vbi adulationi locus est, nullus amicitiæ, nullus sinceritati, nullus iustitiæ paret: quippe cum is qui magis aliis quam sibi ipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnem vel suam vel suorum salutem & fœlicitatem conniueat, minimeque diligens in rebus agendis efficiatur, opus est. *Hæc* vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum in Italia, neque idem regulus fuerit diutius eiusdem regionis, cum nihil neque firmius sit, neque stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neque homines per iniuriam offenderit, quo pacto calamitates patietur, cùm vix illi principes euerti possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adulatores reijciat, vir non bonus, & prudens, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. Cap. XIIII.

FVIT Orpheus, vt sensit Myrleanus Asclepiades, Apollinis & Calliopes vnius Musarum filius. nam quamuis diuersæ fuerunt variorum scriptorum de illius parentibus sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virgil. ita scripsit in Pollione:

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus. huic mater quamuis, atque huic pater adsit,
Orphei Calliope, Lino formosus Apollo.

Atque Menæchmus illum Apollinis filium fuisse tradidit, cum nullam fecerit de matre mentionem, vt est in his carminibus:

πιέρες αἰνοπαθεῖς συγγνὴν ἀποτίσετε λώβαν
ὀρφε ἀποκτείναντες ἀπόλλωνος φίλον υἱὸν.
Pieres immites pœnas certe inde luctis,
Quod casus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius verò lib. I. Argonaut. Oeagri & Calliopes filium tradidit fuisse his versibus:

πρῶτα νῦν ὀρφῆος μνησώμεθα, τὸν ῥά ποτ' αὐτὴ
καλλιόπη θρήϊκι φατίζεται εὐνηθεῖσα
οἰάγρῳ σκοπιῆς πιμπληΐδος ἄγχι τεκέσθαι.
Atque alios inter peperit cantabimus Orphea.
Calliope Oeagro peperit Pympleidos illum
Non longinqua iugis, lecto coniuncta iugali.

Alii Oeagri & Polymniæ, alii Menippes, alii Thamyridis filium fuisse voluerunt, atque Ialemum & Hymenæum huius fratres fuisse constat. Hunc tanta canendi peritia excelluisse inquiunt, vt fluuii ad eius cantum firmarentur, aues aduolarent, feræ properarent, syluæ, & saxa, & venti, & omnium vel sensu carentium genera accurrerent, vt ait *H*oratius libro primo Carminum:

Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Hæmo
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ.
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus, celeresque ventos.
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

De quo ita scripsit etiam Apollonius libro I. Argonaut.

αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ ποταμῶν τε ῥέεθρα
φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς θρηϊκίης ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι ἃς ὅγ' ἐπιπρὸ
θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε πιερίηθεν.
Hunc referunt duros lapides & flumina cantu
Detinuisse sua captos dulcedine vocis.
Syluestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt, quas secum adduxerat Orpheus
Vertice Pierio citharæ dulcedine, & artis.

Et quamuis multi fuerunt Orphei, vt testatur Suidas, omnia tamen cæterorum facinora ad vetustissimum Thracem Oeagri filium referuntur, qui, vt ait Zezes histor. 399. chil. 12. fuit Hercules coætaneus, ac floruit annis centum ante bellum Troianum. *H*ic primus omnium apud Græcos de astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialo. de Astrol. ἕλληνες δὲ, οὔτε παρ' αἰθιόπων, οὔτε παρ' αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλὰ σφίσιν ὀρφεὺς ὁ οἰάγρου καὶ καλλιόπης πρῶτος τάδε ἀπηγήσατο. *At Græci nihil vel ex Aethiopibus vel ex Aegyptiis de astrologia audiuerunt, sed illis Orpheus Calliopes & Oeagri filius hæc prior explicauit.* Hic idem prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primusque in monte Bœotiæ Thebis, vbi Liber pater natus est, sacra illa quæ Orphica vocata fuerunt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit: vt ait Lactantius de falsa religione. *H*ic multa humanæ politicæque vitæ vtilia inuenit, vt ait Paus. in Bœoticis: nam & Deorum initia, & vniuersam Theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorum mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonaut.

θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι τὰ πρὸ οὔποτε πρόσθεν
ἔφρασ', ὅταν βάκχοιο καὶ ἀπόλλωνος ἄνακτος
κέντρῳ

κέντρῳ ἐλαυνόμενος φρικώδεα κῆλ' ἐπίφασκον·
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἀκη, μετὰ δ' ὄργια μύσταις
Dicere fert animus qua nunquam tempore lapso
Dixi: cum Bacchi cum regis Apollinis actus
Sum stimulo, horrenda vt narrarem spicula: & idem
Fœdera cum superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elmentorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus cum Ioue pugnantibus, de raptu, & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum, & Corybantum sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineruæ sacrificiis, de lucta Aegyptiorum Osiridis causa, & de illorum lustrationibus, de vaticiniis, de obseruationibus auspiciorum, de situ fibrarum, de somniorum interpretatione, de signis ac prodigiis, deque illorum expiationibus, de expiatione inferorum, de ratione & motu astrorum, quo pacto Dii irati placari possint; de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum. Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor, & vt illa ætas ferebat, diuinarum rerum peritissimus. Qui quantæ sapientiæ fuerit, facile ex his carminibus, quæ scripsit in libro de lapillis, cognoscere licet:

ἔνδεκεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγει
ἴνα τὰ πλεῖστα παρεικῶς, εἴπω τάδε τελεύτα.

Et paulò post.

ἴδμεναι αἴκε θέλῃσι, δαήσεται ὅσσα τε φῶτες
κρυπτάδια σφετέρῃσιν ἐνὶ φρεσὶ μηχανόωνται,
ὅσσα τε κεκλήγατι μετάφρασιν ἠεροφοῖται.
ἀνθρώποις ἄφρασον ἰαχχάζοντες ἀοιδὴν,
οἰωνοὶ μεγάλοιο Διὸς κραιπνοὶ ὑποφῆται.
ῥοιζοῦντε σῆσαι χαμαὶ ἐρχομένοιο δράκοντος,
εἴσεται, ἠδ' ὅφιν ἰῶν σβέσαι ἑρπηστήρων.

At quemcunque virum ducit prudentia cordis,
(Cætera vt omittam, quæ plurima maxima dicam)
Scire cupit si forte, sciet quacunque volutant
Pectoribus tacitis mortales quaque volucres
Inter se stridunt cœli per summa volantes,
Infandum vt trocitant cantum mortalibus vllis,
Significantque Iouis mentem, gens nuntia fati.
Is serpentis humi noscet firmare draconis
Sibila, serpentumque sciet superare venena.

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem magos Aegyptios fuisse arbitrati sint, vt ait Pausf. in post. Eliacis. Fama est hunc vxorem habuisse Eurydicen, cuius amore cum flagraret Aristæus, eamque insequeretur, vt captæ vim inferret, illa per loca deuia fugiens à serpente in herba latente icta interiit. Tum fama est Orpheum sumpta cithara ad inferos descendisse, atque cùm mirificam quandam lamentationem cecinisset, lacrimas inferis excitasse, vt ait M. Manilius in quinto rerum astronomicarum:

Hac surgente lyrâ testudinis enatat vndis.
Forma per heredem tantum prolata tonantis,
Qua quondam sonitumq; ferens Oeagrius Orpheus
Et sensum scopulis, & syluis addidit aures,
Et Diti larrymas, & morti denique finem.

Plutone deinde placato ac Proserpina seuerissimis mortuorum regibus cantus suauitate non solum obtinuisse, vt ipse post visam Eurydicen in lucem rediret, sed etiam vt ipsam Eurydicen secum abduceret: ea tamen conditione ne priùs respiceret, quam ad superos peruenisset, vt ait Ouid. lib. 10. & Virg. lib. 4. Georg. Veruntamen cum amoris impatiens illam contra leges inferorum respexisset, antequam exisset in lucem, illam amisit. Deinde, qui per Tænarum ad inferos descendisset, & descensu ad inferos, de iis quæ vidisset apud inferos scripsit, vt ipse testatur in his in Argonauticis:

ἀλλα δέ σοι κατέλεξ' ἅπερ εἴσιδον ἠδ' ἐνόησα
ταίναρον ἡνίκ' ἔβην σκοτίην ὁδὸν ἄϊδος εἴσω,
ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ, δι' ἔρωτ' ἀλόχοιο

Cætera narraui qua vidi vt Tanara adiui,
Vmbrosas Ditisque domos, & tristia regna:
Confisus cithara, vxorisque coactus amore.

Hunc inquiunt cum ad inferos descendisset, ibi Deorum omnium laudes cecinisse, præterquam Liberi patris, quam per obliuionem prætermisit: quare iratus Dionysus furorem suis Bacchis immisit, à quibus apud Hebreum fluuium fuit discerptus, membraque eius per agros sparsa, vt à canibus vocarentur: sed tamen à Musis dicuntur fuisse collecta, & in Dio Macedoniæ loco sepulta, quia supra cæteros Apollinem laudibus mirificis exornasset. Alii dixerunt à Ioue fuisse percussum fulmine in Thracia, sicuti testatur Leonidas in his versibus:

Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ' ὀρφέα μοῦσαι ἔθαψαν
ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.

Conditus à Musis tumulo hoc est Thracius Orpheus.
Fulmine flagranti Iupiter vssit eum:

Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vi fluminis in Lesbum delatum fuisse, atq. ibi sepultum: lyram autem inter sidera relatam, & à singulis Musis, quarum laudes eximiè cecinerat, nouem insignibus stellis insignitam. Alii memorant illum post mortem Eurydices

dices cæterarum mulierum coniugium spreuisse, multisque persuasisse hominibus malum ingens esse fœminam, siue mala sit, siue bona: quare cùm multi abstinerent à nuptiis fœminarum, ab illis per simulata Liberi patris sacrificia fuit discerptus, vt sensit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Alii turpissimam caussam tradiderunt, quam ita attigit Ouidius:

Ille etiam Thracum populis fuit autor amores
In teneros vertisse mares.

Pauſ. in Bœoticis indignatas ait Thracum fœminas, quod ob cantus suauitatem multos viros secum abduceret: quæ cùm liberius merum hausissent, illum discerpsere. At Gelous Apollodorus in Philadelphis iudicem Calliopen electam fuisse inquit à Ioue, contendentibus Venere, & Proserpina de Adonide: quæ cùm Adonidem communem adiudicasset, Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium concitauit. Alii dicunt ita Venerem vertisse amorem omnium mulierum in Orpheum, vt ab illis raptim captus, dum inter se contenderent de Orpheo, fuerit laniatus. Agatarchides Guidius libro 22. rerum Asiaticarum Orpheum scripsit mortua Eurydice ad Aorrhum venisse in Thesprotidem, vbi peruetus erat oraculum euocandarum animarum: ibi cum Eurydicen sibi adesse putasset, seque deceptum comperisset sibi mortem consciuisse. Inde scripsit Pausanias, luscinias quæ forent circa sepulchrum Orphei in Thracia, cantum emittere cæteris omnibus suauiorem. Alii putarunt Orpheum fulmine ictum concidisse, quod arcana initiorum profanis & rudibus diuulgasset. Aiunt Methonem huius fuisse filium, qui habitauit in Thracia, & vrbem ibi conditam de suo nomine appellauit, vt ait Plutarchus in problematis. Alii vitæ pertæsum post mortem Eurydices sibi manus intulisse inquiunt præ mœrore. Qui laniatum à mulieribus fuisse tradiderunt, addunt amnem Heliconem qui Baphyra apud Diatas vocatus fuit, ex eo tempore se sub terras occultasse, quo mulieres Orpheum occiderunt, ne illius sanguine pollutis fœminis aquas ad expiationes suppeditaret: quem sepultum ad Pieriam scribit Apollodorus libro primo. Dicuntur Musæ grauiter tulisse eius mortem, sed imprimis Mnemosyne, & Calliope, vt ait Antipater in his carminibus:

οὐκ ἔτι θελγομένας ὀρφεῦ δρύας, οὐκ ἔτι πέτρας
ἄξεις, οὐ θηρῶν αὐτονόμους ἀγέλας·
οὐκ ἔτι κοιμάσεις ἀνέμων βρόμον, οὐχὶ χάλαζαν
οὐ νιφετῶν συρμούς, οὐ παταγεῦσαν ἅλα.
ὤλεο γάρ, σὲ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
μναμοσύνας, μάτηρ δ' ἔξοχα καλλιόπη.
τί φθιμένοις στοναχεῦμεν ἐφ' υἱοῖς ἁνίκ' ἀλαλκεῖν
τῶν παίδων ἀΐδην οὐδὲ θεοῖς δύναμις.

Non quercus, non saxa trahes dulcedine cantus
Orpheu, non poteris detinuisse feras.
Non ventosque niuesque domabis, grandinis aut vim.
Non mare vt insanis littora pulsat aquis.
Mortuus es. nata lacrymis luxere profusis
Mnemosynes. luxit Calliopeque parens.
Sed cur lugemus natos? nam Ditis auari
In natos superum ferrea iura manent.

Hæc ea sunt quæ de Orpheo memoriæ sunt prodita ab antiquis: nunc cur ficta sint, explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuisse dicitur vel Polymniæ, quoniam vir fuit artis dicendi & metro præcipuè præstantissimus atq; omnes viri boni Deorum filii dicti fuerunt, quod animæ insignium virorum ex aliqua sphærarum & è Sole præcipuè in hæc corpora descendisse putarentur. Hic idem cum in rudes adhuc mortales incidisset, qui sine vllo morum delectu, & sine legibus viuerent, ferarumque ritu per agros nullis conditis tectis vagarentur, tantum dicendo & orationis suauitate valuit, vt ad mansuetius vitæ genus homines traduxerit. illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibusque ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera seruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & est re ipsa sicut ait Horat. in arte Poet.

Syluestres homines sacer, interpresque Deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet. fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis.
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis.
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Hic vsus est septem chordarum prior instrumento musico, ad septem planetarum imitationem ac rationem, vel longitudinis, vel intensionis, vel magnitudinis, vti dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarum genus; non autem, vt ferunt nostra tempora, in sola verborum mensura & metro putabatur vniuersum poeticæ facultatis artificium consistere. neque adulantes principibus hominibus, vt aliquod munusculum aucuparentur, quidquid in mentem veniebat, effutiebant, sed ea erant carmina poetarum, vt pro sanctissimis legibus haberen-

berentur: sæpiusque ciuitates de re aliqua contendentes tanquam grauissimi iudicis sententia alicuius poetæ carmine vsæ fuerunt. *Hic* tanta vi dicendi fuisse dicitur, vt consternatos animos mortalium, & ob aliquam præsentem calamitatem in desperationem lapsos, erexerit, & in priorem statum reduxerit, atque ad tranqulllitatem reuocarit. Hoc qui facere possit, cæteris hominibus præstantior est iudicandus: non qui sibi soli viuat, & vt congestis opibus solus, ita sapientiæ bonis perfruatur, cæteris hominibus prorsus inutilis, tanquam nusquam esset natus. *Hic* igitur placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, Eurydicen in lucem adducere conatus est, quæ, vt nomen ipsum significat, nihil aliud est quam iustitia & æquitas. Fuit rursus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, quia neque iustitiæ quidem opus est nimis esse cupidum, cum perturbationes animi placentur ratione: atque si quis paulo fuerit in hac re negligentior aut magis cupidus, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur viro bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honestis cupiditatibus, quæ in grauissimas animi perturbationes inducunt. Quòd si quis tamen cupiditatibus cesserit, ille postea vel in maximas calamitates illabetur, vel in miserrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationem animi affectibus adhibeamus neque quidquam nimis ex animo optare vtile esse intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. Alii tamen fabulam hanc Eurydices ita explicarunt, vt illam animam esse dicant, quæ Orpheo siue corpori nupserit. atque eius amore capitur Aristæus, quod est vere bonum intelligendum. Ista per herbas ac flores ab eo fugit, & à serpente latente inter hos flores necatur, descenditque ad inferos, vnde reuocatur per sonum lyræ, ea nimirum conditione, atque hisce monitionibus, vt facilè possit à corpore perdi, nisi rationi, legique pateat. Ac de Orpheo satis, nunc de Musis dicamus.

De Musis. Cap. XV.

MVSAE, quæ poetarum præsides, omniumque cantilenarum autores fuisse putabantur, vna cum Saturno natæ è Cœlo fuisse creditæ sunt, sicuti sensit Musæus, & complures antiquorum; at à recentioribus Iouis & Mnemosynes filiæ dictæ sunt, vt testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto:

μνημοσύνης καὶ ζηνὸς ἐριγδούποιο θύγατρες
μοῦσαι πιερίδες μεγαλώνυμοι, ἀγλαόφωνοι.
Mnemosynesque Iouisque satas de semine canto
Pieridas Musas, præclara numina fama.

Et Hesiodus in Theogonia:

μνημοσύνης δ' ἐξαῦθις ἐράσσατο καλλικόμοιο.
ἐξ ἧς αἱ μοῦσαι χρυσάμπυκες ἐξεγένοντο,
ἐννέα τῇσιν ἅδον θαλίαι, καὶ τέρψις ἀοιδῆς.
Mnemosynen pulchram dilexit Iupiter. ex qua.
Inde nouem Musæ claræ nascuntur: & illis
Sunt semper cantus cordi, & conuiuia læta.

Cic. lib. 3. de Nat. Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit, Thelxiopen, Mnemen, Aœden, Meleten: è tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus pares numero. qui ordines etsi tres fuerunt, tamen Iouis & Mnemosynes omnes filiæ dicuntur: atque natæ sunt in Pierio monte, vt ait Zez. hist. 90. chil. 6. scribit Paus. in Bœoticis primos omnium Aleoi filios tres Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aœden: mox Pierum Macedonem cum Thespias venisset, instituisse vt nouem Musæ his ipsis nominibus; quibus in hanc vsq; diem vocatæ sunt, colerentur. *At Aristocles* in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quibus nati sunt illi qui Musarum filii dicti sunt Græcis, Mimnermus verò Cœli filias fuisse Musas credidit, Iouéque fuisse antiquiores: cùm aliæ etiam minores natu è Ioue fuerit. Scriptum reliquit Euphranor in libro de Tibicinibus Euphemen nutricem fuisse Musarum. *Alii* Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarum ludi, qui Musea dicti sunt: in quibus proponebantur cantilenarum & harmoniæ præmia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quæ fiunt per lustrationes, & solemnitatum, & omnis lætitiæ præsides, significauit Orpheus ita in hymnis:

αἳ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε πυσοτελεύτοις.
Rite viris, quæ ostendistis conuiuia sacra.

Et alibi scriptum est:

οὐδέτι λήγονται μουσέων βροτοὶ αἳ γάρ ἔασι
κοίρανοι, οἷσι μέμηλε χορός, θαλίαι τ' ἐρατειναί
οἵ τε γάμοι καὶ τ' ὀρχήσεις, ἢ κύπριδος ἔργα.
Non linquant Musas mortales tempora vitæ
Quæ moderantur eis chorus, & conuiuia læta
Sunt curæ grataque virum sunt nuptiæ, amores.

Eædem & carminum & musicæ inuentrices fuerunt, & totius sapientiæ moderatrices, sicuti testatur idem Orpheus:

κλῦτε θεοὶ σοφίης ἱερῆς οἴακας ἔχοντες.

Te-

Temonem sacræ sophiæ hæc audite tenentes.

Plutarchus tamen in libello de Musica ex Heraclidæ sententia non Musis, sed varijs hominibus carminum inuentionem concessit; qui primam citharæ inuentionem Amphioni Iouis & Antiopes filio, eiusque poesin tribuit, vtpote qui à patre doctus fuerit: Linumque ait Eubœensem primum lamentationes & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedonium Anthen, Philammonemque Delphicum canticos de ortu Apollinis, & Dianæ, & Latonæ. Demetrius Byzantius libr. 3. poematis non Musis, aut musarum filiis, sed ipsi Apollini harum rerum inuentionem tribuit: quippe quem dicat & tibiam, & citharam, & fidium cantus inuenisse cuius rei adducit argumentum, quod inter Apollinis sacrificia hymni canebantur cum tibiis: cuius etiam signum in Delo fuit antiquitus illo habitu vt dextra arcum, sinistra Gratias teneret: tum Gratiarum alia tibias, alia lyram, alia fistulam ori Apollinis admonebat, vt ait Pausanias, Challimachus tamen in quodam epigrammate, non solum Musas poeticam facultatem, sed omnia scriptorum disciplinarumque genera inuenisse scribit, sed quid vnaquæque inuenerit, ita patefecit:

καλλιόπη σοφίην ἡρωΐδος εὗρεν ἀοιδῆς.
κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελιηδέα μολπήν.
εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν.
μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον ηὗρε.
τερψιχόρη χαρίεσσα, πόρεν τεχνήμονας αὐλούς.
ὕμνους ἀθανάτων ἐρατὼ πολυτερπέας εὗρεν.
ἁρμονίην πάσαισι πολύμνια δῶκεν ἀοιδαῖς.
οὐρανίη πόλον εὗρε ἠδ' οὐρανίων χορὸν ἄστρων.
κωμικὸν εὗρε θάλεια βίον τε ἠδ' ἤθεα κεδνά.

Calliope reperit sapientes prouida cantus,
Heroum Clio citharam clarissima vocem,
Mimorum Euterpe tragicis lætata querelis:
Melpomene dulcem mortalibus attulit ipsa
Barbiton. at suauis tibi tradita tibia fertur
Terpsichore. Diuumque Erato mox protulit hymnos.
Harmoniam cunctisque Polymnia cantibus addit.
Vranie cæli motus atque astra notauit.
Comica vita tibi est, moresque Thalia reperti.

Hæ Deæ magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non leues illecebræ ad res honorificas: cùm ab illegitimis voluptatibus, & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus in Cyclope:

οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο
νικία, οὔτ' ἔγχριστον ἐμὶν δοκεῖ, οὐδ' ἐπίπαστον.
ἢ ταὶ πιερίδες· κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἁδὺ
γίνεται ἀνθρώποις.

Nulla magis flammas medicina repellit amoris,
Non quæ potatur, quæ vnguntur vulnera, quamuis
Pieridum leuis hæc dulcis quippe medela
Munere concessa est superum mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per car-

mina inflammare in bellum, harum viros bonos in calamitatibus consolari, harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum imitatione cæteri mortales ad virtutem incitarentur, quippe cum illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet in libello de Musica apud Plutarchum. Nam *Homerus* etiam conuenire existimauit, vt heroum animi seueris & decoris cantibus acuerentur, vt sæpius reuocatis in memoriam præclaris virorum illustrium rebus gestis mox instructi & accensi cum hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poetarum antiquorum institutum, vt se non solùm moderatores animorum, sed etiam morum magistros cum suauitate profiterentur. nam Græcę ciuitates liberis ab initio prima adolescentiæ rudimenta poeticæ tradiderunt, non illi quidem nudæ, nec spoliatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex illa igitur musici cantus & lyræ & tibiarum modos docentes se & ipsorum morum magistros atque emendatores profitebantur, quæ à Pythagora, & à posteris deinde Pythagoricis audiebantur. Homerus propterea cantores morum correctores appellauit, cum scripserit libro tertio Odyss. cantorem custodem & monitorem Clytemnestræ relictum fuisse ab Agamemnone: qui mulierum laudes percurrens earum quæ maritis absentibus temperanter & castè vixerunt, desiderium quoddam honoris, & gloriæ & probitatis in eius animo impressit, postea dulcem faciens consuetudinem à malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmauit, neque prius illa potitus est Aegistus, quam cantorem obtruncauit. cantabantur autem, ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmodi est apud Virgilium cantus Iopæ in conuiuio Didonis: vel illustrium virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem, ad virtutem inflammarentur: vt est illud *Homeri* in lib. θ. Odyss.

αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
μοῦσ᾽ ἄρ ἀοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν
Vt dapibus depulsa fames, vinoque refecti,
Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.

Sic etiam, vt est lib. 9. Iliad. cùm præcones Agamemnonis, ad tentorium Achillis aduentassent, illum eùm cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his:

πολλὰ μάλ᾽ εὐχομένω γαιηόχῳ ἐννοσιγαίῳ.
ῥηϊδίως πεπιθεῖν μεγάλας φρένας αἰακίδαο.
μυρμιδόνων δ᾽ ἐπί τε κλισίας, καὶ νῆας ἱκέσθην.
τὸν δ᾽ εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ
καλῇ δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ᾽ ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
τὴν ἄρετ᾽ ἐξ ἐνάρων πόλιν ἠετίωνος ὀλέσσας.
τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν ἄειδε δ᾽ ἄρα κλέα ἀνδρῶν
Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,
Mentibus Aecidæ magni suadere loquendo,
Myrmidonumque adeunt iuxta tentoria naues
Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,
Pulchra, ex argento, cui clara manubria: & illam
Ceperat è spolijs vrbs diruta vt Heetionis.
Hac animum mulcens cantabat facta virorum.

Hęc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quæ in conuiuijs, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur: res gloriosæ gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel fœliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. Canebantur aliquando cantilenæ ad mundi mirabilitatem pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summique opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem: cuiusmodi sunt illa quæ canuntur apud Apollonium lib. 1. Argonauticorum:

ἤειδεν δ᾽ ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα
τὸ πρὶν ἐπ᾽ ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ
νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
ἠδ᾽ ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν
ἄστρα, σεληναίητε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
οὔρεά θ᾽ ὡς ἀνέτειλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
αὐτῇσι νύμφῃσι καὶ ἑρπετὰ πάντ᾽ ἐγένοντο.
ἤειδεν δ᾽ ὡς πρῶτον ὀφίων εὐρυνόμη τε
ὠκεανὶς νιφόεντος ἔχον κράτος οὐλύμποιο.
ὥς τε βίῃ καὶ χέρσιν, ὁ μὲν κρόνῳ εἴκαθε τιμῆς,
ἡ δὲ ῥέῃ, ἔπεσον δ᾽ ἐνὶ κύμασιν ὠκεανοῖο.
Namque canebat vti primum cælum, mare, terra,
Vna fuit facies: commistaque forma vicissim.
Singulaque vt fuerant mox tristi lite dirempta.
Vt stellis cœlum sedes firmissima, luna
Quæ ambages, solisque viæ, flexusque recurui.
Vt sunt cum Nymphis montes & flumina nata:
Serpentumque genus varium & genus acre ferarũ.
Vt prius Eurynomeque & Ophion semine nata
Oceani imperium tenuere niualis Olympi.
Vtque hic vi imperii Saturno cessit honorem:
Illa Rheæ, hinc latuere maris sub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modestia & temperantia, vt neque inter procos quidem Penelopes turpia aut lasciua canerentur: quamuis essent iuuenes ad omnem libidinem omnemque intemperantiam maximè propensi, sed canebatur apud hos reditus Græcorum in in patriam laboriosus sanè ac perdifficilis: sicut patet ex his:

τοῖσι δ᾽ ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτὸς, οἱ δὲ σιωπῇ
εἵατ᾽ ἀκούοντες, ὁ δ᾽ ἀχαιῶν νόστον ἄειδε (λυγρὸν, ὃν ἐκ τροίας ἐπετείλατο παλλὰς ἀ-

Egre-

Egregius cantor cantabat ibi, hique silentes
Audibant : reditum cantor cantabat Achiuum
Difficilem è Troia, quem Pallas prabuit illis.

Harum igitur cantilinarum, & cantorum, & poetarum præsides Musæ putabantur, quarum dux creditus est Apollo.

Has tanta suauitate dixerunt esse sapientes. vt optimum creditæ sint remedium aduersus omnes voluptatum illecebras, sicut ait Theocritus in Pastoribus :

οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα, ὅσσον ἐμὶν μῶσαι φίλαι, οὓς γὰρ ὁρῶσαι
γαθεῦσιν, τώσδ' οὔτι ποτῷ δαλήσατο κίρκα.

Non ita ver gratum est apibus, non lumina florum,
Vt mihi sunt Musa. quos lata respiciunt ha,
Ladere non possunt mox dira pocula Circes.

Est autem Musarum vis prope admirabilis credita : quippe cum ob suauitatem orationis, rerumque & figmentorum mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant : neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poetarum peritorum artificium non mirifice extollat, cum præsertim ipsæ de seipsis dicant in Theogonia :

ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα
ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν, ἀληθέα μυθήσασθαι.

Mentiri scimus per multa simillima veris :
Si libeat rursus, scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauiter ferentes, quod Venus amoris stimulos sibi iniunxisset, Adonim necasse eius amicum, cum aliæ aliorum mortalium desiderio captæ fuerunt : vt Calliope Oeagri, è quo peperit Orpheum & Cymothonem : Terpsichore è Stymone Rhesum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantum periucundum canentes illum hiantem & imbibentem cantum detinuerunt, donec Mars Adonidis riualis in aprum verteretur, ipsumque Adonin percuteret, vel (vt aliis magis placuit) in Adonim aprum excitaret, à quo fuit ictus. tum ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cum prius esset alba. cum Venus passis capillis ac nudis pedibus eo accurreret, rosa rubuit ob Veneris sanguinem, quia spina eius pedem grauiter pupugisset. Fuerunt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, vt testatur Plato in eo epigrammate, quod est apud Diogen. Laert,

ἁ Κύπρις Μούσαισι, κοράσια τὰν Ἀφροδίταν
τιμᾶτ', ἢ τὸν Ἔρων ὔμμιν ἐφοπλίσομαι.
χαἰ Μοῦσαι ποτὶ Κύπριν, Ἄρει τὰ στώμυλα ταῦτα·
ἡμῖν δ' οὐ πέταται τοῦτο τὸ παιδάριον.

Ad Musas Venus hac : dabo amori tela puella

In vos, vel Venerem præcipio colite.
Ad Venerem Musæ, Marti licet ista minoris.
Ad nos non didicit iste volare puer.

Fuerunt loca multa Musis consecrata, à quibus cognomina sortitæ sunt, vt Heliconiades ab Helicone monte, quem Otus & Ephialtes illi consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libethra, Pierides, Pimplides, Libethrides, & Pernasides & Pegasides; quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotiæ accolis, vt ait Strabo lib. 10. quia Thraces priscæ musicæ operam dederunt, poeticamque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, Eumolpus, qui quod scite caneret, nomen obtinuit. Fama est Acheloi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. Fuerunt etiam cygni Musarum aues nominati ob cantum, vt testatur Callimachus in hymno in Delum hoc pacto:

ἡ μὲν ἔφη. κύκνοι δὲ θεοῦ μέλποντες ἀοιδοὶ
μηόνιον πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες
ἑβδομάκις περὶ δῆλον ἐπήεισαν δὲ λοχείῃ
μουσάων ὄρνιθες ἀοιδότατοι πετεηνῶν.

Hæc dixit. cygnique dei prædulce canentes
Mæonium linquunt Pactolum terque quaterque
Mox circa Delum volitant, circaque puellam,
Musarum volucres, auibus mage turba canora.

Fuerunt his coronæ etiam sacratæ è varijs floribus ac frondibus, & è palmis præsertim, quibus coronabantur ac plumis.

NEC plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quæ nunc breuiter explicemus. Musas alii Mnemosynes & Iouis, alii Antiopæ & Iouis, alij Memnonis & Thespiæ filias fuisse putarunt: quoniam Musæ scientia, & optimus affectus animi ad illam imbibendam creditus est, qui non nisi diuinitus in nos influit, cùm omne bonum datum sit de cœlo descendens à patre luminum: conseruatur tamen & augetur memoriæ bonitate & exercitatione: quare & Iouis & Memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quam memoria? Antiope rursus exercitatio est vel potius æmulatio, cum quis pro viribus contendit ne ab alio superetur canendi peritia. Neque aliud est sane Memnon quam memoria, aut Thespia quam diuinatio, & diuina cognitio. Id apertius etiam declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloei filiabus cultæ: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria, Aœde cantus. Qui Musas Cœli filias dixerunt, & Ioue antiquiores, in idem prope recidunt, nisi quod hi Iouem non mythice sed historice intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemen dixerunt, quoniam bonum nomen & gloria, & laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neque vllus stimulus est hominibus acutior ac potentior quam gloria, ad impellendum ad res honorificas. Qui musas tres tantum esse arbitrati sunt crediderunt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quod Musæ essent sphærarum animæ: Vrania scilicet stelliferi cœli, & eius sphæræ, quæ vocatur aplanes: Polymnia Saturni, Terpsichore Iouis, Clio Martis, Melpomene Solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurii, Thalia Lunæ: quæ sicuti magis recedunt à medio mundi, ita diuersos sonos efficiunt. Nam cum aliæ sphæræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia; ita vt ex velocissimo & ordinato cœlorum motu, contactuque potentissimo & varia & ingens efficeretur melodia, vt arbitrati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ commemoratæ, totidem sphærarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est, Calliope: quasi bonum concentum dixerim. Hæ cum sint propinquæ primo corpori quod mouetur, cui sedes Dei proxima creditur; dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, vt ait Hesiod. in his:

καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος κρονίωνος.

Hæ teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras
Vsque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cum verô varia sint harum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis sphæris, vt senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è Luna cum magis Thaliæ naturæ sint obnoxii, comica lasciuia & petulantia delectantur. Qui descenderunt è sphæra Saturni, vel è Polymnia cùm sicco sint ac frigido temperamento, multa pollent rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura cùm natura planetarum plerumque consentiunt, & idcirco alii aliis studiis delectantur. Pro planetarum aspectibus, exempli gratia, si Mercurius sit forti bonoque aspectu eloquentiam & elegantiam præbet, & suauitatem orationis, & scientiam atque ingeniunt præsertim in rebus mathematicis. Idem cum Ioue, theologos & philosophos gignere putatur, Idem si coniunctus sit cùm fœlici Martis aspectu medicos facit peritos & fortunatos, at cum malo aspectu vel imperitos vel infœlices vel etiam fures vt creditur, quod præcipuè contingit vbi combustus dicitur à Sole. Cum Venere

nere poetas gignit & Musicos. Cum Luna mercatores cautos & diligentes negociatores. Cum Saturno tribuit scientiam ac peritiam vaticiniorum. estque non solum mutabilis cum natura illorum planetarum quibuscum commiscetur, sed etiam adauget eorum vires. nam quanto potentiore aspectu illos respexerit, tanto fœlicior est illorum virtutibus augendis: quippe cum crescant, minuanturque vires cæterorum planetarum huius malignitate vel beneficientia. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita expresserunt illa carmina:

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mæsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vrania cœli motus scrutatur & astra:
Signat cuncta manu, loquitur Polymnia gestu
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Nam scriptum reliquit etiam Zez. histor. 90. chil 6. nihil aliud esse Musas quam cognitionem & animi vim illam quæ intelligit: cum Helicon Musarum locus à vertendis foliis sit nominatus. Has igitur non harmoniæ solum musicæ vim habere arbitrati sunt antiqui, sed etiam componendorum morum, temperandorumque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studiosus sit, is ferè libidinosus & inhumanus esse non solet: cum omnia vitia otium & inscientiam, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiam crediderit Pythagoras, vt ait Strabo libr. 10. Geogr, Cum crederent igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cœlestibus aliquo pacto gubernari, omnem cuiusque peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à Sole, & à cæteris planetis: cum re ipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum: quare Musæ sæpius ad ferendum opem vocantur à poetis. Illi qui Musarum filii dicti sunt, ea fuerunt ingeniorum scientiæque præstantia, vt diuinitus è cœlo demissi inter homines viderentur, cum nullum Veneris desiderium alioquin cadere possit in corpora cœlestia. At nunc de Dædalo dicamus.

De Dædalo. Cap. XVI.

DAEDALVS, quem ingeniosum & præstantem virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularum figmentis implicatus, vt vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi vt præclara exempla recte sapienterque viuendi hominibus relinqueret. *Hunc* Eupalami siue Euphemi filium fuisse & Alcippæ testatur Zez. hist. 19. primæ chil. At Pherecydes Dædalum Erechthei viri Atheniensis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo etiam tribus Dædalidæ. Athenis fuerunt vocatæ. nam Dædalus fuit è stirpe regia illorum qui dicti sunt Metionidæ, At Pausanias illum fuisse Palamaonis filium scripsit in Bœoticis. *Hic* non magis ob artis præstantiam, quam ob errores & casuum varietatem celebritate nominis apud omnes gentes clarauit. Dicitur solum vertisse, quia sororis suæ Perdices filium Attalum, vel Acalum, vt alii malunt, vel Telen discipulum, at non (vt quidam putarunt) filium Perdices, de recto per inuidiam deiecerit: id enim cum commisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius. quare metu pœnarum ad Minoem Cretæ Regem confugit, quem Endæus eius discipulus, patria Atheniensis, secutus est. ait tamen Paus. in Atticis Calum nominatum fuisse illum, ob cuius cædem Dædalus è patria profugerit. Est enim illud innatum præstantioribus ingeniis vt superiores, aut etiam pares, æquo animo perferre non possint, cum omnes maximè nitantur excellere. Hunc fabulantur è Minerua architecturam & vniuersam artem ædificandi, lignaque formandi edoctum fuisse, quia cum in Cretam penetrasset & ipsi Regi, & filiabus Regis, ob insignia opera quæ fecit, mirificè gratus fuit. Hic labyrinthum ad formam illius Aegyptii labyrinthi extruxit, cum eius rationem tantum audiuisset. Deinde Pasiphæ factus etiam familiaris, cum illa ingenti tauri desiderio teneretur, illudque Dædalo aperuisset, (nam Venus ob Solis odium, qui suum adulterium patefecit, in omnem Solis prolem sæuiebat) Dædalus dicitur miro artificio ligneam vaccam excogitasse, in quam inclusa Pasiphæ cum tauro rem habuit. At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cum filio è vinculis elapsus, Inycum, quæ vrbs erat Siciliæ ad Regem Cocalum amisso filio in itinere euasit. at eum cum Minos insequeretur naui, ad eam Siciliæ partem applicuit primum, vbi Minoam vrbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Gregorius Gemistus in 1. libro rerum Græcarum:

κατέπλευσε μὲν τῆς Σικελίας ἐς μίνωαν πόλιν, ἣν ἔκτισε μὲν μίνως ἐκεῖνος ὁ κρητῶν βασιλεὺς, ὅτε ἐς Σικελίαν κατὰ δαιδάλου ζήτησιν ἀφιγμένος, κωκάλῳ τῷ Σικανῶν βασιλεῖ ἐπεξενώθη. Nauigauit ad eam primum Siciliæ partem, vbi condita est Minoa, quam Minos ædificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & vsus est perbenigno Regis Cocalis hospitio. Hic cum à Minoe repeteretur, neque eum Cocalus dedisset, bellum inter Minoem & Siculos exarsit, vt ait Pauſ. in Achaicis. Cum in Siciliam venisset, tanto fuit in honore apud omnes Siculos, vt nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cum verò fugeret è Creta, fabulati sunt antiqui Dædalum sibi, & Icaro filios alas è cera excogitasse, vt iis ex imperio Minois qui latè terra marique imperabat, eo tempore euolarent. Sed cum Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit, ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret, sed mediam quandam regionis viam seruaret seque volantem sequeretur. Verum Icarus, quæ sunt adolescentum ingenia, parum ea referre ratus, neglectisque vtilibus, paternis, ac salubribus admonitionibus, captus suauitate volandi altiora loca experiuit. quare alis nimio Solis calore liquefactis, in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum, vt ait Ouid. lib. 3 de arte am.

Icare clamabat, pennas aspexit in vndis;
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Andrætas tamen Tenedius in nauigatione Proponditis Icarium mare non ab Icaro Dædali filio, sed ab vna Cycladum quæ Macris, & Icarus dicebatur, nominatum fuisse scripsit. Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam, è qua suscepit liberos Scillidem, & Dipœnum vt ait Pauſ. in Corinthiacis: è quadam Cretensi muliere præterea Iapygem, è Naucrate serua Icarum. Atque à Iapyge filio Dædali Iapygia dicta fuit, vt ait Strabo libr. 6. Cùm ante Dædali tempora sine manibus, vel pedibus, vel oculis statuæ effingerentur ab antiquis, primus omnium mortalium Dædalus deficientes partes suffecit. quare dictus est fecisse simulacra, quæ mouerentur, quod non etiam pedibus carerent vt indicat Eurip. in *Hecuba*:

εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι,
καὶ χερσὶ, καὶ κόμαισι, καὶ ποδῶν βάσει,
ἢ δαιδάλου τέχναισιν ἢ θεῶν τινος.
Si sit mihi vox, brachijs si robora;
Si vel manibus comisve, si in greßu pedum;
Vel Dædali arte, vel Deum cuiuspiam.

Sic Plato comicus in Decipiente:

τὰ δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
βλέπειν τ' ἀγάλμαθ'.
Dicas n. oueri cuncta sanè Dædala, &
Videre simulacra.

Primus enim locus formauit, & crura ac manus fecit, cum antiquiores oculos clausos, demissasque manus, ac lateribus annexas confingeret. Alii dicunt primos Rhodios statuas fecisse, seque (vt ait Aristarchus) vagarentur, atque quod prius essent rudes, Dionysum apud Chios ligatum fuisse inquit Polemo. Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpendarum statuarum ventum erat adhuc Dædali tempore quippe cum scribat Pausan. in Corinthiacis Dædali opera rudia fuisse neque aspectu decora, sed quæ tamen diuinitatem quandam præ se ferrent. inter præclara Dædali opera sella compactilis numerata est, quæ in delubro Mineruæ Poliadis apud Athenienses dicata: omnesque ligneæ statuæ, Dedala dicebantur antiquitus. Erat & solemnitas quædam, quæ Dedalea vocabatur, quam hac de causa institutam fuisse fabulantur: Iuno aliquando Ioui irata dicitur in Eubœa peruenisse, qua cùm placare Iupiter conaretur, ad Cithæronem, qui Platæensibus imperabat, virum consilio & calliditate sanè præstantissimum peruenit. Tum Iupiter eius monitu ligneum simulachrum fabricauit, quod vestibus indutum super plaustro collocauit, famamque in omnes dedit, quod esset Platæam Asopi filiam ducturus. Id vbi sensisset Iuno statim accurrit, manusque imagini iniecit tum lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptam: quare facilè cum Ioue in gratiam rediit. Ad huius rei memoriam lignea imago, quæ Dedala vocabatur, septimo quoque anno plaustro imponebatur, & cùm pompa ad delubrum Iunonis vehebatur, vt scripsit Phylarch. lib. 19. hist. Neque tamen ex quibusuis lignis illa imago efficiebatur, sed hoc ritu eligebatur ad illam lignum. Lucus fuit quidam in Bœotia non procul ab Alalcomenis omnium maximus, & peruetustæ ibi quercus. ibant in eum lucum Platæenses, & elixarum carnium frustra exponebant, quibus præter cæteras aues maximè negocium fuit cùm coruis, quos omni conatu arcere, & à carnibus expellere nitebantur. Ex aliis verò volucribus obseruabant, quæ carnem arripuerit, super qua arbore consederit: neque licet ex alia materia Dædala cædere, nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Fertur

Dæda-

Dædalus apud Selinuntios speluncam quandam tam miro artificio excogitasse, vnde vapor quidam subtilis, tantæque amœnitatis exhalaret, vt ex humanis corporibus sudorem cum quadam suauitate euocaret, vnde corpora ægrotantia facilè sanitati restituebantur atque præclari postea artifices statuarum ex Attica Dædali officina, ac nobiles manarunt complures, inter quos non vltimum locum obtinuit Onatas Aeginera Miconis filius, vt ait Pausanias in rebus Eliacis, & Ageladas Argiuus. Damophon Sicyonios, Arcesilaus Chius, Leocharis Sidonius, Alcmenes Cyprius, vt alios prætermittam. Nam quanta insignium opificum multitudo iisdam ferè temporibus floruerit, & quæ singulorum opera memorabilia extiterint, visum est non fore superuacaneum atque iniucundum, si quanta fieri poterit breuitate recenseamus: siquidem vna est ars pictura, quæ non valde dissentit à liberalibus vocatis disciplinis. Quis enim audeat ipsam picturam omnium bonarum artium alumnam, & simiam (vt ita dixerim) naturæ ab illis disciplinis se iungere: cùm vna hæc sit ars, quæ quasi tacita historia res gestas, & formas corporis, & colores multo diligentius imitetur, quam orationi exprimi possit, & ad posteros in manus tradat. Hæc ars omnium optimarum artium altrici Græciæ familiaris ita plantas & animalia imitans superioribus temporibus naturam attigit, vbi consecuta fuit potentiorum studia, vt vel cum ipsa natura contendere ausa sit, cum omnem naturæ mirabilitatem in omnibus naturæ operibus mirificè exprimeret. Illud cum Græciæ esset cognitum, meritò fuit in consuetudine positum vt prima adolescentum nobilium rudimenta essent lineamenta corporum effingere, quæ cognitio autore ac suasore Pamphilo vna cum liberalibus artibus à teneris imbibebatur, seruis prorsus incognita & interdicta. Nam profectò tam fuit mirabilis in quibusdam picturæ præstantia, vt non modò lineamenta corporis, & figuras & colores exprimeret, verumetiam quantum quisque vixisset aut victurus esset appareret physiognomis, quod assecutus est in primis Apelles, & quod magis mirum videbatur, cognoscebantur in pictura omnes animorum motus expressi ab eodem artifice, cùm populum Atheniensim fecisset ea forma vt hæc in illo omnia cognoscerentur. Enimuero nisi cum Physiognomia consentiat pictura vel sculptura, non est magnopere vtilis existimanda. quare totum fere artificium in capite præcipuè fingendo consumitur, atque quod reliquum est magna ex parte in extremis membris. Tunc enim perfecta est cognitio figurarum, si appareat in eis physiognomia cum rebus gestis consentire. sin autem, suæ sunt imagines ipsis artificibus ad custodiam officinarum relinquendæ. Sunt autem ista & insigniorum quorundam pictorum nomina, & præstantiora illorum opera, quæ memorabilia visa sunt antiquis scriptoribus.

Androbii nobilissimi pictoris opus fuit præter cætera nobile existimatum Danae portata à ventis per mare, quam piratæ tanquam stupidi apparebant admirati. Deinde mirus Hercules in Oeta monte super pyra impositus, qui cum reliquisset quidquid haberet humanum, cùm magna lætitia, vt apparebat, à Diis in cœlum excipiebatur. & Scyllis anchoras Persicæ classis præcidens, & Stratonice & Deianira.

Agacritus discipulus Phidiæ Mineruam fecit Ironiam, & Iouem non longe à Coronea ex ære.

Ageladas Argiuus Iouem fecit Imperatorem apud Messenios. Cuius etiam opus fuit, Hercules impuber apud Achæos, & Iupiter puerili facie ex ære, deinde quatuor equi ænei, qui in Delphos ab Argiuis pro concepto voto missi fuerunt & totidem Tarentinorum.

Alcamenes sculptor fuit insignis, qui Veneris simulacrum fecit & Iunonis in via Phaleri, quæ deducebant. Athenas, & Martis armati signum, & aliud mirabile. Veneris in vrbis regione noctis vocata: Bacchi item simulachrum in templo ex ebore & auro, quod fuit iuxta theatrum: & Hecates signum Athenis è tribus corporibus simul iunctis, Epipyrgidiam vocatum: Aesculapii signum Mantineæ: apud Bœotos labores Herculis ad formas Colossorum è lapide Pentelico.

Alcistere quoque fœmina pinxit saltatorem egregium æstimatum, quando non mares solum, sed etiam fœminæ in arte pingendi claruerunt. nam & Aristaretæ Nearchi filiæ ac discipulæ perpulcher memorantur fuisse Aesculapius, & Lala Cyzicena perpetua virgo ingeniosa fuit exprimendis penicillo mulieribus, cum multas pinxerit, ac seipsam quoque egregie è speculo effinxerit.

Alcmenis opus Thebanis est Hercules & Minerua è lapide Pentelico specie Colossi.

Amphio Gnosius Acestoris filius fecit Cyrenæis Battum in curru sedentem cum matre Cyrene auriga, ac Libyæ nympha, quæ Batto coronam imponat.

Anaxagoras item Aegineta signum Iouis fecit in Olympia, & Herculem ex ære cum leone Nemeæo colluctantem, eumque suffocantem arctissimo complexu.

Antermus, Miciadas, Nalas communi opera aliam Dianam fecerunt lapideam Lasiis, atque aliam Chiis, quæ pro optica ratione intuitus seuera ac prope irata apparet templum ingredientibus, at exeuntibus iam placata,& benigna, quorum & alia opera fuerunt è Pario lapide.

Antiphanes Argiuus Castores fecit in Delphis, cuius etiam opus fuit equus æreus, & Lucina parturienti assistens.

Antiphilus autem pictor fuit non ignobilis, qui multa egregia opera fecit, sed omnium principatum tenuit puer in ignem curuatus inflans, quo igne paululum flatu excitato tota domus videbatur aliquantulum lumen accipere per noctem. pinxit & Satyrum cum pelle pantheræ.

Apelles quoque patria Cous, peritia & gloria artis pingendi nemine inferior, pinxit celebrrimam Venerem emergentem, cuius vultus tantum ac pectos expressit è Phrynes formosissimæ amicæ aspectu, quòd ea talis videretur Neptunaliorum Cerealiorumque tempore in omnium Græcorum conspectu ad mare vestibus & comis solutis. fecit & eximiam Dianam. & in Epheso Alexandrum pinxit cum Iouis fulmine & eundem triumphantem, & Bellum cum illo manibus reuinctis à tergo: & Castorem, Pollucem, Victoriam. Pinxit & Clytum super equo properantem ad bellum, cui galeam puer porrigebat: & heroem nudum miri artificii ob expressas corporis partes, & equum in certamine, & Archelaum cum vxore & filia. Sed omnium eius operum præstantissimus creditus fuit Antigonus thoracatus super equo incedens. pinxit & Dianam ad Homeri carmina, & mensam celebrem miro artificio excogitauit. atque cum Antigonus esset altero lumine orbatus, prior excogitauit rationem occultandi vitii, vt quod deesset corpori, picturæ deesse videretur: nam solam partem integram ostendit, aliam in vmbram conuersam occultauit. pinxit & quæ penicillo exprimi ferè non possunt, fulgura & tonitrua; & Venerem Chois incohauit tantum, sed opus mors illis inuidit. edidit volumina doctrinam picturæ continentia, qui cognitus fuit Protogeni vel è tenuitate lineæ in tabula. tantæ verò præstantiæ creditus est, vt soli liceret Alexandrum pingere, cum aliis esset vetitum.

Apollodorus patria Atheniensis, qui floruit tertia post nonagesimam Olympiade, pictor fuit clarissimus miri artificii creditus est Aiax Iouis fulmine percussus, ac tantæ pulchritudinis, vt nihil tale ars pingendi habuerit præstantius ante illa tempora, cuius etiam pulcherrimus fuit sacerdos adorans.

Arcesilaus pinxit Leosthenem in Piræeo apud Athenienses, opus eximium creditum, & eius filios præter cætera, qui Leosthenes Macedonas duobus præliis vicit in Bœotia & Termopylis.

Ardices patria Corinthius illud laudis iure sibi vendicat in arte pingendi, quod primus fuit cum Telephane Sicyono, qui hanc artem exercuerit, qui lineis tantum figuras adumbrabant, nulloque vtebantur colore, sed pro coloribus lineas interius spargebant inde effectum est vt alii Corinthium, alii *Sicyonium* inuentum esse consuerint pingere aut lineamenta inducere. Verum cum ij artifices parum naturam imitarentur vt adhuc rudes pingendo, necesse fuit nomina illorum picturis adscribi, quos exprimere pingendo fuissent conati. Quis enim nesciat nihil æque naturam imitari, quam colores si fuerint cum aptis conuenientibusque lineamentis coniuncti? necesse est enim vt vtrique ad exprimendam effigiem conspirent, sin autem alterum horum defecerit, inanis propè est omnis labor artificum. quare plurimum sibi deesse statuarii fateantur oportet, qui sola delineamenta per marmora vel metalla possunt imitari. plurimum igitur se debere fateantur oportet pictores Petiphanto Corinthio, qui primus omnium colorem excogitauit, qui testa trita colorare cœpit. alii tamen Philocli Aegyptio, alii Cleanti Corinthio inuentionem lineamentorum attribuerunt.

Ardalus agregia opera fecit duos Vulcanos, alterum in Delphis, alterum in templo Mineruæ Poliadis ex ære: quo tempore vna cum pictoribus insignis statuariorum, & metalla in figuras hominum aut beluarum fundentium multitudo claruit. nam quamuis diuturniores sunt figuræ, quæ funduntur aut exciduntur, quàm quæ pinguntur, neque tam facilè patiuntur temporum iniurias, eandemque rationem membrorum siue analogiam obtinere possunt quam & pictura, tamen minus habent colores quod maximum est naturæ ornamentum & indicium ad mores & ingenium cuiusque dignoscendum. fuerunt tamen quidam artifices qui pingendo, fundendo, & excidendo suum ingenium expresserint.

Argeus enim qui Iouem effinxerat ex ære, idem insignem Apollinem fecit ligneum; sicuti At-

ti Attalus Atheniensis Herculem fecerat lapideum in Naxo, mox excidit Apollinem Lycium è ligno.

Aristides autem Thebanus tantæ præstantiæ fuit pictor, vt per colores non solum figuras exprimeret, sed etiam primus animorum imitatus sit, qui pinxit pugnam Alexandri Macedonis cum Persis, opus sanè celebre, & miræ pulchritudinis. Pinxit & Liberum patrem cum Ariadna, quæ tabula vendita est sex millibus sestertiorum, mirificè apparuit animi perturbatio fœminæ in ea tabula, in qua capto quodam oppido puer exprimebatur se volutans ac repens ad mammas matris è vulnere morientis, quæ videbatur solicita de puero. pinxit & currentes quadrigas: & venatores cum præda; & senen cum lyra, qui apparebat puerum docere, atque ægrè ferre tarditatem ingenii, & ægrum magnopere laudatum.

Aristocles Cydoniates discipulus & filius Cleœtæ pulcherrimum Ganymedem fecit ex ære apud Eleos, qui ab aquila ad Iouem portaretur; & Herculem pugnantem pro balthœo.

Aristolaus Pausiæ filius memorabiles pinxit Periclem, Epaminondam, Medeam, Virtutem, populum Atheniensem, Theseum.

Aristomedon statuas fecit æreas complures in Delphis, & Latonam præcipuè præclaram gestantem paruulum Phœbum, & quæ ducebat manu Dianam paruam.

Aristonomus Aegineta Iouem fecit apud Eloes altera manu auem, altera fulmen gestantem æreum cum corona capiti imposita è variis floribus.

Ascarus Ageladæ Sicyonii discipulus, Iouem item fecit coronatum floribus apud Eleos ex ære, fulmenque dextra tenentem tanquam eiaculaturum. Fecit etiam Pana cum Cupidine colluctantem.

Asclepiodori vnum tantum opus memoria dignum fuisse percepimus, tabulam nimirum duodecim Deorum.

Athenio Maronites egregius pictor Glauconis Corinthii discipulus pinxit Atheniensibus mulieres sacra canephoria celebrantes, hoc est canistros variorum florum plenos super capitibus ad templum Cereris gestantes, fecit item Achillem sub habitu muliebri occultatum, & ab Vlysse deprehensum. fecit & mirificam tabulam Agasonis cum equo.

Athenodorus Lacedæmonius Apollinem & Iouem fecit è marmore in Delphis.

Bathycles Magnesius statuarius sellam fecit apud Spartanos Amyclei, & Minotaurum æreum, qui viuens trahi vinctus à Theseo, videretur. Sustinebant illam sellam à fronte duæ Gratiæ, & à tergo duæ Horæ, cuius in læua parte Typhon & hydra inerant, in dextra Tritones, Iupiter Taygeten, Neptunus Alcyonen portabant. inerat & Herculis pugna cum Cygno, & Centaurorum apud Pholum, & Persei facinus in Medusam, & Herculis cum Turio Gigante certamen, ac Tyndari cum Euryto Leucippi filiarum raptus. Mercurius Liberum patrem nuper natum in cœlum portabat. Peleus Achillem Chironi alendum erudiendumque, tradebat, Cephalus ob formam rapiebatur ab Aurora. Achilles pugnabat cum Memnone, Hercules Diomedem obtruncabat, & Hydram, & canem Plutonis rapiebat, Geryonis boues abigebat, Actoris filios in superiore margine trucidabat, leonem strangulabat, & mox pugnabat Oreo Centauro, & cum Acheloo luctabatur, Nessum ad Euenum amnem interficiebat. Harmoniæ celebrabantur nuptiæ Deorum donis. Mercurius tres Deas deducebat ad iudicium. Iuno Io in vaccam versam intuebatur, Mineruaque Vulcanum fugiebat. Bellorophontes Lyciæ monstrum conficiebat. Calais & Zetes harpyias à Phineo arcebant. Theseus & Pirithous Helenam rapiebant. Apollo & Diana sagittis Tityum conficiebant. Admetus aprum & leonem ad currum iungebat: cum multa inessent præterea cum operi Gratiæ & Dianæ Leucophrynes signum est additum.

Boethus Carthaginensis eximium Pusionem fecit nudum inauratum apud Eleos, qui erat ad pedes Veneris è marmore, cùm Venus esset opus Cleonis Sicyonii. Nam permulti fuerunt artifices, qui ob vnum tantum opus egregium fuerunt celebrati: vt Timotheus cum Aesculapii signum fecisset apud Trœzenios; Theopompus Aegineta, qui taurum fecit ex ære in Delphis: Thoocles Lacedæmonius, qui quinque Hespericas apud Eleos excidit; Polycles, qui fecit æreum Hermaphroditum: Nicodamus Mænalius, qui apud Eleos fudit Mineruam ægide & galea munitam: Mendæus Pæonius, qui Victoriam fecit æream apud Eleos super pila: Hermion Trœzenius, qui excidit Apollinem Pythium apud Samios: Hypatodorus, qui Mineruam in vrbe Aliphera: Iphicles, qui leænam ex ære elinguem ob Aristogitonem: Leocharis ob Iouem Policum æreum in arce Athenis: Callo Aegineta ob puerum Mamertinum æreum apud Eleos pulcherrimum, & Mineruam ligneam in arce Trœzeniorum; Calyphon

Samnis

Samius ob æream Discordiam in templo Dianæ Ephesiæ: Eleutherius ob Bacchum è Pario lapide apud Athenienses in templo Liberi patris iuxta theatrum: Euchir Atheniensis ob Mercurium marmoreum apud Pheneatas: Endæus Dædali discipulus ob mineruam marmoream sedentem in arce Athenarum: Dorychidas Lacedæmonius Dipœni discipulus ob Themidem marmoream apud Eleos: Epheus ob Venerem ligneam in æde Apollinis Lycii: Endius ob Mineruam Aleleam, quam fecit ex ebore.

Bryaxis celebratus fuit ob Apollinem æreum & Iunonem apud Pheneatas, qui fecit Aesculapii quoque & Hygiæ signa apud Athenienses, in Iouis Pulueri cognomento delubro, quod fuit sine recto.

Bularchus is qui floruit Olympiade decimasexta pinxit magno artificio Magentum prælium quæ tabula tanti pretii habita est, vt pari pondere auri sit repensa.

Buthieus Mytonis discipulus puerum in ignem inflantem fudit, & Argonautas, & aquilam gestantem Ganymedem, quem Iouis iussu rapuerat, erat ita concinnè facta vt eum vnguibus non læderet, deinde Apollinem cum diademate.

Calamidis Agrigentini insignia opera fuerunt apud Eleos pueri ærei dexteras tendentes & signum Victoriæ inuolucre ac sine alis Athenis: Aesculapius imberbis apud Corinthios ex auro & ebore, qui dextera fructum pineum tenebat, ac læua sceptrum fecit Athenis & æream leænam propter Pisistrari casum, & Thebis signum Ammonis: apud Tanagræos Mercurium æreum arietem humero gestantem, & Apollinem Alexicacum Atheniensibus, & Veneris signum æneum.

Callimachus cacizotechnus æream quandam lucernam fecit quæ per annum arderet, neque tamen in ea oleum consumebatur, quam deposuit Athenis in arce Mineruæ: ac primus lapides terebrauit, fecit & Iunonem disponsatam apud Platæenses.

Calyphon Samius in templo Dianæ Ephesiæ pugnam pinxit Troianorum ad Græcorum naues, & in primis Discordiam vultu horrendo.

Canachus Sicyonius Apollinem fecit Philesium, & ceruam mirabili artificio. Apollinem item Didymæum Milesiis, & Ismenium Thebanis, & Venerem ex auro atque ebore Corinthiis. cuius tamen opera fuerunt rigidiora, quam vt vera imitarentur.

Cephisodorus ille qui floruit nonagesima Olympiade Pacem fecit æream Atheniensibus quæ Plutum in sinu gestaret, & aram Iouis, & Mineruam in portu Athenarum.

Cephisodorus & Xenophon fecerunt Arcadibus Dianæ Sospitæ simulacrum è lapide Pentelico.

Chalcosthenes Atheniensis mirabilis & ipse opifex fuit existimatus, quamuis fictilia tantum effingeret, hoc est, imagines & statuas è Creta, cuius etiam causa ob multam huiusmodi fictilium statuarum copiam locus Ceramicus nominatus fuit Athenis.

Clares Lindius colossum fecit Solis apud Rhodios septuaginta vlnarum miræ pulchritudinis

Chionis opus fuit eximium in Delphis Mineua & Diana marmoreæ.

Chirisophus Cretensis fecit è marmore Pario apud Tegeatas simulacrum in Apollinis auratum.

Chrysippus Solensis præterea & Zeno Mnasei filius, dicuntur fuisse omnium pictorum suæ ætatis pingendis animalibus prçstantissimi, quorum alter Herculem fecit leonem Nemeæum suffocantem, alter expressit aprum Calydonium mirificè penicillo, & Hesionem ceto expositam mœstam & aues Stymphalidas.

Cimon Cleoneus, qui in corticibus pingere consueuit, prior optimè membra distinxit, venasque in corporibus expressit, & sinus in vestibus ac rugas retulit. inuenit & catagrapha vocata despicientes, suspicientes, scilicet, ac respicientes penicillo exprimere.

Cleon Sicyonius statuam fecit æream Dinolochi pueri, qui pueros omnes vicerat in Olympicis certaminibus, quod opus fuit pulcherrimum iudicatum.

Critias Epicharmum aheneum fecit opus insigne, se in cursu armatorum exercentem.

Ctesicles quoque statuarius tantæ pulchritudinis, tantique artificii muliebrem statuam è Pario lapide fecit in Samo, vt eius amore incredibili captus sit Clisophus Selymbrianus, cum qua vbi propter frigus ac duritiem congredi non posset, eò vsque cupiditatis accessit, vt carunculam quandam prætenderit; atque omnino concubuerit, vt ait Adæus Mitylenæus in libro de statuariis.

Cyclopes etiam non ignobiles statuarii fuerunt, quippe quorum opus fuit, leones marmorei Mycenarum portæ insidentes, & marmoreum caput Medusæ iuxta Cephisum amnem.

Dædali item multa opera fuerunt nobilia, inter quæ

ter quæ sella lecticaria, compactilis in Arce Athenarum, & Hercules Thebis apud Bœotos apud Lebadenses. Trophonius & in Creta: lignea Minerua apud Gnosios: Olunte Britomartis: Venus lignea apud Delios: apud Corinthios signum ligneum Herculis nudi: rude illud quidem, sed tamen, vt aiunt, quod diuinum quiddam præ se ferret. apud Samios finxit ligneam Iunonem. erant autem hæc ligna, è quibus Solis ferè simulacra conficiebantur antiquitus, cedrus, lotus, quercus, cyparissus, hedera, cilicia, ebenus.

Dædalus Sicyonius cuius fuit filius & discipulus Patrocles, trophæum Eleis in Alte erectum laborauit, quod partum fuit deuictis prælio Laconibus, qui eatiam signa Pancratiastarum fecit, vt plerique artifices, quæ à nobis silentio inuoluuntur, cùm res non sint visæ valde memoria dignæ.

Dameas Trœzenius Dianam, Neptunum, ac Lysandrum fecit in Delphis.

Damophon Messenius insignia opera fecit è marmore Pentelico, Lucinam facem præ se ferentem, & signum Hygiæ & Aesculapii apud Achæos: apud Arcades Mercurium & Venerem ligneam, sed Veneris imi pedes, & os, & manus fuerunt è lapide: & Cererem dextra gerentem facem quæ sinistra cistam admoueret Heræ: Hera cistam & sceptrum genibus sustinebat, quæ omnia facta fuerant ex vno lapide apud Acacesios. Fecit idem matrem Deorum è lapide Pario, et Iouem Olympium ex ebore, et apud Messenios Dianam Laphriam, et eandem Luciferam, ac Fortunam marmoream.

Demetrius statuarius Mineruam vocatam Musicam fecit ex ære, cuius in scuto dracones ita erant formati, vt vbi percuterentur, sonum citharæ persimilem emitterent.

Dinomenis opus fuit Io, et Callisto ænea in arce Athenarum, et Callisto Lycaonis filia.

Dionysius Argiuus egregius statuarius apud Eleos Orpheum fecit, et Liberum patrem, et multos ex Herculis laboribus, et equum eximium cum auriga assistente.

Dipœnus et Scillis Cretenses Dædali discipuli fecerunt marmoreum Mineruæ signum eximium in vrbe Cleone, et Castorem ac Pollucem apud Argiuos ex ebeno cum equis, et Anaxim, Mnasinum, Ilairam, Phœben. hi primi fuerunt, qui apud Sicyonios exciderunt è marmore, qui cùm marmora quædam in Deos decidere cepissent, ac postea inceptum opus deseruissent, fames et annonæ penuria Sicyoniorum regionem inuasit, tum reuocati ex oraculi responso finiuerunt Apollinem, Dianam, Herculem, Mineruam, Ianum. atque hi primi mortalium in cædendo marmore claruerunt.

Dyllus et Amylus item communi opera fecerunt ex ære Iouis et Aeginæ simulacra egregia apud Delphos.

Echon quoque ille egregius pictor, qui floruit Olympiade septima post centesimam, miro artificio pinxit Liberum patrem, et tragœdiam atque comœdiam, et anumquæ Semirami ex ancilla factæ reginæ lampadem præferret, nouæ nuptæ nobilis adesse verecundia apparebat.

Eleuthereus Bacchi signum fecit Athenis ex ebore, et auro.

Emilus Aegineta Horas incidit apud Eleos sedentes in soliis, ad quarum pedes erant canistri varijs floribus ac fructibus referti.

Endæus Dædali discipulus sedentem fecit Mineruam è marmore Pario.

Endius Mineruam fecit Arcadibus ex ebore Alcam vocatam opus nobile.

Eubulides fecit Apollinem in Ceramico apud Athenienses.

Eumanus patria Atheniensis prior omnium eorum qui fuerunt ante suam ætatem, conatus est figuras coloribus exprimere, cum floruit ante Cimonis Cleonei tempora. Sed vt sunt omnia primum nascentia rudia, et planè impolita, facilè fuit illis qui secuti sunt, eum superare. hic Dianam pinxit nuper natam matri obstetricem, et eandem cum Apolline in vltionem matris Pythonem sagittis occidentem.

Euclides statuarius eiusdem patriæ, Cererem et Venerem fecit, et Liberum patrem, et Lucinam è lapide Pentelico apud Achæos, et Iouem sedentem apud Aeginetas.

Euphranor autem Isthmius pictor fuit illis temporibus quibus pictura iam plurimum ornamentorum acceperat, atque ad summum peruenerat, cuius opera fuerunt duodecim Dii, et Theseus, qui apparebat æquabilem administrationem ciuitatis præsentibus Atheniensibus concessisse. Præ se ferebat eadem pictura quæ erat in porticu nauatam operam Lacedæmoniis ab Atheniensibus ad Mantineam, quod erat equestre prælium in quo Crylli Atheniensis virtus enituit, et in Bœotio equitatu Thebanus Epaminundas præstabat. nam equites equitibus, et equi equis imminere apparebant. fuit eiusdem Euphranoris, et tabula Ephesi, in qua Vlysses boue et equo iunctis seminare sal videbatur. fecit et Paridem, qui in eodem opere cognoscebatur iudex Dearum, et Helenæ amator, et qui Achillem

chillem occidisset. fecit & bonam Fortunam altera manu poculum, altera papaueta & aristas gestantem: & Latonam nuper genitam, & alteram, quæ Apollinem ac Dianam sedentes super brachio gestaret. fecit & Virtutem & formam colossi mulieremque quandam ministrantem sacrificio.

Euthycrates Lysippi filius Herculem fecit in Delphis & Alexandrum Macedonem venatorem ex ære.

Gitiades Lacon tripodes quosdam fecit Dianę, & æneam Mineruam apud Lacedæmonios & multos Herculis labores, & Castores, & Vulcanum matrem è vinculis eximentem, & Amphitriten, ac Neptunum cæteris suis operibus forma præstantes.

Hermon excidit è ligno apud Trœzenios Castrorum simulacra multa elegantia membrorum.

Hermogenes Cytherius fecit Apollinem Clarium æreum, & Venerem apud Corinthios. fecit & Neptunum æreum cum delphino sub pedibus aquam profundentem, vt ait Alcimus in libro de statuarijs.

Hygion Atheniensis, vel, vt ait Adæus in libro de statuariis, Crotoniates, primus omnium mortalium marem à fœmina pingendo distinxit, cùm ante illum figuræ ita pingerentur imperfectæ, vt neque à maribus fœminæ dignoscerentur, neque vllam haberent autoris aut membrorum elegantiam.

Hypatodorus Mineruam fecit apud Arcades è marmore, cùm ob magnitudinem, tum ob opificium spectatu dignam.

Irene fœmina Cratini pictoris filia egregiam pinxit in Eleusine vrbe puellam, & Calypso iam vetulam, & Theodorum eximium præstigiatorem suæ ætatis.

Laphaes patria Phliasius fecit Herculem apud Sicyonios, Apollinem apud Achæos, Herculem item apud Corinthios ligneum in æde ipsius Herculis.

Learchus Rheginos Dipœni & Scilidis discipulus, vel (vt alii maluerunt) Dædali, fecit signum Iouis Chalciœci ligneum eximium apud Lacedæmonios.

Leochares fecit Eurydicen & Olympiadem ex auro & ebore, & Apollinem cognomento Patroum,

Leocharis autem pictor fuit non ignobilis, qui opus fecit eximium Iouem in Piræo in vltima porticu.

Locrus Parius Mineruam finxit miræ pulchritudinis apud Athenienses, & Demosthenem exilio Calauream secundo eiectum morientem hausto veneno, & Pindarum, quia Athenienses carmine laudauisset.

Lycius Myronis filius pinxit in Alte apud Eleos cùm Græcis barbaros in certamen congressuros, Agamemnonem cum Paride, Aeneam cùm Diomede, Deiphobum cùm Aiace Telamonio,

Lysonis opus fuit apud eosdem populos propè diuinum creditum.

Lysippus Eleus Cupidinem fecit æneum Thespiensibus & Pyrri simulacrum.

Lysippus Sicyonius permulta præclara opera fecit, sed inter hæc Musas apud Athenienses, & Iouem ęneum in æde Veneris, & Herculem apud Corinthios, ac Iouem apud Argiuos multa laude digna, & Socratis æream statuam Athenis, quæ publico decreto erecta fuit in celeberrimo vrbis loco, vbi Athenienses pœnitentia facti accusatores ipsos Socratis mactauissent vt ait Diog. Laertius in eius vita.

Lysistratus & ipse Sicyonius huiusce Lysippi frater non est silentio prætermittendus, quoniam primus omnium mortalium fuit, qui hominum figuras è gypso effinxerit, quod inuentum maximè fuit accommodatum ad vniuersum fundendi artificium, cùm inde ars fusoria plurimum facilitatis acceperit.

Medon Lacedæmonius Mineruam fecit armatam scuto, & hasta, & casside marmoream.

Menochares Pausiæ discipulus pinxit Aesculapium, & eius filiam Hygiam, & Aeglen, & Pana, & Ocnum funem tenentem, quam asinus vorabat.

Menodorus statuarius Cupidinem fecit eximium Thespiis, & Calisto Athenis in arce.

Miconis Atheniensis pictoris opus fuit eximium Lapitharum & Centaurorum pugna apud Athenienses in templo, Thesei atque illos qui in Colchidem nauigarunt. in templo Castoris & in porticu Pœcile vocata, acies Atheniensium nimirum Theseo Duce cùm Amazonibus congressuræ illius sunt opus, & Græci excidentes Ilium, & reges ob nefarium Aiacis cum Cassandra facinus congregati, & captiuarum mulierum agmen, & Cassandra, & qui aduersus Persas in Marathone pugnarunt, spectabatur par in vtraque acie pugnante alacritas, ac barbari fugientes apparebant temere se in paludem trudentes ob metum. erant & Phœnissæ naues & barbarorum facta cædes a Græcis, & Theseus à littore soluens, & Minerua ac Hercules.

Myronis Atheniensis fuit puer æreus in arce, & facinus Persei in Medusam, & spectatissimum opus

opus in Helicone Liber pater erecto statu, præter Erechtheum, qui fuit Athenis. fecit hic idem ligneum Orpheum apud Aeginetas, & marmoreum Cupidinem, qui ex altera parte videbatur Hercules ex ære egregiè fabrefactus: & æreum discobulum. Neque debet hoc mirum videri, quòd idem artifex in varia materia suum ingenium exercuerit, quoniam multi fuerunt ex antiquis, qui non minus pingendo, quàm fundendo & incidendo excelluerunt: cum præsertim harum artium omnium vna sit origo, vna ratio, vnus finis. fecit æream vaccam apud Aeginetas, quæ præcipuam laudem artificii meruit, & Arcesilai atque Lichæ statuas: & Aristæum Liberi patris filium, & Iouem imperatorem spectatissimum, & Apollinem eximiæ pulchritudinis ex ære.

Musus Iouem æneum fecit apud Eleos in templo Iouis popularis, seu Lacœtæ, quod fuit Corinthiorum donarium.

Mys non solum in argento cælando, sed etiam in cædendis ligneis imaginibus peritissimus, cum summa omnium spectantium laude pugnam in arce sculpsit in clypeo Mineruæ Centaurorum & Lapitharum, quam Mineruam Phidias fecerat ex ære.

Naucydis Argiui opus fuit Hebes simulacrum in æde Iunonis in agro Mycenæo, & apud Argiuos Hecate ex ære.

Nicagora Sicyonia sculptrix Herculem fecit apud Corinthios in draconem versum, qui ex Epidauro delatus fuit Corinthum multis bigis ob eximium pondus.

Niceratus effinxit Aesculapium, & eius filiam Hygiam ex ære.

Nicearchus non ignobilis pictor multa præclara fecit, inter quæ principatum obtinuit Pan cum Cupidine colluctans, qui pares propè apparebant: & Cupido item ac Venus inter gratias. erat & Hercules ita mœstus, vt videretur pertæsus infamiæ.

Nicias Atheniensis Nicodemis filius, qui floruit Olympiade duodecima post centesimam, ita inuenit coloribus clarum & obscurum ac lucidum referre, vt eius picturæ non pictæ sed consistere per se apparerent; tanta fuit in iis exprimendis præstantia artificii. Narratur eius Bacchus mirabili fuisse artificio factus, & Io, & & Andromeda, & Calypso eius fuerunt spectatù digna, pinxit inferos Athenis ex Homeri carminibus, quod opus mirum creditum Necyem vocarunt: expressit postmodo penicillo Hyacinthi pulchritudinem, & tauri Marathonii ferocitatem in porticu Stoa vocata omnium verò illorum maxime mirabilis fuit exprimendis animalibus, sed canibus in primis.

Nicodemus apud Eleos fecit Herculem puerili ætate, opus mirabile creditum.

Nicomachus Aristodemi filius multa & ipse fecit præclara, inter quæ vt eximia commemorantur, mater Deorum in throno sedens multa cum maiestate, circa quam florum fructuumque mirabilitas quædam pullulabat. Dii in eadem pictura astabant plerique eius voluntati ob temperaturi, vt videbantur. Proserpina item rapta à Plutone, quæ apparebat sub terram ingredi: Scylla marinum monstrum: Apollo & Diana, ac Rhea super dorso leonis sedens.

Olympiosthenes tres Musas incidit in Helicone, sicut Cephisodorus.

Omphalion pictor, Niciæ Nicomedis filii discipulus, Aesculapium fecit mirabilem apud Messenios, & Tritonem super delphini dorso per mare equitantem, & Podalirium & Machaonem, & Hygiam Aesculapii filiam virginem formosam, incredibilis artificii creditam quæ quandam præ se ferret in vultu lætitiam.

Onatas Aegineta Miconis filius signum Iouis incidit apud Eleos, & Herculem, quem dicarunt Thasii, ex Attica Dædali officina inter nobiles artifices nulli secundus. eiusdem opus fuit Mercurius arietem sub alis portans, galeatus, chlamydeque indutus. hic vbi Cererem fecisset Phigalensibus. quantum præmij poposcit, tantum reportauit, hoc est decem magna talenta, vt ait Aristodemus Abderites lib. 2. de statuariis. Floruit eadem ætate, qua Hegias & Ageladès clarissimi statuarum artifices.

Pamphilus Macedo, Apellis, & Melanthii magister, arithmeticus & geometra non ignobilis, qui negabat artem pingendi aut sculpendi aut cæteras huiusmodi sine mathematicis posse scitè tractari: fecit Victoriam Phliunte Atheniensium, Vlyssemq; penicillo eximiè expressit.

Panæus Phidiæ frater miro artificio pinxit pugnam Marathoniam aduersus Persas Athenis in porticu Pœcile vocata, quo vno opere nobilitatus fuisset, vel si nihil aliud fecisset. tanta erat eius pictarum formarum venustas, vt non pictæ figuræ, sed viui homines pugnare viderentur, cùm quisque posset pugnantes dignoscere. Idem Delphis templum nobilissimum Apollonis pinxit sine præmio, quare ab Amphictyonibus fuit multis honoribus insignitus, & senatusconsf. factum vt publicus sumptus fieret in eius victum vbicunque moraretur in agro suo.

hic primus fuit qui os aperire & dentes ostendere picturas coegit, vultumque figuratum à prisca ruditate ad iucundiorem aspectum perduxit.

Parthasius Euenoris filius, patria Ephesius, prior fuisse dicitur qui proportiones inuenerit in figuris, addiditque capilis venustatem, & faciei non prius visam elegantiam. est enim omnium maximè necessarium, vt rationes in vniuersa picturæ, sculpturæ, aliarumque consimilium artium facultate seruentur, neque solum propter venustatem, quæ visui iucundas figuras facit, sed etiam quia sic ad vnguem pro viribus naturam imitari conuenit, quæ semper in optimè constitutis animalibus certam rationem membrorum seruare consueuit. Præclarè igitur dicere solebat Pamphilus, Geometriam & Arithmeticam disciplinas esse picturœ pernecessarias, quoniam omnis proportio diligētior in numeris, deinde in aliis magnitudinibus consideratur. eius rei præclarum est indicium, quod si quis caput à capillis ad mentum, vel digitum. vel manum, vel pedem corporis permensus fuerit poterit magnitudinem totius corporis, & singulorum membrorum reperire. *H*uius Parrhasiii eximia opera fuerunt Meleager Rhodiis, & Hercules ac Parseus cum Plutonis galea & talaribus Mercurij volans: duæ præterea figuræ loricis armatorum, quarum altera currens in bello sudare, altera iam defessa positis armis anhelare videbatur. Fuerunt eiusdem duæ tabulæ eximiæ, in quarum altera Achilles erat pictus & Agamemnon & Vlysses; in altera Castor & Pollux & Aeneas. pinxit hic in arce Athenarum in templo Mineruæ pugnam Centaurorum eximiè, & post hanc celebres illas vuas, quibus decipiebantur volucres, quamuis velamenti artifici victoriam concessit. pinxit & nutricem Cressam cum infante in manibus: & Liberum patrem astante Virtute: & sacerdotem cum puero habente acerram & coronam.

Pasiteles autem plasta cum in pictura, sculptura, & cælatura excelluerit, plasticen tamen omnium harum matrem eppellauit.

Pausias egregius pictor, patria Sicyonius, inter cætera eximia Cupidinem fecit, qui abiecto arcu & sagittis lyram tenebat apud Argiuos; & Glyceram coronas è floribus facientem, bibentemque è phiala vitrea Ebrietatem.

Phidias nobilis statuarius non minus fundendo quam etiam sculpendo valuit, quamuis fuit prius pictor, floruitque Olympiade nonagesima: huius opera multa fuisse mirabilia traduntur, atque inter cætera mater Deorum apud Athenienses, & Venus è Pario lapide. fuit Apollo eius opus æreus in arce nominatus Parnopius, & Minerua ibidem ex ære, cuius in clypeo formam sibi similem insculpsit, cùm inscribere non esset licitum. fecit aliam Mineruam vocatam Lemniam præstantissimam adiutore Colote, & Nemesin cum corona in ceruos incisa, & Victoriæ signum, quæ læua fraxinum, dextra phialam gestabat, cui operi suum nomen inscripsit, quæ fuit in arce Athenarum, vt ait Hippias in libro secundo de statuariis. eius fuit & ahenea Leda, & alia lignea Minerua Area cognomento, cuius manus summæ è Pentelico lapide, & pedes erant apud Platæenses. fecit & Iouem Eleis ex ebore, & Venerem ex auro & ebore, quæ altero pede testudinem premebat: in arce Elidis Mineruam item ex auro & ebore, cuius cassidi gallus insidebat, & aliam rursus Pellenensibus, fecit in templo Olympico Iouem insignem ex ebore, & Amazonem quandam Ephesiis æream in templo Dianæ, & duas Mineruas: & Venerem è Pario lapide Athenis, & Mercurium Pronaum apud Platæenses è marmore.

Philesius Eretriensis fecit apud Eleos binas boues æreas eximii operis.

Philoxenus Eretrieus prælium Alexandri cum Dario pinxit, & lasciuiam, in qua tres Sieni comessabantur.

Pisias fecit Apollinem Athenis & Iouem consiliarium è marmore in curia quingentorum.

Polycletus Argiuus statuarius suum ingenium & ipse in diuersa materia exercuit. eius opera memoratu digna fuerunt iuuenis strenuus apparens hastam tenere, qui fuit inde Doryphorus nominatus & pueri taxillis ludentes; & Venus eximia apud Spartanos: & Iuno ex auro & ebore sedens in solio cum corona capiti imposita in agro Mycenæo in templo ipsius Iunonis, cui assistebant Gratiæ & Horæ, atque altera manu malum Punicum, altera sceptrum tenebat; cui cuculus insidebat: & Iupiter apud Argiuos è candido marmore: & ærea statua fratris sui, atque ærea Hecate. Illud tamen non est silentio prætermittendum, quòd non sculpebantur ex auro vel argento vel ebore nisi magni Dii: cum plebei è quauis materia fierent antiquitus. Erant Dii magni magnarum gentium crediti hi: Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Vesta, Ceres, Venus, Diana, Minerua. nam aliis fiebant è ligno simulacra, vel fictilia. Fecit Apollinem hic & Dianam & Latonam in vertice Orthiæ montis è candido marmore, cuius opus fuit

fuit Liberi patris signum apud Megalopolitanos cothurnati, quod læua thyrsum, dextera poculum tenebat insidebatq; aquila super thyrso. omnium vero suorum operum laudatissimus fuit regulus Artis vocatus, qui erat quasi lex illarum proportionum, quæ sint seruandæ cæteris artificibus in omni ratione figurarum. fecit & duo signa ærea non maxima, sed eximię tamen venustatis at virginali habitu & vestitu, quæ sacra quædam de more virginum Atheniensium capitibus imposita sustinerent, vocabanturque Canephoræ.

Polygnotus Thasius, Miconis filius, pinxit in Delphis Nestorem pileo tectum & hastam tenentem: atque penicillo mirificè expressit bellum Troianum, & Charontem grandem natu, & vectos in cymba parum clara specie: & Epeum muros Troiæ solo æquantem: & Neoptolemum cædentem Troianos. fecit Cerberum opus sanè horrendum, & Ocnum cùm asello vorante funem. fuit Ocnus vir ignauus, cuius vxor absumebat quidquid ille acquirebat. apud Athenienses in Dioscurorum templo Castoris & Pollucis res gestas: Diomedem sagittas portãtem Philoctetæ. Vlysses surripiẽs Palladium eius opus fuit, & Orestes obtruncans auxiliarios Aegisthi apud arcem Atheniensium: & Alcibiades cum monumentis equestris victoriæ ad Nemeam: & Vlysses apud Platæenses patrata iam procorum cæde ferunt quidam hunc fuisse primum, at non Panænum, qui os aperire & dentes ostendere figuras docuerit, vultusque mutationes variauerit; quo inuento plurimum accessit ornamenti vniuersæ arti pingendi, fuerunt tamen qui dixerint ad ætatem vsque Polygnoti & Zeuxis & Timantis non fuisse inuentos colores plures quatuor.

Praxias Atheniensis Calamidis Agrigenti discipulus elaborauit Dianæ, Latonæ, Apollinis, Musarum, Liberi patris, Thyadum, Solis occidentis ora in Delphis: quo mortuo reliqua Androsthenes & ipse Atheniensis absoluit discipulus Eucami. Nam Phryne, cuius insigni amore captus erat Praxiteles, facta sibi optione vtrum mallet eligendi huiusce vel statuæ vel Satyri in tripodibus, hanc elegit, & in Thespiis deposuit, atque cum multi artifices in omnibus se exercuerint pingendis aut fundendis aut excidendis, tamen non omnes in omnibus excelluerunt, sed in quibusdam præcipuè. fuit enim Phidias exprimendis Diis, quam hominibus magis accommodatus: Nicias canibus, Praxiteles equis excelluit.

Praxiteles nulli propè omnium artificum qui sua tempestate floruerunt, vel etiam posteris ignotus, raptum Proserpinæ, & Ebrietatem fecit æream, & Cererem ac Proserpinam in primo vrbis ingressu è Phaleto apud Athenienses, & Satyrum præterea, quo maximè gloriabatur, in via quæ vocabatur Tripodes, in templo Liberi patris è lapide Pario, & Cupidinem ibidem non minoris admirationis. Harmodium præterea & Aristogitonem tyrannum occidentes, & duodecim Deos: Suadelam Latonamq; cum filiis ad Portam Nymphadas appellatam, & Dianam & Apollinem & Neptunum: aliam Latonam Argiuis; adolescentem lacertam arcu percussurum apud Athenienses: Cererem & filiam & Iacchum facem præferentem apud Thespienses in Guido Venerem è Pario lapide subridentem risu simulato, vt ait Lucianus in Amoribus, cum qua rem habuit Macereus Perintius, quod in Samo aiunt contigisse, vbi ea scripta sunt etiam de Clisopho Selymbriano ab Adæo Mitylenæo in libro de statuariis. apud Anticyrenses Dianam fecit dextera facem gestantem cum pharetra pendente ex humero, cui canis a læua & ipse æreus astabat. fecit & Phrynes statuam ex auro super columnam lapidis Pentelici, vt ait Alcetas in secundo libro depositorum in Delphis. apud Eleos Mercurius eius opus fuit Bacchum infantem gestans, apud quos fecit etiam communi opera cum Cleone Sicyonio Venerem ex ære mirabili artificio. fuit Cleon discipulus eius Antiphanis qui didicerat à Pericleto discipulo Polycleti Argiui. fecit Athenis signum Dianæ Brauroniæ, & consultricis Deæ simulacrum, & Thyadas & Caryatidas. & Mantineam Iunonem sedentem in solio, cui Hebe & Minerua assistebant: apud Platęenses Iunonem adultam, & Rheam saxum fasciis inuolutum pro puero ad Saturnum deferentem: apud Platæenses Iunonem è Pentelico lapide, vbi Callimachus aliam fecit: apud Thespienses Venerem pulcherrimam de Phryne inauratam: aliam Phrynen è marmore apud Athenienses Bellonam fecit, Triptolemum, & bonam Fortunam, & Cupidinem marmoreum depromptum è Glycèrio, quæ formosissima fuit amica, non minùs quàm Phryne, aut Thais, aut Leontium, aut Hippe, aut quæuis nobilis amicarum.

Protogenes patria Caunius nobilissimus fuit pictor, qui cum multa eximia opera fecisset, principatum tamen Ialyso illi celebri tribuere solitus est, in quo nondum perfecto septem annos Rhodi pingendo absumpsit: & cani illi pulcherrimo anhelanti exprimenda spuma ex ore

Dd manante

manante diutius laborauit. expressit penicillo Marsyam victum & exanimem prope propter mœrorem & Niobem spectantem filiorum cędem quam ex ipso vultu licebat cognoscere prope stupidam factam. Tantæ fuit existimationis, vt cum Demetrius vrbem Rhodon capere posset ex ea parte qua erat Ialysus ignis opera, maluerit vrbi parcere, quam Ialysum igni deuastare. pinxit Satyrum eximium incumbentem columnæ cum coturnice columnæ insidente viuæ prorsus simili: & Patalum Hemionida. Cydippem, Tlepolemum, Antigonum, matrem Aristotelis fecit etiam signa ex ære. pinxit & latores legum Atheniensibus.

Pythagoras Parius Gratias venustissimis faciebus pinxit apud Pergamenos, opus insigne.

Pythagoras Rheginus primus omnium ære expressit venas, neruos, capillos, & alia complura, idque multo artificiosius totum fecit inuentum, quam fuerat ante suam ætatem qui fecit etiam præter cætera multa pancratiastarum simulacra, qui artem didicit à Clearcho Rhegino, qui ab Eucheto Corinthio, qui à Syadra & Charta Spartanis.

Pythodorus Thebanus Iunonem fecit ex ære Coronæ Sirenas manu præferentem.

Rhœcus ac Theodorus Samii primi fuerunt qui plastices artis artificium in Samo inuenerunt. fecit & alia signa in Dianæ Ephesiæ templo, & fœminam quam Ephesii Noctem appellabant perobscuram.

Scopas Parius Venerem popularem ex ære fecit in Elide capro insidentem, & multa alia signa in variis locis, sed præsertim in Ionia & Caria. fecit apud Athenienses Amorem, Cupidinem, Appetentiam: apud Corinthios Herculem & Hecaten signa marmorea. fecit Venerem è marmore, quæ noctu ridere videretur ob voluptates venereas, ac furta nocturna. & Phaethontem, & Vestam sedentem cum duabus ministris, & Thetidem cùm Achille ac Nymphis quæ insiderent delphinis, Tritonibus, & Phorco. fecit Cnidiis Bacchum & Mineruam: Arcadibus Aesculapium impuberem, & Hygieam è Pentelico marmore: & Platæensibus marmoream Mineruam Pronaum.

Simonis pictoris Aeginetæ opus fuit apud Eleos equus & assistens auriga, & labores Herculis.

Socrates Sophronisci filius incidit apud Athenienses è marmore in vestibulo arcis Gratias & Mercurium. pinxit etiam Hygiam filiam Aesculapij, & Aeglen. Panacea quoque & Iaso & piger spartum torquens, quod asinus rodebat erant eius picturæ.

Strongylio parum erat aptus exprimendis in marmore humanis corporibus, cum boues & equos optimè exprimeret. solam Dianam sospitam fecit Athenis tolerabilem.

Tauriscus non ignobilis pictor præter alia egregia pinxit discobulum, in quo & musculi in dorso & vis brachii, & omnis habitus corporis totis viribus in altum iacere conantis mirificè apparebat: & Paniscum, & Clytemnestram, & Pesynicem, repetentem regnum, & Capaneum.

Tectæus & Angilio magistri Callonis, ac Sicilidis & Dipœni discipuli, simulachrum fecerunt marmoreum eximium in Delo Apollinis Delii.

Teletas & Ariston communi opera fecerunt apud Eleos æreum Iouis colossum duodeuiginti pedum, opus eximium creditum.

Theocosmus ciuis Atheniensis Iouem fecit adiutore Phidia è marmore, cuius capiti Horæ & Parcæ insidebant. cuius os ex auro, & ebore constabat. reliqua è gypso & fictili materia.

Theodorus Samius mirabilis fuit in arte sua, siquidem ferrum fundere ac signa facere ex eo primus inuenit. non tamen multos æmulos habuit propter difficultatem metalli, quod non potuit sequentibus temporibus in statuas commodè fundi, quare necesse fuit ab illo fuisse aliquo ignoto medicamento purificatum.

Theopropus Aegineta Taurum ex ære in signum fecit Corcyræis.

Thrasymedes Parius Arignoti filius Aesculapium insignem fecit ex auro & ebore sedentem, tenentemque scipionem, qui altera manu caput premeret draconis, cane ad pedes decumbente.

Thimeneus Musarum pinxit penicillo in arce Athenarum, qui Boreæ dono volare apparebat: & palæstritem, & puerum hydrias portantem.

Thylatus & Oretus & eorum filii apud Eleos signum illud Iouis fecerunt, quod fuit postea in Olympiam deportatum.

Thymilus Amorem fecit Libero patri assistentem apud Athenienses è marmore candido in via Tripodibus; & Satyrum puerum poculum porrigentem.

Timanthes Iphigeniam altari astantem pinxit, multosque mæstos circa illam; sed omnes reliquos mœrore superare Menelaus patruus videbatur. Cùm verò patris dolorem se non posse penicillo exprimere arbitraretur eximius artifex,

tifex, quod iam quidquid posset in patruo expressisset, velamento vestis paternum os occultauit. Pinxit idem Polyphemum cum Satyris in parua tabula, & iudicium armorum in Aiace, qua tabula iudicatus est superasse Parthasium Sami, fecit Cyclopem dormientem, & ad ostentandam magnitudinem Satyros qui thyrso eius pollicem mentirentur.

Timocles & Timarchidas Athenienses fecerunt Aesculapium marmoreum imberbem Eleteæ.

Timomachus Byzantius eximius pictor prę ter Arionem à delphinis vectum cytharam pulsantem, fecit Aiacem & Medeam & Orestem & Iphigeniam in Tauris, quæ vultu mœsto ac pudibundo æstuans aræ vestes componeret, vt caderet decore. fecit & Gorgonem, in qua ars præcipue enituit. fecit & Athenienses sedentes & alios concionantes. & præstantissimum opus fuit Gorgon.

Tisagoras conscius artificii Theodori Samii, vt apparuit, fecit apud Delphos è ferro Herculem pugnantem cum hydra & alia signa ferrea multa laudabilia, quamuis ars esset difficilima; fecit Pergami alterum caput ferreum leonis, alterum apri.

Xenophon & Eubii Thebanorum opus fuit Hercules Promachus è candido lapide apud Bœotos,

Xenophilus Aesculapium fecit apud Argiuos è candido lapide, cui Strato adiunxit bonam valetudinem, & Neptunum apud Anticyrenses, ea forma vt manu femori admota altero, pede supra Delphinum ascenderet, altera gestaret tridentem.

Xenophon Atheniensis Fortunæ signum fecit ferentis Plutum, quod opus cùm imperfectum relinquens decessisset, Callisthonicus Thebanus ciuis os & manus, & quædam alia suffecit.

Zeuxis Heracleota pictor clarissimus tam amplas diuitias per suam artem sibi comparauit, vt ausus sit vestem aureis literis nomen suũ continentem gestare ad ludos Olympicos. huiusce mirum opus fuit Penelopes pictura, quam ita pinxit, vt præter eximiam pulchritudinem, studium eti m continentiæ, & pudicitiæ, atque omnes mores qui in honestissima matrona esse solent, referrentur in ea pictura, & quasi elucerent, pinxit Marsyam ligatum, & vuas, ad quas aues aduolabant cum puero illas gestante. fecit Agrigentinis Herculem vtraque manu angues suffocantem præsentibus Amphitryone & Alcmena, in qua pictura metus quidam exprimebatur parentum. Pinxit Iouem in throno cum eximia quadam maiestate Diis cæteris assistentibus: & opus Helenam vocatum, quod è quinque præstantissimis virginibus delectis Crotoniatarum confecit, obseruatis partibus, quæ visæ sunt præstantiores in singulis. Pinxit Atalantem & Pana pastorum Deum, quem largitus est postmodum Archelao. nam post partas insignes opes, quia censeret, sua opera condigno precio emi non posse, cepit ea elargiri. pinxit Athenis in templo Veneris pulcherrimum Cupidinem rosis coronatum, & egregium Centaurum. Et ne memorandis artificibus aut illorum operibus tempus absumam quæ possent magnum volumen implere, multi alii pictores & statuarii fuerunt præter prædictos, inter quos celebres erant:

Alypus Corcyræus, Andreas Argiuus, Andreas Denedius, Antiphilus Naxius, Antiphilus Corinthius, Asterion Atheniensis: Callicles Megarensis, Calynthus Crotoniata, Cantharius Sicyonius, Chœrilus Olynthius, Chrysothemis Cyprius, Cleœta Smyrneus, Cleon Arcadius, Dædalus Corinthius, Dætondas Cephalenius, Daippus Megarensis, Dontas Lacedæmonius, Dionysiocles Milesius: Eutelidas Argiuus Eurychus Chius: Glaucias Aegineta, Gratianus Spartanus: Hermocrates Samius, Hippias Eleus: Lysippus Chius, Lysus Macedo: Megacles Messenius, Micon Syracusanus: Naucydes Smyrnæus, Nicodemus Aegineta, Nicodemus Zacynthius: Olympus Cous: Pantias Chius, Patrocles Crotoniata, Patrocles Cicyonius, Philotimus Aegineta, Polychus Aegineta, Polycles Atheniensis, Polydamas Scotussensis, Protheus Arcas, Ptolichus Aegineta, Ptolicus Corcyreus, Pyrilampes Messenius, Pyrilampes Sicyonius: Silanion Atheniensis, Soidas Naupactius, Somis Abderita, Stadieus Atheniensis, Sthenis Olynthius, Stomius Megarensis: Theocles Crotoniata, Theocosmus Liparensis, Theomnestus Sardianus, Tisander Macedo. Habuit filium Dędalus Iapygen, à quo dicta est Iapygia: & vrbs Lyciæ vocata est Dædala, è Dædalo ibi postea sepulto. primus fuit Dędalus qui asciam, perpendiculum, & glutinũ lithocollam, ac terebram inuenit, atque cùm Calus eius discipulus rotam figulinam prior excogitasset & serram ad asperitatem malæ serpentinæ, quæ paruum lapidem corrosisset, & ferrum, inuidens Dædalus, ne gloriam magistri suffocaret, eum per dolum interemit. Sed satis de his artificibus, nunc ad ea quæ fabulosè

de Dædalo dicta sunt, accedamus, illa perquirentes.

HAEC ferè illa sunt omnia: quæ de Dædalo celebrata sunt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quod artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororisque filium Attalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & serram ad imitationem dentium serpentis, quæ paruulam tabellam corroserat, inuenit, interemerit, ea de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quòd etiam Pasiphæ cum Tauro congressa sit, illud historicè dictum est, vt explicauimus. atq. cùm adulterii non solum conscius, sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quod fuit à Minoe in vincula coniectus vna cum filio Icaro. Hi carceribus reclusis paruas nauiculas nacti cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem, velis in ventos explicatis, remorumq. vtrinque validè impellentium beneficio, fugam arripuerunt. Dædalusque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam naucleri in scopulum impegit, & naufragium fecit, ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, qui cum illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem inuenit, ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem anteuertit, quæ remis tantum vtebatur, vt ait Pausanias in Bœoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphæn in amorem tauri incidisse, quia cum ex Dædalo de tauro inter astra collocato, deque vniuersa re astronomica aduenisset, in astronomiæ amorem inciderit, vt ait Lucianus in dialogo de Astrologia. Cur verò Minos postea illum insecutus sit, aliã afferunt rationem. Atque hæc quidem historicè à diuersis scriptoribus de Dædalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus. Omnium malorum, omniumque calamitatum sanè fundamentum est iniustitia. nam quia Calum Dædalus è turri per inuidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit, qui neque regiam quidem amicitiam firmam esse aut tutam sceleratis hominibus expertus est. Quæ potest enim esse ingenii præstantia, quæ non miserrima sit, cum fuerit cum improbitate & turpitudine coniuncta? cùm igitur ad summa contenderet Dædalus, summorumque hominum amicitias expeteret. Illud ipse expertus est, quod filio persuadere conabatur, mediocritatem tutiùs exoptari; cùm summæ cuiusque fortunæ vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse coniunctæ. Hæc ipsa ratio efficit, cùm in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, vt illum admonuerit media semper esse expetenda: quare inter volãdum etiam neque nimis Solem esse accedendum ob ingentem calorem, neque nimis ad mare; ne fierent alæ, quam oporteret, ob quam grauiores, aut ob frigus duriores. Sic Igitur eum monet apud Ouidium lib. 2. de arte:

Me pennis sectare datis: ego prævius ibo.
Sic tibi cura sequi: me duce tutus eris.
Nam siue æthereas vicino Sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit.
Siue humiles propriore freto iactabimus alas;
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrunque vola: ventos quoque nate caueto.
Quaque vocant auræ vela secunda dato.

Quæ præcepta siquis diligentiùs consideret, sanè parum pertinent ad nauigationem; at plurimum ad institutionem humanæ vitæ, siquidem multo grauior est fortunatorum casus, quam eorum qui diu infœliciter egerunt, omnisque fœlicitatis molesta est iactura illis quibus aduersa fortuna spirare cœperit. Neque alia de causa hæc celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent diuitiarum & rerum omnium excellentiam nemini esse tutam: optimamq; esse mediocritatem, quæ neque inuidiam secum trahat plurimorum, neque tamen contemnatur, quod patitur infima hominum conditio. Atque Lucianus in astrologia iuuentutis calorem & inscitiam per hæc demonstrari asserit, cum non illa disquirantur, ab illa ætate, quæ conueniant, sed vel ad cœlum animo tollatur ab arte aberrans, & à iudicio recto præceps in mare decidit. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope. Cap. XVII.

PELOPE ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur, vt testatur Euripides in Oreste, vbi loquitur de Tantalo:

οὗτος φυτεύει Πέλοπα, τοῦ δ' Ἀτρεὺς ἔφυ.
Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.

Pelopem alii patria fuisse Lydum, alii Paphlagonium memorant, verum quæcumque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narrantur. Oenomaus Rex Elidis ac Pisæ, cum percepisset ex oraculo futurum esse, vt à genero interficeretur, filiamque haberet eximiæ pulchritudinis, ex Eurythoe Hippodamiam omnibus artibus conatus est homines ab eius coniugio deterrere. Atque currule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus

fuiſſet, trucidaretur: qui verò victor extitiſſet, Hippodamię matrimonium obtineret. Marmacem primum procorum per capitis periculum veniſſe ad petendam Hippodamiam memorāt, ad cuius tumulum mactatæ ſunt Parthenia & Eripha vocatæ equæ, & humatæ, Oenomai iuſſu. ac poſt illum hos ordine fuiſſe ab Oenomao cæſos procos: Alcethoam, Euryalum. Eurymachum, Crotalum, Acritam, Porthaonem, Caperem, Lycurgum, Chalcodontem, Laſium, Tricolonum, Ariſtomachum, Priantem, Cronum, Acolium, & poſtremum Eurythrum: quibus omnibus victor Pelops quotannis poſtea, quamdiu regnauit, parentare conſueuit. Alii tamen illud factam fuiſſe à patre maluerunt, qui filiam amaret, quem nemini volebat concedere, quare illa de oraculo dicitur finxiſſe. Fama eſt Oenomam quoties currule certamen, procis filiæ proponeret, Areo Ioui iem diuinam facere conſueuiſſe. Amabatur eadem à Myrtylo Mercurij, & Cleobules filio; vel, vt alii voluerunt, Phaethuſæ, vt alij, Manthus: qui auriga erat patris ipſius Hippodamiæ. Inter cæteros igitur procos & Myrtilus erat poſt cædes tredecim aliorum; quorum hæc nomina ſcripta ſunt ab Epimenide: Merminus, Hippoſtratus, Aeolopeus, Piras, Acurnan, Hippomedon, Alcathous, Chalcon, Laſius, Scopelus, Lycurgus, Actocomus, Crocalus, Enrymaclius, Euryalus: cùm à cæteris quibuſdam ex his ſubtractis Aeolus & Tricoronus fuerint ſub rogati, neque ſimplex ſit de his opinio, quòd alii Ariſtomachum, & Hippothoum, Eurylochū, Automedontem, Pelaguntem, Cyrianuntem, Pelopem, Opuntium nominarunt. erat autem ex illorum craneis Marti templum extructurus. Cecidit in illis certaminibus etiam Cranon, in cuius honorem Theſſali vrbem Ephyram priùs nominatam mox Cranonem appellarunt, vt ait Nicephorus. Cum forma præſtantem Pelopem Hippodamia vidiſſet, in eius amorem incidit, atque clam egit cum Myrtilo vt victoriam aduerſus patrem Pelopi concederet. Tum Myrtilus clauos modiolis rotarum non immiſit quare fecit vt Oenomaus à Pelope vinceretur, ac cæderetur labentibus rotis. Alii dicunt Oenomaum ſuperatum fuiſſe à Pelope, quia Myrtylus cereos clauos modiolis infixerit. Concedebat enim Oenomaus procis vt Hippodamiam in ſuis curribus haberent, atque curſus initium à fluuio Clade, finem Iſthmum Corinthiacum eſſe voluit: ipſeque cum haſta à tergo currens in curru ſequebatur, qui ab equis velociſſimis Pſilla & Harpinna trahebatur. ſic igitur comprehenſos procos ipſe Oenomaus haſta à tergo transfigebat. Tunc itaque dolis Myrtili victus à Pelope Oenomaus, cùm moreretur, imprecatus eſt Myrtilo vt à Pelope occideretur, quod etiam poſtea contigit. Nam cum Pelops aſportaret Hippodamiam, eaque ſitim pateretur in itinere, ſeceſſit parumper de via Pelops ad aquam hauriēdam: hāc primam ſatis aptam occaſionem ratus Myrtylus abſente Pelope Hippodamiam vitiare conatus eſt. Tunc Hyppodamia reuerſo Pelopi Myrtilum accuſauit, quem Pelops apud Geræſtum promontorium in mare detruſit, quod mare ab eo poſtea Myrtoum dictum fuit, vt ſignificauit Euripides in Oreſte. at Iſtrus *lib.* 12. rerum Atticarum virum bellicoſum fuiſſe Myrtilum ſcripſit, qui ob promiſſam ſibi, & poſtea non conceſſam Hippodamiam, cum Pelope certauerit, à quo tamen victus fuerit. Poſt Myrtili cædem à Vulcano expiatum fuiſse memorant ipſum Pelopem, qui cùm ad mare acceſſiſset, Piſamq; Oenomai regiam & Apiam Pelaſgiam dictam accepiſset, Peloponneſum, hoc eſt Pelopis inſulam nominauit, quamuis ſit peninſula. Fabulantur præterea Pelopen, vt coctus fuit, à Neptuno fuiſse amatum. vt in his ſignificauit Pindarus:

τῦ γαιήοχ'ς ἐράσατο ποσειδῶν
ἐπεὶ νιν καθαρῦ λέβητος, ἐξῆκε κλωθὼ
ἐλέφαντι φαίδιμον ὦμον κεκαδμένον.
Quem terram amplexus amauit Neptunus
Vt ipſum è puro lebete exemit Clotho.
Ebore clarum humerum condecoratum.

Scripſit Pauſ. in prioribus Eliacis, non duos tantum, ſed quatuor fuiſse equos Oenomai. Memoriæ prodidit Xanthus in rebus Lydiæ, & Herodotus in iis quæ ſcripſit de Perſeo, & Andromeda quatuor illos Oenomai equos Pſillam Harpinnam, Ocyon, Aoratum fuiſse nominatos: ac promiſsum fuiſse Myrtilo doli præmiū iureiurando à Pelope, vt prima nocte Myrtilus eſset cum Hippodamia; quod poſtea cum ille repoſceret, fertur è naui in mare à Pelope deiectus, veluti teſtatur etiam Pauſan. in Arcadicis. Cum eius corpus ęſtu maris eiectum ad Pheneatas applicuiſset, ſepultum fuit honorificè, & annua ſacrificia illi inſtituta: quamuis Myrtoo mari non à Myrtilo, ſed à Myrtone puella ibi ſubmerſa nomen inditum fuiſse teſtatur Duris Samius. Memoriæ proditum eſt à Theſeo in rebus Corinthiacis & à Pauſ. in iiſdem, currum Pelopis depoſitum fuiſse apud Corinthios in templo Anactorum, qui penderet de tholo, cum Pelops tam cultus ſit præcipuo honore præ cæteris

teris heroibus apud Eleos, quam Iupiter prædiis cæteris. Dicitur Pelops filios habuisse Cleonem, à qua vrbs dicta est, Letreum, Alcathoum, Lysidicen, Plysthenem ac Thyestem. Alii dixerunt Pittheum & Chrysippum & Diãtem & Hippalcmum fuisse filios. Sed è quibus mulieribus non constat: & Argæum quendam, at non eum quidam, qui ab Hercule primus combustus, dedit in manus consuetudinem ad posteros comburendorum cadauerum: & Corinthum, à quo vrbs Ephyre instaurata sit, quamuis alii Ioui, alii Oresti, alii aliis Corinthiis id attribuunt. Quòd verò Neptunus Pelopem amauerit vbi exemptus fuisset è lebete, nonnulli referunt ad historiam, dicuntque illud dictum idcirco fuisse, quia Pelops antequam ad incrementum naturalis caloris peruenisset, naturaque superuacaneos humores concoqueret, fuisset valetudinarius. at cum venisset ad pubertatem, dictus est amatus fuisse à Neptuno: cuius filii & amici viri bellicosi ac strenui homines fuerunt. Neque hoc dissentit sane à physica ratione, quando scriptum est ab Arist. in historiis animalium, multos ad pubertatem vsque fuisse valetudinarios, qui emisso semine sani facti sunt, aut contra. Pelopem sepultum fuisse Letrinæ, quæ ciuitas fuit Elidis vti scripsit Isacius: atque Troia omnino capi non poterat, vt prædixit oraculum, antequam Neoptolemus Achillis filius, & os Pelopis, & arcus Herculis, quem habebat Philoctetes, huc portarentur. Illud os vbi in Græciam post captum Ilium reportaretur ad Eubœam naufragio facto periit, quod multos post annos captum fuit à quodam piscatore, qui admiratus magnitudinem consuluit oraculum cuius esset, cognitum os Pelopis in littore humauit. atque post iussis Eleis ad sedandam pestilentiam illud requirere cùm attulissent multa munera, publicè illud acceperunt. Neque plura ferè his de Pelope memoriæ prodita sunt.

Sed cur hæc de Pelope & Hippodamia, quæ non dissentiunt ab historica narratione, recepta sunt à poetis, & celebrata? Quia nihil aliud est humana vita nisi similis huic certamini contentio: quippe cùm pericula, calamitatesque sint subeundæ, & fortiter cum voluptatibus pugnandum, à quibus si vincamur, in perniciem prorsus ducimur: at si victores ipsi extiterimus, viri fortes & constantes habebimur, fortitudinemque tanquam Hippodamiam semper contubernalem babebimus per vniuersam vitam: cùm in naturam propè vertatur consuetudo, quod autem pronum sit ac velox ingenium fuenatura mortalium ad voluptates, testantur ipsa equorum nomina: cùm Harpinna rapacem significet, Ocys & Psilla veloces sint, Aoratus autem videri non possit. cùm igitur vellent ostendere plenam contentionis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula, cum omnes denique calamitosæ existãt. Atque vt nos ab illis retraherent, & vt viri boni efficeremur pro viribus, demonstrarunt quę supplicia proponantur iis qui victi fuerint à voluptatibus. Hæc vna causa extitit, cur hæc memoriæ prodita sunt, & à poetis celebrata. At nunc de Perseo dicamus.

De Perseo. Cap. XVIII.

PERSIMILIS Oenomai fuit causa, quæ Acrisium Danaes patrem & auum Persei compulit, vt nemini filiam in matrimonium concederet: quippe is responsum acceperat futurum esse vt à nepote, qui nasceretur è filio Danae, occideretur: fuit enim Danae Persei mater Acrisii Argiuorum regis & Eurydices, & Eurotei, vel, vt aliis magis placuit, Lacedæmonis filia, quæ cùm nata esset, Acrisius adiuit oraculum, vt an marem aliquem filium postea habiturus esset, sciscitaretur. Tum respondit oraculum, nullum quidem marem habiturum, sed fore vt nasceretur nepos è filia, à quo ipse occidatur: vt scripsit Pherecydes in lib. 1. & 12. hist. tum iste domum reuersus aheneum thalamum in aula domestica subterraneum extruxit, vt ait Soph. in Antigone, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiasque adhibuit, ne filius vllus ex ea nasceretur, vt scripsit Pausanias in Corinthiacis, & Horat. lib. 3. Carminum:

Inclusam Danaen turris ahenea
Robustæque fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iupiter, & Venus
Risissent. fore enim tutum iter & patens
Conuerso in precium Deo.
Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo.

Huius igitur in amorem cum Iupiter incidisset, auro similis dicitur è tholo defluxisse, quod cum illa in sinum cepisset, Iupiter quis esset se patefecit, ac illam compressit, ex quo natus est Perseus. Fuerunt qui dixerint Danaem præ-

prægnantem à patre fuisse cognitam sed expectatam vt pareret: alii clam peperisse maluerũt, & puerum triennium absoluisse, prius quam *Acrisius* id præsentiret. tum ad *Haram Hercei* Iouis Danaen à patre fuisse adductam, & interrogatam ex quo peperisset: cumque illa è Ioue diceret, minimè creditam cæsa prius nutrice in arcam ligneam inclusam fuisse, & in mare deiectam, vt testatur *Apoll.* lib. 4. *Argonaut.*

οἵα δὲ καὶ Δανάη πόντῳ ἔνι πήματ' ἀνέτλη
πατρὸς ἀτασθαλίῃσι.

Qualia vel Danaen patris dementia ponto
Ferre coegit.

Deinde cum ad insulam Seriphum arca applicuisset, quæ vna est è Cycladibus, vbi Polydectes *Androthoes* & Peristhenes eius qui fuit Damastoris, qui Nauplii, qui Neptuni, filius imperabat; vel, vt alii maluerunt, Neptuni filius & Cerebiæ, vel *Amæmones*, à Dictye fratre Regis, qui ibi forte piscabatur, hæc arca rete extrahitur, quem Danae rogauit vt arcam aperiret: quam cum ille reclusisset, didicissetque quinam essent, domum deduxit, & vt affinitate coniunctos, apud se perhumaniter habuit, vt ait Strabo lib. 10. Sequentibus postea temporibus Polydectes vim Danae inferre conatus est, quod cum ob Perseum non posset, finxit se velle dotem in nuptias Hippodamiæ Oenomai filiæ parare, munusque Perseo imposuit vt ad se Medusæ caput, quod Hippodamiæ largiretur, afferret. Ille igitur acceptis iis, de quibus dictum est in Medusa, eo contendit. Fama est Stheno & Euryalen Medusæ sorores homicidam insectantes ad *Argium* peruenisse, collem ita dictum ab occultato *Argo*; quæ vbi sperarent se illum esse comprehensuras, ob ingentem lętitiam insignem mugitum ediderunt, vnde locus & vrbs vocata est Mycera. Fama est *Acrisium* deinde, vt ait idem Pherecydes; nulla diligentia fati necessitatem, & oraculi responsum, deuitare potuisse: quippe cum relato in Seriphum capite Medusæ, Polydectes, omnesque eius in saxa fuerint conuersi, ac Perseus relicto Dictye, qui in Seripho imperaret: cum magna Cyclopum manu & Danae, & *Andromeda* ad Argiuorum ciuitatem contendit. Nam fama est *Andromedam* filiam fuisse Cephei & Cassiopes; quæ à Nereidibus scopulo fuit alligata, vt à ceto voraretur, quia Cassiope illarum iram in se concitauerat: cum filiam vel Nereidas forma antecellere gloriaretur. Hæc igitur ostenso capite Medusæ ac virtute Persei iter illuc facientis liberata fuit, quem etiam postea secuta est, vt ait Ctesias in Perseide. cùm Perseus igitur Argos venisset, non inuenit Acrisium quoniam ob timorem Larissam, quæ Pelasgorum fuit ciuitas, confugerat. Relicta igitur ibi Danae apud matrem Eurydicen, cùm Cyclopibus, & Andromeda, ipse Larissam contendit, vbi recognouit Acrisium, illique persuasit vt Agros secum rediret. Verùm antequam Larissa discederent, certamen celebrari contigit in illa ciuitate, ad quod certamen & ipse Perseus descendit atque discum capiens illum emittere incepit. nondum enim inuentum fuerat pentathlum, sed singula certamina seorsum absoluebant. Discus igitur in pedem *Acrisii* reuolutus illum vulnerasse dicitur, ex quo vulnere interijt, cuius sepulcrum ante portas ciuitatis Perseus, & Larissæi magnificè extruxerunt. Pausan. tamen in Corinthiacis non à disco conuoluto, sed impetu illius iacti ad amnem Peneum percussum fuisse Acrisium scribit, cũ Perseus inuenti à se disci gloria elatus artem in conuentu hominum ostenderet. Theseus in rebus Corinthiacis memoriæ prodidit Perseum *Argos* reuersum cùm parricidium magnæ sibi infamiæ duceret esse, petiisse à Prœto vt regnũ commutaret, qua re impetrata vrbem condidit, quam Mycenas nominauit ab inuento capulo ensis in excauandis fundamentis, cum Myctem capulum inquilini vocarent. quod tamen à fungo ibi repentè nato accidisse quidam maluerunt, alii ab Inachi filia Mycene. Duxit *Andromedam* ex India, vt ait Herod. in Plymnia, è qua cepit filium Persem, quem apud auum reliquit, quia nullum is marem filium habebat. fuit eius filia Erythra etiam, à qua mare Erythræum vocatum est, quam habuit antequam Tarsum Ciliciæ vrbem conderet, quam tamen quidam à Sardanapalo fuisse extructam maluerunt. Suscepit etiam Gorgophonem filiam, vt ait in Corinth. Paus. quæ prima fuit omnium mulierum, quæ ad secundas nuptias transierit cum mortuo Periere Aeoli filio Oebalo nupserit, cum esset prius mos fœminarum mortuo primo viro vt à secundis nuptiis abstinerent. *Alcæus* præterea & Electryon & Sthenelus fuisse filii Persei memorantur ex Andromeda, vt scripsit Herodotus in historiis, quibus Mestorem etiam addidit; alii præterea his filium tribuerunt illum Erythrum, qui imperauit mari Erythræo, & in illis regionibus sepultus nomen dedit mari, vt testatus est *Arianus* lib. 8. rerum gestarum ab *Alexandro*. *Hæc* sunt quæ memoriæ prodita fuerunt de Perseo, præter illa quæ dicta fuerunt superius. Sepultus fuit Perseus in via, qua Mycenis Argis iter fuit ad læuum, cui

honores diuini vt Heroi sunt habiti.

Nunc quid ista significent, perquiramus: Quod Danae inclusa ita fuerit, & Iupiter in aurum versus illam vitiarit, nihil aliud significat, quam largitionibus cuncta patere & ab auaritia nihil esse tutum. Quod his carminibus significauit Paulus Silentiarius:

χρύσεος ἀψαύστοιο διέτμαγεν ἅμμα κορείας
Ζεύς, διαδὺς Δανάας χαλκελάτους θαλάμους.
φαμὶ λέγειν τὸν μῦθον ἐγὼ τάδε, χάλκεα νικᾷ
Δάπεδα, καὶ δεσμοὺς χρυσὸς ὁ πανδαμάτωρ.
χρυσὸς ὅλους ῥυτῆρας, ὅλας κληῗδας ἐλέγχει.
χρυσὸς ἐπιγνάμπτει τὰς σοβαροβλεφάρους.
καὶ Δανάας ἐλύγωσεν ὅδε φρένας. μή τις ἐραστὰς
λισσέσθω παφίαν ἀργύριον παρέχων.

Aureus in cacas penetrauit denique rimas.
Et Danaes duros Iupiter in Thalamos.
Fabula sic inquit me iudice, ferrea claustra
Aurum perrumpit, duraq; vincla domat.
Aurum omnes vectes infregit, & arguit artem
Clauis, & inflexit torua supercilia.
Sic Danae deuicta fuit non vllus amator.
Aurum cui fuerit, supplicet hinc Veneri.

Nulla fuit enim ætas, vbi diuitiæ in cognitionem hominum irrepserunt, in qua non maxima auri maiestas fuerit, cui & honestatis leges omnes, & omnia humanitatis iura, & Dei religio sæpius seruire coacta est: cùm infinitus sit numerus eorum qui magis aurum, quam verum Deum colant, curent, ament, venerentur re ipsa, quamuis verbo secus profiteantur, & in amplissimis ciuitatibus præsertim, vbi magis regnat auaritia, ambitio, & omnis immoderata licentia. quod exposita fuerit in arca, ad historiam spectat. quod Perseus illa egerit, quæ de ipso superius dicta sunt, id totum fabulosum: est enim Perseus ratio animæ nostræ & prudentia. Atqui Medusa cum esset vel meretrix, vel naturalis libido & voluptas, quæ homines in saxa converteret: hæc cæditur à Perseo, & caput eius Palladi datur, quod affligitur clypeo: nihil hoc aliud significat, quam vim eandem esse sapientiæ, & libidinis, neque minus esse voluptatis in rebus præclaris, quam in libidine: sed ad hanc cognitionem tanquam lena vtimur ratione, quare Perseus ablatum Medusæ caput illud Palladi asportauit. at de Medusa diligentius alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectæ, quoniam ratio non solum aduersus voluptatem insurgit, sed etiam aliis pro viribus opitulatur. Neque enim vir bonus est solum plane, aut iustus, qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiam qui pro viribus aliis est impedimento, ne quid faciant iniquum. Hic fingitur Deorum ope Gorgonum impetum euasisse, Medusamque obtruncasse, quam neque intueri quidem vlli licebat: quia omnis humana prudentia per se debilis est sine Dei auxilio; sine quo voluptatum illecebras effingere non satis possumus. est enim & hoc ipsum, esse virum bonum, Dei munus. Alii dixerunt Perseum Iouis filium Gorgonem interemisse, quare ad cœlum sublimis postea euolauerit, historicè esse intelligendum, cùm is tyrannum Cretę, vel (vt alii maluerunt) Arcadiæ, vt verò alii, Athenarum patriæ suæ interfecerit ex quo facinore fuit laudibus, vt aiunt, ad cœlum elatus, vel quod magis rationi conuenit, lętitiæ rerum è sententia gestarum. Alii animæ immortalitatem per hæc significari intelligunt, cum illa faciat generationem & corruptionem per motuum assiduum, at ipsa victrix, tamen rerum inferorum terrestri hoc pondere soluta in cœlum denique euolet. Neque licet tutò cuipiam voluptates intueri, quoniam si quis illegitimis voluptatibus, considerandis diutius immoretur, haud difficile est illum irretitum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mitylenæus libro secundo historiarum Danaen scripsit non à Ioue, sed à Prœto patruo fuisse compressam; è quo natus est Perseus: postea Pilumno Apulorum Regi nupsisse, cui Daunum peperit. Verum quia nihil hæc pertinent ad vitæ institutionem, in præsenti prætermittantur.

Finis Libri Septimi.

NA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE.

LIBER OCTAVVS.

Quàm sapienter Deorum multitudo antiquorum ad vnum Deum referatur.

DMIRABILIS profectò fuit, ac propè diuina maiorum nostrorum sapiētia, ornatissime Campeggi, qui primi religionem & Deorum immortaliū metum inter homines introduxerunt; non solum quia nulla, ciuitas, nullus hominum cœtus, nulla domus sine religione diutius potest consistere: sed etiam quia per hanc multiplicem fabularum varietatem nullam mundi partem, nullumque locum esse demonstrarunt, qui diuina Deorum præsentia vacare possit. Nam quanquam Christianæ veritatis participes esse non potuerunt, quia nondum summum veritatis lumen Christus veræ religionis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus, & quantum acie humani ingenij prospicere potuerunt, demonstrare conabantur neminem clam vllum facinus vel turpe vel honorificum suscipere posse, quod non continuò a Diis obseruaretur. Atque hos res humanas curare demonstrabant, cum ritus sacrorum, & ceremonias, & preces, & propriorum singulorum cultum, vel ad placandos, vel ad aliquid petendum, instituissent. Illud enim fuit eorum qui fabulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre, cunctaque audire ostenderent: quos ego vel Pythagora, vel Socrate, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi, multò sapientiores fuisse iudico. Nam etsi non erat perfecta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam nihil perfectum & planè absolutum nasci solet. Illi igitur, vt nullam mundi partem nullumque locum vel priuatum vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse, & nauigantium, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quiduis aliud facientium Deos proprios esse dixerunt: quia vulgus & imperitia multitudo percipere non poterat, quo pacto fieri posset cùm vnus sit Deus, vt is omnia videret eodem tempore, quæ fiunt vbique & dicuntur in infinito propè hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerunque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quamuis à diuina natura non abhorreant, repellit ac pro falsis habet, quia tanquam malè affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, vt tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui, cum Deum vbique esse, omniaque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negociorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cœlum, & vniuersas mundi partes superiores, gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vim eam, quę sub terris esset, vocarunt Plutonem, atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cùm verò in aquis eadem vis considerabatur, quas diuina prouidentia omnino carere non putabant, Neptunum dixerunt, atque hunc ipsum etiam crediderunt Iouis esse fratrem: cum per aera penetraret, rursus vim ipsam diuinam nuncuparunt Iunonem, eamque censuerunt esse sororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipsa elementa diffusas à superioribus & originem ducere, & pendere arbitrati sunt, quas omnes quasi ab vno fonte in multos riuulos & naturam earum explicantes diduxerunt. Atque vt summatim dicam, si rem diligentius inuestigemus, omnes propè antiquorum Deos, vel Iouis fratres, vel filios, vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus. Ex quo patet nihil aliud significare voluisse antiquos, quam vnum esse Deum,

vnum rerum omnium gubernatorem, cuius vis esset in omnes res diffusa, qui vnus cuncta videret, & audiret, & regeret. Verum ad institutum opus iam accedamus: & de Oceano primò transigamus.

De Oceano. *Cap. I.*

OCEANVS, qui fluuiorum & animantium omnium, & Deorum pater vocatus est ab antiquis, Cœli & Vestæ, quam terram nonnulli vocarunt, filius fuisse dicitur: vt testatur *Hesiod.* in Theog. vbi Terræ filios ita commemorat:

γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόενθ᾽ ἵνα μὶν περὶ πάντα καλύπτη
ὄφρ᾽ εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
γείνατο δ᾽ οὔρεα μακρὰ θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
νυμφάων αἳ ναίουσιν ἀν᾽ οὔρεα βησσήεντα
ἡδὲ καὶ ἀτρύγετον πέλαγος τέκεν οἴδματι θῦον
πόντον ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου, αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ᾽ ὠκεανὸν βαθυδίνην.

Terra sibi par stellatum cœlum alma creauit,
Quod complectatur late velamine totam:
Et foret hinc superis sedes firmissima Diuis.
Inde Sati montes statio gratissima Nymphis,
Quæ syluas habitare solent in montibus ipsis
Hæc eadem peperit ventosi marmora ponti,
Non vlli coniuncta mari, sed & inde creauit
Oceanum Cœlo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatam fuisse Iunonem testatur Hom. lib. ξ. Iliad.

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα τηθύν.
οἵ μ᾽ ἐν σφοῖσι δόμοισιν εὖ τρέφον, ἠδ᾽ ἀτίταλλον.

Oceanum visura peto namque vltima terræ.
Vnde genus superis adeo Thetymque parentem:
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipso Oceano videtur putasse Orpheus, & antiquorum Deos, & res omnes initium sumpsisse: quippe cùm omnia priusquam oriantur, aut intercidant, indigeant humore sine quo nihil neque corrumpi potest, neque gigni, vt sensit Thales, Sic autem scribit Orpheus in hymnis:

ὠκεανὸν καλέω πατέρ᾽ ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα
ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ᾽ ἀνθρώπων·
ὃς περικυμαίνει γαίης περὶ τέρμονα κύκλον.
ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοί, καὶ πᾶσα θάλασσα

Oceanumque voco patrem Thetymque parentem,
Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus.
Qui late terram spumosis fluctibus ambit.
E quo sunt maris, & fluuiorum semina primum.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita ταυρόκρανον appellauit Euripides in Oreste:

ὠκεανὸς ὃν
ταυρόκρανος ἀγκάλαις
ἑλίσσων κυκλεῖ χθόνα,

Oceanus quem
Tauriceps vlnis
Se flectens ambit terram.

Scriptum reliquit Aeschylus Oceanum amicissimum fuisse Prometheo in his:

οὐ γάρ ποτε φήσ᾽, ὡς ὠκεανοῦ φίλος
ἐστὶ βεβαιότερός σοι.

Non recte amicum firmiorem dixeris
Oceano tibi.

Memoriæ prodidit Isacius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano, Parthenopem & Pampholygem; atque Asiam & Libyam suscepit filia è Pampholyge, ex Parthenope Europam & Thracen, vndique nomina regionibus postea fuerunt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitæ præterea Philyra, Callirhoe, Perseis, Xanthe, Daira, Ephyre, Leucippe, Melobosis, Ianthe, Electra, Phœno, Tyche, Ocyroe, Eurynome, Aethra, Pleione, Clymene, Doris, Triton. Et ne singulis commemorandis sim longior, tria millia filiorum fuisse Oceano dicuntur, vt in his ait Hesiodus in Theogonia:

αὗται δ᾽ ὠκεανοῦ καὶ τηθύος ἐξεγένοντο
πρεσβύταται κοῦραι, πολλαί γε μὲν εἰσὶ καὶ ἄλλαι
τρὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι ὠκεανῖναι,
αἵ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
πάντῃ ὁμῶς ἐφέπουσι θεάων ἀγλαὰ τέκνα.

Hæ sunt Oceani & de semine Tethyos ortæ,
Prisca quidem soboles, magna est & catera turba.
Sunt etenim ter mille puellæ Oceaninæ,
Quæ terras habitant, stagnorumq; alta profunda,
In variis dispersæ locis gens, pignora Diuum.

Cùm verò in perpetuo cursu, & Oceanus & fluuii ex eo conati existant, θεῖον γένος, quasi nō diuinum, sed decurrens genus, dicti sunt: eadem sanè ratione: qua Sol & Luna & astra assiduè currentia Dii fuerunt nominata. Sic autem inquit Theocritus in Bubulcis:

ἄγκεα καὶ ποταμοὶ θεῖον γένος, αἴ τι Μενάλκας
πήποχ᾽ ὁ συρικτὰς προσφιλὲς ᾆσε μέλος.

Decurrens genus ò fluuij, vallesque Menalcas
Si quando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuii θεῖον γένος, non quia peculiarem in se habeant diuinitatem magis, quam reliquæ mundi partes, quia omnium propè naturalium corporum maximè aquarum & inter has fluuiorum motus sit conspicuus. Nam cùm venerit in dubium nonnullis cœlorum

rum motus qui non cœlos, ſed terram moueri arbitrabantur, vt aſſerit Ptolemæus & Ariſtotel. lib. 3. cœli, neminem ac fluuii etiam moueantur, & vniuerſa aquarum moles, apparet rectè dubitare potuiſſe. Eſt enim non minùs Oceani, quam fluuiorum perpetuus motus, cùm modò affluat, modò refluat; quod fieri ad Lunæ curſum nonnulli arbitrantur. ita vt cùm Luna aſcendit ab Oceano donec ad medium cœli veniat, affluant aquæ, refluantque cùm deſcendit. Atque hic motus non ſemper ſibi eſt ſimilis. magis enim refluit in pleniluniis cum in nouilunio vix ſentiatur, & cùm cœlum ſerenum fuerit, motus etiam augetur, ita vt humiliores aquæ relinquantur. Ad hanc rem nonnihil conferunt etiam coniunctiones & oppoſitiones reliquorum planetarum, & quibuſdam anni temporibus id etiam magis fit, maiorque varietas in his motibus exiſtit. quippe cum circa tropicum æſtiuum augeatur acceſſus, & receſſus, minorq; fiat ad tempus vſq: æquinoctii, ac rurſus creſcat ad hybernum tropicum, & ab eo ad vernum æquinoctium minuatur. Augetur iſtud etiam vi eorum ſignorũ, in quibus Luna fuerit in ſuis mutationibus. nam in placidioribus æqualiores fiunt motus, in vehementioribus magis inæquales, quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorũ. Hæc tanta cauſarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarum afferri vel à peritiſſimis nauigantibus poſſit. Eſt autem Oceanus vniuerſa illa aquarum moles quæ terram vndiq; circundat: nam quocunque ad extremas terræ oras quis acceſſerit, mare illi latiſſimum occurrit, quod ab Oriente quidem Eoum aut Indicum appellatur, ab occidente Atlanticum, vbi Hiſpaniam Mauritaniamque diſterminat. Ad Septentrionem & ad oppoſitam huic regionem mare Ponticum & glaciale nuncupatur, & rubrum aut Aethiopicum. Multi ſanè nauigiis ad extremam oram Oceani penetrare conati ſunt, multorumque dierum iter fecerunt, ſed illis priùs annona & res victui neceſſariæ defecerunt, quam aquarum ſpacium, & nauigabilis planities, vt teſtatur Strabo, & Rhianus in nauigatione *Hannonis* Chartaginenſis.

At nunc quæramus, cur hæc de Oceano ficta ſint. Oceanum Cœli, & Terræ filium crediderunt, quoniam ex informi materia cum priùs natus fuiſſet amor, iſque vniuerſam molem miſcuiſſet, natum eſt Cœlum, & Mare, & Terra, & omne Deorum genus pullulauit, vt ait Ariſtophanes in Auibus.

πρότερον δ᾽ οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν ἔρως
συνέμιξεν ἅπαντα.
ξυμμιγνυμένων δ᾽ ἑτέρων ἑτέροις, γένετ᾽ οὐρανὸς, ὠκεανός τε,
ἡ γῆ, πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον.

Ante

Ante non erat genus immortalium, ante quàm
Amor commiscuisset omnia.
Commistis verò alijs alijs, natum est Cælum, Oceanusq;,
Et Terra, omniumque Deorum beatorum genus æternum.

Patet igitur ex his Oceanum post Cœlum natum fuisse. Nam cùm summus opifex Deus in hoc mundo architectando dixisset, Fiat lux, continuo lucis instrumenta, cœli scilicet, planetarumque corpora nata sunt: quare prius natum est cœlum, deinde Deus secreuit vniuersam aquarum naturam ab aquis, quæ super cœlo sunt, & in vnum locum à terra iussit secedere. *H*ac igitur ratione amor, quæ diuina est bonitas. cuncta commiscuit & ad generationem excitauit. vnde Oceanus natus est è Cœlo, & Terra. *A*pud Oceanum dicitur fuisse Iuno educata, quod aqua in aera proximum, cùm rarior fit, soluitur, atque aer densior factus ad alumnnm Oceanum descendit in aquam versus, vt est elementorum inter se generatio. *H*unc eundem Oceanum tradidit Orpheus, & omnes antiquorum Theologi principium ortus Diis & rebus extitisse, quia, vt sensit Thales, nihil sine humectatione nascitur aut putrescit, atque omnes elmentorum qualitates, quas Deorum nominibus appellarunt, ex humore nascuntur. Taurinum autem caput Oceano tribuerunt antiqui propter vim ventorum, à quibus excitatur, & impellitur, vel quia tauris similem fremitum emittat, vel quia tanquam taurus furibundus in littora feratur, cuiusmodi finguntur esse etiam fluuii. Fabulati sunt propterea Oceanum fuisse amicissimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus sit, non solum vt siderum ductu, quo cupiunt perueniant; sed etiam peritia opus est in obseruandis & deuitandis scopulis, in multo antè cognoscendis tempestatibus ac ventorum signis, & in omnibus denique vitandis, quæ possunt nauigantes in summum discrimen inducere: quæ eadem etsi vtilia sunt in mari mediterraneo, non tamen tantopere videntur necessaria. *H*uius vxorem fuisse Tethyn dixerunt, de qua paulò post dicetur. Oceani filii tam multi & filiæ fuisse dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore Solis sublimes tolluntur gignuntur fluuiorum aquæ & fontes, vt putarunt antiquorum nonnulli. nam etsi voluit Aristoteli fontes, ex aere in locis cauernosis in aquam verso procreari, tamen si diutius siccitas cœli extiterit, neque fiant imbres vel penitus arescere flumina & fontes, vel ad tenuissimum cursum deduci videmus: quare etsi non tota, maior tamen pars fluuiorum & fontium ita procreatur, ut apparet. Inter filios Oceani Tyche connumeratur, quæ fortuna est. quia fortunatos esse oportet nauigantes, & omnes illos qui se uentorum fidei committunt, atque ut summatim dicam, per Oceanum fabulosum rerum naturalium generationem, & necessariam esse nauigantibus prudentiam significarunt. At nunc de Tethye dicamus.

De Tethye & Thetide. *Cap. II.*

TETHYS, quæ uxor fuit Oceani, Terræ & Cœli filia & ipsa fuit, ut ait Hesiodus in Theog.

οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' ὠκεανὸν βαθυδίνην.
κοῖόντε, ῥείαντε, θέμιντε, μνημοσύνηντε,
θείαντε κρεῖόνθ' ὑπερίονά τ' ἰαπετόντε
φοίβηντε χρυσοστέφανον τηθύντ' ἐρατεινήν.
Oceanum Cælo peperit, cui vasta profunda,
Et simul Iapetum, Caumque Rheamque Themimque,
Mnemosynen, Thiam, Criumque, Hyperiona, Thetym
Formosam, Phœbenque coma est cui cincta corona.

Hanc dearum matrem appellarunt, cùm pater illarum esset Oceanus. Thetis uerò quæ priore aspirata & breui legitur, Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis;

μέγις κόρα χείρωνος ἂν ἀλεύατο
Θέτις δραμοῦσα.
Puella vix Chironis horum fugerat
Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem Nerei filiam fuisse significauit in his.

ἀλλὰ ἐννηρῆος θυγάτηρ θέτις ἀργυρόπεζα
Δέξατο.
Candida sed cêpit mox illum filia Nerei.

Quod etiam testatus est Anaxandrides Rhodius, vbi Thetim de ipsa loquentem introducit in his carminibus:

ἐν τῇσι μὲν ἁλίῃσιν οὐκ ἀνώνυμον
θέτιν θύγατρα Νηρέος καλοῦσι με.
Deas marinas inter haud ingloriam
Thetim vocarunt Nerei me filiam,

Et Euripides in Iphig. in Aulide:

μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
νηρέα φυτουργὸν θέτιδος, ἥμ' ἐγείνατο,
At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hæc fuit uxor Pelei, atque dicta est omnium mulierum fuisse forma præstantissima, de cuius nuptiis Thetidis, ita scribit Apollodorus,

Δία

Δία καὶ ποσειδῶνα μόνους φασὶν ἐρίσαι περὶ γάμου τῆς θέτιδος, θέτιν δὲ ὡς τραφεῖσαν ὑφ' ἥρας μὴ θέλειν τῷ Διΐ συνελθεῖν, ὅθεν ὀργισθέντα τὸν Δία, θνητῷ συζεῦξαι αὐτήν. *Inquiũt enim Iouem ac Neptunum solos de nuptijs contendisse. At Thetim noluisse congredi cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata, quamobrem iratus Iupiter, illam mortali dedit in matrimonium*; vt est lib. 11. Metamorph. apud Ouid. Alii dixerunt Apollinem vna cum Ioue, & Neptuno de illius nuptiis contendisse, sed omnes fuisse à Prometheo, vel (vt aliis magis placuit) à Themide deterritos, quòd ex illa filius præstantior esset oriturus. Alii dixerunt Thetidem ægrè tulisse, quòd vna ex Deabus marinis esset futura hominis vxor, quare eius nuptias deuitans in varias formas mutabatur, de qua ita scripsit Homerus:

ἐκ μὲν μ' ἀλλάων ἁλιάων ἀνδρὶ δάμασσεν,
Vnam me æquoreis è nymphis habere cunctis
Mortali voluit.

Nam quamuis in ignem & in leonem tanquam Proteus verteretur, nulla neque vi flammarum tamen, neque anguium aut dentium feritate potuit à nuptiis illum deterrere Scriptũ reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim compressisse, cùm in varias formas mutaretur, atque in sepiam deniq; fuisset conuersam. id cùm in loco Thessaliæ Magnesiæ accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, vt ait Zez. hist 46. chil. 2. Alii tamen dicunt Thetidem vxorem Pelei fuisse non coactam, neque sub variis formis deludentem compressam, sed sponte se in eius matrimonium concessisse, vt scripsit Pythenetus in primo rerum Aeginetarum. Celebratæ sunt autem Pelei & Thetidis nuptiæ in Pelio monte, ad quas omnes Dii præter Discordiam conuenerunt, quæ pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, ἡ καλὴ λαβέτω. Contulerunt huic omnes Dei munera: Pluto smaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum, & Dii cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus postea temporibus & alios filios & Achillem Thethis Peleo genuit: quos cùm sub igne per noctem occultaret, vt quod mortale esset absumeretur, mortui sunt. Achilles verò ambrosia per diem inunctus, & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perdurasse, donec re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quod exusto labro careret dictus, vt ait in his Agamestor in Thetidis epithalamio:

τοῦνομα δ' ἄνομα θῆκε πυρίσσοον ἀλλ' ἀχιλῆα
πηλεὺς κίκλησκε χείλεος εἵνεκά μιν,
κείμενον εἰνὶ κόνεσσι ποδὶ ἐπὶ πῦρ ἀπαμέρσε,
χείλεος αἰθομένου ἀπροφάτως ἔτι ῥευ.

Additur huic nomen Pyrisous: ipse at Achillem
De labri Peleus nomine dixit eum:
Sub cinere exussit puero quia pruna iacenti,
Vnum de labris, hinc quoque nomen habet.

Fuerunt qui dixerunt Thetidem non sub flamma solitam esse occultare filios è Peleo susceptos, sed in lebetem aquæ bullientis iacere, vt experiretur an mortales geniti essent. atque hæc de Thetide filia Nerei. Tethis Oceani vxor sororque Titani Ephyren peperit. quæ nupsit postea Epimetheo, & Pleionen Atlantis vxorem, de qua sic ait. Ouid. Lib. 5. Fast.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethym,
Qui terram liquidis, qua patet ambit aquis.
Hinc sata Plenione cum celifero Atlante
Iungitur vt fama est, Pleiadasque parit.

Memorantur præterea multæ Oceani & Tethyos filiæ, Acaste, Admete, Asia, quæ Asiæ nomen dedit, Clymene, Idya, Ephyre, Eudora, Eurynome, Ianira, Liriope, Melobosis, Metis, Plexame, Prymno, Rhodia Thea, Tohe, Tyche, Xanthe, Zeuxo, Clytia, quæ ab Apolline amabatur, Ea cùm furtum Apollinis Leucothoes patri Orchamo indicasset ob zelotypiam relicta ab Apolline, amoris impatiens cibo potuque abstinens, quia spectaret quacunque incideret Apollo, Deorum misericordia in Heliotropium herbam demum conuersa est.

VERVM siue Thetidem nominemus, siue Thetim, vtraque Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquæ moles, quæ ad generarationem coaluerit: Thetis verò aquæ elementum, vt patet ex Pollione Virgilii;

Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Thetys ad generationem concreta, ridiculum sane erit mare etiam vxorem habere. cum igitur ea materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omnium mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Staphylus in libro de Thessalia Chironem rerum astronomicarum peritissimũ voluisse Peleum illustrare. quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atque famam in homines dissipauit, quòd Ioue con-

cedente Peleus Thetim esset vxorem ducturus ad quas nuptias Dii cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cùm tempus igitur huiusmodi aduentasset, Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, sed tamen de Thetide inualuit. Alii per hæc libidinosorum furorem notarunt, qui omnes vias inquirunt, quibus mulieres alliciant, neque timent muliebres fallacias, cum neglecta honoris, facultatum, salutis cura, illud solum spectent, vt libidinem expleant. sed cùm inter mortalem & immortalem suapte natura paruum sit commercium, non sunt diuturnæ nuptiæ, neque illorum salus, qui voluptatem tanquam bonum simpliciter affectant. Nam profectò decet virum sapientem tanquam peritum nauclerum, non tantum vti præsenti vento, aut præsenti forma, sed etiam futura longè prospicere. Verùm de his alibi copiosius dictum sit. hæc de Thetide sufficiant. ac nunc de Tritone dicamus.

De Tritone, Cap. III.

TRITON Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores. Hesiodus Neptuni & Amphitrites illum filium fuisse dicit in Theogonia in his:

ἐκ δ' ἀμφιτρίτης, καὶ ἐρικτύπε ἐννοσιγαίε
τρίτων εὐρυβίης γένετο μέγας, ὅςε θαλάσσης
πυθμέν' ἔχων, παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
ναίει χρύσεα δῶ, δεινὸς θεός.

Inde Amphitrite Neptunoq; editus ipse
Est Triton Deus insignis, qui vasta profunda
Cum patre & cum matre colit; quique aurea tecta
Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylum & Tritonem filios fuisse Neptuni & Celænus scriptum reliquit, ac Steropen Solis filiam nupsisse Eurypylo, cui genuit Leuconem & Leucippum. At Numenius in libro de Piscationibus Oceani & Tethyos filium Tritonem fuisse inquit. Lycophron Nerei filium putauit, vt patet in iis carminibus, in quibus inquit poculum donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam is Argonautas regerit, cùm in Syrtes incidissent:

κλασθὲν πέτευρον νερτέρων κειμήλιον
αὔσινδα κιννύφειος ἣν τέγγων ῥόος
νασμοῖς λιπαίνει, τῷδε νηρέως γόνῳ
τρίτωνι, κολχὶς ὤπασεν δάνος γυνὴ
χρυσῷ πλατὺν κρατῆρα κεκροτημένον.

Fractum lacunar inferorum magna opes.
Ausinda, cinnypheus hanc fluctus rigans
Facundat arua, Nerei proli hic dedit
Thitoni Colchis poculum olim fœmina
Dono, quod auro erat probè multo illitum.

Fuit autem Triton Oceani ac Neptuni buccinator & tubicen, vt testatur Ouid. lib. 1. Metamorph. in his; vbi etiam formam ipsius buccinæ describit:

Cæruleum Tritona vocat, conchaque sonanti
Inspirare iubet, fluctusq; & flumina signo
Iam reuocare dato, caua buccina sumitur illi
Tortilis in latam quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit vbi aera ponto
Littora voce replet sub vtroque iacentia phœbo.

Huius suprema pars corporis vsque ad vmbilicum fuit hominis, at inferior vsque ad caudam delphini, duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudamque duplicem in Lunæ formam, vt significauit Apollonius lib. 4. Argonaut. in his:

— — δέμας δέ οἱ ἐξ ὑπάτοιο
κράατος ἀμφί τε νῶτα ἠ̃ ἰξύας ἐς' ἐπὶ νηδὺν
ἀντικρὺ μακάρεσσι φυὴν ἔκπαγλον ἔικτο·
αὐτὰρ ὑπαὶ λαγόνων δικραίρα οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
κήτεος ἀλκαίη μηκύνετο, κόπτε δ' ἀκάνθαις
ἄκρον ὕδωρ, αἵ τε σκολιοῖς ἐπὶ νείαθι κέντροις
μήνης, ὡς κεράεσσιν ἐειδόμεναι διχόωντο.

Par fuerat forma superis humerosque, caputq;
Et latera, & partes supremas corporis omnes.
Inferius sed enim cauda hic pendebat & illinc
Immanis ceti. tum spinis verberat alti
Terga freti. hæ lunæ similes curuantur in orbem.

Hanc eandem formam Tritonis ita expressit Virg. lib. 10.

Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens freta, cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.

Fabulati sunt hunc in curru ab equis cœruleis tracto vehi solitum, vt ait Ouid. in epist. Didus:

Iam venti ponent, strataq; æqualiter vnda,
Cæruleis Triton per mare curret equis.

Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo, & quali colore mortuæ triglæ perfunduntur: de quo ita ait Ouid. lib. 1.

— *supraque profundum*
Extantem, atque humeros natiuo murice tectum
Cæruleum tritona vocat.

Tritonem humanam vocem habuisse dicunt, vt testatur Paus. in Arcad. Fabulantur hunc inuentam à se concham ad id bellum attulisse, quod susceptum est aduersus Gigantes, quam cum inflasset, & inauditum sonum edidisset, illi immanem aliquam beluam ac formidabilem

rati ſe in fugam verterunt, quare victoriam facilem Diis conceſſerunt, De Tritia Tritonis filia meminit Pauſan. in Achaicis. quæ cùm eſſet virgo, fuit ſacerdos Mineruæ, ſed poſtea à Marte compreſſa Melanippum peperit. Idem teſtatur in Bœoticis Tritonem ſolitum fuiſſe quæcunque pecora ad mare agerentur apud Tanagræos adoriri, qui etiam leniora nauigia inuadebat. Ad hunc placandum cùm Tanagræi vini craterem expoſuiſſent, ille odore allectus vinum hauſit; mox de tumulo littoris in ſomnum verſus præceps decidit, cui Tanagræus quidam humo ſecuri caput amputauit: quem tamen à Baccho cæſum nonnulli crediderunt. Qui diligentius Tritonum figuram exprimere conati ſunt, illi Tritonum capillos apio paluſtri ſimiles eſſe dixerunt, cum reliquum corpus exiguis ſquamis integeretur, duritiæ limæ perſimili. Branchias habuit paulo inferiores auribus nareſque hominis, cum rictus tamen oris eſſet paulo latior: denteſque pantherarum dentibus perſimiles, oculi ſubglauci, manus & vngues & digiti ſimiles erant teſtæ conchyliorum; tum pinnæ ſub ventre & ſub pectore, ſicut viſuntur in delphinis, vt ſcriptum eſt à Soſtrato libro tertio animalium. Dictus eſt Triton etiam Neptunus, ſiue mare, vt ait Lycophron, qui etiam cætum, in cuius ventre Hercules triduum fuit, Tritonis canem in his appellat, & leonem Herculem:

τριεσμέρȣ λέοντος ὅν ποτε γνάθοις
τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων.
Triumq; noctium leonem, quem canis
Tritonis olim deglutiuit improbus.

Nam cùm Hercules Laomedontis largitionibus impulſus Heſionem regiè ornatam, cætoque expoſitam Laomedontis ipſius filiam vellet ab illo periculo liberare, fertur aggerem, vt alii malunt, murum repentinum excitaſſe, atque ad anguſtias eius aggeris armatus conſtitiſſe. Vbi verò cætus acceſſiſſet hians in eius os Hercules irruit, vbi cùm per triduum fuiſſet, cæto diſrupto exiit omnibus amiſſis capillis capitis, vt ſcriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis. Quam quidem fabulam nihil aliud ſignificaſſe puto, niſi futurum, vt traditum eſt à ſapientibus, Chriſtianam viuendi rationem omnem priſtinam malitiam, diſrupturam: cum multa tradita ſint de Hercule, quæ ad prædicendam Chriſti fortiſſimam & omnibus ſaluberrimam vitam ſpectare appareant. Vocatus fuit Triton Nilus Aegyptius fluuius, quod in eo Triton mortuus apparuit, vt quidam putarunt, qui cum Deus eſſe putaretur ab antiquis, tamen vim mortis effugere non potuit, ſicuti filii reliquorum creditorum Deorum, vt nos luſimus his Græcis carminibus:

φεῦ, φεῦ, ποῖ φεύγοι μερόπων γένος, ἄφθιτον οὐδὲν.
πάντα δαμᾷ δρεπάνῳ ὀξεῖ γὰρ θάνατος.
κ̓ φορέει τȣ́τȣ τοῖς ἔντεσιν ȣ̓δὲν ἄτρωτον
Δέρμα, κρατεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς φοβερός.
ȣ̓ δύναται γναμπτοῖσι λέων ὀνύχεσσιν ἀμύνειν
οἷς τέκνοισι μόρον κ' ȣ̓ κεράεσσι βόες.
πῶς λεπιδωτὰ γένη κρύπτοιεν ἂν ἁλμυρὰ πόντου.
ϐένθεα, πῶς φεύγοι τὰ πτερόεντα θεάν;
ȣ̓δὲ φυτοῖς δύναται γῆ μήτηρ σῆψιν ἀλάλκειν,
ȣ̓ ζώοισι μόρον πολλὰ χαριζομένη.
ὤλετ' ἀριστοτέλης φύσει πολὺ φίλτατος ἀνδρῶν
ὤλετο, τῆς σοφίης ȣ̓κ ἔτ' ὄνησις ἔπει.
κάτθανε δ' ἡγήτωρ ποιητῶν θεῖος ὅμηρος.
ȣ̓κ οἶδεν σώζειν ὀρφέα καλλιόπη.
ȣ̓δ' αὖθις βασιλεὺς ἐνέρων, ἢ περσεφόνεια
ἃς ἔλαβεν ψυχὰς πέμπον ἐς ἠέλιον.
ἄμαχος εἷς θάνατος κατὰ μυρία φῦλα καμόντων
αἰὲν ἄγει, πέλεται σύνδρομος ἀΐδιως.
ὅσσ' ἄρα φύλλα χαμαὶ χέεται ϐορέαο πεσόντος
ἔθνεα τ' ὀρνίθων χείματος ἀσχαλάει,
ἀφριόεις ἄνεμος ποτὶ κύματα θῖνα κυλίνδει,
τόσσαι ϐὰν ψυχαὶ πρός γε καταχθονίης.
ȣ̓κ ἐν χερσὶ θνητῶν, μακάρων τ' αἰτήματ' ἀκέει.
ȣ̓δένα γὰρ φιλέει μήποτε δωροδόκος.
κάτθανεν ἡρακλῆς μεγάλȣ διὸς ἀγλαὸς υἱός.
ȣ̓ δύναται λύειν Ἀφρογένεια φίλον.
ἄρτεμις ἱππόλυτον λείπει πολυΐστορ' ἄνακτι
ὠχρὸν ὑποχθονίῳ δακρυόεσσα Διΐ.
ἄτρεπτος νόμος ἐστὶ θεᾶς θανάτοιο γὰρ ȣ̓δεὶς
ἔκφυγ' ἐπεὶ μȣ̂νος τῆς γε θεὸς κρατέει.

Quæ carmina non inſuauiter vertit Laurentius Gottius in Latinam linguam, iuuenis, multis egregiis artibus ornatus, vt dictum eſt:

Quo fugiat mortale genus; nil denique tutum eſt.
Crudelis nam mors omnia falce ſecat.
Nil durum, nil non Mortis penetrabile telis.
Omnia vi domuit Mors violenta Dea.
Cornibus haud potuit natis depellere peſtem
Bos, non horrendo feruidus vngue leo.
Squammigeras pelagi gentes quæ ſalſa profunda
Celarint; volucres quæ leuis aura ferat?
Non potuit plantis terra, aut animalibus almis
Prodeſſe auxilii, omnia victa cadunt.
Mortuus eſt, illum nihil & ſapientia iuuit,
Natura cecidit gratus Ariſtoteles.
Occidit & vatum ductor diuinus Homerus,
Nec clarum ſeruat Orphea Calliope.

Quas

Quas animas cepit Proserpina rursus ad auras
Non patitur superas solis adire Deus.
Vndique Mors animas horrenda in tartara cogit
Tranantes illuc quæ sine lege ruunt.
Quot volucres primo tristantur frigore lassæ,
Quot frondes gelido flante Aquilone cadunt.
Aut vndas venti spumosa ad littora voluunt,
Tot defunctæ animæ tartara ad ima fluunt.
Non audit Mors vota virum, vel iussa Deorum.
Non amat hæc quemquam munera nulla capit.
Arte Venus nulla charum reuocauit Adonim.
Et Iouis Alcidem lurida regna tenent.
Inferno regi Hippolytum Diana relinquit,
Pallentem mœrens & lacrymosa Ioui.
Intoncussa Deæ stat lex, quam nemo reflexit:
Hanc vnus potuit nam superasse Deus.

Vocatus fuit etiam Triton Nilus Aegyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit: nam prius Oceanus, deinde Aegyptus, tum denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycoph.

αἰγύπτιον Τρίτωνος ἕλκοντος πότον.

Aegyptium Tritonis vt potum trahit,

Vocatæ sunt Tritones, & vrbes nonnullæ Bœotiæ, Thessaliæ, Lybiæ.

ATQVE Tritones denique crediti sunt Dei, qui presto essent nauigantibus ne quis locus, aut ne quod hominum facinus diuina numinis præstantia carere videretur. Quod Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celænus, vel Oceani & Tethyos, vel Nerei filius, nihil aliud significare sanè ego crediderim, quam monstrum marinum fuisse, cum aqua omnium elementorum maximè sit ad varia monstrorum genera procreanda fertilis. Et quoniam facilè cadit in rerum ignotarum admirationem imperita multitudo, idcirco quod raro apparet vel diuinum quidpiam esse arbitratur, vel certe sine aliqua diuina & maxima causa non contingere. Id cum ita sit, non fuit difficile persuadere mortalibus diuinum quidpiam esse Tritones, & Deos esse quorum in potestate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (fiunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles) Et cum inter multos precantes alicui voti compos fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Neque illud prætermiserim, quod apud Romanos super templo Saturni Triton quidam eximiæ magnitudinis fuit collocatus, qui buccinam inflabat quoties oriebatur ventus, caudamque intra terram occultabat. Per illum significare tradiderunt nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas: at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quamuis ego occultatam veram religionem ante Christum per hæc significatum crediderim; at post Christi aduentum clarissimo sanctorum apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legem omnibus Christo altissimo Dei filio credentibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palæmone dicamus:

De Ino & Palemone. Cap. IIII.

INo quoque cum Palæmone filio nauigantibus præesse fuit existimata ab antiquis, & inter Deorum marinorum numerum relata. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit, vt ait Hesiod.

κάδμῳ δ' ἁρμονίη θυγάτηρ χρυσῆς ἀφροδίτης
ἰνὼ καὶ Σεμέλην, καὶ ἀγαυὴν καλλιπάρηον,
αὐτονόην θ', ἣν γῆμεν ἀρισταῖος βαθυχαίτης.

Harmonia hinc Veneris formosa filia Cadmo
Inóque, Semelenq́;, & Agauen edidit: atque
Autonoen quæ nupsit Aristæo inde comato.

Fuit Ino postea Athamantis Thebanorum regis vxor, quæ, vt dictum fuit, singulari odio Nepheles filios, vtpote nouerca prosequebatur tostisque seminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odium in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchumque filium, quem ex Ino inter cæteros susceperat, obtruncauit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insiliit. Fuerunt qui dicant furorem immissum fuisse Ino. quod illius filiæ peperissent, & educassent Dionysum. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis non ab Athamante, sed à furiata Ino sæuitum esse scripsit in filios quæ, & Learchum & Melicertam trucidauit, ac postea desperatione capta in mare insilierit ob impatientiam doloris, vt ibi suffocaretur. At Dorion in lib. de piscibus Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit; Melicertamq; ab Ino iugulatum, post quam rem se Ino in mare præcipitauit. Fuit autem alius Melicerta cognomento ob suauitatem carminum, cum prius Simonides vocaretur, qui & artem memoriæ primus inuenit, & longa dupliciaque elementa, tertiumque sonum lyræ addidit. quem alii scripserunt 56. alii 62. Olympiade floruisse. Alii dixerunt

Ino

Ino fugisse Athamantis impetum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat, in cacabum bullientis aquæ coniecisset. At Polyzelus in rebus Rhodis Athamantem impetum fecisse in filio Inus scripsit, quia per fraudes illius, cum fruges torruissent agricolæ, mortem innocentibus Nepheles filiis paratam fuisse intellexisset, resciuissetque immissam esse famem per fraudem Orchomeniis. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, seque de saxo Moluride dicto, vt ait Pauſ. in Atticis, cum filio Melicerta, vt communior est sententia, in mare præcipitauit: vt patet ex his libro 4. Metam. apud Ouid.

Imminet æquoribus scopulus: pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas:
Sũma rigent, frõtemq; in apertum porrigit æquor:
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seque super pontum multo tardata timore
Mittit, onusq; suum, percussa recanduit vnda.

Alii fabulantur accidisse eo tempore vt Nereides chorum ducerent in eo loco, quare dixerunt se in honorem Melicertæ, vt Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non defuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatum ex Exhænuntia, quo fuerat portatum ab vndis, & Isthmicos ludos tunc illi institutos. At Megarenses Inus cadauer in maritimam oram agri sui à mari eiectum fuisse inquiunt, & à Cleso Tauropolique Clesonis filiabus susceptum sepulturæ mandatum fuisse. Hæc Ino vocata fuit postea Leucothea, & Dea maris existimata, vt ait Homerus lib. 4. Odyss.

τὸν δὲ ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
νῦν δ' ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς
Prospicit hunc Ino formosi filia Cadmi
Leucothea, ante fuit mortalis fœmina: sed nunc
Illam diuino nautę dignantur honore.

Hæc Matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia mane oriretur, vt ait Cic. in lib. Tusc. disput. in his: Ino Cadmi filia nonne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ quod aurora sit, ita patet ex Luc lib. 5

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Aetheris auroram defert, & lumina pandit.

Cœpta fuit dici Leucothea in quodam vico non procul ab vrbe Corone, & tunc in Deorum numerum relata, vt ait Pauſ. in Messenacis. Fuit magna vis eius existimata in seruandis nauigantibus & in mari placando, vt ait Orph. in hymnis;

λευκοθέαν καλέω καδμηΐδα δαίμονα σεμνήν.
εὐδύνατον, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου,
κλῦθι θεὰ πόντοιο βαθυστέρνου μεδέουσα.
κύμασι τερπομένη, θνητῶν σώτειρα μεγίστη
ἐν σοὶ γὰρ νηῶν πελαγόδρομος ἄστατος ὁρμή.
Aduoco Leucotheam, Dea, quæ venerabilis atque
Multa potens: Bacchum puerum quæ nutrijt olim.
Audi diua maris quæ nautas, quæ regis vndas.
Fluctibus & gaudes seruatrix alma virorum.
Vt tibi collibuit sulcant tuta alta carinæ.

Impetratum est autem Veneris precibus à Neptuno vt Dea maris fieret Ino, sicuti scriptum reliquit Ouid. lib. 4. Metamorph.

At Venus immeritæ neptis miserata labores
Sic patruo blandita suo est. ô numen aquarum
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas:
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso.
Et Dijs adde tuis, aliqua mihi gratia ponto est.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatemque verendam
Imposuit, nomenq; simul faciemque nouauit?
Leucotheaque Deum cum matre Palæmona duxit.

Scripsit in Atticis Pauſ. Melicertam à delphine exceptum, fuisse cum cecidisset è saxo Moluride, & in Corinthiorum Isthmum expositum mutato nomine Palæmona fuisse appellatum, atque inter cæteros honores Moluridem petram illi fuisse consecratam, & Isthmicos ludos illi à Sisypho Aeoli filio fuisse institutos, qui tunc imperabat Corinthiis, cum esset Melicerta fratris filius; atque primum pinu, deinde apio sicco victores ibi coronati sunt. Musæus in eo libro quem scripsit de Isthmiis, duo certaminum genera celebrari solita in Isthmo scripsit, alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertæ, quod etiam in honorem Neptuni Isthmia celebrarentur, videtur attestari in his Apollonius libro tertio:

οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα,
ἅρμασιν ἐμβεβαώς.
Qualis adit ludos Isthmi Neptunus vt altum
Conscendit currum.

Habitus est postea ipse etiam Palæmon Deus marinus, vt ait Orpheus in hymnis:

σύντροφε βάκχου χοροῖο Διωνύσου πολυγηθοῦς.
κικλήσκω σε παλαῖμον ἐπ' εὐιέροις τελεταῖ-
σιν,
ὃς ναίεις πόντοιο βυθοὺς βαθυκύμονας ἁγνούς.
ἐλθεῖν εὐμενέοντα, νέῳ γήθοντα προσώπῳ.
καὶ σώζειν μύστας κατά τε χθόνα, καὶ κατὰ πόντον.
ποντοπλάνοις γὰρ ἀεὶ ναυσὶν χειμῶνος ἐναργὴς
φαινόμενος σωτὴρ, μοῦνος θνητοῖς ἀναφαίνῃ
ῥυόμενος μῆνιν χαλεπὴν κατὰ πόντιον οἶδμα.
Te voco qui fluctu habitas, pontumque Palæmo,
Cum Baccho nutrite, veni ad tua sacra benignus,

Et læta facie pelagi de fluctibus altis.
Cultoresque tuos in terris protege, & vndis.
Pontiuagis hyemem ratibus depellere suesti,
His quibus appares miseris mortalibus vnus.
Namque faues, tumidasque refrenas æquoris iras.

Sic etiam Euripid. in Iphigenia in Tauris custodem & seruatorem nauium Palæmonem vocauit:

ὦ ποντίας παῖ λευκοθέας, νεῶν φύλαξ
δέσποτα παλαῖμον ἵλεος ἡμῖν γενοῦ.
Fili marinæ Leucotheæ, custos bone
O nauium Palæmon, esto mi bonus.

Atque Lucianus Epigrammatum poeta fuisse consuetudinem scribit in hisce carminibus, vt Diis marinis, per quos salutem & incolumitatem nautæ fuissent assecuti è maris perturbatione, vota soluerent:

λαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ ἰνοῖ, καὶ μελικέρτῃ
καὶ βυθίῳ κρονίδῃ, καὶ σαμόθραξι θεοῖς,
σωθεὶς ἐκ πελάγους λουκίλλιος ὧδε κέκαρμαι
τὰς τρίχας ἐκ κεφαλῆς. ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχων.
Inoque, Glaucoque, & Nereo, dein Melicertæ,
Et Samothracum Diis, æquoreoque Ioui,
Seruatus dicat è pelagi Lucillius vndis
Hos crines. aliud namque habet ille nihil.

Hic non vehebatur in curru, sed natandi peritissimus habebatur, vt ait Ouidius in epist. Leandri:

Et iuuenem possim superare Palæmona nando,
Miraque quem subito reddidit herba Deum.

Vocatus fuit Palæmon etiam Portunus, quẽ clauem dextra gestantem finxerunt, quoniam portus ab hostibus tueretur. Huic infans mactari consueuit, atque in Tenedo præcipuè diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium Deus in Isthmo, vt ait Pausanias in Atticis; at Ino in ora maritima agri Megarensium à Cleso & Tauropoli Clesonis filiabus & Lelegis neptibus, vt dictum fuit. Hæc sunt ea quæ de Ino & Palæmone memoriæ prodita fuerunt ab antiquis, è quibus veritas est exprimenda. Quod Ino fuerit Cadmi & Harmoniæ filia, & Athamantis vxor, non dissentit ab historia: & quod à patre fuerit filius saxo illisus, & quòd Ino timore vel furore concita in mare sé cum filio præcipitauit. Quòd verò ipsa & puer Melicerta fuerint in Deos conuersi, nihil hoc habet cum veritate commune.

AT quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictum fuit superius tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem vt aras, & sacerdotes, & ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam Diis immortalibus instituerint. Sic Isthmia Sisyphus, quæ prius in honorem Neptuni celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est:

Neptunus his aquarum imperium impertisse, atque inde Dii marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorum consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsos suos principes inter Deos fuisse relatos demum fabulantur. Nam sicut omnium prope principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum, ita ambitio antiquorum mentes occupauerat. Leucothea, quæ Matuta dicta est à Latinis, aurora est: Palæmon siue Portunus, vis est tempestatis: nam πάλλειν agitare significat, vnde Palæmon vocatus est. Maturæ filius dictus fuit, quia venti plerumque ab aurora spirare incipiunt: & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitasse, velut rationi magis conuenit, quia certissima est nuncia ventorum ac tempestatum, tanquam futuræ serenitatis, aurora. Hi crediti sunt Dii nauigantium, quia venti nauigantibus vere præsint, qui si benigni aspirarint, fœlix iter contingit nauibus, & idcirco ait Virg. lib. 1. Georg.

Votaq; seruati soluent in littore nautæ,
Glauco Panopeæ & Inoo Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere, qui per mare nauigarent. quare non est de diuina clementia conquerendum si quid aduersi acciderit, sed de nostra leuitate & imprudentia, qui cum in tuto simus, sponte tamen & consulto in illa procurramus pericula. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accommodata est, & ad hortandum ad beneficentiam & liberalitatem, quippe cum ita exagitata à Iunone Ino, quia Liberum patrem liberaliter educasset, in tantum fœlicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates, tamen nemo vir bonus diu potest esse infœlix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quòd tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorem fœlicitatem non possit conuertere? confidendum igitur esse diuinæ bonitati, sic antiqui tradiderunt, cum nemo iustus à Deo contemptus relinquatur, cumque tanta sit diuina clementia, vt spem etiam superet mortalium iis adiuuandis qui inique miserias patiuntur. Nunc de Glauco dicamus.

De Glauco. *Cap. V.*

GLAVCVS, & qui ipse marinus Deus ex homine factus est, non minus absurdum figmentum, suæq; ἀποθεώσεως caussam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bœoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono, cum tamen illum Polybi Mercurii filii & Eubœæ filium fuisse scribat Theophrastus lib. 5. eorum quæ in sicco degunt, & Promathidas Heraclæora Phorbi & Panopeæ nymphæ filium putauit, ac patria Anthedoniũ cùm Anthedon eximia ciuitas fuerit Bœotiæ. Alii dicunt fuisse Nopeum Glauci patrem, quẽ dicentem de se ipso introduxit Thelytus Methymnæus ita in Bacchicis carminibus:

ἀνθηδὼν νῦτις ἐσὶν ἐπὶ πλευρῇσι θαλάσσης
ἀντίον εὐβοίης, σχεδὸν εὐρίποιο ῥοάων
ἔνθεν ἐγὼ γένος εἰμὶ, πατὴρ δέ με γείνατο νωπεύς.

Vrbs est Anthedon spumoso proxima ponto
Euboicis obiecta fere, Euripique fluentis,
Est genus inde meum, Nopeus pater ipse vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à Baccho fuit viteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus. Hic quoniam natator esset peritus, Pontius fuit appellatus. Epicus verò Euanthes Neptuni & Nædis filium illum fuisse scripsit in quodam hymno. Fabulantur hunc Symam Iclemis & Doridis filiam raptam in Asiam deportasse: deinde amasse Hydnam Scylli Scionei vrniatoris filiam. Alii dicunt hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid. lib. 10. Metamorph.

Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.

Quidam inquiunt hunc artificem fuisse Argo nauis, eamque gubernasse quo tempore Iason pugnauit cum Tyrrhenis, qui solus euasit non vulneratus, vt scripsit Possis lib. 3. Amazonidis. Hunc alii habitasse in Delo scribunt, & cùm Deabus Nereidibus vaticinari solitum. Apollinemque artem vaticinandi a Glauco doctum fuisse, vt ait Nicander lib. 1 Georgicorũ. Fabulantur hunc aliquando magnam copiam piscium cepisse, qui piscatorem fuisse tradiderunt, quos cum in vrbem portaret, onusque ob nimium pondus fessus in via deposuisset, quidam ex iis piscibus herba quadam gustata reuixit. eam rem admiratus Glaucus, & ipse herbam illam gustauit, quare statim immortalis est factus. at Ouidius l. b. 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo, vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, piscesque ipsos non gustata; sed tacta solum herba in mare refugisse memorat, his verbis:

----- *ego primus in illo*

Cespite consedi dum lina madentia sicco.
Vtque recenserem captiuos ordine pisces
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis ficta, sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cœpit mea præda moueri:
Et motare latus, terraque vt in æquore niti.
Dumque moror, mirorque simul fugit omnis in
vndas
Turba suas, dominumq; nouum, litusq; relinquūt.

Id cum vidisset Glaucus, etiam ipse illa herba gustata Deus factus in mare insiliit, vt testatur paulo post idem poeta. Alii tamen eo tempore, quo Iason cum Tyrrhenis pugnauit, Iouis consilio illum in profundum mare demersum inquiunt, ac Deum marinum factum soli Iasoni apparuisse. Alii malunt Glaucum in Oria monte altissimo Aetoliæ leporem insecutum fuisse, quem captum cum ad fontem detulisset quia propter laborem diuturnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam gustata conualuit: qua herba gustata ipse etiam Deus marinus factus est. Alii tædio vitæ illum sese in mare præcipitasse inquiunt. Fabulantur hunc interpretem fuisse Nerei, vt sensit Eurip. in Oreste:

ἐκ δὲ κυμάτων
ὁ ναυτίλοισι μάντις ἐξήγγειλέ μοι
νηρέως προφήτης γλαῦκος, ἀψευδὴς θεός.

----- *ast è fluctibus.*
Vates fretum sulcantibus dixit mihi
Glaucus propheta Nerei verax Deus.

Sic autem Apollonius libro primo vatem Nerei illum appellauit his carminibus.

τοῖσιν δὲ γλαῦκος βρυχίης ἁλὸς ἐξεφαάνθη,
νηρῆος θείοιο πολυφράδμων ὑποφήτης.

ὕψι

ὕψι δὲ λαχνῆεντε κάρη, καὶ στῆθε ἀγείρας
νειόθεν ἐκ λαγόνων συβαρῇ ἐπορέξατο χειρὶ
νηΐου ὁλκαί ιο, ἢ ἴαχεν ἰασυμένοισι.
Visus adest illis tunc alto ex æquore Glaucus,
Diuini vates Nerei, qui plurima nouit:
Hirsutum caput, & pectus summa extulit vnda:
Tum forti dextra ex imo capit ille carinam
Labentis nauis, atque hæc properantibus infit.

Strabo verò lib. 9. non i.. Deum marinum, sed in balænam conuersum fuisse scribit. *H*ic etsi cum Ariadna congressus fuisse scribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchicis carminibus & cum Europia Mirei, & Hydna Scylli, cumq. Syma Idemis, nullus tamẽ filius ex eo genitus commemoratur. at Clearchus Solensis lib 7. Vitarum, aliam fabulam longè ab his diuersam recensuit, quam etiam recitauit Isacius. inquit enim Glaucum Pasiphæs filium fuisse, qui cum murem insequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi suffocatus est. hunc vbi pater Minos quæreret, neque vspiam inueniret, accepit responsum hominem illum significaturum, & filium in vitam restituturum, qui dixisset cui rei similis esset bos tricolor Minois, qui in agro pascebatur. *H*unc Polyidus illi fructui similem esse dixit, quem ferret rubus. Quare Minos illũ iussit apprehendi, & sibi filium indicare, at Polyidus ex arte diuinandi suffocatum esse inquit in dolio mellis. cum igitur mortuus inuentus fuisset Glaucus, Polyidus cum illo in domum quandam includitur, vt illum vitæ restitueret. qui cum serpentem ad cadauer properantem vidisset, volens illum irritare vt ipse ab eo necaretur, fortè serpentem interfecit. tum alius draco ad mortuum serpẽtem accedens herbam quandam attulit, qua tacta serpens ille reuixit. *H*anc ipsam herbam captam Polyidus Glauco imposuit, & ita in vitam reuocauit. Coegit postea Minos Polyidum artem quoque vaticinandi Glaucum docere, antequam in patriam suam Argos liberum dimitteret. Fuit etiam Glaucus alius Sisyphi filius, qui cùm equas haberet quæ carnibus humanis vescerentur, ab iisdem ipse in amorem versis, Venerisque stimulis agitatis, discerptus fuit, vt significauit Virgilius libro tertio Georg.

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Id autem contigit non procul à Dirce fonte, Potniaque ciuitate, vt ait Strabo lib. 9. quod inter eos ludos funebres contigisse, vt ait Paus. in prioribus Eliacis, quos in patris honorẽ instituerat Acastus. Aiunt autem eo ipso in loco terrorem equis immitti solitum, in quo discerptus fuit Glaucus ab eius genio, quare Tarraxippus cognomẽto fuit nominatus. Quamuis alii istud ipsum Alcathoo Parthaonis filio tribuunt, qui fuit vnus ex Hippodamiæ procis ab OEnomao occisis, quique in eo ipso loco humatus suæ iniuriæ memor sæuiret in omnes per eum locum equitantes. Fuit & Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis & ingenii existimatione clarus. Et Glaucus Chius primus omnium mortalium ferruminationem excogitauit, artemque ferri coniungendi, vt scripsit Herodotus in Clio. Fuit alius Glaucus Carystius, qui duas coronas victor è Pythiis, octonas è Nemeis & Isthmiis reportauit. cui pater fuit Demylus à Glauco marino Deo oriundus, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis.

AT nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrinator peritissimus. quare aiunt hunc spectantibus Anthedoniis è portu enatasse donec ex omnium prospectu sub aqua latens in locum longinquum perueniret, vnde à nemine amplius videri posset: ibi aliquot dies commoratus multis spectantibus ad certum diem natans in portum rediuit, cum diceret se tamdiu sub vndis degisse. Accedebat ad hoc miraculum, quod hyeme, cum nihil caperent piscatores, ad ciues suos quoscunque illi pisces poposcissent, continuò apportabat, quos ille multum ante in hunc vsum reseruauerat. Deinde captus à quadam belua marina cum interiisset, memoriæ proditum est illum gustata quadam herba Deum marinum esse factum. Alii dixerunt Glaucum vitæ pertæsum se in mare præcipitasse: alii ob amorem Palæmonis, qui cum non amplius visus fuerit, à belua aliqua marina fortasse correptus creditus est in Deorum marinorum numerum recessisse. Verum quid habet admirabile hæc fabula, cur à poetis, sapientissimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad humanæ vitæ institutionem? Significare per hæc voluerunt antiqui nullam adeo depressam & sordidam esse hominum conditionem, quam non Dei voluntas extollere, & illustrare facillime possit: cum nulla sit hominum conditio, quam Deus respiciat sine probitate, cum is innocentiam & integritatem animi tantum, at non aliud quidquam respiciat. Hunc cum diuinandi artis peritum finxerint, demonstrabant nauigandi peritum hominem futuras tempestates multo ante præuidere. At nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus. Cap. VI.

NEREVS vero fuit Ponti, siue Oceani & Tethyos filius creditus, vt his ait Hesiodus in Teogonia:

νηρέα τ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο πόντος
πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα
οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος, οὐδὲ θεμιστέων
λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν,

Nerea fatidicum, haud fallacem semine Ponti
Progenitum natis seniorem: dictus & inde est
Ille senex. quod veridicus, blandusque, nec aequi
Oblitus nouit semper decernere iusta.

Nam etiam Apollodorus lib. 1. bibliothecæ hos Ponti & non Tethyos, sed Terræ filios connumerauit, Phorcum, Taumantem, Nereum, Eurybæam, Ceto. Illum igitur & veridicum & vatem esse crediderunt, cum Troianas etiam calamitates Paridi nunciarit, vt ait Horatius lib. 1. Carminum in his:

Pastor cum traheret per freta puppibus
Idæis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. mala ducis aui domum
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.

Fertur hic in mari Aegæo præcipuè domum habuisse, vt ait Apollonius lib. 4.

ὣς ἔφατ' αὐτίκα δ' ἶρις ἀπ' οὐλύμποιο θοροῦσα
τάμνε τανυσσαμένη κοῦφα πτερὰ, δῦ δ' ἐνὶ πόντῳ
αἰγαίῳ, τόθι πέρ τε δόμοι νηρῆος ἔασιν. (τῳ.

Iris ait: cœloque volans descendit ab alto
Præpetibus pennis passis, pontumque subiuit
Aegæum, domus hic sublimis, & atria Nerei.

Fama est Herculem ad aurea mala Hesperidum ferenda missum, ad Nymphas, quæ in antris Eridani habitabant, adiisse, vt ex iis audiret vbinam locorum essent illa mala aurea. Tum Hercules missus fuit ad Nereum, quem variis formis eludere conantem tamdiu detinuit, vt in pristinam figuram redierit, remque indicarit. Hunc antiquissimum Deum nominauit Orpheus in Argonauticis:

νηρέα μὲν πρώτιστα καλῶ πρέσβυσον ἁπάντων·

Nerea cui priscum genus est, huc ante vocamus.

Hunc mari præesse, & in mari habitare solitum, delectari choris puellarum, principiumque esse & finem aquarum, & omnes illius facultates denique ita complexus est Orpheus in hymno quodam:

ὃ κατέχων πόντου ῥίζας, κυανανυγέτις ἕδρην,
πεντήκοντα κόρασιν ἀγαλλόμενος κατὰ κῦμα
καλλιτέκνοισι χοροῖς, νηρεῦ, μεγαλώμενε δαῖμον,
πυθμὴν μὲν πόντου γαίης πέρας, ἀρχὴ ἁπάντων.

Fundamenta tenens ponti, cui cærula sedes.
Quinquaginta mari in lato lætate puellis,
Formosisque choris Nereu, venerabile numen.
Tu fundamen aquæ, tu terræ finis, & idem
Principium es cunctis.

Hunc ab vndis educatum & nutritum fuisse significauit Eurip. in Iphig. in Aulide:

μάτον δ' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
νηρέα, φυτεργὸν θέτιδος, ἥμ' ἐγείνατο.

At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocatum ita idem testatur in eadem Tragœdia:

εἴτ' οὖν ἐπ' ἀκταῖς θαλασσίου διοσκόρω,
ἢ νηρέως ἄγαλμαθ' ὃς τὸν εὐγενῆ
ἔτικτε πεντήκοντα νηρηίδων χορόν.

Nam seu Dioscuri sedent in littore,
Imago siue Nerei Nereidum.
Qui quinquies decem chorum olim protulit.

Suscepit filias Nereus è Doride nymphæ Haliam, Spio, Pasithean & Ligean. Fuerunt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, vt ait Hesiod. his in Theog.

νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήριτα τέκνα θεάων
πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ δωρίδος ἠϋκόμοιο,
κούρης ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο.

Nascuntur Nereo nam pignora clara Dearum,
Doridis & pulchræ spumosis in maris vndis,
Quæ fuit Oceano fluuio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei soror. Has comas virides habere censuerunt antiqui: quare ita ait Horatius libro 3. Carminum:

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratissimæ fuisse putabantur, vt ait Theocritus in Thelesiis:

χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τόν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.
ἀλκυόνες, γλαυκαῖς νηρηΐσι, ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίλαθεν.

Alcyones sternent vndas atque æquora ponti,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat Algas.
Halcyones Nereidibus gratissima proles
Cunctarum volucrum.

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Nereides, illas in vndis tripudiare, & bacchari, & tanquam lætissimos pisces huc illuc circa currum Tritonis præcipuè cursitare inter

inter quæ & illud est carmen:
τριτώνων ἐπ' ὄχοισιν ἀγαλλόμεναι περὶ νῶτα.
A tergo currus Tritonum cernere posses
Has gestire simul.

Harum Nereidum multarum nomina ita recensuit Homerus lib. Σ. Iliadis:
κώκυσεν τ' ἄρ ἔπειτα θεαὶ δέ μιν ἀμφαγέροντο
πᾶσαι, ὅσαι κατὰ βένθος ἁλὸς νηρηΐδες ἦσαν.
ἔνθ' ἄρ ἔην γλαυκήτε, θάλειάτε, κυμοδόκητε,
νησαίη, σπειώτε. θόη θ' ἁλίητε βοῶπις.
κυμοθόητε, καὶ ἀκταίη, καὶ λιμνώρεια,
καὶ μελίτη, καὶ ἴαιρα, καὶ ἀμφιθόη, καὶ ἀγαυή,
δωτώτε, πρωθώτε, φέρουσάτε, δυναμένητε,
δεξαμένητε, καὶ ἀμφινόμη, καὶ καλλιάνειρα,
δωρὶς, καὶ πανόπη, καὶ ἀγακλειτὴ γαλάτεια,
νημερτήςτε καὶ ἀψευδὴς, καὶ καλλιάνασσα.
ἔνθα δ' ἔην κλυμένη, ἰάνειρα τε, καὶ ἰάνασσα
μαῖρα, καὶ ὠρείθυια, εὐπλόκαμός τ' ἀμάθεια,
ἄλλαι θ' αἳ κατὰ βένθος ἁλὸς νηρηΐδες ἦσαν.

Tum fudit lacrymas: hanc circum numina ponti
Conueniunt, quæ imas habitant Nereides vndas.
Hic aderant, Glauceq́ꝫ, Thaliaq́ꝫ, Cymodoceq́ꝫ,
Nisęe, Spioq́ue, Thoeq́ꝫ, Halieq́ꝫ decora.
Cymothoe, Actęe, Melite, cum candida Agaue,
Amphitoeq́ꝫ, & Iæra comis in colla refusis,
Doteq́ꝫ, Prothoq́ꝫ Pherusaq́ꝫ Dynameneq́ꝫ,
Doris, & Amphinome, Panopeq́ꝫ. & Callianira,
Dexamene, Galatea, Amathiaq́ꝫ, Gallianassa,
Et Clymene, atq. Ianira simul, pariterq́ꝫ Ianassa,
Mæraq́ꝫ & Orityia genas fucata colore.
Quæque imas habitant aliæ Nereides vndas.

Verùm multo etiam plures his vocatæ sunt Nereides, quæ ad quinquaginta numerantur ab Hesiodo in Theogonia, quæ ita vocantur: Proto, Eucranthe, Sao, Amphitrite, Eudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eulimene, Agaue, Pasithea. Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dinamene, Nesęe, Actęa, Pro

tomedea, Doris, Panope, Galatea, Hippothoe, Hipponoe, Cymodoce, Cymatolege, Cymo, Eione, Halimeda, Glauconome, Pontoporia, Liagore, Euagore, Laomedea, Polynome, Autonoe, Lysianassa, Euarne, Psamathe, Menippe, Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Nemertes. Apollodorus verò Athen. has etiam præter prædictas connumerauit lib. 1. Glaucothoen, Nausithoen, Haliam, Pionen, Plesauten, Calypso, Cranto, Neomerim, Deianiram, Polynoen, Melien, Dionem, Isæam, Dero, Eumolpon, Ionen, Ceto, Limnoream. Istæ autem omnes pulcherrimæ habebantur. quare, vt proditum est in fabulis, Cassiope Cephei Regis Aethiopum vxor cùm omnes suæ ætatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se Nereidibus etiam præferre, quamobrem illarum indignationem in se concitauit. Illæ igitur arrogantia huius fœminæ irritatæ, temeritateque commotæ incredibilis & admirandæ magnitudinis cetum in illius regionem immiserunt: quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quam vnicam habebat, vt à ceto voraretur, saxo alligatam exponere. Andromeda tamen Persei virtute liberata fuit, & eiusdem beneficio ad perpetuum vitandæ temeritatis exemplum, Cassiope inter sidera relata, vt patet ex Arateo carmine ita Latine verso à Cicerone:

Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Cassiopeia, neque ex cælo depulsa, decore
Fertur: nam verso contingens vertice primum
Terras post humeros euersa sæpe refertur,
Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,
Cum quibus, vt perhibent, ausa est contendere forma.

Neque plura his ferè sunt de Nereo Nereidibus memoriæ tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus.

NEREVS dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sanè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis nauibus, quippe cum peritia illa ex Oceano & vndis nascatur. Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilii mutationes ad nauigationem pertinentes. hanc peritiam antiquissimum Nereum vocarunt, ob vetustatem nauigationis. Eundem vatem esse tradiderunt, quia efficit in singulis disciplinis peritia vt multa euentura diuinemus & longè prospiciamus. Neque peritus nauigandi quisspiam putandus est, nisi qui multo ante ventorum mutationes, & signa tempestatum, tanquam ex altissima specula prouideat. Hunc Deum in varias formas se vertere finxerunt antiqui, quoniam sapientis est ad multas varietates, rerumque gerendarum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur Deorum immortalium clementiam sibi deesse arbitraretur, sed vnumquemque sua dementia perire, qui se in sæuissimas maris tempestates intruserit, nulla habita ratione illorum, quæ

Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri;

Hæc dicta sunt.

IDEM est autem fabulam hanc confinxisse, vt summatim dicam, atque si dicerent antiqui: Esto prudens in transigendis negociis, neque Deum incuses vbi per imprudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse conflaueris, cum Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit. Alii tamen marinam aquam Nereum vocarũt, vt est apud Ouidium in Deianira.

Respice vindicibus pacatum viribus orbem,
Qua latam Nereus cœrulus ambit humum.

Atque de Nereo satis dictum est, nunc de Phorcyne dicamus.

De Phorcyne. Cap. VII.

PHORCYN, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fuit & ipse Ponti siue Maris, ac Terræ filius, vt testatur Hesiodus in Theogon.

αὖτις δ' αὖ θαύμαντα μέγαν, καὶ ἀγήνορα φόρκυν
γαίῃ μισγόμενος, καὶ κητὼ καλλιπάρῃον,
εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν

Hinc Thaumanta parit magnum, Phorcynáque superbum
Coniunctus terra, & præstanti corpore Ceto.
Eurybiamq́; simul, cui sunt adamantina corda.

Varro tamen Phorcynem Thoseæ Nymphæ ac Neptuni filium fuisse scribit, qui filias habuit, præter commemoratas, superius ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoosam, quæ cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyphemum, de quo ita scribit Homer. lib. 1. Odyss.

ἀλλὰ ποσειδάων γαιήοχος ἀσκελὲς αἰὲν
κύκλωπος κεχόλωται, ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν
ἀντίθεον πολύφημον ὅου κράτος ἐστὶ μέγιστον
πᾶσιν κυκλώπεσσι. θόωσα δέ μιν τέκε νύμφη
φόρκυνος θυγάτηρ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο μέδοντος.

Verum Neptunus qui terram verberat vndis
Succenset causa Cyclopis, quod Polyphemum
Lumine priuauit, qui robore præstitit omnes
Inter Cyclopas, peperit quem Nympha Thoosa,
Filia spumosi, qui temperat æquora, Phorci.

Genuit etiam serpentem, qui mala Hesperidum

dum tuebatur, vt ait Hesiodus.

κητὼ δ' ὁπλότατον φόρκυνι φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο δεινὸν ὄφιν, ὃς ἐρεμνῆς κεύθεσι γαίης
πείρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει.

Postremum Phorco ceto coniuncta sed edit
Serpentem magnum, qui extremis partibus orbis
Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura fere de Phorcyne leguntur apud antiquos.

FVIT Phorcyn Ponti vel Neptuni ac Terræ filius & maris Deus, quem circularem aquarũ motum nonnulli esse crediderunt, qui principiũ ab Oceano capit, & ab humore in terra existẽte. Huius vxor esse Ceto dicitur, exhalatio. s. quæ calore & radiis Solis excitatur, qui humor cum per æstatem grauiorem extenuatus tollitur, fit draco: propè enim tremula fit illa exhalatio, & obliqua, quæ per calorem Solis attollitur. Alii rem hanc ad historiam transferre maluerunt, dixeruntque Phorcynem Sardiniæ atque Corsicæ insulis imperasse, qui ab Atlante nauali prælio superatus, in ea pugna submersus sit, neque vspiam postea inuentus, quare creditus fuit se in Deorum marinorum numerum recepisse. Cætera verò quæ de illo fabulosè dicuntur, in eius gratiam fuerunt ad probabilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

De Proteo. *Cap. VIII.*

PROTEVS & ipse maris Deus fuit, Neptũni & Phœnicæ Nymphæ filius, vt scriptum reliquit Zez. hist. 44. Chil. 2. qui in Pharo Alexandriæ habitauit, Toronenque ex Aegypto in Phlegram Pallenes profectus vxorem duxit. Nati sunt illi filii è Torone Tmylus & Telegonus, de quibus meminit Euripides in in Helena. hi postea peregrinos crudeliter interimebant cùm adoleuissent, quorum sæuitiã cùm Proteus æquo animo ferre non posset, impetrasse à patre Neptuno dicitur, vt in Aegyptum rursus ferretur; cuius preces cum audiuisset Neptunus, è quodam Pallenes hiatu speluncam sub mari fecit, in qua illum in Aegyptum vsque siccum perduxit. Deinde cùm Hercules ob crudelitatem, qua in hospites vtebantur, Tmylum, & Telegonum obtruncasset, cognita cæde filiorum neque lacrymas emisit, quia nefarii essent homines, neque risit quod essent filij, vt scripsit Theopompus lib. 8. rerum Græcarum. Xantippus verò scripsit in rebus Lydiæ Proteum Oceani & Thetyos à quibusdam creditum fuisse filium. Eurip. praterea Psamathen vxorem illum duxisse scribit, de qua Theonoen, & Theolymenum marem susceprit habuit etiam Caberam, Rhetiam, & Idotheam filias, quæ Menelaum de reditu in patriam ambigentem. cum diutius in Aegypto detineretur, docuit vt recedentibus pellibus phocarum indutus vna cùm sociis tanquam phocis se inter phocas dormire simularent, quo tempore sub meridiem Proteus in siccum, exiẽs inter phocas dormire consueuit, atque illum dormientem comprehendere, tamdiuque retinere in varias formas se mutantem, quamdiu in pristinam formam redierit. nam tunc futura demum illis prædicet omnia. Dicunt enim modo in aquam, modo in ignem, modo in feras, in arbores, volucres, serpentes se vertere solitum, vt ait Hom. lib. 4. Odys. vbi explicat consilium Idotheæ, quæ carmina, cùm multa sint, non ascribam, sed Latinè illa breuitatis causa pronunciabo. sic enim Græca incipiunt:

ὣς ἔφατ', αὐτὰρ ἐγώ μιν ἀμειβόμενος προσέειπον.
αὐτὴ νῦν φράζευ σὺ λόχον. sic autem latinè

Dixerat. his ego sum contra sed talibus orsus.
Nunc senis insidias diuini Diua recense,
Ne me præuisum fugiat. nam vincere Diuos
Viribus humanis res est valde ardua. Dixi
Sic ego, sed contra Dea sic est inde locuta.
Hospes vera tibi dico, verissima nosces.
Cum medios radijs iam sol accenderit æstus,
Aequoreus solet ire senex in littora verax.
Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina:
Quem circum phocæ in spelunca e fluctibus altis
Egressæ capiunt placidam per membra quietem,
Spirantes salsas, & olentes naribus vndas.
Huc ego te ducam cum primum Aurora fugarit
Exoriens stellas, socios tres ipse memento
Deligere è cunctis, qui præstent mente, animoq;
Nunc agè narrabo tibi fraudes, nunc senis artes.
Primum dinumerat phocas, numerumq; recurrit,
Quas omnes vt adesse videt, prosternitur vnà
Ipse ouium veluti custos in montibus olim.
Hunc vbi videritis stratum, somnoque grauatum,
Cura sit hinc arcte duris innectere vinclis,
Et retinere Deum conantem fallere dextras,
Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram
Verret, fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, & Deorum antiquissimum putauit Orpheus, quem & claues habere maris, & omnibus præesse, tanquam principium vniuersæ naturæ dixit, vt patet ex eo hymno:

πρωτέα κικλήσκω πόντου κληῖδας ἔχοντα,

πρωτογενῆ· πάσης φύσεως ἀρχὰς ὃς ἔφηνεν. ,
ὕλην ἀλλάσσων ἱερὴν ἰδέαις πολυμόρφοις.
πάντιμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τάτ' ἐόντα
ὅσσά τε πρόσθεν ἔην, ὅσσα τ' ἔσσεται ὕστερον αὖτις.

Gestantem claues pelagi te maxime Proteu
Prisce voco, à quo naturę primordia primum
Edita sunt. formas in multas vertere nosti
Materiam sacram, prudens, venerabilis, atque
Cuncta sciens, quę sint fuerint, ventura trahātur.

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt antiqui, quos equos bipedes vocauit Virg. lib. 4. Georg,

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cęruleus Proteus, magnum qui piscibus ęquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorum sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani filium finxerunt, quem putarunt vim esse aeris, qui de Stoicorum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertransiret, & vbique esset, vt patuit superiùs, cum de Ioue loqueremur. nam aer proximè fit ex aqua in illum extenuata. Hunc naturam esse aeris, per quem temperatum omnia oriuntur, & vnde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus videtur significasse Hom. lib. 4. Odyss. in his:

ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠΰγένειος.
αὐτὰρ ἔπειτα δράκων. καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς.
Γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον
καὶ πῦρ.

Concussit ceruice iubas leo factus, & inde
Fit draco terribilis, modo sus, modo pardalis ingēs,
Alticoma aut arbor, nunc frigida defluit vnda,
nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aeris calorisve ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascūtur, vel materia ipsa conuertitur in elementa, quod antiqui significarunt per tot, tamq multiplices formarum mutationes, cùm Proteus quasi τὸ πρῶτον ὂν, primum existens scilicet sit. materia enim omnis in intellectu forma prior existit; formasque varias semper expetit naturæ impulsu; quamobrem in tot formas verti dictus est Proteus. Nam certè quidem hominem aliquē fuisse, qui se in tot formas verteret, putare, fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo qui nauigiū inscribitur, nauigādi peritissimū hominē videtur existimasse, cū ita dicat: θαυμάσιοι τὴν τέχνην ὥσπερ ἔφασκον οἱ ἐμπλέοντες, καὶ τὰ θαλάττια σοφὸς ὑπὲρ τὸν πρωτέα, *admirabili nauigandi peritia, vt dicebant, qui vna nauigarunt, & rerum maritimarum cognitione vel Proteum illum superare videbatur.* Diodorus Siculus lib. 2. morem fuisse Regum Aegyptiorum scribit, vt priorem partem vel leonis in capite gestarent. vel draconis, vel arboris, atque in ignis aliquando formam diademata inciderentur. quod gestamen erat principatus insigne. Inde postea fictum fuit, quòd Proteus se in varias formas commutaret. Dictus est fuisse phocarum custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit; nā Reges & Principes populorum ποιμένας λαῶν antiqui vocarunt, hoc est populorum pastores. debet enim princeps non minùs salutis quam etiam vtilitatis suorum populorum esse studiosus qui enim de tondendo grege tantum & occidendo solicitus est, non pastor, sed lupus & latro est appellandus. Sunt enim diuitiæ populorum quasi obsides, quæ iacturæ metu ciues in fide retineant, atque ciuium opulentia, opulentia denique est principis, si res ita tulerit. Atque omnis ciuitas in quam opes ad paucos confluxerint, magis exposita est hostium viribus, quia præter inuidiam & intestina odia, plurimum differt pugnare pro alienis, & pro suis facultatibus, cū omnes sint propriæ vtilitatis precipuè acerrimi defensores, segnes aliarum, nemoque patriā suā esse existimet, ī qua nihil habeat plus bonorū quā exteri. Dictus est phocarum pastor quoniā maritimì & natādi periti essēt eius populi. At Lucianus histrionē fuisse Proteū arbitratus est, de quo ita scribit ī dialogo de Saltatione: δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ πρωτέα τὸν αἰγύπτιον οὐκ ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γενέσθαι λέγειν μιμητικὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, ὡς καὶ ὕδατος ὑγρότητα μιμεῖσθαι, καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι, καὶ λέοντος ἀγριότητα, καὶ παρδάλεως θυμὸν, καὶ δένδρου δόνημα, καὶ ὅλως, ὅτι καὶ θελήσειεν *Videtur mihi sanè antiquus ille fabulosus Proteus saltator quispiam aut histrio fuisse egregius, qui scierit se in omnia formare, omniaque imitari, ita vt aquæ humorem, & ignis acumen per motionum celeritatem imitaretur, & leonis feritatem, & iram pardalis, & arboris susurrum, & omnino, quidquid illi collibuisset, referret.* Neque tamen soli Proteo hæc facultas fuit in omnia se conuertendi, sed etiam Thetidi, & Mastræ filiæ Erisichthonis Aethonis Thessali, quæ cum pater omnia sua bona ob assiduam famem diuinitus immissam deglutisset, sese tandiu in varias formas vertebat, quamdiu à patre venderetur, vt eius fami succurreret, deinde ad

patrem

patrem statim clam redibat. Sic Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Nestoris, id munus à Neptuno impetrauit, vt in omnia quæ optaret, conuerti posset. quare musca dicitur ab Hercule Pylum, oppugnante occisus. nam in eam formam versus indicatus fuit à Pallade. quod autem in omnia ita verteretur, sic de illo loquens Euphorion indicauit:

σύν τε Περικλύμενον Νηλήϊον ἔκτανε μυῖαν·
ὅς ῥά τε πᾶσιν ἔικτο θαλάσσιος ἠΰτε Πρωτεύς.
Atque Periclymenum muscam tunc ille cecidit.
Qui velut æquoreus Proteus, se vertit in omnia.

Quòd etiam planius explicauit Hesiodus in his:

------ Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ', ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
αἰετὸς, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο θαῦμα ἰδέσθαι
μύρμηξ· ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα,
ἄλλοτε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ' οὐκ ὀνομαστὰ, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
βουλῇ Ἀθηναίης.
Periclymenumque superbum
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam
Neptunus. volucres inter fit namque volucris.
Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus fit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est,
Denique principium cædis, causæque fuerunt,
Pallas vti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuertendi se in quæcunque libuisset; de qua ita scripsit Aristophanes in Ranis:

---- καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.
ποῖόν τι; δεινὸν, παντοδαπὸν γοῦν γίνεται.
τοτὲ μὲν βοῦς, νυνὶ δ' ὀρεὺς, τοτὲ δ' αὖ γυνὴ
ὡραιοτάτη τις. ποῦ 'στι; φέρ' ἐπ' αὐτὴν ἴω.
ἀλλ' οὐκ ἔτ' αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ' ἤδη κύων.
ἔμπουσα τοίνυν γ' ἐστί.
Nam maximam profectò cerno belluam.
Qualem? nouam fit cuncta, cum libet, statim.
Nunc mula, nunc bos, rursus illa fœmina
Formosa. dic vbi est? eamus rectà eò.
Haud femina est, sed rursus illa sed canis
Empusa certè est illa.

Sic etiam Epicharmus in Hebes nuptiis:

ἔμπουσα δένδρον, βοῦς, ἔχιδνα γίγνεται,
λίθος τε, μυῖα, καὶ γυνὴ δ' ὡραία τις
καὶ πάνθ' ὁπόσα λῇ, καὶ ὅσα συμφέρει.
Empusa planta, bos fit, atque vipera,
Lapisque, musca pulchra & illa femina,
Quidquid capit, vel denique illi conferat.

ALII, inter quos fuit Antigonus Carystius in Dictione, Proteum virum sapientissimum fuisse tradiderunt, qui multa de naturali philosophia scripserit, de plantis, de lapidibus, de natura ferarum, de mutatione mutua elementorum, & quo pacto illa principia sint omnium nascentium, quæ vt vires singula sumpserint, ita vel arbores fiunt, vel herbæ, vel animalia: quare dictus fuit Proteus in illa omnia se vertisse. Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia multa ex obseruatione siderum, & ea rerum præteritarum memoriæ prædiceret. Alii crediderunt per magicas artes Proteum in prædictas formas se mutasse. Alii dixerunt fuisse virum dicendi peritum, qui facilè posset in quosuis animorum motus homines impellere. quæ prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virum fuisse prudentem, putauerim (si modo quis fuit) & in conciliandis conseruandisque amicitiis callidissimum, & in temperandis motibus animorum, & in moribus ad omnes euentus rerum cautè formandos, aut certè quales esse viros prudentes oporteat per hæc figmenta nobis antiquos demonstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel quotidiana cõsuetudine, quam varietatem ingenii, quæ confert plurimum ad omnes opportunitates, ac rerum vicissitudines? oportet igitur virum prudentem, quoniam non omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitiam ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus: quoniam alii euentus clementiam, alii seueritatem iudicis requirunt. sic enim fieri Proteum modò ignem, modò aquam intelligendum est, & modò fructiferam arborem, modo crudelissimam feram propter præmia iustitiæ ac supplicia. verumtamen non solum ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes hæc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationem, quippe cum neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinenda sit: sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cùm nihil violentum sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videntur per hæc figmenta, quàm illud quod etiam dictum fuit ab oraculo, Ne quid nimis: cùm omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate, moderationeque sit collocata. illa verò quæ dicuntur fabulosè de Periclymeno, de immenso quodam auaritiæ gurgite intelligenda sunt. nam tametsi immensas opes domesticas auaritia recondiderit, tamẽ

his minimè contenta, vel per omne fraudum insidiarumque genus alienis facultatibus inhiat.

De Castore, & Polluce. *Cap. IX.*

CASTOREM item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent, omnes crediderunt antiqui, atque etiam omnium nauigantium vnus sermo mutatis tamen nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouem, vt de horum origine aliquid dicamus, captũ desiderio Ledæ Tyndari Regis in cygnum se conuertisse, atque illam compressisse. Nam cygnus factus ita iucundè cecinit, vt illum propter cantus suauitatem Leda adamauerit & contrectauerit. Deinde ab eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epistol. Helenæ.

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,
Quæ falsam gremio credula fouit auem.

Alii tamen deterritum ab aquila cygnum ad Ledam conuolasse inquiunt, atque cùm sub ea forma Ledam decepisset, Iupiter cygni formam in cœlum transtulit, vt ait M. Manilius in primo Astronomicorum:

Proxima sors cygni, quem cœlo Iupiter ipse
Imposuit formæ precium, quæ cepit amantem,
Cum Deus in niueum descendit versus olorem.

Alii tamen crediderũt duo oua nata fuisse ex illo congressu, quorum ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytemnestra, nonnulli Timandram addiderunt sororem. Nõ defuerunt tamen qui ex vno tantum ouo Pollucem & Helenam natos fuisse crediderunt: quod Leda à Ioue conceperit, cùm è Tyndaro Castorem & Clytemnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine concepti, illi immortales vt ex Deo crediti fuerunt. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, & in Lacedæmone iuxta Taygetum montem Laconiæ nati, vt ait Homerus in hymnis.

κάςορα καὶ πολυδεύκε᾽ ἀείσεο μοῦσα λίγεια.
τυνδαρίδας, οἳ ζηνὸς ὀλυμπίου ἐξεγένοντο·
τοὺς ὑπὸ ταϋγέτου κορυφῆς τέκε πότνια λήδη,
λάθρῃ ὑποδμηθεῖσα κελαινεφεῖ κρονίωνι.
Castora Pollucemque mihi nunc pandite Musæ
Tyndaridas, Iouis è cœlestis semine natos.
Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,
Clam coniuncta Ioui celestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios, at non Tyndari appellauit:

ὑμνέομες λήδας τε καὶ αἰγιόχου Διὸς υἱώ,
κάςορα καὶ φοβερὸν πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζειν:
Cantamus natam de Leda & de Ioue Prolem,
Castora Pollucemq; timendos hostibus acres.

Hi cum nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas insula eiusdem nominis Lacedæmoniorum ditionis, vt fuit Thalamatarum sermo, & Alcman in quodam cantico scripserat (quamuis magna esset controuersia inter Messeniacos ac Lacedæmones ab vtris Castores essent oriundi, cum illos patrios Deos vtrique sibi vendicarent) à Mercurio Pellenen nutriendi statim deportati fuerunt. Deinde cum Iason ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes: inter cæteros accessit Castor & Pollux vt ait in libro 1. Apollonius:

καὶ μὴν αἰτωλὶς κρατερὸν πολυδεύκεα λήδη,
κάςορά τ᾽ ὠκυπόδων ὦρσεν δεδαημένον ἵππων
σπάρτηθεν, τοὺς δ᾽ ἥγε δόμοις ἔνι τυνδαρέοιο
τηλυγέτους ὠδῖνι μιῇ τέκεν.
Impulit hic fortem Pollucem Aetolica Leda,
Castora & hinc eadem domitorem rursus equorum
E Sparte, partu quondam quos edidit vno
Tyndari in æde viri.

Hi multa præclara facinora in ea nauigatione ediderunt. nam cum ad Bebryciorum, Amycique Neptuni filius littus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnam prodiuit, eumque inter fecit. Amicus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cum illos cogeret secum pugnis decertare: atque tunc etiam ad Argo nauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit:

κέκλυθ᾽ ἁλίπλαγκτοι τάπερ ἴδμεναι ὔμμιν ἔοικεν,
οὔτινα θέσμιον ἐστὶν ἀφορμηθέντα νέεσθαι
ἀνδρῶν ὀθνείων, ὅς κε βέβρυξι πελάσσῃ
πρὶν χείρεσσιν ἐμῇσιν ἑὰς ἀνὰ χεῖρας ἀεῖραι.
τῷ κέν μοι τὸν ἄριστον ἀποκριδὸν οἶον ὁμίλου
πυγμαχίῃ στήσασθε.
Discite potiuagi nautæ, quæ discere oportet.
Nulli, Bebrycios portus qui intrauerit, est fas
Soluere, ni expertus sit nostræ robora dextræ.
Quare agite ò proceres præstantem robore cunctis
Mittite mi pugilem.

Theocritus autem exisse aquatum Pollucem scribit, & apud fontem Amycum inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decertare. Omnes tamen assentiuntur Amycum fuisse cum multis Bebrycibus à Polluce occisum. Iidem post Colchicam expeditionem in patriam reuersi, cũ Theseus Helenam rapuisset, in Athenienses ad recuperandam sororem militarunt, cum expugnata

gnata Aphidna, captaque vrbe, & Helena recepta, omnibus Atheniensibus pepercerunt, præterquam vni Aethræ matri Thesei, quam captiuam adduxerunt. Inde vero effectum est vt teges & seruatores Dioscuri, ob eximiam clementiam ab Atheniensibus sint postea vocati, post recuperatam sororem in amorem Phœbes & Talayræ, filiarum Leucippi, Arsinoesque sororum inciderunt, quæque ipsi in Theseo improbauerant, in alios ipsi committere non dubitarunt. Zez. verò non Phœben, sed Ilairam vocat alteram Leucippi filiarum hist. 48. chil. 2. quam alii Naeiram, alii Elairam vocarunt. quibus nonnulli illud etiam addiderunt è Phœbe ac Polluce natum fuisse postea Mnesibum, quē alii Mnesinoum, alii Asineum vocarunt. è Castore & Ilaira natus est Anogon, atque, vt aliis magis placuit, Anaxis, vt aliis, Aulothus. Fuerant illæ Lynceo & Idæ Apharei filijs desponsatæ, quare earum mariti in raptores Dioscuros ob acceptam iniuriam impetum cum armis facientes grauem pugnam commiserunt ad Taygeti montis radices, ac denique Castor à Lynceo interfectus est ac Lynceus postea actus à Polluce columna saxea occubuit, de quo Pollux tropheum erexit. Futurum erat breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus interficeretur, nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percussisset. vt ait in his Theocritus:

ἦ γὰρ ὅγε σάλαν ἀφανρῖκ ἐξανέχυσαν,
τύμβῳ ἀναῤῥήξας ταχέως μεσσάνιος ἴδας
μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα.
ἀλλὰ ζεὺς ἐπάμυνε χερῶν δὲ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
μάρμαρον, αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.

Pars erat è tumulo nam Aphareio extra columnę.
Quam forti dextra fregit Messenius Idas:
Hanc fratrisq; sui fuerat iacturus in hostem.
Iupiter auxilium tulit, illi marmor ab ipsa
Decussit dextra, & combussit fulminis igne.

Alii Pollucem etiam cęsum fuisse dixerunt: atque cum vterq; se intra ventrosam quercum occultasset, à Lynceo mortalium omnium perspicacissimo fuisse visos, vt patet ex his carminibus eius Stasini qui res Cyprias carmine conscripsit:

----- αἶψα δὲ λυγκεὺς
τηΰγετον προσέβαινε ποσὶ ταχέεσσι πεποιθὼς
ἀκρότατον δ' ἀναβὰς διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν,
ταντα λίδε πέλοπος. τάχα δ' εἴσιδεν ὄβριμος ἥρως.
δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
κάστορα θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον πολυδεύκεα.

----- quo tempore Lynceus
Taygeti velox ascendit culmina montis
Lustrauitque oculis quidquid tenet insula magnū
Tantalidę Pelopis. pręacuto lumine vidit
Hos ambos intra ventrosę robora quercus,
Pollucem fortem, & domitorem Castora equorū.

Neque mirum est tam fortes fuisse Apharei filios, aut tam perspicacem Lynceum, quando ab illo Perseo qui Medusam occidit, per Gorgophonem nympham originem duxerunt. quorum hæc series ortus fuisse narratur. Fuerunt duo fratres Hyacinthus & Cynortes Cynortæ filius. Perietes ex hoc & Gorphone Persei filia Leucippus, & Icarius, & Aphareus nati sunt. è Leucippo & Philodice Inachi filia Phæba & Ilaira nascuntur. Ex Icario & Peribœa Naido nascuntur filij quinque mares, & Penelope, quę postea fuit vxor Vlyssis. ex Aphareo & Atene nympha Oecali filia, vt scripsit Stesichorus, vel vt aliis magis placuit, ex Arne filia, Aeoli, Lynceus & Idas nascuntur: quare ex eodem fonte priore omnes manasse visi sunt Didymus tamē solum Castorem visum fuisse inquit à Lynceo. at Pindarus in Nemeis propter armenta abacta pugnatum fuisse inquit, at non propter Leucippi filias. habuerunt aurigas Rhecam & Amphistratum viros fortissimos: quorum alter Phthiotis illis qui Achaiam habitarunt: alter Laconibus, qui Heniochiam vocatam duces fuerunt, vt ait Strabo lib. 11. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationem, & cæstus certamen, vt nos lib. 2. Venationum scripsimus.

Quid referam Ledę pueros? hic reperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum,
Ille canes primus docuit vestigia caute,
Atque feris homines crudo decernere cęstu.

Cùm cęsus fuisset igitur Castor à Lyceo, fabulantur immortalem Pollucem à patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitatem assequeretur; quod cum obtinere non potuisset, impetrauit denique vt dimidium suæ posset illi impartire; quare alternis diebus singuli viuere dicuntur, vt est apud Virg. lib. 6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditq; viam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita scripsit Pindarus in Pythiis in Hierone:

ἔχον δ' ἀμύκλας ὄλβιοι,
πινδόθεν ὀρνύμενοι,
λευκοπώλων τυνδαριδᾶν βαθύδο-
ξοι γείτονες.

Habi-

Habitabant Amyclas diuites
è Pindo concitati
Candidos equos habentium Tyndarindaram gloriosi vicini.

Post cædem autem Castoris Castoreum vocatum tripudium in honorem Castoris fuit institutum, de quo meminit Pindarus in secunda Ode Pyth. in eo autem armati iuuenes tripudiabant. Quidam tamen dixerunt ab ipsis Dioscuris post victos Gigantes id tripudium fuisse excogitatum, atque Palladem legem Enoplam cecinisse, inter quos fuit Ephicharmus, quam legem postea Lacones cum tibiis in acie instructi aduersus hostes vsurparunt: quod tamen nonnulli à Curetibus inuentum fuisse inquiūt. Dixerunt enim Cretenses non solùm Castoreum, sed etiam Pyrrhichium melos excogitasse, quod quidam Pyrricho Cretensi tribuunt, inter quos fuit Sosibius. Alii Pyrrho Achillis filio, qui armatus vsus est in victoria contra Eurypylum & Teleph.m.id attribuunt. Arist. primum Achillem ad pyram Patrocli Pyrrhicho vsum fuisse inquit. Enimuero Castor, & Pollux ob res præclare gestas in Deorum numerum, sicuti antiquorum plerique, relati fuerunt: cum mortales essent vt reliqui homines, vt ait Paus. in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, & omnibus nauigantibus salutares tali de causa creditos esse: Cum ingens tempestas Argonautas à Sigæo digressos inuasisset, atque pro illorum incolumitate vota Orpheus concepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita apparuerunt. Secuta est paulo post admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum: quamobrem credita fuit inesse quædam in his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cum postea nauigantibus apparerent, Castoris & Pollucis arbitrio apparere crediti fuerunt. Putabantur iidem seruare nauigantes in extremo vitæ periculo constitutos, vt apparet ex Idyllio Theocriti in Dioscuros, vbi signum esse futuræ serenitatis inquit, apparens præsepe inter asellos his versibus:

ἀλλ' ἔμπης ὑμεῖς τε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας
αὐτοῖσιν ναύταισιν οἰομένοις θανέεσθαι.
αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλάνα,
ἀμ πέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι.
ἐκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρὴ
φάτνη, σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα.

Vos tamen ex vndis naues seruatis, & ipsos
Nautas in summo positos discrimine vitæ.
Continuo venti cessant, fremitusque minacis
Aequoris, aufugiunt nubes, vrsæque nitescunt,
Apparet præsepe simul tenue inter Asellos
Significans tranquilla maris mox omnia nautis.

Hæ

Hæ flammæ cum geminæ apparent, salutiferæ putantur nauigantibus. at si vna tantum, periculosa est nauigiis, & eo magis si terribilis illa & dira pestis, quam nautę vocant Helenam, suo aduentu geminas flammas fugauerit. Quamuis Euripides Helenam quoque cum fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his carminibus:

Ἑλένα μὲν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
ἥμαρτες, ὀργὴν Μενέλεω ποιούμενος,
ἥδ᾽ ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ᾽ ἐν αἰθέρος πτυχαῖς.
σεσωσμένη τε, κοὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
ἐγώ νιν ἐξέσωσα, κἀπὸ φασγάνου
τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ᾽ ἐκ Διὸς πατρός.
Ζηνὸς γὰρ οὖσαν, ζῆν νιν ἄφθιτον χρεὼν,
Κάστορί τε, Πολυδεύκει τ᾽ ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.

Helena quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hæc adest:
Hæc, quam videtis in loco summo ætheris,
Seruata: nec tua manu illa concidit.
Seruaui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ictu de tui. nam viuere est
Illam necesse semper, vt satam Ioue.
Sic Castori & Polluci in ęthere arduo
Salubris assidebit illa nauibus.

Hos ignes Horatius stellam appellauit lib. 1. Carminum:

Dicam & Alciden, puerosq́; Ledæ:
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem, quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt venti, fugiuntq́; nubes.
Et minax, quod sic Dij voluere, ponto
Vnda recumbit.

Sacrificabantur his Deis agni candidi, tanquam Diis bonis, & faustis, & fœlicibus, vt patet ex hymno Homeri vbi potestatem Dioscurorum describit:

ἀμφὶ Διὸς κούρους ἑλικώπιδες ἔσπετε μοῦσαι
Τυνδαρίδας, Λήδης καλλισφύρου ἀγλαὰ τέκνα
Κάστορά θ᾽ ἱππόδαμον, καὶ ἀμώμητον Πολυδεύκεα,
τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο
μιχθεῖσ᾽ ἐν φιλότητι κελαινεφεῖ Κρονίωνι,
σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
ὠκυπόρων τε νεῶν, ὅτε τε σπέρχωσιν ἄελλαι
χειμέριαι κατὰ πόντον ἀμείλιχον. οἱ δ᾽ ἀπὸ νηῶν
εὐχόμενοι καλέουσι Διὸς κούρους μεγάλοιο
ἄρνεσσιν λευκοῖσιν, ἐπ᾽ ἀκρωτήρια βάντες
πρύμνης.

Tyndaridas natos magno Ioue dicite Musæ,
Pignora quæ quondam peperit pulcherrima Leda,
Pollucem fortem, domitorem & Castora equorum.
Taygeti peperit Leda hos sub vertice montis
Aetherio coniuncta Ioui cui sydera parent.
Hæc peperit miseros seruantia pignora nautas.
Atque rates, diræ quas inuasere procellæ
Hyberna, vt pelagi fremit implacabilis æstus.
Tunc etenim nautæ summa de puppe vocarunt
Voce Iouis pueros, niueorum & munere placant
Agnorum.

Maximè omnium Deorum culti fuerunt apud Cephalenses Castor & Pollux, magnique Dii ab illis sunt vocati, per quos, vt alibi mulieres, ita viri apud illos & alias nonnullas nationes iurare consueuerunt. vt testatur in his Theognis;

Κάστορ καὶ Πολύδευκες, οἳ ἐν Λακεδαίμονι δίῃ
ναίετ᾽ ἐπ᾽ Εὐρώτα καλλιρόῳ ποταμῷ,
εἴποτε βουλεύσαιμι φίλῳ κακὸν, αὐτὸς ἔχοιμι,
εἰ δέ τι κεῖνος ἐμοὶ, δὶς τόσον αὐτὸς ἔχοι.

Pollux & Castor qui Eurotæ ad fluminis vndas
Accolitis fines qui Lacedęmonios,
Illa ego perpetiar, si quæro incommoda amico,
Is mihi si quærat, bis totidem ipse ferat.

Fama est quod cum ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando instaurati, Pollux cæstibus victor, cursu & arte pugilum Castor renunciati fuerunt. nam tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia vtrisque fuerunt, vt ait Horat. lib. 2. Serm.

Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem
Pugnis quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia.

Memoriæ proditum est in Laconicis à Pausania non procul à Sciade Laconum loco sepulcrum fuisse Castoris, qui vna cum Polluce infaustè cum filiis Leucippi Sparten inuadentibus commisso prælio cecidit, neque tamen ante quadragesimum annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati. Alii non à filiis Leucippi, sed ab aliis cæsos putarunt. Quidam fulmine ictum dixerunt, quia Castorem cecidisset; illi datam fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cùm illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, vtrum mallet eligendi, immortalis ne ipse vellet fieri an potius sex menses cum fratre viuere, & sex alterne mori: cum Pollux cum fratre viuere & mori maluit. Hæc tot fabulose de his tradita sunt ab antiquis è quibus veram sententiam exprimamus:

CASTOR & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur, Ioue patre, quid hoc monstri est Dii boni? fieri nullo modo sanè potuit, vt tanta multitudo eodem partu nata sit; quippe

cùm natura numerum mammarum superari omnino non patiatur: quod si filiorum numerus mammas superauerit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & ouum natum fuisse muliere, & tot homines ex ouis & eodem partu, & omnes vixisse. Fictum fuit igitur, vt quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia prægnans ventrem ad oui formam rotundum haberet; vel vt alii maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili fœtus concreuerint. Hanc cum Ioue in cygnum conuerso concubuisse inquiunt cùm Ioues reges omnes dicerentur: quam cum Rex quidam non in mollibus stratis & regio apparatu compressisset, sed apud Euroram fluuium Lacedæmoniorum, cygnorum more in locis humidis; locus datus est fabulæ quod Iupiter cygnus factus eam compresserit. Fuerunt filii è Pephno in Pellenen portati educandi, quod clam, vt ex adulterio nati, educandi in alia loca, missi sint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, ab historia non dissentiunt, nisi quod fuerit Idas fulmine percussus: quod & ipsum tamen historicè dictum esse scripsit Zez. hist. 48. chil. 2. quippe cum Cerauni nomen locum dederit fabulæ, cum suppetias tulerit Polluci. nam Græci Ceraunum fulmen appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissimè videre solitum illa etiam quæ essent sub terra: quia metalla prior inuenerit auri, & argenti, & ferri: cum enim lucernam sub terra reliquisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent sub terra etiam videre. Cum pater igitur mortuos filios sepulturæ mandasset, vt vir astrologiæ peritissimus multitudini persuasit imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter sidera relatos. Istud autē ob facilitatem ingenii & humanitatem Pollucis alii factum esse existimarunt; nam δεῦκος mustum est & omne dulce appellatum, & πολὺς multus vnde nomen est Pollucis apud Græcos, ob suauitates ingenii & in omnes clementiam dictum. Cùm ignes illi circa capita horū nauigantium prius apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imperitis à Castore & Polluce mitti in tempestatibus signa nauigantibus salutaria. apparent autem geminæ flammæ aliquando in castris in summa parte pilorum, aut tentoriorum, aut aliquando in nauibus circa antennas, aut in summa parte mali aut iuxta carchesium, quod signum videntes nauigantes in magnam spem veniunt salutis & tranquillitatis futuræ. Si vna tantum flamma appareat, solum Castorē esse arbitrantur mortalem, quare periculū omnibus portendere; si binæ, salutares sunt: si tertia accedente flamma Helenæ, illæ profugerint, illaque circa malum consederit, certissima mors nauigantibus significatur, aut certissimum naufragium. Has geminas flammas nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes appellant: quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fuit semper inter scriptores contentio. Credidit nauigantium nostri temporis multitudo cum Diuos singulatim in auxilium petit eas flammas esse illos Diuos ad quorum nomina euanuerint. alii, qui rem altius vestigare voluerunt, inter quos fuit Xenophanes, crediderunt spectra quædam propter timorem mortalium oculis sese offerre, tanquam somnia senum ægrotantium, quæ à phantasia subministrarentur. Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoque mirificè perturbari, & prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerumque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sanè nihil horum esse putauerim, sed vapores quosdam in ignes pertenues ex aere concretos, qui suapte natura summa petant malorum & antennarum: quippe cum totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantū. nam si essent spectra solum, quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessariò sequeretur, vt non solum aliis minores, aliis maiores ignes apparerent: aliis plures, aliis pauciores, sed etiam pro affectis corporibus & dominanti bus humoribus, aliis ignes ardentes, alii armati homines & dimicantes, aliis beluæ horribiles & admirandis formis viderentur. quoniam ita laborantibus, & malè affectis corporibus hæc videntur in somnis, & aliquando nihilominus vigilantibus. Illi igitur ignes cùm gemini apparent, exhaustam prope concretam tempestatum materiā significant: cùm vnus fuerit ignis, nondum concretam: cum plures, maximam superesse copiam. Isti ignes; si densissimus aer & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensitæ materiæ, fugantur ab Helena, quæ non nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia quæ in homines contulerunt, cùm multos sceleratos homines de medio sustulerint, & in eos populos quos subiugauerant, singulari clementia sint vsi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sunt antiqui? beneficentiam, & liberalitatem in omnes, & propinquorum præcipuè concordiam Diis gratissimam esse demonstrarunt: quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur. at nunc de Æolo.

De Aeolo. Cap. X.

AEOLVS, ventorum imperator, vel potius (vt quidam putarunt) quæstor, *Hippotæ* filius fuit, vt inquit Ouidius in epistola Leandri:

Parce precor, facilemq; moue moderatius auram:
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Sic Apollonius libro quarto Argonauticorum:

αἴολον ἱππότεω παῖδα κλυτόν.
Aeolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Aeolo fuisse Meneclam Hylli Lyparensis filiam memoriæ prodidit Euthydemus *A*theniensis in libro de Salsamentis: at Eudoxus Cnidius in libro secundo de ambitu terræ, Ligyam Actoris Carystii filiam matrem Aeoli fuisse maluit, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantum Hippotæ filium fuisse Aeolum vocatum eo nomine, sed etiam filium *H*ellanis cuiusdam Iouis nepotem. omnia tamen quæ dicuntur de Aeolis, ad vnum Hippotæ filium referuntur. Nec defuerunt, qui Iouis filium putauerint. Habitauit Aeolus in vna ex illis septẽ insulis quæ de illius nomine dictæ fuerunt Aeoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Strabo libro sexto fuerunt omnes illæ insulæ sub imperio Aeoli, atque Strongyle dicta est à rotunditate, quæ Didyma etiam dicebatur. dicta est & Lipara pinguis, & ab igne scatente Thermissa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibus è Lipara in Siciliam sinistra appareat, & ab arbustis Ericusa & Phœnicusa, & Hiera sacra alii hanc, alii Liparam ob scatentiam flammarum frequentiam Vulcani officinam esse dixerunt. Memoriæ prodidit Callias in libro decimo eorum quæ scripsit ad Agathoclem; ἐνταῦθα καὶ ὄροφον ὑψηλὸν, ἐφ' ἐκρατῆρες εἰσὶ δύω, ὧν ὁ ἕτερος ἐστι τὴν περίμετρον τρισάδιος, ἐξ οὗ πολὺ φέρεται φέγγος, ὥστε ἐπὶ πολλὺν τόπον διήκειν τὸν φωτισμόν. καὶ ἐκ τοῦ ἐκείνου μὲν χάσματος διάπυροι λίθοι μεγάλοι ἀναφέρονται. γίγνεται δὲ καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει τὸν ἥφαιστον ἐργάζεσθαι, ὥς λέγουσι, βρόμος τηλικοῦτος, ὥστε ἐπὶ στάδια καὶ πεντακόσια καὶ πλείω ἀκούεσθαι τὸν ἦχον οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἐκφυσήματος μύδροι ἀναρριπτούμενοι διὰ τὴν ἐκπύρωσιν πάντοτε ἰώδεις εἰσὶ, καὶ διακεκαυμένοι τὴν ὄψιν καὶ τὴν δύναμιν καθ' ἥλιον ἔχουσι καὶ νύκτωρ μὲν πάντα τὰ περὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ θεοῦ γιγνόμενα, καλῶς δηλοῦται. μεθ' ἡμέραν δὲ ἐκ τῆς κορυφῆς, ὅθεν ἡ φλὸξ ἀνίησιν, ὁρᾶται ὥσπερ μέλαν νέφος τὸν τόπον ὑπερκείμενον. *Fuisse hic in insula sacra vocata scilicet summitatem quandam præcelsam, in qua duo essent foramina ignem exhalantia alterum quorum haberet ambitum trium stadiorum, è quo multum luminis efferebatur, ita vt splendor ad multum spatium extenderetur. atque ex illa voragine lapides igniti insignis magnitudinis emittebantur, tantusque exaudiebatur strepitus, quo tempore Deum operari contingeret, vt aiunt, vt vel ad quingenta & plura stadia sonitus exaudiretur. at verò lapides igniti, qui ab efflatu emittebantur rubiginis colore omnino siue violaceo erant, vbique tecti propter incendium, quorum ea vis erat vt aspectum & virtutem incensi haberent ad solem. atque per noctem quidem manifestò apparerent illa quæ spectabant ad Dei opificium per diem vero in ea summitate, vnde flamma erumpebat, apparebat caligo quædam tanquam nigra nubes, quæ loco illi insideret.* Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. Alii eum Rhegii Italiæ imperasse maluerunt. Hunc Aeolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus lib. α. Odyss.

κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε κρονίων.
ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν' ὅν κε θέλησι.
Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum.
Cum libet vt sedet ventos, & concitet idem.

Atque vniuersam Aeoli potestatem descripsit Virgil. lib. 1. Aeneid. in his:

----- hic vasto rex Aeolus antro,
Luctantes ventos, tempestatesq; sonoras
Imperio premit, ac vinclis, & carcere frænat.

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

τήνδε μετ' αἰόλου εἰσὶ περίδρομοι εἰν ἁλὶ νῆσοι
αἰόλου ἱπποτάδαο, φιλοξείνου βασιλῆος,
αἰόλου, ὃς θνητὰ μετ' ἀνδράσιν ἔλαχε δῶρα,
κοιρανίην ἀνέμων κλονεόντων θ' ἱσαμένων τε.
ἑπτὰ δὲ οἱ ταίγ' εἰσὶν ἐπώνυμοι ἀνδράσι πλωταί.

Post hanc Aeoliæ sunt insulæ in æquore regis
Aeoli Hippotadæ peregrini regis amici.
Aeoli adest mirum cui diuum munere donum:
Ventorum imperium, seu persistent, siue quiescant.
Sunt illi septem dictæ cognomine Plotæ.

Sic enim Apollonius libro quarto:

Αἴολον ὃς ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.
Aeolus, imperitat qui ventis æthere natis.

Nam antè quàm ventis Aeolus imperaret, dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quæ vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint:

rint: qualia fuerunt illa, quæ tantopere mare infestarunt, vt Siciliam ab Italia seiunxerint, & cum prius nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spacium terram discidit, vnde aqua per Calpē ingressa mare quod est intra terram fecit, ob depressam regionem, Africamq́ue ab Europa desterminauit: vt in his ait Valerius Flaccus libro primo Argonauticorum:

Has nimbi, ventiq́ domos, & naufraga seruat
Tempestas hinc in terras, latumq́ profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polumq́ue
Infelixq́ue fretum (neque enim tunc Aeolus illis
Rector erat Libyæ cum rumperet aduena Calpen
Oceanus, cum flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & medijs intrarent montibus vnda.

Nam per Oceani tempestates disruptis montibus qui terram includerent ab impetu Oceani in occasum ad columnas Herculis, mare factum fuit, quod terra ibi esset depressa, ac montes facti sunt insulæ. quis hoc planè negare ausit propter antiquitatem? Dicuntur sex filij ac totidem filiæ fuisse Aeoli, inter quos Magnes, Aethlius, Iocastus, Canagra, Perieres, Arne, Pheræa, neque plura nomina filiorum Aeoli me legisse memini Hippotadæ. at aliorum Aeolorum fuerunt Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vocati sunt autem venti Thracii, quod è Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia, quod specus esset in Thracia, è quo erumperent venti, vnde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, vnde ait Homerus lib. ξ. Iliadis.

Βορέης καὶ ζέφυρος, τώ τε θρήκηθεν ἄητον
Threicijs Boreas, Zephyrusq́ue fremebat ab oris.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Quidam tradiderunt Aeolias insulas omnes propè esse pares, atque ambitum habere maiorem centum & quinquaginta stadiorum, quæ per tantundem spacium distarent à Sicilia. habere dictæ sunt scaturigines ignium & hiatus sub terra eos, qui illuc vsque peruenirent, ac desertæ fuerunt per quodam tempus, donec Liparus Ausonis filius per dissensionem cum fratribus, illuc aduentauit cum nauibus & magna manu militum ex Italia, & Liparam à se dictam habitauit. Huius iam senescentis filiam inquiunt Aeolum Hippotæ filium duxisse Cyanen nomine, & acciuisse vndique colonos; quare non solum Lipara, sed omnes sunt habitatæ. quibus addiderunt, Aeolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarum, & omnis humanæ prudentiæ participem: quippe qui etiam vela in vsus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthum, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Astyochum, vt alii tradiderunt: qui etiam cùm prædicere ventos solitos esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum, vt diximus.

TOT sunt ea quæ de Aeolo tradita sunt ab antiquis: nunc quæ ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Aeolum hominem fuisse Astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinent ad naturā ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cùm Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quave diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiam diebus criticis, quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illū ventorum esse regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclem, & Protocreontē dixit Orpheus: hi n. quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & emittere, quos vellent spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo, Aeolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum aquarum, cùm habitaret in locis asperrimis & difficilimis, nauigantibus futuræ tempestatis ac surgentium ventorum signa multo antè prædixerit, quæ cùm ad prædictum tempus euenirent, credidit vulgus mortalium ventos esse in Aeoli potestate, quos posset, cum liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem, & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, vt ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientia non solum in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Verumtamen cùm pauci sint omnino sapientes, multique haberi cupiant, cùm sapientes malè inaudiant, vel conuiciis etiam insectentur sapientiores, idcirco effectum est, vt illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu

ab

ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵτ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας.
καὶ πάλιν ἤν κ' ἐθέλῃσθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις.
στήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, στήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου.
ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός,
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τάτ' αἰθέρινα θήσονται.

Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes, rursus si forte libebit,
Flamina consurgent: pluuiæ pellentur ab agris
Cum fuerint nimiæ, induces & rursus easdem
Si libeat, pronas sistes & fluminis vndas.
Tartareis animas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti.

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet, Aliqui rerum naturalium occultas vires perscrutantur, dicunt quòd si quis vtrem à pelle delphino detrahi fecerit, illamque penes se habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere vt spiret quicunque ventus ille voluerit, atque solus ille spirabit. vnde illa finxit Homer. de ventis ab Aeolo data Vlyssi. Quod attinet ad mores, Aeolus est vir sapiens, qui iræ moderatur pro oportunitate temporum, & præsentium negociorum; quàndo nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimum est. id autem putatur ventos refrænare & emittere cum libuerit. Hæc autem varietas mórum Aeolo nomen dedit. Sūt omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura concessi, quippe cum ita non mediocriter conferat ad corrigendos mores, si nimium non incaluerit, quæ si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiose damna à nobis propulsaremus. Sed omnium rerum vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda moderatio: quare si nulla extiterit, tunc pessima est ira omnium animi affectuum, & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Aeoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cęcus ad multa parum decora rapitur, vt est in lib. 4. Ven.

- --- non mulcent dulcia verba
Syluestres animos, nullusque admittitur illis
Orator: laxis furtaque vagantur habenis.
Vt grauis Aeolio cum ventus prosilit antro
Totus in arua furens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque veliuolæ puppes, neque nubila cœli
Contractare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium Regis, nil audit, at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Aeolium igitur Regem, siue rationem, oportet his motibus animorum imperare; siquidē qui iræ non imperauerit, ille iræ non sine pœnitentia postea seruiat, necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina prudentia contingere, cum venti etiam rerum omnium leuissimi & maxime inconstantes suū habeant moderatorem. Alii putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad præcipiendam naturam ventorum & tempestatum, cum possent omnes multo antè hæc significare & intelligere. quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & uentorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea. Cap. XI.

BOREAS autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores non tradiderunt, quod ego legerim, nisi quod in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiā uirginem fuisse forma præstantissimam, quam cum Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum uidisset, eius amore incensus illam rapuit & in Thraciam deportauit, ueluti scriptum fuit à Chœrilo. Alij dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticum fluuium raptam fuisse ludentem cùm cæteris uirginibus, ut ait in Atticis Paus. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

νέρθε γε μὴν ἰσθμοῖο πρὸς αὐγὰς ἀττικὸν οὖδας
τοῦ, διὰ θεσπεσίου φέρεται ῥόος ἰλισσοῖο.
ἔνθεν καὶ βορέης πότ' ἀνήρπασεν ὠρείθυιαν.

Cecropis est tellus supra Isthmum solis ad ortum,
Ilissus per quam diuino flumine fertur,
Vnde tulit Boreas raptam grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid. lib. 6. Metamorph. Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreæ, & geminos peperisse filios, ut est in his:

Nec prius aerij cursus suppressit habenas:
Quàm Ciconum tenuit populos & mœnia raptor
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genetrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Iliso, sed à Briliso raptam fuisse Orithyiam putauit, & ad

petram Sarpedoniam Thraciæ deportatam, non procul ab Aemo monte. Memoriæ prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses ab oraculo, cum Xerxes ad deuastandam Græciam cum innumerabili propè classe traiiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostium. cùm verò in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Eur. in Cyclope.

ὅταν δὲ βορέας χιόνα θρήϊκος χέῃ
Δοραῖσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμὸν.
Boreas vbi niuesq; fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach. in lauacrum Deli;

ἥμενος ὑψηλῆς κορυφῆς ἐπὶ θρήϊκος αἵμου
θοῦρος ἄρης ἐφύλασσε συνέντεσι. τῷ δὲ οἱ ἵπποι
ἑπτάμυχον βορέαο παρὰ σπέος ηὐλίζοντο.
Threicij residens sublimi vertice in Aemi,
Mars seruabat equos, atque arma nitentia, equiq;
Hic stabulantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim & Loxo, & Hecaergen:

πρῶταί τοι τάδ᾽ ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν ἀριμασπῶν
οὖπίς τε, λοξώ τε, καὶ εὐαίων ἑκαέργη,
θυγατέρες βορέαο, καὶ ἄρσενες, οἳ τότ᾽ ἄριστοι ἠιθέων.
Namque Arimasporum prima è regione tulerunt
Vpisque, Loxoque, Ecaerge annosa rigenti
De Borea natæ præstans & robore pubes
Inde mares.

Memoriæ proditum est à Cleanthe in 1. lib. de moribus, Boream rapuisse Chlorim quoque

Ar-

Arcturi filiam, atque illam in collem Niphatem asportasse, qui postea Thorus Boreæ vocatus fuit, antequam diceretur Caucasus, de qua filiam suscepit Hyrpacem. Fabulantur Chionem præterea & Zetem, & Calaim natos fuisse ex Orithyia, qui vnà cum cæteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius lib. 1.

ζήτης αὖ καλαΐς τε βορήϊοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' ἐρεχθηῒς βορέῃ τέκεν ὠρείθυια
ἐσχατιῇ θρήκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήνγε
θρηΐκιος βορέης ἀνερείψατο κεκροπίηθεν
ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν.
καί μιν ἄγων ἕκαθεν σαρπηδονίην ὅθι πέτρην
κλείουσιν ποταμοῖο παρὰ ῥόον ἐργίνοιο,
λυγαίοις ἐδάμασσε περὶ νεφέεσσι καλύψας.

Zetes & Calais Borea de semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia,
Veloci Borea, rapuit quam Cecropis agro
Ducentem choreas Ilissi ad fluminis vndam.
Hãc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda.

Suscepit Boreas præterea ex Orithyia Cleopatram, quæ postea Phineo nupta Cramben & Qrythum & Hemum illi peperit, vel, vt alij maluerunt Thyrum & Maryandinum, quam Arplicen, at non Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phanodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse; at Herodotus è Daulide. Aiunt præterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatemque habuisse volandi, vt testatur Teognis in his.

ὠκύτερος δ' εἴησθα πόδας ταχεῶν ἁρπυιῶν,
καὶ παίδων βορέω, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες.

Si magis Harpyis sis velox, vincere possis
Et natos Borea, haud pes quibus vtiliter.

Cùm venissent igitur cum cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineum, Harpyas a mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cæsi fuerunt ab Hercule in partitione munerum, quæ ab Iasone illis heroibus, qui secũ nauigarunt, data fuerunt, vt quidam putarunt, inter quos fuit Stesimbrotus: alii quia nauem in Mysiam redire nollent ab Hercule cæsos fuisse maluerunt. Semus quia cursu vicissent, per inuidiam ab Hercule cæsos tradidit. Nicander Colophonius qui Boreas sibi tempestatem in Insulam Con immisisset, cum reuerterentur, ab Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à generis Leucippi. Neque plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus regis Megarensium Aoream, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatum, qui cùm illam in matrimonium a parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptamque in Thraciam deportauit. Quamuis alij non a Borea, sed a populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse putarunt, vt ait Ouid. in epist. Paridis:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces;
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alii deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ, cum nullibi post inuenta sit, locum dedit fabulæ, quod eam amatam Boreas in Thraciam asportasset. Quòd Harpyias à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cum parum honestam viuendi rationem complecterentur, paternas facultates immodicè exinanirent, domumque paternam turpiter exhaurirent. Has ambas cũ filij Boreæ secum abduxissent, putati sunt Phineum egestate fameque liberasse. Quid contineatur sub hac fabula, præter historiam, non reperio. Atque locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Carybdi. Cap. XII.

SCYLLA & Charybdis. monstra infesta nauigantibus maximè timenda, existimatæ sunt, quæ fœminæ quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcinis & Hecates filia vt sensit Acusilaus: vt verò Homerus, Cratæis fuit eius mater, quæ tamen eadem est, vt Apollon. Acusilaum fortasse secutus scripsit. lib. 4.

ἠὲ παρὰ σκύλλης συγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι,
σκύλλης αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε φόρκυν,
νυκτιπόλος θ' ἑκάτη, τήν τε κλείουσι κραταιΐν.

Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,
Ausonia Scyllæ Phorcide semine nata.
Noctiuagæq; Hecates, quæ dicitur vna Cratais.

Chariclides verò in cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiæ, Timæus lib. 21. historiarum non è Phorcyne, sed è Typhone natam fuisse asserit: alii è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensium, quę capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculum, clam abscidit, patremque ipsum, & Nisæam ciuitatem Atheniensibus prodidit. nam cùm Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnulla oppida subitis incursionibus, ipsumque Nisum in vrbem

Nisæana incluserunt & obsederunt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo lib 8. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in monstrum marinum versa sit. *Alij* dicunt illam desperatione captam cùm à Minoe neglecta relinqueretur post proditionem se in mare præcipitasse & Deorum ira canes additos esse, vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. Fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alteram Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum cùm illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in halietum, aues inter se infensas, vt in lib. 1. Georgicorum ait Virgil.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo penas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus, qua se fert Nisus ad auras
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Pausanias in Corinthiacis Scyllam Nisi filiam neque in auem mutatam scribit, neque in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque a Minoe vxorem ductam, vt sibi promissam fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectam, quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllæum vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadauer, quam diu a marinis volucribus voraretur: vnde locus datus fuit fabulæ quare ita ad illud allusit Ouid.

Filia purpureum Nisi furata capillum
Puppe cadens nauis facta refertur auis.

Zenodotus lib. 3. Compẽdiorum, suspensam fuisse inquit, Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & per mare tractam donec ita interierit. Scyllam verò, quæ dicta est Phorci filia, prestantem forma corporis mulierem fuisse memorant, quæ cum Neptuno concubuerit; qua re cognita pharmacum Amphitrite in fontem, in qua se lauere Scylla cõsueuerat, iniecit, eamque in furorem actam cum se in mare præcipitasset, in monstrum marinum conuertit, vt scripsit Myro Prianeus li. 5. rerum Messeniacarum. *Alii* fabulati sunt Scyllam rem habuisse cum Glauco, quòd ægrè ferens Circe, quæ illius amore tenebatur, pharmacis fontem, in quo lauari Scylla consueuerat, infecit; quibus illa pubetenus in varias formas mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa, amissæque formæ desperatione capta se in mare præcipitauit: quare locum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyreneus. Scyllæ formam ita describit Isacius:

ἓξ μὲν φαλὰς ἔχων κάμπης, κυνὸς, λέοντος, γοργόνης φαλαίνης, ἀνθρώπου, ἰβπίδας. Sex habens capita, erucæ, canis, leonis, Gorgonis, balænæ, fœminæ pedes autem duodecim. Qui idem aliorum sententias secutus, diuersam formam illi tribuit. Alii dixerunt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mulierem, at sex habuisse canum capita, reliquam corporis partẽ fuisse serpentem. *Hom.* lib. *μ.* Odyss. & capita sex, & duodecim pedes illi fuisse scribit, & singula capita habuisse tres ordines dẽtiũ, vt est ĩ his:

ἔνθα δ' ἐνὶ σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα.
τῆς ἤτοι. φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
γίνεται αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακὸν ὐδέ κετίς
μιν
γηθήσειεν ἰδὼν, ὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα πάντες ἄωροι.
ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες, ἐν δὲ ἑκάστη
σμερδαλέη κεφαλὴ ἐν δὲ τρίστιχοι ὀδόντες,
πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.
Hoc habitat grauiter latrans ac Scylla profundũ.
Cuius vox similis catulis, monstrumq; verendum,
Ipsa grauis pestis. non si Deus obuius illi
Quis fieret, posset lætari, nilq; timere.
Namque pedes illi bisseni, collaq; longa
Sunt sex huic, caput horrendum quæ singula monstrant:
Dentibus est ordo triplex, illiq; frequentes.
Et semper nigræ mortis vestigia seruant.

At Virgil. lib. 3. Aeneid. aliter eius formam descripsit in his:

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem
Prima hominis facies, & pulchro corpore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix.
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeò longa colla, vt vel longinquas naues ad se posset attrahere; quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

μήπως σμερδαλέοισιν ἐπαΐξασα γένυσσιν
λεκτοὺς ἡρώων δηλήσεται.
Ne forte horrendus maxillis concita lædat
Delectos heroas.

Fabulantur igitur quod quicunque appulissent eò faciebant naufragium, hominesque ab iis canibus qui erant circa pudenda Scyllæ, vorabantur, vt testatur Virgil. in Sileno:

Quid loquar aut Scyllam Nisi? aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina mõstris
Dulychias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Charybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cum furata esset nonnullas boues

Her-

Herculi boues Geryonis abigenti, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum versa. Alij tamen ab Hercule cæsam fuisse maluerunt, & à Ioue in monstrum conuersam. at Isacius Mnaseam Patrensem in nauigatione secutus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit. patris verò Phorcynis opera postea in lebete subiectis lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi, periculosis maris Siculi scopulis, ab antiquis memorantur. Describuntur ita illi scopuli ab Homero libro μ. Odyss.

οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
ὀξείῃ κορυφῇ. νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ, οὐδέ ποτ' αἴθρη
κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ:
οὐδέ κεν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὐ καταβαίη,
οὐδ' εἴ οἱ χεῖρές γε ἐείκοσι, καὶ πόδες ἦεν.
Hi duo sunt scopuli, præacuto vertice cælum
Hic adit, assiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore messis.
Nec quando apricis lucent in collibus v...
Nec si viginti manibus, pedibusq; vir vllus
Scandere nitatur, poterit; non inde redire.

Alium scopulum paulò inferius idem poeta ita describit:

τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει ὀδυσσεῦ.
πλησίον ἀλλήλων, καί κεν διοϊστεύσειας.
τῷ δ' ἐν ἐρινεὸς ἐστὶ μέγας φύλλοισι τεθηλώς.
τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ.
Δεινὸν μὴ σύγε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.
Alter erit scopulus depressior optime Vlysses,
Vicini inter se hi. namque hos superaueris arcu
Si libeat, folijsq; viret ficulnus ibidem

Maxima, sub qua hauritpelagus diuina Charybdis.
Ter bibit illa die epotas terq́ euomit vndas.
Obserua ne sorbenti sis inde propinquus.

At Virgil. luculentissimè rem ita expressit, breuissimè libr. 3. Aeneid.

Dextrum Scylla latus, lauũ implacata Charybdis
Obsidet; atque imò baratri ter gurgite vasto
Sorbet, in abruptum fluctus, rursusq́ sub auras
Erigit alternos & sydera verberat vnda.
At Scyllam cęcis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Strabo lib. 1. vt videtur putasse Homerus; fluxũ maris ac refluxum vehementẽ fieri circa eos scopulos in mari Siculo putauit, quibus in locis cũ grauissimus esset strepitus propter saxorum concauitates, fabulati sunt antiqui canes esse circa latera & inferiores partes Scyllæ, qui illam vorarent, hanc rem ita scribit Isacius; ἡ σκύλλα περὶ τὸ ῥήγιον τῆς σικελίας ἐστὶν ἀκρωτήριον, ἐξέχον εἰς θάλασσαν, οὗ κάτωθεν πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἔχουσαι κοίλους τόπους, καὶ σπήλαια, ἐν οἷς καταμένουσι θηρία θαλάσσια. τῶν δὲ πλοίων ἐν ταῖς πέτραις ἀκοντιζομένων ἐκ τοῦ τῆς χαρύβδεως ὕδατος καὶ κυκλουμένων τοὺς ἄνδρας ἐσθίουσιν. ἡ χάρυβδις δὲ καὶ ἡ σκύλλα πλησίον εἰσὶν, ἡ μὲν γὰρ χάρυβδις περὶ μεσσήνην ἐστὶν, ἡ δὲ σκύλλα περὶ τὸ ῥήγιον. *Scylla promontorium est iuxta Regium Siciliæ in mare prominens sub quo sunt saxa multa, & ingentia, quæ locos interius habent cauos, & speluncas, in quibus habitant monstra marina. vbi nauigia fuerint ijs petris ab aqua Charybdis illisa & euersa, tunc homines ab illis feris vorantur. Charybdis autem & Scylla vicinę inter se sunt, atque Charybdis est iuxta Messinam, Scylla iuxta Regium.* Dictæ sunt idcirco mulieres hæ fuisse, quod illa forma fuerit scopulorum, vt procul spectantibus mulierum formam præ se ferrent. nam, vt traditum est in opticis, pro distantia spectantium & pro situ rei collocatæ, multa sunt quæ aliam atque aliam formam, vel plantæ, vel animalis, vel regionis præ se ferant illud autem ita esse declarauit his verbis Apollonii Rhodii enarrator, quod etiam scriptum fuit ab Agatharchide libro 7. rerum Europicarum: ἀκρωτήριον δέ ἐστιν ἡ σκύλλα ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ὁμοίωμα καὶ πρόσωπον ἔχον γυναικός. κάτω δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου εἰσὶ πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν οἷς θαλάσσια θηρία μένουσιν. Et ne omnia Græca hic ascribam, sententiam tantum ita explicabo: Scylla promontorium est in mare prominens, forma faciēque muliebri. sub ipso promontorio petræ sunt ingentes & complures, quæ locos concauos & speluncas habent interius, inquibus habitant feræ marinæ. Quæcunque igitur nauigia compulsa fuerint ab vndis vel a tempestate in Charybdim, ibidem submersa ab ipso mari absorbentur. at quæ ab vndis Charybdis agitata rursus & compulsa in asperas & latentes Scyllæ petras irruerint, quassantur & disrumpuntur postea feræ illæ monstraque marina multiplicia exeuntia, homines è nauibus colligentes edunt. Quidam diligentius rem explicantes maris traiectum septem stadiorum esse inter Italiam, Siciliamque tradiderunt, qui πορθμὸς siue fretum fuit appellatus. atque ex tribus Siciliæ promontoriis Lilybæo, Pachyno & Peloro. Pelorus Italiam prospectat, sub quo sita fuisse dicitur Charybdis ex huius regione Scylla fuit in Italia sub alto promontorio ex illa Italiæ parte in mare prominente, quod similitudinem ac speciem haberet mulieris. Dicta est Scylla a poetis habere canes, qui è lateribus, pectoreque promineant & interimant nauigantes, quoniã ex inferiore loco, è concauitate saxorum scilicet, in qua latent, exeuntes, seque superius ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur, fuit igitur scopulus, & profunditas aquarum, & forma eius scopuli, quæ fabulæ locum dedit. Cùm Hercules iuxta hæc loca nauigasset, magnamq; partem illarum boum quas secum vehebat, amisisset, dictus est interemisse Charybdim, quia machinis quibusdam locum illum expurgauit, & in posterum nauigabilem fecit, ita vt neque Scyllæ neque Carybdis vllum ad posteros vestigium manserit. dicta fuit autẽ Scylla ἀπὸ τοῦ συλᾶν, à spoliando scilicet, vel à σκύλλειν vexando: quamuis ἀπὸ τῶν σκυλάκων, à catulis, quidam putarint: at Charibdis ἀπὸ τοῦ χάσκειν ab hiando, & ῥοιβδῶ sorbeo, nominata est.

EGO sanè virtutum vitiorumque naturam sub hac fabula contineri crediderim, quia cùm inter duo pericula nauiget is qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim habeat, solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri horum periculorum magis adhæserit: hoc quid aliud significat, quam quod scribitur ab Aristotele in Ethicis, virtutem esse medium duorum extremorum, quæ ambo sunt vitanda? Vt autem vitia deuitaremus extrema, his partim fœmineas formas vt inuitantibus ad se, tribuerunt, partim figuras immanissimarum ferarum quippe cum eò accedentibus calamitates proponerent, & vitæ ac facultatum iacturam, cùm canes,

nes, & varia monstra horribilia his adiunxerint, quæ in hærentes vorarent. Nam quid aliud est vita mortalium, quam assidua inter varias molestias & illegitimas voluptates nauigatio? is autem vnus, qui sanctè pieque vixerit, & qui vitia vtrobique existentia deuitauerit, incolumis in patriam, quod beatarum est animarum post hanc vitam concilium, cui præest Deus, peruenire poterit. Sed quoniam in errores aliquando collabi omnibus facilè est, & plerisque contingit, si quis illis scopulis appropinquarit, continuò est inde totis viribus recedendum. nemo est enim ex omnibus hominibus, qui non ab ipsa natura ad voluptates incitetur. Idcirco poetarum omnium præstantissimus Homerus multis amissis inde vix ab nauigantem fecit Vlyssē quia pauci sunt viri fortes in periculis; & multo pauciores Prudentes, vbi semel voluptatum facti sunt captiui, nec ab illis postea explicare se facilè possunt. Dicitur Scylla in hoc monstrum à Circe conuersa fuisse, cùm mulier esset pulcherrima, quod omnes qui declinant à ratione, r ectorque viuendi instituto, brutorum animos induant. Quid cum Circen esse dicebamus? at non titillationem naturæ ad voluptates incitantem? cùm vellent igitur demonstrare antiqui (vt summatim dicam) plenissimam esse difficultatum & periculorum vitam humanam, nauigantique inter duos grauissimos scopulos simillimam; quæ si parum sapienter gubernetur, voluptatibus allecti homines in maximas miserias incident: hæc de Scylla & Charybdi excogitarunt: quæ iucundissimis narrationibus & fabulosis vestierunt, vt qui parum salutis suæ alioqui essent studiosi, saltem suauitate figmentorum ad audiendam vitæ rectè instituendæ rationem allicerentur. Alii crediderunt hanc fabulam ad moderationem sumptuū spectare, quippe cum incauti in fœnus incidant tanquam in Scyllæum fretum, vnde omnium facultatum vno tempore postea fit iactura: quod videtur innuisse Cicero in orat. pro Pub. Sextio. At nunc de Orione dicamus.

De Orione. Cap. XIII.

ORION ille, qui, vt traditum est in fabulis, fuit inter sidera collocatus, Hyrieo Neptuni filio & Alcyone natus fuisse dicitur, de quo scriptum est ab Euphorione his verbis: *ὑριεὺς ὁ ποσειδῶνος καὶ ἀλκυόνης μιᾶς τῶν ἀτλαντος θυγατέρων, ἐῴκει μὲν ἐν τανάγρα τῆς βοιωτίας. φιλοξενότατος δὲ ὤν, ὑπεδέξατο ποτε καὶ θεούς, ζεὺς δὲ καὶ ποσειδῶν καὶ ἑρμῆς ἐπιξενωθέντες αὐτῷ, καὶ τὴν φιλοφροσύνην ἀποδεξάμενοι, παρῄνεσαν αἰτεῖν ὅ, τι ἂν βούλοιτο, ὁ δὲ ἄτεκνος ὢν ἠτήσατο παῖδα. λαβόντες οὖν οἱ θεοὶ τὴν τοῦ ἱερουργηθέντος αὐτοῖς βοὸς βύρσαν: ἀπεσπέρμηναν εἰς αὐτήν, καὶ ἐκέλευσαν κρύψαι κατὰ γῆν, καὶ μετὰ δέκα μῆνας ἀνελέσθαι. ὧν διελθόντων ἐγένετο ὁ οὐρίων, οὕτως ἐπονομασθεὶς διὰ τὸ οὐρῆσαι ὥσπερ τοὺς θεοὺς ἔπειτα κατ' εὐφημισμὸν, ὠρίων. Hyrieus Neptuni & Alcyones filius, quæ vna fuit è filiabus Atlantis, aliquando in Tanagra ciuitate Beotiæ habitauit, cum vero benignus esset aduersus hospites, Dij quoque dicuntur in eius hospitium accessisse: Iupiter autem, & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiusq benignitate delectati proposuerunt, vt quodcunque liberet, peteret. Hic cum adhuc esset sine filijs, filium poposcit. Tum verò Dij pellem mactati bouis sibi capientes in ipsam semen profuderunt, iusseruntq illam sub terram occultare, neque ante decimum mensem aperire: quibus mensibus peractis natus est Vrien, qui ita vocatus est, quod quasi minxissent Dei: at vero propter deuitandam turpitudinem vocis postea dictus fuit Orion.* Neque enim, vt quidam arbitrati sunt, dicitur ex vrina, sed è spermate natus fuisse. Cum verò e semine trium Deorum natus dicatur, illum Lycophron tripatrem ita vocauit.

στεφηφόρον βοῦν δεινὸς ἄρταμος δράκων
ῥαίσει τριπάτρῳ φασγάνῳ κανδάονος ὁ.
Bouem coronatum grauis coquus draco
Cædet tripatris ense olim Candaonis.

Fuit enim Candaon primùm apud Bœotos, postea Orion, vacatus Isacius non Mercurium, sed Apollinem vna cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Colonia fuit vxor Hyriei, cui pellis illa seruanda data fuit. Scriptum reliquit Dorion in libro de piscibus, Orionem fuisse Neptuni & Brylles Minois filiæ, quæ sententia fuit etiam *Hesiodi*. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit, vt ait Apollodorus libro primo Bibliothecæ. *At* Zezes, qui commentarios in Hesiodum scripsit, Orionem inquit fuisse Hyriei & Brylles filiū, quæ Brylle fuit Minois. Quod autē venator fuerit Orion, testantur nomina ipsorum canū, quos ille in venationes alebat. nā nisi venator fuisset, nunquam probabile videretur, nisi fuisset, insanus, Vt Leucomelænam, Mætam, Dromim, Cisetam, Lampurim, Lycoctonúm, Proophagum, *Arc*tophonum, aliosque complures canes aleret, qui illius commemorantur. Huic sororem addiderunt Candiopen. Nicandri verò enarrator Orieum, non Hyrieum vocauit

Orionis

Orionis patrem. Fabulantur hunc munus à patre Neptuno impetrasse, vt tam super vndas quam super terram posset incedere. Alij tamen tantæ fuisse magnitudinis senserunt, vt nulla esset tanta profunditas è qua non humeri saltem extarent è mari, quam sententiam secutus Virgil. ita scripsit libr. 10.

------ quam magnus Orion
Cum pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna viam scindēs, humero supereminet vndas.

Qui cum postea in Chium ad Oenopionem venisset, Aeropen illius vxorem vitiare conatus est. Id grauiter ferens Oenopion comprehenso Orioni oculos effodit, & mox extra suam regionem eiecit: qui postea in Lemnum profectus à Vulcano perbenignè excipitur. tum Vulcanus eius misertus Cedalionem vnum è famulis Orioni ducem viarum dedit, qui in oriētem ad Solem profectus ab eo sanitati restitutus est, ac lumen recuperauit. Deinde contra Oenopionem arma suscepit, quem in eius auditum aduentum ciues sub terra occultarunt. hunc vbi non speraret se amplius posse inuenire Orion, in Cretam contendit, vbi venationi operam daret. Enimuero non in Aerope solum vxore Oenopionis, qui fructus esset tentatæ per vim alienarum mulierum pudicitiæ experiri voluit; quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vna cum illarum matre persecutum in Bœotia per quinquēnium assiduè; quibus etiam potitus esset, nisi per Iouis misericordiam, à quo precabantur auxilium, inter sidera fuissent relatæ. Dianæ quoque, cùm vnà venaretur, aiunt vim inferre voluisse, quare illius iussu occisum fuisse, vt in his testatur Euphorion: συγκυνηγῶν δὲ ἔτος ἀρτέμιδι, ἐπεχείρισεν αὐτὴν βιάσασθαι. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὸς ἀνέδωκεν ἐκ τῆς γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀςράγαλον ἀπέκτεινε. *Cum verò vna cum Diana venaretur illi vim inferre conatus est. At Dea irata scorpium è terra excitauit, qui illius talum percutiens interemit.* At Horatius lib. 3. Carminum illum ab ipsa Diana ob tentatam pudicitiam sagitta cæsum fuisse scribit in his:

------ & integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus sagitta.

Alii fabulati sunt, inter quos fuit Diocles in lethiferis pharmacis, Orionem puerum insigni forma fuisse à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cum Aurora etiam dicatur illum raptum ob formam in Delum asportasse. Id cum Apollo grauiter ferret, frustraque sororem sæpius reprehendisset, nactus est satis aptam ita oportunitatē Orionis occidendi. Nam cùm aduenientis Orionis caput prominens de vnda longinquum Apollo vidisset, proposito præmio artis contendit cum sorore, quod non attingeret illud signum sagittis: at illa ostentandæ artis studio accensa sagittam in fronte Orionis infixit, quare postea cognita dolore commota impetrauit à Ioue vt ille inter sidera referretur. Corinnus autem Delius, qui Tanagræum fuisse inquit Orionem, multaque loca mansuefecisse, & venenatis animalibus expurgasse, hunc idcirco interijsse memorat, quia inter venandum cum Latona Diana gloriaretur, quòd nullum animal ferum ipsum vitare posset: ea re Deæ indignatæ dicuntur scorpium excitasse, à quo occideretur; qui sub saxo quodam latuit, donec eò accederet Orion. Est enim scorpiorum consuetudo vt sub saxis lateant, sicut Sophocles ait in captiuis:

ἐν παντὶ γάρ τι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.
Saxo sub omni delitescit scorpius.

Tum verò cùm pedes Orionis fortè saxo appropinquasset, ab eo scorpio ictus interijt, ac demum Dianæ misericordia inter sidera & ipse & scorpius relati fuerunt. Quidam maluerunt occisum fuisse à Diana, quia illam inuitasset vt disco secum luderet. Alij quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis secutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum sagittis existimarunt, vt ait Apollodorus lib. 1. Neque verò ipsius solum Orionis magna fuit arrogantia, sed etiam Side eius vxor dicitur ausa fuisse cum Iunone de forma contendere, quare ad inferos fuit ab illa deiecta. Scripsit Nicander in Theriacis scorpium immissum Orioni à Diana, quia peplum Dianæ etiam apprehendere, cum illam violare niteretur, ausus sit impuris manibus, vt patet ex his:

τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπὶ χρα
βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠρίωνι.
ἀχράντων ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων,
αὐτὰρ ὅγε ςιβαροῖο κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἴχνευς
σκορπίος ἀπροϊδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.
Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta,
Bœoto vt meditata necem fuit Orioni.
Impuris ausus manibus quia prendere peplum
Ille Deæ est. talum percussit scorpius illi.
Sub paruo lapide occultus vestigia propter.

Atque scorpij idcirco forma ad sempiternā memoriam dicitur fuisse inter sidera relata. O-

rionem

rionem non fuisse postea inter sidera relatum, sed fictum id & excitatum fuisse ad alicuius gratiam, testatur Pausanias in Bœoticis, qui sepulchrum fuisse Orionis apud Tanagræos memoriæ prodidit. Hæc tot fabulose de Orione ab antiquis sunt tradita: è quibus sententiam illorum eliciamus.

ORION fuit Neptuni & Iouis & Apollinis filius, ex horum semine nimirum in pellem bouis incluso natus. Quid hoc est monstri Dii boni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possunt, cum omnia sint in omnib. Est. n. mare, in quo semen includitur, taurus tũ ob fremitum, tum etiam ob impetum, cum à vẽtis incitatur: atque illud manifestius est semen omnium elementorum, cum manifestiùs aqua ob calorem Solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, eosque extenuans nõ sine quodam spiritu innato in aera extollit: atque quod Iupiter aer, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δύναμις ζωῦσα, patuit. Horum igitur trium Deorum viribus commistis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Orion dicta est. Cùm verò subtilior aquæ pars, quæ extenuatur, supernatet, dixerunt Orionem à patre impetrasse, vt super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus a fundendo nominatur: nam χέειν fundere significat. At cum ibi Aeropen violare conetur extra regionem eiicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa materia primam vim ignis quodammodo labefactari sentit. Est enim omnium quæ mouentur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cùm illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benignè à Vulcano, & ad Solem profectus pristinæ sanitatĩ restitutus, inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quam circularis elementorũ & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hunc à Diana sagittis cæsum, quod illam attingere ausus sit, quia cùm vapores ad supremam partem aeris ascenderint, ita vt Lunam videãtur nobis aut Solem attingere, Lunæ vis hos congregat, & in imbres aut ventos conuertit, & ita suis sagittis cædit ac deorsum mittit, cuius Lunæ vis est tanquam fermentum in his rebus faciendis. Dixerunt postea Orionem occisum fuisse & in cęleste signum conuersum. quoniam sub Orionis exortum frequentes fiũt pluuiæ, & venti & tonitrua. Hoc signum, quia ita formatum est, vt stricto gladio in taurum insurgat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus Pleiadibus in earum amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse quæ quidem Pleiades dictæ sunt ἀπὸ τῦ πλεῶνος, ab anno scilicet, cum suis ortibus æstatis & hyemis initium significent. Cum vero Orion oppositum habeat scorpionem, videtur semper illum fugere ex eodem hemisphærio. quare de illo fabula conficta est. Atque tot breuiter ea sunt quæ pertinent ad physicam rationem. Cum multa passum fuisse propter libidinem dixerint Orionem antiqui, significare voluerunt nihil illegitimum nõ facere calamitosum. Alii inuisam esse Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hanc fabulam significari maluerunt, cum soli Deo, si qua in re præstiterimus, honor & gloria pro illa præstantia à nobis tribuenda sit. Nam Idcirco Deorum iussu à scorpione ictus interiit Orion, quod Diis etiam præsentibus gloriaretur, quod nulla esset adeò immanis fera, quæ illum posset deuitare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. Cap. XIIII.

ARION patria Methymnæus, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sane obscurissimos fuisse crediderim: quippe cum solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandæ citharæ Orionem ipsum illustrauerint. Nõnulli tamen hunc Neptuni filium ex Oncæa nympha satum arbitrati sunt. Alii ex Autoloe, alii è Terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthi imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthi apud Periandrũ tyrannum diu fuisse ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cùm ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstãtiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cum esset Tarenti, nullis nautis se suaque committere, quam Corinthiis maluit: mercatus est igitur atque conuenit de naulo cum hominibus Corinthiis, quos cùm sibi insidias struere plurimum à terra distantes persensisset, vt ipso cæso pecunia tutò potirẽtur, rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmen canere, hisque pecuniam profudit, vt ea ratione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minime persuasi iusserunt, vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quàm citissimè desiliret. At Arion ita spe frustratus, cum sentiret

illos

illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu, quem cantaturus susceperat, in mare de prora deiecit: deinde nautæ Corinthum adierunt. Dicuntur delphines hunc in Tenarum exposuisse, quos, dum ferretur, suauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minus luculenter expressit Ouid. lib. 2. Fastorum, quam Plutarchus etiam in conuiuio, vt est in his carminibus:

Quod mare non nouit? quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe sequens agnam lupus est à voce retentus,
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum.
Sæpe canes, leporesque vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua lea.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia sæpe tuis fertur vocalis Arion.
Tanquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes,
Captaq; erat Lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens puppim conscendit Arion;
Atque ita quæsitas arte ferebat opes
Forsitan infœlix ventosque, vndasq; timebas,
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
Cæteraq; armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus: mortem non deprecor inquit.
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentq; moram, capit ille coronam,
Quæ posset crines Phœbe decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam.
Reddidit icta suos pellice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide maius) tergo delphina recuruo
Se memorant oneri supposuisse nouo.
Ille sedet, citharamq; tenet, preciumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arion igitur cùm eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit, qui cùm priùs non credidisset, Arionem in custodias, nautasque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est. cùm illi dicerent eum esse incolumen in Italia, quodque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare desilierat: tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt; quare vltimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poeta nobilis dithyrambicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, cuius nomen celeberrimum fuit ob hanc ipsam artem, vlla re inferior, quem cyclicos choros primum omnium inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis. & Dicæarchus atque Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus, quamuis Antipater & Euphronius in suis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum, qui seruauit Arionem, ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter sidera fuisse relatum, vt ait Ouidius ibidem:

Dij pia facta vident, astris delphina recepit
Iupiter, & stellas iussit habere nouem.

Alij tamen maluerunt delphinum inter sidera fuisse relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretensibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparasse inquit, cum esset apud Periandrum: atque nauiganti ad Methymnæos in patriam, istud contigisse. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quod fabulosa sint, nemini obscurum est. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quod homines ab iis seruati fuerint, somniis simillima ego esse censeo, quippe cum sit eadem semper animalium natura, neque tamen quisquam ab illis ad hæc vsque tempora seruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus propè est numerus eorum qui in mari perierunt: at cùm in mare se præcipitasset, magis probabile est natantem & vestibus sustentatum Arionem a nautis Tænarij fuisse exceptum, & in naui cui picti fuissent vtrinque in prora delphines, in Tænarum fuisse portatum: vt scriptum reliquit Antimenides in 1. lib. hist.

VERVM vt sententiam tandem antiquorũ ex his exprimamus, significare voluerunt per hanc fabulam, omnium scelerum Deos esse vltores: quippe cum animalia quoque rationis expertia & vocis, soleant aliquando Dijs ita volentibus esse sceleratorum accusatores, & innocentibus hominibus opem ferre, omneque beneficium Dijs gratum contingere, quod in virum bonum confertur. At de Arione satis, nunc de Amphione dicamus.

De Amphione. Cap. XV.

AMPHIONEM etiam citharœdum non solùm musicæ artis peritia sed etiam fortunæ inconstantia, & calamitatum cumulus illustrauit.

lustrauit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem, fuisse Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nyctei & Androthoes à Ioue in Satyrum conuerso compressa fuit, atque grauida facta Nyctei patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cum Zethum & Amphionem peperisset, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus grauiter ferens filiæ fugam, cum hortatus fuisset Lycum fratrem negocium ne negligeret, moritur at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuamque reduxit Antiopen, quam Dirci vxori in custodijs dedit. nec multo post collecta pastorum manu, cum cognouissent ex alumno qui essent, Zethus & Amphion ipsum patruum & Dircen ceperunt & ipsi repentino aduentu, Dirceque crudeliter ægresti tauro alligatam laniari studentes, laniata moniti sunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent, vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cyprijs. Sic autem de illa Antiope quod odio esset patri, meminit Apollonius libro quarto:

ὅια μὲν ἀντιόπην ἐυώπιδα μήσατο νυκτεὺς.
Oderat Antiopen sic lapso tempore Nycteus.

Alii crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiam fuisse Asopi, vt scripsit Apollonius libro. I.

ἐνδ᾽ ἔσαν ἀντιόπης ἀσωπΐδος υἷε δοιὼ,
ἀμφίων καὶ ζῆθος ἀπύργωτος δ᾽ ἔτι θήβη
κεῖτο πέλας.
Zethus & Amphion aderant duo pignora clara
Asopi Antiopes: nondum turrita manebant
Mœnia Thebanum.

Diophanes lib. I. Ponticarum historiarum, vbi scripsit de Antiope matre Æetæ, Amphionē & Zethum non Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zez. hist. 13. chil. I. Epimenides Corcyræus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeo admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerētur non minus quam Orpheum Calliopes filium, vt ait Pauf. in Bœoticis: nam hanc etiam lyrā à Musis primùm accepisse scriptum reliquit Antimenides lib. I. historiarum, & Pherecydes lib. 10. At verò Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuisse memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis consecutus est Amphion, quod ob affinitatem cum Tantalo modulos edoctus fuit à Lydis, primusque tres cordas addidit tetrachordo à superioribus musicis inuento vt ait in lib. I. de Musica Aristocles. nam ferunt hunc neten chordam ante portam postea Thebanam ipsum inuenisse, vnde portam nomen sortita fuit. Dicuntur Zethus & Amphion antequam Thebæ conderentur, exiguum Thespiensium pagum Etresiu vocatum habitasse, vt testatur Strabo lib. 9. Enimuero cum Amphion & Zethus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id tempus, vt ait Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt. vt essent tutiores ab hostium incursionibus. non enim audebant sine muris ac turribus habitare, vt ait Homerus in Odysseæ libro λ.

τὴν δὲ μετ᾽ ἀντιόπην ἴδον ἀσωποῖο θύγατρα,
ἣ δὴ καὶ διὸς εὔχετ᾽ ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι.
καί ῥ᾽ ἔτεκεν δύο παῖδ᾽ ἀμφίονά τε ζῆθόν τε
οἳ πρῶτοι θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο,
πύργωσάν τ᾽ ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ᾽ ἐδύναντο
ναιέμεν εὐρύχορον θήβην κρατερώ περ ἐόντε.
Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est:
In Iouis amplexum quæ iactat sedisse, gemellos
Et Zethum peperisse, simulq; Amphiona clarum
Qui portis septemgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas. nec enim sine turribus ausi
In colere, inuictis quamuis hi viribus essent.

Fabulati sunt igitur saxa sua sponte assiliisse, murumque extructum fuisse, dum Amphion lyram suauiter pulsaret, vt ait Horatius in arte poetica:

Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Dicitur hæc ciuitas septem habuisse portas, quæ nominabantur: Electris, Prœtis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Homolois. vocatæ sunt Thebæ, vt sensit Zez. a patre conditorum, vel quod magis placet, à Thebe nympha filia Promethei, quæ illis fuit affinitate coniuncta, vt scripsit Pausan. In Bœoticis inquiunt Thebas post multas infœlices dimicationes, quæ illi ciuitati contigerunt, ab Alexandro Macedoniæ rege euersas fuisse, quo tempore Thebani bellum aduersus ipsum Alexandrum in Persas arma parantem susceperunt, quæ ciuitas quoniam per cantum extructa non poterat nisi per cantum euerti, diruta est Ismenia quondam flebiles numeros cum tibia, accinente, vt scriptum fuit à Callisthene veruntamen idem Alexander, qui iusserat Thebas solo æquari ad gratiam cuiusdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, instaurauit; quod ita significauerat oraculum:

ἑρμῆς, ἀλκείδης, ἠδ᾽ ἱμαντομάχος πολυδεύκης,
οἱ τρεῖς ἀθλήσαντες ἀναστήσουσί σε θήβη.
Alcides, Pollux, nymphaq; Atlantide cretus,

Mox restaurabunt euersis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio quod ab eo lyram accepisset. At quoniam fœlicitatem æquo animo perferre non minus difficile est, quam aduersos fortunæ euentus, idcirco effectum est, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præstantiam, & in Latonam eiusque filios contumelias coniecerit: quod Dea nulla re hominibus præstaret, atque eius filii rudes habendi sunt & imperiti si secum conferantur, cum ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas pestilentiam in domũ Amphionis excitasse, qua ipse cum tota familia deletus est. Et Zethus, cum mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, ægritudine animi contabuit.

DICTVS est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musica exercitatione conficitur plerumque, atque omnes uiri præstantes Iouis filii ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus superius. Hunc & Orpheum fuisse Aegyptios, & magorum scientia excelluisse ait Pauf. in posterioribus Eliacis. Aiunt hunc musicæ fuisse peritum, & saxa ac feras, quo vellet, ducere solitum: quoniam per orationis suauitatem duros & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatumque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, mansuetudinemque reuocauerat, cum ob fœlices rerum successus nimium factus fuisset insolens, Deosq; uel ipsos paruifaceret, ultimo supplicio affectus est, cum nemo impune Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. Cap. XVI.

FVIT Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Aeoli, ut ait Lucianus in Halcyone inscripto dialogo, sicuti testatus fuit Alexander My dius, fuit uxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachinorum qui cum mobilitate, opibus, & forma corporis excelleret, se uel Diis immortalibus æquare ausus est, & Deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Halcyonen appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò sæuam tempestatem immisit, ut Ceyx, & omnes, qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicut testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatum ab vndis ad littus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quam sæpe veniebat Halcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illo miserabiliter conquesta, dicta est Iouis misericordia in auem sui nominis mutata cùm se è specula in mare præcipitasset: tunc etiam Ceyx conuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hanc rem ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὄρνις, ἃ παρὰ τὰς πετρίνας
πόντε δειράδας ἀλκυὸν,
ἔλεγον οἶτον ἀείδεις,
εὐκύνετον ξυνετοῖσι βοὰν,
ὅτι πόσιν κελαδεῖς ἀεὶ μολπαῖς.

Saxosa ponti, quæ ad iuga
Auis colis forte Halcyon:
Lugubrem resonans luctum.
Notam prudentibus vocem
Quòd concinis tuis maritum cantibus.

Hæ aues dicuntur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: maresque à fœminis vbi illi consenuerint, gestari super alis. enimuero vbi fuisset Halcyon in auem conuersa, eiusq; oua quæ continuò pepererat, in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tempestas; Iupiter misertus dies quatuordecim per mediam hyemem illi concessit, quibus & parere per tranquillitatem maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiunt Græci, vocarunt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus.

χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάντε θάλασσαν,
τόντε νότον, τόντ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ
ἁλκυόνες, γλαυκαῖς νηρηίσι, ταίτε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τέπερ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.

Halcyones sternunt spumantes marmoris vndas,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas.
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quòd in mari pariant, cùm ἅλς sit mare, ac κύειν parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hybernas nidulari, nidumque mirabili structura componere ad formam piscatoriæ nassæ; tanta verò duritie, vt neque ferro, neque saxis pertundi possit; quem conficiunt ex acicularum spinis, quas belonas vocant, idque facere cùm primùm grauitatem vẽtris sibi adesse senserint.

vbi

vbi abſolutus nidus perfectusq́ue fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiſcat ex aliqua parte: atque huic hos miro artificio ad ſui corporis magnitudinem tantum relinquũt, vt ſcripſit Solẽſis Clearchus in eo lib. quem ſcripſit de Torpedine piſce, & Plut. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues eſſe adeò ſalaces mares, vt ſeneſcentes vel ipſo coitu moriantur, vt ſcripſit idem Clearchus in Terrore, & Iſacius in Licophronem. Neque tamen prætermittendum eſt illud, quod ſcriptum eſt ab *H*egeſandro de Halcyonibus in ſuis commentariis, Halcyones fuiſſe Gigantis *A*lcyonei filias, quæ poſt patris mortem ſe in mare deiecerint, & ab Amphitrite ſint in aues ſui nominis conuerſæ, vt patet in his: ἀλκυονέως τοῦ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν φθονία, ἄνθη, μεθώνη, ἀλκίππα, παλλήνη, δριμὼ, ἀστερίη, αὗται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀπὸ κανασραίου, ὅ ἐστιν ἄκρον τῆς παλλήνης ἔῤῥιψαν αὑτὰς εἰς τὴν θάλασσαν, ἀμφιτρίτη δ' αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησε, καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀλκυόνες ἐκλήθησαν. *Alcyoneo filiæ fuerunt giganti, Phthonia, Anthe, Methone, Alcippa, Palene, Drimo, Aſteria. Quæ poſt patris interitum è Canaſtræo, quod eſt Pellenes promontorium, ſeſe in mare præcipitarunt. Amphitrite vero has in aues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.*

HAEC ea ſunt, quæ fabuloſè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta ſunt de auibus, tanquam de natura auium illarum ſunt intelligenda: quia ſpectant ad illarum cõſuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis nõ valde ſunt admirabilia; quòd per ſolſtitiorum tempus nullæ prope ſiant aeris mutationes. Omnia enim cùm ad ſummum peruenerint, languidiora ſunt, atque aliquantulum ceſſant: quod patet in ſagittis & lapidibus in altum aera coniectis, cùm inde alterius motus capiant initium. *A*d deprimendum igitur mortalium arrogantiam dictus eſt Ceyx in eam calamitatem incidiſſe, cum tantam fœlicitatem æquo animo ferre non diutius poſſet. Nam ſæpius temerarios & potẽtes homines ob temeritatem Deus de priſtina fœlicitate deiecit, prudẽtesq́; & manſuetos homines ſupra cæteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præſentibus opibus aut nobilitate, aut viribus aut forma corporis gloriaremur, cum omnia nobis data hæc mutuo ſint à Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam fœlicitatem eſſe tantam aut tam firmam, quam Deus, ſi propter peccata voluerit, non citiſſime poſſit labefactare & funditus euertere. At nunc de *A*ſopo dicamus.

De Aſopo. Cap. XVI.

AT verò Aſopus amnis, cuius filiam Aeginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Techyos filius, vt ſenſit *A*cuſilaus: alii Neptuni & Perus, vt ait Athenienſis Apollodor. lib. 3. Bibliothecæ. *A*t Nicanor Samius in lib. 2. de fluminibus Iouis & Clymenes filium fuiſſe dixit. Seſoſthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuiſſe tradidit. Pauſan. in Corinthiacis Neptuni & Cegluſæ filium fuiſſe creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiuſdam Pancpei. Hunc maior ſcriptorum pars patria fuiſſe Thebanum, vxoremq́ue duxiſſe Metopen Ladonis filiam aſſerunt, de qua Pelaguntem, Iſmenumq́ue ſuſcepit, & filias viginti; inter quas fuit Theſpia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalcis cognomento, quæ prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ quæ ab illa Chalcis vocata eſt: Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Aegina, quæ inſulis nomina dederunt, cùm althera Scheria, altera Oenone prius diceretur; Iſmene, Antiope, *A*eroe, Cleone, Nemea, quam cum Iupiter deperiret, promiſit quidquid illa optaret ſe eſſe daturum, atque ea dicitur perpetuam virginitatem expetiuiſſe. Tanagra Sinope, quæ multis vrbibus vel ipſæ vel filii nomina dederunt. nam de Corcyra non modò vocata prius Scheria, deportata illuc à Neptuno, ſed etiam natus Phæax, à quo Phæacia dicta; de Sinope non parua eſt controuerſia, ſed tamen plerique affirmant illam raptam fuiſſe ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philoſtephanus. At Dionyſ in ſitu orbis à Ioue raptam fuiſſe Sinopen ita ſcripſit:

ὅς ποτ' ἀλωομένην ἀσωπίδα δέκτο σινώπην.
καί μιν ἀκηχεμένην σφετέρῃ παρενάσσατο χώρῃ
ζηνὸς ἐφημοσύνῃσιν ὁ γὰρ φιλότητος ἐραννῆς.
ἰσχανόων, πατρὸς ἀπενέσφισεν οὐκ ἐθέλουσαν.
Errantem cepit qui Aſopida namq́; Sinopen,
Quam triſtem in regione ſua ſopiuit, vt illam
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.
Inuitam idcirco è patrijs hanc ceperat agris.

Alii tamen, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuiſſe ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alii Martis & Parnaſſæ, alij Martis & *A*eginæ filiam. Fuit etiam Aegina, quam Iupiter

rapuit

rapuit Asopi filia. quam cùm studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perennem aquam in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicii pœnas apud inferos luere Sisyphum nō nulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cum Iouem insequeretur, fulmine percussum fuisse, vt ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoq; fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit vt ciuitas Bœotiæ apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter sidera in cœlo esset, & vt vaticinaretur. Fuit enim Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniamque Scolum vocatam præter fluebat, qui cùm fulmine ictus fuisset, remissus est in sua fluenta, diu postea carbones deuellere sueuit: vt ait Apollod. lib 3. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit vt est apud Strab. lib. 9. Pausan. scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorum suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorum agrum lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cùm multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alii hominem fuisse verè crediderunt, qui quoniam terram fortè excauans Asopi fluuij fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur.

AIVNT hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aére in aqua verso oriantur flumina, vt ait Aristot. in Meteor. vel quod mare principium est omnium fluuiorum Huius filiæ multæ dicuntur, quæ sunt vel riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cum Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuos exsiccauerant; & cum ipse fluius extenuatus in vapores verteretur, Iouem insequebatur, & ob calorem prope exsiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano, & in Aegina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione. Cap. XVII.

DEVCALIONIS diluuium & aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt, sed nos vt in cœteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit lib. 3. Apollonius:

--- -- ἔνθα προμηθεὺς
ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε δευκαλίωνα.
----- hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Hom. lib. 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

μίνως δ' αὖ τέκετ' ἀμύμονα δευκαλίωνα.
Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur libro nono. Alii Minois, & Pasiphæs, alii Asterij & Cretæ; Hi enim Minois recenserunt; Castreus, Deucalion, Glaucos, Androgeus ab Apollodoro; filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, vt varij parentes Deucalionis dicātur fuisse, non solum quod ob antiquitatem rei dissentiūt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cum tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cyduo Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opuntem, vt ait Apollonius lib. 3.

ἔστι τις αἰπεινοῖσι περίδρομος οὔρεσι γαῖα,
πάμπαν ἐΰῤῥηνός τε καὶ εὔβοτος, ἔνθα προμηθεὺς
ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε δευκαλίωνα.
Est tellus quædam circundata montibus altis
Irrigua atque ferax herbarum. hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum sub quo fuit diluuiū, his verbis; οἱ μὲν ὦν πολλοὶ δευκαλίωνα τὸν σκύθεα τὸ ἱερὸν εἵσασθαι λέγουσι, τοῦτον δευκαλίωνα, ἐπὶ τοῦτο πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. *Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, eum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympij templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructū, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis; cuius etiam sepulcrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herod. in Clio: ἐπὶ μὲν γὰρ δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε τὴν φθιῶτιν. *Tempore Regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ, & Epimethei filiam, vt ait Proclus, de cuius nomine vocata fuit Thessalia primùm Pyrrha, vt testatur in his carminibus Cretensis Rhianus:

πύῤ-

πύῤῥαν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον
πύῤῥης δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο
αἱμονίηδ' ἐξαῦτις ἀφ' αἵμονος, ὃν ῥα πελασγὸς
γείνατο φέρτατον υἱὸν ὁδ' αὖ τέκε θεσσαλὸν αἱμον.
τοῦδ' ἀπὸ θεσσαλίην λαοὶ μετερημίξαντο.
Hanc Pyrrham dixere patres de nomine pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Aemonia est & rursus ab Aemone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum, hic at Thessalonæmum;
A quo Theßalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ filium habuisse; & Protogeniam è Pyrrha, & Amphictyonē, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphorion. Atqui multi fuerunt Deucaliones, vt constat ex antiquorum scriptorum testimoniis: vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Phasiphæs, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarum Aristippus: alius Haliphronis & Iophossę nymphę filius, de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterii & Cretæ Halymonis filiæ, quæ Cretæ nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, ad quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hemonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam sceleratorum hominum frequentiam fuisse Deucalionis tempore. cum frequentes omnino essent homines vbique. Est enim illa, consuetudo vt cū difficiliùs in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionē, neque maiestatem legum, neque autoritatem principum veretur; quare omnia scelerum genera per annonæ difficultatem oriuntur. Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorum qualia fuerunt Iouis consilio & Oedipodis & Priami tempore, cum vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortæ sunt pestilentiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furiæ solio Iouis assideræ dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatum quæ corporum etiam singulorum hominum natura; vt cum multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, repletę fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cum nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudinis diuina vltio. Quod autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouid. lib. 1. Metamorph.

Occidit vna domus, sed non domus vna perire.
Digna fuit. qua terra patet, fera regnat Erinnys
In facinus iurasse putes.

At verò Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, vt ait Apollonius lib. 3.

ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε δευκαλίωνα.
ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἐδείματο νηοὺς
ἀθανάτοις, πρῶτος δὲ καὶ ἀνθρώπων βασίλευσεν.
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum
Mortales inter primus regnauit & idem.

Cùm igitur vitæ integritate & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstarent, de quibus ita scripsit Ouid. lib. 1.

Non ille melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Deorum.

In quadam arca, vti monitus fuerat à Prometheo, rebus necessarijs eo comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone *κιβώτιον* appellauit, at Andro Teius *λάρνακα.* vnde Parnassus mons, quòd illuc scapha illa appulerit; Larnassus antea dicebatur; deinde mutata prima litera nominatus est Parnassus. Cùm terra multos dies sub aquis latuisset, vt experiretur an aquæ decreuissent, & an longè abesset à terra, Deucalion columbam quandam quam secum habebat dicitur emisisse, vt testatur Plutarchus in libello de industria animalium. Id cùm sæpiùs fecisset, eaque citissima eo reuolasset, quia non habebat vbi consisteret, intelligebat Deucalion aquas nondum satis decreuisse. verùm cùm auolasset denique, neque amplius rediisset; intellexit siccum iam alicubi esse terræ solum, & id nō longè abesse: quare Deucalion eo cum scapha traiecit, quò egressus cū Pyrrha Themidis oraculum, quæ tunc responsa dabat, adiuit sciscitaturus quo pacto, si ita Diis placeret, posset humanum genus reparari: quod quidam apud Cephisum amnem accidisse memoriæ prodiderunt. Id autem responsum tulerunt vt velatis capitibus ossa matris post se iacerent, quibus diu cogitatis partim, difficilimum, cùm omnia limo obducta essent, partim etiam impium Deæ responsum visum est, si etiam mortuorum ossa, quæ vbi essent nescirent, effodere & mouere iuberentur. At venit

in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem esse terram, cuius ossa iure saxa dici ob duritiem possent. sic autem rem expressit Ouid. lib. 1.

Atque ita, si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum.
Dic Themi, quæ generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota dea est: sortemque dedit. discedite templo,
Et velate caput, cinctasq; resoluite vestes;
Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu rupitq; silentia voce
Pyrrha prior, iussisq; Deæ parere recusat
Detq; sibi veniam pauido rogat ore pauetq;
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.

Nam cum illa audiuisset Deucalion, statim postea subiunxit:

Magna parens terra est, lapides in corpore terræ
Ossa reor dici. iacere hos post terga iubemur.

Verùm hanc rem breuissimè complexus est Iuuenalis in prima Satyra his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit sortesq; poposcit,
Paulatimq; anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Quod ipsum ita declararunt fabulatores, cum populi lai dicti sint à Græcis, & laus lapis, vt est in his:

ἐκ δὲ λίθων ἐγίνοντο βροτοὶ, λαοὶ δὲ καλίονται.

E saxis homines nati, Laique vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarum Deucalionem in arcem, locumque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio, quare post illam inundationem Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisset, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quæ frequẽtes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me præterit in eo Iouis Olympii templo, quod fuit apud Athenienses, fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem, in quem hiatum aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuionem, in quem etiam quotannis polentam cum melle, & farina triticea porricere consueuerunt: post illam inundationem, vt ait Thrasybulus in historia sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit, vt scripsit in suis commentarijs etiam Acestodorus. Memoriæ proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuium effugisse, cum mons nondum illud nomen haberet, nam cum Megarus gruum interuolantiũ vocem secutus illuc aduentasset, quia grus γέρανος à Græcis diceretur, montem Geraniam nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus iustus & pius qui ob æquitatem religionẽq; suam, non solum Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protegẽte seruatus, cum nefarii omnes vno tempore periissent: est enim initium sapientiæ timor domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion cum viros bonos mergi omnino non patiatur Deus, quos fluctuare patiatur, idcirco in arca seruatus. Deucalion & Pyrrha eã tempestatem euaserunt. at cũ rursus rudes homines, & religionis cultusq; Deorũ ignari nascerẽtur dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad potiorem vitam, & à Pyrrha informati fuerunt, in homines conuersi. Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultum Deorum homines ad hortabatur, quæ excepta est, vt mihi quidem videtur è sacris literis. At nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Iside. Cap. XVIII.

FVIT Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam conuersa est, vt scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia; vt verò ab Acesodoro, Neptuni & Halirrhoes, quam tamen Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus lib. 2. bibliothecæ. communior tamen fuit scriptorum sententia, quod ea fuerit Inachi fluuii filia vt scripsit Ouid. lib. 1. Metamorph.

Inachus vnus abest, imoq; reconditus antro
Fletibus auget aquas; natamq; miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerunt Ionem, illã in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatã comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minimè cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit, & Argo Arestoris filio, vt ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ, vt sensit Acusilaus, seruandam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficijs Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rem Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. Illa recognita

gnita Iynx in auem ſui nominis à Iunone fuit conuerſa, quam etiam auem vtilem eſſe veneficijs arbitrantur, quæ quoniam caudam ſemper mouet, dicta eſt a Latinis motacilla. Eſt autem auis exigua, pennaſque habet pictas, collũ longum pro corporis magnitudine linguã exertam plerunque, frequenterq; & ipſa conuertitur, & collum conuertit. Ha c capientes veneficæ mulieres ceræ rotæ annexam ſuper carbonibus cum quibuſdam execrationibus torrẽt & comburunt; at nonnullæ veneficæ non totã ſed intima tantum illius ei rotæ alligant. hactenus *Andræ*tas. Fabulantur hanc datam fuiſſe Iaſoni à Venere quo tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem ſui poſſet allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter nebula, vt lateret, compreſſit; quod cũ ſenſiſſet Iuno, zelotypia capta eò acceſſit: at Iupiter id ſentiens Ionem in vaccam candidam mutauit vt omnem ſuſpicionem Iunoni leuaret hac arte. Cùm verò Iuno illam vaccam vidiſſet, donum à Ioue poſtulauit. At veritus Iupiter ne, ſi illã negauiſſet dolus pateret, quamuis inuitus tamen largitus eſt. Cum verò diu ſub Argi cuſtodia, qui centum habebat oculos, aſſeruata fuiſſet, Iupiter tandem illius miſertus mandauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto *A*rgo abduceret: tum Mercurius ſumpta paſtoris forma conatus eſt cum fiſtula per ſoni ſuauitatem Argum in ſomnum inducere, quem etiam virga tactum ſopiuit. deinde cum vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuuene imprudente fuit excitatus. cum verò rem tegere amplius Mercurius non poſſet, Argum ſaxo occidit: atque Heracem in auem ſui nominis mutauit, quæ à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno primum Argum in pauonem cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde œſtrum vaccæ immiſit, quo illa grauiſſimè exagitata eſt, vt teſtatur *Virgilius* lib. 3. Georg.

Hoc quondam monſtro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno peſtem meditata iuuencæ.

Hæc igitur furore vexata primum mare, quod ab ipſa Ionium uocatum eſt, dicitur tranaſſe; quod Theopompus tamen non ab ea, ſed ab Ionio uiro Illyrico, dictum putauit, ueluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immerſis. Poſtea verò montem *Hæmum* per Illyridem profecta tranſcendit, ſinumq; Thracium traiecit, qui ab ea poſtea uocatus eſt Boſporus. Nam duo fuerunt Boſpori, Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuiſſe ita ab illa nominata ſignificauit Prometheus apud Aeſchylum, ubi omnia euentura Ioni puellæ uaticinatur, inter quæ hæc etiam ſunt.

σαφῶς ἐπίσταϲ᾽, ἰόνιος κληθήσεται
τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς.
Scias aperte. Ionius vocabitur
Tuæ viæ monumentum omnibus viris.

Et id.

ἔσται δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
τῆς σῆς πορείας, βόσπορος δ᾽ ἐπώνυμος.
Semper viros inter vigebit de tuo
Curſu loquela; & Boſporus cognomine.

In Scythiam uerò profecta multa deinde Europæ & *Aſiæ* maria tranauit, atque in Ægyptum tandem peruenit, ut ait Ouidius libro 1. Metamorph. quare cùm tot labores ſibi eſſe exantlandos Io percepiſſet antea è Prometheo, in deſperationem propè abducta eſt: quare ita ſecum inquit:

τί δῆτ᾽ ἐμοὶ ζῆν κέρδος; ἀλλ᾽ ἐκ ἐν τάχει
ἔῤῥιψ᾽ ἐμαυτὴν τῆσδ᾽ ἀποσύπλυ πέτρας;
ὅπως πέδῳ σκήψασα τῶν πάντων πόνων
ἀπηλλάγην· κρεῖσσον γὰρ εἰς ἅπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
Quid vita lucri eſt? ipſa nec citiſſimè
Hac de petra præceps iacio me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus.
Multo magis ſemel iuuaret emori,
Quam viuere in dies acerbè ſingulos.

Cum igitur ueniſset in Ægyptum ad Nili ripas dicitur Io, priorem hominis formam recuperaſſe, ut ſignificauit Moſchus his uerſibus in Europa:

------ θηεῦντο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
ἔνθ᾽ ἦν ζεὺς ἐπαφώμενος ἠρέμα χειρὶ θεείη
πόρτιος εἰναλίης, τὴν ἑπταπόρῳ παρὰ νείλῳ
ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.
Fluctiuagamq́; bouem ſpectabant in maris vndis.
Iupiter hic aderat, niueæ qui terga iuuencæ
Tractabat dextra. ſeptem flui ad oſtia Nili
De boue cornuta facta eſt mox fœmina pulchra.

Atq. ſcripſit Æſchylus in Prometheo, quod Ioue attrectante tergus huiuſce iuuencæ priorem formam Io recuperauit. Scriptum reliquit *A*pollodorus in libro de Diis, quòd iſtud ipsũ cõtigit iuxta Iopen ciuitatẽ, quæ ita uocata fuit ab ipſa Ione, cũ Argum diuina ope ſuperaſſet: *ἰόπη δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ ἰὼ τὸν ἄργον νικήσασα, γέγονεν ἄνθρωπος. vocata fuit Iope ciuitas quòd ibi poſt Argum diuina ope ſuperatum, Io facta eſt homo.* Scripſit Apollodorus Ionem priſtina forma recuperata ad Nili fluẽta Ephaphum è Iouis congreſsu peperiſse, quẽ Iuno Curetibus occultandum tradidit. id cum reſciuiſset Iupiter, fertur Curetes interfeciſſe,

quo tempore Io profecta est in Syriam ad filiũ inuestigandum, quo inuento in Ægyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrum quoddam in Eubœa fuisse scribit in littore maris Aegæi, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est E paphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Ægyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti.

Hæc illa sunt, quæ de Ione Inachi filia fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. Memoriæ prodidit Herodotus in Clio raptam fuisse Ionem à Phœnicibus, & in Ægyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgo creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia quippe qui putarint. quod vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phœnicibus iubens in Aegyptum nauigarit. Quòd autem bos facta mare tranauerit, id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locũ, quia in naui, quæ priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarit. cum igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa disterminat, cuius in littore extructum est Byzantium, traiecisset, locus dictus fuit Bosphorus, quia bos illac incesserit. Alii crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traiicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alii maluerunt appellatum fuisse Bosphorum ab eo tanto, quem Rex Aegyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cum verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam il-

lud animal non erat antea notum, neque visum in Græcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro. cū vero apparuisset longè existentibus supra vndas natans taurus ille, quod erat super tabularum sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosphorus. Fingebatur verò Isidis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calciamenta, cum Luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminæ victimæ, vitulæ scilicet etiam consecratæ sicut scripsit Herodotus in Euterpe: τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἴσιος. τὸ γὰρ τῆς Ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήιον, βούκερών ἐστι, καθάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. *Feminas illis sacrificare non licet, quæ consecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci Ionem fingunt.* Inquiunt postea Epaphum Ægypti imperium adeptum vrbem Memphim ædificasse, matremque post mortem Isidis nomine coli imperasse. atque hæc illa sunt, quæ attinent ad historicam expositionem.

QVOD ad physicam spectat, Io modò

Luna dicta est, modo credita est terra. nam dicitur Io fuisse Argi & Ismenes filia vel Neptuni, vel Inachi fluuii, vel aquæ omnino, quum terræ solum Io crederetur. nam terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iupiter compressit in nebula, cum Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assiduè exsurgunt. Fabulantur Ionem in uaccam mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob ubertatem ipsius terræ. nam cum Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam uaccam concessit, cum neque ob nimium calorem assiduum, ut neque

ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo cui centum erant oculi, illam seruãdam concessit, quia cælum, cui plurimę sunt stellæ tanquã oculi, assiduè terram intuetur, & ob suum cursum tẽpora assiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorũ, altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur Sole illustrari, cùm dimidium stellas frequentes ostentet: atque stellę quæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totumque ferè terrarum orbem peragrasse, & omnia tranasse maria; quia prudentia, & industria agricolarum videtur aeris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cum tellus colonorum industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio agriculturæ in omnes terras tradita tandem peruenit in Ægyptum, quæ tellus, quoniam ob suam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formam ibi recuperasse. Ad hos cum Isis transfretasset mulier omnino formosissima suæ ætatis, ab Api Ægyptiorum Rege vxor dicta: quam dicunt nonnulli Mercurium cæso Argo sene prudentissimo Argiuorum rege, vt ipse imperio potiretur, pulsũ è Græcia, cùm res parum fœliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cùm Isis agriculturam atque multas res humanæ vitæ perutiles Ægyptiis ostendisset, pro Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuero ego fabulam hanc vniuersam ad Lunæ cursum potiùs accommodandam putauerim: quam dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiam, cum Luna sensim humectet nocturno lumine, vt ait Ptolemæus in Almagesto. Hanc dixerunt filiã Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cũ Iupiter etiam Sol aliquando sit. etenim in horum planetarum cõiunctionibus nubes aut nebulæ plerumque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonem Io in vaccam mutatur, quia semper ferè die tertio saltem à coniunctione Luna exit cornuta, vaccæque cornua imitatur. Nam nisi ante diem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorique aeri obtulerit, pluuiæ assiduæ propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno, & Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu & vacca ab Argo liberatur, quia Sole lumen & vires Lunæ impartiente, illa omnium stellarum vires superat, magisque conspicuæ sunt Lunæ, quam stellarum omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus: quas exercet Luna vbi aliquantulum exercuerit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peragrasse, & modò in Scythiam, quæ regio est ad septentrionem, modò in Ægyptum peruagata, quia cùm Luna velocissima sit, mariaque omnia secum trahat, tum modò ad septentrionem, modò austrum declinat ab eccliptica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam finxerunt, cùm primam formam recuperasset. quoniam primi omnium mortalium Ægyptii cùm oculos in cœlum sustulissent, vidissentque cœlum, Solẽ, Lunam, astra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse, à perpetuo cursu Deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt testatur Euseb. lib. 2. præp. euang. & Plat. in Cratylo. Alij fabulam hanc ad humanam vitam, moresq; mortalium exprimendos retorserunt: dixeruntque Ionem esse hominum parum cordatorum animas: quæ primùm cum Ione coniunctæ in nebula, & è cœlo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in beluas vertuntur, neque cupiunt aut diuinitatem summi Dei, aut acceptum immortalitatem speculari: Sic verò mutatæ donantur Iunoni, quoniam auaritia, & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quę multo etiam plures sunt, quam oculi Argi. Paulo post cum maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique refręnat, estq; omnium voluptatum satietas. Deinde œstrus à Iunone mittitur, qui stimulus est conscientiæ, & rerum præteritarum, ætatisque inutiliter transactæ recordatio. Hæc facit vt intelligamus nos antea toto cœlo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales denique per sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ioue satis, nunc de Vesta dicamus.

De Vesta. *Cap. XIX.*

NEQVE verò Isis solùm, sed etiam Vesta ab antiquis terra credita est, quam Saturni & Rheæ filiæ esse crediderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus in his:

ἑςία εὐδύνατοιο κρόνου θύγατερ βασίλεια.

Filia Saturni Vesta ò Regina potentis.

Et lib. 6. Fastorum.

Ex ope Iunonem memorant, Cereremq́ creatas
Semine Saturni, tertia Vesta fuit.

Quidam, inter quos fuit Posidonius, in libris, quibus titulus erat de Heroibus & dœmonibus, senserunt duas fuisse Vestas, alteram Saturni matrem, quæ vocata fuit etiam Pales, alteram filiam, quæ semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum differentia, quid de Vesta senserint antiqui, breuiter explicabimus. Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium seruatricem. cui rerum omnium primitiæ offerebantur, vt testatur Homerus in hymno.

ἑστίη ἣ πάντων ἐν δώμασιν ὑψηλοῖσιν
ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ᾽ ἀνθρώπων
ἕδρην ἀΐδιον ἔλαχες πρεσβηΐδα τιμήν.
καλὸν ἔχουσα γέρας καὶ τιμήν, οὐ γὰρ ἄτερ σοῦ
εἰλαπίναι θνητοῖσιν ἵν᾽ οὐ πρώτη, πυμάτη τε
ἑστίη ἀρχόμενος σπένδει μελινδέα οἶνον.

Vesta Deumque hominumq́ domos Dea quæ colis altas,
Perpetuamq́ tenes sedem, quæ semper honorem:
Præmia cui data sunt ingentia, te sine nulli
Mortales vnquam celebrant conuiuia læti,
Ni Vestæ primum libent prædulcia vina.

Nam cum Vesta Saturni filia prima domos extruere inuenisset, intra domos vbique pingebatur, quo & domos seruaret, & custos esset habitantium, vt testatur his Possidonius in Heroibus & Dæmonibus: ἡ γὰρ ἑστία κρόνου θυγάτηρ, τὴν οἰκίαν κατ᾽ ἀρχὰς εὗρεν, ἣν τοῦ εὑρήματος ἕνεκεν ἐντὸς τῶν οἴκων ἔγραφον, ἵνα καὶ τούτους συνέχοι, καὶ φύλαξ εἴη τῶν ἐνοικούντων. *Vesta sanè Saturni filia domum primum inuenit, quam etiam inuentionis causa intra domos pingere consueuerant, vt & has seruaret, & custos esset in illis habitantium.* Fuit hac ipsa de causa domus etiam Vesta sine ἑστία vocata, vt ait Euripides in Medea:

------ ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων καὶ συνεργὸν εἱλόμην
Ἑκάτην, μυχοῖς ναίουσαν ἑστίας ἐμῆς.

------ *hanc ego colo*
Præ cæteris Hecaten, mihi quam ferre opem
Legi meæ Vestæ colit namque intima.

Mos autem fuit in omnibus sacrificijs vt primitiæ Vestæ offerrentur, vt dictum est: cuius consuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristocritus libro secundo: μετὰ γὰρ τὸ κολυθῆναι τὴν τῶν τιτάνων ἀρχὴν, τὸν δία δεξάμενον τὴν βασιλείαν ἐπιτρέπειν ἑστία λαβεῖν ὅτι βούλοιτο· τὴν δὲ, πρῶτον μὲν παρθενίαν αἰτεῖσθαι. μετὰ δὲ παρθενίαν ἀπαρχὰς θυομένων αὐτὴν λαμβάνεσθαι πρώτη παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρώτη δεῖναι ἑστίη. *Nam postea quam deiecti sunt Titanes ac vetiti ne susciperet imperium Iupiterq́; illud cepisset, optionem dedit Vestæ quod vellet capiendi. Hanc primum virginitatem postulasse inquiunt, & post illã, vt primitiæ omnium, quæ sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita verò postea sancitum est in sacris, vt primum omnium quæ sacrificabantur, primitias Vestæ offerrent.* Istud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis,

------ ἀλλ᾽ ἵνα
ἀφ᾽ ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.
A Vesta incipiens vt contundam quempiam.

Fingebatur Vesta esse mulier, quæ sedens coronaretur, circa quam essent multiplicia plantarum blandientiumque animalium genera, vt inquit Hecateus Milesius in Genealogijs. Enim vero cùm duæ essent Vestæ, per antiquiorem Saturni matrem; terram: at per iuniorem, ignẽ purum ætheris significarunt, vt testatur Ouid. lib. 6. Fastorum.

Vesta eadem est: & terra subest vigil ignis vtrique
Significat sedem terra focusq́ suam.

Cùm igitur æternus sit ignis æthereus, iure optimo Vesta æterna vocata fuit, vt est apud Horatium lib. 3. Carminum: quam Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his:

ἑστία εὐδυνάτοιο κρόνου θύγατερ βασίλεια,
ἣ μέσον οἶκον ἔχεις πυρὸς ἀενάοιο μεγίστου.
Filia Saturni Vesta ô Regina potentis,
Quæ colis ætherea medium regionis, & ignis.

Atque cum ara esset erecta in Prytanio, in qua perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, aram illam Pollux Vestam appellauit in his: ἐφ᾽ ὧν δὲ θύομεν, ἢ πῦρ ἀνακαίομεν, βωμὸς, θυμιατήριον, ἑστία, ἔνιοι γὰρ οὕτως ὀνομάκασιν, οὕτω δ᾽ ἂν κυριώτατα καλοίης τὴν ἐν πρυτανείῳ ἐφ᾽ ἧς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἀνάπτεται. *Super quibus sacrificamus aut ignem accendimus, altare, acerra, Vesta: nonnulli enim sic appellarũt. Sic sanè aptissimè illã, quæ est in Prytanio vocaueris, super qua ignis ille perpetuus ardere solet.* At Ouid. lib. 6. Fastorum: flammam ipsam Vestam fuisse appellatam sensit, vt patet in his:

Nec tu aliud Vestam quam viuam intellige flammam:
Nataque de flamma corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse vt vel ab initio Romæ præcipua religione cultã, argumento sunt illa

illa quæ ad Vestalium perpetuam virginitatem pertinebant: quæ, cum omnibus notissima sint, minimè nunc explicabo. Cum altera harum Vestarum Saturni fuisse mater, meritò vocata fuit antiqua & cana, vt est in libr. 9. Æneid. apud Virgilium:

Assaracíq; larem, & canæ penetralia Vestæ.

HANC terram omnino fuisse testatur Plu-

tarch. dec. 8. Sympos. probl. quippe cùm inquiat mensas antiquorum fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ, cum victum nobis tanquam terra præberent, vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiam manifestius (vt ego quidem arbitror) declarauit Plato in Timæo, cùm Deos omnes, elementa scilicet, ac vires cœlorum commoueri faciat, solamq; terram in medio horum immobilem consistere, vt patet ex his:

ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος, τῷ δ᾽ ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσμημένη, μένει δὲ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη.

Magnus sanè dux in cœlo Iupiter currum agens volucrem primus incedit omnia coordinans & curans. Hunc sequitur Deorum dæmonumq; exercitus in duodecim partes distributus: at Vesta sola manet in Deorum domo. Nam cùm Iupiter supremus sit Deus, Dii dæmonesque reliqui planetæ sunt, & corpora cœlestia, ac elementa, quæ intra duodecim partes signiferi omnia continentur. Cùm verò primum mobile corpus omnia reliqua secum trahat, idcirco dicti sunt Dii ac dæmones volucrem currum sequi, quorum est non paruus exercitus. At sola ex iis qui Dii habiti sunt, domum immobilis seruat Vesta, cùm illa terra sit, vt Euripides in his significauit:

καὶ γαῖα μῆτερ ἑστίαν δέ σ᾽ οἱ σοφοὶ
βροτῶν καλοῦσιν ἡμένην ἐν αἰθέρι.

Parensq; terra, quam vocant Vestam viri
Præstantiores considentem in æthere.

Nam terra sola ex omnibus naturalibus corporibus immobilis existens, in medio totius orbis sublimis, tanquam in aere consistit: neque in aliquam mundi partem magis declinat: quare iure inquit Ouid. lib. 6. Fast.

Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa,
Aere subiecto tam graue pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem
Quique premat partes, angulus omnis abest.

Cum enim tantundem vndique distet à cœlo, dicta est sedere in æthere, & nulla re suffulta sustineri. Huic tanquam dæmoni summæ parti ignis præfecto in sacrificiis litabatur odoribus. At cum antiquior Vesta terra esse putaretur, flores vtpote illorum feraci matri offerebantur, & far; vt est apud Virgil. lib. 5.

Hæc memorans, cinerem, & sopitos suscitat ignes,

Perga-

Pergameu mq; larem, & canæ penetralia Vestæ
Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.

Vestam omnino Plotinus, aliique complures animam terræ esse voluerunt, quæ Ceres etiam aliquando fuit nominata. Alij Vestam esse crediderunt, inter quos fuerunt Platonici, ἑστίαν separatarum formarum, & rerum diuinarum solidum fundamentum: idcirco in omniũ Deorum sacrificijs Vestæ primitiæ offerri ab antiquis solebant. Credita fuit altera Vesta Saturni mater, quia cum nondum existeret tempus in confusa mundi mole terra latuerit: altera filia, quia post cœlum & tempus elementorum corpora summus opifex architectatus est Deus. Cùm terra igitur esset omnium propè corporum naturalium fundamentum, meritò mater Deorum etiam fuit ab antiquis appellata, vt testatur Strabo lib. 10 Hanc conuiuiorum præfectam, & omnium sacrorum primitias capere solitam dixerunt, quia sine terræ muneribus, vel sine calore è cœlo, nulla res nasci potest conuiuiis apta; quæ cum omnia ad sacrificia munera producat, meritò omnium illorum primitias capere credita est. Atque quid Vesta sit, & quod fuerit ab antiquis culta, cùm omnia elementa elementorumque vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, qui nihil Deo vacare putarunt, iam satis explicatum fuit. At nunc de Iride dicamus.

De Iride. Cap. XX.

IRIS fuit Thaumantis & Electræ filia, sororque Harpyiarum, veluti testatus est Hesiodus in Theogonia in his:

θαύμας δ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα
ἤγαγετ' ἠλέκτρην, ἣ δ' ὠκεῖαν τέκεν ἶριν,
ἠϋκόμους θ' ἁρπυίας ἀελλώτ' ὠκυπέτην τε.
Oceano natam Thaumas, qui littora pulsat,
Vxorem Electram duxit, mox edidit Irim
Illa viro, Harpyiasq; & Aello Ocypetenq;.

Fuit Iris Iunonis existimata diligentissima ministra, vt ait Callimachus in lauacrum Deli his carminibus.

τῇ ἰκέλη θαύμαντος ὑπὸ θρόνον ἵζετο κούρη.
κείνη δ' οὐδέποτε σφετέρης ἐπιλήθεται ἕδρης.
οὐδ' ὅτε οἱ ληθαῖον ἐπὶ πτερὸν ὕπνος ἐρείσει
ἀλλ' αὐτοῦ μεγάλοιο ποτὶ γλωχῖνα θρόνοιο,
τυτθὸν ἀποκλίνασα καρήατα λέχριος εὕδει.
οὐδέποτε ζώνην ἀναλύεται, οὐδὲ ταχείας
ἐνδρομίδας, μή οἱ τι καὶ αἰφνίδιον ἔπος εἴπῃ
δεσπότις.
Subq; Throno sedet huic similis Thaumante puella
Edita, quæ sedem nonnunquam deserit illam.
Non vbi lethæas somnus circumiacit alas.
Ast vbi deflectens ceruicem flexa parumper
Illa troni magni fulcris accumbit inhærens.
Soluitur haud zona huic, volucris nec calceus vnquam,
Ne Dea forte sibi tradat mandata repente.

Nam profectò Iris fungebatur eodem munere apud Iunonem quo fungi solitus fuit Mercurius apud Iouem, cum huius ministræ esset munus, quoscunq; vellet Iuno arcessere atque aduocare, sicuti demonstrauit Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut. cùm ita scribat;

ἶρι φίλη, νῦν εἴποτ' ἐμὰς ἐτελέσσας ἐφετμάς,
εἰ δ' ἄγε λαιψηροῖσι μετοιχομένη πτερύγεσσι
Δεῦρο θέτιν μοι ἄνωχθι μολεῖν ἁλὸς ἐξανιοῦσαν
Iri veni dilecta mihi. mea iussa per auras,
Si optatis vnquam fouisti sedula nostris.
Ad Thetidem defer, veniat cita de maris vndis.

Huic iniunctum est munus etiam, vt lectum Iunonis sterneret, vt ait Theocritus in Encomio Ptolemæi;

ἔνδε λέχος στόρνυσιν ἰαύειν Ζηνὶ καὶ ἥρῃ
χεῖρας φοιβοίσασα μύροις ἔνι, παρθένος ἶρις.
Iunoni atque Ioui lectum substernere virgo
Vnguentis perfusa manus solet Iris odoris.

Maximè denique omnium Dearum seruitio, & in omnibus rebus Iridis Iuno vtebatur. quippe cum vel ab inferis reuersam Iunonem ab Iride lustrari faciat Ouid. lib. 4. Mutationum in his.

Læta redit Iuno: quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Valerius Flaccus, tamen Iridem Iouis etiam nunciam facit in his lib. 4. Argonaut.

—— ille Dearum
Fletibus, & magno Phœbi commotus honore
Velocem roseis demittit nubibus Irim.

Et Homerus 3. Iliad.

ἶριν δ' ὄτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν.
Auratis alis est Iris nuntia missa.

Crediderunt præterea antiqui nullam animam muliebrem posse ex his humanis corporibus absolui, nisi Iridis beneficio ex his molestissimis ac blandissimis vinculis Iunoni iussu solueretur, sicuti Mercurius ipse Iouis mandato mares homines è corporeis carceribus liberare putabatur. Quare vt alia complura scitè ac præclare Virg. pro institutis priscæ Theologiæ non introducit Mercurium, sed Iridem in lib. 4. Aeneid. Didus animam ex ipso corpore euocantem, neque Iouis iussu, sed Iunonis, cum ita inquiat:

Ergo Iris roseis per cœlum roscida pennis
Mille trahit varios aduerso sole colores,

Dï

Deuolat & supra caput astitit : hunc ego Diti Sacrum iussa fero, teque isto corpore soluo.

Nam Iridem, sicuti Mercurium, alatam finxerunt antiqui ad exprimendam eius velocitatem.

Fuerunt etiam quidam qui illam fabulati sint taurino capite flumina sorbere consueuisse. Neque plura his ferè memoriæ prodita esse de Iride ab antiquis recordamur. at nunc quid sub his ambagibus verborum memoria dignum contineretur, inquiramus.

IRIDEM Thaumantis & Electræ filiam fuisse tradiderunt, quia Thaumas sit Ponti filius. Electra verò Cœli siue Sol; nam id nomen serenitatem significat: est enim ἥλιος Sol, αἴθριος serenus. nascitur igitur Iris ex aqua & serenitate, & refractione radiorum scilicet, vt voluit Aristot. in meteorologicis. Sapienter sanè dictum est ab antiquis quod Iris sedeat sub throno Iunonis, quia gignatur in parte aeris inferiore, hoc est infra nubes. nam illius arcus cœlestis, quæ Iris nuncupatur, radius solis cauæ nubi immissus causa est: qui in ipsum Solem acie repulsa refringitur. Sic enim nubes arcum illum cœlestem efficere putantur, quod in alia parte sint tumidiores, in alia crassiores ac densiores quàm Solem possint trasmittere, ac in alia imbecilliores, quam possint excludere. Sic igitur per hanc ipsam inęquabilitatem cùm ipsa vmbra atque lux commisceatur, exprimitur illa varietas mirabilis, quæ Thaumantis dicitur filia siue admirationis, cùm θαυμάζειν sit admirari. nam certè quidem omnia intuemur per lineas rectas, vel reflexas, quæ aliquãdo refringuntur vt aiunt optici, quæ lineæ tantum corporis expertes intelliguntur sola mente &

te & cogitatione perceptæ. videmus recta quæ sunt in aere nullo oblato impedimento, vel post gemmas lucidas, vel cornu perspicuum, si subtilissima sit materia, aut cætera huiusmodi. flectuntur remi in aqua ob materiam densiorem: refracta videmus vti specularia. Finxerunt antiqui illam esse Iunonis nũciam & Harpyiarum siue ventorum sororem, vt diximus. quoniam certissima sint illa signa futurorum ventorum aut imbrium aut serenitatis, quæ Iridem sequi consueuerunt: quare Virgilius inter signa pluuiarum Iridis quoque signa annumerauit, cùm ita scripserit de illa libro 1. Georg. *Et bibit ingens Arcus*. & Valerius Flaccus arcum cœlestem serenitatis indicem esse scripsit in lib. 1. Argonaut.

Emicuit reserata dies, cęlumq; resoluit
Arcus, & in summos redierunt nubila montes.

Constat enim ex humore & densitate aeris, vti dicebam, in quam Sole incidente gignitur illa varietas colorum, cuius aeris prima pars è regione Solis sita appareat rubicunda cùm radijs penetretur. at nigrior pars est, quoniam obscurior ac densior aer non ita potest à Sole penetrari, sic viror obscurior rubicundo colore gignitur è mistura minoris luminis maiorumque tenebrarum. Dixerunt quidam etiam per noctem fieri Iridem in nubibus ob lumen Lunæ, sed hoc rarò potest contingere, quia nõ est diuturnũ pleniluniũ, atq. quòd lumen ipsius lumine Solis sit multo debilius. At n. de Iridis causa dissentiunt plurimum inter se sapientes: quoniam Aristot. totam Iridis obseruationem ac naturam ad opticam rationem perduxit, nihilque esse re ipsa neque alicubi illos colores consistere existimauit: cùm tamen Metrodorus de Iride disserens illum euenire reipsa voluerit, ac non tantum apparentem esse, vbi nubes densata fuerit aduersus Solem. Tunc enim cum incidat Sol in nubes fit cyanea, vt ille credidit, propter mistionem: at rubicundum illud fit, quod opponatur directè ipsi splendori. quod inferius est, album videtur, atque hoc Solis lumen esse censuit. At enim plerique antiquorum non modo dissentiunt de Iride, sed & de visu quomodo fiat, & de lineis ad visum spectantibus, alii siquidem visum fieri per emissas: alii per receptas formas ab oculis tradiderunt: alii per vtrumque. Ac rursus alii per receptam: alii per emissam lucem: inter quos fuit Heliod. Larissæus qui ita scripsit in Optic. ὅτι μὲν οὖν προβολάς τινας ἀφ᾽ ἡμῶν ἐπιβάλλομεν τοῖς ὁρωμένοις, δηλοῖ καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν σχῆμα οὐ κοῖλον οὐδὲ πρὸς ὑποδοχήν τινὸς πεποιημένον, ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, ἀλλὰ σφαιροειδὲς ὑπάρχον. ὅτι δὲ τοῦτο τὸ προβαλλόμενον ἀφ᾽ ἡμῶν φῶς ἐστιν, αἵ τε ἀπολάμπουσαι τῶν ὀμμάτων δηλοῦσι μαρμαρυγαὶ, καὶ τὸ τινὰς νύκτωρ ὁρᾶν, οὐδὲν τοῦ ἔξωθεν προσδεομένους φωτὸς, ὥσπερ οὐδὲ τὰ νυκτινόμα τῶν ζώων, οἷος ἐκεῖνος ὁ Τιβέριος γέγονεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς, τῶν δὲ νυκτινόμων ζώων τὰ ὄμματα καὶ ἐκλάμποντα φαίνεται νύκτωρ δίκην πυρός. *Nam sanè quod è nobis formas quasdam emittamus in res visas, declarat vel ipsa forma oculorum, cum non sit concaua, neque suapte natura ad aliquid excipiendum facta: sicut est aliorum sensuum, sed circularis & rotũda. Quod autem illud quod emittitur lux est, indicio sunt splendores ex oculis enitentes, & quod quędam noctu cernunt nulla alia externa luce indigentia, sicuti neque animalia, quæ nocturnum victũ quærunt, qualis fuit is Romanorum imperator Tiberius. Atque oculi nocturnorum quorundam animalium emicant per noctem tanquam ignis.*

Deinde alij visũ fieri per pyramidem siue conũ inquiunt, cuius cuspis sit in oculo, basis in re visa, vt sensit Euclides in secunda hypothesi rerum Opticarum. est autem conus pyramis rotunda, vt ait Apollonius Pergæus in lib. 1. Conorum, & Vitellio lib. 4. Opticorum. Alii istud fieri per triangulum, alii per quartam partem circuli arbitrati sunt: ac rursus visum alii facilè terminari, si corpus solidum sese cito opponat, dixerunt, aut si non possit visus ad obiectam aliquam rem peruenire, aut si res visa non consistat, vt accidit in profunditatibus obscurarum altitudinum, quarum pars ima videri non possit, vel vt accidit in fluminibus velocissimis, vbi radij visus citissimè deferuntur, aut etiam si quis in orbem citò vel diu rotetur, vertigines inde nasci inquiunt, quod etiam scriptum reliquit Theophr. in lib. τῶν ἰλίγγων, siue de vertiginibus. nam non modò aer in panniculis circa cerebrum patitur agitationem molestam per eum motum, sed radii etiam visus maximè exagitantur, cum non possint persistere. Visus præterea siue radij ex oculis emissi si in corpus transparens, siue quodam tenus penetrabile vel læue, quodammodo incidat, quod tamen habeat aliquam densitatem, cùm non possit integer ad extremum peruenire, aut prorsus penetrare refringitur, quia non videat oppositam superficiem sine refractione: atque inde efficitur vt redundent imagines, sicut fieri apparet in speculis, aut in aquis habentibus obiectam superficiem paulò obscuriorem. Enimuero tanta vis est rerum visarum aliquando, vt

colo-

colorem infundere videantur & luci & visui, à quibus refringuntur radii visus siue reflectuntur. Nam vt ait in Opticis idem Larissæus. εἰ γὰρ ἀνίσχων ὁ ἥλιος, ἢ δυόμενος, διά τινος ἐρυθροῦ διαλάμπει νέφους, ὁρᾶν ἐστιν ἅπαντα φοινικᾶ, καὶ γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ἁπλῶς ὅσα ἂν καταλάμπει. τούτοις δὴ παραπλήσια καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἐστὶ θεωρῆσαι. ὁποῖον γὰρ ἂν τύχοι τὸ τοῦ διαφανοῦς χρῶμα, τοιουτόχρουν καὶ τὸ δι᾽ αὐτοῦ φαινόμενον δόξειεν ἂν ὁρᾶν. *Si enim sol consurgens vel decedens per aliquam rubram nubem enituerit, licet omnia rubra intueri, terram ac mare scilicet, atque omnia, vt vno verbo dicam, quæ illustrantur. Hisce consimilia & per aspectum solent nostrum euenire: nam qualis color rei diaphanis siue transapparentis fuerit, talem rem ipsam per illam visam contingit videri*. Eiusdem enim coloris omnia apparebunt, cuius coloris fuerit speculum per quod illa videbuntur. Hinc effectum est vt quidam reipsa colores inesse Iridi, at non per opticam rationem apparere crediderunt, aut per apparentes colores, qui redundent è lucidi & obscuri mistione secundum magis & minus, videtur sensisse Aristo. in libris Meteorologicis. manifestum est autem quod vbi duæ, vel plures Irides apparuerint, futurarum pluuiarum copiam significant. quare ita de illa scripsit Aratus in signis aquarum & ventorum.

ἢ διδύμη ἔζωσε διὰ μέγαν οὐρανὸν ἶρις.
Aut gemina cœlum cum zona cinxerit Iris.

Nam vbi paruus fuerit humentis aeris ac vaporum concursus, vna tantum Iris producitur. at vbi multa fuerit, & copiosa pluuiarum materia condensata, post primam formatam Iridē altera efficitur, quæ circumsistat priorem, cingatque cœlum persimili ambitu. Quòd autem illud muneris iniunctum Iri putaretur vt morientes mulieres Iunonis iussu à languoribus liberaret, id nihil aliud meo quidem iudicio significat, quàm illud quòd à physicis dictum est, quia tempora pluuiosa & nimis humida maximè obsunt mulieribus, cùm sicca supra modum viris obsint, qui ad iustam ætatem peruenerunt. Cùm enim in elementorum, qualitatumque siue temperamentorum symmetria vniuersa vita animantium consistat, frigida ac nimis humida tempora obsunt illis, qui vel ad caloris mediocritatem nondum peruenerunt, vel iam vergunt ad eius, inopiam, cùm superuacaneos humores ob temporis & temperamenti malitiam non possint concoquere. Propter excessum etiam non Iunonis, sed Iouis, hoc est nimii caloris, iussu finxerunt Mercurium animas virorum ad inferos comitari ac deducere. Atqui nec illud quidem prætermittendum in hoc loco duxerim, quòd fingebantur animæ mortalium ex hisce corporibus Dearum iussu solui, nō autem sponte sua discedere. Hoc enim idcirco dictum fuit, quoniam cum prædia ac iumenta Dei simus, vt ita dicam, & verè diuina animalia, nata Dei iussu ad cultum religionis, ad perfruendum Dei liberalitate, ad cognoscendam Dei naturam diuinam, ad orbis totius ornamentum, ad bene agendum, ad fœlicitatem per virtutes post mortem nobis comparandam, non licet immaturè nos ipsos interficere, quod Deo molestissimum est, sed expectare Dei voluntatem. Quis enim æquo animo ferret, si sua prædia arbores ac segetes, quas produxissent, deuastarent? aut quis non succenseret, si illa irata domino pertæsaque fertilitatis nihil producerent, aut seipsa destruerēt? quis in ea, si posset, non acerbissimè animaduerteret? Debent igitur animæ mortalium tamdiu detineri in his corporibus, quibus fuerunt à Deo alligatæ, quamdiu illi qui eas vinxit, ita detinere aut coercere placuerit, neque inde nisi iussu ipsius Dei soluendæ sunt. Ac de Iride satis, nunc dicatur de Alpheo.

De Alpheo, *Cap. XXI.*

DE Alpheo, quem alij hominem, alij fluuiū fuisse crediderunt, cuius fontes essent apud Aseam pagum Arcadiæ, nihil propè certi habemus vel quis fuerit, vel quibus parentibus sit natus, nisi quod eum alii Thermodontis & Nymphæ cuiusdam Amymones, alii Partheniæ fuisse filium tradunt. quidam aurigam fuisse Pelopis putarunt. alii cuiusdam ducis insignis, cuius virtus post Leonidam in Thermopylis enituerit. atque hi omnes ferè post mortē in fluuium sui nominis mutatum fuisse memorarūt. Alii præterea fabulantur Alpheum virū fuisse mirificè venationibus deditū, qui aliquādo in Arethusæ venantis & ipsius amorem inciderit. illam cùm Alpheus in matrimonium postulasset, atque ea constantissimè recusaret eius nuptias, in Ortygiā transmisit non procul à Syracusis, atque ibi in fontem sui nominis cōuersa fuisse dicitur, vbi Dianam, cuius erat comes, precata fuisset vti nuptias illas quoquo pacto deuitare posset, vt testatur Ouid. lib. 5. suarum Mutationum in his carminibus:

Fessa labore fugæ fer opem, deprehendimur inquā
Armigeræ Dianæ tuæ: cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaq́ue tela pharetra.

& paulo post:

In latices mutor, sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas: positoq; viri quod sumpserat ore
Vertitur in proprias quo se mihi misceat vndas.

Illud cùm grauissimè tulisset Alpheus, Arethusam scilicet in fontem sui nominis Deæ misericordia & nutu fuisse conuersam, desiderii amorisque eius impatiens dicitur, & ipse Deos precatus fuisse, vt tantam animi molestiam aliqua ratione vitare posset: quare in fluuium sui nominis & ipse fuit conuersus, qui post illam mutationem etiam dictus est vel ipsum fontem amare, quippe cum subter mare, vt aiunt, delapsu vel Syracusas vsque decurrat, vbi post modo emergens cum Arethusa fonte commiscetur, vt patet ex his:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto
Ortygiam dicunt, vbi cana fluenta refundit
Alpheus, Siculæ hinc Arethusæ & iungitur vndæ.

Alii dixerunt Alpheum amauisse Dianam, eamque insecutum fuisse, ad Ortygiam vsq; vbi cùm cessauisset ad templum Dianæ cognomento Alpheæ fuit erectum ad perpetuam deuitari periculi memoriam. Alii tradiderunt alpheum vnum fuisse ex iis qui genus ducerent à Sole, qui cum Cercapho fratre vbi contenderet de virtute, illum interfecit, à pastoribusq; exagitatus se in Nyctimum fluuium desperatione captus præcipitauit, qui ab illo post modo vocatus est Alpheus: cuius rei testis est Agathocles Milesius in secundo de fluminibus, & Agatho Samius. Fuerunt tamen nonnulli, qui semper fluuium, at non hominem fuisse Alpheum putauerint. atqui Strabo libro sexto Geographiæ multis verbis contendit aduersum Timęū Philosophum ac Pindarum, fieri non posse vt aqua Alphei fluminis per quosdam hiatus decurrens impermista cum Arethusa denique cōmisceatur, quoniam inquit illum os habere palam in mare irrumpens neque esse quidquam alueo vicinum quod illum absorbeat. Id autem fortasse videri posset absurdum, nisi illud & ea ex oraculo Apollinis carmina confirmarent, quod pòst paulo dicetur & alii fluuii ingentes istud facere comperirentur. Nam fama est Nilum paludem quandam ingredi solitum tanquam è continente, terraque elapsum per Aethiopiam inferiorem decurrisse in Aegyptum, atque in mare illud, quod ad Pharum est, erupisse sic enim memorauit Nicanor Samius in lib 1. de fluminibus & ii qui supra Syenen profecti sunt ad Meroen. In Hebræorum finibus præterea fluuius ille qui Iordanes appellatus fuit, dictus est in Tyberialem stagnum ingredi solitus, atque inde emergens subire alterum stagnum, quod mare mortuum nuncupatur, ac rursus emergens per quoddam spacium denique in paludem absorptus omnino euanescit: & Pyramus decurrens per Cataoniam habet fontes in media planitie: est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clàm sub terra per magnum spacium, ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat ac defluit tanta profunditate & angustia, vt canis ibi possit transilire inde tantum cœni trahit, vt traditum sit hoc ab oraculo:

ἔσσεται ἐσσομένοις, ὅτε πύραμος ἀργυροδίνης
ἠιόνα προχέων ἱερὴν ἐς κύπρον ἵκηται.

Tempus erit niueis cum labens Pyramus vndis
Littora producet in Cyprum deinde sacratam.

Et Orontes defluens è Mesopotamia mox sub terram occultatur, tum rursus erumpit apud Apamenen. atque ita profluit in mare Seleuciæ, vt ait Chrysippus lib. 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale monte fontes fuisse in Ionia cuiusdam fluminis, quod erat Alphei persimile: nam illud in medium mare prælerlapsum rursus erumpere solebat propè portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in lib. 2. de portubus. Melas fluuius item magnus quidem, ac solùs è cunctis Græciæ fluminibus à fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per solstitium æstiuum accipiens, non longè excurrens maxima ex parte in occultos lacus extinguitur, & exiguam sui partem cum Cephiso amne commiscet, vt ait Plutarchus in vita Syllæ. Cum tanta varietas cursuum fluuiorum memoretur in varijs locis, quid mirum est illud quoque Alpheo flumini contingere potuisse, cùm multi scriptores illud etiam affirmarint? atque Alphei fluminis hic fuisse ortus & cursus narratur ab antiquis, dictus est Alpheus fluuius non procul à Phylace Spartæ loco suos habere ortus, vbi caput est eius fluminis, qui locus Symbola fuit appellatus, qui agrum Tegeatarū à finibus Lacedæmonum disterminat. Sunt autem dicta Symbola, quoniam συμβάλλειν congredi conferreque significat, quod in eundem ferè locum fluuius Ladon ex agro Clitoriorum, & Erymanthus è monte Erymantho defluens, & Helisson decurrens per agrum & per vrbem Megalopolin, & Brentheates per agrum defluens Megalopolitanorum, & Gortynius Gortynam vrbem alluens, & Phagus ex agro Melenensi & Celadon in ipsum Alpheum illaberentur. Dictus est nasci è pago Asco, ybi

vbi & Eurota. Fuit autem semper credita peculiaris quædam Alphei cursus natura, vt is modo sub terram sese occultaret, modo ex occultis cauernis, vt dicebamus, in lucem erumperet, idque faceret sæpius, donec cùm Arethusæ aqua commisceretur, quæ res dedit locum fabulæ, quod Alpheus vel fluuius factus incredibili Arethusæ desiderio conflagraret. nam, vt fama est, cùm primùm è Phylace Symbolisque emanauit, se in agrum Tegeatarum abscondit, postea in Asæum erumpens cùm aqua Eurotæ communi alueo per spacium viginti stadiorum deferebatur. Tum rursus in cuniculum quendam ingressi delabebatur sub terram, donec erumperet Eurotas in agrum Laconicum: at Alpheus in fines Megalopolitanorum, vbi Arcades fontes fuerant appellati. Inde verò Pisæum agrum Olympiamque præter labens prorumpebat in nauale Eleorum supra Cyllenen, mareque intrabat Adriaticum. Illud autem tantis aquarum viribus agebatur, vt neque Adriaticum quidem posset violentum eius cursum retardare, quò minùs pelagus internatans & sua aqua, & proprio nomine seruato ad Ortygiam insulam perueniret, fontique Arethusæ admisceretur, vt scripsit Nicanor in libr. 3. de fluminibus. Tradiderunt præterea ipsam Arethusam hunc ipsum habere cursum solitam, vt sub aquis marinis lapsa nullis salsis aquis admisceretur, ad cuius naturam alludens Virgil. ait in Gallo:

Sic tibi cum fluctus subterlabere Sicanos
Doris amara suam non intermisceat vndam.

Mirificè dicta est esse accommodata aqua Alphei fluminis ad educandos oleastros. neque illud sanè nõ incredibile est, quoniam varia fuit semper fluuiorum diuersorum natura ad varia herbarum, animalium: arborumq; genera producenda & educanda. Enimuero vt piscium varietatem mirabilitatemque auium circa illos versantium prætermittam, Alphei propria plãta fuit oleaster, sicut fluuii Acherontis peculiaris arbos populus alba esse dicebatur, vt Asopus in agro Bœotorum iuncum educabat insignis magnitudinis, vt Mæander dictus est fœlicissime producere & alere myricas, vtque Galliæ Cisalpinæ Padi alumna dicta est egregiè nigra populus. Credita est aqua fluuii Alphei fuisse sacrificijs accommodatissima, quoniam Alpheus amnis esset gratissima Ioui. Nam cùm die decimonono Februarij cinerem è Prytaneo quotannis aruspices deportarent. ad aram Iouis Olympii, illoque cinere aqua Alphei fluminis diluto aram Iouis oblinirẽt de more, fuit postea sancitum legibus sacrificiorum, ne quà aqua præterquam Alphei fluminis ad eũ vsum introduceretur, vt scripsit Porphyrius in lib. 1. de sacrificiis, quare ex eo tantum luto diutius seruatum fuit, vt tectorium aræ superinduceretur. Iure optimo deinde introductus fuit Alpheus in illum sacrorum vsum, quoniam vim quandam præcipuam purgando ille fluuius creditus est habere, vnde etiam nomen obtinuit. nam cùm eius aquæ irrigatio maculas purget, quas Alphos nominarunt, vt ait Strabo lib. 8. atque vocatus est Alpheus à sanandis impetiginibus, cum priùs Ariger vocaretur. Hunc fluuium nonnulli pro Deo coluerunt, cui & statuam & communem aram cum Diana erexerunt, quod etiam Acheloo & Cephiso fluminibus contigit, quibus aræ fuerunt erectæ, sicuti memoriæ proditum est à Pausan. in rebus Atticis. Consecuta fuit etiam ipsa Arethusa postmodùm diuinos honores vt ait Nicanor Samius in libro tertio de fluminibus, siquidem mos fuit Ægiensium, qui populi fuerunt Achaiæ, liba sumpta ex ara Salutis in mare porricere, quæ se mittere Arethusæ Syracusas testarentur, vt ait Melanthes in libro de sacrificijs.

HÆC illa sunt ferè omnia quæ de Alpheo fluuio memoratu digna tradita sunt ab antiquis scriptoribus atqui sæpius explicatum fuit à nobis superiùs, quòd antiqui, sub fabularum integumentis naturæ arcana occultarunt, quodque per has ambages verborum naturam & vires elementorum ac rerum omnium explicabãt, quæ illis tantùm erant manifesta, qui facti essent horum mysteriorum participes. Præterea vt res diuinas se semper habere ante oculos vulgus arbitraretur, montes & flumina & fontes & maria partim magnos Deos esse tradiderũt, partim quandam continere intra se occultam diuinitatem, quæ posset humanorum factorum esse testis. Et quoniam non animi solùm. sed etiam corporis mundities Deo gratissima existimanda est, idcirco aquam illam, quæ præcipuam vim haberet purgandi & sacrificiis esse accommodatam sanxerunt, & fluuium ipsum, qui huiusmodi aquam hominibus in vsus illos suppeditaret. existimauerunt esse Ioui amicissimum atque acceptissimum. Alii diuinam vim animorum nostrorum, virtutisque naturam per huiusmodi fabulam explicarunt, quippe quòd sicuti materia appetit formam, vt suum proprium bonum, quòd ipsa per se inutilis est & ociosa apparet, sic anima nostra virtutem tanquam formam suam expetit. Hæc causa est cur Alpheus fingebatur sequi Arethusam,

ſam, cùm ἀλφὸς ſit macula, vt dictum eſt, ſiue imperfectio, & ἀρετὴ virtus à Græcis nominetur. ac de Alpheo ſatis, nunc de Inacho dicamus.

De Inacho. Cap. XXII.

INACHVS autem filius fuiſſe dicitur Eurydamantis & Dorycles nymphæ, cum tamen quidam Iphinoen eius matrem nominatam fuiſſe maluerint. Alij Oeneum patrem Inachi fuiſſe putarunt, quare fuit Oenides ab Heſiodo in ſacro ſermone ita appellatus.

ἴναχος οἰνείδης κρονίδῃ πολὺ φίλτατον ὕδωρ.
Inachus Oenides cælo gratiſſimus amnis.

Hic primus omnium mortalium Argiuis imperaſſe dicitur, vxorem habuiſſe Antiopen, vt quidam putarunt; vt verò alii maluerunt, Colaxen; de qua Phoroneum, ac Mycalen filiam ſuſcepit, quæ fuit poſtea vxor Breſtoris, vt ſcriptum eſt à Pauſania in rebus Corinthiacis. Habuit præterea filiam Philodicem, quę ex Leucippo Phœbam genuit & Ilairam, vt traditũ eſt à Timageto. Celeberrimum eſt præterea, quod Io illa quæ prius in vaccam, deinde in deã Iſidem conuerſa fuit, erat eiuſdem Inachi filia: nam fama eſt quod Inachus quo tempore Argius imperauit, fluuium Amphilochum priùs vocatum ampliore alueo locupletauit, cùm is propter repentinos imbres ſolito alueo minimè contentus ſæpe in planitiem irrumperet, ac aliquando multa Argiuorum ædificia ac ſegetes ſe cum rapiens deuolueret. Cùm poſtmodum fluuium alueus caperet, neque damna Argiuis inferret, vocatus eſt inachus de nomine beneficii principis, quem ille Iunoni conſecrauit vt ait idem Pauſanias. Neque enim conſentit rationi, quod Io fluuii potiùs quam hominis fuiſſet filia, qui ſic Inachus vocaretur. Memoriæ proditum eſt ab antiquis, quod Inachus fluuius ſuos ortus ac fontes habuit in monte Artemiſio ex fonte Lyrceo vocato, minimè dubios cuius dicebatur illa eſſe natura vt parua viſitata adeſſet illi aquarum copia, at facilimè per imbres ita excreſceret, vt bonam partem Argiuæ regionis inundaret, cùm tamen per æſtatẽ eſſet propè ſiccus. Iſtam autem aquarum penuriam Inacho contigiſſe illa de cauſa fabulantur, quia Inachus cum Phoroneo. Cephiſo, & Aſterione iudex Argiuorum de regione inter Neptunum ac Iunonem contendentes delectus, regionem adiudicaſſet Iunoni. nam cùm Iuno agrum Argiuorum ad ſe pertinere, ſibique iure conſecratum cenſeri debere diceret, Neptunus eum ad ſe ſpectare propter aquarum copiam, quæ regionem inundabant, eamque faciebant fertiliſſimam, contendit. At enim cùm ab hæſitantibus diu iudicibus ſententia poſtea pro Iunone lata fuiſſet, agerque Argiuus Iunoni adiudicatus, fama eſt iratum Neptunum omnem aquarum copiam illis fluminibus iudicibus ademiſſe; quare niſi per æſtatem cœleſtibus pluuiis iuuarentur, omnem prorſus aquam vna cùm ſuis nominibus amiſiſſent, contra verò quo tempore ager Argiuus Iunoni fuit adiudicatus, dicitur maxima pars agri immiſſis aquis à Neptuno fuiſſe inundata, vt ita ſciretur plùsne Iuno an Neptunus regioni poſſet nocere. Sed tamen poſtea precante Iunone vt illam aquam ex argo Argiuo deduceret, vix illud denique impetratum eſt, atque Argiui in eo loco ipſo, per quem aqua refluxit, templum magnificum Neptuni cognomento Proſelyſtii ſiue, inũdantis ex voto erexerunt publico ſumptu, cum ſtatua Graniani Sicyonii artificis è marmore Pentelico cum columnis viginti & octo, quarum epiſtylia erãt alternè Dorici & Corinthiaci operis, vt ſcripſit Hermippus in lib. 2. de magnificentia templorum & ſacris regum donariis. Hecatæus Inachum fuiſſe fluuium Amphilochorum ſcripſit è Lachmo defluentem, è quo erumperet Aeas qui fuit diuerſus ab Inacho Argolico. Dictus autem fuit Amphilochus ab Amphilocho Argiuorum rege, quem fama eſt fluuium auſtrũ verſus è Lachmo fluere ſolitum Argos irrumpentem, cùm Æas occaſum verſus illaberetur in ſinum Adriaticum. Neque tamen me præterit fuiſſe nonnullos qui Argos vrbem Amphilochium nominarint, cuiuſce rei cauſſa narratur huiuſmodi. Poſt Epigonorum expeditionem aduerſus Thebanos Alcmæon fuit in Aetoliam à Diomede accerſitus, atq; Alcmæonis opera & auxiliis Diomedes Ætoliam & Acarnaniam facilè ſubiungauit. poſtea verò Diomede ab Agamemnone ad bellum Troianum accerſito, antequã Argos ciuitas extaret, manſit Alcmæon quidem in Acarnania, atque Argos ibi condidit, quam de ſui fratris nomine appellauit Amphilochium, cuius in caput fortè ſaxum deuolutum illum occidit, dum inſtaret in altera parte vrbis ædificationi. Sic vrbs Amphilochium dicta eſt vbi Amphilochus ex vulnere deceſſiſſet poſt die quarto. Huic cum Inachus ſucceſſiſſet, quia vrbs recens adhuc multis colonis non eſſet plena, non ſatis celebre nomen obtinuit, quoniã libentius homines in agris vitam degerent At Phoroneus ipſius Inachi filius animũ adiecit ab vrbē locupletandam vt qui diſperſos

ſperſos in agris Argiuos, ſeorſumq; habitantes in vnius ciuitatis ius ac mœnia compulit, & aliud præterea oppidum condidit, quod ab ipſo Phoronicum fuit vocatū. Sed enim cùm Amphilochiū multitudine ciuium breui fuiſſet oppletū, opulentiſſimæq; & florentiſſimę vrbis ſatis honeſta principia accepiſſet, illi nomen mutauit, & ex Argo nepote nato è Phoronei filia ciuitatem Argos nominauit. nam cùm paulo antè mortuus fuiſſet Inachus, in Inacho fluuio de ſe nominato ſepultus fuit, cùm ſibi magnificū ſepulchrum ibi ſub aquis extruxiſſet. Neque mirum eſt nomina fluuiorū & curſum ſæpius fuiſſe mutatum, quando vel ipſa aqua fluminū aliquando penè defecerit, vti teſtatur Lucian, ita in Charonte, καὶ πόλεις ὥσπερ ἄνθρωποι, καὶ τὸ παραδοξότερον, ποταμοὶ ὅλοι, ἰνάχου οὐδὲ τάφος ἐν ἄργει ἔτι καταλείπεται. *Atque vrbes tanquam homines, & quod magis eſt admirabile, vel vniuerſi fluuij euaneſcunt: Inachi enim nullum Argis extat monumentum aut veſtigium.* tanta vis eſt temporum. Sed de fabuloſis aut hiſtoricis hactenus.

EGO ſanè quid aliud per hanc fabulam vellent exprimere antiqui, non reperio, niſi vellent exprimere phyſicam fluuiorum & aeris naturam: nam quid eſt aliud Iunonem ac Neptunum de regione contendere, niſi tantum eſſe aquarum aeriſque beneficium ad fertilitatem regionis, vt vtrum maius ſit, non facilè poſſit diiudicari? Delecti ſunt fluuii iudices, quoniam iudicium illud non facilè eſt cuiquam, niſi fluminibus, qui ipſi norunt quanta ſit ſuarum aquarum bonitas, hoc eſt rerum phyſicarum peritis ingenijs. Sed vt ſunt pleræque res humanæ, quæ bonæ creduntur, hæc eadem res, quæ ſalutem, & fertilitatem regionibus afferre conſueuit, ſi citra vel vltra modum ſit, omnem ſalubritatem infeſtat atque euertit. Inde effectū eſſe dicitur vt indignatus Neptunus modò regionem inundarit, modò omnem ferè aquam fluminibus ademerit, Idem eſt enim aquarum vſus regionibus; qui eſt vini hominibus ac reliquarum epularum. nam cùm vinum vtile ſit moderatum bibentibus, eius nimia copia incredibile eſt quantum obſit, tanquam intima corporis inundans ac pene ſuffocās, & vim naturalem exurens aut extinguens, quare vt fluuii ferunt per inundationes herbarū ſemina, ſi aqua ſit cum terra commiſta accedente calore, vt ſenſit Theophraſtus in 3. libr. plantarum, ſic multa morborum & ægritudinum ſemina naſcuntur per nimiam inundationem vini, ſi calor naturalis non poſſit copiam concoquere: Sed omnium difficillimum eſt diiudicare plùsne bonitas aeris, an copia bonarum aquarum conferat regionibus, quare iudices ancipites aliquandiu fuerunt. Ego tamen cenſuerim, quoniam vſus aeris tam perpetuus eſt tam vtilis, tam neceſſarius, vt ſine illo viuere neque tantilum poſſimus cuius in primis eximia bonitas ac temperies eſt requirenda, ſapientiſſimè dictum fuiſſe ab antiquis in regione Argiuorum adiudicāda preferendam fuiſſe Iunonem, quam aera eſſe ſuperiùs à nobis explicatum fuit. Atqui ſine fluminibus vel irrigatione agrorum vel ſolis imbribus cœleſtibus aut etiam roribus aliquando contenti eſſe poſſunt agri ad fertilitatem & ad ſanitatem colonorum, at ſine aeris bonitate nullum oppidū, nulla ciuitas, nulla regio eſt habitabilis aut magnopere à ſanæ mentis hominibus expetenda. Eius rei ſunt argumentum paludes aut agri paludibus proprinqui, in quibus incolumitas colonorum aut proximè habitantium non ſolet eſſe diuturna, vel ſi optimo illi prius fuerint naturali temperamento. qui illuc acceſſerint, cùm multæ quotidie fiant accolentium animalium ægritudines. Hæc ipſa cauſa fuit, vt arbitror, cur Iuno precibus à Neptuno vix impetrarit vt aquas poſt inundationes ex Argiuorum regione deduceret. nam poſt illuuiones agrorum non facile recuperatur ſalubritas regionis, & id fit præſertim ſi multa flumina in eam regionem defluxerint. at quoniam homines res diuinas perraro ritè iudicare poſſunt, nō ſemel pœna ſuæ arrogantiæ deterriti ſunt ab ipſis Deorum rebus iudicandis, quibus parere tantum conuenit, & obſeruare, at non etiam iudicare; inde fabulati ſunt antiqui fluminibus iudicibus aquam fuiſſe à Neptuno ademptam. Sic Paris temerarius iudex patriæ ſuæ incendiū & minas vniuerſæ Aſiæ adiudicauit. Sic Midas ſibi mutationem aurium tantùm, at alij per hanc temeritatem in montes, in flumina, in belluas ſunt mutati, quos longum eſſet referre. Reliqua, quæ ſunt ad fabulæ ipſius ornamenta adhibita, non ſunt omnia vtilia naturalibus ac philoſophicis rationibus, quia ſolent nonnulla ad rerum primariarum probabilitatem & exornationem confingi. Vt enim in fertiliſſimo agro fieri non poteſt nulla vt herba naſcatur inutilis, ſic in optimis pulcherrimiſq; figmētis antiquorum non poſſunt omnia ad certam mortalium vtilitatem perduci, ſed quædam ad voluptatē, quædam ad probabilitatem ficta fuiſſe ſunt exiſtimanda. Quòd ſiquis putet ſe poſſe hæc ad meliorem partum perducere, melioreſq; explicationes inuenire, debet hanc vtilitatem cū po-

ſteris

steris communicare: omnes enim ad cæterorũ quoque commoda nati sumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, quod nobis à diuina clementia concessum est. At de Inacho satis, nunc dicatur de Europa.

De Europa. Cap. XXIII.

DICITVR Europa fuisse Agenoris Phœnicum regis & Meliæ Nymphæ filia, quę Cadmum ac Thasum fratres habuerit. Thasus deinde nomen dedit illis Thasis, qui Tyrum ad Phœniciam incoluerunt. Sorores Europæ fuerunt Electra & Taygete, & fratres præterea Cilix, à quo Cilicia: & Phœnix, à quo Phœnicia fuit dicta. Alii tamen hos è diuersis matribus natos esse arbitrati sunt. siquidem Cadmum Pherecydes lib. 4. historiarum ex Agenore & Argiope Nili fluuij filia natum esse tradidit, at è Damno filia Beli Phœnicem & Isæam Aegypti vxorem, qui Aegypto nomen dedit, & Meliam vxorem Danai natos esse memorat. Europam tanta corporis præstantia atque pulchritudine fuisse narrant; vt omnes suæ tempestatis mulieres facilè antecelleret. Hanc vbi Iupiter summopere deperiret, dicitur in candidum ac pulcherrimum taurum esse conuersus atque ad littus maris descendisse, quo Europa cum sociis virginibus aliquando adire consueuerat. Huius tauri miram quandam & inusitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur seorsum à socijs ad eum spectandum primum accessisse; deinde etiam liberius manibus contrectasse, ac denique ipsum taurum tanquam equum ludendo conscendisse, à quo per dolum dicta est fuisse super mare in Cretam vsque deportata, vti scriptum est ab Ouidio in tertio libro Mutatorum in his:

Iamque Deus posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat, Dictæaq; rura tenebat.

Fabulantur Iouẽ vbi sese quis esset Deus pristina forma recepta confessus fuisset, ad præclari huiusce facinoris memoriam sempiternam inter sidera tauri imaginem collocasse, vt scriptũ fuit ab Hygino in fabulis astrorum. Aiunt Agenorem tam grauiter casum Europæ tulisse, cùm illa nullibi inueniretur, quòd raptam à piratis esse arbitraretur, vt accitis Cadmo, & Thaso filiis classem instruxerit, quam bifariam diuisam illis dedit. Iussit Thasum cum altera parte classis omnes regiones Phœniciæ finitimas, atque omnes portus diligentissimè inuestigare: cum altera parte Cadmum vel ad longinquas maris Syrij terras accurrere, atque fugientes piratas comprehendere si qui fortè Europã auferrent: neque prius redirent: quam asportarent Europam. Sed enim cum Thasus nullibi illam inueniret celerrima ac diligentissima nauigatione vsus, nullumque vestigium omnino eius ablatæ repertum fuisset, dictus est in insulam maris Aegæi, quam olim Platen vocarunt, aduentasse Traciæ finitimam, oppidumque ibi condidisse, quod Thasum de suo nomine appellauit, à quo vniuersa postmodo insula vocata fuit Thasus, vbi habitaret decreuit cum illis Phœnicibus, qui ipsum secuti fuerant in naui ad recuperandam sororem. Cadmus item vbi frustra sororis fugam & ipse diligenter terra marique inuestigasset, tandem desperata eius salute vel libertate vel inuentione ad oraculum confugit vt sciscitaretur quonam pacto illam posset inuenire: aut consilium caperet quid sibi in illa difficultate rerum esset agendum. Responsum est à Deo quod ibi habitare oporteret, vt ait Musæus in Titanographia, & Callimachus de habitatis insulis, vbi bos ipsa quieuisset, quam habuisset ducem itineris. Europam autem ipsam non esse humanarum viriũ aut humani ingenij inuenire. Mox vbi bos apud Thurium fontem apparuisset, qui locus fuit à boue ita vocatus, cùm Phœnices Thur vaccam appellarent, id non procul à Cephiso flumine contigit, vti bos humi decumbens conquiesceret. Cadmus igitur ibi habitaret decreuit, vrbemque ibi condidit, quam Bœotiam vocauit, vt ait Nicander in libro de Europa, & Callimachus in conditis insulis, & habitatis vrbibus & earum nominibus, & Ouid. in 3. mutationum. Cadmus vbi sacrificia de more antiquorum Diis patriis eius loci esset facturus, antequam fundamenta vrbis iaceret, quò ipsos Deos benignos in posterum placatosque haberet, iussit ministros aquam sibi è proximo fonte afferre, quem fontem Aretiaden nominabant. Verùm cùm non procul ab eo fonte draco insignis magnitudinis in spelunca quadam lateret, Martis & Veneris filius, vt quidam crediderunt, inter quos fuit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Dijs, & Lysimachus qui multa de Europa scripsit in lib 4. rerum Thebanarum, & de Cadmo ad vrbem Thebanam profectò, dicuntur missi aquarum ministri fuisse ab illo dracone deuorati. Cùm frustra Cadmus diutissimè aquatum missos expectasset, atque ægerrimè ferret illorum tarditatem, dictus est & ipse illuc ad fontem fuisse profectus, ac inuentum draconem palpitantia adhuc cruẽta ministrorum corpora vorantem non procul

ab Homoloide tunc vocata porta Thebana occidisse. Illud cùm euenisset eo pacto, Mars, vel, vt aliis magis placuit, Pallas iussit Cadmum seminare alteram partem dentium exemptorum ex ore serpentis: è quibus satis fabulantur natos esse homines permultos, qui sese mutuis vulneribus ingenio atqui artificio Cadmi trucidarunt. Pherecydes scriptum reliquit libro quinto historiarum, Martem ac Palladem dimidium illorum dentium eius draconis dedisse Cadmo, cùm dimidium reseruatum sit postea Aetæ regi Colchorum. Tunc aiunt Martem imperasse vti Cadmus eos dentes sereret, è quibus armati homines nati sunt pugnaturi cum Cadmo in vltionem draconis Martis filii ab illo trucidati. Pallas Cadmi miserta dicitur illum monuisse, vt lapide clàm vnum eorum percuteret. Ille qui percussus fuit, cum illam iniuriam non aliunde natam esse arbitraretur, quam ab vno fratrum, vt sunt homines bellicosi ad omnem iniuriam armis vindicandam prompti, ob literata omnis humanitatis & affinitatis memoria, leuissimè aduersus illũ, quem putauit iniurium, irruit, illumque trucidauit, mox cæteris illam iniustam cædem vindicantibus, atque aliis contrà tanquam illegitimè iniurias passum defendentibus, omnes demum sunt mutuis vulneribus confossi, atque ad vnum in illo certamine ceciderunt, præter Vdæum, Pelorem, Chthonium, Echionem, & Hyperenorem, qui soli quinque superfuerunt ex illis multis hominibus: Cadmus postmodo his sibi conciliatis opera illorum vsus est in multis rebus, quæ ita breuiter declarauit Apollonius Rhod. lib. 3. Argonauticorum:

------ *πόρε δ᾽ ἴσφιν ἰοῦσιν*
κρείων αἰήτης χαλεποὺς ἐς ἄεθλον ὀδόντας
ἀονίοιο δράκοντος, ὃν ὠγυγίῃ ἐνὶ θήβῃ
κάδμος ὅτ᾽ εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε
πέφνεν, ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα.
ἔνθα καὶ ἐνάσθη πομπῇ βοὸς, ἥν οἱ ἀπόλλων
ὤπασε μαντοσύνῃσι προηγήτειραν ὁδοῖο.
------ *venientibus illis*
Rex Aeeta feros dedit in certamina dentes
Aonij serpentis. eum namque are cecidit
Europam quærens Cadmus, cùm mœnia Thebas
Ogygias petijt seruantem, vbi nascitur vnda
Fontis Aretiada ductu bouis ille quieuit
Hic primum, dedit esse ducem quã clarus Apollo.

Vbi hæc ita contigissent, ac Agenor neque filiam neque filios reduces amplius videre potuisset, credita est Europa in Deorum numerũ relata, vt ait Lucianus in Dea Syria: quamobrẽ ad Agenoris ipsius consolationem, vt fama est, Phœnices illam templis & altaribus & propriis sacerdotibus decorarunt, sacrumque putatum sermonem de illa vulgarunt, quod Iupiter in taurum versus, vt diximus, illam in Cretam abstulerit. Præterea Sidonij numismata cum fœmina tauri dorso insidente ac mare transfretante cuderunt in eius honorem. Memoriæ proditum fuit etiam Carneum fuisse Iouis & huius Europę filium, quem ab Apolline & Latona fuisse educatum memorarunt. Huic fratrem Leotychidem nonnulli adiunxerunt, sororesq; Hydarium, Limeram, & Alageniam, qui omnes postea nomina ciuitatibus dederunt, vt scripsit Eudoxus in ambitu terræ. Atque illa hactenus explicata fuerunt. quæ de Europa & Cadmo fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis: nunc quid per hæc significare voluerint perquiramus.

SCRIPTVM reliquit Herodotus in primo libro suarum historiarum, Cretenses homines audita insigni Europæ pulchritudine ad eam rapiendam suo regi contendisse, quorũ tamen nomina ignorari inquit, vt est in his:

μετὰ δὲ ταῦτα ἑλλήνων τινὰς, οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι, φασὶ τῆς φοινίκης εἰς τύρον προσχόντας ἁρπάσαι τοῦ βασιλῆος θυγατέρα εὐρώπην. εἴησαν δὲ ἂν οὗτοι κρῆτες. *Postea verò nonnullos è Græcis, non tamen nomina proferre poßunt, in Tyrum claße delatos fuiße memorant, atque Europam regis Phœnicia filiam rapuiße, fuerunt autem isti viri Cretenses.*

Circumferuntur illa de tauro memoriæ prodita fabuloseque conficta, quod in prora eius nauigii, quo vecta est Europa, taurus esset depictus, vti traditum est ab Agatharchide Cnidio in rebus Europicis. nam non solum in numismatis, sed etiam in picturis domesticis & in nauigiis iumentorum imagines antiqui pingere consueuerunt, quare pistricem & centaurum & chimęram naues appellauit Virg. ab illis formis animalium, quæ in proris erant picta, vt est lib. 5. & nomen pecuniæ atque peculii inde apud Latinos manauit. Ego nonnihil prætereа ad animorum moderationum pertinẽs sub hoc huiusce fabulæ inuolucro contineri crediderim præter historicam explicationem: quando vel ipsum Deorum regem creditum Iouem propter lasciuiam in animal turpe se mutasse tradiderunt ad posteros. Nam significare volebant nullam esse turpitudinem, in quam libido & effrænata quædam Veneris titillatio non impellat, nisi quis prudentia & ratione moderationem adhibeat. vnde præclarè dictum est ab Euripide in Medea ingens malum mortalibus esse

amo-

amorem, vt est in hoc versu:
φεῦ, φεῦ, βροτοῖς ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα.
Heu, heu, viris ingens vt est Amor malum.

Sapientissimè igitur in Pythagorista scripsit Aristophon Amorem de cœlo in terras ad homines multo Diis imprudẽtiores esse detrusum, quoniam esset ibi autor multorum malorum, & multarum calamitatum fundamentum, cùm discordias & inimicitias inter Deos sereret, vt est in his:

εἶτ' οὐ δικαίως ἐστ' ἀπεψηφισμένος
ὑπὸ τῶν θεῶν τῶν δώδεκ' εἰκότως ἔρως;
ἐκύκα τότε κἀκείνους γὰρ ἐμβάλλων στάσεις,
ὅτ' ἦν μετ' αὐτῶν. ὡς δὲ λίαν ἦν θρασὺς,
καὶ σοβαρὸς, ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὰ πτερὰ
ἵνα μὴ πέτηται πρὸς τὸν οὐρανὸν πάλιν,
Δεῦρ' αὐτὸν ἐφυγάδευσαν ἐς ἡμᾶς κάτω.
τὰς δὲ πτέρυγας ἃς εἶχε τῇ νίκῃ φορεῖν
ἔδοσαν περιφανὲς σκῦλον ἀπὸ τῶν πολεμίων.
Reiectus est nunquid Deorum calculis
E cœtu amor decem duorumq́; ? omnia
Turbabat ille: bella litesq́; intulit
Vbi esset vna, quod foret valde insolens:
Huic arroganti alas ceciderunt Dei
Volare rursus ne valeret ad polum.
Profugum dorsumq́; expulerunt ad viros
Alas dedere, quas habebat, posset vt
Exuuias referre victor ex hostibus.

Nam duo sunt periculosi maximè scopuli, in quos deuitandum est ne humana vita illabatur, ita scilicet, & ingens rei alicuius amor ac desiderium, quando vterque horum affectuum potest quemuis, nisi moderatus existat, in apertissimam perniciem, tanquam in duos marinos scopulos Scyllam & Charybdim, impellere, atque illidere. Nam sicut tanta vis est iræ, vt vel in res anima sensuq́ue carentes excitet, & in ferrea artis instrumẽta inflammet, si opus artis parum fœliciter ob imperitiam succedat, & ad contumelias lapidi vel ferro vel ligno dicendas, nihil ijs ipsis rebus homines prudentiores: sic amor facit, cùm sit quoddam animi delirium, si immoderatus existat, vt neque nobilitatem maiorum, neque maiestatem imperii tantilli faciant plerique, neque intelligatur his motibus agitatos cæteris omnibus derisum & contemptum iri. nam sic virtus, & illa animi diuinitas, quæ rerum omnium preciosissima est & Deo gratissima, contaminatur, & conculcatur, captiuaq́ue ab amore, quo libuerit, trahitur. Facit enim amor vt turpia, deformia, tristia, dannosa, lætissima, vtilia, pulchra, honesta atque laudabilia videantur, quare non minùs illi qui amat, quam ebrio & insano illud conuenit, quod est in Oreste Euripidis:

Μεν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρέμας σοῖς ἐν δεμνίοις.
ὁρᾷς γὰρ οὐδὲν, ὡς δοκεῖς σαφ' εἰδέναι.
Iace silens tuo misellе in lectulo.
Nihil vides vere, vt videris cernere.

Inde fingitur Iupiter ipse in tantum animal lasciuum ac furibundum esse conuersus, cùm vellent antiqui amoris insolentiam & obscœnitatem per hæc patefacere. nam omnia propè bella, deuastationes regnorum, euersiones ciuitatum, incendia prouinciarum descripta à poetis, omniaq́ue hominum deliria, propter lasciuos amores, & immoderatam libidinem euenerunt. Præclarè igitur ac sapienter suauissimus poeta Euripides in Hippolyto Coronifero ita scripsit, vbi quod mala in humanam vitam per mulieres irrumpant, considerasset:

ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας:
εἰ γὰρ βρότειον ἤθελες σπεῖραι γένος,
οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τόδε.
ἀλλ' ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς
ἢ χαλκὸν, ἢ σίδηρον, ἢ χρυσοῦ βάρος,
παίδων πρίασθαι σπέρμα τοῦ τιμήματος
τῆς ἀξίας ἕκαστον ἐν δὲ δώμασι
ναίειν ἐλευθέροισι θηλειῶν ἄτερ.
O Iupiter quid hoc mali? mortalibus
Cur protulisti fœminas olim viris?
Virile seminare si velles genus,
Non id decebat fœminas producere.
Sed in tuis templis viros deponere
Ferrum, vel æs, puri vel auri pondera,
Et filiorum sic referre semina
Pro precio mox singulos: in ædibus
Mox liberos sic esse procul à fœminis.

Et iucundus Meander in Tibicina siue *ἀῤῥηφόρῳ.*

οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχεις τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὰ τοῦτο σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν.
δεδογμένον τὸ πρᾶγμ' ἀνεῤῥίφθη κύβος.
πέραινε σωθείης δὲ νῦν ἀληθινόν.
εἰς πέλαγος αὐτὸν ἐμβαλλεῖς γὰρ πραγμάτων
οὐ λιβυκὸν, οὐδ' αἰγαῖον οὗ τῶν τριάκοντ' οὐκ ἀπόλλυται
τρία πλοιάρια. γήμας δ' οὐδὲ εἷς σέσωσθ' ὅλως.
Mentem si habes, nullam capesse coniugem
Vitàm relinquens hanc. ego duxi prius,
Quare tibi suadebo ne ducas mihi
Decreta res, & iacta prorsus alea est.
Seruaberis sic, perge. te credis freto
Magno negotiorum, at non illi Libyco

Ponto, vel Aegæo, perire vbi solent.
E nauibus triginta tres haud sæpius.
Est nemo sospes coniugem qui duxerint.

Atqui si res altiùs consideretur, vereor ne omnis illa reprehensio fœminarum in ipsos viros redundet, quia nullum malum committitur à solis fœminis: cùm omnium malorum ac scelerum vel adiutores & socios, vel consultores viros habuerint. nihil est igitur quod sua demẽtia à viris in mulieres reiiciatur. nã fęminæ animalia imperfecta vt pleriq; appellant, non sunt à perfectis viris ad omnia flagitia adiuuandæ, aut etiã impellendæ: sed potiùs admonendæ, atq; à conceptis in animo erroribus salubri cõsilio retrahendæ. habẽt fęminæ verecundiã quãdam à natura insitam, magis quam viri & timorem & imbecillitatẽ ingenij ac corporis ad res perficiendas, quibus magis ab omni turpitudine deterrentur, & sanè faciliùs est mulieres, quam viros intra honestatis terminos coercere. oportet infęlicium muliercularũ misereri, quæ tot incommoda verè patiuntur, quot memorãtur ab omnium propè poetarum suauissimo, vt mihi quidem videtur, Euripide his versibus:

πάντων δ' ὅσ' ἐστ' ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει,
γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν.
ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι, δεσπότην τε σώματος
λαβεῖν. κακοῦ γὰρ τοῦδ' ἔτ' ἄλγιον κακόν:
κἀν τῷδ' ἀγὼν μέγιστος, ἢ κακὸν λαβεῖν
ἢ χρηστόν, οὐ γὰρ εὐκλεεῖς ἀπαλλαγαὶ.
γυναιξὶν οὐδ' οἷόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν.
εἰς καινὰ δ' ἤθη καὶ νόμους ἀφιγμένην,
δεῖ μάντιν εἶναι μὴ μαθοῦσαν οἴκοθεν,
ὅτῳ μάλιστα χρήσεται ξυνευνέτῃ.
κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν ἐκπονουμέναισιν εὖ
πόσις ξυνοικῇ μὴ βίᾳ φέρων ζυγόν,
ζηλωτὸς αἰών. εἰ δὲ μή, θανεῖν χρεών.
ἀνὴρ δ' ὅταν τοῖς ἔνδον ἄχθηται ξυνών,
ἔξω μολὼν ἔπαυσε καρδίας χόλον,
ἢ πρὸς φίλων τιν' ἢ πρὸς ἥλικα τραπείς.
ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν.

Nos feminæ miserrima planta sumus
Viuentium, vel mente quæ pollent. prius
Nobis, maritos est opus pecunia
Emisse grandi, perpetiq; corporis
Heros, quid infœlicius dici queat?
In hoc labor si plurimus nobis, bonos
Nanciscier quòd à viro discedere
Sit turpe; nec spreuisse fœminæ licet.
Leges nouas petenti, & hinc domum nouam
Illi fit esse vatem opus ni sciuerit
Domi marito conuenit quali vtier.
Quod si maritus gaudet illis moribus.
Feratq; lætus id iugum, dulcissimum est.
Sin emori præstaret inde millies.
Aegrè vir ipse cùm tulit domestica,
Sedauit iram cordis exiens domo
Petens amicum, vel sodalem quempiam.
Nobis misellis cernere hunc vnum est opus.

Aiunt præterea Cadmum vbi è Phœnicia in Græciam traiecisset, vbi primum detulisse quarundam literarum cognitionem, cùm antea res philophicæ per fabulosas narrationes tãtum in manus ad posteros traderentur. Primus idem historiam soluta oratione scribere aggressus est. quod tamen quidam non Phœnici, sed Milesio Cadmo attribuerunt. Primus hic ærosum lapidem Cadmiam vocatum adinuenit, è quo æs coqui ac fieri cõsueuit, fecitq; æs ipsum purius, cũ ante eius tẽpora per imperitiam artificũ æs multa inutilia commista soleret habere. Europa postmodo consecuta est à Ioue vt tertia pars orbis de suo nomine diceretur, quam ita sitam esse dicunt, vt per fretum columnarum nauigantibus interius in dextra parte sit Africa ad Nili vsque fluenta: in sinistra Europa ad Tanaim vsque & Mæotidis incolas & Borysthenes, cùm vtræque hæ partes Asia terminentur. Est quidem Europa tota habitabilis præter exiguam admodum partem Tanaidis, & Mæotidis plagæ finitimam, quæ ob ingentem vim frigores non commodè habitari potest. Thasius postea Hercule Tyberium esse contendens, vbi ad Olympia venisset, ciuis sui statuam æneam decem cubitorum erigendam curauit super basi ærea quæ statua læua arcum, dextra clauam tenebat. Atque tot de Europa dicta sint, nunc de Penelope disseramus.

De Penelope. Cap. XXIV.

PENELOPE fuit Icarij & Peribœæ Naidis filia, quæ prius Arnæa vocabatur, habuitque quinque fratres. vt inquit Silenus Chius in fabulosis historiis. Caunum, Phalerum, Nopsopem, Philemonem, Helorum. Fama est Icarium quo tẽpore gestaret in vtero Peribœa, fuisse ad oraculum propter quædam visa vbi in somnijs, vt sciscitaretur quid vxor esset paritura, ac responsum tulisse huiusmodi:

αἶσχος ἔχει περίβοια, κλέος δ' ἐν γαστρὶ γυναικῶν.

Fœminarum Peribœa decus, Peribœa pudorem
Fert vtero.

Illud cum audiuisset Icarius, neq; rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam in suam familiam ex illa quæ nascere-

tur

tur redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunęque ipsius puellæ totum negocium commisit. Hanc puellam Arnæam nominarunt, quod eam nollent educare cum ἀρνεῖσθαι refutare & abnuere significet. cæterum peluis vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset, neque recessisset ab eo loco, vbi primum deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarum aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius puellæ vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant, in quas conuersas Meleagri sorores post diuturnas lacrymas ob impatientiā doloris fabulati sunt, vbi stipes illi coętaneus fuisset in ignem coniectus. Has aues arculam ad littus appulisse memorant, cùm parum distaret à littore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum ac Icario narratum ita misericordia puellæ eius animum commouit, adhortātē & impellente pręcipuę Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuentā peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illę igitur aues cùm Penelopes per illud tempus à Græcis dicerentur, nam Penelope est gallinarū genus, quas nunc Indicas vocant. mox deposito priore Arnææ nomine filiam Penelopen vocauit, vt testatus est Herodotus in ijs quæ scripsit de Perseo & Andromeda. postmodo cùm ad nubilem ætatem accessisset Penelope, tanta corporis pulchritudine, tantaque morum elegantia fuisse dicitur, vt mirificos amores in animis iuuenū excitaret. multi igitur è principibus Græcarum ciuitatum illam in matrimonium petiuerunt. Sed cum oraculi adhuc memor Icarius eam nemini cuperet in matrimonio collocare, nisi pręstantissimo viro, qui posset prudentia & virtute filiæ suæ desiderijs moderari, quæ hactenus omnem honestatem illæsam & integerrimam seruasset, proposuit cursus certamē in via Aphetaide illa de causa vocata apud Lacedęmonios, non procul à Carnei Apollinis sacello. Nam cùm ibi è carceribus proci emissi fuissent, Apheta via vocata fuit, quia ἀφιέναι sit dimittere. In ijs ludis victorem declaratum fuisse Vlyssem memorat Pausan. in rebus Laconicis, quare illi præmium cursus (vt aiunt) promissum datæ sunt Penelopes nuptię: quare Vlysses simulacrum Mineruæ dicauit, quam nominauit Celentheam. Postea multis precibus ac pollicationibus fertur Icarius tentasse Vlyssis animum, vt mallet apud se Lacedæmone, quam in Ithaca habitare, ibique habere suetum domicilium. ea spes vbi ipsum Icarium fefellisset, neque posset id Vlissi vllis rationibus persuadere, sese conuertit ad expugnandum animum filię, eamque orare cepit, ne se in extrema senectute mortuam iam Peribœa in assiduis lacrymis diuturnoque luctu solum domi desereret: quæ preces patris irritæ fuerūt apud filiam quoque. Aiunt tamen Vlyssem vel senis misericordia commotum importunitate optionem dedisse Penelopæ vtrum mallet eligendi, vellet ne esse Lacedæmone apud patrem, vel secum in Ithacam illo relicto concedere. at illa dicitur nihil neque patri Icario, neque Vlyssi respondisse, sed in curru velata facie, in quo erat perstitisse. Illud vbi percepisset Icarius, quod maritum sequi mallet, quod dicere puderet, permisit vt cum viro abiret in Ithacam. Postea cùm Telemachum filium ex illa suscepisset Vlysses, protractus fuit ad bellum Troianum, vt dictum est in Vlysse. Illo autem tempore, quo abfuit Vlysses ex Ithaca, dicitur Penelope integerrimè seruasse pudicitiam per viginti annos, quæ postquam omnes heroes è bello Troiano, euersa & succensa iam Troia, domum rediisent, (nam post decennii bellum Troianum, decennium errauit Vlysses) dicitur à multis principibus propinquarum ciuitatum rursus fuisse solicitata ut ad secundas nuptias transiret, quòd iam mortuum esse Vlyssem arbitrarentur. Ad eam rem maximè illam impellebat sumptuum domesticorum magnitudo; quòd ex ipsius Penelopes prouentibus viuebant semperque illius fiebat minor res domestica. hoc incōmodum uidebatur una illa ratione deuitatura, si cuipiam illorum nupsisset. At Penelope spem illorum fallebat per dolum, quibus promiserat se statim atq; inceptam telam texuisset, non ampliùs Vlyssem expectaturam sed unum esse illorum capturam maritum. Illud autem faciebat, quia cognoscebat petulantiam & temeritatem superborum iuuenum, qui nisi ita spe delusi fuissent, uel uniuersas Penelopes facultates breui dissipassent, uel in illā uiolenti irruissent. Sed enim cum tantundem operis per noctem demoliretur, quantum per diē texuisset, ita illorum expectationem in aduentum usque Vlyssis deniq; protraxit, à quo domum reuerso omnes illi proci fuerūt artificiosè trucidati. Inquiunt præterea non procul à Ladæ stadio uocato in agro Orchomeniorum Penelopen filium Vlyssi, ubi reuersus fuit à bello Troiano, peperisse, quem propter operā patris egregiè in illa expeditione nauatā, Proliporthum, hoc est urbium populatorem, siue euer-

euerſorem, nominauit. Fuit Mantineſium ſermo præterea, vt ait Pauſanias in rebus *Arcadicis*, Penelopen fuiſſe ab Vlyſſe illo crimine damnatam exactamq; domo, quòd procos vltro allexiſſet & inuitaſſet, qua in Spartam priùs ſe cõtulit, & nec à patre vt iam mortuo ibi accepta, nec ab affinibus, coacta fuit ſe inde recipere in Mantineam, vbi etiam illam deceſſiſſe, ſepultãque fuiſſe inquiunt non procul à Ladæ ſtadio, & à templo Dianæ. Hæc illa ſunt ferè omnia, quæ de Penelope memorantur ab antiquis. Ferunt Icarium puellam idcirco proieciſſe, quoniam credidiſſet oraculum ſignificare aliquam inſignem turpitudinem aut dedecus & infamiã mulierum illam futuram, quamuis lõgè diuerſa eſſet oraculi ſententia, quod dicebat illum honeſtiſſimum pudorem, & verecundiam muliebrem, quæ in honeſtiſſimis matronis requiritur, futuram in ea quæ naſceretur, atque gloriam futuram ingentem ſexui muliebri. *Alii* tamen & honeſtiſſimam mulierem fuiſſe Dido contendunt, & infamem Penelopen, quæ cum omnibus procis concubuerit, ac Pana genuerit, ſed pro ſtudijs in ſe ſcriptorum fuiſſe vel bonas, vel malas creditas, ſed tamen de Penelopes bonitate crebrior ſententia inualuit, de qua ita ſcripſit Eubulus in Chryſilla;

ὦ ζεῦ πολυτίμητ' εἶτ' ἐγώ ποτε κακῶς
ἐρῶ γυναῖκας νὴ δί' ἀπολοίμην, ἄρα
πάντων ἄριστον κτημάτων. εἰ δ' ἐγένετο
κακὴ γυνὴ μήδεια, πηνελόπεια δὲ
μέγα πρᾶγμ' ἐρεῖ τις ὡς κλυταιμνήστρα κακὴ,
ἄλκηστιν ἀντέθηκα χρηστήν.

O Iupiter prudens, ego dicam male
De fœminis? ò per Iouem perdar prius.
Eſt omnium res optima ipſa fœmina.
Medea praua eſt, Penelopen ſtatim feres
Bonum quid eſſe, mox Clytemneſtra mala,
Repugnat Alceſtis.

Neque mirum eſt ſtatim natam Penelopen in eas calamitates incidiſſe, quando nemo propè ſapiens aut fortis eſt idẽ fortunatus eſt. enim ſemper atrociſſimum certamen virtuti cum fortuna. vnde etiam Herculem & cæteros inſignis virtutis heroas ac bonos viros antiqui calamitoſos fuiſſe finxerunt & profectò calamitates ſunt donum Dei, maius fortaſſe omnibus commodis, & clariſſima oportunitatis ac facultas à Deo oblata oſtentandæ, exercendæq; fortitudinis. Inde Semiramis omnium mulierum clariſſima, quas ſcimus ingenio & prudentia valuiſſe, eandam propè fortunam experta eſt, quam Penelope ab auibus educata, & Danaæ cum filio in arcam ligneam incluſa atque in mare deiecta, mox à Deo ſeruata fuiſſe dicitur, cum re ipſa nemo vir bonus à Deo in rebus arduis deſeratur, qui ad ipſum mentem ſinceram conuerterit. Fuerunt multi alii, quos lõgum eſſet recenſere, qui infantes feris proiecti reſponſa Deorum non fefellerunt, ſed contra ab ipſis feriis educati, ac non ſolum liberati ſunt. Dicuntur propoſitæ nuptiæ Penelopes victoribus curſus pro priſca conſuetudine formoſiſſimarum mulierum, vel quòd ita pro oraculorum reſponſis procos à nuptiis quarundam mulierum deterrerent per pericula victis imminentia, vt Atalantæ & Hippodamiæ; vel quòd res egregias cenſerent non debere niſi virtuti & ſtrenuitati proponi, cùm ignauiæ & ſocordiæ & deſidiæ ſolæ ęrumnæ propoſitæ ſint: cùm veriſſimum ſit illud Heſiodi dictum in operibus & diebus quòd:

αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄταισι παλαίει.
Aerumnis tardus ſemper luctatur, inersq́.

Enimuero cùm Vlyſſem prudentiam eſſe conſtet, iure illi in matrimonium dederunt Penelopen, quam pro continentia & pudicitia celebrarunt. Hæc tanta continentia fuiſſe dicitur, vt cum Troia multis vndique accitis ex Aſia auxiliis obſidionem Græcorum decenniũ tulerit, Diis quoque ipſis hinc inde rem iuuantibus, & tantundem ſpacium temporis Vlyſſes poſt bellum errarit, neque precibus, neque minis, neque importunitate procorum potuerit expugnari, ſed multa arte fefellerit. Eſt enim difficilius animum virtute & temperantia rectè munitum ad aliquam turpitudinem impellere, quàm Troiam expugnare, aut munitiſſimum oppidum in deditionem compellere, cum nullę machinæ ſint, quæ poſſint expugnare virtutẽ. Non enim credibile eſt virtutem Penelopes decãtatam fuiſſe ab antiquis, niſi præclarũ quoddam ad virtutem exemplar vitæ Penelopes inſtitutum fuiſſet. Illa quæ tradita ſunt alibi de Penelope, quod cum omnibus procis cõgreſſa Pana Deum pepererit, fabuloſa ſunt, plurimũque à veritate diſſidentia, cum neque multos habeant teſtes, neq; rationi conueniat, vt è ſemine plurimorũ mulier poſſit concipere, quia vterus vbi concepit primum ita clauditur nihil vt egredi vel ingredi poſſit. Per illa igitur quæ de continentia Penelopes dicta ſunt, cęteras mulieres antiqui hortabantur ad temperantiam, & continentiam, & honeſtatem, vt illæſam fidem ſeruarent maritis quam promiſiſſent, ne cederent libidinoſorum blanditiis, ne cẽſerent quid quam, eſſe præclarius quam aduerſus illecebras inuictus conſiſtere. Quòd autem texenda telã

illam

illam procos delusisse tradiderunt, significabāt nihil esse periculosius ociosa vita cùm negociantes prauæ cogitationes, illecebræque voluptatum non tam facilè capiant. est enim otium si non parens, ac certè alumnus omnis libidinis, omnisque insolentiæ. Atque tot de Penelope, nunc de Andromeda dicamus.

De Andromeda. Cap. XXV.

ANDROMEDÆ exemplum demonstrauit, quàm calamitosum sit esse affinem contemnentium Dei obseruantiam, quam celeberrimam fecit vitæ periculum, in quod incidit non sua, sed matris temeritate fœminæ arrogātissimæ, quæ sese vel Deabus ipsis pulchritudine prestare ausa est profiteri. non enim modo periculosum est ac difficultatum plenum esse coniunctos affinitate cum illis qui Dei cultum & iustitiam paruifaciunt, verùm etiam calamitosum plerumque Dei contemptoribus esse amicos. Dicitur Andromeda fuisse Cephei Æthiopum regis & Cassiopes filia, virgo sanè egregia, & omnibus animi atque corporis dotibus, ornatissima, ac digna quæ è melioribus parentibus nata esset. ferunt enim Cassiopen adeò forma corporis præstitisse, qua cæteras omnes mulieres anteiret, vt ausa sit vel ipsam Iunonē in contentionem & certamen de pulchritudine prouocare. Iuno tantum huiusce mulieris temeritatem ęgrè ferens, cum priùs illi patefecisset omnem humanam præstantiam pulchritudinis eximiam esse turpitudinem, si cū rebus diuinis conferatur, dicitur rogasse Neptunum, vt eius reginę temeritatem reprimeret, suamq; iniuriam vlcisceretur. at Silenus Chius in fabulosis histori js nō cum Iunone illam contendisse inquit, sed cum Nymphis Nereidibus. Neptunus igitur illa mulieris arrogantia commotus dictus est in Cephei & Cassiopes regionem cete tantæ magnitudinis, tamque formidabile monstrum immisisse, vt omnes agros deuastaret, & ædificia funditus demoliretur, à qua peste neque ciuitates quidem erant satis munitæ, cùm illas etiā vastitate corporis, & ingenti mole opprimeret ac prosterneret. tanta calamitate perculsus animoq; consternatus Cepheus oraculum consuluit, sciscitatusq; est qua de causa id tantum malorum ac difficultatum eueniret, & quo pacto tanto periculo liberari posset. responsum post facta sacrificia de more consulentium tulit, non prius cessaturam illam calamitatem, quam Cassiopes arrogātia excitasset, quam vnicam filiam quam habebat, Andromedam, illi monstro marino vorandum exposuisset. quod factum est ad Ioppen. Cepheus illo responso accepto apud vrbem Æthiopiæ Ioppen vocatam filiam Andromedam ferreis vinculis ligatam exposuit. accidit per illud tempus vt Perseus cum Medusæ capite illac iter faceret, qui virginis innocentis misertus eam soluit, atque in eodem loco vnà cum Andromeda cæte expectauit, vt scripsit Aristides & Libanius, atque aduentantis monstri partem in saxum conuertit ostenso capite Gorgonis, partem ipse ferro obtruncauit. Perseus deinde sic liberatam Andromedam insigni virtute vxorem cepit, atque in Seriphum secum asportauit. Fuerunt etiam qui dixerint Perseum ex illa filiam Persea nominatam suscepisse, quam apud auum Cepheum reliquerit. Nam vbi Perseus sensit sibi insidias parari à Phineo Cephei fratre, qui arbitraretur se habiturum vxorem Andromedam si Perseum obtruncasset: Perseus fecit vt Phineus etiam viso Medusæ capite continuò in saxum verteretur: deinde Argos cum Andromede & Danae matre profectus ibi ad extremum vsque vitæ suæ diem habitauit. Hæc sunt quæ de Andromeda memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc cur ita ficta fuerint, perquiramus.

SI quis diligenter perpendat quæ scripta sūt à nobis ī hac ipsa narratione de Andromeda, nihil aliud inueniet in illis cōtineri, nisi antiquorum adhortationem ad pietatē & ad animi moderationem amplexandam. Nam cùm Dei præclara munera nesciret æquo animo ferre Cassiope, ausa est vel cùm Deabus bonorum omnium autoribus contendere, & sese vel illis propter ea bona anteferre, quæ bona per illorum liberalitatem & magnificentiam acceperat. Sed tantam hominum dementiam vel arrogantiam nō impune patitur Deus iustus iudex omnium scelerum, cui sordida sunt omnia mortalia vel clarissima, si careant bonitate & iustitia, audeantque cum diuinis conferri. Sic igitur vbi formam corporis Iuno Cassiopeæ eripuisset, immisit etiam illam calamitatem in regionem Aegyptiorum siue Aethiopum. Et quamuis pœna sceleratorum coniunctos aliquando vexet pro flagitiis, tamen non patitur Deus viros bonos perire, quos vexari sinit, cùm semper sit innocentiæ in periculis positæ defensor. Inde fabulati sunt Andromedam in summo capitis periculo positam propter maternam temeritatem tandem Deorum immortalium beneficio Perseum illuc diuertentium non solum fuisse liberatam, sed etiam ad maiorem fœlicitatem prouectam, cùm calamitatem patienter tolerasset. Non potuit ager Æthiopum, populique subdi-

ti vitare monſtri deuaſtationē, quo cæſo ad priſtinam fœlicitatem redierunt, quia cùm peccauerint reges aduerſus Dei cultum, non modò ipſi, ſed etiam populi ac ſubditæ illis nationes eiuſdem impietatis vel aſseclæ vel fautores vnà cum ipſis regibus diuinitus affliĉtantur: cùm etiam ſemper Deus iuſtiſſimas cauſas habeat animaduerſionis propter infinita propè multorum peccata: nam nullum ſcelus relinquitur impunitum, quod ab ipſo autore per pœnitentiam non punitum fuerit. Nam vel cæteræ nationes impulſu Dei in iniuſtos reges inſurgunt, vel populi aduerſus iniquos magiſtratus, vel alius magiſtratus in alium; cùm Deo commerciū ſit cum ſola iuſtitia, quæ ſola etiam eſt anima ciuitatum, firmùmque vinculum rerumpublicarum ac regnorum omnium. Neque debet quiſquam hanc tantam, tam admirabilem fabularum varietatem antiquarum fruſtra excogitatam fuiſse ab antiquis exiſtimare, vel in manus ad poſteros tranſmiſsam, quoniam quæ inſulsè prodeunt, breuiſſimam vitam ſortiuntur: at quæ ſapienter prodita ſunt, illa non facilè vi temporis infringūtur aut debilitantur. inde effectum eſt, vt fabulæ quæ ad corrigendos informandoſque mores hominum ſunt confictæ, ad hanc vſque ætatem noſtram penetrarint ſine controuerſia, cùm reliquę philoſophandi rationes propter ciuiles diſcordias, ſiue digladiantium inter ſe philoſophantium cōtentiones ſint exploſæ, vel certè frequentes mutationes acceperint.

Finis Libri Octaui.

NATA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ.

LIBER NONVS.

Quàm sapienter religionem, & sacerdotum honores, & inferorum locum introduxerint antiqui.

ED antequam ad reliqua procedamus, cum multa ab antiquis ad vitam mortalium sapienter gubernandam fuerint excogitata illustrissime Ioannes Baptista Campeggi, me operæ precium facturũ esse arbitror si demonstrauero omnem antiquorum religionẽ ad metum Deorum in animis hominũ imprimendum fuisse inuentam. Nam cùm turba fœminarum, imperitorumq́ue multitudo rationes philosophicas minimè possent imbibere, neque per eas ad religionem, & fidem, & sanctitatem facile inuitari, Deorũ metu & timore opus fuit, quæ certè sine fabularum, rerumq́ue admirabilium figmentis in animis hominum imprimi non poterant. Hæc igitur causa fuit cur fulmen Ioui & Aegidem attribuerint antiqui pro armis, & tridentem Neptuno, & sagittas Cupidini, & faces Erinnybus vltricibus scelerum, & Palladi dracones, & Dijs cęteris arma diuersa concesserint. Sed quoniam quæ excogitata fuerunt, rudia planè primum, & inutilia fortasse ad hoc efficiendum videbantur, neque obstinatos illos homines esse oportebat, qui primam rudem religionem acciperent, postea recentiorum Deorum multitudo introducta fuit: & cum his recentiores leges. & non idem ritus sacrorum: quippe cum antiquas leges à Dijs recentibus conculcatas fuisse dicat Aeschylus in Eumenidibus. Fuerunt autem recentiores Dij crediti: Iupiter inprimis, qui omnia priscorum Deorum iura, & omnes leges antiquauit: tum Hercules, & Dionysus, & omnis illa infinita propè Deorum turba, qui ab ipso Ioue postea manarunt. Post hos Deos etiam hominibus diuini honores sunt habiti post mortem, atque illorum nonnullis vrbes etiam dicatæ: sicuti in Chersonneso Eleus Protesilao, Lebadea Bœotiæ Trophonio, templum Amphiarao in Oropia. Atque vt hominum inuenta sibi grata esse Dij certissimis argumentis illi confirmarent, multa miracula è rebus sibi sacratis contingere voluerunt, quod statua liberi patris visa ab hominibus profanis illos in insaniam verteret, quod si quis neglecta religione in lucum Eumenidum apud Atheniẽses ingressus esset, furore agebatur in aream Iouis Lycæi impuris ingressis omninò intra annum mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quod si vel homines vel belluæ illuc intrarent, nullam reddebant corporis vmbram: quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspicijs, augurijs, vaticinijs, & omnibus diuinationibus, quæ ad religionem spectabant: quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templum: nam speculum fuit pertenui funiculo suspensum, & ad aquam fontis ibi existentis demissum: in quo ęgri peractis prius sacrificijs de more eius loci, vel certam sanitatem, vel certissimam mortem ex offerentibus sese in speculo imaginibus intuebantur, id verò non nisi ad comprobandam illam religionem ab impuris dæmonibus efficiebatur. atque infinita propè miracula variis in locis contigisse antiquæ & nuper nascentis religionis tempore memoratur. Ita verò effectum est; vt magna reuerentia & sacrificijs, ac religioni Deorum, & sacerdotibus ipsis accesserit: cùm sacerdotes è nobilissimis tantum familijs eligerentur, & omnibus publicis consilijs interessent apud Græcos: nam tanquam Dijs præsentibus, quibus nihil ignotum existimare debemus, ita præsentibus sacerdotibus, Mantibus scilicet apud Athenienses, at Auguribus regi apud Lacedæmonios assidentibus, omnia publica proponebantur consilia. Neque ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla post consultationem aggrediebantur, quam oraculum Delphicum, aut Ammonium, aut Dodonæum, aut aliquo pacto Deorum ipso-

sorum voluntatem consuluissent. Sic sequentibus postea temporibus fuit in more positum, deinde legibus etiam confirmatum. vt senatus legitimè nonnisi in templis Deorum, aut in locis sacris posset haberi: tanquam omnium quæ agerentur, ac dicerentur, & conscientiæ æquitatisq; suæ testes Deos ipsos facerent. Postea verò sapientissimi legum ciuilium latores singuli varios Deos suarum legum autores introduxerunt, cùm lex omnis leuis sit & inanis habita, quæ Deorum immortalium consensum non haberet. Inde cæpit prisca antiquorum theologia studia mentesque hominum ad se allicere, quam totam tamen in corporum naturaliũ consideratione Zeno & Cleanthes & Chrysippus philosophi consistere crediderunt. At non penitus à rebus diuinis, quamuis certa & legitima via eò non accedebatur; erat remota contẽplatio antiquorum, neque inutilis planè erat illa inuestigatio. Non enim animorum solum ingeniorumq; nostrorum quasi naturale quoddam pabulum inuenimus consideratione Deorum, rerumque diuinarum cognitionem, dum naturam Dei perscrutamur; sed etiã erigimur quodammodo, elatiores fieri nobis videmur, supera & cœlestia cogitantes, humana, vt exigua & minima & futilia paruifacimus, virique boni efficimur. Nam contemptis rebus humanis, affectibusque animorum & cupiditatibus conculcatis, quid reliquum esse potest in nobis improbitatis? aut quis patet his motibus inter rerum diuinarum inuistigationem locus? Neque verò corpora solum naturalia pro Dijs culta fuerunt ab antiquis, vt Luna, Sol, terra, ignis, aqua, venti, qui omnes pro Dijs diuinos honores obtinuerunt, vt & Herodotus in Clio, & Plato in Cratylo testantur, & nos superius demonstrauimus: sed etiam vt certa moderatione animorum nostrorum motus temperarentur, nihilque crederetur sine Deo auspice & moderatore fieri singuli propè animorum motus pro Dijs quoque diuinis honoribus culti sunt. nam & ara Misericordiæ fuit apud Athenienses: apud quos illi numini, quia magna momenta in tota hominum vita, casuumque varietate habeat, præcipuus quidam honos habebatur tum Pudoris, & Famæ, & Alacritatis aræ; & bonæ Valetudinis erecte sunt: & Somnia, Pertinacia, Gratiæ, Fraus, Miseriæ, Querela, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ pro Dijs habitæ. Necessitatem præterea magnam Deam vocauit Callimachus in hymnis, & Fortuna rebus omnibus dominare credita, & Spem ac Timorem graues Deos ita vocauit Theog.

ἔλπις καὶ κύνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὅμοιοι,
οὗτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι.
Spesq; Timorq; pares mortales inter, & ijdem
Infestant animos numen vtrumque graue.

Nam cùm superiores motus animorum diuinos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis fana fuerint erecta, non ne hoc palam indicarunt, Deos omnia prospicere, & viros bonos quam maxime ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accõmodare? Atqui cum mundum totum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina præsentia Deorum carere posse, cum multitudo rerum omnium quæ agerentur & dicerentur & cogitarentur, Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impune licuit. Neque vllus fuit ex hac tanta Deorum multitudine, cui mortalium sapientia, probitas, iustitia, integritas, fides, temperantia non esset grata Quare præclarè traditum est à sapientibus duas esse vias animarum à corporibus excedẽtium. Qui enim se humanis vitijs contaminassent, seque totos libidinibus addixissent, quibus cæci se domesticis turpitudinibus ac flagitijs inquinassẽt, vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patriæ suæ cõcepissẽt: ijs deuium quoddam iter fuisse seclusum à Deorum concilio tradiderunt, atque hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterant. Qui verò multa quidem, at expiabilia peccata commisissent, sordibusque; humanæ fæcis fuissent inquinati; illis post certum temporis spacium ad Deorum concilium accedere licebat, vbi omnes illas sordes abluissent: cùm nihil nisi purum & simplex ad Deos peruenire posset. Qui vero se integros castosque seruassent per totam vitam, quibusque fuisset quàm minima cũ corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati; his facilem patere reditum ad Deos, vnde discesserant, tradiderunt antiqui. Quare cùm sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna præmia proponerẽtur, cumque omnium negociorum cogitationumque suarũ Deos testes habere singulos dicerent antiqui, poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorum præsentiam demissi. At nunc de Vlysse iam dicamus.

De Vlysse. Cap. I.

VLYSSES, de quo tã multa, tamq. mirabilia scribũtur à poetis, & ab omniũ poetarum prĩcipe Homero pcipuè, natus est in Bœotia, vt sensit Lycophron; vt verò alij in Ithaca, parentibus

tibus Laerte & Anticlea, de qua ita meminit Homerus lib. λ. Odyſſ.

ἦλθε δ᾽ ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης
αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς ἴλιον ἱρήν.

Atque anima acceſſit defunctæ matris eodem.
Nata magnanimo Autolyco clara Anticlea:
Quam viuam liqui petij cum Pergama ſacra.

Silenius autem Chius ſcriptum reliquit lib. 2. fabuloſarum hiſtoriarum, Vlyſſem vocatum fuiſſe, quoniam natus ſit quo tempore Anticlea prægnans iter faceret, ad Neritumque Ithacæ montem contenderet propter difficultatem itineris. nam cũ magnus imber decidiſſet, illa in via lapſa cecidit ac peperit. alij tamen ab ira populorum aduerſus Autolicum nominatum fuiſſe Vlyſſem maluerunt. Hic vbi nauigandum eſſet ad bellum Troianum cum cęteris heroibus, ſe inſanum eſſe ſimulauit ob eximium amorem, quo vxorem Penelopen Icari filiam, vt aiunt, proſequebatur. Iunctis itaque duobus inter ſe longè diuerſis animalibus littus aratro proſcindere cępit, ſalemq pro ſeminibus ſpargere. At Palamedes eius aſtutia cognita cũ aperire & retegere illius conſilium niteretur, Telemachum Vlyſſis filium infantẽ, quẽ vnicum Vlyſſes habebat, ante aratrum in ſulco depoſuit. Vlyſſes facinus conſpicatus, ne filium læderet, aratrum ſubleuauit, ac retinuit animalia. cognitum fuit eo pacto ſimulatam fuiſſe ab Vlyſſe illam inſaniam, at non verè eſſe mente captum. quare ad bellum Troianum cum cæteris heroibus claſſe neceſſariò deuectus egregiã operam Græcis in eo bello nauauit. Primum enim fuit autor vt Achilles inter filias Lycomedis virginali habitu indutus atque ita latens ad bellum protraheretur. Nam fama eſt Vlyſſem cùm audiuiſſet per exploratorem quendam Aſium nomine, Achillem ibi latere, ſumpto mercatoris habitu externi multa venalia attuliſſe ad Lycomedis filias maior, ex parte muliebria inſtrumenta. inter cæteras merces, quas Vlyſſes expoſuit, erant pugiones & gladij quidam perornati. his allectus Achilles relictis muliebribus inſtrumentis ad hæc contemplanda & pertractanda ſe contulit, qua ratione differre a muliebribus ingenijs ac vir eſſe imberbis inter mulieres cognitus eſt ab Vlyſſe, quamuis ſe fœminam eſſe per muliebris veſtes mentitus eſſet. deinde ſagittas Philoctetæ, quas ille ab Hercule acceperat & de Pelopis oſſibus vnum ad Troianum bellum afferri oportere docuit ſine quibus Troia capi minimè poterat, monuerat oraculum. Cineres Laomedontis clàm è Scæa porta rapuit, Palladium cęſis arcis cuſtodibus ſuſtulit. Explorator cùm Diomede miſſus Rheſo Thraciæ rege cæſo abduxit equos, antequam Xanthi aquam bibiſſent. Hæc autem omnia niſi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis Poſt mortem Achillis de armis eius cum Aiace contendit, atque Vlyſses contra fortitudinem Aiacis multa vi eloquentiæ demonſtrauit ciuitates ſapientia potius hoſtium, quã vi armorum, & firmitate corporis euerti debellarique poſse: quare finxerunt robuſtiſſimum, Aiacem facile inſaniuiſse, quia pleraque quamuis robuſta corpora tamen non multum valent ingenio, vel potiùs parum diſtant ab inſania. Aiax igitur huius eloquentia & rerum gloria ſapienter geſtarum victus circa diluculum ſeipſum confodit, vt ait is qui res Cyprias cõſcripſit. atque cùm paruus eſset Vlyſses, magnus tamen erat Aiax; ſed in proceris magniſque corporibus tenuis eſt plerumque ſapientia, vt quorum virtus latius ſit diffuſa, in paruis nimia ſæpe calliditas: quare mediocritas magis eſt laudabilis, de his igitur iure poteſt dici, quòd:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.
Non eſt in tanto corpore mica ſalis.

Multa ſunt denique & alia ab eodem Heroe in illo bello, quæ callidè excogitata fuiſse commemorantur, quæ nunc omittenda duxi. atque illa tantùm percurram, quæ non ad ſubiugandam aliquam Aſię partem, quod quidem non valde glorioſum eſt cuiquam, pręſertim ſi id fiat per multas plurimorum manus: neque ad occupandum attinent imperium Troianorum, ſed ad ſeipſum, quod multo præclarius eſt, vincendum, & ad componẽdos animi motus, & ad mentẽ ſuam rationi, prudentięque legibus ſubijciendam, fuerũt ab antiquis memorię prodita. Capta igitur Troia cùm in patriam nauigaret Vlyſses, ad littus Ciconũ, qui fuerunt aſperrimi Thraciæ populi, tempeſtate delatus, ibique Iſmarum, quam ciuitatem Maroniam poſtea vocarunt, populatus erat, inde abnauigaturus, atque non conſulentibus amicis die poſtea irruentibus in Ciconibus cum duodecim nauibus, quas habebat, multis è ſuis in prælio aduerſus irruentes Ciconas deſideratis, ſoluere tandem ab illo littore coactus eſt. Atque cùm magno negotio poſtea terram attigiſset, ibi biduum commoratur, tertiaque die nauigatione proſpera vſus patriam ferè attigerat. Sed à Maleo promotorio depulſus decimo die rurſus in Aphricam magna tempeſtate delatus ad Lotophagorum regionem appulit:

lit: Ibi cùm socij eius locorum fructus gustassent, patriæ obliti ad naues minimè reuerterũt. Inde verò fertur delatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim socijs intrauit. quem Polyphemum postea liberioribus poculis inuitatum, cùm in profundum somnum deflexum videret. qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit. & vnicum oculum, quem is habebat, accenso titione exussit. tum pellibus ouium indutus cum superstitibus sex socijs ex antro inter oues mirificè clam elapsus est. è Sicilia deinde ad insulam Aeoliam delatus vẽtos in vtrem inclusos, præter Zephyrũ, omnes accepit ab Aeolo: nam is Sicilia & ab Aeolis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est vtilis. At cùm sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, reclusisset vtrem, reflantibus ventis acerbissimè ad Aeoliam insulam denuò repellitur. Hic rursus cùm frustra Aeoli munus id repeteret, repulsam passus, cum acerbissimis contumeliis tanquam Dijs inuisus ex insula sic ab Aeolo repellitur.

ἔρρ᾽ ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζώντων
ἔρρ᾽ ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπεχθόμενος τόδ᾽ ἱκάνεις.

Ocyus esto procul viuentum pessime: cede,
Cede procul, superis inuisus fluctibns erras.

Tum verò ad Lęstrygonas immanissimos Campaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cùm Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ad Aeæam insulam cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæque plurimum magicis artibus posset, Solis filia credita, habitabat. Hæc etiam nonnullos è socijs Vlyssis exploratum quinam insulam incolerent missos, in beluas conuertit. At hanc Vlysses intrepidus accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quam stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cum hac postea annum versatus filium suscepit Telegonum & Ardeam filiam, quæ postea in Italiam delata vrbi Ardeæ nomen dedit, sicuti ex Ausone suscepto è Calypso vocata fuit Ausonia. Mox ad inferos descendit, vt è vate Tiresia, quæ sibi agenda forent, perdisceret: vnde reuersus colũnam Plutoni ac Proserpinæ consecrauit. mox ad insulam Sirenum delatus aures sociorũ cera illitas obturauit, seque ad malum nauis alligari iussit, ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam & Charybdim pertrãsiens non sine aliqua sociorum iactura in Siciliã rursus peruenit, vbi Solis filiæ paternos greges custodiebãt. Hic monuit socios ne Solis greges lęderent, sed ipso dormiẽte fame coacti (iamdiu enim permagnam annonæ penuriam plurimũ passi fuerant nauigãtes) plura animalia è gregibus ceciderunt: quòd scelus tantum omnes naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers eius sceleris arrepto malo nauis nouem dies in mari fuit ab vndis & ventis agitatus: ac tandem ad Ogygiam insulam delatus, & à Calypsone nympha in hospitium acceptus, septem annos cum illa versatus est, atque ex eius congressu filios etiam suscepit Inde cùm rate denique vectus fuisset ita Diis iubentibus, cùm non procul abesset à Phæacia, ratis etiam frangitur, quoniam Neptunus propter casum Polyphemi filij grauissimam tempestatem illi immisit. Huius miserta Leucothoe tabulam subiecit, cui innixus Vlysses in portum Phæacum adnatauit, nudusque inter frondes arborum ibi se occultauit Cum verò vestes postmodò à Nausicaa filia Alcinoi accepisset, Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugem perductus est, à qua nauibus & socijs dono acceptis in Ithacã cum muneribus dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto mendici habitu, vti Pallas monuerat, ad suos rediuit, domumque suam lasciuis ac sceleratis procis expurgauit. Post reditum Vlyssis à Troia longè diuersus fuit sermo mortalium. siquidem alii Penelopẽ illi filium peperisse inquiunt. qui deuicta Troia Ptoliporthus fuit appellatus ad memoriam paternæ virtutis, cum illud nomen populatorem vrbis significet. Alij dixerunt ab Vlysse fuisse illo crimine damnatam, quod procos vltro inuitasset, ac domo eiectam priùs Spartam, deinde Mantineam illã adijsse, vbi vitam concluserit. Hæc autem omnia ita sunt à poetis decantata, vt vel solum Homeri poema nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hactenus de Vlysse dicta sunt. Pindarus tamen in Nemeis multò plura decantata fuisse scribit de Vlysse, quàm reipsa gesta fuerint, cùm poetam beneuolum & amicum sit nactus. At alij aiunt Vlyssem fuisse à Telemacho occisum, quem susceperat è Circe, qui etiam veritus à custodijs ad patrem accedere, quosdam è custodibus trucidauit, & mox partem ipsum incognitum lancea transfixit, cui alligauerat in summa parte os turturis marinæ, cui frequentibus somniis & auguriis fuerat prædictum fore vt à filio sibi caueret, velut ait Dictys Cretensis lib. 7. belli Troiani.

AT nunc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. atque illud esto primum, quòd si quis diligentius consideret illa quæ memoriæ prodita sunt de Vlysse, is intelliget vniuersam homi-

num vitam in his Fabulis expressam fuisse, & præclara sub his præcepta contineri, quæ spectent plurimum ad animos nostros in omnes fortunæ euentus ad sapientiam informandos. Quis est enim Vlysses? an non sapientia, quæ inuicta per omnia pericula intrepidè pertransit? aut qui sunt Vlyssis socii? non ne animorum nostrorum motus? Cur igitur multos è suis sociis in prælijs aduersus Ciconas ad radices Ismari montis amisit? cur multi fuerunt à Læstrygonibus absumpti? cur nonnulli à Cyclope vorati? cur alii à Scylla & Charybdi grauissimis monstris absorpti? Quoniam multi vel ira vel doloribus vincuntur, vel rebus aduersis ita infringuntur, atque consternantur, animoq; deficiunt, vt ad priorũ locũ, tanquam in patriam peruenire non possint. Nã cùm pars animæ nostræ altera rationi pareat, altera ad illã surda sit omnino, merito illos socios Vlyssi iniunxerunt. Alii contra non cedunt quidem difficultatibus, aduersus quarum molem inuicti persistunt, sed inter Phæacum delicias, aut inter fructuum Lotophagorum suauitatm, aut per iucundissima Circes pocula, aut cantus Sirenum, propriam salutem neglexerunt. Quare nõ pauciores inter delicias aut voluptates, quã inter grauissima pericula socios Vlysses desiderauit. Quanta sit autem vis voluptatum, quãque perniciosa mortalibus, declarauit exemplum Polyphemi: quippe cum vel tanta moles Cyclopis fuerit per vini suauitatem oppressa. Cùm demonstrarent rursus poetæ diuinam bonitatem omnibus patere eius auxilium implorantibus, dixerunt illum ventos in vtrem inclusos ab Æolo accepisse, quæ tamen neglecta semel, postea non foret ita facilis & omnibus obuia, illum ad Æolum reuersum repulsam passum fuisse inquiunt. Deinde ostendunt auaritiam sociorum Vlyssis, qui vtrem reclúserunt, multorum & laborum & calamitatum fuisse originem. Ibidem quam necessaria sit Imperatoris vigilantia ostenditur, cùm neque tantillũ quidem ab administratione rerum ad communem omnium salutem pertinentium recedere liceat. Quamuis plerisque non ad publicam sed ad propriam vtilitatem, res publicas gubernare nunc mos est: qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tantùm quòd sibi conferat, legitimum esse arbitrantur. Deinde significatum fuit per hęc viro bono necessariã esse omnino prudentiam, & rerum futurarum quasi diuinationem quandam, & præcognitionem, cũ sciscitatum de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non sufficere vires humanas ad superã da pericula, vel titillationes voluptatum, ad quas obstupescit humanum ingenium, facilè monere potest Mercurii munus, quòd datum est Vlyssi aduersus omnia veneficia. Cur inter suauissimos Sirenum cantus vel aures obturari, vel ad malum alligari conuenit? quia aduersus illegitimarum voluptatum illecebras vel surdos esse, vel rationi firmissimè alligatum obtemperare omnino opus est. Cur socii naui igne fulminis cœlestis cõflagrante vbi Solis greges mactauissent, eo Deo neglecto in mari periérũt, ac solus Vlysses euasit? quia nemo impune denique religionem paruifacit, cum innocentes semper Deus protegat & adiuuet. Hic idem modò nudus & ad littus eiectus inter frondes latuit, modò auri & argenti diues multis acceptis sociis & muneribus in patriam dormiens exponitur ob fortunæ vicissitudines quas virum sapientem æquo animo perferre opus est. Hic idem sumpto mendici habitu consilio Palladis post omnes procos cæsos tranquillus in patria fuit; quoniam viri boni, & mali eundem habẽt ortum, & exitum vitæ: omnes enim mẽdici & nudi nascuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu speratis denique & extinctis libidinis voluptatumq; omnium stimulis, qui proci sunt animæ nostræ, in patria in piorum locis, in Deorum concilio fœlicissimè viuimus. Quare si quis vel illa mõstra, quę dicitur Vlysses domuisse, alicubi extitisse credat, vel si extitissent tam dispersa, ad illa omnia Vlyssem fuisse delatum; is nimium rerum antiquarum scriptoribus pro quadam simplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat. Sin hæc omnia ad mores, vitamque mortalium rectè instituendam excogitata putet, mecum planè sentit: cum omnia hæc ad omnes fortunæ euentus sapienter ferendos non mediocriter pertineant. Dicta est Minerua Vlyssi omnem deformitatem abstulisse, vt ait Plutarchus in Synopsi, quia sapientia omnia corporis vitia deleat. Atque de Vlysse ita breuiter, nunc de Oreste dicatur.

De Oreste. Cap. II.

ORESTES autẽ fuit Clytemnestræ & eius Agamemnonis filius, qui summus Imperator fuit Græcorum, vbi Græci ad Troiam militarent, quem alii dicunt in conuiuio cùm domum post id bellum redijsset, alij in balneo vna cum nonnullis viris illustribus, per insidias, Ægisthi fuisse cæsum. Ferunt Orestem paruulum domi cum matre relictum fuisse, quo tempore Agamemnon ad bellum Troianum nauigauit,

gauit, vbi cantorem, custodem & admonitorem Clytemnestrem reliquit. At Aegisthus Clytemnestræ desiderio captus cantore clã per insidias in insula deserta obtruncato, illa deniq; potitus est. Hic idem Aegisthus Agamemnone patre Orestis cæso filium quoq; erat occisurus, nisi is ab Electra sorore admonitus insidias sibi parari ab Aegistho, fuga sibi salutem comparasset. Alii dicunt Arsinoen nutricem cæso patre rapuisse Orestem, eumque seruasse cùm esset trium annorum, vt inquit Herodotus in Pelopeia. Perecydes sensit Orestem à Laodamia nutrice subtractum fuisse furori crudelitatique Aegisthi, sed filiũ Laodamiæ pro Oreste fuisse ab illo trucidatum. Profugit igitur Orestes ad Stropium principem Phocensium, qui sororẽ Agamemnonis in matrimonium duxerat, vbi ad duodecim annos cõmoratus, cùm iam ad robustiorem ætatem peruenisset, & paternæ cædis memor, & acceptæ ab Aegistho iniuriæ non oblitus, tanquam nuncius mortis Orestis ad Clytemnestram matrem admittitur: atque Electra conscia, quæ data fuerat in matrimoniũ cuidam agricolæ, ne possent qui ex illa nascerentur ad regnum aspirare, matrem & Aegisthum eodem ferro obtruncauit, in paterne cędis vltionem. Atque hoc factum fuit in quodã sacello Palladis, quod fuit extra vrbem, cùm adulteri pro morte Orestis Dijs gratias agerẽt, vt magno periculo liberati, qua de causa Ioui liberatori sacrificabant. Nam cùm sororis marito, eiusq; coniunctis armatis templi aditum Orestes occlusit, ipseque ingressus cum paucis sua manu ambos confodit & trucidauit. Id autem factum est ab Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip. in Oreste his carminibus:

φοίβου δ' ἀδικίαν μὲν τί δεῖ κατηγορεῖν;
πείθει δ' ὀρέστην μητέρ' ἥσφ' ἐγείνατο
κτεῖναι, πρὸς οὐχ ἅπαντας εὔκλειαν φέρων.

Quid est opus narrare Phœbi iniurias?
Matrem hic Oresti suadet illum quæ edidit
Mactare: magnam quo refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerint Orestẽ non fuisse per id tempus apud Strophium, sed dũ exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cùm magna Arcadum manu, Phocensium auxiliis fretum Spartæ regnum occupasse, cui Lacedæmonij haudquaquam inuiti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parerẽt, quam Nicostratum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionem Menelai filiam nupsisse Oresti, de qua natus est filius Sisamenus, qui patri Oresthi in regnum successit, vt ait Paus. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam cędẽ diem dictam fuisse apud Areopagitas, vt sensit Nymphodorus, ab Erinnybus vltricibus scelerum: vt vero Dionysiocles, à Tyndaro patre Clytemnestræ: vt verò Amorgius Simonides, ab Erigione Aegisthi & Clytemnestræ filia: in quo iudicio cùm par esset vtrinque suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes arcę Mineruæ arã erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι sit precari, quod preces eius audierit. Nam eò insectantibus Erinnybus è patria, ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat, cùm enim nescio quo animi stimulo ob conscientiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primum profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalipoli, ad quã ad vrbem vbi peruenisset, mox Orestia fuit appellata, vti scripsit Acesodorus lib. 2. de vrbibus. Alii dicunt Oresten Thraciæ vrbem ab ipso Oreste conditam & appellatã fuisse, quæ postea vocata fuit Adrianopolis: atq. ibi primum furijs correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alii dicunt Orestem sibi manus alterius digitum hic abrosisse impatientẽ furoris, vbi nigræ furiæ sibi obuiæ primum fuerunt, quæ adeso digito mox sibi albæ visæ sunt, quare ad se ipsum redijt. Quidam apud Trœzenios diu mansisse tabernaculum vocatum Orestis tradiderunt. quod erat insigne ædificium apud illos, in quo loco cùm parua esset cella ante id tempus, illum consistere Trœzenij iusserunt antequam materni sanguinis maculas expiationibus elueret: quo etiã in loco dum ritè expiaretur, solebant cum illo epulari, qui præerant illis illustrationibus. Mansit postea consuetudo apud Trœzenios, vt posteri illorum prefectorum in eodem loco statis diebus cœnitarent: eius autem expiationib. & laurum adhibitam fuisse, & alia lustrationũ genera, & aquam ex Hippocrene fonte, scripsit Melanthes in libro primo sacrificiorum. Habuerunt enim ipsi quoque Trœzenios Hippocrenen fontem, de quo longè alius est sermo, atq; de Hippocrene fonte Bœotorum. Hic in Macedoniam profectus oppidum condidit, quod vocatum fuit Argos Oresticum, & vniuersa regio Orestias, vt testatus est Strabo lib. 7. Narrant Orestem Athenas per id tempus venisse, quo Lenæa Liberi patris sacrificia celebrabantur, quæ scripsit Apollodorus Anthesteria fuisse antiquitus appellata, quasi floralia dixerim. Cùm igitur inter sacrificia non admitteretur, vtpote cę-

de

de matris pollutus, dicitur Pandion hoc excogitasse: cùm choam vini, (est autem illud mensuræ nomen apud Athenienses) dari singulis cõuiuis iussisset, imperauit singulis vt suum biberẽt neque alij de suo cuipiam infunderẽt, ne ex eodem cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque ex eorum vino: neque rursus grauiter ferret, quòd ipse solus seorsum ab aliis biberet. Atque inde Choum solemnitas manasse eo ritu credita est. Neque verò istud ipsum sine oraculi monitu factum fuit, quod scripsit Euripid. in Iphigenia in Tauris:

------ πρῶτα μὲν οὐδεὶς ξένων
ἑκὼν ἐδέξαθ᾽ ὡς θεοῖς στυγούμενον
οἵδ᾽ ἔσχον αἰδῶ, ξένια μονοτράπεζά μοι
παρέσχον οἶκον, ὄντες ἐν ταυτῷ στέγει
σιγῇ δ᾽ ἐτεκτήναντ᾽ ἀπόφθεγκτόν μ᾽, ὅπως
δαιτὸς γενοίμην, πώματός τ᾽ αὐτοῦ δίχα.

---- -- *Primumq́; nullus hospitum*
Me cepit, inuisum velut Deis virum.
Qui me colebant, hi mihi hospitalia
Parare soli dona, mensam vna in domo.
Silentio præbere cuncta quo forem
Nec particeps consilij ipse, nec poculi.

Enimuerò cùm postea oraculum sciscitatus esset Orestes, quo pacto posset ab eo furore liberari, responsum tulit illud fieri non posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus Palladis statuam, quam illi eximiè colebant, abstulisset in Græciam, sororemq́; Iphigeniam recuperaret, & in fluuio ablueretur, qui confunderetur cum septem fluminibus. Ille diu anceps peruenit in fines Rheginorum, atq; in inuento ibi flumine sese abluit. Mox in Siciliam Syracusas traijciens fertur cùm è Taurica rediret, templum ibi erexisse, & simulachrum Deæ consecrasse, quam Fascelitim nominarũt, quia illam imaginem intra fascem lignorum occultauerit Orestes, cùm esset illam è Taurica exportaturus: idque priusquam statuam auferret, vbi primùm in Tauricam accessit. Eò igitur cùm accessisset, in vincula à pastoribus cum Pylade coniectus (nam Pyladem Strophij Phocensis filium, cùm quo fuit à teneris educatus, omnium profectionum, periculorumque socium fidissimum habuit) ad Thoantem regionis regem deducitur, vt de more eius gentis pro victima illi Deæ mactaretur: deinde ad Iphigeniam ad templum missi cum statua per noctem conscensa nauicula omnes aufugiunt. Sed antequam inde soluerent, Orestes comam lugubrem in Tauris deposuit, quem ritum postea detulit in Cataoniam, vt scriptum reliquit Phanodemus in libro 7. rerum Atticarum, & Strab. lib. 12. Alij tamen voluerunt Orestem comam deposuisse antequã ad iudiciũ Areopagitarum accessisset. Cum verò redijsset Athenas, Electram sororem Pyladæ in matrimoniũ collocauit, è qua Pylades postea Medontem & Strophium filios suscepit, vt scripsit Hellanicus Lesbius in 1. libro rerum Aeolicarum, & Isacius in Lycophronem. Quidam præter Iphigeniam & Electrã sorores illis addiderũt Chrysothemim, & Laodicen, & Iphianassam. Fuerunt qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitutum crediderint, in loco quem Acen vocarunt & Tonstrinam vbi comam totondit. Alii istud ipsum iuxta Gytheum saxum cõtigisse memorant, quod ociosum vocarunt: super quo vbi sedisset Orestes fuit ab insania liberatus, vt ait Nymphodorus Syracusius in περίπλῳ siue nauigatione, & Pausanias in Laconicis. Alii tradiderunt illud iuxta Amanum montem contigisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cùm priùs Melanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de fluminibus. Nam vbi profugientes è Tauris tempestate delati fuerunt in partem eius regionis, quæ Seleucia dicebatur, & ad Antiochiã montéq; Melanthiũ, ibi tandẽ dicitur Orestes fuisse liberatus à furore Erinnyum, vti scripsit in suis historiis Thrax Eumolpus. Alii Palladis cõsilio Orestem Argos adiisse, & Erynnias placasse inquiunt, quare ibi eius insaniã placatis Eumenidibus desiisse. Cũ igitur Athenas rediisset sanitati restitutus, sorore data Pyladæ socio, Neoptolemo Achillis cæso, Hermionen vxorẽ duxit, de qua suscepit Tisamenũ: vel, vt scripsit Isacius, ex Erigone Ægisthi filia vxore ducta Pẽthilũ genuit, habitauitque Arcadiæ vrbem Orestiam, vbi à serpente ictus extremum vitę suę diem conclusit: cuius sepulchrum fuit apud Thyreates, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. Huic tanquam Deo postea solennis ritus apud Trœzenios fuit institutus, vt, cùm Orestes in cella quadam antequam expiaretur, consistere iuberetur, cum quo epulati sunt qui lustrationi illi præfuerunt ad eius rei sempiternam memoriam, illorum posteri statis diebus in eodem loco cœnitarent. vbi verò defossa fuerunt illa piacula, laurum natam postea fuisse memorant. sequentibus temporibus cum bellum grauissimum inter Tegeates atque Lacedæmonios exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæmoniis responsum est ab oraculo, præsentes calamitates cessaturas, si ventos & percutientem ac repercussum, hominumque perniciem omnem remouẽtes, ossa Orestis inuenissent. Lichas igitur Lacedæmonius cùm

Tegeam peruenisset (erant enim tunc fœderis iure omnia pacata in ciuitatibus) atque fabri ærarii officinam esse ingressus, ibi inueniri posse ossa Orestis in memoriam venit, quia ventos folles oraculum appellasset; percutientem, malleum; repercussum, incudem; hominum perniciem, ferrum, quo in prælijs cedendis hominibus vsi fuissent atque sepulta fuisse postea Orestis ossa memorant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemnonis, vbi iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pausanias in Laconicis.

ATQVE hæc illa sunt, quæ de Oreste ab antiquis memorantur. Quod hæc ad historicam narrationem referenda sint omnia prope, nemini dubium esse arbitror. at quod ita fuerit Orestes à furiis exagitatus ob parricidium, quod vel iussu oraculi commiserat, illud solum nobis est considerandum Dicunt huic visas fuisse Furias, quæ ardentes faces assidue illius oculis obijcerent, à quibus semper terrore horribili afficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiã, atque adeo hunc mentis furorem, conscientiæ stimulos fuisse constat, quibus scelerum flagitiorumque sibi conscij homines exagitantur: cùm nihil magis animum assidue torqueat, quã præteritorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in Oratione pro Roscio Amerino: Nolite putare quemadmodum in fabulis sepenumero videtis, eos, qui aliquid impiè scelerateque commiserint, agitari, & perterreri Furiarum tædis ardentibus. sua quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat amentiaque afficit, suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impijs assiduæ domesticæque Furiæ, quę noctes diesque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Nam cùm nihil magis quam præteritorum scelerum recordatio animum infestet, tum nihil magis hominum quieti, & tranquillitati confert, quam integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium: quod per hanc fabulam antiqui significarunt. at nunc de Chimæra dicamus.

De Chimæra. Cap. IIII.

CHIMÆRA monstrum illud celeberrimum apud antiquos, Echidnæ ac Typhonis filia fuisse dicitur, vt scripsit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Echidna in his:

ἡ δὲ χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
δεινήν τε μεγάλην τε ποδώκεά τε κρατερήν τε,
τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος.

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο,
Tum parit indomitas ſpirantem ex ore Chimæram
Flammas, ingentem, celerem, fortemq́ grauemq́;
Huic tria erant capita: primum fuit acre leonis,
Aſt aliud capræ, atque aliud caput inde chelydri.
Prima leo, poſtrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis ſpirabat naribus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amiſodari ſtudio fuiſſe educatam, vti ſcripſit Apollodorus lib. 2. Bibliothecæ. Hoc monſtrum trium fuiſſe diuerſarum formarum, & è ſuperioribus parturit, & Homerus ita expreſſit lib. ζ. Iliad.

πρῶτον μὲν ῥα χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
πεφνέμεν ἡ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
Horrendam primum iubet obtruncare Chimæram,
Cui genus haud mortale fuit de ſtirpe virorum.
Prima leo: poſtrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis ſpirabat naribus ignem.

Cùm ignem igitur ex ore & naribus expiraret, fabulati ſunt Bellerophontem ad hanc occidendam miſſum fuiſſe, qui conſcendens equum Pegaſum alatum, natum è Neptuno & Meduſa illam ſagittis transfixit, vt ſcripſit Apollodorus lib. 2. quamuis aliter alii ſentiant, vt dicetur poſtea. Hanc in Lycia habitaſſe memorant, quo etiam in loco nata eſt, neque his plura de Chimæra memoriæ prodita ſunt. Nunc veritatem inquiramus. Scriptum fuit ab Antigono Caryſtio in hiſtoricis commentarijs tres populos à Bellerophonte fuiſſe victos, quod etiam ſignificatum per triplicem Chimæræ formam fuiſſe ait Zezes hiſt. 149. chiliad. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracuſius Nymphodorus Chimæram Lyciæ montem eſſe dixerunt, in quo ignis naſceretur, eius in ſumma parte leones dicti ſunt habitaſſe, in medio erant vberrima & amœniſſima paſcuas, ad radices ſerpentes complures, quæ res locum dedit fabulæ, quod Chimæra monſtrum eſſet è tribus tam diuerſis animalibus compoſitum, cuius caput & pectus vertex ſcilicet eſſet leonis, ignemque efflaret ex ore: atque ita venter erat capræ, cauda verò draconis. Hunc locum Bellerophontes Glauci filius cùm fecisset habitabilem, dictus eſt monſtrum illud ſagittis confeciſſe. Plutarchus in lib. de claris mulieribus Chimæram montem quendam fuiſſe ait ſonitus horrendos & incendia emittere ſolitum, quibus ager finitimus infeſtatus nec arbores nec fruges produceret. at Bellerophonte iubēte reſcindi partem, quæ erat planiſſima, compoſitum fuiſſe, conſopitumque ſonitum, & magnum adhibitum regioni remedium. Scriptum fuit à Theopompo libro ſeptimo rerum Philippicarum, Chimæram non ſagittis fuiſſe transfixam, ſed haſta petitam fuiſſe, quæ plumbum haberet in ſumma parte collocatum: quam partem haſtæ cum Bellerophō in os Chimæræ intruſiſſet, plumbum igne colliquefactum in ventrem Chimæræ defluxit, & illi combuſſit omnia inteſtina, quare mortua eſt. Scripſit Agatharchides Gnidius libro tertio rerum Aſiaticarum Chimæram mulierem fuiſſe Amiſodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. hi cùm Lyciæ loca incurſionibus & inſidiis oportuna cum magna manu iuuenum occupaſſent, adeūtes ea loca obtru cabant. ob concordiam igitur fratrum & ſororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati ſunt. Hos Bellerophontes vi ſuperauit, & in ſeruitutem redegit: quare dictus eſt plumbum in os intruſiſſe quod etiam teſtatur Iſacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentum præcipuè per hæc figmenta ſignificari voluit: cùm dixerit Chimæram tria habuiſſe capita, & triplicem corporis formam; primum caput fuit leonis, vltimum draconis, at mediū capræ, quoniam ex hibernis imbribus, aquarumque abundantia fiunt fluuij quidam, qui dicūtur χείμαρῥοι, per hyemem fluentes ſcilicet qui ſūnt tanquam leones feroces & indomiti, omniaque obuia ſecum trahunt. cùm igitur omnia rapiunt & ſtrepitum edentes quaſi rugiant, leonum primam partem habere dicti ſunt: cùm præcipuè terram quaſi vnguibus effodiant, qua iter ſunt habituri. At pars media capra eſt dicta. quoniam aqua huiuſmodi proxima quæque carpit: vltima pars eſt ſerpens, quia obliquus & contortus eſt omnium fluuiorum, tanquam ſerpentum & viperarum curſus. Hoc monſtrum horrificum Bellerophontes Pegaſo inuectus, Solis calor ſcilicet interemit, quia cùm ceſſat pluuiarum copia per æſtatem, tunc exſiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegaſus idem ſunt re ipſa, vis Solis ſcilicet quæ variis nominibus appellatur: neque quidquam prohibet eundem Solem diuerſis nominibus pro varijs actionibus appellari. Neque enim fieri potuit naturæ ductu, vt tam deforme monſtrum alicubi naſceretur, vt ait Lucretius libro quinto:

Qui fieri potuit triplici cum corpore vt vna

Prima

Prima leo postrema draco, media ipsa Chimæra,
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?

Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira, turpissima omnium monstrorum, reuocari crediderim: cum ira, tanquam leones furibundos faciat, quæ ex ebulliente sanguine circa cor excitatur, oculosque rubro colore tanquam flammis perfundit. Huius media pars est capra, infestum plantis animal, quoniam maximè infesta est facultatibus ira, cùm nullam neque vtilitatis, neque honoris rationem habeat ira. vt autem significarent antiqui omnium vitiorum maximè molestam esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitanda est, neq. huic motui obnoxios esse amplectendos, huic monstro partem extremam draconis attribuerunt. Non minùs enim cauendus aut fugiendus est is viro prudenti, qui quò tulerit vis iræ & impetus feratur, quam draconum & crudelissimarum viperarum consuetudo. Sic enim refrænandam esse iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nullam hominum nisi stultissimorum amicitiam comparemus. Alii vim rhetoricæ facultatis sub hac fabula contineri arbitrati sunt qui procemiorum naturam acrem esse voluerunt, modicéque intumescere: medium orationis carpere & sublimia sectari propter necessaria sapientiæ studia: at extremam partem se tanquam anguem ad medium reflecti summatim repetendum, virusque habere & acrimoniam quæ excitet animos auditorum in aduersarios. At de chimæra satis: nunc de Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. Cap. IV.

DICITVR is Bellerophon qui Chimæram interemit, patria fuisse Corinthius; & Glauci eius filius, qui natus fuit è Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthus libro secundo de rebus patriis, & Pausanias in Corinthiacis, qui Bellerophon Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadem proprium fratrem, vel, vt Philemon putauit Pirenen, vt verò Dorotheus Sidonius, Alcimenen, interemisset, non solùm nomen, sed patriam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à Prœto perhumaniter excipitur, & in hospitium capitur. Deinde paucis interiectus diebus *Antea*, vel, vt alii maluerunt, Sthenobœa Prœti vxor incredibili amore Bellerophontis capitur: quem cùm nullis blanditijs posset ad adulteriū allicere, apud Prœtum tentatæ pudicitiæ accusauit. At Prœtus hunc ipse quidem iure antiquæ consuetudinis interficere noluit: quoniam fuit antiquorum consuetudo, vt neminem occiderent quicum edissent, nisi istud accidisset inconsultò: sed ad Iobatem generum suum in Lyciam misit occidendum, literasque dedit obsignatas, in quibus criminatio continebatur. Subiuit eādem fortunam Hippolytus propter amores nouercæ, & Peleus propter Cretheim Hippolyti filiam, qui tamen ambo post calamitates iniquè acceptas Deorum misericordia pristinæ incolumitati sunt restituti. *Hippolytum*, notius est quā indigeat explicatione, fuisse in vitam ab inferis reuocatum: sic enim plerique fabulati sunt, Peleus ob amores Cretheis vxoris *Acasti*, quia noluisset illi ad turpitudinem parere, accusatus apud Acastum tentatæ pudicitiæ in deserta Pelei montis deductus est, atque arbori nodus alligatus vt à feris syluestribus voraretur. dicunt Deos innocentiæ misertos Vulcanum ad Peleum soluendum misisse, atque ensem illi insuper donasse quo feras irruentes posset trucidare, sic igitur solutus iuit in Thessaliam, Acastumque ipsum & vniuersam Iolcum debellauit, vt inquit Hellanicus Lesbius in rebus Thessalicis. Cùm verò solemnitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admissus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas à socero aperuit. enimuero cùm illam consuetudinem Iobates etiam seruaret, hunc quidem ipse interficere noluit, sed imperauit vt Chimæram & Solymos & Amazonas occideret, quæ omnia testatus est his versibus *Hom.* lib. ζ. Iliad.

τῷ δὲ γυνὴ προίτου ἐπεμήνατο δῖ' ἄντεια
κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι. ἀλλὰ τὸν οὔτι
πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα βελλεροφόντην.
ἡ δὲ ψευσαμένη προῖτον βασιλῆα προσηύδα.
τεθναίης ὦ προῖτ', ἢ κάκτανε βελλεροφόντην,
ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ.
ὣς φάτο. τὸν δ' ἄνακτα χόλος λάβεν, οἷον ἄκουσε.
κτεῖναι μὲν ῥ' ἀλέεινε (σεβάσσατο γὰρ τόγε θυμῷ.)
πέμπε δέ μιν λυκίηνδε, πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ,
γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.
δεῖξαι δ' ἠνώγειν ᾧ πενθερῷ, ὄφρ' ἀπόλοιτο.
αὐτὰρ ὁ βῆ λυκίηνδε θεῶν ὑπ' ἀμύμονι πομπῇ.
ἀλλ', ὅτε δὴ λυκίην ἷξεν, ξάνθον τε ῥέοντα.
προφρονέως μιν τῖεν ἄναξ λυκίης εὐρείης.
ἐννῆμαρ ξείνησε, καὶ ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν.

ἀλλ'

ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη ἐφάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς,
καὶ τότε μιν ἐρέεινε, καὶ ᾔτεε σῆματ' ἰδέσθαι,
ὅττι ῥά οἱ γαμβροῖο παρὰ προίτοιο φέροιτο.
Occultoq; uxor Prœti mox carpitur igni,
Clam petit amplexum illius: sed pectora casta
Flectere non potuit prudentis Bellerophontis:
Hinc tulit ad Regem mendacia callida Prœtum.
Prœte precor pereas ni cædes Bellerophontem:
Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
Tentauit. Regem audita mouere querela.
Cædem deuitat tamen hanc mens horret ab illa.
In Lyciam ad generum mittens sed tristia scripta
Huic arcana dedit, luat vt pro crimine pœnas.
Tempore quo Lyciam petijt sed forte Deorum
Festa celebrabant Lycij solemnia. Rex hunc
Vt primum Lyciam petijt, Xanthumq; fluentem,
Excipit hospitio peregrinum ritè diebus
Ille nouem, totidemq́ boues mactauit ad aras:
Aurora vt decimo conspersit lumine terras.
Quid peteret rogat hunc, soceri tũ scripta resignat.

Deinde sequuntur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pericula Bellerophontem ire imperauit. Erat enim adeò terribilis Chimæra, quæ flammas euomebat, vt proxima quæque combureret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At verò Dij cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasum alatum equum, natum è Neptuno & Medusa, vel, vt alij maluerunt, è sanguine Medusæ, dum eius caput à Perseo cæderetur, illi dederunt. quem equum vbi Bargyllus comes vellet capere, calce ictus interiit, atque Bargyllis Cariæ oppido nomen imposuit. dicunt Mineruam, Chalinitiden siue frænatricem cognomento, maximè omnium Deorum opem innocentiæ Bellerophontis tulisse, quippe quæ prius domitum & fræno assuetum Pegasum illi tradiderit. Eo equo vectus Bellerophon primum Chimæram occidit. deinde Solymos &

Amazonas debellauit. Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultantem multi è Lyciis insidiis collocati repentè adoriuntur, quibus omnibus profligatis cùm Bellerophon incolumis ad Iobatem reuertisset, eius virtutem & fortitudinem admiratus Iobates Philonoen filiam in matrimonium illi dedit. eumque generum sibi asciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodamiam, & Hippolochum suscepit, quamuis alij è diuersis mulieribus hos susceptos voluerunt. His rebus cognitis cùm innocentia Bellerophontis postea omnibus patuisset, illam infamiam non ferens Prœti vxor supra cicuta sibi mortem consciuit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophontem instituit. Sed Bellerophon, quale est ingenium plerisque mortalium, tanta rerum gestarum fœlicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit, quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex deprimendam esse ratus, œstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur.

Cùm in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cæcusque factus fuisset, tamdiu errauit per illam planitiem, quamdiu vixit, donec inedia denique fuit absumptus ac victus penuria, cùm nullam neque domum, neque hominem reperisset. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aera volans, in cœlum denique rediit in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ. quod cùm vidisset Aurora, hunc impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hactenus.

HANC fabulam alii ad Historiã, alii ad Physicam, alii ad Ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quòd Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τῦ πύγνυσθαι à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint, quam humorem motu Solis eleuatum: quoniam aere vi Solis agitato pars grauior sublata paulò post rursus deorsum demittitur, atq; cogitur, quæ cùm feratur deorsum & coagulетur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars sublimior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit a Ioue deorsum detrusa fuisse: atque cùm Pegaso ex aqua ob motum cœli diurnũ sublato, Aurora oriatur dies dictus est, vt sensui magis patet, at non Bellerophon, à Pegaso equo portari. Alii generationem elementorum, cùm alia sursum, alia deorsum ferantur, vt leuia sunt aut grauia, per hæc significari maluerunt. Alii vitæ humanæ rationem propè omnem sub hac fabula contineri, tradiderunt; nam neque aduersis rebus nimis tristari, neque prosperis & fœlicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horum omnium denique moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus inique circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti; & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idẽ postea dicitur de cœlo detrusus. Alii malũt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, veheretur q. in naui, cuius prora leonem, puppis draconem haberet, in medio capra esset depicta, quem insecutus Bellerophon cum citissima ac expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit: quare datus est locus fabulæ, vt ait Plutarch. in claris mulieribus. At Lucianus in Astrologia sensit animum Bellerophontis ad sublimium rerum speculationem elatum equum fuisse creditum alatum, atque ita rem fabulis inuolutum. Alii ad Astronomicas rationes hæc ipsa quæ de Physicis dicta sunt transtulerunt, eaque fieri inquiunt pro viribus astrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehendisset, dictus est in cœlum ascendisse. Alii dixerunt Bellerophontem à Pegaso alato vectũ Chimæram interemisse, quia is celerem prior inuenit & frenum, vt ait Pindari interpres: sicuti bigarum inuentor fuit Castor, quadrigas Erichthonius Atheniensis inuenit. Dictus est is equus alatus, vt voluerunt quidam nauigium, cùm ille prior omnium inuenerit nauigare classe, atque ordinem classis instruendæ, cùm vela & remi alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos leonibus similes dixerunt poetæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Insidias porrò quas Iobates è lectissimis iuuenibus illi parauerat redeunti, caudam serpentis vocarunt. At de Bellerophonte satis, nunc de Rhea dicamus.

De Rhea. Cap. V.

RHEAM scripsit Hesiodus in Theogonia Terræ & Cœli fuisse filiam, cùm ita de filiis Terræ loquitur:

οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' ὠκεανὸν βαθυδίνην,
κοῖόν τε, κρεῖόν θ', ὑπερίονά τ', ἰαπετόν τε,
θείαν τε, ῥείαν τε, θέμιν τε, μνημοσύνην τε.
Oceanum peperit Cœlo coniuncta profundum,
Cæumq; Creumq; Hyperionaq; Iapetumq;
Thiamq;

Thiamq́; Rheamq́; Themimq́; Mnemosinenq́.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à Deo factam fuisse inquit, quem Protogonum appellat, cùm ita inquiat.

πότνα ῥέα, θύγατερ πολυμόρφου πρωτογόνοιο.
O Rhea Protogoni genitoris filia summi.

Quæ cùm fuisset postea Saturni vxor credita, de illa scripsit idem Orpheus:

πάντιμ' ἀγλαόμορφε, κρόνου σύλλεκτρε μάκαιρα.
Saturni fœlix coniux, splendida forma est.

Ex hac idem poeta terram, & mare, & cœlũ, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphei.

μήτερ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων
ἐκ σοῦ γὰρ καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ πόντος, πνοιαί τε, φιλόδρομε, ἀερόμορφε.
Mater Diuorum pariter, materq́; virorum:
Ex te terra parens frugum, cęlumq́; profundum,
Et mare cum ventis: veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrem testatur Callimachus ita in hymno in Iouem:

ἐν δέ σε παῤῥασίῃ ῥείη τέκεν, ᾗχι μάλιστα
ἔσκεν ὄρος θάμνοισι περισκεπές.
Nam te in Parrhasia peperit Rhea, sunt vbi colles
Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hanc Deorum matrem à quatuor leonibus in curru vehi solitam, & corona turrita coronari, cuius manibus sceptrum addiderunt, & sacerdotes tympana æraque pulsabãt & Corybantes armati circumstabant incedentem, circa quam erant feræ permultæ, quarum mater credita est, vt inquit Lucretius libro tertio:

Quare magna Deum mater, materq́; ferarum.
Et nostri genitrix hac dicta est corporis vna.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones.

Hanc Deam primam fuisse crediderunt, quæ vrbes condiderit, & turres ad defensionem excogitarit, quare ita scripsit Virgilius lib. 10.

Alma parens Idæa Deum, cui Dindyma cordi,
Turrigenæq́; vrbes, bijugiq́; ad frena leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quòd pulsabatur in sacris, & castratis sacerdotibus colebatur cum magno tibiarum cornicinumque strepitu. Illud autem factum fuit ob Atyos memoriam Phrygii pueri, qui cùm à Rhea amaretur, neque tamen eius desiderio vellet satisfacere, perpetuam virginitatem se seruaturũ pollicitus est. At cùm eam non seruasset, à Rhea in furorem percitus seipsum euirauit, atque sacerdotem illi Deæ, cui fidem violauerat, dicauit. Alii dicunt Atym fuisse eius Deæ sacerdotem ab illa Dea sacrificiis præfectum illa lege vt perpetuam castitatẽ seruaret, sed postea promissi parum memor Sangaritidem nymphã cõ-

pressit, è qua Lydū, qui Lydiæ nomen dedit & Tyrrhenum, à quo vocata est Tyrrhenia, suscepit, vt ait Dorotheus Corinthius in historiis at Dea irata furorem immisit *Atyi*, qui sibi testes execuit, violentas etiam manus iugulo illaturos, nisi Dea miserta in pinum arborem sibi consecratam conuertisset. Alii tamen ex Hercule & Iole Tyrrhenum & Atym prædictum esse natos maluerunt, & scripsit Sostratus in secundo introductionis historiæ fabulosæ, quare non mirum est si propter antiquitatem suscepit argumenti vel ego quoque ipse à me dissentio, cùm variorum scriptorum opiniones in variis locis sim secutus. Inde verò mansit ea consuetudo, vt à Gallis vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur. vt testatur Lucianus in Dea Syria. Idcirco, quod vterentur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orph. in hymnis:

τυμπανόδυπε φιλοιςρομανὲς, χαλκίκροτε κόρη.

Tympana quam mulcent timnitusq; æris acuti.

Sic & Ouidius libro primo de Ponto:

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit exiguæ quis stipis æra neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quòd in eam arborem denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt, vt testatur Ouidius libro decimo metamorph. in his:

Et succincta comas, hirsutaq; vertice pinus,
Grata Deum matri siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoq; induruit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotibus sacrificare mos fuit per aliquod tempus. Alii fabulati sunt Iouem per somnum in terram semen profudisse, ex quo terræ conceptu Geniū humana figura, sed ambiguo sexu prodiisse in lucem Agdistem appellatum, cui Dii virilem partem execuerunt, è qua eiecta nata est amygdalus, cuius fructus decerpens Sangarij fluminis filia in sinu abdidit: at illis euanescentibus puella grauida facta mox enixa est puerum, qui cùm depositus fuisset in sylua, & à capra educatus, forma creuit multo humana præstantiore, eius amore miro captus est Agdistes cùm adoleuisset, qui cùm Pesinuntis regis filiam esset ducturus, à superueniente *Agdiste* tantus furor imissus est, vt non *Attes* solùm, sed etiam socer sibi pudenda præciderint. quare Rhea ob formam illum sibi sacerdotum Gallum asciuit, vt ait Pausanias in rebus Achaicorum. Huiusce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati sunt: nam cùm insaniam, ac heliuinam quandam rabiem imitarentur, vocati sunt Corybantes à iaciendis capitibus insanorum more. Hi dicti sunt Galli à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hausta aqua vertebantur in furorem, atque testa se castrabant. Quamuis alii ita vocatos censuerint, quia dæmones essent, qui furorem immitterent. Fiebant autem huius Deæ sacrificia die nono lunæ, vt innuit Nicander in Alexipharm. cum magna vociferatione:

ἢ ἅτε κερνοφόρος ζάκορος βωμίςρια ῥείης
εἰνάδι λειφφόροισιν ἐνιχρίμπτουσα κελεύθοις,
μακρὸν ἐπεμβοάα γλώσσῃ θρόον, οἱ δὲ, τρέουσιν.
ἰδαίης ῥιγηλὸν ὅτ' εἰσαΐωσιν ὑλαγμόν.

Vtq; Rheæ matris olim diuina sacerdos
Ipsa viis lunæ iam nona luce propinquat,
Clamoremq́ue altum tollit: per deuia cuncti
Diffugiunt postquam ceperunt auribus ipsos
Ideæ matris horrendos fortè vlulatus.

Quo tempore cùm Deæ imagine asino imposita sacerdotes obire vicos mendicantes consueuerunt cùm tympano illi Deæ sacrato, quò metu ac reuerentia Deæ quasi præsentis vel à nolentibus extorquerent victui necessaria, cùm imaginem scutum famis vocet, ac sitis, vt patet in Iambis fabulosis Gabriæ qui ita scripsit per iocum:

γάλλοις ἀγύρταις εἰς τὸ κοινὸν ἐπράθη
ὄνος τις οὐκ εὔμοιρος, ἀλλὰ δυσδαίμων,
ὅσις φέρῃ πτωχοῖσι καὶ πανούργοισι
πείνης σάκος, δίψης τε, καὶ κακῆς τέχνης.
οὗτοι δὲ κύκλῳ πᾶσαν ἐξ ἔθους κώμην
περιϊόντες ἔλεγον, τίς γὰρ ἀγροίκων
οὐκ οἶδεν ἄττιν λευκὸν ὡς ἐπηρώθη;
τίς οὐκ ἀπαρχὰς ὀσπρίων τε καὶ σίτων,
ἀγνᾶ φέρων δίδωσι τυμπάνῳ ῥείης;

Communis emptus est asellus à Gallis
Præstigiatoribus miser, parum fœlix,
Scutum vt ferat famis sitisq́ue mendicis
His, & dolosis, artis & malæ vasa.
Villas vagantes quaslibet, velut mos est
Dixere: rusticus quis est lateat læsus
Quem pulcher Attis, atque vt est is excisus?
Quis tritici, leguminumq; non Rheæ
Det tympano puro primitias præbens?

Fuit enim antiquorum consuetudo sacerdotum multorum vt per vicos vagarentur, ac victum in honorem quorundam Deorum colligerent à Cleobulo Lindio primùm instituta, cùm victus è templo non suppeteret: qualis fuit mox etiam Coronistarum vocatorum sacerdotum, de quo ita mentionem fecit Phœnix Colophonius poeta Iambicus in his:

ἐσθλοὶ, κορώνῃ χεῖρα πρόσδοτε κριθῶν
τῇ παιδὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ λέκος πυρῶν.
ἢ ἄρτον, ἢ ἡμίαιθον, ἢ ὅτι τις χρῄζει.

δότ'

δότ' ὦ ἀγαθοὶ πῶν τις ὧν ἕκαστος ἐν χεροῖν
ἔχει, κορώνῃ. καὶ ἄλλα λήψεται χόνδρον.
φιλεῖ γὰρ αὐτὴ πάγχυ ταῦτα δαίνυσθαι.
ὃ νῦν ἅλας δοὺς, αὖθι κηρίον δώσει.
ὦ παῖ κορώνην κλεινὴ πλοῦτος ἤκουσε.
καὶ τῇ κορώνῃ παρθένος φέρει σῦκα.
θεοί, γένοιτο μετάπεμπτος ἡ κούρη,
κἀφνειὸν ἄνδρα κὠνομαστὸν ἐξεύροι.
καὶ τῷ γέροντι πατρὶ κοῦρον εἰς χεῖρας.
καὶ μητρὶ κούρην εἰς τὰ γοῦνα κατθείη
θάλος, τρέφειν γυναῖκα τοῖς κασιγνήτοις.
ἐγὼ δ' ὅκου πόδες φέρουσιν, ὀφθαλμοὺς
ἀμοίβομαι μούσαισι πρὸς θύρας ᾄδων,
καὶ δόντι καὶ μὴ δόντι πλείονα τῶν γε.

In quibus Iambis patet quòd vagantes illi ſacerdotes fingebant Deam hiſce muneribus veſci, quæ ſuis ſacerdotibus offerebantur: cùm ipſi præterea pro ſalute & incolumitate illorum precarentur, à quibus munera ipſi Deæ fuiſſent oblata atque non ſolùm triticum, vel hordeum, vel cæteras huiuſmodi fruges colligebant, ſed quodcunque illis commodum humanę vitæ offerebatur. quorum carminum hęc eſt ſententia:

Boni Coronæ tradite hordei manum,
Vel tritici, puellæ Apollinis ſacri,
Panemve, ſeu merum, quod aut cuiuis placet.
Date, ò boni, quod quilibet manu tenet
Veſtrum Coronæ, nam ſalem & chondrum capit.
Libenter illa prorſus hiſce veſcitur.
Ceram dabit rurſus, ſalem qui nunc dedit.
Puer Coronam clare Plutus audijt.
Ficus Coronæ virgo multas attulit.
Dei, ſit illa mox petenda ab omnibus,
Et ſplendidum inueniat virum atque diuitem,
Mox filium patri ſeni det in manus.
Matris puella ludat inter & genua.
Simul ſororem educet cum fratribus.
Ego pedes quò conferunt me & lumina
Cedo. atque Muſis ad fores idem cano
Non dantibus, vel plura dantibus.

Vocabantur autem Matragyrtæ ſacerdotes illi, qui in honorem matris Deum conſimiliter pecuniam in templis colligebant, vel ad ſingulas domos accedentes; quod innuit Ouid. in 1. lib. de Ponto:

Et quis ita eſt audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula ſiſtra manu?

Significat vel nomen ipſum, quod in honorem matris Deum colligebant, cum μήτηρ matrem ἀγύρτης præſtigiatorem ac mendicum ſignificet. quare inquit Lucianus in Æſculapio & Hercule: σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ καὶ ἀγύρτης: *Tu autem herbarius es & mendicus.* Fecit mentionem de hoc nomine Ariſtot. etiam in 3 lib. Rhet. qui locus cum ante noſtram ætatem legeretur deprauatus, Petri Victorij patricij Florentini, ac viri clariſſimi ingenio eſt integritati reſtitutus, vt mihi, cum eſſem Florentiæ, multis rationibus probarunt viri quidam eximiæ integritatis, & eruditionis, atque in primis Vicentius Borghinus, vir omnium quos vnquam cognoui, multiplici rerum cognitione præſtantiſſimus. horum grauium teſtium autoritate commotus non potui non ſummopere improbare M. Antonii cuiuſdam Maioragij neſcio impudentiam ne appellem, an exquiſitam ambitionem; qui omni explicatione propè Ariſtotelicæ artis ipſius Victorii ſcriptis accepta, vt ex iiſdem viris illuſtribus cognoui, ex hac emendatione elatus, mox alibi in Victorium ipſum non ſemel inſultauit, & per huius loci correctionē viros omnes clariſſimos ſuæ ætatis inſectatus eſt: atque in primis Hermolaum Barbarum virū præſtantiſſimum. Quaſi vero maior gloria è maledictis in alios, quàm è bonitate ſplendoreque explicationum poſſit comparari. Habebat Maioragius, ante oculos Primi Comitis affinis ſui modeſtiam & integritatem ad imitandum, qui Primus non ſolum eſt ob ſingularem eruditionem non obſcurum Mediolani ornamentum, ſed etiam ob bonitatem, & animi moderationem. Cæterum quòd in templis etiam pecunias colligerent in honorem eiuſdem matris Deorum, facilè patet ex his carminibus Ouid.

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguæ quis ſtipis æra neget?

Hæc eadē Dea vocata fuit variis nominibus. nā & Proſerpina, & Iſis, & Cybele, & Idæa, & Berecynthia, & Tellus, & Rhea, & Veſta, & Pandora. & Phrydia, Pylena, & Diudymen, & Peſſinuntis à iocis aliquando vel à cauſis vocata eſt. Fertur Rhea vbi Iouem in vtero geſtaret atque Saturni deuitaret prædictam crudelitatem, ad montem Thaumaſium Arcadiæ perueniſſe, qui mons fuit ab Hoplodamo, aliiſque illius ſociis Gigantibus in auxilium accitus, ſi forte Saturnus illi vim inferre parauiſſet. Hic autem mons non procul diſtabat à Moloſſo flumine. Fama eſt Rheam in parte quadam Lycei peperiſſe, atque in hoc monte deceptum fuiſſe Saturnum cùm lapidem pro filio accepiſſet, cuius in iugo ſpelunca fuit quædam, in quam ingredi viris religio prohibebat, cùm ſolis fœminis initiaturis ſacris introire fas eſſet. Teſtatur Lucianus in Nigrino ſatis fuiſſe Phrygiæ tibiæ ſonum ad incitandos ad ſacrificia Rheæ ſacerdotes, cū illo audito ſtatim in furorem verti ſoliti eſſent.

essent. Neque verò pinus solum sacrata fuit Deorum matri, vt diximus, sed etiam quercus, vt testatus est Apollodor. lib. 3. de Diis. Et vitis, vt sensit Euphorion, quando quidam eius etiam effigiem è vite facere solebant. Atque Titiæ & Cyllene priùs Milesii sacrificii consueuerunt, deinde Deorum matri, cuius Deæ ara frondibus quernis ornabatur, vt testatur Apollon. lib. 1. Argonaut. in his:

βωμὸν δ' αὖ χεράδος παρανήνεον, ἀμφὶ δὲ φύλλοις
στεψάμενοι δρυΐνοισι θυηπολίης ἐμέλοντο.
μητέρα δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες
ἐνναέτιν φρυγίης τιτίην θ' ἅμα κυλλήνοντε.
οἳ μοῦνοι πολέων μοιρηγέται ἠδὲ πάρεδροι
μητέρος ἰδαίης κεκλήαται, ὅσσοι ἔασι
δάκτυλοι ἰδαῖοι κρηταέες. οὕς ποτε νύμφη
ἀγχιάλη δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης οἰαξίδος ἐβλάστησε.

Accumulans ara lapides, quam frontibus ornant
Quernis, & sacris onerantes lancibus aram,
Dindymeam matrem placida mox voce vocarũt,
Incola quæ Phrygia est: Cyllenumq; Titiamq;
Qui soli fatis vrbes, qui regna gubernant,
Matris & Idææ comites dicuntur, & iidem
Dactyli Idæi Cretes: quos Nympha creauit
Anchiale terram stringens Oeaxidis agri
Ambabus manibus Dictæo proxima colli.

Fuit autem Titias Heroes indigena Cretẽsiũ, vt sensit Callistratus lib. 2. Heracleæ: quem fabulati sunt Iouis fuisse filium, cùm tamen Callimachus in Heracle illum maiorem natu Cimmerii Mariandyni filiorum tradiderit ob huius fęlicitatẽ cum gens illa maximè res suas auxisset, illũ postea Heroẽ fatis vrbium præfectũ existimari lege sanxerunt, vt inquit Theophanes, & Promachidas in iis quæ scripsit de Heraclea. ἀπεθεώθη γὰρ ὁ Τιτίας ἀπὸ Μαριανδυνῶν, δι' ὃν μάλιστα τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ηὔξηταί τε καὶ κροῦηται πρὸς εὐδαιμονίαν. *Inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maximè aucta est, & ad fœlicitatem est perducta.* Atque de Rhea tot dicta sunt.

NVNC sententiam antiquorum ex his eliciamus. Dictum autem fuit modò physicas rationes naturæ & elementorum, modò vitę rectè gubernandæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata. sic enim ea quæ dicuntur de Rhea, pertineat ad elementorum naturam. Quòd autem Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationem rerum pertransit, facilè patet ex eius parentibus, & ex illis quæ ita scribuntur ab Apollonio lib. 1. Argonaut.

------ ἔνθεν ἐς αἰεὶ
ῥόμβῳ καὶ τυμπάνῳ ῥείην φρύγες ἱλάσκονται.
ἡ δέ που εὐαγέεσσιν ἐπὶ φρένα θῆκε θυηλαῖς
ἀνταίη δαίμων· τὰ δ' ἐοικότα σήματ' ἔγεντο.
δένδρεα μὲν καρπὸν χέον ἄσπετον. ἀμφὶ δὲ ποσσὶν
αὐτομάτη φύε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης
θῆρες δ' εἰλυούς τε κατὰ ξυλόχους τε λιπόντες,
οὐρῇσιν σαίνοντες ἐπήλυθον.

Tympana cũ rhombis adsunt, placatur vt olim
A Phrygibus mater Diuum Rhea cum sibi sacra
Præmissis fieri haud dubijs vult obuia signis.
Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diua effundit mox Dædala tellus.
Iamque feræ in syluis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.

Erat enim rhombus rota quædam parua, quam vertentes manu loris pondera ferri aut æris habentibus diuerberabant, vt scripsit Bacchylides: quod fieri cõsueuisse inquit, ne quod verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. ego autem illud fieri magis crediderim, quia terram ventis & imbribus vndique pulsari significarẽt. enim verò quare terra sit Rhea, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turritam gestaret coronam, cur ve haberet Gallos sacerdotes ita patefecit Lucretius lib. 2.

Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quod quamuis effera proles
Officijs debet molliri victa parentum.
Muraliq; caput summum cinxere corona,
Eximijs munita locis quod sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas dedita terras
Horrifice fertur diuinæ matris imago
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem Phrygiasq; cateruas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cepisse creari.
Gallos, attribuunt, quia numen qui violarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Viuam progeniem quod in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua: raucisonoq; imitantur cornua cantu
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes
Telaq; preportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quæ possint numine diuæ.

Hæc Dea vxor Saturni credita est, quoniam mutationibus elementorum tempus adest necessariò. Inde verò effectum est, vt marinorum omnium, & cœlestium, ac terrestrium

Deorum pater Saturnus, ac Rheæ mater crediti sint, cùm Dii ipsi vires sint elementorum, vt dictum fuit, quæ cum tempore agunt. Nam terram omnium corporum naturalium vinculum & fundamentum antiqui fuisse crediderũt, circa quam frequentiores fierẽt mutationes ad procreandum, atque hæc non sine tempore patre. Hanc cùm basin elementorum, & vinculũ esse animaduerterent, postea accidit Deos ac Deorum vires cognosci, rerumque singularum actiones ab hominibus coli: cùm omnia ab vno Deõ proficisci minimè adhuc intelligerent. Ea hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. 1. Apollonius: (χθὼν

ἐκ γὰρ τῆς ἄνεμοί τε, θάλασσά τε, νειόθι τε
πᾶσα τετείρηται, νιφόεντ' ἕδος ἐλύμποιο.

Ex hac sunt venti, tellus, atque æquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sydera mundi.

*A*t verò multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominauit, cùm omnia elementa, omnisque mundi machina à Deo rerum omnium opifice profecta sit. Sed quid opus pluribus? Hanc ipsam Deam terram fuisse apertè declarant illa carmina Demetrii Byzantii, quæ sunt in primo libro suorum poematum hoc pacto:

ῥεία θεῶν βασίλισσα, καὶ ἀπάντων γενέτειρα,
ἄνθεσι καὶ καρποῖς χαίρουσα, φιλόκροτε δαῖμον,
πηγέων ἀρχὴ, ποταμῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
σὴν περίγ' ἐσσυμένως εἱλίσσεται οὐρανὸς ὕψι.
πάντροφε, παγγενέτορ, πανθελγὲς, διαλιθήνη.
τὴν περὶ μὲν θῆρες σκαίρουσι, καὶ ἄγρια πάντα
θηρία παρτρέπεται.

Rhea Deum Regina, virum prædulcis alumna,
Fructibus & gaudens strepitu lætissimè dæmon,
Fontibus alma parens, fluuiis æternaque sedes,
Quam circum assiduè cælum conuoluitur altum:
Omnia fers, mulces, producis, & omnia nutris.
Te circum est semper rapidarum turba ferarum,
Blanditurque suæ placidè mulcedine caudæ.

Hanc eandem Deam fuisse aliquando Tellurem vocatam, vel illa argumento esse possunt, quæ ipsi Telluri tribuebantur, & instrumenta, & vires quæ omnia Telluri, Vestæ, ac Rheæ conueniebant; quæ possumus facilè ex his carminibus Alexidis perdiscere:

μῆτερ ἐμὴ γαίη, φρυγίων θρέπτειρα λεόντων,
ἃ δὲ μόνοις μύσταις οὐκ ἀπάτητον ὄρος,
σοὶ τάδε θῆλυς ἄλεξις ἐῆς ζοίς ῥήματα λύσσης
ἄνθετο, χαλκοτύπου παυσάμενος μαγίης.
κύμβαλα τ' ὀξύφθογγα, βαρυφθόγγων τ' ἀλαλητὸν
αὐλῶν, οὓς μόσχου λοξὸν ἔκαμψε κέρας.
τύμπανά τ' ἠχήεντα, καὶ αἵματι φοινιχθέντα
φάσγανα, καὶ ξανθάς, τὰς πρὶν ἔσεισε κόμας,
ἵλαος ὦ δέσποινα, τὸν ἐν νεότητι μανέντα
γηραλέον, προτέρης παῦσον ἀγριοσύνης.

Alma parens tellus, Phrygiorum & alumna leonũ.
Soli cultori ritè adeunda Dea.
Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis.
Libera ab horrisono hæc ipsa furore dicat.
Cymbala sunt, raucoque sono mox tibia: frontis
Lunatæ vituli cornua flexa vide.
Tympana sunt grauiter pulsantia corda: cruenti
Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, comæ.
Sat fuit insanus iuuenis: miserere senectæ,
O Dea facesset quæsumus ipse furor.

Finxerunt hanc in curru vehi, quia suaptè natura terra in aere suspensa videtur. cùm nulla re fulciatur, neque tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc feræ sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur: quæ cùm multas ciuitates habeat, meritò corona turrita insignitur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, vt quasi leones sunt ad omnia naturæ negocia, cùm sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vehicula. trahitur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quàm ab Oriente & Septentrione, & his à latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. Cùm verò omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, siue à fluendo, dicta est. At nunc de Latona dicatur.

De Latona. *Cap. VI.*

FVIT autem Latona Cœi ac Phœbes filia, vti testatur Apollodorus libro primo & Hesiodus, ita in Theogonia:

φοίβη δ' αὖ κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν
κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο μείλιχον αἰεί.

Inde thorum Cœi Phœbe conscendit, & illi
Iuncta in amore Deo Latonam concepit almam.

Sic Ouidius etiam lib. 6. mutationum:

Quoque modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuisse scribit hoc pacto:

λητοῖ κυδίστη θύγατερ μεγάλοιο κρόνοιο.

Inclyta Latona, ò Saturni filia mag[...]

Aiunt quidam, inter quos fuit Hecatæus, in locis Celtica terra superioribus, Insulam esse

se Oceani non minorem Sicilia, Vrsas versus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd longiùs distet à flatibus Boreæ; quæ fertilis est & abundans rerum omnium, mirificamque habet temperiem, bisque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natam esse Latonam. Fabulantur hanc compressam fuisse à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cùm in vtero gestare sensisset Iuno, illam depulit è cœlo, iussitque Pythoni serpenti vt illam insequeretur. Deinde terra vniuersa iurare coacta est, quod parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum insulam: illa enim cùm esset instabilis per illud tempus, sub vndis fortè delitescebat: quæ deinde cùm tempus pariendi Latonæ aduentasset, vtpote nō iurata in Latonā iussa est à Neptuno consistere, & locū parturienti præbere, vt scripsit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur insula in mari Aegæo cùm tunc ad recipiendam Latonā emersisset atque apparuisset ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifestum & apparens significat. Præclarè igitur se habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ scripta sunt in laudem Deli, quòd Apollo & Latona post cœlum hanc vnam insulam patriam suam ex omnibus terris arbitrati sunt, cùm ita inquiant:

Αὐτῆς ὠδίνων ἱερὴ τροφὲ, τὴν ἀσάλευτον
αἰγαίω κρονίδης ὥρμισατ' ἐν πελάγει,
οὔ σε δειλαίην μάθεῦς δέσποινα βοήσω
δαίμονας, οὐδὲ λόγοις ἔψομαι ἀντιπάτρου
ὀλβίζω δ' ὅτι φοῖβον ἐδέξαο, καὶ μετ' ὄλυμπον
ἄρτεμις οὐκ ἄλλην ἦτε λέγει πατρίδα.

Latonæ partus nutrix, quam Iupiter olim
In maris Aegæi sistere iussit aquis,
Nulli per superos infœlix esse fereris.
Non ego te verbis alloquor Antipatri.
Te voco felicem quod Phœbum ceperis, & quod
Solam te patriam clara Diana vocat.

Quanquam alii maluerunt Latonam ipsam sub tempus pariendi in coturnicem versam in Insulam volauisse, & sub ea forma latuisse Iunonem, ad cuius insulæ, quę illam acceperit, beneficii memoriam insulam postea Ortygiam nominauit, cùm sit ὄρτυξ coturnix apud Græcos. Fabulantur tamen alii Asteriam fuisse Latonæ sororem: quæ, cùm Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at non Latona, in coturnicem conuersa, & in mare conuolarit. deinde memorant ab illa Asteriam in insulam fuisse conuersam, vt scripsit Callisthenes in nauigatione. Non igitur mirum est, si, cùm Iupiter Latonam compressisset, soror sorori locum ad pariendum concesserit. Memoriæ proditum est à Pausania in rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonam apud Halimusios non procul à mari soluisse, cùm proximum iam esset tempus pariendi; qui locus postea Zoster ab illa re fuit appellatus: fuit postea in hac insula vrbs in planitie ædificata, templumque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluuius Iompus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat, vt testatur Strabo lib. 10. Hanc aiunt apud palmā & oliuam, vt dictum fuit, peperisse; vti testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pacto:

ποθοῦσ' ἄρτεμιν λοχείαν
ἃ παρὰ κύνθιον ὄχθον οἰκεῖ,
φοίνικά θ' ἁβροκόμαν,
δάφναν τ' εὐεργέα, καὶ
γλαυκᾶς θάλλον ἱερὸν ἐλαίας
λατοῦς ὠδῖνα φίλαν.

Cupiens, Dianam parientium fautricem,
Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,
Palmamq; suauiter comatam
Laurumq; bene ramosam, &
Glaucæ germen sacrum oliuæ,
Latonæ doloris amicum.

Sed neque tamen in illa insula clàm partum edere potuisset, nisi Iunonem armorum Curetum strepitus obtudisset, cùm assiduè solicita esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pareret. Complexa igitur palmam, vt à doloribus solueretur, peperit. cum mos sit parturientium mulierum proxima quæque apprehendere, atque ita nixæ partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus:

εὔτεκνον ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
γειναμένη φοῖβόν τε, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.

E Ioue quæ quondam es partus sortita dolores,
De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, at nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Neque illud est silentio prætermittendū, quòd Latona, cùm propinquaret pariendi tempus, oberraretque in littore Atticę non procul à mari, zonam soluit ob tumorem ventris in loco Zostere ab eo euentu vocato. Sed vt communiorem sententiā sequamur, recens natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat, vt scripsit Pindarus in Pythiis, atque cùm multa de Latona dicta sint superiùs, eadem repetere ducimus superuacaneum; quare tot de illa in præsenti dicta sufficiant; si tantùm hoc addiderimus.

rimus, quòd Phœbus postmodo in Lyciam, Diana in Cretam vbi adoleuisset, in montem Dictymum secesserunt, ac Delum matri habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui, perquiramus.

FVERVNT qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas Musicæ Harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonæ, quia Musica modò ad lenitatem muliebrem animos mortalium inflectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strênuosque faciat. Nam memoriæ proditum est Timotheum Musicum, vbi in conuiuio Musica instrumenta apud Macedonem Alexandrũ pulsaret, ita eius regis animũ inflãmasse, vt ad capienda arma è conuiuio exilierit: deinde cùm ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo; vt scriptũ reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinibus. Alii crediderunt Dianã genitã dici à Latona, quoniam venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponẽdas & delendas animi molestias. Hãc inquiunt Phœbes & Cœi filiã fuisse, qui Cœus è Cœlo natus est, quoniam omnium bonorum pater ac mens diuina omnibus quæ sunt ac vigent suam bonitatem impertit; neque quidquã est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hæc malorum obliuio cùm plena sit spe & pulchritudine de cœlo adueniente, ab humanis calamitatibus tanquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuuatur, ac serpentẽ denique superat. Alii tamen inter quos fuit Lysimachus Alexandr. lib. 10 rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci: qui dixerunt sidera & solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primũ post chaos rerum informium formæ, ac elemẽta enituerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa, & instabili se de nutante, cùm calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxisent. tunc enim Lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse: memorant; vt quę crassiore sit natura. Sic igitur physici Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, sic Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aer est, vt ostendimus, qui humidus supra modum, grauisque existens erat impedimento, quò minùs duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerentur: sed vis Neptuni denique concessit, vt terra, quę prius sub aqua latebat, siccaretur, qua exsiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina continuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem insectabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terræ humidæ & recentis adhuc exhalatio cùm esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: ac cùm non aptè posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum, omniaque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cùm fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione, omnes terræ fructus infestabat, neque quidquã per illam aeris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim sicciore facta, Soleque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cessrit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radijs illam domuisse. Ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curedibus siue Coribantibus. Cap. VII.

CVRETES autem illi qui Iouem cum Rhea Saturni patris crudelitati subtraxerunt eumque in Cretam educandum deportarunt, num dæmones fuerint, an homines, dubitari solet: siquidem Hecatæus Milesius in iis libris quos de Phorôneo conscripsit modo ὀρχηστὰς θεὺς, saltatores Deos scilicet; modo παιγνήμονας, lusores siue iocosos, vocauit, at verò Menodorus Samius in iis commentarijs, quos de rebus Sami egregijs conscripsit, κουρῆτας θεοὺς χαλκάσπιδας, Curetes æreis scutis armatos Deos, appellauit. Heraclides autem Ponticus in rebus Amatorijs non Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omnium mortalium ærea arma in Eubœa induerint, Iouemque nutrierint, & cùm illo postea militauerint, eumque in regnum paternum deduxerint. Fama est Curetes & Corybetes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretensium Echemenes, qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat, atque illos Ideos Dactylos fuisse vocatos: à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere quos postea nominarunt Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius verò Chalcidicus, quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiam ex Apolline & Rhytia Nympha natos fuisse tradidit.

alii

alij contrà è Cabera Protei filia & Apolline. Vocati sunt Idæi ab Ida monte Cretæ, vt sensit Hellanicus: vt verò Mnaseas lib. 1. de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida. at Posidippus epigrammatum poeta vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit, quia in Ida monte Cretæ Rheæ obuij digitos eius attigerint cùm illam complecterentur. Fuerunt autem præstigiatores Idæi Dactyli, ferrique in varias formas diducendi artifices, aliorumque metallorum inuentores, vt patet ex his carminibus eius poetæ qui Phoronidem scripsit:

------ ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἶκί᾽ ἔναιον.
κέλμις, δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος ἄκμων.
εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης ἀδρηστείης.
οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος ἡφαίστοιο
εὗρον ἐν οὐρείησι νάπαις ἰόεντα σίδηρον.
ἐς πῦρ τ᾽ ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

Præstigiatores homines hic tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum.
Celmis, Damnameneus ingens, præsignis & Acmō.
Egregij famuli Adrasteæ, qui prius artem
Vulcani reperere Dei prudentis in altis
Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthenes in *Architectonico*, & Scepsius, Curetas & Corybantes eosdem esse tradiderunt quòd etiam sensit Orpheus in his:

κουρῆτες, κορύβαντες ἄνακτορες, εὐδύνατοί τε
Curetes clari Corybantes regia proles.

Alii Rheæ datos à Titanibus ministros fuisse Corybantes armis instructos è Bactriana inquiunt, alii è Colchis, alii è Phrygia, Fuerunt qui dixerunt Telchines nouem fuisse Rhodi, comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes ex quo tempore Iouem educarunt, at Corybantes Solis & Mineruæ filios, fuisse dæmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cùm alii Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybantes in matris Deorum sacrificijs armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes ἀπὸ τοῦ κουρύπτειν, quia caput inter saltandum iactabant, exercebantq; enopliam pyrrhicam saltationem, ensibus scuta inter saltandum cùm harmonia percutientes. Fuerunt nonnulli, inter quos Callisthenes in primo nauigationis, & Euphorion qui Dactylos, Idæos Curetas, Corybantes, Caberos, Telchinas eosdem putarint esse, cùm alii cognatos quidem esse inter se, sed paulum differre. Narrant Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui Cureticus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidem inquit incoluisse, qui cùm de Lilanto campo dimicarent, atque hostes priorem partem cæsariei horum caperent, cùm dabatur facultas, illam capillorum partem totonderunt, & inde à tondendo Curetes sunt nominati. Cùm postea in Aetoliam migrassent, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent, intonsa seruātes capita Acarnanes dicti sunt. Alii, quia longas stolas gestarent, tanquam puellæ, ita nominatos contenderunt. Semus lib 7. eorum quæ erant in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ, & Apollinis, cùm essent Corybantes Apollinis & Thaliæ; quare non eosdem fuisse contendit. Apollodorus autem Atheniensis lib. 2. Bibliothecæ memoriæ prodidit hos fuisse à Ioue occisos; quia Epaphum, quem pellex Io pepererat, Iunonis hortatu ceperunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos Bacchico, & valdè tumultuosa armorum agitatione cum strepitu fragore, cymbalis, tympanis, tibijs, vociferatione inter sacrificia vti solitos, vt præsentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deæ Rheæ, ita breuiter expressit Lucret. lib. 2.

Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter se forte caterua
Ludunt, in numerumq; exultant sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur.
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarunt æribus æra.

ATQVI rectissimè pro antiquorum theologia musica ratio Deorum sacrificijs addita fuit, non solum quia compositos animos sacrificantium, & aras Deorum accedentium esse oportere significant, cùm metro compositæ preces domo essent ad altaria afferendæ (neque enim animus domesticis negocijs implicatus debet ad Deum colendum proficisci, sed omnia negocia pro viribus è memoria obliteranda sūt cùm ad aras accedimus) sed etiam quia, cùm Deos corpora cœlestia esse arbitrarentur, è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum, & instrumentorum, & saltationum rhythmum Deorum naturam imitabantur, & oblectabantur sacrificantes, & dies festos agentes, conuiuiis ac genio indulgentes, Deorumque ipsorū fœlicitatem aliquo pacto imitantes, pro viribus

proxime ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cùm præclarum Dei opus mundum concentu constare crediderint, omnia musica Diis grata esse meritò existimabant. Orpheus verò cùm alios marinos, alios terrestres, alios cœlestes dæmonas è Curetibus appellet, videtur dæmonas tempestatibus præfectos, vel potiùs ventos ipsos Curetas existimasse, vt apparet ex his carminibus:

χαλκόκροτοι κȣρῆτες, ἀρήϊα τεύχε᾽ ἔχοντες
ȣράνιοι, χθόνιοίτε, καὶ εἰνάλιοι πολύολβοι
ζωογόνοι πνοιαὶ, κόσμȣ σωτῆρες ἀγαυοί.

Aerea pulsantes Curetes arma marini,
Cœlestes, ac terrestres, Mauortia pubes.
Fructiferi venti, qui vasti mœnia mundi
Seruatis.

Nihil sanè aliud horum strepitus, quam vim ventorum indicabat, qui etiam ministri Rheæ dicebantur, quoniam per ventos, vt dictum fuit, & pluuiæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal potest gigni nisi per ventum sperma extrudatur, quòd ipsum accidit in omnibus plantarum seminibus. Quòd autem venti sint Curetes, & quòd iidem & salutis & molestiarum in naturæ operibus sint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari significant, cùm nihil aliud quam venti mare infestet magis:

δαίμονες ἀθάνατοι τροφέες, καὶ αὖτ᾽ ὀλετῆρες,
ἠ νίκ᾽ ἂν ὁρμαίνωνται χολȣμενοι ἀνθρώποισιν.
ὀλλύντες βίον καὶ κτήματα, ἠδὲ καὶ αὐτȣς
πιμπλάντες. ςοναχεῖ δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης.
δένδρη δ᾽ ὑψικάμην᾽ ἐκριζῶν ἐς χθόνα πίπτει.
ἠχῶ δ᾽ ȣρανία κελαδεῖ ῥοιζήμασι φύλλων.

Dæmones æterni, ac perdentes facta virorum,
Cum grauis iratum fluctus vos suscitat: arua
Vastantes, frugesq́ nouas: tum rursus & arua
Frugibus implentes per vos mare murmurat altè:
Conuulsaq́ cadunt plantæ ab radicibus imis.
Et latè resonat cœlestis sibilus auræ.

Nam omnis fertilitatis & salutis animalium autores sunt venti, quare ministri terræ meritò ab antiquis sunt crediti: cùm plus conferat ad omnem fertilitatem fęcunditatemque terræ cęlestis benignitas, vt ait Theophr. in causis plantarum, quàm vniuersus labor annuus agricolarũ. At de Curetibus & Corybantibus satis, nunc de Cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus. *Cap. VIII.*

FVERVNT autem Cyclopes Cœli & Terræ filii, vt ait Hesiodus his carminibus in Theogonia.

γείνατο δ᾽ αὖ κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
βροντήν τε, στερόπην τε, καὶ ἄργην ὀβριμόθυμον
οἳ ζηνὶ βροντήν τ᾽ ἔδοσαν, τεῦξάν τε κεραυνὸν
οἳ δή τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
μοῦνος δ᾽ ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.
κύκλωπες δ᾽ ὄνομ᾽ ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ᾽ ἄρα σφέων
κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἑοῖς ἐνέκειτο μετώποις.

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argem magnanimũ; pariter Brontem Steropenq́.
Qui fulmen, tonitrumq́ Ioui grauia arma parabant.
Cætera Dijs similes fuerant: sed fronte rotundum
Lumen gestabant media: hinc sunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cùm inquiat:

ἵν᾽ οἱ μονῶπες ποντίȣ παῖδες θεȣ̃
κύκλωπες οἰκȣ̃σ᾽ ἄντρ᾽ ἔρημ᾽ ἀνδροκτόνοι
τȣ́των ἑνὸς ληφθέντες, ἐσμὲν ἐν δόμοις
δȣ̃λοι, καλȣ̃σι δ᾽ αὐτὸν, ᾧ λατρεύομεν,
πολύφημον.

Monoculi vbi Dei marini filij
Cyclopes homicidæ antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi.
Illumq́ cui seruimus ipsi nominant
Polyphemum.

At cum Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præstaret: non satis cõstat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cùm Apollonius libro primo Argonauticorum illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquiat, in his carminibus:

ταίναρον αὖτ᾽ ἐπὶ τοῖσι λιπὼν πολύφημος ἵκανε.
τόν ῥα ποσειδάωνι ποδωκηέστατον ἄλλων
εὐρώπη τιτυοῖο μεγασθενέος τέκε κȣ́ρη.
κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντȣ ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν
οἴδματος, ȣ̓δὲ θοȣ̀ς βάπτεν πόδας, ἀλλ᾽ ὅσον ἄκροις
ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ.

His actis Polyphemus adest mox Tænaro, at almæ
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem supra omnes viribus acrem
Per mare cæruleum tumidis cum tolli ur vndis
Curreret, & summas vix tingeret æquore plantas.

Andro verò Teius in Affinitatum Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe Nympha natum fuisse memorat Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit. Homerus in primo

mo Odyssee Polyphemum Neptuni & Thoosæ nymphæ filium scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantùm habuisse in media frõte, ita scripsit Apollodorus libro primo: μετὰ τούτους δὲ αὐτῷ τεκνοῖ γῆ κύκλωπας, ἄρπην, στερόπην, βροντὴν, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. *Post hos tellus è cęlo Cycloples peperit, Harpen, Steropen, Brontem, quorum singuli vnum oculum habebant in fronte.* Hos in Lipara insula, quæ Meligunis etiam dicta est, habitasse, quæ est vna ex Aeoliis, ita scripsit Callimachus in lauacrum Dianæ:

αὖτις δὲ κύκλωπας μετεκίαθε, τοὺς μὲν ἔτετμε
νήσῳ ἐνὶ λιπάρῃ· λιπάρη νέον, ἀλλὰ τότ' ἔσκεν
οὔνομά οἱ μελιγουνὶς, ἐπ' ἄκμοσιν ἡφαίστοιο
ἑσταότας περὶ μύδρον, ἐπείγετο γὰρ μέγα ἔργον.

Continuò Cyclopas adit: tunc reperit illos
In Lipara, namque hic habitabant: nomen at illi
Tum Meligunis erat. candentis pondera circum
Hi stabant ferri, Vulcani incudibus amplis
Impositi. nam vrgebat opus prægrande.

Euripides in Cyclope videtur reliquos Cyclopas Polypheni filios putasse, cùm ita scribat dicentem Polyphemum:

ἤδη δὲ παῖδας προσνέμοντας εἰσορῶ
ποίμνας.

Custodientes filios cerno greges.

Hunc in spelunca habitare solitum & oues in Sicilia custodire, magis notum est, quam vt indigeat explicatione, cùm in eadẽ tragædia etiam id scribat Euripides, & Homerus lib. 1. Odysseæ. Scriptum reliquit Onasus in primo libro rerum Amazonicarum Latonomen Herculis sororem, Amphityonisque & Alcmenæ filiam: fuisse Polyphemi vxorem. Erat autem victus Polyphemi, aliorumque Cyclopum fructus quicunque è terra nascebantur, nullisque vtebantur legibus, vt ait Homer. in libro primo Odyss. quos etiam ἀθεμίστους siue exleges vocat in his carminibus:

κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν.
ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.
πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον καί σφιν διὸς ὄμβρος ἀέξει.
τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι, οὔτε θέμιστες.
ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι· θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
παίδων ἠδ' ἀλόχων, οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν.

Venimus exlegum ad Cyclopum protinus arua,
Qui superum freti bonitate haud semine iacto
Obuertunt terras, manibus nec germina plantant.
Omnia spontè sua nullis nascuntur aratris
Hordea, frumentumve coactum, ac ipsa racemos
Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non causas norunt, non iura senatus:
Aspera in excelsis habitantes montibus antra,
Et puer, & magnis de rebus iudicat vxor.

Nam primum viuendi genus quòd vrbanitatem quandam videretur continere, primi instituerunt Cyclopes: qui cùm filijs & vxoribus de rebus vtilibus consultabant. Fuerunt qui dixerint vtile fuisse ciuitates condere, & cùm homines in vnum conuenissent, leges ferre atque idcirco horum commodorum autores mirificis laudibus extollunt. Ego contrà, nihil magis perniciosum contigisse humano generi hominum censeo, cùm commoda illa quæ cùm ciuitatibus excogitata sunt, omnium scelerum causæ fuerint. Satis enim erat homini ad fœliciter viuendum Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quempiam vetasset; cùm auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorum cõtemptus, & omnia scelera denique cum commodis ciuitatum pullulauerint: quæ nisi introducta fuissent omnes plantationibus & agriculturæ nunc essemus intenti, fœlicissimique sine principum auaritia viueremus. Fama est Galateam fuisse amatam à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Istud autem contigit quia Philoxenus Cytherius cùm eò adijsset, templumque vidisset Calateæ à Cyclope erectum, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus lib. 3. rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. At huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus. vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus non modo amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides cum quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquiant, à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris & Henetum, vt quidam voluerũt, à quo regio postea Venetia: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominibus vrbium & locorum. Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentarijs ad Idotheum, & Zenodorus in linguis. Dicitur & Tirynthe vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerunt è rudibus lapidibus extructi, eratque illa eorum magnitudo, vt nec minimus quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, vt scriptum reliquit Pausan. in Corinthiacis, quod factum fuit ad Præti gratiam, vt ait Strabo lib. 8. Qui-

8. Quidam arbitrati ſunt Mycenes etiam muros validiſſimos extructos fuiſſe è Cyclopibus quos *Argiui* fugatis Mycæneis demoliri non potuerunt. Erat autem Polyphemus Cyclopum princeps, homo non ſolum agreſtis & ferus, ſed planè inconſideratus, qui cum pecudibus etiam aliquando loqueretur, vt teſtatur Cic. libro 5. Tuſc. diſputationum. nam is beatum arietem appellat, quòd quam vellet poſſet inire & attingere, cùm Cyclops ariete illo nihilo eſſet prudentior. Quis enim ſapiens appellari poſſit, qui fœlicitatem humanam in turpiſſima libidine ſitam eſſe arbitretur? nam qui inter vina, lautioraque pocula, aut inter immodicum commodorum à natura ad conſeruanda corpora datorum vſum ſe fœlicem cenſeat, ebrietateque omnium propè facinorum turpiſſima vincatur; nonne inter beluas potius hic, quam inter homines eſt connumerandus? Quid enim deformius dici aut commemorari poteſt, quam ſi tantum Polyphemi corpus in ſpelunca proſtratum, & fruſta eſorum hominum cum vino eructans, multoque vomitu pectus & barbam deturpatam ac fœdiſſimè olentem, & ipſum Polyphemum inter eum vomitum iacentem videremus? at quantæ vires quam paruis poculis infractæ ſunt? neque abhorret ſanè ab huiuſmodi ebrietate & imprudentia legum, æquitatis, & Deorum contemptio, & impietas, omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

ὥς ἐφάμην ὁ δέ μ' αὖτις ἀμείβετο νηλέϊ θυμῷ.
νήπιος εἶς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν ἢ ἀλέασθαι.
οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
οὐδὲ θεῶν μακάρων, ἐπειὴ πολὺ φέρτεροι εἰμέν
οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην.
οὔτε σεῦ, οὔθ' ἑτάρων, εἰ μὴ θυμός με κελεύει.

Sic ergo: ſic contra is turbato pectore fatur.
Stultus es, aut huc è longinquis finibus erras:
Qui curare Iouemq; mones ſuperosq; vereri
Nec mos Cyclopum eſt ſuperos curare, Iouemve:
Quod ſuperisq; Iouiq; ſuperno robore præſtant.
Nec tibi, vel ſocijs parcam, magni Iouis iram
Quo vitem: niſi ſic animo mihi ſederit ipſi.

Atque is qui nullo rationis ductu, nullaque vel hominum vel Deorum reuerentia moueatur, trahaturque ad æquitatem, quo pacto non tanquam belua omnem ſuam fœlicitatem in ventris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habita beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, ſe terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam ſola humana diligentia ſufficeret agris colendis. Sic enim gloriatur apud Euripidem;

ἡ γῆ δ' ἀνάγκῃ, κἂν θέλῃ κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίην τἀμὰ πιαίνει βοτά.
ἃ 'γὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ' οὔ,
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε κἀμφαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν. οἱ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα.

Neceſſe terra ſit volenti, ſiue non,
Herbas creare, pinguis vt ſit grex meus.
Nulli Deorum, ſed mihi quem nutrio.
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt ſolus eſt hic Iupiter prudentibus.
Bibendi edendi hic lex diebus ſingulis,
Viuendi & vſque ſuauiter qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iuſſi iamdiu

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta eſt. nam cùm in profecti illuc Vlyſſis ſocios Polyphemus ſæuiiſſet, ac nonnullos voraſſet, illud verùm eſſe, quòd ita ſcribitur à Theognide, expertus eſt;

οὐδείς πω ξεῖνον πολυπαίδη ἐξαπατήσας
οὐδ' ἱκέτην θνητῶν, ἀθανάτους ἔλαθε.

Hoſpes decipiens peregrinos, ſiue rogantum
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque ſuperos vel tantilli faciebant, qui terræ etiam imperare ſibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vliſſe, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus eſt: quare non ſolùm Deorum conſilio, ſed etiam humanis viribus deniq. cedant oportet, qui ſupra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo Deorum, Cyclopes ſtatim natos in tartarum deiectos fuiſſe, deinde Iouis opera ita precante Tellure, quia victoriam illi aduerſus patrem vaticinata eſſet, è vinculis liberatos, & in lucem reductos cæſa Campe, quæ illos cuſtodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam donarunt, quã ſi quis haberet, à nemine videri poterat tonitrua, & fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perterrefaceret; tridentem autem Neptuno quò maria omnia perdomaret. Idcirco crediti ſunt ex illo tempore Cyclopes, & inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon fulmina Ioui in Aetna Siciliæ monte facere, vt ait Virgilius lib 8.

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro
Brontesq;, Steropesq;, & nudus memb. Pyracmõ
His informatum manibus iam parte pol. a
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima ca.

Deijcit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Austri.
Fulgores nunc terrificos sonitumque metumque
Miscebant operi, flammisque sequacibus iram.

Cùm igitur Aesculapius fulmine cæsus fuisset, Apollo mortem filii grauiter ferens, fulminis ministros & artices sagittis confecit, vt est apud Euripidem in Alcestide, atque ita scripsit Orpheus in Argonaut.

ἕνεκά τοι κύκλωπας ἀμαιμακέτοισιν ὀϊστοῖς
ἐν φθιτοῖσιν ἔτευξ', ἀσκληπιοῖο εἵνεκα λώβης.
Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis.
Aesculapi causa miseri, quæ vulnera fleuit.

ATQVE hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabulosè memoriæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus, nunc veritatem ex his exprimamus. omnia autem fabularum figmenta, vt diximus superiùs, proprium quoddam habent historiæ fundamentum: vt ea quæ dicta sunt de Aeolo, quòd adiacentibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla & Charybdis dictæ sunt nō solùm illis de causis, quæ commemoratæ sunt, nauigantes absorbere; sed etiam quia piratæ & latrones loca finitima habitarent, qui præter nauigantia nauigia prædarentur. Læstrygonas autem & Cyclopas Aetnæ & Leontinis vicina loca incolentes immanes & efferos quosdam homines fuisse memorant, & maleficos, & latrones, & in omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare hæc de illis tradita sunt. Verumtamen cùm nullum scelus mortalium Deus multum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlyssi, vt illum, cùm posset, iugularet (nam id quidem breue futurum erat supplicium) sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatemque inauditam tribuit poeta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum, & in omnes voluptates corporis maximè propensum, atq. omnino imprudentem: cùm nemo malus & prudēs vno tempore esse possit. Alii tamen maluerunt fabulam hanc ad physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse Cœli & Terræ filii, quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cùm verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, meritò Europæ siue Terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerunt, quod nomen splendidam significat. alii Thoosam quasi currentem eius matrem dixerunt, quia frequentes, & citi ascendunt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare Aetnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam nonnisi per calores fiunt, cùm frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipuè dicti sunt Ioui fulmina fabricare, Harpes, Brontes, Steropes, quòd Harpes ad se rapiat vapores, pro quo alii Pyracmonem substituerunt. Est enim Polyphemus, vt nomen ipsum significat, multus strepitus, siue multus sonitus: at Pyracmon, multus ignis. Nam nisi magna vis ignis, multaque vaporum copia fuerit, fiunt quidem fulgura & tonitrua. at fulmina certè aliquo horum trium ministrorum deficiente fieri vel creari non possunt. at βροντᾶν tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est, & splendoris qui fulmina antecedit. Cùm hæc in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus conficta est ad explicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis. est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis, Solis scilicet, extenuati sublimes extolluntur, qui vbi condensantur eliso calore fiunt tonitrua & fulgura & fulmina, quæ deorsum ab aere supremo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac deijciuntur. Hi dicuntur fuisse aliquando in tartarum a patre detrusi, & in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per hyemem vapores inferius attrahit sub terram, cùm vis frigoris illos intra terram coerceat: at Ioue reuocante temperie aeris scilicet è tartaro liberantur, Campe cæsa, siue glacie potius & crusta terræ liquefacta. Fabulantur Polyphemum victum fuisse dolo ab Vlysse, cùm antea esset omnibus formidabilis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ denudauerit, quæ antequam cognoscantur, sunt in maxima admiratione ac metu, quales feruntur fuisse eclipses ante Thaletis tempora, qui primus naturam rationemque defectuum Solis & Lunæ patefecit, animosque mortalium insigni trepidatione liberauit. At Cyclopibus tamen aram pro mortalium dementia structam fuisse, ad quam res diuina fieret, scripsit Pauf in Corinthiacis, & diuinos honores illis fuisse institutos. Dictus est autem Apollo Cyclopas filij causa occidisse, quoniam vapores per vim Solis & coguntur & soluuntur. sunt enim Cyclopes vapores, è quibus fiunt fulmina, & venti, & imbres, ita dicti quòd in circulum assiduè ferantur, nam modò ascendunt rarefacti per vim Solis,

lis, modò in pluuias condensantur, in circulumque vertuntur in elementa, de quibus ita ait Lucret. lib. 5.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aeris, hinc imbrem gigni, terramq́; creari
Ex imbri rursusq́, à terra cuncta reuerti:
Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

At de Cyclopibus satis, nunc de Lycaone dicamus.

De Lycaone. Cap. IX.

NEQVE verò Lycaon satis commodum pro sua crudelitate vitæ suæ finem consecutus fuit. quem tradiderunt fabulæ pro sua feritate ex humana forma in beluam omnium prope ferarum crudelissimam Deorum immortalium ira versam fuisse. Lycaon fuit eius Pelasgi filius, qui natus est è Ioue ac Niobe, & regnauit in Arcadia: qui cum primum regnare cœpisset, rudes adhuc homines tuguria ad arcendas frigoris & æstus & imbrium & ventorum iniurias ædificare docuit: tunicasque facere instituit è corijs suillis. Deinde à frondium & herbarum & radicum vsu, quibus vel incautè perniciosis aliquando vescebantur pro cibarijs, ad salubriores glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur, diuertit: quare illud dictum est de Arcadibus ab oraculo:

πολλοὶ ἐν ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι.
Plurimi in Arcadia vescentes glande feroces
Mortales habitant.

Lycaonis mater fuisse dicitur Melibœa Oceani filia, vt putauit Hesiodus, vel, vt aliis magis placuit Cyllene nympha, vt scripsit Apollodorus libro tertio. Fertur Lycaon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Athenienſibus: quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam ad aram Iouis Lycæi infante mactato humanum sanguinem libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, illum in lupum fuisse mutatum, sicuti ait in Arcadicis Pausanias. hic in Lycæo monte Lycosuram vrbem condidit, & templum in ea: quod Iouis Lycæi appellauit, & ludos in eius honorē instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Neque verò solus Lycaon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alij complures ex omnibus temporibus sequētibus: qui non tamē in omne tempus erant mutati, sed decimo tandem anno, nisi interim humanā carnem gustassent, pristinam formam recuperabant. Neque sanè mirum est hæc memorię prodita fuisse ab antiquis, cùm prisci illi homines Deorū hospites & conuiuæ pro iustitiæ pietatisq; meritis effici dicerentur, quare viris bonis & piis certissima præmia, sceleratis & sontibus ingentia supplicia ex ira Deorum proponebantur. Sed antequam in lupum verteretur, ex vxore Atlantis filia, & ex alijs nonnullis multos filios suscepit. quorum hæc sunt nomina Acacus, Acontes, Ægeon, Aemon, Aliphenus, Ancyor, Archebates, Bucolion, Canethus, Carteron, Caucon, Cletor, Corethon, Cynethus, Eleatas, Enæmon, Eumeres, Eumon, Genetor, Hæmon, Harpaleus, Harpalycus, Helisson; Helix, Heræus, Horus, Leō, Linus, Lycus, Macareus, Macednas, Macedon, Mænalus, Mantinus, Mecistus, Nyctimus, Opleus, Orcomenus, Pallas, Peucetius, Phassus, Phineus, Phthinus, Phthius, Physius, Plato Polichus, Porrheus, Prothous, Socleus, Stymphelus, Tegeus, Thnocus, Titanas, Trapezeus. Nam cū Apollodorus quinquaginta fuisse inquiat, ego tamen multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio: quippe cùm Callisto etiam de qua & Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis filium fuisse malunt: & Dia, de qua & Apolline natus est Dryops, filiæ fuisse Lycaonis memorantur. Hecatæus Milesius libro secundo Genealogiarum longè aliam tradidit rationem cur Lycaon & eius filii fuerint in lupos conuersi, quàm explicauit postea Ouid. sic enim inquit: *πελασγὸς ἦν παῖς διὸς καὶ νιόβης. οὗ παῖς ἦ Λυκάων ἐκ μελιβοίης κόρης, εἴτουν κυλλήνης, ὥς φασὶν, οὗτος ἔπειτα βασιλεὺς τῶν ἀρκάδων καταστὰς, κατὰ χρησμόν τινα ἐκ πολλῶν γάμων πολλοὺς παῖδας λαβὼν, αὐτὸς ὢν ἀσεβὴς, ἀσεβεῖς καὶ τοὺς παῖδας προσέλαβεν, ὧν Μαίναλος, Θεσπρωτὸς, σὺν Νυκτίμῳ, καὶ Καύκον, Λύκος, Φθῖνος τε, καὶ Τηλεβόας, Αἵμων, μαντίνευς, Στύμφηλος, Κλείτωρ, Ὀρχόμενός τε καὶ ἄλλοι, οἳ πάντες ἀσεβείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐνίκων. ὁ δὲ Ζεὺς χερνήτῃ εἰκασθεὶς παραγίνεται αὐτοῖς. ὃν αὐτοὶ καλέσαντες ἐπὶ ξένια, ἕνα τῶν ἐγχωρίων παιδαρίων σφάττουσι, καὶ τὰ σπλάγχνα συμμίξαντες, παρέθεντο τῇ τραπέζῃ, τοῦτο δὲ ζεὺς ἐγνωκὼς, καὶ μυσαχθεὶς, τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρεψεν, ὅθεν ἐκεῖνος ὁ τόπος Τραπεζεὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ, καὶ Τραπεζοῦς ἡ πόλις καλεῖται. τῶν δὲ Λυκάονος παίδων, ὡς ἀσεβησάντων εἰς ξένον, μετ᾽ αὐτοῦ Λυκάονος, τοὺς μὲν εἰς λύκους ἔτρεψε τοὺς δὲ ἐκεραύνωσε. Pelasgus fuit Iouis & Niobes filius, qui filium Lycaonem è Melibæa suscepit, vel vt alij putarunt, è Cyllene. Hic postea cùm Arcadum imperium adeptus esset ex quodam oraculi responso, multosq́; filios è varijs nuptijs suscepisset, cùm esset ipse impius impios quoque filios habuit. inter quos fuit Mæne-*

lus Thesprotusque cum Nyctimo & Caucone Lycus, Mænius, Macareus: qui Macareas Arcadiæ vrbem condidit. Mænalus, qui nomen dedit ciuitati Arcadiæ. Melenæus, qui Melænas oppidum condidit non procul à Megalepoli. Acontius, qui Acontium oppidum Arcadiæ de se nominauit. Charisius, qui Charisiis, Cynethus, qui Cynethæ nomen dedit, & Psophis. Phthinus, Teleboas, Aemon, Mantinus, Stymphelus, Clitor, Orchomenus, & alij. Omnium igitur horum admirabilis erat improbitas, & temeritas. siquidem vel Ioui in pauperem operarium verso, quem ipsi in hospitium inuitauerant, dicuntur vnum ex infantibus indigenis iugulasse, & eius intestina Ioui cum aliis commista epulanda in mensa apposuisse. Id scelus abominatus Iupiter mensam quidem subuertit, vnde locus ille in Arcadia vocatus est Mensarius, & Mensaria ciuitas extructa postea: at è Lycaonis filiis vna cum ipso Lycaone, quoniam impiè in hospitem egissent, hos quidem fecit lupos, illos percussit fulmine. Sic etiam Callisto Lycaonis filia in vrsam conuersa est. quia cum venaretur cum Diana, à Ioue fuit compressa, ne dignosceretur, de qua natus est Arcas. Alii putarunt illum quem ferebat in vtero, Mercurio datum esse seruandum, ac matrem ad sempiternam memoriam in Iunonis contemptum in vrsam maiorem conuersam nitere inter sidera, quàm obtinuit tantum Iuno non posse in vndas descendere à Neptuno fratre. Fabularunt etiam Arcadem cum adoleuisset, acceptum frumentum à Triptolemo suis populis tradidisse, panem facere docuisse, & quòd ab Adrista præterea didicerat demonstrasse vestium texturam nimirum ac totum lanificium, sicut Pelasgus vbi regnare cepisset, rudes homines docuit tuguria ædificare ad frigus, æstum', imbresque arcendos, & facere tunicas è coriis suill's, & vesci glandibus, cum prius quibusuis herbis vel perniciosis incautius vescerentur: atque ab hoc Arcades, ab illo Pelasgi, populi sunt vocati. Atque tantæ fuit reuerentiæ apud mortales *Arcas*, vt cum in Mænalo monte fuisset sepultus, eius ossa iussa sint ex oraculo Delphici *Apollinis* deportari in Arcadiam, vt ait Pausanias in rebus Arcadum. Id cum scribat Pausan. in Arcadicis miratus sum cur dicat vnicam tantum filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit in gratiam Iunonis fuisse sagittis transfixam: cùm Dia etiam Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit Hecatæus.

AT cur hæc ficta sunt, & memoriæ prodita vt ad posteros peruenirent? quia per illa quæ de hominibus fingebantur, significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorum essent refrænandi, vel ad humanitatem, & beneficẽtiã & Deorum cultum hortabantur: & omnino per fabulas de hominibus confictas vitam humanam optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cùm vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquando accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant. quòd si quis parui Deorum præsentiam facere videretur, neque moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini infensos esse crederet, hunc ingentibus præmijs & pollicitationibus ad probitatem adhortabantur, cùm multa præmia honorifica data sint à Dijs, humanis & benignis hospitibus: quale fuit munus Triptolemi. At contra permulta sunt exempla, quæ à crudelitate & perfidia hospites deterrebant, quòd accidit conuiuio Pelopis, & illis qui grauissimè ob suam crudelitatem ab Hercule & ab aliis Deorum filiis sunt oppressi. Quis enim cùm videat ex altera parte ingentia supplicia sontibus à Diis irrogari, ex altera laudes & gloriam, & honorifica præmia viris bonis esse proposita; supplicia potiùs elegerit, & se sanæ mentis esse fateri audeat? *At* de Lycaone satis, nunc de Pandione dicamus.

De Pandione. Cap. X.

FVIT Pandion illius Erichthonii qui pulso Amphictyone de regno *Athenis* imperauit, & Pasitheæ Naidis Nymphæ filius, vt scripsit Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ. Hic mortuo patre Erichthonio in regnum successit, quo tempore Ceres & liber pater in Atticum venerunt. Fertur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum fortunatus, quòd filiam Prognen (nam illam, & Ppilomelam, & geminos Erechtheum ac Butem, è Zeuxippe matris suæ sorore susceperat, vt ait *Apollodorus* lib. tertio) Tereo Martis & Bistonidis filio, quò socio in bello de finibus aduersus Labdacom vsus fuerat, strenuo sanè viro, at nefario, & in libidinem propè furioso, in matrimonium concesserit. Eius enim libido ipsum denique in eam rerum domesticarum difficultatem induxit, vt ipsi in vpupam verti satius fuerit, quàm hominem viuere: cum Progne & Philomela & Itys in aues fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignominia & opprebrio, vt ait Horatius lib. 4. Carminum:

Nidum ponit, Itym flebiliter gemens
Infœlix auis, & Cecropiæ domus

Ater-

Aeternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicũt enim quòd vbi Boreas Zetem & Calaim ex Orythia procreasset, & Cleopatram, illa nupsit Phineo, de qua ille Pleuxippum & Pandionem suscepit, quamuis alii eos vocatos fuisse Terymbam & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortem parui adhuc existentes ab Idæa Dardani filia, vel vt aliis placuit, Idothea nouerca Cadmi sorore lumine capti sunt: de quibus scripsit Apollodorus lib. 3. Fuit alius Cecropis & Metiadusæ Eupalami filius: sed reliqui omnes obscuri sunt, cùm vnus Erichthonii filius qui patri in regnum successit, ob eam familiæ labem celebratus fuerit à poetis. Hic filios habuit Aegeum, Lycum, Palantem, Nisum, vt ait Strabo libro nono, qui etiam carmina quædam ad eam rem confirmandam è tympanistis Sypnoclis recitauit: in quibus descriptum est, quę loca singulis filiis pater possidenda tribuerit. Quòd autem Aegeus Pandionis filius patri in regnum successerit, ita scriptum est à Phanodemo in lib. 5. de rebus Atticis: *Αἰγεὺς ὁ Πανδίονος υἱὸς βασιλεύων ἀθηνῶν γαμεῖ μήταν πρῶτον τὴν ὁπλῆτος, δεύτερον χαλκιόπην ῥηξήνορος. Aegeus Pandionis filius cùm imperaret Athenis Metam primum Hopletis filiam vxorem duxit: postea Chalciopen secundo natam è Rhexenore.* Sic Zez. hist. 142. chil. 7. illi alios mares fuisse inquit:

τῷ βασιλεῖ τῶν ἀθηνῶν πανδίονι τὴν κλῆσιν
ἄῤῥενες παῖδες ἦσαν τέ κ̓ θυγατέρες δύο.
Regi Athenarum nomine Pandioni
Mares erant filij, duæq́; filia.

Hæc cùm ita sint, miratus sum cur scripserit Pausanias in Atticis, Pandionem nullos habuisse filios, qui suas iniurias persequerentur, quas à Rege Thraciæ acceperat; nam si noluisse filios iniurias persequi dixisset, facilè illi assentirem. Hæc pauca dicenda duxi de Pandione, cùm filiarum fabula superius explicata sit, vt si qua ibi desiderarentur, hinc accipi possent. Atque cur ficta sint hæc, ex illis superioribus arbitror patuisse. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. *Cap. XI.*

ENINVERO dictum est superius, Vulcanũ cùm arma Iouis, quibus in bello aduersus Gigantes vsus est fabricasset, pro laboris diligẽtiæque mercede obtinuisse, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque poposcisset, se illi concessurum. At Vulcanus Mineruæ nuptias, cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulauit: id abnuere quidem non potuit, sed clàm Mineruam monuit, vt reluctaretur. Cùm igitur Mineruam adijsset Vulcanus, dicitur inter luctandum semen profudisse, quòd in terram fusum in hominem conuersum est. quare inquit Pausanias in Atticis, huic patrem fuisse neminem mortalium, sed quoniam ex terra & contentione sit genitus, Vulcani ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam & inter serpentes educatum fuisse scripsit Euripides in Ione hoc pacto:

προγόνων νόμον σώζουσα τοῦ τε γηγενοῦς
ἐριχθονίου, κείνῳ γὰρ ἡ διὸς κόρη
φρουρὼ παραζεύξασα φύλακας σώματος.
δισσὼ δράκοντε, παρθένοις ἀγραυλίσι
δίδωσι σώζειν, ὅθεν ἐρεχθείδαις ἐκεῖ
νόμος τις ἐστὶν, ὄφεσιν χρυσηλάτοις
τρέφειν τέκνα.
Seruans auorum legem & è terra sati
Erichthonij. Iouis puella namque ei
Duos dracones corporis mox addidit
Custodias deinde seruandum dedit
Atheniensibus puellis. mansit hinc
Mos ille Erecthidis vt ornent filios
Serpentibus aureis.

Alii tamen dictum fuisse volunt, non à contentione, quam ἔρις significat, sed ἀπὸ τοῦ ἐρίου à lana scilicet, qua Minerua femur sibi abstersit, cùm semine Vulcani inquinata fuerat, in terram coniecta. Inde postea dicti sunt terrigenæ omnes Athenienses. Neque verò Erichthonius solum, sed etiam Erechtheus, dictus est sic enim illum nominauit Homerus in Catalogo:

οἳ δ᾽ ἄρ ἀθήνας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
δῆμον ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ᾽ ἀθήνη
θρέψε διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.
Vrbem præclaram coluerunt isti at Athenas.
Fortis Erichthei populum, quem nutrijt olim
Nata Iouis Pallas, peperit quem dædala tellus.

Fabulantur huic crura fuisse anguibus similia, quem recens natum à Minerua susceptum in cistam fuisse absconditum inquiunt. Hanc Aglauro custodiendam commisit, & Hersæ, Pandrosoque sororibus: easque admonuit ne curiosius quid intus includeretur, inspicerent. Fertur Pandrosus quidem paruisse Deæ mandato. at sorores aliæ cista resignata Erichthonium inspexerunt; quo viso ita furiis repente percitæ sunt, vt se de altissimo & prærupto arcis loco percipites miserint, vt ait in Atticis Pausanias. Nec defuerunt qui Vulcani & Athenæ Cranai filiæ Erichthonium filium fuisse tradiderint. Scriptum reliquit Apollodorus libro 3. Erichthonium postea fuisse à Minerua in templo

plo educatum, qui cùm adoleuisset, regnumque Athenarum accepisset, Mineruæ altricis signum in arce erexit, & Panathenæa solemnitatem in honorem Mineruæ instituit: cùm tamen non desint, qui à Theseo illa instituta maluerint. Hic ducta Pasithea, siue vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha filium Pandionem, qui postea in regnum successit, suscepit; & Orythiam & Procrim filias. Fuit autem Erichthonius quartus, qui regnauit Athenis, cùm primus omnium mortalium Cecrops ex Aegypto profectus vrbem Athenarum condiderit, eamque de nomine Palladis, quæ Sais apud Aegyptios vocabatur, vt ait Chares Mitylenæus, Athenas nominauit. Hunc hominem biformem fuisse fabulati sunt: cùm partem corporis inferiorem haberet draconis, superiorem hominis. quod alii ob Aegyptiæ Græcæque linguæ peritiam fictum fuisse arbitrantur: alii, quod & prudentia & robore præstaret; alii, quia leges prior tulerit de matrimonijs apud Athenienses, cùm nemo patrem antea sed matrem tantùm cognosceret, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sane longè diuersam ab his omnibus habeo sententiam, quippe quòd putem partim draconem, partim hominem fuisse Erichthonium existimatum, quia is vtrunque & seueritatis & clementiæ tempus rectè cognouerit. est enim optimi ac sapientis Imperatoris, & humanitatis & asperitatis oportunitatem posse dijudicare cùm aliquæ nationes alijs temporibus magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitasse: quare ita de illo scripsit Virgilius lib. 3. Georg.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos

Post Cecropem igitur regnauit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quem hic de regno deiecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus libro tertio, qui regnauit Troiæ post illum, qui de Astyoche vxore Simoentis filia Troem genuit, vt ait Homerus lib υ. Iliad.

ATQVE tot dicta sint de Erichthonio fabulosè. Illa breuiores nos faciunt in hoc loco, quæ superiùs explicata sunt, cùm de Vulcano loqueremur, vbi patuit cur è Terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerua, quæ perpetuam obtinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris è capite Iouis nata, è qua nulla nascuntur animalia: at Vulcanus impurus est, in materia ignis, siue calor potiùs, qui generationem adiuuat, & in terram decidens multiplicia gignit animalia quare eius & terræ filius Erichthonius tam diuersæ formæ dicitur fuisse. Atqui furorem immissum fuisse sororibus Pandiosi dixerunt idcirco, quod non paruerint Deæ monitis: quare significabatur contra Deorum mandata non conferre esse curiosos, cùm multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit, nam multi quia consiliorum secretiorum essent conscij vel hominum, nedum Deorum, per insidias clam de medio fuerunt sublati. At de Achille nunc pauca dicamus.

De Achille. Cap. XII.

EXPLICATA fuerunt suo loco illa omnia propè, quæ pertinebant ad Thetidis nuptias: & quod illa à Peleo in matrimonium ducta præter cæteros filios, Achillem etiam illi genuit. eùm verò per noctem sub igne filios Thetis occultaret, vt quòd mortale illis esset, ita eximeret, filii reliqui omnes mortui sunt; at Achilles per diem ambrosia perunctus, & per noctem sub igne occultatus dicitur aliquandiu perdurasse, donec à Peleo deprehensa illa irata se in numerum Nereidum receperit. Hanc rem ita attigit Apollonius libro quarto Argonaut.

χωσαμένη Ἀχιλῆος ἀγαυοῦ νηπιάχοντος.
ἡ μὲν γαρ βροτέας αἰεὶ περὶ σάρκας ἔδαιεν
νύκτα διὰ μέσσην φλογμῷ πυρός, ἤματα δ' αὖτε
ἀμβροσίῃ χρίεσκε τέρεν δέμας, ὄφρα πέλοιτο
ἀθάνατος, καὶ οἱ συγερὸν χροῒ γῆρας ἀλάλκοι.
αὐτὰρ ὅγ' ἐξ εὐνῆς ἀναπάλμενος εἰσενόησε
παῖδα φίλον σπαίροντα διὰ φλογὸς ἧκε δ' ἀϋτὴν
σμερδαλέην ἐσιδὼν μέγα νήπιον· ἡ δ' ἀΐουσα
τὸν μὲν ἄρ ἁρπαγάδην χαμάδις βάλε κεκληγῶτα
αὐτὴ δὲ πνοιῇ ἰκέλη δέμας ἠΰτ' ὄνειρος. (τα
βῆ ῥ' ἴμεν ἐκ μεγάροιο θεῶς, καὶ ἐσήλατο πόντον
χωσαμένη.

Irata infantis causa narratur Achillis.
Vrere mortales nocturno tempore carnes
Consuerat flammis, vngebat luce diurna
Ambrosia tenerum corpus, quo quidquid adesset
Mortale eximeret, tristem lueretq; senectam.
Ast hic è lecto vt surgens cognouit, in igne
Vidit vt infantem trepidantem, protinus inde
Clamorem horrendum tollit demens. dea paruum
Ponit humi puerum raptim atque iratæ refugit
Par leuibus ventis, volucriq; simillima somno.
Effugiensq; domo in pelagi se condidit vndas.

Sit

Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primum vocatus est: atque cùm labrum tamen exustum fuisset, quod cum lingeret infans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alij in lebetem bullientis aquæ infantes ab ea iaci solitos inquiunt, vt experiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamen matrem Dorion & Chalcidicus Dionysius nō Thetim Nerei, sed Chironis filiam fuisse voluerūt. Daimachus contra Alexandrinus in lib. 2. Redituum, Achillem Caloes Nymphe filium fuisse sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib. 3. Achillem à Peleo susceptū, deportatum fuisse ad Chironem, quem ille amantissimè educauit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorūque & vrsorum medulis, lactis prorsus ignarum, vt est in his versibus Euphorionis:

ἐς φθίην χιλοῖο κατήϊε πάμπαν ἄπασος.
τοὔνεκα μυρμιδόνες μὶν ἀχιλλῆα φημίξαντο.
Nescius omnino lactis Phthiam petit, illum
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quòd autem Achilles à iustissimo Centaurorum Chirone, educatus sit, ita testatur Euripidis Iphigenia in Aulide:

ἔσιν μὲν οὖν, ἵν' ἡδὺ, μὴ λίαν φρονεῖν.
ἔσιν δὲ χ' ὤπου χρήσιμον, γνώμην ἔχειν.
ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς ευσεβεστάτου τροφεὶς
χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.
Quandoque dulce fit parum dignoscere.
Quandoque confert plurimum dignoscere.
Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone mores simplices tantum imbibi.

Fama est Achillem à Chirone auo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & vsum herbarum, peritiam venandi, & iaculandi, & artis medicæ leges, æquitatis, & prudentiæ edoctus fuit. sicuti traditum est à Staphylo in l. 3. rerum Thessalicarum. Idem cùm annum ætatis suæ nonum expleuisset, pronunciassetque Chalcas vates Troiam sine Achille capi nō posse, quia respōsum tulisset à matre sibi in eò bello, quòd aduersus Troianos gereretur, esse moriendum, puellari habitu indutus in Scyron, quæ vna est è Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, vt lateret duces Græcorū, qui ad Troiam erant militaturi. vna igitur illarum puellarum Deidamia nomine clàm ab illo vitiata Pyrrhum filium illi progenuit. Hic tamen inter puellas ab Vlysse cognitus, eius expeditionis laborem ac periculum deuitare non potuit. Thetis igitur cognita necessitate filij dicitur ad Vulcanum accessisse, vt arma insuperabilia, & quæ nulla vi humana possent penetrari, Achilli fabricaret, vt traditum est à Phylarcho in rebus fabulosis. illa fecit Vulcanus, sed non prius se daturum inquit, quàm cùm illa congressus fuerit. dicta est Thetis annuisse eius desiderio, sed non priùs illud esse faciendū quam experta esset an arma conuenirent Achilli. mox acceptis armis ex composito, iisque induta dicta est aufugisse, & ita claudum Vulcanum delusisse. At verò cùm datum fuisset Græcis responsum illum primùm omnium Græcorum esse moriturum, qui prior è naui in littus Troianum exiliisset, prior exiliit Protesilaus quare prior omnium cæsus est ab Hectore. Id cùm cognouisset Achilles, vltimus è sua naui exiliit in littus: quòd cum magno impetu fecisset, terramque pedibus vehementer percussisset, aqua è terra manare incepit, atque fons ibi natus est, vt in his significauit Antimachus;

ῥίμφα δ' ἀπ' ἠπείροιο μελαίνης ὑψόθ' ἀερθεὶς
πηλείδης, ἀπόρουσεν ἐλαφρὸς ἠΰτε κίρκος.
τοῦ δ' ἔμπροσθε ποδῶν κρήνη γίνετ' ἀενάουσα.
Continuò velut accipiter nigrantis Achilles
Desilit in terra dorsum sublimis: at illi
Ante pedes fluxit vitreæ fons lympidus vnda.

Hic igitur post multas res ad Troiam præclarè gestas, quas Homerus recensuit, Polyxenæ Priami filiæ amore captus significauit Priamo per nuncios se pro Troia pugnaturum, si sibi puella concederetur. Tum Priamus eam se daturum esse pollicitus est, qui cùm illa de causa in templum Thymbræi Apollinis conuenissent, Paris clàm ex insidijs illum sagitta transfixit, quare vltimum vitæ suæ diem ita per dolum conclusit, eius corpus non priùs deditum est Græcis, quam recepissent illa ipsa munera, quæ pro redimendo Hectore data fuerant hoc est, tantùm auri pondus, quantum esset pondus Hectoris mortui cadaueris. Propter huius præclari Herois mortem dictæ sunt Musæ & Nymphæ omnes fleuisse, quòd ita significauit Lycophron in Alexandra:

αὖτις τὸν ἀντίποινον ἰσχίας ἴσον
πακτώλιον σταθμοῖσι τηλαυγῆ μύδρον,
κρατῆρα βάκχου δύσεται κεκλαυσμένος
νύμφαισιν, αἳ φίλαντο βηφύρου γάνος.
λειβηθρίαν θ' ὕπερθε πιμπλείας σκοπήν.
ὁ νεκροπέρνας ὃς περδήμαινων πίτμον
καὶ θῆλυν ἀμφὶ σώματ λήσεται πέπλον
δῦναι παρ' ἱστοῖς κερκίδος ψαύσας κρότων,
καὶ λοῖσθος εἰς γῆν δυσμενῶν ῥίψας πόδα.
Rursus redempto pro altero cadauere
Par pondus auri splendidi Pactolij
Ferent sed is cratera Bacchi mortuus
Perfusus inibit lacrymis Libethridum
Pimpla incolunt qua verticem: à nymphis simul

Sororibus, Baphyri aquas emantibus.
Atque ille cadis præscius fatum timens,
Feret puellæ vestibus sese indui:
Texetq; telas pectine arguto leues,
Saltabit hostium in solum idem vltimus.

Vocata est insula Borysthenis Achillea, quod Achilles ibi fuerit sepultus, à quo etiam inuentum est myriophyllum, quod Achilleum vocarunt. Nam Ossa Achillis & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thetidi Bacchus cùm fugeret impetum Lycurgi, recondita fuisse memorant. Fabulati sunt antiqui præterea Medeam nupsisse Achilli, vbi ille in campos Elysios post mortem descendisset, sicuti memoriæ prodidit Ibycus. Dictus est Achilles à Chirone semihomine fuisse educatus, quia ratio & vis ad principem æque pertineat. dictus est idem à Musis fuisse deploratus, quia cum musicis instrumentis eius pompa funebris ducta est: cùm verò mare per idem tempus fortè ventis intumuisset, longeque strepitus vndarum exaudiretur, vt ait Isacius, datus est locus fabulæ, quod nymphæ eius cædem grauiter conquestæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ea propter Achillem cōtigisse credere, cùm elementa minimè sint de singulorum nostrorū vel morte vel ortu solicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu indutus latuisse, quia cum Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partem cum sponsa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cùm fortissimus esset omnium Græcorum, non priùs vinci potuit vel à fortissimis hostibus, quam voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli & timidissimo omnium propè Troianorum Paride vulneratus fuit. per hæc igitur significare voluerunt antiqui maximè omnium rerum formidandas esse viris fortibus voluptatum illecebras, quæ grauissimæ sunt omnibus & perniciosæ denique aduersariæ. At nunc de Ganimede dicamus.

De Ganymede. Cap. XIII.

GANYMEDES autē qui ab aquila raptus, & in cœlum ad Iouem portatus fuit, vt illi pocum pro Hebe Iunonis filia ministraret dicitur fuisse Trois Troianorum Regis filius. Hic cum esset eximiæ & propè inauditæ pulchritudinis, ob eam dignus habitus est, non qui ad libidinem, vt crediderunt plerique, raperetur, sed qui pocula Ioui ministraret, vt scripsit Homer. lib. υ. Iliad.

τρωὸς δ᾽ αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο
ἶλλος τ᾽, ἀσσάρακός τε, καὶ ἀντίθεος γανυμήδης.
ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ διῒ οἰνοχοεύειν,
κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν᾽ ἀθανάτοισι μετείη.

Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur:
Ilus, & Assaracus, pulcherrimus, & Ganymedes.
Inter mortales cui præstantissima forma.
Quem superi rapuere, Ioui quo pocula magno
Præbeat ob formam, cū Dijs & transigat æuum.

Apollonius verò Rhodius lib. 3. Argonauticorum, non vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorum frueretur ob formam raptum fuisse Ganymedem scribere videtur, cùm inquiat:

εὗρε δὲ τόνγ᾽ ἀπάνευθε διὸς θαλερῇ ἐν ἀλωῇ,
οὐκ οἶον μετὰ καὶ γανυμήδεα τόν ῥά ποτε ζεὺς
οὐρανῷ ἐγκατένασσεν ἐφέστιον ἀθανάτοισι.

Hunc Iouis in molli se iunctum repperit aula.
Non solum: simul & Ganymedem. Iupiter illum
In cœlum rapuit cum Diis vt transigat æuum.

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agri Priapeni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomen obtinuit, vt ait Strabo lib. 13. alij circa Dardanium promontorium illud accidisse inquiunt, quod Virg. factum in Ida monte Phrygiæ dum venaretur ita commemorat lib. 5. Aeneid.

Intextusq; puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, cursuq; fatigat
Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

Fama est autem aquilam, quòd faustum augurium Ioui in bello aduersus Titanas attulisset, armaque pugnanti ministrasset, Iouis auem fuisse existimatam: atque illi datum fuisse imperium in cæteras aues, cùm ita scribat Horat. lib. 4. carminum, cùm illius præcipuè singularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuisset.

Qualem ministrum fulminis alitem
Cui rex Deorum regnum in aues vagas
Permisit, expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo.

Alii tradiderunt Iouem in aquilam versum ad ipsum Ganymedem conuolasse, & illum in cœlum asportasse, vt patet ex his carminibus:

αἰετὸς ὁ ζεὺς ἦλθεν ἐπ᾽ ἀντίθεον γανυμήδην.
κύκνος ἐπὶ ξανθὴν μητέρα τῆς ἑλένης.

Ipse aquila ad pulchrū Ganymedem Iupiter olim,
Ad matremq; Helenæ deinde volauit olor.

Fuerunt qui non à Ioue, neque ab aquila, neque à Diis raptum fuisse Ganymedem tradiderunt,

runt, sed à Minoe ad concubitum: inter quos fuit Echemenes Cyprius. *Hæc* illa sunt quæ de Ganymede ab antiquis fabulosè dicta fuerunt: quę quidem falsa esse omnibus perspicuum est. Alij verò inter quos fuit Xenophon vt scripsit in Sympofio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiam potiùs, quàm propter formam corporis, in cœlum ascitum esse voluerũt: nam hi dictum fuisse Ganymedem putarunt non à γάνυμαι quòd conuiuari & genio indulgere significat: sed potiùs ab his dictionibus in vnum compositis ad pręstantiã prudentiæ & consilij exprimendam, ἄγαν, & νῦ, & μῆδος. nam illæ cùm intensionem & incremẽtum significent, extrema est consilium. Enimuero diuinum quidpiam sub hac fabula contineri ita inquit Cicero lib. 1. Tusculanarum Disputationum. Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Dijs raptum ait propter formã vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus & humana ad Deos trãsferebat. Quidam ad solatium coniunctorum ipsi Ganymedi hanc fabulam fictam esse tradiderũt, cùm is clàm raptus fuisset inter venandum: atque illis persuasum deniq. Ganymedẽ inter sidera relatum esse, & in id signum quòd dicitur Aquarius. Ego sanè longè aliter sentio, neque puto diuina ad nos deferenda fuisse, sed humana potiùs vtiliter ab Deorum naturam oportere cõferri. Nam quid aliud per hanc fabulam demonstrabant sapientes, quam prudentem virum à Deo amari, & illum solum proximè accedere ad diuinam naturam; est enim Ganymedes anima hominum, quam vt diximus, ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cum stulti neque sibi, neque cæteris quidem sint vtiles. Illa verò anima pulcherrima est quę minimum sit humanis sordibus aut flagitiis corporis contaminata: quam Deus diligens ad se rapit. Nam cùm nihil sit inter mortalia, quòd propius quàm sapientia ad summi Dei naturam accedat, quòd per Gamymedem in cęlum raptum significabãt antiqui, non possum non summopere improbare quorundam stultitiam, qui obscœna quædã & neque brutis ipsis sine pudore iniungenda, per hanc fabulam intellexerunt: nimirum Ganydem raptum fuisse ad strupum, quasi aliquòd incitamentum necessarium esset mortalibus ad tam nefandum, tamque impurum vitium. Sed tamen sapientioribus hæc aliter sese habere credita sunt, & ad honestam interpretationem retorta, atque ad exemplum virtutis ad posteros transmissa. Quid enim aliud est poculi Ioui ministrare, quam Deum mirificè delectari officiis sapientiæ, quæ ab anima virorum sapientum procedant? Semper bonitas diuina sitit, hoc est mirum in modum cupit nos esse sapientes: quales cùm fuerimus, proxime ad eius naturam per charitatem & innocentiam accedemus, suauissima pocula nectaris altissimo Deo ministrabimus, neque quidqam rursus homini iucundius ipsa sapientia potest contingere: quippe quòd per illam viuentes propè Dii efficimur, atq. ex his corporum mortalium sordibus ad cœlestia extollimur. quam ob rem præclarè se habent illa Ptolemæi carmina:

Noui ego mortalis quod sum, sed sidera quando
Suspicio æthereas lustroq; mente domos,
Iam pede non videor mihi terram tangere, magno
Cum Ioue sed vesci nectare & ambrosia.

οἶδ᾽ ὅτι θνατὸς ἐγὼ, καὶ ἐφάμερος ἀλλ᾽ ὅταν ἄστρων
Μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας,
οὐκ ἔτ᾽ ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτῷ
ζηνὶ διοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

Huic tantam corporis pulchritudinem tribuerũt, non solũ quia vir sapiẽs caret sordibus animi, verum etiam, quia vt ait Plato, tanta est pulcritudo sapientiæ, vt si oculis cerni posset, mirificos amores sui excitaret in animis hominum. Dicitur ab aquila raptus in cœlum fuisse propter perspicacitatem: atque ab ipso Ioue aquila, quòd adiutor sit Deus ad sapientiam. sic igitur cùm dicerent viros bonos, & prudentes, & integerimos poetæ diuinam bonitatem ad se rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtiliùs nos ad diuina transtulerunt sapientes, quàm diuinam ad nos deduxissent. At de Ganymede satis, nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo. Cap. XIV.

HARMONIA verò quibus orta sit, non parua est dubitatio: siquidem Diodorus l. ζ. illam Electræ & Iouis filiam fuisse inquit. At Hesiod. in Theogonia illam ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his:

--- - αὐτὰρ ἄρηϊ
ῥινοτόρῳ κυθέρεια φόβον καὶ δεῖμον ἔτικτεν
δεινοὺς, οἵτ᾽ ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας,
ἐν πολέμῳ κρυόεντι, σὺν ἄρηϊ πτολιπόρθῳ,
ἁρμονίηνθ᾽ ἣν κάδμος ὑπέρθυμος θέτ᾽ ἄκοιτιν.

---- Marci clypeosatque arma secanti.
Alma Venus peperit Pallorem, vnaque Timorem.
Qui dare terga virum armatas iussere phalangas
In bello tristi, quam Cadmus duxit, at inde

Harmoniam peperit Marti Cytherea decoram.

Hæc igitur vbi adoleuisset, Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, à Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex ijs multis, quæ de illo memorantur, colligere placuit. Aiunt dona data esse sponsæ à Dijs per nuptias, cùm Ceres frumenti fructum largita sit, Mercurius lyram, Pallas monile & peplum & tibias, Electra sacra magnæ Matris & cymbala & tympana, in quibus nuptijs Apollo cum cithara cecinit, Musæ tibias inflarunt, ac Dij reliqui multa dona sua dederunt. Hic, vbi Iupiter Europam suam sororem rapuisset, è qua in Cretam deportata Sarpedonem, & Minoem, & Rhadamanthum suscepit, iussus est ab Agenore patre sororē inuenire, neque priùs rediret domum, quam illam secum adduceret. Atqui cùm multas regiones peragrasset, neque tamen illam inuenisset, post mortem Telaphassæ matris Delphos de Europa sciscitaturus oraculum adiuit, cui responsum est, nihil curiosius de Europa esse quærendum, sed vrbem ibi cundere oportere, vbi bos defessa humi procubuisset, quam habuisset viæ ducem. Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens bouem ex armēto Pelagontis obuiam habuit, quæ Bœotia peragrata, vbi conditæ fuerunt Thebæ, humi procubuit. Tum bouem Palladi mactaturus, socios aquatum ad Dircen fontem misit: cùm verò ibi draco natus è Marte fontem seruaret, Seriphum & Daileontem Cadmi amicos interemit: tum ipse Cadmus eò profectus ad fontem draconem trucidauit. Fabulati sunt quidam, inter quos fuit Archelaus lib. 9. de fluminibus, Cadmū post cęsum draconē inuenisse aquā ob timorem serpentis propè veneno infectam, quare regionem lustrauisse, dum fontem quęreret. vbi ad antrum Corcyreum peruenisset, dicitur factum esse Palladis consilio vt pedem in limo impresserit, vnde fluuius scatuit, quem post bouem immolatum, Pedem Cadmi nominarunt. At verò coactus est Cadmus eius dentes exertos serere, quod fecit consilio Mineruæ, è quibus nati sunt armati homines, qui erant cum illo pro patre pugnaturi, sed Cadmus lapidem, quem à Minerua acceperat, inter illos iacens, omne certamen à se inter illos diuertit, atque omnes mutuis vulneribus natiuorum armorū se vicissim confecerunt. Illa de causa coactus fuit Cadmus mercenarius annum Marti seruire; qui annus eius temporis octo ex his nostris annis constabat. Post id tempus fabulantur Mineruam regiam Cadmi multis ornamentis præclarè comparasse, cui Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit in matrimonium Hatmoniam, ad quas nuptias Dij omnes relicto cœlo dicuntur aduenisse: quo tempore fama est inter alia præclata Deorum munera peplum & monile admirabilis pulchritudinis, quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatum fuisse sponsæ, Cadmus ex illa suscepit Postea Ino, Semelen, Agauen, Auronoen, & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes præterea Harmoniæ Martisque filias fuisse Amazones, vt testatur Apollonius etiam lib. 2. Argonauticorum:

ὐ γὰρ ἀμαζονίδες μάλ᾽ ἐπητέες, ὐδὲ θέμισας
τίεσαι πεδίον δοιάντιον ἀμφενέμοντο.
ἀλλ᾽ ὕβρις σονόεσα, καὶ ἄρεος ἔργα μέμηλε.
δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν ἄρεος ἁρμονίης τε
νύμφης, ἥτ᾽ ἄρηϊ φιλοπτολέμυς τέκε κύρας.
Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes.
Hinc tenuere procul Doantia protinus arua.
His bellum cordi fuit, his & prælia Martis.
Iure quidem: Harmonia quod Nympha & Marte feruntur
Patre sata, hæc peperit Mauortia pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotumque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo, Agaues & Echionis filio, relictis Thebis ad Enchelinenses cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cùm ab Illyriis bello infestarentur, responsum tulerunt futuram penes ipsos victoriám, si Cadmum & Harmoniā duces haberent: Nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis disterminat, vt scripsit in his Metrodorus in commentario de consuetudine: *δρίλων δὲ καὶ νάρων ποταμοὶ ἰλλυριῶν, οἳ διαχωρίζυσι τοὺς ἰλλυριοὺς καὶ λιβύρνους, ἐνταῦθα γὰρ ᾤκησαν ὁ κάδμος καὶ ἡ ἁρμονία, οἳ καὶ εἰς ὄφεις μετεβλήθησαν.* *Sunt autem Drilo & Naro Illyriorum fluuij, qui Illyrios Liburnosque disterminant. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitarunt illi, qui sunt in angues conuersi.* Quod oraculi autoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios deligunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu fœliciter egit, deinde paulo pòst in draconem & ipse & vxor mutati apud oppidū Illyrij Encleas nomine, dicuntur à Ioue in campos Elysios demissi fuisse: de qua mutatione, quòd apud Illyrios contigerit, ita meminit Dionysius, in libro de situ Orbis:

------ *ἐπὶ δ᾽ ἀσπετον ὁλκὸν ἄγυσα (νῆσ᾽*
ἰλλυρικὴν περὶ χέρσον ἑλίασετε ἄχρι κολώ-
ὑρίων τ᾽ ἠλιβάτων τὰ κεραύνια κικλήσκουσι.
κεῖνον δ᾽ ἂν περὶ κόλπον ἴδοις ἐρικυδέα τύμβον

τύμ-

τύμβον, ὃν ἁρμονίης κάδμοιό τε φῆμις ἐνίσπει.
κεῖθι γὰρ εἰς ὄφιων σκολιὸν δέμας ἠλλάξαντο
ῥππότ᾽ ἀπ᾽ ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἵκοντο.

——— *ingentia pondera volent*
Illyricis terris deuoluitur vsque Colonam,
Collesq́; apricos quos alta Ceraunia dicunt.
His celebrem tumulum terris, antrumq́; videbis,
Antrum, quod Cadmi dixerunt Harmoniæq́;.
Namq́; hic serpentes atri facti esse feruntur,
Vt texere caput cani, turpisq́; senecta.

Sic Nicander in Theriacis:

ἰρινθ᾽ ἣν ἔθρεψε δρίλων καὶ νάρονος ὄχθη.
σιδονίου κάδμοιο θεμείλιον ἁρμονίης τε.
ἔνθα δύω δαπλῆτε νομὸν στείβουσι δράκοντε.
Irimq́; hanc Drilon aluit, & Naronis vnda,
Sidonij Cadmi monumentum hoc, Harmoniæq́;:
Hic duo terribiles fremuerunt nempe dracones.

ATQVE tot de Cadmo & Harmonia fabulosè dicta fuerunt. Maior harum rerum gestarum pars ad historiam transferenda est: non enim à tauro Europa asportata fuit in Cretam, sed nauigio quodam Cretenses illam rapientes è Phœnicia in patriam deportarunt. Cùm verò illi nauigio esset præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam rapuit è Sarapia Phœniciæ ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem & Tyrum, locus datus est fabulæ, quòd rapta fuit, & à Tauro in Cretam deportata, vt scripsit. Echemenes in rebus Cretensibus. Quòd missus ad Europam quęrendam Cadmus draconem ad fontem Dircen occidisset, illud quidem fabulosum esse dixeruut, sed aiunt latronem ab ipso Cadmo cæsum, qui peregrinis in ijs locis insidiaretur, & iam nonnullos è Cadmi socijs ceciderat. Dictus est eius draconis dentes seminasse, cùm asseclæ & socij illius latronis duce cæso dissipati sint. Nihil autem horum factum est sine Mineruæ consilio, quia cùm omnibus in rebus, tum in militaribus præcipue necessaria est hominis prudentia, & Dei optimi auxilium. Quòd autem lapidem inter natos homines armatos iecerit, qua re inter illos bellũ exortum est, futuras contentiones Thebanorum significat, post Thebarum mœnia ædificata: nam eius vrbis imperium magnũ bellum inter Thebanos postea excitauit: præter illud quòd leues iniuriæ solent aliquando excitare magna bellorum incendia. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, quoniam vis Musicæ non solùm erigit animos iacentes, & calamitatum miseriarumque humanarum curriculis oppressos, suauitateque quadam perfundit, sed etiam ad bellum viriles animos inflammat, cùm Musica multæ nationes ante bellum vsæ sint, atque nũc etiam nonnullus est vsus Musicornm instrumẽtorum, quibus milites ad pręlium incitentur. Hæc causa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electræ & Iouis filiam tradiderunt, Harmoniam esse putarunt eam, quã Pythagorici in motibus sphærarum, corporumque cœlestium fieri crediderunt. quod autem ad mores pertinet, significabant antiqui, dum sumus in hac miserrima vita omnium laborũ ac molestiarum plenissima, fortitudine & prudentia vti oportere, quod omnium humanarũ actionum statutus est finis, neque vnquã Deus viris bonis & fortibus solet deesse, cùm senem Cadmum & Harmoniam Iupiter post omnes molestias ad Elysios campos dimiserit. At nunc de Mida dicamus.

De Mida. Cap. XV.

FVIT autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omnium Regum suę tempestatis fuit ditissimus. Fabulantur ad hunc aliquando Silenum Bacchi comitem captiuum ob ebrietatem, cùm iter facere cum Baccho non potuisset, adductum fuisse: quem ille perhumaniter tractauit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuersus, cognita Midæ liberalitate & humanitate ab incolis eius regionis, ipse etiã hospes ad Midam proficiscitur, à quo perbenignè acceptus illi proposuit vt quidquid optaret, expeteret, quod esset statim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quæ solicitat animos mortalium, summam fœlicitatem ratus in multis possidendis, expetiuit vt quidquid contingeret, continuò aurum fieret: quam fabulam explicauit Ouidius lib. 11. Metamorph. Cùm postea cibaria etiam, quibus vescereteur, contacta repentè fierent aurea, penitentia captus est suæ petitionis, atque nisi Deus fuisset illi benignus ea molestia subleuando, omnio inedia mori necesse fuisset. Orauit igitur eundem Deum cùm satis aptas pœnas suæ stultitiæ dedisset, vt hoc munus auferret, quem aiunt quidam illa de causa inedia mortuum esse: at alij dicunt quod Bacchus respondit illud futurum, si se in Pactolo flumine lauisset; quare lotus ibi illa molestia liberatus est, ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cœpit: quod ita testatur Ouidius:

Rex iussa succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro madidis pallentia glæbis.

Ille

Ille perosus opes syluasq; & rura colebat,
Panaq; montanis habitantem semper in antris.

Eo igitur morbo liberatus Midas cùm se rus contulisset, syluasque semper ferè ab hominum frequentia longinquas incoleret, iudex & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica contendentes, delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronunciauit. quare indignatus Phœbus aures asini Midę, vt qui de arte musica iudicare non posset, adhibuit, cùm rudis homo planè parum iudicio valeret, & tamen iudicare non detrectasset Id autem ita explicauit Ouidius:

Pana iubet Tmolus citharæ submittere cannas.
Iudicium, sanctiq; placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram.
Instabilesq; illas facit, & dat posse moueri.
Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnã,
Induiturq; aures tarde gradientis aselli.

Ita verò scitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonsorem rem cognosceret. Sed cùm id tonsor tacere nõ posset, terram effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita submurmurauit. Auriculas asini Midas Rex habet. Tum fossa illa rursus terra repleta discessit, ibique cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabant: Auriculas asini Midas Rex habet.

ATQVE tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Ego sanè crediderim auarissimum & opulentissimum omnium suæ tempestatis fuisse Midã, qui vt multas pecunias cumularet, cibis etiam parcissimè frueretur, omniaque propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cùm verò alijs in rebus esset planè rudis, neq; à beluis eius iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. Alij contra quòd acutissimè audiret, istud fictum fuisse arbitrantur, quòd asinus illum sensum omnium propè animalium habeat acutissimũm. Alij fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alij dicunt fuisse imprudentissimum & arrogantissimum omnium principum suę tempestatis, qui cum parum curaret hominum de se maledicta, & cùm pessimè audiret à Phrygibus ob malam administrationẽ, exquisitissimamq; auaritiam, cùm pecunia esset apud eum omnium controuersiarum iudex aut libido, dictus est asini aures habere: nam solùm aurum sibi præ omnibus proposuerat. Alij diunt, inte quos fuit Callisthenes in nauigatione, & Hecatæus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia: qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cùm arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potitus fuisset, obtruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alij voluerunt illum, quia Liberum patrem fefellisset, in asinum fuisse mutatum, sed cùm recuperasset pristinam formam, aures tamen non deposuisse. Alij quia Dionysij asinos ac iumenta iniurijs affecerit, ab irato Deo illi asini aures fuisse iniunctas maluerunt. Allij aures asini datas Midæ à Deo fuisse idcirco putarunt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantiæ: qui enim se scire omnia vel quæ nescit, arbitratur, is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quod si quis diligenter hæc animaduertat, is profecto intelliget, antiquos per hæc ad humanitatem & liberalitatem homines adhortari solitos cùm Deus sibi gratissimã esse in hospites benignitatem ostenderit. iidem postea nos à petendis rebus certis à Deo deterruerunt, cùm plerumque perniciosa expetamus: quare quòd nobis conferat à Deo poscendum, illique relinquẽda rerum omnium optio. Deinde singulorum vires metiri oportere docuerunt, neque iudicanda sunt illa, quę non recte nouimus, cùm temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per inscitiã aut fraudem alterius opes aut dignitatem alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restituere iure æquitatis debet. Quod verò nullum scelus, nullamque iniquum iudicium diu latere potest; declarauit tonsoris sermo silentio proximus: omnia enim turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

De Narcisso. Cap. XVI.

NARCISSVS autem, quem fabulæ in florem sui nominis mutatum fuisse inquiũt, dicitur fuisse amnis Cephisi & Nymphæ Liropes filius, vt patet apud Ouid. lib. 3. Metamorph.

Prima fide, vocisq; ratæ tentamina sumpsit
Cærula Lyriope. quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæq; suis Cephissus in vndis
Vim tulit, enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem nymphe, iam tum qui posset amari:
Narcissumq; vocat de quo consultus an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates, si se non nouerit, inquit.

Echo

Echo autem capta eius amore illam diu insecuta est: sed cùm amoris impatiens cōtabuisset, in solam vocem denique conuertitur. Fabulantur hunc, vbi iam excreuisset, corporisq; forma indies cùm tenerioribus annis augesceret, ad fontem quendam purissimum labore venationis & ęstu aliquando fatigatum deuenisse: qui cùm se ad fontem bibiturus in genua deflexisset manibus in ora fontis firmatis, nondum labris ad aquam fontis admotis suam imaginem in fonte despexit: erat enim eius fontis aqua limpidissima, quæ fundum habebat subnigrum. Tum Narcissus amore ac desiderio suæ imaginis ita captus est, vt cùm nullā potiundæ talis formæ sibi spem reliquam esse intelligeret, sui ipsius desiderio tandem paulatim contabuerit, ac Deorum misericordia deniq; in florem sui nominis fuerit conuersus. Dictus fuit autem Narcissus ἀπὸ τῦ ναρκᾶν à torpendo scilicet, quia ob id desiderium torpuerit. Is flos Eumenidibus fuit postea consecratus, è quò Deabus illis sacrificantes coronis vtebantur, vt ait Ister in lib. de Coronis qui tamen fuit etiam Baccho gratus. Scriptum reliquit Phanodemus lib. 5. rerum Atticarum, corōnas è narcisso consecratas fuisse Proserpinæ, quoniam florem illum colligeret cùm rapta fuit à Plutone. Memoriæ prodidit Paus. in Bœoticis in finibus Thespiensium vicum Danacum fuisse, & in eo fontem Narcissum vocatum, in quo se Narcissus, vt fama est, inspexerit. Scripsit Euanthes in fabulosis sororem illi gemellam fuisse cùm oris forma, tum coma, & vestitu, & omni corporis parte similem. Hi cùm simul venarentur, ferunt sororem à puero amatam. qua mortua ille desiderii impatiens dicitur ad fontem venire solitus, vt eius imaginem ibi intueretur. Sed cùm id solatium leue videretur deniq. magnitudine desiderii deperiit vel, vt aliis magis placuit, se in fontem deiecit, ac periit, ad quem ambo solebant conuenire. at verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiam ficta testatur Paus. qui multis annis ante Narcissi tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorat.

HAEC fabulosè dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages, ad posteros iure transmittere? imprudentem, & libidinosum, ac facinorosum hominem vltionem sequi significabant, veluti vmbra sequitur corpus: nam tametsi Deus vindictam aliquādiu differt, tamen multo est acrior postea perditis hominibus profligandis. Istud autem tanto fit facilius, quāto maiores facultates aliquis ad res præclarè gerendas nactus fuerat. Nam qui nimium forma corporis gloriabatur, & in lasciuiam acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire; omnis enim rerum humanarum nimius amor perniciosus est imprudentibus. At nunc de Belidibus dicatur.

De Belidibus. Cap. XVII.

NEQVE prætermittendę fuerunt omnino Danai filię, quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse addictæ, vt semper aquam ex amplissimo puteo hauriant: neque tamen vnquā ad oram putei plena criba possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento prisci filius illius, qui post Apidis mortem Isim vxorem duxit, quo tempore Cecrops Athænis imperauit. Hic vbi pulso Sthenelo Argiuorum Rege Argos occupasset ex Aegypto profectus, quinquaginta filias è varijs mulieribus susepit, quas ex aui Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter simultatem quandam, quam cum Aegypto fratre habebat Danaus; in Græciam profugisse: quod rara sit affinium & coniunctorum beneuolentia inter principes homines, & ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cùm igitur Aegyptus filios quinquaginta haberet, cuperetq; fraternam simultatem aliquando compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negocii cōficiendi existimauit, si cùm totidem haberet alias, illas in matrimonium sui filijs poposcisset. eius igitur preces non aspernatus est Danaus, sed nuptias magnificè parari instituit, verumtamen vel qui non crederet pollicitationibus, vel qui memor adhuc esset acceptę iniuriæ, vel quia ab vno illorum mortem sibi imminere ab oraculo monitus fuerat, clam singulis dedit pugiones, quibus suos sponsos, vbi dormirent, iugularent. Sortito igitur nuptiæ celebrantur, atque nomina filiorum Aegypti ista fuerunt: Agenor, Aegius, Alcis, Alcmenon, Agaptolemus, Argius, Archelaus, Aegyptus, Arbelus, Bromius, Busiris, Chthonius, Chalcodon, Chærus, Chrysippus, Clitus, Cessus, Diaphon, Diacorystes Dorion. Diyas, Enceladus, Euenor, Eurylochus, Eurydamas, Hippodamus, Hippocorystes, Hyperbius, Hippolytus, Hippothous, Hermus, Imbius, Idmon, Idas, Lixus, Lampus, Lynceus, Lycus, Menuchus, Megacles, OEneus, Periphas, Pandion, Polyctor, Proteus, Peristhenes, Phātes, Potamon, Periphantes, Sthenelus. Filiarum Danai nomina fuerunt; Anexibia, Anthelea,

lea, Adiante, Actæa, Adyte, Antonoe, Asteria, Agaue, Automate, Amymone, Bryce, Cercesti, Clite, Calix, Cleopatra, Cleodora, Chrysippe, Callidice, Celæno, Dioxippe, Erato, Euippe, Electra, Eurydice, Euhippe, Glaucippe, Gorge, Glauce, Gorgophone, Hippodice, Hyperipte, Hippodenia, Hippomedusa, Hypermnestra, Iphimedusa, Mnestra, Nelo, Ocypete, OEme, Pharte, Pyrene, Podarce, Pylarge, Rhode, Rhodia, Scæa, Sthenele, Stygne, Theano. Omnes igitur patris mandato paruerunt, præter, Hypermnestram natu maximam filiarum, quæ Lynceo marito pepercit; reliquæ omnes igitur sponsorum capita abscissa dicuntur in Lerna infodisse, atque eorum corpora ante vrbem humasse, vt scripsit Herodotus in Argonautis: qui etiam inquit quòd postea Danai filiæ à Mercurio & Pallade Iouis iussu expiatæ fuerunt, quę omnes in Gymnica certamina productæ, vna Hypermnestra excepta, victoribus datæ sunt. Fuerunt tamen qui inquiant has nuptias tanto sanguine perfusas, antequam Danaus Argos venisset, contigisse, quo tempore Danaus cùm fratre Aegypto de regno contenderet. cùm igitur Hypermnestræ beneficio Lynceus vnus esset superstes è tot fratribus, periculum tantum euadens Lyrceam confugit, quod oppidum fuit illis temporibus non procul ab Argis, vt scripsit in Corinthiacis Pausanias. eo igitur in loco face sublata Lynceus signum dedit se euasisse omne periculum, quòd ita conuenerat cum Hypermnestra, vt deuitatis Danai insidijs vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatam ostentaret. Sic etiam paulò post Hypermnestta vicissim facem è Larissa sustulit, que significabat se quoque omne periculum euasisse; quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriam festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus libro secundo Bibliothecæ, Hypermnestram fuisse postea datam uxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danai filias primas Thesmorphoria sacrificia mulieres Pelasgicas docuisse, quod genus sacrificii, cùm fuisset occupata Peloponnesus à Doriensibus prorsus obsoleuit. At enim Danai filiæ post mortem ob id scelus, quòd tã immites aduersus innocentes & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt addictę apud inferos, vt aquam vase perforato haurire conentur; quibus promissum esse prohibent ab eo labore tum cessandum esse, cùm plena cribra è puteo hauserint: de illa pœna ita meminit Horat. libr. 3. Carminum:

----- stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
--- Carmine mulces.

Sic autem Ouid. lib. 4. Metamorph. ab aui Belidas nominans inquit:

Assiduas repetunt, quas perdant Belides vndas.

ATQVE tot fabulosa de ijs memoriæ prodita sunt: nunc veritatem inquiramus. Hos annos esse dixerunt nonnulli, qui assiduis fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cùm tamen tantundem absumatur, quantum producitur. Sic autem id Lucretius libr 3. explicat:

Deinde animi ingratam naturam pascere semper.
Atque explere bonis rebus, satiareq́; nunquam.
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt, fœtusq́; ferunt, variosq́; lepores:
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.
Hoc, vt opinor, idest, æuo florente puellas
Quod memorãt laticẽ pertusum cõgerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur,

Sic igitur temporum & annorum vicissitudines quidam per hæc significare voluerunt. Nonnulli putarunt, omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cùm omnia quę agimus frusta à nobis fiant in terris, cùm nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alij beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc, vana esse indicabant. Ego contra per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tamdiu pios & obedientes parentibus esse oportere, quã diu ab humanitate & Deorum immortalium religione ac reuerentia illorum mandata non dissentiant. Quòd si quid ab ijs contra religionem aut summi Dei voluntatem legesque precipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperanti, quòd deuitare potest, Deorum immortaliũ animaduersionem ac vindictam omnino fugere non potuerit: siquis denique neglecta Dei reuerentia & viri boni officijs aliquid impurum atque crudele commiserit, ille perpetuis supplicijs post hanc vitam apud inferos discruciabitur, Ac de Belidibus quidem satis, nunc de Sphinge dicamus.

De Sphinge Cap. XVIII.

FVIT autem Sphinx Echidnæ Typhonisque filia, vt scribit Lasus Hermioneus. quã Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hæc mu-

mulierbri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autem volucris. *At* Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis vngues, alas auis, illam habuisse scripsit. *Hæc Sphinx* singulis hominibus prætereuntibus in Phyceo colle residens obscura sanè ænigmata proponebat, quæ capiebat à Musis: atque quicunq; illa soluere nequiuisset, is vnguibus Sphingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Spinghi moriendum, cùm quis propositum ænigma soluisset: atq; cùm multi ab ea laniarentur, pronunciatum fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberati, quòd is esset Thebarum regnum capturus, & vocem Creontis Aemonis filii habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierum eius ætatis, qui Sphingis ænigma soluisset. Scripsit verò Myrleanus Asclepiades quod et testatur Isacius, facilimè Sphingē lacerare homines victos consueuisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac vngues gryphi: neque quisquam poterat aufugere, cum alas haberet aquilæ, citissimeque ad illos conuolaret: quamuis postremas corporis partes haberet hominis. Multa fuerunt ænigmata & longè diuersa, quę diuersis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper proponebatur Thebanis enucleandum, vt scripsit idem *Asclepiades*:

ἔσι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον, οὗ μία φωνὴ,
καὶ τρίπον· ἀλλάσσει δὲ βοὴν μόνον, ὅσ' ἐπὶ γαῖαν
ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα, καὶ κατὰ πόντον
ἀλλ' ὁπόταν πλείσοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
(αὐτοῦ ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει

Est bipes & quadrupes in terris: solaq; vox huic:
Atque tripes. mutat vocem solum, omnia campis,
Inter quæ serpunt, quæ cęlo, & fluctibus errant.
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus, illi
Deficiunt vires, & lentis robora neruis.

Hoc ęnigma cùm soluisset Oedipus, regnum & Iocastam matrem Aemonis filii Creontisq; vxorem duxit.

Fuit enim Oedibus parricida, vt prædictum

fuerat ab oraculo. nam cùm Laius Thebanorum rex oraculum consuluisset, postquam regnum Thebanum illi fuit delatum post mortem Zethi & *Amphionis*, gerente in vtero Iocasta vxore, responsum est ab Apolline Delphico illum à filio interfectum iri, quod etiam accidit postea in via Schiste vocata in Phocide. Laius responso territus recens natum plantis pedum transfixis in monte Cithærone Platæidis terræ exponi iussit, quem Corinthus & ad Isthmum regio aluit, ac triuium Phocidis ab ignaro filio paterno sanguine pro respōso oraculi fuit pollutum.

[illegible]rum. Significari hominis senescentis naturam per hæc annunciauit Oedipus, qui cùm baculo indiget vt sustineatur, aut cùm infans quatuor pedibus incedit, manibusque vtitur pro pedibus tunc maximè est inualidus. Cùm hæc Sphinx audiuisset, sese de loco præcipiti ac prærupto deiecit, atq. Thebani omni periculo fuerunt liberati. Diximus autem superius Oedipodem Laium patrem interemisse, quare Iocastæ nuptiæ & regnum proponebatur ænigma soluenti. Laius enim Thebarum rex, vt dictum fuit, ducta Iocasta Creontis Deum de prole percunctatus est, responsumque tulit non sibi conferre habere filios, à quibus ipse trucidandus & domus esset euertenda, oblitus oraculi filium procreauit, & mox recordatus responsi infantem exposuit feris, cui pedes ferro transfixit, qui postea à tumore pedum dictus est Oedipus, cùm οἰδεῖν sit intumescere. Hunc familiares vt iussi fuerant non exposuerunt, ac donarunt vxori Polybi, quæ filios habere non potuerit. Post cùm adoleuisset Laius, consuluit Deum de filio exposito, Oedipus cognitis insidiis sibi paratis percunctatus est oraculum de veris parentibus; hi obuii facti cùm essent in Phocide, Laius superbè de via excedere imperat, Oedipus iratus, nesciens patrem ipsum in pugna interemit; quod accidit quo tempore Sphinx nuper immissa erat in agrum Thebanũ. Hæc de Sphinge fabulosè dicta sunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prædatrix fuisse, quæ iuxta Moaben locum, Phyceumque montem rapinas exercuerit, atque ex insidiis erumpens ad hominum prætereuntium perniciem conuolauerit. In eo autem monte in insidiis consedit, donec Oedipus superata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illam superauerit, vt scripsit Strabo lib. 9. & Phanodemus lib. 5. rerum Atticarum. At idem Strabo memoriæ prodidit mare illud prius, quod est apud Anthedonem piraticis incursionibus Sphyngem infestasse, deinde ad eas terrestres insidias & latrocinia se contulisse. Dicta est ænigmata indissolubilia propè viatoribus proponere, quia ob difficultatem locorum nemo illam vincere poterat ante Oedipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates superauit. Alii dicunt illam cùm latrocinia exerceret ænigmata captiuis proponere solitam, quæ si quis soluisset, liber cum omnibus suis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeritatem exprimendam, varia diuersorum animalium membra attributa sunt, nam crudelitatem & rapinas significabant vngues leonis aut gryphi. Alæ sociorum prædonum erat celeritas. Atque cum vnum esset corpus, variæ omnino formæ illi tribuebantur commistæ. Philochorus in libro de sacrificijs, Mineruæ consilio edoctum Oedipum inquit societate rapinæ simulata se ad Sphingem contulisse, atque nouis semper sociis Oedipo se addentibus, denique illam cum magna suorum manu oppressisse. Eius Sphingis corpus cum delatum fuisset Thebas asino impositum, Oedipus Rex à Thebanis declaratur, vtpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quique posset pro sua prudentia ciuitatum ab hostium iniuriis, si opus esset, defendere. Tum matrem nescius vxorem duxit: Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego non solum historicas narrationes sub hac fabula cõtineri crediderim; nam id quidem ridiculum esset, simplices res gestas ita occultare; ne a quouis perciperentur, semperque aliquo indigerent Oedipode. Sed istud fiebat, vt dictũ est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cũ suauitate imbibuntur, qui à nudis præceptis rectè viuẽdi audiendis abhorrerent. Nam præceptis prius fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebantur, quã perceptæ fuerunt ipsæ fabulę. Quòd si quis meã sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias iuuentuti faciliores ad philosophiam instituendæ, quam vt fabulas diligenter prius perciperent, deinde vt præcepta philosophica sub his occultata aperirentur. Atque per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapientibus crediderim, suam fortunam æquo animo cuique esse ferendam; quam tamen vel si quis ægerrimè ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significant alæ? an non fortunæ inconstantiam? aut cur vngues in prædam flexæ illi tribuuntur? nonne quòd vndecunque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subiici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferenda aduersa significat, quæ vel vi omnino sunt ferenda: si quis enim miserias prudenter sustinere nequiuerit, aut nisi se sapiẽter inter aduersa custodierit, ille ab ipsa Sphynge crudelissimè torquetur, & laniatur. Atque vt summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt, aut prudentia & Mineruæ consilio fortunæ iniquitatem esse superandam: aut si minus illud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore ænigmate? annon de humana imbecilitate, cum nihil nascatur nomine de-

ne debilius aut calamitosius? atque de Sphinge satis, nunc de Nemesi dicamus.

De Nemesi. Cap. XIX.

TV autem non solùm in aduersis prudentia opus esse, sed etiam in fœlicibus successibus animi moderatione demonstrarent antiqui, Nemesin Noctis & Oceani filiam, vt ait Pausanias in Achaicis introduxerunt: quamuis alii plures esse Nemeses crediderint, easque coluerint. memoriæ prodidit Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ Iouem aliquando Nemesis desiderio exarsisse, quæ cùm eius concubitum vitaret se in anserem dicitur mutasse: Iupiter verò in cygnum versus sic illam compressit. quæ cùm ouum postea peperisset, illud opilioni obuio dedit, vt Ledæ seruandum deferret. Id cùm in arca seruauisset Leda, dicitur Helena ex illo fuisse nata, quàm Leda tanquam ex se genitam educauit: quæ cùm adoleuisset omnesque reliquas mulieres forma corporis & oris elegantia antecelleret, hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilem ætatē peruenisset: Antilochum, Agapenorem, Amphilochos duos, alterum Amphiarai alterum Creati filium, Aiacem Oilei, Ascalaphum, alterum Aiacem Telamonis, Diomedem, Eurypylum, Elephenorem, Eumelum, Menelaum, Megetem, Mnestheum, Ialmenū, Leonteum, Machaonem, Polyxenum, Peneleū, Podalyrium, Philoctetem, Protesilaum, Patroclum, Sthenelum, Vlyssem, Thalphium, Schedium, Polypætem, Theucrum. Inter quos ne nasceretur dissensio ob Helenam, si vni horum

con-

coniugi addiceretur, omnes iurare iussi sunt se illum defensurum ab iniurijs cæterorum cuicunque illa obuenisset; propter quam etiam raptam exortum est bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia Adrastea etiam vocata, sed non ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neq; ab Adrasto illo profligato, qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso, euaserit: pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellum erexerunt. Neque ab Adrasto antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit, vt ait Antimachus poeta in his versibus:

ἔστι δέ τις νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
πρὸς μακάρων ἔλαχεν, βωμὸν δέ οἱ εἴσατο πρῶτος
Ἄδρηστος ποταμοῖο παραὶ ῥόον Αἰσήποιο.
ἔνθα τετίμηταί τε, καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται.

Est Dea quam Nemesim dicunt: Dea magna potensq;
Quæ bona cælestum concessu cuncta Deorum
Possidet, huic primus sacratam condidit aram
Fluminis Aesapi gelidas Adrastus ad vndas.
Hic enim culta est, atque Adrastea vocata.

Quam etiam opinionem habuit Callisthenes sed multo melius ἀπὸ τοῦ δρασμοῦ, siue à fuga dicitur, cùm littera priuante & impediente illam actionem, cum nemo malus vindictam Dei possit effugere. Hanc Deam alatam sicuti Victoriam & Cupidinem finxerunt, cuius Phidiaca statua fuit apud Athenienses, vt ait Scepsius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos incisa, cum victoriæ sigillis, quæ leua fraxinum gestabat, ac dextra phialam cum Aethiopibus cælatis: vt scripsit etiam Pauf. in rebus Atticis. hanc deam non solum in ciuitates vniuersas, sed etiam in singulos viros plurimum habere autoritatis crediderunt antiqui, cùm ita scribat Diodorus.

ἀδράστειά τε δῖα, καὶ ἰχναίη σε φυλάσσοι
παρθένος, ἣ πολλοὺς ψευσαμένη νέμεσις.

Adrastea vtinam te feruet, quæque fefellit
Mortales Nemesis, sæpius ipsa viros.

ATQVE tot breuiter dicta sint de Nemesi: nunc quid per hæc significent antiqui explicemus. Cùm vellent demonstrare sapientes nihil vel optimo Deo gratius, vel hominum vitæ moderatione animi in vtraque fortuna esse vtilius, multa vel marina vel terrestria pericula nobis per fabulas proposuerunt, quibus partim deterreremur ab omni turpitudine, partim ad constãtiam & patientiam & fortunæ mutationes æquo animo ferendas instrueremur. Cùm verò nonnulli miserias & infortunia quidem æquo animo ferant, at contra fœlicibus rerum successibus nimis extollantur, Deam hanc finxerunt, cuius vnum id erat munus, vt ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præsto esset & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo fœlicitate aliqua vel honorum, vel imperij magnitudinis, vel insignium opum, vel rerum huiusmodi, facti essent superbi, conuolaret, vt declarant ea carmina Theæteti:

ἔξεσαν ἀδρήστειαν ἀριστώδινες Ἀθῆναι
δαίμον' ὑπερφιάλοις ἀντίπαλον μερόπων.

Misit Athenarum clara vrbs olim Adrasteam,
Vindex elatis est nimis illa viris.

Hæc igitur implacabilis aduersus temerarios homines Dea, credita est vna Barbaros profligasse & afflixisse ira commota, qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deportarant, vt ibi trophæum erigerent aduersus Athenienses, cuius opes omnino contemnebant: ex quo lapide Phidias Nemesin incidit, vt ait Pausa. in Atticis, & vt patet ex his carminibus:

καὶ μὲ λίθον πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
στήσωνται νίκας. εἰμὶ δὲ νῦν νέμεσις.
ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ ἕλλησι τρόπαιον
νίκας, καὶ πέρσαις τοῦ πολέμου νέμεσις.

Huc saxum Persæ traxerunt me, inde trophæum
Quo fierem: sed nunc facta sui Nemesis.
Erexit Græcis victoria parta trophæum,
In Persas belli facta sui Nemesis.

Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cũ omnibus copijs deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires parui facientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam ferre potest, illi nulla sunt negocia cum Nemesi: verum cùm pauci sint sapientes, neq; videant homines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur; cùm Oceanus pater sit rerũ omnium, vt diximus. Nam ex inscitia ac rerum siue opulentiæ abundantia & temeritas & arrogantia & aliorum hominum contemptus nasci solet, ex quo postmodo Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapientem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiã ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemesim esse sensit Arist. in lib. qui de Mundo inscribitur: Νέμεσιν μὲν, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως, ἀδράστειαν δὲ ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύσιν. *Nemesin quidem appellant, quia singulis distribuat, vt Adrasteam, quod pro vi naturæ nemo hanc causam aufugere valeat.* Huic coronam addiderunt, quod omnibus præsit. Ceruos habet, quia timidos reddit quos semel

mel percusserit. Fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Aethiopibus, quia neque ad vltimas quidem Aethiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cùm Nemesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium habeat, quod cùm ita sit, non possum non magnopere mirari, cur Pausaniæ diligentissimo rerum antiquarum inuestigatori non venerit in mentem, Aethiopes ea quam diximus de causa in phialam à Nemesi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt, & rotam & currum, & gubernaculum: quia per cuncta elementa labens non homines solum, sed etiam elementa iustitia coniuncta teneat, ac seruet. Cùm verò plures Nemeses colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantiæ cuiusque. Atque de Nemesi satis; de Momo iam dicamus.

De Momo. Cap. XX.

MOmus diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiod. in Theog. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidem ipsum facere solitum, ac cæterorum Deorum & hominum opera reprehendere: quippe cùm iudex etiã inter Deos Neptunum, Vulcanum, Mineruamque de artificio contendentes, delectus, omnium opera reprehenderit. Nam cùm Neptunus taurum effinxisset, Mineruа extruxisset domum, Vulcanus hominem formasset: nihil non reprehensione dignum: inuenit, Cum ad arbitrium enim eius certaminis ventum esset, ille iudex singulorum opus diligentissimè inspexit atque vt ait Lucianus in Nigrino: *ἐνεῖνος ἐμέμφετο τοῦ ταύρου τὸν δημιουργὸν θεὸν, οὐ προθέντα τῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρατα: Deum scilicet tauri opificem carpebat; quia cornua ante oculos non præposuißet*. Vel naturam etiam ipsam accusabat Momus ille Aesopicus, vt ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, quia potiùs capiti quam armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cùm totum corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus hominem Vulcani fuisse reprensum, quia prætermissum fuisset illud, quòd maximè omnium erat necessarium: quòd artifex scilicet non præuidisset quot doli clàm in clausis pectoribus pullularent. Nam multo laudabilius opus futurum videbatur: si fenestratum pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus lib. 2. rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæque posset facilè circumagi, si fortè malum haberet vicinum. Atque omnis Momi autoritas, denique & licentia fuit in operibus laboribusque alienis reprehendendis. Nam idcirco *στύγιος μῶμος*, Stygius Momus scilicet, vocatus est in Epigrammate quodam, quia omnibus & Diis & mortalibus esset odio. Hunc Deum Noctis & Somni filium fuisse tradiderunt, quoniam imprudentis est ac desidis, & eius qui iudicare non possit, quòd humanum est peccare aliquando ac labis cùm solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta, cùm semper aliquid hominum operibus desit: nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cùm nemo is existat, sed qui proprius accesserint ad bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neque bonum neque malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cum neque Deus quidem qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum, & ociosorum nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil gloriosum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cùm illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potius ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem, quam ad veram probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse parui facere.

Finis libri Noni.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE.

LIBER DECIMVS.

Quod omnia philosophorum dogmata sub fabulis contineantur.

Anifestum esse ducimus ex ijs quæ hactenus explicata fuerunt, opt. ac sapientiss. Campeggi omnia priscorum instituta tum ad cognitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia, fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Verumtamen non inutile fore arbitramur, si paucis complectemur ea quæ latius in superioribus libris fuerunt contenta; quippe cum ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque, a mediocriter quidem eruditis facilè secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, & ante illum diuinus Plato, de naturæ opificio tradiderunt, quæque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras in medium protulerunt alijque philosophi, at vt quę de moribus singulorum illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum artificum dogmata, è quibus tantum quisque hauserit, quantum sui ingenij ferret facultas. Significabant enim (vt dictum est) mundum à Deo fuisse creatũ, eumq; consistere ex vniuersa materia: quare vnum esse mundum, at non plures: Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam Musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Aetheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cùm tamen tota moles ita creata sit à Deo, vt esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina à corruptione præseruat. Terram esse immobilem: cæteraque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus corrumpi & gigni, omniumq; e horum frequentiores fieri circa terram mutationes. per fabulas innuebant Grandines & imbres & fulmina fieri, cæteraque quæ fiunt in sublimi, è vaporibus à Sole in sublime elatis. Tum rursus è commistione elementorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas: quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus & è multis principiis compositis, semel esse moriendum, cùm omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines: cùm per has modò vires resumere, modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ. Vtrisque procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandis. Deinde mutationibus Lunæ ac viribus pertractarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus, & incremento plantarum, & conseruandis animalibus, quæ nata sunt Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem idcirco & medicæ artis peritum, & sanitatis ac pestilentiæ moderatorem putarunt. Nam cùm mediocritas, temperiesque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihilque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quem omnia fiunt & nascuntur: cùm is misceat elementa, è quorum commistionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ postquam fuerint his corporibus exsolutæ, pro suis meritis vel præmia vel supplicia sortiantur. Deum adesse vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clàm esse scelerato. Solam innocentiam intrepidas animas mortuorum ad seuerissimorum iudicum præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnem Dei & naturæ diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his composita, vel ad simplex illud ac diuinum vocatum supernum corpus

pus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eædem fabulæ non minus ad informandos mores conferebant, cùm significarent Deorum cultum & religionem à nemine posse impunè negligi; omnia diuinæ prouidentiæ esse obnoxia, nihilque carere Dei præsentia; Deum fauere humanæ industriæ. Dæmones Dei nuncios nobis semper consulere, atque recta suggerere consilia. Sapientiam rem Deo gratissimam, maximeque à Deo diligi sapientem, Omnium scelerum grauissimam esse auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura, cultumque vel ipsius Dei pessundare consueuit: cùm nihil sit tam sanctum, quod non auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariam esse sapientiam, sed principibus hominibus præsertim. Opum eximiam præstantiam neque vlli vtilem esse, neque necessariam: cùm breuis sit omnino fruitio illorum, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitandam, vt insidijs plenam Iustissimas esse opes, quæ ex agrorum cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse qui plura quàm opus habeat, per aliorum iniurias & assiduos labores sibi parare contendant. Nullam esse opum, honorum, libidinum, rerumque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cùm honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipsis & iis qui detulerunt, aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium, nisi quòd videatur illi nobis conferre. Omnium mortalium statum esse inconstantissimum. Neminem impurum posse Dei vltionem deuitare. Legem esse hominum Reginam. Beluarum esse armis, at hominum ratione disceptare. Nemini scelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro esse firmam diutius. Qui semel à recto desciuerit, legesque contemnere didicerit, is postea fit ad omne improbitatis genus propensus, Si quis voluptatum imperium semel æquo animo patiatur, illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Nemirem posse satis sibi à voluptatibus temperare nisi diuinam opem implorauerit, & ab illa adiuuetur: quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia, vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedem retrahere possit. Animæ partes esse duas, hanc rationi parentem, illam minimè audientem rationem: oportereque meliorem deteriori imperare. Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnemque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quàm plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla, Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus, multaque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Iræ vim plurimum obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur. superbiamque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. Omnem arrogantiam & temeritatem diuinæ naturæ maximè esse aduersam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestare. Mortalium superbia & crudelitate Dei iram concitari, Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque vllam esse nobilitatem, aut vires aut diuitias aut potentiam, quæ possit dignæ penę sceleratum hominem subtrahere: quippe cum vel debilis fortissimum hominem iniquum sæpè profligarit. Animas esse immortales, quæ diutissimè possint pœnas dare illorum scelerum quorum perbreuem voluptatem expetiuerint. Omnibus esse moriendum, cùm somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei pręsentiã. Ita viuendum esse, vt recordatio vitę pręteritæ possit nos in morte consolari, at non terrores inijcere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quòd æquum esse videatur, faciendum: cùm nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existit. Egò sanè, cùm ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab involucris exuuijsque fabularum explicata. Nam cùm ab Aegyptiis vniuersa propè philosophia in Gręciam primùm fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cùm enim inuestigare philosophiam à principio Aegyptij sacerdotes priscis illis temporibus cepissent, rerumque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus, dederunt operam vt aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientię pręcepta

cepta & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas Hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim ἱερὰ sacra: at γλύφω sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis; quòd earum nonnullæ historicam, & physicam & ethicam narrationem admittunt, cùm aliæ naturalem tantum, aliæ moralem solam contineant. Atque nos in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralem tantùm vel naturalem, cùm facilè esse vnicuique censeamus hæc omnia pro iudicio colliger. atque primùm de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

HIC Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno ipse imperium suscepit, quia reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum sibi arrogauit, quòd humanioris vitæ autor extitit, quòd omnia diuina prouidentia gubernari prior demonstrauit, quòd homines ad cultum Deorum erexit.

At Physicè.

Idem modò aer, modò æther creditus est, modò Sol, modò fatum, modò cœlum, modò mundi anima: quæ vbi agit in corpora cœlestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mare. Neptunus, At castratio Saturni vnum tantùm esse mundum & vnum tempus significat, neque posse plures procreari. Parentes Iouis Deum denique cunctu genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa: Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cùm tota moles sit sempiterna, corporaque cœlestia minimę corrumpantur, frequentiorque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elenam rursus neque mare sunt, neque fœminæ, cum tamen vtrorumque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore quod eius vires extra primum cœlesteque corpus reiectę sint, atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmara continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnemque opulentiam esse inuidiosam & insidijs plenam: cùm per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarum desiderium æquitatis & religionis cultum & humanitatis iura facile prosternit: cùm tranquillitas animi, & honor, & multorum reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiam & integritatem omnium rerum bonarum vbertas ac fœlicitas demum consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eaque esse scelerum omnium fundamentum, neq; quidquam magis formidandum illa esse viro bono, cùm vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quod is qui deditus fuerit libidini, facile in omnes brutorum fòrmas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. Patet igitur quod neque nimio diuitiarum desiderio teneri conuenit viro bono, & quod presentibus vti sapienter oportet, & quod sapientia fœlicitatis est fundamentum, & quod omnis turpitudo fugienda est viro bono: quæ omnia per Iouis figmenta significabant.

De Saturno historicè.

Cultus fuit Saturnus vt Deus de multis benè meritus quod cum in Italiam venisset ad Ianum & illum & populus Italiæ primus politiòris vitæ rationem docuerint, & nummos imprimere inuenerit, & agrorum cultum, & Italos primus plantationes, insitiones, educationes arborum, fructiferarumque; plantarum culturam docuerit. Qui cùm esset sapientissimus, ob eius æquitatem & sapientiam dicitur ætas aurea sub illo fuisse, & vberrima terræ feracitas, & summa omnium concordia. Non enim legendis, quæ iusta essent, exercebantur homines sub eius imperio, sed potiùs agendis: cùm lex & æquitas foret necessario in animis omnium impressa. Tunc igitur viri boni sine calamitatibus, sine curis, sine ægritudine propter temperantiam viuebant, per iucundissimam senectutem, quam maximè omnium infestat præteritorum peccatorum memoria.

At Physicè.

Saturni parentes declarant illum esse tempus, quod natum est ex astrorum cœlique agitatione. Hic partes genitales patri abscidit, quia vnus est æther, vnus mundus, vnum tempus

quod

quod cursum cœli metiatur. Pactiones cum Titane siue Sole ita factæ sunt, vt quę tempore nascerentur, postea omnia interirent: sic enim, & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corruptio indicatur, cùm nihil nasci possit nisi ex corruptioni obnoxijs principijs: atque hæc fine tempore confici non possunt. Cùm verò res absumantur per tempus, & rursus aliæ in absumptarum locum sufficiantur, Saturnum filios edisse finxerunt & rursus vomuisse, qui deiectus de regno idcirco fuit, quod ætheris natura credita sit immunis ab omni corruptione, cùm non sentiat vim temporis, quod inferius extra suum regnum detrusit. Sic igitur corrumpi, vti dicebam, significabant elementa, vt ex ijs composita, quinta vocata οὐσία sit suapte natura sempiterna. Locus elementorum vocatus fuit tartarus, quasi ἀπὸ τῶν ταραχῶν è perturbationibus scilicet, quibus est plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia secundum totum sit sempiterna. Atque hęc dogmata sub hac fabula ad Philosophiam spectantia occultabantur.

Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cùm Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus: quia paternę vel iniquitates vel probitatis exempla domestica filij plerumque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, vt neque tutam, neque naturæ necessariam, & ab omni iniuria abstinendum significabant.

Physicè è Cœlo.

Cęlus Terræ filius ob mundi procreationem dictus est, quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstrabatur quòd vnus est æther, neque vllum tempus patietur alterum æthera produci: ac neque alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur vnum tantùm esse per hæc quæ dicta sunt, significabant non minùs, quam philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia priùs cęlum ab opifice Deo factum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo continuò æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aer, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem Imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantę, pro cuius temperie mores plerumque imbibimus. Cùm verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cùm in aera vis ætheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis: cùm vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cùm aeris benignitas rebus omnibus nascentibus conferat, coniugiis fuit pręfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsumque aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad rerum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone, quia omnia cum aeris temperie pubescunt. Hæc ideò soror est Martis, quia propter fertilitatem regionum, vbertatemque & opulentiam prouinciarum bella plerumque nascuntur: cum nemo propè de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remota è poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima, omnique vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper, sed aliud aliis temporibus placet, ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aere natus dicitur, quia extenuatus aer conuertitur in ignem, atque sic mutuas elementorum mutationes per huius fabulam significabant. Cùm verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus, quare deiectus est à Iunone, & à Thetide nym-

phisque marinis exceptus educandus: ex iis enim natura fulminis, & cœlestium ignium, qui fiunt in nubibus, procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse, quia vapor ille, è quo eliduntur fulmina, per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cùm Mineruam cuperet, semen in terram deiecit, quia non purus, ac turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerem, & inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem, & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cùm Venere coniunctus, superueniente Vulcano præcipuè, nihil procreat. per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorumque symmetria consistere demonstrarunt: quippe cùm per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantùm qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permistis.

At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opulentiæ Dea, quod ex opibus omnis est contentio, cùm aliquando causæ aliæ iniuriarum palam à principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thereo nutrice, quæ feritas est, quia beluarum magis quam hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt, cum lex hominum regina sola esse debeat, quòd honorificentissimum telum sit innocentia & ęquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quàm animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modo mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper, & vbique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aere Iuno dicitur. Huius Dei educatio, facilimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quòd etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enim verò cùm omnia fiant diuina prouidentia, nos admonuerunt antiqui per preces Thesei quibus mortem Hippolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant tantum: cùm multi sibi calamitosa sępius postulauerint. Cum pulsus sit de cœlo, & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos, cùm nullus sit tam sublimis, ac fęlix status viri improbi, qui non possit facilè labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem, quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum, omniumque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolabetur? qui verò probè sanctèque vixerit, & Deum piè coluerit, hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptunique & Iunonis frater, & ipse natus est, post cęlum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnà cùm cęteris elementis creatus. Hic terra esse creditur & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quòd omnium vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic idcirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terram manifestius. Sic ostendebantur in ea solui vnum quodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quòd autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula: quàm rapuit illa de causa Pluto sub terram,

tum, qui radices primum plantarum inferius, deinde superius excrescunt: sic modo apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquilitatem nos hortabantur: quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cùm diuturnis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullumque dedecus vereri, qui diues esse cupiat, quòd idem est atque esse sceleratum. Nam qui equi Plutonem vehebant?, Alastor perniciosus, Orpheus obscurus, Nycteus nocturnus, Aethon ardens: quòd crudelitas, & omnis æquitatis obliuio & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cùm verò animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id facere possit: per Pluti inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur: cùm dicerent Plutum esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet, cùm opes iustissimæ è terra nascerentur, cæcus fuisse fingebatur, cùm diuitias hominibus nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei consilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temere fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fulminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solùm plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquilleque viuendum, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum vitæ præclarè transfactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura esse tradiderunt, & monstra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine scelerum torquendi traderentur. Deferebat sceleratos Acherontis fluuij vnda cùm strepitu: quia conscientia, rerumque turpiter aut crudeliter gestarum memoria sub mortem animum magnopere infestat. Sic igitur significare voluerunt ita vitam nostram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur, & nos intrepidos ad vel seuerissimorum iudicum præsentiam perducat. At qui fuerit sceleratus & improbus, ille querulus lamentationibus & curis plenus, flumina quæ sunt apud inferos traiicit, quæ suis locis fuerunt commemorata. Sunt enim curæ sub mortis tempus animum infestantes sub harum fabularum figmentis expressæ ad deterrendum à flagitijs. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, si qua anima illegitimè descenderit, neque iusta consecuta sit, ibi errare diu permittitur antequam traijciatur: quæcunque verò capta fuerit commissorum peccatorum pœnitentia, omnemque spem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte traijcitur. Quibus rebus significare voluerunt nos viros bonos pro viribus esse oportere, cùm probitatis comes sit vbique lætitia & fidentia: quod vbi vires mortalium attingere non possunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Physicè.

Vbi ad inferos animæ descenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cùm lætitia, qui postea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quam natura est rerum, quæ gaudet ortu singulorum, cùm grauiter ferat interitum. Per hæc immortalitatem animarum antiqui ostendebant: nam animas semper fuisse putarunt Pythagorici, quæ de cœlo in hac corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras superos reclamat.

At verò Ethicè.

Cerberus est auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur: sumptibus vero vel necessarijs tristatur. Capita complura sunt Cerberi, cùm multa scelera ex vno auaritiæ fonte nascantur. neque vllus esse potest auarus vno tempore, & vir bonus, cùm inter auaritiam & probitatem magna semper sit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deus esse

se potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarunt, quoniam vel singulis animabus Deus pro prioris vitæ meritis corpora & fortunam traderet, vt sentiebant Pythagorici, vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cùm causam prisci ignorarent, omnia fato, vel à Parcis gubernari crediderunt: quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas hominibus causas demonstrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De Iudicibus inferorum.

Neque verò in hac vita solùm, sed etiam post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omnino sine Dei cura perfici, ostendentes iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentissimè iudicarent. neque enim conueniebat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortem præmia consequerentur, nisi fuissent priùs iudicatæ: quare huic iudicio tres præfecti sunt, qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia; sanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deduci iubebant: quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundissimum tartarum deiiciebantur: at quæ piè sanctèque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicatæ, illæ in loca tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuam suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dum vixit, pœnas suorum scelerum deuitauerit, at certè post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verùm ne quis sua flagitia se occultaturum esse speraret, additæ sunt ministræ & tortores his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nonnulli Erinnas appellant: quas conscientiæ stimulos esse diximus, cùm ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut magis infestus testis, quam sit sua cuiusque conscientia. Atque vt summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem, & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perducere: quippe cum vel hæc, vel non valdè his dissimilia, impuris hominibus sint expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur sceleratorum multis grauissimisque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ trahebantur: cùm is locus esset pœnarum luce omnino carens, multisque plenus perturbationibus; vnde non dabatur amplius reditus, quæ quidem præcepta fabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis: nisi quòd illi sub fabulosis hæc occultarunt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cùm vellent autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quemquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire Hecatem Iouis filiam & Asteriæ finxerunt esse, quæ credebatur vis esse per astra descendens, & occultè agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur, quamuis alij fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam, cùm nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuerò ne obliuisceremur somnum morti esse similimum, atque omnia quæ dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atque somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis, non enim solùm ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animabus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum, plantarumque omnium naturam Proserpinæ figmenta antiqui introduxerunt: quæ sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos ob frigus subterraneum significabant, cùm ab Hyemis frigore superiore, & circumstante virtus earundem plantarum intra terram includatur, nam sic natura suas vires omnibus animalibus, naturalibusque corporibus impertit, vt alternè exerceant, quippe cùm dies etiam negociis agendis, nox quietis causa concessa sit.

De Luna.

Lunæ naturam præterea viresque explicantes illam filiam Hypperionis siue Solis dixerunt, quia cùm corpus sit diaphanes, tanquam speculum lumen à Sole acceptum rursus in terras ad nos transfundit, atque eadem de causa Solis soror etiam dicta est. Per curruum celeritatem motus proprij iudicarunt ad exprimendam naturam; quia semper vel maior vel minor quotidie fieret, variorum colorum vestes illi tribuerunt ad explicandas vires. Hanc eandem marem & feminam dixerunt, quia, vt femina, humorem præbeat vtilem animantium nutrimento, atque eadem calorem vnà sensim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam sine hoc ipso calore inutilis eius opera esset omnino putanda, vt autem quantum possit manifestum fiat, argumento sunt ea quæ pertinent ad partus prægnantium animalium, quæ vim Lunæ perspicuè sentiunt: quare Lucina etiam dicta est, quòd in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus Lunæ criticis periclitantur grauiter ægrotantes.

De Diana.

Diana & Phœbus Latonæ ac Iouis filii creduntur, per quam fabulam significare mundi ortum voluerunt. Nam cùm informis esset priùs in vnam molem confusa mundi materia, quia omnia obscura essent & laterent, tenebræ illæ Latona vocatæ sunt: Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris, spiritus domini scilicet cùm dixisset, Fiat lux, cuius lucis autor est Phœbus & Diana. sic igitur mundi creationem à luce incepisse antiqui significabant, sed de his latiùs postea suo loco dicemus.

De Campis Elysiis.

Sed quoniam explicata sunt supplicia quæ grauissima & sempiterna consceleratis hominibus ab antiquis post mortem proponebantur, vt deterrerentur ab omnibus sceleribus, & ab omni turpitudine, videtur esse necessarium vt quæ præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iisdem proposita, perquiramus. Erant igitur his Insulæ duæ concessæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tamquam per incredibilem florum copiam pertransissent, suauiter spirabant: solùm pingue, quòd omnia sine humana diligentia facilè produceret: locus multis semper florum fructumque suauium generibus abundabat, & plantis domesticis vbique vestiebatur. Vineæ singulis mensibus fructum ferebant, aer sincerus & temperatus, qui nullam temporum patiebatur mutationem. nam omnes maligni venti vel prorsus hinc exulabant, vel si peruenirent, priùs per inania loca defatigabantur, omnemque inclementiam exuebant, quàm loca illa attingerent. placidissimi imbres hic à Zephyris vel ab Argeste excitabantur, cum plerumque tamen terra ob suam naturæ bonitatem imbribus non egeret. Ibi erat suauissimarum tantùm auicularum genus, quæ dulces concentus musicæ symphoniæ non dissimiles passim per totum anni tempus exercerent, ibi cantilenæ erant mirificæ suauitatis, chorosque ducebant virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cum musicis instrumentis peritissimi cantores. Epulæ ibi nascebantur saluberrimæ, nulla sentiebatur ibi senectus, nulla ægritudo, nulla mentis perturbatio; non auri, non diuitiarum cupiditas, non honorum animos beatarum animarum infestabat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam vel maximis imperiis anteferendam existimabant: Hic vnusquisque iisdem studiis exercebatur, quæ viuenti gratissima extitissent.

De Lethe fluuio.

Enimuerò quia putabant antiqui philosophi animas hominum esse immortales ac sempiternas, quæ fuit Pythagoræ opinio, & aliorum quorum-

rundam. has crediderunt pro singulorum meritis, & pro rebus in priore vita gestis semper in noua corpora denuo transmitti: atque hoc ipsum ad inferos mitti esse putabant, in noua corpora redire. At enim non facilè adduci poterant animæ, quæ graues molestias & miserias humanas semel expertæ fuerant, vt rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, qua fierent omnium pristinorum incommodorum immemores: idcirco Lethen fluuium ea aqua fluere dixerunt, vt semel epota rerum omnium memoriam omnino obliteraret. Sed enim fluuius ille vbi sit, dubitari posset, quoniam alij apud inferos esse dixerunt, cùm Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerit. ego sanè censeo in circulo Lunæ fuisse Lethen collocatam, cùm satis aptæ obliuioni vires eius appareant. quippe cùm Cancrum cœleste signum portam putauerint, per quàm animæ hominum ascendant, ac descendant, cùm per Capricornum istud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

Vt autem manifestum fieret omnibus, nihil esse quòd diuina prouidentia non gubernetur, nostraque omnia semper diuino consilio protegi, cùm Dei præsentia nullo in loco carere possimus, non solùm Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse finxerunt, quę illas a doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dæmonas continuò crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ętatem perdurauit: nunc hos nuncios Dei nominant: physici verò Iouem, Iunonem, Mineruam, Vestam hos esse dixerunt, vires elementorum scilicet, cùm illis nati continuò perfruamur: atque hos Deos æthera medium, aera imum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinę intelligentiæ, quam Mineruam nominarunt. Hæc enim nomina domorum priuatarum, & singulorum in his habitantium, & vniuersarum ciuitatum curam habere putabantur. Alij Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt; calorem, tanquam principium à quò fieret opus naturę, & humorem ex quo fieret, principia ponentes. atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

Creditus autem fuit Genius dæmon, non quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio vbique frueremur, sed is qui nobis semper bona consilia suggeret, & quem haberemus in tota nostra consultorum. Sed cùm multa alia quoque Genium proprium, vt plantæ & animalia, quę non egent consilio, habere dicantur: videtur probabilior illorum sententia qui occultam vim planetarum, quæ ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt: quare omnia humana & cęlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare, tradiderunt.

De Pallade.

Vt verò demonstrarent antiqui non sola vi cœlesti mortalium res gubernari, sed etiam prudentię hominum aliquid loci relictum esse, cum Deus diligentes & prudentes semper adiuuet tum sapientiam rem Deo gratissimam esse dixerunt, cùm Deus magnopere diligat sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre, cùm solus Deus verè sit sapiens, alii verò similitudine quadam. Vt pateret quanta vis esset sapientiæ, illam armatam natam esse finxerunt, cùm sapiens nullas neque fortunę iniurias neque humanam iniquitatem magni faciat, sed omnia consilio & patientia superet, omnemque suam spem in Deo collocarit. & quoniam initium sapientię est timor Domini: hanc dixerunt antiqui profligauisse impios gigantes, qui neglecto Deorum immortalium cultu in Iouem insurgere conati sunt omnis enim sapientia humana, quę dissideat à diuina voluntate, inanis est & contemnenda, cùm solus vir bonus & amicus Dei sit sapiens.

De Prometheo.

Enimuerò vt demonstrarent omnem humanam prudentiam quę à diuina voluntate dissentiret, esse perniciosam mortalibus & insulsam, Promethei fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitasse inquiunt, & idcirco grauia supplicia passum fuisse. Hunc aiunt columnæ alligatum fuisse, multaque grauia passum tandem reconciliatum fuisse Ioui, quoniam viris bonis plerunque pugnandum est cum infor-

fortuniis: atque soli prope mali vel fatui sunt fortunati. At cum breuis vita mortalium existat, qui multas molestias ęquo animo pertulerit, ille Deo tandem fit amicus. quare per sapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

Neque tamen putanda sunt omnia quę fabulosè tradita sunt ab antiquis, ad humanę vitę institutionem, vel ad vires naturę exprimendas fuisse conficta: sicuti non necesse est in fertili agro nullam nasci plantam inutilem. Quæ de Atlāte igitur & de Endymione prodita sunt memoriæ, illa de viris astronomicæ scientiæ peritis dicta sunt, postea ad illorum gratiam, vt cum suauitate ad posteros transmitterentur, ita fabulosis narrationibus fuerunt implicata.

De Fortuna.

Neque illa quidem quæ memoriæ prodita sunt de Fortuna, non singulari consilio fuerunt excogitata: quæ quid sit, satis explicatum fuit in Physicis ab Aristotele. Sed ego, cùm omnia diuina prouidentia gubernari putem, nihil fortunæ tribuendum verè sentio: sed nomen ipsum tributum fuisse fortunæ putarim, vt à cogitatione diuinæ potentiæ, cum molestijs, vt sibi videntur, præter dignitatem homines infestantur, deducerentur: atque in fictum nomen suas lamentationes & conuicia conijcerent, quæ leuis & stulta, & cæca, & iniqua vocaretur; cùm causæ nescirentur, cur huic res aduersæ ferè omnes euenirent, at illi contrà nihil non ex sententia succederet.

De Apolline.

Explicatum fuit in superioribus fabulis de mundi principijs, & mutuis elementorum inter se mutationibus, deque animæ immortalitate, quod illa sempiterna sit in hominibus, quod vnus sit mundus ex vniuersa materia, & quæ sint corruptionis ac generationis elementorum principia: nunc videtur dicendum de iis quæ pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum Sol artifex, quem a splendore Phœbum nominarunt: nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantæ & animalia modò eius accessu fœtum producunt, modò recessu vires resumunt. Fuit idem Medicæ artis peritus, & salubritatis a pestilentiæ artifex creditur, quoniam vis Solis medicinæ confert, cùm nimius eius calor sit pestifer omnibus animantibus. Est enim omnis animantium salus in symmetria caloris constituta: quare generationis & corruptionis artifex Sol est appellandus, vt senserunt antiqui.

De Aesculapio.

Aesculapium idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis, quam acris temperamentum esse dicebamus, filium, quia nisi Solis calor aera purget at ratiorem faciat modicè, & nisi humoris vis quædam in ipso aere relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Aesculapius aer bene affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona Valetudo. Est enim aeris temperies non homini solum, sed etiam cunctis cæteris animalibus & plantis salubris. quare iure & Solis filium Aesculapium, & salubrem vim de Sole animis corporibusque subuenientem dixerunt. Sed quia vis Solis assiduè commisceat oportet ipsum aera, matrem illi Deo mistionem tribuerunt. Per hæc igitur non solùm autorem generationis & corruptionis Solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis: cùm mediocritas conseruet, at quod nimium est vel minimum interimat: omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

Atque cùm in aeris optimè affecti natura, facultas sit constituta facilè conualescendi, accidit aliquando malè affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere: quod enim per totum corpus diffusum fuerat, à vi naturæ in vnum locum expellitur. Ideo Chironem peritum chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabant ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venere.

Deinde quoniam alia ex animalibus nascuntur è corruptione, alia è coniunctione: quid quid conferret vtrisque explicarunt. Atque nascentibus quidem ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educandum necessaria est. illis rursus animalibus, quę generant

ex coniunctione maris & fœminę, per opportuna est aeris temperies. Nàm cùm semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facile istud fit, nisi sanguis modice incaluerit, quod fit per ver pręcipuè, est enim verna temperies quasi lana ad procreationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aeris clementiam procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimentes, Venerem e genitalibus. Cęli partibus & ex mari natam fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes Cęli, caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

Inde Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora, & ipsa animalium bene affecta in procreandi cupiditatem sensim illabuntur. Nam tum vigere singula animalia putanda sunt, cùm existunt naturæ negotijs habilia. sic igitur antiqui ex optima valetudine & ex aeris temperie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At verò quia multa turpia propter libidinem à nonnullis committuntur, ad exprimendam indignitatem eorum qui nimis ad libidinem sunt propensi, Cupidini tantum deformitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratiis.

Sunt autem argumento illis quæ dicta fuerunt superiùs, Gratiarum vires & nomina, quæ nihil aliud significabant quàm fertilitatem agrorum, frugumque abundantiam, quæ pacis beneficio latè proueniunt. Has hac ipsa de causa Veneris assectas esse dixerunt, & Solis Aeglesque filias, cùm nihil sine Solis clementia fęcundum fieri possit.

De Horis.

Præterea quia nihil satis commode videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cęli temperiem consequatur, nisi humana adiuuetur industria, introduxerunt Horas antiqui, quæ singulorum diligentiam inspectarent diligentioribusque hominibus fauerent. Nam humanam industriam nunquam deserit diuina clementia. Quare hæ nubes pro arbitrio inducere, & cęlum serenum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem Horas rursus improbitatis hominum sterilitatem agrorum, & omnes diuinitus immissas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

Atque vt intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculum quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autem fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanæ diuinitus gubernarentur, percipere non poterant. Nam Mercurius vis est illa diuina, quæ in mentes hominum diuinitus infunditur, quæque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, vbi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabatur, aut vbi animæ corpora nascentium deduci, aut post mortem ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur, Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapientissimus mundum à Deo creatum fuisse dixerit, & non posse sine diuina prouidentia gubernari, omnemque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque vllum fieri posse crediderit sine Deorum nutu ortum & interitum. Nam cùm hæc prior homines docuisset: quasi si res consiliaque diuina ad nos detulisset, Deorum nuncius creditus est, Quæ pertinent ad vim orationis exprimendam huic Deo dicata prætermitto, tum naturæ ipsius planetæ, suo loco legenda.

De Pane.

Cùm vellent rursus demonstrari antiqui, omnia naturalia corpora diuinæ naturæ subiici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Pana Mercurij filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles velut ipsum nomen significat: in qua diuina humanis coniunguntur, quod exprimebant per superiorem formam Panos, quæ pulcherrima erat, & Dii similima: cùm inferior magnopere esset deformis ob inferiorum corporum naturalium sordes, quæ sunt tanquam hypostasis naturæ. Reliqua quę pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus, vbi latę declarata sunt.

De

De Silenis.

Enimuero non solum rebus humanis præesse Deos statuunt fabularum inuentores, & sub hisce occultandæ philosophiæ artifices: sed etiam alios ex Diis potentia & autoritate aliis præstare crediderunt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dæmonibus præesset, alii dæmones imperia incerta loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmones haberent ministros. Sic igitur Sileni Bacchum, vt ministri, sequebantur: qui cùm Bacchus esset Sol creditus, Sileni vires solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem præterea ante oculos proponentes, Silenum vim scilicet vini & ebrij hominis formam, expresserunt. illum igitur ventricosum, & senem, & vsque titubantem finxerunt, quòd hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsenti & in posterum corpus & animum omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit. Quare propositis his incommodis maiores per hæc figmenta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

Vt verò retinerentur homines in officio, omnesque forent probitatis, & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluanum, & Oreades nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbique pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiumque calamitates aliquantulum subleuarent: Nam cùm nihil in agris, vel in syluis, vel in densis montium nemoribus non præsente vbique Deo committi liceret mox additum fuit illi opinioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari: quippe cùm neque arborum neque pecudum fœtus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

Sed quoniam nulla res est, quæ tota sit vtilis, cùm neque ciborum maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque tota materia aquæ gignendis animalibus sit vtilis, cùm alia pars in fœtum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præcipuè, vires illas seminis aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarunt, quare dictæ sunt Nymphæ fructiferæ, & homines atque animalia omnia nutrire & pastorum Deæ, præsidesque pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriam singulis rebus naturalibus subiici, significabant.

De Baccho.

Neque ea quidem quæ de Baccho fingebantur ab antiquis, fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à Nymphis nutritum dixerunt. cùm enim à Nymphæ materia sint in rebus naturalibus, illæ formam recipiunt ac fouent: est enim Dionysus virtus Solis generationi conferens, quæ vicem maris obtinet in operibus naturæ. huic idcirco phallum siue membrum virile dicatum fuisse memorant, & genus id sacrificii quòd vocabant Canephoria.

Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deum exprimentes, ad moderatum vini vsum hortabantur, cùm proponerent ante oculos quòd turpitudines ex ebrietate nascerentur. Nam cur Cobali malefici & perniciosi dæmones Bacchum comitabantur, inter quos Acratus præcipuum locum obtinebat? quia multa sunt flagitia, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum sequuntur, loquacitas nimirum, & temeritas, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, præsentiumque bonorum profusi sumptus, & inimicitiæ, multaque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ feræ crudelissimæ sequerentur.

De Cerere.

Mox ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cùm Cererem terram esse dicerent, ex qua nascuntur diuitiæ: cùm iustissimum sit habitum fœnus illud, quòd è terra capitur. terræ enim feracitas à cœli clementia, & diligentia hominum nascitur, quòd per Cereris fabulam explica-

plicarunt. hæc orbem terrarum peragrauit, quomodo ob signiferi circuli obliquitatem, & ob Solis cursum sub eo, variis anni temporibus æstas fit & segetes ad maturitatem perueniunt.

At Ethicè.

Nemo Deos impune contemnit, cùm improbitatis comites sint miseriæ: necesse est impium hominem & imprudentem in multa turpia incurrere. quare pietas in Deos, & rebus agendis prudentia, & parsimonia in præsentibus bonis conseruandis, necessaria est viro bono.

De Priapo.

Atque quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapum semen esse genitale crediderunt: quem Deum idcirco putarunt antiqui, qui diuina potentia plena essent, vt putabant, semina generationis.

De Adoni.

Neque verò simplex erat modus vires Soles ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum. nam modo capitur pro messe vt Proserpina, quæ per quoddam spacium est apud inferos, modo apud superos, modò pro Sole: qui eadem ratione modò diuturnior est apud inferos, modò apud superos. hunc aiunt ab apro ictum interiisse. propter horridam vim hyemis, per quam deficiunt penè Solis vires. nam dum est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, vt apparet, inutilis, cùm vere omnia reuiuiscant.

De Sole.

Sol quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus, lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum, & rerum omnium copiæ largitor, & Deus denique, cùm Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristæo.

Aristæi verò fabula Solis filis filii hæc introducta fuit, cùm nos ad prudentiam antiqui hortarentur, quæ non mediocre assiduè rebus nostris est adiumentum, vitamque facit faciliorem, minusque molestam mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multæ molestiæ, & insuauitates vitæ soleant esse adiunctæ.

De Phætonte.

Ad explicanda verò illa quæ fiunt virtute Solis, excogitata fuit fabula Phætontis: cuius error omnia propè humana exussit, quia facta fuit eximia siccitas, & æstus inusitatus, qui per totam æstatem ad medium autumnum perdurauit. Post illam tam acrem & horridam æstatem, eximios calores ingentia tonitrua necessariò sunt consecuta, & fulmina complura: quare dictus est Phæthon fulmine fuisse à Ioue deiectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ temporum inundationes huiusmodi cum pestilentia plerumque sequuntur.

At Ethicè.

Monuerunt sapientes præterea sæpius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum expetuntur, nonnunquam & ipsis calamitosos fuisse qui acceperunt, & is qui concesserunt parum honorificos: nam multis perniciosa fuit ambitio, & honores ac magistratus præter dignitatem concessi.

De Aurora.

Enimuero non solum motus Solis, & planetarum nonnullorum, per fabulas expresserunt antiqui, sed etiam cùm talia vel talia nobis apparent sidera, illorum vires explicarunt. tum apparentem lucem ante ortum Solis, cùm primum cœlum rubescit, auroram vocarunt, qua sub exortum Solis aura leuis plerumque spirare consueuit: quam Iupiter cùm interiectis surgentibus vaporibus intueamur, rubentem videmus vnde rosea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita sunt memoriæ, cùm is orientis regionibus imperauerit, omnia ad historiam spectant.

De Tithono.

Nulla alia de causa fictam fuisse Tithoni fabulam crediderim, quod in cicadam denique fuit

fuit mutatus ob longam senectutem, nisi vt ostenderent mortem esse omnium calamitatum ac miseriam humanarum finem, quæ Deorum immortalium beneficio hominibus concessa: quippe cùm Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus impetrata fuerat, supplex è Dijs petiuerit, vt sibi liceat mori, cùm satius esse duceret semel interire, quàm semper esse miserum, naturæque difficultatibus infestari.

De Pasipha.

Per Pasiphæs verò fabulam animæ nostræ naturam antiqui ostendebant: est anima hominum Minois vxor viri iustissimi, quod omnia nostra negotia debent esse cum ratione coniuncta, vbi verò illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarserit, alicuius turpitudinis, aut ira incalueerit plus æquo, desciueritque aliquo pacto ab ipsa ratione: tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congredi, ex quo monstrum parit, nam qui semel leges contemnere, æquitatemque didicerit, difficilimè postea post intra iustitiæ clathros coerceri: quare multa postea & perniciosa monstra ex iniqua animi consuetudine nascuntur.

De Circe.

At per Circes fabulam, quæ dicta est à miscendo, significarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea necesse sit humorem calore misceri: quare mistio hæc Solis & humoris filia fingebatur. miscentur enim ab ipsa natura inter se elementa cùm aliquid procreant, cùm verò sempiterna sit hæc generandi ratio, & elementorum natura, Circen immortalem esse dixerunt, & quoniam vnius corruptio generatio fit alterius, neque vnquam aliud eiusdem formæ ex illa corruptione nasci potest, sed longè diuersum, finxerunt hanc posse homines in varias animalium formas mutare. Vlysses ab illa non mutatur, cùm anima immortalis existens & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ dissoluatur, cùm diuina quædam facta sit à Deo per se subsistens οὐσία siue substantia: per hæc igitur immortalem esse animam significarunt, quamuis corpus multis morbis vexetur, & corruptioni denique sit obnoxium.

Ethicè.

Circe libido est, quæ nascitur ex humore & calore in animalibus hæc titillatio naturæ si nobis dominetur beluarum vitia in animis nostris imprimit, & pro cuiusque ingenii modo in Venerem impellit, modo ad iram perducit, modo crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dicti sunt comites Vlyssis, animæ motus scilicet in beluas diuersarum formarum conuersi. Sed quoniam ad hoc nonnihil impellit vis siderum, dicta est sidera etiam de cœlo deducere: at anima quæ prudens & diuina existit, si modò se colligat nullis horum motuum capitur: neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum, periculorumque multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

Medeam rursus effinxerunt Solis filiam, quoniam plurimum possit bene affecti aeris natura quæ prouenit è Solis clementia. mores enim & animi motiones corporis temperamentum plerumque consequuntur. cùm igitur Medea sit consilium Idyiæ, siue cognitionis filia, illas cum vi siderum consentit, quæ etiam deducit de cœlo. quia nemo sapiens iure appellari potest, nisi idem viribus planetarum moderetur, sibique ipsi imperet: opus est autem viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrenare, multaque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at verò qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa solum verterit patriamque & parentes & coniunctos prodiderit, quæ sunt animæ ratione præditæ consilia, quo pacto non in grauissimas miserias, & omnium bonorum iactura vno tempore illabetur? sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

Significabant rursus per Iasonem, quem à iustissimo Centaurorum Chirone educatum memorant, & artem medendi edoctum, animo adhibendam esse medicinam, quæ prudentia est, vt viri boni, & fortes, & prudentes efficiantur. hunc sequitur consilium siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniam prudentiæ singula consilia debent antecedere, domanda est pertinacia, & superbia, & inuidia, & ira, qui omnes animorum

rum motus rationi & prudentiæ & medicinæ amorum sunt subiiciendi: quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quæ res est omnium virtutum omnisque fœlicitatis principium. In tot verò labores Iason nauigans incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficilimis rebus constituta qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudens, neque constans iure potest appellari.

De Phrixo.

At qui fortunæ vicissitudines ferre æquo animo didicerit, cùm omnino cuique ferre necesse sit, ille sapiens cùm magna sua vtilitate & non sine aliqua gloria existimari solet. Quam fortunam siquis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare amplissimum miseriarum delabitur ob mollem & muliebrem animum. Qui verò sapienter rebus præsentibus vti cognouerit, ille proximè ad Deorum immortalium naturam accedere putandus est. Sin imprudenter & superbè abutatur, is ex altissimo dignitatis & potentiæ gradu Deorum consilio tandem deiicitur, quoniam superbos & crudeles odit Deus.

De Argo, & Capra Cælesti.

Tantopere gratam esse Diis omnem mortalium beneficentiam demonstrabant antiqui, vt Iouem vel Capram inter sidera collocasse memorauerint, quòd sibi lac præbuerit, & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit, hanc consilio Palladis factam fuisse inquiunt, vt per hoc significarent omnem beneficentiam, quæ quidem cum ratione suscipitur, gratam esse Diis immortalibus, maximeque laudabilem quamuis illa etiam quæ fortuitò, aut potius, naturæ ductu, quam iudicio fit, non sit reprehendenda.

De Niobe.

Cùm per superiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas postea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & superbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ vicissitudines perferremus. Nam cùm nonnullis ob fœlicitatem, amicorum contemptus, & acceptorum à Diis obliuio, & Deorum ipsorum despicientia in animo oriatur: tunc proxima est Dei vindicta, quæ omnia vel fœlicissima vno die potest labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnemque humanæ fœlicitatis inconstantiam ante oculos proponentes, Niobeu abundantem rebus omnibus fęlicissimè eodem die, & iisdem carentem rursus introduxerunt, quoniam vel Deos ipsos irrisisset. Sic Thamyris cum nimis fuisset arrogans ob poeticæ facultatis peritiam, eum Musis certare ausus, satis ingentes suæ temeritatis pęnas dedit. Non enim conuenit rebus aduersis nimis tristari, aut prosperis nimis animo extolli, cùm rebus omnibus adhibenda sit moderatio, quia nihil boni habemus, nisi à Deo: ille enim deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Sic non leue supplicium passus est Marsya, quia vel cum ipso Deo, à quo canendi artem acceperat, de cantu contendere ausus fuit. Sic Arachne etiam fertur in bestiam mutata, quia ausa fuisset cum illa Dea, à qua didicerat texendi artificium, de artificio contendere.

De Ixione.

Tum rursus ad animorum nostrorum tranquillitatem multa fuerunt figmenta ab antiquis sapientibus prudenter excogitata. Non enim solam crudelitatem, & inanem gloriam ob fęlicitatem præsentem reprehenderunt, hominesque ad liberalitatem adhortati sunt, sed etiam ad expellendam ex animis nostris ambitionem & inuidiam, qui acutissimi sunt & infestissimi animorum nostrorum stimuli, & ad reprimendam libidinem, dixerunt Ixionem ob optatum adulterium de cęlo fuisse ad inferos deiectum, quod nonnulli ad historiam retorserunt. At verò quòd fuerit rotæ alligatus, à qua perpetuò circumferretur, illud certè ad historiam referri non potest. Cùm enim ex aulica familia regis eius cuius vxorem constuprare tentauit, excidisset Ixion: factus est omium hominum miserrimus. quia perpetua ambitione & inuidia discruciabatur Nam qui gloria inani tanquā imagine virtutis capiuntur, illi nihil sincerum, nihilq; laudabile faciunt, sed multa illegitima & absurda agāt necesse est, multisque cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequantur. Neque verò ob hos motus animi tantum hæc tradita sunt in fabulis, vt ab iis abstineamus, sed etiam vt demon-

monstraretur, quod nullus status illorum est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honorem apicemque gloriæ contenderunt. Nullus enim honor nisi per virtutem teneri potest.

De Sisypho.

Deinde ad deprimendam loquacitatem omnis improbitatis vindicem Deum esse dixerunt, qui solet in illos etiam animaduertere, qui fidẽ non seruarunt ijs magistratibus ac regibus, à quibus dignitates acceperunt, non enim conuenit res arcanas principum in vulgus proferre. Neque tamen minus hoc ad illos pertinet, qui magistratus & honores expetunt cum summa animi contentione, & tamen sæpius repulsam patiuntur: qui per hanc fabulam admonebãtur, nihil esse humano generi calamitosius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ studia istud ipsum transferri, quod vbi illa quæ prius admirabatur, aliquis consecutus fuerit, tũ eius rei pertæsus, alterius cupiditate capitur.

De Tantalo.

Reuocantur præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantali, cùm opulenti propter diuitias dici filij Iouis consueuerint: at ijdem condemnati sunt apud inferos siti perpetua, cùm nulla sit vel in maxima diuitiarum copia satietas: quippe cùm illarum etiam desiderium vna cum ipsa copia excrescat.

De Tityo:

Si quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquasque virtutes neglexerit, ille poterit Tityi supplicio ab omni turpitudine deterreri, cùm neque tantum quidem corpus, tantaque proceritas ipsum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamen nonnulli qui Tityi fabulam ad segetum naturam retraxerunt, vt suo loco dictum fuit.

De Titanibus.

Titanum fabula non quidem ad mores componendos, sed ad naturæ negocia explicanda, conficta est: qui dicti sunt aduersus Iouem arma cepisse, & rursus ab eo fuisse in tartarum deiecti, quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cùm tamen ad interitum citò prolabantur, quamuis singulę formę animantium sint sempiternę. Has igitur formas siue Titanes partes hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam Solem Titana putarunt esse, alii crassiora elementa, quę ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

Sic etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimit, qui confisi magnitudine suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos parui faciunt. Nam certè quidem qui plurimũ valent viribus, illi minimum pollent ingenio. Hi igitur cùm impudẽtes, & temerarij, & crudeles, & ad omnia flagitia propensi sint, facile Dei vltionem in se cõuertunt, cùm nullum scelus denique impunè committatur. quare cœlesti fulmine icti, sẽpiternis supplicijs apud inferos, & perpetuis miserijs fuerunt addicti.

De Typhone.

Ad explicandam ventorum quoque naturã, vel incendiorum subterraneorum, non ineleganter fabulam de Typhone antiqui excogitaruut, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt, & altera manu orientem, altera occidentẽ pertingere. Venti n. à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt, & vel orientẽ vel occidẽtem versus latissimè perflant. Ad celeritatem ventorum exprimendum totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires vẽtorum multiplices: cùm enim aliquando sint noxij, Typhoni viperarũ spiras circa crura tribuerũt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & Solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alij ad historiam deduxerunt.

De Paride.

Postea vt non solum à temeritate & arrogãtia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi impetu, qui se dignos putant, vt

cæteris dominentur: Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes, & sapientiam Dearum neglexisse: atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum vniuersum Asiæ imperiū funditùs euertisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cùm neque nobilitas, neque vires, neque opes dignę sint imperio, si sapientia, & ijs virtutibus, quæ necessariæ sunt, cæteris imperaturi careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu lætari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? ne igitur temeraria iudicia fierent, & vt quantæ calamitatis autor sit libidinosus & dolosus iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Actæone.

Atque cùm ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniumque scelerum fundamentum esse obliuionem acceptorū beneficiorum existimarent, significabant per Actæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantùm beneficia conferri cōuenire: quia quæ ingratis fiunt hominibus, non solùm amittuntur, sed absumuntur vires quæ viris bonis adiuuandis forent opportunæ. Ne igitur honori facultatibus vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & vt prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus nostris beneficijs, hac fabula admonebamur. Significant prætereа deuitandam esse omnibus curiositatem & earum rerum studium, quæ nihil ad nos pertinent, quoniam multis perniciosa fuit arcanorum consiliorum principum cognitio.

De Hercule.

Vt autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullamque virtutem esse sine diuina voluntate, Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis, voluptatibusque conculcandis, Iouis filium finxerunt. proximè enim ad diuinam naturam vel viuentes accedunt, qui per summā integritatem & beneficentiam in omnes cū summa omnium laude suam ætatem transigunt. Vt aūt ad hoc incitemur, non erit inutile alienę virtutis exemplū atq. inprimis superbia, & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placanda sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas harum honesta auertenda: auaritia præterea, rapinæ, latrocinia viro bono fugienda: subleuandi iniquè oppressi: intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam si quis vel paululum conniueat, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atq; cùm voluptatum omnium finis sit dolor & miseriæ, si quis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demùm quam miserum sit turpibus cupiditatibus inseruire.

De Acheloo.

Neque elementorum solùm procreationem inter se mutuam, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabant antiqui, sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerunt, cùm ex Oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alij postea ex aere in aquam verso flumina generari.

De Apro Calydonio.

At verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad Deorum cultum inuitabant, propositis etiam grauissimis suppliciis illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret ab Vlysse obcæcatus fuit, & aper Calydonius regionem latè deuastauit Aetolorum. quia Oeneus Dianæ cultum neglexisset. Nam cùm nulla calamitas sine Deorum consilio & prouidentia contingat, tum nihil certè fit horum, nisi propter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

Ad reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quæuis turpia feruntur, quæ incommoda passi sint Centauri, per res eorum gestas explicarunt. Nam qui vino immoderatius vsus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperarit, qui manus in res alienas violenter inie-

iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, liberos, vxorem relinquere cogitur, & extorris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyis.

Neque per Typhona solum vim ventorum antiqui explicare nitebantur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriumq; natura per Naiades ac Nymphas, per Iouẽ vis ignea, & pars aeris superior; per Neptunum aqua, per Vestam terra, per Iunonem inferior aeris pars; sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumantis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Ethicè

Significabant præterea per hanc fabulam, auaritiam & immoderatum opum desiderium tanquam graue supplicium, mortalibus esse immissum Deorum consilio. nam vel sibi ipsi vel cæteris hominibus auarum crudelem esse necesse est; quòd in comparandis opibus auarus per multorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis captus fuit Phineus, cui Harpyiæ epulas surripiebant? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucisq; esse contentam. atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

Hesperidum fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerum astronomicarum rationem explicandam, per quam & horizontis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus hominibus præterquam habitantibus sub æquinoctiali, & sidera Solis lumine per diem occultari: at Herculem tamẽ perceptam siderum etiam illorum quæ occultabantur, cognitionem in Græciam detulisse. quòd quidam ad studium auarorum transferendum censuerunt.

De Atalanta.

Vt verò ante oculos mortalium proponeretur, quantopere insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiuntur, Atalantam per summum capitis discrimen à nõnullis petitam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta: quam non per pauca vitæ pericula expetimus. Hanc vbi quis cõsecutus fuerit, nulla habita vel Deorum vel legum reuerentia, non amplius is humanam formam animi retinebit, sed in teterrimam beluam vertetur.

De Theseo.

Altera ex parte difficultates, & labores complures humanam vitam circumsistere, quas res nemo superare poterit nisi optimis & firmissimis sapientiæ institutis confirmatus: ad quod significandum Theseum tradiderunt multos latrones & crudelissimos tyrannos obtruncasse, ac labyrinthi fraudes aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis difficultatibus implicita, cùm semper grauiores aliæ ex alijs oriãtur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam & fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas difficultates intra se continet ambitio, & auaritia, & lidido, & omnia scelera, in quæ si quis semel ingrediatur, haud facilè exitum inueniet. Si quis verò singulari prudentia non existat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingressus antè ibi emoritur, quàm se expedire possit. quàm turpium enim rerum voluptas sit parens & quam calamitosarum, argumento fuit Terei libido.

De Medusa.

Vt quantopere opus sit constantia aduersus voluptates demonstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum pulcherrimã effinxerunt, ob apparentem & ad se alliciẽtem suauitatem: sed omnes ab illa in lapides conuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cùm vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem Deorum cultum parui faciunt, omnisque humanitatis & officij iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibusq; honorificis rebus fiunt inutiles. Alij superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimẽdam putabant, quia cum Dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine: qui enim illis uitijs laborãt, & homines & Deos paruifaciunt. Sic igitur refrænandam libidinẽ, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant, quia horum uitiorum Deus est grauissimus

mus vltor. nam non modò capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

Quoniam verò duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est cõpos, seniores natæ Grææ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet quæ in rebus difficilimis precipuè, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sũt Gorgones voluptates dictæ, quæ homines implicant ac primunt, a quibus Perseus sine Grçarum auxilio se explicare non potnisset. cùm .n. ratio & cupiditas ex eodem animo nascantur, cupiditas rationi pareat necesse est. quare dictus est Perseus siue prudentia capto Græarum oculo, consilio & auxilio Palladis illas superasse.

At Phisicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filiæ, à fremitu dictæ, ad has Sol diuinæ mentis minister contendit, idque Mineruę consilio. quia omnes actiones naturę fiunt pro diuina sapientia, cùm Deus & natura nihil frustra agant. ob motus celeritatem huic Nympharum volucres calceos tribuerunt, quia per omnia penetret. cum extenuet vapores ita vt videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & ensem Mercurij. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantùm aque partem attrahit, quæ supernatat, quæque habilis est ad mutationem. cum uerò abmirabilis sit sapiẽtia Dei, qui uires has Soli attribuit, attonitus propè fit ad reliqua hæc humana negocia, qui cognitione & mente in hæc arcana naturæ opera penetrare ualeat. nam reliqua neque tantilli quidem faciet.

De Sirenibus.

Cùm nobis uitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnemque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hãc per Sirenum suauitatem cantilenæ omnes ad se allicere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. Alij uoluptates esse intellexerunt, quæ patre taurino Acheloo scilicet natę sunt. cùm uerò partim essent beluæ, partim uirgines, duplicem animæ facultatem ostendebant rationi parentem scilicet, & rursus appetentem: nam qui paret rationi, homo est: qui non paret belua: neq; quidpiam aliud uerè hominẽ facit. unusquisque nostrum meritò inclusas habet Sirenes, cùm animus diuersis motibus agitetur si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas miserias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ: quidam adulatores esse Sirenes putarunt, qua peste nulla est neque humano generi perniciosior neque suauior.

De Orpheo.

Celebratus fuit Orpheus à poetis non solùm quidem ob poeticæ facultatis præstantiam, sed multo magis ob iustitiam & æquitatem, qua non solum in cæteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis animi perturbationibus scilicet, iustitiam siue Euridicen in lucem extraxit: at si quis fuerit paulò negligentior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, unde fuerat profectus. ut igitur moderationem animi motibus adhibeamus, hæc ita con ficta fuerant.

De Musis.

Cùm uellent Pythagorici demonstrare, omnia cœlestia corpora musicam harmoniam efficere, & sonos uarios pro magnitudine sphærarum, aut pro celeritate Musarum nomina introduxerunt: atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis, septem chordas primum accommodarunt. quibus deinde plures additæ fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiam Pythagoras significauit, qua posent animi mortalium ab impuris cupiditatibus refrænari, & mores componi. Quòd diuinorum illorum corporũ animæ poeticæ facultati præessent, id plane significabat res humanas à mente diuina cœlestibusque corporibus gubernari: atque omnem in quauis facultate prestantiam ad homines cœlitus demitti.

De Dedalo.

Per Dædali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam: mediocritatem tutius expeti, quam ardua quę-

que & sublimia, quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque ualde inuidiosa est, neque contemnenda.

De Pelope.

Voluptatum naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cũ Hippodamia de nuptijs curuli cursu certãtem introduxere, ita tamen vt, si uinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium uitam, miseriarum, contentionum, periculorumque plenissimam, potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuitandas tot miserias, quæ uitam mortalium circumsistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinẽdas quas nisi uincamus, nos ab illis uinci omnino necesse est.

De Perseo.

Cum uellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullumque locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cælo in gremium Danaes ad illam contra instituta patris vitãdam finxerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncauit, vt diximus, cùm ratio sit, quæ omnes illegitimas voluptates infringit. neque tamen illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi ad hoc ipsum opem tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano.

Vbi superioris partis elementorum, ac virtutes Solis per fabulas expressissent antiqui, moribusque animam hominum optimis pro viribus informassent, & eorum quę in aere gignuntur naturam declarassent, mox ad aquarũ naturam explicandam accesserunt, dixeruntque Oceanum vniuersarum aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatũ, quem è terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cuncta commiscens ad ortum excitauit, ut dixerunt sapientes. Dictus est pater idem rerum, quòd imbres & fluuij ex Oceano procreantur, atq; ex ijs omnia plantarum animaliumque genera. Deinde cùm reperta sit nauigatio, significarunt in ea opus esse singulari prudentia. quare dixerunt Prometheum amicissimum fuisse Oceani. non enim solum scopuli vitandi sunt, sed tempestates etiam præuidendæ.

De Tritone.

Tritones uerò nulla alia de causa fuerunt introducti ab antiquis, nisi ut demonstrarent nullum locum Deo uacare, sed ubique & præsto esse aduocantibus, & facilè de conscleratis pœnas sumere.

De Ino, & Palæmone.

Neque tempestates quidẽ sine Deorum consilio contingere nauigantibus existimabant, quando Leucotheam siue Ino, quæ aurora est, & Palæmonem nauigantium tempestatibus præesse uoluerunt. nam cùm uenti mare inuadunt, dicti sunt, se in mare præcipitasse.

At Ethicè.

Cùm homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus exemplum in medium attulerunt, quæ etsi grauissima pericula ob liberalitatem, qua usa est in Bacchum, pertulit, tamen in summam fœlicitatem denique peruenit. nam pro rebus bene gestis solet Deus calamitates in summam fœlicitatem conuertere.

De Nereo.

Vt autem prudentiam omnibus in rebus utilem esse ostenderent, & nauigationibus pręcipuè necessariam ob multa quæ nauigantibus eueniunt aduersa, Nereum siue nauigandi peritiam filium Oceani & Thethyos esse dixerunt, qui Nereus, quoniam sapiẽtis est ad multas opportunitates se accommodare, dicitur in uarias formas se uertere solitus. Ne quis igitur ob inclementiam Deorum potiùs, quam ob ipsius inscitiam se naufragium pati, aut perire arbitretur, hæc de ipso Nereo, & Nereidibus confinxerunt. Non enim accusanda est diuina clementia, si quis temeritate imprudentiaque sua fretus se in grauissima pericula intruserit, cùm Deus prudentes tantùm, & diligentes, vbi uires desunt humanæ, adiuuare soleat.

De Proteo.

Cùm adhortarentur autem ad prudentiam, quę necessaria est ciuitatibus & amicitiis cōseruandis, Proteum non solum virum bonum, sed etiam in omnes formas se vertentem, vt Neptunum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti non solùm moribus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunę euentus, & ad omnes temporum vel personarū opportunitates animum suum accōmodare. Id qui facere potest nostris præcipuè temporibus plurimum gratia & opibus valet. Sed ego (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia non patitur Genius cuipiam adulari, neque possum cū nebulonibus, quarum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero, qui id facere possit, cùm præsens opportunitas illa postulauerit. nam cùm stultis ridendū est. Hanc ipsam prudentiam necessariam magis ciuitatum præfectis quam priuatis indico: quoniam alteris vt omnium sint exemplar, alteris ad honestatem tantùm se accommodare opus est. Sic igitur significatur prudenter cedendum esse tempori, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castore, & Polluce.

Neq; verò flammas illas sine Deo apparere crediderunt, quę nauigantium antennis vel carchesiis insiderent per tempestatis tempora: quæ vt suo loco dictum fuit, modò certam tranquillitatem prædicerent, modò portenderent perniciem nauigantibus.

De Aeolo.

Aeolus ventorum tempestatumque Deus creditus est, non solùm quia signis obseruatis ventura multo antè prędicebat, sed etiam quòd iræ moderetur: eamq; pro opportunitate negociorum, cùm res ita postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His præterea accedebat, quòd nihil omnino carere moderatore poterat: quando vel leuissimi venti suum habeant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

Atque vt paucis complectar, illud tandem demostrarunt antiqui, quòd in Ethicis scribit Aristot. virtutem esse mediā inter duo extrema, quorum extremorum vtrumque est vitium. Nam cùm ex altera parte Scylla, ex altera Charybdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus, sint deuitanda, mediumque iter inter vtrumque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cùm enim vita mortalium sit tanquam longa nauigatio, in qua permultæ occurrunt difficultates, multæque variorum monstrorum illecebræ, neque difficultatibus neque illecebris cedēdum est, sed omnibus moderatio adhibenda: cū neque assiduam seueritatem, neque assiduam mollitiem vita hominis possit perferre.

De Orione.

Tū rursus vt explicarēt antiqui generationē elementorum, & ventorum, & eorum quę fiunt in sublimibus, Orientē trium patrum filium introduxerunt: est enim Orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruum materia. Nam rerum omnium semina in mari continentur, quia sunt elemēta omnia in omnibus, manifestiùs autem in mari, quòd aqua magis sensu percipiatur, cùm accipit mutationem. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, eosque extenuās nō sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quòd aer sit patuit. Vt verò supernatantem materiam esse demonstrarent, Orionem impetrasse à parte fabulati sunt, vt super aquas incideret. Hæc materia in aera diffunditur: atq. cùm Orion ibi conetur Aeropen violare, extra regionem eijcitur priuatus lumine. necesse est enim vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sentit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorum motum & generationem, hunc excipi à Vulcano dixerunt, & ad Solem proficisci, mox reuerti in Chium. quia vapores per calorē attracti sursum feruntur, mox ab antiperistasi siue à circumstanti frigore in suprema, ad quam peruenire possunt, aeris regione rursus coacti in pluuias funduntur: quod quoniam fit per vires Lunæ, fabulati sunt Orionem ausum fuisse Dianam attingere

&

& idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videntur enim nobis vapores Lunam attingere, cuius vis est tanquam fermentum in pluuijs cōcitandis, & cogendis vaporibus, velut reliqui planetæ vim eius adiuuant aut impediūt. Quod autem Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento, quòd cùm in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini, non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, cæterosque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deum habes, qui te longo spacio relinquat omnesque vires humanas antecellat.

De Arione.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cùm turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare, & laborantibus vitiis boni opem fere, cùm Dij sint scelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

Meritò itaque Amphion vltimo supplicio ab Apolline Latonę filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiam gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumelijs affecit, quòd Dea nulla re hominibus præstaret, cùm rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Dijs, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauissimis domesticis calamitatibus addixerunt. Quare si quid præclarum habemus, per quod excellamus: id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De Alcyonibus.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cum forma corporis, opibus, nobilitate cæteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem mortalibus arbitratus est: quare se Iouem, vxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus sæuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit. quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortunę gradu collocata, citissimè posse diuina potentia euerti, cum quibus paulo fęliciorum fortunam æquo animo ferre non poterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam moderationem animi in rebus omnibus adhibentes, Deus ab imminētibus periculis subtrahit: quare Deucalionem prudentiæ siue Promethei filium in arca seruatum fuisse inquiunt per diluuium.

De Ione.

Ionis contra fabulā præterea introduxerūt, cùm naturam terræ exprimerent: quòd in medio aquarum vndique consistat, quòd vapores assiduè ex illa exsurgunt, quod fertilissima est omnis generis frugum & animalium, & rerum propè innumerabiliū: quod temperatum calorem illa cupiat; quòd cœlo vndique tegitur: quod altera pars sempet Solis lumine illustratur, cum altera vicissim noctem habeat. Deinde ostendebat terram fieri feracem agricolarum industria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alii ad Lunę congressus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fabulam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à coniunctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse inferiorem. Mox Sole lumen & vires impartiēte, illa omnium stellarum vires exuperat: cuius vires magis conspicuæ sunt in humanis corporibus; quas exercet Luna cùm aliquātulum excreuerit. Cùm verò Luna velocissima sit omnium planetarum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cum eadem modò ad meridiem, modò ad septentrionem declinet è signifero circulo.

Ethice.

Io anima dicitur impurorum hominum, quę è cælo in hoc corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in beluam vertitur, neque cupit diuinitatē aut immortalitatē speculari. Illa donatur Iunoni ita cōuersa, tamquā opum desiderio; Argi verò oculi sunt libidines, asilus conscientiæ stimulus rerum que præteritarum recordatio, hic facit vt exagitati animi molestijs nos errasse sentiamus, & pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales denique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur; si Deus optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quod vt faciat, assiduè rogandus est.

De Vesta.

Cùm vellent significare terram esse tanquā mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quæ nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt. quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quòd autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci è filia Oceani & Sole, quia sine pluuia non fit, aut sine Sole intra nubes; quæ cùm sit nuncia Iunonis, & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aeris futurarum & ventorum aut serenitatis nuncia. Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum è corporibus euocare solita, quia animæ mortalium inclusæ sunt in his corporibus, quas non licet eiicere nisi ad Dei nutum, cùm nemo vitæ suæ iure esse possit arbiter; quòd quique sumus diuina Dei vel prædia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alphei autem fluminis fabulam significarunt antiqui, quod animus noster virtutem suapte natura expetat, quare cùm Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Arethusam. nam animæ multis vitiorum voluptatumq; maculis contaminatæ non sunt ad virtutem propensæ, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inacho.

Si per Inachi fabulam fluuiorum & aeris naturam explicarunt, cùm difficilimum sit iudicium plus ne aeris vis an aquarum conferat regioni: nam vbi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis. aeris tamen natura videtur magis spectanda, vt cuius vsus sit frequentior; quæ etiam causa fuit, vt Inachus sit in contentione inferior Iunone iudicatus.

De Europa.

Memoriæ prodiderunt antiqui Iouem sub tauri forma Europam rapuisse ac vitiasse, vt ostenderent quàm decora sit moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cùm tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, vt coegerit vel Iouem ipsum turpissimum fieri animal, & propè in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exempla nimirum cæterarum fœminarum virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficilimis, & conseruatio rerum domesticarum, & in omnibus denique prudentia: quam idcirco Vlyssis siue rationis vxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum bene temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere. quam sit expugnare Troiam. quare finxerunt ipsam vrbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per viginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cùm multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit, quos tamen vi domo eiicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò ad hortabantur posteros antiqui ad pietatem, animique moderationem,

tionem, cùm omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidem data sunt ad nostram, cæterorũque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quòd si quis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimisq; arroganter illa vtatur, huius vindicem esse eundem Deum mox sentit cùm numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quòd benignè concesserat, atque propter regum vel maiorum grauissima peccata, vel totę vrbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlyße.

Vlyssem autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes introduxerunt antiqui. nam cùm ex altera parte difficultate & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumsistant, sicuti dictum est cùm de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab vtrisque se cum summa laude, omniumque hominum admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta, prosperam & aduersam fortunam, & difficultates & suauitates vitę sapienter, & cum quadã animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

Atq. vt omnibus manifestũ esset, nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorũ scelerum conscientiam & suppliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti, quę armatæ facibus ardentibus illum semper infestarent, memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatius, quàm recordatio præteritorum scelerum: nihilque contrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis, & innocentiæ opinio.

De Chimæra.

Per Chimeræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum pręcipuè significarunt: qui ob imbres hybernos, aquarumque copiam perpetuo propè violentoque cursu delabuntur, fiuntq; tanquam leones indomiti & effrænes; cùm verò proxima quæque carpant, similes capris habiti sunt: at cùm sinuosis & reflexis sępius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc mostrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequẽter cogi patitur, quare torrentes exsiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira omnium monstrorum turpissima, proposita ita turpitudine eius reuocabant. nam furibundos illos facit, qui illo motu animi exagitantur: oculosque rubro colore perfundit, quare flammas exspirare Chimæra dicta est. nullum est vitium magis vel honori, vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quam ira, quæ omnia vno tempore euertit, nisi ratio illi moderetur: qui sint huic vitio dediti, non minus à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quã teterrimi & maximè perniciosi serpentes.

De Bellerophonte.

Finxerunt præterea Bellerophontem humorem esse motu Solis eleuatum: quoniã aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata, paulo post deorsum demittitur atque cogitur. cùm verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum dimittitur quare à Pegaso deiectus fuit Bellerophon. Alij hoc ad totam elementorum naturam, circularemque motum generationis transtulerunt.

At Ethicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendã demonstrabant, quia neque aduersis nimis tristari, neq. fœlicibus rebus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minus in prosperis quàm in aduersis imploranda. Qui enim per fœlicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid aduersi postea contingat, eum iam placatum & adiutorem consequetur. At si quis nimium fœlicitate rerum præsentium efferatur, neque moderatione vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnisque arrogantię vindice Deo de summa fœlicitate deijcitur.

De

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ad antiquis de Rhea, deque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita. est autem Rhea vis terræ, quę ad rerum generationem pertransit. atque lora quæ ferri & ęris ponderibus rotam pultabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quæ de cœlo decidunt, pulsari significabant. Hæc dicta est in aere pendere, nullamque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam ideirco in curru vehi finxerunt. Vocata est omnium Deorum mater, quia (vt diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis fit animalium generatio, & elementorum ferè mutationes. atque harũ mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

Neque vero simplex de mundi ortu explicatio per fabulas excogitata est ab antiquis, quippe cum ex informi materia, quam Chaos appellabant, natum esse primum Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quod omnia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse credita fuerint. Alij dixerunt Latonã esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo recente adhunc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cùm verò ita frequentes nebulæ contingant, Sole inualescente præcipuè, pestifer fit aer, multique grauissimi morbi animalia & plãtas infestãt: at vbi Sol iustas vires assumpserit, tũc cessant illi morbi ob aerem digestum. omnisque vis pestilentiæ, nisi si qua fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus, & Corybantibus.

Quòd autem venti terræ, rerumque omniũ generationi plurimum conferant patuit vel ex eo, quòd Curetes ac Corybantes, qui venti erant, matris Deum ministros esse tradiderunt: quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modò pluuię & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera. neque vllum est vel plantæ vel animalis semen quòd ventosum non sit & per ventum extrudatur, cùm sit generationi proximum. sic igitur venti dicebantur salutis animaliũ autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quòd significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

Tum rursus eorum quę fiunt in sublimi, materiam, naturamque explicantes Cyclopum fabulam effinxerunt: dixerunt enim Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent neque verò vapores illi, nisi per calorem Solis in aera possunt extenuari, qui partim è mari, partim è terra extrahuntur. fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina, hi postea in sublimi vi Lunæ condensati, à superiore frigore detruduntur,

At Ethicè.

Cyclopas impios & Deorum cultum contemnentes faciunt, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos & eorum principem Polyphemum pręcipuè, qui nihil honestum, nisi quòd ventri placeret, nihil pium, nihil sanctũ existimabat. Sed cùm improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatisque sua condignas pœnas persoluit in omne vitæ tempus. Is enim vino facilè victus fuit, qui omnẽ Deorum immortalium potentiam antea minimè formidauerat.

De Lycaone.

Sic igitur multis rationibus ad probitatẽ & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiam fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquemq; ad humanitatem incitarent, Deos etiã finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse atque ingentibus suppliciis Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent, illique rursus honorifica & vltissima præmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiunt, at cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorũ monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hãc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cùm stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd anima prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata; quæ cùm talis exitat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia, & Cadmo.

Enimuerò vt cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quę de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruæ consilio serpẽtem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit, latronem scilicet cum sociis quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus; quæ tamẽ omnis inanis est, nisi Dei optimi auxiliũ illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electrę filia dicitur, quòd illam in motibus sphęrarum inesse arbitrabantur, vti dictum fuit.

De Mida.

Neque verò vno tantum exemplo, vt humanitate aduersus hospites vteremur, hortabantur antiqui: quando Midę etiam facinus, qui Silenum perbenignè tractauit, ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergò magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Dijs, quia sæpius perniciosa petuntur à precantibus. Temere nihil iudicandũ monemur per hanc ipsam fabulam, quoniã vel temerarium, vel stultum, vel dolosum iudicium non patitur Deus diutius esse inultum.

De Narcisso.

Vt autem temperantes, & prudentes & viri boni essemus, inultũ esse facinorosum hominẽ impune tradiderũt antiqui. nam tametsi Deus aliquaudiu differt vindictam, tamen multo grauiorem illam postea concitat, quod per Narcissi fabulã explicatur. si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine, vel nobilitate generis, vel viribus glorietur ac efferatur, neque cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere: ille ob suam imprudentiam hæc sibi facit perniciosa, non minus quàm malè affectus ægrotantis stomachus, cui vel optimi cibi fiunt noxij ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

Ad educationem verò liberorum Belidum exemplum pertinet. nam neque parentes, quidpiam liberis contra humanitatem, iusque naturæ, & Deorum religionem debent imperare, ne paterno consilio improbi esse consuescant, neq; liberi crudelia & impia & inhumana parentum mandata exequi. Sin autem magis paterna, quàm diuina reuerentia teneantur, Deum denique sentient esse grauissimum impurorum & consceleratorum hominum vindicem. nemo enim malus est impune.

De Sphinge.

Quæ autem dicta sunt de Sphinge, hortabãtur vnumquemque ad fortunam suam æque animo ferendam, cùm omnis humanæ vitæ status sit inconstans, cùm humanum sit calamitatibus subiici, cùm vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit. atque, vt summatim dicam, necessè est vnicuique vel suam sapienter fortunam perferre, vel omnio, siquis illiam ferẽdo vincere, non poterit, ab illa denique superari, & in extremas miserias incidere.

De Nemesi.

Enimuero cùm vellent demonstrare antiqui sapientes, nihil Deo gratius esse, vel vitę hominum vtilius, quàm in vtraque fortuna animi moderationem, multas fabulas finxerunt, quibus ad miserias & calamitates fortiter perfe-

rendas nos hortarentur. Sed quia nonnulli æquo animo aduersa tulissent, at fœlicia & prospera ferre nescirent, Nemesin iustitiæ filiam introduxerunt, & grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimis elati aliquo fœlici rerum successu non mediocriter extollerentur, fierentq; cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quam citissimè ad superborum pœnas conuolare finxerunt.

De Momo.

Denique nemini esse grauiter ferendum aiebant, si quis vel illa quæ humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundum leges fecerimus, carpserit: quando neque Deus quidem placet omnibus, cùm neque ipse quidem Momi reprehensione carere potuerit. Non esse curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cùm nobis multorum rectè factorum fuerimus conscii. Enimuero si quam vtilitatem studiosi homines ex hisce meis laboribus percipient, primum gratias agere debebunt summo Deo nostro Iesu Christo, à quo omnia recta procedunt consilia, cuius ope & impulsu, vt arbitror, omnes prope antiquæ religionis fallacias & vana mysteria patefeci. Deinde gratias agere debent nonnullis viris illustribus, inter quos principem locum obtinet vir clarissimus & optimus Renaldus FERRERIVS, comitiorum Parisiensium Præses, omnibus egregiis animi dotibus ornatissimus; & Valerius Faenzus, Quæsitor prauitatis hæreticæ apud Venetos prudentissimus: quorum autoritas plurimum me impulit, vt ista ipsa ederem ad omnium commoditatem, quæ mihi per vniuersum propè vitæ meæ cursum ad facilitatem meorum studiorum comparaueram. Fateor illud ingenuè, quòd nisi me tantorum virorum autoritas cõmouisset, nunquam eram ista in lucem emissurus: tum vt maleuolorum calumnias deuitarem, tum etiam vt meis his laboribus aliquid adiungerem, quid enim prohibet hæc fieri posse à me indies meliora? sed tantorum virorum voluntati non parere nefas putaui. plurimum igitur gaudeo me tantum opus ad bonorum gratiam absoluisse, in quo presertim patefactum est illa quæ fuerant ab antiquis sapientibus ad probitatem excogitata, non prorsus abhorrere ab integritate & sanctitate Christianæ religonis. Nam facilè est ex ipsa fabularum vniuersitate iudicare, diuinas leges, quæ sanctis illis patribus diuinitus traditæ sunt ante Christi aduentum, sub fabularum inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primum ad sacerdotes in Aegyptum, deinde ex Aegypto in Græciam commigrasse? Cùm præsertim omnis Græcorũ Theologia & Philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Aegyptiis capta traderetur. Nam tametsi consceleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt, tamen hęc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primum ad sanitatem, & religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quæque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

Finis Decimi, & vltimi Libri.

FRI-

FRIDERICI SYLBVRGHII

Notæ ad Mythologicos hosce libros.

PAgina 16. versu ἔπαιον, rectius leges τὰς σφαγίδας, itemque mox in versione, *alij cadenti cultros supponebant*, vt apud Virg. Georgic. 3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri*.

Pag. 19. versu μηδ' & paulo post vers. τῶν. pro ἐναρίζων malit fortasse quispiam ἐναγίζων, *consecrans & mactans, sancto ritu mactans*. Ibidem rectius τοῖσδε φόν. Ibidem v. κ μιλι, legendum fortasse δηωίῳ ἀλφίτῳ, *Cereali farina*. Δηὼ enim est ἡ Δημήτηρ, *Ceres*: forsan etiam pro ἔνθεν malit aliquis ἔνθευ, *impone*.

Pag. 26. v. ἡ τρ. scribe δεδάασι. Eodem versu alii codices habent ἀνάβλησιν, *dilationem*. Sic infra pag. 188. versu ἡ τρ.

Pag. 59. v. πλ. scribe ἐκεῖν'. Ibidem v. παρά, metro conuenientius σίζοντες χύντ', augmẽto sublato, quemadmodum apud Homer. χύντο χαμαὶ χολάδες.

Pag. 70. v. κυαν. quidam codices pro ἐνημένη insidens, habẽt ἐνημμένη, *innexa*, ab ἐνάπτομαι.

P. 76. v. ὅσε, suspectum est καλλήτορα πασῶν, paulo verius κήλητρον ἁπασῶν, *lenimẽtũ* seu *solamen omnium*.

P. 88. v. τὴν, scribe μορίαν per omicron. Hesychio enim μορίαι sunt ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς ἀθηνᾶς, *olea Palladi sacra*.

Pag. 102. v. πάντ. uerius est ἴασιν Ionicè & poeticè pro εἰσί, ab εἰμὶ *sum*: uel ἴασιν *eunt*, ab εἶμι *eo*. Ibidem v. ἀλλὰ, malim ἀχερουσίδος. Pag. 114. v. νηφ. pro ὄπας legit N. ὀπούς *succos*: sed contra metri legem. Non dubito igitur quin legendum sit uel ὄμπας, ut apud Etymologum est, uel (ut apud alios) ὄμπνας. nám ὄμπναι sunt fruges imbutæ melle. Sic certè ex eodem Callimacho citatur, ἐν δὲ θεοῖς φλογὶ καίομεν ὄμπνας. Initio autem uersus post νηφάλιαι deest γὰρ uel similis particula. Ibidem uersu sequenti, metrum postulat ἔλλαχον. Ibidem quum per festinationem non liceret Orphei locum quærere, in eo mendæ remanserunt quædam. Itaq; uersu νηδύας, post σκυλάκων commatieam, post ἔθηκα periodicam distinctionem in Stephanea editione poni scias: sequentem uersum sic legi, ὕδατι, μὶξ δ' ὠμὰς χολ.

Pag. 125. v. καλ. forsan scribendum ναῖεσ', ut seq. etiam uersu est participium ςεφανωμένη.

Pag. 128. v. 4. a fine, In edition. Stephanea legitur Πλωτεύς, v. 1192.

Pag. 135. v. τῆ, legendum δατέονται, & pag. ead. *carnes diuidunt & epulantur*. ut è sequentibus Herodoti uerbis intelligitur quum enim dixisset in sacrificio lunæ de suibus, extremam pecudis caudam, splenem, omentumque simul posita, totoque pingui quod uentrem cingit, operta, sacro ritu adoleri, subiungit, τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύωσι. ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίατο. hoc est, *reliquis* (s. mactati suis) *carnibus vescuntur in plenilunio in quo sacrificauerint: alio verò die non ampliùs gustauerint*. Locus est in Euterpe pag. 68. editionis Stephaneæ.

Pag. 139 v. ἰγν. rectius. ἰγνύην.

P. 141. v. κάλλ. mendosum est εὖξο. reponendum uidetur εὖξω *vouisti*, uel εὔξαι, aut εὖξο' *voue*: ipse tamen interpretatur *voui*.

Pag. 151. v. primo elegisse uidetur ἱβόσατο dum interpretantur *vocauit*: ἱβήσατο uerò significat *statuit*, *locauit*. Sequenti v. legendum uel βεβαρυμμένα, à βαρύνω: uel βεβαρημένα, à βαρέω.

Pag. 216. v. ἐμμ. Stephanea editio habet ἀνὴρ pro ἡμῖν. & seq. πλασίον ἀδυφωνέσας ὑπακόει. Ibidem. v. ὡς sic legunt quidam, ὥς ἴδον γάρ σε, βραχέας μοι αὔδας οὐδὲν ἔτ' ἥκει. Ibidem v. ὄμμ. Stephanus habet, βομβεῦσιν δ' ἀκ. Ibidem v. penultimo in alijs edit. est ὀλίγω.

P. 220. v. τοιοῦτο, tollendum uel ἦν pro κἂν, si constare metrum uelimus.

P. 225. v. πᾶ, malim ὡρίῳ, ὡ, ut est apud Etym.

P. 227. v. ὡς. legendum opinor κυδρότερος, uel κεδνότερος, & uersu penultimo, σιτοῖη, uel σιτηθοίη.

P. 238. v. ἐρχ. scribe λεῖφ'. Ibidem uersu tertio quidam codices habent χόλον pro δόλον. & uersus quartus sic legitur à quibusdam, ςέργων γὴν ὁσίως, ἣν μισεῖς πολλ' ἀθεμ. nec non quinto ῥέξει pro ἔρξει.

Pag. 244. ἐνν. uidentur ea poetę uerba de Mercurio potiùs quàm Pane accipienda.

P. 250. v. εἷς, quidam codices habent μὲν γὰρ βορέαο.

P. 268. v. ὀρν. in quibusdam cod. est τελέεσι.

P. 268. v. νεβρ legendum uidetur νεβρίς.

P. 269. v. τὴν. ueriùs legi uidetur εὐγενεῖς.

Pag. 272. v. ὡσαύτως, quidam eo habent οἱ τέττοι τῇ γεν.

Pag.

Pag. 176. v. τηλοῦ, clausula versus pro αἰγύπτιοιο suprà habet ὠκεανοῖο. p.274.

P.294. 1. κυρ alibi per φ.legitur σιλφίε.

P.302. l. 2. mendosum videtur καταχρεῖν: verius ne sit καταρχεῖν vel κατασχεῖν, non ausim affirmare.

P. 344. tertius Euripidei loci vers. ἰατίος ὁ πλοῦτος, ἄδικός τις ὤν, non habet legitimam dimensionem, & sequentis versus ætiologia rectius ad secundum quadrat, vt suspicio sit tertium illum è margine in contextum irrepsisse.

P.354.v. τρέφε, legisse videtur ὥς τυφάγ.

Pag.373. v. χρὴ, ex Stobæo lege χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδὲν ὄλβ.

P.398. v. ἰυρ. legendum fortassis ἔσχον pro ἦλθον: vel ἐλθόντες εὗρον.

P.421. v. ἰπεὶ, Romana & aliæ editiones pro ἐξῆκε habent ἔξελε: in quibus etiam versus aliter sunt distincti. Locus est Olymp. oda 1.

P.438.v. νηρῆος quidam codices habent μεγήριτα *valde armata.*

P 453. v. Θρηΐκ. malim ἀνερέψατο. Ibid.v. τῷ, fortasse legendum ἴσι eunt: vel ἄφαρ erit pro nomine ταχεῖς *celeres*.

P.455. v. 5. à fine, legendum fortassis εἶεν.

Pag. 503. v. ἔχει pro ἄλλα apud Athenæum est ἅλα *salem* metro conuenientius χάλα, per crasin è ἡ ἅλα. Ibidem v. ὦ παῖ apud eundem Athen. vulg. cod. habent θώρηναν κλεινέ: pro quo θώρηναν, posuit Natalis κορώνην, vera lectio è veteri libro est, ὦ παῖ, θύρην ἄγκλινε, *o puella fores reclina,* idest *aperi.* quo loquendi genere Herodotus quoque vsus est post Homerum. Ibid. v. vltimo legēdū fortasse πλεῖον ἄντ.

Hoc etiam monendus es lector, autorum locos hic aliquādo citari non integros, sed vltima parte truncatos. Sic enim p. 106. ad vltimū Lycophronis versum, vt structura sit plena, adijciendus est hic tertius, νυμφεῖα πεντάγαμβρα δάσασθαι γάμων. Sic etiam pag. 116. vt perfecta sit Aristophanicorum versuum sentētia, tertius addendus, τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠόν. Eodem modo p. 126 v. 12 post ὑλακῇ periodica requiritur distinctio: & sequēti hemistichio addendus hic versus, οὐδ' αὐτὶς κατὰ κόσμον ἰοῖς ἑτάροισι πελάσσης, post ὀρέσσας commate tantum posito. Sic p. 140. versu ὦ deest alterum disiunctionis membrum, ἢ φυγοῦσαι τίκτουσι. Sic etiam p. 154. in vltimo Plutarchi loci membro deest redditio. Itemque p. 168. v. 21. in Aeschyleo loco: vt & p. 254. postremum distichon, in nymphas ephydriadas nec sententiam nec structuram habet integram. & pag. 452 locus Euripideus.

At p. 98. locus qui ex Aretade citatur, apud scholiasten Apollonij (editionis Stephaneæ pag. 102, petitus est partim ex *Apollonio* ipso, partim ex Nymphide, nulla Aretadæ mentione. Et versus quem p.464. citat ex Iliad. lib. 5. nec illo in libro legitur, nec Il. σ, nec etiam in iisdem Odysseæ libris.

Alicubi etiam autorum verba quæ citat, aliter eum legisse, versio indicat. vt vnum è pluribus locis afferam præter superiores, p. 14. v. 4. pro Εὐμόλπου legit Εὔμολπον. nam *Eumolpum fuisse præconem,* (vt versio habet) Græcè est Εὔμολπον γὰρ γενέσθαι κήρυκα. Quòd si Græca verba carent mendo, sensus hic est. *Nam Eumolpo natum fuisse Kerycem, ex hoc verò, Eumolpum: ex hoc, Antiphemum,* & cætera. Suidas etiā alium huic loco scrupulum iniicit. Eumolpum enim Musæi filium, à secundo Eumolpo quintum fuisse dicit: quum hoc in loco sit quartus. Vt autem hoc in loco κήρυκα pro appellatiuo accepit, sic contra, p. 130, v. 4. à fine μεγαμηδείαο vertit in proprium, cùm appellatiuè potiùs accipiendum videatur aliis pro *multum consilio pollentis, consultissimi, prudentissimi.*

Pag. 139. v. *Vrsi,* lege *panis.*

Hæc sunt quæ in Græcis Autorum verbis recognoscendis animaduerti. de quibus perlubenter cum ipso Natale per literas, lubentius coram, si fieri potuisset, contulissem, oculosque meos & animum pauissem variorum autorum intuitu, quos Natali videre, nobis audire tātùm contigit. Sed quum & temporis breuitas, & viæ longitudo hanc mihi fœlicitatem inuiderit, oto & ipsum D. N. Natalem, & æquos lectores, vt quod amore reip. factum à me est, in bonam partem interpretentur: simul etiam ignoscant, vbi me Lynceum acumen, & Chironia manus defecit.

GEO-

GEOFREDI LINOCERII
Viuariensis Mythologiæ Musarum Libellus.
Quod omnes fere autores, Poetæ præsertim, à Musarum inuocatione o rdiantur.

RIPARTITAM Philosophi voluerunt humanitatis vitam, quam ex certamine trium dearum, Palladis, Iunonis, & Veneris, veluti hieroglyphico quodam poetæ designarunt: vnam ex illis quidem θεωρητικήν, alteram πρακτικήν, tertiam φιλαργικήν, contemplatiuam, actiuam, & voluptariam. Prima igitur contemplatiua est, quæ ad sapientiæ & veritatis inquisitionem pertinet. Actiua, quæ tantùm de vitæ cõmodis anxia est: hancque ferè iam omnes homines norunt. Voluptaria denique, quæ libidini obnoxia, nullum honestum reputat bonum, sed solam appetit vitæ libidinẽ & corruptelam. De his tribus vitæ generibus superioribus libris doctissimè disputatum fuit, ac variis fabularum integumentis denudatis mystica antiquorum sensa declarata. Primo quidem libro, secundo, octauo, nono & decimo theoretica vita continetur: atque illa ex vnius dei contemplatione, quem colimus & reueremur; vel certè plurimorum deorum consideratione, quos introduxerunt antiqui, non quòd infinitos deos numero arbitrarentur, (hoc enim nec leges naturæ pati possunt) sed vim & potestatem vnius infiniti per omnia diffusam cum existimarent, illi pro negotiorum, locorum & effectuum varietate, diuersa imposuerunt nomina. vnde verum est dicere, vi es omnes cæterorum deorum, vndique per ipsa elementa dispersas, ab vno Ioue, cui reliqua deorum caterua affinitatis vinculo coniungitur, veluti fonte in multos riuulos fuisse deductas: ut optimè in proœmio octaui libri. Quare iis in libris, unius dei rerum omnium principij natura explicatur, quòdque nullus deorum antiquorum fuerit sempiternus. Idcirco sapientissimè tanta deorum multitudo ad vnum refertur principium: cui summo bono, ipsiusque religioni & sacerdotibus magnus honor, magnàque reuerentia accedit. Quarto, Sexto, & Septimo libris vita Actiua declaratur: primo quidem autor commemorat vitæ huius præfectos, Genium præcipuè, & Fortunam. Cumque multis difficultatibus circumuenta sit, nullaque ex parte miseriis carere soleat hæc vita, quo animo sint ferendæ huius calamitates postea edocet. Tandem subiungit quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti: atque vt his libris, virtutibus præmia digna, sic libro tertio, & parte postrema noni, flagitijs singulis supplicia proposuit, Orcumque, eius iudices, & vitiorum vltores, persecutos est. Quæ postremo vitæ genere continentur, sparsim ex omnibus libris, præcipuè vero ex libro 5. colligi possunt. In quo ludorum & certaminum genera declarantur, quibus vita φιλαργική vel corrigitur instar virorum excellentium: vel homo allicitur ad corporis vires exercendas cum voluptate. Cæterum quamuis de Musis quædam superioribus libris dicta sint: visum tamen est non abs re, supradictis aliquid adijcere, quod cuilibet Musarum conueniat: maximè verò quod ab ipsis omnes fere autores, poetæ præsertim, opus suum ordiantur, easque salutent: quòd fecit Homerus in hymno:

Χαίρετε τέκνα Διός.
Salve Iouis inclyta proles.

Item apud Hesiodum in op. & diebus, cuius hi sunt versus:

Μοῦσαι Πιερίηθεν ἀοιδῆσι κλείουσαι,
Δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι.
Pierides Musæ, quarum viget inclyta cantu
Fama ducum, & nomen vestri immortale parẽtis
Dicite.

Et in Theogonia.

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν.
Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis.

In re magna etiam ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes Musas appellant. atque ad earum numen confugiunt, vt Homerus Iliad. β. Græcarum nauium numerum & ducum nomina prosequuturus.

ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα.
ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν &c.
Dicite nunc mihi Musæ, quæ domos cæl. steis incolitis
Vos enim Deæ estis, & adestis, & omnia nouistis.

Nos

Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus.

Et Iliado, λ, quod & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus:

ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι
ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος ἀντίος ἦλθεν.

Dicite nunc Musæ cœlesteis domos habentes
Quisnam tum primus Agamenoni aduersus ierit.

Et Iliad. π, incendium nauium Græcarum descripturus:

ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, &c.
ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.

Dicite nunc mihi Musæ quo primo ignis incidit.

Quem locum M. Tullius libr. 1. epist. ad Atticum ab Homero mutuatus est eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicij Clodiam, expositurus cuius opera Clodius sit absolutus: verba Ciceronis hęc sunt: *Responsurum hominem nemo arbitrabatur.* ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Nosti Caluum ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum: de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium, accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit.* Epistola 10. & Theocritus:

πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα καθεῖλεν
εἰπὲ θεά· σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ᾽ ἑτέρων ὑποφήτης

Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit.
Dicito mihi dea: tu enim nosti, ego autem aliorum vates.

Virgilius Aeneidos 7. & 10.

Pandite nunc Helicona Deæ.

Et Plato in Euthydemo, ὥστ᾽ ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταὶ δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι, idest *Quare ego quemadmodum Poetæ, necesse habeo initio orationis Musas & Mnemosinen inuocare.*

In re ridicula etiam inuocantur Musæ & εἰρωνικῶς: vt apud Horatium Satyrarum lib. 1. Satyra 5. his verbis:

Nunc mihi paucis,
Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicerri
Musa velim memores.

Hac satyra Horatius iter suum ab vrbe Roma Brundusium vsque describit, exemplo Lucilij, qui itidem iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messij faceta contentio. Infinitis alijs locis, diuersis rationibus, opera Poetarum pręcipuè, principium ducunt ab inuocatione Musarum, quas sibi præsides & cantilenarum suarum autores asserunt: illudque iure optimo, vt inquit Horatius carminum libr. 3. od. 4. qua confirmat se à multis periculis, Musarum ope ereptum fuisse: malè verò cessisse omnibus qui aduersum Iouem earum patrem aliquid moliri voluerunt: quinimò dicit eas suam in cœlo habere sedem Iouis filias: his versibus,

Descende cœlo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharave Phœbi.

Quibus & multis alijs de causis adducebat vt crederem, hoc breue opusculum, si parum fructuosum videatur quòd fabulosum sit, non tamen iniucundum, quippe quòd fabulæ semper aliquid præ se ferant inauditum & incredibile. Aliquid etiam vtilitatis ex eo possumus reportare, propter ethicam explicationem, quæ non parum ad mores mortalium informandos confert: ut iam ex superioribus D. Natalis libris mythologicis possumus colligere: quamuis non tanta industria & ingenij acumine hæc pauca nobis paramus de Musis sparsim à multis tractata & dispersa, quanta doctissimus Comes fabulas suas ex multis decerptas autoribus in vnum congessit volumen aureum: angustiis. n. temporis premor, viresque ingenij me sentio quàm sint exiguæ. Non tamen tanti viri autoritas me ab instituto reuocat: at potius meliorem facit animum, cùm & honestum iudicem mihi in tertiis consistere. Itaque quamuis hoc meum (qualecunque sit) negotium emolumẽto careat & grauitate, illud amplexabitur tamen quisquis non erit omnino auersus à Musis. Qui verò ab omni sapientia atque eruditione sunt alieni, omnibus iis quæ dicentur persuasi, vtique Musas posthac non auersabuntur: etsi hebetudine Attici Herodis sophistæ filij ac stoliditate essent: quẽ tã fluxi fuisse memoria ferunt, vt ne elementorũ quidẽ nomina perdiscere aut retinere vnquam potuerit. cui infortunio vt mederetur pater, quatuor & viginti pueros coæuos à literis cognomina habentes singulos cùm filio simul educabat, ut hac saltem ratione illi insiderent. Qui verò natura prudentiores curiosique magis philosophica & arcana naturæ meditantur de negotijs publicis ac rebus mechanicis parum solliciti, ij quidem si operam non laudent, studium tamen non despiciant, etiamsi nostri temporis ærumnosa miseria non dicendi petit studium, sed viuendi flet ergastulum, nec famæ assistendum poeticæ, sed fami consulendum domesti-

mesticę. Citius nunc aut quòd amiseris fleas, aut quòd edas inquiras, quàm quòd dicas inuenias. Sic enim improba mœrorum aggina, fęlicitatisq; nouerca fortuna (quę amarum quoddam humanis interserit semper negotijs) nos quasi pedisequæ insectantur. Verum enimvero ne ocii torpor nos astringat, euitantes quoad fieri poterit calamitatum naufragia, quibus publicę assiduè actiones diuexantur, vtilem ordimur fabulam, quam octo diebus nocturna pręsule lucerna ex pręclaris partim auctoribus decerpsimus, partimque nos ipsi mythologiam commenti sumus. Vos interim è virginali Heliconiadum curia Iouis filiæ omnes, Gorgonei fontis aspergine madidę, mihi breuiter scribenti pręsto sitis. Non enim magnifici operis tantam assumere molem cupio, ut medio conaminis impetu, tenues in auras uanescat rebus suis mens destituta. Eritis ergo Philosophia atque Vrania huius adiutrices operis, cui vt maior fides adhibeatur, ampliora sunt nobis autoritatum quęrenda suffragia. Quantulacumque autem res fuerit, amice lector, ęqui boni consulas rogamus.

DE MVSIS IN GENERE. CAP. I.

Quòd animis nostris ingenita sit vis quædam sciendi à natura.

ILLVD peramplum in nobis ac magnificum esse arbitror, quòd Plato insinuandum censuit, inesse mortalium animis veluti seminariū quoddam & planè thesauros qui mirabiles concitent amores sui. Sic autem in Symposio, τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἷ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς, ψυχῆς τε καὶ περὶ σώματος. *Incertum n'est, quò aut corpus aut anima puerorū, tam secundùm virtutem quam secundum vitium postremò euadat.* Quasi dicat (inquit Facinus) omnium hominum pręgnans & grauidum corpus est, prægnans & animus. Corpori semina suorū omnium ab initio sunt incerta: huic statutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeūt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fœcundum corpus est grauidumque seminibus, multò magis animus pręstantior corpore vberrimus est, atque suorum omnium ab initio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarum rationes iamdiu sortitus est animus, suosque fętus inde, si rectè colatur, statutis temporibus promit in lucem. Quod autem rationes deorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoscimus. Quis neget animum statim à tenera ætate, vera, bona, honesta, vtilia exoptare? optat autem nullus incognita. ergo insunt istorum aliquæ, etiam antequam appetat, in animo notiones, per quas seu formas rationesve ipsorum ea iudicat appetenda. Experimento id in se quisque condiscit, modò intendat. nam sicubi reconditum quippiā venamur anxiè, posteaquam abiunctis ad tempus sensuum, & phantasię molestis obicibus, mētis intima, velut secretius quoddam penetramus adytum, inibique ratiocinamur subtilius, confestim tanquam obductum reuelamus lucem, effulgereque protinus quod venabamur aduertimus. propterea sic Pythagoras:

ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν
οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.

His grauissimus ille autor hominibus addit animum, quòd eorum genus faciat diuinum, augustioremque naturam, quæ omnia promat in lucem. Ad hæc cùm nos conformandos exhibemus præceptoribus, multa per se animus fingit, formatore nullo, concipitque tanquam seminibus scientiam perfœcundus ager: cui si agricola maturè adhibeatur, multos ac dulces fructus deinde profert. Quod apertè declarat Plato multis in locis, sed in Theage apertius: *Nemo à me didicit quicquam, etiamsi mea consuetudine multi euaserint doctiores, (ait Socrates) me tum exhortante, tum bono dæmone suggerente.* Sed quoniam breuiter de vi animis nostris ingenita diximus ex Platonis sententia, iam ad ea quæ in nostrum diriguntur scopum deueniamus: vtque dictis dicentia cohęreant, cur Hesiodum existimatis Musas à Ioue & Memoria genitas pronuntiasse, vt habetur in Theogonia his verbis:

Μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
μνημοσύνη γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα,
λησμοσύνην τε κακῶν, ἄμπαυμά τε μερμηράων.

Musæ olympiades compti Iouis ægide natæ,
Mnemosynæ soboles, obliuio certa malorum,
Curarumq; quies sacris has mater in oris
Pieriæ magno peperit commixta tonanti:
Mater Eleutheris præerat.

Non alia opinor de caussa, nisi quia ab initio scientiæ fons insitus est nobis ab omnium patre, sed nō satis profluens nisi quis corriuarit. Quod Plutarch. in lib. περὶ παίδων ἀγωγῆς aduertit. quare pueris suadet nihil prius memoria exercendum, quòd ea sit eruditionis ταμεῖον, id est, proma quædam cella, thesaurusque: qu o

argumento dictam putat Mnemosynen à veteribus Musarum matrem. cuius hæc sunt verba aurea sanè, animis discentium insculpenda: πάντων δὲ μάλιστα μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν καὶ συνεθίζειν. αὕτη γὰρ ὥσπερ τῆς παιδείας ἐστὶ ταμεῖον. καὶ διὰ τοῦτο μητέρα τῶν μουσῶν ἐμυθολόγησαν εἶναι τὴν μνημοσύνην, αἰνιττόμενοι καὶ παραδηλοῦντες, οὕτως οὐδὲν γεννᾶν καὶ τρέφειν ὡς ἡ μνήμη πέφυκε, καὶ τοίνυν ταύτην κατ' ἀμφότερα ἀσκητέον, εἴτε ἐκ φύσεως μνήμονες εἶεν οἱ παῖδες, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἐπιλήσμονες. *Sed maximè puerorum memoriam exercere & assuefacere debemus. est enim veluti disciplinæ thesaurus, idcirco matrem Musarum fabulati sunt esse Mnemosynen, vt ostenderent nihil æquè conferre ad scientiarum generationem, & conseruationem quam memoriam. Quocirca illam debemus exercere in vtramque partem siue pueri ea multum polleant, siue contra sint obliuiosi.* Quin & Mnemosynen Orpheus mentem continere scribit, excitareque omnia, sinuosis (vt ita dicam) animi anfractibus delitescentia illatebrataque. Scitum est, Mnemosynen originem ducere à Mneme, quo vocabulo memoria significatur: vnde & Amnemones in Cnido nuncupati erant sexaginta uiri delecti ex optimatibus quibus tota negotiorum cura incumbebat: ut idem Plutarchus in Græcis petitionibus, hoc modo: τίνες ἐν Κνίδῳ οἱ ἀμνήμονες, καὶ τίς ὁ ἀφεστήρ; ἑξήκοντα προκρίτους ἄνδρας ἐκ τῶν ἀρίστων, οἷον ἐπισκόπους ἐχρῶντο διὰ βίου, καὶ προβούλους τῶν μεγίστων, ἐκαλοῦντο δὲ ἀμνήμονες, ὡς ἄν τις εἰκάσειε, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνον. εἰ μὴ νὴ Δία πολυμνήμονές τινες ὄντες. ὁ δὲ τὰς γνώμας ἐρωτῶν, ἀφεστήρ. *Qui in Cnido dicuntur Amnemones, & quis Aphester? Sexaginta deliguntur ex optimis viris. velut episcopi ad quos de maximis rebus refertur. Dicebantur verè ἀμνήμονες, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνον, quia in iudicium non vocarentur: aut certè πολυμνήμονες, memoriosi.* Fuerunt itaque Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ, secundum Hesiodum, & ferè omnes alios. Pauci ex Poetis, quorum est Alcmæon, Musas cœli & terræ filias prodiderunt: cui in quodam hymno astipulatur Pindarus, sic Musam alloquens.

Ἄρχε δὲ οὐρανοῦ θύγατερ.
Incipe verò cœli filia.

Vbi commentatores, ex Aristarchi sententia & Mimnereæ, asserunt Musas cœli filias. Vnde & astruunt illas fuisse ab initio: & ante Iouem, si credimus Eustathio: qui Musam interpretatur animæ cognitionem, quæ nō minus sit diuinum quiddam quàm anima ipsa. Eius sententiæ videtur esse Homerus, quum θεὰν dixit ἀπὸ τοῦ θέειν, id est a cognitionis celeritate. Ab indagine enim dicitur Musa, secundum Platonem in Cratylo, vel inquisitione, ἀπὸ τοῦ μῶσθαι: cui Pharnutus libro de natura Deorum subscribit, cùm ait: καλοῦνται δὲ μοῦσαι ἀπὸ τῆς μώσεως, ὅ ἐστι ζητήσεως, *Musa (inquit) dicuntur ab inquisitione.* Idem sentit Suidas, propterea que ait eas ab inquirendo dictas, quoniam ipsæ sint omnis disciplinæ causa. Alij, vt Cassiodorus, propter scientiarum & disciplinarum inter se conuenientiam, Musas vocarunt quasi ὁμούσας vel certè quòd inuicem sicut virtutes sibi esse videantur. Vel denique (vt Diodorus scriptum reliquit) Musæ vocantur, quòd modulandi artem cæterasque disciplinas probè teneant. Delectabatur enim Osiris Aegyptiorum Deus omni genere Musicorum & chorearum, proptereaque illum plerique Musici consectabantur, inter quos nouem fuisse puellas proditum est, quæ cantu & musica præstarent, quas ideo Græci Musas appellarunt. Quæ Diodori sententia cum Platonicis consentit. Musarum enim nomine cœlestes cantus intelligunt: quo argumento Camenas dici aliquando existimant, ex Melanchthonis sententia, qui in scholiis & illustrationibus versus illius Virgilij,

Alternis dicetis, amant alterna Camenæ.

Per Camenas Musas intelligit, fuitque illas à canendo dictas: hasce verò à Ioue proficisci, quoniam (vti est apud Plotinum) mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupat Platonis schola, cui consentiunt hæc verba:

Principio cœlum ac terras, camposque liquentes,
Lucentemque globum lunæ Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde namque colligi, vt ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniam cælestes moueat sphæras ac regat, Musici cantus musarum nomine significati, cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoque in Bucolicis,

Ab Ioue principium musa, Iouis omnia plena:

Quoniam vigeat vbique Iupiter, ac impleat omnia & cœlum velut citharam quandam verset agiterque, cœlestes ac harmonicos prolicieus cantus. Quòd impulit Homerum, vt cantores vocauerit σωφρονιστὰς, id est, Castigatores quosdam, in Clytæmnestræ custodia, vt qui philosophi sint, & ex musis omnia sciant: quòd pluribus comprobat Athenæus. ἀείδειν certe apud Græcos est canere, quòd verbum si examinemus,

minemus, reperiemus illud compositum ab *α* particula intensiua & *εἰδεῖν* cognoscere, quasi omnium scientiam sibi vindicent Musarum alumni. Musarum origo talis est & deductio. De numero verò earum non satis constat inter autores. Varro (vt testatur Seruius) tres inquit fuisse Musas: vnam quæ aquæ nascitur motu: alteram, quam aeris icti efficit sonus: tertiam, quæ mera tantùm voce consistit. D. August. hanc de Varione fert sententiam, quam Gyraldus in suo de Musis Syntagmate inseruit. Non audiendi sunt (inquit) errores gentilium superstitionum, qui nouem Musas Iouis & Memoriæ filias esse finxerunt, refellit eos Varro, quo nescio vtrum apud eos quisquam talium rerũ doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim ciuitatem nescio quam: neque enim recordor nomen: (Gyraldus tamen colligit ex quibusdam autoribus dictam fuisse Sicyonem & ex his versibus:

Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi,
Sed Sicyon totidem ternas ex are sacrauit)

Dicit igitur August. ciuitatem hanc locasse apud tres artifices terna simulachra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret, ut quisquis artificum pulchriora formasset, ab illo potissimum electa emeret. Itaque contigisse ut opera sua quoque illi artifices æquè pulchra explicarent, & placuisse ciuitati omnes nouem, atque omnes emptas esse, vt in Apollinis templo dicerentur. quibus postea dicit Hesiodum poetam imposuisse uocabula. Non ergo, ait, Iupiter nouem Musas genuit, sed tres fabri ternas fecerunt. Tres autem non propterea illa ciuitas locauerat, quia in somnis eas uiderat, aut tot se cuiusquam illorum oculis demonstrauerant, sed quia erat facilè animaduertere omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. aut enim editur uoce, sicut est eorum qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum & tibiarum: aut pulsu, sicut in citharis & tympanis, & quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt. Hęc August. Horum idolorum artifices fuerunt Cephisodotus, Strongylio, & Olympiosthenes, quorum singulis ternas Musas effecerunt, & has primas fuisse quidam contendunt. Olim non plures tribus coisse conuiuas, testatum annalibus est: quando nec plures initio creditas esse Musas relatum scimus Pausanię monumentis, quas ait ab Aloei filiis Oto & Ephialte sic nominatas, *μελέτην*, meditationem: *μνήμην*, memoriam: & *ἀοιδὴν*, cantilenam. Archestrati Poetæ etiamnum superest ea in re testimonium. Hi Aloei filij primi fuerunt qui Musis sacra fecerunt, remque diuinam obiuerunt Musis illis tribus in Helicone, & illis nomina imposuerunt. Sunt qui duas tantum volunt fuisse Musas. Alij quatuor fingunt, propter præstantiam qua ternarii numeri, cuius tantam fuisse virtutem existimarunt Pytagorici, (sicut est apud Plutarch. in lib. *περὶ ἀρεσκόντων*, &c.) ut per illum tanquam per numen aliquod iurarent. *οὐ μὰ τὸν ἁμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτὴν παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ᾽ ἔχουσαν.* *Per quaternionem sacrum, qui animæ nostræ tradit naturam æternam, &c.* Etiam quibusdam dicuntur esse quinque. Aliis septem, cuius numeri non parua est vis, vt videre est apud autores, quos esset longum in medium proferre. Nouem postea dixit esse Musas Pierius Macedo. Sunt qui existiment nomina nouem filiarum Pierii Musis fuisse imposita: quæ reperiuntur apud Hesiod. in Theogonia:

ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
Κλειώ τ᾽, Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε, Μελπομένη τε
Τερψιχόρη τ᾽, Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ᾽, Οὐρανία τε
Καλλιόπη θ᾽, ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν.

Cantabant arte sorores
Clio, Euterpeq; iuuans & docta Thalia,
Melpomene, lætis & Terpsichorea choreis.
His subeunt Erato, memoriq; Polymnia mente.
Addimus Vraniam, & quæ manet vltima, quanquam
Calliope cunctas supereminet vnica Musas.

Quod nouem fuerint Musæ, confirmat item Hom. Od. ω.

μοῦσαι δ᾽ ἐννέα πᾶσαι, ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ,
Θρήνεον· ἔνθα κεν οὔτιν᾽ ἀδάκρυτόν γ᾽ ἐνόησας
ἀργείων, τοῖον γὰρ ὑπώρορε μοῦσα λίγεια.

Musæ autem nouem vniuersæ, alternis canentes
voce suaui,
Lugebant, vbi neminem lachrymarum expertem
animaduertisses
Argiuorum, talem luctum excitauit Musa vocem
claram edens.

Hoc idem declarant nouem noctium concubitus Iouis cum Mnemosyne, de quibus veteres poetæ, & maximè Hesiodus in his:

ἐννέα γάρ οἱ νύκτας ἐμίσγετο μητίετα Ζεύς.

Cui Iupiter vllo
Aut diuum præsente nouem sub noctibus hæsit.

Non ad aliud videtur referri Orphei Theologia iam à multis decantata, quam nihilominus tamen, quod ad hunc locum pertineat, afferemus. Sphærarum autem cœlestium ita animas partitur, vt cui libet geminam contribuat vim, vnam in cognoscendo positam, alteram, in sphe-

ræ corpore viuificando atque regendo. In anima itaque sphęrę Lunaris illam vim, Bacchū, Licnitan, hanc Thaliam Musam in anima Mercurij, Bacchum Silenum, & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum Bacchum, & Melpomenen: Martis, Bassareum atque Clio: in Iouis, hanc Sabaxium, illam Terpsichoren: in Saturni, hanc Amphieton, illam Polymniam: octauę sphęrę Perichthonium & Vraniam: in anima autē Mundi vim priorem, vocat Bacchum Eribronium, secundam verò Musam Calliopen. Singulis porrò Musis vnum præfecit Bacchum, quoniam is symbolicās diuinæ cognitionis nectare prudentioribus monstrat. Licèt autem singulis sphæris cœlestibus vnam præfecerim Musarum cum Baccho, non inferendum est tamen cęlos esse animatos, anima informante, sicut per animas animalium carnes informantur. Sed de re tam obscura, inquit Damascenus, nihil temere credendum. Dictæ sunt Musæ virgines natiuo decore contentæ, vt inquit Lucianus in Deorum superorū 3. Dialogo, quo loco appellat illas ἀτρώτους, inuulnerabiles, id est quæ nunquam facem & sagittas Cupidinis expertæ sint: αἐὶ γάρ τι φροντίζουσι, καὶ τι ἐν ταῖς ᾠδαῖς ἔχουσι: *& semper aliquid cogitent, atque in suis cantibus contineāt.* Eodemque modo & Dianam vocat virginem, quàmque reformidet nimis, quia venationi dedita sit. Incedunt præterea hæ virgines simul, eodemque loco versantur, & in chorum numerumque ludos agere dixerunt. Sorores etiam fuerunt existimatæ. Montes & loca alta habitarunt, Heliconis nempe verticem. Secessu denique & solitarijs locis maximè delectatæ sunt, vt est apud Plutarch. in lib. περὶ πολυπραγμοσύνης. Coronatę fuerunt diuerso modo à diuersis. Quidam eas palmas coronatas tradiderunt. Ab aliis dicitur laurus illis sacra ad coronas: vnde & poetę earum alumni dicuntur δαφνοφάγοι. Placuit quibusdam corollam è rosis earum capiti circumponere: vnde eleganter Sappho aduersus imperitam mulierem cecinit:

κατθανοῖσα δὲ κείσεαι.
οὐ γὰρ πεδ' ἔχεις ῥόδων ἐκ πιερίης.
Mortua iacebis.
Non enim hortulum habet rosarum ex Pieria.

Hoc autem obiter dicam de coronis hoc loco, veteres non simpliciter, sed summa cum ratione coronas instituisse. siquidē legimus Dionysium, quum vinum comperisset iucundissimum, quo liquore facile erat secum discumbentes inebriari: coronam hederaceam consuluisse capiti imponendam, vt hederæ frigiditate vapores acres & calidi moderarentur & repercuterentur. Hæc de Musis in genere scripta fuerunt fabulosè. quæ cur ficta, & qua ratione, diligenter inuestigemus. Primum quidem ex Ioue & Mnemosyne natas fuisse Musas, idcirco fabulati sunt antiqui (vt Proclus Diadochus scriptum reliquit in Hesiod enarrationibus) quia ad procinctum in literaria velut palæstra tendentem necesse sit νοητικὸν εἶναι καὶ μνημονικὸν .i. intelligendi percipiendique potestate, atque item retinendi præcipuè pollere: Iouem autem contribuere τὸ νοητικὸν, Mnemosynen verò τὸ μνημονικὸν. Deinde ex Mnemosyne Musas sustulisse dicitur Iupiter, quando & literarum politiorum dux est, quas certè non nisi exacta cura atque detentione suscipere datur, & sunt ad vitam transigendam maximè necessariæ. Alij verò ita interpretantur. Iupiter, aiunt rerum omnium parens è Mnemosyne (.i. memoria & cognitione sui) Musas genuisse dicitur, quę mentis conceptus significant, æternarum rerum contemplatores, quæ quidem res intellectu tantùm percipi possunt. Nam & (ut superius diximus) Plato Musas dictas vult indagatrices, vtpote quæ per sensus, & exteriora, quæ superna & cœlestia sunt, excogitent. Qui duas fuisse putarunt, eandem ferè habuerunt considerationem. vnam enim fecerunt contemplatiuam, quæ res à sensibus abstractas doceret: alteram, ab efficiendo, practicam, quæ circa effectionem & omnes res mechanicas versaretur. Sed Censorinus in lib. de die natali, Musas ait olim tres fuisse ideo existimatas, quoniā organum quoddam tres habuit intensiones, grauem mediam, & acutam; cui non astipulatur Plutarch. in Symposiac. quęst. 14. sic autem ait: εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς, ὅτι τρεῖς ᾔδεσαν οἱ παλαιοὶ Μούσας. καὶ τοῦτο λέγειν ἀπόδειξιν ἐπιμαθὲς ἦν καὶ ἄγροικον ἐν τοσούτοις καὶ τοιούτοις ἀνδράσιν. Αἰτία δ' οὐχ ὡς ἔνιοι λέγουσι, τὰ μελῳδούμενα γένη, τὸ διάτονον, καὶ τὸ χρωματικὸν, καὶ τὸ ἐναρμόνιον, οὐδ' οἱ τὰ διαστήματα παρέχοντες ὅροι, νήτη καὶ μέση καὶ ὑπάτη: & multa alia quę eodem capite de hac re traduntur. sic autem redduntur Latinè: *Dixit igitur frater meus, quod tres Musas agnouerāt solùm antiqui: sed hoc velle coram tantis & talibus viris probare, fatuum erat & ridiculum. Atque huius rei caussa non est tribus Musices generibus assignanda, Diatonico, Chromatico, & Harmonico: minusq́; tribus Musicæ diastematis, νήτῃ, acuto: μέσῃ, medio: & ὑπάτῃ, graui.* quoniam malè omnes Musas vni alligarunt scientiæ minimè completæ adhuc. est enim tantùm harmonia

quædam pars *Musicæ*. Sed vt postea probat, multo melius antiqui, qui omnia scientiarum genera ad tria referebant, Philosophiam, Rhetoricam & Mathematicam. quod quidem si secundum autorem expendamus, verum esse reperiemus & accommodatum nouenario numero. Ad hæc Cornutus in lib. de deorum natura, tres ait fuisse ob eius numeri perfectionē, qui etiam Deo attribuatur tanquam simplicissimus. Qui fecerunt quatuor, vt M. Tull. lib. 3. de natura deorum, aut quinque, illud referunt ad musicorum instrumenta vetustissima: quæ non plures habuerunt sonos. Qui autem septem, ad illud alluserunt, septem esse artes liberales, & idcirco septem Musas. Sed nouem esse numero, iam vsu receptum est & celebratum ferè ab omnibus: multis verò de caussis apud Plutarch. Vna est, quòd tanta est perfectio numeri nouenarij, vt sit primum quadratum procedens ex primo numero impari, ac impariter impari: ἀπὸ πρώτου περισσοῦ τετράγωνος ὤν, καὶ περισσάκις περισσός: estq. qui primus diuiditur in tres impares æquales. Altera, quia ex duobus primis cubis & monade cōstat, vel ex triāgularibus, videlicet sex & tribus, inde triplicato ternione. Quin & ipsarum mater Mnemosyne reperitur esse nouem literarum. Reliqua ex Plutarcho disces lib. συμποσιακῶν. Fulgentius ait, nouem Musas cùm *Apolline* earum fratre & Musagete nihil aliud esse quàm humanæ vocis decem modulamina: vnde & Apollinis cithara pingitur decachorda: refert etiam legis diuinæ decachordum vel psalterium. Postremò (eodem Fulgentio autore) finguntur decem cum Apolline. nihil autem aliud præ se ferunt quam quatuor primores dentes, quos lingua percutit, duo labra, quæ sunt veluti cymbala verborum: linguam, plectrum, palatum, cuius concauitas profert sonum; asperam arteriam, quæ est meatus spiritualis; & pulmonem, qui veluti follis conceptum spiritum reddit & reuocat. Finguntur autem mulieres; & virgines mulieres quidē. quia virtutes & disciplinæ casus muliebris nomenclaturas habebant: virgines verò & non coniugatæ, quoniam virtutis disciplinæ, vti virgines, abditę atque incomptæ esse videntur, natiuo scilicet decore contentæ: id quòd & de cæteris disciplinis non incommodè dici putamus. qua ratione, Gyraldi iudicio, interiores & reconditas Cicero literas appellauit. Ad hæc constant & incedunt vnà, ad innuendum virtutes inseparabiles atque indiuulsas esse. Deinde semper deorum hymnis atque ministerio sunt maximè intentæ; siquidem principium atque adeò elementum totius eruditionis est, ad diuinæ oculos perpetuò defixos tenere, atque id vitæ factum exēplar habere in ore. Dux eis fuit præfectus *Apollo*, propter Musices communionem. nam & ille memoratur cithara scire, vt dictum fuit. Diuersis autem operibus in montibus uacare traduntur: quandoquidem solitariam agere uitam, & crebrò ad loca à uulgi consuetudine remota, ac perturbationibus ciuilibus libera secedere consueuerunt hi qui philosophiæ nomen dederunt: sine qua nihil honesti in solitaria uita inueneris. Atque huius rei gratia dicitur nouem noctibus Mnemosyne congressus Iouis sustulisse. etenim nocturna his opus est moderatione, quæ ad eruditionem spectent, ut inquit Epicharmus: *Si quid* (inquit) *sapientiùs mediteris, nocturnæ opus est consideratione*: & omnia quę ad literas pertinent, noctu potius excogitātur. Palma autē coronantur, quæ φοίνιξ Græcè, ut quidam uolunt, ob agnominationem, quòd nimirum Phœnices primi fuerint literarum inuentores: uel quòd magis probat Pharnutus, estque magis consentaneum veritati, quia pulchra, semper virens, & ascensu difficilis, & dulci fructu sit hæc planta. Qui Laurum sacram Musis voluerunt. hanc habebāt rationem, quod plurimū Laurus valeat πρὸς τὸν ἐνθουσιασμὸν & afflatum, vt Sophocles in Cassādra docuit. illudque vsurpauit Lycophron, quum poetam appellet δαφνοφάγον, quodque de se Hesiodus testatur vel certè quia Laurus est semper virens hocque pacto opera Musarum sint semper viridia. Postremò ex rosis corollam Musas habuisse diximus ex Sappho, quia coronam ex rosis, sicut hederaceam proditum Bacchi potentiam sua frigiditate retundere: id potius crediderim vi occulta prestare. non enim tantæ frigiditatis est rosa. Quocunque res eant, hac corona designarūt antiqui, vini potentiam ebrietatisq; violentiam hebescere: sicuti & violarum. per antipathiam enim grassantis crapulæ latenter impetum repercutit, & calidi vapores ascendentes sic contemperantur. Per Bacchum autem vel ebrietatem, hoc loco omne crapulę. libidinis, & gulę genus intelligas velim: quòd nihil æquè reprimere potest quam corona è rosis Musarum, i. præstantissimis floribus virtutum & disciplinarum capiti imposita, vel potius intro missa.

DE CLIO. CAP. II.

Quòd omnes homines excitantur gloriæ & honoris stimulis.

ANNON magnanimũ prę audaxq; facinus est illud Herculeũ, cõtra mõstrosam gigãtomachiã arma sumere, robustissimos quosque prædones in arenam prouocare, latrones maleficosq. homines domare? horrenda denique & ardua labore & viribus vincere? Leonem Cithęroniũ inuulnerabilẽ interficere, & nudis manibus vnguibus dissecare, hydram multorum capitum bestiam suffocare, aprum Erymanthium interimere, ceruam aurea cornua gerentem capere, aues Stymphalidas repellere? &c. huiusmodi plurima monstra monomachia superare, vt aliquod tamen gloriæ & honoris nomen consequeretur, Hercules hæc sibi pericula fortiter subeunda proposuit. Quid Theseum, alterum Herculem, commemorem? petra summota calceos atque ensem auferentem, Minotaurum percutientem, pedestri itinere Athenas proficiscentem, obsessam viam à maleficis viris vndecumque pacantem, Corynetam claua prop ia præcepta occidentem, Pityocamptem Sinim Polypemonis filium opprimentem, multaque alia non minoris periculi facta aggredientem? Quid illum infinitosque alios Romani & Græci imperij duces ad tam præclara & difficilia impulit facinora? vnus gloriæ stimulus: quo incitati immortalem sibi laudem & gloriam compararunt. Quid? Temistocles magnus ille Atheniensium dux, nonne apud Ciceronem pro Archia poeta, eius vocem tantùm libentissimè audiebat, à quo laus sua prędicabatur? Non alio modo Homerum illustrauit Poetice, Demosthenẽ eloquentia, Aristidem integritas: itidem & alij alijs modis inclaruerunt: ita vt verè hoc encomium de illis dicatur: τιμῶντες δ' ἀρετὰς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται. τεκμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον. *Quibus virtutes in precio sunt, ij perueniunt ad illustrem viam: nobilitat autem suum quemq; opus.* Sentit benefactis potius quam opibus parari veram gloriam, nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Qui autem gloriam affectat, hunc oportet ab egregio quodam facinore auspicari, vt est apud Pindarum hymno 6. Olymp. ἀρχομένε δ' ἔργε πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. *In ini io facinoris oportet faciem illustrem addere.* Virtutes enim periculi expertes ἔτε παρ' ἀνδράσιν, ἔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμ αι. quod conuenit cum Hesiodo.

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Virtutem posuere Dii sudore parandam.

Nemo itaque absque periculo laudem sibi magnam parauit. At contra, qui gloriosum sibi monumentum adepti sunt & apud posteros, illud frequentes à M. Tullio vsurpatum in epistolis ad Atticum habuerunt præ oculis, ex Hom. Iliad. ζ.

αἰδέομαι τρῶας καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους.
Troianos ac Troianas vereorq; pudetq;.

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in vrbẽ sese recipere, ne quis opprobraret illi imputaretque Troianorum interitum. Dictis quibusdam de honoris, & glorię insignibus ipsa re longè inferioribus, iam ad ea quę de Clio gloriæ dea antiquissima fabulati sunt antiqui, breuiter explicanda accingamur. Clio itaque Iouis & Memoriæ filia fuit, (vt testatur Hesiodus in Theogonia, vtque iam dictum fuit superiori capite) prima reliquarum Musarum, quæ nouem noctium concubitibus genitæ à Ioue fuerunt. Matrem fuisse voluerunt Ialemi & Hymenæi: quamuis aliter senserit Asclepiades. Affirmat enim Apollinẽ ex Calliope tres filios sustulisse, Ialemum, Orphea, & Hymenæum: & propterea Martianus Capella, & Claudianus Hymenęum Musa genitum fuisse aiunt. Apollodorus libro primo de deorum origine sic ait: *Clio Pierum Magnetis filium, Veneris ira, quòd ei Adonidis amorem exprobrasset, deperiuit: cuius compressu Hyacinthum filium concepit.* Vnde fortasse sumptum est prouerbium apud Erasmum Chil 2. cent. 10. μαγνήτων κακὰ, quæ recidunt cum Termerijs, vt est apud Suidam,

κἄν τὰ τῶν Μαγνήτων κακὰ, κἂν τὸ τερμέριον, κἂν πᾶσαν ἁπλῶς ἐκφθέγξωμαι τὴν τραγῳδίαν. id est, *nec si Magnetum mala nec si Termerium nec si totam in summa tragœdiam eloquar,* Magnetis autem illi afflicti, oriundi fortassis fuerant ab hoc Magnete: inciderant autem in tanta mala violato quodam numine, sicut & hic. Strabo Magnetum historiam Geograph. lib. 14 Ioannes Grammaticus credidit Ialemum & Hymenæum Clius filios, idest historicæ cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitarit, epithalamios autem & iambicos Hymenæus. Annotat Cœlius Rhodiginus lect. antiq. lib. 28. cap. 24. ad illud Menandri, ὑμὴν ὦ ὑμέναιε ὦ ὑμὴν, & ad illud Catulli ab interpretibus negligenter prætermissum:

O Hymen Hymenææq; o
Hymen, o Hymenæe.

ab eisdem malè concipi, Martiani Fęlicis autoritate, Hymæneum fuisse Veneris filiũ. quo

Mar-

Martianus suspicatur quidem. Sed malè feriati homines Tortellij deliraméta sunt insecuti. Hymenęum cantuũ epithalamicorum inuentorem fuisse satis superq; declarãt hæc Plutarchi verba: τῶν συμποσιακῶν: ἡ δ' ἱγαμήλιος Ἰράπεζα. κατήγορον ἔχει τὸν ὑμέναιον μέγα βοῶντα, καὶ τὴν δᾶδα, καὶ τὸν αὐλόν ἄφησιν ὅμηρος καὶ τὰς γυναῖκας ἱσαμένας ἐπὶ ταῖς θύραις θαυμάζειν καὶ θεᾶσθαι: *Conuiuium verò nuptiale cum cantu coniugali Hymenæi altè clamantis, & faces & tibiæ, vt ait Homerus, & mulieres pro foribus astantes aspicientes, & tale huiusmodi admirantes, &c.* Quo ex loco facilè est intelligere, Hymenæum cantus nuptialis esse presidem: Hæc ille. Nunc breuiter quid per hanc primam Musam Clio nominatam intellexerint antiqui, examinemus. Finxerunt itaque illam Iouis filiam: quia cùm κλειώ nihil aliud significet quàm gloriã: si liceat gloriam & nomen benè actorum posteris relinquere, absit vt aliunde repetamus quàm à summo Deo, qui è memoria, contemplationeque, bene gestę rei famam nobis parit, nullo quo non celebrandam. Huius rei gratia Plutarchus in Symposio: ἥτε κλειὼ τὸ ἐγκωμιαστικὸν προσάγεται. κλέα γὰρ ἐκάλουν τοὺς ἐπαίνους. *Clio quidem encomia laudum recipit, Clea enim vocabant antiqui laudes.* Non alia ratione Fulgentius lib. Mytologicῶn Musas doctrinæ ac scientiæ dicit modos. Prima Clio: quasi prima cogitatio discendi. κλέος enim Græcè fama dicitur: vnde & Homerus, τὸ κλέος εὐρὺ καθ' ἑλλάδα καὶ μέσον ἄργος. Et quoniam nullus scientiam quærit, nisi in qua famæ suæ protelet dignitatem: ob hanc rem Clio prima appellata est, idest cogitatio quærendæ scientiæ: quod alio loco Homerus etiam confirmat: ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν. *Nos verò solam famam audimus, neque quid scimus.* Plutarch. loco iam dicto circa finem mysticum Clius sensum affert. Patitur namque nouem Musas in duo genera: alterum quidem vult præesse voluptatibus & ludis, id est cauet ne quis stultè in turpia & inhonesta labatur, eumque cantu, choreis & tibijs dulcisonis ab eiusmodi libidinum stimulis retinet; alterum verò res arduas, graues & serias sequitur; quòd Clio, Calliopæ & Thaliæ conuenit: omnia autem debent symmetria & mediocritate summa moderari, ne è locis ad libidinem fiat conuersio, & è rebus serijs in senũ morositatem imprudentes incidamus. Cornutus vult Clio dictam fuisse ἀπὸ τοῦ κλέους, quod gloriam adipiscantur literati, quòdque alios laude celebrent. Diodorus verò propter gloriam, quæ ex laudibus poetarum oritur. Duos autem habuit filios, Ialemum & Hymenæum, contrariæ sortis homines: quòd hic lætis conuiuijs & nuptijs semper adesset, vt dictum est superiùs, ille verò eiulatione & luctu suas aleret cogitationes. Quòd Aristophanes apud Athenæum notat in Dictionibus Atticis, ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος ἐν δὲ πένθεσιν ἰάλεμος. *In nuptijs Hymenæus, in luctu Ialemus.* Nihil autem aliud per hos diuersæ conditionis Clius filios significare voluerunt, quam qui gloriam sibi parare cupiunt, nunc aduersa premi fortuna, nunc secunda admodum delectari, vel nunc dulcem cantare hymenæum, nunc ἰαλεμίζειν, id est Ialemi lugentis vocem miseram edere: de quo dictum est illud: Οἷος ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοις. id est, *Qui Ialemus vel eiulatus, quique luctus, lacrymæque super lacrymas distillantur in nostris ædibus.* Atque de Clio breuiter dicta sufficiant.

DE EVTERPE. CAP. III.

Vnicuique est sua voluptas, & sapientibus & stultis.

NEMINEM adeo grauem & seuerum huius humanę vitæ censorem existimabãt antiqui, etiamsi naturã Timonis μισανθρώπου induerit, qui alicuius rei delectatione non capiatur. Alius enim generosos equos, alius insignes canes, alius diuitiarum expetit copiam: sicque hoc curriculum ærumnis & calamitatibus plenum transigere recordatione dilectę rei consueuerunt. Sapientes vtique voluptatibus non carent, quippe qui meditatione assidua rerum sublimium delectantur. Plato enim in Philebo inquit: ἴδε γάρ. ἥδεσθαι μὲν φαμὲν τὸν ἀκολασταίνοντα ἄνθρωπον, ἥδεσθαι δ' αὖ καὶ τὸν σωφρονοῦντα αὐτῷ τῷ σωφρονεῖν: ἥδεσθαι δ' αὖ καὶ τὸν ἀνοηταίνοντα καὶ ἀνοήτων δοξῶν καὶ ἐλπίδων μεστόν, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν φρονοῦντα αὐτῷ τῷ φρονεῖν, καὶ τούτων τῶν ἡδονῶν ἑκατέρας, πῶς ἄν τις ὁμοίας ἀλλήλαις εἶναι λέγων, οὐκ ἀνόητος φαίνοιτο ἐνδίκως: id est, *Vide enim. Delectari dicimus intemperantem hominem: sed & temperantia temperantem: delectari insipientem insipientibus opinionibus ac vana spe undique plenum: sed & sapientia sapientem: quas quidem voluptates si quis dissimiles esse neget, insipiẽs meritò esse videatur.* Vtrisque igitur & sapiẽti & insipienti, sua est voluptas. Sed tãto illius est præcellens quanto huius vilis & abiecta. Hic enim voluptatibus corporis ad nauseam vsque

saturatur: ille verò inebriatur nectare viuifico animi: cuius celsitudinem & maiestatem satis demirari nequeas, neq. enim in vmbraticis quęstibus, vel etiam mundi imperio acquiescit. angustiori enim limite continetur, tanquam Gyari clausus scopulis: at mirum in modum æstuat res supra captum naturæ intelligere, miroque philosophandi studio sollicitatus conatur in ea curricula venire in quibus Dei infiniti impressa sunt vestigia. Arrogans sanè & vesana est illa cupiditas, attamen magnifica, quæ humilibus & terrenis rebus minimè delectatur, sed penetrat altiùs, donec id tandem cogitatione pertingat, in quo mens expleta tanquam in extremo consistat. De Euterpe (.i. de vera delectatione) dicturi, pauca hæc præmittenda censuimus. Est itaque ἐυτέρπη secunda Musarum ordine, à Ioue oriunda & Memoria, teste Hesiodo. Mater fuit Themistoclis, vt inquit Neanthes, lib. 3. rerum Græcarum: quanquam alij (vt Amphicrates prodidit in lib. de viris illustribus) Themistoclem ferunt Abrotoni meretricis filium. Tantæ autem fuit famæ Themistocles, vt κατ' ἐξοχὴν in numerum trium imperatorum celeberrimorum redactus fuerit, Periclis, Miltiadis, Cimonis, qui cùm Themistocle quatuor apud Græcos dicuntur viri. Quoniam autem Themistoclis incidit mentio, hoc obiter dicam non incuriosum, & quod difficile est reperire apud autores, obseruatum nihilominus à Cęlio Rhodigino cap. 12. lib. 14. lect. antiq. Themistoclem tres habuisse filios insignes, Neoclem, Demopolin, qui Athenis, propter singulare certamen corollis fuerunt insigniti, & Cleophantum, de quo meminit Plato in Memnone. quia autem mirum est quod de illo refertur, verba autoris subijcio: ἢ οὐκ ἀκήκοας ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθόν, &c. *Audistin' quod Themistocles filium Cleoph. in equestri facultate strenuum reddidit, adeò vt equis ille rectus insisteret, rectusque ex equo iacularetur, cæteraq. permulta stupenda faceret, in quibus illum diligenter parens erudiuit; sapientemq. in singulis quæ præceptoribus præcipua sint, reddidit.* Quod etsi mirabile videatur Platoni, & iure: tamen hæc eadem, quæ Cleophantus faciebat, visa sunt Lutetiæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis annis Turcę cuiusdam captiuus, eiusmodi exercitia didicerat: deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebribus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi laxatis: primo quidem cursu, iaculabatur summa excurrens, tanto artificio vt in passum equi sagittam à tergo indeteret. Secundo, rectus, nullis adhibitis calcaribus equo insistebat, & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & brachia (rectus equo) circumuoluebat. Quarto, quod mirabile est, scytalam ferream ad decem pondo, (rectus,) & eodem modo decurrens, ac si equo insedisset admotis calcaribus) in altum proijciebat, quæ interim semel voluebatur; eandem cadentem, quadam interiecta mora, quam temporis spatio metiebatur, ex qua parte illam proiecerat, compressa manu recipiebat. Quinto, circum ephippium equi gyrabat. Sextò, equum ascendebat currens, ter aut quater, & ex eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensem acutissimum explicabat, & eum nudatum statim reponebat: eodemque cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus decurrens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nono, quod stupendum est, proiectis in altum tibijs, capite deorsum in ephippio, stadium decurrebat, quo absoluto, ingeniose sanè in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia multis circunstantibus fecit, quæ quoniam sunt adhuc in ore omnium, illa vlterius non persequar. Atque hæc præter rem dicta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (Dea iucunditatis) dicitur admodum tibijs delectari, & iis pręesse. Quare adducor, vt credam Themistoclem Euterpes filium non fuisse. in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit lyram: quare habitus est indoctior. Lyrę & tibiarum maximam fuisse præstantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus 1. Therap. Sicut enim, inquit, lyram antiquitùs tetigisse in conuiuijs honestum erat, vel id genus aliud: sic non tetigisse turpissimum. ἅπτεσθαι δὲ πάλαι κατὰ τὰς τοιαύτας συνόδους, καλὸν ἐνενόμιστο. Lycurgus quãuis durissimas leges Lacedæmonijs imposuisset, lyrę tamen studium egregiè videtur amplexatus, quò transmitti laborum onus molestissimum posset faciliùs. Remigem (vt ait Fabius) cãtus hortatur, & singulorum fatigatio quemlibet rudi saltem modulatione solatur. Tibiarum consuetudo videtur cœpisse post Medicas victorias, cùm iam Græci de se magnificè sentirent. Desita verò Athenis postea, vel quia (vt inquit Arist.) esset ὀργιαστική: *concitatrix*: vel certè διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου .i *ob faciei deformitatem*. Tibiarum fuerunt diuersæ species. Libyes plagiaulon ex loto: elymon ex buxo. hippophorbon ex lauro; Phorbion autem, pellis ori circumposita tibicinis, ne rimã la-

labellum conciperet. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maxime, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maximè: quamuis eam matri deorum quidam tribuant. Et propterea apud Ouidium:

Ante Deum matrem cornu tibicem adunco.

Quòd hoc tibiarum genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrrheni, sicut Thebani hinnulorum ossibus. Celtę fistula vtuntur ex calamis, atque Oceani insulares. Scythę, Anthropophagi, ac Arimaspi, aquilarum & vulturum ossa tibiarum vice inflant. Aegyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiarum multo plures specie, pro diuersis nationum gentium & locorum usibus, quas aliis tranctandas relinquemus. Hoc satis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio, post mirum in modum excreuisse, ita ut nulla ferè regio sit, quæ tibijs vel hymnos vel cantus alios non incinat. maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerunt, Apollonij & Rodij enarratores μαθήματα (i. *disciplinas*) inuenisse affirmant. Alij dicunt uehementer Dialectica delectatam. Vt autem uno verbo dicamus, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi lib. 6. Symposiacῶn, in quo sic ait, εὐτέρπῃ δὲ πᾶσ ἄν τις ἀποδοίη τὸ θεωρητικὸν τῆς περὶ φύσιν ἀληθείας, οὔτε καθαρωτέρας οὔτε καλλίους ἑτέρωθι γένει περαλιπὼν εὐπαθείας καὶ τέρψεις. hoc est, *Euterpæ omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, existimantes, nullas esse delectationes puriores, recreationesq́ pulchriores illa.*

Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunqe de musis diximus primo capite, sint (præter gloriam quam nobis acquirit Clio) multum suauia & delectabilia. Vel secundum Fulgentium, quod primùm sit scientiam, honorem, & gloriam quærere; secundum, delectari, quod quæras. Quæ conueniunt eum Plutarchi verbis ex Chrysippo: ἐγὼ δὲ μεταποιοῦμαί τι καὶ τῆς εὐτέρπης. εἴπερ (ὥς φησι Χρύσιππος) αὐτή τι περὶ τὰς ὁμιλίας ἐπιτερπὲς εἴληχε καὶ κεχαρισμένον, &c. *Aliquid mihi tribuo quod Euterpes est proprium, si verum est quod ait Chrysippus, inter homines illam aliquid vrbani & decori habere.* Itaque Euterpen nihil aliud significare arbitror, quàm gaudium & delectationem, quam (post tot labores in Musis consectandis & scientijs ediscēdis susceptos) merito consequimur cum Oppiano in Halieuticis. πόνῳ δ' ἐφ' ἅρμα τέρψις ὀπηδεῖ: *laborem sequitur gaudium*. Atque de Euterpe hactenus.

DE THALIA. CAP. IIII.

Conuiuium legitimum Platonicum reficit corpus & animum.

MVLTA de conuiuij ratione apud uarios, deque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei, longam hanc disputationem persequi. Verum quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituimus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima, quę nobis inter legendum occurrerunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum, nihil esse in uita quod animum allectet blandius, frontemque remittat gratius vno conuiuio bene instituto. Quod vt altius repetatur. Aristot. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore (i. mole terrena, quę spiritus continet & humores) & animo, cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestæ vis profluet, si bene sitt temperata, inquit Galen. his autem conuiuium vnum omnibus satisfacit. Etenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spiritum refici, ac rationem expergefieri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam ut plurimum euanescet amoris fomes, amicitię condimentum, ac uitæ solatium. Communio siquidem & familiaritas uitæ, rectius & honestius statuitur conuiuij finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Quod comprobat Plutarch. in Symposiacis de Musa Thalia loquens hoc pacto: τῆς δὲ ἐπιθυμίας τὸ μὲν περὶ ἐδωδὴν καὶ πόσιν, ἡ Θαλία κοινωνητικὸν ποιεῖ καὶ συμποτικὸν, ἐξ ἀνθρώπου καὶ θηριώδους. διὸ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνιόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ, θαλιάζειν λέγομεν, οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας. *Sed quòd ad cupiditates esculentorum & potulentorum attinet, Thalia facit hominem socialem in conuiuijs, qui aliter fuisset inhumanus & feritatis plenus. Idcirco* θαλιάζειν *est apud Græcos conuenire unà ad lautè epulandum, non vt poculorum & crapula fiat liberior decertatio.* Ad hoc accedit sapiente homine multo dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem uoluntate; propterea Varronis consilio, qui cōueniunt cōuiuę, sint musici, literati, & ab ἀχαριστία alieni, nec Musarum & Gratiarum excedāt numerum.

Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulò iracundiores, aut quos atrior diuexat bilis, sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulò solito dulcescant, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterum cœnæ adiposiores Sardanapali, ab hoc genere sodalitij, peiores cane & angue, tanquam venenosæ arceantur. Sic igitur in nostris conuiuijs Thaliam habebimus, mentis ac morum nitoribus collustrabitur cõuictorum cœtus, vitæ hilaritas condimentum longè præclarum & suauissimum seruabitur: sicque vitam non modò heroum (si priscorum simplicitati credimus) sed etiam deorum immortalitatem, cùm hac nostra fęlicitate commutare nolemus. Thaliam vult Fulgentius dictam fuisse, quasi τιθέντα θάλειαν per ei *ponentem germina*. vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit, θαλὸν, ὡς οὐ βλέπει, βύλιμος ἐπέταξεν, i. *germen dum non videt fames consumit*. Alij (vt Cornutus) θάλειαν deduxerunt ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quòd inter cætera maximè virere, ac florere significat. Vult autem inde dictam hanc Musam, quoniam Poetis maximè faueat. epulari enim lautè consueuerunt, ac mœstitiã vitæ veluti venenum antipharmaco optimo fugare. illud autem antipharmacum (.i. clarum suaueq; vinum) frontem caperatam mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marcescere sinit, vt est apud *Virg*, Ecl. 6. *Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia*.

Nonnuli Thaliæ inuentionem comœdiarum ascripserunt. *Ali*j agriculturam, nec non plantarum curam docuisse tradiderunt. Voluerunt etiam fuisse Palæphati matrem. Palæphatus autem multa de serendis & colendis arboribus scripsit, & περὶ ἀπίστων lib. 5 .i. incredibilium, vnde & *Pa ephatia papyrus* abiit in prouerbiũ quoniam eius libri fidem non capiebant. de eo multa apud Cælium lib 30. cap 34. Antiq. lect. Porro hoc superest dicere, quòd quicunque Musas reliquas amplexantur, immortalitatem sibi comparant, siue Thaliam. θαλός enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans significat, & θάλλειν virescere, vt dictum est. Idcirco Pindarus in Olympijs appellat poemata immortalitatem comparantia, facientiaque θάλλειν καὶ οἱ ονεὶ ζῆν διὰ παντός. Plutarch. quæst. 14. Symposiacωn lib. 9. de Musis loquẽs, in genere, vult Thaliam; Calliopen & Clio circa res serias & Philosophicas versari, diuina speculari, postremò omnia iustissimè metiri, & æquilibrio temperare. Hæc qui habeat, non ego eum summum virum existimo, sed simillimum Deo iudico, & de cuius memoria nulla unquam ætas conticescat.

DE MELPOMENE. Cap. V.

Dulci modulatione omnia moueri.

MELPOMENEN Iouis filiam, Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quòd totius mundi temperatio sit & concentus: & non immerito, si ad originem eius recurramus. quid enim aliud μέλπομαι quàm *canere* significat? vel μέλος ποιεῖν, quam *concentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori symmetria compositum, quàm melos? Sicuti plurima in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum diuersoque perfungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantum opus diriguntur vnumque habent finem veluti scopum; ita etiam ex vocum diuersitate qui consurgit concentus, melos dicitur. quòd significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in libr. de Musica scribit Plutarch. Quòd verò omne viuens cantu capiatur, inde colligit Plato, quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur, originem sumpsit ex Musica. Strabo quidem docet Elephantes cantu mulceri, & tympanorũ sono. & Plutarchus in Symposiacis, brutorũ pleraque deliniri afficiq; plurimum cantilenis sicuti fistulis ceruos: ὁρῶμεν γὰρ ὅτι καὶ μουσικῇ πολλὰ κηλεῖται τῶν ἀλόγων, ὥσπερ ἔλαφοι σύριγξι. *Nam video ratione carentia animalia multa Musica delectari, sicut cerui tibijs*. Cantu delphinos moueri, testis est locupletissimus Pindarus: testis & Vigilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio, qua modulatior sonus flectat animum, pectusque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio, qui talium oblectamentorum non teneatur affectu, quique Melpomenes voce non consistat. In veterum autem monimentis cantilenarum quinque reperiuntur species: σωφρονιστική, cuiusmodi Clytæmnestræ accinebat cantor: eiusque cantores (vt 1. cap. docuimus) σωφρονισταὶ dicebantur: ἐγκωμιαστική, qua præstantiorum virorum pręcinebantur laudes, ab Achille celebrata: θρηνητική, idest lugubris: ὀρχηματική, idest saltatoria: & denique παιανική, qualis est apud Homer. Iliad. 1. post sacrificij absolutionem. inquit enim, καλὸν ἀείδοντες παιήονα Pęeon autem, (seu Pæan) erat in Apollinem hymnus, non vt pestis solùm cessaret, sed & bellum: quin ad auer-

auerruncandum præsens exitium, Tragœdiis presidere putabatur Melpomene, vt testatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Ideoq. moris est in tragædijs singulis actibus finitis, choros introducere cantu & carmine debili, quòd in illis quò magis ad finẽ vergimus, eò tristiora referantur & amarulentius pronuntientur. Græcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt. cuius opinionis crederem fuisse Pharnutum, quòd velit Melpomenẽ deriuari ἀπὸ τῆς μολπῆς *à dulcedine vocis*. oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus, est actio, constans voce, motu, & gestu proprio & non indecoro. Hæ autem diuersorum autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnam recidunt. Nihil enim præ se ferre aliud existimo hunc dulcem cantum & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquentem hominem, è cuius ore melle dulcior fluit oratio, quique omnem operam consumpsit in exercitatione dicendi. Atque vt gloriam supra dictam consequatur, consilio M. Tullij eloquentiam cum sapientia coniũgat: sicque reipublicæ non est parum profuturus. Postremo Fulgentius putat, nihil aliud significare Melpom. quàm ἄνθρωπον μελέτην ποιοῦμενον, *i. hominem meditationem facien em*: ut primum sit velle: secundum desiderare quod velis: tertium, delectari: quartum, instare meditando ad id quod desideras. Sed de Melpomene hæc breuiter dicta sint.

DE TERPSICHORE Cap. VI.

Chorea cum mundo orta in honorem Deorum antiquis celebrabantur.

NON minus Terpsichore ad Musicam spectat, quàm Melpomene. una enim cantũ, altera verò saltationes & choreas plurimum obseruat. Græci quidam scriptores ualde choreas laudarunt: quæ cùm sint Musarum inuentum, & Musæ originem à Ioue duxerint, non secus saltationum exordia è summis cœlis, è stellarum siderumque lationibus, eorumque gressu, & regressu, complexu ac ordine, tanquam harmonica quadam cœlestium chorea, vnà cum mundi generatione diuinitus prodijsse dicunt. Atque cum multæ sint saltationum species: prior à cantu fuit nuncupata ἐμμέλεια, quæ Tragica censebatur, sicuti cordax comica. eius commeminit Arrianus in commentario indico. Satyrorum fuisse inuentum dixerunt nõnulli. alij Bacchum choreis Tyrrhenos, Indos, & Lydos, bellicosissimos populos, deuicisse aiunt: propterea saltationes fictionistas ab illo inuentas, vel à ministris fuisse tradunt: quamuis Sicinnos fuisse quidam affirment, vel Cretenses à quibus hoc saltationis genus maximè celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus, Virgilio præsertim, choreas inuentum fuisse Terpsichores putarem, quod & indicant hæc verba.

Terpsichori effectus citharis mouet, imperat, auget.

quodque declarat & nominis etymol. dicitur enim τερψιχόρη ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς χορούς. *à delectandis choreis*. vnde à quibusdam citharistria dicitur. Quanto autem choreæ ab antiquis habitæ fuerint in pretio, hoc uel maximè argumento est, quòd nulla in Delo sacram peragerentur quibus saltatio non esset adhibita, nec vllæ celebrantur festiuitates & cæremoniæ citra saltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & vespere ad solem conuersi, saltantes eum venerabantur. Apud Aethiopas, Thraces, Aegyptios & Scythas, chorea inter sacrorum cæremonias habita est: quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Sed & alij Martis in honorem saltauerunt, & Lacedæmonij omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio usum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erubuit, iam ætate prouectus, summisque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Mosque erat apud veteres saltatores, ut qui mysteria prodidissent, dicerẽtur ἐξορχήσασθαι. i. *desaltasse*. Saltatio aũt nulla erat sine Musica, precipuè in sacris. prodibant aũt puerorũ chori, (tibiis ac cithara præcinẽtibus) è quibus selecti saltabãt. Eorũ cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur ἐπορχήματα quę sic dicebantur, quòd inter saltandum fe: generosum quiddam seruaretur ac uirile. Cùm autem quiescentes canebant, uocabantur παιδεῖαι. Cęterum vbi saltantes aram obibant, & circumdabant, ita progrediebantur, ut ab sinistris dextorsum pergerent prius, zodiaci modo, deinde à dextris lęuorsum, pro ratione motu primi mobilis. quòd sensit & Maro his versib.

Delon maternam inuisit Apollo.
Instauratque choros, mixtique altaria circum
Cretesque Dryopesque *fremunt pictique Agatyrsi*

Quòd autem iam iam dicebamus de cant in saltationibus, poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

ἄλλοι δ' ὀρχηστὺν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.
Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi

Quasi innuat eam esse prędulcem musicam, quę nõn sit à saltatione abiuncta, dicaturque deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod. in Theogonia de Musis ita cecinit:

καὶ τὲ περὶ κρήνην ἰοειδέα ποσσ᾽ ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος κρονίωνος.
Et circa fontem nigrum mollibus pedibus
Saltant, in ara paterna tripudiantes ambitus.

Quin & Apolline Pindarus uocat ὀρχηστὴν, *saltatorem*. Plato 1. de legum latione: primam erudiendi rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditumque hominem esse qui choreę Musarum expers sit, eruditum uerò qui compos eius est. Ex quibus concludere possumus, saltationem non ex musices modò, sed rhythmices atq; ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichorem quę homines choreis delectat non parum honoris & gloriæ tribuere arbitror hominibus. Nõnulli παιδείαν inuenisse prodiderunt, idest humanitatis disciplinã. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quamuis Fulgentius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiã quod Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerunt, quamuis Bistoniam regionem quidam autument ita nominatam à uicino lacu, ut est apud Ouidium.

Fessaque Bistonia membra lauabis aqua.

Poetę Pistonium accipiunt pro Thracio, ut apud eundem, de pulcritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistonia candidiora niue.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis ualde delectatur, ut diximus: uel quòd oblectet audientes propter bona quę ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, τερψιχόρη est delectans instructione. unde & Hermes Trismegistus in Pœmandro ἀτροτρέφης καὶ κένφε σώματος. idest *absque instructione esca & vacuo corpore:* uultque Fulgentius, qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem uel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quòd inuenias. Cornutus verò Terpsichore, inquit, quòd viri boni meliorem vitę partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quod delectationem videantur afferre cõuersantibus, dêpta litera χ litera quasi τέρψον ὁρῶν: aut fortassis quia cõpositis à viris literatis carminibus choreas diis composuerũt ueteres. Ego uerò existimarem τερψιχέρην dictam, quòd chorum Musarum delectet. At undecunque hoc nomen sortita sit, non abs re fuit illi impositum. Suspicor autem huiusmodi Musę fabulam nihil aliud innuere, quam rebus seriis Musas quasdam esse intentas, ut Philosophię & Mathematis om ibus, reliquas uerò rebus iocosis instructas: ut interim docerent antiqui, fieri non posse, ut qui bonã partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non summa delectatione capiatur, & omni genere gaudij. quæ per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO. CAP. VII.

Amoris vim mirabilem esse in omnibus, sed in homine magis.

IN Platonicorũ sanctuariis hoc memorię perpetuæ relictum est: Amorẽ (quem ἔρωτα, per metathesin dicimus ἐρατώ. musa enim hæc uox Veneris nominatur Platoni propter amorem) nihil aliud esse uel dici à rectè sentientibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem, quę nihil aliud est quàm gratia ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima cõgruitate coalescentibus, & decus est: postremò sonorũ iucunditas pulchritudinẽ redolet uel maximam. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi subseruientes, interiorem mentis oculum, corporis visum, & aurem accõmodam sonis percipiendis; tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incẽdia, fugetur procul imtempestiua titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates, Delphico sapiens oraculo, se profitetur famulum: & qui omnium diffitebatur scientiam, amandi tamẽ peritissimum sese exhibet doctorem. Amoris præstantiæ multarum gentium consensus suffragari videtur. Athenis enim, quotiescunque Palladi sacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In sacris popularibus ab omnibus ferè honorabatur Amor. Lacedemonij antequam cum hostibus congrederentur, sacra obibant: ceu salutem ac victoriam is demum pariat. Sacra cohors, Thebanis, ex amantibus & amatis conflatur; Amorique dicatum est gymnasium. Plato in Phædro magnum Deum amorem esse pronuntiauit, apud Deos hominesque mirandum, & in Symposio hoc modo: ὅτι, μέγας θεὸς εἴη ὁ ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν, τὸ γάρ, &c. *Magnus Deus amor & apud Deos hominesq; mirandus, cùm propter alia multa, tum maximè propter eius originem,*

ginem. Hesiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum, deinde Amorem prodiisse affirmat.

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου.
τάρταρά τ' ἠερόεντα, μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης,
ἠδ' ἔρος ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Primo quidem omnium chaos fuit: at deinde
Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentum solidum semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi:
Tartaraq; tenebricosa in recessu terræ spatiosæ:
Atque amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico sensu & paulo reconditiore est intelligendus, non enim Veneris filium intelligit: nam quo pacto hunc nasci concipiamus, matre necdum producta? verùm alterum amorē intelligamus oportet antiquiorem: quem sub nomine huius Musæ Erato intellexerunt. puto autem esse insitam vnicuiq. eorum quæ sunt, naturalem vim causamq; qua esse expetit vnumquodque, hoc quidem intellectu, illud autem sensu, idest τὸ μὲν νοερῶς, τὸ δ' αἰσθητικῶς. Et sic Amorem fabulatur Hesiodus ex Chao & terra natum. In eadem est sententia diuus Dionysius Areopagita libro de diuinis nominibus. sic enim inquit: *Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritalem, siue animalem, siue naturalem dicas. insitiuam quandam intellige commiscentemque virtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiam perlicit, æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat; ac postremo infima quæque prolectat, vt ad sublimiora potioraq; conuertantur, imò veluti fomite quodam igneo amplius succensa resiliant.* Dignus proculdubio qui ab omnibus laudetur, non solùm ob nobilitatem generis & antiquitatem, vt diximus ex Platone: sed magnus ille est cuius imperio & homines & dij subijciantur. Admirandus præterea propter formam, illud enimquisque amat, cuius pulchritudinem admiratur. Postremo laudandus propter mirificam eius vtilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate, & præsentibus, magnitudine, & consequentibus, vtilitate, Amor ille admirabilis. Cæterùm Ouidij opinio nullo modò cum Hesiodi versibus iam dictis potest conuenire. hoc namq. versiculo Erato deducit ἀπὸ τοῦ ἔρωτος.

Nunc Erato, & tu nomen amoris habes,

Facitque Veneris filium antiquiorem: cùm Amor ille multo post fuerit genitus. Sed vt enim Græcis loquamur, Erato fuisse matrem Thamytæ proditum est, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Musas non recensent, sed vatem quampiam fuisse tradunt, quæ Arcadi Callistus filio nupserit, eaque mortalibus Pana oracula dedisse. Patroclus Hesiodi commentator illi Poeseos inuentionem tradidit, Poeta verò saltationem hoc versu:

Plectra gerens Erato, saltat pede, carmina vultu.

Quin & saltandi artem inuenisse aiunt Græci quidam commentatores: Alij verò Musicam. Dicta autem fuit secundum Pharnutum ἀπὸ τοῦ ἐρέσθαι, καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ab interrogando & respondendo.* Quę duo maximè studiosis & disputantibus conueniunt. Fulgentius dictam scribit quasi εὑρὼν ὅμοιον, id est *simile inueniēs.* post scientiam enim & memoriam. ęquum est vt de nostro aliquid inueniamus. Ego verò existimarem Erato dictam quasi ἔρωτα, vt initio exibuimus: quòd sit quidam amor ingenitus à natura, quem à Deo habuerunt sapientes, vel (vt cum Areopagita loquar) institutum quoddam, cuius splendore concitus Socrates, altiusque sublatus, diuina eius mysteria cecinerit: quia antea non solum cęlestium, sed inferiorum quoque omnium se inscium predicauerat. Et de his hactenus.

DE POLYMNIA. CAP. VIII.

Doctos oportere fœcunda esse memoria.

POLYMNIA, nomen præclarum matris, vel etiam pręcellētius sibi adoptauit. Summo in honore olim fuisse habitam ab optimatibus & imperatoribus declarat satis superque Temistocles ille Atheniensis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium suorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum suorum nomina memoria tenebat; ita vt sine monitore exercitum salutaret. Apud Hom. Iliad. κ, Agamemnon Menelao fratri præcipit, vt suo quemque Græcorum nomine appellet, milites que honorificè salutet. Nicias etiam Atheniensis, infęlix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent, vt scribit Thucyd. libro 7. αὖθις τῶν τριηράρχων καὶ αὐτοὺς ὀνόμασι, καὶ φυλήν. id est *rursus Trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat, & ipsos & eorum tribum commemorans.* Multi præterea memoriam excoluerunt maximè, sed inter cæteros vnus Simonides

nides memoria excelluit: quem ferunt in extrema senecta iactantiusculè de memoria sua gloriantem scripsisse hoc distichon:

μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν,
ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρέπεος.
Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio?

Artem memoriæ primus ostendisse dicitur, quæ à Polymnia multo ante tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata est fabula, quod princeps in Thessalia epulo quodam exceptus magnifico: Simonides egressus fortuito, quòd illi duo iuuenes præstolari dicerentur, illo interim spatio collapsum conclaue ita epulantium ora obtrita penitus confuderat, vt internosci nequiuerint. Verùm ille memor discumbentium ordinis, fœlici memoriæ suggestu nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admonitus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen: quòd & annotauit Cicero. *Ammianus* Marcellinus libro 16 putat illum epotis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Itaque non parum est vtilis Polymnia iis qui sacrarium Musarum ingredi cupiunt, at potius multum necessaria, siue natura siue artificio, siue exercitatione assidua cōparetur. Natura equidem nos esse tenacissimos eorum quæ primis annis percepimus, norunt omnes. Hoc nihilominus obseruandum, pueros, & senes iam ætate prouectiores, minus valere memoria, quod in perpetuo motu sint positi, sicut & quibus capita pro corporum vastitate non respondent: siquidem in his vis sensus primatis premitur onere inutili ac ingestabili. Qui præterea multa crassa & obesa materia grauantur, in ijs designari aut exprimi rerum formę non possunt, Plutarchus in libro de Oraculis, memoriam antistrophon diuinationi esse scribit. Præterita namque ad memoriam pertinent, & præsentia sensibus obiiciunt, (vt scribit Themistius) de futuris verò prædicit aruspex. Platonis verba in Philebo hęc satis confirmant, vbi sic Socrates: *σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως τὴν μνήμην λέγων ὀρθῶς ἄν τις λέγοι, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. Sensus conseruationem rectè quis meo iudicio memoriam nuncupabit.* Quare memoria nec est sensus, nec imaginatio, nec intelligentia; sed aliquis horum habitus & affectio, cùm tempus additur, quo facta impressio est, & derelictum spectrum in anima. Sed iā multa nimis de memoria. Polymniā verò ex ea nomen sortitam scribit Lucian libro περὶ ὀρχήσεως, *καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν ἴλεων ἔχειν αὐτῇ πρόκειται καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. Et filiam eius Polymniam propitiam habere et propositum est, & omnia memoria tenere conatur.* Dicitur etiam POLYMNIA apud Horat. lib. 1. carminum, Ode 1. à multitudine cantus, vt annotat Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt scribit Muretus in hunc versum:

Dissensere deæ quarum Polyhymnia cœpit
Prima.

Et Virgilius:

Nam verum fateamur, amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoria: nunc verò Polyhymnia: qua de causa in commentarijs Argonauticōn legitur, illam lyræ preesse. Hesiodus Geometriæ præficit. Græci quidam illi literas & grammaticam tribuunt. Cassiodorus in Varijs Libro quarto, satis longa oratione de comœdia agēs inuentionem gestus mimorum illi concedit: Plutarchus postremò in Symposiacis Historias: *ἡ τε Πολύμνια τὸ ἱστορικὸν ἔστιν γὰρ μνήμη πολλῶν: Polymnia historias: est enim multorum memoria.* Quæ verba consonant cum dictis: ita vt Polymnia sit veluti *πολὺς μνεία, multa memoria.* memorem namque oportet esse disciplinarum studiosum; vel (vt ait Cornutus) quasi *πολυύμνυτος ἀρετῇ*, plurimum namque virtute laudamur. Et sic de Polymnia satis.

DE VRANIA. CAP. IX.

A POLYMNIA ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentes. memoriosi namque vel *πολυμνήμονες*, cœlum (idest totū mundum) secundum Plinium rapiunt: & omnium quæ de illo inuestigari possunt, habent cognitionem. Arcana enim secretiora cùm in cęlis continentur, quicunque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non potest. Plutarchus Vraniæ historiam satis longa prosequitur oratione, his verbis: *Πλάτων αὐτὸς ὥσπερ ἴχνεσι τοῖς ὀνόμασι τῶν θεῶν ἀνευρίσκειν οἴεται τὰς δυνάμεις. καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ἐντιθῶμεν ἐν οὐρανῷ, καὶ περὶ τὰ οὐράνια, μίαν τῶν Μουσῶν, ἣ οὐρανία φαίνεται. καὶ εἰκὸς ἐκείνα μὴ πολλῆς μηδὲ ποικίλης κυβερνήσεως δεῖσθαι, μίαν ἔχοντα καὶ ἁπλῆν αἴτιον φύσιν, ὅπου δὲ πλημμέλειαι πολλαὶ, πολλαὶ δὲ ἀμετρίαι καὶ παραβάσεις, ἐνταῦθα τὰς ὀκτὼ μετοικισίον· ἄλλην ἄλλο κακίας καὶ ἀναρμοστίας εἶδος ἐπανορθουμένας.* & cętera multa quę de hac scribuntur re. Sic autem Latinè redduntur: *Plato tanquam vestigiis per nomina facultates Deorum inuenire autumat: eodem pacto nos vnā*

Musa-

Musarũ in cœlo & circa res cęlestes collocamus, quæ est Vrania: nam cęlestia varia gubernatione non videntur indigere, vnam cùm habeant causam vniuersalem, naturam: vbi verò multi sunt errores, excessus, & transgressiones, ibi octo reliquæ debent transmitti vt vna hoc vitium, altera illud corrigat. Vrania igitur cœlestibus præficitur secundum Plurarchum: quæ quanto his inferioribus præstant, tanto etiam difficiliora. Circa quorũ scientiam, nisi multi præclari quidem versantur. tamen quę pauca existimant nouisse, densissima etiam caligine obuoluuntur, ita vt ancipiti versentur & eo loco, à quo vel leui coniectura possint dimoueri. Zoroastris scientia inter veteres hoc testatur: qui & ad magiam vsque (vt volunt quidam) cælestium peritia fuit pernobilis. at nihilominus à Nino victum bello & occiso, annotatum Annalibus est. Pompeius hisce diuinaculis mancipatus fuit: ac tamen eius miser exitus. Non inferendum tamen, hanc scientiam non esse nobilissimam & potissimam partem mathematicarum disciplinarum: cuius inuentionem falsò quidem Manilius Mercurio tribuit his versibus, & eius profert excellentiam:

Tu princeps autorq; sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cœlum in terris, iam sidera nota.

Vultque Plato in Epinomide, omnes scientiæ huius contemplatores à iuuentute, imò verò & à pueritia in illam incumbere debere. tanta est ipsius difficultas & excellentia. Sic autem inquit: *Nolite ignorare Astronomiam sapientissimum quiddam esse. nempe necesse est verum astronomum esse, non eum qui secundum Hesiodum, omnesq; eiusmodi, occasum ortumq; considerent: sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub primo versentur; quoue ordine circulus suos singuli peragant. quòd nulla natura nisi mirabilis sit, facilè vnquam inspiciet, vt modò diximus, & dicimus, declarantes quod oporteat & quomodo oporteat discere.* Si igitur tanta est Astronomię laus, quo encomio inuẽtricem persequemur Vraniam; huius quidem non est loci. contenti itaque erimus ostendere, illam nihil aliud esse quàm cœlestem Astrologiam, dictam ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, *à cœlo*. Nam vt scribit Pharnutus ὅλον τὸν κόσμον οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν οὐρανόν. id est *integrum mundum antiqui cœlum vocabant*. Est sic Vrania vniuersi scientiam perfectissimè callebat. vel quasi τὰ ἄνω ὁρῶσαν. id est *sublimia spectantem*. de qua 5. Fast. Ouid.

Excipit Vrania, fecere silentia cuncta,
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.

A cœlo itaque dicta est, quoniam docti vbique gentium nascuntur: vel dicitur Vrania: quod viros doctos & sui studiosos ad cælum vsque euehat: vel denique quòd gloria & sapientia animos eleuat ad cęlestium contemplationem, vt ait Fulgentius. Linum Vranię filium Græci quidam scripserunt. Reperio tamen Vraniam dictam ab Vrano patre, alio nomine Cælio: cui Saturnus filius virilia post amputauit. Venus dicta etiam Vrania, cuius Xenpohon meminit in Symposio, & Pandemij: seorsum vtrique templa prodeus & altaria: atque Pandemij sacrificia ῥᾳδιουργότερα; Vranię verò ἁγνότερα. Quidam (vt Lactãtius Placidus) minacem *Helenæ* stellam vocarunt Vraniam. Cæterum cælestis illa contemplatio, quam *Astrologiam* vel Vraniam appellarunt, nihil aliud significat, quàm post diiudicationẽ eligere quod dicas, vel despuas. Eligere autem vtile, caducumque aspernari, cælesti est animi & sapientiæ fama perillustris. Est igitur Platonis 7. de repub. sententia verissima, qua Vraniam existimat animi nostri oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

DE CALLIOPE. CAP. X.

Poetarum sensa & Philosophica multis tenebris obuoluuntur.

DVo sunt in animo potissima, cognitio & affectus; Platoni in Gorgia, quę perpetuis agitantur motibus. cognitio quidem à sophistis sub veritatis specie ad falsa detorquetur: affectus verò à poetis popularibus, sub concinnæ voluptatis esca, in magnas perturbationes delabitur. Oratores verò qui à sapientia sunt alieni, & cognitionem & affectum perturbant, vanis enim fallunt cognitionem rationibus, affectum verò in varios motus præcipitant. Quapropter cùm deprauata illorum voluntate & verborum fuco, sæpe hominum mentes hæresibus & affectionibus perniciosis laborent, à sophistis quidem est omnino cauendum, tanquam pestiferis ab oratoribus etiam & poetis quodam modo. Sophistas vbique exterminat Plato, Poetas autem nõ omnes sed eos tantum, qui de dijs turpia mentiuntur, vel animos perturbatos acrius imitantur & referunt. Neque tamen vndique, sed ex vrbe, id est, ex iuuenum ignorãtiumque turba, qui in perturbationes admodum sũt procliues, & allegoricum poetarum non intelligunt sensum. Quare in lib. de Repub. iubet poetas expelli, nisi de Deo bene loquantur, &

pertur-

perturbationes relinquāt: diuinos autem hymnos canant, magnorumq; gesta virorum grauiter recenseant. Sicque occupatio illa poetica (quam Calliope poetas docuit) erit à Musis. Sortita enim leuem animam, exsuscitat eam atque exagitat per cantilenas, ad genus hominum instruendum. Occupatio autem illa nihil aliud (teste Ficino) quàm raptus animæ, & conuersi in Musarum numina. Huiusmodi poesis excitat è somno corpora ad uigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethęa ad diuinorum reminiscentiam reuocat, exagitat, stimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præsagit, carminibus exprimenda. Quod si ad talem poesim ingenium non sufficit, & ad inuentionem multò minus: Magna verò momento assequi, non humani est ingenii, sed diuinitus inspirati. ùm que non fit à fortuna nec ab arte poesis, à Musis & à Deo tribuitur. Deum autem cùm dicit Plato. Apollinem intelligit, cùm musas, sphęrarum mundi animas. Iupiter quidem mens Dei est, quæ rapit Apollinem, & illum illuminat, Apollo Musas, Musæ vatum animas suscitant, vates interpretes suos inspirāt, interpretes auditores mouent. Ab aliis autem Musis aliæ illuminantur animæ, vt dicitur in Timęo, quod aliæ aliis sphęris sunt attributæ animæ. Calliope Musa vox est ex omnibus resultans sphęrarum vocibus, omniumque reliquarum excellentissima: quæ non solum poetas afflauit, sed reges etiam concomitata est: vt est apud Hesiodum hic verbis:

καλλιόπη θ' ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν.
ἣ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.
Calliopeque; & hæc excellentissima est omnium.
Hæc enim & reges venerandos comitatur.

Calliope autem filium habuit Orpheum, vt Theogoniæ lib. secundo habetur:

Insignemq; modis Orphea Calliope.

Quem quidem afflauit, sicut Musæum Vrania, Homerum Clio, Polyhymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Thamyran, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonē Euterpe: sicque nouem Musæ, quæ nouem sonos cælestes referunt, vnumque efficiunt cōcentum. nouem poetas illustres rapuerunt, vaticiniumque illis dederunt cum lyra & carminibus. Calliope quidem ab Hesiodo vocatur προφερεστάτη, quasi προφερεστάτη, *vetustis*... Antiquissima est enim poesis; cuius in... Calliopæ tribuitur, tanquam Musarum ... Præter Orpheum quidam dicunt ... duos alios habuisse filios, Ialemum & Hymenæum, de quibus paulò antè. Hymenæus autem amatus fuit à Thamyra, qui impudicæ veneris autor fuit: Legitur etiam Calliopen ex OEagro Cymothona filium sustulisse. Quidam Calliopes Sirenas filias fuisse tradiderunt, alij Melpomenes. Orpheum Calliopes filium Venus (ob indicij lationem in Adonidem, quem sex mensibus Proserpina debebat seruare apud se) Thressis mulieribus obiecit, quę illum discerpserunt. Vt verò tandem aliquando ad calcem hæc pauca de Calliope perducamus, nihil aliud esse Calliopen sciatis velim, quam cantus suauitatem & modulationum: vnde & à bona voce, ἀπὸ τῆς καλῆς ὀπὸς, denominatur: ab Homero θεᾶς ὄπα φωνησάσης, *dea vocem clamantis*; vnde & illam Rhetoricę artique persuadendi & Poeticę prẹfecerunt. Cęterum tota hęc Musarum fabula nihil aliud prę se fert quàm primum esse, velle doctrinam: secundum, delectari quod velis: tertium, instare ad id quo delectatus es: quartum, capere id quod instas: quintum, memorari quod capis: sextum inuenire de tuo simile ad id quod memineris: septimum, iudicare quod inuenias: octauum, eligere de quo iudicas: nonum optimè dicere quod elegeris. Hęc Fulgentius. Ego quidem existimo quòd qui diu multumque sese exercuerunt in disciplinis, & Musas Iouis summi filias coluerunt, tam mitiores disciplinas, quam recondita philosophorum mysteria, illos inde non solùm honorem & gloriam, sed incredibilem etiam voluptatem ex tali puluere reportaturos.

DE NOMINIBVS MVSARVM. Cap. XI.

Vnde & à quibus Musæ cognominatæ fuerint.

MVSARVM historiam breuiter tradidimus, & earum inuentiones. Quoniam autem à confinibus locis iuxta quos habitarunt, diuersa sortitę sunt nomina, de ijs etiam nōnulla dicamus. Fingunt itaque earum sedem esse in Helicone Bœotię monte prope Phocidem; à quo etiam Ouidius dictas vult *Heliconidas* vel *Heliconiadas*, vt testatur hoc versu:

Pandite mandati memores Heliconis alumnæ.

Et alio loco:

Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus.

Ptolemęus in sua musica *Heliconiadas* ab Helicone non deducit; sed ab organo quodam Musico, quod Helicon dicitur, in quo nouem sunt chordę, quarum tres sunt τῶ διὰ τεσσάρων vel epitriti,

epitriti, tres autem διὰ πέντε, seu hemiolij, & tres διὰ πασῶν. Ad quod videtur etiam alludere Hesiodus, cùm ait,

Nouenarius Musarum est dies Heliconiadum.

Quidam *Heliconem* fluuium fuisse crediderunt, qui circiter 70. stadia sub terram fluit, qui & Baphyras dicitur. Occultatur autem hic fluuius subterraneo cursu, quòd quæ Orpheum Thressæ mulieres discerpserant, in eo, cùm se abluere vellent, alueum occultauit.

Aonides: ab Aonia regione, sic dictæ, vt scribit Lactantius, ab Aone Neptuni filio, qui suorum factione Apulia pulsus, in Bœotiam se cōtulit, vbi populis montes habitantibus imperauit, ac de suo nomine Aones nominauit, & regionem Aoniam: vnde hoc postea *Aonis* patronymicum, quo poetæ frequentissimè vtuntur pro Musis. apud Iuuenalem Saty. 7.

aptusq́ bibendis
Fontibus Aonidum.

Cithæriades & Cithærones dictę fuerunt à Cythærone monte Bœotiæ, à Parnasso dissito 30. millibus passuum, in quo Orgia Bacchi cœlebrabantur. 3. Metamorph.

Vadit vbi festus facienda ad sacra Cithæron,
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Quidam scripserunt Sphragidion in Cithærone antrum fuisse Cythæronidum Nympharum, quas olim ibi vaticinatas esse constans tenet fama.

Pierides: à Pierio monte Thessaliæ sic nominatę: quòd in illo natæ fuerint. Fuit etiam Pierius Macedo quidam prædiues, de quo paulo antè, qui nouem habuit filias. hæ Musas ad certamen cantus prouocare ausæ, & ab illis victę in picas fuerunt mutatæ. vnde postea Musæ earum nomen velut trophæum vsurpantes, Pierides nuncupatæ fuerunt. De his Sappho:

Nec mihi Pierides subeunt Dryadesq́ puellæ.

Thespiades etiam seu Nymphæ Thespias incolentes, ab oppido in Bœotia libero, Heliconi proximo, sed magis australi, vt ait Strabo libr. 9. de Thespiadibus meminit Sappho. Sunt & aliæ Thespiades, apud quas turpe censebatur artem didicisse, uel aruo studuisse. propterea maxima earum paupertas fuit. de iis meminit Plinius lib. 4. cap. 9.

Nec me Thespiadum cætera turba iuuat.

Pegasides uerò, ab equo Pegaso Bellerophontis, qui pedum ungulis fontem è terra dicitur elicuisse sacrum Musis, nomine Hippocrenen. unde & *Hippocrenides* dicuntur. De quibus Ouidius.

At mihi Pegasides blandissima carmina dictant.

Fuit autem Bellerophon Corinthius, antiquo nomine ἱππόνους: mox Bellero interempto, sic dictus de illo. plura apud Cœlium lib. 3. cap. 9. Dictę etiam fuerunt *Libethrides*, à Libethra Magnesiæ fonte Musis sacro, & à poetis celebrato: Mela lib. 2. At Strabo lib. 10. inquit Musas Libethridas nominatas à Libethro Thraciæ monte, quem postea Macedones occuparunt, sub quo & antrum ait Musis Libethridibus sacrum. Virg. ecl. 7.

Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmē,
Quale meo Codro concedite.

Pimpleiades, seu *Pimplææ*, etiam à Pimpla Macedoniæ fonte ad radicem montis Pimplæi, sic dictæ, quòd in eo antrum esset Musis proprium, vt inquit Martialis.

Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro,

Et Sidonius de fonte loquens:

Et superet Pimplæa sitim.

Castalides pari ratione fuerunt nuncupatæ à Poetis, à Castalio fonte Parnassi, quem etiam Musis consecratum fuisse fabulantur. sic dictus à uirgine Castalia, quę Apollinem fugitans, pręcipitata & in fontem uersa est, à cuius nomine Musæ postea Castalides: cuius uirginis meminit Panyasis: eamque Acheloi filiam intelligi uoluit:

πάρνησσὸν νιφόεντα θοῶς διὰ ποσσὶ περήσας,
ἵκετο κασαλίης ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Aganippides autem ab Aganippe Bœotię fonte, vel ἱπποκρήνῃ Musis sacro, quem poetæ fabulantur vngula Pegasi equi alati factum. Alij volunt ita nominatas ab Aganippe Termessi fluminis filia. fluit autem Termessus circum Heliconem. De eo Marullus:

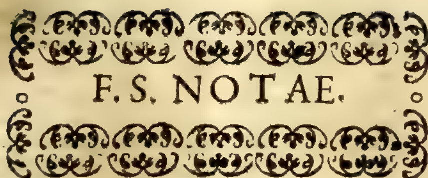
Nec melior vita scientia est exemploq́ Aganippidum.

Hilissiades item dicuntur (vt in Polyhistore annotauit Solinus, & Zoroastres in præceptis rei rusticæ) à fluuio Atticæ sic nominato, & in primo de Agricultura libr. vt refert Cælius lib. 20. c. 7. quo in loco facit tria signa autumnalia, ζυγὸν, σκορπίον, τοξότην. Quando autem Diana eadem cum luna est, transmittentibus Hilissum terræ Atticæ fluuium, vnde Hilissiades Musæ dictæ sunt, &c. Tamen obiter notabis ζυγὸν significare libram. Hilissi fluuij mentionem facit Plato in Phædro dicitque puellis (i. Musis) proprium esse, his verbis: ἰλισσοῦ ἄρουν ἐνθένδε χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ διαφανῆ τὰ ὑδάτια φαίνεται, καὶ ἐπιτήδεια κόραις παίζειν παρ' αὐτά, id est, *Annon Hilissi hic grata pura, & nitida apparet aquula, puellarumq́ apta ludis?*

Lygia etiam dicuntur ab eodem Platone, ob cantorum genus quod *ligyum* nominatur, vel etiam propter cantum ipsum. Et *Corycides* ab antro quodam apud Delphos, vbi oraculorum etiam responsa reddebantur. *Mnemosynides* etiam à matre Mnemosyne. In Pausaniæ etiam monumentis scriptum reperitur, fuisse apud Trœzenios veterem Ardali aram, super qua Musis & Somno rem diuinam peragebant antiqui, Somnum astruentes esse Musis Deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinuenisse opinantur, & ab eo Musas dici *Ardalidas*. Dictę sunt etiam *Maonides*, à Mæonia regione. Dicuntur & *Pateides*, à fonte quoque Macedoniæ. *Nympha* postremo dictæ fuerunt, velùti virgines. νύμφη enim apud Græcos nihil aliud est quàm caruncula illa (κλειτορὶς nuncupata) quæ inter iacet rimam muliebrem: exeritur autem post longum rerum venerearum exercitium. νύμφη etiam dicitur pellicula illa, quam vocant hymen; quæ integra, integritatem significat & pudicitiam; effracta, violatæ virginitatis argumentum est. Nymphis autem omnibus, sed Musis præcipuè, dicata fuerunt antra, & solemnes fontes, vt meminit Capitolinus: antra quidem, propter destillantes aquas affatim affluentesque. Eadem ratione & fontes lauandis Nymphis destinati: vnde & Nymphei dicuntur. Innuente itaque Deo vmbilicum huic narrationi de Musis & Mythologiæ impegimus, quoad breuissimè fieri potuit. Quod sicubi imprudentes lapsi sumus, aut scopum non attigimus, veritatis adyta arcanosque fontes non verè recludentes, lectorem oratum volo erroris partem aliquam priuatis meis negotijs condonare & temporis angustijs. Ego verò Deum apprecabor, vt quam diu hac vitali fruar aura, si grauissimis curis incumbere mihi denegatum sit, tamen humi compascens gracculus, aliquo modo reipublicæ literariæ subseruiam. Vale.

F. S. NO-

F. S. NOTAE.

AD MYTHOLOGIAM MVSARVM.

NON ignoro quàm arrogans & inuidiosum sit alienos labores curiosiùs examinare. qua propter lubens admodum eo negocio supersedissem, bonasque horas melius collocassem. Sed quia Sitardus eo processit impudentiæ, vt non modò laborum nostrorum fructus nobis præripere non sit veritus, sed eosdem etiã ad tegendas suas fraudes, & publicè & priuatim calumniari ausus sit, necesse nobis fuit & diligentiæ nostræ laudem tueri & illius tum inscitiam tum negligentiam coarguere, vt in posterum & ipse manibus ac linguæ suæ temperare discat, & alij quàm vana sit eius obtrectatio, liquidiùs perspiciant. Quòd igitur ad nostram Mythologiæ editionem attinet, ipsi eam prędicare nolumus; sed sufficit nobis ipsius Natalis testimonium: quod in extrema primi folij pagina visum est proponere. id enim adeo luculentum est, vt ad refellendas obtrectatoris calumnias nullis alijs opus sit argumentis. Quantum verò ipse in sua editione præstiterit: etsi è sola vtriusque collatione satis est perspicuum, ex appendice tamen omnium clarissimè intelligi posse iudicamus. cùm enim in eo additamento accuratam diligentiam adhibere debuisset, vt lector ea perspecta, reliquũ etiam opus pari fide tractatum crederet, pauca illa folia tot & tam fœdis repleuit mendis, vt in diligentiæ palmam alijs suæ farinæ hominibus inuidisse videatur. Nam ut aliqua exempla in medium afferam, quamnam uel diligentiam uel eruditionem redolet diphthongos scriptura in istis, *recinit, Orpheus, chorea, Magnesia*? quid arguit mutilatio illa in *Plagiolos* & *Polestor*, pro *Plagiaulos*. & *Polyhistor*? quid item commutatio ista non modò uocalium in *cithara, rithmice*, & consimilibus, sed etiam diphtõgorum in istis, *Tracen, Baotia, Con œdia, Tragœdia*: & contra, *Maonia*, pro *Maonia*. itidemq; *citheroneum* pro *citheronium*. At cum *Tresses muliere*. edidit pro *Tressæ mulieres*, præter orthographiam, uiolauit etiã analogiam. quid de Græcis dicam? quam puerilis est, accentũ ista transpositio in Ο᾽μηρὸς, Ευτερπό, Μετετῆ, σωφρόνισαι, ὅρωσαν, pro ὅμηρος, Ευτέρπη, μελέτη, σωφρονισαὶ, ὁρῶσαν. Quid indicat confusio illa, τῶ pro τῶν. ὁδοῖς pro ᾠδαῖς, ꙗ pro ἡ? Item corruptio ista ἔθιν, ὑπωροσι, pro ἔτιν᾽, ὑπώρορες: & ὑπποκρίνη, pro ἱπποκρήνη: θίας, ὑπά, pro θεᾶς ὄπα; ὀγδοάκοντα ἔτει, pro ὀγδωκονταέτει. Quàm bellè item paginis inscriptus est titulus. MVSARVM LIBELLVS MYTHOLOGIÆ? Quibus vt veniam demus, quo pacto excusabit se vbi quosdam auctoris locos ita mutilauit, vt ne structura nec sensus sibi constet? quorum quosdam, vt facilius in oculos incurrerent, asterisco notare libuit. Sed comprehendi omnia generali aliquo complexu hic non possunt, cùm singulæ ferè paginæ peculiare quidpiam habeant. Quapropter ordine illas percurrere libet, indicataq; insigni hominis diligentia, calculum lectori permittere. Vt ergo potissima adumtaxat persequar.

Pagina . . . . hæc Homericorum versuum interpretatio præpostere inserta erat lo-

eo Ciceronis, qui paulo post citatur ex epist. ad Attic. hic enim lector expositione adiuuari potest. in Ciceronis verò epistolam aliquid expositionis inculcari, nec ipse Cicero vult, nec Atticus requirit; quippe qui Græcæ linguæ cognitionem pro cognomento satis indicat. Adhęc Ciceronis epistola, quæ hic citatur 10. in Lambini editione est 13. Ibidem paulo post, loco Virgilano non apposita erat nec septimi nec decimi libri mentio.

Pag. 561. hic quoque obtrectator manifesto indicio se prodiderat, dum pro ἐν πιερίῃ posuerat ἐν πίσσι: vt etiam infra, 577. pro *fonte Parnassi* substituerat *fonte Parna sit*, magno eruditionis & diligentiæ argumento.

P. 552. pro *Mimnerca* apud Pindari scholiasten est *Mimnemi* sic enim habet editio Romana, in od. 3. Nemeων, ὁ μὲν ἀρίσαρχος ὀρανῶ θυγατέρα τὴν μέσαν δίδεκται, καθάπερ Μίμνημος καὶ ἀλκμὰν ἱσορῦσι.

Pagina 563. pro ὦ μὰ Aldina & Stephanea editio habent ναὶ μὰ. In ijsdem pro seq. hemistichio, ῥιζῶματ' ἔχουσαν, legitur, ἀλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον.

Pagina 564. pro *Lionitan* posuerat *Lignitam*: perinde ac si Latinam haberet originē à ligno, παρὰ τὸ λίκνον. Ibidem, pro, *in animam Mercurij*, Gyraldus habet, *in Mercurij sphæra*. Ibid. v. seq. pro *Lysium* supposuerat *Lysum*: & paulo post, *Sebasium*, pro *Sebazium*: pro *Perictonium* verò scribendum *Pericionium*, vt apud Gyraldum est, qui etiam *Eribromum* habet, non *Eribromium*. Si quis etiam pro *Amphieton* malit *Amphietem*, non magnopere reclamabo. In Orphicis sane hymnis legitur Ἀμφιετῦς θυμίαμα, pag. 117. vbi cæteris Bacchis sui sunt hymni & thymiamata, Λικνίτῃ, Περικιονίῳ, Σαβαζίῳ, Λυσίῳ. Τριετηρικῷ, & Σιληνῷ Bacchi nutritori,

Pagina 564 corrupit auctoris verba calumniator. quæ quomodo restituenda sint, ipse in suo exemplari viderit. Gyraldus habet, *vt musarum vires diuinæ cognitionis nectare ebrias intelligamus*, Iliad. γ. 9. Luciani dialogos in Aldina edit. est 12. non 3. Veneris scilicet & Cupidinis: pag. 34. & pro extremis huius loci verbis, καὶ τι ἐν ταῖς ᾠδαῖς (pro quo calumniator posuerat ἐδοῖς) ἔχουσι, eadem Alt ed. habet, καὶ περὶ ᾠδὴν ἔχουσι, *& in cantu occupata sunt*. Ibidem paulo post, in loco Sapphonis, pro πίδ' ἔχεις: quod interpr. *hortulum habes*, non dubito quin vera lectio sit πεδέχεις: Aeolicè nimirum pro μετέχεις, *particeps es*. Apud Plu tarchum sanè in fine Præcept. connub. & apud Stobæum in tractatu De amentia, sic legitur hoc Sapphonis fragmentum, Κατθανοῖσα δὲ κείσεαι, οὐδέ τις ποτὲ μναμοσύνα σέθεν ἔσσεται, οὐ γὰρ μετέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας: vt etiam Henr. Stephanus annotauit in sua Lyricorum fragmentorum editione, pag. 44. Iam πεδέχεις Aeolicè dici pro μετέχεις confirmat apud Hesychium πέδελθε pro μέτελθε. item πεδάρσιον, πεδοίκους, πέδορος, pro μετάρσιον, μετοίκους, μετέωρος, & consimilia.

Pag. 565. pro *sustulisse* auctor fortasse scripsit *sustinuisse*.

Pagina 566. calumniator posuerat φαιεράν, pro quo reposui φανεράν. quippe quod aptius mihi videretur quam φαιδράν. si coniectura me fefellit, veniam ab auctore & lectore peto.

Pagina 567. etsi mihi non lubet in Græcorum locorum interpretationem vsquequaque inquirrere, tamen hic committere non possum quin veriorem & aptiorem Xylandri versionē adscribam: *Nuptialis autem mensa indicem habet Hymenæum alta voce clamantem, & facem ac tibiam, quæ Homerus ait etiam mulieribus ad fores stantibus esse admirationi*. Locus Plutarchi est Sympos. prob. lib. 4 quæst. 3.

P. 568. scribendum, quo Themistocles fil.

Pagina 568. subaudiendum hoc in loco verbum *inuenerunt & confecerunt*. vi perspicuum est ex Iulio Polluce, lib. 4. cap. 10. sed ibi Pollux τὸν πλαγίαυλον quidem & τὸν ὑποφόρβιον (sic enim habet etiam Aldina editio) Libyum inuentum esse tradit τὸν ἔλυμον autem, inuentum esse Phrygum. Pro *Phorbion*, quod sequitur, rectius calumniator scripsisset φορβειά, vt tum ex alijs, tum ex illo ipso Polluce cognoscitur, qui paulo ante locum modo citatū inquit, καὶ φορβειά δὲ προσήκει τοῖς αὐλοῦσι καὶ τὸν τῇ φορβειᾷ καλειλημένον ἐμπεφορβημένον ἔλεγον. Similiter pro *Photingia* (v. 21.) rectius scripsisset φώτιγξ, aut φωτίγγιον. Sic certè Athen. lib. 4. p. 88. cūm ex Iuba narrasset, τὸν μόναυλον Ὀσίριδος εἶναι εὕρημα, καθάπερ καὶ τὸν καλούμενον φώτιγγα πλαγίαυλον. subiungit aliquāto post: οἷς παρέκειτο φωτίγγια καὶ μοναύλια.

Pagina 569. in plutarchi loco αὐτίκα habent etiam vulgatæ editiones, & agnoscit hæc interpretatio. nō ineptè tamen legeris αὐτῇ τέ. quam scripturam & Xylander secutus videtur, dum vertit, *siquidem verum est quod dicit Chrysippus, ei forte obtigisse gratiam & oblectationem colloquij*. Locus est Sympos. lib. 9. probl. 14.

Pagina 569. pro ἀνδρώπῳ rectius scripsisset ἀπανδρώπῳ, ut non tantum Hen. Steph. edidit, sed hæc ipsa interpretatio arguit. Pro συνόντας, uerò si quis συνόντας mallt. non refragabor. Xylander sanè uertit, *ideo qui amicè & hilariter compotant, eos θαλάζειν dicimus, non qui per vinum culpam committant*. Ibid. v. *eod.*) pro *concilio* scripsit forsan auctor *consilio*, ut infra 1169. Ibidem, apud Fulgentium quoque uulg. edit. habent *velut si dicatur*, τιθεὶς θάλειαν, *idest, ponens germina*. Sed miror quomodo calumniator, qui nostram editionem tot et tantarum mendarum insimulat, hunc solœcismum non uiderit. nam Latina quidem participia communis sunt generis in præsentia actiuo, at non item Græca & *germina* Græcè θαλλοί potius, aut θάλλη dicuntur, quàm θάλειαι. itaque scribendum fuisset διθεῖσαν θάλη, vel in contracte θάλεα. Ad hęc pro *Deiphilo* rectius Basiliensis editio habet *Deiphilo*. pro ἐπέταξεν verò, quod interpr. *consumit*, poeta fortasse scripsit ἐπέτρωξεν *arresit, adedit*.

Pagina 571. pro *sicinnistas* rectius scripsisset *sicinnas*, vel *sicinnidas*. nam σικινισαὶ dicuntur ipsi sicinnarum saltatores: vt satis manifestum est ex Athen. libro 1. p. 10. vbi etiam sicinnas à Sicinno quodam barbaro, non à Sicinnis populis denominatas scribit.

Pag. . . . . rectius vereris, *saltent & circum prænalidi Saturni aram*. Ibidem, corrupta sunt Hermæ verba genuina lectio in Morel. edit. ab ipso statim Pœmandræ exordio, hęc est, ὥσπεροὶ ἐκ ὕπνῳ βεβαρημένοι ἐκ κόρε τροφῆς ἢ ἐκ κόπε σώματος. idest, *sicut quos in somno alimenti satietas vel corporis lassitudo prægrauauit*. ibid. v. *ferre*,) pro corruptis istis τέρψεν ὅρον, calumniator rectius è Cornuto posuisset, ἀπὸ τε ὁρᾶσθαι τέρψιν παρέχεσα, *aspectu suo spectatores oblectans, pleonasmo litera* χ, *quasi* τερψιόρη.

Pag. 571. *ea* hic accipiendum pro *per eam* sic enim & Pausan. in Arcad. 268. 21. Eratonem nympham προφῆτιν τῷ πανὶ γενέσθαι, tradidit, id est, Panis in reddendis oraculis fuisse ininterpretem. Qui verò mox Patroclus dicitur, non tantum in vulgatis edit. sed apud Suidam etiam in alphabeti ordine Proclus nominatur. Ibidem, scribendum, *carmine vultu*. Ibidem, rursum corrupta Fulgentij exemplaria secutus est. grammaticæ leges postulant. εὑρῦσαν ὅμοιον, *inuenientem simile*.

Pagina 573. hunc quoque Thucydidis locum male mutilauit sycophanta. quem sic restitues ex Henr. Steph. edit. par. 256. αὖθις τῶν πρίνραρχων ἕνα ἕκαςον ἀνεκάλει, πατρόθεν τε ἐπονομάζων, καὶ αὐτὲς ὀνόμασι καὶ φυλὴν. Ibid. v. *la*) forsan auctor scripsit, *quod in Thessalia à principe quodam magnifico exceptus epulo*. Historiam præter alios narrat Cic. lib. 2. De orat. & Val. Max. lib. 1. cap. 8. nec non Suidas; qui omnes illum Thessaliæ principem Scopam vocant, & oppidum Cranonem.

Pagina 573. hic rursus suæ tum diligentiæ tum peritiæ illustre documentum prębuit dum certa Græci sermonis lege posuit πολὺς μνεῖα, pro πολλημνεῖα rectius scripsisset, *ita vt Polymnia dicta sit à* πολὺ *multum*, & μνεῖα *memoria, mentio, quasi multum memoria pollens, vel multùm memorans*.

Pagina . . . . Plutarchi locum Xylander planius vertit hoc modo. *sicut Plato nominibus tanquam vestigijs Deorum se facultates putat inuenire; ita nos quoque similiter imponamus cœlo & rebus cœlestibus Vraniam Musam, quæ à cœlo nomen habet. Et probabile est, res cœlestes non multa aut varia opus habere gubernatione, quandoquidem ijs vnica & simplex causa est natura. Vbi verò multi errores, multa contra mensuram euenientia, multa delicta: cò iam octo musas sunt transferendæ, quarum aliæ alio vitio medicetur*,

Pagina 574. pro *Pandemnij* debuisse edere *andemi*, vt versu sequente: vel Græce, πανδήμε; quia *Venus Pandemus* Latinas aures aliquantum offendit. Sic certè Xenoph. in Symposio, p. 522. εἰ μὲν ἦν μία ἐςὶν ἀφροδίτη, ἢ διτταὶ, ὀρανία τε καὶ πάνδημος, ἐκ οἶδα ὅτι γε μὲν τοι χωρὶς ἑκατέρα βωμοί τε εἰσὶ καὶ ναοὶ, καὶ θυσίαι, τῇ μὲν πανδήμῳ ῥᾳδιεργότεραι, δὲ ὀρανία ἁγνότεραι, οἶδα.

Pagina 575. *Citariades*, & *Citarones* Musas nusquam legisse memini, nec facile inueniri posse puto. A Cytherone monte denominari possunt Cythæronides, Heliconides, & Heliconiades ab Helicone. quæ denominatio, si syncopen admittere credenda est, scribendum Cythæriades. Cytheriadas verò apud Gyraldum, existimarim potius à Cytheris, insula & oppido, nomen traxisse: præsertim cùm Pausanias, in Laconicis. 106. 18. testetur perantiquum ibi & sacrosanctum Vraniæ Veneris esse fanum cum quo numine non male Musis conuenit.

Pagina 577. locus Platonis deprauatus est. nam genitiuus ἰλισσε pertinet ad præcedentem periodum, qua Phædrus ex Socrate quærit, annon Boreas Oiithiam inde ἀπὸ τε ἰλισσοῦ rapuisse perhibeatur. & mox iterum interrogat, ἆρ' οὖν ἐνθένδε; id est, *hincne igitur*? f. rapuit?

seu rapuisse fertur? & huic interrogationi ea quę sequuntur subjicit, χαρίεντα γοῦν, & cætera. Locus est non lo gè ab initio dialogi, editionis Stephaneæ pag. 229. Ibid. v. à fine pro *Ligyæ* rectiùs scripsisset *Ligia, seu Ligea*, vel Græcè λίγειας. Pręterea *Ligyum* in vulgaris editionibus Platonis est potius substantivum plurale genitiui casus, quàm adiectiuum singulare nominatiui. quod vt perspiciatur clarius, ipsa philosophi verba subiungam. pag. 237. ibi enim Socrates ait. ἄγετε δὴ ὦ Μοῦσαι, εἴτε δι' ᾠδῆς εἶδος λίγειαι, εἴτε διὰ γένος μουσικὸν τὸ λιγύων, ταύτην ἔσχετ' ἐπωνυμίαν, ξύμ μοι λάβεσθε τοῦ μύθου. Estque ibi magni adscripta etiam alia lectio, λιγυρόν. Setranus locum sic vertit. *Iam agite o dulces Musæ siue periculiari quadam cantionis specie, siue ipso in vniuersum musica genere hanc appellationem estis sortitæ, sermone meo opem auxiliumq́; ferte.*

Pag. 578. *Pateides* reperi etiam apud Gyraldum, Syntagm. 7. p. 256. ibi enim ex Festo Pompeio tradit, Pateidas Musas appellatas à fonte Macedoniæ propter liquoris eius vnicam subtilitatem. Sed si doctissimi Scaligeri editionem consulas, non *Pateides* inuenies, sed *Pimpleides*, & in margine *Pipleides, vel Pepleides vel Pecteides*

Atque hæc sunt quæ in libello isto ab obtrectatore partim planè corrupta, partim negligēter edita obiter animaduertimus. E quibus si de cætera eius diligentia faciendum sit iudiciū, vt par est, intelligere te puto lector, quantum eius calumnijs tribuendum sit fidei. Sed fortasse culpam à se in exemplar reiiciet; & se quidem nulli labori pepercisse dicet, sed autographum adeo mendosum fuisse, vt omnia errata inde tolli non potuerint. Scio id multos typographos conqueri: & pleosque non immeritò. Sed illa excusatio in hoc negocio non videtur admittenda: Nam de Linocerio id mihi persuadere non possum, eum qui eruditionis & diligentiæ non obscura documenta dedit, libellū suum tam negligenter vel exarasse, vel recensuisse. Et si maximè id verum esset, obtrectator, qui nostram editionem à tot & tam spurcis mendis repurgasse videri voluit, saltem in suis quoque acumen aliquod ostentare debuisset; præsertim cum Linocerium coram consulere potuerit, quæ occasio si nobis concessa fuisset, multo maiorem erratorum numerum è nostra editione profligassemus. sed cum longissimo viæ spacio à doctissimo Natale abessemus, & in alienis nihil temere audiendū censeremus, sequi exemplar in dubiis maluimus, & nostras de illis coniecturas lectoribus proponere. Si quid ergo cōiectura hic valeo, nō negauerim exēplar Lynocerij omnibus plane mendis caruisse, (id enim vix vllus tribuere sibi potest: quia oculis & mente falli humanum est) sed hoc affirmare ausim, multo minimam erratorum partem Linocerio tribuendam esse: reliqua, corruptelas omnes à calumniatore promanasse. qui enim homini, à quo nec dictis nec factis vnquam læsus est, quęstus dumtaxat gratia, cùm laborum fructu existimationem etiam detrahere non dubitat, quid ille mutis chartis præstet fidei? tales homine, ore quidem publica iactant commoda sed mente ac manu in priuata sunt intenti. Cur verò maximam erratorum partem ab illo inuectam arbitrer, hæc causa est, quia quæ in nostra editione rectè sunt expressa, ille in sua passim corripit, quod ipsum & Sylburgius in Notis suis ab eo factum queritur.

Ne tamē omnia etiam laudabilia in eo damnare videamur, vt iniuriam nobis illatam, & fucum non modo emptori, sed autori etiam, atque ipsi rei factum non probamus, ita sententiam eius, quam de Natalis Mythologia dixit, & laudamus & amplectimur. Quæ nam illa est? Non vtar (inquit) longiori sermone ad huius libri commendationem. Satis namque amplam ipse sibi suppeditat materiam, cùm ex innumeris scriptoribus, poetis præsertim, concinnatus fuerit; plurimis variarum omnino gentium nomenclaturis refertus, infinitis auctoritatibus illustratus; ita vt multiplicem studiosis omnibus vsum exhibere possit, & materiam præbere vberrimam. Quantum autem hac in re auctor consecutus sit, illud vel mediocriter in literis versati iudicio examinādum relinquo. Id tamen ausim affirmare, quod si quis lectione varia & multiplici poeseos & philosophiæ delectetur, suumque ad omne doctrinæ genus serio applicet animum, illum mirum inde fructum & vtilitatem percepturum. Minori enim negocio multarum rerum cognitionem, faciliorique labore historiæ poeticæ explicationem consequetur. Adde quòd omnia omnium poetarum hic deteguntur mysteria & illucescunt. quod quidem ad poetas intelligendos tantum confert, vt his non cognitis frustra in illorum scriptis euoluendos labores & vigilias insumpseris.

Hæc ille de Natalis opere. Vera sanè quæ sententia si Spartæ illi dicenda esset, ab eo in præstantioris notæ hominem transferretur.

Quod superest, Sitarde, rogamus vt in posterum ab eiusmodi iniurijs abstineas: vel si omnino

tro contra diuinas & humanas leges alienis laboribus insidiari, alienisque commodis obstruere animum induxisti, at famæ saltem atq; existimationi eorum parcito. Nos sane, ni tu prior in nostra iniquè inuolasses, nostris de tuo nihil assuissemus, qui si pro octoginta fermè folijs, quæ ex nostra officina tibi vsurpasti, de tuis tria nobis sumpsimus, nullam tibi facimus iniuriam: imo de auctore illius lib. & de rep. bene meremus, quique tu corruptissimè in lucem edidisti, lõgè interiora in publicum emittimus. Quare tantũ abest vt vel Linocerium, vel alios homines literatos succensuros nobis vereamur, vt eos potiùs optimi Natalis exemplo gratias nobis pro publico & priuato beneficio acturos confidamus; præsertim si non ad inferendam, sed ad propulsandam iniuriam, hoc factum tendere considerent.

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ εἰς εἰκόνα μουσῶν.

Τρίζυγες αἱ μοῦσαι τᾶδ' ἔσαμεν, ἁ μία, λωτοὺς
ἁ δὲ, φέρει παλάμαις βάρβιτον. ἁ δὲ χέλυν.
Ἁ μὲν Ἀριστοκλῆος ἔχει χέλυν ἁ δὲ ἀγελάδα,
Βάρβιτον. ἁ Καναχᾶ δ' ὑμνοπόλους δόνακας.
ἀλλ' ἁ μὲν, κράντειρα τόνου πλέει ἁ δὲ μενωδ-ς
Χρώματος. ἁ δὲ, σοφᾶς εὑρέτις ἁρμονίας.

De Musarum inuentis,

Cleio gesta canens transactis tempora reddit,
Melpomene Tragico proclamat mæsta beatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu,
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vrania Cœli motus scrutatur, & astra.
Signat cuncta manus, loquitur Polymnia gestu,
Mentis Apollineæ vis has mouet vndiq; Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

VETERES PHILOSOPHORVM Ethnicorum de Dijs sententiæ:

Ex Lilij Gregorij Gyraldi Syntagmate I. *de Deorum Gentilium Historia collectę.*

NOSTRAE tractationi conuenire videtur, vt Philosophorum & eorum qui sapientes, habiti sunt, sententias de Deis breuiter recenseamus. Scribit Origenes libro aduersus Celsum quinto, Mundum quosdam vniuersum Deum esse affirmasse: & Stoicos quidem primum Deum esse mundum, & Platonicos secundum, ex cæteris Græcis aliquos tertium mundum dixisse. At nos hic potius singulorum Philosophorum quas opiniones & sententias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales *Milesius*, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium nec finem habiturus. Huius Thaletis sententiam sic exprimit Minutius Felix in dialogo: Thales, inquit, rerum initium aquam dixit: Deum autem eam mentem, quę ex aqua cuncta formauerit, & altior & sublimior aquę et spiritus ratio, quàm vt ab homine potuerit inueniri à Deo tradita.

*A*naximander, et ipse Milesius, Praxiadæ filius, stellas et astra Deos esse cęlestes putauit, nihil hic diuinæ mēti attribuit, vt ait Augustinus. Sed Cicero in primo de Natura Deorum eius ait opinionē fuisse, natiuos Deos esse lōgis interuallis orientes, occidentesque. Vt verò ait Epiphanius, infinitum voluit esse uniuersorum principiū: ex hoc enim omnia fieri, et in ipsum resolui.

Anaximenes, Eurystratæ filius, et ipse Milesius infinitum aera dixit: cui omnes causas attribuit, et deos ex aere ortos, ut ait Augustinus. At M. Cic. Aera ipsum Deum statuisse scribit, alii æthera dixere.

Democritus Abderites *Deū* existimauit mētem esse igneā, & mundi animā. Sed ab his diuersus Tullius, imagines & earum circuitus in deorum numero refert, ita vt imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuentor, nonne plerunque naturam quę imagines fundat, & intelligētiam, Deum loquitur?

Pythagoras Mnesarchi filius, Deum ita definiuit: animus, qui per vniuersas mundi partes, omnemque naturam commeans atque diffusus, ex qua omnia quæ nascuntur animalia vitam capiant. Sunt qui scribant, ipsum vnum tantum principium, & Deum ipsum esse. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit, primùm principium, neque sensui, neque perturbationi subiectum, sed mentem inuisibilem & increatam esse censuit. Eius quoque discipuli, Lysis & Philolaus, diuersa dixere: alter numerum ineffabilem, alter (vt sic dicam) maximi intimique numeri summitatem. communis certè omnium opinio tenet: eum in numeris Deum constituisse, & Origenes scribit, monada Deum putauit, & sine hac nihil factum esse.

Archelaus Apollodori, vel vt alij dicunt, Milonis, Ateniensis physicus, ex terra omnia facta dicit, vt ait Epiphanius: eamque voluit vniuersorum esse principium.

Pherecydes quoque, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuisse.

Heraclitus Ephesius, deos ex igne credidit, vt Varro & Augustinus tradunt.

Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem sensisse Hippasum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegesibuli filius, Clazomenius discipulus Anaximenis, homœomerias rerum principia putauit, vt Lucret. cecinit, & notant cū Epiphanio, alij plerique, hic & diuinum animum sensit omniū rerum quas videmus effectorem: ita quidem *A*ugustinus. alij verò infinitam mentem Deum statuisse scribunt, quæ per seipsa moueatur. Hunc tamen, quòd Solem lapidem ignitum, dixisset, morte mulctarunt Athenienses.

Prodicus Ceus quatuor elementa deos, statuit, & *Solē* & Lunam, vt Epiphanius scribit. ex ijs enim vitalē virtutē existere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor

ditor, aerem quidem dixit rerum esse materiã, de qua omnia fierent: sed aerem ipsum compotem diuinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri possit: Augustinus. plura Simplicius. At verò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum, & exortum Mineruæ, & hoc genus cæterarum rerum vocabula esse ait, non deorum, vt auctor est Arnobius.

Cleanthes Assius, Stoicus æthera esse statuit summum Deum: vt vero Arnobius ait, mentem modo animum modo, modo æthera, plerunque rationem Deum esse disseruit. Straton, Naturam statuit deum, vt idem prodit Arnobius.

Antisthenes Atheniensis, multos quidem esse ait populares deos, vnum tamen naturalẽ, summæ totius artificem.

Chrysippus Cilix (nam à quibusdam Solensis, ab alijs Tarsensis dictus) Stoicus, nunc naturalem vim diuina ratione preditam, nunc diuinam necessitatem Deum prædicabat. Zeno verò Cittieus, diuinam naturalemque legem Deum esse putauit, & simul (vt Arnobius tradit) æthera: interdumque rationem vult omnium esse principium. Idem, interpretãdo Iunonem aera, Iouem cęlum, Neptunum mare, ignẽ esse Vulcanum, & cęteros similiter vulgi deos elementa esse mostrando, publicum grauiter arguit & reuincit errorem. Vt verò scribit Origenes ἐν τῷ περὶ φιλοσοφουμένων, hos Deum putasse principium omnium, corpus purissimum, & per omnia ipsius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod esset infinitum, adiuncta mente, Deum esse voluit. Theophrastus, vnum & vniuersum, omneque Deum Xenophanem dixisse prodidit, vt pluribus ostendit Simplicius in Physicis.

Parmenides, Pyretis filius, Eleates, commentitum quiddam coronę similitudine efficit, quam στεφάνην appellat, continentem ardorem lucis, orbem qui cingit cœlum, quem Deum vocat, in quo neque figuram diuinam, neque sensum (ait Cic.) quisquam suspicari potest. nam bellum, discordiam, & cupiditatem, cæteraque generis eiusdem ad Deum reuocat, quæ vel morbo, uel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Sed de Parmenide & Melisso ferè cõsentanea affert Simplicius in primo Physicorum, eorum etiam uersus & verba ascribens. Idem & ex Alexandro ait, à Parmenide libros duos cõscriptos, in altero de ẽte, vno intellectibili obscurè & iuxta veritatẽ, in altero iuxta vulgi opinionem plura statuit. Epiphanius Parmenidem ait statuisse, infinitũ vnum esse omnium principium. Idem verò de Melisso ita retulit: Melissus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere, vnum infinitum esse vniuersum, nihilque firmum esse natura, sed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadem penè omniaque imaginaria esse, nihilque verè, sed apparere, vt remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia constare censet, diuinas esse voluit, quas & nasci & extingui perspicuum, & sensu omni carere, vt in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origenes verò ait, Empedoclem constituisse litem & inimicitiam, & vnitatis intelligibilem ignem, vniuersi principia. Simplicius vtraque commiscuit, hoc est, quatuor elementa, & litem & concordiam: quo loco & eius versus affert Cicero, & Plato in Theæt. Eadem Diogenes Smyrnæus, vel Cyrenæus vt ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ἄθεος cognominatus est. dicebat enim nugas esse, qui de deis sermones habentur, nec deos esse: quare omnes ad furta, periuria & rapinas hortabatur. ac ne quidem pro patria mori: vnam enim patriam mundum esse, & fęlicem, bonum dicebat: fœlicem fugiendum esse, etiamsi sit sapiens: & fatuum diuitem præferendum. hæc Theodorus, vt ait Epiphanius.

Protagoras Abderita, negabat sese omnino habere de deis quid liqueat, sint, non sint, qualesve sint.

Xenocrates Calcedonius libro scripsit de Natura deorum, in quibus nulla species diuina descripta est, Deos octo esse prodidit, quinque in stellis vagis, unum qui ex omnibus sideribus, septimum Solem, octauum Lunam constituit. Ex Pyrrhone Eliensi nihil certi haberi potest, nec ab eius secta Philosophis.

Plato Atheniensis, qui omniũ eius sectę philosophorum sapientissimus iudicatus est, planè monarchiam defendit, nec ęthera, nec rationẽ, aut naturam. sed vt est, Deum appellat, ab eoque mundum hunc perfectum mirabilemque esse fabricatum, quem noster est secutus M. Cicero, & imitatus, vt alicubi de Nat. deor. & de Legibus. quin & in consolatione sua de morte filiæ Tullię Deũ ita definit: Nec verò Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quędam & libera, & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & omnia mouens. Nihilominus Platonis quod sententiam variam fuisse cùm alij, tũ in ijs quę Philosophumenon inscripsit, ostendit. Origenes certè & in dialogis varius est, pro varietate loquentium.

Xe-

Xenophon Socraticus formam Dei veri negabat videri posse, & ideo quæri non oportere, vt prodidit Arnobius: qui & Aristonem Stoicũ similiter ait, Deum omnium comprehendi non posse, affirmasse.

Aristoteles Stagirites, non est Platonem doctorem secutus, nam secum ipse dissidere, & sibi inuicem repugnãtia dicere & sentire videtur. in summa tamen, vnam mentem mundo præesse & omnium causam statuit.

Alia quidem Cicero. Sed omnino certi aliquid de Deo, ab Aristotele afferre nõ possumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speusippus, ex Platonis sorore natus, vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum esse statuit, vt in octauo scribit Arnobius.

Alcmæon Crotoniates, Soli & Lunæ, reliquisque sideribus, animoque præterea diuinitatem dedit: qui, vt ait Cicero, non sensit, sese mortalibus rebus immortalitatem dare.

Ecphantus Syracusius, Deum mentem & animum esse existimauit, vt Origenes scribit

Epicurus Atheniensis, ex atomis deos suos constituit, & quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen discretos hominũ tamen figura. Origiues ex Epicuri sententia sempiternos deos & incorruptos ait, sed nihil prouidere. M. Tullius libr. secundo de Nat. Deor. de deis ab Epicuro constitutis. Non sunt, inquit, de ijs corporibus, vt aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuãt. ex defatigatione membrorum: quę verès Epicurus, monogrammos deos dixit, quod semper iidem sint, nec ira lætitiave mutari. tractum ab eo picturæ genere videtur, quod monochroma est, vnius semper coloris, de quo Plinius libro tregisimotertio, & tregesimoquinto Natural. hist. vel vt Nonius Marcellus exponit, macie pertennes, ac decolores: tractum ait à pictura, quæ priusquam coloribus corporetur, lineis ex vmbra fingitur. Lucilius, Vix viuo homini, ac monogrammo. & idem alibi. Quæ pictas monogrammi. Quasi id dicat Cicero, Deos qui semper sint eiusdem tenoris & de Deo Epicuri canit Lucretius: *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira:* & reliqua, quæ ait idem poeta. Arrisit ita hæc monogrammi vox Erasmo, vt in sua prouerbia induxerit.

Brachmanæ, Indiæ sapientes, Deum lumen dicebant. non vt Solem, vel ignem, sed rationem qua occulta mysteria sapientibus videntur, vt ait Origenes.

Stoici vt plurimum Deum diuinam substantiam, intelligibilem, & igneam esse decreuerunt forma carentem, sed transmutari in quæcunque velit, & assimilem fieri. Origenes quidem contra Celsum libro 4. videtur Stoicos dicere deos putasse corporeos. Idem philosophi astra & cœlestia omnia quę mouentur, deos putabãt: quod & Lactantius scribit. M. Tullius in primo de Natura deorum, ostendit quantum inter se dessiderent, nec modo Zenonem secum ipsum sed illius sectatores, Aristonem, Cleãthem, Perseum, Chrysippum, & Diogenem Babylonium.

Aristoteles Ponticus, varia de Deo agens, vt scribit *A*rnobius. Sed rectiùs Minutius Fœlix, vt ante ostendimus, nam alias mundo, alias mẽti tribuit principatum.

Heraclides Ponticus, Platonicus, suos libros fabulis refersit, & tum mundum, tum mentem diuinam esse putauit, & mutabilem Dei formã esse voluit: quin & terram & cœlum in deos retulit. *A*rcesilaus *D*eum solùm dixit assequi posse veritatem, minimè verò hominem, vt ait Epiphanius.

M. Varro Terentius, Deũ ait se arbitrari Animam esse mundi, ipsumque mundum Deum esse. mox adiungit mundum diuidi in partes duas, id est in cœlum & terram: & cœlum ipsum quoque bifariam, in æthera & aera: terrã verò in aquam & humum, è quibus summum esse æthera, secundum aera, tertiam aquam, infimam terram: quas omnes quatuor partes animarum esse plenas, in æthere & aere immortalium, à summo autem circuitu cœli, vsque ad circulum Lunæ æthereas animas esse astra ac stellas, easque cœlestes deos non modò intelligi esse, sed etiam videri. Inter Lunæ verò gyrum, & nimborum ac ventorum cacumina, aereas esse animas: sed eas animo non oculis videri, & vocari Heroas, & Laruas, & Genios. hæc quidem breuiter ex Varrone. Has itaq; de Deis opiniones philosophornm, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimus, vir acutus & eruditus, longè paucioribus in Apologetico recẽsuit: *I*nuentum, inquit, solummodo Deum, non vt inuenerant, philosophi disputauerunt, vt de qualitate & de natura eius & de sede disceptarent. Alij (ait) incorporalem, asseuerant, alij corporalem, vt tam *Platonici*, quam *Stoici*, alij ex atomis, alij ex numeris sicut Epicurus & Pytagoras; alij ex igne, qualiter Heraclito visum est, & *Platonici* quidem curãtem rerum, contra Epicurei ociosum & inexercitum, & (vt ita dixerim) neminem humanis rebus, positum verò extra mundum Stoici qui

figuli modo extrinsecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exẽplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemoranti, liceat & Plinij ridiculam pene de deis sententiam ascribere. Is igitur libro secundo ita propemodum scribit: Effigiem formamque quęrere imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus, si modò est alius, quam scilicet Sol, & quacunque in parte, totus est sensus, totus est visus, totus auditus, totus animæ totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiisque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino Pœnam, & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, vt portionibus coleret quisque quo maximè indigeret. itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem inumerabilia reperimus: inferis quoque in genere discriptis, morbisque & multis etiam pestibus, dum esse placata trepido metu cupimus, & cętera non minus impia, quam ridicula. Sed hic tibi Panegyristæ verba de Deo subscribam, magis aliquanto pia quam Plinij: Te, inquit, summe rerum sator, cuius tot nomina sunt, quot gentium linguas esse voluisti, quẽ enim te ipse dici velis, scire non possumus: siue in te quædam vis mensque diuina est, quæ toto in fusa mũdo, omnibus misceâris elementis, & sine vllo extrinsecus accidente vigoris impulsu per te ipse mouearis: siue aliqua super omne cęlum potestas es quæ hoc opus totum ex altiore Naturæ arce despicias: te inquam oramus. & reliqua.

Poetarum verò opiniones hic tibi non ascripserim, quoniam nec fixę nec ratę sunt sententię: nunc hanc, nunc illam, pro persona vel tempore, aliaue occasione, afferunt, ut ex Homero & Virgilio in primis, ceterisque colligimus. Orpheus tamen & Musæus, Hesiodusque, aliique pauci, vt in Poetarum historia ostendimus nonnihil attulisse videntur, sed sub lustri luce. At his omnibus mihi longè sapientiùs Simonides Ceus, poeta lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno respondisse videtur. cum enim de ipso Hiero quæsiuisset, quid aut qualis Deus esset, deliberandi sibi vnum diem postulauit, cum idem ex eo postridie quæreret, biduum petiuit, cùm sæpius duplicaret numerum dierum, admiransque Hiero quæreret, cur ita faceret? Quia quanto, inquit diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior. atque ita tacendo Simonides mihi videtur sapientiùs de Deo statuisse quam cæteri philosophi. Hanc tamen eàdem sententiam Tertullianus in Apol. Thaleti ascribit, his verbis: Quid enim Thales ille princeps physicorum sciscitanti Crœso de diuinitate, certum renunciauit: commeatus deliberandi sæpe frustratur.

IN MYTHOLOGIAM NATALIS COMITIS, Obseruationum libellus.

ANONYMVS LECTORI, S.

Quum quędam mihi occurrissent ex probatis scriptoribus, veteribus & neotericis collecta, quę clarissimi viri D. Natalis Comitis Mythologiæ, non tenebras offundere, sed lucem aliquam adferre posse viderentur; vt ethnicarum superstitionum fontes apparerent, ea describere & typographo committere, quę ad operis calcem adderet, voluimus, tibi specimen magni operis, si Deus voluerit, exhibentes. His interim fruere, & Vale.

ADONIS HORTI.

E Horto Edenico seu Paradiso terrestri, quem Moses describit; Genes. 2. extant certissima apud Ethnicos scriptores testimonia & vestigia. Ac primùm de nomine ipso *Eden* (quod Hebræis idem est ac voluptas & delitiæ) hortus delitiarum designatus est. Et Chaldæi ac Persæ, quemadmodum scribit Xenophon libris de pædia & expeditione Cyri, vocant *Pardeis*, quod Græci postea παράδεισον dixerunt, Latini verò à Græcis mutuati nominant *Paradisum*. Est autem *Paradisus* omnis locus amœnissimus, & voluptatis plenissimus, vt etiam A. Gellius definit, quem etiam viuaria dici à Latinis putat, libro 2. noct. Attic. cap. 20. Ex quo fit, vt Beatorum, post hanc vitam, sedes illa fœlicissima, Paradisus in Dei verbo passim nominetur, Luc. 23. 44. & 2. Corinth. 12. 14. & Apocalip. 2. 7. Hæc autem omnia ad nomen Hebræum *Eden* alludunt, cuius significationem referũt ac retinent. Imò vox ipsa Græca ἡδονὴ, quæ voluptatem significat, ab Hebręa Eden deducta videtur. Vnde & *Adonis* fictitius poetarum, & Adonis siue Edonis regio (quæ Edene est) sed vitiosè à peregrinis Græcis pronuntiata, pro Edenis vel Edene. Sibylla etiam apud Lactantium huius horti delitiosi, id est, Edinici & Paradisi, disertè meminit, lib. 2. cap. 12. Homerus, ex veterum traditione, de campis Elysijs scribit, id est fęlicissimo quodam huius Orbis loco, & quidem in extremis finibus orbis sito, in quo beatissimè boni pijque homines viuerent, lib. 5. Odyss. & ex Homero postea alij, tum Poetæ, tum Philosophi sumpserunt. Porro *Adonis horti* & horti Hesperidum, tam celebres in Ethnicorum scriptis, quidpiam quoque his simile, atque aliquod illius horti vestigium fuisse censeri possunt: de quibus Plinius lib. 19. hist. natur. cap. 4. Præsertim verò Adonis qui dicti sunt horti, fuerunt hic ipse hortus Edenicus. Pręclarè enim in Aethico annotat Simlerus, *Adonis* pro *Edenis* regionem seu prouinciam illic scriptam esse, vt nos supra diximus. Vnde *Adonis*, à Gręca voce ἡδονῆς, *Horti*, pro Edenis regionis horti dixerunt veteres illi istius veritatis ignari: quanquam iidem quendam Adonim regem esse volu..t, (Adami nomen obscurè exprimentes) qui ex illius regionis nomine sic appellatus fuerit.

ÆTAS *aurea & ferrea.*

Dubitari non potest, quin Aureę ętatis ęnigmate veteres Ethnici illam vitam designarint, quam homines ante peccatum vixerunt. Ætatis verò ferreę nomine eam quam

iam post offensū à primis hominibus Deum omnes experimur. Auream autem, seculum Saturni nominant. Præclarè enim Plato in Cratylo, *Nempe quidem arbitror*, ait *Hesiodum auream ætatem appellare, non quæ aurea quidem esset natura, atque auro constaret: sed bonam & præclaram significasse. Cui rei argumentum mihi est, quòd ætatem nostram ferream nominarit.* Hoc idem tempus & Saturni seculum & aureum dici tradit in Politicis, cuius summam omnibus in rebus fęlicitatem describit. Nam ait omnia tunc sponte homini è terra nata: ipsos homines tunc fuisse immortales, aut ex seipsis renouatos; cœli quoque temperiem tunc optimam. Ante Platonem aureæ ætatis meminerat Hesiodus lib. 1. Operum & Dierum, cuius verba & mentem expressisse videtur Ouid. libr. 1. Metamorph. his versibus.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebat, &c.

Quibus consentiunt ea quę Virgilius reliquique vetustissimi poetæ, tum Græci, tum Latini, de Saturni seculo tradiderunt. Sed postquam homo peccauit, mutata est aurea illius conditio & ætas in ferream; summa fęlicitas in summam miseriam & infęlicitatem conuersa, qualem etiam ipsimet Ethnici declarant: adeo vt Sibylla scripserit metuendum esse, imò tempus fore, quo Deus vniuersum genus humanum deleat è terra, quemadmodum extant varij illius de ea re versus apud Lactantium in libro de Ira Dei. Ergo Hesiodus ferrei istius hominum seculi infęlicitatem & pœnam ostendit: quæ secuta est hominum mutatos mores, id est peccatum ab ijs in Deum creatorem suum perfidissimè admissum, idque congruenter verbo Dei. Imò idem tradit tantam hominum miseriam (qualis nunc est) non repentè extitisse, quod verum est, sed per quosdam gradus, temporum ætates, momenta & successiones succreuisse: in quibus tamen intermiscet quædam tum ipse, tum alij de fabulis, quoniam veritas ipsa lucida, qualis est in verbo Dei, semper à suis vmbris (quas solas Ethnici habuerunt) differt. Illæ enim sunt interpolatio & obscuratio veritatis. Ergo post peccatum statim immutatæ sunt rerum vices, ipsaque huius mundi facies & fælicitas amissa, quam ætatem Ioui tribuunt. Nondum tamen summa erat mundi corruptio & calamitas, quę sequentibus temporibus propter succrescentia multiplicataque hominum peccata demum exorta est. Ergo de Ioue illi scribunt sub eo fuisse, non sub Saturno, initium miserę illius conditionis, quæ propter hominum peccatum in mundum iniecta est. de qua sic Virgilius, Georg. lib. 1.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
Nec signare quidem aut partim limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsaq; tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris, &c.

Etsi Lactantius lib. 5. cap. 5. aliter ista interpretatur. Crescēte igitur hominū malitia, postquam semel esse cępit, tandem omne genus peccati, & miserię in mundū irrupit. Vnde ferrea, id est miserrima, hominū ętas nata est, propter q̄ immissum est à Deo postea diluuiū. Cæterum, de ista ætate ferrea, quanta & scelera & scelerū supplicia pepererit, sic Ouid. lib. 1. Metamor.

De duro est vltima ferro.
Protinus erupit venæ peioris in æuum
Omne nefas, fugere pudor, uerumque, fidesque.

Ergo & miserię quoque, nempe pęnę peccatorum istorum subsecutæ sunt, quas Aeneid. lib. 6. describit Virgilius. Nam iam inter nos & post peccatum est.

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus,
Et metus & malesuada fames & turpis egestas.

Et hæc quidem de duplici illa ætate.

APOLLO

De prima Musices inuentione nequaquam inter Ethnicos constat. Quum .n. vnaquæque gēs ambitiosè tam excellentis artis inuentum sibi vendicare vellet plures illius autores esse dixerunt. De primo autem illo excellentique viro, qui eam mortales docuerat non quæsierunt. Ergo Græci contendunt Amphiona suum primum illius repertorem fuisse, vt & Plinius libro nono, & Plutarchus in libro de Musica commemorant. Thraces autem id potius tribuunt Orpheo suo: Aegyptij Mercurio, qui apud se natus sit, quem eundem Toth, seu Trismegistum vocant, ut ait Euseb. lib. 1. Præpar. Euang. Plato libro tertio de Republ. distinguit. Nam quæ lyram & alia instrumenta pulsat, ea musica, ait ab Amphione reperta est: sed quæ voce & oris sono velut tibijs fit & modulatur, à Marsya (qui Lydus fuit) & Olympo. Plinius lib. 7. cap. 56. varios variarum musices partium variorumque instrumentorum repertores recitat. Verùm nulli istorum primi Musicam repererunt: sed quum inuenta iam esset, eam duntaxat primi ad suos homines deportarunt & transtulerunt. Itaque Augustinus lib. 18. cap. 13. de ciuitat. Dei, irridet fabulam de Amphione Græco: nimirum eum mouisse

uisse saxa sono citharæ, quemadmodum etiam eandem explodunt & Palæphatus & Phornutus homines Græci natione, & religione Ethnici. Quin imò Plutarchus in libro de procrea. animę in Timæum ait omnes pęnè veteres Deos cum musico instrumento in manu pingi solitos fuisse, quasi homines eius artis autores essent: ac proinde illius primus autor apud eius incertus esset (quemadmodum etiam scripsit Heraclides teste Plutarcho) vel quod in omnium Deorum sacris Musica adhiberetur, sicut Arnobius libro 6. contra Gentes docet. Sed tandem eò res redijt, vt velint Apollinem primum omnium huius artis parentem habendum esse, vt tradit libr. 6. Pausanias. Hic autem antiquissimus fuit, & longè ætate superior his omnibus, quos nominaui, nimirum Orpheo, Marsya, Amphione. Nam eum alij Cœli, alij Iouis filium (ac proinde vetustissimum) fuisse fatentur, quemadmodum apparet ex Cicer. lib. 3. de natura Deorum, & Arnobij libro 4. contra Gentes Quamobrem cùm inter Deos maiorum Gentium recensebant, vt demõstrat Lactantius lib. 1. c. 15. Ergo quemadmodum Mercurius ille Iouis filius & antiquissimus, id est, Iabal, rei pecuariæ prima præcepta Mundo dedit: sic Apollo Iouis filius & primus (multi enim fuerunt post primum) id est, Iubal, Musices primus repertor fuit.

ATE.

QVOD Homerus Iliad. libr. 19. Aten quandam feminam canit omnibus nobis mortalibus fuisse noxiam & perniciosam, proculdubio alludit ad omnium nostrum parentem Euam, (quę primum peccauit) idq; ex reliquijs veritatis, de qua Homerus quidpiam inaudiuerat. Ait enim,

Filia prima Iouis, quæque omnes perdidit, Ate Perniciosa.

Qnid quod ibidem Homerus alterius fabulę integumento eandem historiam attingit, dum ait Iouem omnium mortalium sapientissimum tamen à Iunone vxore sua olim deceptum fuisse. Et hæc quidem de initio malorum, quòdque à femina cęperit, & per eam hominum prudentissimus deceptus sit, tradit Homerus. Hesiodus verò lib. 1. Oper. & dier. idem quidem sentit & scribit, sed diuersis verbis, aliàque fabula conficta ex ueteri traditione. Nam ait à Pandora muliere (quæ omnium fœminarum & formosissima & prima condita à dijs fuerat) mala omnia in orbem terrarum sparsa fuisse. Quãquam & Palæphatus de fabulosis narrationibus, & Placiades Fulgentius lib. 2. Mythologic. aliter interpretantur Pandoram, dum ad nostram ueritatem non attendunt. At uerò Hesiodus nobiscum facit, ex cuius carmine, quod nos contendimus, ostendetur facilè,

ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα
ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά· id est,

Namque prius vixere homines, verum absque labore,
Absque malis, morboque graui tristique senecta:
At mulier rapta de poclo tegmine sparsit
Omne mali genus & morbos, curasque molestas,

Itaque mulierem ex ira Iouis natam, & καλὸν κακὸν appellauit idem in Theogonia, vt lib 3. contra Iulianum scribit Cyrillus in principio libr.

BACCHVS.

PATRIARCHA Noachus is est, qui primus vitem plantauit, viniq́ue vsum hominibus monstrauit, paulò post uniuersale diluuium, ut refert Moses, Gen. 9. 20. Ergo *Boachus* primum quasi Noachus, & per aphæresin unius literę postea *Bacchus* ab Ethnicis dictus est, primus uitis ac vini inter mortales repertor & sator. Vnde & *Lenæus genialis consitor vue* cognominatus est, ut scribit Ouid libr. 4. metamorph. Nec uerò dubium mihi est, quin Bacchi uox & nomen non à sono bacchantium, ut nonnulli putant, sed à ueteri Noachi appellatione sit deductum. & inde primum *Boachus* N. mutata in B. deinde *Bachus*, formatum, quod duplicata litera C. postea *Bacchus* ab ignaris huius etymologiæ hominibus sit pronunciatum. Id quod ante me uerè & acutè Stulcius uir eruditissimus obseruauit in lib. Conuiualibus. Itaque cum cantharo Bacchus pingebatur, ut ait Arnobius lib. 6 contra Gentes: & uetustissimu- Deorum censebatur, etiam ante Liberum & Vranium natus quemadmodum libr. 2. cap. 2. commemoret Lactantius. Denique huius ueritatis ignoratione multæ de hoc antiquissimo Baccho fabulę & allegorię confictę sunt, ut tradit & conqueritur Diodorus Siculus lib. 4. Biblioth. cap. 5. Nec uerò Bacchus iste est ille Dionysius Græcorum recens & Thebanus: sed vetus ille & Nysius ex Nysa monte Indiæ, de quo etiam meminit Arnobius libro 5. Verùm Græci vetustissimum illum sua laude spoliarunt, vt ea hunc suum sacrilegè exornarent ac commendarent. Nec verò Noachus, Boachus,

& Bac-

& Bacchus solùm: sed & *Oenotrius* quoque, Οἰνότριος Græcis, ἀπὸ τοῦ οἴνου, appellatus est. Multis enim *modis* posteritas hoc tātum Noachi beneficium celebrare voluit. Itaque varijs nominibus eum appellauit. Idem enim est qui antiquissimus Oenotrius, Bacchus, & Vinifer appellatur. Is autem Oenotrius, à quo Italiæ pars quædam primùm, postea tota Italia Oenotria dicta est, quemadmodum ex varijs Scriptoribus apparet, est recentior, qui etiam *Ai*cas dictus, postea nomen & inuentum vetustissimi illius Oenotrij, nempe Noachi, falsò sibi & arroganter attribuit, vtpote vir Græcus & vanus: & pro primo illo haberi colique voluit.

CERES.

De Agriculturæ primo inuentore acerba & vexata est inter ipsos Ethnicos digladiatio, quoniam à Mose recesserunt: & particolares eius artis apud quasdā duntaxat gentes mōstratores (qui lōgis seculis fuerūt Adamo primo eius parente posteriores) pro primo tamen sumunt. Ergo eorū alij aiunt Cererem esse terræ frugum inuentricem, sed Græcis: ideoq; vt ex Plat. in Cratylo ait Cicero lib. 3. de Nat. deorū, dictam Cererem Δημητῆρα, quasi γημητῆρα, quòd eos docuerit alimenta ex terra colligere. Quo verò primùm tempore hoc beneficium ab Adamo ipso Adamique posteris longè antea Mundo communicatum, illa Græcis hominibus contulerit, tradit Augustinus lib. 18. ciuit. Dei, cap. 6. nempe, regnante Argo in Peloponneso (qui ex Aegypto eò, vti & Ceres illa, venerat) postquam primi posteri Adami, imò & Noachi, iam per totum terrarum orbem sparsi fuissent. *Alij* malunt à Triptolemo rege Atheniensium terræ colendæ præcepta primùm tradita, sed Græcis, quemadmodum dixi. Sic Palæphatus, & Pausanias, lib. 1. Alij à Brige quodam Atheniensi malunt, velut Plinius, lib. 7. cap. 5. 6. Alij ab Osiride Ægyptio, sicut Plutarch. in Osiride. Alij denique (& hi omnino veriùs) ab antiquissimo illo Saturno, qui idem est atque Adamus. Itaque cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille vetus pingi.

DEVCALION.

Qvae de primo lib. illo & antiquissimo terrarū diluuio Ethnici à maioribus acceperant, superstitiosis & fabulosis postea narrationibus, ambitione itē fascinati, ad quasdam aquarum eluuiones peculiares, quæ in suis regionibus acciderant, transtulerunt. Vera est enim Platonis lib. 3. de legibus sententia, multa quidem fuisse diluuia: vnum tamen inter cætera celebre & maximum: cuius etiam copiosiùs meminit in Timæo. Confuderunt igitur sæpe Ethnici particularia illa diluuia, quæ longè post secuta sunt, cum illo vniuersali, quod præcessit, vt ex fabulis in diluuio Deucalioneo sparsis colligere licet: non tamen semper, nec vbique. Vt rem hanc totam perspicuè exponam, sic ex eorum scriptis colligo: inundationes terrarum fuisse plures. Prima, aiunt illi, nouimestris sub prisco Ogyge. Hæc sola fuit vniuersalis, & est diluuium à Mose, Genes. 6. & 7. descriptum. Secunda inundatio, Niliaca, mēstrua sub Ægyptijs Hercule ac Prometheo. Tertia bimestris in Achaia, sub Ogyge antiquo & recentiore. Quarta, trimestris in Thessalia sub Deucalione. Quinta, in Pharo seu Aegypto, & ipsa trimestris: quæ Pharaonica dicta est, vel à Pharaone, vel à Pharo insula, (à qua tota Ægyptus Pharos olim fuit appellata) & Prothea, nempe sub Protheo Aegyptio in raptu Helenę. Eodem modo ex Eusebij Chronicis multoties diluuiū extitisse cōstat, velut sub Noacho, Ogyge, Deucalione: de quibus etiam Isidorus lib. 13. c. 22. etymologic. sed etiam postea sub Mauritio Imperatore, anno salutis 586. item sub Carolo V. in Hollandia & Zelandia, anno 1531. & alijs in locis sæpe.

Verùm, diluuium hoc vniuersale & primum, quod Noachi temporibus fuit, κατ' ἐξοχὴν terrarum inundationem vocarunt, à quo ad ortum Deucalionis volunt intercessisse annos septingentos. Deucalionei autem diluuij mentionem faciunt Virgilius, Horatius, Ouidius, Pausanias, variis in locis, qui Deucalionem solius Phtiotæ regionis (quæ est pars Thessaliæ) regem fuisse scribit li. 1. & 5. Diluuij vniuersalis sub Noacho meminit Sibylla apud Lactantium de ira Dei, cap. 23. Cato in fragmentis Originum. Archilochus lib. de temporibus. Ioseph. lib. 1. Antiquit. Iudaic. ex Mnasea, Hieronymus Aegyptius, & Berosus Chaldæus, qui etiā Gordiæum mōtem nominat, Alexander polyhistor & Abydenus apud Cyrillum lib. 1. contra Iulian. & Plato in Timæo, Ouid. metamorph. lib. 1. Noachi & Deucalionis diluuium cōfundit: Plutarchus item l. de defectu oraculorum. vide Plin. lib. 5. cap. 13. & Pompon. Mela lib. 1. de situ Orbis, cap. 11. In summa, quæ de Deucalione scripta extant plæraque de Noachi diluuio intelligenda esse videntur, alioquin vt aniles nugæ explodi debent.

DII *Maiorum Gentium.*

MOSES narrat, Genes. cap. 6. posteros Caini ac Cainum ipsum (qui ante Noachi diluuium vixerunt) esse potentes illos, industrios, & claros viros, qui à seculo, omnique hominum memoria celebres notique fuerunt, & per totũ terrarum orbem, etiam post diluuium, laude insignes, quique fuerunt præstantissimis nominibus, velut Saturni, Iouis, Mercurij, Vulcani, Dionysij, &c. etiã inter Ethnicos ipsos, qui Mosis scripta non legerunt, prædicati, ac rerum gestarum fama celebrati ac commendati. Postquã enim Moses eos Caini posteros recitasset, addidit: *Isti sunt potentissimi homines qui à seculo vel olim fuerunt viri nominis*, idest celebres, & fama noti inter omnes mortales, etiã post ipsorum mortem, atque adeo ipso adhuc Mosis seculo, & quum illa memoriȩ literisque proderet. Ex quo perspicuè intelligitur, eos quos posteritas & Mosis ætas, & sequens quoque postea seculum magnificȩ celebrauit, coluit, pro summis viris, fortissimis heroibus, imò etiam pro Dijs habuit, fuisse posteros Caini qui diluuium prȩcesserunt. Ii autem sunt, quos Ethnici, vti monui, dixerunt Saturnos, Ioues, Mercurios, Vulcanos, alijsq. eiusmodi nominibus appellarunt, vt ex eorum scriptis apparebit. Illi enim, etsi pro Dijs ab Ethnicis culti sunt, homines tamen, & quidem mortales fuerunt: sed quia propter artes egregias à se primum inuentas, immensaque illa dona in totum genus humanum à se primis collata, innotuerant hominibus, & apud posteros in admiratione fuerant, huiusmodi appellationibus donati celebratique sunt. Id quod mecum sentit M. Tullius, lib. 1. Tuscul. quæst. & Varro in libris rerum diuin. testante D. August. lib. 4. ciuit. Dei, c. 27. & lib. 6. cap. 6. Sed imprimis id docet verum esse Varro, eod. lib. ciuit. Dei. cap. 22.

Præterea, obseruandum est, istas siue Græcas siue Latinas Κρόνιχ, Διὸς, Ἑρμῦ, Ἡφαιςίχ, Διονύσου, idest, Saturni, Iouis, Mercurij, Vulcani, Dionysi, & similium appellationes multis quidẽ datas & cõmunicatas fuisse: prout videlicet vnaquæque gens quempiam vel suæ originis autorem, vel suum benefactorem, vel primum sibi notum virum strenuum & industrium celebrare, & immortalẽ posteritati reddere voluit studuitq;. Vnũ tamen fuisse, cui primum, & ab antiquissimo tẽpore hoc nomen vel Saturni, vel Iouis, vel Mercurij, &c. impositum fuit: ad cuius similitudinem alij (& quidem illi primo & antiquissimo longe ætate posteriores) Saturni, aut Ioues, aut Mercurij, &c. postea nominati fuerint. Quod idem de mulierum Dearum, quȩ vocantur, nominibus est sentiendum. Ergo plures reperientur, qui & diuersis temporibus, & à diuersis gentibus, & Saturni, & Ioues, & Vulcani fuerunt vocati: omnes tamen nomen ex admiratione illius (qui primus eo nomine dictus est) sortiti ac consecuti. Ex quo fit vt in Ethnicorum libris multos dici Saturnos reperias, multos item Ioues, &c. inter quos tamen vnus est vetustissimus, ex cuius laude & celebritate nomen illud alij sibi desumpserunt vel impositum habuerunt. Id quod locupletissimè ex Cicerone probatur. Ille enim lib. 3. de Natura Deorum plures Ioues, & Saturnos & Mercurios, & Soles, & Vulcanos, in diuersis nationibus, variisque temporibus recenset. Verùm ex his vnum semper antiquissimum, & cæteris priorem, imò primum omnium sic dictum demonstrat. Confirmat nostram sententiam M. Varro doctissimus (quemadmodum Augustinus testatur lib. 19. ciuit. Dei cap. 21.) Romanorum, qui alios Deos, ac proinde Saturnos et Mercurios, et Ioues, Politicos: alios Naturales, alios Fabulosos seu Poeticos, in libris rerum Diuin. scripsit. Confirmat Diodorus Siculus, qui lib. 1. Biblioth. cap. 2. & lib. 5. cap. 1. eiusdem operis ostendit alios fuisse Aegyptiorum Ioues, Mercurios, Vulcanos, quales Osiris, Orus, Tiphœus: alios verò Grȩcorum cõfirmat Eusebius lib. 1. de præparat. Euangel. cap. 7. & lib. 2. cap. 2 3. 4 5. Vbi ex vetustissimorum scriptorum profanorum monumentis probat in vnaquaque gente, velut Phȩnicum, Atlanticorum, Phrygum (præter Aegyptios & Græcos) Cretensium, suos Ioues fuisse, Saturnos, &c. Confirmat denique idem hoc autor grauissimus Arnobius lib. 4. contra Gentiles. Ex quibus efficitur, nemini mirum videri debere, si quædam hic ad Saturnum, & Iouem, & similes accommodemus, quæ non omnibus iis qui Saturni, Ioues, vel Mercurij, &c. dicti sunt, conueniunt. Nos enim de primis illis loquimur, qui Ioues, Saturni, &c. vocati sunt, quique sunt celebres & potentes illi viri, qui à seculo, id est statim ab ipso mundi initio fuerunt viri commendati posteris, & fama postea semper celebrati, (quemadmodum testatur Moses, etiam post diluuium, etsi ante diluuium illi vixerunt) inter Ethnicos, & in vniuerso terrarum orbe. M. Tull. Cicero in libro de legibus ait quosdam Deos semper pro Diis habitos fuisse ex infinita quadam hominum memoria: alios verò fuisse Adscriptitios, quos in cœlum merita in

ta in vnamquamque gentem vocarunt. Id quod etiam Augustinus obseruauit, lib. 8. cap. 5. de ciuit. Dei. Nam, vt ait Pausanias, lib. 8. Dij postea sæpe sunt ex hominibus nati, Ex Adamo & Eua primis hominibus natus est primogenitus Cainus: post Abel. Sed ex Abele nulli posteri fuerunt superstites. Caino verò plures nati sunt tum filij, tum nepotes, tum abnepotes, & posteri, viri insignes, celebres & industrii, numero decem, si Noemam filiam Tubalcaini his annumeres, vt Moses fecit. Quòd si his decem, Adamum & Euam, addideris, fient omnes numero duodecim, quo proculdubio sunt duodecim illi antiquissimi, & maiorum gentium Dii ab Ethnicis appellati: inter quos duæ sunt fœminæ, nimirum Eua & Noema; id est Rhea, siue Terra, mater omnium Deorum, & Venus. Decem autem sunt mares, nempe reliqui, Adamus, Cainus, Lamechus, Iabal, Iubal, Tubalcain, & cæteri quos recitat Moses ibidem, id est, Saturnus, Iupiter, Mercurius, Apollo, & Vulcanus, quemadmodum ab Ethnicis nominãtur. Iidem isti sunt, quos profana antiquitas Deos Samothracum, Deos Cabitos, id est Deos vocat arcanos, et cæteri (qui postea in Deorum numerum collocati sunt) angustiores habitos.

FORTVNA.

ARISTOTELES secundas causas quatuor generibus amplexus est, quibus et conueniẽtia nomina attribuit, desumpta à modo agendi indito singulis in prima creatione. Τῆς ἀνάγκης voce, et cœlestes causas denotat, et necessaria atque immutabili lege præcedentem agendi vim exprimit. Τῆς φύσεως appellationem elementaribus accommodat, quarum simplices quædam sunt, quædam simplicium inter se commixtione constat. Vtrisque adsunt certæ sensibusque obuiæ qualitates, ceu ministræ, aut ὥσπερ σύνεργα αἴτια, quæ in simplicibus simplices καὶ σφοδροτέραι, in mixtis, præcedentibus moribus velut fractæ, & ad temperiem redactæ deprehendantur. Προαίρεσιν transfert ad actiones arbitrarias hominum, quas libera facultate volũtas ciet atq; expedit: etsi has semper præit, sæpe moderatur, iudicium deliberatioque & consultatio rationis. Fortuitos casus, nec cogitatos ante, nec quæsitos, sed præter opinionem obiectos, & ab occultatis causis gubernatos. τῆς τύχης καὶ αὐτομάτου appellationibus notat & comprehendit. Trium priorum consideratione (quum ad præsens institutum minimè pertineat) omissa, de fortuna agamus, quo nomine Aristoteles euentus vtrosque, prosperos & aduersos complectitur, qui accidunt hominibus, præterea quæ voluntas libera sua sponte, suaq. vi, aut adiuta sociis causis inchoat, prosequitur & conficit. Latissimè patet hoc genus. Mirandæ sunt enim rerum humanarum vices, mira volubilitas, & inconstantia fortunæ. Multa cuiuis in vita præter spem & opinionem contingunt: multa sapienter cogitata, & cautè prouidèque cæpta ac gesta, infœlicius cadunt, quàm existimamus. E diuerso alia stolidè atque incogitanter mota, & administrata negligẽter, atque inter exordia prima varijs incursionibus inhibita & impedita, procedunt tandem feliciter, & optatos consequuntur effectus. Sæpe, quæ pro desperatis ac perditis contemnuntur, subitò reflante fortuna rursus se erigunt & augescunt, quæ verò florent, & ad eum fulta ac stabilita modum putantur, vt nulla vi conuelli queant, leui momento, velut repẽtino flatu deiecta corruunt, tumque vel maximè, cùm plurimum fortuna blanditur, fouetque & beat suauissimè. Adeo vix quicquam est in rebus humanis stabile & perpetuum. Vix vlla quæ suscipimus & gerimus, aut institutis initio respondent per omnia deliberationibus, etiamsi fæliciter conficiantur, aut intra definitos limites sese continent, aut præfixum scopum adipiscuntur: intercidunt multa quæ præmeditata consilia mutant abolent aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et, vt Herodotus ait, est quidam velut orbis rerum humanarum, qui conuerti, neque eosdem semper fortunatos esse pari soleat.

Præbuit vt rerum humanarum vicissitudo occasionem poetis, vt rotundo fortunam globo insistere, & globi volubilitate nunc huc nunc illo ferri volutarique finxerint. Quam verò τύχην Aristoteles nominat, ipse inopinatorum euẽtuum affirmat tantum esse αἴτιον κατὰ συμβεβηκός. Ergo præcedere necesse est aliud καθ' αὑτὸ αἴτιον, vel vnum, vel plura, quorum vi illi dispensantur, producuntur, & complentur euentus. Aristoteles quæ sint illa τὰ καθ' αὑτὰ αἴτια non definit. Plato aliquas causas & inter eas omnium præcipuam expressit, cum inquit: Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρὸς, τἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα, ἡμερώτερον μὴν τρίτου ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην, id est, *Deus quidem, & cum eo fortuna, opportunitasq; res humanas gubernant vniuersas: mitius tamen mansuetiusq; est tertium adiungere & associare comitem, nempe artem.* Etsi verò cùm veris causis accidentarias, fortunam nimirum, & opportunitatem,

confundit, & artem ita extenuat, ut eam accidentariis cauſis poſtponat & ſubiiciat: tamẽ rectè & ſapienter precipuam vim confert in Deũ. Non enim ex fortuita & fictitia atomorum Epicuri colliſione & coalitu hoc mundi domicilium confluxit: ſed Deus ſingula corpora uerbo fabrefacta ex nihilo,ſerie tamẽ concinna, nexuque tam continuo coagmentauit in unũ rotundo ambitu definitam molem, ut à mente architectrice, cuius ſit ſapientia infinita & omnipotentia, ędificatam eſſe manifeſtò appareat. Nec deſerit opus ſuum, ſed conſeruat id atque tuetur, & imprimis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens, vtpote cuius gratia cętera & initio conſtituit, & huc vſque ſuſtentauit: & in genere humano pręcipua cura complectitur ac defendit Eccleſiam,redemptam sãguine ęterni Filij ſui,à qua,vera Filij agnitione ac fiducia colitur atque inuocatur; & propter quam reliquam profanam multitudinem fert, vt ex hac quoque aliqui conuertantur ad Filium. Confirmant adminiſtratores Oeconomicę, priuata vita cuiuſque,& totus ordo politicus,pręſentiam Dei noſtrique procurationem. Et, ſi excuſſo abſterſoque veterno,excitaremus animos ad operum Dei notationem aliquam & cõſiderationem, ſique ijs quę fiunt pęnè ſingulis momentis mediocriter attenderemus,perſpiceremus profectò, quãta & quam multa publicè accidant & priuatim,quę nullo modo vel Phyſicis cauſis abditis aut cõſpicuis,vel noſtrę diligẽtię adſcribi poſſunt, ſed in ſolum Deum autorem & cuſtodes noſtrorum corporum ſanctos Angelos referri debent. Immo niſi Filius Dei ἀρχηγὸς noſter & ἀμύντωρ clementiſſimè ſingulos nos vmbraculo alarum ſuarum complexos tegeret & foueret, præſidioque; Angelorũ ſtipatos muniret ac tueretur, contra immanem ſæuiſſimi hoſtis rabiem,vel vno momento, omnes à Diabolo enecti interiremus. Niſi politias ipſe & imperia cùm Angelorum excubijs, tum ſua firmaret ac defenderet dextera, eorũq; qui pręſunt regeret ac fortunaret conſilia & induſtriam: quę poſſet quęſo aut ſollertia odorari, aut vigilantia peruestigare, aut ſi proditæ innotuiſſent, quæ autoritas & potentia poſſet diſcutere ac ſummouere eas vel technas quas hic artifex ſtruit in perniciem humanæ conſociationis, vel calamitates, quas intentat & vibrat in ceruices noſtras aſſiduè?

Cæterum neque vno modo Deus, ſed aliàs aliter, neque ex ordine præſcripto cauſarum ſecundarum,ſed ſuo conſilio diſponit, partitur, & adminiſtrat fata hominum atque euentus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus & dignitatibus, potiuntur rerum. Contra,varijs fortunæ vicibus exercentur ac iactantur boni, premuntur tyrannide, laborant egeſtate & inopia, conculcantur à ſceleratis,flagrant publicis odijs, eijciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & vita, pręgrauantur iniquiſſimis calumnijs, quandoque & crudeliter interficiuntur à tyrannis. Hæc euentuum diſſimilitudo mouit multos,vt dubitarent de prouidentia. Quanquam autem certo grauique conſilio, quod ſoli Eccleſiæ detectum atque explicatum eſt, Deus hoc modo & fata diſpenſat & differt, ac prorogat pœnas & præmia: tamen nec boni in perpetua verſantur calamitate, nec ſtabilis ac diuturna eſt improborum fælicitas. Hi ad ſumma extolluntur faſtigia, vt inde excuſſi & in fœdum præcipitati interitum, ſint cęteris exemplum fragilitatis humanę,pęnarũque ſuperbiæ & iniuſtitiæ. Illi deijciuntur & grauantur, tum ne inſoleſcant & efferantur fiducia ſuarum virtutum, tum vt ex circumfuſa ærumnarum mole erepti,collocatique in tranquillum, cum gloria illuſtriore eniteſcant. Et quidem, in hoc vel præcipuè lucet ac conſpicitur prouidentia, quòd boni & gerunt res ſalutares hominum generi & circumuenti atque interclusi difficultatibus, præter omnium opinionem, mirandis modis, ſuperatis illis eluctantur, atque euadunt, hocque quod perſequuntur acquirunt & obtinent: atque ea (vt recte Iſocrates regulam interpretatur) ſi non in omnibus ita vſu venire ſolent, tamen plerumque ad eum modum fiunt. Fauet enim Deus virtuti, & eam etiam ab Ethnicis requirit,etſi non eſt ea iuſtitia quam ipſe approbat:& natura homines amant, amplectuntur, atque admirantur, cùm moderationem omnem & humanitatem, id eſt,iuſtitiam coniunctam cum toto choro virtutum mitiorum, tum ſalutarem gubernationem. Etſi verò ratio humana ignorat prorſus cauſas mirandæ huius gubernationis, ſola enim vox cæleſtis has declarat; tamen non fortuito, aut temere, vel ex vago atomorum fluxu atque impetu, vel inſtabili materiæ motu ac conditione, variari vices rerum humanarum, ſed diuino conſilio, agnoſcit & fatetur. Præclare in hanc ſententiam Pindarus: *Vno cum bona bina incommoda impertiunt mortalibus immortales: ſed ea ſtulti non poſſunt moderatè ferre: at ſapientes ea ferunt, bonis obuerſis extra.* Prudenter itaque Plato & rectè ſalutarem generis humani gubernationem præcipuè Deo acceptam refert. Nec dubito, quin & hanc ſententiam

&

& plures alias, ab Aegyptijs sacerdotibus ex doctrina sanctorum Patrum acceperit. Repetuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philostorgia, de protectione & custodia singulorum, de Regnorum conseruatione ac defensione subinde in historiæ sacræ contextu, & his multæ Platonicæ consonant. *Hactenus de fortuna.*

GENIVS.

Ethnicis persuasum erat, opinione quadam contracta ex reliquis adhuc veteris & primæ doctrinæ vestigijs, cuilibet homini, quam primum natus esset, sorte decerni atque adiungi duos Genios, quos δαίμονες, vocabant Græci, eosque adesse homini toto vitę cursu, omni momento, & corpore extincto animā ad Orcum deducere: vnumque ex his bonum esse Genium, alterum malum credebant. Illi quidquid prosperè euenisset, adscribebant: Ab hoc tristia noxiaque oriri & infligi censebant. Illum procurare ac promouere quę ex re nostra essent, ac defendere quem in fidem patrociniumque suum accepisset, atque arcere pericula nocumentaque, & aduersari alteri quantum posset, hortatoremque esse & impulsores ad honesta ac salutaria consilia, studia, & actiones: vnde ἀπομπαῖον eum, ἀποτρόπαιον, ἀλεξίκακον, λύσιον, φύξιον, & δαίμονα λύοντα τὰς ἀρὰς, id est *auersorem defensorem, depulsorem malorum, liberatorem, fugantem mala, Genium auerruncantem diras & imprecationes*, nominabant. Hunc contra interuertere & eludere res bonas & salutares, calamitates verò & incommoda tum incutere, tum (si impenderent) maturare, atque in capita nostra cogere, ac velut per pręceps agere, omninoque ad scelera & flagitia propellere, indeque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabant: vnde ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀρὰς, id est, *noxium, sceleratum, impurum, Genium ratas facientem diras*, nuncupabant. De his citantur versus Græci:

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γεννωμένῳ
ἅπαντός ἐστι μυσαγωγὸς τοῦ βίου. id est,
Suus cuique Genius est mortalium,
Vitæ initiator vniuersæ & arbitor.

Et sępe spectra visa esse & conspici, notum est ex historiis Bruti, Dionis, Constantini Imperatoris, & aliorum. Retentam verò hanc de Geniis opinionem inter Ethnicos cōiicio ex doctrina sanctorum Patrum de discrimine inter Angelos Bonos & Malos: quorum illi, quòd perstiterunt in vera erga Deum & pręfinita diuinitus obedientia, retinuerunt attributas ipsi in creatione dotes, & fruuntur Dei conspectu & consuetudine, suntque sicut describuntur in epistola ad Hebræos, λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, i. *Administri Spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos qui salutis hereditatem obtinebunt.* Hi superbo ac contumaci contemptu violarunt obediētiam conditori debitam, & defecerunt à Deo, sua voluntate liberè, nullius impulsu aut coactione: Ideo non conseruarunt originem suam, sed exuti dotibus & ornamentis summis, ac iusto Dei iudicio condemnati, & præcipitati de cœlo ad æterna supplicia, fieri hostes Dei, atque immani Dei odio, cùm deformare summis viribus Dei gloriam, excitatis in Ecclesia falsis ac blasphemis dogmatibus ac hęresibus, hisque auctis & dilatatis, tum acerrimè oppugnare Ecclesiam cœperunt: priuatim quidem moliendo exitium, aut struendo atque intētando innumera pericula singulis: publicè vero crudelitatem excitando, impulsu tyrannorum, vt dilacerent Respublicas, vt sæuiant in innocentes, vt moueant non necessaria certamina, & inflammatione inquietorum ingeniorum, vt moueant seditiones, & turbent Respublicas. Contra hos sancti & casti Angeli, velut in aciem collocati, & excubias agentes, perpetuò dimicant. Cumq; ament gloriam Dei, & veram doctrinam, promouent pia studia, reprimunt Diabolum & serentes falsa dogmata, impediunt tyrannorum conatus & crudelia consilia: priuatim verò custodiunt, regunt et tuentur pios, arcendo ac summouendo quæ à Diabolo struuntur & intenduntur. Non diuina voluntate, aut dispensatione, mali Angeli hominibus adduntur: sed ipsi sese his adiungunt, contra Dei voluntatem incitati Dei & hominum odio, et cupiditatem cruciandi humani generis, trahendique id secum in æterna supplicia. Contra machinationes horum verò et conatus, comparata sunt diuinitus sanctorū Angelorum præsidia. Sed doctrina amissa, vix tenuis famæ aura de his tantis rebus (à Mose in Patriarcharum vita, variis libri Geneseos locis, abundè expressis) permanauit ad Ethnicos: vnde nouæ postea opiniones coniecturis consutæ, et ex his mox Diabolicæ idolomanię detectæ sunt.

GIGANTES.

GIGANTES cœlo bellum intulisse, montes montibus imposuisse, & tandem à dijs oppressos fuisse narrat Mythologia Ethnicorum, ex Babelis turri & historia sacra Mosis relationibus temporum iniuria & ignoratione interpolatis, conflata. Gigantum origo præcedit diluuium Noachi. Horum successores in ædificanda turri aliquid deinde moliti sunt, quod illis pessimè cessit. De prioribus illis autem nobis nunc est sermo, qui corruptissimis suis moribus horrendam iram Dei in diluuio attraxerunt. Huius rei extant in Ethnicorum scriptis vestigia quamquam obscurata, ex eo quòd illi etiam transtulerunt ad ætates mundi, quæ secutæ sunt diluuium, ea quæ præcipuè ante diluuium cōtigerant, & facta fuerant, vel ignoratione temporis rerum gestarum, uel quod eadē sæpius repetita fuisse putant, renouato sæpius mundo, quemadmodum illi autumant, imprimis Plato in Timæo, in Politic. & lib. 3. de Legibus. Ergo quæ illi Ethnici de diuersis Mundi ętatibus aiunt, & pręsertim de ferrea tradūt, sunt istius morum corruptionis generalis, quæ ante diluuium accidit, certissima inter Ethnicos ipsos testimonia. Quamobrem Ouid. lib. 1. Metamorph. docet ferream illam mundi ætatem (quæ fuit corruptissima & deprauatissima) & Gigantum aduersus Deos pugnam præcessisse, & terrarum inundationem. Nam de ferrea illa, quæ diluuium proximè antecessit, hominum ætate sic scribit,

Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus:
Non socer à genero: fratrum quoq. gratia rara est:
Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes
Vltima cœlestum terras Astræa reliquit.

Atque hac ipsa ætate, ait idem Ouidius, Gigantes nati, qui in cœlum & Deos ipsos coniurarunt, & belligerarunt: de quibus ille sic eodem loco,

Neue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cœleste Gigantes:

Ex quibus homines nati fuere, & ipsi quoq. in Deum impij, & in alios homines sæui.

Sed & illa propago (addit idem Poeta)
Contemptrix superum, sæuæq; auidissima cædis
Et violenta fuit.

Post quas & propter quas hominum impietates, crudelitates, libidines, & omne genus scelerum, scribit idem Ouidius diluuium in terras vniuersas à Ioue, id est Deo, effusum fuisse. Ergo subijcit,

Iamq; erat in totas sparsurus fulmina terras,
Pœna placet diuersa, genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni contrahere nubila cœlo.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira: sed illum
Cœruleus frater iuuat auxiliaribus vndis,

Quid verò aptius & conuenientius nostræ veritati dici & restare potest, siue series rerum, siue immanis corruptio hominum, siue diluuij caussa spectetur & quęratur? Ergo hoc est certissimum nostræ veritatis vestigium. Hesiod. lib. 1. Oper. & dier. non procul ab istis abludit: docet enim tota ærea ætate mundi (quę secuta est auream & argenteam) homines fuisse violentos & impios, prorsusq́ue perijsse: quibus Heroes successerint, viri nempe meliores, quales qui ex Noacho post diluuium nati sunt ac orti. Plato in Politico, post Saturni tempus & regnum tantā fuisse totius mundi intemperiem ait, prauitatemq́ue hominum, vt Deus habenas regimenque mundi deseruisse censeretur. Itaque à Deo sublatam illam viuendi rationem, hominesque illos per diluuium à Deo fuisse deletos, alios autem in eorum locum substitutos & repositos. Diodor. Sicul. lib. 1. de Gigantibus, qui potius mundi seculo vixerunt, loquens, ita scribit: Multi existimant, quum ij Ioui Osiridiq́ue dijs bellum intulissent, omnes peremptos esse. Bello autem illo Giganteo summæ impietatis iudicium primi authores istius mythologiæ Ethnici demōstrare voluerunt, Iouis nomine verum Iehouam significantes: sed sanctorum documentorum à Patriarchis traditorum obliti sunt, propter Atheismum post Noachi tempora per varias orbis partes à posteris sparsum & propagatum. Atque hæc illi, quamuis Ethnici, nobiscum de corruptissimis hominum moribus ante diluuium, punitumq́ue à Deo mundum vniuersum consentientes, tradunt. Eorundem etiam libris Lactantius planè affinia his scribit. Nam lib. 2. cap. 14. postquam homines quosdam à cæteris differentes ex coitu Angelorum & fœminarum natos dixit, eos ipsos totum mundum suis artibus & exemplis ante diluuium deprauasse vult. Eusebius lib. 2. cap. 9. præparat. Euangel. *Quum primis illis ante diluuium temporibus mores hominum, ait, stabiliti legibus non essent, nec supplicia peccatorum imminerent, adulteria nefanda matrimonia, maribus ereptam pudicitiam, homicidia, parricidia, confecta scelere bella, quasi res pulcherrimè gesta, dijs suis attribuebant, & earum rerum memoria quasi perutilia, posteris tradiderunt.* Et hac ratione, ait idem, coluerunt eos qui voluptatum inuenerunt genera, vel amplificarunt: itemq́ue maleficos & pestiferos

ros viros, quasi Deos coluerunt. Idem *Arnobius* contra Gentes, ex eorum tamen monumentis, scribit. Sed hoc ipsum quoque confirmat idem Eusebius eiusdem operis quod iam citaui lib. 7. cap. 3. ex Ethnicorum quoque scriptis, vti ex Mosaicis sic scribens. *Gigantes illi, qui per omnium ora volitant impiis factis (quod adhuc vsq; prædicatur) Deo, id est, virtuti & pietati bellū non eruberunt inferre. Et qui eos produxerat, siue immortales quidā siue mortales, malefica quędam artificia vt magicā prauitate, primi excogitasse dicūtur.* Ex quibus omnibus apparet, & à Gigantibus qui primi mundi seculis fuerunt, summè corruptos fuisse hominum mores: & eam immanem corruptionem vsq; ad diluuiū perseuerasse, propter quam immissum est illud à Deo. Successerunt autem prioribus illis Gigantibus, tum turris Babylonicæ architecti, tum alij ex Chami posteris partim in terra Chanaan, partim alijs locis, qui bellum pietati, iustitiæ, temperantiæ, id est Ioui, seu vero Deo intulisse dicti sunt.

IANVS.

QVEM Græci & Latini Bacchum & Oenotrium vocant, eundem illum *Syri & Aramei* omnes (qui lingua Hebræa vel illi cognata vtuntur) appellant *Ianum*, à voce *Iain* quæ vinum significat, quod est vitis à Noacho satę fructus, & eiusdem in homines beneficium. Ex quo apparet Noachum dictum quoque esse Iainum, & postea Ianum: ac proinde eūdem esse; qui & Noachus & Ianus ille vetustissimus sit. Nam Iani quoque plures fuere, & recentiores omnes antiquo, qui tamen illius inuentum & nomē ambitiosè sibi vendicarunt. De hoc antiquissimo Iano ac proinde Noacho Latini scriptores omnes Ethnici ac vetustissimi quique meminerunt. Hic & *Iane* quoque in libris ritualibus Saliorum dictus est, teste Tertulliano, Apologet. c. 11. qui ante & Vranum & Saturnum & Ioue̅ extitisse (quibus nominibus intellige recētiores Vranos, Saturnos, & Ioues à Gręcis confictos) ab omnibus conceditur, cuiq; propterea prius quàm alij cuiquam Deo Ethnici sacrificabant. De quo allegoriæ multæ confictæ sunt, quas omnes irridet Augustinus lib. 7. ciuit. Dei cap. 7. & 8. Sunt qui Ianum, tanquam Eanum (quòd eat, & redeat) dictum volunt, velut Cicero, proptereaque eum Annum esse existimant: vel Ianum nomen Latinum, non Syrum esse somniant, à Ianua deductum, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum: sed ii certè quidem omnes hallucinantur toto cęlo. Ianus enim à Iain, idest vino deriuatur: estque nomen antiquissimum & *Arameum* ante Latinos nedum Romanos natum. Cuius nominis vsus vel nullus vel rarus semper fuit apud Græcos vetustatis contemptores, nisi quod Ianassa extat apud Hyginum ex Græcis autoribus, & Ianiscus apud Pausaniam. Multus verò apud Latinos qui fuerunt religiosiores, quàm Græci: de quo Virgil. & Ouid. toto lib. 1. Fastorum, Plutarch. in Quæst. Rom. Varro, Macrobius & alij. Mecum facit Ouid. lib. 1. Fast.

Quem tamen esse Deum te dicam Iane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.

Verùm Fabij Pictoris, Alberici & Athenæi tantum testimonia proferam. Fabius pictor in fragmentis quę extant, ait: *Iani ætate nulla erat Monarchia, quia mortalibus pectoribus nondum hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes, quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dij & dicti. Vinum & far primus populos docuit Ianus, ad sacrificia & religionem magis, quàm ad esum & potum. Primus etiam aras, & pomæria, & sacra docuit. & ob id illi omni sacrificio perpetua præfatio premittitur, farq; illi & vinum primò prælibatur.* Albericus de Deorum imaginibus, *Ianus*, inquit, *in Deorum numerum acceptus est, cui omnis rei initium & finem tribuebāt. Taliter figurabatur. Erat rex homo sedens in throno fulgentis radijs: duas facies habebat, quarum vna ante se, altera post se respiciebat. In manu dextra gestabat clauem: in sinistra verò baculum, quo saxum percutere, & ex illo aquam producere videbatur.* Quamuis aliter Ouidius, lib. 1. Fastor.

Ille tenens baculum dextra, clauemq; sinistra.

Athenæus deniq. lib. 15. Dipnosoph. ex Dracone Corcyreo in lib. de Lapidibus ait: *Ianum fama est bifrontem fuisse, altera facie posteriore, altera anteriore. Ianum flumen Ianumq; montem ab eo fuisse nominatum, quòd in eo monte habitauerit, coronas illum reperisse, nauigia, rates, numum æreum ab eo primùm signatum: qua ratione ciuitates in Græcia multæ, Italia, & Sicilia, monetam cudunt, impressa bifronti facie & bicipiti: & ex altera parte vel rate vel nauigio, vel corona Sororem Camesen duxit.* Ergo bifrons tantùm erat, & quidem primus, nō autem quadrifrons, quemadmodum sequens ætas imperitè finxit, eumq. pinxit: quoniam vtrumque Mundum, nempe primum (qui per diluuium deletus est) et hunc secundū, in quo post diluuium viuimus, vidit, vti Arnobius lib. 6. contra Gentes scribit. Nam quod Ouidius duas illas Iano

facies ideo datas interpretatur, quòd

Omnis habet geminis hinc atque hinc Ianua frontes,

E quibus hæc populum spectat, at illa larem:

puerile est: sed quod duplicem illum mundum, vt dixi, viderit, bifrons fuit. Ratis ei tribuebatur, & quadrans moneta, qui illius ratem ex vna parte, ex altera bifrontem eiusdem Iani faciem habebat. Is quadrans *ratitus*, à rate, vocabatur, vt loquitur Ennius. Quapropter vera est de vno Iano hæc sententia eiusdem Ouidij:

Solus de superis, qui tua terga videt.

Atque hæc ratio est cur Noachus ex vetustissimæ illius nostræ veritatis vestigijs ab Ethnicis, & Ianus dictus sit, & pingeretur bifrons, & ratis ei tribueretur. Quod si quis eum à Ianua dictum quoque velit, is fortasse sententiã suam posset tueri, quod, vt Cyrillus libro 1. contra Iulianum, ex Abydeno vetere scriptore tradit, Noachus *Xisuthus* quoque à veteribus dictus est. Xisuthus autem est à *Zus* Hebræo, per geminationem & epanalepsin primæ literæ *Z*. Sic *Zizus*, vnde Xisuthus nomen à Græcis factum. Est autem *Zus* Hebræis postis, porta, limen. Noachus igitur sic à dignitate fuerit olim appellatus. Vel quod primi & posterioris mundi voluti postis & ianua fuerit.

IAPETVS.

De Iapeto seu Iapheto primogenito Noachi Patriarchæ filio extant plurima apud Ethnicos vestigia. Is enim est, quem ipsi, Hebræam vocem ad suæ linguæ normam ac suauitatem inflectentes, vocant Iapetum priscum. Nam plures postea eodem hoc nomine sunt appellati. Priscus verò iste Iapetus, terræ & cæli filius ab ijs fuisse dicitur: idest, hominum, post renouatum & receptum ex aquis hunc mundũ antiquissimus. Quos enim heroes olim esse cẽsebant, eos terræ & cœli, velut primorum mundi elementorum, filios vocabant. Ergo hic & ab Hesiodo in Theogonia, & à Virg. lib. 1. Georg. è terra ipsa natus scribitur, & ab Hygino, initio lib. de fabul. Denique exstitisse primis post diluuium temporibus, cuius filius dicitur fuisse quidam Prometheus, nõ ille quidem antiquissimus (is enim fuit Abel) sed recentior alius, qui tamen cum prisco illo confunditur ab Ethnicis hominibus, & poetis præsertim, omnia miscentibus. Huius Promethei meminere Ouid lib. 1. Metamorph. & Horat. Odar. lib. 1. oda. 3. quanquam alij aliter sentiunt. Ea verò in præsentia delibasse nobis satis est.

ISIS.

Isidem Aegyptij religioso cultu ardentes prosequuti sunt. Institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, vt ita dicam, aura famæ, quæ fuit reliqua de muliere paritura filium generis humani redemptorem. Significat enim Isis seu Ischa virginem aut fœminam.

Nomen Ischæ (quo nominata est prima fœmina & vxor Adam) apparet in voce Isis, quã Aegyptij retinuerunt magnamq; & antiquissimam Deam esse voluerunt omnium parentem. Isis autem pro Issa, ex Ischa Latini & Græci pessimè postea pronuntiarunt & descripserunt. Ergo vt Ischa est vxor Adami in Dei verbo: sic ex veteri Aegyptiorum traditione Isis fuit vxor Ossidis, quã Latini Osiridem appellant, Aegyptiaca ad suũ idioma molliẽtes & transferentes.

IVPITER.

In Ethnicorum monumentis plurima extãt vestigia, ex quibus probatur vetustissimum seu antiquissimum Ethnicorum Iouem fuisse eum ipsum, quem S. Scriptura vocat Cainum, Adami filium primogenitum: veluti, quod Iupiter ille, vt scribit Plato in Euthydemo, cognominatur, ἕρκειος, καὶ φράτριος, id est, septorum, vrbium, & tribuum, consociationisque hominum præses. Vt autem tradit Pausanias lib. 1. etiam πολιεὺς, quod vrbium curam habeat. Quæ planè conueniunt Caino primi Adami filio: quia primus (vt ait Scriptura) vrbes condidit, societatemque hominum in vnum locum congregauit. Sed idem Iupiter dicitur *Sabatzius*, vel, vt Græci homines pronuntiant, *Sabazius*, quemadmodũ ex ipsorummet profanorũ literis ostendit Clemens in Protreptico, Euseb. lib. 4. de præparat. Euang. & Arnob. contra Gẽtes lib. 5. Est autem Sabazius vel Sabatzius dictus Iupiter, id est, tremens, trepidus, à nomine Hebreo *Sabato*, quod tremorem & infirmitatem (quæ accidit ob gladij percussionem) significat. Quid autem melius Cainum demonstrare potest, qui propter occisum fratrem toto vitæ tempore & Trepidus & Pallens fuit? Quod autem ad nomẽ Ζεὺς attinet, quo nominatur à Græcis: à Pythagora verò vetustissimo philosopho Ζὰν, vt scribit ex Porphyrio Cyrillus lib. 10. contra Iulian. sect. 4. videtur ea vox ex voce Cain malè & sono peregrino pronunciata fluxisse: vel saltem imitatione Adami vocantis vxorem suam Chaua, id est, vitam, & futuræ propagationis generis humani fontem, fuisse

nomen

nomen ζεὺς impositum huic homini, à suis posteris, in ipsius velut autoris sui honorem & commendationem. Ac quidem facilè fuit ex Cain Chaua facere peregrinis hominibus .i non Hebræis. Chaua autem idem est atque ζεὺς & ζωὴ, i. vita, & vitæ seu viuendi principium dans alijs. Ergo vt grata Caini posteritas testaretur futuris seculis hunc originis suę parentem Cainum esse eum, à quo post Saturnum, primumque hominem, satum esset genus humanum, ζῆνα eum uocauit, quod idem est atque Chaua. Et sanè hoc verum est. Nam ex duobus Adami liberis (nimirum Abele & Caino) Abele sine vllis liberis mortuo seu interempto, solus Cain extitit, superstesque mansit, à quo genus humanum postea propagaretur. Itaque fuit Cainus, seu Chaua, seu ζεὺς, id est Viuentium Pater. Quamquam alij malunt vocabulum ζεὺς, pro Δεὺς, (à quo postea fit genitiuus Διὸς) substitutum esse facili vsitataque harum literarum ζ, in δ, contraque commutatione, quemadmodum in Cratylo scribit Plato. Δεὺς autem uel à rigando, ut uult Phornutus in libro de nominibus Deorum, dicitur, quòd omnia irriget: uel ut alij, quorum melior est sententia, à metu: quòd hic Iupiter & homo metum sui omnibus incusserit, ne quisquam eum attingeret: quod Caino optimè conuenit, ut est Genes. 4. 15. Plato tamen in Cratylo putat in declinatione huius uocis anomala (cùm dicatur primo casu ζεὺς, secundo Διὸς) contineri hanc sententiam, hunc hominem esse generis humani stirpem, δι' ὃν ἄλλοι ζῶσι, nempe per quem, & ex quo reliqui mortales propagati sunt & uiuunt.

Et hæc quidem de nomine ζεὺς ex ipsorum Ethnicorum scriptis prolata, satis ostendunt, Iouem hunc eorum antiquissimum esse Cainũ Mosis. Verùm quoniam ea res ad damnandam idololatriam pertinet, eiusque originem explicandam (ut intelligatur eos omnes, quos Ethnici & Idololatrę pro Diis primos & communiter coluerunt, fuisse mortales homines, atq. adeo ex impura Caini stirpe: alios enim peculiares Ioues & Saturnos, & primorum illorum nomine dictos, quos quæque profana & superstitiosa gens postea sibi asciuit, omitto) huius meæ sententiæ aliquot alias rationes addam pręterea, quò sit confirmatior, ueriorque censeatur. Eæ uerò sumuntur ex comparatione, tum personæ, tum rerum quæ à Caino, & ab antiquo isto Ioue gestæ dicuntur, ab ipsismet Ethnicis, & imprimis Poetis. Nam ut lib. 1. cap. 11. ait Lactantius, *vera sunt quæ loquuntur Poetæ: sed obtentu aliquo specieq; velata*. Ergo fabulas ueritati admiscuerunt Ethnici Poetę impulsi spiritu Satanæ, partim ut ueritas rerum uerbique diuini certitudo mutaretur, & obliteraretur, partim ut his fallacijs & Deorum suorum exemplis redderentur homines ad omne scelus & flagitiũ audaciores, uti Lactantius docet lib. 2. cap. 15. & ex eo Augustin. lib. 2. ciuit. Dei, cap. 22. Verum ad comparationem Caini & ueteris illius Iouis Ethnicorum ueniamus.

Cainus fuit primogenitus Adami: Iupiter ille primogenitus Saturni illius antiquissimi, quē fuisse Adamũ alibi declarauimus. Cainus patrē suum Adamum spe successionis pręterquam ex seipso, priuauit, dum Abelem fratrem suum occidit. Iupiter ille Saturnum patrem castrasse, Titanas expulisse dicitur, ne quis alius, præter sę unum, illi succederet. Quod Plato in Euthyphrone commemorat. Vnde Iupiter iste & ἀλάστωρ & παλαμναῖος, id est, homo sanguinarius, dictus est, ut tradit Lactantius ex ipsis Ethnicis, libr. 1. Cainus secundus fuit, qui tum propter ętatem, tum propter autoritatem, orbis huius totius princeps habitus est. Adamus aũt primus fuit. Iupiter ille secundus dicitur toti mundo imperasse, patre suo Saturno expulso. Cainus fuit primus in orbe homicida, & propterea à patre Adamo exul, & in Oriente sedes habuit: Iupiter ille primus homicida, malorum & sceletum publicè perpetrandorum reliquis mortalibus autor, quique propterea, ut scribit Arnobius, ab Ethnicis homicidio colebatur: & ut tradit Lactant. lib. 1. cap. 28. Cicero item lib. 3. de Natur. Deor. in Oriente habuit imperium. Cainus primus sacrificasse Deo commemoratur, et propterea Abelem fratrem occidise: Iupitur ille dicitur primus Cœlo sacrificium fecise: Lactant. libr. 1. et propterea Prometheo germano et consanguineo suo iratus, eum Caucaso clauis affixise, et feris dilaniandum exposuise. Cainus liberos et nepotes habuit qui fuerunt artium inuentores, Iupiter ille plures liberos, ut Hyginus cap. 155. et Diodorus libr. 1 cap. 2. aserunt, qui artes mortalibus repererunt, uelut Mercurium, qui pastionem; Appollinem, qui Musicam; Vulcanũ qui artem ferrariam inuenit. In Caini familia primum ueri Dei nomen blasphemari cœpit, et ipsius cultus deprauari. Ab isto Ioue tradunt Ethnici primum ritus uoluntarij cultus diuini, id est idololatriæ, inuentos, eundemq; postea pro Deo ibi cultum ese, ubi et post eum fuise sepultum Lactan. lib. 1. cap. 22. Nam, ut ait Clemens Alexandrinus, et Cyrillus libr. 10. contra Iulian. & Augušt. lib 18. ciuit. Dei, cap.

 3. ibi

13. ibi primùm fuerunt falſorum Deorum templa, ubi eorum ſepulchra cernebantur. Id quod in impuriſſimo illo Mahumete, & illius quæ dicitur Mecha, uerum apparet. Primus Phlegous Ioui diuinos honores tribuit, quicunque ille ſit ex poſteris Caini, ut ait Auguſtinus. Sepulchrum autem Iouis iſtius nō eſt, in Creta inſula, ſed in Oriente. Nam Iouis Cretenſis, & longè iſto Ioue poſterioris, (quem Euhemerus, & ex eo Ennius deſcripſit, vt Lactantius ait lib. 1.) ętas, vita, res geſtę, & ſepulchrum eſt in Creta: ſed non huius antiquiſſimi Iouis. Cainus denique ſororem vxorem habuit, quam Philo Iudęus uocat, Temech. Iupiter ſororem uxorem habuit, quam alij Themē eſſe uolunt, alii Iunonem.

Iupiter Hammon inter Afros idem eſt, qui & Cham, filius Noachi. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod per ſuum H. Latini, & Gręci per ſuam aſpirationem pronunciant. *Mon* autem ſyllaba addita fuit imperitè vel ambitioſè à Græcis, vt ab erena nomen Ammonis, tanquam ſuum & Gręcum, deducerunt. ἄμμος enim Græcè eſt arena. In arenoſa uerò Cyrenaicæ regionis parte ſitum eſt iſtius Iouis Ammonis templum, luculenter à Q. Curtio lib. 4. deſcriptum, una cum idoli pictura & cęremoniis. At Herodotus lib. 2. mauult Ammonem, quaſi Ammonem, id eſt, arietinum uocatum, ἀπὸ τοῦ ἀμμοῦ deductum, quòd facie arietina pingeretur. Vnde illud Naſonis. *Lybs eſt cum cornibus Ammon*. Sed errant omnes iſti imperitia ueræ iſtius nominis etymologiæ. Chammon enim uel Chammoun, ut Aegyptij pronuntiabāt, à Chamo dicitur. Eſt enim Aegyptia lingua & gens affinis Hebrææ.

Iouem penè omnes gentes inter numina habuerunt, & præcipuis affecerunt honoribus, tāquam cæterorum principem. Conſeruata eſt in memoria uocis *Iehoua*, cum obſcuro, de uno uero Deo, ſomnio: & poſt abolitam doctrinam, huic uno uero Deo addita ſunt magna agmina commentitiorum Deorum.

ORACVLA.

De origine prima Oraculorū alij aliter fabulantur, nec certò conſtat, quo tempore primùm extiterint, aut quando illa quaſi arces regni ſui conſtituerit & aperuerit, uelut templa profeſſura ac celebratura religionem ac cultus diuinis contrarios, Diabolus ueritatis & glorię Dei hoſtis. Quum verò in ijs neruus Ethniciſmi quaſi conſiſtere uideatur, originem iſtam excutiamus accuratè. Herodotus ait antiquiſſima fuiſſe in Lybia Iouis Hammonis, in Gręcia Dodonęum: hoc tamē illo priùs innotuiſſe, et quęſitum frequentatumq́ue fuiſſe aliquanto ante. De ortu etſi dubitat, duas tamen recitat fabulas, unam ex narrationibus ſacerdotum Aegyptiorum; alteram ex annotatis Antiſtitum, qui præfuerunt oraculo Dodonæo. Aegyptiaca de duobus ſacerdotibus raptus ac diuēditis à Phœnicibus, quarum una in Libya Hammonicum, altera in Epiro Dodonęum oraculum aperuerit, commētitia tota eſt, & nullam ueri ſpeciem habet. Dodonęa ex diluuii hiſtoria manaſſe, & à poſteris ex ignorantia hiſtorię antiquę deprauata uidetur. Retulerunt Antiſtites Dodonæi, geminas ex Aegypto columbas prouolaſſe; earum alteram tranſiiſſe in Epirum, ibique in fago primùm conſpectam, & humana uoce exaudita eſſe, atque inter cętera hęc ſonaſſe mandata, ut templum in eo loco incolę extruerent. Iouem enim affaturum, & inde oracula hominibus redditurum: ſe uerò internuncio atque interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem, cùm reliqua Græcia inundationibus obruta ac merſa ſolus euaſiſſet, in ea Epiri loca, quibus propter eminentiam & altitudinē aquæ non inundarant, profuiſſe, collectiſque qui ſuperfuerant ex diluuio hominibus, circa templū oppidulum ędificaſſe, atq; id nominaſſe Dodonam, uel à Dodone, Oceanitide Nympha, uel à Dodone Iouis & Europę. Etſi autem authore Diabolo, nata oracula Ethnica, eoque gubernatore prodita ac conſeruata fuiſſe minimè dubium eſt: tamen, qua occaſione primùm exorta, & unde hanc narrationem profectam coniiciam, recitabo.

Refert hiſtoria Geneſeos, Nohæ tres filios fuiſſe, Sem, Cham, & Iaphet, hoſque poſt diluuium prole numeroſiore auctos, cùm ſola familias tātas Palęſtina ob anguſtiam loci non caperet, ſeiunxiſſe ſeſe, & cardinibus terrę cōmuni conſilio diſtributis, ac paulatim prolatis finibus ex ſolo patrio, alios in alia loca cum familiis ſeceſſiſſe. Poſteros Chami Libycas gentes, & partim Aſiaticas, quę uersùs Meridiem & Solem oriētem incolunt, condidiſſe & propagaſſe: Poſteros Iapheti Europæos, qui terræ tractus in Occaſum & Septentriones uergentes tenent. Conſtitit arca Nohę, cùm aquæ diluuij deflu-xiſſent, primò in Armeniæ montibus. His montibus quoque uerſus ſubiecta atque adiecta loca, extenſaque inde longo tractu in Septentrionem, quà Colchidis Iberorum & Albanorum regio Scythiæ montes, & Maria Euxinū & Caſpium

spium attingit: in Meridiem quà sese decliuitas montium in Mesopotamiam submittit Syriæ adiacentium: in Orientem, qua Hyrcanorum, Persarum, Medorum sedes est: in Orientem, quà Cappadocum terra Asiæ minoris amplissimos campos respicit. Illa inquam, loca, primo à posteris. Nohæ habitari ac coli cœpta esse: inde propagatas demanasse gentes orbis terrarum, primis à diluuio temporibus: inde posterioribus sæculis magnos exercitus & magna colonorum agmina effusa, vel proximas versus Occidētem terras, possessoribus vel summotis, vel profligatis, subegisse, ac paulatim processisse longius; vel desertas adhuc, horridas, atque incultas primo ceu cōsitas incoluisse, dubium non est. Noham, qui vixit post diluuium annos trecentos quinquaginta, redijsse ex Armenia in veterem patriam, id est, in loca vicina Damasco, vbi primos parentes cōditos esse sciebat, consentaneum est. Filij loca exporrecta in Orientē & Meridiem, posteritas Semi: In Meridiem & Occasum, posteritas Chami: In Septentrionem & Occasum, Iapheti posteritas impleuit. Iapetum qui Iaphet est, & Chamum, qui Iupiter Hammon, tota antiquitas Ethnica celebrauit: etsi, qui fuerint illi, ignorarit. Nohæ seu Noachus patriarcha, qui vtrunq; Mundum viderat, ante & post diluuiū, cùm tribus filijs, & intelligebat sancta sapientia tantarū pœnarū causas, quibus viderat deletum vniuersum genus humanum, in schola domestica, liberos, nepotesque piè fideliterque erudijt, de ortu mundi, de lapsu primorum parentum atque auersione eorūdem à conditore suo, de peccatis generis humani, de horrenda ira Dei aduersus peccata, de pœnis testibus iræ Dei, de veris cultibus Dei, de Sacrificiorum ritibus diuina voce præceptis & commendatis.

Hi rursus, etsi auulsi à parentibus dispersique in terræ partes diuersas, tamen imitari parentum curam & institutionem sedulam; etsi plus alij, alij minus, doctrinam & cultus diuinos conseruare, pia ac religiosa celebratione, & vsurpatione assidua, studuerunt. Condiderunt aras & templa publica, in quibus πάροικοι & ὁμόφυλοι conuenerunt ad celebrandum Deum, ad audiendam doctrinæ, & recitationē historiæ de mundi origine, deque Ecclesiæ constitutione & propagatione, ad exercendam fidē & inuocationem in sacrificijs. Cùmque excellerent donis Spiritus Sancti & sapientia diuina, ex hominum imbecillitate, ex atrocibus ac multiplicibus Diaboli insidijs fructis, tensisq; in omnes partes, prospexerunt, quę tenebræ irrepturæ, quę doctrinæ deprauationes persuasuræ essent in Ecclesiam. Id vt caueretur, cęlestes voces, literis monumentisque idoneis procul dubio comprehensas, in templis deposuerunt, quò asseruatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterētur ad posteros. Sed cùm natura hominum in superstitionem prona sit, & nouarum religionum auidissima, Diabolus, cui hoc vnicum, inde vsque ab initio, summo fuit studio, vt aspergeret et deformaret gloriam Dei, et doctrinam de Deo obscuraret, non destitit statim à diluuio viuo adhuc Noha et filijs eius, impellere ingenia mala ad nouas et falsas opiniones serendas, clam suppeditatis et obiectis seminibus. Eas primùm insigni exquisitæ religionis specie vestiuit, quo faciliùs stolidos animos his captos abduceret à Patrum doctrina: deinceps progressu temporis sensim auxit superstitiones, in alijs locis plus, in alijs minùs, prout plus minùsve sequaces, atque idoneos, vel aduersantes, adeptum se animaduertit donec tandem cumulata caligine extinctaq; ac sopita luce veræ doctrinæ, et euulsa prorsus ex animis omni memoria veri, et verbo atque illustribus testimoniis patefacti Dei, sua organa in plusquam Cimmerias tenebras demersit. Accesserunt etiam, quæ semper extinctam doctrinæ lucem comitantur, fœdę et promiscuæ commixtiones, migrationes, vastationes terrarū et gentium: vel petulantia, vel quod locorum angustijs cogerentur dilatare terminos, aut nouas quærere sedes, aliæ gentes alij sese miscuerunt, simulque illud, quo ipsæ iam imbutæ erant, virus cæteris affricuerunt et inhalarunt, aut pepulerunt vicinas gentes, et templis dirutis, monumētis antiquis laceratis, destructis aris, aboleuerunt religionem traditam à Maioribus, et nouam instituerunt. Et omni tempore, ex Imperiorum et gentium mutationibus; ex commixtionibus earundem ac confusionibus, religionum terræ confusiones ortæ sunt.

Doctrina abolita, alibi antiquarum historiarum somnia, alibi vmbræ sacrificiorum et cæremoniarum, quæ fuerant in vsu sanctis Patribus, remanserunt: sed fabulis sunt inuoluta ab hominibus, primæ et veræ originis ignaris: alibi hęc quoque interierunt, et innouata sunt omnia. Et quanquam alicubi monumenta etiam vetera conseruata constat, vt in Aegypto, Phœnicia, etc. ex quibus repeti ac restitui doctrina potuisset: tamen, quod in animis excæcatis à Diabolo impiæ opiniones atque idololatricæ dominarentur, non intellecta, sed ad εἰδωλομανίαν stabiliendam detorta,

aut commentitijs fabulis deprauata & elusa fuisse, in multis videre licet. Hoc vbi perfecisset Diabolus, quòd clam antea & dolo sese insinuans struxerat, id palam postea aggredi & vrgere cœpit. Manifestis conatibus abstractos à Deo homines, & manifestis furoribus percitos ad sese rapuit, quoque voluit perpulit. Loca, quę fuerant antea domicilia & sedes doctrinæ cælestis, sanctissimas scholas Patrum, conuertit in latibula impietatis & mendaciorum, ex ijs suas blasphemias contumeliosas in Deum, & hominum generi perniciosas eructauit, atque euomuit. Mihi dubium non est, in eo loco, in quo postea cultum fuit oraculum Iouis Hammonis, vel ipsius Chami, vel posterorum eius, præcipuam Scholam: In loco oraculi Dodanæi, sedem familiæ & ecclesiæ Dodanim nepotis Nohæ ex filio Iauam, fuisse. Abolita doctrina de Deo, cum vagarētur animis posteri, & ductu Naturæ quærerent aliquod Numen, nec, quæ sequerentur vestigia, inuenirent: ex reliquis adhuc veteris historiæ somnijs, pro arbitrio, finxerunt Deum, cui geminum nomen, autoris primi Cham, & veri Dei Iehoua, imposuerunt. Confirmauit figmētum Diabolus miraculis editis, nutu, alijsq; signis, ex statua quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Nohæ, qui cùm Iauam pater Ionicæ gentis in littorali Asia consedisset, cum familia separatus à patre, in editiora Epiri loca transiit. Retinuerunt Græci & Latini, ex veterum monumentis multa suorum & maiorum nomina, etiam postquam penitus euanuissent & periissent historiæ. Celebrant Græci Iapetum, qui est Iaphet Nohæ filius. Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur: quāuis etiam nomē Iani ad Noachū ipsum, qui priorem & posteriorem Mundum vidit, referri possit, vt antea dictum est in Iano. Fuit autem Nohæ nepos Iauan filius Iaphet pater vtriusque gentis, nempe Græcorum & Latinorum Vtriq; vt ut fabulentur de etymologijs vocum Διος & Iouis, tamen valdè consentaneū videtur, vtramque ex Hebræa voce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit verus Deus, & hoc secerni voluit ab omnibus commentitijs numinibus cuiusque conditionis.

Commentum de exortu Dodonæi oraculi, etsi ex commentitia fabella & narratione historica de diluuio Deucalionis temere consutum est & consarcinatum, tamen ex historia diluuij natum videtur. Figmentum de geminis columbis alludit ad columbam semel & iterum emissam ex arca, vt exploraret defluxionem & diminutionem aquarum. Mentio diluuii ad vniuersalem Mundi κατακλυσμὸν, non ad illam solius Græciæ & quarundam partium inundationem, quæ multo post, Deucalionis sęculo accidit, spectat. A diluuio vniuersali, cùm sese posteri Nohæ disiunxissent, Epirum Dodanim Nohæ nepos occupauit, excoluit suoque insigniuit nomine, & ibidem instaurauit templa & cultus diuinos à patre quasi per manus acceptos. Constat enim antiquissimis temporibus, sicut & Stephanus annotauit, Epirum Dodonam vocatam fuisse & longè est vetustior Dodonæ appellatio, quàm Epiri, vnde enim irrepsit in Græciam vocabulum, si inde non est? certè Græcam non sapit originem. Omnino igitur existimo, hæc duo oracula, quæ in historijs prima & antiquissima celebrantur, fuisse initio sanctas patriarcharum post Nohæ diluuium Scholas: Diabolum verò progressu temporis eadem primò occupata suo veneno conspurcasse ac polluisse, tùm quòd in admiratione, ob priorum celebritatem esse vidit, tum quòd opinione antiquitatis facilius allectura imperitos, & fidem approbationemque meritura, præsensit. Dodonæum frequentatum est ad Dodonam amplissimam & vetustissimam vrbem Molossidis in Epiro: vicinam nemori quercino, in quo vocales quercus creuisse proditum est, quæ statim, vbi accessissent interrogaturi, commouerint sese atque insonuerint, expresso quod dandum erat responso; ibidemque statuā stetisse, quæ virga æneos lebetes pulsarit: hoc ad moderatos ictus paulatim increpuisse, & numeris ligata responsa edidisse. Iouis Hammonis alterum à Dodonæo in extimo sinu Libyæ, apud Gramantas, vltra Cyrenen. in solitudinibus vastis, torridis, ac siccitate sterilibus, situm fuit, qui propter intensos & exurentes Solis ęstus vastamque planiciem, arboribus Solis & arditate infectam, non cuiuis facilè patuit.

His duabus, velut arcibus sui dominij constitutis ac stabilitis, Diabolus cumulauit post oracula, alibi aliis patefactis. Et plurima quidem in Græcia & Aegypto extruxit, quòd eas gentes præ cæteris pronas in superstitionē ruere, auidissimè nouos cultus arripere, admirari, atque amplecti noua quæuis, motu leuissimo, & stolida garrulitate effutire ea, proclamare atque extollere, eoque nomine huic suo instituto aptissimas esse nouerat. Quarum superstitionū aliquam delineationem si quis cupiat, ad Pausanię libros & Plutarchi commentarium De Iside & Osiride, diuertere potest. Cùm ad prima illa & vetera maiore numero sciscitatum conflue-

fluerent, tanquam non sufficeret expediendis omnibus locus vnus, noua oracula, quæ adornabat alibi, inde renunciabat, locisque demonstratis & additis mandatis, vt illa percontarentur, declarataque responsorum veritate, euenti semel atque iterum, perficiebat, vt mox inclarescerent, & consulerentur, atque amplificarentur donarijs & opibus. Deinde ne quid pateretur de suo vspiam dominio decedere, mox si qua bellis diruta vastata, & expoliata essent, aut vetustate neglecta iacerent, instaurari atque in integrum restitui, donisq. exornari præcipiebat. Celeberrima fuerunt in Græcia Pythium seu Delphicum, Dindymæum apud Branchidas, *Antiochenum*, Syrium, *Amphiarai* & Trophonij, Pharense, Deliacum & Thracium. in *Aegypto*, Sebenniticum Latonæ, Herculis item, *Apollinis*, Mineruæ, Dianæ, Martis, Iouis, Serapidis oracula: tandem ex vaccis, bobus, crocodilis, de futuris rebus cõiectati sunt *Aegyptij*. Oracula denique innumera per totum orbẽ sparsit Diabolus, quæ sub Christi redemptoris aduentum pleraque ferè omnia siluerunt, vt cõqueritur Ethnicus scriptor Plutarch. lib. de Oraculorum cessatione.

ORPHEVS.

RECitatur à Platone vaticinium quoddam Orphei *Aetate in sexta cessabit machina mundi.* Iustinus Martyr aliquod versus citat, ex quodam eius poemate, quod inscripsit *Testamenta* ad Musæum discipulum: qui, quia hoc ipsum exprimunt, quod sacrę litterę de uno Deo creatore cęli ac terrę, autore bonorum omniũ, ac vindice scelerum docent, præcipiunt verò de audienda ac cognoscenda doctrina diuinitus patefacta: non aliunde desumpti videntur, quàm ex ea doctrina quam à vicino populo Israelitico ad *Aegyptios* cõmunicatione deriuatam apud hos didicisse, & retulisse secum in Gręciam, vnà cum astrorum doctrina, & disciplinis alijs, Orpheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in libris στρωμάτων, & ab alijs ex Orpheo versus, qui de Dei vnica essentia inuisibili, id est perfecta, huicque soli nota, qui eiusdem vnigenitus est, & ex gente Chaldæa ortus: innuens Dei Filium, natum ex virgine Maria. *An* de doctrina sanctorum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam didicerit, non plura scio, nisi quòd in *Aegypto* cum sacerdotibus veteris doctrinæ custodibus versatum, & ab ijsdem edoctum tradunt de ijs quæ postea versibus descripsit. Vndecunque autem acceperit has sententias, & siue intellexerit quæ scripsit, siue non intellecta reddiderit, ex doctrina Patrum natas ac propagatas esse valdè consentaneum est. *Aegyptios* enim monumenta maiorum diu conseruasse, & paulatim, superstitione inualescente, deprauasse, non abiecisse subitò, multa testantur. Inde in Græciam vel discentiũ opera & studio aliquid illorum inuectum est, vel autoritate & potentia principum, qui ex Aegypto ductis exercitibus, Græciæ multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRAECI, & præcipuè *Athenienses*, ἀθηνᾶν coluerunt, & Πάλλαδα vocarunt. Eadem, Romanis culta est, Mineruæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Gręci affinxerunt etymologias, cùm disputant dictam ἀθηνᾶν, vel quasi ἀθρήναν τινα ἔσαν, παρὰ τὸ τὸν νοῦν ἀθρεῖν, quòd mentem ad certum, fixumque & euidentem contuitum rerum dirigat: vel παρὰ τὸ θῶ, quod est θυλάζω, vnde ὄνομα ῥηματικὸν, ἡ θηλάζουσα, & (si præponatur τὸ στερητικὸν α) ἀθηνᾶ quod sine matre ex cerebro Iouis nata sit. Sic Palladis nomen deriuant, vel παρὰ τὸ ἀναπεπλάχθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, quod ex cerebro Iouis prognata sit, & formata: vel παρὰ τὸ ἀεὶ πάλλειν καὶ κραδαίνειν τὸ δόρυ à vibranda continenter hasta. Ridiculę sunt omnino deriuationes istę. Nam dubium non est, appellationes peregrinas esse, & ex Patrum religione acceptas ac cõseruatas. Appellatio ἀθηνᾶς. valdè cognata est vocabulo *Adonai*, quod est nomen veri Dei: ita vt pænè non dubitem, originem inde esse, vocabulo post rem (id est, agnitionẽ veri Dei) amissam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à Thanim, quæ vox Draconem significat, vt alludat ad historiã seductorum à serpente primorum parentum, cuius memoria, vt propagaretur ad posteros, consentaneum est, certa sacrificia à patribus instituta fuisse, quibus agerentur gratiæ Deo de promisso Mediatore, qui sit conculcaturus caput serpentis. Constat autem, Athenienses coluisse idolum, effigie Draconis, de quibus celebratum est quod exhiberent cultus diuinos, atque obsequia præstarent tribus pessimis rebus, Draconi, Noctuæ & Populo. Appellatio Palladis est à Pale, quæ uox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et Διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen. idem est cum Hebræorum Iehoua. Cùm autem in fabulis Græcorum sit, Mineruam progenitam esse

esse ex cerebro Iouis, moueor, & appellationibus, & fabuloso ænigmate, vt existimem, huic occasionem dedisse obscuram memoriā doctrinæ sanctorum Patrum, de Dei essentia & tribus personis diuinitatis, sed non intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam & verè cum stupore admirandam generationem Filij, patefactam patribus diuinitus, qua Pater æternus, qui est mens æterna, ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, gignit ab æterno Filium, coæternam & ὁμοούσιον imaginem sui, καὶ λόγον θεόν. Est enim cerebrum sedes mentis, & fons cogitationum, quibus formantur imagines rerum, sed euanidæ. At Pater æternus, æterna mens, gignit Filium, λόγον καὶ εἰκόνα συναΐδιον, non euanidam, sed ἐνυπόστατον. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum, de Dei essentia & de discrimine personarum Patris & Filij, in fabulam commutata, excidit animis hominum, atque ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in ijsdem, & perdurauit.

PARNASSVS.

STEPHANVS autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione veteris Parnassi, vt existimem primis à diluuio temporibus, sub posteris Noha hanc specum, terra Diaboli opera dehiscente, sese aperuisse, & mox coli celebrarique cœpisse eodem autore, vatidicum virus inspirante ijs, quos delegerat ministros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam, Cleodorę nymphę filium, auguriorum inuentorum monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamē appellatio ipsa nihil Gręcū redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nahas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har* montem, pręposita in compositione litera P, vel potius *Parai*, id est hiatum: vt idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectius hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REFERT Moses, Genes. cap. 4. Cainum Adami filium Deo obtulisse saccrificium è frigibus terræ: Abelem vero eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificium fuerit Deo gratum, non itém Caini: vnde inuidia commotus in Abelem fratrem Cainus eum occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis, quę in Ethinicis vestigia supersint, explicandum. Et certè quidem multa extant, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas, à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. At verò dico ego sentioq̄ne, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnici scribunt à Ione & Prometheo fuisse oblatum Cœlo auo, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiunt: Iouis autem peiores. Nam addunt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eumque postea afflixisse, & miserè ad tormenta sæuissima monti Caucaso affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, Aeschylus, Plato, Hyginus, Phornutus, Lucianus, & ante hos tres posteriores M. T. Cicero Tusc. 2. Dico, inquam, ista esse huius historiæ sacræ & nostrę obscurass quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetustissima relictas lienas, colores, picturas & reliquas. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouem illum Ethnicorum, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis, Vide, *Iupiter*. Nunc igitur mihi probandū est, antiquissimū eorundum Ethnicorum Prometheum, esse imò fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam vti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Græcis (vt ex Pausania libr. 2. & 7. facilè colligi potest (qui vanitatis ambitionisque studio res notas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, vt suæ genti vetustatem mūdi omnem adscriberent, & falsò. Quorum errorem sequutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3520. demum reiicit, quum omnium consensu ille Ioui æqualis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio. Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & vsquequo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vna simulq̄ue floruerunt, vixerunt, & cōuersabātur, vti Phornutus scripsit lib. de Natura Deorum. Abel & Cain erant fratres: sic Iupiter & Prometheus consanguinei. Abel & Cain primi homines fuere, viri heroes, & præstantissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortalium, adeo vt cæteri homines à Prometheo ficti, & ex luto formati dicantur: fueruntque hi duo viri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis comparantur Iupiter & Prometheus, tanquam coæui & virtutibus pares, quemmadmodum ait Plato in epist. 2. ad Dionysium. Et vt Iupiter, Deus à posteris habitus est, sic et Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia, cuius etiam ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quamadmodum Pausanias lib. 1. tradit. Abel primus cum Caino sacrificauit

ficauit Deo, fuitq. piorum iudicio hoc primum hominũ sacrificium: sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarunt. Abel primus animal obtulit, & mactauit Deo, sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. cap. 56. Cainus propter sacrificiũ (quod vterq; fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quòd potior gratiorque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, proptereaque Abelem, semotis arbitris, in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quod primum omniũ fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniam in eo potiores Promethei partes fuerant: eumq; vt dixi, crudelissimè ob eam caussam ad Orientem in monte Caucaso, idest, in solitudine, Iupiter afflixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratum apparuit, quòd cęlitus ignis delapsus illud absumpsit, saltem de cælo eiusmodi aliquod fauoris Dei signũ extitit. Prometheus post sacrificium suum de cęlo ignem rapuisse, & eũ hominibus dedisse ex veterum Ethnicorum traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. c. 66. & 144. quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheum ipsum munus, non autem Promethei furtum. Ignis autem vsum & inuẽtionem in Græcia Pausanias lib. 2. tribuit. ex recentiorum fabulis, Phoroneo. Augustinus tamẽ lib 18. ciuit. Dei, cap. 8 hanc de Prometheo vetustissimo narrationẽ aliter, sed frustra, explicat. Præterea idem Hyginus tradit Prometheũ instituisse, vt in sacrificijs pars victimę adoleretur Deo, pars conuiuio reseruaretur: id quod in veris sacrificijs, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit. In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeoque ab ipsis Arcadibus, qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur, usurpatam. Denique Prometheus dictus est non proprio nomine, sed à cognomine quodam à fide & prudentia, quòd res futuras præuideret: vti & Abel ex fide, & prospicientia futuri & venturi in mundum Messiæ sacrificauit, proptereaq; illius sacrificium Deo gratum fuit. Vnum autẽ obiici potest in ista Promethei & Abelis comparatione, quòd est refellendum. Nimirũm Abelem nullos liberos reliquisse: Prometheum autem plures, velut Athenæum, vt ait Pausan. lib. 9. & Deucalionem, vt scribit Ouid. lib. 1. Metamorph. Respondeo enim Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dum filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temerè & falsò attribuunt, & tempora confundunt. Falsũ n. est, Deucalionẽ Promethei primi filiũ fuisse.

SACRIFICIA.

Sacrificiorum Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres, Adam, Seth, Nohe, & cæteri vsurparunt, ac piè religoseque coluerunt, ac conseruarunt, non autoritate, arbitriove priuato, sed iussu mandatoque Dei. Nam, vt ante, ita post lapsum primorum parentum, cùm Deus recepisset genus humanum, victus intercessione Filii, & voluntaria sponsione obedientiæ integræ exoluendæ pro genere humano, eorumque perpetiendorum atque exhauriendorum, quæ illi perferenda fuissent in æternum: tunc ergo, non voluit genus humanum, vel pecudum more vagari temerè, absq. lege & notitia Dei conditoris, vel petulanter fingere, ex arbitrio, numina & cultus: sed tradidit promissionem de Messia nascituro ex muliere, conculcaturo caput serpentis, & instauraturo genus humanum, vt fieret rursus Domus sancta, & imago Dei expressa; in qua se & suam ille voluntatem cum perspicuè demonstrauit, tum illustrissimis & euidentissimis confirmauit testimoniis. Ad hanc promissionem & hunc in ea patefactum Deum alligauit hominum animos, & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus commentis alijs quibuscunque & vndecunque ortis. Atque vt ante lapsum, quamquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accensam, de æterna sua luce primorum parentum animis inseuerat, quæ, quid requireret, quæque præstari vellet immutabiliter ostendebat: tamen peculiarem expresso mandato cõstituebat legẽ, in oculos incurrẽtem, quę iubebat eos abstinere à fructibus arboris scientiæ boni & mali, & in hac obseruanda, suam illos sibi declarare probareque obedientiam volebat. Sic post lapsum etsi residuæ de prima luce scintillulæ, & paulo post subinde repetitæ ac renouatæ notitię legis diuinæ, satis monebant quæ postularet Deus, quæ ipsi displicerent: tamen cum nouo modo, & aliter quam hominum generi se patefecisset, edita noua promissione, nouum etiam ei & singularem cultum adiunxit, nimirum certos ritus sacrificiorum certorum, quos retineri in sua Ecclesia & reuerenter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuente promissionem his præfixam, id est, fiducia venturi Messiæ, voluit.

Non temere, nec quod delectaretur pecudũ euisceratione & combustione, ritus tales instituit: sed cùm vellet in Ecclesia semper exstare beneficia filij, euidentibus & sensui subiectis cęremonijs velut consignata, singulari consilio & sa-

ſapientia impreſſerat illis conſpicuam promulgatæ promiſſionis imaginem, ut inter adminiſtrationem rituũ, mactationem immolationem et recitationem perceptarum precum, hac oculis expoſita et ſenſibus ſubiecta ſpecie admouerentur de Meſſia, qui ex promiſſo diuino naſciturus, et uera uictima futurus eſſet, pro peccatis generis humani: et exſuſcitarentur hoc ſpectaculo ad cogitationem lapſus, triſtiſſimarum pœnarum, reſtitutionis ſui per Meſſiam, immenſi amoris et miſericordiæ Dei. Quem promiſſio pollicebatur, eum uelut picturis adũbratum, ſacrificia oculis contuendum proponebant. Deinde, occaſione horum rituum, cùm repeti memoriam promiſſionis aſſiduè, & vera gratitudine celebrari tantum beneficium, tùm fidem coniunctam cum firma ſpe & expectatione Meſſiæ, atque inuocationem exerceri voluit. Eam ob cauſam, tum vt certo ſtatuerent verè adeſſe Deum, ſpectareque & diſcernere inter ea quæ ex vera fide proficiſcerentur, & fictitia, & idcirco maiore cura & reuerentia ea adminiſtrarent, & diligentius vſque ad Meſſiam natũ tuerentur & cuſtodirent, frequentiſſimè ſanctis patribus oſtendit ſeſe, accenſis igne cœleſti victimis. Tandem verò, cùm in populo Iſraelis, in quo, à cęteris omnibus gentibus ſeparato, Eccleſiam ſibi collegerat, politiam etiam certis legibus conſtitueret, eo fine, ut conſtaret certò, quæ gens Meſſiam mundo paritura eſſet: certa mandata de ſacrificiorum ritibus, legibus et tempore dedit, eoſque obſeruari et peragi ad præſcriptum voluit accuratiſſimè: adeo ut ſi intermiſſa ab aliquo, aut polluta, aut ſecus, atque inſtitutum erat, prefecta eſſent, reus crimen ſubiret læſæ maieſtatis diuinæ et æterni iudicij: ſique ij qui præerant populo profanationes non uindicaſſent, hoc expurgato ſublatoue, in idem crimen et pœnas eaſdem totus incideret populus.

Deſcribuntur autem in Leuitico ſex genera ſacrificiorum diuina uoce repetita, et è ore Dei per Moſem excepta et conſtituta, quorum tria ἱλαςικὰ erant, non quod mererentur ueniam aut condonationem culpæ et pœnæ æternæ, uel expiarent perpetrata ſcelera, et placarent iram Dei aduerſus peccata generis humani: ſed uocabantur propitiatoria et fine et uſu, quod typi erant illius uictimæ quæ Deo ſatis factura erat pro genere humano: et quãdo fiducia eiuſdem offerebantur, placebant Deo, et impetrabant quæ petebantur. Cæterum, in illo populo ad hoc proderant, ut ſi ab illis exhiberentur, qui in ſe crimen aliquod admiſerant, teſtarentur uerè eos pœnitere de crimine commiſſo. Propterea hoc conſequebantur illi, ne excluderentur à ſocietate populi Dei. Tria ἱλαςικὰ erant; Holocauſtum, ſacrificium pro peccato, et ſacrificium pro delicto. Differebant autem finibus. Holocauſtum διαλλακτικὸν erat, et fiebat ad placandum Deum. Reliqua duo ἀπολυτρωτικά: redimebant enim pęnas certorum delictorum. In holocauſto tota, uictima, quam oportebat ex maſculis uitulis, agnis aut hœdis, turturibus uel pullis columbinis eligi, καὶ ἄμωμον εἶναι, crebatur, et uelut in fumum uerſa efferebatur in ſublime atque euaneſcebat: quo ſignificabatur oportere hanc corruptam, et fœda peccatorum illuuie contaminatam naturam deſtrui et renouari. Ad imitationem huius fiebat Græcorum τελετὴ. Sacrificiũ pro peccato, θυσίαν περὶ ἁμαρτίας 70. interpretes, ſacræ literæ *Haſath* nominarũt, quod eſt, oblationem fecit pro peccato, uel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc ſacrificij genere peccata ἀκουσίως, et ex errore aut ignorantia commiſſa, Victimæ quæ cædebantur differebant ratione perſonarum, delictorum, et ritu mactationis. Sacerdos, ſi hoc modo deliquiſſet, aut uniuerſa multitudo offerebat uitulum, cuius ſanguine ſacerdos conſpergebat ſepties, tum uelum prætenſum ſanctuario, tum altare Domini, quod ante aditum, ſeu ſanctum ſanctorum collocatum erat: reliquum, ut fiebat in holocauſtis, totum comburebatur. Non enim licebat ueſci cuiquam, ne quidem ſacerdoti, earum uictimarum carnibus, quarum ſanguine altare Domini conſpergebatur. Si dux populi peccaſſet, caprum: ſi de plebe quiſpiam, caprum, uel ouem ſacerdoti mactandam deferebat. Earum ſanguine ſacerdos cornua altaris, in quo holocauſta cremabantur, perfundebat, reliquum omne proijciebat ad baſin altaris. De cęſa uictima pinguedinem, quę renibus adhęret, περιτοναίῳ & ἐπιπλόῳ, cum renibus ipſis incẽdebat: nõ n. pinguedine uel sãguine licebat ueſci illi populo. Delicti etiã qualitas variabat rem offerendam, vt ex 5. Leuitici conſtat. Sacrificium pro delicto θυσίαν περὶ πλημμελείας καὶ πλημμελήματος, ſeptuaginta uerterunt. Eſt enim πλημμελεῖν, iniquè quippiã & per iniuriam agere, hoc eſt, ἐξυβρίζειν. Hebræi *Aſam* nominarunt, quę uox ſignificat delictum, peccatum, rem ream, à uerbo Aſam, id eſt, deliquit. Fiebat autem ad expianda delicta ἑκούσια, quæ libera uoluntate, re deliberata, ſine coactione & metu, committebantur: & mactabatur aries, cuius pretium æſtimabatur

tur ex delicti magnitudine.

Reliqua tria sacrificiorum genera, ἰυχαριστικὰ dici possunt. Eorum vnum oblatio erat, duo ἀποτλυστικὰ. Oblationem, seu immolationem, seu liberationem, septuaginta interpretes δῶρον, θυσίαν, Hebræi *Mincha* nominant. Erat genus ἰυχαριστικὸν, quo offerebantur & adolebantur, vel pugillus similæ oleo perspersus, tectusque thure, vel panes ἄζυμοι, vel lagana ἄζυμα, cocta in clibano & oleo oblita, quę panes κλιβανίται vocabantur, vel τηγανιστὰ, id est frixa in sartagine: vel ἐσχάριτα, id est, in craticula tosta, oleoq́ę perfusa: aut χίδρα, id est aristæ ex primis & virentibus adhuc decerptæ frugibus, leniterque ad ignem vstulatæ, & in farris morem confractæ & comminutæ, oleoq́ue madefactæ, et thure desuper copertæ. Partem harum rerum capiebat sacerdos, reliquum, vniuerso cum thure, incensum adolebat. Fermenti verò mellisq́ue non licebat miscere quicquam. Oblatio velut honorarium munus de terra natis Deo exhibebat, eoque testabatur à Deo esse vitam, fortunas, res vitæ necessarias, terræ fęcunditatem, salubritatem aeris, pacem, & gratias de tantis beneficijs deberi Deo. pertinebant etiam ad ministerij sacri conseruationem & sustentationem sacerdotum. Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίυ septuaginta, Hebræi *Zeba Salomim* nominant, id est sacrificium pacis. Celebrabatur enim ab ijs qui Deo pro acceptis beneficijs gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant Beneficia.n.pacis nomine Hebręi efferũt. Et fiebat cæsis vel bobus masculis, aut fęmellis, sine discrimine, vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas ἀμώμυς esse oportebat. incendebatur autem sola pinguedo περιτοναίῳ, ἐπιπλόῳ, renibus, & cæteris partibus detracta, cum ipsis renibus: reliquum auferebant ij, quorum erat victima: idque debitæ gratiæ testificandæ causa sacrificium si instituissent, vt ratum fieret & prodesset, eodem eos die vniuersum absumere oportebat: si ex toto, vel sponte mactassent, ante tertium: tertio si quid reliquissent, id irritam reddebat mactationem, & ipsos præuaricationis reos peragebat. Sacrificium laudis differebat ab hostia pacificorum, quod simul fiebat in hoc sacrificio, & pecudum mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorum, confessionis causa: qua qui offerebant, testabantur se agnoscere & profiteri illum Deum esse ęternũ, verum & viuum Deum, distinctum ab omnibus commentitijs numinibus Ethnicorum, conditorem rerum & generis humani, Dominum et huius populi, et Ecclesiæ ex hoc populo, propter Messiam, collectæ, auctorem illorum beneficiorum quę hic populus accepisset, & debere se ei obedientiam, gratitudinem, et celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale consecrato, qui sal fœderis vocabatur, eoque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur et fouebatur, et quem ex igne, cęlitus immisso sacrificijs Mosis et Aaronis, susceptum fuisse conijcio, etsi nihil affirmo.

Tradidit, et commendauit initio hos titus Deus ipse primis patribus, quorum posteri aliqui, vt Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, etc. retinuerunt eos, cum doctrina ipsa constanter et sanctè, quibuscum fœdus inijt, data promissione, quòd amplificare familias posterorum, tuerique ac propagare vellet; et ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redemptorem. Tandem cùm posteritatem eorum, iugo solutam Aegyptio, et deductam in terram illam quam multò ante Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè uiueret, de integro etiam leges sacrificiorum, sed illi politiæ, quam exstruebat, accommodatas, reperiit inter cęteras, distinxitque, vt ante dictum est, et describi atque imponi populo per Mosen curauit: tum, ut scirent non humana conditas autoritate, sed diuinitus constitutas esse atque sancitas, ad easq́ue obseruandas atq; exequendas se astringi, nec licere cuiquam aut negligere, uel uiolare has temerè, aut diuersas ab his excogitare, et easdem inde usque à Mundi exordio Patribus in usu fuisse: tum ut inde sacerdotes uictitarent ac sustentarentur, qui cùm Deus occupatos eos uellet esse cura ministerii, idest, doctrinæ et cęrimoniarum, non poterant uacare quærendis parandisq́ue rebus ad uitam necessariis. Et iustum fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, quorum gratia diuinis rebus operam dabant et seruiebant. A diluuio igitur, cùm Nohe et filii ipsius ĩstaurassent genus humanum, erudierunt id de his tantis rebus, proculdubio, accuratissimè. Multi ex familia Sem, et cæterorum, hanc à maioribus communicatam hereditatem, sanctam, et salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerentia, fide et pietate, ex se natis nepotibus tradiderunt, ita ut continua sit serie propagata, usque ad constitutionem politiæ Israeliticæ. Plurimi uerò, petulantia et Epicureo contẽptu, aut negligentia quòd leuius afficerentur tantis rebus, quantas hæc doctrina complectebatur, aut studio nouitatis, Diaboli impulsu ac persua

ſuaſu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinę mox conſecuta eſt veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigioſa commẽtitiorum numinum multitudo. Quanquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præſtantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus proſiliiſſe, nec temere ſuove nutu in hunc confluxiſſe ordinem, nec caſu regi ſuſtinerique, ſed oportere eſſe Architectum, qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac ſuſtentet, eundemque oportere eſſe omnipotentem, ſapientem, iuſtum, bonum, vindicem ſcelerum: tamen tãtum inualuerat nata ex peruerſitate deprauatæ naturæ ad ſuperſtitionem propenſio, vt cõtra illa argumenta, ſenſa, ſtatutaque animorum ſuorum, & euidentia totius Naturæ teſtimonia, autorẽ ipſum aſpernarentur, & creaturis in Dei locum, vel ſuo ductu, vel Diaboli, ex occaſionibus aliquibus, perſuaſu, aſſumptis, adhæreſcerent: & cùm cognouiſſent Deum, non glorificauerunt vt Deum, neque ei gratias egerunt, ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis, & obtenebratum eſt deſipiens cor eorum: quum ſe ſapiẽtes eſſe profiterentur, ſtulti facti ſunt, ac mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in efformatã imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium. Nec ſatis eis fuit creata corpora in Deos conuertiſſe: ſed ipſos etiam Dæmones coluerũt, & quocunq; in loco vel inſolitum quid accidiſſet, vel inuſitata ſpecie apparuiſſent Dæmones, illi peculiaria adeſſe Numina, eaque ipſa, ne iraſcerentur neglecta, ſacrificijs demulcẽda retinendaque in officio & concepta beneuolentia, cenſuerunt aliquando etiam quos cultus quæve ſacrificia expoſcerent ipſi Dæmones, ex aſcititiis quibus comparebant figuris, edicebãt. Hinc Græcorum, quorum poſt Aegyptios vanitas præcipuè celebratur ac ſuperſtitio, commenta nata, qui cęlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & receſſibus Plutonem incluſerunt & præfecerunt: ſingulis rurſus alios infinitos adiunxerũt, Saturnum & Cybelen Ioui, item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam: Neptuno Nereum, quem ἀλκμᾶνα & πύρκον, Latini Portumnum, nominarunt: & cohortes Nympharum, quarum aliæ Νερεΐδες, & Ναϊάδες, aliæ ποταμίδες, aliæ κρηνιτίδες vocatæ ſunt, quod vel mari, vel fluminibus, vel fontibus inſidere ac præeſſe putarentur. Coluerunt & ἀλσιτίδας Nymphas dictas, Oreades item, Dryades, Hamadryades, Napeas, Agapeas, quòd ſingulis in natura corporibus adeſſe peculiare numen exiſtimarent: & eam opinionem diabolus, numinum illorum ſpecie ſeſe oſtentans, auxit et confirmauit. Nec pauciores Deos Romani habuerunt, inter quos recẽſentur Dii maiorum & minorum gẽtium, Penates, Communes, Geniales, Lares, Genui, Præſtites, Indigetes, Patrij, Tutelares, Fauni, Syluani, Satyri, Lemures: ita vt Varro qui Ethnica numina præcipua conquiſiuit diligenter, ſupra triginta millia commentitiorum numinum reperiſſe ſe annotarit.

Extincta igitur doctrina, & delecta ex animis memoria veri Dei, etſi retinuerunt Ethnici vmbras ſacrificiorum: tamen cùm non regerentur amplius norma verbi diuini, ideoq; neſcirent quo eſſent conſilio inſtituta, & quo ſpectarent, quidve monerent; tum mutarunt veteres ritus, vel abrogatos prorſus, vel nouis ac ſubditiis cõfuſos pro cõditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarunt rationem, ex victimis, æſtimandi occultos numinum ſenſus alienos aduerſoſque, aut propitios & addictos quæve ſecutura eſſent, ſecundane an contraria, vſurpatis, ſignorum loco, fortuitis, aut, ſine ratione, temere confictis & conſtitutis indiciis, errore ſtultiſſimo: quod eos neceſſe fuit facere: alioquin enim in iſta Dei ignoratione dubitaſſent perpetuo quæ eſſent expectãda, quæve ſibi de numinibus pollicerentur ac perſuaderẽt. Rationem & interpretationem ſignorum mox cõfirmauit Diabolus. Exiſtimo autem his comminiſcendis, poſt amiſſum verbum, præbuiſſe occaſionem Ethnicis obſcuram memoriam miraculorum, quæ ad ſacrificia Sanctorum Patrũ exhibuerat Deus ſæpiſſimè, inflammatis cœlitus victimis, approbatiſve ac ſuſceptis quæ placerent, vel contra repudiatis quæ diſplicerent, certis atque euidentibus teſtimoniis. Talis itaque ſacrificiorum Ethnicorum origo eſt: Eccleſiæ ſuæ per Euangelii ſeu gratiæ miniſterium collectæ Deus ante & poſt diluuium, ante & poſt Meſſiã exhibitum, ſigna dedit, promiſſioni de æterna ſalute adiuncta: quibus ſuos in ſpem vitæ beatæ in cœlis cum ipſo Deo conſequendæ confirmaret, eoſdemq; à profanis gẽtibus diſtingueret & ſepararet. Et ſancti Patriarchæ, Prophetę, horumq; pij & eruditi auditores, intellexerunt ſinceram doctrinam de promiſſione gratiæ, de fide amplectente promiſſum Meſſiam, de verò vſu ſignorum. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cum abolita doctrina de promiſſione Mediatoris, & de vera iuſtitia coram Deo; vel ſua negligentia ac ſecuritate, vel Diaboli impulſu aut ſeductione,

ne, tum hac amissa, verum signorum vsum multis modis deprauauit. Ea est enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt si non rectè, & assiduè doceantur de Deo, & vero signorum in oculos incurrentium vsu, mox solis inhęreāt signis, eaque & numero, & superstitione cumulent. Alii signa verterunt in Numina: vt Chaldæi & Persæ ignem ipsum finxerunt esse Deum, quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alij finxerunt ritus esse opera, quę peccata expiarent, & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantū ceremonias nouas, sed & noua numina & nouos Deos excogitarunt. Alij petulantes natura & ἄθεοι, quod de his reliquum fuit inuoluerunt tabellis & anilibus somnijs. Alij arguti natura, & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias, alio cōcinniore prętextu oblitas, ita venditarūt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiore cum applausu exciperentur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatum enim est profanis ingenijs, prętextu sapienti struere insidias, & offundere bellas persuasiones, stabiliendæ impietati accommodatas.

Ita factū vt, doctrina amissa, Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cęlesti, de Sacramentis additis doctrinę de veri Dei cultibus, mera somnia: de externis ceremoniis vmbratiles ritus sacrificiorum, atq; eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius obliuione & natas esse, vel solę Numinū Ethnicorum appellationes profectæ à patribus, & ab ipsis Ethnicis, se ad linguarum suarum molliorem sonum accommodantibus, vsurpatę, quemadmodum in Veste, Pallade, Iside, Ioue, & alijs ostendimus, argumento esse potuerunt. Ad Ethnicos igitur peruenerunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historijs Patrū, eaque & mutilata, & tabellis obscurata, & corrupta figmentis peregrinarum opinionum, & prorsus obruta superstitionibus varijs: inde tamen manasse agnosci iudicari potest. Auxerunt autem & commētitiorum idolorum numerum, & religionum deprauatione regnorū mutationes, gentiumque translatarum commixtiones aut nouæ & spontaneę sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum commouerunt Imperia & Respublicas, & causas prebuerunt mutationibus: cuius rei exempla sunt regna Sarracenica, Persica, Turcica, occasione dissidiorum in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his conflata atque constituta. Aut vicissim cùm mutatis imperiis, vel deductis coloniis, religionum innouationes inuectæ, ex commixtionibus gentium inter sese, ac confusionibus religionum, perturbationes ac confusiones natæ sunt mirificæ ac tetræ, quas veritatis ac lucis cælestis obscurationem & abolitionem sequi necesse fuit. Ex religione populi Dei aliquid in suas religiones, iam ante vitiatas multipliciter assumpserunt circumsiti vndique, & proximi huic ἀπόγονοι Aegyptij, Phœnices, Syri, Assyrij: ab Aegyptiis & Phænicibus plurima acceperunt Græci: à Græcis Romani: quæ nouorum colonorum aduentu importata, plantataque & propagata esse nō est dubium. Religionum varietatem ac dissimilitudinem comitata est obstinata animorum cæcitas. Hæc nouis subinde diaboli furoribus accummulata, eò vsque inualuit, vt homines noua numina, & cultus nouos, eosque portentosos prorsus, & abominandos, cumque immanitate coniunctos, condētem Dæmonem, ac turpissimarum libidinum aut demonstrantem occasiones, aut præcipientem commixtiones, cupidissime ac religiosissimè audirent, & sequerentur: quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum historiarum lectione. Sēper enim Idolatriam, libidinum portentosę confusiones & omnis generis enormia scelera alia secuta sūt. Et cum oppressa doctrina Euāgelij semper etiā Legis diuinæ notitia & autoritas vel obscurata elanguit, vel fracta proiectaque concidit: vt sola semper Ecclesia Dei Legis notitiam illustrem habuerit & explicatam, solaq; vsum Legis rectè intellexerit atq. exercuerit. Denique ita semper accidit, vt ab vna & perpetua doctrinæ norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque discederent, ij protinùs & ab illo itinere, quo recta ad Deum ducimur, depulsi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent, cumque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec regerentur ampliùs voce Legis diuinæ, sed incitati à diabolo ruerent, quo excæcatæ mentis erroribus & cupiditatum flammis impellerentur.

Fuit consuetudo vetustis Patribus, ante tractationem sacrorum abluere corpora, quam cōsuetudinem conseruarunt Iudęi, qui multis vtūtur lotionibus. Patres imitati Ethnici vsurparunt easdem creberrimè, non tantùm ad eluendas corporum sordes, sed etiam ad expiationes scelerum, & expurgationem inquinamentorū, si quæ corpori contaminato libidinibus, cædibus, rapinis, aut alijs similibus, adhæsissent.

Romæ olim ad portam Capenam, postea Appiam vocatam, aqua, quæ Mercurio sacra fuit, alij alios aspergebant, vt hac conspersione abstergerentur & delerentur, ceu inustę corporibus notæ, deformitate flagitiorum, ac præcipue periuriorum. Tali perfusione seu ablutione Peleus Patroclum absoluisse, & Acastus expiasse Peleum à cæde fratris Phoci, & Ageus Medeam â cęde liberorum traditur. Hoc ritu Orestem expiatum esse à cæde matris Clytæmnestræ, Pausanias refert in Corinthiacis. Denique piaculum & nefas esse dicebatur aliquid sacri attrectare, nisi vel corpore lustrato, vel aquę ad vsus sacros comparatæ, effusione ceu consecrato. Sic Aeneas apud Virgilium *Ter socios pura circumuoluit vnda, Spargens rore leui.* Et idem, ceu multa cæde pollutus, ad patrem Anchisem inquit.

Tu genitor, cape sacra manu patriosq; Penates,
Me bello è tanto digreßum & cæde madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero,

Cùm autem Ethnici sacrificijs vterentur sine Dei & promissionum notitia, immò sine notitia numinum ad quæ dirigebantur, neque intelligerent finem, cuius gratia ritus instituti erant: meminissent tamen ex tenui & incerta fama, solitum Deum, euidentibus testimonijs, aut, probatis sacrificijs, annuere cœptis ac votis, aut, auersatis illis ac repudiatis, negare successus: necesse fuit eos qualescunque ex hostiarum visceribus aut aliorum fortuitorum euentuum subitis inuersionibus coniecturas comminisci, ex quibus affectiones numinum erga se æstimarent. His coniecturis diabolus blanditus est, & assensit, insolitarum apparitionum & φασμάτων mirabiliter variatis ludis ac præstigijs. Aegyptijs sexcēta sexaginta sex genera sacrificiorum in vsu fuerunt. Romanis & Gręcis non multò pauciora: quibus ferè aut sola anima Diis consecrabatur, quę hostia animalis dicebatur, aut offerebatur victima, eo fine, vt inde de illius numinis voluntate coniecturæ fierent, cuius opera, ad rem aliquam perficiendam opus erat Mactabant autem vt plurimùm oues, sues, capras, boues, gallinaceos, & anseres. Maiores victimas inauratis cornibus producebant, minores coronatas. Ex hœdis & agnis rectiùs Deos cōsuli, futuraq; pernosci cēsebant quòd mitiores essent: ideo, diuinaturi, ex ouiū genere aliquid cędebāt, & mactationi sępe adiungebāt immolationes. Romani mola salsa litabant, quæ ex farre tosto confractoque, sale & aqua, parabatur: sine his nulla fieri sacrificia rata, & vim sali peculiarem ad placanda commouendaque sua numina inesse sentiebant. Idcirco peculiares, his cōficiendis, dies festos destinarant, quos Fornicalia festa nuncupabant, inde, quod far in fornicibus torrerent. Gręci primitias hordei, & placentas ex hordeo, sale conspersas, litabant. Sacrificij pro peccatis, ritum apud Ethnicos obseruatum, & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum excæcatorum perniciem deridentis audaciam horrendam, describit Prudentius hymno 10. de coronis, quem locum, quòd antiquitatem Ethnicam cognitu dignissimam, & non alibi obuiam contineat, adscribere libet. Sic igitur ille sub Romani martyris persona.

Summus sacerdos: nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur.
Mirè infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.
Tabulis supernè strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus.
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditis cornibus deducitur:
Nec non & auro frons coruscat hostiæ,
Sectasque fulgor bractealis inficit.
Hic vt statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt venabulo:
Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
Feruentis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & latè æstuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste, & omni putrefactus corpore.
Quin eos supinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obiicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus:
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex, visu horridus,
Ostentat vdum verticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagijs,
Tabo recentis sordidum piaculi
Omnes salutant, atque adorant eminus:
Vilis quod illum sanguis & bos mortuus
Fœdis latentem sub cauernis lauerint.

Hæc Prudentius, quibus si quis addere velit quæ de sacris hominibus, quos Græci καθάρματα vocant, apud varios autores occurrunt, volumen ingens conficiat. Nobis autem, quum libellum offeramus, ex doctis scriptoribus collectum, in præsentia Prudentij locum descripsisse satis erit. In sacrificijs diuinatorijs autem Romani, Græcorum, & Hetruscorum discipuli, toti erant, vt qui diuino verbo destituti & in tenebris vagantes, ac de futuro solliciti, à suis Numinibus, id est cacodæmonibus informari maximè cuperent. Hos igitur ritus seruabant. Cùm sacerdos victimam ad aram adduxisset, stans manu, aram prehendebat & fundebat preces. Principium precationis à Iano & Vesta fiebat, qui in omnibus sacris præcipua numina erant, & in votis nuncapandis compellationem primam meruerant, inde quod per eos, aditus ad cæteros patere opinio erat: & obseruatum in ea precatione, vt Iupiter Pater Opt. Max. omnesque Dii cæteri Patres aduocarentur. Ne quid verò verborum præteriretur, aut præpostere recitaretur, de scripto præire aliquem, rursusque alium custodem dari, qui attenderet sedulò, alium qui fauere linguis iuberet, & tibicinem canere, ne quid infaustum exaudiretur, oportebat. His peractis, sacrificium ab immolatione sacerdos inchoabat, fruges aut molam salsam in caput victimæ deponebat, addito thure masculo. Vocabatur ritus ille immolatio, quasi molę in caput victimę collocatio. Deinde vinum aspergebat: se priusquam id affunderet, scypho aut simpulo ligneo, vel fictili admodum paruo (quod, inter sacra vasa, cyatho non erat admodum absimile) & ipse leuiter delibabat, & astātibus gustandum deferebat, vt pariter libarent. Hic ritus vocabatur libatio. Quo facto, setas inter cornua victimę, manu euulsas, tāquam prima libamina coniiciebat in ignem, conuersusq; ad ortum, obliquum cultrum à fronte victimæ ad caudam ducebat: tandem victimam Diis exhibitam & dedicatam iugulabant ministri sacerdotis, qui victimarii dicebantur, reliqui admotis vasculis emanantem cruorem excipiebant. Ita isti Satanæ seruuli impiè summi sacerdotis & Leuitarum sacrorum pias ceremonias æmulabantur. Vbi perpurgata victima erat, mox aruspex, flāmen, aut sacerdos, cultro ferreo viscera rimabatur, attenteque explorabat an perlitatum foret. Inspectis tandem & exploratis singulis, ex omni viscere & membro ministri partes certas decisas farina farris inuoluebant, & in calathis sacrificanti offerebant. Sacerdos aris impositas foculo incenso cōburebat, quod reddere erat & litare. Vbi quod Diis tributum erat conflagrasset, ad epulas ipsi & conuiuia conuertebantur. Inter vescendum Diis laudes canebant, pedisque circum aras complodentes ad numeros psallebant, & pulsatis cymbalis, choreas agebant, hymnosque suis idolis varios canebant. Græci & Aegyptij peculiares quasdam alias cremonias obseruarunt. Aegyptij verò caput victimæ abscissum diris execrabantur, & cum precatione solemni deiiciebant in flumen, vt si quid aduersi eueniret, in illud caput verteretur. Suæ singulis Diis victimę etiam deputatæ erant. Humano etiam sanguine litatum est, vt historiæ docent: & in populo Dei sub Regibus Iuda & Israel, reperti sunt qui filios filiasque exurerent in gratiam & cultum Moloch idoli.

Ex hac sacrificiorum in populo Dei & Ethnicorum breui collatione patet, quæ Ethnici vel ex Patrum prima religione retinuerint, vel à Iudæis acceperint, quæ assuerint vel intexuerint ipsi ex sese genita. Habuerunt vmbras veterum sacrificiorum obscuras, mutilas, cōfusas, & multipliciter deprauatas: quibus (vt necesse fuit fieri, cùm nō firma certaque Dei cognitione niterentur, sed ex fictitiis penderent numinibus) significata affinxerunt testificantia de affectu numinum erga sese, & euentibus consecuturis: eorumque notationem & interpretationem, quæ solis sacerdotibus incumbebat, ἱεροσκοπίαν nominarunt: cuius partes & ritus exquirere, præsentis non est instituti. Summa autem eorum quæ de sacrificijs dicta sont, eò redit, vt Ethnicismi origine paulò apertiùs detecta, Satanæ artes cordatus lector videat, & execretur. atque legalium sacrificiorum complementum in pretiosissimo illo vnicoq; propitiatorio sacrificio, quod Christus in ara crucis ad Patrem pro peccatis nostri obtulit, quærat, & de parta sibi æterna salute humili mente glorietur.

SATVRNVS.

ADAMVS Mosis est is ipse, quem posteritas, verbi Dei ignara & contemptrix Latinè quidē vocauit Saturnum, Græce verò Κρόνον. Veterem Camum Mosis dico esse antiquissimorum Ethnicorum Latinorum Iouem, Græcorum Ζῆνα vel Δία, non autem recentem quendam aut vnius duntaxat gentis cognominem Iouem. Saturnum igitur hunc, qui primus orbi innotuit, esse Adamum, etiam testibus Ethnicis, ex his colligas, quòd Saturnus iste ita nominatur à voce linguæ Hebrææ, quæ primùm

omnibus mortalibus fuit cõmunis. Vox autem illa est verbum *Satar*, quod latitare, seu occultare significat. Fuit autem hoc nomen vestigium fugæ & latitationis à Deo, quã molitus est Adamus post suum peccatum, vt est Gen. 3. 8. Nonnulli verò malunt Saturnum à satione dictum: quoniam, vt scribit Arnobius ex Ethnicorum arcanis lib. 4. sationibus præerat. Quod, etsi verum fuit, tamen Saturnus à satione deriuari non potest, quum in Saturno *Sa* syllaba sit longa: in satione verò breuis. Saturnus, aiunt alij, dictus est, quòd sationibus inter Ethnicos præerat, vt pote qui primam rerum serendarum, terræque excolendæ, & agriculturæ rationem inuenisset, cæterosque docuisset. Quod de vno Adamo verè dici potest. Gen. 3. 17. & 23. Nam fuit in mundo primus Agricola, & Sator rerum & hominum. Quod Saturnus cœli ipsius filius, vt pote ex nullo superiore homine genitus, dicitur crediturque ab Ethnicis, teste Cicerone lib. 3. de Natura Deorum: Adamus autem Dei filius vocatur, Luc. 3. 38. quoniam à Deo immediate creatus est, non ex alio homine natus: nonne nostræ veritatis vestigia sunt? Quòd Saturnus nominatur Κρόνος, vt ait Plato ĩ Cratylo, velut χρόνος, id est æternus, & ab omni huius mundi æuo existens: (est enim Adamus coæuus & contemporaneus Mundo ratione ortus sui.) Quòd sub solo Saturno seculum aureum, ac primam mundi ætatem fuisse consentiunt omnes Ethnici, nonne hæc procnldubio demostrant hunc Saturnum fuisse verum Adamum, sub quo tum ætas prima mundi tum aurea fuit ante illius peccatum; Quod Saturnus primus in orbe terrarum imperium tenuit, nonne idem fecit primus Adamus, tum iure creationis, tum priuilegio ætatis, quum esset omnium hominum primus parens; Quòd Saturnus fuit maritus Rheæ seu Cybeles, quæ eadem mater Deorum, idest hominum (qui primi ingenio & industria præstantes fuerũt) dicitur: imò eadem & Pandora quoque nominatur, vt ait Diodor. Sicul. lib. 4. c. 5. & mater Iouis, vt scribit Euseb. lib. 2. cap. 3. præparat. Euang. quæ mala omnia in Mundum inuexit: nonne pro nobis ista faciunt; Est enim hæc Rhea seu Pandora Eua vxor Adami primi hominis. Deniq; quòd Saturno veteres Ethnici aperto capite, quemadmodum tradit Plutarch. in Rom. quæst. sacrificabant, nostram veritatem confirmat, vt veraci, & ceteris sanctiori Deo. Fuit enim Adamus Caino filio eiusque posteris longè religiosior ac sanctior. Cæterum de Agriculturæ primo inuentore digladiantur Ethnici. Meliùs sentiunt qui eam antiquissimi illo Saturno, nempe Adamo, tribuunt. Itaque cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille pingi.

SERAPIS.

SERAPIDIS cultus præcipuus fuit apud Aegyptios, qua appellatione etsi Osiriñ cultum atque exornatum aliqui scribunt, primos parentes tamen Deo hanc tribuisse existimo, quòd sit æterna lux, & æterna sapientia. Superstitiosa posteritas amisso vero Deo, nomen retinuit, & cultus Deo destinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præstitit, noua subinde superstitione cumulatos. Fana huic Aegyptus dedicauit plurima, quorum vetustissima fuerunt Memphitica, celeberrima Alexandrina. Græci, Aegyptios imitati, eidẽ Serapidi non pauca fana consecrarunt, assumptis sacrificiorum ritibus, & religionis, qua coleretur, legibus ab Aegyptia gente. Nam & Athenienses, & Spartani, & Messenii, & Bœotij, & plures alij hos secuti, Serapidi peculiares cultus exhibuerunt, Aegyptiorum exemplo. A Serapide de tribus in Deo vero personis oraculum Thulidi Aegyptiorum regi renunciatum perhibetnr.

Πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτῷ.
Σύμφυτα δ' εἰν ἑνὶ πάντα τάδ' ἐςὶ καὶ εἰς ἓν ἰόντα.
Οὗ κράτος αἰώνιον σὺ δὲ ὠκέσι ποσὶ βάδιζε,
Θνητὲ, ἄδηλον διάγων βιότοιο τελευτὴν.

id est, (aura,

Principio Deus est, hinc Verbum, & flaminis
Vnum numen idem tribus est, naturaq; consors;
Cuius vis æterna: sed hinc pede te ocyùs aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis æuum.

Id à Sacerdotibus Aegyptijs, ex veteri Patrum doctrina, concinnatum reor. Non enim dubium est veterum monumenta plurima diu in Aegypto, cura & custodia sacerdotum, conseruata esse: etsi doctrinæ verus intellectus perierit, paulatim deprauatus aut petulantium aut superstitiosorum ingeniorum commentis, quæ simpliciter dicta vel in ænigmata & allegorias trãsformarunt, aut picturis inuoluerunt, aut dubijs & ancipitibus interpretationibus in dubium adduxerunt. Extat apud scriptores ecclesiasticæ historiæ descriptio & templi Serapidis, & idoli portentosæ magnitudinis, & præstigiarum mirificarum quibus templi antistites, imitati Satanæ artificia imposuerunt miseris hominib.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstitiones illius obliuione natas esse, vel solæ Numinum Ethnicorũ appellationes, profectæ à Patribus, argumento esse potuerunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persę, Assyrij, Medi, tanquam Deum, quem *Orismada* vocarunt, quasi ignem sanctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim, Esed:* Græci & Romani ἑςίαν, seu Vestam, quæ appellatiò significat Ignem Domini, ex *Esch-Ia.* Veteres illo populi ignem perennem ac peruigilem religionis ergò aluerunt, cui, ceu Deorum maximo hostias mactare, & solemnia festa, statis diebus, regio apparatu & sumptibus magnificis celebrare, atq; ex illo euenta rerum ediscere atque interpretari assueuerant. Hunc annuatim Persę certis diebus festis candido impositum equo, tanquam numen, circumducebant. Cum pompa maxima sequebatur equum rex Persicus: hunc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius annotarunt. Græci in Delphico templo, perpetuum fouebant ignem, cuius custodia mulieribus matrimonio solutis demandabatur. Attici in templo Mineruæ Poliadis, vnà cum Palladio, lychnũ inextincti luminis virginibus custodiebant. Neque Aegyptiorum numẽ, quod initio appellatione Seraphim, in Seraphin tandem commutata, celebrabatur, aliud quicquam significabat, quàm eundem ignem, quem perennem esse volebant instituto maiorum. Seraphin enim flammeum quiddam est, vel ignitum, aut lucidum, à Saraph, uerbo. Romani custodiebant eum ignem tanquam arcanum & cęleste depositum, per uirgines Vestales, conditum in penetralibus sacris, & uelut sanctiore recessu templi Vestæ, cum Palladio et dijs Penatibus Troia aduectis: quo nulli hominum, nisi Vestalibus & Pontifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & alijs; insederat in animis hominum illa, quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipsum flammea specie ex alto delapsum victimas deuorasse crederent. Inde & numen flammis illis condi tegique, & cùm rapidissimo motu in sublime tẽderet, abripi eo ab aris victimas, transferrique in cęlum, neque in vlla sacrificiorum parte clariora certioraque de numinis affectu testimonia conspici statuebant firmiter. Quare nec quouis igne adoleturi sacrificia, vtebantur: sed eo tantum, quem ex fomite, à radijs solaribus incenso propagatum, lignis appositis perpetuò, in peculiaribus templis, magna religione, fouebant & conseruabant, ita vt neque extingui eum sinerent, neque vsurpari aliò, nisi ad solàs victimas, & vt pollutum expiarent. Pretærea saniores hoc existimo significare voluisse, quòd sit Deus æterna lux: vel hęc ipsa quæ in totum systema mundi fusa, supra constituit discrimina corporum τῶν ἐνεργείᾳ διαφαρῶν, infra & τὰ δυνάμει διαφανῆ traiicit ac complet, τὰ ἀδίοπτα seu obscura subiens aliquo spendore imbuit: vel alia quæpiam abdita atque inaccessa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroscopia Ethnicorum in sacrificijs suis nefandis differere, non est præsentis instituti.

VVLCANVS.

ARTEM ærariam & ferrariam Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adiungitur soror ipsius Nacham, tanquam laboris socia. Huius veritatis vestigia manifestissima extant apud ipsos Ethnicos. Hæc enim sunt verba Platonis in Politico: Ignis quidem à Prometheo: artes autem à Vulcano, ipsiusque coniuge, eiusdem artis socia. Quid magis consentiens dici potest? Nam quis dubitat quin ἡφαίςιος Græcorum, id est, Vulcanus ille vetustissimus Latinorum (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib. 3 de natura Deorum, & Arnob. libr. 4 contra gentes) sit Tabulcainus Mosis: quum, si mutetur T. in V. quarum literarum facilis est in sese migratio, nomen ipsum & vox *Tubalcainus*, fit Vulcanus. Præterea quis nescit Nachama significare Pulchrã, seu Venerem? quum ab ipsis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis, certè soror est Vulcani: eadem verò ab ipsis Ethnicis dicitur vxor quoque Vulcani, vt planè illi cum Mose in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, id est, fundendi ęris rationem repererit, dubitant Ethnici, & in eo sunt inter se varij, quũ de primo illius autore non quærunt; sed illius inuenti gloriam posteris, & alijs, quam primo, tribuunt. Sed constat inter omnes Ethnicos, Vulcanum eum, cui inuentionem illam tribuunt, fuisse vetustissimum, quem Iouis filium propterea vocant. Quoscunque enim antiquissimos volunt, eosdem faciunt filios Iouis, vel cęli. Ab huius Vulcani nomine primi, postea alij sunt Vulcani dicti, isto multis seculis iuniores. Hic verò Vulcanus antiquissimus est, vt nomen ipsum ostendit, Tabulcainus Mosis. Ab hoc igitur Vulcano ærariam & ferrariam artem, adeo-

que instrumentorum eiusmodi conficiendo rũ rationem primum repertam esse ipsimet Ethnici scribunt. Itaq; omnes opifices eiusmodi illi consecratos esse docet Plato, lib. 11. de legibus. Quare sic pingebatur: vt Albericus in lib. de imaginibus Deorum ait, videlicet Deus ignium fabri similitudine, malleum in manu tenens, & iuxta eum officina pingebatur: etsi Herodotus lib. 3. ridiculè eum postea ab Aegyptiis depictũ fuisse narrat. De Vulcano sic scribit Homerus, ἐν ἥφαιστος δέδαεν, καὶ παλλὰς ἀθήνη: & apud eundem Iliad. 18. fit mentio tripodum admirandorum à Vulcano fabrefactorum. Sed & arma ab eodẽ Dijs facta scribit ex Ethnicis Lactantius lib. 1. cap. 17. quanquam Pausanias lib. 7. ait nullum in tota Græcia egregium Vulcani opus extare præter sceptrum Agamemnonis. Sed nos non de Græco Vulcano, qui recens est: sed de primo de quo Homerus & Lactantius, loquimur. Ergo hic est Vulcanus, qui etiam ab Augustino Deus artium ex Ethnicorum mẽte nominatur, lib. 4. ciuit. Dei, cap. 10 Quod & ante eum Plutarch. lib. de aquę & ignis comparat. dixit. Nam vsum ignis ad fundendum & conflandum metalla primus inuenit Vulcanus iste, vt ait Lactantius libro 2. capit. 6. & libro de ira Dei, c. 13. ignis autem vsu eiusmodi reperto, facilè fuit artes ærarias & ferrarias inuenire, vti docent Plato & Diodor. Sicul. libro 1. cap. 1. Porrò quum vox *Vulcanus* ex voce *Tubalcainus* manifestè formata sit (nam & Osirim Aegyptij vocant Thamec, vt ait Eusebius, quem dicunt Vulcanum) inepta est Fulgentij Placiadis etymologia, qui Vulcanũ quasi βουληκαπνον dici putat, id est, cupidũ fumi & fuliginis hominem. Phornutus ἥφαιστον ab incendendo deriuari putat (est autem ἥφαιστος Græcis, Vulcanus Latinis) nempe ἀπὸ τοῦ αἴθειν quod & spirare & inflammare significat, Melius Plato in Cratylo ἥφαιστον deducit à verbo φαίνειν & φῶς, quòd quum igni præsit Vulcanus, luci quoque præfectus est. *Nahama* verò est procuIdubio Venus, quæ Vulcani illius primi & soror fuit & vxor. Nam Nahama significat pulchram, formosam, venustam, & eam cuius coitu delectantur homines. Vnde pro voluptate Venus, quæ fuit pulcherrima mulier, sumitur, vt docent Athenæus, & Augustinus lib 4. cap. 11. & lib. 15. cap. 20. ciuitat. Dei ab ea dictæ sunt omnes mulieres, quarum coitum viri expetunt, Veneres, qualia ferè sunt scorta. Venus autem Latinè à veniendo dicta est; sicut Ioseph. Scaliger annotauit: quoniã nulla inter populares mulier scortari sinebatur, id est quæ esset eius loci ciuis: sed duntaxat si qua erat peregrina & aduena, vt apparet ex veteribus comœdijs: imò ex ipso Dei verbo, velut ex libro Prouerbiorum, vbi meretrices aduenæ & extraneæ vocantur.

Et de his quidem hactenus, tantũm vt iuuenes poetarum & mythologię studiosi ad scrutãdas veras antiquitates alliciantur. Si quis enim in Gręcorum & Latinorum scriptis hęrere pergat, & Ethnicos sub nominibus & fabulis Deorum suorũ Philosophiæ Naturalis & Moralis mysteria occultare voluisse dicit, quod primarium est omittere videtur: nempe istis idolomanię horrendę artibus Diabolum Dei gloriam quantum in se fuit obscurasse, miseros homines ludificasse, & tremendo summi rerum arbitri iudicium dementasse: vt in tot seculorum curriculo, in tot populis & Adami filijs, vera luce verbi diuini destitutis, superstitioni, idololatriæ, impietati, iniustitiæ & impuritati addictis, appareat verum esse quod olim Apostolus retulit. Eos qui incorruptibilis Dei gloriam mutarunt in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrium, quadrupedum, & reptilium, traditos fuisse à Deo cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, vt fœdarent corpora sua inter sese: vt qui Dei veritatem mutarint in mendacium, & coluerint ac seruierint rebus creatis, prætcrito Creatore, qui est benedictus in secula.

M. AN-

M. ANTONII TRITONII VTINENSIS
MYTHOLOGIA.
IN QVA HÆC CONTINENTVR

DISPVTATIO de fabula, & fabulari sermone.

FABVLOSA EXEMPLA ad virtutum & vitiorum seriem redacta, ex Ouidiana Metamorphosi breuiter selecta.

EPITOME in Ouidij Metamorph. libros, in qua singulæ fabulæ ita breuiter & ordinatè suis in locis explicantur, vt à quouis facilè intelligi possint.

ÆMVLIO MALVETIO PATRITIO BONON. VIRO MAXIME' ILLVSTRI.

M. Antonius Tritonius S. P. D.

VM diebus superioribus nobilissime vir tecum essem multis de rebus collocutus, tuam summam humanitatem, maximam virtutem, & incredibilẽ prudentiam, quam antea multorum, & grauissimorum virorum testimonio cognitam habueram, ex tuo sermone facilè egomet perspexi. qua ex re incredibilem cæpi voluptatem, tùm quia nihil mihi gratius poterat vnquam accidere, quàm vt præsens tecum colloquendo eam cognoscerem, tùm quia me à te non solùm in fidem tuam receptum fuisse, sed etiam magnopere diligi ita vidi, vt ea quæ oculis cernuntur. quare me non solùm tui ob singularem virtutem studiosissimum, sed etiam tibi propter incredibilem humanitatem deuinctissimum esse velim scias. De tua verò præstanti virtute cùm mecum cogito, cogito autem sæpe pro mea summa erga te obseruantia, non equidem miror te talem extitisse, cùm in summa nobilitate ex Illustri familia natus sis, vnde quamplurimi tùm peritia rei militaris & armis, tùm omni publicæ administrationis genere insignes viri prodierunt, quos ne longior sim, in præsentia reticebo. Ad summam verò nobilitatem, & gloriam tuorum maiorum etsi nihil addi posse videbatur, in tanto præsertim splendore, ac tantis fortunæ bonis, quæ semper fuerunt cum maxima illorum virtute coniuncta, tu proprio ingenio, & industria tã multa decora, & ornamenta addidisti, vt maior accedere iam cumulus vix possit. Tu enim virtutis igniculos tibi ab initio à natura in animo insitos excitans omnes disciplinas, quæ sunt viro nobili dignæ, maximeq́ ad communem tuendam societatem necessariæ, aptæ

denique

denique ad gerendas res, & immortalem gloriam, quæ ex præclaris actionibus, & beneficijs in homines collatis oritur, comparandam percepisti, cuiusmodi sunt recta latinè, & purè loquendi ratio, historiæ, antiquitatum, & cosmographiæ cognitio, in quibus adeo excellis, vt nemo sit, qui aptius, grauius, & ornatius loquendo homines in suam sententiam trahere faciliùs possit; nemo antiquorum res gestas, leges instituta, & monumenta magis in promptu habeat; nemo denique prouinciarum, populorum, vrbium, marium, fluuiorum, montium, locorumque omnium nomina, situs, naturam, & consuetudines melius cognoscat, atque ita es in omni doctrinæ genere versatus, vt quæcunque ad verum Dei Opt. Max. cultum, & religionem, quæ ad arcana naturæ perscrutanda, quæcunque postremò ad rectè mores conformandos, ad præclarè vitam instituendam, & ad ciuitates & populos gubernandos pertinent, tibi optimè cognita & perspecta sint. Addo etiam militaris artis disciplinam, vt equitandi, & decertandi peritiam, quibus in rebus tantum viribus, & ingenio vales, vt non minus fortissimus miles & dux, quàm nobilissimus, & optimus ciuis dici possis. Accedit ad istam fortitudinem, atque incredibilem animi tui magnitudinem summa in omnes benignitas, hospitalitas, ac liberalitas, quæ quidem omnia non priuatis tantùm viris, sed maximis etiam Regibus, & Principibus ita nota sunt, vt eos tibi perpetuo amicitiæ vinculo deuinxeris, atque ab ijs non quidem impetraris, sed sponte quam plurima ornamenta, & priuilegia tibi tradita retuleris, quæ cæteris tuæ domus antiquissimis addita Maluetiorum familiam longè Illustriorem reddunt. Ac sanè posteri tui omnes præter cæteras maiorum suorum imagines tuam etiam habebunt, quam tibi tot familiæ ornamenta accepta referentes intueantur, admirenturque, nam quemadmodum vituperandi sunt illi, qui socordia, & ignauia suorum virtuti, ac nobilitati non parum detrahunt, sic illi maximè laudandi, qui eam tuentur, multò autem magis qui non illam tuentur solùm, sed etiam augent. Vt autem re-

deam ad id, de quo prius agebamus, inter alias diſciplinas, quibus ingenium exercere ſoleres tuum, multum etiam te poetica delectatum eſſe, & adhuc mirum in modum delectari cognoui, nec ea quidem ratione ipſam ſectari, qua hoc tempore maxima hominum pars vulgò ſolet, qui tantum abeſt, vt poetices præſtantiam & vim intelligant, vt illa ad iocularia tantùm quędam, & leuia abutantur. Diuina profectò res eſt poetica, & qua nihil vtilius, nihil præſtantius ſit. Sola enim efficit, vt ab ineunte ætate ad rectam viuendi rationem inſtituamur, ſola veluti quędam excellens philoſophia animos noſtros ab omnibus ſceleribus expurgatos ad altiora erigit, ſola per imitationem humanos affectus ad mediocritatem redigit, in qua virtus conſiſtit; ſola denique tanquam pulcherrimum politices inſtrumentum nihil aliud ſibi dignumq́, quem in hac communi hominum ſocietate maximè omnes boni admirentur. Hinc veteres poeticen tanti feciſſe non ignoramus, vt eos, qui ipſi eſſent dediti, diuino afflatu correptos, virtutum omnium parentes, Deorum immortalium interpretes, ac filios interdum appellarent. Hinc etiam olim legumlatores illi, qui præclaris & optimis legibus ſuas inſtituere ciuitates conabantur, liberos in poetica primùm erudiendos curabant, non mehercle fictæ voluptatis, quam noſtrates ſequuntur, ſed verę virtutis gratia. Multi autem diuina hæc poetices arcana minimè intelligentes, cùm eius omnem vim in verſibus texendis, qui animos audientium vel numero, & ſono, vel rebus ipſis leuibus, de quibus agebant, oblectarent, poſitam eſſe crederent, eam ad iocos tantùm, & feſtiuitatem ſermonis retulerunt, quæ cùm poſtea à ſeuerioribus legerentur viris, non immeritò contemni cepit, quare noſtra, ac patruum noſtrorum memoria ferè ab omnibus ſpreta, & contempta iacuit, adeo vt quicunque poetas legeret, parum grauis & ſeuerus iudicaretur. Tu verò diuerſa penitus ratione cùm intelligeres quæ vſum humanæ vitæ afferret poeſis, tam vberes ex ipſa fructus percepiſti, vt cùm numeris animi noſtri & afficiantur, & inflectantur in

omnem partem, tu illius ſuauitate doctus mores ad omnem humanitatem, & grauitatem conformaris. Atque hac ego in primis cauſa adductus, cùm nulla alia re commodiùs in præſentia meam erga te fidem, & beneuolentiam teſtatam relinquere poſſem, volui librum hunc ad te mittere, quo veteris illius fabularis hiſtoriæ cognitio continetur, quæ totius antiquę poeſeos, & magna ex parte moralis, & naturalis philoſophiæ firmiſsimum eſt fundamentum. Vetus enim ante Ariſtotelem fuit conſuetudo ſcientiarum arcana fabularum inuolucris contegere, quæ omnia ſi quis ignoret, fieri non poteſt, vt antiquos intelligat poetas, & poemata ipſe conſcribat, aut graues veterum philoſophorum, Platonicorum præſertim ſenſus perſcrutari aliquando poſsit, quamuis ipſe etiam Ariſtoteles fabuloſam hiſtoriam in medium nonnunquam attulerit. Sed de tota hac re poſtea, vbi de fabula diſputabitur, copioſiùs agemus. Iam verò cùm inter antiquos omnes Ouidius in hac fabulari cognitione tradenda diligentiſsimus atque excellentiſsimus fuerit, cùmq; animaduerterem illum præter poeticam inuentionem immutare etiam popularem ſermonem in fabularem, atque ita poeticum efficere, vnde exempla omnia eruuntur, quæ ſunt probationes tùm poetæ, tùm oratoris communes: neque enim licet poetæ hiſtorico vti exemplo, quemadmodum neque oratori poetico: dedi operam, vt ex illius XV. Metamorph. libris fabuloſa breuiter colligerem exempla, atque ita in communes quoſdam locos redigerem, vt in ſcribendis carminibus ad omnia ferè poſsint adaptari. nam ſi quando de aliquo inciderit ſermo, in quo ſit de auaritiæ, crudelitatis, pietatis, iuſtitiæ, atque aliarum virtutum, & vitiorum generibus diſſerendum, poterit vnuſquiſque popularis conceptus formam in poeticum per has fabulas commutare. quæ vt faciliùs perſpici poſsint, volui omnes Metamorph. libros ſoluta, & breui oratione, quo ordine ab auctore compoſiti ſunt, exprimere ſingulas breuiter adnotando, & diuidendo fabulas. nec eſt, quòd ſibi quiſquam perſuadeat poſſe aliter boni, ac perfecti poetæ laudem, &

glo-

gloriam comparare. neque enim in ſcribendis verſiculis poetarum, ars, vt ante etiam dixi, conſiſtit; ſed in aptè fabula conſtituenda, ſi præſertim longa poeſis contexatur, atque in humanis actionibus aptè exprimendis. Hæc volui dixiſſe, non quòd ea tibi ignota eſſe iudicarem, ſed vt alij, qui noſtram hanc epiſtolam legerint, intelligant quàm grauis, quàm vtilis & neceſſaria ſit tota hæc fabularis hiſtoriæ cognitio. Tu profectò Illuſtris Vir meam hanc Mythologiam tanquam perpetuum mei erga te amoris, & obſeruantiæ teſtimonium accipias velim. nihil enim mihi antiquius, aut iucundius accidere vnquàm poteſt, quàm vt intelligas, neminem eſſe, qui te magis obſeruet, & qui à te amari vehementius cupiat, quàm ego. alterum quàm verum ſit, mihi ipſe ſum teſtis; alterum autem ſi meis virtutibus, quas ſentio quam ſint exiguæ, ac penitus nullæ, obtinere minimè potero; in ſpem tamen venio, me id tua incredibili humanitate quàm facillimè conſecuturum. Atque vt ingenuè fatear, cupio hac in re paulo ambitioſior videri; cùm mea omnis ratio, & conſilium eò ſpectet, vt tuæ inſeruiam voluntati, meamque erga te fidem, & animi propenſionem teſtatam apud omnes relinquam. Sentio enim quanta ſit virtus tua, atque optimè intelligo, quantopere te colere, & obſeruare omnes debeant. Nec eſt iam vllus, qui ignoret, eam eſſe animi tui magnitudinem, eam morum integritatem, eam ſapientiam, vt te vel etiam maximi Reges, & Principes vehementer diligant & ament. Demonſtrauit id ſæpius, & argumentis minimè obſcuris ſignificauit SIGISMVNDVS Auguſtus Poloniæ Rex præclarum virtutis, probitatis, & iuſtitiæ exemplar, qui nullum erga te grati, & beneuoli animi officium prætermiſit, teque non modò libentiſsimè ad ſe proficiſcentem in ſua regna excepit, ſed quæcunque ab optimo, magnanimo, potentiſsimo, ac liberaliſsimo Rege in nobilem, fortem, atque Illuſtrem virum conferri poterant, ea omnia in te contulerit ornamenta. Id etiam ſuperioribus annis comprobauit FERDINANDVS Opt. & Max. Imper. Illiusq́; filij, ac

cæteri Principes viri, qui te ob maximam probitatem, grauitatem, prudentiam, humanitatemque tuam tanta sunt beneuolentia præsentem complexi, vt nullum sit ornamenti, nullum honoris genus, quo non ab illis fueris affectus. Quare te meritò Bononienses ciues tui tanti faciunt, vt omnes summa te beneuolentia prosequantur, omnes denique tuam virtutem suspiciant, & admirentur. Idque etiam fuit in causa, vt libellum hunc in præsentia ad te miserim, tuoque nomine insignitum in publicum prodire voluerim. Ad quod sanè faciendum cùm iudicium hominum extimescerem, FRANCISCVS ROBORTELLVS Vtinensis Ciuis meus, vir in omni scientiarum genere præstantissimus, meique amantissimus, hortari me nunquam destitit, tum vt mea hac Mythologia publicæ consulerem utilitati, tùm vt meam preclaram erga te voluntatem, quæ mihi est cum illo communis, aliqua ex parte declararem. Reliquum est igitur, vt te orem, atque obsecrem, ut neminem esse putes, qui te magis ex animo diligat, & obseruet, quàm ego, meumque hoc munus, quod ea saltem de causa tibi non ingratum esse debebit, quòd beneuolo datur animo, ita libenter accipias, vt intelligam gratam tibi fuisse meam erga te amoris, & obseruantiæ testificationem. Vale.

Bon. Idib. Apr.

1570.

M.AN-

M· ANTONII TRITONII VTINENSIS

DE FABVLA, ET FABVLARI SERMONE DISPVTATIO.

DE FABVLA, & omni fabularum genere, quæ tùm oratoribus, tùm poetis inseruiunt, dicturi, ab ipsius notatione, sicuti par est, incipiemus. Fabulam à fando dictam testatur M. Varro libro 5. de ling. latina. quemadmodum & græci dixerunt μῦθον ἀπὸ τοῦ μυθεῖν, quod loqui significat. Fabulam autem à falso appellatam innuere videtur Macrobius lib. 1. de ,, som. Scipionis, vbi inquit; Fabulæ, quarum ,, nomen indicat falsi professionem, aut tãtùm ,, conciliandæ auribus voluptatis, aut adhorta- ,, tionis quoque in bonam frugem gratia repertę sunt. Fabularum autem varia sunt genera apud antiquos, multisque modis dicitur hoc nomen. Marsilius Ficinus vir acri ingenio, summaque doctrina præditus in argumento lib. 10. Platonis de Repub. inquit hi- ,, storiam dici posse fabulam, quoties vltra res ,, gestas augustiorem habet allegoriam. quam- ,, obrem Olympiodorus quoque ait Platonem ,, historias, & rationes sæpe fabulas appellasse. sic Ficinus. Historiæ autem, quæ vltra res gestas augustiorem, vt ille inquit, habent allegoriã, sunt veluti illæ iudicio meo, quæ de Theseo, de Hercule, ac de aliis præstantissimis viris veteres scripserunt, quorum cùm maxima essent, ac pręclara facinora, fabulosis etiã figmentis augere illa conati sunt. vt quæ de descensu ad inferos, de cerberi nece, de tot, tantisque monstris superatis, vbiq; legimus. Et historię istę fabulares ita erant in hominũ opinione confirmatę, vt ab omnibus tãquam veræ crederentur. Hinc Isocrates in prima oratione πρὸς δημόνικον sub finem, vbi de Hercule, & Tantalo loquitur hæc habet verba. ,, ζεὺς γὰρ ἡρακλέα, καὶ τάνταλον γεγεννή- ,, σας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες πιστεύου- ,, σι, τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίη- ,, σε, τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τι- ,, μωρίαις ἐκόλασεν. Iupiter igitur Herculis ,, & Tantali pater vt fabulæ dicunt, & credunt ,, omnes, illum quidem propter virtutem im- ,, mortalem fecit, hunc verò propter improbi- ,, tatem maximis suppliciis affecit, perpendo illa verba, vt fabulæ dicunt, & credunt omnes; ijs enim verum esse quod dixi facilè intelligi potest. Hoc genere continentur omnes illæ historiæ, quæ in fabulas abierunt, quales recẽset Diodorus Siculus libro primo. Dicitur pręterea fabula id, quod idẽ apud omnes decantatur, & in omnium ore versatur, vt sua laudate, aliena contẽnere, & huiusmodi alia, quæ in omnium consuetudine versantur. rem ita se habere demonstrat Plinius lib. 13. c. 6. ,, vbi de vinis pretiosis. nec ignoro, inquit, mul- ,, ta prætermissa plerosque existimaturos, quã- ,, do suum cuique placet, & quocũque eatur, ,, fabula eadem reperiatur. Hinc fabulam fieri aliquem dicimus, cùm à cæteris illuditur. Horatius.

Ne vulgi fabula fiam.

Sic Tibullus lib. 1. eleg. 4.

Parce puer quæso, ne turbis fabula fiam,
Cùm mea ridebunt vana magisteria.

Idem lib. 2. Eleg. 3.

Fabula nunc ille est, sed cui sua cura puella;
Fabula sit mauult, quàm sine amore Deus.

Tertium genus fabularum fuit à Philosophis excogitatum, quales hæ sunt, quæ metamorphosin variam continent, de quibus postea copiosiùs agemus. Iam verò vt ad id, quod tractaturi sumus, propiùs accedamus, sciendum est, fabulam à veteribus quarto modo, & propriè appellatam fuisse σύστασιν τῶν πραγμάτων à poeta ex probabili factam quę in aliqua poesi continetur, & hæc integra est quę-

dam

dam actio, quam sibi proponentes poetæ varijs, & aptè rei ipsis cohærentibus episodijs exornant. quemadmodum Homerus in Iliade, & Odyssea, Vergilius in Aeneide eleganter fecit. de hac fabula sic Arist. in lib. de poetica. ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. fabula actionis est imitatio; dico enim fabulã constitutionẽ rerum. In hac duo sunt potissimùm, quæ delectant auditores περιπέτεια, & ἀναγνώρισις. peripetia dicitur quoties fit mutatio fælicitatis in fælicitatem, vel infælicitatis in infælicitatem: quorum alterum tragœdiæ, alterum comœdiæ proprium est. ἀναγνώρισις autem est agnitio quadam alicuius rei in tragœdia, vel in comœdia, quam priùs ignorabamus. Sed de his plura vide apud Arist. in libr. de Poet. & in commentarijs, quos in eum librum edidit Franciscus Robortellus. Hoc genus fabularum dramata veteres appellare solent, ἀπὸ τοῦ δρᾶν. Donatus quidem interpres Terentij de hoc fabularum genere sic ait; sicut apud græcos δρᾶμα, sic apud latinos generaliter fabula dicitur, cuius species sunt tragœdia, comœdia, togata, tabernaria, prætextata, crepidata, attellana, μικτός, rhyntonica. Hinc dare fabulas antiqui proferebant, & vt idem obseruat Donatus, facere fabulas. rectè profectò. nam poetæ ἀπὸ τοῦ ποιεῖν, id est à faciendo dicti sunt. Hactenus vnde fabula dicta sit, quot modis dicatur, & quot sint genera ipsius diximus. Nunc autem antequam cætera fabularum genera perquiramus, ac de singulis originem vniuscuiusque inuestigantes pertractemus, videndum est, quomodo nonnulli fabulam definierint. Author ad Herennium lib. primo, & Cicero itidem lib. primo de inuentione sic eam definit: Fabula est, quæ neque veras, neque verisimiles continet res. Aphthonius autem sub initio suorum προγυμνασμάτων sic, ἔστι δὲ μῦθος λόγος ψευδὴς εἰκονίζων ἀλήθειαν. Est autem fabula sermo falsus veritatem effingens. à quo fortasse videbitur alicui dissentire Ciceronis definitio. Ille enim fabulam esse inquit, quæ neque vera, neque verisimilia continent; hic autem sermonem esse, falsum quidem, sed veritatem tamen effingentem. Nihil autem, si rectè consideremus, differunt inter se allatæ à nobis definitiones. dum enim ipsam tantùm fabula inspicimus, verũ est illam neque res veras, neque verisimile continere. iam verò dum allegoriam, idque omne, quod sub ea veluti quibusdam inuolucris tegitur, accuratè perpendimus, quandam illa effingi, ac demonstrari veritatem facilè cernimus. Vnde Horatius quoque verisimilem aliqua ex parte fabulam esse præcipit inquiens. Ficta voluptatis causa sint proxima veris.

Nec quodcunque volet poscat sibi fabula credi,

Et Aristot. in poet. οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. quamuis hoc de quarto illo, fabularum genere, quod integram actionem continet, intelligendum sit. Macrobius autem sic inquit: In quibusdam enim & argumentum ex ficto locatur, & per mendacia ipse relationis ordo contexatur, vt sunt illæ Aesopicæ fabulæ elegantia fictionis illustres. at in alijs argumentum quidem fundatur veri soliditate, sed hæc ipsa veritas per quædam composita, & ficta profertur, & hæc iam vocatur narratio fabulosa, non fabula, vt cerimoniarum sacra Hesiodi, & Orphei, quę de Deorum progenie, actuue narrantur, vt mystica Pythagoreorum sensa referunt. Sed de his hactenus. De fabularum origine vix certa ratio afferri potest. nam Aphthonius à poetis originem habuisse fabulam scribit sic inquiens, ὁ μῦθος ποιητῶν μὲν προῆλθεν. Strabo autem lib. primo non poetas modò, sed etiam legum latores in diuersis ciuitatibus longè prius fabulas effinxisse testatur, necnon, quod etiam scribit Plutarchus in libro de audienda poetica, vt hominum multitudinem ad virtutem fabulis allicerent, & ipsos instituerent. Quare quemadmodum illæ paulisper ortæ sint, atque à Philosophis ad poetas deuenerint, operę pretium esse arbitror vt videamus. Sciendi cupiditatem omnibus hominibus insitam esse non immeritò à maioribus traditum fuit, nemo est enim qui cognitionis desiderio nõ ducatur, ac quodammodo vehementius ad discendum semper aliquid impellatur. Hic Arist. in poet. αἴτιον δὲ καὶ τούτου inquit ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. Illi igitur, qui docere alios volebant, scientes omnia, quæ ab hominibus cognosci, ac percipi possunt, aut in contemplatione, aut in actione consistere, quædam fabellarum excogitarunt figmenta, quibus & ad agendum, & ad contemplandum impelleremur: cùm autem

contemplatio circa diuina, & naturalia; actio circa moralem, œconomicam, & politicam scientiam versetur, totidem etiam fabularum genera emanarunt, quot sunt philosophiæ partes. Aliæ siquidem fabulæ ad diuina et naturalia cognoscenda nobis inseruiunt, aliæ ad recte agendum homines informant Primi illius generis exemplum esto illa Saturni, Cęli, et Iunonis fabula, quam eleganter explicat Cicero lib. I I. de nat. Deorum; et aliæ quas apud Platonem legimus; omnes denique illę, quas de Diis Stoici olim effinxere. quarum postea multi interpretes fuerunt, et adhuc nostra ætate sunt nonnulli, qui si reconditam quandã fabellam theologicè, physiceq; fuerint subtiliùs interpretati, se magnos viros esse arbitrantur. huiuscemodi homines ridentur apud M. Tullium lib. I I. de nat. deor. vbi hæc fermè sunt verba. Chrysippus, qui Stoicorum somniorum vaferrimus fuit interpres, magnam turbam congregat ignotorum deorum, in secundo autem libro vult Orphei, Musæi, Hesiodi, Homerique testimonio fabulas accommodare ad ea, quæ ipse primo lib. de diis immortalibus dixerit, vt etiam veterrimi poetæ, qui hæc ne suspicati quidem sunt, Stoici fuisse videantur. quem Diogenes Babylonius consecutus in eo libr. qui inscribitur de Minerua, partum Iouis, ortumque virginis ad Philosophiã traducens disiungit à fabula. Sed vix numerari possunt ea, quę de diis à ueteribus efficta sunt, quorũ alia à Magnis, alia ab Aegyptiis, Africanis, atque aliis Gręcis inuenta fuisse testatur Phornutus in eo libello, quem de natura Deorum conscripsit. Plato, vt dixit, multa de Diis effinxit, vnde Ammonius in Porphyriana introductione illum Philosophorum Homerum appellat: ita tamen effinxit, vt omnia diuina quadam ratione constare videantur, Homeri sequẽs vestigia, qui scitè admodum et eleganter multas scripsit fabulas, vt illam de Ioue cathenis aureis Iunonem suspendente, necnon de Thetide, ac aliis huiuscemodi sexcentis. Verùm apud Platonem Socrates lib. x. de Legibus reprehendens poetas turpia de Diis fingentes, ne Homero quidem suo parcit. Qui autem de Deorum fabulis physicã rationem reddiderint, et vocabulorum, cur quicque ita appellatum sit, causas explicarint, multos fuisse nõ ignoro, vt Zenonem, Cleanthen, Chrysippum, Platonem, Ciceronem, Diodorum Siculum, et alios, inter quos Aratum in Phænomenis, Macrobium in Satur. et Palęphatum antiquum scriptorem in lib. de non credendis fabulosis narrationibus nonnullas explicare certò scio. necnon Hyginum Augusti libertũ in poeticõn astronomicõn libris, itidem Boccacium in lib. de Deorũ geneologia. Sic igitur multa de diis, de anima, de planetis fingentes illud fabularum genus inuenerunt, quæ ad res diuinas, et naturales occultandas plurimum valent. quæ quidem arcana philosophandi ratio ab illis excogitata est, tum vt eorum acies, qui ad contemplandum apti erant, fabulosis hisce narrationibus magis allicerentur, tum vt eorum ingenia, quę ad id minus erant idonea, huiusmodi scientiam magna perterriti difficultate euitarent. Hunc verò philosophandi modum Aristoteles postea minimè probans, alium longè præstantiorum inuenit, de quo multa profert Simplicius in præfatione prędicamentorum, quę ad id, de quo tractamus, pertinere videntur. illius verba ita sese habent, quę latino sermone proferemus: is nusquã voluit à natura discedere, verùm quæcunque naturam excedunt, per habitum & naturalem cognitionem contemplatur, quemadmodum & alia ductus ratione Plato more pythagoreo naturalia considerat, quatenus diuinis participant rebus, & his, quæ supra naturam sunt, verum neque fabulis neque ęnigmatibus, coniecturis, ac metaphoris implicitis, vt nonnulli ante ipsum, vsus est; sed loco cuiusuis inuoluti dicendi generis obscuritatem, seu breuitatem potiùs maximè laudauit, & probauit. Hinc omnia quæ protulit Aristoteles ita succinctè & breuiter sunt conscripta, vt legentium, vel etiã doctiorum animi sæpius defatigentur. tum sequitur Simplicius. Nam antiquiores maioresque natu, cùm putarent non oportere coriariis, plebeisq; hominibus suam proponere sapientiam, ne illam ob rerum facilitatem absque vllo labore pręciperent, alii fabulis, alii coniecturis, nonnulli metaphoris, quidam similitudinibus, abditam veluti sacrarum rerum arcana velaminibus quibusdam inuoluere voluerunt. Aristoteles autem obscuritatem magni semper fecit, eaque fortasse de causa fabulas, suspitionem, coniecturam comparationum, & similitudinem accusat, quòd talia vnusquisque pro suo arbitratu diuerso modo interpretari potest. Quare uidemus Aristotelem in sua Philosophia fabulas inserere nõ solitum esse. quod si id fecit aliquando, summo cum ingenio, & ele-

eleganter fecit, vt in libro de motu, vbi Atlãtis fabulam ad naturalem adaptat philoſophiam, & in Metor. vbi de riſu Veſtę. Propriis verbis Ariſtoteles, non autem numeris, vt Pythagoras, nec fabulis, vt Plato, Philoſophatus eſt. ad poetas enim pertinere illas iudicauit qui ea, quæ à maioribus ſuis ficta fuerant, non modò in opinionẽ receperunt, ſed multa etiam minus credibilia fingere non dubitarunt. nam illi, vt inquit Cicero, & ira inflãmatos, & libidine furentes induxerunt Deos, feceruntq; vt eorũ bella, pręlia, pugnas, vulnera videremus, odia prętera, diſſidia, diſcordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, effuſas in omni intemperantia libidines, adulteria, vincula, cum humano genere concubitus, mortaleſque ex immortalis procreatos, humana ſcilicet omnia ad Deos referentes, vt idẽ Cicero ait lib. 1. Tuſc. quęſt. de inferis autẽ quot, quantaque Dij boni, ficta ſunt? apud quos tricipitem illum Cerberum, ſtygias paludes, vltrices Diras, Charontem portitorem, Minoen, & Rhadamanthum iudices, Plutonem regem, cęteraque huiuſmodi finxerunt, quę vel ipſe poeta Horatius fabulas appellat lib. 1. od. 4.

Iam te premet nox, fabulæq́, manes.

Quæ tamen omnia non ſine certa, & quidẽ naturali ratione inuenta fuiſſe credẽdum eſt. Iam verò hactenus de fabulis, quæ ad eam philoſophię partem ſpectant, quę in contemplatione conſiſtit, dictum eſt. ſi quis autem longiùs ſcire voluerint, quibus fabulis repugnet philoſophia, & quibus acquieſcat, Macrobium legat. lib 1. de ſomnio Scipionis ſub initio, vbi hęc copioſè tractantur. nunc eas, quæ ad alteram philoſophiæ partem attinẽt quę poſita eſt in actione, breuiter perpendamus. Has vel moraliter, vel politicè, vel œconomicè, totidem enim ſunt eius philoſophię partes, conſiderari poſſe diximus. cuius quidem generis ſunt illæ potiſſimum, quę Æſopicę appellãtur, elegantia fictionis (vt inquit Macrobius) illuſtres de quibus afferam primùm id, quod Aphthonius hoc pacto ſub initio ſcriptum reliquit. *καλεῖται δὲ συβαριτικὸς, καὶ κίλιξ, καὶ κύπριος, πρὸς τοὺς εὑρόντας μεταθεὶς τὰ ὀνόματα. νικᾷ δὲ μᾶλλον αἰσώπειος λεγόμενος, τῷ τὸν αἴσωπον ἄριστα πάντων συγγράψαι τοὺς μύθους. τοῦ δὲ μύθου τὸ μὲν ἐστι λογικὸν, τὸ δὲ ἠθικὸν, τὸ δὲ μικτόν. καὶ λογικὸν μὲν, ἐν ᾧ τι ποιῶν ἄνθρωπος πέπλασται. ἠθικὸν δὲ τὸ τῶν ἀλόγων ἦθος ἀπομιμούμενον. μικτὸν δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρου ἀλόγου. καὶ λογικοῦ* Fabula, inquit Aphtonius, Sybaritica, Ciliſſa, & Cypria dicta eſt, mutatis pro inuẽtorũ varietate nominibus: obtinuit tamẽ, vt Æſopica potiùs diceretur, cùm Æſopus omnium optimè fabulas conſcripſerit. Fabularum aliæ ſunt rationales, alię morales, alię mixtę. Rationales ſunt, quando fingimus hominẽ aliquid agentem; Morales, quę irrationalium mores imitantur; Mixtæ ex vtriſq; rationalibus, & irrationalibus. quam nos diuiſionem ſequentes dicamus primùm de Moralibus, & Mixtis fabulis; nam de rationalibus poſtea dicemus, cùm illæ propiùs ad id, quod nobis propoſitum eſt, accedant. Moralem igitur fabulam intelligimus, quę non tantùm de ratione carentibus animalibus, ſed etiam de plantis, de membris, de corporibus denique omnibus ſcriptę ſunt. Moralis eſt fabula quam ex Æſopo affert Aphthonius de formicis, & cicadis, quæ ad hominum mores aptè accommodatur. illa enim adoleſcentes ad labores perferendos incitatur. ſic aliæ huiuſmodi multæ, è quibus aliquę poſſunt accõmodari nõ ad moralem tantùm philoſophiam, verùm etiam ad politicam, & ad œconomicam, & politicam ſimul. Fabula ranarum regem à Ioue petentium pertinet ad politicen, nam quẽadmodum ranæ illæ trabe non contentæ aliũ poſtulabant regem, ſerpentemque poſtremò nactæ ſunt, qui omnes deuorauit; ſic ciues illi, qui alicuius principis lenitate, benignitateque abutuntur, in alicuius tandem deueniunt poteſtatem, qui meritas de illis pœnas ſumat. Fabulæ uerò, quæ ad œconomicam pertinent ſexcentæ ſunt apud Æſopum, quas conſultò prætermittimus, ne exemplorum multitudine lectores defatigentur. vnum tantùm proferam quod ad moralem philoſophiam, politicam, & œconomicã ſimul poteſt adaptari. Nota eſt illa Agrippæ Menenij de membris humanis aduerſus ventrem diſcordantibus fabula qua plebem cum patribus in gratiam reduxit. nam quemadmodum cętera membra ſeſe habent ad ventrem, ſic ſenſus ad rationem, ſubditi ad principem, ſerui ad dominum ſeſe habere dicũtur. patet igitur quomodo fabularum hoc moralium genus ethicè, politicè, & œconomicè interpretari poſſimus. eadem etiam ratione multæ ſunt fabulæ, quæ & ſi ex naturali philoſophia depromptæ videntur, poſſunt tamen ad moralem etiam conuerti, vt illa apud Platonem in *συμποσίῳ* de amore, qui in Iouis horto cœ

teris discumbentibus Dijs ex Penia, & Poro affluentiæ deo natus fingitur. quod autem de moralibus fabulis dictum est, idem etiam de mixtis intelligi posse facilè perspicimus. vt que ad Æsopicas redeam fabulas, quas nostrorum quidam non sanè recepto in vsum nomine, vt inquit Quintilianus, apologationes vocant, quia à grecis, vt patet, ἀπόλογοι vocantur, sciendum est illas diuidi posse in tres partes, in ipsam fabulam, id est μῦθον, ἐπιμύθιον, & προμύθιον. Fabula quæ, & qualis sit, vidimus. προμύθιον, autem appellatur, quotiuscunque admonendi gratia ratio, qua fabula inuenta est, preponitur. exemplum afferemus ex Aphthonio, vbi formicarum, & cicadarum fabellam narrat. ante quam talis est in scriptio. μῦθος ὁ τῶν μυρμήκων, καὶ τῶν τεττίγων, προτρέπων τοὺς νέους εἰς πόνους. idest, Fabula formicarum & cicadarum iuniores ad labores adhortans. hoc dicitur προμύθιον. sequitur narratio ipsius fabulæ: tùm ἐπιμύθιον hoc modo, οὕτω νεότης πονεῖν οὐκ ἐθέλουσα παρὰ τὸ γῆρας κακοπραγεῖ id est, sic iuuenis laborem subterfugiens senectutem miseram ducit. Hæ quidem fabulæ non sunt poetarum propriæ, nisi illorum fortasse, qui satyricè scribunt. Nam Gellius lib. 2. cap. 29. refert Q. Ennium apologum illum Æsopi de cassita auicula in satyris scitè admodū & venustè versibus quadratis composuisse. quorum duo postremi isti sunt, quos habere cordi & memoria (vt ipse ait) operæpretium est.

Hercle puto hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis

Qui quidem duo versus sunt veluti ἐπιμύθιον totius fabulæ. Sed Horatius etiam lib. 1. Ep. ad Mecænaten Apologum de vulpe & leone his verbis eleganter attingit.

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Huiusmodi fabulę ad suadendum, & hortandum plurimum valent, præsertim autem in populari sermone. sic enim Quintil. lib. 5 ca„ pit. 11. Illæ quoque fabulę, quę etiam si ori„ ginem non ab Æsopo acceperunt (nam vi„ detur earū primus author Hesiodus) nomine „ tamen Æsopi maximè celebrantur, ducere „ animos solent, præcipuè rusticorum, & im„ peritorum: qui & simpliciùs quæ ficta sunt, „ audiunt, & capti voluptate facilè ijs quibus „ delectantur, consentiunt. sed ante Quintilianum etiam Aristo. lib. 11 Reh. Gelliusantē lib. 11. cap 29. de hoc fabularum genere ita „ scriptum reliquit: Æsopus ille è Phrygia fa„ bulator haud immeritò sapiens existimatus „ est, cùm quæ vtilia monitu, suasuque erant „ non seuerè, non imperiosè pręcepit, & cen„ suit, vt philosophis mos est; sed festiuos, de„ lectabilesq; apologos commentus, res salu„ briter, ac prospicięter animaduersas in men„ tes, animosque hominum cum audiendi qua„ dam illecebra induit. Hactenus ex Aphthonij diuisione de moralibus, mixtisque fabulis satis diximus: nunc cætera de rationabilibus, vti polliciti summus persequamur. Rationalem fabulam dictum est superius illam esse, qua hominem aliquid agentem fingimus, & q̄m hominū actiones aut priuatæ sunt, aut publicæ, sic fabulę istę aut politicæ, aut morales, aut ęconomicę, quia aliæ ad publicos, alię ad priuatos pertinet, dici possunt. hominem autem agentem fingimus, vt Herculem descendentem ad inferos, tot tantaque monstra superantem, Orpheum lyra, tygres, ac leones lenientem, Amphionem testudinis sono mouentem saxa cęteraque huiusmodi, quæ partim ex hominum opinione, partim ex historia mihi videntur emanasse. Ex hominum opinione, quemadmodum de Hercule, quem tot facinora perfecisse credebant, atque etiam in deorum numerum relatum omnes iudicabant. Ex historia autem multa effluxerunt, quæ ita à poetis postea immutata sunt, vt licet è veris incredibilia facta fuerint, possint tamen ad veritatem quam facillimè redigi. quis enim tam ineptus sit, qui non sentiat fieri nullo modo potuisse, vt Orphei lyræ concentu tygres, leonesque mites redditi fuerint, flumina constiterint, syluæ, altissimique montes illum sint insecuti? At si quis diligenter consideret, quid aliud hanc fabulam significare iudicabit, quàm Orpheū summa fuisse probitate & eloquentia virū, qua feros, & immanes homines ad humanitatem allicere potuit? id explicat etiam Horatius in Poet. vbi inquit.

Syluestres homines sacer, interpresq́; deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq́; leones.

De centauris fabula ficta est, ꝙ primi illi populi equos domuerint. Nioben ēt in saxum commutatam dicunt, quod lapideam imaginem filiorum sepulchro imposuerit, quam Palæphatus lib. primo de fab. narrationibus seipsum

sum vidisse testatur. apud quem quiuis legere poterit, queniadmodum historiæ multę in fabulas fuerint à poetis commutatæ, nulla profectò de causa, nisi vt iis homines ad virtutem vehementiùs impellerent, & à vitijs coercerent. nam illos omnes, qui piè, prudenter, temperatè, ac fortiter vixerant, maxima consecutos præmia finxerunt, qui autem crudeliter, temerè, impudenter, & ociosè vitã traduxerunt suam, crudelissimis illos supplicijs affectos esse tradiderunt. Postremò sicuti quispiam, vt inquit Strabo lib. primo argento circumfundit aurum, sic & poeta veris cõtemplationibus fabulas apponit, quibus eloquutionem dulcedine conciliat, & ornatu. Hęc abui, quæ de omni fabularum genere strictim dicerem: nunc quo in genere Ouidij fabulæ constituantur, deinde qua nos adducti ratione illas in quædam exemplorum capita collegerimus, breuiter explicemus. prius autem refellendi sunt illi, qui fabulas tanquam nullius momenti, & turpitudinem quãdam sępius demonstrantes euitandas putant. fateor enim præstantiorem illum esse philosophandi modum, qui fuit ab Aristotele institutus; sed non propterea vetus fabularum Philosophia contemnenda est. Nam (vt inquit Strabo) fœminarum turbæ, popularibusq; hominibus philosophicæ illæ rationes non ita facilè induci in animum possunt, nec ad religionem, sanctitatẽ, fidemque inuitari, sed numinum timore opus est. id autem sine fabularum, ac miraculorum figmentis esse non potest. quę propterea ab antiquis rerumpub. institutoribus inuenta sunt, quòd ijs videbant ad ciuilem societatem, vitamq; humanam haud multo labore posse homines incitari. quis præterea non sentiat multos fabularum iucunditate permoueri, cùm poetas præclara virorum facinora fabulis inuoluta enarrantes audiunt? cùm tributos à Diis immortalibus honores, cùm picturas, imagines, aut simulacra spectant, quæ fabulosam quandam insignem exprimunt actionem? quis etiã non à vitijs abhorreat, cùm irrogata à Dijs supplicia, minas, pauores, tormenta denique peruersis hominibus audiat? At hæc omnia inquies, falsa sunt. quid tum? considerare nos illa debemus, non quòd vera sint, sed quòd tanta sit Deorum immortalium potestas, vt hæc, multoque maiora possint aliquando accidere. quod si nullum putas ex fabulis emolumentum percipi posse; at ea saltem de causa minimè spernãdas arbitreris, quia nobis antiquorũ opinionẽ & consuetudinẽ indicant, quę licet falsa sit, & nullo modo sequẽda, dulcis tamẽ est, & iucunda cognitu. vrgebis adhuc vehementiùs inquiens multa de Dijs finxisse poetas, quæ nullo modo sint probanda, & nonnullos absurda scripsisse, quæ hominum mores corrumpere potiùs, quã sanare possint. scripsit Timonachus Medeæ cædem, quæ peremit liberos, Theon Orestis parricidiũ, Parrhasius simulatam Vlyssis insaniam, & Chærephanes, vt testatur Plutar. in libro de audienda poetica, intemperantiam verborum, qua mulierculę adoriuntur maritos. Ad hæc respondemus, poetas aut morali, aut physica ratione omnia finxisse; quæ ad Deos pertinent, physicè nimirum ficta sunt. cum enim de maximis rebus, cuiusmodi sunt naturales & diuinæ, scripturi essent poetę, ne docendi et delectandi modum, qui illorum est proprius, omitterent, subturpicula quædam fingendi licentiam sibi dari voluerunt. sed hæc de Dijs quæstio nihil ad nos quicquam pertinet, ad ea siquidem tempora deuenimus, quibus veram Dei opt. max. religionem cognoscentes, non modò quæ à poetis, verùm etiã quę ab antiquiorib. philosophis Theologicè dicta sũt, ridere, ac spernare debemus. ita tamen ea sunt perquirenda, vt antiquum poetarum scribendi modum optimè calleamus, illoque cùm opus fuerit vti possimus. Turpia verò quæ moraliter à poetis ficta legimus, vt de fœdo multorum Deorum amore, de furtis, de cędibus, de rapinis, de adulterijs, ac de alijs sceleribus morum integritati prodesse potius, quàm obesse mihi semper visa sunt (quamuis etiam hæ fabulæ non ad moralem, sed ad physicam rationem referri potiùs debeant) multa siquidem à veteribus tradita fuerunt, non vt illa sequamur, sed vt omnia cura, ingenioq; euitemus. De sophisticis elenchis scripsit Arist. non mehercle vt illis vti debeamus, verùm vt aduersus sophistas tueri nos, ac defendere possimus. Idem de virtute tractaturus de vitio prius differit. non alia profectò adductus ratione, quàm vt ex animis nostris maximè contraria propulsare cognoscamus. eodem modo de venenis medici multa tradiderunt. nam de remedijs vana esset scietia, nisi morbos ipsos cognitos prius & perspectos haberemus. sic etiam poetę quàmplurima nobis exempla ante oculos proponunt, vt quid nobis euitandum sit, perspiciamus hinc rectè Strabo inquit lib.

primo poetę virtutem hominis bono coniūctam esse, nec poetam bonum esse posse, nisi prius vir bonùs existat. Valeant igitur seueri nimium isti homines, qui poetarum fabulas contemnētes, quod omnibus maximè vtile, ac necessarium est, tum ad vitam rectę instituendam, tum ad poesin conscribendam è medio tollere conantur. nōnullorum enim tanta nostra ætate morositas, & poetarum odium fuit, vt optimum fabularum studium penitus negligi videatur, ac diuinum hoc Ouidij Metamorphoseon opus, quod scripturis poesin omnino necessarium est, incognitum, & contemptum iaceat: cùm tamen dicendi lepore, miro poetæ artificio, iucundaque rerū varietate ab omnibus sit vehemēter expetendum. Nihil est profectò à Latinis dictum, quod non fuerit à Græcis antea copiosiùs, & grauiùs pertractatum. qui autem fabulas diligenter collegerit, doctè, eleganter, ac dispositè explicarit, nullus præter Ouidium fuit; qui ex Orpheo, Hesiodo, Homero, cęterisque vetustissimis poetis tam præclarum, & admirandum opus confecit, vt illo latinæ literæ non immeritò possint gloriari. Hinc illud, ne tanto bono careret Græcia, Maximus Planudes vir doctissimus, qui Constantinopoli, antequam ciuitas illa in Turcarum deuenisset potestatem, Græcas literas profitebatur, vt suis prodesset, cùm nihil tale apud ipsos extare videret, ex latino in græcum sermonem conuertit. Quod igitur exteri libenter excipiunt & admirantur, id nos proprium, ac domi nostrę natum spernemus? Cessent iam falsę hominum opiniones, tollantur errores grauissimi, in quibus multi hactenus versati sunt, iamque omnes Ouidianas fabulas diligentiùs considerent, ex quibus cùm maximam voluptatem, tum fructum incredibilē sunt percepturi. Nam hoc Ouidij Metamorph. opus illa etiam de causa maximè laudandum est, quòd eo modo conscriptum videtur, quo poema illud dictum κύκλος, à nostris circulus, confici à veteribus solebat. de quo mentionem facit Arist. lib. 1. posteriorum ἀναλυτικῶν, & quale fuerit declarat Proclus in libro περὶ χρηστομαθίας. veteres enim orsi ab antiqua illa rerum confusione, gigantum, & titanum originem, eorumque bella descripserunt, ac paulatim deducentes poema omnem Deorū sobolem, resque illorum gestas vsque ad Vlyssis tempora persecuti sunt. huiusmodi seriem videtur imitatus Ouidius in his Metamorph. libris, vt rectè annotauit Franciscus Robortellus ciuis meus in explicatione eorum, quæ ad elegię antiquitatem, & artificium spectāt. Omnes autem fabulæ ab Ouidio aut naturali, aut morali ratione sunt conscriptæ, possuntq. variis modis ad scientiam, & ad rectè viuendi rationem adaptari. nos tamen id minimè perquirentes alia de causa nostra hac Mythologia studiosis rem gratam facturos iudicauimus; nam fabulosa quædam exempla ex Ouidiana metamorphosi colligētes, & in nonnulla capita redigentes, non illis modò qui poetica delectantur, sed illis etiam, qui grauioribus scientijs inuigilant, summum nos allaturos commodum sumus arbitrati. Quis enim animalium plantarum, rerumque omnium naturam perquirens non maxima afficiatur voluptate, cùm audiat quæ de leone, de ceruo, de lupo, de bubone, de ciconia, de cygno, de mustella, de accipitre, de cupressu, de lauro, deque aliarum rerum natura fabulati sunt poetæ? quis libenter non audiat supplicia, quæ deorum contemptoribus, perfidis, ingratis, furibus, adulteris, auaris, cæterisque peruersis hominibus fuerunt irrogata, maxima autem præmia, quibus religiosi, iusti, liberales, magnanimi, fortes, tēperati, ac liberales viri affecti sunt? quantum autem philosophis prosint fabulæ, nihil est, quòd pluribus verbis demonstremus. satis enim ex ijs quæ dicta sunt, constant fabulam nihil aliud esse, quam veterem quandā philosophiam. Sed nec illi etiam, qui eloquentiæ studio delectantur, debent fabulas contemnere. nam ad probandum, ad suadendum, & ad auditorum animos demulcendos plurimùm valent, habentque miram in se quandam venustatem, vt illud apud M. Tullium „ in or. pro Sextio, cuius supercilio Resp. tan„ quam Atlante cœlum niti videretur. in qua etiam oratione sub finem de Hercule fabulā attingit, cuius corpore ambusto vitam eius & virtutem immortalitas excepisse dicitur. Itidem in or. pro Milone adaptat fabulam illius, qui cùm patris vlciscendi causa matrē necauisset, variatis hominum sententijs, non solùm humana, sed etiam Deæ sapientissimę sententia liberatus est. cętera sunt huiusmodi quam plurima, quæ apud optimos oratores passim leguntur. Vnde antiqui Rhetores fabulas aliquando in oratione adhibendas statuerunt. sic enim inter cæteros Hermogenes inquit lib. 2 περὶ γοργότητος. ἔννοιαι δὲ γλυ„ κεῖαι καὶ ἡδονὴν ἔχουσαι, μάλιστα μὲν πᾶσαι

,, σαι αἱ μυθικοί. His autem omissis id in presētia affirmare ausim, neminem posse antiquorum poetarum scripta intelligere, aut poeticè quicquam scribere, qui in fabularū cognitione non sit optimè versatus. nam fabulosa oportet vt sint poemata, poetarumq; sermo vel in hoc potissimùm ab oratorio differt, quod magna ex parte fabulari ratione constitutus est. Poetæ siquidem pro igne Vulcanum, pro vino Bacchum, pro frugibus Cererem dicere consueuerunt, vt Horatius.

Vulcanus ardens vrit officinas.

& illud Terentij.

Sine Cerere, & Baccho friget Venus.

nec non Virgilius. *Bacchus amat colles.* sic alia ferè omnia fabulosè proferunt. exemplum aliud afferam ex Catullo, qui cùm fratrem suum mortuum esse significare vellet, sic eleganter dixit.

Namque mei nuper lethæo gurgite fratris
Pallidulum manans alluit vnda pedem.

Quę cùm ita sint, ac tot, tantaq; cōmoda ex fabulis, de quibus longiori oratione disputauimus, oriantur, neminem esse arbitror, qui ad eas percipiendas alacrior, & propensior non sit futurus, nostrumque hunc laborem, qualis qualis est, æqui boniq; consulturus, pręterea, quod maximū est, duo illa probationum genera, Exemplum, atque Enthymema, quæ oratorum sunt, de quibus agit Aristoteles libro 2 Rh. vbi inquit, εἰσὶ δὲ αἱ κοιναὶ πίστεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα, καὶ ἐνθύμημα etiam poetæ inseruire. Exemplum autem quod analogiam cum Inductione dialectica habere tradit Arist. duplex est; alterū, quo res gestas commemoramus, vtque ille ait, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα; alterum verò τὸ αὐτὸν ποιεῖν. idest, quod nos fingimus, & est partim παραβολὴ, id est collatio; partim ἀπόλογος. i. fabula. vtrisq; exemplorum generibus ad probandum vtitur orator, sed inprimis eo, quod constat rebus gestis; poeta autem fabula tantùm. Sed differt oratoria fabula à poetica, quòd illa ad Æsopicarum libycarumque similitudinem (hæ enim propriè à veteribus ἀπόλογοι vocantur) ab omnibus pro vniuscuiusque ingenio fingi potest; hæc oportet, vt rationalis sit, vtque ab antiquioribus ficta est, sic à nobis accipienda. neque enim aut immutare veteres fabulas, aut effingere vllam licet. Rem autem allatis exemplis ostendo. Horatius libro primo, od. 2. magnam esse hominum audaciam probaturus fabulosis vtitur exemplis, hoc est ex fabula desumptis, non est historia.

Audax Iapeti genus.
Ignem fraude mala gentibus intulit
Expertus vacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Idem ebrietatis turpitudinē demōstrans inquit

At ne quis modici transiliat munera liberi,
Centaurea monet cum lapithis rixa super mero
Debellata monet sithonijs non leuis Euhyus.

Et si vno tantùm in loco animaduertimus Horatium nō fabuloso, sed historico vsū exemplo sic enim ait lib. 3. od. 21.

Narratur & prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.

Alibi autem semper vtitur fabulis, quod etiam apud alios poetas obserues, nam Tibullus libro 2. El. 3. omnes amori inseruire probans inquit.

Pauit & Admeti tauros formosus Apollo,
Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ.

Virg. in Buc. rusticam vitam laudans ita dixit

Quem fugis ah demens? habitarunt Dij quoque syluas,
Dardaniusq; Paris. Pallas quas condidit arces
Ipsa colat. nobis placeant ante omnia syluæ.

Sic Ouidius in Elegia, qua Catulli mortem deflet probans omnes ab importuna morte rapi, huiusmodi nititur exemplis inquiens,

Quid pater Ismario, quid mater profuit Orpheo?
Carmine quid victas obstupuisse feras? &c.

Eodem modo Propertius lib. 2. probans non esse aspernandam senectutem Tithoni, & Auroræ exemplum affert hoc pacto.

At non Tithoni spernens Aurora cubile
Desertum eoa passa iacere domo est.

Hæc qui ignorat nullo vnquam modo poterit suauissimum poetarum leporem degustare. Atque hęc hactenus de fabulę notatione, de singulis illius generibus, de definitione, de origine, de vniuscuiusque fabularum generis diuisione, & vsu, ac de fabuloso poetarum sermone dicta sint.

M. ANTONII TRITONII VTINENSIS

Fabulosa exempla ex Ouidiana Metamorphosi breuiter selecta.

AVDACES.

ERITÒ primum hunc locum occupabunt audaces, vt illorum nos considerantes supplicia huiusmodi temeritatem euitemus.

1 ACTAEON quòd Dianam, quæ se vna cum Nymphis proluebat, ausus esset inspicere, in ceruum à Dea conuersus est. vnde à proprijs fuit canibus laceratus. lib. 3. fab. 2.

2 ADONIS Cyniræ, & Myrrhę filius, dum audacter cum apro in venatione congrederetur, ab ipso fuit interfectus, cuius cruorem Venus in purpurei coloris florem conuertit lib. 10. fab. 12.

3 ANTIGONE Laomedontis filia, quę se Iunone etiam pulchriorem iactauit, in ciconiam fuit conuersa. lib. 6. fab. 5.

4 APVLVS pastor Nymphis audens maledicere in arborem Oleastrum conuersus fuit.

5 ARACHNE Idmonis filia Palladem in lanificio prouocare ausa est. Sed cum se Dea tandem inferiorem sensisset, in araneam versa est, quæ pristinam adhuc telæ seruat artem. lib. 6. fab. 24.

6 ASCALAPHVS Acherontis ex Orphne Nympha filius Cererem mali punici granum gustasse prodere non dubitauit in iudicio, vnde in bubonem non sine causa conuersus fuit. lib. 5. fab. 5

7 CHIO Dedalionis filia tanta elata est gloria, quòd cum Mercurio & Apolline concubuerit vt Diana se formosiorem esse iactaret. Quare Dea indignata sagittis illius linguam traiecit lib. 2. fab. 8.

8 COAE matronæ in cornutas boues commutatę sunt, quòd Veneri formam suam anteposuerint. lib. 7. fab. 10

9 CORVVS, quòd nimium audacter Iouem alloqui ausus esset, ex albo in nigrum colorem cessit. lib. 2. fab. 9.

10 CYNARAE quoque Assyriorum regis filiæ ob insolentiam ab eadem Dea in graduũ templi sui lapides mutatæ sunt, vnaque Cynaras pater gradus ipsos pro filiarum corporibus amplectens in saxum versus fuit. lib. 6. fab. 6.

11 GALANTHIS Alcmenæ ministra Lucinam Deam, partu solutam Alcmenam periurando, deludere ausa est; hinc in mustellam conuersa. lib. 9. fab. 5.

12 GIGANTES Iouem ab Olympo depellere statuẽtes fulmine sunt occisi. lib. 1. fab. 6.

13 HIPPOMENES Macharei filius cum Atalanta in matris Deum templo rem habere ausus est, cuius quidem audaciæ meritas dedit pœnas. hic enim in leonem, illa in leęnam fuit commutata. lib. 10. fab. 2.

14 ICARVS Dædali filius cùm vna cum patre sumptis alis Minois fugeret imperium, & altiùs quàm decebat, euolaret, pennarum cera solis radijs liquefacta in maris insolam decidit, quæ illius nomine Icarea dicta est, lib. 8. fab. 3.

15 LYCII Agricolæ ausi sunt prohibere sitientem Latonã, ne ex stagno biberet, quare meritò in ranas abierunt. lib. 6. fab. 26.

16 MARSYAS Satyrus adeò tibias inflandi peritus fuit, vt cum Apolline certare sit ausus. Quem superatum indignatus Apollo cute, ac pelle priuauit, & illius sanguis in fluuium Marsyam, qui per Phrygiam decurrit, effluxit. lib. 6. fab. 27.

17 NIOBE Tantali filia, quòd ex Amphione marito septem filios totidemq; filias genuisset, se magis, quàm Latonam venerandam esse contendebat. Vnde filios ab Apolline & Diana interfectos, filiasq; mortuas eodem die cernens præ dolore in saxum est conuersa. lib. 6. fab. 25.

18 PAN Pastorum Deus cùm inuenta fistula sibi multum placere videretur, ausus est Apollinem in certamen prouocare. lib. 2. fab. 4.

19 PARIS Priami filius Helenam Menelai potentissimi Græcorum Regis vxorem abducere non extimuit. vnde Troianorum exitium ortum est. lib. 12. fab. 1.

20 PHAETON Clymenes, & Apollinis filius ausus temerè Solis regere currus fulmine ictus in padum concidit. lib. 2. fab. 2.

21 PHINEVS, qui Perseum discumbentem cum armatorum manu aggredi non dubitauit, meritò vna cum suis omnibus in saxa conuersus est. lib. 5. fab. 1.

22 PIERIAE nouem sorores Pieri ex Enippe filiæ musas ipsas prouocare carminibus ausæ sunt, vnde non immeritò in picas cessere. lib 5. fab 5. & 19.

23 PROPAETIDES quædam Venerum Deam esse negare ausæ, primæ corpora prostituere, & in saxa commutari coactæ sunt. lib. 10. fab. 6.

24 PVER quidam cùm Cererem polentam comedentem, bibentemque mustum auderet ridere, in stellionem animal varijs maculis infectum commutatus est. lib. 5. fab. 14.

25 PYGMAEA mulier in gruem mutata est, quo se pulcritudinem Iunoni anteferre ausa foret. lib. 6 fab. 4.

26 RHODOPE Strymonis fluminis filia, & Hemus maritus eius in tantam erant elati superbiam, & audaciam. vt Hemus se Iouem, & Rhodope vero Iunonem pradicaret. hinc in montes ambo riguerunt. lib. 6. fabul. 3.

27 TANTALVS Dijs accumbentibus Pelopis filij membra decocta non dubitauit apponere. Hinc ad inferos detrusus siti in aquis, ac fame in summa ciborum copia laborat. lib. 6. fab. 28.

AVARI.

Aglauros	1	Midas.	4
Arne.	2	Laomedon	5
Battus.	3	Tarpeia.	6

QVANTO sit studio auaritiæ vitium effugiendum, hæc optimè demonstrant exempla.

1 Nam AGLAVROS Cecropis filia, quòd Hersæ sororis castitatem pretio Mercurio vendiderit à Minerua in saxum est commutata. lib. 2. fab. 12.

2 ARNE puella hosti Athenas oppugnanti cum Sithon insulam auri capta pulcritudine vendidisset, in volucrem monedulam fuit conuersa, quæ adhuc splendoris eius amore tenetur. lib. 7. fab. 25.

3 BATTVS ob promissam mercedem datam Mercurio fidem violauit, quamobrem in saxum meritò obduruit. lib. 2. fab. 2.

4 MIDAS cùm à Baccho obtinuisset, vt quicquid peteret, impetraret, petijt vt quodcumque suo tangeret corpore, aurum statim fieret: id illi concessit Deus. sed inutile illius hoc fuit votum. nam & vinum, & panem attingens in aurum vertebat. vnde vna cum suo perijsset auro, nisi Bacchus munus concessum fecisset irritum. lib. 2. fab 2.

5 LAOMEDON Troianorum rex ob auaritiam, Neptuno, & Apollini Trianorum murorum conditoribus promissum negauit aurum. lib. 2. fab 6.

6 TARPEIA Tarpeij filia auri, quod in sinistris gestabant Sabini, capta pulcritudine, Romanam illis arcem tradit. lib. 14. fab. 18. Quod vide longius apud Liuium lib 1.

AMOR ALIQVORVM mutuus.

Halcyon, & Ceyx.	1	Progne, & Philomela	5
Hermaphroditus, & Smilax.	2	Pyramus, & Thisbe.	6
Orpheus, & Eurydice	3	Sirenes, & Proserpina	7
Philemon, & Baucis.	4	Sorores, & Phaeton.	8

PRAECLARE veteres dixerunt amicos esse tanquam vnam animam in pluribus corporibus. nihil enim aliud est amicitia, quam mutuus quidam animorum consensus, adeo vt cum dolentibus amicis doleamus, cùm gaudentibus lętemur: quare optimè fabulosa hęc exempla sunt perpendenda, quæ nobis mutuum aliquorum amorem, & beneuolentiam demonstrant.

1 Nonne maximus fuit Halcyones in Ceycem maritum amor, si longius illum in ęquore submersum prospiciens ac in medias vndas prosilens in Halcyonem auem conuersa est? Nonne maxima ipsius Ceycis in coniugem beneuolentia, si vel mortuus vxoris in auem commutatæ sentiebat oscula, cuius etiam cadauer in eiusdem generis volucrem fuit transmutatum? in quibus adhuc seruatam inter coniuges beneuolentiam perspicimus. lib. 2. fab. 10.

2 HERMAPHRODITVS Veneris, & Mercurii filius, & Smilax, Salmacis fontis nympha ita mutuo se dilexerunt amore, vt è duobus corporibus in vnum commutati dicantur. lib. 4. fab. 2.

3 AMOR etiam Eurydices, & Orphei notus est. is enim viuus ad inferos discendit, vt mortua coniugem ad pristinam vitam, & incolumitatem reduceret. lib. 10. fab. 1.

4 INTER Philemonem, & Baucidem coniuges tanta fuit beneuolentia, vt paupertatẽ suam patienter ferentes sine vlla rixa longam traduxerint ætatem. lib. 8. fab. 7.

5 PROGNE, sine sorore Philomela viuere non poterat, cumque illam à marito Tereo stupratam cognouisset, vt pro sorore de marito vindictam sumeret, illi proprium filium Ityn deuorandum apposuit. li. 6. f. 29.

6 PYRAMVS & Thisbe Babylones tanto se mutuo prosecuti sunt amore, vt cùm Pyramus amicam credens mortuam seipsum interfecisset, Thisbe amantem mortuum nacta eodem se gladio traiecit. lib. 4. fab 4.

7 SYRENES tanto amore Proserpinam sunt prosequutæ, vt à Diis alas flagitarent, quo facilius Proserpinam terra marique possent inquirere. quare ita in aues fuere conuersæ, vt facies tamen virginea, voxque humana remanserit. lib. 5. fab. 16.

8 SORORES Phaetontis fratrem cœlo delapsum tot lacrymis deplorarunt, vt in arbores demum sint commutatæ; tantus inter fratrem, & sorores amor extitit. lib. 2. f. 2.

AMANTES ASTVTI.

Apollo.	1	Peleus.	6
Bacchus.	2	Saturnus.	7
Iuppiter.	3	Sol.	8
Mercurius.	4	Vertumnus.	9
Neptunus.	5		

QVICVNQVE veros amoris fructus obtinere desiderat, astutiis vti potissimum solet. quemadmodum in fabulosis videmus exemplis.

1 APOLLO modò in accipitrem, interdum in leonem, alias in pastorem conuersus dicitur, vt Issen Macarei filiam possideret. lib. 6. fab. 21 Idem, vt Chionem Dędalionis filiam obtineret, anilem suscepit habitum, ex ea Philomenem citharę studiossimum genuit. lib. 6. fab. 8.

2 BACCHVS in uvam commutatus Erigonen decepit. lib. 6. fab. 22.

3 IVPPITER, vt Calisto Lycaonis filiam comprimeret, in Dianæ se formam commutauit. lib. 2. fab. 5. Nec non vt Europam Agenoris filiam possideret, in taurum versus est. lib. 2. fab. 13. Idem in aquilam mutatus dicitur ob Asterion Cœi Titanis filiam. lib. 6. fab. 8. In olorem, quo Ledam Thestis filiam comprimeret. lib. 6 fab. 9. In Satyrum, vt Antiopa Nyctei filia potiretur. fab 10 In Amphitryonem, ob potiundam Alcmenam Electrionis filiam. fab. 2. In aurum, quo Danaen Acrisij filiam amplecteretur. fab. 12. In ignem, vt Æginam Asopi filiam haberet. fab 13. In pastorem ob Memnosynem. fab. 14. In serpentem ob Proserpinam versus fuit. li. eod. fab. 15.

4 MERCVRIVS, vt Herse Cecropis filia potiretur, illius sororem Aglauron pretio corrupit. lib. 2 fab. 12 Et per quietem Chionen Dædaliones filiam compressit, ex qua Autolycus furacissimus natus est. lib. 2 f 8.

5 NEPTVNVS in taurum conuersus est, vt Æoliam Æoli filiam stupraret. lib. 6. fab. 16 In amnem in Enipeum, vt Iphimediam Aloi vxorem. fab. 17. In arietem, vt Bisaltida. fab 18. In equum, vt Cererem, & Medusam. fab. 19. In delphinum, vt Melantho puellam comprimeret. fab. 20.

6 PELEVS, vt Thetide maris Dea potiretur, ex Prothei consilio vinculis illam dormientem ligauit, eaque potitus est, ex qua Achillem natum prædicant. lib. 2. fab. 7.

7 SA-

7 SATVRNVS in equum versus cum Philyra Oceani filia concubit. lib. 6. fab. 23.

8 SOL, vt *Leucothoen* Orchami ex Eurinome filiam ad suum commodius alliceret desiderium, se in puellæ matrem Eurynomen conuertit, sicque suam expleuit voluntatem. lib. 4. fab. 5.

9 VERTVMNVS Deus, vt ex Pomona Dea, quam cupiebat voluptatem degustaret, in anum se conuertit, nec opinione falsus est. lib. 14. fab. 15.

AMOR ALIQVORVM *infaustus.*

Acis.	1	Æsacus	6
Alpheus.	2	Glaucus.	7
Byblis.	3	Iphis.	8
Clytij.	4	Narcissus.	9
Echo.	5	Pyreneus.	1

QVAMPLVRIMA sunt non ex historia tantùm, sed ex fabulis etiã exempla, quæ nonnullorum nobis infaustos, & infęlices prorsus amores demonstrãt; nos autem pauca & notiora quædam adnotabimus, ne multorum exemplorum serie legentium irritentur, & perturbentur animi.

1 FOELIX profectò fuisset Acidis Fauni ex Simethide filij, & Galateę Nereidis amor nisi Cyclops eiusdem nymphæ amore concitatus infęlicem reddidisset. Nam is per sylvas deuagatus Galateam Acidis gremio sedentem conspiciens, auulsum Ætnæ scopulum in eos cõiecit, cuius vi exterrita Galatea subiecto mari abscondita est. Acis autem, qui effugere eius impetum non potuit, obrutus saxo vitam cum morte commutauit. lib. 13 fab. 9.

2 INFAVSTVS fuit Alphei fluminis amor. nam Arethusam nympham persequens, cùm illa in fontem cessisset, ipse etiã in fluuium elapsus est. lib. 5. fab. 17

3 Nonne *Byblis* inhonesto, & infausto amore fratrem Caunum est prosequuta; nam cùm sororis libidini assentire noluisset Caunus, puella tandem in Cariam venit, ibique assiduo mœrore, ac fletu in flumen est conuersa. lib 9. fab. 9.

4 INFOELICISSIMVS fuit Clyties nymphę amor quę molestè ferens sibi Leucothoen à *Sole*, quem vehementius amabat, pręlatam fuisse, nouem dies absque vllo cibo, ac potu uitam protrahens in herbam heliotropium conuersa dicitur, quę nunc quoque pristini amoris memor folia ad solem vertit lib. 4. fab. 6.

5 ECHO nympha tàm acriter Narcissum puerum amauit, vt cùm fugientem persequeretur adolescentem, extabuerit. lib. 3. fab. 5.

6 ÆSACVS etiam Priami filius infeliciter amauit. nam dum Eperien nympham, quã deperibat, fugientem persequeretur, ictu serpentis puella concidit. Hinc desperatus adolescens in mare se precipitaturus in mergum auem abijt. lib. 2. fab. 2.

7 GLAVCVS marinus Deus *Scyllam* nympham non prosperè admodum amauit. illa siquidem neque precibus, neque Circes carminibus potuit vnquam potiri. l. 13. f. 10.

8 IPHIS adolescens tam infausto omine Anaxareten virginem adamauit, vt cùm ad illam aditum habere nunquam potuisset, suspendio se à tanto malo liberauerit. lib. 14. fab. 17.

9 IPSIVS etiam Narcissi infaustus fuit amor, qui cùm omnes spreuisset nymphas, sui demum ipsius exardens amore in sui nominis florem abijt. lib. 3. fab. 6.

10 PYRAMVS, qui Daulida Phocidis vrbem incolebat, tàm infæliciter amauit, vt, cum musarum captus amore illas in thalamo clausisset, illę vero sumptis aufugissent alis, à summa se arce ad imos præcipitarit scopulos. lib. 5. fab. 4

CASTI.

Anaxarete.	1	Lotus.	6
Arethusa.	2	Musæ.	7
Daphne.	3	Narcissus.	8
Eperie.	4	*Syrinx.*	9
Hippolytus.	5		

CASTITATEM plurimi semper faciendam & si ex historijs facilè colligere possumus, id tamen ex ijs etiam, quæ afferemus exemplis vnicuique patebit.

1 ANAXARETE Cypria virgo Iphidis amantis precibus ad lasciuiam nunquam potuit adduci. lib 14. fab. 17

2 ARETHVSA nympha Dianę comes tanta fuit castitate, vt cùm illam Alpheus fluuius vehementius persequeretur, in fontem abire non recusarit. lib. 8 fab. 17

3 DAPHNE Penei fluuij filia tanta fuit castitate, vt ab Apolline amata in laurum potiùs conuerti, quàm illum voluerit audire. lib. 1. fab. 9.

4 EPERIE vna & ipsa ex nymphis, ne ab insequenti raperetur Aesaco, inter currendum serpentis ictu interijt. lib. 2. fab. 2.

5 HIPPOLYTVS Thesei filius cum à Phædra nouerca admaretur, nullis precibus adduci potuit, vt ei congrederetur. lib. 18. fab. 14.

6 LOTOS nympha Priapi fugiens vim, ne castitatem ammitteret suam, in arborem versa est. lib. 9. fab. 6.

7 TAM castæ fuerunt Musæ, vt cùm sibi à Pyreno, qui Daulida Phocidis vrbem incolebat, vim sensissent inferriamque in thalamo stuprandæ causæ forent, in volucres commutatæ sumptis alis effugerint, sicque pristinam potius formam, quàm castam voluntatem voluerunt commutare. lib. 5. fab. 5.

8 NARCISSVS etiam inter castos meritò est numerandus, cùm Echo nymphæ illecebris commoueri numquam potuerit. lib. 3. fab. 5.

9 NEC minus Syrinx castissima prædicatur, quæ vt Pana Deum amantem fugeret, in arundinem se transformari postulauit. lib. 1. fab 12.

CRVDELES.

NIHIL est perfectò, quod humanam naturam in belluinam facilius transferat, quam crudelitas.

1 ALTHAEA mater Meleagri, vt fratrum à Meleagro interfectorum cædem intellexit, stipitem fatalem conditum à Parcis, in quo vita Meleagri continebatur, sine vlla pietate flamma consumpsit. lib. 8 fab. 4.

2 ANAXARETE puella cùm Iphidem amantem sua causa mortuum suspendio cerneret, nec ad vllam flecteretur pietatem, ob nimiam crudelitatem, animique duritiem à Venere in saxum mutata est, libr. 14. fabul. 17. Vide reliqua postea vbi de proteruis.

3 ATHAMAS Clearchum filium crudeliter interfecit. lib. 4. fab. 13.

4 CERASTAE quidam hospites in ara immolabant, tanta in illorum animis erat feritas. lib. 10. fab 7.

5 DAEDALVS non exigua notandus est crudelitate, qui perdicem puerum sibi in disciplinam traditum, sibique sanguinis propinquitate coniuctum ob ingenij inuidiam ex alto præcipitarit muro. sed miserata Minerua puerum in perdicem auem conuertit. lib. 8. fab. 3.

6 HIPPODAMAS Perimelen filiam ab Acheloo per vim stupratam præcipitauit in pelagus, & à Neptuno in insulam conuersa est. lib. 8. fab. 6.

7 LYCAON Ioui tanquam mortali præparans mortem, cùm humana membra deuoranda apposuisset, ob tyrannicam illam, & immanem crudelitatem in lupum ab ipso Ioue conuersus est. lib 1. fab. 6.

8 MEDEA sibi Creusam Creontis Corinthiorum regis filiam à coniuge Iasone prælatam dolens, regiam incendit, filiosque spectante Iasone iugulauit. lib. 7. fab. 21

9 CRVDELIS fuit Minos, cùm Atheniensibus imposuit, vt nono quoque anno septem nobilium filios, septemque filias in Cretam Minotauro obijciendos mitterent. lib 8 fab. 2.

10 ORCHAMVS, quòd Leucothoen filiam cum sole rem habuisse cognouisset, viuam in terra sepeliuit. seueram admodum, & crudelem patris sententiam. lib. 4. fab. 5

11 PHINEVS, cùm proprios filios Orithum, & Carambim ex Cleopatra susceptos excæcasset, à Dijs fuit oculis priuatus, hac insuper pœna affectus, vt ei Harpyę fędissimæ aues escas & raperent, & fœdarent. lib. 6. fab. 1.

21 PELEVS fratrem Phocum crudeliter iugulauit. lib. 2. fab. 8.

13 POLYMESTOR Thraciæ rex crudelissimus fuit, cùm innocentem Priami filium Polydorum sub fide receptum interfecit, interfectumq; in mare proiecit. li 13. f. 2

14 TANTALVS me moranda est adnonotandus crudelitate, Pelopem innocentem filium occidere, occisum decoquere, decoctum Dijs apponere non dubitauit. l. 6. f 28.

15 SED quæ maior erit iudicanda crudelitas,

tas, an Terei Martis filii, qui Philomelam Prognes vxoris ſororem ſtupratam lingua priuarit, an Prognes, quæ, vt vindictam de marito ſumeret, Ityn filium interfectum Tereo deuorandum appoſuerit; lib.6.fab.29

DOLORE IMMODICO affecti.

Aiax.	1	Halcyone.	16
Aurora.	2	Hyrie.	17
Byblis.	3	Iambe.	18
Cyane.	4	Iphis.	19
Cygnus.	5	Melagrides.	20
Cygnus.	6	Narciſſus.	21
Cypariſſus.	7	Niobe.	22
Ceres.	8	Orpheus.	23
Cephiſus.	9	Pandion.	24
Clytia.	10	Phaetontis Sorores.	25
Dædalion.	11	Phœbus.	26
Echo.	12	Progne.	27
Eumelus.	13	Sirenes,	28
Aegeria.	14	Vxor Pici.	29
Aeſacus.	15		

1 AIAX quod ab Vlyſſe in Achillis armis repulſam habuiſſet, tàm moleſtè tulit, vt gladio incumbens ſe ipſum interfecerit, ex cuius cruore flos hiacyntho ſimilis ortus eſt libr. 13. fab. 1.

2 AVRORA cùm Memonem filium in bello Troiano ab Achille interfectũ vidiſſet, aſſiduè flendo miſererrimam traducebat vitam, cuius matutinas lacrymas in rorem conuerſas videmus. lib. 13. fab. 4.

3 BYBLIS ex Mileto progenita, cùm fratre Cauno potiri non potuiſſet, dolore concitata in Cariam demum peruenit, vbi aſſiduo fletu in fluuium effluxit. lib. 9. fab. 9.

4 CYANE nympha cùm Proſerpinam Cereris filiam à Plutone raptam cerneret, tanto dolore fuit affecta, vt paulatim in fontem fuerit commutata. lib. 5. fab. 13.

5 CYGNVS Stheneli filius materno genere Phaetonti proximus illius interitum plorans, in volucrem cygnum euolauit. lib. 2. fab. 4.

6 CYGNVS Hyries nymphę filius, cum à Phyllio amatore taurum domitum ſibi negari moleſtè ferret, ex alto monte ſeſe pręcipitem dedit, & Deorum miſericordia in cygnum volucrem verſus eſt. lib. 7. fab. 13.

7 CYPARISSVS puer ab Apolline amatus cùm ceruum, quem in delitijs habebat, imprudens occidiſſet, tanto correptus fuit dolore, vt cùm mori omnino vellet, in arborem cupreſſum à Phœbo fuerit commutatus. lib 10. fab. 3.

8 CERES filia Proſerpina à Plutone ipſo rapta ſic doluit, vt per totum orbem illam quærens aſſiduis lacrymis peragrarit. libr. 5. fab. 14.

9 CEPHISVS nepotis exitium deflens ab Apolline in phocam fuit immutatus. lib. 7. fab. 18.

10 CLYTIE nympha ſibi Leucothoen à Sole in amore prælatam dolens nouem dies ſine vllo cibo ac potu uitam protrahens, in herbam heliotropium commutata dicitur. lib. 4. fab 6.

11 DAEDALION ex Chionis filiæ morte tantum concepit dolorem, vt ex Parnaſſi vertice ſe in mare percipitarit ſed Apollo non immemor voluptatis, quàm de illius filia conceperat, prius illum in accipitrem, quàm in mare caderet, tranſformauit. lib. 2. fab. 8.

12 ECHO nympha, quòd Narciſſo adoleſcente potiri non potuiſſet, extabuit dolore. lib. 3. fab. 5.

13 EVMELVS filiam lugens volucer factus eſt. lib. 7. fab 19.

14 AEGERIA nympha Numam Pompilium maritum vita defunctum lugens in Aricinam ſyluam fuit aſportata lib. 15. fab. 44. illiuſque lacrymæ in Ægeriam fontem ceſſerunt. lib. 15. fab 46.

15 ÆSACVS cùm Eperien nympham, quam vehementer amabat, ſerpentis ictu mortuam cognouiſſet, moriturus ſe è ſcopulo in mare pręcipitem dedit. Sed Thetis miſerata in auem illum tranſmutauit mergum qui ſe aſſiduè mergit in vndas. lib 2. f. 2.

16 HALCYONE cùm Ceycem maritum in ęquore ſubmerſum intellexiſſet, prę dolore in vndas ſe præcipitaſſet, niſi protinus in ſui nominis auem fuiſſet conuerſa. lib 2. f. 10.

17 HYRIE autem Cygni mater filij caſum aſſiduè flendo in ſtagnum verſa eſt. lib. 7. f. 14

18 IAMBE Ophophij filia, ſiue Combe, vt Regio placet, cum Phaſnei filij occiderentur, in auem præ dolore transformata eſt. lib. 7. fab. 15.

19 IPHIS adoleſcens, quòd Anaxaretem puellam, quã ardentiſſimè diligebat, ad pietatem flectere non potuiſſet, in tantum dolo-

rem

rem incidit, vt laqueo vitam finierit. lib 14. fab. 17.

20 MELEAGRIDES sorores Meleagri fratris interitum lugentes in aues meleagrides flendo conuersæ sunt. lib 8. fab. 4.

21 NARCISSVS verò, quòd suimet potiundi potestas non daretur, in florem conuersus est. lib. 3. fab. 6.

22 NIOBE, cùm septem filios ab Apolline, ac Diana interfectos vidisset, totidemq; filias eodem mortuas die prę dolore in saxum obriguit. lib. 6. fab. 25.

23 ORPHEVS Apollinis & Calliopes, vel (vt alij scribunt) Oeagri fluuij, & Polymnię musæ filius tanto dolore ob Eurydicis coniugis mortem affectus est, vt non satis esse duxerit lugere, sed ad inferos quoque ad eam repetendam descenderę nihil dubitarit. lib. 10. fab. 1.

24 PANDION ob Prognes & Philomelę filiarum casus ita doluit; vt non prius cessarit dolor, quàm vita. lib. 6. fab. 29.

25 PHAETVSA, Lampetie, & Phœbe Phaetontis fratris casum lugentes in arbores populeas mutatæ sunt. lib. 2. fab. 2.

26 PHOEBVS ipsus Phaetōtis nati morte adeò doluit, vt diutiùs solitos noluerit currus ascendere. lib. 2. fab. 5.

27 PROGNE amissa sorore, & socia Philomela, mortuoque filio, tanto dolore affecta fuit, vt illos in auem conuersa nocte dieq́ue flebili admodum quæritet accentu. lib. 6. fab 29.

28 VXOR Pici à canendi desiderio Canens dicta propè Tyberim amissum deflens maritum extabuit. lib. 14. fab. 9.

DEORVM CONTEMPTORES.

Acrisius.	1	Gigantes.	14
Antigone.	2	Hippomenes.	15
Apulus.	3	Lycaon.	16
Arachne.	4	Lycij agricolæ.	17
Ascalaphus.	5	Marsyas.	18
Cerastæ.	6	Medusa.	19
Chio.	7	Mineides.	20
Coæ matronæ.	8	Naiades.	21
Cinaræ filiæ.	9	Niobe.	22
Diomedis socij.	10	Pentheus.	23
Erisichthon.	11	Pierides.	24
Oeneus.	12	Puer.	25
Galanthis.	13	Phrygij.	26
Propætides.	27	Tantalus.	30
Pygmea.	28	Tyrrheni nautæ.	31
Rhodope, & Hemus.	29		

1 ACRISIVS Argiuorum Rex omnium extitit Deorum contemptor, & sibi nepotem Perseum ex Danae, & Ioue natum minimè credebat cuius tamen incrudelitas non paruo fuit illi & detrimento, & incommodo. lib. 4. fab. 17.

2 ANTIGONE Laomedontis filia Iunone se pulchriorem iactans ih ciconiam euolauit. lib. 6. fab. 5.

3 APVLVS pastor nympharum numina maledictis persequens, earum voluntate in arborem oleastrum cessit. lib. 14. fab. 11.

4 ARACHNE Lydia Idmonis filia Palladi se pręferendam in lanificio asserebat, vnde in araneam fuit conuersa. l 6. f. 1. & 24.

5 ASCALAPHVS quoque ita deam Cererem contempsit, vt in iudicio mali punici granum gustasse illā docuerit. hinc in bubonem versus fuit. lib. 5 fab. 15.

6 CERASTÆ quidam in Veneris ara immolare hospites non dubitarunt, tam parua illos habuit religio, qui tamen Deæ voluntate in iuuencos mutati fuerunt. lib. 10. fabul. 7

7 CHIO Dædalionis filia, quòd cum Mercurio, & Apolline concubuisset, Diana sepulchriorem iactauit, quare Dea irata sagitis illius traiecit linguam. lib. 2. fab. 8.

8 COAE matronæ Venere se pulchriores iactantes in cornutas boues commigrarunt. lib. 7. fab. 10.

9 CINARAE Assyriorum regis filiæ vna cum patre Iunonem ipsam contemnentes in illius templi gradum lapides fuerunt conuersæ. lib. 6. fab. 6.

10 DIOMEDIS socij Agnon, Tlycus, Cidas, Rhetenor, & Nycteus, cùm in Veneris contemptum ad bellum vellent proficisci, in volucres albi coloris cygnis similes euolarunt. lib. 14. fab. 10.

11 ERISICHTHON Thessalus Deorum contemptor, cùm Cereri nemus consacratum, ac in eo quercum, vbi nympha quædam habitabat, incidisset, Hamadryades illorum montium incolæ ad Cererem conuenerunt precantes, vt tantam vlcisceretur impietatem. Illa verò & sua, & Hamadryadum causa mota, numinum contemptorem Erisichthonē nouo pęnę genere assidua fame cruciare decreuit, qui sibi propria dilacerans mem-

membra dignum impietate sua exitum sortitus est. lib.8.fab.9.

12 OENEVS Parthaonis filius cùm in sacrificio cogendorum fructuum cõsulere Dianam ob contemptum præterijsset, aper ab ea missus est, qui Calydoniæ agros vastaret. sed nec propterea cessauit Oeneus in despectu Deæ perseuerare. lib.8.fab.4.

13 GALANTHIS Alcmenæ ministra, cùm Lucinam Deam in vetulę formam com mutatam illusisset dominam peperisse affirmans, in mustellam conuersa est. lib.9.fab.5.

14 GIGANTES, quòd ita Iouem contempserint, vt illum è cęlo depellere tentarint, meritas postremò pœnas dederunt. lib.1.fab.6.

15 HIPPOMENES Macarei filius Atalanta potitus in Cybalis templo cum illa concumbere ausus est. hinc Deum mater indignata Hippomenen in leonem, Atalantam in leænam conuertit. lib.10 fab.2.

16 LYCAON tanto contemptui Iouem habuit, vt illi hospitio suscepto humana membra apposuerit deuoranda. sed nec tantum inultum præterijt scelus. in lupum enim, vt etiam superiùs diximus, versus est. lib.1.fab 6.

17 LYCIOS Agricolas ipsam etiam Latonam adeo spreuisse non ignoramus, vt sitiẽtem illam ex stagno bibere prohibuerint, in quo sanè stagno molesta garulitate coaxant. lib.6 fab 26.

18 MARSYAS satyrus tibiarum cantibus se ipsum extollens Apollinem non contempsit modò, sed etiam audaciùs prouocauit. lib.6.fab.27.

19 MEDVSA tam paruam habuit Mineruæ rationem, vt in Deæ templo cùm Neptuno ausa sit concumbere, quo scelere commota Minerua Medusæ crines in ferocissimos, & venenosos serpentes commutauit. lib.4.fab.20.

20 MINEIDES Thebanæ sorores Liberum patrem contemnentes in vespertiliones abierunt. lib.4 fab.12.

21 NAIADES nymphæ, quod cæteris omnibus Dijs sacrificassent, præterquam Acheloo, in insulas Echinadas conuersæ sunt. lib.8 fab.5.

22 NIOBE filiorum prole superba Latonam contemnere non dubitauit; illius tamen superbia in dolorem versa est. cùm eius filij ab Apolline, & Diana sagittis ad vnum fuerint interfecti. lib.6.fab.25.

23 PENTHEVS Echionis, & Agaues filius, quòd Bacchum spreuisset Deum, tanquam aper à matre, & sororibus est interfectus. lib.3 fab.2.

24 PIERIDES sorores Pieri ex Euippe filiæ non Musas tantùm contemnere ausæ sunt, sed omnes etiam Deos. cantabant siquidem, vt Typhæus, Gigantesque superos in timorem iniecissent, conuersusque fuisset Iuppiter in arietem, Apollo in ceruum, Bacchus in caprum, Diana in felem, Iuno in vaccam, Venus in piscem, meritum autem tantæ audacię, temeritatisque supplicium de Pieridibus sumpserunt superi. nam in picas fuerunt commutatæ. lib.5 .fab.6.

25 PVER quidam, quòd Cererem mustũ bibentem, & comedentem polentam irrideret, in stellionem versus est. lib.5 .fab.14.

26 PHRYGII oppidani Iouem, & Mercurium in tecta noluerunt admittere. vnde meritò illorum oppidum in lacum fuit com mutatum. lib.8 fab.7.

27 VENEREM ita contempserunt Propætides, vt illam esse omninò negauerint, hinc meritò obduruerunt in saxa. lib.10.f 6.

28 PYGMAEA mulier, quòd se Iunoni præferre non dubitauerit, in gruem mutata est. lib 6.fab.4.

29 RHODOPE nympha, & Hemus maritus Deos præ se contemnere non dubitantes in montes cessere. lib.6.fab.3.

30 TANTALVS Deos omnes deludens Pelopem filium decoctum accumbentibus illis apposuit. lib.6.fab.28.

31 TYRRHENI nautæ ipsum etiam Bacchum parui facientes in delphinos cessere. lib.3.fab.10.

FORMOSI

Adonis.	1	Hippolytus.	7
Caunus.	2	Narcissus.	8
Cygnus.	3	Nisus.	9
Cyparissus.	4	Picus.	10
Ganimedes.	5	Pyramus,	11
Hiacynthus.	6	Alij multi.	12

CONNVMERANDOS his tantùm homines iudicaui, qui venusta, & ingenua corporis forma memorantur. longum enim foret mulieres omnes referre, quas pulcherrimas descripsit Ouidius. Quòd si curiosus lector hoc etiam desiderabit, id eo in loco

loco poterit cognoscere, vbi de mulieribus, quæ à Dijs amatæ fuerunt, fiet mentio.

1 ADONIS ex Cinyræ, & Myirrhę natus incestu in tantam creuit pulchritudinem, vt eius amore Venus caperetur. lib. 10. fab. 10

2 CAVNVS formosus creditur iuuenis fuisse, cùm in sui amore vel ipsam sororem Byblidem allexerint. lib. 9. fab. 9.

3 CYGNVS Hyries nymphæ filius memoranda traditus pulchritudine. is à Phyllio quodam ita fuit ad amatus, vt illius causa volucres indomitas, leonem horrendum, ferocissimumque taurum summo cum labore, ac periculo domuerit Phyllius. lib 7. fab. 13.

4 CYPARISSVS puer ob elegantem formam Apollini gratus in delicijs fuit. lib. 10. fabul. 3.

5 GANIMEDES Troianus adolescens tam venusta extitit forma, vt à Ioue in aquilam conuerso raptus dicatur. lib. 10. fab. 4.

6 HYACYNTHVS Amyclides ab Apolline ob ingenuam pulchritudinem amatus est lib. 10. fab. 5.

7 HIPPOLYTVS ob pulchritudinem in nouercæ amore incidit. lib. 15. fab. 45.

8 TANTA sanè fuit pulchritudine Narcissus, vt non in nympharum tantum, sed in sui etiam ipsius amorem inciderit. lib. 3. fab. 6.

9 NISVS pulcherrimus fuisse, & aureos habuisse capillos dicitur, in quibus illius continebantur fata. lib. 8. fab. 1.

10 PICVS Rex formosissimus in sui amorem veneficam allexit Circen. lib. 14. fab 7.

11 PYRAMVM mira fuisse pulchritudine declarat illud Ouid. Pyramus & Thisbe iuuenum pulcherrimus alter, Altera, quas oriens habuit prælata puellis. lib. 4. fab. 4.

12 ALIOS multos memorat Hyginus in cap. de formosis, vt Iasionem Ilithij filium, Cinyram Paphi filium, Anchisen, Alexandrum Priami filium, Nireum Charopis filium, Cephalum ab Aurora adamatum, Tithonum Laomedontis filium, Parthenopæum, Achillem, Patroclum, Idomeneum. & Theseum.

FVRIOSI.

Aiax.	1	Hercules.	6
Agaue.	2	Marsias.	7
Athamas.	3	Pentheus,	8
Caunus.	4	Pyreneus.	9
Cinyras.	5	Threciæ mulieres.	10

1 AIAX sibi Vlyssem in Achillis armis diiudicandis prępositum molestè ferens primùm furiosus effectus, deinde nudato gladio seipsum traiecit. lib. 13. fab. 1.

2 AGAVE Penthei mater Bacchi voluntate tanto fuit correpta furore, vt Pentheum aptum credens miserrimè interfecerit. libr. 3 fab. 2.

3 ATHAMAS Æoli filius furijs à Iunone immissis vsque adeò agitatus fuit, vt Clearchum filium interfecerit. lib. 4. fab. 13.

4 CAVNVS cùm se Byblidem sororem libidinoso ardentem amore cognouisset, furioso commotus impetu patriam deseruit. lib. 9. fab 9.

5 CINYRAS Pygmalionis filius cùm se filiam Myrrham inscium stuprasse cognouisset, furore percitus illam stricto gladio per omnes persequutus est regiones. lib. 10. fab. 9.

6 HERCVLES vino in tantum furorem coniectus fuit, vt Eurinomum puerum paruo errore lapsum pugno ictum occiderit. lib. 9 fab. 2.

7 MARSYAS dum Apollinem ad tibiæ certamen prouocasset, in furorem versus fuit, & ab ipso Deo dilaniatus. lib. 6. fab. 27.

8 PENTHEVS etiam dum sacra Bacchi despicerent, vlciscente numine in furorem versus est. lib. 3. fab. 2.

9 PYRENEVS cùm Musarum amorem obtinere non potuisset, in tantum erupit furorem, vt à summa se arce ad imos præcipitarit scopulos. lib. 5. fab. 4.

10 THREICIÆ mulieres Orpheum sibi maledicentem conspicientes, tanto arserunt furore, vt illum impetu facto dilacerarint, vatisque caput, ac lyram in Hebrum fluuium coniecerint. lib. 2. fab. 1.

FORTES.

Achilles.	1	Hercules.	4
Atlanta.	2	Orionis filiæ.	5
Hector.	3	Theseus.	6

1 FORTISSIMVS fuit Achilles Pelei & Thetidis filius, qui Hectorem interfecit; ac inter alios Cygnum Neptuni filium eliso gutture strangulauit, cùm ferro lædi nunquam potuisset. patrisque voluntate in cygnum volucrem mortuus abijt. lib. 12. fab. 3.

2 ATALANTA Schænei filia ex Arcadia

dia digressa prima Calydonium vulnerauit aptum, illiusq; fortitudinem, & speciem admiratus Meleager, interempto apro exuuias ei concessit. lib.8.fab.3.

3 HECTOR Troianorum fortissimus extitisse memoratur, & maximam quotidiè inimicorum faciebat stragem. lib.12.f.3.

4 HERCVLIS fortitudo tanta est, vt cum non sine longiori possit oratione explicari, vtque breuitatis modum minimè præteream, tacere potius illam, quàm indignè voluerim explicare. cæterùm ipsius Herculis facinora in Ouid. nostro poteris conspicere. lib.9 fab.3. vbi incipit; ergo ego fœdantem peregrino templa cruore. Verg. optimè duodecim Herculis labores expressit ex græcis traducens epigr.

5 QVANTA verò animi fortitudine Orionis Thebani filias legimus fuisse, quæ pro populo Thebano sese immolandas tradiderunt? quarum ne genus periret, Deorum voluntate ex illarum cinere duo procreati sunt iuuenes Stephani, hoc est coronæ dicti. lib.13.fab 6.

6 FORTISSIMVS fuit Theseus, qui præter alias preclaras res gestas taurum etiã Marathonium interemit, Procustem, Cercyonemq; supplicio affecit, Scyronem præterea interfecit. lib.7. fab. 24. liberauit etiam minotauro Athenas. lib.8.fab.1.

HOSPITALES.

Achelous.	1	Ægeus.	6
Alcinous.	2	Ianes.	7
Anius.	3	Midas.	8
Ariadna.	4	Menelaus.	9
Æacus.	5	Philemõ, & Baucis.	10

HOSPITII ius apud antiquos laudabile fuit ac diuinum. hinc ex antiquioribus multi hospitio sibi quamplurimos comparabant amicos, & (vt inquit Cicero) rectè à Theophrasto est laudata hospitalitas, est &, vt mihi quidem videtur, valde decorũ patere domos hominum illustrium hospitibus illustribus. est enim vehementer vtile his, qui honestè posse multa volunt per hospites apud externas nationes valere opibus & gratia. vnde Vergilius: Iuppiter hospitibus nam te dare iura loquuntur. Sed redeamus iam ad nostra fabulosa exempla.

1 ACHELOVS Ætholiæ fluuij Deus Theseum hospitio inuitauit libentissimè. lib 8 fab.3.

2 ALCINOVS naufragum Vlyssem magnificentissimè tractauit, illumque instructa naue in Ithacam vehendum curauit, lib.14 fab 13.

3 ANIVS Apollinis sacerdos Anchisen, & Æneam libenter suscepit hospitio. libr. 13. fab 5.

4 THESEVS profectus in Cretam, cum Minotauro certaturus, Ariadnam hospitem habuit. lib.8.fab.2.

5 ÆSACVS liberaliter excepit Cephalum Atheniensium legatum, lib.7.fab 26.

6 ÆGÆVS Medusam non hospitio solùm, sed etiam lecto sibi copulauit. libr. 7.fab.23.

7 IANVS Saturni è cœlo expulsi hospes dicitur fuisse. lib.1.fab.4.

8 MIDAS quoque honorificentissimè tractauit Bacchum, illique Silenum à rusticis suis captum reddidit. lib.2.fab.3.

9 PARIDEM benignè admodum, & liberaliter Menelaus exceperant. lib 12.fab.1.

10 PHILEMON, & Baucis coniunges Iouem, & Mercurium in homines conuersos paruo excipere recto, vtque melius illis per paupertatẽ licuit, honorare Deos conati sunt, quorum animo Dei contenti concesserunt, vt quicquid vellent petentes impetrarent. lib.8.fab.7.

INHOSPITALES.

Atlas.	1	Phrygij.	3
Cerastæ.	2		

CONTRA verò quantopere sunt illi vituperandi qui se nec hospitales, nec benignos demonstrant?

1 HAC de causa, quòd Perseo denegarit hospitem Atlas, in immensum cessit montem. lib.4.fab 18.

2 QVID verò de populis illis dicendum, quos Cerastas, vocant? qui tantum abest, vt hospites benignè ac liberaliter tractarent, vt illos etiam crudelissimè cædentes in ara immolarent. lib.10.fab.7.

3 QVONIAM Phrygij oppidani Ioui, & Mercurio denegarant hospitium, illorum oppidum in lacum commutatum fuit. lib. 8.fab.7.

HOMINES IN DEOS.

Æneas.	1	Hippolytus.	5
Glaucus.	2	Ino, & Milicerta.	6
Hercules.	3	Iulius Cæsar.	7
Hersilia.	4	Romulus.	8

ACCIDIT aliquando, vt homines benè & sincerè anteacta vita in Deorum numerum transferantur.

1 ÆNEAS post multos labores, cùm ad ætatis suæ finem peruenisset, in agro Laurentio, in flumine Numitio mortalitatem exuit ac inter indigetes Deos relatus est. lib. 14 fab. 15.

2 GLAVCVS Antedonis filius piscator cùm esset, fortè pisces captos in prato exposuit, qui cùm in mare resiluissent, vt huius rei causam cognosceret, dentibus cœpit illas herbas mandere, in quibus iacuerant pisces, sed statim mutata natura, se in mare præcipitauit, vt quem Dij miserati in Deum marinum transmutarunt. lib. 13. fab. 10.

3 HERCVLEVS venenatæ vestis vi cruciatus, arcu, sagittisque Philoctetæ traditis, in pyra, se composuit, humanaque deposita figura à Ioue in Deorum sedes fuit translatus. lib. 9 fab. 4.

4 HERSILIA Romuli coniux cùm tanquam amissum fleret maritum, Iuno illi immortalitatem concessit, ac in cœlum aduecta est. quæ Dea Ora Quirini nuncupata fuit à Romanis, quorum templa, à P. R. in colle Quirinali constituta sunt lib. 14. fab. 19.

5 HIPPOLYTVS Thesei filius nouercæ insidijs in exilium actus, & à maritimis phocis interfectus ab Æsculapio vitę restitutus est, ac in Erycinam syluam à Diana transportatus, vbi mortalitatem spoliauit, & Deus Virbius dictus fuit. lib. 15. f. 45.

6 INO Athamantis mariti furorem fugēs è scopulo se vna cum Melicerta filio deiecit, qui à Neptuno in marinos transformati sunt Deos. Melicerta in Palæmonem, Ino in Leucothoen Deos cessere. lib. 4. fab. 13.

7 IVLIVS Cæsar Deus fuit Romæ habitus, qui varijs honoribus, & dignitatibus functus, in senatu occisus, à Venere, cæterisque Dijs in cælum fuit susceptus, illiusque anima in stellam cometam conuersa. lib. 15. fabu. 51.

8 ROMVLVS cùm omnia composuisset, & bellum, quòd aduersus T. Tatium pro virginum raptu susceperat, perfecisset, iamque senior esset effectus, Martis precibus in Deorum numerum fuit translatus, qui dictus est Quirinus. lib. 18. fab. 18.

IRA MAXIMA commoti.

Achelous.	1	Lucina.	9
Apollo.	2	Medea.	10
Bacchus.	3	Mercurius.	11
Ceres.	4	Neptunus.	12
Diana.	5	Nereides.	13
Iuno.	6	Psamathe.	14
Iuppiter.	7	Venus.	15
Latona.	8		

COGIT aliquando hominum peruicacia vel ipsos Deos immortales ira concitari, & quamuis lento (vt ille ait) gradu ad vindictam sui diuina procedat ira, tarditatē tamen supplicij grauitate compensat.

1 ACHELOVS flum. cùm Naiades nymphas cæteris omnibus Dijs sacrificare cognouisset, præterquam sibi, iratus eas in insulas Echinadas commutauit. lib. 8. fab. 5.

2 IRATVS est Apollo cùm corui loquacitate Coronida ex se grauidam interfecit. lib. 2. fab. 8. Et cùm se illi Marsyas comparauit. lib. 6. fab. 27. cùmque Midæ ob stolidū iudicium asininas donauit aures. lib. 2. fab. 4. Necnon cùm sibi à Laomedonte promissam mercedem sensit denegari. lib. 12. fab. 6.

3 BACCHVS accensus fuit ira, cùm à Pentheo. lib. 3. fab. 7. cùm à Tyrrhenis nautis. lib. 3 fab. 2. cùm à Thebanis sororibus lib. 4. fab. 12. irrideri se cognouit, & cùm Threiciæ mulieres illius spernentes sacra Orpheum immaniter laniarunt. lib. 2. fab. 2.

4 CERES nonparùm irata est, cùm puerum ipsam deridentem in stellionem vertit. lib. 5. fab. 14. necnon cùm Ascalaphum in bubonem commutauit. lib. 5. fab. 15.

5 DIANA, quòd ab Oenoe Parthaonis filio in sacrificio cogendorum fructuū prætermissa foret, aprum immisit, qui Calydoniæ vestaret agros. lib. 8 fab. 4. Eadem Chionis puellæ linguam sagittis traiecit, quòd se illa pulchriorem iactasset. lib. 2. fab. 8. Hæc etiam cùm ab Agamemnone gręcorū principe ceruam quam in delitijs habebat interfectam

factam sensisset,& maris tempestate,& pestis contagione grecam classem disperdere tentauit irata. lib.12.fab.2.

6 IVNO irata est non parum, cùm ob dictam in se sententiam Tiresiã luminibus orbauit. lib.3.fab.4. Et ob Iunus Thebanæ Bacchi nutricis superbiam tanta accensa est ira, vt non Inon tantum, sed illius etiam comites partim in saxa, partim in aues commutarit. lib.4. fab.15. eadem Latonam ex Ioue Apollinis,& Dianę grauidam sentiens, tanta illam ira persequuta est, vt per omnes regiones vagabundam errare coegerit. lib.6. fab.26. quis non eandem vehemētiùs iratam credat, cùm in Aeginam pestilentiam immisit crudelem? lib.7.fab.26. cùmque Alcmenæ ex Ioue grauidæ partum retardare conata est. lib. 9.fab.6.

7 IVPITER cùm diutiùs Gigantum audaciam pertulisset, ira demum percitus fulminæ illos occidit. lib.1.fab.6 Lycaonem immanem tyrannum in lupum conuertit. lib.1.fab.6. audacem Phaetontem diecit. lib. 2.fab.1 iratus est præterea, cùm hospitium sibi à Prygiis pastoribus est denegatum. lib. 8 fab.7.

8 LATONA non mediocri excanduit ira, cùm Nioben se contemnentem vidit. hinc illius omnes filios interficiendos iussit. lib. 6. fab. 25. necnon cum à Lyciæ agricolis vetita est è stagno bibere, vnde illos in ranas commutari voluit. lib. 6.fab.26.

9 LVCINA Dea, cùm se à Galanthide Alcmenæ ministra illusam sensisset, tã vehementi accensa est indignatione, vt illam in mustellam conuerterit. lib. 9. fab.5.

10 MEDEA Creusam sibi à Iasone marito prælatam sentiens, irata regiam accendit, filios aspiciente Iasone laniauit. lib 7.fab. 21.

11 MERCVRIVS ira vehementius exarsit, quando pro missa sibi à Batto fides seruata minimè fuit. lib. 2. fab.2.

12 NEPTVNVS iratus est, cùm pollicitam sibi à Laomedonte mercedem denegari cognouit. lib.2.fab.6. cumque cygnum ab Achille interfectum audiuit. quem quidem Achillem Paris Apolline docente sagitta intermit. lib.12.fab.6.

13 NEREIDES tam acriter sunt indignatę, quod Cassiope Cephei Æthiopum regis vxor illis se præferre ausa foret, vt non prius deliniri potuerint, quàm Andromeda ipsius Cassiopes filia monstro se marino tradiderit deuorandam. lib. 4. fab.19.

14 PSAMATHE nympha ob Phoci filij mortem irata lupum ad Trachinã regionem deuastandam immisit, quem postea Thetis in saxum conuertit. lib.2.fab.9.

15 VENVS etiam blanditiarum, & amoris Dea tunc exarsit ira, cùm à Vulcano vnà cùm Marte retibus obuoluta in Deorum conspectum allata est. lib.4.fab.4. nec non cum Propætides puellas numen illius denegantes in saxa conuertit. lib.10.fab. 6.& Cerastas quosdam in iuuencos transformauit, quod in ara hospites immolarent. lib.10. f.7. cùm etiam Hipomenem in libidinis furorem coniecit, quod non meritæ ab illo sibi relatæ forent gratiæ. lib.10.fab.2.

INGRATI.

Hippomenes.	1	Paris.	4
Iason.	2	Theseus.	5
Laomedon,	3		

VERVM est illud omninò: nihil peius sustinere terram quam ingratum.

1 VNDE Hippomenis casum considerantes meritas illũ dedisse pœnas cognoscemus. nam cùm Veneris beneficio Atalanta Schenęi regis filia potitus esset,& nil il Deæ gratiarum egisset, irata Venus sic illum in libidinem concitauit, vt in sacello Deum matri dicato cùm Atalanta concumbere conatus sit. quo flagitio mater Deum indignata Hippomenem in leonem, Atalantam in leænam conuertit. lib.10.fab.2.

2 IASON quoque Medeam, cuius opera vellus aureum obtinuerat, & draconem euitarat, repudiauit, ac in vxorē Creusam Creontis regis filiam suscepit lib 7.fab 21.

3 LAOMEDON, cùm Apollo & Neptunus Troiæ mœnia fabricassent promissam illius negauit mercedem,& Herculi qui Hesionem illius filiam monstro liberarat pollicites denegauit equos. tãta in eo fuit ingratitudo. lib.2. fab.6.

4 PARIS Priami filius cùm à Menelao Græcorum rege liberaliter fuisset exceptus, non tantum illi gratias minimè retulit, sed illius etiam vxorem Helenam abduxit, de qua ingratitudine græci meritò vindictam sumpserunt. lib.12.fab.1.

5 THESEVS Ariadnam Minois filiam, cuius beneficio labyrinthum euaserat, reliquit in Chio insula. lib. 8 fab.2.

INNOCENTES.

CLEARCHVS ab Athamante patre omni carens culpa fuit crudeliter interfectus. lib. 4 fabul. 13.

2 EVRYNOMVS Architelij filius exiguo, & ferè nullo errore lapsus Herculis pugno ictus interijt. lib. 9. fab. 2.

3 HIPPOLYTVS Thesei filius, cùm Nouercæ insidijs à patre in exilium missus, & à maritimis phocis innocens interfectus esset, Dianæ precibus, & Aesculapij medicina uitæ restitutus est, ac in Erycina sylua mortalitatem exuens Deus Virbius dictus fuit. lib. 15. f. 45.

4 ITYS Terei & Prognes filius innocẽs à matre fuit obtruncatus. lib. 6. f. 29.

5 LICHAS Herculis famulus ex Œneo monte in Euboicum mare fuit innocens à furente domino præcipitatus. lib. 9. f 3.

6 MYCILVS Alemonis fil. reus est factus, quòd contrà leges vellet commigrare. (mors enim illi erat proposita, qui patriam deserere tentasset) cùm verò ferenda sententia foret, & aut calculis nigris condemnandus esset Micylus, aut albis absoluendus, eo quòd innocens foret, ab Hercule impetrauit, vt calculi omnes ex nigris albi fierent, sicque innocens absolutus euasit. numquam enim videmus iustum derelictum. lib. 15. fab. 1.

7 ORITHIS, & Carambis Phinei ex Cleopatra filij sine vlla culpa oculis à patre priuati sunt, qui tamen & ipse Deorum voluntate fuit excœcatus. lib. 7 f. 1.

8 PELOPS innocens à patre Tantalo fuit occisus, & concoctus. vnde à Dijs integer vitæ fuit restitutus, & pater ad inferos detrusus. lib. 6. fab 28.

9 PERDIX innocens fuit à Dædalo ex alto præcipitatus muro, quem tamen Dij miserati in perdicem auem conuertere. lib. 8 f. 5

10 POLYDORVS Priami filius innocentissimus à Polymestore Thracię rege iugulatus, & in mare proiectus fuit. lib. 13. f. 2.

IMPRVDENTES.

1 ACONTHEVS Persei miles, dum detectum Gorgonis captu inimicis ostenderet Perseus, illud etiam per imprudentiam ipse aspiciens in saxum versus est lib. 5 f. 1.

2 ACTÆON imprudentissimè in Dianæ conspectum incidit. lib. 3. fab. 2.

3 ADONIS Veneris precibus abduci non potuit, quin cum apro congrederetur, à quo fuit interfectus. lib. 10 fab. 12.

4 AGAMEMNON Graiorum dux, cùm cęteros Gręcię principes apud Auliden expectaret, imprudens Dianæ ceruam occidit. quare Dea irata in tantam mare tempestatem excitauit, vt inde Græcorum classis soluere non posset, & peste maxima laboraret. lib. 12 fab. 2.

5 QVAM prudentiam in Aiace fuisse iudicamus, si ob denegata Achillis arma sibimet mortem intulit? lib. 13. fab. 1 taceo reliquos, nam & audaces omnes, & Deorum contemptores, cæterique alijs præditis vitijs imprudentiæ nota signari possunt.

6 CEPHALVS imprudens fuit, cùm Procrin vxorem post virgulta latentem tanquam feram occiderit, licet hoc sorti potius quam imprudentiæ possumus attribuere. lib. 6. fab. 27.

7 CYPARISSVS puer ab Apolline amatus ceruum, quem in delitijs habebat, imprudens occidit, vnde cum mori omninò vellet, in cupressum arborem creuit. libro 10. fab. 3.

8 DRYOPE Euryti filia cùm imprudẽtiùs ex arbore loto ramum decerpsisset, quo natum nomine Amphison oblectaret, trunco hæsit infixa. lib. 9. fab 6.

9 EVRYDICE Orphei vxor dum per prata imprudens vagaretur, sẽrpẽtis morsu interijt. lib. 10. fab. 1.

10 DEMONSTRATA sæpius est Gigantum imprudentia, qui Iouem ipsum è cœlo depellere voluerunt. sed illis potestas

fuit

fuit sublata. lib. 1. fab 6.

11 HERCVLES tunc imprudentia mihi lapsus videtur, cùm Eurynomum puerum Architelij filium ministrantem, paruoque lapsum errore inter cœnandum pugnę ictum occidit inuitus. lib. 9. fab. 2.

12 HIACYNTHVS etiam Apollini gratus disco minùs prudenter ludens interfectus est, & in sui nominis florem ab amatore conuersus. lib. 10. fab. 5.

13 ICARVS etiam puerili notandus est imprudentia, qui altiùs, quàm decebat euolando in mare decidit. lib. 8. fab. 3.

14 MIDAS imprudens sanè fuit, cùm à Baccho petijt, vt quicquid corpore tangeret. in aurum verteretur; cogebatur enim vnà cum auro suo fame perire, cùm & panis, & vinum ab illo tactum in aurum mutaretur. Sed imprudentior profectò fuit, cùm Pana pastorum Deum contra omnium sententiam Apollinem canendo superasse iudicauit, ob quod imprudens iudicium illi asininę auriculæ natæ sunt. lib. 2. fab. 3.

15 PHAETON temerè ausus est Solis altissimos currus regere. lib 2. fab. 2.

INVIDI.

Aiax.	1	Gigantes.	5
Boreas.	2	Lyncus.	6
Circe.	3	Pieriæ.	7
Dedalus.	4	Alij non pauci.	8

1 AIAX Talamonius inuidens arma Achillis interfecti data in præmium Vlyssi, versus in furias se interemit. lib. 13. fab. 1.

2 BOREAS ventus Apollinem sibi in amore ab Hiacyntho præferri inuidens, discum, quo ludebat Hiacynthus, in ipsius caput direxit, & iuuenē interfecit. lib. 10. fab. 5.

3 CIRCE Scyllam nympham sibi à Glauco Deo præferri vehementer inuidens, suis venenis effecit, vt in varia monstra conuerteretur, quę sibi demum ipsa displicens in fretum Siculum desiluit. lib. 14. fab. 1.

4 DÆDALVS Perdicem adolescentem Cathai filium sibi in disciplinam datum ob ingenij inuidiam ex muro præcipitauit. lib. 8 fab. 3.

5 GIGANTES Ioui cęlum inuidentes fulmine sunt occisi. lib. 1. fab. 6.

6 LYNCVS Scytharum rex Triptolemi gloriæ vehementer inuidens, illum hospitio susceptum interfecturus aggressus est, quo scelere in Lyncem feram fuit transmutatus. lib. 8. fab. 18.

7 PIERIÆ sorores Musas sibi præferri inuidentes, prouocare illas non dubitarunt. hinc in picas sunt conuersæ. lib. 5. fab. 19.

8 FVERVNT & alij non pauci qui multos inuidia sunt prosequuti, nam & Polyphemus Adoni Galateam inuidebat, Pan fistulas, Marsyas tibias Apollini, Coæ matronæ formam Veneri, Pygmæa, & Antigone pulchritudinem Iunoni, Arachne Palladi lanificium, Niobe Latonæ venerationem. quibus de rebus satis in locis suis dictum est.

FVRES.

Autolycus.	1	Nessus.	4
Cacus.	2	Prometheus.	5
Mercurius.	3		

1 AVTOLYCVS Mercurij ex Chione filius furacissimus memoratur. lib. 2. fab. 8.

2 CACVS Vulcani filius prædo fuit, & latro insignis ab Hercule, cui duos surripuerat tauros, demum interfectus. lib. 9 fab 3.

3 MERCVRIVS Apollinis boues in agrum Pyliæ regionis progressas auertit, & in syluam occuluit. lib. 2 fab. 2. vnde Horatius lib. 1. carm. od. 10. Callidum quicquid placuit iocoso condere furto.

4 NESSVS centaurus furacissimus Deianiram Herculi furto abducere tentauit, sed non ita potuit cum præda aufugere, quin illum sagittis attigerit Hercules. lib. 9. fab. 2.

5 PROMETHEVS Iapeti filius clàm solis rotis ferulam admouit, & illa accensa ignem furatus reportauit in terras, & pectori ficti hominis applicuit. Irati autem Dei eum à Mercurio alligari voluerunt, & aquilæ cor eius dederunt perpetuò laniandum. lib. 1. fab. 3.

INGENIOSI.

Arachne.	1	Dædalus.	3
Ariadna.	2	Perdix.	4

1 ARACHNE miro ingenio figuras telis intexebat, adeò vt vel ipsa in lanificio prouocarit Mineruam. lib. 6. fab. 1.

2 ARIADNA Pasiphaes, & Minois filia Theseum ingeniosè docuit, quemadmodum Minotaurum occideret, & labyrinthum egre deretur. lib. 8. fab. 1.

3 DÆDALVS tàm artifici fuit ingenio, vt bouem ligneam, qua se Pasiphae incluserat, sic ad veram finxerit, vt à tauro tãquam viua insultaretur. ipsa etiam celebrem illum fabricauit labyrinthum lib. 8. fab. 2. Et serræ, circiniq́ue inuentor dicitur. lib. 8. fab. 3.

4 PERDIX iuuenis Cathai filius tàm ingeniosus fuisse creditur, vt propter ingenij inuidiam à Dædalo ex muro præcipitatus sit. lib. 8. fab. 3.

LIBIDINOSI.

1 CIRCE Solis filia prætereuntes omnes, aut in sui amorem volentes alliciebat, aut nolentes in varia ferarum genera transmutabat, vt de Vlyssis socijs, & de Pico rege videmus exempla. lib 14. fab. 6. & 7.

2 BYBLIS Mileti filia tanta exarsit libidine, vt fratrem Caunum in sui amorem tentarit allicere. lib. 9. fab. 9.

3 HIPPOMENES in tantum libidinis furorem ob ingratitudinem incidit, vt cùm Atalanta vxore in Cybelis templo rem habuerit. lib. 10 fab 2.

4 MACAREVS Æoli filius cùm sorore Canace concubuit. lib. 9. fab. 9.

5 MEDEA licet Iasoni coniugio foret copulata, immensa tamen concitata libidine cum Ægeo concumbere voluit lib. 7. fab. 23.

6 MEDVSA in tantum libidinis furorem erupit, vt cùm Neptuno in Mineruæ templo concumbere non dubitauerit. lib 4. fab. 20.

7 MENEPHRON ea fuit inflammatus libidine, vt cùm matre concumbere tentarit. sed à Ioue transfiguratus est in feræ speciem. lib. 7 fab 17.

8 MYRRHA Cinyræ filia cum patre inscio concubuit, Adonimq́ue puerum concepit. quod cùm resciuiss pater, stricto ense filiam persequi cœpit, illa verò in Arabiam fugiens Deorum misericordia in arborem sui nominis mutata fuit. lib. 10. fab. 9.

9 NYCTIMENE Nyctei filia tam effrenata fuit libidine, vt in patris cubile sese implicuerit, quod scelere cessit in noctuam. lib. 2. fab. 8.

10 ORPHEVM detestandæ ferunt in mares libidinis principem, & inuentorem apud Thraces fuisse, cùm tamen mulieres aspernaretur. lib. 10. fab. 1.

11 PASIPHAE Solis filia, & Minois vxor in tauri amorem incidit, qui cùm Dædali artificio rem fœdissimè dicitur habuisse. lib. 8 fab. 2.

12 PHÆDRA Pasiphaes filia Thesei vxor ipsius priuigni Hippolyti amore capta ab illo fuit repulsa, quare indignata Hippolytum patri accusauit, quod se de coitu interpellasset, pater crudelis & filium insontem in exilium expulit, & illi mortem est imprecatus. lib. 15. fab. 45.

13 PIGMALION quidam, qui vitam cœlibem exigere decreuerat, marmoreo tandem virginis simulacro accensus est, cui Venus Pygmalionis precibus animam inspirauit, nubilemq́ue donauit ætatem, & ex ea Paphus ortus est, vnde Venus Paphia. libr. 10. fab. 8.

14 PIRENEVS tanta se inflammari libidine passus est, vt vel castissimis Musis inferrere vim tentarit. lib. 5. fab 4.

15 SCYLLA Nisi filia Minois paterni inimici accensa pulchritudine, patrem illi tradere impulsa est. lib. 8 fab. 1.

16 TEREVS Martis filius libidine tam immodica exarsit, vt Philomelam Prognes vxoris sororem in stabulis clausam stuprarit. lib. 6. fab. 29.

LOQVACES.

1 APVLVS pastor cùm procacibus nymphas terruisset maledictis, nè amplius adeo temerè loqueretur, earum numine in arborem oleastrum extabuit. lib. 14. fa. 1. quod vtinam omnibus eueniat obtrectatoribus. verum enim est illud, plures occidere linguam quàm gladium.

2 Coruus

2 CORVVS audaciùs cùm Apolline loquutus ex albo in nigrum colorem abijt. lib.2.fab 9.

3 GALANTHIS Alcmenæ ministra, quod temerè Lucinæ mentita esset, Alcmenā peperisse, in mustellam versa est.lib.9.fab.5.

MVLIERES AMATÆ à Dijs.

1 ALCMENA Electrionis filia à Ioue. lib.6.fab.2.
2 Antiopa Nictei filia à Ioue. lib.6.fab.10.
3 Ariadna Minois filia à Baccho. lib.8 f.2.
4 Asterie Cœi Titanis filia à Ioue. libr.6. fabul 8.
5 Æolia Æoli filia Neptuno. lib. 6.fab. 16.
6 Ægina Asopi filia à Ioue. lib. 6. fab.14.
7 Bisaltis à Neptuno. lib 6 fab.18.
8 Calistho Lycaonis filia à Ioue. lib 2 f 5.
9 Cænis Philati filia à Neptuno. lib.12.f.4.
10 Chio Dedalionis filia à Mercurio; & Apolline. lib. 2. fab 8.
11 Clymene ab Apolline. lib. 1. fab. 13.
12 Coronis Coronei filia ab Apolline. lib. 2 fab 7.
13 Danae Acrisij filia à Ioue. lib 6. fab 12.
14 Daphne Penei flu. filia ab Apolline fuit ardentiùs amata. lib 1 fab 9.
15 Deianira Oenei filia ab Acheloo, & Hercule. lib 9.fab. 1.
16 Dryope Euryti filia ab Apolline. li.9 f.5.
17 Erigone à Baccho lib.6 fab 22.
18 Europa Agenoris filia à Ioue lib.2.fab.13.
19 Herse Cecropis filia à Mercurio.li.2 f.12.
20 Io Inachi amnis filia à Ioue. lib.1.fab.10.
21 Iphimenia Aloi vxor à Neptuno l.6.f.17.
22 Isse Macarei filia ab Apolline. lib.6.f 21.
23 Lepa Thestij filia à Ioue. lib.6.fab.9.
24 Lotos Nympha à Priapo. lib 9.fab.6.
25 Medusa à Neptuno. lib. 4. fab. 20. & lib. 6.fab.19.
26 Mnemosyne à Ioue. lib. 6. fab. 14.
27 Melanto puella à Neptuno. lib.5.fab.20.
28 Metra Erischthonis filia à Neptuno. lib. 8.fab 9.
29 Crithya Pandionis filia à Borea.li.6.f.29.
30 Perimele Hippodamantis filia ab Acheloo Ætholiæ fl. Deo. lib.8.fab.6.
31 Phylira Oceani filia à Saturno. lib.6.f.23.
32 Proserpina à Ioue. lib.6.fab.15.
33 Semele à Ioue. lib.3.fab.3.
34 Sibylla Glauci filia ab Apolline.lib.14.f.4
35 Syluia Numitoris filia à Marte li.14 f.18.
36 Syrinx à Pane Arcadię Deo. lib.1 fab.12.

MAGI.

Circe.	1	Medea.	2

1 CIRCE Solis filia quæcunque voluisset, suis veneficijs,& carminibus efficiebat. lib.14.fab.1.

2 MEDEA magica plurimum arte valuit. nam effecit, suis carminibus, vt Iason maritus vellus aureum consequeretur. lib.7. fab. 1. vt Æson Iasonis, pater ex decrepito sene in iuuenem cederet. f 2. vt Liberi patris nutricibus adolescentiæ vigorem reduceret & ipsum Bacchum ęterna donaret iuuentute. f 3

PERFIDI.

Battus.	1	Paris.	5
Cercopides	2	Polymestor.	6
Laomedon.	3	Tereus.	7
Medea.	4	Theseus,& Iason.	8

1 BATTVS Nelei filius datam Mercurio fidem violauit, vnde in saxum conuersus est, qui ab euentu index circa Pylium vocatur lib.2.fab.2.

2 CERCOPIDES populi, seu Cercopes fratres Candulus, & Atlas, vt putat Regius, propter fraudem, scelus, & perfidiam à Ioue in simias fuerunt mutati.lib 14 fab.3.

3 LAOMEDON Troianorum Rex Neptuno, & Apollini in homines conuersis aurum promiserat, si Troiæ mœnia ędificassent, sed cum iam opus esset perfectum, & aurum reposcerent Dij, iureiurando nihil se promisisse affirmauit Laomedon. tantam verò perfidiam inultam esse non per miserūt. Neptunus enim & diluuium immisit, quo totus ager Troianus est deuastatus, & Hesionem filiam mōstro marino exponere Laomedontem coegit, quam quidem cùm Hercules illam cum Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis à perfido Rege deciperętur, & Troiam expugnauit, & Hesionem captam Telamoni Æaci filio, suoque socio in vxorem dedit. lib 11.fab.6.

4 MEDEA promiserat Peliadibus illarum parenti Pelię amissam se redituram iu-

uentutem, sed cùm interfectus esset Pelias, illum aufugiens deseruit Medea, sicque datam Peliadibus fidem violauit. lib. 7. fab. 4.

5 PARIS maxima perfidia Menelaum hospitem elusit, cùm illius abduxerit vxorem. lib. 12. fab 1. Vnde & Hor. lib. 1. Carm. od. 15. Pastor cũ traheret per freta nauibus Idęis Helenen perfidus hospitam, & cæt.

6 POLYMESTOR Thraciæ Rex Polydorum Priami, & Hecubæ filium sub fide receptum interfecit. quod cùm sensisset Hecuba, Polymestorem sub spe indicandi thesauri ad se accersitum meritò exæcauit. lib. 13. fab. 2.

7 NONNE inter perfidos numerandus Tereus, qui Philomelam vxoris sororem stuprarit, & priuarit lingua, cùm se tamen illam incolumem perducturum spopondisset? lib. 6. fab 29.

8 THESEI in Ariadnam perfidia nota est. lib 8. fab. 2. nec non Iasonis in Medeam. lib. 7. fab. 21.

PRODITORES.

Arne.	1	Scylla.	3
Lyncus.	2	Tarpeia.	4

1 ATHENIENSIBVS puella nomine Arne Sithon insulam inimicis auro prodidit. lib. 7. fab. 28.

2 LYNCVS Scytharum Rex Triptolemum hospitio susceptum dormientem occidere volebat. sed prius à Cere in lyncem feram fuit commutatus. lib. 5. fab. 18.

3 SCYLLA Nisi filia paternũ crinem purpureum, in quo Nisi fata continebantur, abscidit, vt illum Minoi traderet hosti, cuius amore vehementiùs ardebat. lib. 8. fab. 1.

4 TARPEIA Tarpeij, qui arci Romanę præsidebat, filia Sabinorum ornamentis, quę in sinistris gestabant, capta hostibus prodidit arcem, qui cùm pacti essent, se daturos id, quod in sinistris gestabat, in eã clypeos coniecerunt, quò & fidem datã seruarent, & proditricem vlciscerentur. Hinc eleganter dicit Ouid. Arcisq. via Tarpeia reclusa dignam animam pęna congestis exuit armis. li. 14 f. 18.

PROTERVI,

Anaxarete.	1	Lotos.	5
Arethusa.	2	Narcissus.	6
Daphne.	3	Scylla.	7
Eperie.	4	Syrinx.	8

1 ANAXARETE Cypria sua proteruitate fuit in causa, vt amator Iphis laqueo se strangularet, sed illa quoq. proteruitatis suę meritas pœnas dedit; nam Veneris voluntate in saxum versa est. lib. 14 fab. 17.

2 ARETHVSA nympha Alpheum amantem fugiens meritò in fontem abijt. lib. 5. fab. 17.

3 DAPHNE Penei fl. filia ab Apolline amata nunquam voluit amanti assentiri. vnde in laurum versa est. lib. 1. fab. 9.

4 EPERIE nympha Æsacum amantem fugiens serpentis ictu interijt. lib. 2. fab. 2.

5 LOTOS quoque Priapum euitans in arborem transfigurata est. lib. 9. fab. 6.

6 NARCISSVS proteruus extitit, cùm Echo nympham aufugeret. lib. 3. fab. 8.

7 SCYLLA nympha quoties à Glauco Deo marino blandis vocabatur verbis, toties se sub vndas abscondebat, vnde in saxum postremò nautis periculosum conuersa fuit. lib. 14. fab. 1.

8 SYRINX Naiadum pulcherrima à Pane adamata flecti nunquam potuit, ob quam proteruitatem in arũdinem fuit commutata. lib. 1. fab. 12.

PII.

Anius.	1	Numa Pompilius.	5
Æacus.	2	Philomon, & Baucis	6
Æneas.	3	Thelethusa.	7
Deucalion, & Pyrrha	4		

1 ANIVS Apollinis sacerdos ob magnam pietatem impetrauit à Libero, vt quicquid illius filiæ manibus tangerent, in segetem, vinum, oleumque verterent. lib. 13. f. 5.

2 NONNE pius censendus Æacus, si à Ioue potuit impetrare, vt tot nascerentur homines, quot sibi formicæ apparuissent? lib. 7. fabul. 26.

3 ÆNEAS ob maximam in Deos pietatem cum pœnatibus Dijs, parente Anchise, & Ascanio filio Troię incendium intactus & illæsus creditur euitasse. lib. 13 fab. 5. cùmque tanta vixisset pietate, & exhaustis laboribus ad æui finem peruenisset, inter indigetes Deos meritò translatus fuit. lib. 14. f. 15.

4 TANTA extiterunt pietate Deucalion, & Pyrrha, vt soli in diluuio fuerint incolumes seruati. lib. 1. fab 7.

5 NVMA Pompilius ob pietatem eximiã Roma-

Romanorum Rex electus fuit, primusque Romanos ad religioné conuertit. li. 15. f. 44.

6 PHILEMON, & Baucis coniuges tanta vixerunt pietate, vt illorum exiguum, & pauperrimum tectum ingredi Iouem, & Mercurium non suppuduerit, illorumque optima animi voluntate Dij contenti, vt, quicquid paterent, impetrarent, concesserunt, eorum casam in honorificentissimum conuerterunt templum. illique nil aliud à Dij flagitarunt, quàm vt illius templi sacerdotes ea conditione viuerent, nec vir vxoris, nec vxor viri mortem vnquam videret. Idque facilè impetrarunt. nam vna, & eadem hora cùm ad extremam peruenissent senectutem, in arbores trasmutati fuerunt, Philemon in quercum, Baucis in tiliam. li. 8. f. 7.

7 TELETHVSA Ligdi cuiusdam vxor ob immensam certè pietatem potuit ab Iside Dea impetrare, vt Iphis filius ex fœmina in marem conuerteretur. lib. 9. fab. 10.

PRVDENTES.

Æneas.	1	Pythagoras, & Pompilius.	3
Minos.	2		

AENEAS Prudentia sua Circes euitauit domicilia, & pestifera venena. lib. 14 f. 10.

2 Prudentissimus est habendus MINOS, qui Scyllæ Nisi filiæ proditionem, & illius est aspernatus pulchritudinem. lib 8. fab. 1.

3 PYTHAGORAS sui temporis omnes prudentia superauit. hunc Numa Pompilius Romanorum Rex præceptorem audiuit. li. 15. f 1. Quem sanè Pompilius ob illius etiam immensam prudentiam Regem eligere voluerunt Rom. lib. 14. fab. 44.

Qui in varias se formas conuertendi potestatem habuerunt.

Achelous.	1	Protheus.	6
Cænis.	2	Scython.	7
Metra.	3	Tethys.	8
Morpheus.	4	Vertumnus.	9
Periclymeneus.	5		

ACHELOVS in multas se commutare figuras consueuerat. lib. 9. fab. 1.

2 CÆNIS puella à Neptuno adamata obtinuit, vt in virum cùm vellet, mutaretur, qui Cæneus dictus est. lib. 12 fab 4.

3 METRA Erisichthonis filia, in quascunque voluisset formas conuertendi se à Neptuno potestatem impetrauit. lib. 8. f 9.

4 MORPHEVS Somni filius omnium figurarum erat imitator. lib. 2. fab. 10.

5 PERICLYMENVS à Neptuno quoque potestatem accepit, vt se in quas optaret, figuras verteret. lib. 12. fab 5.

6 PROTHEVS Oceani, & Tethyos filius eam à Dijs habuit potestatem, vt in quas vellet formas se commutaret. lib. 8. fab. 8.

7 SCYTHON modò in virum, modo in fœminam potuit conuerti. lib. 4 fab. 8

8 TETHYS idé efficere cõsueuerat. li. 2. f. 7.

9 VERTVMNVS Deus vel ipso nomine demonstrant, vt in varias potuerit verti figuras. lib. 14 fab. 16.

SVSPICIOSI.

Dianira.	1	Proserpina.	4
Iuno.	2	Thalia.	5
Procris.	3		

DEIANIRA cùm accepisset Herculem maritum amore Ioles Euriti filiæ captum, tunicam à Nesso dono datam, venenoque respersam Lichæ famulo tradidit domino præferendam. eam verò cùm sacrificaturus induisset Hercules, maximis affectus cruciatibus, & in furorem conuersus in pyra se ipse composuit, ac mortuus in Deorum sedes translatus dicitur. cuius fortissimi viri interitus mulieribus suspicio fuit in causa. lib. 9. fab 2.

2 TANTA fuit Iuno in maritum Iouem suspicione, vt Io illius amicam in furias agitarit, vt patet. lib 1. fab 13. & Calisto aliud illius scortum in vrsam verterit. lib. 2. fab. 5.

3 PROCRIS Erichthei filia Cephalum maritum Auræ nymphæ amore captum suspicata, cùm post virgulta lateret, ab ignaro marito tanquam fera iaculo transfixa est. lib. 7 fab. 27.

4 PROSERPINA Mynthen nympham Plutonis mariti pellicem suspicata, illam in mentham herbam commutauit. lib. 10 fab. 13.

5 THALIA Daphnim Mercurij filium, & Idęum pastorem coniungẽ ob pellicis cuiusdam metum in saxa trãsmutauit a Tantum in mulieribus post suspicio. lib 4 fab. 7.

SVPERBI.

1 ACRISIVS rex superbia quadam commotus non homines tantùm, sed Deos etiam ipsos contemnebat. lib.4 fab 17.

2 ANTIGONE puella Iunone se formosiorem iactabat. lib.6.fab.5.

3 ARACHNE ob lanificij peritiam in tantam incidit superbiam, vt cum Pallade certare non recusarit. lib.6.fab.1.

4 CASSIOPE Cephei vxor tanta elata est superbia, vt se Nereidibus pulchriorem iactaret. quare indignatę nymphæ à Neptuno impetrarunt, vt maritimum monstrum Aethiopiã vastaret. nec prius Nereidum ira placari potuit, quam Andromeda Cassiopes filia monstro fuerit obiecta. lib.4.fab.19.

5 CHIO fœmina, quòd cùm Apolline, & Mercurio concubuerit, tanta elata est gloria, vt Diana se venustiorem ostentaret. li.11.f.8.

6 COAE matronæ ob formam adeò fuerunt superbæ, vt Veneri se anteferre non illas suppuduerit, lib.7.fab.10.

7 EVIPPE Pieri vxor ob nouem Pierias natas tam fuit superba, vt filias ad prouocandas carminibus Musas incitarit, quam tandem superbiæ pœnituit suæ. lib.5.f 5.

8 INO Bacchi nutrix,& matertera, vxorque Athamantis Bacchi vires & potentiam laudibus extollebat immensis, adeò vt & alumni, & mariti, & filiorum felicitate nimium videretur superba, ob quam superbiam in Iunonis incidit odium non mediocre. Vnde implacabilis Iuno ad inferos descendens vnã è furijs excitauit, quæ Athamanta in tantum furorem coniecit, vt Clearchum filium interfecerit: Ino autem mariti furorem fugiens è scopulo se vna cùm Melicerta altero filio in mare pręcipitauit, sicque superbię suæ meritas dedit pœnas. l.4.f.13.

9 MARSYAS Satyrus ob tibiarum peritiam tam superbus euasit, vt Apollinem prouocare non dubitauerit. l.6.f.27.

10 NIOBE Tantali filia ob septem filios totidemq. filias ex Amphione susceptas, tam superba fuit, vt Latonæ se præferendam, & voluerit, & iusserit. l.6.f.25.

11 PAN pastorum Deus ob inuentam fistulam tanta fuit elatus superbia, vt Apollinem in certamen prouocarit. l.2.f.4.

12 AIERIÆ sorores cantandi peritia superbę Musas carminibus prouocarunt, sed victæ in picas abiere. l.5.f 5.

13 PYGMÆA mulier Iunoni se pulchriorem anteferre ausa est. tãtus fuit in muliercula fastus. l.6.f 4.

14 RHODOPE nympha, & illius maritus Hemus in montes riguerunt, quod tanta ob coniugium elati forent superbia, vt Hemus se Iouem, Rhodope verò Iunonem prædicaret, ac vt Deos se iuberent adorari. libr.6. fabul.3.

VATICINATORES, & Augures.

1 CALCHAS celeberrimus fuit Græcorum augur. is cùm serpentem platanum ascendentem, ac primum pullos octo, qui in nido erant, deinde circumuolantem matrem deuorantem aspexisset, bellum nouem annos duraturum, ac decimo demum anno Troiam captum iri vaticinatus est. l.12.f.1.

2 HELENVS Priami filius Æneæ Romani imperij magnitudinẽ prædixit. lib.15. fab. 44. Hanc etiam prædicendi artem illius sororem Cassandrã habuisse non ignoremus.

3 OCYROE Chironis ex Charicta filia vaticinata est. l.2.f. 10.

4 PROTHEVS & in varias se formas conuertendi, & futura omnia prædicendi à superis obtinuit potestatem. l.8.f.8.& l.2.f.7.

5 SIBYLLA Glauci filia ab Apolline vaticinandi potestatem habuit. l. 14.f.4.

6 TAGES puer ex arantis rustici gleba natus vaticinandi peritus dicitur extitisse. lib. 15.fab. 47.

7 THEMIS terræ antistites futura prædixit. l.1.f.7.

8 TIRESIAS à Iunone luminibus orbatus impetrauit à Ioue futura pręadicendi sciẽtiam. illamq; per Bœotię populos exercens clarissimus & celeberrimus habebatur augur. lib.3.fab.4.

INDEX CAPITVM,

Quæ in Fab. exemplis continentur.

M. ANTONII TRITONII VTINENSIS

In Ouidij Metamorphoſeon libros Epitome.

LIBER PRIMVS.

VBL. Ouidius Naſo in ſuis
15. Metamorph. libris à
primordio mundi vſque
ad Iulij Cæſaris mortem
fabuloſas transformatio-
nes narraturus à Dijs im-
mortalibus, primùm, ſi-
1 cuti omnes decet mortales, implorato auxi-
lio Chaos deſcribit, in quo omnia erant con-
fuſa, nihilq́. certo ordine, aut ratione conſti-
2 tutum. Secundo loco narrat, quemadmodum
Chaos illud in quatuor elementa à Deo opt.
max. fuerit commutatum, itaque diuiſum,
vt terra infimum teneat locum, hanc inun-
det aqua, ſuperior æther, ignibus altiſſima
ora reddatur, beſtiarum autem (vt inquit
Cicero libro primo de Natu. Deorum) ter-
renæ ſint aliæ, partim aquatiles, alię quaſi
ancipites in vtraque ſede viuentes, vtque
venti, qui propterea fratres appellantur
quòd Aurorę, & Aſtræi gigantis filij fuiſſe
3 finguntur, diuerſis regionibus ſpirent. Iam
verò cùm deficeret homo, qui terram ipſam
coleret, ac poſſideret, Prometheus Iapeti fi-
lius ex terra imbre madefacta hominē Deo,
quammaximè potuit, ſimilem effinxit, qui
non vt cætera animalia pronus, ventrique
obediens eſſet, ſed cælum ſublimis inſpice-
4 ret. Poſtquam autem natus eſt homo, ac di-
uiſis elementis tam pręclara forma mundus
inſignitus eſt, deinde in quatuor ſecula, au-
reum, argenteum, ęreum, & ferreum fuit
diſtributus, quę pro cuiuſque ratione huiuſ-
modi ſortita ſunt nomina. Aureum enim
ſeculum dictum eſt, quòd dum in Latio re-
gnaret Saturnus, omnia erant pacata & tran-
quilla, non inſanus armorum furor, non ef-
frenata habendi cupido mortalium adhuc
animos occuparat, ſed benigna omnium
parens terra ſponte omnibus iucundum ſup-
peditabat alimētum, omnes denique ſine vl-
la animi perturbatione in ſummo ocio, ac
tranquillitate vitam traducebant ſuam. De-
inde ſecundum ſeculum ab aureo in argen-
teum colorem commutatum eſt. quo quidē
tempore, & æſtus ardor, & frigoris acerbitas
mortalibus imminere cœpit, qui tum pri-
mùm tecta, ac domicilia cęperunt fabricare,
vt ſe ab iniuria cęli tuerentur. antea ſiquidē
vel ſyluas incolebant, vel in antris ſine vllo
timore degebant: tum primùm etiam aran-
di, ſerendi, metendi, colendiq́. agros ratio in-
uenta eſt, cùm terra indignata nullum ſpōte
hominibus afferret adiumentum. Aereum
deinde ſubſecutum eſt ſeculum, quo intem-
perantius viuentes homines nihil intentatū
reliquerunt, quò ſuam auaritiam. & perfidiā
ſignificarent. Quartum poſtremò ſucceſſit
ſeculum ob nimium rigorem ferreum appel-
latum. omnia enim ſcelerum genera patrari
cęperunt, & in tātum furorem homines per-
uenerunt, vt vel parricidia committere nōn
dubitauerint, ſicque nec ſocer à genero, nec
hoſpes ab hoſpite tutus, vt inquit Poeta.
5 Cùm igitur Saturnus auream ætatem reges
à ſuprema cœli arce fuiſſet expulſus, & il-
lius filius Iupiter ad totius mundi guberna-
cula ſederet, ſic ipſe mundus quatuor diuer-
ſaq́; tempora ſortitus eſt, vt Ver, quod antea
perpetuum fuerat, in quartam anni partem
redactum ſit, huic ſucceſſerit Æſtas, tum Au-
tumnus, poſt quem totus annus. Hieme clau-
datur, idemq́; ordo ſeculis omnibus obſer-
6 uetur. Quæ cùm ita eſſent, in illa Iupiter
mentis & oculorum aciem conuertens non
ſine maximo dolore recordatus eſt, quàm im
proba illi & ſacrilega fuerint mente, qui e-
rant ex Gigantum ſanguine procreati, (qui
quidem Gigantes montibus ſupra montes cō
ſtructis Iouem ipſum ab olympo depellere
ſta-

statuentes fulmine fuerant occisi (sicque Lycaonis Arcadiæ tyrani exēplum illi in mentem venit, qui cùm hospitio exceptos aduenas crudeliter interficere solitus esset, Ioui etiam, qui simulata forma illius immanitatis periculum facere volebat, tanquam mortali supplicium, & mortem parans humana mēbra deuoranda apposuit. quæ sentiens Iupiter, neque enim fieri potest, vt vnquam fallatur Deus, crudelissimum Tyrannum non penitus voluit interimere, sed vt sempiternum esset supplicium, in lupum illum conuertit, qui Lycaon appellatur, & pristinam adhuc
7 feritatem præ se fert. Iupiter autem non contentus Lycaonis exemplo humanum genus perterrefacere, tantam aquarum vim vndique iussit effluere, vt vel altissimis montibus diluuio coopertis omnes homines interierint præter Deucalionem Promethei filium, & Pyrrham illius sororem atque coniungē, qui eximia pietate insignes cùm ad Ætnam altissimum Sicilię montem confugissent, forte moniti Themidis, que terræ antistes dicebatur, impetrarunt à Ioue, vt è lapidibus post tergum iactatis homines nascerentur, sicque lapides à Deucalione iacti in mares, à Pyrrha
8 in fœminas versi sunt. Cùm igitur sedatum iam esset diluuium, terra Pythonem forma nunquam antea mortalibus visa serpentem edidit, quem Apollo sagittis interfecit, ac ne illius nominis vlla fieret obliuio, Pythios ludos instituit, in quibus victores esculea fronde coronabātur. neque enim adhuc erat Laurus, quæ quo pacto Apollini sacra deinde fuerit, nona hac fabula est adnotandum.
9 Daphne Thessaliæ virgo Penei fluminis filia omnium illius ætatis puellarum pulcherrima ab Apolline visa ardentiùs adamata est, sed cùm ab illo in fugam conuersa virgo nec precibus, nec pollicitationibus vllis adduci potuisset, vt eius morem gereret voluntati, à patre auxilio implorato in laurum conuersa est, quam postea Phœbus tāto est amore prosecutus, vt semper illius frondes sibi sacras esse voluerit, quibus etiam victores in iocis
10 ac triumphis iussit coronari. Peneus interim Daphnes pater, in quadam spelunca iuxta tempe infęlicem filiæ exitum deplorabat, quem vt consolarentur ad eum vicini omnes fluuij confluebant, præter Inachum, qui & ipse amissam filiam non parum lugebat. Io siquidem Inachi amnis filia tam venusta & elegāti forma fuisse traditur, vt illius amore Iupiter vehementiùs fuerit accensus, & cum ea tandem multis precibus commota concubuerit. quod ne rescisceret Iuno, atque ob id ira grauiter concitaretur, Io in vaccam fuit commutata. Iuno autem id, quod acciderat, suspicata, Iouem rogauit, vt tam formosam sibi iuuencam donaret; cuius precibus Iupiter ne diutiùs reluctari videretur, iuuencam vxori concessit, quam acceptam Iuno Argo pastori centum oculis insignito custo-
11 diendam tradidit. Sed Deus amicæ misericordia cōmotus, Mercurio iussit, vt Argum interficeret, quem occisum Iuno in pauonem conuertit, centumque illius oculos cau-
12 dæ apposuit. Prius tamen, quàm Argus fuisset interfectus, inter ipsum, & Mercuriū, quemadmodum inter pastores accidere aliquando solet, controuersia quędam orta est, quisnam fistulam primus inuenerit, quare Mercurius canere cępit, vt Pan Arcadię Deus Syringem Nympham Naiadum pulcherrimam deperiret, quę fugiens ad Ladonem Arcadiæ fluuium peruenit, vbi ne castitatem amitteret suam sororum auxilio in arundinem conuersa est, ex qua fistulam Syringem adhuc ab illius nomine appellatam compactam fuisset tradunt, cuius suauissimo cantu Argus in somnum compulsus facilè à Mer-
13 curio interfici potuit. Quo quidem mortuo, & iam in pauonem commutato, Io furijs agitata cùm per totum terrarum orbem deuagata esset, in Aegyptum tandem peruenit, vbi placata Iunone à Ioue impetrauit, vt pristinam reciperet figuram, qua recepta Isidis Deæ nomen sortita est, ex qua Epaphus natus esse dicitur, qui quidem & animo, & annis Phaetonti Apollinis, & Clymenes filio quā simillimus erat, sed in hoc inter se differebant, quòd Phaeton Apollinis se filium ostentans Epapho minimè cedebat. Id verò molestè ferens Epaphus, ne ita superbias inquit, ò Phaeton, neque adeo temerè matri fidem tibi adhibendam putes, quæ falsò prædicat te ex Apolline natum esse. His auditis Phaeton vehementer erubuit, statimque ad Clymenem matrem huiusmodi conuicia detulit, quæ puerum hortata est, vt, si minùs matri crederet, ipse ad Phœbum profectus, an id esset verum, sciscitaretur; cui obtemperans Phaeton ad Apollinea tecta peruadit. illius tamen exitum, & huius fabulæ finem in sequenti videbimus libro.

LIBER SECVNDVS.

1 PHAETON cùm ad patris regiam
peruenisset,& ab eo cognitus libera-
liter fuisset exceptus, vt Epapho ge-
neris sui nobilitatem meliùs proba-
ret, à patre currus agitandi prouin-
ciam multis precibus impetrauit: quem qui-
dem quatuor equi, Pyrous, Eous, Æthon, ac
Phlegon per orbem trahere soliti erant. Illũ
autem cùm puer ascendisset,nec paterna prę-
cepta, quibus antea instructus erat, seruare
potuisset, equi ignoto auriga perterriti ad
imam mundi partem tendebant. quare cùm
subito ardore totius orbis accendi videretur,
Iupiter vt humanis rebus mortalium preci-
bus commotus opem ferret, Phaetontem ni-
mium puerili audacia confisum fulmine ictũ
2 eiecit in Padum. Cuius cadauer Clymene
mater quærens in assiduo luctu versabatur,
vnaque Heliades nymphæ ipsius Phaetontis
sorores, quarum altera Phaetusa, altera Lam
petie, tertia Phœbe dicebatur, cùm fratris ca-
sum diutius deplorarent, tandem Deorum
misericordia in populos arbores mutatæ sũt,
3 illarumque lacrymas in electrum conuersas
4 fuisse dicunt. Affuit præterea tam magno
luctui Cygnus Stheneli filius, Liguriæ rex,
& Phaetonti materno sanguine, summaque
beneuolentia coniunctus, qui cùm ad Erida-
ni ripam peruenisset, multumque infelicis
adoloscentis casu doluisset, in sui nominis vo-
lucrem euolauit, qui adhuc ignem odio ha-
bens inter paludes, & aquas flebilem exercet
5 cantilenam. Phœbus interim tum ira, tum
dolore, quo ob filij mortem vehementer af
fectus erat, commotus, cùm vt solitos currus
ascenderet nullo modo adduci posset, Iouis
tandem precibus & iussu pristinum munus
suscepit Iupiter autem terrarum orbem, qui
Phaetontis insania conflagrarat, in pristinũ
reducens statum, dum per Arcadiam vagare-
tur, in Calistos Lycaonis filiæ amorem inci-
dit: quam cùm nullis precibus consequi po-
tuisset, dolis tandem ea potitus est. nã in Dia-
næ se formam commutauit, sicque puellę oc
currens cum ea concubuit. quod tamen Iuno
cùm resciuisset, Calisto in vrsam conuertit,
quam postea Iupiter inter sydera collocauit,
6 Vnaque Arcadem filium. Calisto autem à
Gręcis Helice, à nostris Septẽtrio dicitur, at-
que inter cętera sidera ob ingentem Iunonis
iram Tethydis, Oceanique vndas non attin-
git. Iuno siquidem ad Tethym è cœlo cùm
descẽdisset, impetrauit, vt nec Calisto, nec fi-
lius vndis vnquam ablueretur. qua re impe-
trata, Iuno auratum ascendens currum à pi-
ctis pauonibus in cœlum deuecta est, à pauo-
nibus inquam tam nuper pictis ex Argi cęde,
quàm nuper loquacissimus coruus ex albo
7 in nigrum conuersus fuerat. Coruus enim
Coronida Coronei Phocidos regis filiã Apol-
linis amicam in adulterio deprehendens ad
Phębum crimen delaturus aduolabat, quem
tamen garrula cornix, quę ipsa erat Coronis,
huiusmodi verbis insequebatur; respice ama-
bo, ò Corue, respice, vt ego etiam sim volu-
cer, atque audi quę fuerim, & quonam pacto
in tantam inciderim calamitatem Nam cùm
Minerua Erichthonium Vulcani filium, qui
in terram ex complexu deciderat, sustulis-
set, illumque Pandroso, Herse, & Aglauro
Cecropis filiabus cistula inclusum custodien-
dum tradidisset, monuissetque, ne illum cui-
quam ostenderent, Aglâuros cistulam cùm
aperuisset, puerum mihi vnã cum serpente
iacentẽ ostendit, quod ego imprudens Deæ
statim nunciaui. illa verò in me ira conuer-
tens, ne in suarum virginum societate am-
pliùs essem prohibuit. sicque cùm in littore
infœlix deuagarer, Neptunus me procul con-
spectã adamauit, iamque vim mihi erat al-
laturus, cùm ab eadem Dea, in cornicem fui
commutata. Vides igitur ò Corue vt meum
hoc crimen venia potius, quam vlla sit di-
gnum culpa. Maior enim fuit error Nycti-
8 menes Nyctei filię, quę effręnata libidine cõ
citata vna cùm patre concubuit. quo scelere
Dij immortale commoti, in noctuam illam
transmutarunt, quæ cæteris volucribus inui-
sa nefandum scelus nocturno tempore occul-
tat. Plura erat dictura Coronis, vt Coruum
9 ab huiusmodi abduceret accusatione. Ille ve-
rò celeriter aduolans ad Phœbum peruenit,
nunciauitque vidisse se Coronida iacentem
cũ iuuene Apollo indignatus telo puellam
traiecit, quę adhuc puerum ipsius Apollinis
filium gestabat in vtero. idque cùm vidisset
Phębus, statim illum facti pœnituit sui, cum,
que illius rei Corui loquacitas in causa fuis-
set, auem posthac odio prosequens ex candi-
do illum in nigrum colorem conuertit. Cõ-
nabatur interim Phœbus puerum ex Coro-
nidis vtero liberare, idque cùm omni arte,
viribus-

viribusq; tétasset, necesse tandem fuit, vt inciso mulieris vtero puer educeretur, qui Æsculapius appellatus est, & ad Chironem centaurum à patre missus, vt cum eo viuens medicam artem perdisceret. Habebat autem
10 Chiron Ocyroen ex Charicta filiam, quę patrijs artibus contemptis, furoreque percita futura prædicere solebat. puero Æsculapio prædixit, illum medicina mortuos ad pristinam vitam, & incolumitatem reducturũ, & ab auo tandem fulmine ictum interiturũ. Patrem quoque Chironem vaticinata est sagittis cruciandum, cupidumque mortis ex Deo mortalem futurum. Hæc cùm Ocyroe dixisset, in equæ formam commutata est. quamobrem Centaurus incredibili dolore
11 afficiebatur, & ab Apolline implorasset auxiliũ, nisi ille in aliena habitasset regione. Cùm enim Phœbus pastor factus Admeti Thessalię regis armẽta pasceret, ac in solitudine degeret, illius boues quæ longiùs errantes progressæ erant, Mercurius vt Apollinem deluderet, furto abegit, atque in sylua occultauit. Id autem cùm Battus quidam equarum custos vidisset, ne ab eo furtum detegeretur, Mercurius illi pulcherrimam iuuencam dono dedit, & nihil se cuiquam indicaturum Battus pollicitus est; cuius fidei vt periculũ faceret Deus alia suscepta figura ad eũdẽ paulò post reuersus est magnũ illi promittẽs proemium, si quo in loco pascerentur boues, quę illac pertransierant, indicaret is verò habendi cupiditate ductus libenter ostendit, qua perfidia commotus Mercurius illum in lapidem, qui index dicitur, commutauit.

12 Hinc deinde discendens Mercurius dum per aer volitaret, inter Atheniensium virgines, quæ sacra Mineruæ celebrabant, Hersen Cecropis filiam omnium pulcherrimam vidit, illiusque forma captus est, qua cum nulla alia potiundi facultas daretur, Aglauron illius sororem rogauit, vt sibi in ea re præstò esset. Quæ pacta pecuniarum mercede suam illi operam libentissimè pollicita est. Minerua autem ob puellę auaritiam vehementer irata, cùm etiam antea cistam, in qua Erichthonius clausus erat, aperire ausa esset, Inuidiam in illam concitauit. qua ita exagitata est, vt tantum absit, vt illius opera Mercurius Herse potitus sit, vt eam indi-
13 gnatus in saxum conuerterit. Hinc etiam discedens Mercurius patris iussu in Phœniciam profectus est, vt illius regionis armenta ad littus compelleret. Interim autem Iupiter Tauri forma suscepta cœperat inter cæteros boues deuagari, cuius dorsum cùm Europa Agenoris regis filia, quam Iupiter vehementer amabat, ascendere ausa esset, per mare ab ipso Ioue in Cretam aduecta est, ibique vnà concubuerunt.

LIBER TERTIVS

1 AGENOR cùm Europa filiam amisisset, illius fratri Cadmo imperauit, vt eam perquirens domum prius non reuerteretur, quàm puellam aliquo in loco non inuenisset. qui patris imperio obtemperans cùm totum fermè terrarum orbem peragrasset, nec vnquam de sorore quicquam audijsset (quis enim, vt inquit poeta, deprendere posset furta Iouis) Apollinis tandem oracula cõsuluit sciscitans quanam in regione sibi esset post varios errores consistẽdum. cui Phœbus respondit, vt vaccæ cui primùm occurreret, vestigia sequens, vbi ea consisteret, vrbem conderet Bœotiamque à boue illa denominaret. Hoc igitur responsum cùm accepisset Cadmus, vix templum egressus pulcherrimam sibi oblatam iuuencam sectatus est, quo in loco illa procubuit, vrbem designauit. tum socios ad aquam hauriendam è vicino fonte misit, qui cùm non amplius redirent, Cadmus eò profectus omnes ab ingenti dracone consumptos vidit, quẽ ipse statim interfecit, illiusque dentes Mineruæ monitu seminauit, ex quibus armatorum manus genita est, qui domestico inter se certamine dissidentes omnes præter quinque socios in Thebana vrbe colenda à Cadmo electos perierunt. Iamque paulatim creue-
2 rat vrbs, multique nepotes ex Cadmo geniti erant, inter quos Actæon Aristei, & Autonoes filius maximum illi dolorem & luctum attulit. Is enim venando fessus cùm ad fontem peruenisset, vbi Dianam se nudam cum comitibus abluentem inspexit, à Dea in ceruum conuersus est, ne se Dianam nudam vidisse vnquam posset gloriari, sicque à canibus, quos secum multos habebat Actæon,
3 miserè fuit dilaceratus. Rumor iam vndique percrebuerat, atque alij iustam, alij violentam

lentam

lentam Dianam appellabant. Iuno præ cæteris incredibilem ex Actęonis casu cępit voluptatem; nam Agenoream domum maximo semper est odio prosecuta: sensit enim Iouem non tantùm cum Europa, verùm etiam cum Semele Cadmi filia concumbere adhuc solitum esse. qua de re cupiens Dea vindictam sumere, astutia fraudem vincere decreuit, sicque in Beroen Semeles ipsius nutricem conuersa persuasit mulieri, ne Ioue alio apparatu in thalamum reciperet, quàm cùm Iunonis amplexus appetere solitus esset. quod cũ impetrasset, Iupiter, vt amicę satisfaceret, tonitribus, fulminibusq; insignitus tecta illius ingressus est, quę cùm tanti splendoris vim minimè perferret potuissent, subitò incendio conflagrarunt. at Iupiter, vt filium, quem Semele conceperat, à periculo liberaret, ex grauidæ vtero illum excepit, suoque femori insutum, quam diu nouem mensium spacium compleretur, incolumen seruauit, ac nymphis postea tradidit nutriendum.

4 Hæc dùm fatali quadam lege per terrarum orbem gererentur, Iouem memorant vnà cum Iunone iurgijs omnibus omissis genio indulsisse; atque ita ioco inter se cōtendisse, num vir an fœmina maiorem in coniunctione caperet voluptatem; cui quidem controuersię Tiresiam Heueri filium iudicem constituerunt, quippe qui vtrunque sexum fuerat expertus. olim enim cùm serpentes in sylua coeuntus baculo percussisset, in fęminam fuerat commutatus, que in sexu septem totos annos vixerat, octauo autem eosdem angues percutiens rursus in virum cesserat. Ille igitur Iouis sententiam probans Iunonē condemnauit, quę indignata iocum in iracundiā vertens Tiresiam excęcauit. Iupiter autem illi futura prędicendi scientiam dedit, quam

5 per Bęotiæ populos exercens clarissimus, & celeberrimus augur habebatur. Illius augurium prima adijt Liriope nympha, Oceani ac Tethyos filia, scire cupiens an Narcissus quem ex Cephiso procrearat, diuturnam victurus esset ætatem. cui respondens Tiresias prospera omnia pollicitus est, nisi puer suam pulchritudinem cognouisset. dicunt enim Narcissum omnium fuisse pulcherrimum adolescentem, quem multæ nymphæ incredibili amore prosequebantur, ac præsertim Echo Iunonis filia, quæ pueri amore vehementiùs exardens, cùm frustra fugientē persequeretur extabuit, atque quod illi reliquum erat corporis in lapidem commutatum fuit. Idque Iunonis etiam ira factum multi arbitrarunturn; illam enim filia garrulitate sua detinens in causa fuit, ne Iupiter nymphas in montibus persequens à Iunone

6 deprehenderetur. Cæteras etiam nymphas illuserat Narcissus, quem vt Nemesis vindictę Dea vlcisceretur, effecit, vt puer venatione defessus, ac se in fontem ex quo aquam hauriebat, intuens in sui ipsius amorē inciderit, ac tandem maximo mœrore confectus interierit: ex cuius corpore flos exijt, in quo Naiades nymphæ fratris casum lugentes

7 Narcissi nomen conscripserunt. Ex illius interitu Tiresias vates tanquam veridicus multò magis celebrabatur, vnus autem Pentheus Echionis & Agaues filius Tiresiæ auguria contemnebat, qui tamen ipsi etiam prædixerat Bacchi aduentum, & sacrificia maximo illi futura detrimento. quod neque credens, neque suspicans Pentheus Bacchi monitis suos obtemperare prohibet, nec tantum illū Deum esse negat verum etiam victum in carcerem duci imperat; quem insanientem vt eluderet Bacchus in Acœtem versus, vinctus-

8 que custodia clauditur. Acœtes autem Liberi comes, cuius sub imagine Deus latebat Pentheū eludens, illi nomen, ac genus indicat suum, demonstratq́uē quāta fuerit Bacchi potentia, quo tempore Naxon profecturus in Thyrrhenos nautas incidit, à quibus ob eximiam formam captus nauigio imposi-

9 tus fuit. Ille verò vt se in aliā duci regionem sensit, iratus armamenta in feras, serpentes-

10 que commutauit. Quare Tyrrheni perterriti in mare se pręcipites dederunt, ac in del-

11 phinos conuersi sunt. Hæc cùm dixisset Acœtes, siue Bacchus, iterum in carcerem coniectus est. vnde egressus cùm esset Deus, Pentheus in Cythærona montem, vbi sacra Bacchi celebrabantur, proficiscitur; ibique illius mater Agaue vna cùm Ino, & Autonoe filiabus Pentheum ipsum, quem aprum esse credebat, interemit. quod vtinam omnibus Deorum contemptoribus eueniant.

LIBER QVARTVS.

1 PENTHEI supplicio quàm pluri-
mi vehemẽter perterriti Bacchi sa-
crificiis operam dabant, sed Alci-
thoe Minei filia Bacchum non mo-
dò spernebat, verum etiam Deum
illum esse omninò negabat; vnaq; cum soro-
ribus lanificio potiùs operam dare, quàm Li-
beri sacris ad esse voluit. dum verò lanę mu-
lieres illæ essent intentæ, fabulas vicissim re-
ferre constituerunt, quibus laborem immi-
nuerunt suum. Illarum igitur vna assurgens
alicuius fabellæ principium animo medita-
batur, dubitabatque an de Babylonia esset di-
2 ctura, quę in piscem fuerant conuersa; An de
filia (hanc verò Semiramin esse volunt)
3 quę cessit in columbam; An de Naiade nym-
pha, quę carminibus, & herbis iuuenes quos-
dam in pisces commutauit, ac tandem ipsa
4 quoque facta est piscis. An vt mori arboris
poma antea quidem alba, deinde nigra Py-
rami, & Thisbes sanguine effecta fuerint. quę
fabula cùm nunquam antea fuisset audita à
sororibus, mulier dicere iussa sic orsa est. Py-
ramus & Thisbe Babyloniæ, quam vrbem
Semiramis regina muro cinxerat, ętate ac for
ma æquales cùm domos haberent propin-
quas & contiguas, atque vtrique se per parie-
tis rimam inspicerent, mutuo amore capti
sunt. quodam verò die constituerunt inter
se, vt benè manè ad Nini regis monumẽtũ cõ-
uenirent, vt optato amoris fructu frui pos-
sent. His ita inter se constitutis Thisbe cùm
celerius ad præscriptum locum peruenisset,
leænæ conspectu perterrita in vicinum antrũ
confugit. At fera, quæ rictus adhuc recentis
prædæ sanguine fœdatos habebat, ad fontem
tumulo vicinum sitibunda percurrens velum
à puella relictum ore cruento dilacerauit. eò
cùm Pyramus paulo post venisset, & sangui-
ne aspersum velamen reperiisset, mortuam
credens amicam gladio se miserrimè traiecit.
Thisbe deinde, cùm ingens amor timorem
propelleret, ad eundem locum reuersa est,
vbi cùm sua causa adolescentem periisse co-
gnouisset, eodem, quo Pyramus obiit, ferro
sese confodit. quorum amantium cruo-
re morus, arbor aspersa, poma quæ prius
erant alba, in nigrum colorem vertit. Pyra-
5 mi & Thisbe fabellæ mulier iam finem impo
suerat, cùm Leucothoe Alcithoes soror, aliã
narrare fabulam volebat. sed antequam dice-
ret, quemadmodum Leucothoe Orchami re-
gis Achæmeniæ, & Eurinomes filia in thuris
arborem fuerit commutata, Martis, Veneris-
que adulterium exponit. nam cùm Sol Mar-
tem olim cum Venere coeuntem Vulcano
indicasset, Mulciber tenuissima rete fabricata
Martem, Venerumque colligatos in Deorum
omnium conspectum attulit. quare Venus
vehementer indignata, operam dedit, vt Sol
Leucothoes amore accenderetur. qui vt puel-
la faciliùs potiretur, se in illius matrem Eu-
rinomen conuertit, & hoc pacto cum ea con-
cubuit. cùm autem Clytie, quæ & ipsa Phæ-
bum adamabat, inuidia quadam impulsa Or-
chamo Leocothoes parenti nuntiasset, illam
à Sole fuisse stupratam, pater indignatus filiã
adhuc viuentem sepeliuit. at Sol amicæ infe-
licitate commotus illam in thuris arborem
6 commutauit. Ipsa autem Clytie nympha
molestè ferens sibi Leucothoen à sole, quem
maxima beneuolentia prosequabatur, præla-
tam fuisse, tanto dolore affecta est, vt nouem
totos dies inuitam protrahens vitam deorum
postremò immortalium benignitate in herbã
heliotropium conuersa fuerit, quę adhuc pri-
stini amoris memor semper folia ad solem
7 vertit. Leucothoe tandem alterius Leuco-
thoes & Clyties infaustos amores narrandi
finem cùm fecisset, Alcithoe iussa est, vt &
ipsa fabulosum aliquid in medium afferet;
quæ læta incipiens non dicam (inquit) vt
Daphnis Mercurij filius, Idæusque pastor ab
vxore Thalia ob pellicis cuiusdam metum
8 in saxum versus fuerit; Nec loquar de Scy-
thone, qui modò in virum, modò in fœmi-
9 nam cesserat. Præteribo etiam Celmi in ada-
mantem Curetumque casus, qui ex imbribus
10 procreati sunt. Nec dicam, vt Crocos
adolescens, & Smilax virgo in saxum sint
11 mutati. Dicam autem, vt Salmacis Ca-
riæ fons contacta membra eneruet, atque
emolliat. Hermaphroditus Mercurij, & Ve-
neris filius à Naiadibus nymphis in Ida mon-
te educatus suis relictis sedibus ad perluci-
dum quendam Cariæ fontem peruenit, quo
in loco Salmacis nympha habitabat. Is cùm
per Nonacrinum montem esset deuagatus,
postremò fontem ingressus est. quod cernens
nympha illius iam amore accensa ita adolescẽ
tem complexa est, vt alter ab altera disiungi
nunquam potuerit, sed ex duobus corpori-
bus

bus ambo in vnum cesserint. quare cùm Her
maphroditus animaduertisset se in eo fonte
neque marem, neque fœminam euasisse, à
parentibus impetrauit, vt quicunque post-
hac illius fontis liquorem attigerit in eandẽ
ambiguam tùm viri, tùm mulieris formam
12 vertatur. Vix Mineides Thebanæ sorores
conticuerant, cùm ex improuiso Bacchi nu-
minis vocibus, tibiarumque, & tympanorum
sono exterritæ sunt, iamque telæ, instrumen-
taque omnia in hederam ac vites mutaban-
tur, cùm feras in domicilia irruentes, no-
ctemque obscuram timentes mulieres in ve-
13 spertiliones conuersæ sunt. Creuerat igi-
tur multo magis talibus exemplis Bacchi no-
men, & fama, quæ per totum orbem prædi-
cabatur, sed præsertim Ino ipsius Bacchi nu-
trix & matertera, vxorque Athamantis Bac-
chi numen, & potentiam laudibus extollebat
immensis, adeo vt & alumni, & mariti, & fi-
liorum fęlicitate nimium superba prę se om-
nes contemneret. id quo fuit in causa, vt il-
la in Iunonis odium inciderit non mediocre.
nã indignata Iuno ad inferos descẽdens vnã
è furijs excitauit, cuius opera Athamas tan-
to furore correptus fuit, vt Clearchum filiũ
interfecerit; Iuno autem mariti furorem fu-
giens cùm altero filio Melicerta in mare se
præcipitem dederit, qui à Neptuno in ma-
rinos Deos transformati sunt. Melicerta in
Palæmonem, Ino in Leucothoen deam cessit.
14 Idque à Neptuno Venus multis precibus
impetrauit, narrans quemadmodum ipsa etiã
15 ex maris spuma orta fuerit. Thebanę verũ
Inus comites Iunonis ira partim in saxa, par-
16 tim in aues cessere. Ita sese res habebant
Thæbane; ita Cadmus suas inspiciẽs calami-
tates ex Thebarum sedibus in Illyrium vnà
cùm Hermonie vxore profugit, vbi tandem
à Dijs immortalibus in draconem conuersus
17 fuit. Ex illius autem progenie superstes
adhuc erat Acrisius Argiuorum rex, qui non
Bacchi tantùm, sed omnium etiam deorum
contemptor erat. Ipse enim nepotem suum
Perseus ex Ioue, & Danae natum minimè
credebat, cuius incrudelitas non paruo ipsi
fuit detrimento, & dedecori. fortè verò Per-
seus ad Medusæ caput accipiendum à Poly-
decte missus fuerat, cuius quidem capitis a-
spectu cernentes omnes in saxa vertebantur.
iamque Perseus Mineruæ auxilio Medusæ
caput retulerat, qui dum per Africam iter
faceret, ex capitis cruore, qui in terram deci-
derat, serpentum genus ortum est. ex vtero
autem ipsius Medusæ Pegasus alatus equus
18 exijt. Inde Perseus ad Atlantem Iapeti fi-
lium peruenerat, qui quidem Atlas à Themi-
de Deorum antistite responsum acceperat, ne
quem hospitio ex progenie Iouis natum ex-
ciperet, si vellet hortum, in quo poma erant
aurea, custodiri. quamobrem cùm Perseo
cursu defatigato hospitium negauisset, eum-
que totis viribus propelleret, ille detectum
Gorgonis caput obiecit, quo viso in eiusdem
nominis montem Atlas versus est, qui ob ma-
gnitudinem Cęlum dicitur sustinere.
19 Hæc cùm fecisset Perseus per Æthiopiam
proficiscens, ad eum peruenit locum, vbi An-
dromeda Cephei, & Cassiopes filia ob ingen-
tem matris superbiam maris monstro erat
exposita. cùm enim Cassiope mater Nereidi-
bus se pulchriorem iactaret, illarũ precibus
commotus Neptunus marinam belluam im-
misit, quę vastaret Æthiopiam. consultus au-
tem Iupiter Hammon, quonam modo Ne-
reidum numina placari possent, respondit
nullo modo id fieri posse, nisi aliquis ex Ce-
pheo, & Cassiope genitus monstro obijcere-
tur. cùm igitur Andromedam scopulo alli-
gatam, atque à fera deuorandum Perseus vi-
disse, tpuellę forma commotus eam se libera-
turum pollicitus est, ea tamen conditione, vt
sibi virgo desponderetur. qua quidem condi-
tione à Cepheo libenter accepta, promittitur
virgo, vincitur monstrum, puella liberatur,
ac denique despondetur Perseo. Qui ob
20 deuictum monstrum gratijs Dijs immorta-
libus actis ad Cephei regiam peruenit, vbi à
Lynci quodam illius regionis mores & ha-
bitus inuestigabat. Ipse verò commemora-
bat, quanto labore, quantaque industria Me-
dusæ caput sustulisset, presertimque narra-
bat, quo pacto illius capitis crines in angues
fuerint conuersi, dicens à multis antea pro-
pter eximiam pulchritudinẽ adamatam fuis-
se Medusam, cùm verò Neptuni coniugium
effugere non potuisset, cum ipso in Mineruæ
templo concubuisse. quare ob violatam loci
religionem Minerua illius crines in serpentes
cõmutauit, adeò vt ob deformitatem omni-
bus esset inuisa. serpentes autem illos in ęgide
portat Pallas, vt hostes terreat. His Persei di-
ctis libro quarto finis imponitur. quę autem
in conuiuio facta sunt, in subsequenti vide-
bimus libro.

LIBER QVINTVS.

1 POSTQVAM Andromeda desponsa-
ta Perseus ad apparatum conuiuium
consedit, Phineus Cephei frater, cui
ante Andromeda in vxorem data
fuerat, improuisus adest cum ar-
matorum manu, cumq́ue puellam eripere
Perseo conaretur, ipse tandem Perseus mul-
tis occisis reliquos omnes in se corruentes de-
tecto Medusę capite in montes conuertit.
2 Hinc demum discedens Perseus Argos in pa-
triam redijt, Prætumq; à quo Acrisius auus
regno fuerat expulsus, ostenso Medusæ capi-
te in lapidem commutauit, auoque (licet im-
meritò, quòd ipsum cum Danae matre arcæ
impositum in mare proiecisset) regnum resti-
3 tuit. Hactenus Pallas in tot, tantisque facino-
ribus Perseo prestò fuit; eodem autem tem-
pore Pallas ipsa ad Helicona Bœotię montē
accessit, ibiq; à Musis intellexit quemadmo-
dum Pegasus equus alatus, de quo in supe-
riori libro mentio facta est, vnà cum Chry-
saore ex capitis Medusæ cruore natus fuerit,
moxq́ue ad ipsum Heliconem montem per-
uenerit, vbi cùm pedis vngula humum pul-
saret, statim fontem, qui ἱπποκρήνη dicitur,
4 ortum fuisse memorant. Quæ quidem dum
Palladi dicerent Musæ, vna ex illis narrauit,
vt ipsæ Musæ in aues quondam fuissent con-
uersæ. cùm enim ad Parnassum montem
proficiscerentur, & ob aduersam tempestatē
vlteriùs progredi non liceret, à Pyreneo in-
uitatæ, qui Daulida Phocidis vrbem incole-
bat, illius tecta subierunt. Ille autem virginū
captus pulchritudine, cùm illis inferre vim
pararet, in thalamo claudi iussit. At musæ in
volucres commutatæ sumptis alis effugierūt,
quas vt sequeretur Pyrenus à summa se arce
ad imos præcipitauit scopulos, vbi miserri-
mè vitam cùm morte commutauit.
5 En autem dum talia Musa narraret, nouem
picæ in ramis obstrepentes, & humanis ferè
verbis garritantes à Minerua visæ sunt. cu-
ius rei cùm admiraretur Pallas, illarum ori-
ginem Musa ordine explicauit dicens Pierum
ex Euippe vxore nouem filias sustulisse, qua-
rum pulchritudine mater superba Musas ad
certamen cum suis filiabus prouocare ausa
est, illiq́ue certamini nymphas præfecere.
6 Iamq; vna ex Pieridibus suaui cantilena Mu
sas ipsas prouocare cœpit, & cantando nar-
rare, quemadmodum Tipheus, gigantesq́ue
superos in timorem concussissent (idque di-
cebat, vt Deorum facta irrideret) præterea
vt ipsi Superi in Aegyptum ob timorem con-
7 fugissent, conuersusque Iupiter in Arietem,
8.9. Apollo in coruum, Bacchus in caprum,
10.11. Diana in felem, Iuno in vaccam, Venus
12.13. in Piscem. Quibus conuicijs in Deos à
Pieridibus iactis iussum est Musis, vt suos
cantus in medium afferrent, inter quas Cal-
liope, cui totius certaminis prouincia deman-
data erat, non Deorum vituperia, sed Cereris
laudes, Proserpinæque raptum elegantissi-
mis cecinit verbis, narrans quemadmodum
Pluto inferorum Deus, dum per Siciliam va-
garetur, à Cupidine Veneris precibus sagitta
percussus fuerit, visamque Proserpinam Ce-
reris filiam ita exarserit, vt illam raptam, suo-
que impositam currui in tartara asportaue-
rit, licet illam Cyane nympha retinere cona-
retur, quæ ob amissam comitem tanto dolore
fuit affecta, vt paulatim in fontem cesserit.
14 Interim Ceres amissam filiam perquirens,
per totum terrarum orbem deuagabatur,
quæ cùm tandem defessa siti laboraret,
quandam rogauit anum, ut sibi aquam præ-
beret, cumq́ue mustum polenta commixtum
sibi à uetula traditum biberet Ceres, audax
quidam puer ridere illam ausus est. Quam-
obrem Dea indignata in impudentissimi pue-
ri os mustum, & polentam expuens, illum in
stellionem animal varijs maculis infestum
15 conuertit. Ceres tandem cùm omnes pera-
grasset regiones, nec vllo vnquam in loco
natam inuenisset, iterum in Siciliam reuersa
est, ubi ab Arethusa Siciliæ fontis nympha
Proserpinam à Plutone raptam fuisse in-
tellexit. tunc Ceres ad Iouem statim profe-
cta impetrauit, ut ad inferos descendens fi-
liam ad supe os reduceret. ea tamē conditio-
ne, ut prius nihil cibi degustaret, quàm fuis-
set reuersa. Cùm igitur redijsset Ceres, iam-
que tota res esset à Ioue diiudicanda, Asca-
laphus Acherontis ex Orphne nympha filius
Cererem mali punici granum gustasse in iu-
dicio significauit. quare in bubonem auem,
qui mala semper prædicit, conuersus est. Iu-
piter autem ex æquo diiudicans sanxit, ut
Proserpina partem anni apud uirum, partem
16 apud matrem esset. Interim Sirenes Pro-
serpinæ comites tanto amore sociam prose-
quebantur, vt alas à Dijs flagitauerint, quo

faciliùs, commodiusque Proserpinam terra
mari que perquirerent. Ita igitur in aues
cõuersę sunt, vt illis virginea facies, voxque
humana remanserit. quę iuxta Siculum ma-
re Sirenusas insulas habitantes, tam iucundè
ac suauiter canebant, vt illac transeuntes nau-
tas aut submergerent, aut spoliarent. Earum
prima Parthenope, altera Leucosia, Tertia Li
17 gia fuit appellata. Hæc cùm Cereri Are-
thusa significasset, suam etiam transforma-
tionẽ illi narrauit. Arethusa namque vena-
trix fuit nympha Dianæ comes, que in Al-
phei fluminis amorem incidit, cumque is fu-
gientem Arethusam persequeretur, nympha
Dianæ auxilio implorato nube contecta in
fontem postremò versa est, quam Alpheus
vsque in Ortygiam insulam Siciliæ adiacen-
tem per subterraneos locos insecutus est,
18 His ita ab Arethusa demonstratis Ceres A-
thenas aduolauit, & currũ ab alatis draconi-
bus vectum Triptolemo dono dedit, vt agri-
cultura mortales instrueret. Is cùm in Scy-
thiam peruenisset, à Lynco rege hospitio ex-
ceptus parum abfuit, quin ab eo noctu dor-
miens per insidias fuerit interfectus, sed illi
opem tulit Ceres, quæ ob tantam perfidiam
indignata Lyncum in Lincem feram com-
19 mutauit. Hæc omnia à Calliope eleganti
carmine fuerant decantata, nympharumque
indicio Musæ in eo certamine palmam retu-
lerunt. quod Pierides ægrè ferentes. neque
se à Musis deuictas patientes in picas illas,
quas in ramis obstrepentes cernebat Pallas
fuerunt conuersæ.

LIBER SEXTVS.

1 MVSARVM cum Pieridibus
certamen Pallas cũ audijsset
considerare & ipsa cœpit qua
pœna Arachnen Lydiã Idmo
nis filiã, quæ se Minerua lani
ficij peritiorẽ esse contendebat, esset affectu-
ra. Pallas igitur primùm anilem suscepit ha-
bitum, & ad Arachnen accessit suadens ne
Mineruam auderet lacessere. cùm autẽ puel-
la vetulę pręcepta contemnens se multo ma-
gis iactaret, Pallas diuina forma recepta ad-
sum (inquit) ò puella impudens & inepta,
videasq; num me possis lacessitam vincere.
quibus dictis Pallas telam suam intexere cę-
pit, in qua pinxit, quemadmodum ipsa olim
2 Minerua cum Neptuno de nomine Athenis
imponẽdo certauerit, Neptunusque ex saxo
equum, Minerua ex terra oliuam eduxerit.
3 Pinxit etiam vt Rhodope Strimonis fluuij
filia, & Hemus illus maritus, quòd se tan-
quam Deos venerandos esse arbitrarentur,
4 in montes fuerint conuersi. Addidit in telæ
angulo Pigmæę mulieris mutationẽ in gruẽ,
quod se vt pulcheriorem Iunoni præferre au
5 sa fuerit. Itidem adscripsit, vt Antigone
Laomedontis filia, quæ cùm Iunone ipsa cõ-
tendere non dubitauit, in Ciconiã fuerit cõ-
6 mutata. Cynarę postremo Assyriorum re-
gis filias ob magnam insolentiam ab eadem
Dea in graduum templi sui lapides mutatas
descripsit, vnaq; Cynaram ipsum gradus il
los tanquam filiarum corpora amplectẽtem
in saxum itidem commutatum adiunxit.
7 His perfectis Minerua telę suæ finem impo-
suit, Arachne verò suæ has intexere fabulas
cœpit effingens primum, quemadmodum
Iupiter in taurum conuersus fuerit ob amo-
rem, quo Europa Agenoris filiam proseque-
8 batur; Vt idem in aquilam mutatus ob Aste-
9 rien Cœi Tithanis filiam; Vt in aurum, quo
10 Ledam Thestij filiã comprimeret; in Saty-
rum, vt Antiona Nectei filia quam vehemẽ-
11 ter amabat, potiretur; In Amphitryonem
ob potiẽdam Alcmenam Electrionis filiam;
12 In olorem, vt Danaen Acrysij filiam ad suam
13 alliceret voluntatem; In ignem, vt Æginam
14 Asopi filiam eluderet, ipsaque potiretur.
15 In pastorem denique ob Memnoynen; In
16 serpentem ob Proserpinam fuerit commu-
tatus. Adiunxit etiam Arachne Neptuni
amores, qui in taurum fuit conuersus, vt Æo
17 liam Æoli filiam stupraret; In amnem Eni-
peum, vt Iphimeniam Aloi vxorem ample-
18 cteretur; In Arietem, vt Basaltida compri-
19 meret; in equum etiam mutatus, vt cùm
20 Cerere, & Medusa concumberet; Itidem in
delphinum, vt Melantho puellam haberet.
21 Apollinis pręterea amores in eadem tela in-
texuit indicans illum in accipitrem, ali-
quando in Leonem, interdum in pastorem
ob Issen Macarei filiam commutatum fuis-
22 se. Nec præterijt Arachnæ, Liberi patris
amorem, qui in vuam versus Erigonem de-
23 cepit. Addidit postremò, vt Saturnus in
equum commutatus (verebatur enim ne
Opis vxoris aduentu deprehenderetur) cum

Phyli..

Phylira Oceani filia concũberit,ex qua Chi-
24 rō Cētaurus genitus eſt. His ita depictis ſenſit tādem Arachne ſe artificio cum Minerua non eſſe comparandam, iamque ſeſe prę nimio dolore laqueo ſuſpēdiſſet, niſi Minerua laqueum illum in tenuiſſimum vertiſſet filum, ex quo viuens etiam pendet Arachne, & adhuc in araneam conuerſa priſtinam texen-
25 di artem exercet. Hoc facto tota Lydia mirabatur, & meritas Arachnen pœnas dediſſe fatebātur omnes. ſed Niobe Tantali filia hoc exemplo parum fuit commota, quæ cùm ex Amphione marito ſeptem filios, totidemque fœminas genuiſſet, Latonæ ſacrificium non tantùm contemnebat, verùm etiam ſe magis quàm illam venerandam eſſe aſſeuerabat. Illius autem temeritate indignata Latona effecit, vt Niobe filij dum equos exercerent ab Apolline, & Diana ſagittis interficerentur. quòd cùm vidiſſet Amphion præ nimio dolore ſe ipſum peremit, Niobe autem in ſaxū
26 mutata eſt. Tunc verò tantam numinis iram omnes pertimeſcere, ac Latonā toto ex animo venerari. cuius maxima potentia à Thebano quodā antea perſpecta narratur. Cùm enim Latonæ per Lyciā proficiſcenti, ac ob ingentem æſtum ſitienti ab agricolis vetitū eſſet, ne ex ſtagno biberet, agreſtes illos & im-
27 manes homines in ranas conuertit. Talia Deorum immortalium miracula cernebant Thebani, omnesque iuſtam deorum indignationē commendabant: nec inter illos abfuit, qui illam Apollinis vindictam de Satyro reticeret, vt mortales Deos timere, & venerari diſcerent. Marſyas enim Satyrus tibiarum cantu, quo ſe vehementer iactabat, Apollinē prouocare auſus eſt, quem tandem ſuperatum Apollo cute priuauit, illiusque ſanguis, qui è toto corpore effluxerat, in fluuium commutatus fuit, qui à Satyri nomine Marſyas appellatus per Phrygiam decurrit.
28 Huiusmodi exemplis viri Thebani perterriti Amphionis ſtirpē lugebant Nioben incuſantes & calamitoſo illius temporis luctui interfuiſſe aiunt Pelopem quendam alio miraculo maximè inſignem. Is Tantali crudeliſſimi Arcadiæ tyranni fuit filius. quem cū pater diſcumbentibus Dijs coctum appoſuiſſet, omnesque præter Cererem ab illo abſtinuiſſent, collectis illius membris, atque anima à Mercurio ab inferis euocata priſtinam illi vitam reddiderunt, cumque ſiniſter humerus deeſſet, eburneum appoſuerunt, Tantalum verò illius parentem detruſerunt ad inferos, vbi in ſūma cibi ac potus copia aſſi-
29 dua fame, ſitique cruciatur. Ita ſe ſe res habebant, cùm ex ſingulis regionibus multi principes, vt publicis ſpectaculis adeſſent, Thebas confluebant. Soli autem Athenienſes iuſtis de cauſis aberant. nā illorum ciuitas à finitimis populis oppugnabatur, & eo tempore Pandion Athenienſiū Rex à Tereo Martis filio Thracum rege auxilia petijt, atque illi filiam ſuam Prognen deſponſauit. Quæ cùm iam ad mariti regnum fuiſſet profecta, incredibili Philomelā ſororem videndi deſiderio affecta eſt. quare Tereum rogauit, vt Athenas profectus ſororem in Thraciā duceret. Is Athenas cùm perueniſſet, & à ſocero liberaliter fuiſſet exceptus in Philomelæ amorem incidit, illamque cùm coniugis iuſſu in Thraciam duxiſſet, in ſtabulis clauſit, puellęque vim intulit, ac ne cuiquam illius ſcelera poſſet ſignificare, linguā illi amputauit, coniugi ſororem perijſſe affirmans. Philomela interim cùm tantum ſcelus eloqui non poſſet, veſtē ſorori miſit, in qua omnia Terei facinora literis inſcripſit. Id cùm intellexiſſet Progne Bacchantis more ad ſtabula peruenit, ſororem in regiam duxit filium Ityn interfecit ac patri deuorandum appoſuit. Quę omnia aſpiciens Tereus coniugem, & Philomelam dū perſequitur omnes Deorum volūtate in aues conuerſi ſunt, Progne in hirundinem, Philomela in luſciniam, Tereus in vpupam, Itys in Phaſianū. Hoc pacto Pandionis regis filiæ infœlicem exitum ſortitæ ſunt, & ob maximum dolorem mortuo Pandione, Erichtheus à Pallade educatus in Athenienſium regno ſucceſſit. cui è quatuor filiabus duas ęquales pulchritudine fuiſſe narrat Poeta alteram Procrin, quæ Cephalo nupſit, alteram Orithyam, quam ita Boreas Thraciæ ventus amauit, vt illam raptam in Thraciam aſportauerit, ex eaq; duos ſuſceperit filios Zetem & Calain. qui dum pueri eſſent, ſine alis fuerunt, iuuenes verò alati effecti vnà cum alijs Argonautis ad vellus aureum aſportandum profecti ſunt.

LIBER SEPTIMVS.

1 IAMQVE Minyæ Thessaliæ populi,
vnaq; Orithyæ filij nauigantes per
fretum ad Phineum peruenere, qui
summa in calamitate vitam traduce-
bat suam. Cùm enim proprios filios
Orythum, & Carambin excæcasset, illi oculi
eruti sunt, atque hæc etiam pœna addita, &
Harpyæ fædissimæ aues illi escas raperent.
quas Zetes & Calais cum alijs argonautis ut
Phineo ob hospitium, quo ab illo fuerant ex-
cepti, gratias referrent, in fugam coniecere,
strictisq; gladiis vsque ad Plotas insulas,
quę postea Strophades fuerunt dictæ, perse-
cuti sunt. Postea Zetes, & Calais cùm Colchō
peruenissent, vellus aureum postulabant, il-
lisque responsum fuit, magno ad id nego-
tium perficiendum labore opus esse. nam &
Tauri ignem ore, naribusq; efflantes do-
mandi, iugoque subijciendi erant, & draco-
nis dentes seminandi, & armatorum homi-
num impetus, qui ex dentibus illis nasceren
tur, sustinendus, draco præterea velleris au-
rei custos sopiendus. ad quod sanè vellus au-
ferendum profectus etiam erat Iason Aeso-
nis filius. qui cùm ad Aetæ regiam perue-
nisset, à Medea illius filia adamatus est, il-
liusq; opera & veneficijs tauros, draconem,
auratamque pellem sibi parere coegit Iason,
atque hominum armatorum furorem euita-
2 uit. Quibus rebus gestis Iason vnà cum Me-
dea Corinthum reuersus est, vbi Aesonem
parentem senio confectum cùm offendisset,
Medeam vxorem artis magicæ peritissimā
rogauit, vt sibi ademptos annos patri appo-
neret. Medea verò plura quàm rogabat Iason
pollicita varijs vndiq; herbis collectis Ae-
sonem ad quadraginta annorum ętatem re-
uocauit. Hoc tantum miraculum cùm Bac-
chus vidisset, sensissetq; Iasonem Medeæ o-
pera ex sene iuuenem euasisse, eam rogauit,
vt nutrices suas ad pristinam iuuētutem re-
duceret; cuius authoritate Medea vehemēter
commota, mulieribus illis iuuentutem con-
cessit, Liberoq; perpetuam tribuit adolescē-
4 tiam. Pelię interim Iasonis inimici filię Me-
dea familiariter vtebantur, quæ cùm ab ipsa
arietem in agnum conuersum vidissent, ro-
gare illam, & obtestari cœperunt, vt Peliæ
parenti iuuentutem redderęt, quod illa au-
diens effecturam se quàm libentissimè polli-
cita est. vtque de Iasonis inimico oblata oc-
casione pœnas sumeret, suasit mulieribus, vt
parentem interfectum decoquerent. quod
cùm celeriter fecissent, Medea currum dra-
conibus iunctum conscendit, & inimicos ef-
5 fugiens euolauit; peruenitque ad Othryn
Thessalię montem, vbi quondā in Deucalio-
nis diluuio Ceranibus nympharū ope implo-
6 rata effugiens in auē fuerat cōmutatus. Hinc
Pitanen Aeoliæ vrbē relinquēs vidit draco-
7 nem in saxum conuersum. Deinde Idæū ne-
mus adijt, vbi Bacchus iuuēcum, quē Thyo-
neus illius filius Phrygijs pastoribus furatus
8 erat, in ceruum mutauit. Vidit etiam Medea
Coryti patrem, quē Paridem fuisse nonnulli
9 volūnt, in paruo tumulo constitutū; Itidem
10 Męram in canem conuersam aspexit. Ab his
regionibus digressa Medea ad Eurypyli vr-
bem profecta est, vbi Coæ matronæ se Ve-
nere pulchriores iactantes in cornutas boues
11 cessere. Dehinc Telchinas Ialysios, qui Rho
di populi fuerunt, transgressa est, quorū ocu
los omnia ipso aspectu mutantes Iupiter pe-
12 rosus mari subdidit. Hinc Cæā vrbem per-
uenit, in qua Alcidamas columbam ex filia
13 procreatam vidit. Inde lacus Hyries, & Ci-
gni tempe vidit Medea, quibus in locis Phyl-
lius quidam Cygnum puerum adamauit,
cùmque & volucres, & ferum Leonem pue-
ri iussu domuisset Phyllius, taurum illi,
quem petebat, negauit. indignatus autem
puer cùm se ex alto loco præcipitem da-
14 ret, in olorem versus est. Hyrie autem il-
lius mater filij casum assiduè flendo in sui
15 nominis stagnum fuit commutata. Tum
ad Aetoliæ vrbem, quæ Pleuron appellatur,
peruenit, vbi Combe Ophphij filia maximo
dolore affecta ob filiorum mortem in auem
16 transformata est. Hinc Calauream accessit,
vbi Lathoum regem cum coniuge in volu-
17 crem cessisse aiunt. Præterea Cyllenen abijt.
ibi Menephron, ne cum matre concumberet,
18 fuit in feram transfiguratus. Post horum
casum vidit Medea Cephison nepotis fata
lugētem, & ab Apolline in phocam immuta-
19 tum. Itidem Eumeli domum adijt, qui fi-
20 liam lugens volucer factus fuerat. Postre-
mò etiam Ephyren vrbem attigit, vbi pri-
mū è fungis corpora edita fuisse arbitramur.
21 Quò vbi peruenit Medea, dolens ob Creu-
sam Creontis Corinthiorum regis filiam se
à Iasone fuisse contemptam, regia accensa, fi-

lijsque spectante patre dilaceratis alatis dra-
22 conibus Athenas fuit asportata. Vbi Poly-
phemonis neptem in volucrem mutatam vi-
23 dit. Atque Ægeus Medeam ipsam non ho-
spitio tantùm, sed lecto etiam excepit, ex qua
cùm iam Medum filium suscepisset, The-
seus ipsius quidem Ægei filius, sed quem pa
ter ob diuturnitatem temporis, quo procul
erat à patria profectus, non agnoscebat, Athe
nas redijt, cuius aduentum Medea sibi, & fi-
lio timens, Ægeo persuasit, ut aconiton vene-
num ex Cerberi spuma natum, quod ipsa iam
perauerat, Theseo tanquam hosti præberet.
At cùm ille à patre tandem fuisset cognitus,
Medea nubibus tecta vnà cum filio Medo fu-
24 giens in Asiam aduolauit. Ægeus interim
ob eam, quam ex improuiso nati aduẽtu per-
ceperat voluptatem, sacrificia celebrabant, in
quibus Thesei laudes, & facinora cõmemo-
rabantur, vt scilicet ille taurum Maratho-
nium interemerit, vt Procustem, & Cercyo-
nem peremerit, interfeceritque Scyronem,
postea ob maximam crudelitatem in scopu-
25 lum conuersus est. Iam verò non potuit
Ægeus, (vt sunt res humanæ fluxæ, atque
incertę) integram percipere voluptatem. Nã
Minos Iouis, & Europæ filius bellum Athe-
niensibus indixit, variasque gentes cõgrega-
uit, inter quas numerantur etiam illi, qui
Sithon insulam habitabant, quam quidem
insulam cùm Arne puella auri capta pulchri-
tudine hosti Athenas oppugnanti prodidis-
set, in volucrem monedulam conuersa est.
Hic tamẽ est adnotandum, fabulam hanc ali-
ter à Raphaele Regio intelligi, atque à nobis
dicta est. Ille enim putat Sithonem puellam
Arnem insulam prodidisse, & in auem illam
fuisse commutatam, nos tamen Lactantij &
Aldi Manutij opinionem libentiùs secuti su-
mus. Vtque eò, vnde digressus sum, redeam,
Minos etiam ab Æaco Iouis filio auxilium
27 contra Athenienses petijt. Verùm Æacus
ob fœdera, quæ cùm Atheniensibus habebat,
minimè se id facturum respondit. Quale
cùm iratus Minos discessisset, Atheniensium
nauis ad Aeacum statim peruenit, in qua Ce-
phalus erat legatus, vt ab Aeaco Athenien-
sium nomine contra Cretenses, quemadmo-
dum fœdera inter illos postulabant, auxiliũ
peteret. tunc Cephalus liberaliter fuit exce-
ptus, illique auxilium ab Aeaco promissum,
cui etiam suam preteritam calamitatem Aea
cus narrauit, vt scilicet ob grauem pestilen-
tiam, quæ in Aeginæ agros debacchata erat,
nemo superstes euaserit, ipse tamen Aeacus à
Ioue impetrauit, vt ex formicis, quæ in in-
sula apparuissent, homines orirentur, qui na-
28 ti Myrmidones dicti sunt. His ita ab Aeaco
longiori oratione explicatis, postero die Ce-
phalus bene manè Regiam ascendit, vbi à
Phoco Aeaci filio exceptus interrogatur, à
quo tam pulchrum iaculum, quod manu ge-
stabat, habuisset. ille verò ingemiscens nar-
rauit, vt iaculum illud sibi ab vxore Procri-
de Erechthei Atheniensium regis filia vnà
cum Lælapa cane, qui postea vulpem inse-
quens in lapidem vnà cum ipsa vulpe cesse-
rat, fuerit donatum, vtque ipse vxorem Pro-
crin, quæ post virgulta quædam latebat, vt
maritum, quem Auram nympham insequi
suspicabatur, deprehẽderet, feram esse existi-
mans ignarus occiderit.

LIBER OCTAVVS.

1 POSTQVAM Cephalus calamita-
tes suas Phoco narrauit, Aeacus coa-
cto auxilio ipsum dimisit, qui cum
militibus Athenas reuersus est. Mi-
nos interim ob filium Androgeum
interfectum Athenienses vlcisci cupiens Me-
garam, vbi Nisus regnabat, obsidere cœpit,
vt illa vrbe expugnata victoriam faciliùs con-
sequeretur. Iam verò cùm Scylla Nisi filia
murum sæpe animi gratia ascendere solita
esset, ac Minoen vrbem obsidentem, regaliq;
cultu bellicis rebus operam dantem videret,
illius amore capta est. cùmque nulla potiun-
di potestas daretur, Niso parenti aureum cri-
nem, in quo illius, patriæque fata continebã-
tur, furtim abscissum Minoi vrbem reseratis
portis ingredienti obtulit. Quo accepto Mi-
nos proditionem amans, proditricem autem
odio habens, victoriam est consequutus. Scyl-
la autem ab illo neglecta in Cirin auem, quæ
& alauda, & galerita dicitur, euolauit, cùm
illius pater Nisus in volucrem ante à Græcis
alyætum appellatum fuisset conuersus.
2 Minus iam victor Atheniensibus imposuit,
vt nono quoque anno quatuordecim nobiliũ
liberi in Cretam ad Labyrinthum à Dæda-
lo Eupalmi filio fabricatum Minotauro Pasi-
phaes & tauri filio obijciendi mitterentur.

quare cùm Theseum Aegei, & Aethræ filiũ tertia sors cecidisset, ille in insulam Cretam profectus ab Ariadna Minoi filia vehementer fuit adamatus, illiusque opera & Minotaurum interfecit, & Labyrinthum egressus est. Is autem immemor tanti beneficii, Ariadnam vnà cùm Phædra sorore abductã in Dia Insula deseruit. quæ tandem Deorũ opem implorans à Libero patre in vxorem ducta est, qui, vt illius amoris perpetuum remaneret monumentum, Ariadnæ coronam
3 in cęlo constituit. Interea Dædalus, qui in carcerem à Minoe coniectus fuerat, cùm è vinculis effugere vellet, sibi, & Icaro filio alas cera compactas adaptauit, vt Regis imperium profugerent. Icarus autem, qui paternis præceptis optemperare noluit, altiùs quàm decebat euolans, & pennarum cera solis ardore liquefacta in insulam decidit, quæ Icarea dicta est. Dædalus mortuo filio ad Cocalum Siciliæ regem peruenit, vbi perdicem auem ob maximum Dædali dolorem incredibili affectam fuisse voluptate traditum est. Illa siquidem iuuenis olim fuit perdix appellatus, & Cathai Atheniensis filius. qui cùm à parentibus Dædalo illis sanguinis propinquitate coniuncto erudiẽdus traditus fuisset, Dędalus pueri ingenium admiratus, & inuidia non mediocri concitatus ex muro illum deiecit. cui Minerua opem ferens in perdicem volucrem illum commutauit.
4 Cùm igitur Dædalus hoc pacto Minois iracundiam effugisset, & ad Cocalum Siciliæ regem peruenisset, Theseus ob interfectum Minotaurum maximam erat famam, gloriãque consequutus, illiusque auxilium Calydonij ciues implorarũt, vt sibi in apro interficiendo, qui Dianæ iracundia regionem illã deuastabat, præstò esset. cùm enim Oeneus Porthaonis filius Deorum omnium præterquàm Dianæ sacrificia celebrasset, Dea irata in Calydonios agros ingentem aprum immisit. quam Meleager Græciæ principibus cõuocatis perimere conatus est. primaq; Atalanta Schænei filia in venatione aprum confodit. cuius formam & fortitudinem miratus Meleager apri interfecti exuuias illi concessit: quas cùm Plexippus, Toxeus, & Agenor Althææ Meleagri matris fratres puellę præripere conarentur, fuerunt occisi, Althęa verò fratrum necem intelligens stipitem à parcis conditum, in quo Meleagri vita continebatur, Vulcano tradidit; eoque consumpto Meleager perijt. cuius sorores lugẽtes in aues fuerunt commutatæ, quæ Meleagrides dicuntur. Interea Theseus apro Calydonio interfecto Athenas reuertebatur, in itinere autẽ ab
5 Acheloo fluuio fuit inuitatus; dumq; inter se colloquerentur, Theseus Achelоũ interrogauit, quidnã id esset, ꝙ in mare lõgiùs prospicebat, illi Achelous respõdit, insulas esse Echinadas, quę prius Naiades nymphę extiterũt, easq; Achelous ipse à nymphis contemptus
6 in insulas conuertit. Sed quoniam alia erat insula non longè ab Echinadibus constituta illius etiam originem hospiti narrauit Achelous. ea siquidem fuit Perimele Hippodamãtis filia, cui cùm ipse Achelous vim ĩtulisset, pater in pelagus puellam præcipitauit. Achelous autem à Neptuno impetrauit, vt illa ab Echinadibus semota in insulam conuerteretur.
7 tur. Hæc cùm ab Acheloo dicerentur, Theseus, illiusque socij summa afficiebantur admiratione, inter quos fuit quidam Ixionis filius, qui talia minimè credenda esse dicere ausus est, affirmans non eam esse Deorum immortalium potestatem, vt & dare & adimere formas possent: quem Lelex alius Thesei socius reprehendens, atque à Dijs omnia fieri posse affirmans, Iouis & Mercurij exemplum narrauit, qui cùm in humanam figurã conuersi à Philemene, & Baucide illius vxore liberaliter pro fortunæ tenuitate in Phrygia fuissent excepti, concesserunt, vt quicquid illi peterent, impetrarent. Oppidani autem quidam, à quibus hospitium Dijs fuerat denegatum, ac pœna affecti sunt, vt illorum oppidum in lacum fuerit cõuersum. Philemonis autẽ & Baucidis casa in templum commutata est. ipsiq; à Dijs obtinuerunt, vt neq; vir vxoris, neq; vxor viri mortem intueretur. sicq; cùm ad extremam ętatem peruenissent, in arbores alter quercum, altera tiliam
8 cesserunt. Exemplum hoc, quod narrauit Lelex, ab omnibus fuit vehementer probatum; ipseque Achelous affirmauit, nihil esse omninò, quod Dij efficere, & quidẽ facilimè non possint. Nam & Protheo Oceani, & Tethyos filio concessere, vt sese in omnes for-
9 mas conuertere posset. Quemadmodum & Metra Erisichthonis filia, Autolycique vxor in omnia se poterat commutare. cuius rei causa hæc esse dicitur. Erisichthon Thessalus Metræ pater, Deorumq; omnium contemptor cùm in nemore Cereri consecrato quercum, vbi Nympha quædam habitabat, incidisset, Hamadryades ad Cererem conuenientes effecerunt, vt Erisichthon nouo pœ-

nę genere vlcisceretur. is enim tam acri fame cruciatus fuit, vt bonis omnibus consumptis Metram etiam filiā vendere coactus sit. quæ à Neptuno adamata impetrauit, vt se in omnes forma conuertere posset. Erisichthon autem dignum impietate sua exitum sortitus propria sibi membra dilacerauit.

LIBER NONVS.

1 HVIVSMODI exempla proferebat Achelous, vt quanta esset Deorū immortalium potestas demostraret. Sed qui (inquit) externa affero exempla, si in varias me formas commutare & ipse consueueram? quæ cùm dixisset, ingemuit Achelous, & à Theseo, curnam ingemisceret, interrogatus fuit. At ille licet inuitus (quis enim, vt inquit poeta, sua prælia victus commemorare velit?) respondit; Deianiram Oeni filiam Ætolarum virginum pulcherrimam à multis amatam fuisse, pater autem illi se daturum puellam pollicitus est, qui luctandi victoriā reportasset. cū igitur Achelous & Hercules in certamen descendissent, atque ipse Achelous in varias se figuras cōuertens Herculē deluderet, in taurū postremò cessit, quem Hercules reluctantem amplexus cornu illi ex frōte eruit. Achelous igitur victus in suum fluuium abijt Cornu autē ereptum Naiades illius filiæ omni florum, fructuumq; genere ornarunt, sicque cornu
2 copię effectum est. Post hæc victor Hercules, & Deianira potitus, cùm Eurynomum puerum Architelij filium pugno inuitus peremisset, dolore maximo affectus vnà cum Deianira reditum in patriam faciebat. In ipso autem itinere vxorē Nesso centauro trās Euenum fluuium portandam commisit. qui mulieris pulchritudine captus inferre vim illi cœpit. at illa auxilium à marito implorante Nessus sagitta hyderæ sanguine tincta interfectus est, & ipsius cruor in venenum conuersus fuit, quo vestem tinctam Deianiræ moriens Nessus dedit affirmans, tanta in illa veste inesse vim, vt quotiescūque eam indueret Hercules, mulieres omnes, præter Deianiram ipsam non tantùm effugeret, sed
3 maximo etiam odio prosequeretur. Cùm autem ad Deianiræ aures peruenisset Herculē Ioles Euryti filiæ amore captum esse, vestem sibi à Nesso traditam à Licha famulo coniugi perferendam curauit, qua indutus Hercules maximoq; affectus cruciatu, & in furorem ob ingentem veneni vim coniectus, Licham ex Cæneo monte, vbi Iouis sacrificia celebrabat, in Euboicū mare pręcipitem deiecit, quem Tethys in scopulum commuta-
4 uit. Ipse autem Hercules arcu, & sagittis Philoctetę Pœantis filio traditis se in constructo rogo composuit, humanaq; deposita figura
5 à Ioue in Deorum sedes receptus fuit. His ita peractis Alcmena ipsius Herculis mater nati facinora pręedicabat, suaque infortunia puellę, quę Iolę dicebatur, & ex Hyllo Herculis filio grauida erat, sępius narrabat. cumq; illam vterum gestātem cerneret Dij tibi, inquit, meliorem in pariendo sortem concedant, quàm mihi. Cùm enim parere non possem, Lucinam Deam inuocaui, illa verò non vt iuuaret, sed vt impediret potius partum Iunonis iussu in anum conuersa ante meas fores manibus genua complectens sedebat. quam cùm Galanthis ancilla vidisset id, quod erat, suspicata, me iam partu solutam vetulæ nunciauit. idque cùm Dea credidisset, surrexit, statimque Herculem peperi. at Lucina se à Galanthide illusam indignata
6 eam in mustellam commutauit. Hæc dum ab Alcmena narrarentur, ipsa etiam Iole sororis causam recordata vix potuit lacrymas continere. Dryope siquidem Euryti filia, Ioles soror, & Andræmonis coniux antea ab Apolline adamata cùm ex Loto arbore ramum decerpsisset, in quam olim arborē Lotos nympha Priapi vim fugiens cōuersa fuerat, quod sacras frondes violare ausa esset,
7 Dryope in truncum mutata fuit. En autem dum sororis casum Iole refert Alcmenæ, Iolaus Herculis & Hebes filius à matre fuit
8 in iuuenem conuersus. Quòd sanè priuilegium nemini se posthac concessuram iurare volebat Hebe, nisi Themis Iustitię, & religionis dea vetuisset. cuius cōsilio Callirhoes Alcmęnois vxoris filios infantes adhuc in iuuenes conuerrit, vt patris à Phegeo per insi-
9 dias interfecti mortem vlciscerentu. Quæ miracula cernentes Superi indignati sunt ea hominibus concedi priuilegia. illorum autē indignationem sua oratione Iupiter placauit, ex cuius verbis optimè & eleganter poeta in

Mileti mentionem incidit, vt faciliùs, aptiusque Byblidos in fontem mutationem describat. Ex Mileto siquidem Cretensi, qui in Asia vrbem sui nominis exædificarat, Byblis, & Caunus orti sunt. cùm autem puella fratrem impudico amore prosequeretur, illique amorem suum per literas significasset, Caunus sororis impudentiam detestans ex patria profugit. Illa verò dum insequeretur fratrem in Cariam demum peruenit, vt illius lacrymæ in insignem fontem conuersæ sunt.

10 Cuius quidem rei fama quàm celerrimè in insulam Cretam peruenisset, nisi aliud non minus admirandum in illa accidisset regione. Nam Ligdus quidam plebeius homo Telethusam vxorem duxit, quæ cùm grauida facta esset, illi maritus imperauit, vt si fœminã pareret, aut necandam, aut feris exponendam curaret, si autem marem, educaret. mœstæ igitur Telethusæ ob seuera & barbara coniugis mandata Isis Dea in somnis apparuit, illique persuasit, vt quamuis fœminam pareret educare tamen nil dubitaret, se illi cùm acciderit præstò futuram affirmans. Quare cum Telethusa fœminam edidisset, marem illam esse marito affirmauit, quod ille facilè credẽs puellæ aui nomen imposuit, & Iphin appellauit. sed cùm puella tertium iam & decimũ ætatis annum ageret, illi Ianthen Telestis vicini filiam in coniugem dedit. quod videns Telethusa vnà cùm filia Isidis tẽplum adiit, cuius auxilio Iphis in virum conuersa est, sicque cùm vxore Iante concubuit, qui vnà diutius, & feliciter vixerunt.

LIBER DECIMVS.

1 EODEM anno Orpheus Apollinis, & Calliopes, vel, vt alij scribunt, Oeagri fluuij, & *Polymniæ Musæ* filius Eurydicen nympham vxorem duxit, sed infausto prorsus omine, & infelici hymenæo. Nam cùm Eurydice per prata vnà cùm alijs nymphis vagaretur, à serpente fuit interempta. Orpheus autem tanto dolore affectus est, vt non modò à lacrymis temperare minimè potuerit, sed ad inferos etiam, vt vxorem ad pristinam reduceret vitam, descenderit: quò cùm peruenisset, suauissimo citharæ concentu à Plutone impetrauit, vt vxorem ea lege ad superos reduceret, nè prius illam respiceret, quàm ad superos fuisset reuersus. At cùm se Orpheus abstinere non potuisset, quin vxorem respiceret, illa iterum ad inferos rapta est. quare desperãs illam se amplius consequi posse, mulieres omnes maximo odio prosequi, & turpissimis puerorum amoribus operam dare

2 cepit. Dumque in collem quendam sese recipiens suauissimè citharam personare solitus esset, ad illius cantum audiendum multa animalia, & arbores confluebant, inter quas affuit Pinus matri Cybeli sacra, in quã Atys ipsius Cybeles sacerdos fuerat commutatus.

3 Nec non cupressus arbor olim cyparissus pulcherrimus adolescens, qui cũm ceruum, quẽ summa cum voluptate alebat, imprudens peremisset, tanto fuit dolore affectus, vt mori omninò statuens in cupressum ab Apolline

4 conuersus fuerit. Tum Orpheus Amorem, quo Superi adolescentes prosequebantur, cepit enarrare, inquiens, vt Iupiter Ganimedẽ Trois Dardanorum regis filium ita adamauerit, vt illum in aquilam versum in cœlũ rapuerit, illique pocula ministrandi munus concesserit. Hiacynthus quoque Amiclæ filius in Cœlum ab Apolline fuisset receptus, nisi is disci pondere periisset. cuius obitum adeò molestè tulit Phœbus, vt illius cadauer, in eiusdem nominis florem commutauerit.

6 Probabat præterea multis argumentis Orpheus pulcherrimos adolescentes Diis etiam placuisse, maximoque suis ciuitatibus fuisse ornamento; contra verò mulieres & Diis fuisse inuisas, & maximo dedecori ciuitatibus extitisse quod Propœtidum exemplo cõprobatur, qui Venerem Deam esse negare audentes non minus ciuibus suis fuerant inuisæ, quàm Cerastæ quidam populi, qui hospites mactare soliti erant, eos autem Venus in

7 iuuencos commutauit. Ipsæ autem Propetides in saxa postremò conuersæ sunt.

8 Quarum flagitiis Pygmalion quidam perterritus in summa castitate viuere decreuerat. cùm autem eburneum virginis simulacrum tam eleganter effinxisset, vt eius amore accẽderetur, Venerem orauit, vt sibi tam pulchrã vxorem daret, cuius precibus Venus commota eburneam illam statuam in viuam mulierem conuertit, eaque Pigmalion potitus est,

9 ex qua Paphum natum prædicant. Ex eodem etiam Pygmalione ortus est Cinyras, qui fœlix omnino fuisset nisi Myrrham genuisset,

nuiſset, quæ impudico, nefandoq́ue patris amore accenſa nutricis opera cum illo ignaro concubuit,& *grauida* facta eſt.quod cùm intellexiſset pater ſtricto gladio filiam eſt inſectatus,vt tam graue ſtuprum vlciſceretur. At illa in Arabiam tandem profecta à Diis in ar-
10 borem myrrham commutata eſt. Ex qua quidem arbore Adonis natus eſt,qui tam eleganti, & venuſta forma fuiſse traditur, vt illius amore Venus fuerit accenſa, quæ puerum venationibus operam dantem hortari ſæpiùs ſolebat, ut ſibi à feris illis, quas audaciùs agitabat, caueret. quod ut illi faciliùs ſuaderet, Atalantæ & Hippomenis fabulam narrare aliquando ſolebat. Nam cùm Hippomenes Veneris beneficio Atalanta Schœnei regis filia, quæ à nullo curſu ſuperari poterat,pomorum aureorum aſtutia potitus eſſet, is Veneri pro beneficio accepto nihil gratiarum egit, quo ſcelere Venus indignata in tantam eum libidinem coniecit, vt in matris Deum templo cum Atalanta concubuerit; eoq. flagitio mater Deum irata Hippomenen
11 in leonem, Atalantam in leænam conuertit. Quas truculentas feras Adonin euitare hortabatur, & rogabat Venus. ſed illius nihil preces valuere. audax enim puer dum cum apro congrederetur, ab ipſo fuit interfectus, cuius cruorem Venus in purpurei coloris flo-
12 rem conuertere potuit. Quemadmodum etiam potuit Proſerpina Mynthen nymphã Plutonis coniugis pellicem in mentham herbam commutare.

LIBER VNDECIMVS.

1 ORPHEVS, vti dictum eſt,Threicias mulieres aſpernatus in earũ incidit odium nõ mediocre. cùm igitur Bacchi ſacra celebrarent, & Orpheum inter feras & arbores Deorum amores canentem vidiſſent,in illum impetum fecerunt,ac miſerè dilacerarũt. tum caput, & lyram in Hebrum proiecere. quæ cùm ad Lesbon inſulam fuiſſent iactata, ſerpens Orphei caput appetens ab Apolline
2 in ſaxum fuit commutatus. Bacchus autem moleſtè ferens mulieres illas ſua ſacrificia Orphei ſanguine violaſſe,illas in varias arbo-
3 res conuertit. Poſt hæc Bacchus Thraciam relinquens ad Tmolum Ciliciæ montem unà cum ſuis Satyris peruenit, inter quos aberat Silenus, qui à ruſticis quibuſdam captus à Mida Phrygiæ Rege cuſtodiebatur. At cum Rex ipſe Bacchi aduentum intelligeret,ſponte illi Silenum obtulit. pro qua liberalitate impetrauit à Deo,vt quęcunque peteret,conſequeretur cumq́; ille petijſſet, vt quicquid tangeret, in aurum uerteretur,ipſeq́ue etiam cibus, ac potus ab ipſo tactus commutaretur in aurum, ſed id petijſſe Midam pœnituit, Bacchumq́ue rogauit, ut conceſſum munus irritum faceret. Bacchus igitur monuit,ut ſeſe in Pactolo fluuio lauaret, quod cùm feciſſet Midas auream illam uim amiſit, Pactolus autem eam recepit, atque illius arenæ aureæ
4 effectæ ſunt. Midas tandem aurum, & opes deteſtans in ſyluis habitabat, & Pana paſtorũ Deum colebat,qui cum fiſtula, qua multùm gloriabatur, Apollinem prouocare auſus eſſet, & Tmolus montis Deus in eo certamine iudex fuiſſet conſtitutus, omnes Apollinem viciſſe iudicarunt, præter ipſum Midam,qui victoriam ad Pana deferẽdam iudicabat.quare Apollo ob maximam hominis ſtoliditatem
5 illius aures in aſininas conuertit. quas ita ueſtibus celabat,ut nemo illas pręter ipſius tonſorem uideret. qui cùm id uellet aliquo modo ſignificare,nec auderet tamen palam proferre, terræ id ſummiſſa uoce explicauit, ex cuius uerbis arundines natæ dicuntur, quæ adhuc uento agitatæ Midæ dedecus videntur
6 inſuſurrare. Cùm de Mida ſupplicium ſumpſiſſet Apollo, unà cum Neptuno ad Laomedontem Troiana mœnia exædificãtem acceſſit, promittens ſe pacta mercede muros illos
7 quàm celerrimè perfecturos. cùmque perfectum iam eſſet opus, & Laomedon nihil ſe pollicitum eſſe periuraret, Dij tantam ulciſci perfidiam uoluerunt. nam Neptunus diluuio Troianos agros deuaſtauit, effecitq́ue, ut Heſione Laomedontis filia monſtro marino deuoranda exponeretur. quam cùm Hercules ob equorum ſpem, quos illi promiſerat Laomedon à tanto periculo liberaſſet, atque illi etiam Laomedon promiſſam mercedem denegaret,iratus Hercules Troiam expugnauit, captamq́ue Heſionem Telamoni Aeaci filio donauit, cuius quidem Talemonis frater Peleus ſolus ex mortalibus Deam habuit uxorem.nam is Thetide Dea, quæ ſe in uarias formas conuertens Peleum eludere ſolebat, Prothei tandem conſilio uinculis alligata po-

titus

titus eſt, ex qua Achilles fortiſſimus vir na-
8 tus dicitur. Peleus autem, qui tum vxore,
tum filio meritò fælix dici poterat in maxi-
mum incidit infortunium. nā fratrem Pho-
cum peremit, eoq; patrato ſcelere ad Ceycē
Trachinæ regem peruenit, qui & ipſe in ma-
ximo luctu, & mœrore verſabatur. nam illius
frater Dædalion pulcherrimam habuit filiā
Chionen appellatam, quæ cùm ab Apolline
in vetulam conuerſo fuiſſet compreſſa Phile-
monem citharæ ſtudioſiſſimū genuit. à Mer-
curio autem in ſomno itidem compreſſa Au-
tolycum furem peperit. cùm verò gloriare-
tur mulier ſe cum tam magnis Dijs concu-
buiſſe, auſa eſt etiā aſſerere ſe Diana formo-
ſiore eſſe, quare Dea indignata ſagittis illius
linguam traiecit. ex cuius interitu Dœdalion
tanto dolore affectus eſt, vt ſe ex Parnaſſi mō-
te in pelagus pręcipitem daret. quem tamen
Apollo priuſquam mare attingeret, in acci-
9 pitrem commutauit. Quæ dum Peleo non
ſine lacrymis narraret Ceyx, ipſius Pelei ar-
mentorum paſtor ad dominum accurrens
nunciauit boues omnes à lupo, cuius rabies
coherceri non poſſit, interfici. quod ſtatim in-
tellexit Peleus Pſamathes nymphę iracundia
ſibi id contigiſſe. quę tandem multis preci-
bus placata eſt, ac lupus ille, qui in armenta
10 ſœuierat, in ſaxum verſus eſt. Non tamen
diutiùs in ea regione cōmoratus eſt Peleus,
ſed in Theſſaliam ad Acaſtum regem confu-
git, quem poſtea Peleus vnà cum vxore in-
teremit. Ceyx interim, de quo paulò ſupe-
rius mentio facta eſt, ob fratris caſum vehe-
menter dolens ad Apollinis oraculum conſu-
lendum profecturus vxori, quæ Halcyone
dicebatur, pollicitus eſt, ſeſe intra duos mē-
ſes reditum facturum. cùm autem in mari
Ægeo ſubita orta tempeſtate vna cùm ſocijs
fuiſſet ſubmerſus, Halcyone cùm iam conſti-
tutum tempus præterijſſet, nec adhuc redi-
ret coniux, in maximo dolore verſabatur,
quę tādem Iunonis opera à Morpheo ſomni
filio certior facta eſt, illius maritum in mare
perijſſe. quare illa excitata ad littus acceſſit,
ac longius Ceycis cadauer in ęquore proſpe-
xit, cùmque ad illum vellet accedere in Hal-
cyonen auem commutata ad maritum aduo-
lauit. Is verò tanquam vxoris oſcula ſētiens
in eiuſdem generis volucrem fuit conuerſus.
qui adhuc mutuum inter ſe amorem, & be-
neuolentiam demoſtrantes ab omnibus ve-
11 hementer laudantur. Quemadmodum illa
etiam auicula laudanda eſſet, quę circum lit-
tora volitans mergus dicitur. hęc enim Æſa-
cus olim fuit Priami & Alyxothoes nymphę
filius, qui cùm Eperien nympham, quam
amabat, perſequeretur, puella ſerpentis ictu
vitam cum morte commutauit. quare tanto
dolore Æſacus affectus eſt, vt à ſcopulo ſe in
mare præcipitem dederit. prius autem, quā
vndas attingeret, à Tethyde in auem mer-
gum fuit conuerſus, qui adhuc vndis ſe im-
mergere ſolitus eſt.

LIBER DVODECIMVS.

1 CVM Æſacus in volucrem fuiſſet
commutatus, Priamus pater mor-
tuum illum exiſtimans vnà cum
Hectore, cæteriſq; filiis lugebat.
ſolus autem aberat Paris, qui ob
raptam Helenam crudeliſſimi illius Troiani
belli fuit in cauſa. Nam Gręci Menelai Re-
gis vxorem raptam fuiſſe ęgrè ferentes, bel-
lum Troianis indixerunt, & mille armatas
naues miſerunt, vt de illis ſupplicium ſume-
rent. quod primum efficere non potuerunt,
cùm eos tempeſtas ad Aulidem Boętię vrbē
iactaſſet. vbi cū Iouis ſacra celebrarent Grę-
ci, ſerpens platanum aræ proximam aſcen-
dit, & primùm pullos octo, qui in nido erāt,
deuorauit, deinde matrem ipſam circumuo-
lantem. quare ceteris admirantibus Calchas
augur reſpondit, decimo anno Troiam captū
iri. ſerpens autem ille, vt perpetuum remane-
ret monumētum, in ſerpentem fuit commu-
2 tatus. Eodem tempore Agamemnon contra
Troianos proficiſcens Dianę ceruam impru-
dens interfecit. quare Dea indignata effecit,
vt tanta oriretur tempeſtas, vt inde Gręci di-
ſcedere non poſſent, & grauiſſima affecti
peſtilentia interirent. monuit igitur eos Cal-
chas, vt Agamemnonis ſanguine diuinā pla-
carēt iram ſicque Iphigenia Agamemnonis
filia ad aram immolāda ducta eſt. quam ta-
mē ſacerdoti ſubripuit Diana, & in eius loco
3 ceruā ſuppoſuit. Cū verò fama de Graiorū
aduētu ad expugnandū Ilium per totū iam eſ-
ſet terrarū orbē diuulgata, iamq; ad pugnā
deſcēdiſſent, Proteſilaus Hiphicli filius pri-
mus ab Hectore fuit interfectus. ab Achille
autē Cygnus Neptuni filius, qui ob corporis
duritiem

duritiem cùm nullo pacto ferro posset inter-
fici, eliso gutture fuit ab Achille suffocatus, &
4 à patre in cygnum volucrem conuersus. Su-
perato autem Cygno Græci omnes discum-
bentes illius corporis duritiem admirantur.
cui similem quendam fuisse Cæneum retu-
lit Nestor. inquiens Cænin puellam fuisse
pulcherrimam, quæ à Neptuno compressa
impetrauit, vt in virum Cæneum mutaretur
nec vllo vnquam telo interfici posset, cùm
igitur ad Pirithoi Ixionis filij, qui Hippoda
miam vxorem duxerat, conuiuium vnà cum
cæteris Centauris, & Lapithis conuenisset,
magnaque inter eos vino concitatos pugna
exorta esset, Cęnéus à nemine armis lędi po-
tuit; sed tandem arborum in illum congesta-
rum multitudine fuit præfocatus, eumque
Neptunus in Cęnin volucrem commutauit:
5 Quod dum à Nestore narraretur, de illius
fratre Periclimeno incidit mentio, qui cùm
se in varias figuras conuertendi potestatem à
Neptuno habuisset, cùm Hercule pugnare
ausus est, dumque illum varijs formis elude
re vellet, in aquilam postremò conuersus sa-
6 gittis ab Hercule interemptus est. His ita à
Græcis post epulas commemoratis, Neptu-
nus ægrè ferens Cygnum filium ab Achille
occisum, impetrauit ab Apolline, vt Paridis
sagitta in Achillem ita conuerteretur. vt telo
infixa eum perimeret. Idque cùm iam esset
effectum, inter Aiacem, & Vlyssē de Achil-
lis armis obtinendis grauissima contentio or
ta est, cuius Agamemnon iudex fuit consti-
tutus.

LIBER TERTIVSDECIMVS.

1 AGAMEMNON iudex in illa con-
trouersia electus ne alterum ex
illis offenderet, ad alios Græciæ
principes iudicium detulit, qui
Vlyssis eloquentia commoti pro
illo sententiam tulerunt, atque illi Achillis
arma tradiderunt. Quare indignatus, furore-
que percitus Aiax se ipsum gladio traiecit,
ex cuius cruore flos hyacintho similis ortus
2 est, Vlysses verò victoria consecuta in Lem-
num missus fuit, vt inde Philoctetem, qui
Herculis habebat sagittas, abduceret. qui
cùm redijsset ac Troia tandem fuisset incen-
sa, Gręcorumque classis in Thraciam appu-
lisset, Polixena Priami atque Hecubæ filia
Achillis manibus fuit immolata. cuius cor-
pus Hecuba vt ablueret, ad littus profecta
est, vnde cùm Polydori filij à Polymestori
Thracię rege interfecti cadauer prospexisset,
tantum scelus inultum esse nō passa est. Pria-
mus enim Polydorum filium cæteris mino-
rem natu ob incertum belli euentum ad Po-
lymestorem, quem sibi amicum esse arbitra-
batur, misit. Ille verò acceptum puerum in-
terfecit, & in mare proiecit. quare Hecuba
vt tantam perfidiā vlcisceretur, Polimestorē
accersitum vnà cùm aliis mulieribus execça-
uit. Illam verò dum Thraces lapidibus in-
sectarentur, in canem fuisse conuersam di-
3 cunt. Cuius sanè calamitate Dii omnes com-
moti sunt, præter Auroram, quę grauiorem
habebat dolendi causam. Nam Memnon Ti
thoni atque ipsius Aurorę filius cùm in Tro
iano bello ab Achille fuisset interfectus, à Io
ue impetrauit, vt illius rogi fauillę, sociique
omnes in Memnonidas aues cōuerterentur,
quæ singulis annis ad ipsius Memnonis se-
pulchrum inter se pugnantes cernuntur.
4 Ipsius autem matris Auroræ lacrymæ in ro-
5 rem fuerunt commutatæ. Iam verò diruta
iā Troia Æneas cū Anchise parente, & Asca
nio filio profugus Delphos peruenit, vbi ab
Anio Apollinis sacerdote liberaliter hospi-
tio fuit susceptus. qui quidē Anius quo pa-
cto filias oēs amiserit Æneę narrare cępit,
inquiens quemadmodū illas quęcūque ma-
nibus attingerent, in segetem, vinū, & oleū
Bacchi beneficio conuertentes Agamemnō
abducere conaretur. vt illarum opera exerci-
tum alere faciliùs posset. Illæ verò effu-
giētes in columbas à Libeo fuerunt conuer-
6 sæ. Discēdenti tandem Æneæ cratera ab Al-
cone Lydio cęlatū Anius dono dedit, in quo
Orionis filiæ sculptę erant, quę se pro popu-
lo Thebano immolandas tradiderant. ex qua-
rum rogo duo adolescentes orti sunt Stepha-
7 ni, hoc est coronæ appellati. Ab Anio Troia-
ni discedentes in Cretam peruenere, mox
Ambraciam adierunt, vbi Ambracii imaginē
8 in saxum viderunt commutatam. Hinc in
Aoniam profecti, vbi Molossi regis filii in
9 aues conuersi fuerunt. Tum in Siciliam per-
uene-

venerunt Troiani, vbi Galatea Nerei & Do-
ridis filia Scyllæ, cęterisq; nymphis infę-
licitatem narrabat suam. Hanc Acis ex Sime-
thide nympha, & Fauno ortus maximo amo-
re prosequebatur: quos cùm vnà colluden-
tes vidisset Cyclops, eiusdem nymphæ amo-
re accensus, scopulum in eos coniecit. quare
Galatea sub vndas abscondita est, Acis autem
saxo obrutus in sui nominis flumen versus
10 fuit. Quæ dum Galatea ipsa Scyllæ inter
vndas narraret, Glaucus Deus procul aspe-
ctam adamauit, dumq; illam blanda oratio-
ne alloqueretur, nympha sub vndas sese con-
didit, at Glaucus ex eminenti scopulo cla-
mitans dicebat se quoque Deum esse, nec il-
lius nymphæ amore indignũ. Glaucus enim
piscator olim fuit, qui cùm herbas quasdam,
in quibus pisces iacuerant, manducaret, in
mare prosiluit, atque à Dijs in maritimum
Deum fuit commutatus. Is igitur cùm se à
Scylla sperni cognouisset, ad Circen profe-
ctus est, cuius opera amica se potiturum spe-
rabat.

LIBER QVARTVS DECIMVS.

1 GLAVCVS iam ad Circen solis
filiam herbis carminibusque
præpotentem peruenit, rogitans
illam, vt sibi opem ferret, car-
minibusque efficeret, vt Scylla
mutuo illum amore prosequeretur. Sed Circe
ipsius Glauci amore capta apud se illum de-
tinere conabatur: à quo spretam cùm se vi-
disset, rabiem furoremque omnem in Scyllã
conuertit, effecitque vt in varia monstra cõ-
mutata sibimet ipsa inuisa in Siculum mare
sese præcipitauerit. quæ præter alios multos
Vlyssis socios, quem Circe amabat, submer-
2 sit. Et Aeneam quoque procul dubio submer-
sisset, nisi illa in saxum prius fuisset commu-
3 tata, quod adhuc à nautis vitatur. Id cùm
euitasset Aeneas, ad Pythecusas insulas per-
uenit, sic ob Simiarum multitudinem appel-
latas, nam Cercopum periuriã Iupiter exo-
sus in Simias eos conuertit, & insulæ, quas illi
4 incoluerant, Pythecusæ dictę sunt. Hinc Ae-
neas ad Sibyllam Glauci filiam accessit, à qua
in Elysios campos ductus suorum venturam
progeniem cognouit. atque ab ea intellexit,
quemadmodum ipsa ab Apolline, qui maxi-
mo illã amore prosequebatur, impetrauerit,
vt tot annos viueret, quot in manu arenas te-
neret: cùm autem petere oblita esset, ne vn-
quam senesceret, in tantum decrepitatis re-
dacta est, vt tota demum in voce conuersa
5 fuerit. Post hæc Aeneas iter in Italiam fa-
ciens Macareum Ithacensem Vlyssis comi-
tem offendit, qui multos narrauit casus,
quos illius socij passi erant. nam cum ad Cir-
cen peruenissent, varias viderunt belluas ex
6 hominibus in feras commutatas. Atque ipse
etiam Macareus vna cum aliis in quadrupe-
dem Circes poculis versus fuerat. sed tandem
Vlysses Mercurij auxilio socios omnes recu-
7 perauit. Quare Aeneam hortatus est, ne ad
ea littora accederet. Nam Picus etiam Rex
ab eadem Circe virga tactus in volucrem
8 picum euolauit. Quem dum requirerent
socii, in varias & ipsi formas mutati sunt. Ca-
9 nens autem Pici vxor amissum lugens mari-
tum apud Tyberim fluuium extabuit, qui
locus canens à nymphæ illius nomine appel-
10 latur. Huiusmodi exemplis Aeneas à Maca-
reo monitus Circes domicilia fortiter euita-
uit; atque in Italiam demum peruenit, vbi
cùm Rutulis pro Latino Rege dimicans au-
xilium ab Euandro impetrauit. Turnus au-
tem Rutulorum dux Venulum Legatum
ad Diomedem misit, ut ab illo contra La-
tinum, & Aeneam auxilium postularet. quod
minimè concessit Diomedes, asserens pro
Aenea Venerem pugnare. quam sibi ipse
infestam reddiderat, cùm illam in Troia-
no bello filium defendentem vulnerasset.
Et cuius Deæ tantum est numen, vt timere
illam omnes debeant. Nam & ipsi Diomedis
socij cùm inuita Venere ad bellum profecti
essent, in volucres cygnis similes abierunt.
His igitur de causis meritò se Diomedes ex-
cusauit, quòd Turno contra Aeneam auxi-
11 lium non præstaret. Quare Venulus acce-
pto à Rege responso Apuliæ agros reliquit,
atque illum Pan Mercurij filius, deinde Nym-
phæ inuitarunt. quas cùm Pastor quidam
Apulus turpi oratione offendisset, earum nu-
mine in arborem oleastrum conuersus est.
12 Reuerso tandem Venulo, desperatoq; Dio-
medis auxilio, Turnus proprijs viribus con-
fisus Troianos vincere tẽtabat, iamq; in illo-
rum

rum classem ignem immiserat, sed Deorum
mater, quia Teucrorum naues in Ida Phry-
giæ monte, vbi ipsa Cybele colebatur, factę
fuerant, impetrauit à Ioue, vt in nymphas
13 conuerterentur. Quæ longiùs prospicien-
tes Vlyssis naufragium viderunt, & Alcinoi
14 nauem in scopulum conuersam. Turno po-
stremò ab Ænea interempto Ardea vrbs, quã
ille incolebat, accensa est, ex qua volucris
euolauit, quæ vrbis nomine ardea dicitur.
15 Æneas autem cum ad extremam ętatem per-
uenisset, post tot, ac tam præclara facinora à
Ioue Veneris precibus in Indigetem Deum
16 relatus est. Æneæ successit Ascanius, cui
Syluius, Latinus, Epitus, Capys, Capetus,
Tyberinus à quo Tybris dictus est, tum Re-
mulus, Acrota, Auentius, à quo Auenti-
nus mons, & Platinus successit. quo regnan-
te Vertumnus Deus in varias mutari figuras
solitus Pomonam Deam amabat. cùmque
illa nullo vnquam modo potiri potuisset, in
anum postremò conuersus multa illi refere-
bat, quibus mulierum animi flecti solent.
Sed cùm Dea nulla ratione posset ab opinio-
ne commoueri, Anaxaretis Cypriæ exemplũ
anus protulit, quæ cùm ob immensam cru-
delitatem in causa fuisset, vt Iphis adolescẽti
qui illam vehementer amabat, se ipsum su-
spendisset, nec ad vllam flecteretur pietatem
17 à Venere in saxum fuit commutata. Qua re
audita Pomona flecti cœpit, eaque Vertu-
mnus pristinam recipiẽs formam potitus est.
18 Iam verò post Palatinũ Albæ Regium Amu-
lius, & Numitor fratres successere. ex cuius
Numitoris filia à Marte compressa Romu-
lus, & Romus nati sunt, qui iam grandio-
res natu Amulium interfecere, regiumque
Numitori auo, cui à fratre imperium prære-
ptum fuerat, restituerunt. Ipsi verò vrbem
Romam ædificarunt, quàm cum Romulus
à Tarpeia virgine auri capta pulchritudine
proditam liberasset, ac bellum aduersus Ti-
tum Tatium pro virginum raptu susceptum
confecisset, omnia denique legibus composi-
ta, & constituta essent, Romulus ipse in cœ-
lum susceptus Quirinus Deus factus est.
19 Quem cùm Hersilia coniux tanquam amis-
sum fleret, Iuno illam immortalem fecit; &
Dea ora Quirini à Romanis appellata est.
quorum templa à P. R. in colle Quirinali
constituta sunt.

LIBER QVINTVSDECIMVS.

1 ROMVLO successit Numa Pom-
pilius, qui vt Pythagoram præ-
ceptorem audiret, Crotonem se
recipere solitus erat. quam vr-
bem Micylus quidam Alemo-
nis filius cõdidit. Is ab Hercule monitus est,
vt patria, quæ Argos erat, relicta ad Æsaris
fluuij ostia profectus vrbem conderet. sed
cùm Argolicæ leges vetarent, ne quis è pa-
tria discederet, Micylus reus factus est, & cũ
is aut albis suffragijs esset absoluendus, aut
nigris condemnandus, Herculis opera factũ
est, vt nigri omnes calculi in albos fuerint cõ-
uersi. sicq; absolutus Micylus ad locum si-
bi ab Hercule indicatum profectus, vrbem
Crotonem ædificauit ita à Crotonis nomine,
qui eo in loco sepultus erat, appellatam. &
eò Pythagoras samius patriæ Tyrannidem
2 odio habens effugerat. Qui inter cętera suę
doctrinę pręcepta animalibus vesci nefas esse
affirmabat. nam mortalium animas ex cor-
poribus in corpora transire iudicabat, hinc
ætatis aureę temporibus ab animalium car-
nibus abstinebant, postea paulatim conces-
sum est, vt comederentur sues, quippe qui
fruges vastarent, itidem capri, qui viribus no
3 cerent. Idem Pythagoras dicebat omnia tẽ-
poribus immutari, atque Euphorbi in bello
Troiano à Menelao interfecti animam in se
4 ipsum infusam esse affirmabat. Pręterea cõ-
mutari omnia asserens temporum etiam cur-
su, hominum ætates, ipsaq; elementa tran-
sire in alia probabat. nam ignis, aer, aqua,
5 & terra vicissim commutantur. Multa etiã
sunt, quæ in eadem natura minimè videntur
permanere. Lycus enim fluuius, est in Asia,
6 qui alijs apparet, alijs non. Erasinus fluuius,
cùm antea nullum haberet exitum, in Argo-
7 licos tandem agros exijt. Caycus Mysiæ
fluuius alueum, quo prius fluebat, mutauit.
8 Amasenus Siciliæ fluuius interdum fluit, in-
9 terdum aret. Anigrus Gręciæ flu. cùm in
eo centauri Herculis sagittis vulnerati sese
abluissent, dulces aquas in amaras conuertit.
10 Hypanis etiam scythicus amnis dulces vn-
11 das in amarissimas commutauit. Antissa,

Pharos, & Tyros insulę in nihil tandem re-
12 dactæ sunt. Leucadia, quam prius nullæ
circumdabant aquæ, in insulam redacta est.
Zancle quoque Italiæ iuncta fuisse traditur,
13 postea verò insula facta. Olim etiam Heli-
ce, & Baura Achaię vrbes à ponto fuerunt
14 deuoratæ. Tumulus apud Trœzenam vrbē
factus est, & magna inde ventorum vis exit,
cùm prius planicies esset, omnique vētorum
15 spiritu careret. Quodque magis mirandum
videtur, lacus est in Africa Iouis Hammo-
nis, qui interdiu gelidus, noctu feruens esse
16 dicitur. Lignum in Athamantis fontem im-
17 missum accenditur. Flumen apud Cicones
est, cuius aquas si quis degustet, in lapidem
18 vertitur. Crathis, & Sybaris Calabriæ fluuij
19 capillos aureos efficiunt. Nec minori di-
gnus est admiratione Salmacis Carię fons, qui
20 homines Molles, & effœminatos reddit. In
Æthiopia lacus est, cuius liquore homines
aut in insaniam, aut in soporem trahūntur.
21 Clitorius Arcadiæ fons, postquam in eum
Melampus medicus Amithaonis filius carmi
na, & herbas, quibus Præti Argiuorū Regis
filias ab insania liberauerat, proiecit, vini o-
22 diū bibentibus concitat. Cōtra verò Lynce-
stius Thraciæ fluuius ebrios bibentes reddit.
23 In Arcadia aquę sunt, quę noctu potę vehe
menter nocent, interdiu autem prosunt.
24 Symplegades insulę per Pontū olim erran-
tes, ac concurrentes nunc certo in loco sunt
25 fixæ. Ætnæ Siciliæ mons ardere cœpit.
26 In vrbe Pallene Hyperborea homines erāt,
qui nouies se in Tritonaciam paludē immer
27 gentes in volucrem vertebantur. Scythicæ
mulieres eadem arte in aues commutari di-
28 cuntur. Quid? quòd quæcunque aut lon-
ga mora, aut fluido calore tabuerint in ani-
malia quędam vertuntur? quemadmodū ex
29 vitulis nascuntur apes. Ex quo crabrones.
30 Ex cancro terræ subiecto, cui brachia dem-
31 pta sint scorpius oritur. Tineæ agrestes,
quæ folias filius intexunt, in papiliones ver-
32 tuntur. Ranę ex limo sine pedibus nascun-
tur. mox illis natantibus increscunt pedes.
33 Vrsæ carnem pariunt, quam paulatim lam-
34 bendo in sui figuram cōformant. Apes pri-
mùm vt vermes nascuntur, tum alas, & cæ-
35 teras corporis partes recipiunt. Pauones,
Aquilæ, Columbæ, cæteræque volucres ex
36 oui vitello nascuntur. Ex humana medulla
37 angues in sepulchris gignuntur. Phœnix in
Assyriæ finibus ad extremā redacta senectu
tem nidum varijs odoribus fragrantem con-
struit, illoque Solis radijs accenso ardet, ex
cuius cinere vermiculus primùm nascitur,
tum pullus, ac viribus denique corroboratis
38 Phœnix iterū efficitur. Hyæna fera ex fæ-
39 mina in marem commutatur. Chamæleon
animal varijs maculis infectum, quodcūque
40 attingit, in eundem colorem vertit. Lynces
Bacchi animalia vrinam in lapides mutant.
41 Coralium lapis sub vnda mollis est, extra du
42 rus. Omnia denique conuertit, & mutari
volebat Pythagoras, quod clarissimis etiam
ciuitatibus, maximisque imperijs conti-
gisse olim non ignoramus. Nam Troia,
Sparte, Mycenæ, Thebæ, & Athenę ex maxi
43 mo, fœlicique statu in nihil redactæ sunt.
Contra verò Roma ex humili in immensum
creuit Imperium. quod Helenus Priami
44 filius Æneæ olim vaticinatus est. Illa est re-
rum omnium vicissitudo. Quæ cum Nu-
ma Pompilius à Pythagora optimè percepis-
set, Romam reuersus regium sceptrum su-
scepit, paulorum Ro: in pio Deorum im-
mortalium cultu instituit, ac ad religionem
conuertit. tandem senio confectus vitam cū
45 morte commutauit. Cuius obitum Æge-
ria nympha illius coniux lugens se in Ari-
nam syluam contulit. vbi Hippolytus The-
sei filius consolari eam tētabat, suam illi prę-
teritam infœlicitatem narrans. Is enim à Phę
dra Pasiphaes filia, Thesei vxore, quæ ipsum
priuignum Hippolytum turpiter amabat,
apud patrem accusatus, quod nouercę infer-
re vim tentasset, ab irato parente in exilium
actus, dum per littora quadrigis veheretur à
phocis interfectus est. qui tamen Dianę pre
cibus, & Æsculapij ope vitæ restitutus fuit;
& in nemus Aricinum allatus, vbi quicquid
habebat mortale relinquens Deus Vrbius fa
46 ctus est. Sed nihil illius consolatio apud
Ægeriam valuit. Illa enim ita assidue fletu
virum lugebat, vt illius lacrymæ in fontem
47 cesserint. Qua de re non minùs obstu-
puit Virbius, quam Tyrrhenus ille agricola,
cui, aranti gleba in Tagen puerum vaticinan-
48 di peritum transformari visa est; Et quam
olim admiratus est Romulus, cùm corneum
telum à se iactum terræque infixum in cor-
49 num arborem vidit commutari. Nec se-
cus admiratus est Hippolytus, quàm Cip-
pus, cùm sibi cornua in temporibus nata ani-
50 maduertit. His vbi eleganter narrauit fa-
bulas Poeta, ad Romanorum res aptè deue-
nit,

nit, vt Iulij Cæsaris Metamorphosin, & præclaras res gestas attingere faciliùs possit. Graui igitur pestilentia cùm Romani laborarent, atque omnibus ingens incumberet timor; Apollinis oraculum per legatos consuluerunt. quibus responsum est, vt Æsculapium Epidauro accersirent. quo cum essent profecti Romani. Æsculapius Deus in draconem commutatus per mediam ciui-
tatem in Romanorum nauem lapsus cùm i
lis Romam peruenit, ac Tyberinam insulam
ingressus est, vbi templum illi fuit constitu-
51 tum. Hic tamen aduena Deus fuit Romæ,
sed Iulius Cæsar Deus fuit in vrbe sua, qui
varijs honoribus, & dignitatibus functus, in
senatu postremò interfectus à Venere, ceterisque
Dijs in cœlum susceptus est, illiusque anima in stellam cometam conuersa.

F I N I S.

FA-

FABVLARVM INDEX.

PRIOR NVMERVS PAGELLAM, Secundus Fabulam indicat.

Bac-

Phaeton-

FINIS.

1221500,0